Universidad de Deusto
Biblioteca

Imago
Primi Saeculi
Soc. Jesu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fdvi.
4.

58.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS
IESV.

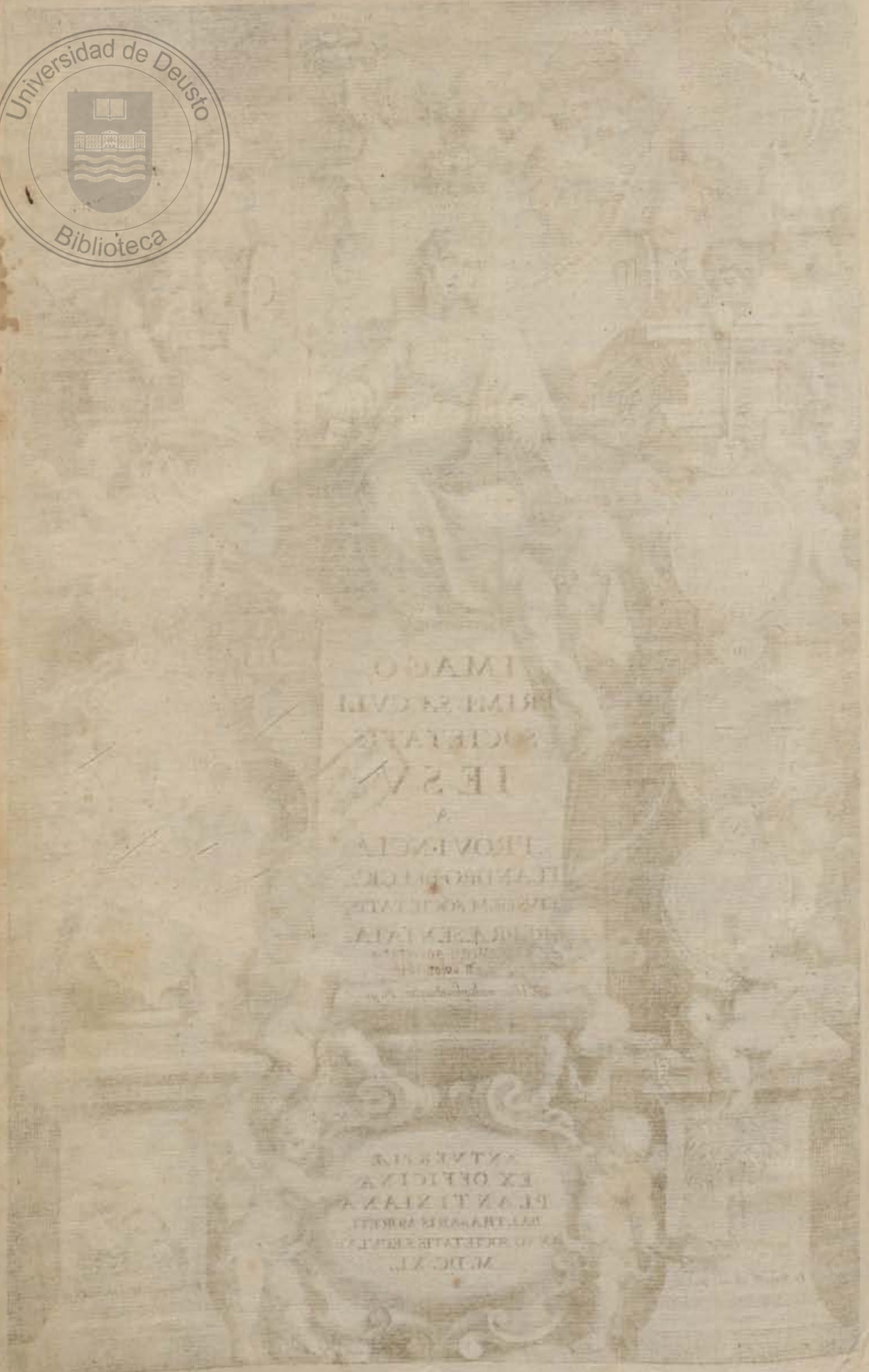
Universidad de Deusto
Biblioteca

Donum
Reuerendissimi ac Pranobilis Domini
D. Bernardi a Mallinckrodt
Cathedralis Ecclesiæ Monasteriensis
Decani etc.

H. Müller pastor in Lyskirchen

Universidad de Deusto
Biblioteca

REGI SÆCVLORVM
IMMORTALI
SOLI DEO
CVIVS PROVIDENTIÆ
DEFINITVM EST OMNE SÆCVLVM
CVIVS ÆTERNITATI
OBNOXIVM EST OMNE TEMPVS
CVIVS GLORIÆ
OMNIS SOLENNITAS CONSECRATA
ILLI SOLI
MINIMA IESV SOCIETAS
NON SVO
SED DILECTI FILII NOMINE TER AVGVSTO
AVSA SE SISTERE
PRIMVM HOC SÆCVLVM
ET VNA SVORVM FILIORVM
SVDORES ET SANGVINEM
VITAM ET MORTEM
TEMPVS ET ÆTERNITATEM
DEMVM OMNIA
VNIVS DEVOTA GLORIÆ
VNIVS SVBDITA MAIESTATI
CVLTV DEMISSISSIMO, VENERATIONE SEMPITERNA
D. C. Q.

BIBL. DEUSTO
ADQUISICIÓN
COLL. SCRIP.
HIST. SOCIET. S.J.
15750
Bibliotheca
Facult. Philosophiae
Prov. Cast. Orient. S.I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LECTORI S.

VAMQVAM *recta & plana sunt omnia, quæ hîc leges; ne quo tamen vel casu vel infortunio offendas in ipso limine, de illo sic habeto. Societatem* IESV, *hoc eius Sæculari anno, exhibere mundo placuit. Illa est igitur quæ virginis, etiamnum ætate suâ florentis, & tamen maturæ, decoro habitu conspicua, & sublimis in medio sedet. Lumen, quod hîc ostendit sidus, quod proponit orbi terrarum, Dominus* IESVS *est. Hunc quia Societas nostra gerit in oculis, quia gestat in pectore, quia repræsentat in nomine, non se ostentat illa, quantumcumque conspicua; sed* IESVM *suum: ideoq; ad imminentes suo capiti cælestes genios, cum triplici Doctrinæ, Martyrij, & Virginitatis aureolâ, velut ex merito dandâ, atque inter geminos hinc inde Tubicines, Jubileum Societatis magnificè prædi-*
Psal.113. *cantes, memor ipsa Instituti & Auctoris sui,* Non nobis, *inquit,* Domine, non nobis, sed nomini tuo da Gloriam. *Huic videlicet vni contra Fidei Virtutisq; desertores adserendo calamum stringit: huius Crucem, hoc est triumphale signum militiæ suæ, vel in medijs flammis quidlibet interim passura, non deserit: ad huius submissionem, quà licet, sectandam, & vtcumque moribus exprimendum eum, qui, posito diademate Diuinitatis suæ, ad naturæ nostræ abiectionem se ipse demisit, infra se habet omnia cuiuscumque dignitatis insignia, proscripta procul à se voto singulari; nihil dubitans sibi etiam oblata contemnere, quæ elata in alieno vertice quàm demississimè venerátur. Adhæc subiectum eius pedibus tempus est, illud scilicet, quod primum iam emensa sæculum rectè contriuit, æternitatem porrò, (quandoquidem in primo etiamnum vigore virtutis est) in votis & oculis habitura. Et hanc illi, quasi certam, spondet quatuor solennium (vt sacra Jura loquuntur) votorum cura solicita, quæ occupatis circa Volumen primi sæculi quatuor Genijs exprimuntur. Illis adeò rem agentibus, publico quasi iure, translatum ad Societatem est, ex Dauidis Psalmo 91. Carmen illud non iam sæculare, sed perenne:* Adhuc multiplicabuntur in senectâ vberi; & benè patientes erunt. *Multiplicabuntur, inquam, etiamnum inuoluta, olim tamen explicanda, sæcula Societatis nostræ, quibus illa, ceu Palma plusquam centenaria, fructus feret* in senectâ vberi, *& cum Phœnice, auem non iam vnicâ, supra humana se erigens, suoq;* IESV, *velut soli, exposita,* benè patiens erit; vt annuntiet, *vitam semper nouam se haurire de cælo, operumq; suorum magnitudine, & senium in iuuentute, &*
Vlyss. Aldrou. Ornith. lib. 12. cap. 27.

& nouo semper studio numquam interruptæ virtutis iuuentutem in ipso senio possidere. Sic nimirum Societas vt Palma, *siue, vt ex Græco vertit ille,* vt Phœnix florebit. Tert. lib. de Resurr. carnis c. 13

Denique (quod, ne longior sim, verbo moneo) ternis, quæ ante columnas hinc & inde demittuntur, Emblematis singula singulorum sex librorum huiusce Voluminis argumenta respondent; vnicâ vbique Lunâ Societatem vnicam referente. Hæc enim, non aliter quàm illa, quodcumque habet, seu virtutis seu dignitatis suæ lumen, Soli suo IESV *reddit acceptum.*

SYNOPSIS TOTIVS OPERIS.

AMICE *Lector, cùm propositum nobis hoc Opere sit imaginem tibi quamdam exhibere primi sæculi Societatis* IESV; *ne fortè diuersam à conceptu nostro tibi repræsentes, operæ pretium fuerit totius Operis Synopsim sub aspectum ponere. Itaque quemadmodum in omni vitâ Societas exemplar sui Ducis intuetur, sic in hoc scripto ijsdem ferè vestigijs opus suum promouet, quibus* CHRISTVS *acceptum à Patre munus est exsecutus:*

Hic cùm in formâ Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, *& instar mendicabuli in stabulo natus est. Ita Primus Liber Ignatium exhibebit primæ nobilitatis virum ad mendicabula redactum: & exinde natam hanc Minimam Societatem: cuius etiam Institutum compendio describit.* LIBER I. Philip. 2.

Post CHRISTI *natiuitatem hoc de illo memoriæ proditum accepimus:* IESVS proficiebat sapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum & homines: *Eius vestigijs insistentes Libro Secundo Crescentem exhibebimus Societatem, & ad hunc annum centesimum longè latéque propagatam.* LIBER II. Luc. 2.

Confirmatâ tandem ætate, cœpit IESVS facere & docere. *Huius exemplo Liber Tertius Societatem producet Agentem, eiusq; varias functiones & exercitia.* LIBER III. Actor. 1.

Sed quemadmodum CHRISTVS, *post rem præclarè gestam, indigna* passus est, *nobis* relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius; *ita Liber Quartus Societatem exhibebit Patientem, varijsque calumnijs ac persecutionibus exagitatam.* LIBER IV. 1. Petr. 2.

Rursus quemadmodum CHRISTVS *per passionem suam peruenit ad exaltationem nominis (vt loquitur Apostolus) & gloriam nullis terrarum finibus comprehensam; sic Liber Quintus post varias tempestates ac procellas, Societatem dabit Honoratam, & summorum virorum encomijs commendatam.* LIBER V. Philip. 2.

Denique Liber Sextus, & quasi singularis, quæ de Societate vniuersim quinque Libris tractata sunt, totidem ferè Capitibus Prouinciæ nostræ Flandro-Belgicæ conuenire demonstrabit. LIBER VI.

In hoc Opere si non omnia debitâ accuratione perpolita, aut ad incudem reuocata deprehenderis; facilè, ni fallor, hoc affectui nostro erga charissimam matrem condonabis: qui ne Ludis hisce sæcularibus deesset, Tomum hunc opinione maiorem, sed vix semestri ab hominibus occupatissimis conceptum, compositum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum, ac typis excusum in lucem protrudens, eumdem candori tuo beneuolentiæque commendat. Vale, & fruere. Antuerpiæ.

Temporis notam non adscribimus. satis ipsa se prodit solenni illâ, quâ Sæcularis hic annus celebratur, lætitiâ: & quidem è sacris Paginis petitâ. Nam siue Sanctorum Cosmæ & Damiani auspicijs (quorum natalis idem est & Societatis) sacri præconis voce inuitamur ad futuram illam proximo S. Ignatij festo, Sæcularis anni celebritatem, quam nemo vidit nec visurus est in posterum; ipsa sacrarum Litterarum verba tempus suum exprimunt,

Psal. 32. EXVLTATE, EXVLTATE IVSTI IN DOMINO:

siue ipso S. Ignatij festo, Sæculari iubileo iam recreati, Deo grates resundimus; hoc ipsum debitâ temporis notâ his verbis sacræ Litteræ consignant,

Luc. 1. EXVLTAVIT SPIRITVS MEVS IN DEO SALVTARI.

Tu, si placet, non tempus, alterúmve sæculum, sed æternitatem Societati precare.

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

DISSERTATIONES PROLEGOMENÆ DE ANNO SÆCVLARI ET IVBILEO.

DISSERTATIO PRIMA.

De instituto Operis.

Imago primi sæculi nobis posterisque proposita.

PRIMI sæculi Societatis IESV imaginem damus: quam vtinam omnis semper posteritas intueatur! Non hanc quidem scriptione nostrâ emortuis adumbratam coloribus; sed viuam illam spirantemque etiamnum ante oculos nostros, primorum Patrum pulcherrimis exemplis animatam, viuidam, vegetamque primigeniæ Societatis imaginem. Illam, inquam, vtinam posteritas omnis semper intueatur! Certè ne labentibus annis aliquando fortasse è conspectu subducat sese, illam nobis, illam alteri sæculo præsentem sistimus: publicum Æternitati testimonium, qualis primo sæculo Societas fuerit: quid egerit, pertulerítve: quo successu, laude, approbatione: quibus initiis incrementisque in eam, quam omnes admiramur, assurrexerit molem. hoc suscepti Operis consilium est. Ita maiores credimus, ita posteros exigere à nobis, qui vtriusque sæculi quasi nexus & vinculum sumus. Maiores quidem, vt de eorum fide constet, quòd integram florentemque nostras in manus tradiderint, & primo spiritu plenam: posteros verò, vt sciant qualem à nobis repetere debeant; qualem & ipsi tertio dein sæculo in venturas propagare ætates: tum etiam, ne incuriâ nostrâ cæco more aliquando & in tenebris, vt fit, primi sæculi statum frustrà requirant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prodent illum quidem & loquentur omnibus ſæculis hiſtoriæ noſtræ atque annales: in quibus ſi alia vlla exoriens Reſpublica, hæc certè Familia diligens fuit, ab initio vti gerendis, ita ferè ſcribendis rebus intenta. Verùm perpetua operis ſeries interrupta rerum diuerſitate, non ita pariter, atque in ſemet vniuerſam Societatis magnitudinem oſtendit, & illam primi ſæculi gloriam: quæ vbi tota ſimul ſub vnum quaſi adſpectum datur, longè maximam habet admirationem. Deus immortalis! quàm ampla circumducentibus oculos obijcitur ſcena gaudiorum! A tam paruis initiis, tot exagitatam calumniis, tot preſſam odiis, vbi iam vnius ambitu ſæculi ita latè diffuſam cernimus per vtrumque orbem, vt non niſi cum ſole terminet curſum; quis omnium tam potens ſui, vt erumpentem lætitiâ vocem valeat continere? Eam ab Apoſtolicâ Sede tantùm videre confirmatam, Diuo Parenti Ignatio fuit olim ſumma votorum: vidit, & quo lætitiæ ſenſu! Xauerium, Fabrum, Laynium, Borgiam, Mercurianum, Claudium, ceterosque Familiæ noſtræ præclaros viros, nuntiata incrementa quoties exhilararunt! Nos qui ſuccedimus in omnes quas habuêre lætitiæ cauſſas, continebimus plauſum? illos affecêre ſingula: nos complectimur vniuerſa. Colligimus, quæ toto ſæculo ſparſa fuerunt. quidquid vel egêre ipſi, vel præclarè actum à Sociis gauiſi ſunt, noſtrum iam eſt. non in partem lætitiæ, ſed totam ſimul poſſeſſionem venimus. Coronam claudimus, quam ſuis ipſi factis intexuere, & pulcherrimi ſæculi periodum ætas noſtra abſoluit. Quis ferat, ſi illam ſinimus labi tacitè, nulloque inoteſcere monumento? In æuum eat perennatura; & conſequentibus annuntiet ſæculis, vt *benedixerit* Dominus *coronæ anni benignitatis* ſuæ: lætiſſimi, fortunatiſſimi ſæcularis anni, quem tot elapſis antè annis, quaſi coronam accedere voluit, & expleti feliciter vnius curriculi eſſe metam, palmâ nobili & triumphalibus ſertis decorandam in *gloriam magni nominis ſui*. Illi, illi *gloriam dari* vult, illud *laudari* ſæculari carmine *in ſæculum ſæculi*; illud *annuntiari populo qui naſcetur, quem fecit Dominus, vt cognoſcat generatio altera, narrentque* & ipſi *filiis ſuis, vt ponant in Deo ſpem ſuam, & non obliuiſcantur operum Dei*. Hac benefactorum ſuorum agnitione contenta Diuinitas eſt: ſed & hanc ſuo iure exigit.

Eſt lætitiæ cauſſa,

& gratiarum actionis, Pſalm. 64.

Pſalm. 21. Pſalm. 77.

Exſtet igitur grati animi monumentum, quod *nati pro Patribus filij* auctori Deo poſuêre,

Horat. l. 3. Carmin. Odè 30.

——— *monumentum ære perennius,*
Regalique ſitu Pyramidum altius:

quas vario item emblemate, vt noſtrum nos opus, doctisque notis Ægyptij inſcripsêre, arcanis illi & vulgo ignotis. Nos apertiùs primi ſæculi imaginem ex illo præterea conſpiciendam damus; magnis mentibus incitamentum, vt opinamur, haud paulò potentius quàm aut Themiſtocli trophæa Miltiadis, aut Iulio Cæſari conſpecta Gadibus ſtatua Alexandri, aut Q. Maximo P. Scipioni locatæ in atriis imagines maiorum: quas cùm intuerentur, animum ſibi fatebantur ad virtutem vehementer accendi, & non ceræ illi ſcilicet, neque figuræ tantam ineſſe vim, ſed memoriâ rerum geſtarum eam flammam egregiis viris in pectore creſcere; non ſedandam priùs quàm ſuâ virtute eorum famam gloriamque

ſtimulus æmulationis.

Salluſt. in proœm. Iugurth.

gloriamque adæquaſſent. Nimirum æmulatione ſuorum vehementiùs rapitur excellens natura, & coniunctorum potiùs domeſticisque quàm aliorum exemplis.

Non eſt igitur, quòd labori noſtro timeat aliquis ſuſpicionem vanitatis; quaſi id egerimus, vt nos noſtraque laudando extolleremus. Dei vnius opus Societas eſt, non hominum labor: Dei opus celebramus. ſe *laudari* ipſe *in operibus* ſuis, & quàm maximis extolli præconiis, quoties imperat? Illis autem quòd permixta eſt Parentum noſtrorum laus, non ideò *verecundiâ domeſtici ſanguinis*, vt ille ait, *quidquam ſilebimus.* quos Deus tanti operis adiutores molitoresque aſſumpſit, oratione noſtrâ ſeiungi non poſſunt: illorum decora, noua Numinis beneficia ſunt; commemoratio, nonniſi publica actio gratiarum.

Velleius Paterc. lib. 2.

Quòd ſi quis veretur, ne maiorum laudes vindicemus nobis, & pro noſtris, ſi non extranea, aliena ſaltem oſtentemus bona, ſapienter monet: ſed cur non intelligit, hæc ideò fieri, vt aliena quæ ſint, orbi conſtet; & mox propria à ſe poſterisque exſpectari noſtrûm quiſque ſciat? cur non videt præclaram Sociis imponi neceſſitatem, quando ad abſolutiſſimum iſtud exemplar omnium deinceps ſæculorum exigentur ætates? Et profectò ita ſe res habet: maiorum gloria poſteris quaſi lumen eſt, quod in obſcuro degeneres eſſe non patitur; horum ſocordia tantò flagitioſior, quantò illorum vita præclarior. Eam porrò glorioſè memorare qui pergunt, vbi turpiter deſciuere, quid obtinent, niſi, vt ſtet ipſa contra illos Parentum claritudo; ſuaque ignauiæ accendant facem, ne in occulto ſit? Eâ quoque ex cauſsâ maiorum facta celebrare conſilium fuit. Nihil aduerſus vetuſtatem præſidij ſatis: neque tam ſanctum quidquam, quod non illa corrumpat. Vt alia deſint, ſolâ temporis diuturnitate dilapſa fluunt omnia, etiam ſaluberrimis adſtricta legibus: aliquid ſenſim remittunt nepotes de paternâ contentione, tandemque auitâ claritudine contenti, in deſidiam vertuntur, quaſi ad ea tantùm eſſent geniti, quæ maiores virtute ſuâ peperere. Certiſſima peſtis illuſtrium familiarum arceri certiùs non poteſt, quàm perenni maiorum recordatione: quorum præclara facta perpetuò ingerantur oculis, obuerſentur animis, exſtimulent, vrgeant, conquieſcere non ſinant. *Templum* identidem, *templum* Hebræis *oſtendi* per Ezechielem volebat olim Dominus: vt contemplatione auguſtiſſimæ domus, excitarentur aliquando ad religionem atque æmulationem parentum. Quantò maiorem vim apud animos noſtros habere par eſt pulcherrimam hanc molem, quam centum iam annis tam prodigioſè elaboratam diuino conſilio, tam altè eductam glorioſis tot Patrum laboribus, inter limites vtriuſque ſæculi, quaſi è propinquo contemplamur? quos non ſtimulos admouere, vt, dum cernimus quibus eam fundarint firmarintque præſidiis, eadem & ipſi comparemus nobis; vt altero mox ſæculo, tertioque, & vltra, integra ſemper & firma perſeueret *in diem Domini magnum*. Tunc animis, Superi! ſi vmquam aliàs, tum robore viridique iuuentâ opus erit; ſi verè dicitur in iſthæc tempora, ſiue nata, ſiue reſeruata diuinitus hæc ſubſidiaria Eccleſiæ manus, vt nouiſſimis diebus bellet *bella Domini*, ſuoque tum ſtrenuiſſimè collaboret Duci, quando

Ezech. 43.

& conſeruatio vigoris,

vſque in mundi occaſum. Ioël. 2.

1. Reg. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Thessal. 2. Eccli. 44. *iniquum interficiet spiritu oris sui.* O ita sit! *cum semine* tam clarorum Patrum *permaneant bona*, & *hereditas sancta* sint *nepotes eorum*, educandi tantam in spem, & tam præclaræ Societatem expeditionis. O faciat propitius IESVS, vt *filij eorum propter illos vsque in æternum maneant; semen eorum, & gloria eorum non derelinquatur*! Ita vouemus, ita ominamur hoc anno sæculari. quem quia primi fortasse publico consignare monumento aggredimur, originem ritumque omnem centesimum annum celebrandi paulò accuratiùs persequemur; præmissâ tractatione de Ludis Sæcularibus, totâque ratione Iubilei.

DISSERTATIO SECVNDA.

De Ludis Sæcularibus Romanorum.

Perennandi curâ sæcularem annum celebrant Romani.

DIem Vrbis conditæ natalem non quotannis solùm insigni celebritate coluere Romani, verùm & centesimo quoque anno Sæcularibus Ludis. siue ea religio fuit hausta ex Sibyllarum libris, vt credi voluerunt; siue ingenitâ principi populo perennandi curâ, incolumitatemque & æternitatem precandi à præsidibus Diis. A sæculo Sæculares dictos, ratio nominis arguit. Sæculum *senescendorum hominum longissimum spatium*, Varro dixit. Centum annorum ambitu veterum multi finiuêre; & recepta modò opinio non vltrà extendit: quò quia nonnisi admodum pauci viuendo pertingunt, meritò de hisce Ludis Ouidius:

De Linguâ Latin.

2. Trist. —— *Quos ætas aspicit vna semel.*

Inde illa præconis solennis vox ad spectacula inuitantis, quæ neque spectasset quisquam, neque denuò esset spectaturus. Significans, inquit Herodianus, præteritæ futuræque celebritatis interuallum supra omnem hominum esse ætatem. quo de interuallo licet dissentiant Scriptores, satis accuratè tamen prodidere, Sæculares Ludos aliud fuisse nihil, quàm de conseruato proximis centum annis Imperio publicam gratulationem, cum solennibus votis, vt Numinum fauor

Lib. 3. in Vitâ Seueri.

Horat. in Carm. sæcul. *Remque Romanam, Latiumque felix*
Alterum in lustrum, meliusque semper

æuum prorogaret.

Sanctius id cogitat Societas.

Et illi quidem profano ritu. Quantò sanctiùs hoc sæculari anno id Societati nostræ precari conuenit ab immortali Deo, auctore & moderatore temporum, perennitatis omnis largitore? qui operum suorum benefactorumque celebrari memoriam iam olim præcepit: non tantùm consecrato solenni die in annos singulos cultu sempiterno, sed &

Exod. 12.

Leuit. 25. institutio prætereà, redeunte certo annorum curriculo, sacro Iubileo. Cui

Origo Ludorum Sæcularium. de Sæcularibus Ludis disputationem præmittimus, propterea quòd ab his potiùs quàm à Iubileo ortam putamus centesimi anni celebritatem.

Valerius Max. lib. 2. Angel. Politian. Miscellan. cap. 58. Onuphrius Ludi, qui deinde Sæculares dicti sunt, principio Ditis & Proserpinæ sacra fuerunt. aucta postmodum ceterorum Deorum sacrificiis, & ludis; Apollinis ac Dianæ in primis: olim à Valuso Valesio primùm, Seruio Tullio imperante, Deorum monitu trinoctio celebrata in memoriam

moriam redditæ sanitatis tribus liberis: idque ad aram quamdam prope Terentum, in campo, qui deinde Martius, sub terrâ repertam, Ditis Patri & Proserpinæ sacram: quæ Rege Tullo Hostilio, tempore belli cum Albanis, illic defossa, hominum memoriâ exciderat. Pannin. libr. de Sæcularibus Ludis.

P. Valerius Poplicola, is qui primus ab exactis Regibus Consul fuit, primus quoque ritum hunc in Vrbem induxisse fertur: siue Valesij exemplo, quòd salutarem vniuerso populo speraret, qui tribus pueris fuerat; siue monitu potiùs carminum Sibyllinorum: in quibus, si morem hunc sanctum haberent, Populo Romano certa Imperij promittebatur æternitas. Et hæc illa sunt Martiali,

Lib. 4. Epigram. 1. —— *quæ Romuleus sacra Terentus habet:*

& Ausonio,

Idyll. 11. *Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:*

à ducentesimo quadragesimo septimo, vel, vt alij, à trecentesimo ferè Vrbis conditæ anno, singulis deinde sæculis religiosè culta Ludorum Sæcularium nomine. *Primi Ludi Sæculares.*

Ritus & celebritas Ludorum. Ordo celebritatis hic erat: iuuat enim, quoniam hæc vsque adeò peruulgata non sunt, paulò diligentiùs commemorare. Instante Ludorum tempore, in omnem Italiam dimittebantur præcones, populos inuitaturi ad ludos, quos mortalium nemo vidisset, nemo iterum esset visurus. Paucis ante spectacula diebus, Imperator ipse, Consules & Quindecimuiri, ante Apollinis Palatini & Iouis Capitolini templa pro suggestu considentes, populo piamina seu februa distribuebant, tædas, sulphur, bitumen; quibus flagitia expiari stultâ superstitione persuasum erat. Prætereà in templo Dianæ hordeum, triticum, fabas populo dari mos, Parcis offerenda: vt propitiæ scilicet alterum de feliciori stamine nerent sæculum. Tum ad formam initiorum Cereris castè peruigilia fiebant; mox toto triduo sacrificia templis omnibus noctu atque interdiu, omnibus circis & theatris ludi omnis generis. Circensium meminit Suetonius, Histrionum & Saltationum Plinius, Venationum Capitolinus. Primæ Ludorum noctis horâ secundâ, effossâ humo, Ditis & Proserpinæ aperiebatur ara; hostiasque furuas Imperator, Consules, Quindecimuiri immolabant. Interim structâ in theatri morem extemporaneâ scenâ, lychnis atque ignibus relucebant omnia, & hymnis carminibusq; personabant. Summo manè in Capitolium primò, Ioui solennia sacra facturi; inde ad theatrum ibant, celebraturi ludos Apollinis & Dianæ. Altero die matronæ nobiles adscendere in Capitolium, frequentare lectisternia, Iunonis aram adire: sacrificia rursum Diuis omnibus, omnibus aris. Die tertio, in templo Apollinis Palatini, ter nouem pueri prætextati, totidemque virgines, patrimi omnes matrimique, Græcâ Romanâque voce, hymnos semper nouos & pæanas concinebant pro æternitate Imperij, pro Senatus Populique incolumitate: quorum de numero celebre est Horatij carmen sæculare. Tandem, completis solennibus, ara Ditis & Proserpinæ, quæ egestis ruderibus primâ nocte aperta fuerat, rursum terrâ obruebatur, nonnisi sequentibus Sæcularibus Ludis reseranda. Qui Ludos fecerant, inscriptum suo nomine rei gestæ monumentum in Terento relinquebant.

E profanis ritibus pij stimuli.

Hæc de ritibus, profanis quidem & exoletis; sed è quibus, velut è denſiſſimis tenebris, obſcura quædam affulgeat lux ad annum ſæcularem ſanctiùs celebrandum. Nam, præter publicam gratiarum actionem, quam tot ſacrificiis hymnisque erga Deos teſtabantur, erant hi Ludi quaſi luſtrum quoddam & expiamentum Vrbis: quam credebant hoc ritu à præteritis expurgari noxis, renouarique denuò & inſtaurari; ac meliorem precabantur in poſterum viuendi rationem. An non vmbra quædam ſanctioris in Iubileo expiationis? Solennia pro Republicâ vota quid niſi monita ſunt, vt meliora perpetuò vota faciamus, pro felicibus Societatis incrementis?

Sed quoniam cœpimus, in adyta Romanæ vetuſtatis paulò altiùs penetremus, & Ludorum ſeriem, obſcuram hactenus & vulgo ignotam, diſcutiamus, aliquantùm longâ fortaſſis, ſed nouâ, vt opinor, & non ineruditâ digreſſione. Milleſimum Vrbis conditæ annum ingenti ludorum & ſpectaculorum apparatu à Philippo Imperatore fuiſſe celebratum, certâ conſtat Annalium fide. An autem centeſimus quiſque initio ſæculi ſtatâ ratione temporum perinde fuerit obſeruatus, id verò in ambiguo eſt. Negant, quotquot ſcripsêre Sæculares Ludos, nonniſi centeſimo decimo anno referri ſolitos: omnium inſtar Onuphrius Panuinius diligentiſſimus inueſtigator, qui conſequenti temporum ſerie aptè oſtendit, poſt centeſimum ſemper & decimum annum notatos inueniri in Commentariis Quindecimuirorum: quorum erat & Ludos iſtos curare peragendos, & peractos publicis commentariis conſignare. quos proinde in hac re eorum muneri propriâ libentiùs ſe fatetur ſequi, quàm alium Hiſtoricorum quemlibet. Et luculenta, fateor, auctoritas eſt. Accedunt vetuſti quidam Græci verſus, quos Sibyllinos eſſe Zoſimus dicit: Angelus Politianus ita Latinè reddidit:

An Romani centeſimâ quemque annum celebrauerint.

Argumenta id negantium.

Lib. Miſcel. cap. 58.

Aſt vbi iam humanæ longiſſima tempora vitæ
Orbis agens annos referet centumque decemque,
Sis Romane memor: & quæ ſequuntur.

vbi longiſſimum humanæ vitæ tempus, id eſt ſæculum, annis centum decem circumſcribitur, Ludisque Sæcularibus deſtinatur. Denique Horatius in Carmine ſæculari,

Certus vndenos decies per annos
Orbis vt cantus referatque ludos,

Ludorum orbem centum decem annorum ambitu definit: in cuius hîc ſententiam Acro & reliqui omnes eunt Interpretes.

Oſtenditur, centeſimum quemque fuiſſe celebratum, etiam ex ſerie temporum.

Verùm iis ego non aſſentior: qui non minùs firmâ auctoritate oſtendi poſſe video, Sæculares Ludos centeſimo quoque anno, tamquam inſigni initio ſæculi, fuiſſe digeſtos. Quod ex temporum ſerie etiam deducemus. Ac primò quidem, ſi expendere volumus, quos illi tanti faciunt, Quindecimuirorum commentarios, & quibus Horatij reliquorumque omnium nititur auctoritas, Sibyllinos verſus; an putamus incognitos omnino, & numquam viſos auditosque fuiſſe Valerio Antiati, M. Varroni, T. Liuio, Sex. Pompeio, aliisque veteribus, qui Sæculares Ludos centeſimo quoque anno celebrari ſolitos tradiderunt? vt Zoſimum, vt D. Auguſtinum, aliosque recentiores omittam. Adde,

Apud Cenſorin. de Die natali, c. 17.

commen-

commentarios iſtos Quindecimuirorum nonniſi temporibus Cæſaris Auguſti fuiſſe conſcriptos: cur præ Liuio, Varrone, Antiate, merentur fidem? Sibyllinis verſibus (ſi modò, qui apud Zoſimum exſtant, Sibyllini ſunt) auctoritatem Varronis oppono ita ſcribentis: *Quindecimuiros renuntiaſſe ex Sibyllarum libris, vti Ludi centeſimo quoque anno fierent.* Nec temerè ſcripſiſſe cenſendus Alexander ab Alexandro: *A primâ origine ſingulis centum annis ex præcepto Sibyllinorum carminum fiebant.* De Horatij verſu laborandum minimè; à multis enim ita legitur:

Lib. 5. Genial. c. 26.

Lud. Viues, Franc. Robortellus, Georg. Faber, & M. SS. apud Lambinum.

Certus vt denos decies per annos
Orbis & cantus referatque ludos.

Iam verò T. Liuius à ſecundis Sæcularibus tertios quartosque ita ordine recenſet, vt manifeſtum fateatur Onuphrius, in eâ Liuium fuiſſe ſententiâ, quòd ſecundi Sæculares anno Vrbis conditæ quadringenteſimo primo celebrati fuerint, tertij verò quingenteſimo primo, quarti autem ſexcenteſimo primo: vt & Florus illic in Epitomâ lib. 49. meminit. Et de Ludis Auguſti Sæcularibus agens Liuius, addit: *Quos centeſimo quoque anno (is enim terminus ſæculi) fieri mos eſt.* Cur ille potiùs, quàm eodem tempore Horatius, centeſimo quoque anno fieri ſolitos dixit, & non centeſimo decimo? cur tam apertè initio ſæculi eos collocat? an credibile adeò diligentem Hiſtoricum aut Sibyllæ verſus ignoraſſe, aut Quindecimuirorum tabulas, aut Romanum morem? Et hæc quidem de primis Sæcularibus ante tempora Auguſti, quos nimia vetuſtas obſcuriores reliquit, & tantùm non tenebris inuolutos.

Secundi, tertij, quarti Ludi Sæculares.

Lib. 136.

Quinti Ludi Sæculares.

Mutatâ Republicâ inſtaurati quoque Ludi ſunt anno V. C. ſeptingenteſimo trigeſimo ſexto, Auguſti voluntate potiùs, quàm ordine temporis id exigente, inquit Salianus: nimirum poſt ciuilia bella renouati in melius Imperij æternitatem Diis voluit commendatam, illo in primis Sæculari Horatij carmine, quod pueri puellæque ex more cecinerunt.

In Epitomè ad annum V. C. 736.

Sexti Ludi Sæculares.

At opinioni noſtræ nihil fauet magis quàm Claudij Cæſaris factum: cui cùm aduerſarij refragari non poſſint, hunc primum fuiſſe aiunt, qui ad annum centeſimum Sæculares Ludos redegerit. Is ab Auguſto proximos, ordine ſextos, anno V. C. octingenteſimo dedit; inſtituitque præterea centeſimo quoque anno Vrbis in futurum referri debere. Veterem morem, credo, ex Liuij ſententiâ reuocare ſtuduit, & lege latâ ſtabilire: quòd illum & exactiùs videret & ſolenniùs ineunte ſemper ſæculo obſeruari. Sed fatendum eſt, huiuſce inſtituti nec à Domitiano, nec à Seuero habitam eſſe rationem. His nempe temporibus conuenit, quod Pomponius Lætus de Sæcularium interuallo ſcribit: *Ambitione Cæſarum, cupientium id ſolenne ſuis temporibus exhiberi, ordo corruptus eſt, & pro libidine habiti Sæculares.* Itaque ab anno octingenteſimo quo Claudius fecit, ad milleſimum quo Philippus, bis præterea dati Sæculares Ludi, cùm nonniſi ſemel debuiſſent. Domitianum feciſſe interiecto tantùm ſpatio annorum ſupra quadraginta à proximis Claudij, ex Tranquillo, Tacito, Hiſtoricis, Papinio & Martiale Poëtis, certum eſt: Septimium Seuerum autem interlapſis pluſquam centum

In Epitomâ Rom. hiſtor.

Septimi Ludi Sæculares.

annis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Octani Ludi Sæculares.

annis post Domitianum, qui spectator interfuit Herodianus tradit, suâque ætate factos Dio scribit.

Millesimus Vrbis condita.

Millesimi tandem Vrbis anni solennitas ex omni sæculorum memoriâ longè maxima fuit, celebrante Philippo; qui primus Romanorum Principum Christianus Imperator à Baronio asseritur. Bestiæ innumerabiles in circo maximo venationi obiectæ: in quibus elephanti XXXII. alces X. tigrides X. leones mansueti LX. leopardi cicures XXX. hyænæ X. hippopotamus I. rhinoceros vnus, arcoleontes X. camelopardi X. onagri XX. equi feri XL. gladiatorum paria mille. Scenicos ludos in Pompeij theatro tribus diebus totidemque noctibus peruigil populus spectauit, funalibus atque lychnis tenebras vincentibus. Etiamnum testes Ludorum Philippi nummos plurimos est reperire: in quibus præter Imperatorum patris ac filij nomen, & hanc inscriptionem, SAECVLARES AVGG. vel addita quædam longæuitatis symbola, vel animalium formæ, ex iis credo, quæ Philippum exhibuisse diximus. Nummus alter apud Occonem inscriptus legitur: MILIARIVM SAECVLVM. alter SAECVLVM NOVVM. Meminit in Chronico Cassiodorus: *Quadraginta etiam missus natali Vrbis Romæ concurrerunt, & agon mille annorum actus.* Quos Ludos etiam Sæculares appellat Sextus Aurelius Victor, licet impius Zosimus, odio fortasse Christiani nominis, post Seuerum neget ampliùs fuisse instauratos.

Capitolin. in Gordiano. Anicl. Victor in Philippo. Pomponius Lætus in Epitom. Baron. ad ann. Christi 249.

Primus & secundus Sæcularis V.C. verosimiliter Ludis celebratus.

Ex hac serie liquet (vt ad inceptum redeamus) ab anno trecentesimo, circa quem vel instituti creduntur, vel potiùs primùm celebrati, singulis ferè ineuntibus sæculis suos assignati Sæculares Ludos veterum auctoritate. Sed quid de Sæculari primo V.C. quid item de secundo siue ducentesimo dicemus? nulla enim in historiis mentio est. Salianus noster, clarissimus huius æui temporum indagator, ad annum V.C. ducentesimum ita scribit: *Adest Romanæ Vrbis alter sæcularis annus, quem verosimile est multis Romæ ludis, sacrificiis conuiuiisque celebratum. ad maiorem autem huius anni celebritatem videtur tertium lustrum à Rege Seruio Tullio conditum.* Ex quibus apparet existimasse Salianum, centesimum quemque annum ludis solennibus & sacrificiis, conuiuiisque publicis ac priuatis, fuisse celebratum, etiam ante Ludos ad Terentum institutos.

In Epitom.

Fortè ab initio alij fuerunt Terentini, & Sæculares.

Mihi venit in mentem suspicari, alios ab initio fuisse Terentinos, alios Sæculares Ludos; sed communi tandem nomine permixtos. Et Terentini quidem Diti ac Proserpinæ, Sæculares Phœbo & Dianæ potissimùm sacri perhibentur. Terentinos pro auertendâ pestilentiâ constat primùm institutos: Sæculares, lætitiæ erant & publicæ gratulationis. Terentini nonnisi nocte & furuis hostiis peragebantur: Sæculares luce palam & albis victimis. Fauet Ludouicus Viues, qui D. Augustinum ferè etiam in partes trahit, cùm de eo ita loquitur: *Alios videtur velle esse Ludos Ditis & Proserpinæ, atque Sæculares.* Quòd si fortè non omnino inanis hæc suspicio est, cur dici non potest inde ab Vrbe conditâ centesimum semper annum sæculari aliquo plausu fuisse exornatum? accessisse deinde circa annum trecentesimum Terentinos Ludos, & ex Liuij sententiâ ineunte semper sæculo vnà celebratos, atque inde commu-

In Comment. lib. 3. de Ciuit. ad cap. 18.

communi tandem nomine Sæculares dictos. Quòd si subinde extra ordinem acti leguntur, id pro necessitate ita factum facilè concedimus, ad placandam Deorum iram; sicut & Iubileum modò, licet stato tempore definitum sit, ex caussâ sæpè extra ordinem instituitur. Et *Sæcularis carminis* (quod ait Acro Horatianus interpres) *duplex deuotio esse consueuerat: aut enim pro sedandâ vitandâque pestilentiâ* (extra ordinem scilicet) *aut pro certo & definito annorum numero cantabatur.* quem numerum ego centum annorum fuisse contendo, & quidem recurrente initio sæculi plerumque obseruatum. Hæc ex tam reconditâ antiquitate delibasse sufficiat. expeditiorem fortè viam felicior aliquis inueniet.

In Carmen sæcul. Horat.

Ludi vltimi Sæculares.

Post annum millesimum Sæculares Ludos Romæ celebratos nonnisi semel inuenies ab Honorio Augusto. de quibus Claudianus:

Spectatosque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus sæcula Consul.

Vetiti à Constantino;

Existimant auctores, vetitos fuisse à Constantino, vbi palàm CHRISTI fidem amplexus est. Nam eius edicto clausa Deorum templa, sublatosque cum sacrificiis ludos plurimos, Eusebius narrat. Ab Honorio eâ tantùm lege putantur permissi, vt sine sacrificiis & idolorum cultu soli tantùm darentur Circenses & Theatrales ludi, in memoriam pristinæ celebritatis; à quâ difficillimè auelli Romani poterant. donec tandem ista centesimi anni celebritas ad colendum centesimum quemque Seruatoris Natalem sanctiore ritu traducta est: incertum quibus initiis; sed eâ quoque ex caussâ (quod posteà dicemus) vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne sacrum. quod petito ab Hebræis vocabulo Iubileum dixere; primusque Bonifacius VIII. decreto sanxit centesimo quoque anno celebrandum.

à Christianis in Iubileum commutati sunt.

Centenarius mysterij plenus.

Hæc origo centenariæ celebritatis. Nec superstitiosa numeri obseruatio est. Origenes, Hieronymus, Rupertus, Beda, multiplex in eo mysterium è sacris Litteris inueniunt: siue Noëmi arcam anno centesimo perfectam explanant, siue centenario patri natum Isaac, siue peregrinantem Abrahamum centum annos in terrâ promissionis, siue illud denique diuino promisso nobile centuplum. Copiam certè & eximiam significari multitudinem omnis agnouit antiquitas, quæ *linguas centum, oraque centum, centum aras*, pro multis & innumerabilibus dixit. Ego, quia centenarius numerus, decem decadum structurâ completus, eximius rarusque visus est in ætate mortalium, & insignis præterea annorum terminus, vnde nouum liceret auspicari curriculum, quod Sæculum dixere; ideò in sacrâ profanâque Republicâ cum lætitiâ exceptum atque obseruatum existimo. Louanienſis Academia superiore sæculo primum ab origine suâ centesimum publicâ sæcularis Iubilei lætitiâ coluit: & nuper ducentesimum secundo sæculari Iubileo. Millesimum ab obitu D. Bauonis Tutelaris sui in æde principe, quæ illi sacra est, admodum solennem egit Senatus Populusque Gandauensis: ac biennio pòst millesimum D. Læuini Præsulis & Martyris inclyti, tum in eâdem æde, tum in nostro Societatis IESV templo, quod eidem Diuo ære publico à fundamentis exstructum, peramplis regiisque donariis exor-

Primus & secundus Sæcularis Academiæ Louaniensis.

Millesimus D. Bauonis & D. Læuini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quingentesimus D. Norberti.

narunt. Et nuper annus huius sæculi XXXIV. ab obitu D. Norberti Quingentesimus, à Candidissimo Præmonstratensium Ordine, plausu & gratulatione insigni, ad memoriam simul & exemplum posteritatis, peractus est. Nec dubium, quin aliæ subinde Religiosæ Familiæ centesimum annum solennem egerint, licet monumenta non exstent. Quibus omnibus tantò ætate inferior, hoc Sæculari anno quasi à longè & vltima accedat minima Societas nostra, *crescatque in mille millia.*

DISSERTATIO TERTIA.

De Iubileo Iudæorum.

Ex computu Saliani.

QVàm profana apud Romanos Ludorum Sæcularium, tam sancta apud Iudæos anni Iubilei institutio fuit; antiquior multò ipsâ Vrbe conditâ ad annos propemodum octingentos. Illud saltem vtrique populo commune, quòd solennitatis caussa, accepti à Numine beneficij memoria fuit, cultu perpetuo apud posteros renouanda, eâ gestientis lætitiæ significatione, quam Romani designarunt *Ludorum* nomine; Hebræi, quasi nullâ satis voce possent exprimere, *Iobel* appellauêre; Latinè *Iubileum* dixeris. Quod vocabulum magnæ cuiusdam, & non se capientis lætitiæ indicem vocem eruditi interpretantur. vocabulum origine quidem Hebræum; sed nec ita inusitatum, vt quidam putant, Latinis Scriptoribus, quin inde cecinerit Silius:

Iubileus lætitiæ vox.

Apud Serrar. in Ios. Tom. 2. c. 6. q. 5.

Sil. Ital. l. 14.

Et lætus scopulis audiuit iubila Cyclops.

nec ita barbarum aut deterioris æui, quin iubilandi verbum Varroni Festoque fuerit cognitum. Eius vim, quoniam frequentissimus vsus est, ita Festus explanat: *Iubilare, est voce confusâ inclamare præ gaudio.* & non vno loco idem Augustino est iubilare, atque gaudium quod corde conceptum est, & verbis explicari non potest, tamen voce testari. An non exprimere videntur id, quod Societatem IESV lætissimo isto Iubileo facientem cernimus? gaudium corde conceptum de tam propensâ in se Dei benignitate vel ad omnium stuporem; gaudium, inquam, illud, quod nullis satis verbis aut grata aut gratulabunda explicare potest, voce testatur, confusâ & inconditâ quidem, tumultuario quasi opere; sed quod vel inde iubilantis esse agnoscas, & sine arte aut fuco erumpentem lætitiam continere non valentis. Testatur, inquam, effusâ gratulatione, & voce magnâ in iubilo; & quà se per extrema terræ latè diffusam circumspicit, *extrema terræ* ad iubilandum cum Isaiâ inuitat: quaque omnem terram filiis suis ad prædicandum feliciore sorte diuisam videt, quàm Chananitis ad incolendum Hebræis fuit, *in cymbalis iubilationis* cum Regio Vate canit: *Iubilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius.* illum scilicet, vt hoc loco Interpretes, militarem ἀλαλαγμὸν, & triumphalem θριάμβον ὕμνον, cuius lætissima recordatio ab institutâ disputatione iam nos pænè abduxerat.

In Psal. 65. & 94.

conueniens Sæculari nostræ celebritati.

Isa. 44.

Psal. 150.

Psal. 65.

Symbola Iubilei, non origo. Lib. 1. de Iub. c. 2.

Iubilei originem qui à septimi diei quiete petunt, Conditoris exemplo præceptoque imperatâ, vt Paulianus; aut à quietâ vbertate terræ, quæ nec rastro læsa nec vomere, sponte suâ fruges otiantibus dabat, vt

Pientinus; aut à renouato fœdere cum Noëmo quinquagesimo post diluuium anno, vt Montigianus; symbola Iubilei potiùs ingeniosè conquirunt, quàm eius ortum ex fide narrant. Illum autem quasi conciliandæ vetustatis caussâ incertum facere quid attinet, cùm è sacris Litteris manifestè constet, auctore Deo institutum anno primo egressionis ab Ægypto? Operæpretium est rem omnem paulò accuratiùs cognoscere, quoniam & reconditæ antiquitatis plurimum habet, & sacræ eruditionis.

Lib. 3. de Iubil. c. 3. Tract. de Iubil. c. 3.

Institutus est anno primo egressionis ex Ægypto.

Vti septimum quemque diem hominum quieti iam inde ab exordio mundi destinauerat Deus, sabbatumque dici iusserat: ita cùm deinde populum suum ab Ægypto eductum in nouam esset possessionem immissurus, septimum quemque annum agrorum quiete, manumissione seruorum de gente Hebræâ, ærisque alieni remissione sacrum solennemque haberi voluit; atque inde Sabbaticum appellari, partim in memoriam adeptæ libertatis, partim aditæ hereditatis nouæ: expletis autem septem sabbaticis, hoc est, quadraginta nouem annis, sanctificari deinde annum quinquagesimum, vocarique Iubileum; aut Iobeleum potiùs (vt scribere malunt, qui de apicibus disputant) à voce illâ *Iobel.* Quam si cum aliis clangorem buccinæ interpreteris, alludes quidem ad lætitiæ signa sacro isto anno dari solita, & septem buccinas quarum vsus est in Iubileo. at si libertatem cum Iosepho, cum Hieronymo dimissionem, ἄφεσιν seu remissionem cum Septuaginta, ad mentem puto sacri Scriptoris accedes propiùs: *Vocabis*, inquit, *remissionem: ipse est enim Iubileus.* quasi dicat: Ipse enim remissionis annus est: siue ita intelligas remitti quemlibet in pristinam hereditatem, libertatemque (quæ duæ erant præcipuæ Iubilei immunitates, præter alias cum sabbatico communes) siue potiùs amissam libertatem hereditatemque diuenditam, quasi remissam ad suos postliminiò redire. hereditatem quidem gratis, ad pauperes dominos: libertatem verò non ad seruos tantùm (quod anno quolibet sabbatico fiebat) sed eorum quoque liberos coniugesque, quadraginta nouem annorum obsequio quasi pretio redemptam. Atque hinc idem Cornelio est *annus Iobel*, quod *annus omnia secum adferens bona, & quemque in pristinam libertatem hereditatemque reducens:* à radice *Iabal*, quod Hebræis est afferre atque adducere cum insigni lætitiæ significatione, quam læto buccinarum clangore & publicâ omnium gratulatione testabantur.

Apud Bonzon. de Iubil. lib. 1. cap. 3.

Leuit. 25.

In cap. 25. Leuitici.

Institutus igitur, quemadmodum dicebamus, primo egressionis anno, tam Sabbaticus quàm Iubileus fuit. Sed, quod in aperto est, neuter obseruari per quadraginta annos in deserto potuit; cùm neque terram, cui requiem darent, haberent propriam, nec quos emerent agros reciperentve. Ex quo rursum liquet, tum primùm numerari cœptos, cùm, transmisso Iordane, in Chananitidem ingressi, quasi pedem fixere & iniere possessionem: siue à captâ Iericho initium statim ducas cum Saliano; siue à septimo dein anno, post primam videlicet factam à Iosue in Galgalis terræ diuisionem, cum Serrario & Cornelio. Ex quo tempore annus septimus, Sabbaticus primus: ac deinde quinquagesimus, primus Iubileus fuit. vterque, vt credibile est, in recenti institutione, castè

transmisso Iordane obseruari cœptus;

In Epitom. ad annum mundi 2584

Tom. 2. in Ios. cap. 13. quæst. 13.

In cap. 25. Leuitici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed vix deinde.

cultè sanctèque obseruatus. Hoc initio deinceps tempora apud Iudæos per annos sabbaticos diuisa, sæcula per Iubileos: qui licet vix vmquam sincerè obseruati (aut vitio gentis à cultu veri Numinis facillimè dilabentis ad idola, aut crebris calamitatibus bellorum, seruitutis, exiliorumque;) tamen numerati semper fuêre: certissima temporum nota, veteris historiæ lux, ad annos septingentos Græcorum Olympiadibus prior.

Idem Hebræis & nobis Iubilei mensis;

Sed illud nobis, præsertim qui Societatis nostræ Iubileum à mense Septembri numeramus, die videlicet sanctis Cosmæ & Damiano sacrâ; illud, inquam, non prætermittendum videtur, Iubileum apud Iudæos inchoari quoque solitum à mense Tisri; qui ciuilis quidem anni primus, sacri verò septimus erat, nostroque respondet Septembri. Quòd si & illud addimus, mensibus vsos fuisse lunaribus, ac Tisri magnam Septembris, magnam Octobris nostri partem solere complecti; imò verò annum ciuilem ita plerumque exeunte Septembri inchoari solitum, vt propterea scripserit Hieronymus, mensem Octobrem apud omnes Orientales esse primum; deprehendemus primum apud Hebræos Iubilei diem non magno abesse interuallo à primo Iubilei nostri. Præterquàm quòd, pro variâ lunarium mensium reuolutione, primum anni diem in Septembris apud nos vigesimum septimum aliquando incidere mirum non sit: atque adeò idem tunc illis, quod nobis modò, exordium Iubilei. Quod faciliùs etiam contingere potuit, si cum Serrario dicimus, dimissis in omnem circà regionem buccinatoribus festiuo clangore tubarum Iubileo initium dari solere, die Tisri decimo: decimus enim ad vigesimum septimum nostrum & propiùs accedet & sæpiùs: vel si cum Saliano à primo die mensis Iubileum inchoamus, sed decimo tantùm die qui missi fuerant præcones singulis in vrbibus tubâ insonuisse, denuntiantes Iubileum à decem diebus iam inchoatum; horum decem dierum ambitu primum Iubilei nostri diem plerumque inueniemus inclusum.

In cap. 1. Ezechiel.

fortè etiã aliquando dies.

Tom. 2. in Ios. c. 15. q. 14.

In Epitom. anno primo Egressionis.

Sed omen melius à Festo SS. Cosmæ & Damiani.

Verùm ab hac obseruatione omen ducere non placet. felicius nobis ab annuo Cosmæ & Damiani festo auspicium est, salutarium Medicorum non animis minùs quàm corporibus; quos sibi tutelares diuinitus datos credit hic sacer Ordo, ad miserorum mortalium opem, medelam, salutem calamitosis Ecclesiæ temporibus excitatus: quando non sine numine Diuûm contigit, vt qui eum confirmauit Paulus III. è gente Farnesiâ, ante Pontificatum Cardinalis fuerit titulo sanctorum Cosmæ & Damiani; & inter prognostica de futuris aliquando Pontificibus lemmata, quæ à sancti Malachiæ nomine aliquam vaticinij sumunt auctoritatem, hoc symbolo iam olim legatur præsignatus, Hyacinthus Medicorum. Sit igitur felicior in æuum fortunatiorque nobis sanctorum Cosmæ & Damiani dies Societati natalis, quàm primus Iubilei Hebræorum. quem etiam, stante quoquo modo Republicâ, numerare potiùs, vt suprà diceebamus, quàm religioso cultu obseruare consueuerant. vt vel ideò typum tantùm fuisse Auctores dixerint; & ea quæ signabantur bona, Christianorum temporibus reseruata: donec tandem omnis Iubileorum annorum cæremonia vnà cum Iudæorum Republicâ prorsus extincta est; eiectique ipsi à facie Domini, instar profugi Caini, toto orbe exules, sine Rege, sine Sacerdote, sine Sacrificio, sine Templo, perpetuo in luctu & mœrore tot iam sæculis degunt, sine vllâ spe lætitiæ aut iubilationis.

Iudæorum Iubileus cum Republicâ extinctus.

DISSERTATIO QVARTA.

De Iubileo Christiano.

Christo nascente inchoatur Iubileus Christianus.

AD Christianum tandem Iubileum ventum est. plausus date & lætitiæ signa.

Aurea centeno consurgunt sæcula Phœbo,
Et radiat cæleste iubar. Miseratus ab alto
Filius æterni Patris, de Virgine carnem
Indutus, ——

Iacob. Card. de Cenes.

noſtræque lucis in auras prodiens mortalis Deus, noui nobis Iubilei auspicium facit. Ita sentiunt, quotquot scripsêre istud Hebræorum quinquagenarium solenne typum nostri gessisse; verumque Iubileum Seruatoris aduentu sumpsisse initium. tunc pressis anteà iugo legis rediisse libertatem filiorum Dei; tunc amissam tot sæculis cuique rediisse cælestis Regni hereditatem. Quid, quòd Historici non ignobiles tradidere Christum Dominum consecrasse annum Iubileum felicissimo suo natali? dicunt enim ex Bedæ & Eusebij supputationibus natum fuisse anno ab Orbe condito quater millesimo quinquagesimo, qui erat octuagesimus primus mundi Iubileus. Quæ supputandi ratio si vera (Saliano enim non probatur, qui duobus pòst annis natum ponit) *ostenderet* vtique, inquit Benzonius, *veteris Iubilei figuram appositè terminatam in* CHRISTO *nascente tempore Jubilei:* atque inde nouum exortum numerarique cœptum Iubileum Christianorum.

Benzon. l. 3. de Iubil. c. 3.

Verùm nobis potiùs cum Nauarro placet, veterem Iubileum sacræ Pentecostes typum fuisse, & quinquagesimum hunc diem per tot quinquagesimos annos fuisse præsignatum: eademque luce typum omnem ex Ecclesiæ sensu fideliter impletum; quod vetustis ipsa versibus canit. Quare si quid Christiano, vt nunc peragitur, Hebræoque Iubileo commune adhuc manet, id erit solum nomen, & mystica quædam similitudo; quòd illis corporum assertio curæ fuit, nostris animorum: quæ verior libertas. Annorum certè diuersa à principio ratio semper fuit: illis quinquagesimo, nostris centesimo quoque anno id solenne repetentibus, in memoriam sacratissimi Natalis Domini: vnde fit, vt à sæculari potiùs Vrbis natali consuetudinem fluxisse credam. Sed paulò id diligentiùs inuestigandum.

Nauarrus notab. 4. de Iubil. n. 1. & 2.

Nec Iubileum Hebræorum typus fuit nostri.

Euseb. in Chron.

Christianus verosimiliter in Ecclesiâ obseruatus ab intermissione Sæcularium Ludorum.

Iubilei meminit Eusebius ad annum Seueri XII. Sed an Christiani? Fama vulgauit centesimum quemque olim fuisse Iubileum. An ab ipsis Ecclesiæ primordiis? nonuisi coniectura est, nimiùm adhuc vigente superstitione Gentilium. Verosimiliùs initium ducitur à temporibus Constantini Magni: cùm se palàm efferre, & omnia paulatim obtinere Christiana Religio cœpit. Exemplum erat in oculis, solenne sacrum Sæcularium

Universidad de Deusto
Biblioteca

larium Ludorum: quibus dum centesimum quemq; Vrbis natalem tam religiosè coli viderit, an credibile est nihil cogitasse de celebrando potiùs sæculari Seruatoris Natali die; quando ab illo iam feliciùs quàm ab Vrbe conditâ tempora annosque pridem cœperant numerare? Atque ipse Constantinus, dum primus Sæculares Ludos aut vetuit aut neglexit, quid aliud voluit, quàm impias superstitiones sacro permutari instituto? gratulationem enim publicamque lætitiam tantum abest vt tollere

Baron. Tom. 3. an. Christi 315. voluerit, vt sui ipse Imperij decennalia, vicennalia ac tricennalia dederit summo plausu: quantò solenniùs id facturus, si in eius tempora incidisset sæcularis Regis Regum Natalis? Quem an sequentes dein coluerint Imperatores Pontificesque, altum apud Historicos silentium. Quod de Millesimo præsertim cum Crantzio iure optimo mirere.

Saxoniæ lib. 4. c. 26. Iulium Roseum inuenio asserentem, consuetuisse olim centesimo quoque anno Natalis CHRISTI celebritatem esse maximam, exemplo

In Schol. ad lib. Iacobi Card. de Centesimo. Sæcularium Ludorum. Vulgatum esse, centesimum quemque annum à

Tract. de Indulg. q. 6. NatiuitateCHRISTI fuisse Iubileum, Ioannes Friburgensis scriptum reliquit. imò & exornatũ insigni Indulgentiâ à Romanis Pontificibus, etiam

De Iub. c. 9. ante Bonifacium VIII. illorum temporum probus Historicus Ioannes Villanus auctor est. Quare & Iusto Rijcquio ita visum, singulis annis centesimis, ob sæculi παλιγγενεσίαν, Romæ solenne aliquod fuisse, quod ceteris ex multitudine accurrentium vndique populorum & cæremoniarum sanctitate celebrius esset atque præstantius: eumque morem à profanâ Ludorum superstitione ad veri Numinis cultum, vti alios cõplures, salubriter esse traductum. Certè inter causas centenariæ celebritatis, hæc à Polydoro, Cornelio nostro, aliisque Auctoribus, re-

Lib. 8. de Inuent. c. 1. In Leuit. 25. censetur: vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne Sacrum. quod in eorum locum si successit, meritò statim ab eorumdem intermissione creditur institutum.

Id probat fama vulgata ante Bonifacium VIII. Benzon. de Iubil. lib. 3. cap. 5. & 6. Iacob. Card. de Centes. cap. 3. Ea certè iam olim adeò inualuerat fama, vt Ioanni Monacho Bonifacius ipse testatus sit, vnam hanc sibi fuisse caussam annum Centesimum solenni decreto stabiliendi. Id suaserat ingens hominum multitudo, quæ sub annum millesimum trecentesimum è longinquis regionibus Romam sponte confluxerat, non ob aliam, vt aiebant, quàm Centesimi anni celebritatem. repertusque est senex centenario maior, profectus è Galliis, vt scribit Iacobus Cardinalis oculatus testis, qui coram Pontifice ceterisque Patribus testatus est, ad eam superiore sæculo paterno se exemplo verbisque commonitum: pluresque tum è Gallis tum ex Italis etiam tum superstites fuisse, ex eodem Iacobo Nauarrus habet, qui prioris Centesimi adhuc meminissent.

ipsiusque factum. Quibus adductus rationibus Bonifacius, re totâ Purpuratorum Patrum examini iudicioque antè permissâ (& erat ipse eruditissimus, quod Annales testantur) famam illam & vulgatam passim de Centesimo fidem, ne venturis quõque sæculis incerta fluctuaret, decreto suo firmandam censuit, ad memoriam posteritatis. Professus id se facere *ex fidâ antiquorum relatione*, & nonnisi receptum scilicet antè morem *scripti patrocinio communire*. Quibus ex verbis Nauarrus alijque doctissimi Scriptores contra Polydorum, Crantzium, Volaterranum & Nouatores,

res, rectè deducunt, Bonifacium VIII. non institutorem auctoremque Indulgentiarum & Iubilei, sed instauratorem tantummodò fuisse. Et innuere Platina videtur, cùm ait: *Iubileum quoque idem retulit anno millesimo trecentesimo.* referimus enim quæ iam ante nos in vsu fuerunt.

Bonifacius VIII. annum Centesimum primus redegit in ius. Illud tamen in confesso, quemadmodum ante Olympiades apud Græcos temporum, ita apud Christianos tota Iubilei ratio ante Bonifacium incerta fuit. Primus ipse, quod diffitetur nemo, in ius redegit, primus decretis addidit, primus apparatu maximo peregit sub annum Domini M. CCC. eo concursu hominum ex orbe toto, vt ducenta peregrinorum millia qualibet ferè sacri anni die Romæ numerata meminerint illius æui Scriptores; &, vt Platina loquitur, *vix incedere per vrbem amplam quidem & vastam liceret.*

S. Antonin. Chron. p. 3. Iacob. Card. de Cent. es. Platina in Bonifac. & Polydor. l. 8. c. 1. Iubileum igitur Centesimo semper anno deinceps celebrandum Bonifacius insculpserat tabulæ marmoreæ ad Vaticanas fores; sed mortalium commodo contrahere spatia vitæ breuitas suasit. Itaque, quod mirere, ter vno sæculo variatum. Annus Centesimus Bonifacio placuerat more maiorum: Quinquagesimus Clementi VI. veteris Legis exemplo, vt verè esset re ac nomine Iubileus: Vrbano VI. Trigesimus tertius; ob mysterium annorum CHRISTI, qui omnis lætitiæ ac Iubilei nobis origo est. sed hic numerus bis tantummodò obseruatus, ceteris dein Pontificibus minùs probatus est. Tandem Sixtus IV. ex decreto Pauli II. decessoris sui, viginti quinque annorum spatio definiuit, celebrauitque primus; nulla vt ætas expers foret; imò & vnius hominis vita frui posset sæpiùs. isque numerus communi dein approbatione receptus, etiamnum obtinet. nec sine mysterio, vt pulchrè Rijequius. Cùm enim in Mosaicâ Lege, inquit, bina Iubilei sæcula centenario quoque annorum gyro clauderentur, duas Legum tabulas mysticè referentia; meritò Christianæ felicitatis tempore, cùm sacrum Dei Euangelium quaternis scriptum voluminibus, in quatuor orbis partes propagatum est, quaterna gratiæ ac remissionis sæcula singulis redeunt Centenariis, quinque & viginti annorum periodo circumscripta. Quorum vltimum nuper publicâ Orbis gratulatione peregit Vrbanus VIII. Pont. Max. quem non Ecclesiæ tantùm tot iam annis feliciter, sed nostræ priuatim Societati credimus in hæc tempora diuinitus reseruatum; quando illius inclyta Barberina domus, ex arce Romanâ, prima orbi quasi signum extulit Sæcularis nostri Iubilei. præcones (an ita appellari finit incredibilis eorum benignitas?) Eminentissimi Nepotes fuêre; & illa Regiæ munificentiæ fama, in omnem latè orbem iam peruulgata. vt qui primum à Paulo III. Farnesio sæculum ducimus, alterum ab Vrbano VIII. Barberino non minùs fausto omine numeremus.

Clemens VI. annum Quinquagesimum fecit Iubileum, Vrbanus VI. Trigesimum tertium, Sixtus IV. vigesimum quintum.

DISSER-

DISSERTATIO QVINTA.

De priuato Iubileo annorum quinquaginta.

A Belgis Iubilæi priuatus anni quinquagesimi. Lib. 1. de Iubil. c. 4.

HÆc de publico hactenus Iubileo: verùm eius exemplo alia quædam inducta est consuetudo; quam quoniam Iubilei etiam nomine appellant, meritò priuatum dixeris. A Flandris, Gallis, Germanis, aliisque Belgij Populis, emanasse Benzonius tradit. Sit ita sanè: Belgarum sit istud inuentum. decet ergo, qui iubilandi consuetudinem sibi quasi propriam fecêre, ad celebrandum Societatis commune Iubileum singularem operam conferre. Mos ita habet: Qui Religionis, Sacerdotij, Coniugalis vitæ annum quinquagesimum attigere, nouum *Illuminatus,* veluti sæculum condere & iubilare dicuntur. Itaque Religiosæ vitæ addicti Vota denuò nuncupant: Sacerdotes ad aram faciunt ritu primitiarum: Coniuges nuptiali ornatu, quo primùm sponsi solent, ad ædem sacram deducuntur. illic gratiis Deo solenniter actis, geniale domi epulum reduces exspectat, totusque dies festo plausu lætitiâque ducitur. *& immunitates.* Quin & immunitates quædam Monasticâ lege adstrictis concedi solent: idemque deinceps honor Patribus Iubilariis, qui Abbatibus haberi. Vtrumque emeritæ datur ætati; cuius & in militiâ rationem haberi apud gentes omnes inuenio, naturâ duce: & diuinâ lege Leuitas olim quinquagesimo ætatis anno liberari solitos onere ministrandi in Tabernaculo fœderis, & quietæ tantummodò rerum custodiæ non sine honore deputari. Atque inde hanc immunitatum originem deducere mauult Ryequius, quàm à manumissione seruorum aut Iubilei priuilegiis apud Hebræos.

Numeror. 8.

De Iubil. cap. 25.

Talis Illustris. Houij Iubileus:

Vidit Mechlinia anno huius sæculi XVII. istiusmodi Iubileum Illustrissimi Antistitis sui Mathiæ Houij, quinquagesimum à suscepto Sacerdotio celebrantis annum, nobilissimâ in coronâ Belgicorum Præsulum, omniumque Ordinum frequentissimâ panegyri: quos inter & Mechilinense Societatis IESV Gymnasium festiuam edidit gratulationem vario carminum genere, rhythmico in primis; inducto in scenam vetere illo Iubal primo citharæ & organorum inuentore, à quo iubilandi ritum ac nomen Masius alijque deduxere. Illud tamen memorabilius, quod famâ accepimus, sub Ernesto Eburonum Antistite in ipsius Diœcesi Parochum fuisse, qui centesimum Sacerdotij sui annum celebrarit, hoc est, Belgico more secundum Iubileum. Hecatomben fecêre Lacedæmonij pro centum vrbibus quas tenebant; an non Hecatomben hic fecisse dicendus pro centum annis? prodigium certè non tam ætatis, quam attigere complures, non pauci etiam superauêre; sed longæuæ dignitatis & Sacerdotij Sæcularis. Rarum enim, ideoque plausu & iubilo dignum, vel ad quinquagesimum in eo munere annum peruenisse: rarum, inquam, in nostrâ præsertim Belgicâ Societatis IESV Prouinciâ: in quâ, præter communes vbique terrarum Sociis omnibus labores, propriæ quædam & perpetuæ missiones, Castrensis, Naualis, Hollandica, Zelandica, Frisia, & ad pestilentes ægros, tum multorum simul

Genes. 4. In c. 6. Iosue

memorabilior tamen ille eiusdem Sacerdotis Centenarius.

Belgicis Patribus rarus.

simul munerum laboriosa administratio, plerosque acerbo funere ante diem eripiunt; longiore dignos vitâ, quam Dei caussâ tam generosè contemnunt. Nec defuere tamen primo isto sæculo, qui Prouinciam hanc solemni exhilararunt Iubileo, vegeti senes, & gerendis rebus in eâ quoque ætate aptissimi: vnum alterúmve interserere iuuat. Guilielmo Hercano, post Religiosæ vitæ quinquagenarium solenne publicè celebratum, quasi pro manumissione, impetrata ad classem Regiam (arduam profectò prouinciam, siqua toto Belgio) missio fuit: eæ viro etiam tum corporis vires & animi alacritas erat. Franciscus Costerus, quà concionibus, quà scriptis Orbi notus, administratâ etiam vniuersâ Prouinciâ prudentiæ laude clarus, suum & sanctioris vitæ & Sacerdotij Iubileum Populo Bruxellensi spectandum dedit. Gandauenses mirè recreauit Ægidij Bauarij Religiosâ in veste iubilantis lætissimus conspectus: quem primum è Sociis in eam vrbem ingressum tanto tempore vel diuini verbi Præconem habuerant, vel Collegij Rectorem. Leonardum Lessium non magis ingenij monumentis quàm virtutum famâ æternum, ex orbe toto consultum pro oraculo, de Religiosâ vitâ iubilantem Louanienses Socij faustis acclamationibus sunt prosecuti. At celebrius nihil, quàm Religiosus Iacobi Stratij tum Præpositi Prouincialis Iubileus; per omnia quæ eo anno obibat celebratus Collegia publico priuatoque plausu, duplici chronico ex verbis Regij Vatis expressus:

Hercanus, Costerus, Bauarius, Lessius, Stratius eum celebrarunt.

IVBILEMVS DEO IN EXVLTATIONE.
EXVLTEMVS DEO IN IVBILATIONE.

Numerales litteræ vigesimum nonum huius sæculi annum signant, qui integerrimo seni ab ingressu in Tyrocinium erat quinquagesimus.

Verùm quid immoramur vitâ functis? viuis potiùs gratulandum est.

Felices qui talem annum videre diemque!

Virgil. in Cir.

Viuant, viuant candidi senes; & quam suis ipsi laboribus per annos quinquaginta illustrauere Societatem, hoc Sæculari anno iubilantem spectent. Suo priuatim Iubileo addant publicum, gaudium verò plenum; pars ipsi lætitiæ magna futuri, qui laborum fuerunt: fidi testes earum rerum quæ magnâ sæculi parte gestæ sunt. Viuant, inquam, & altero sæculo æquè feliciter eam videant efflorescentem.

Memorandus hic in primis P. N. Muc. Vitelleschi.

Te, te in primis, communis omnium Parens, Muci Vitellesce, hîc commemorare locus admonet. Tibi iubila, tibi plausus excitandi. Triplicis Iubilei terminos vnâ ætate complexus es. Si vigesimum quintum Ecclesia Iubileum numerat; hic tibi à suscepto munere totius administrandæ Societatis quintus & vigesimus est. Si quinquagesimum Religiosæ vitæ celebramus Iubileum; hunc etiam limitem excessisti feliciter. Si centesimus à primâ origine Iubileus fuit; tuus, tuus est ante alios, hic Centesimus Societatis annus. Primum te *Sæcularem Præpositum Generalem* omnis sciet posteritas, vt suos appellabat Roma *Sæculares Augustos*. Viue omnium nostrûm voto, Pater desideratissime; tria prudentissimi Nestoris sæcula triplici Iubileo adumbrasti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISSERTATIO SEXTA.

De ferali iubilo sectæ Lutheranæ, eiq; opposito Societatis Iubileo.

Cur non iubilet Societas, quando ferale iubilum excitarunt Lutherani?

ADesse nunc velim qui oculis parum æquis fortasse nostrum hoc adspicient Sæculare Iubileum, nec sine conuitio causlas requirent tanti apparatus. Ita homines sunt: quæ noua, quæ magna apparent, traducunt sermonibus; &, prout varia sunt studia voluntatum, probant, improbántve. Desistent, opinor, si expenderint animo, quod superioribus annis ingemiscens Germania vidit, & Christianus orbis exhortuit. Omnes iubilandi causlæ vt reliquis communes sint, hæc vna Societati tam propria, quàm ipsa diuino consilio aduersus hæreses obiecta est. Age, ferale iubilum expediamus.

Beyerlinck in Iubileo. Adam. Cõtzen in Iubilo Iubilorum.

Voluebatur annus nuper decimus septimus supra milleſimum sexcenteſimum: Lutherani impiæ religionis suæ sæcularem numerauere. quòd primæ scilicet tum apparuêre scintillæ pestilentis flammæ, quæ funesto incendio Germaniam primùm, aliquot deinde vicinas Prouincias quasi agente procellâ subitò peruasit. Sæculum (quod felix faustum) sæculum esse iactabant; ex quo nimirum Diuis hominibusque infestissima gens Religionem auitam per nefas excusserat. Toties interim bellis ciuilibus exarserat Germania: rebellium sanguine & Albis sæpenumerò & fluxerat Rhenus: omnem ferè Europam domesticis permiscuerant seditionibus, publica ipsi bellorum fax, & sæculi nostri communis Erinnys. Et tamquam re benè gestâ Lùdos celebrauere vertente sæculo. Excitantur ad plausum præcipuæ Saxoniæ & Germaniæ vrbes. spargitur in vulgus sæcularis nummus. in cælum tollitur infamis impostor. omnia libris fora, carminibus theatra, muneribus domicilia, iubilo gaudioque vniuersa perstrepit Regio. Quæ, malum, istháec tam flagitiosa dementia? Næ ego ipsos inferos triumphasse existimo suis victoriis, & feralibus ludis prætulisse facem. Et erit qui Ignatio, erit qui Societati IESV sæculares plausus fieri vel ægrè ferat, vel cum acerbitate miretur?

Nimirum de contemptâ Religione, de profanatis maiorum Sacris, de prostitutâ castitate, de ruptis Votorum nexibus, de concitatis ad seditionem populis, de tot ciuilibus bellis magnâ alacritate iubilare licebit. de assertâ maiorum Fide, de propugnatâ Religione, vindicatâ Sacrorum reuerentiâ, procuratâ toties populorum ciuiumque concordiâ, de glorioſis laboribus suis, iubilare non erit concessum Societati? Satis, opinor, vel tacente me, malcuola retunditur criminatio.

Ignatius à Deo oppositus Luthero.

Conferamus tamen pedem, si placet; & quem æterno consilio Luthero Deus opposuit, scripto quoque nostro opponamus Ignatium. Apparebit prouidentia Numinis certissima exhibentis remedia præsentissimis venenis. Ita venenatis infesta animantibus Africa, herbarum eadem efficacissimarum ferax est. Neque è cauernis serpentes antè prorepere natura patitur, quàm inimica illis fraxinus frondere cœperit; cuius

cuius flores anguium morsibus certa medela. Eadem in hæresibus fieri tot sæcula dicent, quot nasci nouas vidêre. Quid ego hîc prima Ecclesiæ tempora commemorem? quid oppositum diuinitus Simoni Mago Simonem Petrum, Nestorio Cyrillum, Arrio dignum magno nomine magnum Athanasium? An fortuitò Iouiniano, Heluidio, Vigilantio obiectus Hieronymus? An casu retudisti, Augustine, Manem atque Pelagium? quando non sine numine Diuûm contigit, vt eodem die hic in Angliâ, tu in Africâ nascerere. An ita fors tulit vt in Tanchelinum insurgeret victor Norbertus? vt in Albigenses moueret arma Dominicus, vt Franciscus adesset, vt vnà cum suis egregius vterque pugil dimicaret & vinceret?

Ignatij & Lutheri facta contraria.

Nec dissimilia de Ignatio atque Luthero obseruauere doctissimi homines. Quid, quòd eodem anno superioris sæculi vigesimo primo (à quo melius sæcularem ducere Lutherani poterant) quo, adultâ iam nequitiâ, palàm Ecclesiæ bellum indixit Lutherus; læsus in Pampelonensi arce Ignatius, alius ex vulnere fortiorque, quasi defendendæ Religionis signum sustulit? Lutherus Petri sedem probris conuitiisque lacessere aggreditur: Ignatius, quasi ad suscipiendam causlam, à B. Petro prodigiosè curatur. Lutherus irâ, ambitione, libidine victus, à Religiosâ vitâ ad profanam desciscit: Ignatius Deo vocanti impigrè obsecutus, à profanâ ad Religiosam transit. Lutherus cum sacrâ Deo virgine incestas nuptias init sacrilegus: perpetuo continentiæ voto se astringit Ignatius. Lutherus omnem Superiorum impudenter contemnit auctoritatem: prima Ignatij monita sunt, plena Christianæ demissionis, subesse & parêre. In Sedem Apostolicam furentis in morem declamat Lutherus: illam vbique tuetur Ignatius. Ab eâ quotquot potest Lutherus auertit: quotquot potest conciliat, reducitque Ignatius. Aduersus illam nituntur omnia Lutheri studia atque conatus: Ignatius suos suorumque labores peculiari voto illi consecrat. Lutherus sacris Ecclesiæ ritibus venerationem cultumque detrahit: Ignatius omnem illis reuerentiam asserit; Missæ sacrificio in primis, Eucharistiæ, Deiparæ, Tutelaribus Diuis, & illis tanto Lutheri furore impugnatis Pontificum Indulgentiis: in quibus nouo semper inuento celebrandis Ignatij Sociorumque desudat industria. Et Luthero tamen præ Ignatio, illi Germaniæ probro, Epicuri porco, Europæ exitio, orbis infelici portento, Dei atque hominum odio, benè decretum fuisse censebitur Iubilum sæculare? Sed reliqua persequamur. vtriusque enim videnda sunt vno sæculo incrementa; quoniam ea tantopere iactant Lutherani.

Ignatij maiora quàm Lutheri incrementa.

Non nisi partem Europæ Lutheri dementia attigit: totam omnino instituta ab Ignatio Societas IESV peruasit. Illa nec Alpes nec Pyrenæos montes superare vmquam potuit: hæc prima à nostris hominibus occupata præsidia sunt, quasi vitales corporis & præcipuæ partes. Itaque per Italiam, per Hispaniam omnem ac Lusitaniam, primo statim ortu tamquam subita quædam lux Socij diffusi: quò Lutheri secta numquam penetrauit. Ad Septemtrionem hæresis dominari se posse credidit: at illam vbique Societas persequi, confirmare Catholicos, excitare languentes, vacillantes manu tenere, lapsos erigere, hæreticis

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse terrori, voce scriptisque conuincere: vt teterrimos hostes Iesuitas (sic appellabant) suis maximè cœptis officere palàm indignarentur: tantis vbique, tamque felicibus rerum nostrarum incrementis, vt moriens ingemisceret Melanchthon (siue vero animi dolore, siue per conuitium) orbem vniuersum breui Iesuitis implendum.

Adde: quæ in Germaniam, Galliam, Angliam, Belgium procella desæuiit, noua semper hæresis fuit, sibi semper dissimilis, & nihil minùs quàm Lutheri proles; cur sua vocant, aliarum pestium incrementa? quàm multa, quàm infesta inuicem, alia ex aliis exorta sunt capita! execrata parentem progenies, quæ & ab illo, & à reliquis, & secum ipsa dissentiret, non minùs quàm illa subitò nata è Colchici draconis dentibus militia.

Non Lutheri incrementa miracula sunt; Stapletonus in Vitâ c. 13.

Et miraculo tamen, si placet, adscripsere, tantos ad Lutherum tam breui tempore factos esse concursus. At Thomas Morus Martyr inclytus respondisse fertur, homines ad propositam vitæ libidinosæ licentiam effrenes ruere, eamdem habere speciem miraculi, quam quòd saxa deorsum cadant. Ita olim Callistæ meretrici, suorum iactanti numerum sectatorum præ paucitate auditorum Socratis, idem philosophus dixerat: *Ego adscendo, tu descendis.* se videlicet per prærupta niti, & in arduum ducere virtutis adscensum, quò non nisi paucissimis sequi lubet: illam verò facili descensu pronam ferri in vitia atque libidinem, in quæ sponte suâ abiecti mortales non magnis indigent ad sequelam hortamentis. An non simile Lutheri miraculum fuit? At Ignatio homines à libidine, à luxuriâ, à voluptatibus corporis, à peccandi dulcedine ac libertate abstrahenti; ardua, dura, corpori molesta, vulgo exosa suadenti; tot tam breui tempore adhæsisse sectatores, doctrinâ illustres, genere nobiles, spretis opibus clariores; tantam ex iis subitò conflatam esse cohortem, quæ toto orbe diuideret vires; vbique vnam & eamdem, sibique in omnibus similem; sub vno capite, duce, moderatore, pro vnâ fide & Ecclesiâ coniunctissimis animis pugnantem; vnoque sæculo infinita propemodum millia animarum, vel è Gentilium tenebris, vel hæreticorum fraudibus, vel cœno vitiorum expedita, ab æterno seruasse exitio, & intulisse cælo; id verò prodigium, id miraculum est, id iubilo dignum.

sed Ignatij.

Nec Lutherus exeesſit Europam.

Quamquam quid tam operosè vtriusque incrementa compono? Vtcumque sua magnificè extollant Lutherani, non excesêre Europam. En quas iactet angustias impura religio, præclara iubilandi caussa. Societas IESV vix nata, Europæ finibus egressa, in Americam, Asiam, Africam primo ferè atque eodem tempore penetrauit. Legant secundâ huius Operis parte excultam à nobis in Americâ Brasiliam, Peruuiam, Cubam, Mexicum, Chilen, Paraquariam: in Asiâ Cambaiam, Mogor, Ormusiam, Goam, Commorinum, Oram Piscariam, Malabar, Trauancor, Malacam, Moluccas, & illam tot Martyrum sanguine rigatam Iaponem, atque illa Sinarum amplissima septemdecim Regna: in Africâ Congum, Angolam, Mozambicum, Monomotapam, Æthiopiam, seu Preste-Iannis schismatici Regnum, aliasque vastissimas regiones. ipsa summatim nomina recensere longum est. An non simul Orbem vniuersum suis laboribus complexa Societas?

I nunc,

I nunc, & Lutherum tuum compara, quisquis es, & iubilandi caussas habere te crede. Non hæc peragrata dumtaxat, sed Christianis sacris exculta sunt Regna: nec exculta cursim; sed plurima fixis sedibus, multa etiam integra CHRISTO adiuncta. Vnius Xauerij industria hæreticorum omnium conatibus opponi potest. plus virum hunc pro Christianâ republicâ egisse, quàm Lutheri assecias omnes, Bozius scripsit. Ille igitur maiorum nostrorum hactenus campus fuit, Orbis vniuersus. hîc fluxit quotidie sudor, sæpissimè sanguis.

Nobis igitur potius iubilandi causſa.

Hæ iubilandi nobis caussæ sunt. hæc Sæcularis anni trophæa tuis detracta assecliis, erepta inferis; quæ tibi, Luthere, tuoque opponimus Iubilo ferali. In te Diui omnes hominesque erant incitandi: tu probris maledictisque vexandus, tu è memoriâ posteritatis tollendus omnino. Deo immortali, CHRISTO duci, victrici Ecclesiæ, ludi erant consecrandi, dicendæque gratulationes, de reseruato in hæc tempora concessoque diuinitus Ignatio, de fortissimâ illius cohorte, quæ toto iam sæculo inuicta, sempiternum sibi bellum cum tuâ impietate profitetur esse susceptum.

DISSERTATIO SEPTIMA.

De Librorum serie, argumento, stylo; Operis varietate.

Series Librorum.

EXpositâ origine causisque Iubilei Sæcularis, quoniam de instituto Operis superiùs egimus, supereſt de librorum serie pauca dicamus. Sex in partes distributa sunt omnia: &, quoniam Imaginem primi sæculi damus, totidem aut spectacula aut ludi vocari possent, quibus identidem sua missilia subiunguntur Romano more. Vltima Belgicæ nostræ propria est, ac singularis: quinque reliquæ vniuersæ Societati communes. earum inter se ordo nec fortuitò, nec casu ita digestus; sed vt Societas (quoniam ad Seruatoris IESV gloriam nata est atque adoleuit) quemadmodum ceteris in rebus, ita & in hoc Opere ætatis ab eo inter mortales exactæ sit imago.

Argumentum Libri primi.

Initium Operis Societatis incunabula continet: tenuia quidem illa, sed eò magis Auctori suo similia. Quis credat, in specu, latibulo boum, æterni Patris inchoari consilia? quis à Virgine Deum, quis à Bethlehem tenui vico Seruatorem orbis exspectet? Age, quis à milite rudi, quis à vulnerato victoque pertimescat exercitum? Primus illum Liber educet, auspice IESV fortissimo duce, cohortem adlegente MARIA. Strictim tamen omnia, vt quæque memoriâ maximè digna videntur. vt ne actum agere (sunt enim hæc Annalium nostrorum prodita monumentis) sed vnum sub adspectum (quod initio monuimus) Societatis vniuersæ tam egregiam molem, breui quasi in tabulâ pictam, aut velut in theatro spectaculum factam mundo, Angelis & hominibus, exhibere videamur.

Libri secundi.

Altero deinde Libro auctior illa crescensque describitur, non Vrbis mœnibus, non Italiæ coërcita finibus; sed egressa vltra Oceani littora, emensa Hispaniam, peruagata Lusitaniam, in Gallias, Germaniamque

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Belgium noſtrum primo ſtatim ortu diffuſa. Quid? quòd & in extremos Indiæ fines, Æthiopum gemina Regna, Americæ ignotas antiquitati latiſſimas peruadens regiones, quaſi ſuccensâ tedâ paſſim obuia quæque corripuit, nullis cohibita terminis, nullis circumſcripta limitibus, vltra orbem ſuum, alium etiam (quod veteres de Alexandro) mente complexa. Neque hîc Auctori ſuo diſſimilis; cuius vix nati fama longè lateque percrebuit, & ab vltimâ Arabiâ cum muneribus Reges exciuit.

Libri tertij: Sed & Seruatoris exemplo magna iam tum agere Societas didicit, animo maiora complecti. Qui, Deus immortalis, aduerſus hæreticos, quantique conflictus! qui in erudiendâ iuuentute, confirmandis docendiſque populis, gentibus CHRISTO iungendis, & quàm perpetui vtique terrarum exacti labores! Tertij Libri id argumentum. In quo verò propiùs accedis ad IESVM, ô magnorum auctor facinorum glorioſa Societas? illum ſol exoriens per agros vrbeſque mira ſpectabat agentem, occidens idem relinquebat operibus îſdem quotidie propè diſtentum.

Libri quarti: At enim numquam magna virtus ſine inuidiâ eſt. in inſontem IESVM quanta incubuit! Sequens igitur Liber tempeſtatibus procelliſque pleniſſimus, ſcopulos inter obtrectatorum, inuidorum ſyrtes, maledicorum horribile murmur, fruſtrà frendentibus hoſtibus Caluiniſtis, Lutheraniſque furentibus, amicis triſte naufragium ſæpè formidantibus, incolumem Deo duce ſiſtet in portu: eò Seruatori ſuo ſimilem magis, quò pluribus exercitam caſibus, glorioſam periculis, vulneribus formoſam, profuſo ſanguine nobilem.

Libri quinti: Vti autem plerumque accidit, vt magna virtus vincat inuidiam; & id denique videatur admirabile, quod neque nutauit concuſſum, neque timuit oppugnatum, neque expugnatum propemodum, exhorruit: ita Societas ipſis ab ærumnis, quaſi fortitudinis notis decoriſque cicatricibus, excelſior in admiratione eſſe, multis etiam in amoribus cœpit. adeò vt dubium ſit, ſuâne domi magis gloriâ perſtrinxerit hoſtium oculos, an palàm ærumnis & ſanguine rabiem pauerit. Quintus igitur Liber, præter domeſticas clarorum doctrinâ & innocentiâ vitæ Patrum iam vitâ functorum laudes, inſuper decreta Pontificum, immunitates, virtutum præmia, conſulta Senatuum, Regionum & Vrbium approbationem, clariſſimorum toto orbe virorum præclara teſtimonia dabit in lucem. eò iam aduerſariis, qui maximè hæretici ſunt, formidoloſa magis, quò pluribus Regum, Principum, gentiumque munita præſidiis. Et verò num & in hac gloriâ IESVM refert? Refert ſanè, ni fallor. quid enim? qui pependit à cruce, quâ demum gloriâ à leto rediuiuus emicuit! qui tamquam mortalis naturæ conceſſerat, ſupra naturam immortalis reuertit; & glorioſus victor adſcendit ad Patrem. ille, inquam, qui omnium aliquando poſt homines natos calamitoſiſſimus, in cælo nunc maximus, adoratus in terris, inferis ipſis debellatis formidoloſus. Quippe vti virtutis comes inuidia eſt, ita inuidiam deuictam ſequitur gloria; eò maior, quò infeſtior illa premebat ardentiùs.

Poſtre-

Poſtremus res geſtas in Belgicâ noſtrâ complectitur: quæ quidem vt terrarum non adeò magna portio ſit, non minimam tamen Societatis continet laudem. Paruo ſpatio virtus egregia magnum ſui ſpectaculum præbet. In Pontico freto debellatus eſt Xerxes. nec Alexandri gloriæ montium fauces obfuere. pro Italiæ angulo per duo ſæcula Vrbs Roma luctata eſt. Et verò celeberrima pacis ſtudiis, Marte celebrior Belgica, non ſuos modò Belgas, ſed Europam pænè totam (abſit inuidia verbo) iam hominis ætatem & ampliùs, necdum tantâ varietate nationum deformata, complectitur. In hoc Martio campo, cote virtutis, fortitudini noſtræ patuit area. hîc Societas vix nata è veſtigio innotuit, mox adoleuit, dimicauit egregiè, vulnera accepit, ſanguinem miſit: & quod Societas vniuerſæ præbere poſſit, id pænè omne Belgica vna exiguis terminis ſuis videtur eſſe complexa. Hæ ſunt inſtituti Operis præcipuæ partes. *Libri ſexti.*

Iam verò, vt Sæculari anno lætum canamus fauſtumque Pæana, neque ſterilis placuit neque nuda narratio, quando nec ludorum apud Romanos amœnitas abſque miſſilibus fuit exhibita. Quid enim? qui hiſtoriæ ſcribendæ incumbunt, ſi Imperatorum hortationes, Senatuum conſulta, militum plauſus referre conſueuerunt, non quòd res eæ ſic geſtæ ſint, verùm vt ſua ſit Lectori voluptas; ſi Thucydidi licuit interdum breuia carmina admiſcere; nobis in gratulationibus vſiratum morem, in hominibus vulgi ingenium ſpectantibus, cui omnium mox rerum ſatietas ſit, vt inquit Iſocrates, quantò æquius viſum, emblemata, carmina, orationes, velut miſſilia quædam interſerere, & quaſi de roſis ſertum, violis, narciſſis, hyacinthiſque, ceu minoribus floribus, intexere? Et verò à quibus iſta potiùs, quàm qui profitentur litteras quæ ab Humanitate nomen inuenere, exſpectes? *Ne nuda ſit narratio, adiuncta carmina,*

Nec de poëmatibus erit, credo, qui diſſentiat. de orationibus forſan non-nemo mirabitur. At nos veterum inſtituta ſectamur. An non maiores ſuos Romani laudare ſoliti pro roſtris? milites apud Thucydidem quàm grandi oratione Pericles pro patriâ interfectos, Demoſthenes Tulliuſque quantâ facundiâ exornauere! nimirum, vt quos fortiter cadentes aliquis operuerat terrarum angulus, forenſi collocarentur in luce; & diſertiſſimis inſculptum verbis, Pario marmore auguſtius in animis ciuium haberent monumentum. *item orationes,*

Accedunt emblemata, ceu rerum quædam ſimilitudines, ſiue, rurſus veterum exemplo, maiorum res geſtas incidentium æri, ſiue Ægyptiorum potiùs, qui hieroglyphicis vſi arcana quæque poſteritati tradidere. Ne tamen hîc ſupercilio triſti ſit Lector, qui ſingula ad rigidam normam accuratiùs exigat; neque animata relêget ab emblematis, neque compoſita. ita enim placuit admiſcere diuerſa; & verò in eiuſmodi rebus arbitrariam eſſe video doctorum indoctorumque ſententiam. Quare nec animantes, nec verò fabulas hiſtoriaſque ſecludimus: ſcimus enim & hæc placuiſſe non paucis. multitudini Scriptor, non pauculis hominibus, ſeruire contendat. *& emblemata:*

Si quid expolitum minùs videbitur, minuſque elaboratum; ſic habeto: & tempus fuiſſe breuiſſimum vix ſemeſtris vnius, non tantùm elucu- *omnia vno ſemeſtri.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

elucubrando huic Libro, sed etiam typis excudendo præscriptum: Scriptores verò eos, quos aut ad concionem dicere, aut litteras docere, aut aliis Societatis muneribus implicari simul oportuit. Oleum igitur magis nocturnasque Mineruæ agitationes, & ereptas quotidianis negotiis horas redolere, quàm otiosum Lycæum Tusculúmve, necesse est. Dissimilem scriptionis characterem Auctorum varietas fecit: neque displicebit opinor. Solet enim plerumque iucunda esse mutatio, & ingeniorum placere diuersitas.

Votum pro Societatis incolumitate.

Nunc te, Deus Opt. Max. cuius vnius honori omnis hic noster deuotus est labor; nec te minùs, Optime IESV (quo enim potiùs te nomine appellet minima nostra Societas, Optimum experta Parentem iam nascens, adulta Ductorem, impugnata Propugnatorem Seruatoremque; quam tuo nomine insignire tibi placuit, vt libertos esse nos tuos, sociosque in ærumnis, memores simus?) te, inquam, Optime IESV, tuamque appello suauissimam Matrem; si Marianæ gloriæ domi tot defensores, tot apud exteras gentes propugnatores, tot vbique terrarum aluit studiosos; serua cohortem tuam æterno tibi adstrictam sacramento; pugnasque inter & victorias, prospera inter & aduersa, tuo in obsequio *annare* fac & *perennare*. Vos autem duo sidera Cosma & Damiane, minimæ Societatis magni Tutelares; tu etiam, si placet, & placebit omnino, sanctissime Pater Ignati, Francisce Xaueri, Borgia, Aloysi, ceterique illustres è Societate Heroës (& precor id vnus quod vniuersi) boni consulite hæc in vos studia nostra; quibus vestra facinora laudare visum est, totique æternitati imitanda relinquere. Viuite sacratissimi Manes, & Sociis vestris, per calcata vobis vestigia euntibus, ne æternùm fauere & præesse desinite.

Vnum iam supereſt: quoniam hæc Prolegomena secuturis (vt ita dicam) spectaculis ludisque proloquuntur, ne à reliquo opere dissideant, vt sua illis missilia ex oratorio poëticoque penu deprompta subiungamus.

EXER-

EXERCITATIO ORATORIA.

GRATIARVM ACTIO DIVINÆ BONITATI *pro fundatâ Societate, & fausta apprecatio, vt Societas crescat annis & virtutibus.*

Secundùm dies ligni erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inueterabunt. Isaiæ 65. v. 22.

SI, quàm prona est ad conferenda beneficia diuina benignitas, tam prompta foret ad referendas gratias humana facultas; esset cur sperare possemus, quos ipsa fecit dignos beneficiis, eosdem fore officiis non ingratos. Tametsi non est quòd nos deterreat ipsius prolixæ in nos liberalitatis magnificentia. cui satis est, vt grati simus pro acceptis beneficiis, acceptorum meminisse; nimis quàm satis, quorum meminerimus, eorum multitudinem recensuisse commemorando, magnitudinem dicendo extulisse. Quid igitur prociuius, quàm illi gratum esse, qui interpretatur tum relatam gratiam sibi debitam, cùm debere te noueris? quid facilius, quàm illic ingrati animi non inuri maculam, vbi voluisse reddere pro collatis meritis, est noui meriti conferendi illecebra? quid expeditius, quàm illic nomina expedire, vbi debiti solutio, est accepti confessio? Quare insignis esset stupor, illi, à quo plura quàm sperare, maiora quàm optare posses, vel, si posses, quàm auderes, accepisti, quantum debeas ignorare: summa impudentia, cùm debere te noueris, palàm non profiteri: grauissimum flagitium, cùm nec ignorare possis, & profiteri debeas, nolle gratias referre; quarum relatio haud sanè sit difficilior, quàm ipsorum acceptio beneficiorum. Porrò ne quis me horum criminum vel arguere vt ingratum, vel insimulare vt impudentem, vel condemnare vt impium iure possit; dabo operam, non quidem vt ea, quæ vnius ætatis curriculo Deus immortalis in Societatem vel ad ornamentum vel ad præsidium contulit, quanta sint ostendam; sed vt, professus esse quàm ampliſſima, vbi beneficiorum magnitudinem assequi non possum, ibi saltem gratitudinis debitum ingens, & cui minimè soluendo simus, reuerenter agnoscam.

Gratiæ Deo pro beneficiis reddendæ.

Secundùm dies ligni erunt dies populi mei. Liceat hîc mihi existimare, cùm hæc Isaias vaticinando prædiceret, non modò in fidelem Dei populum & Ecclesiam, instar ligni propter flumen consiti vernantem, mentis aciem intendisse; verùm etiam respexisse ad Ignatium, & Ignatij Familiam, & Familiæ Socios, & Sociorum præstabilia opera, & operum denique diuturnitatem nullâ vmquam ætate labefactandam. Quid enim? an non Societas videri potest illud lignum, arbor illa, quæ necdum vnius sæculi vetustate corroborata, non sensim ac pedetentim serpere, sed simul ac semel, quaquà porrigit terminos orbis, patulis diffusa

 ramis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ramis omnes vbique terrarum regiones cœpit opacare? Arborum nulla est, aut plantarum, quæ non aliquod habuit incrementi sui spatium; in hac vnus annus fuit inter minimam stirpem & maximam arborem, priùs vt inuenta sit matura ad fructum, quàm ad vsum seiretur idonea. Enimuerò vixdum Romæ fata egerat radices, cùm vltra vastissima Oceani spatia stirpe propagatâ, visa est repentè illic non crescere vt arbor, sed velut arbustum, vt ita dicam, siluescere. Miratur quis plures Americæ partes velut extra orbem positas, paucissimis abhinc annis in communem Christiani orbis ambitum reductas? miratur inueteratam tot sæculis barbariem ex vltimâ Barbariâ exterminatam? apertas sanctissimæ Religioni nostræ terras illas, quas mortalium oculis per tot ætates natura subduxerat? referat hoc in acceptis Nobregæ, Azpilquetæ, totque impulsis Apostolico spiritu viris, atque in primis Thaumaturgo illi Iosepho Anchietæ; de quo Præsulum primus in Orbe nouo Petrus Leitanus solenne habebat dicere, Societatem in Americâ annulum esse aureum, annuli gemmam esse Anchietam. Gaudet quis non eos tantùm qui infelici naturæ conditione miserrimam seruiebant seruitutem, sed & nobilissimos sanguine Proceres, clarissimos diademate Imperatores, coronatos vertices, humeros purpuratos in Africâ suauissimo CHRISTI iugo submisisse? gaudet macrum illud & sterile Æthiopiæ solum dispersо nuper Fidei semine virtutum frugibus cœpisse efflorescere? agnoscat hîc Ouiedi, Paëzij, Barrerij, Silueriæ curas; agnoscat Ignatij ipsius & Societatis vniuersæ inde à sui principio pro Abassinis studia, nec laborum oppressa mole, nec sinistris successibus & frequenti votorum frustratione retardata. Nam quid in alias nunc mundi oras deferatur oratio? Iaponiam certè non prætermittam tacitus, per cuius sexaginta sex Regna quanto fructu ramos suos hæc arbor extenderit, facili coniecturâ quiuis assequetur, si dixero, pluribus annis magnum illum Indiarum Apostolum, Fideique satorem Xauerium istic sementem fecisse. Cuius viri vberrimos fructus in aceruum si cogas, dices eum non vnius arboris fuisse furculum, sed multarum arborum seminarium. Nec cum vitâ finitæ sunt eius pro Oriente curæ. Amplissimum Chinarum Regnum, tot retrò sæculis clausum humano commercio, quod viuus penetrare non potuit, nunc tandem è cælis Christiano patefecit imperio. Nuper enim fidelissimis nuntiis intelleximus, Chinarum Imperatorem inania Numinum simulacra omnia è Larario suo proscripsisse. Quid affinius ad fidem Christianam capessendam, quàm eò adscendisse, vbi, si progrediatur, proximus gradus est, Catholicum esse? Sed mihi per alias regiones fructus colligenti ante oculos obuersatur illud frugiferum solum, in cuius gremio hæc arbor primùm fata est; quod illam suo, vt creseeret, succo aluit; vt floreret, calore fouit; vt propagaretur, adminiculis fulsit; Europa, quæ me suâ fecunditate ad sese rapit, & alia terrarum sola deserere hortatur. Non possum in hoc campo, in quo ob immensitatem exultare possit oratio, figere vestigium, si reliqua prosequi consilium fuerit: hîc enimuerò tanta suggeritur dicendi silua, vt magis vbi desinere possim, quàm vnde incipere

Societatis fructus in Europâ.

pere debeam, sit mihi laborandum. Quare summam omnium fructuum in medio ponam, quæ tantum habet ipsa vbertatis, vt neque mea, quæ nulla est, neque cuiusquam, ad inflammandos animos eloquentia requiratur. Hæc publica est totius propè Europæ vox, hic communis est plurimorum sensus, euersa in Europâ dæmonum castella, exterminata è scelerum cubilibus monstra, reuocatas ab exilio virtutes, Musas à funere excitatas, doctrinam scholis restitutam, infantes è plano Christianis præceptis imbutos, pueros pietate in templis informatos, iuuenes in gymnasiis moribus expolitos, viros è superiore loco Christiani officij admonitos, vsum Sacramentorum primo vigori frequentiæque restitutum: hæc omnia tam præstabilia, tam exquisita opera, magnâ ex parte, ad huius arboris fructus pertinere; siue, quod perinde est, Dei clementissimi esse in Societatem beneficia: cuius beneficentia secum quodammodò certat, & collata beneficia conferendis superare contendit. Nunc verò, si non minùs conseruatæ salutis, quàm acceptæ est beneficium; quòd salutis conseruatæ, quia præteritis periculis ereptæ, certa est voluptas; acceptæ verò, quia futuris casibus adhuc expositæ, certus est metus; profectò quoniam Deo immortali, quia illo auctore hæc arbor fata est, infinitis nominibus obstrictos nos agnoscimus, necesse est illius benignitatem memoriâ sempiternâ prosequamur, qui eamdem ab infestissimis hostibus, ne exstirparetur, suo præsidio; à pestilentissimo inuidiæ afflatu, ne sideraretur, suo fauore; à maledicentiæ fulminibus, ne ambureretur, suâ clementiâ; à turbulentissimis persecutionum tempestatibus, ne euerteretur, suâ prouidentiâ conseruauit. Quidquid potuit vel inuidia obtrectatione, vel odium maleuolentiâ, vel calliditas dolis, vel audacia importunitate, vel iracundia furore; hoc totum, vt hanc stirpem in suo semine opprimerent, collegerunt. Lutherus (quo venenum suum spargere latiùs incipiente hæc arbor pullulare cœpit, quasi ad prorepentem è latebris suis serpentem nouam Deus palmam produceret) Lutherus inquam, & quotquot in eius partes sua vel libido vel furor attraxit, hanc nouellam plantam primùm pubescentem, stirpitus euellere totis lacertis; deinde pestifero Caluini spiritu afflati populi, iam efflorescentem, seueriſſimis edictis, iniquissimis proscriptionibus, crudelissimis suppliciis, tamquam turbine aliquo, aut tempestate euertere; tandem adultis iam radicibus confirmatam, iniectâ securi exscindere, omnes vbique Christianæ Religionis hostes velut signo dato contenderunt. at illa, contra lacertos firma, contra tempestates solida, contra secures dura, egit radices altiùs, extulit truncum sublimiùs, diffudit ramos latiùs, protulit fructus vberiùs. Sed quorsum ista? nimirum vt intelligant omnes, hos, quos in cumulum congessi, huius arboris fructus, hæc, inquam, tam multa numero, tam rara nouitate, à Societate gesta facinora, esse in Societatem à Deo collata beneficia. Quæ profectò tanta sunt, vt ad eam partim cumulatissimè adornandam, partim fidelissimè conseruandam, Dei beneuolentia & prouidentia conspirasse videatur. Hæc igitur tot tantaque bona, quot quantaque accepisse supra votum est hominis, nos, si

Deus Societatem à multis periculis liberauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gratitudo commendatur exemplo Naaman.

grati esse velimus, Deo accepta ferre decet: imò, ne ingrati simus, oportet. Quod vt fiat, exemplo erit Naaman Syrus, qui labe & contagione lepræ Iordanis aquis elutâ, ne sibi labes animi, quæ nullis manibus elui potest, aspergeretur ex ingratitudine, petiit ab Eliseo exiguam illius terræ, in quâ corporis ei reddita fuerat integritas, particulam; quam deinde secum in Syriam deuexit, ex eâque, ne quis tanti beneficij obliuioni locus esset, locum plenum religione effecit, cuius tacito adspectu, ad illius, quod susceperat, beneficij memoriam excitaretur. Quo nomine hunc locum appellabo? an, quia beneficij eum monebat, memoriæ monumentum? an quia obliuisci non poterat, obliuionis sepulchrum? Vtrumque illi consonat; vtpote qui non poterat à suo auctore adspici, quin cogeretur meminisse beneficij; nec huius poterat meminisse, quin idem obliuioni esset insepultum; neque insepultum esse poterat, quin obliuio eiusdem sepeliretur. Non opus est nobis peregrinæ & hospitis terræ portione ad refricandam beneficentiæ diuinæ memoriam: nemo enim tam hospes est in Societate, quin intelligat; nemo tam cæcus, quin videat; nemo tam ingratus, quin agnoscat, se diuinis beneficiis vndique septum: ita vt illorum memoriam perdere, maior sit labor, quàm delere, crimen.

Quapropter, vt qui bonorum omnium, quibus cumulati sumus, es principium, idem sis & orationis nostræ, quâ tot bona, quibus nos exornasti, recensuimus, finis: non eadem nobis mens est quæ Furnio, qui cùm parenti suo Antonianas partes secuto veniam à Cæsare Augusto impetrasset, *Hanc vnam,* inquit, *habeo iniuriam tuam, Cæsar, effecisti vt viuerem & morerer ingratus.* Alia nostra vox erit: Hæc tua est, clementissime Deus, non illata nobis iniuria, sed collata gratia, quòd non, vt ingrati viueremus, effeceris; sed, vt grati & viueremus & moreremur, coëgeris. Sed cùm tua exuberantis in omnes liberalitatis amplitudo in eo fastigio sit collocata, vt semper beneficia distribuat, numquam desideret; supereſt, vt nemo in te nisi conscientiâ possit gratus esse. Quare cùm numquam tibi gratiam referre possimus, illud certè non desinemus vbique profiteri, nos referre non posse. Tu interim, cui tam est insita beneficentia, quàm hominibus propria egestas, vt tuis beneficiis faueas, precamur; tantisque muneribus addas in omnes annos, lustra, ætates consequentes, perpetuitatem: vt quo auctore hæc arbor in arce orbis terrarum fata cœpit crescere; eodem fautore pergat florere, sibi ad fructum, aliis ad salutem, tibi ad gloriam sempiternam.

HORO-

HOROSCOPVS SOCIETATIS IESV,

NASCENTIS DIE FESTO SS. COSMÆ ET DAMIANI.

DVobus hominum vanissimorum generibus iure merito indignatur Christiana sapientia. Alterum est eorum, qui, cùm se peritos natalium iactent, nascenti cuique sidus aliquod fatale præficiunt; cuius sideris vis ac numen infantium ætatibus tempus, moribus genium, cupiditatibus impetum, felicitati aut calamitati successum, morti terminum tam certum imponat ac figat, vt nihil inexpugnabili decreto illius, & plusquam ferreæ necessitati possit obsistere. Alterum genus credulitatem suam Planetariorum (vt eos B. Augustinus appellat) fallacibus commentis accommodat, & eorum somnia pro oraculis, errantes stellas pro ducibus, vanitatem pro veritate, pro religione superstitionem suscipit atque admiratur. Vtrorumque nobis est damnanda vecordia. *Horoscopi inspectio damnata;* Illi enim fallunt, hi falli cupiunt: illi scientes mentiuntur, hi mentientibus credunt: vtrique verò vnanimi consensu profitentur, à fortuitâ siderum conspiratione, placitisque stellarum, humanæ, id est liberæ, mentis rationes affectusque pendêre; & has esse Parcas, quæ subeuntibus lucem mortalibus rerum omnium futurarum fata disponant. At quantò salubriùs, quantò religiosiùs, homines CHRISTO initiati, ex- *rectè fiet* plosis Chaldæorum deliriis, cùm quis in hanc vitam nascendo ingreditur, obseruarent, non, quæ tum stella cælo præsideat, sed quis Cælitum stellis imperet; quæ Beatorum, non quæ Planetarum signa fulgeant; non quid terror minetur astrorum, sed quid Superorum fauor spondeat; quis Cælicolarum fortunet, non quis dæmonum funestet *si, quis Sanctus natali præsit, obseruetur.* momenta temporum; cui Sancto, non cui sideri, sit sacer dies? Christianum est, nascentibus Præsidem aliquem ex fastis petere: non Venerem, sed Virginem; non Martem, sed Martyrem; non draconem aut canem, sed Angelum lucis. Christianum, natalis diei lætitiam non ad siderum ordinem, sed ad cælestium animarum referre tutelam. Inter Christianos, quemadmodum Sancti adsunt, ita par est vt præsint nascentibus; & natales hominum, quos imperio regunt, virtutibus, gratiis ornamentisque diuinis augeant & locupletent. Atque hic est mysticus & sacer horoscopus; quem indagare tutum, iucundum inspicere: de quo pium ac sanctum est identidem cum spe bonâ, non cum formidine recordari.

Neque verò, quando natalem Societatis IESV intueor, aliorsum me re- *Ita Societati nascenti affulgent SS. Cosmas & Damianus* spectare fas est, quàm ad vos, decora Martyrum, exempla fratrum, Medicorum principes inclyti, COSMA & DAMIANE. Quàm fausto enim omine iam centum abhinc annis sacer honori vestro dies, nascenti tum primùm Societati affulserit, testatur modò centesimus eiusdem Societatis natalis, ab ipsâ vehementer exoptatus, ab IGNATIO eius conditore iam olim præuisus, ab immortali Deo, vnico & principe huius operis architecto, concessus, ab VRBANO VIII. Pontifice Maximo amplissimâ maximeque solenni Indulgentiâ cohonestatus, ab eiusdem Eminentissimo fratris filio ANTONIO BARBERINO Cardinale tanto ap-

pàratu, impensâ, splendore Romæ celebratus, quantum neque optare pro suâ modestiâ Societas debuit, neque augere propemodum Patronus munificentissimus pro animi sui magnitudine potuit. A vestro, Martyres, auspicio, tutelâ, gloriâ, ope, maiorem claritatem mutuatur hic Superis hominibusque iucundissimus dies, quàm ab astris omnibus, ipsâque adeò solarium maiestate radiorum ac luce. Valeant astrologorum deliramenta: derideatur inane astrorum imperium: rumpantur stellarum coëuntium nexus. Vos, vos, natalium nostrorum Præsides agnoscimus ac veneramur; non stellas. Virtutes vestræ, exempla, facinora vestra nos sanctiùs afficiunt, clementiùs vrgent, velociùs trahunt, quàm omnis ille fatidicus ordo, & adamantina catena cælorum. Cùm enim fueritis & humanarum infirmitatum peritissimi Medici, & gratuiti beneficiorum generis omnis largitores, & germani animorum consociatione mirè concordes, & fortissimi cruciatuum pro CHRISTO toleratorum victores ac Martyres; ex harum contemplatione virtutum, tamquam cælestium signorum intuitu, horoscopum Societatis conficio, & quodammodò augurando pronuntio, à vigore & efficacitate diuini influxus vestri, Societatis hominibus neque in sanandis laborantium animis diligentiam, neque gratuitum in ministeriis exhibendis obsequium, neque in domesticâ tuendâ fraternitate concordiam, nec in periculis Dei hominumque caussâ subeundis, aut ærumnis laboribusque perferendis, animum atque constantiam defuturam. Quæ singula vt à vobis, tamquam stellis genitalibus, nascenti Societati impressa esse ostendam; priùs hoc demonstrandum videtur, vos fuisse semper, & esse stellas humano generi maximè propitias ac salutares. In quo sexcentorum est mihi testium instar vniuersa Græcorum, apud quos vixistis, laborastis, & triumphum consecuti estis, Ecclesia: quæ quot versibus vestrarum laudum modulationes decantat, totidem testimoniis asseuerat ac prædicat, vos esse clarissima mundi sidera; vos ab ipso CHRISTO tamquam inerrantes stellas rerum vniuersitati demonstratos; vos lucernas radiis miraculorum emicantes; vos veluti conspicua luminaria duo orbi terrarum affulgere, & perturbationum nebulas seruore fidei vestræ nullo negotio dissipare; vos luces diuinitus coruscantes venerabilis Ecclesiæ cælum claritate vestrâ circumfundere, & lucidissimam caligantibus vbique facem præferre; vos denique esse spectabile par astrorum, cum veræ lucis parente aurorâ exorientium, in quibus, tamquam in splendidissimis domiciliis, fulgor materiæ expers habitet, ac lætissimè propagetur. Hæc de vobis Græca canit Ecclesia, numeris tam effluentibus quàm festiuis; quorum licet paulò solutior rotunditas, delectare tamen sine satietate nos potest. Quibus perbellè hoc elogio Andreas Pyrus, scriptor quoque Græcus, applaudit: *Hodierno die serena atque illustris exoritur pauperum* CHRISTI *commemoratio, clarissimis miraculorum fulgoribus vsquequaque resplendens.* Nec est quòd vereatur quisquam aut æstimet, euanuisse iam pridem hæc sidera; &, posteaquam cælo suo hi ciues recepti sunt, consortionis terrenæ pertæsos, & mortalium impatientes oculorum, rebus nostris non ampliùs interesse. Viuunt enim, ac fulgent (quod iustitiæ Doctoribus Daniel

vt stellæ.

Menæa Græcorum 1. Iulij, & 1. Nouemb.

Vates

Vates sanctè promisit) *quasi stellæ in perpetuas æternitates*; nec alius eorum erit erga nos beneuolentiæ, quàm beatitudinis finis. Dan. 12.

Εἰ καὶ παρῆκαν γῆν Ἀναργύροι δύο,
Πλησθῶσι, ὡς πρὶν, καὶ πάλιν γλυῶ θαυμάτων.

Quos desumptos ex Precationibus Græcorum versus ita Latinè reddere libuit:

Quamuis relictis possident terris polum,
Nunc tamen, vt olim, Anargyri signis micant.

Et quamuis *hæc est natura sideribus, vt parua & exilia validiorum ortus obscuret*: tamen tantum abest, vt hi soles erumpentibus in primum æui sui crepusculum Societatis adhuc teneræ scintillis caliginem suâ claritate induxerint, vt eamdem etiam communicatis è cælo radiis, impressisque ornamentorum suorum nobilissimis signis & characteribus, illustrarint. Id iam animaduertere, curæ pretium fuerit. Nam minimè dubiâ sui similitudine Societatem obsignatam esse voluerunt. Plin. Paneg. *eique imprimunt quatuor facultates, quibus fiunt*

Fuerunt Medici COSMAS ac DAMIANVS; quorum industriâ, solicitudine, charitate, & corpora ex grauissimâ morborum pernicie, & vitæ ex præsenti morte, & voluntates ex violentiâ affectionum, & animæ denique hominum plurimorum ex faucibus Orci ereptę, ac sanitati restitutæ sunt. Quod intelligens Orientis Ecclesia, hos denuò modulos in eorum laudes effundit: *Quo vos nomine appellabimus? Ministros? an Medicos tam animorum quàm corporum, & insanabilium ægrotationum? qui ex thesauris diuini Spiritus medicamenta saluberrima proferentes, arcanâ quadam & sacrâ chirurgiâ fauciorum vulnera persanatis.* Quæ medicandi industria cælesti quadam deriuatione in Societatis huius alumnos ita traducta videtur, vt pari studio ac felicitate, tamquam filij Medicorum, partes eorum gnauiter obeant, siue in integrâ animorũ valetudine conseruandâ, siue in aduersâ depellendâ. Quo genere medicinæ, si omnes omnium artium commoditates, facultates atque copias dispicis, nihil est melius, nihil nobilius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præstabilius. Quod cùm perspectum habeant artis tam diuinæ Professores, vt præstent quæ à tantis Magistris didicerunt; non inuiti, credo, illud ex laudatissimo Hippocratis iureiurando vsurpabunt: *In quamcumque domum ingressus fuero, ad ægrotantium salutem ingrediar.* Neque fortiùs loquuntur quàm faciant. Nam si quis per vniuersam Societatem, velut mysticorum quamdam Medicorum academiam & officinam, oculos circumducere voluerit; deprehendet profectò ac videbit, hunc optimos medicinæ cælestis auctores assiduâ lectione terentem, illum hæresium & errorum anatomiâ districtum, alium in virtutum tamquam salutarium herbarum indagatione versantem. Nec deerit, qui spiritualia ad salutem Exercitia præscribat, qui in valetudinario assideat ægris, qui plagas exsugat & vlcera, qui cælestium ciborum delicias languenti stomacho subministret. Quot, quamque versati in hac arte Doctores, in cathedris, in pulpitis, in templis, in scholis, in tribunalibus sacris, in castris, in transtris nauium, sanitatem populorum aut rectâ institutione tuentur, aut depulsâ mentium ægrotatione restituunt? Animaduertas, ex horum præscriptione & curâ, odiorum frigora *I. Medici,*

gora calore charitatis expelli; ardentem libidinis intemperiem, castimoniâ refrigerante sedari; ingluuiei exuperantiam, præscriptâ ieiunij euacuatione digeri; acrimoniam bilis, mansuetudinis lenitate mitescere; angustias pectoris, conscientiæ serenitate diduci; laxitatem inertiæ, disciplinæ seueritate constringi; ceruicis duritiem, suauitate morum emolliri; omnem denique moralium morborum exercitum contrariis medicamentorum viribus debellari. Nullum autem est his Medicis suspectum tempus, nullæ fastidio sordes, nullum ministerium oneri, nulla excubias acturis intempesta nox. Vestri igitur, hoc est, Medicorum sunt filij, quotquot in hanc Societatem coëunt; & quam illis artem de cælo transfudistis, eam non tantummodò ad vestræ vigilantiæ & laboris exemplum, sed etiam ad liberalitatis & beneficentiæ imitationem exercent. Quemadmodum enim vos ægris omnibus nullâ spe lucri consuluistis, & reuocatâ in vsum Apostolicâ animorum sublimitate, quidquid gratis accepistis, id omne gratis quoque largiti estis, aquæductum gratiæ omnis indigentibus aperientes: ita Societas, ne pretio beneficium elocet, ac vendendo perdat, sine emolumenti terreni spe, sine præmio, nihil ad bilancem, nihil ad calculum reuocans, non computat quanti, sed cui dederit; non ponderat quantum lucri sibi, sed quantum miseris auxilium, ferat; non facit medicinam, quia sibi expedit, sed quia decet; charitati litat, cupiditati non inseruit. Auspicibus itaque nostris ac Ducibus, COSMAE & DAMIANO adscribam, quod Diis suis Latinus Stoicus: *Omnia sine mercede, sine vllo ad ipsos perueniente commodo, faciunt. Hæc quoque nostra ratio, si exemplari ab suo non aberrat, seruet; ne ad res honestas conducta veniat. Pudeat vllum venale esse beneficium. Gratuitos habemus*, non *Deos*, vt ille, sed COSMAM ac DAMIANVM. *Hos sequamur duces, quantum humana imbecillitas patitur: demus beneficia, non feneremus. Hoc magni animi & boni proprium est, non fructum beneficiorum sequi, sed ipsa.* Sed neque obliuisci possum insigne hoc præconium, quod totus Oriens de gratuitâ Medicorum nostrorum operâ & curationibus modulatur: *Officina vestra medica inexhaustus quidam est fons, qui, quò sæpiùs hauseris, eò copiosior effluit; quique effusus redundat, & quotidie exhaustus impletur. Gratis accepistis, gratis datis.* Quamobrem, quòd sæpissimè vos Anargyros Fasti Græcorum appellant, id summo vestro merito faciunt: tum, quòd omnino nummorum fuistis expertes, inopiâ sponte susceptâ opulenti; tum, quòd omnes etiam pecuniæ vias ignorastis, nihil quæstus, nihil vestri caussâ facientes. Humanum profectò fastigium excedit hæc laus, omnibus vos beneficia conferre, calamitates detrahere, procurare salutem, operam gnauiter & sine cessatione impendere; sic tamen, vt nulla vos vestis, nullum vas, nullum mancipium, nulla conditio pecuniæ, nulla merces à propositâ integritate continentiâque deduxerit. Ex quo instituto vestro Societas vniuersa gratis concionatur, gratis peccata condonat, gratis Epulum cælestè instruit, gratis sacrificat, gratis militat, gratis ministrat, gratis docet.

II. Gratuiti;

Senec. lib. 4. de Benef. cap. 25.

Idem lib. 1. de Benef. cap. 1.

III. Concordes;

Quid autem de concordiâ vestrâ dicam? An vos cum Græcis diuinum quoddam iugum appellabo? Enimuerò coniunctis viribus, geminorum instar iugalium, laboratis. An conspicuam cælesti luce bigam,

bigam, vnius mentis, vnius genij, domicilij, virtutis possessores vehentem? Communia sunt vobis omnia, sicut communem habent oculi diem. An sacrum ac venerabile fratrum par, vnà euntium, vnà laborantium, vnà medentium? Quidquid ab alterutro præstatur, amborum est; vosque geminos potiùs esse quàm germanos, maior virtutum quàm vultuum similitudo demonstrat. Habet autem hoc à vobis genuina soboles Societatis, vt, quod omni consanguinitate certius est, sint virtutibus fratres, vtque diuersum sanguinem affectibus misceant; non fortuitâ germanitate sociati, sed electâ. Ac dispersa quidem sunt per omnes orbis angulos Societatis membra, tot nationibus regnisque diuisa, quot limitibus tellus: sed hæc tantummodò sunt interualla locorum, non mentium; discrimina sermonis, non pectoris; colorum dissimilitudo, non morum. In hac familiâ idem sentiunt Latinus & Græcus, Lusitanus & Brasilus, Hibernus & Sarmata, Iber & Gallus, Britannus & Belga: atque in tam disparibus geniis nullum certamen, nulla contentio; nihil ex quo sentias plures esse. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt, mutuò diligunt. Nihil suâ putant interesse, vbi nati sint, quos charitas CHRISTO peperit, Societas miscuit; idem propositum, idem tenor vitæ, eadem voti copula colligauit. Quidni igitur, quod Imperatoris Aureliani nummo impressum est symbolum, id huic Cœtui augurer euenire? Exhibet numisma stantes vnà Imperatores, & medio ac sublimiore inter eos loco caput orientis Solis, radiorum circumquaque se effundentium coronâ circumdatum; cui hæc adiicitur inscriptio, CONCORDIA AVGVSTORVM. Vt enim Sol oriens concordes Augustos vtrimque benignâ fauoris sui luce illustrat: ita vbicumque in nomine IESV congregantur Societatis huius participes, dulcissimæ fraternitatis vinculo colligati; ibi immortalis iustitiæ Sol CHRISTVS in eorum medio, ad nexum illum animorum splendoris sui claritate condecorandum, arctiusque stringendum, exoritur & inclarescit. Quâ Sociorum coniunctione quid excogitari potest aut ad iucunditatem dulcius, aut ad solatium opportunius, aut ad robur firmius, aut ad inuictum inter aduersa retinendum animum conducibilius? Concordia, legum, vrbium, Regnorum custos, familiarum nodus, tutela militiæ, exercituum anima, castrorum vallum, victoriarum auspex, Dei famulos non tantùm vt fratres compage amoris conglutinat; verùm etiam, vt eiusdem cohortis & stipendij milites, ad pugnas, ad clades, ad præbendum hosti sanguinem, ad mortes, aut vexationes ipsâ morte acerbiores, informat & erudit. Namque & hoc decus ab athletis fortissimis COSMA & DAMIANO Societas in hanc lucem prodiens, vi natalitiæ communicationis accepit, vt eam non fuga laboris desidiæ, repudiatio periculorum timiditati, militiæ terror latebris traderet; sed vt vel martyria, vel ærumnas martyriis pares, infractâ semper constantiâ exciperet, toleraret, amplecteretur, ambiret. Quando itaque martyrio purpuratos intueor COSMAM ac DAMIANVM, huiusce purpuræ laciniam Societati porrigunt, & hac quasi tesserâ insigniunt suæ dignitatis ephebos. Prospiciebant enim iam olim perspicacissimis animis irruentes in hunc Ordinem tempestates: coniuratorum in eam insidias, consilia,

IV. Martyres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

audaciam, furorem non ignorabant: ante oculos erant hæreticorum faces, mucrones sicariorum, barbarorum venena, odia iudicum, periuria testium, equulei, rotæ, laquei tyrannorum: patibula Britanniæ, ignes Iaponum, Batauiæ carceres, Brasilorum rictus, Paraquariorum clauæ, venenata Peruuiæ tela, Turcarum acinaces in nouorum hominum innocentiam imminebant. Exsiliis, proscriptionibus, naufragiis, latrociniis, inediæ, siti, nuditati, squallori, seruituti, & sexcentis aliis pestibus obiiciendus erat nouus hic partus. At quâ tectus armaturâ? quibus munitus præsidiis? Nimirum affulserunt eius natalibus non Castor & Pollux, fabulosi tempestatum depulsores; sed COSMAS & DAMIANVS, animosissimi milites CHRISTI: & suæ fortitudinis, tolerantiæ, alacritatis lucidissimas notas, commentitiâ stellarum omnium necessitate potentiores, ei reliquerunt impressas & inditas. A Menologo quidem Græco hi duo principes & antesignani nostri φωτεινότατοι ζύλοι καὶ πύργοι ἀσειστοι, lucidissimæ columnæ & inconcussæ turres, appellantur; quòd non solo virtutum spendore effulgeant, sed earumdem quoque firmitate inter extremos cruciatus stabiliantur ac durent. Vos autem, Socij, beneficio natiuitatis vestræ, & geminarum exortu atque impressione stellarum, oportet exemplo stellas, constantiâ columnas, insuperabili animorum robore turres non videri, sed esse. Vos oportet in periculis intrepidos, in aduersis tranquillos, in prosperitate compositos, in dimicationibus fortes, in ipsâ morte viuaces perstare, & quodammodò immortales. Quòd enim infantes quosdam galeis armatos in hanc vitam prodire obseruamus, id modò quam euentuum significationem portendat, non inquiro: verumtamen sic existimo, vniuersos huius Societatis homines, galeatos nasci ac prodire oportere, ad mucrones hostium imminentes capitibus, ad omnes fortunæ ictus, omnes aduersariorum iniurias, omnes calamitatum impetus ac procellas, non subeundas tantummodò alacribus & fortibus animis, sed infractis etiam viribus retundendas. Quod muniminis genus etiam Isaias sic commendat: *Galea salutis in capite eius.*

Menolog. 1. Nouembr.

Isaiæ 59.

Atque hæc sunt non fata, sed munera; non sortes à necessitate, sed vires à cælesti auxilio profectæ; non decreta genituræ, sed beneficia, quæ propitij constitutio cæli, COSMAM & DAMIANVM velut conspirantes tum stellas proferens atque coniungens, nascenti Societati impertiit: hæc, inquam, salutiferæ exercitatio medicinæ, gratuitum obsequium, animorum concordia, martyrij votum & amor. Pro quibus vestris immortalibus in hanc Familiam meritis, Patroni optimi, si pares vobis gratias non possum agere, quæso obtestorque, ne meæ naturæ potiùs, quàm immensitati vestrorum beneficiorum, id tribuendum puteris. Plus enim vobis debemus, quàm parentibus liberi. A parentibus enim in squallore & sordibus procreati; à vobis nati sumus lucidi atque splendentes. Illi nos genuere ad incertam salutis conditionem; vos ad minimè dubiam spem sempiternæ beatitatis erexistis. Illi nobis patriam dederunt, hanc terram; vos cælum promittitis. Ab illis, vt ægri ac debiles; à vobis, non tantùm vt valentes, sed etiam Medici vt essemus, accepimus. Illi enim humanis nos doctrinis imbuendos curarunt,

SS. Cosmas & Damianus instar parentum Societati.

runt, vos diuinis. Parentes nos ad compendium & quæstum, vos ad prolixissimæ largitatis effusionem incitatis. Illi sanguine fratres coniunxerunt, vos charitate. Ab illis denique, timidi atque abiecti; à vobis, constantes, generosi, & martyrij appetentes euadimus. Præstantissimâ igitur in Societatem beneuolentiâ, & studio prorsus diuino exstitistis, tam optabilem illi sortem in ipsis incunabilis decernentes. Quanto autem nunc gaudio fruimini, cùm serenis luminibus videtis, non esse omnino degeneres, quorum natiuitati fauorem vestrum tam prolixè impenditis? cumque animaduertitis illos clientes, illos beneficiarios, illos filios vestros, iam centesimi natalis reditu probatos, noui sæculi felicitatem, nouos animos, nouasque virtutes sibi non tam à suis conatibus, quàm à vestrâ ope ac patrocinio polliceri? Audeo enim dicere: Erit, erit aliquando tempus illud, cùm Societas vestro die nata, vestro beneficio confirmata, præsidio custodita, & propagata influxu, non tantùm ducentesimum, sed vlteriores etiam natales intueatur & celebret. Interea verò vnusquisque Sociorum hæc ferè sapientis viri cogitata in animo infixa meditabitur & vsurpabit: *Quidni ego magnorum virorum* (COSMAE atque DAMIANI) *& imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quidni illos honoris caussâ semper appellem? Quam* veneration*em* parentibus *meis debeo, eamdem illis* Societatis parentibus, *à quibus tanti boni initia fluxerunt.*

Sen. Epist. 64.

PARADOXON.

Τὸς ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ Ἰησοῦ μακαρίζας, τὸν αἰῶνα πεπληρωκέναι· ὅτι γήρως τίμιον ἡ τὸ πολυχρόνιον, οὐκ ἀριθμῷ ἐτῶν μετρεῖται, πολιαὶ δέ εἰσι φρόνησις ἀνθρώποις.

Id est, *Eos qui in Societate* IESV *mortui sunt, sæculum expleuisse: honoratam enim senectutem esse, non quæ diuturna, aut numero annorum æstimetur, sed prudentiam hominibus procanis esse.*

QVotusquisque adeò longæuus, vt sæculum viuendo expleat? vt vel ardentissimè cupiant miseri mortales diu viuere, quis non prohibeatur verecundiâ senectutem istam vouere, nedum sperare? Agit Societas IESV annum centesimum; sed quis in eâ centenarius? quàm multi potiùs longissimè ab eâ ætate distant? Habet adolescentes florentissimos, & forti excelsoque animo iuuenes; senes autem, quasi post vindemiam racemos, admodum raros. Scilicet impallescunt studiis & immoriuntur: conficiuntur laboribus ante diem, glorioſis quidem illis, at assiduis, & propè infinitis. Si quos fortè benignior seruaret natura, alius vastante Regionem pestilentiâ, dum morientibus opem fert, contagio absumitur; alius, vt pietas ne absit à castris, militiæ occumbit, vbi morbi solent grassari liberiùs, & mors tamquam de suo messem copiosam legere. Quid, quòd mari etiam se committant, quasi terra desit sepulchris? Adeò paucis contingit senescere; sæculum viuere propè nemi-

Cur pauci senes esse videantur in Societate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ni Borgia, tam in Imperio Hiſpano quàm in hoc Ordine rebus geſtis clarus, negabat olim apud Carolum Cæſarem à matre ætate non grandi maturam canamque prolem exſpectandam eſſe. Rectè tum ille quidem: adoleſcebat enim confirmabaturque primùm Societas: ſed cur decurſo ſæculo tam pauci modò canis ac ſenectute venerabiles? Senes non eſſent, inquit ille, non ſtaret Reſpublica. Mens, ratio, conſilium, ſine quibus neque ciuitates coaleſcere, neque Imperia durare, neque ſtabiliri poſſunt Regna, in ſenibus ſunt. valebúntne igitur iuuenes eam, in quam ipſi tam diuerſæ indolis & naturæ coiere, Societatem diu tueri & conſeruare? Quæ, malum! iſta eſt cenſendi imperitia? Ego verò omnes Socios aio ſenes eſſe, & quotquot extremum in Societate IESV diem obeunt, ſæculum vixiſſe. Cur rides? nihil inopinatum dico; nihil, quod non rationibus vincam neceſſariis; nihil, quod à conſuetudine aut vetere aut noſtrâ alienum videatur. Nónne callidi rerum æſtimatores, ſenes fatuos & deliros, qui opis alienæ egent vt incedant, vt curentur, vt ne quis ſiniſter caſus imprudentes obruat, non iam ſenum in numero habent, ſed repueraſcere dicunt, & ad infantiam redire? Non illepidè decrepitus ille noſtrâ memoriâ ſenex, nepotulo ſuo ſexenni, Triennio, inquit, Adriane, me maior es. annum agebat centeſimum & tertium: ſæculi prioris actam ætatem, ac ſi iam ad infantiam reuertiſſet, pro nihilo habebat. Ergo non annis ſenectus æſtimanda.

Omnes in Societate ſenes dici poſſunt.

Senectus non annis cenſenda, ſed præclarè factis.

——— ætatem extendere factis,
Hoc virtutis opus. ———

rebus enim ſapienter & præclarè geſtis dignitas conciliatur & auctoritas, præcipua ſenectutis ornamenta. Deus infantem non ſinat creſcere, non membris corroborari, non vſu fieri eruditiorem; qui nec loqui diſcat, nec ſapere: hunc tu, quia diu infans fuerit, adultum dixeris aut ſenem? An non vt ſilueſtria poma, quæ acerba ſemper & immitia ſunt, dicuntur numquam matureſcere; ita qui è pueritiâ non excedat, adhuc hæreat in nucibus & crepundiis, ſeneſcere omnino dicendus non eſt? negare non potes. Vide, quò te deducam. Quid fructus verni? numquid non æquè adulti ſunt anni principio, quàm eodem inclinato autumnales? numquid non maturiores, quàm qui ne autumno quidem miteſcunt aut molleſcunt? Quod pomis, quod vuis, quod fructibus ceteris concedis, homini negabis? non potes. Maturitate igitur, non lapſu temporis, ætas impletur. maturitas autem dignitate conſtituitur & auctoritate. Hæ verò ſapientiâ & prudentiâ acquiruntur, rebus geſtis oſtenduntur, denique populi ſenſu & opinione, non ſecùs ac guſtatu percipiuntur. Quod mens cogitatione comprehendit, & ratio docet atque explanat, exemplis demonſtro. Communis omnium primuſque humani generis parens, nónne maturâ ætate conditus eſt? nónne perfectiſſimâ maximeque venerandâ? annos tamen non numerabat, non contraxerat rugas, capillis non caneſcebat. Igitur non anni, non cani aut rugæ, ſenem faciunt, aut maturum, dignumque qui aliis maior & pro parente habeatur. Quid ille quem Virgo-mater vtero virum circumdedit? nónne ab ipſis incunabulis æqualis erat antiqui dierum Patris? (ſi tamen ita loqui fas eſt de eo qui ante dies & tempora ab æterno exiſtebat)

Immaturi qui dicendi ſint.

Maturitas in quo conſiſtat.

bat) numquid non maior credentium Patre Abrahamo? Non igitur adulto robuſtoque opus eſt corpore ad ſenectutem, nedum morbis fracto, aut ad interitum vergente: non opus eſt annos vixiſſe Neſtoreos, vt æquare illum aut pluribus etiam ſæculis vixiſſe cenſeare. Si ad Troiam Neſtor, aut domi Argis, rebus ludicris ætatem conſumpſiſſet, ſi cum dedecore & infamiâ turpiſſimis animum libidinibus contaminaſſet, ſi captus mendaci arridentis fortunæ vultu ambitioni miſerè ſeruiiſſet, an eo inter viros principes loco futurum fuiſſe exiſtimas? aut omnino quiſquam eum conſulat, aut viæ ducem optet, quem exorbitare videt, neque quò tendat, neque quid ſequatur intelligere? ab eo confirmari velit, dum animo vacillat aut trepidat, quem vmbris & neſcio quibus hominum ſuſpicionibus agitari, quem mortem conſpicit horrere non aliter, quàm pueri laruas & lemures? hunc ſenem vocet, qui, ſi corporis detrimenta ſeponas, à puero nihil diſtat? huic vt patri blandiatur? huic obtemperet? huic ſe ſuaque credat? Sapiat priùs ſibi delirus ille, puerles nugas ſpernat, adoleſcentiæ impetus coërceat, refrenet libidines, animum in poteſtate habeat: denique tunc incipiat iuuenibus coli & in veneratione eſſe, cùm iuuentutis ipſe petulantioris probra, temeritatem & effrenatam cupiditatem ſuperauerit. Ceterùm dum ab iis vincetur, non venerabor vt ſenem, ſed vt puerum deſpiciam & contemnam. Etenim Salomonem, cùm duodennis adhuc, altercantibus in frequentiſſimâ populi concione meretricibus, ſapientiſſimam illam abſolutamque & propè diuinam ſententiam pronuntiauit, cùm diuitias & maieſtatem virtuti poſthabuit, cùm in remotiſſimas vſque regiones nominis ſui famam propagauit, arbitror verè ſenem fuiſſe: cùm verò vrgente & præcipiti ætate iners languit, mulierum amoribus fractus ſuccubuit, erectis aris infames Deos coluit, cùm plebi grauis & inuiſus, Principibus neglectus & contemptus, Deo Opt. Max. odioſus eſſe cœpit, nihilque dignum ſe & priſtinâ virtute, nihil dignum homine, nedum Rege, meditatus eſt; puerum, non virum, aut ſi quid puero magis miſerum & fatuum eſt, non ſenem fuiſſe, quis non fateatur? Opinor ego, non eos qui in Suſannæ optimæ probatiſſimæque feminæ amorem exarſerunt, criminis innocentem accuſarunt, inſontem capite damnarunt, tametſi annis, quos cenſebant, grauitatem; munere, quo fungebantur, dignitatem auctoritatemque præ ſe ferrent; ſed Danielem, ætate non prouectâ, concionem ad tribunal reuocantem, quæſtionem in nefarios iudices exercentem, ſuâ ipſorum confeſſione conuictos pœnâ talionis mulctantem, omnes ſenis partes expleuiſſe. Non igitur ætas decliuis ac deficiens, non cani & rugæ larua quædam ſenectutis; ſed mens, conſilium, moderatio & maturitas ſenem faciunt. Hæc ſi abſint à Societate IESV, meritò illi à ruinâ timuiſti, & raros in eâ ſenes eſſe aut ſæculum explere cauſatus es. Verùm enimuerò vt à Sociis abeſſent anni extremi & cani, ſi virtute & vitæ dignitate, ſi doctâ auctoritate, ſi prudentiâ, conſilio, animi integritate & conſtantiâ præſtent; ſi non ſibi, ſed Reipublicæ ſe & vniuerſis natos credant; ſi mentem ita in Deum erectam habeant, vt tamen miſeris numquam afflictiſque ſolandis deſint, vt à rudibus docendis, ignauis inflammandis, reducendis errantibus

Senes pueri veneratione non merentur.

Salomon in pueritiâ venerabilis:

idem in ſenectute deſpicabilis.

In Societate morum maturitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus numquam ceſſent; quid cauſſæ eſt cur illis metuas, cur ſenes eſſe & parentum loco amandos colendoſque inficieris? Non erat ætate grandis Ioſephus, cùm à Pharaone Ægypti Rege iuſſus eſt ſenibus regioque concilio præſidere: nimirum iam antè ipſe vnus Ægyptum ab impendente calamitate vindicauerat, cui ne proſpiciendæ quidem, ne dicam auertendæ, tot grandæui & ſæculares, vt ita dicam, ſenes ſuffecerant. Sed quid ego vetera commemoro, cùm liceat mihi vti domeſticis, & nuperrimis ac propè præſentibus exemplis? Lainius noſter qualem ſe Tridenti in illâ ſapientiſſimorum Patrum coronâ atque orbis theatro exhibuit? qualem item noſter Franciſcus Strada Louanij, ad quem audiendum Doctores ipſi & Oratores cum auditoribus ſuis cateruatim confluebant? Erat tamen hic, ſi annos æſtimes, adoleſcens; ille etiamnum iuuenis: vterque auctoritate, qui ſenectutis apex eſt, & morum maturitate ipſis ſenibus venerabilis. ALOYSIVS GONZAGA, vt in Ordinem hunc adſcribi poſſet, nónne maiores ſuos (quos qualeſque viros!) rationum momentis expugnauit? ſed quantâ id cum moderatione & obſeruantiâ? Nónne voluptatis omnis ſenſus (quod multis vix extremâ ætate, ac ne vix quidem contingit) nónne, inquam, voluptatis omnis ſenſus in eo erat extinctus? deferbuerat conſumptuſque erat ardor ille, vbi accepto è cælo igne cœpit ardere. Et eâ moderatione homo ſenilem maturitatem adeptus eſſe negabitur? Quid referam STANISLAVM, cui huius Societatis candidato adhuc cum Cælitum Reginâ, & cum beatis mentibus frequens erat ac familiare commercium? an non, ad exemplum optimi celebratiſſimique ſenis, Seruatoris noſtri complexu dignatus eſt, maturuſque habitus cui à Virgine-matre hoc pignus crederetur? Senem profectò ſe probauerat, cùm in medio corruptiſſimæ gentis forti & inconcuſſo animo ſteterat, cùm aduerſus domeſticos & conſanguineos per obſtantes difficultates ad crucis trophæum perruperat, acerrimus in vincendis hoſtibus, minimè mollis in ſpernendis ſuis, vt ſupra parentes CHRISTVM à ſe amari palàm oſtenderet. non ille pueriliter mortem horrebat; ſed quaſi vitæ illum cepiſſet ſatietas, quâ Deo frui prohiberetur, in votis habebat diſſolui quidquid erat mortalis concretionis, vt exſoluta vinculis hiſce mens libera in cælum euolaret. Ecquid ſenem agnoſcis, qui maturitate virtutum, morumque canitie ſæculum expleuerit? Prætereo VBALDINOS & CAIETANOS, alioſque ſexcentos noſtri Ordinis in adoleſcentiâ ſenes. Vnicus tamen eſt, cuius obliuiſci ſit nefas, IOANNES noſter BERCHMANNVS, cuius adhuc recens & ſpirans animis noſtris obuerſatur memoria. Hunc vidimus, priuſquam Societati ſe tradidit inſtituendum; tradidit autem, cùm primùm per ætatem (quamquam nulla virtuti immatura eſt ætas) aut potiùs per leges humanas licuit: hunc, inquam, vidimus & ſuis & exteris, quà rectè factorum exemplo, quà monitorum prudentiâ, iam tum cùm prima elementa diſceret, ſaluti fuiſſe; & vix tyrocinium ingreſſum, ſodalibus ſuis præfectum. Erat in congreſſibus comis, in ſcholis ſapiens, domi religioſus, in diuinis aſſiduus, in obſequendo promptus, in agendo grauis ac prudens: verbo abſoluo, ætatem maturitate præcurrebat: neque aliter virtutum coronâ ſeptus, quàm

Lainij & Stradæ maturitas.

Aloyſij Gonzagæ maturitas.

Staniſlai in pueritiâ generoſius animus.

Joannis Berchmanni maturitas.

quàm ſi ſæculum ipſum piis exercitationibus expleuiſſet. Tanti refert, diuinâ, quæ in legibus noſtris elucet, ſapientiâ niti, & de cælo acceptâ luce tarditatem ingenij anteuertere; vt homines gnaui & induſtrij legendis voluendiſque hiſtoriis vitæ breuitatem ſolent compenſare. Vides igitur tyrones, qui in minimâ hac Congregatione ſunt minimi, ſenes & quaſi centenarios eſſe. Reſtat, vt ab omnibus eos hoc loco & numero haberi demonſtrem. Senes, cùm aut illis blandimur, aut honoris cauſsâ nominamus, Patres vocari, antiquiſſimum eſt; & quemadmodum

A ſenibus nomen mite Senatus habet,

ſic iidem Patres Conſcripti olim dicebantur. Qui verò ciues ſeruarant, aut Imperij limites produxerant, aut denique rebus præclarè geſtis ſummam in Republ. dignitatem promeriti erant, patriæ Patres audiebant. quid notius? Non igitur annis hoc dabatur, ſed virtuti, ſed dignitati. Quibus verò adoleſcentes eſſe vitio vertebas, nónne quacumque ſint ætate, in Presbyterorum ſeu ſenum hunc Ordinem quaſi in Senatum conſcripti ſunt? nónne Patres, neque alio ferè verbo compellantur? quid tritius? Nónne Summi Pontificis auctoritate, ex ſuggeſto, priùs etiam quàm ſacris initiati fuerint, ad populum verba faciunt, credendorum capita exponunt, diſciplinam Chriſtianam ſuadent, conuertere in melius mores & æterna ſectari hortantur? quid vſu receptius? Senes igitur haberi cur inſolens videatur aut nouum? Iudices & Dei aſſeſſores in cælis viginti & quatuor, Seniores in ſacro codice vocari nemo ignorat. Magnus ille Iſraeliticæ gentis Legiſlator, quos in conſilium adſciuit, quos in gubernando populo ſocios eſſe voluit, Seniores dixit; quos CHRISTVS duodecim, illi plures Eccleſiæ præfecerunt, in iis Seniorum verbum vſurpat Apoſtolus. non tamen certæ ſe ætati aut Apoſtoli, aut CHRISTVS, aut Moyſes, aut Numen ipſum, alligarunt; vt quos Seniores indigitarent, ceteris ætate præcellerent. Cùm igitur qui Deo vocante in Presbyterorum hunc Ordinem adleguntur, Senes ab Eccleſiâ vocentur, & eſſe iubeantur; quiſquámne erit qui ſenes eſſe inficiabitur? Crede mihi, honorata ſenectus eſt, non diuturna (ſi tamen eſt aliquid diu in hac vitâ, quæ velut vmbra præterit) non quæ annos numeret (qui inde à primi parentis lapſu pauci ſunt & ærumnoſi) ſed virtus & prudentia mortalibus ſenectutis conciliant auctoritatem. Atque vt inter eos, qui communi æſtu inſanientis debacchantiſque turbæ auferri ſe ſinunt, nemo ſenex eſt, quamuis ſæculum totum vixerit; ſed vel *puer centum annorum morietur*: ita vbi omnes diuinâ reguntur ſapientiâ, quæ omni Philoſophiâ & quantumuis longâ experientiâ certior eſt; addo etiam, vbi ab IESV æternâ Patris Sapientiâ in ſocietatem laborum ſtudiorumque ſunt vocati, omnibuſque paternâ curâ & ſolicitudine ſubueniunt & conſulunt; nemo eſt cui non ſenectutis gloria debeatur, nemo qui dies ſuos ætatemque non expleat, & quamuis præmaturè mori videatur, ſæculum centumque annos vixiſſe credi non debeat.

Senes aut Patres olim qui dicti.

Vera ſenectus in quo conſiſtat.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

CARMEN SÆCVLARE AD IESVM ET MARIAM PRO INCOLVMITATE SOCIETATIS.

SAECVLVM *felix, meliore quondam*
Erutum venâ, geminíque plausu
Orbis exactum, properant beati
Condere Soles.
Magne labentis Moderator æui,
Qui vagos certâ ratione torques
Siderum cursus, rapidóque cælum
Turbine versas;
Qui vices rerum, variasque causas,
Temporum momenta, diesque & annos
Diuidens, in te simul omne simplex
Colligis æuum;
Iure solennes tibi feriati
Ducimus pompas, tibi iure nostræ
Seruiunt Musæ, sociantque pulsis
Carmina neruis.
Altero rursus redeunte sæclo,
Quod tibi læti recinant minores,
Dic: Nouo semper meliora currant
Sæcula fuso.
Pulchrior semper meliorque primâ
Floreat proles: eat in nepotes
Integer patrum vegetusque sanguis,
Viuáque virtus.
Crescat in maius, solidique plena
Roboris partam studeat parentum
Gloriam æternis superare factis
Serior ætas.
O quibus mentis generosus ardor,
Inque defessus labor, æstuantis
Æmulus Solis, per vtrumque latè
Diditur orbem;
Non sumus cæli (neque fabulosæ
Vlla cortinæ cecinere fata)
Non sumus (cæli manifesta vox est)
Vltima cura,

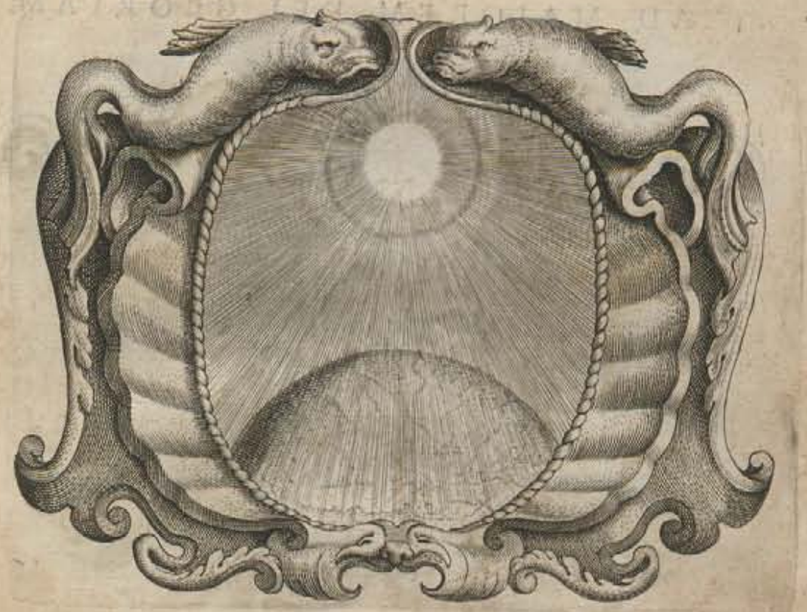
Magna de nobis Patre prolocuto,
Patre, qui cælos, humilasque terras,
Et maris glauci vada salsa verbo
Condidit vno.
Cùm per obstantes Erebi cateruas
Vnicum Ductor traheret maniplum,
Jamque Romanas, populos daturus,
Scanderet arces:
Hunc gregem, dixit, tibi, Nate, nostris
Inclytum signis, proprium dicamus:
Hic nouis armis tibi subiugandum
Debeat orbem.
Dixit: ad læuam simul alta nubes
Solis exarsit radiis & auro:
Læta cœperunt simul auspicatò
Currere sæcla.
Nate, supremi monitu Parentis
Confoue amplexu facili clientes,
O potens tutela, tuoque septos
Numine serua:
Si per extremos tua signa Sinas,
Si per ignotæ populos Cataiæ,
Per pharetratos ferimusque Mauros,
Seras, & Indos,
Siue subiectis gelido Bootæ
Soluimus frigus glaciemque terris,
Siue pugnantem nebulis & imbre
Quærimus Austrum,
Seu catenatos maris & viarum
Impigrè obmixi trahimus labores,
Siue victuras emimus decoro
Funere palmas,
Gaudeat numquam pereunte fructu
Pulcher Ignatl comitumque sudor;
Martyrum fusus sit in omne sanguis
Fertilis æuum:
Si tuum IESV *tibi sacra turma*
Spiritum nascens animumque traxit,
Traxit & nomen, numerosque tanti
Implere laborat
Nominis, duris benè præparatum
Offerat pectus, alacremque vastis
Impetum terris, animosque magno
Æquet Olympo.
Supplicem tecum miserata gentem
Virgo, quæ iustis venit æqua votis,
Adsit, & nostris facilem Camœnis
Commodet aurem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Digna ſupremum genuiſſe Numen
Virginum Præſes, genuiſſe læta
Quotquot IgnatI ſoboles tuis ad-
uoluimur aris;
Cælitum Regina, hominumque cuſtos,
Nos tuam, Mater, ſobolem tuere,
More tutantis tenerum benignæ
Matris alumnum.
Quod rogat Diuos prece ſingulari
Lucidis Loiola receptus aſtris
(Hîc vbi longâ ſerie futuros
Ordinat annos:)
Quodque XauerI pia vota ſpectant,
Et tot auratis Superùm locati
Sedibus, vitæ ſocialis ingens
Gloria fratres.
Sic erit: toto ſonuere Olympo
Cælitum plauſus, geminatque plauſum
Doctus & IESV chorus & MARIÆ
Dicere laudes.

Societas

Societas IESV.

Non eſt qui ſe abſcondat à calore eius. *Pſal.* 18.

CIMMERIAE *tenebræ, Phœboque incognita regna,*
Et quas perpetuò nox premit atra plagas,
Fabula quam veteres olim finxere Poëtæ,
Credita ab antiquâ ſimplicitate fuit.
Eſte procul nugæ: nullæ ſine ſole latebræ,
Terra nec æthereas effugit vlla faces.
Tu licet extremas Scythiæ glacialis ad oras
Hinc procul à patriis finibus exſul eas,
Et modò quod plauſtris, ratibus modò curritur æquor,
Quæque eadem ſemper ſidera terra videt;
Siue ſub aduerſo depreſſas cardine terras,
Viſaque adhuc nulli barbara Regna petas;
Quid fugis, ah demens? incaſsùm niteris: omni
Sol aderit, fugias tu licet vſque, loco.
Seriùs aut citiùs his cuncta caloribus ardent:
Nullus ab his toto tutus in orbe locus.
Quod radij Solis, Cœtus facit iſtud IESV:
Omnis ab hoc latè, quà patet, ardet humus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatis Iesv Symbolum
AD MAIOREM DEI GLORIAM.

זֶה מִפְגַּע הַנְּדָרִים

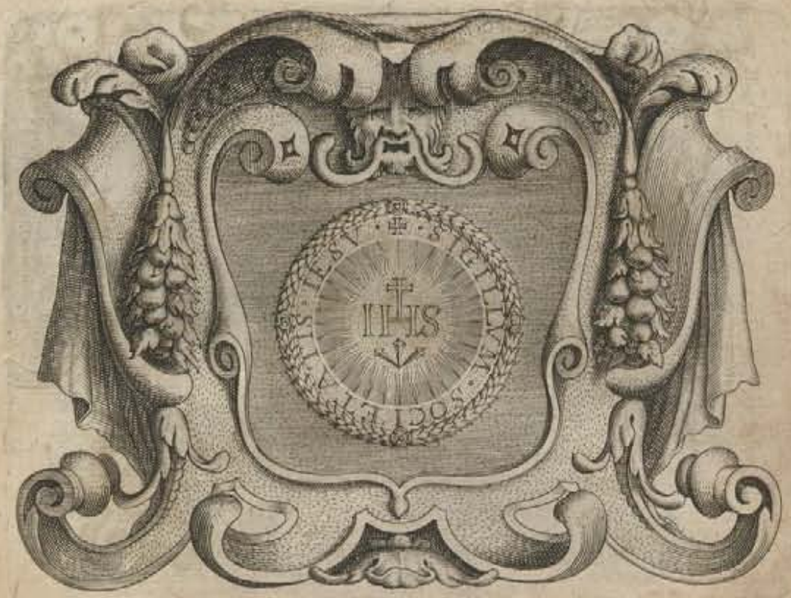
נַפְשִׁי דִּבְרֵי נִדְרַיִךְ שָׂהֶם חִצֵּי קִשְׁתוֹתַיִךְ
עַפִּים אֶל הַשֵּׂם הַנּוֹרָא מַזְהִיר כְּמוֹ זֹהַר אוֹרָה׃
לוֹ נַם לִי יֵשׁ בְּנַפַּיִם חִישׁ אָעוּפָה לַשָּׁמַיִם
עֹלָה׃ אֶל הָאוֹר לָרָנָה׃ וְלֹהַּ רְבוּתוֹ זִיו תָּפְאָרָה׃
לְכוּ חִצֵּי בְּנֵי קֶשֶׁת׃ לְבִי אִשִּׁי לֹא נֹאפֶת׃
קְחוּ מִן הַשֵּׂם נַחֲלָת׃ שְׁחִיא מִמַּעַל יוֹרֶדֶת׃
תֵּתֶן אוֹר חֶרֶשׁ בְּתֵבֵל לָכֵן יְהֵאָה׃ כָּל־הַחֶדֶל
מִזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ רוּמַת הַשֵּׂם עִם כְּבוֹדוֹ

Votorum hic ſcopus eſt.

Vota quid ad magnum iacularis mens mea NOMEN?
Hoc voueas, Socio detur vt ire tuo.
Ite ſacræ flammæ: non eſt meus ignis adulter,
Miſſa hæc de pharetrâ virgine tela volant.
Vt Socij ſacris prædentur ab ignibus ignes,
Vrat & hoc NOMEN *ſolis vtramque domum,*
Æternamque orbi dent hæc incendia lucem,
Nominis & ſacrum creſcat vt inde decus.

Socic-

Societatis Iesv ſigillum.

Sub Cruce tuta latet.

PRISCA ſuperſtitio, quò tuta lateret ab hoſte,
Mentitos coluit marmora ficta Deos.
Sic Siculi Cererem, Triuiam coluiſtis Iones:
Templa ſuâ Thebis Bacchus in vrbe tulit.
Iuno Agamemnonias quondam eſt tutata Mycænas,
Ortaque ab antiquâ Punica Regna Tyro.
Palladis auxilio veteres creuiſtis Athenæ,
Palladis auxilio Dardana terra ſtetit.
Delos Apollinea eſt, & Phocis & Aonis ora:
Et Paphos, & Veneri ſacra Cythera ſua eſt.
Roma ſuum variis vario ſub nomine templis,
Vnum præ cunctis eſt venerata Iouem.
O benè, quòd noſtro ſcelus hoc procul exulat æuo,
Auſpicio tuti quòd meliore ſumus!
Quiſque ſibi titulos & quæ vult nomina quærat:
Noſtra cohors Domini ſub cruce tuta latet.

SS. Cosmas & Damianvs confirmatæ Soc. Præstites.

Felicibus auspiciis.

Non frustrà vigiles seruant labentia nautæ
Tempora: nec frustrà sidera clara notant.
Sideribus puppes sinuosaque vela reguntur:
Sideribus dubiæ traïciuntur aquæ.
Norat in Æmoniâ cùm Tiphys puppe sederet,
Quæ vaga, quæ certis sidera fixa locis.
Spectabat Geminos, spectabat Orionis ignes,
Et spissos Hyadum Pleïadumque choros.
Tempora nec nautis, nec nautis omnia prosunt
Sidera; sunt certi, queis via tuta, duces.
Triste rati signum ferro metuendus Orion,
Hoc timeam fragili per freta puppe vehi.
At geminus puro cùm lucet in æthere Pollux,
His ducibus tutum nauita carpit iter.
Altera nunc Argo, cui puppis fulget Iesv
Nomine, cæruleas ardet inire vias.
Plus aliquid gemmis & Eoi mercibus orbis,
Plus aliquid fuluæ vellere quærit ouis.
Cedite Tyndaridæ, iam non mea sidera, fratres:
Nostra volunt alio lumine vela regi.
Cedite: nocturnam Cosmas *cum fratre carinam*
Diriget: hic Pollux, hic mihi Castor erit.
Iuimus & Romæ scitatum oracula; & illo
Sidere nos iussit soluere Roma ratem.

Societatis

Societatis Iesv Iubileum.

Iubilemus Deo salutari nostro, *Psal.* 94.

Ἄγ', Ἐταιρεία Ιησου,
Ἄγε πᾶτες, ᾠδὲ πρπνῶς,
Ἑκάστου ᾠδ' Ἀγῶνα.
Ἄγε, πλῆκτρον αἶρ', Ιύβαλ
Κιθάρας δοτὴρ κελεύει.
Ἀλίαστε κύμαθ' ὅσις
Τάδε τῆς ὅλης θαλάσσης,
Σκοπέλους τε, λαίλαπάς τε,
Ἐυίσας τ' ἔφευξε πέτρας·
Χ' ὅδον ἐσίαν πατρῴαν
Περσίζοις ἐσῆλθε ναυσὶ,
Μελίγηρυν εἰς ἀοιδὴν,
Πολυύμνητα ἐν θαλάσσῃ
Περφέρει Θεοῦ ἄποινα.
Ἄγε ἐκ τόσων ἀελλᾶν,
Ἄγε ἐκ τόσων ἀνῆφ',
Ἀνίη ζαφείσα τεύτη,
Ἐκατόν τ' ἔτη ἐλεπτύσα·
Πνέῃ ἔυδιός σοι αἴθρη,
Καὶ ἄπωσε πόντον ἐυρύν.
Ἄγ', Ἐταιρεία Ιησου,
Ἐκάστου ᾠδ' Ἀγῶνα.

Age, Sæculare carmen
Cane læta turba, nomen
Domini gerens Iesv.
Animare plectra Iubal
Citharæ iubet repertor.
Mare quisquis, & feroces
Pelagi tumentis vndas,
Scopulosque, vorticesque,
Et operta saxa fugit:
Reduci simul paternos
Rate contigit penates,
Canit, & periculoso
Superis Deoque soluit
Pia vota facta cursu.
Age, passa tot procellas,
Age, passa tot tumultus,
Teneris cohors in annis:
Tibi post graues labores
Fauet aura, leniore
Pelagi per arua flatu.
Age, Sæculare carmen
Cane læta turba Iesv.

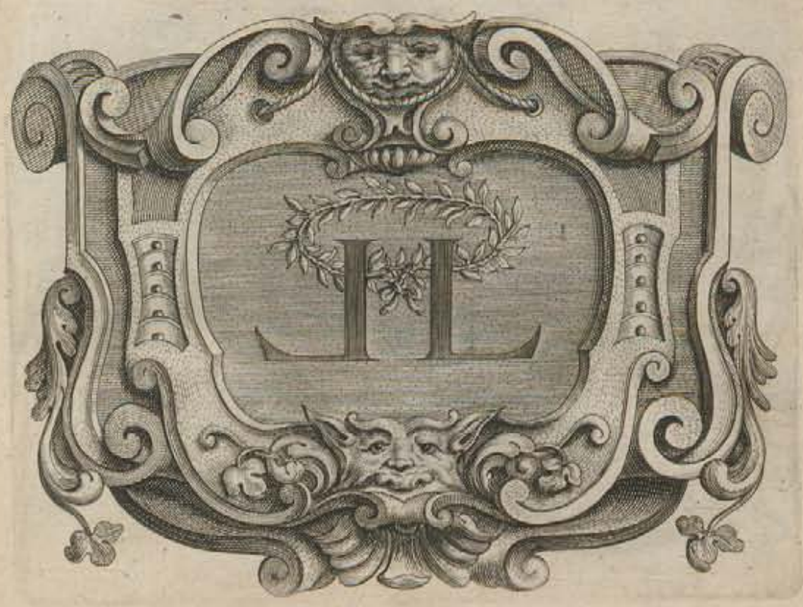
Tò

Universidad de Deusto
Biblioteca

Τὸ δένδρον ὥσπερ ἀλκὴν
Ἵστασι γελᾷ ἀητῶν,
Νεφῶν τε κ᾽ χαλαζῶν,
Ἀ᾽λικτος ᾗ ἰὼν·
Κατωτέρω τε ῥίζοι
Βαθεῖαν εἰς ἄρυσιν,
Ἀ᾽νωτέρω τε θάλλῃ
Καλυφθὲν ἀμφὶ κλῶνας.
Χ᾽ ἕτω φάλαγξ ΙΗΣΟΥ,
Λίμνῃ κὰν Λεμάνῃ
Νέφος παρελθὸν ὠμὸν,
Γερμανίας τε ἀρχῇ
Ἐπιφρίσσον ζοὐτῳ
Οὐκεῖ ἔριν᾽ ἀπειλῶν·
Σᾶθεῖσι ταῖς καταῖξιν,
Οὔτε κακαῖς καταῖξιν,
Ἄνω ἔχθυας ἠδεῖς
Εὐκλεία μάκαιρα
Πρὸς ἄστρα πῆλε κλῶνας.
Εὔφρων φάλαγξ λύριζε
Μετὰ κρότων, μετ᾽ αὐλῶν
Ἀ᾽ιδὴν εἰς ἑορτήν.
Ὅπου ἠλίου φροσελθὼν
Γῆ ἡμέρην ἀνοίγει,
Ὅπου ἠλίου καλυφθεὶς
Βροτοῖς δίδωσι νύκτα,
Ὅσων Αἰθίοψ ἐναρήθη
Τιτὰν ἡδὺ αὖθις ἴηλος,
Ὅπου ἀγλαὸς τε ψυχρὸς
Εἰδὼς Γέλων Ἄρκτους·
Πτερόεντα πάντα χῶρον
Σὴ φήμη ἵπτατ᾽ ἀμφί.
Ἅμα κλιθὰ σκῆπτρα Σηρῶν,
Γῆ κλεῖθα καὶ θαλάσσῃ,
Ἰαπάν τε Χριστιανῷ
Ἴχωρι νῆσος ὑσσὰ·
Ἅμα πλησία Περόα,
Ἕλος τε Μεξικανὸν,
Βασίλων τε χθὼν ἔρημος,
Καὶ ὃς Κόλομβος ἄρης
Μαγαλάνιός τε ἔλιψε,
Σοὶ εὐχαριστέουσι.
Ἐκλύσθην δὲ᾽ Ἀγῶνα
Ἑταιρία ΙΗΣΟΥ.

Vt arbor alta ventos
Secura præliantes,
Nimbosque, grandinesque
Ridet tumultuantes:
Agitque firmiores
Terræ per ima nexus,
Viretque lætiore
Ramos operta fronde.
Sic tu cohors IESV,
Lacu licet Lemano
Exorta tetra nubes,
Germaniæque regnis
Fatalis ille nimbus
Minetur vsque & vsque:
Concussa tot procellis,
Tot turbidis procellis,
Ad astra latiores
Diffundis vsque & vsque
Cohors beata ramos.
Gaude cohors beata
Et Sæculare tandem
Deprome læta carmen.
Vbi clara fax Eoo
Ab axe prima surgit,
Vbi vesperi cadentes
Abscondit vnda flammas,
Vbi fusca gens propinquo
Torretur vsta sole,
Vbi frigidus nitentes
Cernit Gelonus Arctos:
Tua fama per remotas
Latè vagatur oras.
Tibi clausa regna Serum
Terrâ marique clausa,
Iaponumque Christiano
Tellus madens cruore,
Tibi Perüana diues,
Palusque Mexicana,
Silüæque Brasilorum,
Et quas Columbus oras
Magalanius que vidit,
Gratantur. Euge lætum
Pia Sæculare carmen
Deprome turba IESV.

Societas IESV anno sæculari de Parentis sui in se amore sibi gratulatur.

Centum LOYOLA amplectitur annos.

SÆpè ego primorum laudaui tempora Patrum,
Ignati, tecum queis erat vna domus.
In te oculos, in te sensus, in te ora ferebant:
Et quod spectarent, nil nisi candor erat.
Et quoties aliquis Romanâ iussus abiret
Vrbe, sub amplexus fas erat ire tuos.
Sæpè miser dixi: Cur non mea tempore tali
Stamina fatales euolüere coli?
Cura tibi poteram propior, Loyola, videri,
Exemplisque tuis alloquioque frui.
Hæc ego dum solitis incendi vota querelis,
Aures visa fuit vox pepulisse meas:
Quid quereris, primis quòd non tibi contigit annis
Sub curâ magni viuere posse Patris?
Falleris: in seros extenditur illa nepotes,
Nulla sibi vetus tempora ponit amor.
Atque adeò, quamuis nobis hæc viuitur ætas,
Nos quoque Loyolæ proxima cura sumus.
Et iam non dubiis potes hoc cognoscere signis.
Adspice, quid signi pagina nostra ferat.
Adspicis? en centum LOYOLA amplectitur annos.
His tua succumbit victa querela notis.

Societas anno sæculari copiosos fructus promittit.

In senectâ vberi. *Psal.* 91.

CReuit, io, centum, quamuis agitata, per annos;
Speratas tandem iam gerit arbor opes.
Frustrà illi Boreas, frustrà incubuere premendo
Pondera; quin damnis crescere visa suis.
Adspice, quàm latè diffundat frondibus vmbras;
Adspice, quod peperit, ferre laborat onus.
Hæc arbor, Loiola, tua est, quam seuit IESVS,
Excoluitque suâ sæpius ipse manu.
Multi illam venti, multæ impetiere procellæ:
Et tamen hinc animos, hinc sibi sumpsit opes.
Firma stat, & ramis iam totum amplectitur orbem;
Iamque erit, vt semio, fertilitate grauis.
Copia pomorum crescet, dum sæcula crescent,
Vberiorque sequens quilibet annus erit.
Carpite iam mites ex arbore, carpite fructus:
En illos pronis porrigit ipsa comis.
Palmæ Europææ miraberis India fructus,
Quos mittet ratibus per freta vasta suis.
Mittet ad Eoo positas sub sole Molucas;
Mittet ad ignotas, quas videt Vrsa, plagas.
At, quemcumque sibi feret hinc Victoria ramum,
Imponet capiti, maxima Roma, tuo.

Progno-

Prognosticon sequentis sæculi Societatis IESV.

Auspicium melioris æui.

AVspicium felix melioris nascitur æui:
Plaudite Loiolæ iam, sacra turba, tuo.
Hactenus effrenis tumefacta licentia ponti
Sideraque & tabulas visa ferire tuas.
Quam non eluuiem, quas non Europa procellas
Attulit? aut quos non barbara regna metus?
At modò parce metu: subsident æquoris iræ;
Nec puto iam fluctus, qui timeatur, erit.
Omnia principiis surgunt ingentia duris:
Hoc voluit pretio maxima stare Deus.
Pòst tamen erectæ cùm stant fastigia molis,
Quod nequiit liuor perdere, laudat opus.
Sic noctem excipiunt formosi lumina Phœbi;
Sic tristes hiemes æquoris, alta quies.
Prima ratis tandem bis denis condita lustris,
Cùm cæli & pelagi terra lateret aquis;
Auspicium agnouit sæcli melioris oliuam,
Quam tulit inuento fida columba solo.
Continuò siluæ, visique assurgere montes,
Et facies terræ, quæ fuit antè, redit.
Loiolæa ratis totidem quoque condita lustris,
Auspicium sæcli iam melioris habes.

 Socie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas æternitatem intuetur.

Non est mortale quod opto.

CVrritur, & longâ petitur teres annulus hastâ:
Hoc iuuat: hæc ardens præmia cursus habet.
Annule principij semper redeuntis imago,
Decursæ merces non inhonora viæ;
Tu, Loiolææ quæ meta sit vltima genti,
Exprimis, & cursu quid petat illa suo.
Currit ad Euphraten, &, qui iuga frangit, Araxem;
Currit & ad fontes, aduena, Nile, tuos.
Currit ad Æthiopes, & adustos solibus Indos;
Currit & ad geminæ dissita Regna Iauæ.
Currit ad extremos hominum Iaponasque Sinasque,
Quosque Moluca suis barbara claudit aquis.
Currit & ad populos humano sanguine pastos,
Et quos occiduæ Tethyos vnda ferit.
Diuersi cursus; finis tamen omnibus vna est,
Cùm mortale nihil vota laborque petunt.
Trans Indum gemmas alius sibi cogat & aurum,
Atque alias alio littore quærat opes:
Quærere quòd gazas Arabum, quod sæcula vincat,
Hæc nostræ semper gloria gentis erit.

IMA-

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER PRIMVS.

SOCIETAS NASCENS.

CAPVT PRIMVM.

Cur diuersis temporibus diuersi Religiosorum Ordines nascantur.

SACROS Religiosorum Ordines à Deo excitari, quàm constans tam vera est rectè sentientium persuasio: sed cur in tempora tam diuersa singulorum ortus ac veluti natales digerantur, non perinde notum est omnibus. Cetertùm etsi arcanorum cælestium cæca plerumque sit inuestigatio; non ita tamen humanis hæc oculis semper subducit Deus, vt nullum eorum numquam ostendat. quæ dum luce suâ velut per nubem erumpunt, oculos nostros ad sui contemplationem inuitant. Quippe cùm Deus, quasi maiestate positâ, veloque diducto, aperit consilia sua, iam intueri illa fas est atque expendere, non tantùm venerati.

Consilia Dei, cur nouos Ordines instituat, esse vt Ecclesiæ laborantis succurrat.

Obseruarunt pridem viri sapientissimi, quâ parte laborare aut vetustate torpere nobiliores aliquæ Ecclesiæ partes cœperunt, & labandi periculum minari, continuò à vigili illâ æternæ Mentis prouidentiâ laborantibus succurri; idque effici vt afflictæ recreentur, ac pristino vigori sibique reddantur. Accepimus, quo tempore nata est Societas, non paucos sacrorum Deo hominum, quibus animarum iuuandarum incumbebat cura (quæ fuit illorum temporum corruptela) Dei suique negligentes, otio magis ac desidiæ quàm pietati ac muneri suo deditos, elanguisse; perexiguam in multis doctrinæ, minorem in quibusdam virtutis fuisse curam: hinc eorum quæ sequi, quæ fugere oporteret, maximam populi ignorantiam; hinc in auaritiam, libidinem, Dei contemptum & in omne flagitium præcipitem cursum. Tali rerum statu quid

Florimundus de Origine hæres. lib. 2. cap. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exſpectari poterat, niſi, vt hæreſes (quod contigit) & errores, quà data porta, pleno ſe agmine effunderent, & in vrbes ac populos iam vitiis ſuis corruptos ſubitâ contagione longè lateque graſſarentur. Exortâ Societate, tandem reſpexere ſeſe; & veluti è longo veterno excitì, multi quod erant officio ac dignitate, moribus etiam ac virtute eſſe ſtuduerunt. Ipſi frequenter audiuimus à ſenibus memorari, vbicumque Societas veſtigium poſuiſſet, aliam continuò rerum faciem exſtitiſſe; & pro impietate, ignorantiâ, luxu, rei Chriſtianæ peritiam, religionem, probos caſtoſque mores celeriter efflоruiſſe. Quæ dum narrarent, lacrymas gaudij, quod intimis pectoribus ſentiebant, indices ſæpè non continebant; quòd in ea vſque tempora vixiſſent, quibus videbant collapſam pietatem erigi, nec iam virtutem minùs, quàm priùs vitia, inualeſcere & coli. Hoc vbi in obſeruationem magis magiſque incurrit, iidem iam ſe felices, imò calamitates temporum propè felices vocabant, quibus par eſſet magnitudo ſolatij, quod optauerant magis quàm ſperauerant: nec finem faciebant Dei conſilia laudandi, quòd tam opportunè Societatem orbi dediſſet. Similem faciebant perito Medico, cui ſatis non eſt vim ardoremque morbi iucundâ quadam gratâque magis quàm efficaci frigoris temperie lenire; ſed propoſitum ac certum eſt cauſſam radicemque mali perſequi, & funditus tollere: ita Deum aiebant, cùm videret corruptelam in vulgus ſerpere, illi Eccleſiæ parti, quæ ceteras ſeruare debebat, medicinam facere voluiſſe, vt felici rerum conuerſione ſanitatem populus ab illis iterum reciperet, à quibus antè nonnihil hauſerat contagionis. Atque hæc multorum fuit opinio.

Altera cauſſa, vt varietas tempeſtiua faſtidientes inuitet.

Alij, vt quiſque pro animi ſui iudicio fert ſententiam, qui diligebant decorem domus Domini, in eumque penitus erant intenti, ſuauem Dei prouidentiam hîc admirabantur; quâ Eccleſiam ſpectabili quodam Ordinum diſcrimine adornare, & pulcherrimâ circumamictam varietate, velut ad elegantiam pergeret expolire: non vt animos piorum tantùm oblectaret, ſed vt oblectatione delinitis cumulatiùs prodeſſet: & quem in modum alimenta, quæ ad victum mortalium neceſſaria erant, varia fecit, ſinguliſque voluptatem ſuam permiſcuit, ne deeſſet quod tam vario hominum palato allubeſceret; ita varios in Eccleſiâ Ordines ab eo excitari prædicabant, vt quibus eſſet animus Dei conſiliis parêre, ſi hinc abſterrerentur, eſſet vnde allicerentur. Quamdiu quidem faſtidio non vexaremur, tantâ varietate opus non fuiſſe. Sicut enim primorum hominum ſtomachis valentibus obuias fruges, inuentaſque in arbuſtis baccas, vel ad neceſſitatem ſuffeciſſe, vel ad honeſtam voluptatem: ita vitam Apoſtolicam recenti ac vegetæ primorum Chriſtianorum virtuti ſanctitate illâ ſuâ ſatis acceptam fuiſſe, quam proinde à principio tantâ varietate & apparatu Deus non condiuerat; ſed, cùm ſenſus populi vnà cum moribus eſſet mutatus, faſtidium illud, quo plerique ſacros homines vitio ſæculi auerſabantur, recenti hac opportunâque varietate depuliſſe, & in reuerentiam amoremque vertiſſe.

Rurſus, vt condendo Orbi dies plures impendit, licet vno temporis momento totum opus omnibus ſuis numeris potuiſſet abſoluere; ita eum exornandæ Eccleſiæ ſuæ alias atque alias ætates aſſerebant deſtinaſſe.

naſſe. Cùm igitur hoc ſæculo hæreticorum impietas venerabile & ſacrum Monachorum nomen per calumnias atque mendacia ludibrio ſimul & odio expoſuiſſet; reſeruatam in hæc tempora Societatem, quæ & eſſet Ordo Religioſus, & in ſe maximè varius; & tamen ab aliis ita diſcederet, vt Monachorum neque numero neque nomini accenſeretur; & quamuis Ordo eſſet mendicans, gratis tamen ſeruiret alienæ ſaluti. Deum itaque tam multiplici hominum ingenio, tamque variæ animorum procliuitati, ſapientiſſimè conſuluiſſe, ac velut obſecutum, ne in tantâ familiarum copiâ deeſſet, ad quam præ ceteris ſua quemque animi propenſio fortiter inuitaret, diuinus impulſus blandè compelleret. Et profectò ita res habet. quàm multi ad certum vitæ Religioſæ genus animum adiecerunt; qui, ſi non exſtitiſſet is Ordo quem aliis prætulerunt, à ceteris fortaſſis abhorruiſſent omnibus? quàm multi in hanc Societatem conuenere; quæ niſi fuiſſet, numquam de conſiliis CHRISTI ſequendis conſilium mentemque ſuſcepiſſent? Ita hi ex ingenio & indole ſuâ ſentiebant.

Tertia cauſſa, vt nouis hæreſibus opponatur.

Plures tamen principem cauſſam crediderunt, vt nouas ſatanæ machinationes nouis præſidiis Deus infringat, & opportuna auxilia laboranti Reipublicæ ſuæ in tempore ſubmittat: qui vt prouidentiam ſuam paternamque curam clariùs manifeſtet, inde ſolet interdum ſubſidia petere, vnde minimè ſperes. Ita cùm Pelagius & Manes omni furore vexarent Eccleſiam, quis vmquam opem contra hoſtem ex ipſo hoſte ſperaſſet? Auguſtinus tamen ex illâ ipsâ factione & colluuie aduerſus illam prodiit, iamque victoriis inſolentem elatamque proſtrauit, fregit, euertit; non aliter quàm olim Paulus Iudæorum vim atque rabiem maximè debilitauit atque contudit, quam vnus omnium maximè armauerat. Noſtris quoque tam miſeris temporibus, quis putaſſet, Eccleſiæ, quam tot eruditione vanâque eloquentiâ inflati homines inuaderent, ſuppetias ferendas ab illitterato & rudi milite, eumque futurum huius æui hæreticis, quod olim Neſtorio Cyrillus, Iouiniano, Heluidio, Vigilantio Hieronymus, Ario Athanaſius? Ita aduerſus Albigenſes, quorum infelices reliquiæ, teſte Florimundo, necdum ſunt penitus extinctæ, nobile illud athletarum par, Dominicum & Franciſcum, velut in aciem ac puluerem Numen eduxit: omnes hoſte ſuo tantò fortiores ac feliciores, quantò meliorem cauſſam propugnarunt.

Genebrardus in Chronico ad ann. Chriſti 1521.

Flor. de Hæreſ. lib. 3. c. 2.

Cùm igitur portentum illud orbis terrarum & funeſta peſtis Martinus Lutherus religionem omnem ex animo priùs excuſſiſſet, ac tandem vnà cum veſte omnem eius ſpeciem, ipſamque peccandi verecundiam, exuiſſet, & impium Pontifici Eccleſiæque bellum indixiſſet; nónne aduerſus illum in arenam prodiit Ignatius, homo militaris, qui, depoſito ſago, humilem lacernam vnaque virtutem & ardorem induit, & nouos nouæ militiæ conſcripſit ſocios, quorum inermis pietas de armatâ impietate triumpharet? Non deerant quidem tunc ſiue ſacrorum Præſules, ſiue illuſtres in Eccleſiâ Ordines, ſiue graues Theologi, quorum eruditio & ſanctitas magno aduerſus eam peſtem erat vſui: ſed, ne verſutiſſimi hoſtis aſtutia plus virium ad inuadendam, quàm diuina ſapientia ad propugnandam Eccleſiam adferre videretur; noua ſupple-

Florimundus ibidem. Genebrardus ſuprà. Suarez To. 4. de Relig. lib. 1. de Inſtit. Societ. c. 4. n. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſupplementa contra nouas machinationes ſubmiſit, quæ integra & recentia reſtaurarent pugnam, ſuoque ardore inflammarent aliorum animos, ſociorumque virtutem ſubleuarent ſuâ. Recentium quippe militum vt nouus, ita maior ferè eſt ardor; dumque verecundia & laudanda æmulatio non patitur fatigatos tironibus cedere, languor ſæpè vertitur in virtutem, & hoſtis pro ſperatâ victoriâ multiplicem vndique ex inopinato accipit cladem. Et verò nouas forteſque ſuppetias exigebat ſæculi prioris calamitas. Conuellebatur miſerandum in modum toto ferè Septemtrione Religio, iamque ſerpebat ad Oceanum hæreſis; quæ velut flamma copioſum nacta pabulum, fuſo celeriter incendio omnia longè lateque depaſcebat. Quippe mox à Luthero (ne quid de Anabaptiſtis dicam) Melanchthon, Carolſtadius, Zwinglius, Bucerus, Oecolampadius, Caluinus, ſimilis parenti ſoboles, prodiere: & ab illo, & inter ſe, & ſecum ipſi non minùs diſſenſerunt, quàm, vt ferunt fabulæ, illa ſubitò nata è draconis dentibus militia. vna tamen omnium & concors in eo erat voluntas, vt nihil religionis præter nomen inane ſeruarent. Etenim ex eâ tollebant, quidquid libido & animi mollities horreret. Itaque accubantes in conuiuiis, vino languidi, cibo confecti, ſacroſancta Fidei myſteria damnabant; & quidquid Baccho & Venere ſuggerentibus eructabant, pro cæleſti volebant eſſe doctrinâ. In ſacrarum Litterarum interpretatione non ſenſum, non Dei mentem, non Patrum, non Conciliorum auctoritatem; ſed libidines ſuas in conſilium adhibebant, & deliramenta ſua pro diuinis oraculis paſſim venditabant. Nec religio erat Dei verbum adulterare, aut etiam è ſacrorum voluminum numero euellere libros totos, ſi nimis apertè inſaniæ ſuæ aduerſarentur. Hoc auſi, quod flagitium non auderent? Nullum propè tam erubeſcendum erat ſcelus, cui ex Euangelio illo ſuo patrocinium non quærerent: hinc nulla apud eos caſtimonia, nulla votorum religio, nulla ieiunia, nulla ſacrorum, nulla Dei præcipientis aut vetantis reuerentia. Peſtifera interim dogmata auidè hauriebantur à rudibus populis in ſolatium delinquendi, pronâ ſemper in peius naturâ, ſibi, vt fit, libenter obſequente. quo quiſque impetu cupiditatis ſuæ rapiebatur, hoc putabat aut oportere, aut licere. Itaque Deum, Diuos, homines certatim violabant. adeò non ſatis eſſe videbatur, ſi moribus ſuis aſſereret illud Diui Hieronymi dictum, neminem eſſe tam impium quem hæreticus impietate non vincat, niſi etiam inter ſe de palmâ impietatis contenderent. Meritò igitur Theologus ille eruditione & virtute clarus ſcripſit, aliud ad animarum exitium dæmones non eſſe facturos, ſi humanâ ſpecie in terras venirent. quidquid enim ad ſcelerum horrorem incitat, quidquid virtutem ac pietatem commendat; hoc omne tamquam aniles fabulas explodebant, atque ex hominum animis ac memoriâ ibant euulſum. Tam robuſtæ interim erant impudentiæ, vt puriſſimi ſe fontes Euangelij recludere paſſim iactarent, cùm aditum ad omne nefas omnibus aperirent. Quod Euangelium dum propagant, rapinis, cædibus, rebellionibus omnia permiſcentes, ſacrilegiis ſuis ſpecioſum Reformatæ Religionis titulum imponebant; cælum, flagitiorum pretium, ſuis aſſeclis addicentes, modò crederent eò ſe, quamuis per ſacri-

Hæreſis quantum mali in Europam innexerit.

D. Hieron. l. 7. in Iſaiam.

Coſtems in Præfat. Enchir. Controuerſ.

ſacrilegia & libidines ſuas, ire. Catholicos verò, auitæ Religionis tenaces, crudeliſſimè trucidabant; vt quibus æternam vitam auferre non poterant, hanc ſaltem eriperent. Nec ætati, nec ſexui parcebant. Chriſtiani ſanguinis inundatione Regna integra cruentarunt. voluptas captabatur ex innocentium ſuppliciis, tam barbaris & horrendis, vt priſcam tyrannorum immanitatem faciàt mitem huius comparatio: vtque ad carnificinam tantam damnarentur, ſatis erat criminis Catholicum eſſe. Sed quid hæc refero, perinde ac ſi hæreſeos ſacrilega facinora vel ſummatim numerari queant? deſleri poſſunt, non narrari. E Saxoniâ igitur peſtis hæc prodiens Germaniam ferè totam occupauit: inde ad Aquilonem & Orientem conuerſa, Daniam, Noruegiam, Sueciam, Gotthiam, Pannoniam, Hungariam populabunda vaſtauit. Tum ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delata, Galliam inuaſit; Angliam deinde, Scotiam, Hiberniam, penitus funeſtauit. Ita ab vno Saxone temulento lacerata in membris ſuis Eccleſia, an opus non habuit auxilio nouo & robore, quo vel damna ſua repararet, vel bacchantem illam furiam compeſceret? Opus habuit profectò, & datum eſt tantò potentius, quantò clades erat nocentior. Ignatium cum Luthero commiſit Deus, metuendum hoſti aduerſarium, quia profligatiſſimæ impietati, inuicta arma, Chriſtianas virtutes obijcientem. Lutheri aſſeclis Societatem ſuam oppoſuit, quæ tantum flagitiorum horrorem, quantam hæreſis ſcelerum licentiam; tantum amorem pietatis in terras & regna inueheret, quantum illa virtutis odium incautis populis inſtillabat: non minùs denique humanam ſalutem muniret, quàm illa affligeret. Satis vt appareat, deploratiſſimo illo tempore Societatem à diuinâ prouidentiâ excitatam; vt Eccleſia nouo præſidio aucta, tam ingentia ſtragis imminentis acceptæque damna feliciùs vel amoliretur, vel reſarciret.

CAPVT SECVNDVM.

Societas vaticiniis prædicta.

VT imminentes populis clades, ita magnas felicitates Deus orbi frequenter prænuntiat prodigiis, ſignis, vaticiniis: illas, vt impios metu potiùs emendet, quàm pœnâ, & exitium in ſalutem vertat; has, vt ſoletur bonos, & ærumnarum acerbitates, quæ illos vrunt, mitiget, ac poſteritatis gaudia cum illis communicet. Certa ſiquidem meliorum ſpes à præſenti malorum ſenſu furtim abducit animos; & quæ tempore ſeparata ſunt, plenâ voluptatis cogitatione iungit, vt ſæpè non minùs iuuent exſpectata, quàm accepta delectent. Nec minùs poſteris duplicatur gaudium, cùm quod amant, id antequam eſſet, Deo peculiariter curæ fuiſſe intelligunt; ſeque eo bono plenè frui, cuius ſolâ exſpectatione maiores illorum votoque gaudebant. Creſcit etiam à vaticiniis, rerum quæ ſic prædicuntur, maieſtas & reuerentia. Quis enim dubitet de illarum ſanctitate, quas Veritas ipſa antè laudat, quàm terris oſtendit? Certè diuinum quiddam eis ineſſe oportet, quæ etiam ante

Prædictiones bonorum malorumque in cautelam, & ſolatium:

etiam in commendationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

originem ſuam à Numine quodammodò conſecrantur & commendantur poſteritati priùs, quàm vel illæ vel poſteritas eſſe cœperunt. His adde, huiuſmodi vaticinia amoris quædam eſſe eaque perſpicua ſigna: qui, ſi exilis eſt, celare ſe poteſt; immenſus, erumpit, nec arcanorum patiens eſt. CHRISTVS igitur, quia Eccleſiam ſuam tenerrimo ſponſi amore diligit, non ſuſtinuit Societatem ſuam ſuppetias illi laturam tam diu occultare, donec eam orbi daret. Prælibandum erat ſæculis prioribus illius gaudium. Sed futurorum prædictiones quàm veræ, tam obſcuræ: neque aliter ferè lucem ſolent accipere, niſi ab euentis; quæ prænuntiata fuiſſe, nullum ipſa dubitationi locum relinquunt, cùm omni ex parte vaticiniis ſuis reſpondent. Quàm apertè, quàm non inuolutè (vt nobis iam videtur) & ſine ambagibus locuti ſunt Vates de venturo in orbem humanæ ſalutis aſſertore CHRISTO? Eum omnes canebant, promittebant, & ceu præſentem pænè certatim deprædicabant. Viuis adeò illum coloribus Iſaias depinxit, vt rerum geſtarum hiſtoriam ſcripſiſſe potiùs, quàm quoſdam ſpei tantùm radios ſtrictim velut per nubem emicantes, vt Vatibus mos eſt, oſtendiſſe videatur. Quàm tamen omnibus qui illum antè legebant, viſus eſt obſcurus? *Obſecro te*, inquit ille, *de quo Propheta dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo?* Potéſtne inuolutius aliquid eſſe, magisque cæcum, quàm ſi non appareat, quo de homine, aut quâ de re ſit ſermo? Apoſtolis, quos ipſe Seruator tam diu, tamque accuratè erudiuerat, non intelligebantur Scripturæ (ſic Hebræi vocabant ſacra Vatum volumina) donec infuſo de cælo Spiritu, eorum ingenio quaſi accenſâ per noctem face præluxiſſet. Quid, quòd Pontifices ipſi, quibus incumbebat diuina oracula interpretari, longè ſibi alium Meſſiam, moribusque & apparatu à CHRISTO planè diuerſum, finxerant & exſpectabant? Et quamquam, vt diuinæ legis ac voluntatis interpretes, veteraque euoluerent, ac noua effarentur; ſe tamen, vt Caiphæ contigit, non capiebant ipſi, ſuaque illos oracula fallebant. Adeò quaſi obſcurâ ſub nube occultari ſolent, quæ venientes anni affuſâ euentorum luce paulatim euoluunt ac produnt; nec aliter ferè humanæ mentis aciem ludunt, quàm quæ oculis eminus obiecta, dubiâ ſui ſpecie illos quantumuis fixos intentosque fallunt. Moueri videas eminus quidpiam; ſed ſimul, an ſeipſo, an ab alio, ambigas: ſi edita quietaque ſtet moles, turrim te videre, an arborem, dubites: ſi progredi cernas, ob interuallum tamen hominem à iumento ſæpè non diſcernas, quamuis tam acutùm videas quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius.

ſunt obſcuræ, & ab euentis lucem accipiunt.

Act. 8.

Nos igitur, qui ſacrorum voluminum arcanos ſenſus eminus tantùm, & oculis deficientibus ſequimur, & ad quos temporum & æui vitio non omnes libri diuini peruenerunt, in tenebris verſamur multò denſioribus: ac tum demum vaticinia perſpicimus, cùm quæ ab illis eminus, & velut per nebulam oſtentabantur, cominus tandem pulsâque nube propiùs intuemur. Tum verò iucundâ memoriâ repetimus, qualis antè res viſa fuerit, quid dubios reddiderit, quídve latuerit, cur vſque adeò hallucinaremur. Sed vt eò veniamus, quò hæc tendunt; Sacra veteris æui oracula ideam quamdam Eccleſiæ deſcriptionemque exhibent, inde à CHRISTI aduentu, Regnique eius conſtitutione, pertinentem vſque ad

Eccleſia à Prophetis deſcripta.

ad ſæculorum omnium decurſum vltimamque metam; & in iis deſcribunt tempora in quibus verſamur. iubent enim Eccleſiam in primis ſecuram eſſe de victoriâ, quamuis impietas omnibus inferorum armata furiis, omnes in illam vires & rabiem effundat atque conſumat. Videbitur quidem interdum iis tantùm-non ſuccumbere: ſed opportuno auxilio ſubleuabitur à Duce & Imperatore ſuo; & ex metu luctuque ita recreabitur, vt lacrymæ, quas dolor expreſſerit, gaudio manare pergant. Quemadmodum belli Ductores hoſtium conſilia & conatus, quos per exploratores cognouerint, militibus ſolent exponere, ne ad improuiſas irruptiones trepidi arma fortaſſis & animos abijciant; vtque periculis animoſiùs occurrant ac reſiſtant, eos propinquâ copiarum auxiliarium ſpe confirmare, certamque ab his victoriam polliceri: denique ſuum in illos commendare amorem, curam, liberalitatem; atque ita ſæpè illos accendere, vt à periculis ipſis & cladibus animos ſumere videantur. Eumdem in modum Deus, qui Eccleſiam ſuam in hoſtico militantem, in aperta quandoque & extrema diſcrimina videt adducendam, ſpem eius certiſſimis erexit promiſſis, fore quidem vt acerrimè oppugnetur, & in magnas redigatur anguſtias; ſed tandem vt cauſsâ, ita bello victricem fore. Tempora, quibus ſuperiore æuo affligebatur Eccleſia, iam tum Regio Vati oſtendit, eiusque verbis præmonuit, non defuturos proditores ſuorumque deſertores caſtrorum, qui ciuile quaſi bellum per ſeditionem excitarent. Sed nónne promittit ſe laboranti pro voto ſubuenturum, profuſâque in afflictos liberalitate ſemper vſurum? & cùm *infirmabitur*, quæ opem ei ferat, opportunè conſcripturum nouam, inuictique roboris legionem, quam adeò ſuam ſuoque nomine volet appellari? Certè, qui ſequentia vaticinij verba, quique quæ euenerunt expenderit; Societatem IESV laboranti Eccleſiæ, totque ſuorum defectionibus *infirmatæ*, in tempore ſubmiſſam, non obſcurè fatebitur adumbratam. Cùm enim ab armatâ perfidiâ cingeretur vndique & inuaderetur, & à ſuis, qui magno numero rebellabant, premeretur atque *infirmaretur*; an non Deus omnia in melius vertit, atque ex hac ipsâ ſeceſſione, mollibus & ignauis quaſi reſectis, illam longè fecit illuſtriorem ac valentiorem? quippe ſpuriæ illi, deliciisque fractæ, & ſe tantùm corporaque ſua curantium turbæ ſubſtituit Societatem, legionem illam ſuam; quæ & eius veſtigiis quàm proximè conaretur inſiſtere, & hoſtibus intrepidè ſe opponeret. Obſcuritatem ſententiæ Dauidis faciebat vocabulum Hebræum חית *haiath*, quod quidem cohortem ſiue ſocietatem ſignificat; ob nominis tamen ambiguitatem, vt facilè fit, Interpres verterat in vocem *animalia*: quâ verſione nihilominùs poſitâ, adhuc eôdem ſpectare poteſt oraculum, vt eleganter demonſtrat Velaſquez noſter. Sed res adhuc abſens, aciemque dubiam ſubterfugiens, illud haud paulò reddebat obſcurius. Euenta cum vaticinio conferamus. Quàm longè patet ad Orientem Aſia, quàm latè ad Occidentem America excurrit, quàm vaſta ad Meridiem protenditur Africa, per tam immenſa terrarum ſpatia verus Dei cultus pridem exoleuerat. in Europâ, parte orbis minimâ, ſupererat Eccleſia: ſed ſeditione belloque inteſtino miſerè lacera-

Præmonita de periculis, ſed ſecuritate de victoriâ confirmata.

Pſal. 67.

Societas IESV Eccleſia laboranti promiſſa.

Tom. 1. in Epiſt. ad Philip. c. 2. annot. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lacerabatur, cùm Deus opem illi ab æuo promissam ferens, iussit *animalia sua habitare in eâ*; siue, vt sonat Hebræa vox, Societatem suam, cohortem suam, legionem suam; iussit *habitare in eâ*. Cùm audis *animalia sua* in auxilium mittere, an equos generosum animal, an elephantos ingenioſam belluam, & militiæ idoneam, an tigrides, an leones, & si quæ sunt his aut ferociores aut fortiores feræ, missurum in hostes arbitraris? id si opinaris, procul aberras à vero. *Sua animalia* suos vocat milites, quorum robur & virtutem apud alium Vatem animalium notis figurisque descripserat: non aliter quàm Seraphim & Cherubim, summos felicissimosque militiæ cælestis Principes, animalium similitudine adumbrauerat. Ita se Numen captui nostro accommodat: vt, quæ sensibus nostris subducuntur, aliquâ tamen ratione intelligamus. Sed quæ & qualia facit *sua* illa *animalia*? Videamus enim, an Sociis IESV nomen hoc conuenire possit. Dat animalibus suis *frontes quatuor*, vt in omnem mundi regionem non per interualla, sed eodem simul tempore oculos circumquaq; defigant. *Vnumquodque*, inquit, *ante faciem suam gradiebatur*. hoc est, gradiebatur quâ facies spectabant; spectabant autem in omnem simul partem. Non igitur Europæ tantùm legionem illam suam quasi præsidium imposuit, sed in hostem toto orbe sparsum emisit; non tantùm solicitus seruare conuulsæ Ecclesiæ reliquias, sed etiam oppressa reliqui orbis Regna ab immani tyrannide & barbaric liberare. Agnoscisne igitur in animalibus his Societatem? de quâ Pius Pontifex, *Non contenti*, inquit, *terrarum finibus*, vt quorum animis & virtuti vnus orbis non sufficeret, *vsque ad Orientales & Occidentales Indias* quasi nouos mundos *penetrarunt*. Sed cur? an vt aurum inde gemmasque, & incognitas merces reportarent? *Perque eorum*, inquit, *spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem* CHRISTI *agnouerunt*. Vix egressi erant ad bellandum *bella Domini*, cùm Regna integra ditioni Regis sui CHRISTI subiecerunt. *Ite*, inquit Isaias, *Angeli veloces*. Militiam hanc iisdem titulis ornat eodemque honore, quo cælestem: modò *animalia*, modò *Angelos*, mox alio compellabit nomine. *Ite*, inquit, *Angeli veloces*. magnum in celeritate solet esse momentum. *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam*, ad regiones ab idololatriâ & hæresi luctuosissimè vastatas, pridem rescissas ab Imperio meo & auulsas. *Ad populum terribilem, post quem non est alius*. ad Iapones & Sinas, vbi continget vobis victoria, sed non incruenta. Rigandi sunt agri illi vestro sanguine, vt in iis palmæ vestræ laureæque victrices lætiùs crescant. Sæuient in vos qui populum istum meum *conculcauerunt*. Sed ne palmam in manibus vestris timor infringat: audete modò vincere. Si tantùm pugnaueritis, vel cadendo vincetis. *Ite*, & longâ spe propè fractum populum, ac diuturnæ tyrannidi miserè intabescentem, in libertatem vindicate. *Ite* per ignota priscis maria, & ceu *nubes* per orbem circùm vndique *volate*. Nulla vos moretur corporis curandi, nulla commeatus cura. Quos olim misi *sine sacculo & perâ*, nullius rei penuria à glorioſissimis expeditionibus retardauit. Neque vos detineant eiusmodi onera & sarcinæ, impedimenta potiùs, quàm subsidia militiæ meæ. Accepto imperij signo, *ite*, *volate*; & vt grauidæ *nubes* doctrinam vestram vsque in

Societatis descriptio.

Pius V. in Bull. Societ. p. 111.

Societas prædicta ab Isaiâ Prophetâ. Isaiæ 18.

in vltimas insulas effundite; meique amoris obsequiis velut culturâ sementem, quam facitis, fouete.

Hæc ego, quia magnifica & augusta, verecundarer Societati adscribere; nisi opera Dei manifestare, non tam nobis glorioſum esset, quàm illi; & si quæ dico, à me essent inuenta. Sed cùm ab incorruptis grauibusque auctoribus, Benzonio, Lumnio, Bozio, & Vlysse Aldrouando aliisque, Societati tribuantur, cur fas non sit eorum iudicium sensumque sine inuidiâ referre? Benzon. lib. 1. de Iubil. cap. 8. Io. Freder. Lumn. lib. 2. Corn. à Lapide in Isa. cap. 69.

Habuit etiam Vates suos Ecclesia, postquam ex vetere illâ Iudæorum in augustiorem Deoque magis dignam speciem à CHRISTO est renouata: quos inter primus & vnus ferè celebratur Ioannes, Apostolus idem, & sacræ Historiæ accuratissimus scriptor. Is in eo libro, quem scribit de rebus quas in Ecclesiâ euenturas à Deo acceperat, vidisse se ait stellam de cælo cadentem, cùm quintus Angelus tubâ cecinit. Quid, obsecro, dici poterat ad rem nostram aut opportunius aut euidentius? Ecclesiam cælum, Doctores stellas, Angelos ductores Ordinum & Ecclesiarum rectores, quasi sacris notis designari nemo nescit, quicumque vel mediocriter in sacris Litteris est versatus. Hinc aliquot antè sæculis, velut in re minimè dubiâ, minimeque obscurâ, S. Thomas Aquinas, aut, vt alij, Anglicus, quatuor Angelis quatuor Prædicatorum Ordines, qui suâ ætate florebant, designatos ait. De quinto sic interpretatur dicam, an vaticinatur? *Alium* ait *Prædicatorum Ordinem excitatum iri, cùm alia fuerit hæresis exorta.* Quidquámne vel à nobis, qui prædictionem euentu comprobatam vidimus, dici posset apertiùs? Orta est hæresis, cùm *stella de cælo cecidit*, cùm Doctor Lutherus ab Ecclesiâ secessit. Quid censetis, Pannoni, tuque Bellarmine, viri sacrarum Litterarum peritissimi? De Ecclesiâ, inquiunt, & cælesti Religionis vitâ, repentino & horribili casu Lutherus in terram decidit, factus de Sacerdote profanus, ex paupere locuples, ex cælibe & continente maritus & adulter: humilem cellam in palatium, sacram & pannosam vestem in vanam & mollem, victum tenuem & parabilem vertit in lautitias & cupedias: quique propter CHRISTVM agros, nummos, liberos, vxorem contempserat; iterum vxoris, liberorum possessionumque caussâ CHRISTVM reliquit, & Christianam libertatem in libidinum licentiam commutauit. *Cecidit* igitur *stella*, erupitque ex inferis hæresis, cùm Ignatius, & ille quem ducebat Ordo, *tubâ cecinit*, diuinique Verbi præconium quaquauersus cœpit extollere. Quisquámne igitur dubitabit, an magnum illud fuerit bonum, quod Ecclesiæ vastitatem suam lugenti, & extremis cum periculis conflictanti Deus promisit? quod oraculis toties repetitis, quod verbis tam amplis tamque magnificis commendauit? Ingens profectò discrimen fuit, quod à tam infami ruinâ stellæ de cælo cadentis adiit. Quippe data erat stellæ caducæ *clauis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi: & adscendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër de fumo putei.* Numquid enim hi quinti Euangelij buccinatores, diuini cultus puræque religionis lucem, quam extinguere non potuerunt, errorum caligine velut denso fumo inuoluerunt; adeoque Solem ipsum iustitiæ Deum proiectissimâ

Societas prænuntiata à S. Ioanne Euangel.

In cap. 9. Apocal.

Apud Osor. Tom. 4. Conc. 1. Bellarm. Præfat. ad Tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 70.

etissimâ viuendi licentiâ, velut obiectâ nube, ita obscurare conati sunt, perinde ac si omnino non esset? Sed nolo tam funesto argumento ingentis, quo clades illa abundè pensatur, solatij sæcularem hanc fœdare lætitiam. Est profectò vnde laudemus Dei benignitatem vigilemque curam, qui fuit in necessitate *adiutor fortis*; iacturamque illam nouo multiplicique cælorum ornatu ita solatur, vt vitiatum Ecclesiæ noxiumque germen videri possit amputasse, cuius loco succrescerent noui surculi, lætissimâ foliorum vmbrâ, & mox fructuum copiâ exuberaturi; aut certè eradicatæ labruscæ feracem præstantium racemorum vitem substituisse.

Sed non contentus promissione semel factâ, sicut olim omnibus oraculis, vsque ad designata & loca, & tempora, & hebdomadas, Filium venturum canebat; imò illo ipso tempore quo venerat, eum per Pontifices indicabat, cùm Herodi responsum est quo loco nasciturus esset: ita modò hanc Filij sui Societatem, vsque ad ipsa ferè tempora quibus est nata, Ecclesiæ suæ promittere non cessauit. Ego verò medij temporis vaticinia non exponam vberiùs, quæ partim ex S. Vincentio commendat atque explicat Orlandinus, partim ex Ioachimo Abbate plurima præclarissimaque adfert Benzonius. Nimis enim magnifica sunt & illustria, quàm vt à nobis sine verecundiâ possint fusiùs referri. quæ quidem nisi publica essent, & aliquot etiam sæculis ante Societatem conditam in lucem edita, suspicionem mouere possent, non iam tum pronuntiata, sed postea fuisse excogitata; adeò manifestè Societatem non quasi futuram, sed velut præsentem, nec minùs æuo illi quàm nostro notam describunt. *Venturum* enim aiunt *nouum Ordinem & Religionem Doctorum, designandum ab* Iesv, qui ita *Clericorum* sit, vt complectatur etiam *laicos Religiosos*, qui *clareat sexto Ecclesiæ tempore, atque in fine mundi; eumque fore & Apostolicum, quique peculiariter subsit obedientiæ Summi Pontificis, & eruditum, qui tumidis magisteriis* (verba sunt Vatis) *studiis suis silentium imponat*. Quàm hæc plana, quàm aperta, quàm Societati propria! numquid enim Societas hæc alio quàm Iesv insignitur nomine? numquid non Ordo est Clericorum, qui & adiutores habet laicos? Quàm multis errorum magistris eruditione suâ scriptisque silentium imposuit? Sed quis ferat à nobis dici, quòd iidem dicunt Auctores; Ordinem illum à *spiritus libertate*, & *Dei erga illum fauore præcipuè* commendandum? *perfectione alios omnes superaturum, & instar Beniamini præ ceteris à Deo diligendum? illius operâ Pontifices potituros pace? Ordinem hunc iustorum futurum, cui datum sit perfectè imitari vitam Filij hominis, collecturosque in aream Domini vltimam messem?* qui dicantur *sedere super nubem propter contemplationem: futurum denique Ordinem perfectorum virorum, seruantium vitam* Christi *& Apostolorum?* & id genus plura; quæ tamen à Benzonio & aliis Societati Iesv attribuuntur. Faxit Deus, vt hæc tam præclara encomia factis repræsentet Societas.

Pauca nunc libet recensere, quæ sub ipsum Societatis ortum edita sunt oracula; quò propinquiora, eò etiam apertiora: perinde ferè atque aurora, à sole iam vicino plus lucis mutuata, sublustri nocte haud paulò est clarior. Obiit Mediolani annis ante Societatem conditam circi-

Prædicta etiam Societas à S. Vincentio, Tract. de Vit. spirit. cap. 19.

& à Ioachimo Abbate. Benzon. ex Ioach. Abb. c. 10. & 14. in Apoc. Ioach. c. 13.

Idem cap. 1. in Ierem.

Idem in c. 14. Apoc.

circiter quindecim Archangela Panigarola, Cœnobij S. Marthæ, cui præfuit, Religiosa, magnæ virtutis mulier. Huic ferunt Diuos sæpè spectabiles se obtulisse, & familiariter cum eâ sermocinando futura multa prædixisse. Fortè imploranti subsidium pro Ecclesiâ, quam peccandi impudentia, & ex hac sensim nascens hæresis miserè ibat infestatum, diuinitus responsum est, appetere iam tempus illud, quo Ecclesiæ toto orbe laboranti succurreretur, per Sacerdotes Apostolicos de Societate Iesv. Hoc Diuûm monitu mirè solata suas Archangela, decessit. Maria deinde Arconata, Monasterij eiusdem Antistita, certas preces Virginibus suis indixit, quibus Deum tam felicium temporum accelerationem quotidie flagitarent. Anno tandem 1564. S. Carolus Borromæus in Pastoralis curæ subsidium impetrauit Benedictum Palmium, *eloquentem* (vt Glussianus) *& zeli plenissimum concionatorem Societatis* Iesv, *cum alijs sodalibus, quorum Ordinem optabat Mediolani stabilire*. Horum aduentu & nomine cognito, sacræ illæ Virgines, apud quas recens adhuc erat Archangelę memoria & vaticinatio, rem omnem Palmio exposuere, & publicis postmodum litteris ad Claudium Aquauiuam Societatis Iesv Præpositum Generalem datis, Antistitam suam annis superioribus de propinquo Societatis ortu ac virtute, ita, vti dictum est, vaticinatam esse testificatæ sunt. Par fuit huic altera prædictio, æquè recens.

Prædicta etiam ab Archangelâ Panigarolâ & aliis. Sacchin. Hist. Societ. Tom. 2. l. 7. num. 36.

Ioan. Petr. Gluss. l. 1. Vitæ c. 9.

Franciscum Xauerium Parisiis splendidè nimis ac magnificè viuentem parens domum reuocare decreuerat. Odorata consilium parentis, Francisci soror, Discalceatarum Antistita, virgo sanctimoniâ insignis, Iassò Patri persuasit, ne sumptui parceret: quippe illum à Deo noui Orbis vltimique Orientis Apostolum destinatum. Exstant hæ litteræ in Xauerio castello testes vaticinationis; cuius euentus tam orbi est notus, vt nullam eius partem lateat. Nec Belgium hoc nostrum eiusmodi oraculis non gloriatur.

Tursell. Vitæ S. Xauer. l. 1. c. 2.

Erat Arnhemij Reinolda vidua opinione sanctitatis inclyta. Huic Deus aperuit Religionis & bellorum calamitates, Germaniæ ac potissimùm Belgio imminentes. Sed, armis vtcumque positis, Religionem quoque Catholicam per nouum Religiosorum Presbyterorum Ordinem instauratum iri. Hoc Numinis oraculum Reinolda sex ante natam Societatem annis in coronâ propinquorum exposuit, vt latiùs Libro sexto huius Operis explicabitur. Sed quia è pluribus Europæ regionibus singula referre scriptionis huius angustiæ non permittunt, traiicere placet in alium Orbem.

Rader. in Vitâ P. Canisij l. 1. c. 1.

Societas nostra vt saluti fuit etiam Ethnicis, ita & illis multò antè fuit à Deo præmonstrata. In vastissimis illis Paraquariæ prouinciis, tantam vbique inter barbaros memoriam vestigiaque S. Thomæ Apostoli inuenere Socij, vt dubitari non possit, Apostolum istic olim fuisse. Sed nihil Christianæ Religionis illic durauerat præter famam, Apostolique & vaticinationis ab illo prolatæ memoriam. Prædixerat iam tum, post multa sæcula Sacerdotes sibi in Apostolico munere aliquando successuros, qui eadem, quæ tunc ipse, posteros docerent; quique, vt ipse, cruces manu gestarent. Visa in manibus nostrorum crux, quam horum ignari pro scipione gestabant, & subsecuta Euangelij explicatio, barba-

Ann. Paraq. 1626. & 1627. fol. 109.

ris

ris fidem fecit, nostros esse eos, quos Apostolus olim venturos promiserat. Oraculum ipsi à maioribus longâ serie acceperant. Nec vanum commentum esse creditum fuit, cùm per disiunctissimas nationes, quas inter nec est nec esse potuit commercium, ab omnibus idem prorsus vaticinium celebraretur. Hæc in Occidentis Indiâ.

An. Æthiop. 1625. §. 217.

In Æthiopiâ ferunt quemdam ope nostrorum CHRISTO adiunctum asseuerasse, sibi apud Galas (populus est Æthiopiæ præ ceteris barbarus) agenti ab incolis dictum: venturos eò breui Sacerdotes albos, qui Æthiopiam errorum plenam, aliam legem essent edocturi.

Ribera in Vit. S. Teref. l. 4. c. 5.

Plura non recenseo, ne copia pariat fastidium. illud tamen tacitus præterire non possum, quod euentu suo comprobandum, vt cetera, confidimus. S. Teresiæ rerum cælestium contemplationi suauiter intentæ oblata species Sociorum IESV, candida in cælo vexilla manu gestantium. Quod spectaculum magnâ voluptate intuenti, Quid si scires, inquit CHRISTVS, quantum opis olim ab his ferendum sit Ecclesiæ? Atque hoc idem illud est quod Ioachimo Abbati visum fuit. Sed spes tanta bonis erit solatio, nobis verò stimulo, vt virtutem paremus, ac animos, hac Dei militiâ & Societate in vltimo rerum discrimine hosti obiiciendâ dignos.

CAPVT TERTIVM

IESVS *primus ac præcipuus auctor Societatis.*

IESVS *primus auctor Societatis.*

SOcietas IESV, vt à S. Ignatio de Loiolâ non ducit nomen, ita neque originem primam. & aliud sentire aut loqui, nefas. Neque hæc filiorum in Parentem est iniuria, honorem illi suum abrogantium, sed sinceritas iudicio illius & veritati subscribentium. Quippe Societas IESV humanum inuentum non est, sed ab illo ipso profectum, cuius nomen gerit. Ipse enim IESVS illam viuendi normam, ad quam se dirigit Societas, suo primùm exemplo, deinde etiam verbis expressit. Vota siquidem illa, quæ sunt nexus & velut anima Religionis, Apostolis suis ac Discipulis primus proposuit, persuasitque. Quæ res cùm è DD. Augustini, Hieronymi, Thomæ, principum Theologorum, sententiâ tam sit manifesta, vt in dubium vocari non possit; quid caussæ est, cur non & Religiosos Apostolos fuisse, & vitam Religiosam vt à CHRISTO primùm traditam, ita ab Apostolorum Societate primùm acceptam cultamque fuisse fateamur? Idem æquè certò affirmare licet de Clero illius ætatis fermè vniuerso, qui ad Apostolorum exemplar totus instituebatur. neque verosimile est hanc Religionem cum Apostolis extinctam intercidisse; sed continuâ successione in eorum Discipulis fuisse propagatam. Dubitare de hac re non sinit Possidonius in Vitâ S. Augustini, quem refert *mox à sacerdotij Ordine susceptо intra Ecclesiam instituisse Monasterium, & cum Dei seruis viuere cœpisse secundùm modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam*. Sic Possidonius.

Sed, quod ad faciendam fidem satis est: hæretici Apostolos his votis obstrictos fuisse negant; neque castè vixisse, etiam postquam CHRISTVM

STVM vocantem secuti sunt, tumultuosissimè vociferantur. Sentiunt enim arcem hîc religionis suæ, hoc est libidines suas peti, quæ illis prima sunt maximaque religio. ex harum enim arbitrio omnia nouæ religionis suæ placita sanxerunt. Quorum tam solicita aduersus manifestam veritatem digladiantium insania, dum seipsam iugulat, simul conuincit, quis sit semperque fuerit Orthodoxorum de Apostolorum Religione sensus, quæ sententia. Apostoli igitur, primique illi Sacerdotes Religiosi, non ideò tribus illis votis sese obstrinxerunt, vt à turbâ remoti sibi tantùm ac Deo viuerent, sed vt in suam aliorumque salutem pari solicitudine & curâ incumberent; carceres, supplicia, mortes in extremis ducerent, quandocumque ageretur salus animarum: pro quâ omne solum illis esset patria; vexari à barbaris, voluptas; ludibrio haberi, gloria; excarnificari, beneficium; votum, perire.

Quæ cùm ita sint, perspicuum est, Societatem IESV ab Apostolorum Instituto ac Religione non differre nisi tempore; nec esse nouum Ordinem, sed tantùm instaurationem quamdam primæ istius Religionis, cuius auctor vnus & solus fuit IESVS. Sicut enim Apostoli saluberrimis Magistri sui consiliis obsecuti, Euangelij promulgandi caussâ castam pauperemque vitam duxerunt; sic idem Institutum profitentur quicumque huic Societati dant nomen. Et quemadmodum illi peculiariter se CHRISTO consecrarunt, vt pro salute animarum ex eius nutu ad quodlibet latus mundi impigrè aduolarent: ita etiam Societas IESV, quacumque se porrigunt terræ, quacumque se maria diffundunt, obedientiæ suæ laborumque spatium explicat. Apostoli ceterique Discipuli CHRISTVM, quamuis iam ab hominum commercio sublatum, præsentem tamen in Petro & imperantem pari obediendi studio semper agnouere: Societatis huius alumni in idem prorsus obsequium, CHRISTI Vicario deuouent sese, eiusque nutum pro diuino oracullo semper intuentur. Denique sicut illi & communi vitæ normâ, & continuis vastissimorum itinerum laboribus pro salute alienâ susceptis CHRISTVM ducem secuti sunt: ita Societatis homines (quod de illis dixit Pius IV.) *sicut nomen* IESV *assumpserunt, ita opere, doctrinâ & exemplo Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM *imitari, & eius vestigia sequi nituntur*. Ex quibus satis apparet, Societatem IESV non esse Religionem nouam, sed vel eamdem quæ fuit Apostolorum, vel illi simillimam, quæ primum sui auctorem, præter IESVM, agnoscat neminem.

Societas IESV *est vita Apostolica.*

Nec aliud sentire Summi Pontifices, quorum effata in rebus huiusmodi errori non sunt obnoxia, quia nescio quid instar oraculi ab ipso Numine accipere existimantur. Itaque lecta Instituti nostri formula Paulo III. hanc vocem expressit: *Spiritus Dei est hic.* Gregorius XIII. in geminâ Societatis confirmatione, *S. Ignatium institutorem ac Socios eius à Spiritu sancto excitatos* pronuntiat. Gregorius XIV. *Religionem Societatis* IESV *nouissimis hisce diebus diuinâ prouidentiâ excitatam* ait. Ita Pontifices: quorum testimoniis non pro arbitrio adhibetur fides, sed debetur. Quin ipse S. Ignatius Societatis conditæ laudem non solùm ex modestiâ, sed etiam ex animi sui sententiâ, Deo attribuit omnem, dum ait,

Societas diuino nutu instituta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

summam sapientiam & bonitatem Dei creatoris nostri esse, quæ conseruatura est, gubernatura, atque promotura in suo sancto seruitio hanc minimam Societatem IESV, *vt illam dignata est inchoare.*

Quid verò illa tam illustris, totaque miraculum, Ignatij adhuc iuuenis & cælestium rerum rudis, & militariter ferocis, conuersio, gladiique & balthei cum scipione & sacco permutatio? quid illa species CHRISTI ferentis crucem, suumque Romæ patrocinium pollicentis, precanti oblata, dum Ordinis sui approbationem procuraturus peteret Romam? an hæc non euincunt, opus quod moliebatur Ignatius, Dei fuisse, non hominis? Quid illa Bartholomæi Guidiccioni Cardinalis subita mutatio, quæ illum ex Ignatij aduersario repentè in patronum vertit, tametsi contra nouos Ordines, Collegarum omnium animos & suum obfirmauerat? Non fuit hæc iudicij humani inconstantia, sed vis occulta diuini imperij, humanam pertinaciam frustrà renitentem expugnantis; cui facile est, vt voluntatis suæ obstacula disiiciat, ipsam quoque contumaciam frangere.

Argumenta denique Societatis à Deo, non ab homine, originem trahentis sunt, approbatio eius & confirmatio à tot Pontificibus renouata, & aliis semper atque aliis diplomatis stabilita; tot hominum doctrinâ & genere illustrium, qui Societatem amplexi sunt, incredibilis virtus & constantia; tantum eius tam breui tempore augmentum, per tot aduersariorum impetus crescentis, imò ab illis vires capientis, nec nisi obiectâ omnibus patientiâ pugnantis; profectus denique ad fidei, pietatis ac religionis incrementum tantus, vt, si luctuosum videatur aliquot populos per hæresim ab Ecclesiâ reuulsos defecisse, non minùs iucundum sit tot nouas gentes ad CHRISTVM per Societatem adductas. Non hæc Ignatij, non Sociorum eius fuit industria, quia mortalem imbecillitatem excedit. vis est Numinis, Societatem suum esse opus probantis: cui animos sufficit & vires, vt quod ipse vult, illa nihil cunctetur aggredi; quod ipse facit, facere illa videatur. quæ donec, vt cœpit, origini suæ hærens laborabit, tam diu malis humanis altior, caducâ mortalitate robustior, sentiet etiam originis suæ magnitudinem & vires.

CAPVT QVARTVM.

Cur huic Ordini nomen Societatis IESV.

VErè cæca est inuidia, quæ non discernit in quid impetum faciat, modò in eum quem odit, rabiem suam effundat. laudem in contumeliam vertere, honestum probro, virtutem crimini dare nihil cunctatur. indulgere sibi gaudet, etiamsi aliud furoris pretium non referat quàm maius tormentum sui. Hoc sentit malo suo infelix hæresis, quæ non tantùm Societatis homines odiis, calumniis, &, vbi vel fucato fictoque religionis aut iustitiæ titulo potuit, etiam gladiis & securibus semper inuasit, sed etiam Societatis nomen omnibus probris & conuitiis exagitauit, tamquam ab ipso fastu & superbiâ petitum. quod reuera, vti mox demonstrabimus, ipsa animi submissio excogitauit & reli-

religio. suæ interim superbiæ haud ægrè ignoscit, quâ supremum rerum iudicium sibi arrogat, & quidquid illi displicet, quamuis sacrum, quamuis sanctum, pari supercilio damnat: &, cùm verba non potest, animum tamen accusat, & de mente fert sententiam, perinde ac si oculos in cogitationes quoque humanas ita insereret, vt Lynceus ille à Poëtis fingitur parietum septa & arborum truncos visu traiecisse. Sed frustrà hæretici vt in Societatem, ita in eius nomen stomachantur: cuius splendorem ac lucem dum ægris ab inuidiâ oculis non ferunt, graculorum more Soli nequidquam obstrepentium, vanis tantùm clamoribus inanes iras explent; sed quarum pœnas primi ipsi & soli sentiunt. Nam quod depressum volunt, ita infectando magis extollunt; quod obscuratum, magis illustrant. Vt enim non eleganter minùs quàm verè testatur D. Hieronymus, hoc ipsum hæreticorum odium, signum est gloriæ maioris eius quem odio prosequuntur ac detestantur. Neque immeritò ita iudicat vir sanctus. vt enim à malis laudari infamia, ita ab iisdem carpi ac lacerari gloria est; damnari ac diris deuoueri, quidam virtutis de improbitate ac malitiâ triumphus. Itaque illorum hîc conuitia refellere non est animus. ipsi illa satis damnant, dum quod culpant, ambiunt; nobisque ridendi magis, quàm confutandi materiam præbent. Nimirum hoc sibi nomen (quis credat?) sumpsissent, si tantùm id illis veniisset in mentem: occupatum enim illud à Societate, Societati extorquere sunt conati, vt saltem nomine pietatem præferrent, quâ videbant doctrinam suam & mores destitui.

Societatem frustrà hæretici calumniantur.

S. Hieron. Ep. 80. ad August.

In oppido Thuringiæ Mulhusio (vt refetunt Annales Collegij nostri Heyligenstadiensis) Lutheranus verbi minister scripto edito asserüit, se reliquosque Lutheranos veros esse Iesuitas; non verò illos, qui ab Ignatio Loyolâ dicerentur orti: quos acerrimè perstringens, mirificè sibi aliisque Lutheranis de nouo hoc nomine gratulabatur. Sed notata est à sapientibus hæreticorum leuitas, quòd, cùm variis se antè nominibus appellassent, ad extremum nomen nostrum, quod antè probris prosciderant, vt honorificum sibi vendicarent. Neque aliud præmium ex illâ tam subtili nominis nostri inuasione retulerunt, quàm duplicatam ignominiam: cùm & laudi putabant sibi fore, quod nobis tamquam superbum exprobrauerant; & quidquid in Iesuitas antè euomuerant, id omne in nouos illos Iesuitas aptissimè quadraret. Sed missos faciamus hæreticos, quorum tela inexpugnabili hoc scuto repulsa suos tantùm feriunt ac lædunt auctores.

An. Christi 1583.

Non negamus tamen, nomen hoc quibusdam etiam Orthodoxis nouum esse visum; sed hi admirationem suam verterunt in laudem, vbi facti causas intellexere, quas hîc visum est referre. In confesso est, Ordinum Religiosorum, vt varij ac diuersi sunt, ita nomen varium ac diuersum esse. Neque enim eadem omnium est origo. Alij ab Instituti sui primis Auctoribus, alij à loco, alij à præcipuo quod exercent munere, alij à certâ virtute, alij denique à Cælitibus, in quorum tutelâ cupiebant esse, Ordinum suorum nomina deriuarunt. Rectè omnes, nec sine grauibus caussis. Neque verò negligenter quæsitum est ac deliberatum à primis Patribus nostris de nomine, quo recens hæc appellare-

Cur Societas IESV *dicta.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur familia. cùm autem disceptando, vt fit, alius aliud censeret, S.P. Ignatius hoc ab eis suo velut iure postulauit, vt noui huius cœtus nomen suo permitterent arbitrio. Triplex potissimùm caussa illum, vt hoc peteret, mouit: quarum prima fuit humilitas Christiana. Verebatur enim, ne, si communi deliberationi nominis arbitrium permitteret, Socij, pro suo in Parentem optimum amore, nascentem hunc cœtum Ordinem Ignatij aut Ignatianum appellarent, nonnullas Religiosorum familias imitati, quæ ab auctore & duce suo vocabulum laudabiliter ducunt. quod nullo modo passurus erat Ignatius. Cuius sententiæ suæ doctoribus Apostolis videtur vsus, quorum humilitatem commendat D. Augustinus, quòd eos, quos ad Religionem suam adiunxerant, non Paulianos, non Petrianos, sed Christianos nominauerint. Quamquam, si rectè velimus æstimare, ab Auctore suo Societas nomen accepit. Cùm enim in hac condendâ nihil sibi, sed omnia Deo tribueret Ignatius, CHRISTVMque IESVM verum ac primum eius esse auctorem pronuntiaret; solertissimè perfecit, vt, quod in Philosophis, in Religione Christianâ, in Religiosis Ordinibus vsitatum est, & Auctoris sui nomen Religio ferret; nec tamen Ignatij nomen, quod latere cupiebat, audiretur.

S. August. in Psal. 44.

Quoad vocem SOCIETAS, ne hæc quidem ab Ignatio primùm est vsurpata, etiam ad Religiosorum Ordinem denotandum. D. Augustinus, vir supra omnem censuram, postquam recitasset verba S. Lucæ primos Christianos describentis; Religiosos suos alloquens, *Nostræ*, inquit, *societati testimonium perhibet lectio, quam audistis.* Beatus item Isidorus Hispalensis, & Leo X. summus Pontifex aliis Religiosorum Ordinibus hanc nomenclaturam tribuunt; ita vt in hac voce nulla noxitas argui possit, multò minùs arrogantia.

S. Augustin. Serm. de Vitâ Cleric. ad pop.

S. Isidor. in Reg. cap. 4. Luc. Hisp. lib. 2. Hist. Erem. Camald. c. 14.

Sed altera & potior huius appellationis caussa est, ne Societati nomen imponeretur aliud, quàm quod Ignatius diuinitus didicerat: qui, permissâ sibi à Patribus nominis dandi potestate, nihil dubitans, nihil hęsitans, pronuntiauit nouam hanc familiam Societatem IESV vocandam. cuius vocabuli species & amor, iam inde ex Manresanis de Regno CHRISTI vexilliśque meditationibus, aliisque præclaris mentis illustrationibus, animo eius altissimè insederat. Sed tunc potissimùm huius amore nominis est captus, cùm anno prioris sæculi 1538. Petro Fabro & Iacobo Layne comitibus Romam petiit. quippe postremo itineris die, cùm iam mœnibus appropinquaret, in templum desertum orandi caussâ deflexit de viâ. ibi vehementius precanti & à sensibus abstracto clarissimâ in luce Deus Pater illi sese per speciem ostendit, IESV Filio gestanti crucem & suppliciis lacerato præsentem Ignatium sociośque commendans. Quos IESVS cùm in fidem ac patrocinium promptissimè recepisset, ad Ignatium placido serenoque vultu conuersus, *Ego vobis*, inquit, *Romæ propitius ero.* atque id ipsum, vt Maffeius est auctor, vel in primis caussæ fuit, cur Ignatius confirmatæ postmodum Societati augustissimum IESV nomen indiderit. Addit Petrus Ribadeneira, qui hæc à Iacobo Layne Ignatij comite acceperat, tam altè Ignatij menti nomen IESV fuisse tunc impressum, vt non alio nomine Societatem appellare obfirmatissimo animo decreuerit; asserens vsque eò certum sibi esse

Deum

Deum id velle, vt ab eâ mente numquam dimoueri se posse diceret. Quin ab Ignatio testatur se audisse Polancus, cùm diceret contra Dei nutum se facturum, neque leue piaculum commissurum, si eâ in re vel tantillùm hæsitasset. & quamquam ex eius cœtu non deerant, qui mutationem nominis suaderent, quòd iam tum arrogantiæ nonnulli Societatem insimularent, quæ nomen hoc augustissimum cum omni Christianorum cœtu commune, tamquam suum & proprium vendicaret; Ignatius tamen in sententiâ perstitit, omni assecuratione affirmans, se, quamuis Socij ad vnum omnes, aut quiuis alius cuius sequi consilium nulla peccati lex cogeret, dissentirent; numquam in eorum sententiam discessurum, nec aliquando commissurum, vt id nomen se superstite mutetur. Quibus autem Ignatij consuetudo ac modestia perspecta erat, ij sat sciebant, numquam illum in affirmandâ sententiâ fuisse tam suum, nec tales vmquam voces edere consueuisse, nisi cùm quæ assereret, superiore quadam luce perspiceret. neque immeritò sic Patres iudicabant. Quid enim? illa vaticinatio Ioachimi Abbatis his verbis vtentis, *ipsum Ordinem quem designat* IESVS; illa Archangelæ Panigarolæ, illa Raynoldæ Arnhemiensis prædictio, quibus hic Ordo nondum natus Societas IESV appellabatur, nónne conuincunt, hoc nomen à Deo magis quàm ab Ignatio profectum? Scimus, Ignatium quidem metaphoris à militiâ ductis delectatum, multa in hac sacrâ militiâ more quodam rituque militari statuisse, multa militaribus vocabulis sanxisse: vt cùm in Monte Serrato probaturus Deo nouæ rudimenta militiæ, saccum pro thorace induit, totamque noctem equitum more in nouis armis vigilauit ante Dei Genitricis imaginem; cùm in libello Exercitiorum inducit Christum Imperatorem mortales omnes sub vexillum suum inuitantem; cùm in formulâ Instituti ait, *Quicumque in Societate nostrâ, quam* IESV *nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare*; cùm alibi frequentissimè eiusmodi loquendi formulis vtitur; cùm obedientiæ virtutem, summi in militiâ momenti, vult in Societate primam etiam ac principem esse. hinc tamen minimè conficitur, militare illud vocabulum, SOCIETAS, Ignatij fuisse inuentum, non Dei. attemperare enim solet se ingeniis humanis diuina prouidentia; & incitato illo meliora iam capessentium, viuidoque naturæ impetu, quo antè in deteriora ferebantur, postmodum ad virtutem vti. Quippe idem ac semper sibi similis est animus, eamdemque vim prodit, siue errori obsequatur, siue veritati. Ita ingentibus illis Pauli animis, quibus aliquando spirauerat minas & cædes, vsus est ad tot gentium salutem. Ita piscatores Apostolos, quibus labor suus etiam erat voluptati, ad aliud piscandi genus pertraxit, cùm iussit eos esse *piscatores hominum.* perinde ac si solùm illorum laborem esse vellet alium, non aliam voluptatem. Ita & Ignatio se Deus accommodauit, illique suggessit inter cetera etiam nomen militare, quo nuncuparet Ordinem suum; ita vt bellator ille animus Deo iam ad alia arma vocanti obsecutus, militiam crederet se non deseruisse, sed permutasse. Huc accedit Pontificum Pauli III. Iulij III. Pij IV. & illo Pontifice Concilij Tridentini, Pij V. Gregorij XIII. Sixti V. Clementis VIII. auctoritas, Ordinem nostrum

Ordan. lib. 2. num. 62.

Ioach. Abb. in Apoc. par. 1. cap. 3. fol. 83.

Ignatius à militiâ voces libenter mutuatus.

Societatis IESV *nomen Pontifices probarunt.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

strum non alio nomine quàm Societatem IESV appellantium. Gregorius XIV. cùm quidam hoc nomen, quamuis à Sede Apostolicâ probatum, ausi essent carpere, decernit *nomen Societatis* IESV (verba eius sunt) *quo laudabilis hic Ordo nascens à Sede Apostolicâ nominatus est, & hactenus insignitus, perpetuis futuris temporibus in eâ retinendum esse.* Atque hanc Gregorij Constitutionem Paulus V. luculentè confirmauit. Denique Vrbanus VIII. in Apostolicis litteris Canonizationis S. Ignatij, Religionem hanc etiam vocat Societatem IESV. Tot igitur Pontifices, quos Numen interpretes suos esse voluit, hoc nomen dum vsurpant, quodammodò consecrant, nec minùs videntur ad originem humanâ maiorem referre, quàm Ordinem, cuius est nomen.

Quid efficiat nomen Societatis IESV.

Ad extremum spectauit in hoc nomine S.P.N. posteritatis suæ ingentem quamdam vtilitatem: præuidebat enim haud dubiè quantam apud illos vim esset habiturum in omni rerum statu ac tempore. ex eo quippe intelligunt qui huic militiæ dant nomen, non in cœtum Ignatij, neque ad solitudinem & vmbram, sed in Filij Dei peculiarem quamdam societatem ac militiam, ad solem, ad aciem, contra satanam ac vitia se vocari; atque ad vrgendum illud opus, quo nullum Deo acceptius, nullum homine dignius, propter quod IESVS ipse vita omnium voluit mori. Sub augustissimis illis signis, nomine IESV & Cruce, militandum; illa omnibus inferenda Regnis, omnibus terris. Auspice ac duce IESV nihil non pro gloriâ eius audendum, nihil detrectandum: ardua pro expeditis, acerba pro iucundis, dura pro mollibus ducenda: vincula pro libertate, pro deliciis tormenta, mortem pro vitâ esse habendam; illi pugnandum, vincendum, moriendum. Neque enim recusandam militi pugnam, cuius maximam molem & pericula Dux in primâ acie fortissimè dimicans capite suo excepit, imò in quâ se vitamque suam deuouit, vt vitam militum seruaret. Talibus profectò exemplis segnes acerrimè stimulari, degeneres argui. Nimirum animos militum Dux habet in suo: cuius, si generosus sit, vel nomen audientibus militibus animi deesse non possunt: ipsa quoque ignauia ad eiusmodi Ducis nomen sese erigit, deque imbelli ac meticulosâ fit audens, & laboris ac periculorum auida. Itaque hanc professi militiam nominari non possunt, quin simul virtutis admoneantur: sola enim nominis commemoratio semper obiicit animo illum à quo id habent, nec ab eius virtute patitur oculos dimoueri. Vrget, incitat perennibus stimulis, vt tam augusto titulo respondeant; præsertim cùm quàm facilis pugnandi labor, tam certa sit victoria vincere volentibus, teste D. Hieronymo, qui expertus est, quàm sit pronum huius Ducis auspiciis hostem debellare.

S. Hieron. in Psal. 76.

Nos, inquit, *filij sub* IESV *Duce venimus. Nunc ipse* IESVS *Dux noster gladium tenet, & semper nos præcedit, & pugnat pro nobis, & vincit aduersarios. Canimus sacerdotalibus tubis, & circuimus Iericho, hoc est istum mundum, & cadunt muri eius, & victores exsistimus. Gratias ergo agamus Duci nostro* IESV: *illo enim Duce, illo pugnante, nos vincimus.*

Hæc & multò plura præuidens S. Ignatius, simul intelligebat nullam iure metuendam arrogantiæ notam, cùm grati animi ac religiosi sit, seu beneficia Dei singularia, seu professionem peculiaris obsequij,

quij, quamuis communi nomine significare. nec in aliorum iniuriam cedit, tametsi idem illis nomen conueniat. Cui enim aliorum Discipulorum fecit iniuriam Ioannes Apostolus, cùm Discipulum illum, quem diligebat IESVS, sese nominauit? cui Paulus, cùm sese Doctorem Gentium ac Magistrum? Quid? ipsum nomen Religionis, quod Christianorum commune est omnium, nónne attributum iam est Ordinibus qui diuino se cultui dedicarunt adiectâ Religione votorum? Ita alij Cœtus, vel à Sanctissimâ TRINITATE, vel à Sancto SPIRITV, vel à CHRISTO, sine vllâ inuidiâ nomen adsciuerunt. Ita S. Dominicus, sine Episcoporum offensione (ad quos propriè diuini verbi prædicatio pertinet) Ordini suo Prædicatorum nomen imposuit. Ergo neque Societati, cùm eam ab æterno Patre Filius IESVS in fidem tutelamque receperit, & ipsa vitam Saluatoris in iuuandis ad salutem hominibus sibi proposuerit cum diuinâ gratiâ peculiari studio sequendam, verti vitio debet, si id quod suscepit, nomine ipso præ se ferat; ac simul felicem sibi vltrò necessitatem imponat, præcipuâ curâ atque virtute Ducis sui insigne Crucem amplectendi, quaque ille præiuit, impigrè sequendi; simul cunctis mortalibus præbeat ansam iustè redarguendi eos, si qui in nominis tanti dignitatem peccent: cuius lux & splendor nec minimos in illis nævos latere patitur; sed eos, si qui sint, illicò manifestat, omniumque oculis ingerit: ita vt Societatis huius alumnis ad omnem virtutem sufficere possit & debeat, vel sola nominis sui recordatio. Quamobrem Ignatius, vt erat modestissimus, nolebat suos quidquam è sanctissimo illo nomine nisi incitamentum virtutis assumere: solebatque hanc Societatem minimam appellare, vt ostenderet, aliòs Religiosorum Cœtus non modò reipsâ esse, quamuis nomen haud vsurpent, Societates IESV; sed etiam nostros ita de se, deque aliis sentire debere, vt sese omnium minimos esse dicant ac sentiant.

Nomen aliis commune, sæpè vt proprium assumitur.

CAPVT QVINTVM.

Beata Virgo, nutrix, patrona, imò altera velut auctor Societatis.

AMantium inter se studia non tendunt in diuersum; vt idem protinus amet vterque, satis est amor alterius: rapit is secum amici animum & vota, quocumque fertur. Nec enim animos tantùm inter se iungit, sed eosdem facit; ita vt nec possint velle contraria, & tamen amare. Vt enim vnica voluntas à se diuelli non potest, nec potest non amare quod amat: ita nec verè inter se amantium affectus dissidere potest, quia vnus, quia idem est. Et hic dulcissimus amoris fructus est, imò ipse amor, idem velle, idem amare. Quid verò mutuo amore coniunctius, quàm IESVS & MARIA? Ergo Societatem quam amat IESVS, amat MARIA. Cui IESVS est propitius, propitia est MARIA. Quam IESVS fouet, tuetur, suam vocat; fouet, tuetur, suam vocat MARIA. Certè cum IESV suo beneficiis in illam certat; & ita quidem, vt, quamuis superare illum benefaciendo non possit, eius tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

men beneficia vel impetrando, vel ad Societatem transmittendo, faciat sua.

MARIA *Ignatium & Societatem Deo peperit.* Plutar. in vit. cap. 34.

Felix ergo Societas, in quam tam dulcis certaminis fructus redundat; cui vt benefaciant, certant IESVS & MARIA. Parum dixi, Societas IESV, quanta quanta est, beneficium est MARIAE, quia MARIAE debet Ignatium, & in Ignatio se totam. Nec enim est ambigendum, vt ait Platus noster, quin Ignatius Societatis Fundator, quantuscumque fuit, opus Virginis fuerit. Illum enim vitæ meliori misericors Mater peperit; viuere incipientem, cælesti solatiorum velut lacte fouit; crescentem, per dura & aduersa ad Christianam fortitudinem educauit; adultum denique, ad virilem, vt ita dicam, & robustam virtutis ac sanctitatis maturitatem perduxit; & in Societate, quam interim moliebatur, condendâ laborantem perpetuò iuuit. Animos suffecit vt aggrederetur, facultatem vt posset. Vitâ enim nouâ iam deliberatâ feruentior Ignatius, cùm toto animo, totoque corpore, ante Matris clementissimæ prostratus effigiem supplex oraret, vt aditum sibi faceret ad Filij obsequium & gratiam; repentè solum intremuit, totumque cubiculum ingenti motu concussum est. Exoratæ id Virginis signum fuisse, credibile est. Antequam enim è paternâ domo excessisset Ignatius, quadam nocte, dum vigilat, augustissimâ specie, multoque lumine circumfusa Virgo, puerum IESVM in vlnis gestans, spectandam se illi aliquamdiu præbuit. Qualis hæc erat scena? Adspiciebat Ignatius Virginem, Virgo Ignatium; & quamuis tacitis vtrimque vultibus, amor tamen hinc addicebat omnem curam, illinc omne promittebat obsequium. Non opus erat verbis, vbi amor tam facundus erat; qui non poterat esse mutus, quia erat mutuus. Sed nec otiosus erat. ex illis quippe oculis tela & faces vibrabat, quibus per omnem deinde vitam saucius iuit & arsit Ignatius. Quis enim tunc illius sensus fuit, quod gaudium, quæ felicitatis suæ admiratio, cùm vidit illos oculos in se coniectos, quibus Deus ipse adspici gaudet? cùm vidit illos oculos in se figi, quibus mortalem adspici est immortalem fieri, est perire non posse, est cælo Deoque donari? Itaque adspectus hic omnes illi vanitatis illecebras repentè in fastidium vertit, tantumque virgineæ puritatis amorem iniecit, vt omnes rerum fœdarum & caducarum imagines ex eius memoriâ penitus deterserit. Donum hoc tam eximium Ignatio cùm dedit, an non tam manifesto signo suam illi ostendit beneuolentiam, maternamque curam, quàm multâ priùs clarâque in luce ostenderat sese? Iam mora illa, quâ spectandam se dedit, quid significauit aliud, quàm se Ignatio quasi in proximo semper adstituram, pronam in dona & munificentiam? Neque enim Ignatius vmquam deinceps illam abesse sensit, nisi quòd oculis eam semper non viderit. Ceterùm tam eximio illo in Ducem nostrum beneficio clementissima Dei Mater tantò antè præmonere nos voluit, huius minimæ Societatis patronam apud Filium suum semper se fore; sibique, secundùm Deum, oportere admirabilem eius ortum secundosque progressus adscribi; nec aliunde cælestia nobis speranda præsidia, nisi ex ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos.

B. Virgo apparet Ignatio.

Porrò

Porrò nouus hic à Virgine iniectus ardor, paternarum ædium angustiis vltrà contineri non poterat; eluctabatur, erumpebat; iamque flammam suam per orbem terrarum effundere properabat. Diuâ ergo duce in iter se dedit Ignatius; ac principio Montem Serratum petiit, celeberrimum Virginis domicilium. Quò enim sponte iam pauper se conferret potiùs, quàm ad illam, cuius vnius fauore satis erat fortunatus ac felix? Ibat plenus animi, visæque nuper Virginis, ac magna secum voluens. Et quoniam amanti festinatio quoque tarda est, affectum, quo vicissim in MARIAM suam rapiebatur, non sustinuit differre, donec ad aram eius pertingeret: in ipsâ viâ voto se castitatis obstrinxit, idque Deiparæ obtulit, amoris mutui pignus æternum. Ratum habuit Virgo, nec noua in clientem beneficia distulit: eius enim castimoniam in omnem deinceps vitam ab omni labe seruauit intactam, & eâdem adhuc in viâ ingens ab eo discussit animi corporisque discrimen. Maurum, quia purissimæ Matris virginitati obtrectarat, statuerat confodere, vlturus pariter & facturus flagitium; nisi Diua ipsa (vt pronum est credere) iumentum, cui insidebat Ignatius, rectà iturum aliò flexisset. Ad sacrum montem peruectus, Deo ac Deiparâ religiosè salutatis militiam exorsurus nouam, pugionem & ensem ad Matris aram suspendit, velut profanæ militiæ spolia, quæ illi cælestis amor detraxit, & victrici Virgini trophæum fixit. Hîc traditis pauperi vestibus, rudemque saccum indutus, pridie eius diei quo salutatam ab Angelo Virginem colit Ecclesia, ante Virginis aram in precibus & lacrymis noctem totam peruigilauit; militiam sacram auspicatus eo ferè ritu, quo acceperat nobiles olim equites, cùm initiarentur profanæ militiæ, totam noctem in armis solitos excubare. Hîc Duci suæ solenne dixit sacramentum, eius auspiciis pugnaturus donec aut vita superesset, aut hostis.

Ignatius Montem Serratum inuisit.

Talibus orta principiis Ignatij in Deiparam pietas in dies creuit, quantum crescere potuit, quæ semper fuit summa. Nihil vmquam aggrediebatur, quod eius antè patrocinio non commendabat, adeoque; suis illud ad Deum precibus semper interponebat. At Virgo clientis sui pietatem ingentibus beneficiis pergebat vicissim remunerari, & quidem sæpè spectabilis: credo, vt non sciret tantùm, sed etiam videret Ignatius, cui perpetuam in omnibus negotiis opem, cui tantos fauores deberet. Vidit, agnouitque; & huius in ipsum ac Societatem fauoris pulcherrima nobis reliquit monumenta, libellum Exercitiorum & Constitutiones: opuscula mole quidem exigua, sed vtilitate ingentia, quædam cælestis philosophiæ quasi sacraria, quibus nulla laus, nulla par est admiratio. Scripsit illa quidem Ignatius, sed dictante MARIA. Cùm enim libellum Exercitiorum in Manresano illo secessu suo, hoc est in primo vitæ melioris tirocinio, conscripserit; vnde homo militaris & litterarum rudis nisi ab hac Magistrâ suâ tantam hausisset lucem, tantam Christianæ sapientiæ perfectionem? quam & auctoritas primæ Sedis approbauit; & quotquot legunt, suspiciunt & venerantur; quotquot vsurpant, quantum in eo cælestium remediorum lateat, sentire possunt, exprimere non possunt. Neque enim frustrà toto illo tem-

Exercitia spiritualia ope B. Virginis scripta.

Ludouic. de Ponte in Vitâ P. Aluar. c.43. §.1.

pore frequentissimè illi spectandam se obtulit MARIA; sed luce suâ animum eius magis quàm oculos impleuit. Ac ne vlla dubitandi supersit caussa, vni cuidam hæc Exercitia iam aggredienti, cuius explorata sanctitas omnem fidem meretur, ipsa Deipara significauit, gratissimas sibi esse has meditationes, vtpote quas & ipsa dum vixit, semper animo versasset, ac deinde Ignatium docuisset, easque scribentem plurimùm iuuisset. Nec minùs Societatis Constitutiones ac leges opus sunt vt humano maius, ita dignissimum diuâ Virgine magistrâ. In his sanctus Pater cùm se nobis, quamuis id non ageret, suo penicillo depingerot, in quodam commentariolo testatur ad se frequenter venisse Mediatores, quorum nomine IESVM designat & MARIAM; ne nesciat Societas parêre se legibus ab IESV & MARIA magis quàm ab Ignatio latis. Quidni ergo MARIA sit nutrix, patrona & altera velut auctor Societatis, cùm qualem Societatem esse voluit, Ignatij manu ipsa quodammodò descripserit? Et quoniam amantium obsequiis pretium facit amor, omnem occasionem testificandi amoris sui in Diuam auidè captabat Ignatius. Erumpebat hic & prodebat se in eius verbis, actionibus, scriptis, quia in pectore semper æstuabat. Illum transfusum volebat in suos. Quam enim Scholasticis nostris & Coadiutoribus præscripserat horam precandi, eam auspiciis Virginis volebat institui, & sub eius tutelâ impendi, spem faciens, vt, eâ interueniente, citiùs votorum compotes redderentur. Sibi industriam illam toties feliciter cessisse, quoties vsurpasset: hac nihil non impetrasse se, nihil non sperare. Hac fisus, Petro Ferro ad Medicorum desperationem ægrotanti promisit sanitatem: fidem Ignatij cumulatè liberante dicam, an compensante Virgine? nam ægro præter sanitatem, etiam conspectum sui obtulit, solatium ipsâ sanitate dulcius, & nullius non morbi pœnâ emendum, si tale præmium morbi esse posset. Denique cùm varia ex Ignatio quærerentur de Societatis instituto, rationum omnium summam solitus erat referre in secessum illum Manresanum, quem sub magisterio Deiparæ traduxit.

Constitutiones Societatis ope B. Virginis scriptæ.

P. de Palmâ lib. Exerc. die 8. c. pænult.

B. Virgo Petro Ferro apparens sanitatem attulit.

Primi Patres vota nuncupârunt in æde & Festo beatæ Virginis.

Confecto Parisiis Philosophiæ cursu, vt ipse primique eius Socij sese Deo votis ritè nuncupatis consecrarent, ac Societatis, quam Deipara per Ignatium moliebatur, fundamenta iacerent, & hanc animi sui sententiam atque religionem sequentibus annis rursus innouarent; non aliud placuit tempus, non alius locus, quàm dies & ædes Virgini sacra, quasi eo ritu nouella profiteretur Societas se in fide & clientelâ Virginis nasci velle, & crescere, & perennare. Hoc spiritu quem ab Ignatio hauserant Socij, affectuque in Deiparam pleni, cùm Romam Venetiis iterum proficiscerentur, ad Lauretanam eius ædem triduum subsitere. quo tempore pietati suæ indulgentes, coalescentem Societatem Diuæ impensè commendarunt. Quæ, mirum dictu, post anni luctam, ex voto omnium fuit constituta & approbata, non sine certâ Patronæ suæ ope, quam per assiduas preces efflagitauerant. Porrò Ignatius iam Sacerdotio initiatus, pro suo in Deiparam amore, non alibi sustinuit æterno Patri eius Filium primùm immolare, quàm in æde Matris. Societati deinde omnium suffragiis præpositus, rursus sacellum Virgini sacrum

sacrum ad diui Pauli elegit, in quo primus multis cum lacrymis, ceteris collacrymantibus, solennem edidit professionem, quam ex eâdem formulâ reliqui mox quinque ritè sunt subsecuti. Exinde Ignatius, quoties sui vouerent, Diuosque promissorum adhiberent testes; statuit vt cùm ceteros vniuersim, MARIAM tamquam omnium Reginam expresso nomine implorarent, vtpote fidei, quam Deo darent, seruandæ potentissimam auxiliatricem. Quid? templum quod domui Professorum, quæ cum ipsâ Societate nata est, ex voto sancti Patris obtigit (quod deinde ex angusto & inornato capacissimum fecit & augustissimum Alexander Cardinalis Farnesius) nónne fuit sanctæ MARIAE? Memorabile istud est, quòd in templi huius primarium sacellum, Deiparæ imaginem miraculis celebrem, quæ nunc summâ populi Romani pietate & concursu celebratur, cum ipso cui depicta inhærebat pariete, singularis artificum industria traduxerit. Neque illud leue indicium est Virginei in Societatem animi, quòd eo ipso anno, quo confirmata est à Paulo III. Societas, templum istud impetratum sit, vt hanc protinus natam quasi vlnis & sinu suo Virgo Mater, & tecto carentem in domum suam recepisse videatur. In hoc Virginis domicilio Societatis functiones primùm exercitæ; hîc ab ipso Ignatio tradita catechesis, & ardentes diuino spiritu conciones habitæ; hîc frequentandæ Confessionis & Eucharistiæ mos post tot sæcula renouatus; hîc, cùm iaceret virtus & pietas, beatissimæ Virginis Matris ope auspiciisque resurrexit. Quare Cardinalis Baronius in publicâ concione templum hoc Anastasiam nuncupare non dubitauit, alludens ad non absimile Nazianzeni dictum, cùm in diuæ quoque Matris templo Constantinopoli fides orthodoxa reuixisset.

Prima solennis Patrum professio in sacello beatæ Virginis edita.

Primum domus Professæ templum Deiparæ dicatum.

Cùm verò illud commune orbis terrarum perfugium, augustissimum religionis sacrarium, ædes IESV ac MARIAE natalis, Lauretana domus, Ignatio adhuc superstite, Societati fuit commissa, potuítne MARIA manifestiùs in domum suam introducere & recipere Societatem? Visa hîc circa nostrorum illisque confitentium capita cælestis flamma, quid aliud fuit, quàm flamma quædam amoris in hos & illos è Virgineo pectore erumpentis? Nec in vno Ignatio contineri potuit hoc amoris in Diuam incendium. Diffudit se in filiorum animos, vtque illorum erga optimam Matrem, ita optimæ Matris erga illos affectum & studium accendit. Francisco Xauerio ingentes illos animos, quibus India totusque Oriens, imò terrarum orbis videbatur angustus, inspirauit MARIA in æde suâ Lauretanâ. Vitam eius tot periculis obiectam, quot in Oceano erant syrtes & fluctus, quot in Indiis totoque Oriente dæmonis erant satellites, quot in barbarorum manibus arcus & tela, semper expediuit MARIA. Huius ope vixdum imploratâ, dæmonem aliquando ex humano corpore frustrà frementem frendentemque Xauerius eiecit; aduersus illius furias & terrores MARIAE præsidio non modò satis armatus, sed etiam securus. Quoties enim importunissimus hostis inuictam hanc virtutem verberibus debilitare frustrà conatus est? quoties intentato mortis metu frangere? tum præcipuè cùm in Iaponiam nauigaret, cùm & sortes, & nauarchi ira ob filiam quasi

Ædes Lauretana Societati commissa.

Xauerij erga beatam Virginem affectus, & huius vicissim.

culpâ Xauerij ſubmerſam impotenti dolore efferata, & mare ipſum à dæmonibus exaſperatum, in vnum Xauerium velut coniuraſſent. In Iaponiam nihilominùs ſoſpes eſt appulſus, & quidem die aſſumptæ in cælos Virgini ſacro: ſentire vt poſſet, cuius adſpirans fauor illi curſum tot inter pericula ſecundaſſet.

Maria author fuit Societatem ingrediendi.

Ipſa quoque B. Staniſlaum Koſtkam, B. Aloyſium Gonzagam, quale par iuuenum! in Societatem ingredi iuſſit: paruerunt iubenti, & obedientiæ fructum mox retulere publicâ religione & aris culti. Et Staniſlao quidem Filium ſuum pueruli ſpecie, tamquam æterni amoris certiſſimum pignus, in vlnas vltrò depoſuit. Aloyſium naſcentem, eiuſque ſimul matrem, è vitæ diſcrimine exemit, parturientis voto exorata; ne dubitaret Aloyſius MARIAM ſemper habere pro matre, à quâ vitam accepiſſet magis, quàm ab eâ quæ illum peperierat. Nec verò degener fuit filius: decennis enim ſeſe per votum caſtitatis tantæ Matris obſequio conſecrauit. Felices nimiùm iuuenes, quibus præſentem videre licuit MARIAM, eiuſque voces audire quæ Cælites ipſos mulcent atque oblectant. Ingens hic fauor fuit, eoque maior, quia non ſolis conceſſus. Illa Iacobo Ledeſma, Petro Anaſco, Sebaſtiano Barradas, aliiſque non paucis in Societatem ingrediendi auctor fuit, gaudium & felicitatem ſuam non capientibus, quòd talem ſalutis ſuæ ducem ſimul & obſidem nacti eſſent. Illa Patri Thomæ Sanchez ſuſtulit balbutiem; Societatis, quam omni expetebat voto, non minùs quàm linguæ impedimentum. Sed paucorúmne hæc eſt felicitas? plurimorum fuit, & fortaſſis omnium. Quotuſquiſque enim noſtrûm à MARIA ſe quoque ad Societatem non ſenſit impelli, etiamſi vultum adſtantis non viderit, vocem imperantis non audierit? Nec temerè dico omnes fortaſſis à MARIA vocati, cùm, quod huic propè geminum eſt, B. Borgia cenſuiſſe videatur. Is enim cùm deprehendiſſet aliquando tirones nonnullos, qui Deiparam non delegiſſent patronam, illis malè metuens, monuit Magiſtrum Nouitiorum, vt eorum ſaluti præcipuè inuigilaret. Plus quàm præſagium videtur hic ſancti viri ſenſus fuiſſe, illi ipſi defecerunt omnes, vtpote quorum aut inauſpicata erat vocatio, aut punienda ingratitudo beneficium Virginis non agnoſcentium: infelicitas verò eò miſerabilior, quòd ne moniti quidem Virginis fauorem ſibi demeriti fuerint. ad quem obtinendum propè ſatis eſt obtinere eum velle: minimis enim obſequiis capitur Virgo, multoque magis feſtinat beneficia conferre, quàm mortales aut petere aut accipere. Huius tam promptæ clementiæ præclarè conſcia Societas, ſimulque Ignatianæ pietatis heres, Matris Virginis pænè non minùs quàm IESV Filij obſequio ſeſe totam conſecrauit. Quocumque ipſa penetrat, Virginis eam cultus comitatur: omnibus hunc inculcat; hunc voce, calamo, exemplo inter Orthodoxos propagat, inter hæreticos propugnat, & immenſum vbique pietatis in hanc ardorem è flammis, quibus ipſa ardet, accendit. Quantoperè hoc igne flagraſſe exiſtimamus Gonſaluum Silueriam? qui Virginis imaginem rarò non habebat in manibus aut in oculis, ipſam in animo ſemper: quæ imago Regi Monomotapæ oſtenſa, illum, vt CHRISTO nomen daret, repentè permouit. Virginem ipſam,

Qui MARIAM patronam non elegerant, a Societate defecerunt.

Gonſaluus Silueria B. Virgini addictus.

ipſam, non tantùm eius imaginem barbaro viſam crederes. Ignatio Azebedio quatuor iam vulneribus letaliter faucio, nulla Caluiniſtarum hæreticorum vis, ne crudelitatis quidem adiuta furiis, extorquere potuit è manibus ſemimortuis imaginem Deiparæ: itaque cum eâ datus eſt præceps in Oceanum Sociorum ſanguine iam rubentem; cuius vndæ Caluiniſtis clementiores cadentem Azebedium reuerenter excepêre, nec haurire ſunt auſæ, quaſi Dominam ſuam ſtellam maris in eius manibus venerarentur, quam hæreticorum impietas in imagine violauerat. Quæ Diuam vis euellere potuiſſet è viuentis animo, è cuius morientis digitis ne Imago quidem ab ipsâ violentiâ potuit extorqueri? Quanto verò incendio flagrabat Alphonſus Rodriguez? auſus eſt Deiparam in certamen amoris prouocare, ignoſcendâ temeritate, quia ſuaſit illam amor, non ſuaſurus niſi magnus eſſet; cui ſemper licuit impunè deſipere. Neque veniâ ei eſt opus, qui peccato ſuo laudem meretur. Alphonſus Salmeron, cùm per Quadrageſimam concionaretur, intermiſſo diebus ſabbatinis argumento, de Virgine Matre perorare ſolitus erat, amore, quo in illam rapiebatur, facundum ſemper faciente.

Ignatij Azebedij in Virginē affectus.

Alphonſi Rodriguez erga beatam Virginem deuotio.

Sed quid recenſeo eximios è Societate noſtrâ Virginis cultores, quaſi numerus eorum iniri poſſet? citiùs hominibus illa deſtituetur, quàm magnæ in Deiparam pietatis exemplis. Sed neque à propoſito deflecto, cùm hæc recenſeo, aut inter Virgineos in Societatem fauores refero. illam enim colere, illam amare, ipſius beneficium eſt; & maius ſæpè quàm ea quibus clientum obſequia ſolet remunerari. Et quo ſigno clariùs illa poteſt probare ſe Matrem noſtram, quàm cùm amoris ſui dulcedine pectora noſtra & animos implet? quem cùm dedit, humani voti modum exceſſit, quia pignus & ſecuritatem quamdam feliciſſimæ immortalitatis nobis dedit. Iam verò quotquot ſunt Feſti dies Deiparæ ſacri, totidem vel Virginei in Societatem fauoris, vel Societatis illam amantis ſunt argumenta. Immaculatam Conceptionem venerata eſt Societas, cùm Romæ primas Theſes Theologicas, viuente adhuc Ignatio, propoſuit; in quibus princeps quæſtio immaculatam Conceptionem aſſerebat. Deinde cùm legem tulit, ne quis ab hac vmquam ſententiâ diſcederet; cui tuendæ Societatem quoque inſtituram ſe diuinitus cognouiſſe ſæpè teſtatus eſt Alphonſus Rodriguez, vir notæ ſanctitatis. Pro hac aſſerendâ per tres horas in Concilio Tridentino perorauit Iacobus Laynes, tantâ vi tantoque ſucceſſu, vt ſacra Synodus, quæ ab ore dicentis admirabunda pependerat, eo decreto, quo totam Adami progeniem natiuæ labis ream pronuntiat, puriſſimam Dei Matrem ſe non comprehendere auctoritate ſuâ ſcriptoque conſignatum reliquerit. Natalem Virginis celebriorem fecit in aulâ Regis Luſitaniæ Borgia, cùm Suffragia virtutibus Virginis inſcripta aulicis diſtribuit; quibus ita placuit pietatis ſollertia, vt in conſuetudinem deinde ſit verſa. Præſentationem de numero Feſtorum Deiparæ pænè ſublatam retinuit P. Franciſcus Turrianus, cùm voce & ſcriptis Pontificem ad eam retinendam permouit. Grata fuit Deiparæ viri pietas, cuius præmium ab illâ quoque accepit, cælo poſtmodum tranſcriptus eo ipſo die, quem defenderat: cuius Feſti celebritatem & cultum Societas per Belgium

Varia ſigna amoris Societatis erga Deiparam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc noſtrum mirum in modum illuſtrauit auxitque. Annuntiationis pernigilio arma ſua Deiparæ conſecrauit Ignatius, illâ luce Societatem Iesv auſpicatus, quâ luce auguſtum Iesv nomen è cælo primùm in terras delatum eſt ad Virginem Deo ſuo mox imprægnandam. Feſti Purificationis magna pars fuit Simeon Iesvm vlnis ſuſtinens: Iesvm quoque ſuum, vti olim Simeonis, ita Ignatij brachiis aliquando impoſuit Maria. potuítne maius amoris pignus aut hæc dare, aut ille accipere? potuitne huius Feſti imago dulciùs repræſentari? Aſſumptionem primis votis ſuis celebrarunt primi Patres: quem diem Societatis Feſtum ſolebat appellare P. Bobadilla; omnes deinceps veSocietatis natalem colere: qui fuit etiam veluti natalis Societatis noſtræ ſimul & Religionis Chriſtianæ in Iaponiâ, quia Iaponiæ Xauerium dedit. Poſtremò, in quamcumque ſui partem ſe vertit Societas, eam Mariae amore ſeptam videt. Hæc enim Ignatij, Ignatius Mariae opus fuit. Et ne ceteros qui Societati vniuerſæ præfuerunt, itidem fuiſſe dubitemus, Lainius & Borgia in Feſto Deiparæ cognatam viſitantis ad ineundum hoc munus electi ſunt. diceres cum Patrum votis Virginis ſuffragium conſpiraſſe. Patrem Claudium huic muneri Virgo ipſa præfecit: quod cùm faceret, ſpectari voluit à Patribus Claudio Matthæo & Thomâ Albigero, tamquam curæ ſuæ teſtibus oculatis. Mutij adhuc ſuperſtitis modeſtia vetat, ne ſenſum noſtrum apertiùs exprimamus. Hoc tamen, illo vel audiente, fas eſt dicere, Societatem nunc æquè ac olim Virgini curæ eſſe, & à capite vigorem, virtutem, felicitatem in membra manare debere: de quo cùm ſolicita eſt Virgo, non minùs demonſtrat in fide & clientelâ ſuâ Societatem eſſe, quàm cùm ipſa Martino Guttierez oſtendit Societatem vniuerſam ſub ampliſſimo pallij ſui tegmine collectam. Quid ego nunc commemorem, quoties Societatem cùm extremâ inopiâ, inuidiâ, calumniis, iniuriis luctantem iuuerit Virgo?

Abrumpenda eſt ſemel argumenti infiniti dulcedo, & beneficia grato animo votiſque recolenda, quæ commemoratione exhaurire non poſſumus. Tibi igitur, Virgo Mater, Societas tua, quia ſecundùm Deum totam ſe tibi debet, tibi, inquam, ſibique toto affectu gratulatur; & quia nihil ſe maius habet, totam ſe tibi æternùm deuouet. Patrocinio tuo, vt deſint cetera, ſatis felix: tu beneficium tuum ſerua, auge, abſolue, & in iubilea lætiora ſemper & lætiora per omnem poſteritatem tranſmitte.

CAPVT SEXTVM.

Poſt Christvm & Mariam *Societatis Auctor & Parens ſanctus Ignatius.*

MAgna moliturus in terris Deus, à ſapientiæ ſuæ conſiliis humanam ferè ſolet excludere; ne hæc, quæ plerumque plus habet cæcitatis quàm peritiæ, diuini operis partem ſibi vendicet; néve inconſulta mortalitas homini peruersè tribuat, quod debet Deo. Sic olim ad primam

mam illam ampliſſimamque Filij ſui Societatem conflandam, vſus eſt Deus hominibus in quibus nulla erat ſcientia, niſi piſcandi. Sic minimam hanc Societatem orbi daturus, adhibere voluit hominem qui nihil didicerat niſi arma tractare. Fuit is Ignatius de Loiola patriâ Cantaber, ſtirpe nobilis: de quâ quid attinet dicere, cùm minima ſit pars in Ignatij laude, quæ à maiorum ſtemmate ac virtute deriuatur? Ferdinandi Regia adoleſcentem educauit. Animus illi erat erectus & excelſus, & quodammodò igneus; gloriæque non minùs capax quàm auidus; ſed quam omnem à virtute militari fruſtrà petebat, donec didicit eam ab expugnatione vitiorum quàm vrbium, à victoriâ ſui quàm hoſtium, rectiùs peti. Pompeiopolim ceperat Gallus, eodem impetu arcem capturus, niſi obſtitiſſet Ignatius: quam dum conſilio, animis, manu ſtrenuè propugnat, tormenti ænei globo grauiter ſaucius cecidit, & cum eo omnium animi. ſed feliciùs cecidit, quàm ſi ſtans viciſſet, & hoſtium proſtratorum aceruos victor calcaſſet: cecidit enim, vt alius reſurgeret; & cum eo pariter Chriſtiani orbis pietas, iam pridem collapſa ac proſtrata, refloreſceret. Quippe vulnus quo læſus erat, animi vitiis, vulneribus vtique grauioribus, pro remedio fuit; & vt hoſtibus de arce, ita Ignatio de ſeipſo, de morum corruptelâ, de hæreſi, victoriæ pulchrioris initium. Itaque telum illud hæreſim, impietatem, ſimilesque orbis peſtes grauiùs perculit quàm Ignatium: credibile vt ſit benignâ Dei manu potiùs, quàm hoſtili libratum fuiſſe. Decumbentem ex vulnere, & humana remedia nequidquam adhibentem, recreauit Apoſtolorum Princeps, & in illo vno tot ſuorum millia. Dum vulnus tardè coaleſcit, vt falleret tædium, cœpit hiſtorias Diuorum lectitare, quia profanæ deerant. & hinc continuò Ignatius illorum quos legebat ſimilior, quàm ſui. Christi ſupplicia & dolores optabat redimere ſuis. cum Deipatâ flebat, gaudebat, amabat. cum Petro & Andreâ ſalutabat crucem, & pari amore in eam rapiebatur. cum Ioanne oleo feruenti optabat immergi. cum Paulo ſubijciebat ceruicem ſecuri. cum Laurentio properabat ad prunas: cum Ignatio ſuo in rictus leonum, vt Iesvm cordi quoque ſuo inſcriptum oſtenderet. cum Anachoretis abdebat ſe in ſiluas. cum Apoſtolis, Iesv Christi nomen per orbem circumferebat. cum omnibus idola calcabat & vitia, per ignem ferrumque viam ad Deum affectabat. Ita generoſus ille animus induebat animos omnium, & vnus omnium laboribus par ſibi videbatur. Nec mora. à Diuis, quibus iam ſimilis eſſe affectabat, confirmatus, non fortiùs cogitauit quàm fecit. domum, opes, conſanguineos, ſeipſum deſeruit. Montem Serratum petit. Sed quoniam fugiendo nemo ſe poteſt fugere; ne improbus ille ſui amor reditum ſperaret, vinculum illi perenne injicit: caſtitatem vouet. In viâ Mauri in Deiparam iniuriam ferro vlturus, oſtendit quidem ſe ex militari ferociâ quiddam adhuc ſpirare indomitum; ſuum tamen in Virginem teſtatus eſt amorem, cui non virtus, ſed peritia virtutis deerat. In Monte Serrato gladium & pugionem, iam domini lacrymis ſpecioſiùs, quàm nuper hoſtili ſanguine ſtillantes, profani Martis exuuias, magnæ Matri dedicat. Inde primo diluculo, vt tenebris virtutem celaret, Manreſam contendit. Ibi quidquid nuper animo-

Ignatius qualis initio conuerſionis fuerit.

Lectione piorum librorum in alium virum mutatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ignatij pietatis fr-ocinium.

animorum atque irarum in hoſtem geſſerat, in ſe conuertit. præſtantiſſimos quoſque, quos legerat, æmulari auſus in macerando potiſſimùm affligendoque corpore. quæ prima virtutis facies, vt ſuâ illâ triſtitiâ & horrore blanditur animis magnis, ita Ignatium ceperat. Neglectum capillitium barbamque ſinit inhorreſcere, excteſcere vngues, vultum informi ſquallore deformari. humus erat cubile, ceruical lapis, in quo ſomnus perexiguus, cui non vacabat, ſed ſuccumbebat: & quamuis pænè nullus erat, adhuc tamen illum mediâ nocte interrumpebat orandi cauſsâ. Ter quotidie flagellis in ſe acriter ſæuiebat. ſeptenas horas in genua prouolutus, attentè & continenter orabat, præter id tempus quod ſingulis item diebus audiendo Sacro, Veſpertinisque & Completoriis precibus dabat. Cibus illi erat panis emendicatus; modicum aquæ, potus. tam miſero victu ſemel tantùm in die languentes vires reficiebat, ſi hoc erat vires reficere potiùs, quàm conficere; quem tamen diebus Dominicis, tamquam lautiùs epulaturus, bis adhibebat, ſi copia aderat. Quibus diebus ad Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta ſummâ religione accedebat. Si quid otij à precibus diuinoque cultu ſupererat, miniſtrabat ægris, ſtipem pauperibus mendicabat, omnes ad pietatem hortabatur, quàm aliis benignus tam corpori ſuo ſemper infeſtus, dæmone illi ſæpè per ludibrium inſidiante. Hauſit interim diuinitus illam lucem, quâ libellum Exercitiorum conſcripſit, in quo per ſuos gradus viam penitus aperit ad altiſſimum ſanctitatis faſtigium, quam illa æterni Patris Sapientia è cælo in terras ſecum detulit, factisque & voce Apoſtolos docuit. His meditationibus quotquot vacarunt, ſe ſibi tam diſſimiles ſubitò planeque alios mirati, facilè viderunt, humanam ſcientiam, quæ in Ignatio nulla tum adhuc erat, eò non poſſe aſſurgere. Sed quoniam non deerant qui malebant eas carpere quàm experiri, Pontificia auctoritas, quâ confirmatæ ſunt, maiores inuidiâ fecit. Ex hoc fonte illa ingens humanæ ſalutis & inexplebilis auiditas, à quâ ſolâ videbat Deum ipſum è cælo in terras, in humanos artus, in labores incredibiles, in tormenta, in crucem, in acerbiſſimam mortem abreptum. Ex hoc fonte Sociorum adlectio, ipſius Societatis conſtitutio, & vniuerſa deſcriptio promanauit. Miris interim illuſtrationibus & puris animi gaudiis Ignatius fruebatur. Sed quies hæc fuit, non ſecuritas: Deo hæc ſolatia ſeq; mox ſubducente, & Ignatium ſibi velut relinquente. tantis enim angoribus conſcientiæ torqueri miſerum & agitari permiſit, vt illum quaſi deſtituiſſe videretur. Quid faceret Ignatius, omnia iam remedia incaſſum expertus? Quod impetrare à Deo non potuerat, extorquere quodammodo aggreſſus eſt. Immani auſu animum obfirmauit omni cibo abſtinere, donec priſtina rediret animo tranquillitas; vnius è ſanctis Patribus exemplum, quod habebat in memoriâ, feruentiùs æmulatus, quàm prudentiùs. Iamque adeò integrâ hebdomadâ continuauerat inediam, nec de ſolitâ precandi, corpus diuerberandi, ceteràque ſeueritate quidquam remiſerat; vltrà progreſſurus, niſi Confeſſarij imperium vetuiſſet. Sed breuî rediit Deus, & cum illo animi lux & ſerenitas priore copioſior. ſæpè illi CHRISTVS hîc viſus, ſæpè Mater Virgo. Inter ecſtaſes vna præ ceteris memorabilis fuit, quæ ad octiduum durauit. mortuus

Ecſtaſis Ignatij.

tuus credebatur, & fuiſſet ſepultus, niſi tenuis cordis palpitatio latentis vitæ reliquias prodidiſſet: è quâ velut è ſomno euigilans, IESV nomen cum ſuaui ſuſpirio ingeminauit. Quo tempore totam Societatis formam, & quaſi fabricam, Ignatio diuinitus oſtenſam creditum fuit. præſertim cùm, quæ de Societate diuinitus cognorat, in receſſum illum Manreſanum ferè ſoleret referre. Atque hæc initia fuere virtutis illius, quæ deinde in Ieroſolymitanâ profectione terrâ marique omnem in partem ſe probauit, & alumnum ſuum orco formidabilem, vtilem toti terrarum orbi, cælo acceptum fecit. Nihil itaque mediocre moliens Ignatius, certuſque id ſequi, quo gloriam Dei maximè poſſet amplificare; ſed magno ad id præſidio, quod litterarum erat, deſtitutus, conſilio planè memorabili homo trium ac triginta annorum Grammaticam inter pueros cœpit diſcere. Non minùs interim alienæ ſalutis quàm litterarum ſtudioſus, laboris ſui ſtipendium Chriſtianum retulit, immania Barcinone verbera, Compluti & Salmanticæ carcerem & catenas. quæ probra & pœnas ille maiore gaudio ſuſtinens quàm alij horrore fugerent, omnia in materiam virtutis ita vertit, vt diceres illum ab ipſis iniuriis contra ipſas armari. Demum Pariſiis, vbi pietatis eiuſdem cauſsâ infamiam carceribus & catenis grauiorem pænè adiit, Socios ſibi adiunxit nouem: quorum pleroſque famâ virtutis primùm, deinde ipſâ virtute famam vincente ſibi deuinxit; omnes ferè vt locis atque nationibus, ita & naturis ac linguis primiſque conſiliis diſſimiles. Ex his proſeminata eſt Societas vniuerſa. tantâ ſiquidem inter ſe voluntatum conſiliorumque ſimilitudine ſunt vincti, vt quæ in aliis ſolent eſſe diſſenſionum cauſſæ, in illis coniunctionem animorum & concordiam alere viderentur. ideoque mirandum magis, quòd Ignatius illis vix notus, egenus, vitæque genere & naturâ nulli ſimilis, eos inter ſe & ſibi tam citò coniunxerit, breuique tanto ſpiritu omnes imbuerit, vt ad quamdam Apoſtolorum imaginem viderentur accedere, niſi quòd numerum non æquaſſent. Hos omnes affabilitate mirâ ſermonis, ſed potiſſimùm virtute, quæ blandiſſima eſt animorum conciliatrix, ad obſequium diuinum permouit. Quorum is ardor fuit & conſtantia in ſui deſpicientiâ & maceratione, in meditandi induſtriâ & pietate, in alienæ ſalutis curâ, vt magiſtrum Ignatium in diſcipulis facilè agnoſceres. Nec feliciùs eos CHRISTO genuit, quàm educauit in ſpem tanti operis, quod, illis huius conſilij ignaris, per ipſoſmet tamen moliebatur; Deoque tandem vota eius ſecundante, feliciſſimè perfecit. Iam Societatis Inſtituta approbauerat Paulus III. Summus Pontifex; iam Ignatius & Socij videbantur ſumma votorum aſſecuti, cùm ecce tibi repentina diſcordia, ſed ex humilitate profecta, de infimo vltimoque loco. Concors omnium ſententia nouellis copiis præfecerat Ducem Ignatium, quia has ipſe ad CHRISTI ſigna primus exciuerat, deinde inſtruxerat ac direxerat. ſed qui omnium iudicio probabatur, non probabatur ſuo. itaque diu acerrimè reſtitit, ac tandem coëgit Patres in ſuffragia rurſus ire. rurſus electus, rurſus detrectauit onus; donec tandem liberâ Lainij voce: Aut Deo hoc munus imponenti cederet, aut Societatem dirimeret; ac denique Confeſſarij imperio compulſus, admiſit onus: quod deinde

Ignatius ſtudijs animum applicat.

Ignatius nouem Socios elegit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ignatius Constitutiones scribit.

non minori humilitate gessit, quàm ne gereret laborauerat. Coactus ergo Societati præesse, quam secundùm Deum ipse susciteuerat, iure ac legibus illam stabilire est aggressus. Sed quanto studio, Deus bone! quot lacrymis, quot precibus, quot suspiriis cælo eas elicuit! maior Dei gloria norma erat & amussis, ad quam expendebat quidquid constitueret. Sed quoniam humani iudicij imbecillitas, aut affectu impedita, aut perspicacitatis inopiâ, discernere id semper non potest; Ignatius, omni affectu sepositio, Deum ingenti contentione poscebat opem vimque perspiciendi quid potissimùm expediret: dein rationes in vtramque partem ponderabat secum, & suis quamque momentis expendebat. Quod constituerat, iterum ad Deum referebat; lucemque cum precibus & lacrymis implorabat. nec illud satis, vt haberet ratum quod sic statuerat: sed omnia iterum iterumque ad trutinam reuocabat impensiore quàm priùs studio; rursumque in lacrymas & preces effundebat sese, vt lucem pleniorem impetraret, nec quidquam non è maiore Dei gloriâ decerneret. Ad extremum, quidquid exarauerat in vtramque partem, imponebat aræ in quâ rem diuinam quotidie faciebat, vt scribenti deliberantique veriùs illucesceret Dei voluntas maiorque gloria. Quadraginta dies ipsos continuos (vt coniectura de reliquis fiat) ardentissimè precando deliberandoque consumpsit, vt vnum illud tutò statueret: licerétne Professorum domibus, quas totas liberalis hominum misericordia sustentat, in templi saltem vsum sumptumque necessarium prouentus vel modicos possidere. Exstant etiamnum Commentarij quidam in arculâ post eius mortem reperti, in quibus per hos quadraginta dies habitum animæ suæ varioque sensus manu suâ perscripsit; diuino sanè instinctu, vt incredibilium propè donorum, quæ largissimè ex immenso diuinitatis fonte hauriebat, species ad posteros aliqua emanaret. In iis elucet ad viuum expressa viri sanctitas, admirabilitasque diuinæ liberalitatis in seruum suum; & quanti apud nos ponderis esse oporteat relictas ab eo Constitutiones ac Leges, in quibus sese nobis (quamuis id non ageret) suo quasi penicillo depinxit. Hîc luce clariùs apparet, quanta ei esset cum diuinâ Mente coniunctio, quanta communicatio in expendendis ac pertractandis fermè singulis Constitutionum locis, quanta vis lacrymarum, quantus imber, quàm affluens, quamque redundans diuinæ consolationis copia; quam cùm humani pectoris angustiæ non satis caperent, erumpebat frequenter in corpus, magno eius sæpè languore, magnoque labore: vt in ipsâ sacrificatione nonnumquam intercluså voce, cùm facultas liberè respirandi non esset, proloqui omnino verbum ac pronuntiare non posset, quoad tanta illa diuinæ dulcedinis copia vbertasque remitteret. Fiebat interdum vt preces inter & sacrificia tantis ardoribus æstuaret, vt omnes partes corporis exardescerent, venæque omnes manifestâ cordis palpitatione micarent, interdum verò etiam pilus capitis inhorresceret. Sic beatus Pater Constitutiones suas elaborabat; neque aliis studiis aut præsidiis, cùm eas scriberet, vtebatur. nullus enim apud eum liber, præter Missarum volumen; studium eius precatio erat, bibliotheca, perennis cum diuinâ Mente congressus. Neque tamen tantâ diligentiâ, ipsiusque Societatis importunis precibus scri-

ptas, voluit Societati esse pro lege; sed eas grauissimorum Patrum iudicio subiecit. optabat enim tales esse, quæ tot nationum varietati, toto orbe, sine exceptione vllâ congruerent; haud ignarus, exceptionibus legum leges ipsas eneruari. Itaque à totâ Societate seuerè expensas, summoque consensu probatas, iterum tamen ad limam reuocauit, & anno demum CIↃ.IↃ.LIII. promulgauit. Ac ne tum quidem vim legis habere, nisi ab vniuersâ Societate iterum recognitas, voluit; correcturus si quid deprehendisset vsus & actio, quod tam accurata deliberatio non præuidisset. Post eius tandem obitum ad Præpositi Generalis comitia conuocata Societas, eas iterum summâ consensione probauit, & quadam quasi veneratione recepit. Per idem tempus Pontifex Paulus huius nominis quartus, eas ab quatuor Cardinalibus examinari iussas, & diu multumque discussas, tandem saluas atque integras quemadmodum acceperat, ne verbo quidem immutato, restituit. Quæ quidem Constitutiones cùm ad intimam huius Instituti rationem naturamque pertineant, sintque nerui quodammodò & fundamenta huius quam sequimur disciplinæ; ipsumque adeò Societatis Institutum alium quàm Ignatium secundùm Deum non habeat Auctorem; cùm ipsi Socij, prima nascentis Societatis auxilia ac robora, ab Ignatio conscripti fuerint & instructi, iure merito vniuersa Societas Ignatium Auctorem Parentemque suum secundùm Deum agnoscit & veneratur.

CAPVT SEPTIMVM.

Altera Societatis columna S. Franciscus Xauerius.

SI fas est res tenues cum amplis augustisque conferre, minimæ huius Societatis IESV primordia, nascentis primùm Ecclesiæ adumbratio quædam fuere. Quod enim huic Petrus & Paulus, hoc fuere Societati Ignatius & Xauerius; nisi quòd illis Ecclesiæ agrum sanguine suo rigare, his Societatis areolam sudore tantùm & lacrymis perfundere licuerit. quamquam longum quoddam & peracerbum Ignatio & Xauerio martyrium fuit, martyrio carere: cui neuter defuit, sed hoc vtrique: id enim alter in Syriâ, in Indiis alter frustrà quæsiuit. Ceterùm venia sit comparationi; formam methodumque rerum & actionum, non dignitatem conferimus Diuorum, non sanctitatem: quorum res gestæ tam similes fuerunt, quàm simile fuit vitæ institutum, & quàm similis hæc minima Societas isti amplissimæ à Christo primùm inchoatæ. vtque primæua stetit Ecclesia, Petro & Paulo tamquam columnis secundùm Deum potissimùm nixa; ita Ignatio & Xauerio Societas nascens: sed Petro & Ignatio Romæ, Paulo & Xauerio inter Gentes; ita Deus voluit. latiùs hi quidem laborarunt, sed non vtiliùs; imò nec latiùs, quia cura & directio vtriusque capitis cum vtroque membro terrarum orbem pariter peragrauit: vtque ad exactum rotundæ figuræ ambitum non minùs iuuat interior circini pars, quæ videtur cessare, nec cessat, quàm quæ circumducitur, factura quod exterior, si tantùm vices locusque mutentur; ità non minùs Romæ Petrus & Ignatius, quàm in-

Ignatius & Xauerius gemina Societatis columna.

Ignatius & Xauerius similes Petro & Paulo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter Gentes Paulus & Xauerius, illi Ecclesiam, hi Societatem stabiliuerunt, auxerunt, propagarunt: & fortassis ampliùs, quia virtus à capite manare debet in membra;& pares erant vtrimque mutuis curis & laboribus, si Deus tantùm voluisset functionum vices ac spatia permutare. Denique hi gubernarunt nauem, illi remiges validi fuere; vtrique ad felicem cursum æquè necessarij. Sed Petrum CHRISTVS caput Ecclesiæ dedit, Ignatium Societati; & vtrumque Romæ rerum summæ præesse voluit. vtrique enim crucem suam humeris gestans occurrit, illi Româ abeunti, huic Romam eunti: vtrique metum ademit,vtrique animos addidit, vtrique Romæ propitius fuit; virtutemque dedit, quâ & aduersarios vterque profligaret, & cum suis toto orbe laborantibus prouidendo, consulendo, imperando, toto pariter orbe laborarent.

Quàm verò similes moribus, expeditionibus, animis Paulus & Xauerius fuere! illum ideam,hunc ideæ imaginem credas. Paulum implacabile bellum CHRISTO inferentem, & Ecclesiæ nascentis membra lacerantem diuina vis tandem fregit, & in partes suas traxit: Xauerium Deo contumaciter resistentem, Ignatius expugnauit magis quàm flexit. Aperuit Deus Ananiæ Paulum sibi delectum,qui nomen eius per Gentes & Regna circumferret: significauit quoque Deus Xauerij sorori Xauerium se destinare Apostolum, à quo nomen eius in nouum Orbem vltimumque Orientem perferretur. Ambo iam auctorati CHRISTO, pares orbi terrarum animos attulere: quorum si labores contemplere, geminas Apostolorum turmas; si itinera, alatos putes. in quibus vterque ter naufragium passus, & cum illis tot gentium salus; nisi mare sentiens quos veheret,virtutem suis furiis potentiorem in littora effudisset incolumem. Nec minore periculo immanes vterque gentes instruxit, quàm adiit. In necem Pauli coniurauere Iudæi; in Xauerij caput, Bonzij. Paulus in corbe per muros dimissus, Franciscus in frondosis arborum ramis latens barbarorum impetum declinauit. Sudaria & semicinctia Pauli morbos corporibus exegerunt? idem fecere cruces & rosaria Xauerij. Cadauera Paulus animauit? Xauerius sepelienda iam corpora reddidit vitæ. Sed maiora his miracula erant ipsi, & in vtroque excelsus ille & inuictus animus, & magnitudinis Christianæ plenus, quæ non in ambiendis,sed spernendis honoribus & commodis consistit;quæ diuinæ gloriæ studio ardens, Deoque non sibi nixa, nihil supra vires suas putat; quam labores, vigiliæ, æris atque hominum iniuriæ,fames, sitis, vitæ pericula, tormenta non debilitant,sed pascunt & augent, non secùs atque oleum flammas accendit. Hæc Christiani excelsitas pectoris, cum flagrantissimâ charitate coniuncta, angustum vtrique reddebat orbem terrarum.Hinc vterque tam meruit glorioſum Apostoli nomen, quàm expleuit munus.

Xauerius Ignatij mentem perfectè exsecutus est.

Postremò, vt Paulus in stabiliendâ instituendâque Ecclesiâ, eiusque finibus proferendis,velut dexterum Petri brachium fuit; ita Xauerius in formandâ propagandâque Societate, &, quod illa spectat, amplificando Religionis Christianæ cultu, plenissimè re perfecit, quidquid Ignatius aut faciebat, aut faciendum animo conceperat. Et quamuis ante confirmatam Societatem in Indias nauigaturus Româ discesserit Xauerius,

uerius, nec vmquam scriptas ab Ignatio Constitutiones viderit (quæ à morte Xauerij in Europâ primùm fuere promulgatæ) in Societatis tamen administratione tam admirabilis eius fuit cum Ignatij mente consensio, vt crederes nihil agere Xauerium in Indiâ nisi ductu Ignatij; aut nihil facere Ignatium in Europâ, nisi ex sensu Xauerij. Id paucis ostendo, ex quibus fieri potest coniectura de omnibus. Ignatius non tamquam prælatum fratribus suis, sed tamquam famulum se præbebat: Xauerius Paulo Collegij Goani Rectori in mandatis dedit, Christianæ magis humilitatis quàm potestatis memor, nihil minùs in imperio quàm imperium cogitaret. Vterque de rerum successu à laborantibus procul Sociis, voluit certis ad se temporibus scribi. Vterque voluit nostros arcana cogitationum Præsidibus suis aperire. Vterque conscientiæ examen, rerum cælestium meditationem,studiosissimè suis inculcauit, tamquam necessaria virtutis & vitæ sanctioris alimenta. Rudium & puerorum institutio ita fuit ambobus cordi, vt ab eâ re pendêre censerent omnem propè Reipublicæ Christianæ felicitatem & salutem. quod munus voce, scriptis, exemplo mandauerunt suis magis, quàm commendarunt. nec minore charitate voluerunt nosocomia carceresque ad afflictorum solatium à suis frequentari. Quàm verò honores vterque auersabatur,& à Societate excludebat, tam volebat Ecclesiarum Antistites à Societate obseruari. Neuter vmquam aliquid admisit, aut à suis admitti passus est, tamquam laboris Christiani stipendium. Corporis macerationes neuter putauit æquales omnibus præscribendas; sed videndum censebant, quid cuiusque conditio, vires, virtus ferrent. Cùm vterque magnam in nostris doctrinam requireret; inutilem tamen illam, imò noxiam, iudicabat, si virtute destitueretur. Quare considerati etiam erant ambo & parci in adlegendis ad Societatem; multi in periclitandâ adlectorum indole ac virtute; nequaquam cunctabundi in dimittendis, quos minùs idoneos experimenta ostendebant. Xauerius auctor erat Sociis, vt vota quotidie renouarent, tamquam acerrimum telum contra diabolum, & firmissimum constantiæ munimentum: Ignatius ob eamdem caussam votorum renouationem etiam lege sanciuit. Vterque ex obedientiâ æstimabat veram germanamque sobolem Societatis. Itaque Xauerius obsequij exactor erat acer, quod ipse Ignatio re, voluntate, iudicio ac sententiâ mirè præstabat: vtque Ignatius Xauerium, vel hoc nomine, præcipuo quodam sensu diligebat; ita Xauerius facillimus erat erga obsequentes ac morigeros, seuerus in contumacibus coërcendis; nullam perniciem dicens maiorem peruicacibus ingeniis posse contingere, quàm si timidè indulgenterque tractentur. Itaque Antonium Gomez, quamuis egregiis naturæ dotibus insignem virum, quamuis Collegij Goani Rectorem, quia durum illum ac restitantem sensit, è Societate dimisit; hoc ipso tempore, quo Ignatius in Europâ, datis in omnes Prouincias litteris, seuero obedientiæ imperio cauit, ne quis Moderatorum contumacem quempiam sustineret, sed continuò dimitteret, præsertim si illi ipsi qui præessent,obedire negligerent. Vsque adeò vnus & idem spiritus tantis interuallis disiunctas Ignatij & Xauerij mentes afflabat. Ita Xauerius optimus discipulus non

Constitue. Societ. Orlandinus in Histor. Societ. Tursellinus de Vitâ S. Xauerij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modò hauserat omnem magistri doctrinam, sed etiam mentem & animum quodammodò induerat; prorsus vt si Constitutiones sancti Patris Ignatij numquam perlatæ fuissent in Indiam, stetisset tamen illic Societas, nec vllum sui discrimen vel ipsa percepisset, cùm in Xauerio suum quoque haberet Ignatium.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis Institutum à Sede Apostolicâ confirmatur.

SOcietas quamuis adhuc erat exigua, & tantùm velut segetis spes in herbâ, vtpote à Pontifice nondum confirmata; maior tamen erat quàm vt inuidia eam ferre posset. Horribilem hæc illi impegit hæreseos calumniam; sed quæ tantum profuit, quantum nocere studuerat: nec enim in auctorum capita dumtaxat retortum est, quidquid illi in innocentiam erant machinati; sed etiam infamia ipsa, quam nouæ familiæ inurere conabantur, Societatis gloriam auxit: caussa enim fuit vt Romanus Iudex in Sociorum mores & vitam inquireret. in quibus cùm aliam calumniarum caussam non deprehenderet, quàm morum probitatem; publico innocentiæ testimonio virtutem paucis notam ante oculos posuit vniuersorum. Itaque fama breuî hinc assurgens, non Vrbem modò & Italiam, sed Alpes transgressa, magnam Europæ partem nomine simul & desiderio Societatis impleuit; simulque Patribus animos fecit, vt de Religione condendâ serio deliberarent. Dum deliberant, fructus indies crescens omnes facilè induxit, vt è re communi id fore decernerent, ne tanta orbis Christiani vtilitas mox cum paucis hominibus concideret, si deessent qui in eorum locum laboresque succederent. Videbant quidem Patres arduum impetratu negotium fore; nihilominùs Ignatius Deo nixus, quem Romæ sibi iam propitium senserat, nec dubitabat deinceps fore, hanc curam sibi à Sociis impositam ingenti animo complexus, Instituti formulam in certa capita quàm dilucidè ac breuiter tam accuratè digessit, in idoneam occasionem imminens illud Pontifici simul & desiderium suum proponendi. Commodùm Pontifex (is erat Paulus III.) negotiorum turbis sese nonnihil subduxerat, & Tiburtini recessus amœnitate ac solitudine animum & vires reparabat. Hanc nactus opportunitatem Ignatius, Instituti formulam per Contarenum Cardinalem illi suppliciter offert, oratque vt Apostolicâ eam auctoritate sancire dignetur. Pontifex acceptam iubet à Thomâ Badiâ sacri Palatij Magistro, qui deinde in Cardinalium cœtum adscriptus fuit, cognosci. Ab eo probatam, vbi legit accurateque perpendit ipse Pontifex, siue admiratione rerum captus, siue diuino actus instinctu, *Spiritus Dei*, inquit, *est hîc*. Patrumque pia studia & consilium vehementer probauit: simul istud adiecit, sese præsagire animo, piam illam Patrum industriam id temporis in publicum animarum bonum conspirantem, afflictis Ecclesiæ rebus non leui præsidio atque ornamento fore. Hoc testimonium à CHRISTI Vicario Societati datum III. Nonas Sept. anno CIↃ.IↃ.XXXIX. velut prima quædam approbatio

Ignatius Instituti formulam Pontifici proponit.

tio fuit. Quam approbationem vt etiam diplomate sanciret atque confirmaret, rogatus ab Ignatio Pontifex, vt erat prudentissimus, ne quid præcipiti consilio tam deploratis Ecclesiæ temporibus statuisse videretur, tribus Cardinalibus, apud quos nihil gratiæ foret loci, negotium totum commisit. Erat in illis Bartholomæus Guidiccionius, vir quidem pius ac diuini humanique Iuris egregiè peritus, ceterùm à nouis Religionibus adeò alienus, vt nec æquo animo ferret earum, quæ tum erant, frequentiam, deque iis ad quatuor dumtaxat redigendis librum conscripsisse diceretur. Atque hoc pacto Summus Antistes occurrebat inuidiæ, quæ omnis erat consumenda in Guidiccionio, si ille nouam Religionem probasset, quem & nouis pariter & antiquarum numero infestum esse palàm constabat. Is igitur cùm præiudicium hoc ad caussam attulisset, aduersarius magis quàm iudex, primò ne quidem adduci potuit vt legeret Instituti formam, dein Collegas in Ignatium parum propensos haud difficulter in sententiam suam adduxit. Itaque certam ac pænè confectam rem consilio & auctoritate suâ repentè discussit, diuturnisque frustrationibus tantùm-non euertit; sed non spem & animos Ignatij. Instabat is atque vrgebat, nec minùs litteræ à viris Principibus & ciuitatibus ad Pontificem & Cardinales, eâ de re grauissimæ. cumque frustrà essent omnia, æquè tamen sperare pergebat Ignatius. Videbantur ipsæ repulsæ animos illi addere, & spes nulla spei maioris esse caussa. quippe quantò minus humani fauoris apparebat, tantò certiùs diuinum sibi pollicebatur. Hunc ergo continenti supplicatione, ieiuniis ceterisque corporis afflictationibus eblandiri instituit; vouitque insuper diuinæ Maiestati tria Sacrorum millia, si voluntates humanas flecteret suâ. Exoratam Numinis Maiestatem declarauit euentus. rursus ad eos qui caussæ præerant, & maximè oberant, plenus spei adiit Ignatius: rursus permodestè illis postulati sui rationem exposuit. & ecce quàm repentina tam constans voluntatum mutatio, quas hactenus contumacia ipsa videbatur armasse. Inspiciunt rursus diligenter Societatis Institutum, & penitus explorant: nec minore consensu illud probant, quàm antè obstinatione reiecerant; tam nunc caussæ fauentes, quàm paulò antè infesti. Itaque censent Societatem in Religionum numerum cooptandam; ita tamen, vt, dum dies aperiret quid maximè conduceret Ecclesiæ, sexaginta Professos non excederet. Tale decretum nemo ita mirabatur, ac ij qui fecerant. A sententiâ enim suâ discedebant; quam non mutauerant, ne tum quidem cùm ab illâ discederent. Nimirum occulta vis Numinis obstinatos animos ita perculit, vt crederent se iam repugnare Deo, nisi repugnarent sibi. Fidem huius impulsus interioris fecit ipse Guidiccionius, cùm Religionum quidem multitudini suffragari se negabat posse; huic tamen vltrà refragari instinctu quodam superiore victum nec audere omnino, nec posse. Tam potentem ergo impulsum non nisi cælestem esse sentiens, qui maximè Societatis ortui fuerat obluctatus, ita fauere cum Collegis iudicibus subitò cœpit, vt pro illâ apud Pontificem Maximum nemo vmquam ardentiùs egisse dicatur. Pontifex talem tam ancipitis deliberationis exitum admiratus, nec minùs gauisus à Guidiccionio sibi commendari caussam, quæ acriorem

Pontifex examinari curat Institutum Societatis.

Institutum Societatis probant Cardinales.

Societas à Paulo III. confirmatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem illo non habuerat aduersarium, prolixo animo & Societatem ipsam Religionem, & Societati inditum nomen, v. Kalendas Octob. anno quingentesimo quadragesimo supra millesimum, festo die Sanctorum Cosmæ & Damiani declarauit confirmauitque, Professorum numero ad sexaginta dumtaxat, vt Cardinales censuerant, coarctato.

Ceterùm quotquot in nascentem Societatem difficultates incurrerunt, totidem fuere in illam diuini fauoris argumenta. sic enim patuit omnibus, quanto & quàm non præcipiti consilio Sedes Apostolica Societatem Religionem esse iusserit. Deinde triennium illud, quo definitus Professorum stetit numerus, Societatis velut altera probario fuit, quæ cessit in magnam eius laudem & commendationem. Fructus enim ex nostrorum laboribus indies crescens, & cum illo tantorum operum miratrix fama Pontificem breuî permouit, vt plenam augendi numeri potestatem Societati faceret, videntem tantum Ecclesiæ præsidij accedere, quantum hominum accederet ad Societatem. Tam prosper interim nuntius Socios per Europam sparsos laborantesque tantâ voluptate perfudit, quantum boni publici à Societatis iam victuræ posteris poterat exspectari, quod suæ fructibus industriæ metiebantur. Ipse verò Ignatius tanto diuinæ gloriæ incremento lætissimus, præter quam nihil spectabat aut cupiebat, mox voti fide se liberauit, cùm dedit operam vt tria illa Hostiarum millia, quamuis à paucis Sacerdotibus, Deo quamprimùm immolarentur.

Tanto patrocinio secura poterat videri Societas, & erat, nisi implacabile vitiis bellum indixisset: quæ tam grata sunt humano generi, quàm inuisa eidem res est virtus. Sed nocendo profuere aduersarij, non tantùm quia veram virtutem attollit quidquid infestat, sed etiam quia iniquitate suâ Pontifices Maximos prouocarunt, vt caussæ iustæ ex animo patrocinarentur, & fauores ac beneficia in Societatem multiplicarent, & auctoritate suâ maleuolentiam frangerent. Quamquam non sola æmulorum improbitas, sed etiam rei Catholicæ maius bonum caussa sæpè fuit, cur Societatem tot pænè quot ab eâ conditâ fuere Pontifices, immortalibus beneficiis ac priuilegiis ornarint. Ac Paulus quidem III. præterquam quòd Societatem, vti dictum est, primus in Religionum numerum reposuit; anno pòst tertio, qui erat sæculi CIↃ.IↃ.XLIII. pridie Idus Martij, ex augustissimâ illâ sanctitatis cathedrâ non modò Ignatio omnem Societatis amplificandæ, Professorum certo numero sublato, potestatem fecit; verùm etiam conscriptam iam illam declaratamque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Religionem suâ iterum auctoritate cõfirmauit, publicisque litteris consignauit, tribusque nominatim Episcopis, Cæsennati, Albiganensi, ac Parentino, mandauit, vt obtrectatores Societatis, aut quocumque modo negotium ei facessentes, omni auctoritate pœnâque compescerent. Iulius deinde III. qui in Concilio Tridentino Sedis Apostolicæ Legatus Societati impensè fauerat, iam Pontifex, Societatis Institutum denuò ratum voluit anno CIↃ.IↃ.L. XII. Kal. Augusti: & quæ in Pauli decessoris sui litteris aut obscura esse poterant, aut ambiguam habitura interpretationem videbantur, ea ipse prolixo diplomate declarauit, & ad Ignatij mentem sensumque distinxit. Pius V. anno

Societatem variij deinde Pontifices confirmarunt.

Paulus III. anno 1543.

Iulius III. anno 1550.

anno CIↃ.IↃ.LXXI. die VII. Iul. declarauit Societatem esse Ordinem mendicantem, aliisq; mendicantium Ordinibus annumerauit, & priuilegiis æquauit. Gregorius XIII. cuius propensissimum in Societatem animum æstimare satis licet, tum ex plurimis priuilegiis, tum ex laudibus quibus eam mirificè ornauit, anno CIↃ. IↃ. LXXXII. Kal. Febr. Societatis IESV Institutum, priuilegia, Constitutiones denuò confirmauit; eosque qui peracto tirocinio emiserunt tria vota, quamuis tantùm simplicia, verè tamen & propriè Religiosos esse decreuit. alioque tursus diplomate, quod eodem anno dedit VIII. Kal. Iun. prolixè approbauit, quidquid priores Pontifices Societati concesserant, simulque eam denuò amplissimè confirmauit; atque omni auctoritate suâ prohibuit, ne quis Societatis Institutum impugnaret, grauissimasque pœnas in decreti huius violatores constituit. Quam confirmationem pœnasque iterum renouat, magisque explanat Gregorius XIV. anno CIↃ. IↃ. XCI IV. Kal. Iul. dato diplomate: in quo non dubitat asserere Societatis damnum ad commune Ecclesiæ damnum, integritatem ad eiusdem vtilitatem maximè pertinere; decernitque nomen Societatis IESV, quod hostiliter à quibusdam incessebatur, in eâ retinendum esse, multaque alia non mutanda, quæ labefactare ac conuellere frustrà nitebatur inuidia, quamuis specie laruâque recti personata. Ad extremum Paulus V. anno huius sæculi sexto die XXX. Augusti, Societatis Institutum & priuilegia iterum confirmauit: præsertim verò constitutiones Gregorij XIII. & XIV. approbauit, iterumque innouauit, easdemque quas alij pœnas in Societatis perturbatores decreuit.

Pius V. anno 1571.

Gregorius XIII. anno 1582.

Gregorius XIV. anno 1591.

Paulus V. anno 1606.

Hæc tot Pontificum tantâ animorum consensione in idem conspirans auctoritas Societatem ita stabiliuit, vt eam nulla iam maleuolorum inuidia conuellere possit aut labefactare; sed neque inuadere, nisi per Pontificiæ maiestatis atque adeò diuinæ humanæque contemptum. Quam qui conculcauerint, tam grauibus pœnis ac censuris esse coërcendos Apostolica Sedes decreuit, vt eos commiseratione potiùs Societas, quàm odio prosequatur.

CAPVT NONVM.

Quædam Societatis Instituto quodammodò peculiaria.

INstitutum istud tanto aduersariorum impetu toties oppugnatum, tot iniuriis fatigatum, perinde ac si in perniciem generis humani verteret, præscribit Sodalibus patem suæ & alienæ salutis curam; ita vt neque Religiosi Societatis, neque eorum Moderatores officio suo faciant satis, nisi vtramque pari contentione suscipiant. Sed quoniam, vt habet paræmia, nemo feliciter alteri mõstrat viam, qui sibi non nouit semitam; ideò sanctus Pater in suorum vitam moresque efformandos toto animo incubuit, quorum virtutem toti volebat orbi prodesse. Quare si in Instituto illo suo quidpiam potuisset animaduertere, quod maiori Dei gloriæ vtcumque officeret, aut quidquam vltrà excogitare, quod eam augeret; hoc continuò fuisset adiecturus, illud sublaturus. Atque ne aberraret à scopo, quem petebat, oculos semper defixos tenebat in vitâ ac moribus IESV CHRISTI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutum Societatis conforme doctrinæ Christi.

Quid enim Christvs non populo tantùm & multitudini, sed etiam Discipulis suis & Apostolis ad maiorem Patris sui gloriam imperauit, præscripsit, suasit, quod S. Ignatius Instituto suo non studuit complecti? Volebat Christvs Apostolorum animos & mores suis esse quàm simillimos. Vt tales essent, hoc est, vt summum sibi & aliis bonum omni studio procurarent, debebant excutere diuini obsequij importunissimas remoras, opes, voluptates, honores, easdemque pessimas humani generis pestes; quas ferè nemo sine iniuriâ vel suâ, vel aliorum, aut comparat, aut tuetur. Opes enim dum cupidos magis possident, quàm possidentur; animum ad excelsa, ad æterna natum, aureis catenis quasi captiuum tenent, neque assurgere illum sinunt ad cogitationes auro & argento pretiosiores. Deinde cùm cælestis illa viuendi ratio vigilias, fatigationes, sudorem, imò sanguinem & vitam sæpè exigat; quid tale sperari potest ab eo, qui voluptati inertissimæ dominæ seruit, ne dicam ancillatur? Ad extremum, animus humanus libertatem suam ferè pernicioſam sibi facit, aut certè parum vtilem: in seipsum iniquissimus, dum sibi maximè indulget, quia placentia magis quàm salutaria plerumque sectatur; & profutura fugit tamquam noxia: multoque illi facilius est feliciter imperare populis & Regnis, quàm sibi. Ingressurus tam arduum iter, ducem habere debuit, ne cæco, temerario, stulto, hoc est sibi, obsequeretur; alieno imperio subijci, ne perderetur suo. Talibus præsidiis attollendus erat, vt res gereret se Deoque dignas; &, ne vmquam Sirenum illarum blanditiis incantatus reuocaretur, votorum religione constringendus. Sed quoniam ne sic quidem aduersus blandientes illas pestes satis tuta est mortalis imbecillitas, quæ sibi facilè obsequitur, putatque rationis id esse, quod ab animi vel eneruati segnitie, vel impotentis cupiditate proficiscitur; sanctus Pater Ignatius vt omnem corruptelæ aditum obstrueret, hæc vitæ sanctioris munimenta, hoc est vota ipsa, quantum potuit, stabiliuit. Vt enim erat acri & perspicaci animo, lucisque cælestis pleno, diligenter explorauit omnes accessus, per quos improbus sui amor in nonnullis Congregationibus ad ipsa hæc Religionis firmamenta penetrauerat; quæ, si non omnino conuellere, certè grauiter solet concutere, dum Religionis indulgentiâ aduersus ipsam vtitur. Huius tam cauti quàm blandi hostis diuerticula & aditus quantâ sagacitate deprehendit Ignatius, quàm tutis deinde præsidiis obsepsit? An poterat paupertatem, quam vocat Religionis murum, hosti magis inaccessam reddere, quàm cùm Professorum domibus non solùm non permittit census annuos, quibus alant suos ac sustentent; sed ne quidem vllum eiusmodi subsidium, quo siue ædium, siue templi, tempore (vt fit) & æuo fatiscentium, sarta tecta restaurent? aut etiam quo templi supellectilem, ceteraque ad sacros vsus necessaria comparent. sed neque, si cum necessitate conflictentur, eas Collegiorum annuo censu iuuari permisit. Quid, quòd neque prouentus ex Capellaniis, vt vocant, neque ex Sacris anniuersariis, & id genus aliis functionibus, ne in sacrarij quidem impensas admittat? Neque magni refert, Collegiorum Societatis ac Seminariorum paupertatem non esse tam seueram: cùm enim Professi sint prima ac præcipua Societatis

Paupertas Societatis.

cietatis pars, præcipuè quoque in illis spectanda est voti huius & æstimanda perfectio. Quare Pius V. non absque ratione declarauit Societatem Ordinem esse mendicantem. Neque verò aliis minùs, quàm Professis mendicandum, quandocumque aut Præsides id imperant, aut necessitas. Collegia quidem & Seminaria reditus ac fundos possident; sed tamen pressis admodum limitibus eorum quoque circumscripta est paupertas. Quibuscumque enim nostris hæc incolentibus, non minùs quàm Professis, neque sacrificia, neque exequias, neque iusta anniuersaria celebrare proposità mercede licet; quod tamen aliis sua paupertas non interdicit. Neque fas est vllam pro Theologicæ professionis, concionum, catecheseon, solatiorum ægris captiuisque impensorum, aut Sacramentorum administratorum labore, mercedem accipere: vt & gratuita illa charitas populum inuitet ardentiùs ad salutis remedia, & pia Societatis in his adhibendis libertas, ac operosa sedulitas numquam in sordidum quæstum degeneret. Quâ in re sanctus Pater æmulari nos voluit paupertatem diui Pauli: cui etsi de altari, vt ait, viuere ius & fas permitteret; placuit tamen, quæ iustè poterat, non admittere, vt constaret omnibus, nullum ab illo lucrum nisi animarum, tot ac tantis laboribus peti. Ceterùm rerum omnium, quarum communis est in Societate possessio, tam restrictus est vsus, vt ipsa paupertas arctiorem exigere non posse videatur. Neque timendum est ne seueritas hæc aliquando laxetur. Professi enim omnes, quibus vniuersæ curæ Societatis ac moderatio incumbit, peculiari se voto obstringunt, numquam passuros se, vt quidpiam in legibus paupertatis à Constitutionibus præscriptæ innouetur aut mutetur: nisi fortassis illam iustis de caussis magis arctandam esse iudicarent. Atque ita paupertatem ex omni parte vallauit Ignatius.

Societas est Ordo mendicans

1. Corint. 9.

Castitati verò tantò plus aggerum, vt ita dicam, & vallorum circumdedit, quò magis iniuriæ est obnoxia, faciliusque læditur. Ac ne vel leui negligentiæ sit locus aut venia, vult eam Angelicæ puritatis esse æmulam. Sed quî potest ad tantum decus aspirare mortalis fragilitas, cùm tanta puritas, teste Sapiente, Dei sit donum? Igitur obtineri potest & accipi, quia donum est. Quare præscripsit suis Ignatius non frequentem modò orationem, sed etiam illos docuit accuratissimam huius instituendæ methodum. Quid enim non impetrat frequens & rectè facta oratio? diuinum in primis amorem pariter & timorem animis sibi deditis ingenerat. Amoris diuini flamma impuram aut sopit, aut extinguit. Timor verò Dei quàm fortes reddit in hac pugnâ? non aliud telum certiùs profligat hostem, vt nemo nisi infamis sui proditor eladem hîc accipiat, cùm timendo possit hostem debellare. Miraculi instar habebatur in Curiâ Philippi secundi, quòd Societatis Patres cum promiscuo sexu tam versarentur innoxij. itaque vulgauerat rumor, illos herbam circumferre, quæ vim haberet interimendæ libidinis. misit Philippus ipse ad P. Araozium de hac herbâ scisitatum. nec inficiatus est Araozius aliquid subesse rumori; ceterùm peroptare se hanc herbam Philippo omnibusque eius Aulicis in vsu esse; eam timorem Domini vocari, cuius vis Societatis Patres vbique seruaret innoxios. Hæc

Castitatis præsidia in Societate,

oratio frequens,

timor Dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

responsio per omnem peruagata Curiam, secundissimis accepta est auribus; quia non verè minùs quàm festiuè docuit, ab ipso timore in his periculis securitatem & peti & dari. Orationis igitur, quæ timoris tam efficacis parens est & nutrix, summam gerit curam Societas. Ceterarum functionum suas cuique credit, huic speciatim & quotidie inuigilat, pro studio vel neglectu orationis cetera procedere non ignara. Plurimùm etiam conducit castitatis incolumitati moderatio victus: quam ita Societas temperat, vt neque assiduis docendi ac studendi laboribus non sufficiat, neque occasionem intemperantiæ copia subministret. Itaque sic vires suorum reficit, vt fomenta libidinis subtrahat; sic fomenta hæc subtrahit, vt vires non debilitet. Huic moderationi victus accedunt ieiunia, corporum diuerberationes, aliæque afflictationes in Societate admodum vsitatæ. & quamuis nihil certum in hoc genere omnibus præscriptum sit, singulis tamen pro iudicio Moderatorum hæc adhibenda sunt. Neque enim nostros ardori suo permittere voluit sanctus Pater, qui in plerisque freno magis quàm stimulo eget, dum aut viribus suscipit maiora, aut sibi inconsultè obsecutus modum non seruat.

victus frugalis,

otij fuga,

Iam otij damna quis nescit? quo qui diffluit, luxuriâ simul solet diffluere. Antè stagnans situque torpens vliginosæ paludis aqua, riuuli è perspicuo fonte labentis puritatem æquabit, quàm desidia simul & mundities animi consistant. vt vel hinc statuas, nihil agentem pessimè agere. Ergo tam capitalem pudicitiæ hostem è Societate sanctus Pater noster ita proscribit, vt lege latâ non alium velit in omnibus assidui laboris esse quàm valetudinis finem. Arctissimam quoque sensuum custodiam vrget: qui, nisi magnâ seueritate coërceantur, blandissimi hostis illecebris corrumpi se facilè sinunt; quàm incustoditi, tam certi plerumque castitatis proditores.

librorum obscœnorum proscriptio,

Ad hæc, obscœnos, quamuis aureæ ceteroquin ætatis ac venæ, & absque controuersiâ principes in suo genere scriptores, à suis non patitur attingi. Et meritò: quid enim prodest illa scire, quæ vtiliùs ignorantur? laudabilis est scientia, scire quid ignorandum sit: illa verò execrabilis, quæ, dum auget linguæ, inficit animæ puritatem. Quis venenum hauriat, licet ex auro propinetur aut gemmâ? Alia crimina solos auctores inficiunt; sola librorum impuritas est, quæ vnum facit & legentis & scribentis crimen. Hac de caussâ Mutius Vitelleschus Societati Præpositus Generalis, adhuc superstes, Epistolâ de Oratione ad Societatem vniuersam datâ libros illos attingi seuerè vetat, ex quibus, inquit, numquam doctrinæ tantum accedet, quantum vt castimoniæ decedat, in procliui est. Plura in hanc sententiam grauissimè addit, quibus pestilentes illas chartas damnat, nostrisque penitus interdicit. Itaque in nullis vmquam bibliothecis Societatis exstant, sed aut relegantur in perpetuas tenebras, aut non aliâ quàm Vulcani luce donantur.

circumspecta cum altero sexu conuersatio.

Sed nullum æquè discrimen imminet castimoniæ atque ab altero sexu, qui sæpè, quamuis etiam id non agat, ipsam constantiam labefactat, ipsum robur infringit, virtutemque summam ex illo fastigio suo repentè deturbat in præceps. Quod vt veteres omnibus ob oculos clariùs proponerent, finxerunt Herculem, illum tyrannorum, odiorum cæle-

stium, totque monstrorum, adeoque & voluptatis ipsius omnibus monstris potioris victorem, modò ab hac, modò ab illâ muliere turpissimè victum turpissimam seruisse seruitutem, & maiore infamiâ iugum ab imbelli hoste tulisse, quàm gloriâ armatis illud hostibus ac tyrannis imposuerat. Nimirum nulla virtus ab hoc periculo satis est tuta. quod cùm deesse non possit tot inter animarum iuuandarum munera; sanctus Pater Ignatius seuerè edixit totâ Societate, non modò vt feminarum, quamuis nobilium, aut decumbentium, domos incomitatus nemo adiret; sed omnino ea esset in alloquendis obseruatio ac circumspectio, tametsi exomologesi danda esset opera, vt aures quidem comitis, sed oculi numquam excluderentur. Vtque legem hanc exemplo sanciret, cùm vnum è Sacerdotibus domesticis hominem senem & antiquæ bonitatis (quamuis per simplicitatem omni culpâ vacantem) huic decreto contrauenisse cognosset; tamen, ad ceterorum commonitionem, coram octo Sacerdotibus vnum in locum conuocatis, iussit reum flagello se cædere, quoad singuli singulos è Psalmis Dauidicis pronuntiarent: quorum primus Psalmus erat quinquagesimus. Porrò hæc lex ita viget in Societate, vt si quid contra hanc delictum sit, obligetur comes ad Præsides, quamuis non exposcentes, id statim referre, seuerè puniendus si negligat; adeoque periculum dimissionis aditurus, si secundò aut tertiò in re tanti momenti obligatam Societati fidem non præstet. Quòd si mulieres ad Collegium aut domum Societatis, vt quempiam alloquantur, accedant; nemini cum illis licet colloqui, nisi loco aperto, & omnium oculis patente. Quæ cautela Societatis adeò non est noua, vt ipsius Ecclesiæ antiquissimis quoque decretis maximè sit consentanea. Nam Clemens I. Epistolâ primâ seuerè præcipit, vt nullus Clericus vel Monachus solus ad feminas accedat, vel cum iis loquatur. His tot castimoniæ præsidiis accedit frequens Confessionis & Eucharistiæ vsus: quibus Sacramentis, de vnanimi sanctorum Patrum sententiâ, peculiaris quædam vis inest obscœnam illam flammam sedandi, & tam corporis quàm animi munditiem intactam illibatamque seruandi. Vinum enim illud est, ex quo germinant virgines; quodque, vt ait mellitus Doctor, minuit sensum in minimis, in grauioribus omnino tollit consensum.

Atque hæc sunt auxilia, per quæ Societas integritati suorum consulit. Quòd si tot frenis ac vinculis impedita & constricta cupiditas nihilominùs in delictum erumpat; hîc ferream, hîc adamantinam, hîc inexorabilem se præbet Societas, nec aliter manifesto vulneri medetur, quàm impurum à puro corpore membrum resecando: cuius pœnæ metus non infimum quoque munimentum huius est voti.

Obedientiam Societatis tesseram esse voluit sanctus Ignatius.

Porrò votum Obedientiæ S. Ignatius ipsâ Dei auctoritate ac maiestate, tamquam inexpugnabili loricâ, circumdedit: simulque voluntatem & iudicium proprium, pessimos obedientiæ hostes, procul à suorum cœtu proscripsit; quibus hostibus si quis manum porrexerit, eum ne quidem agnoscit in suis, vtpote sacrâ huius militiæ veluti tesserâ destitutum. Itaque facere quod imperatur, minimum hîc est: imò obedire non est, si is qui facit quod iniunctum est, seu voluntate seu iudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cio ab imperante dissentiat. cæcitatem quamdam hîc nobis imperat; ita vt in imperiis Præsidum nihil videre nos velit, nisi Deum imperantem, & nascentem hinc inuiolabilem obediendi legem. Quod ipse Mutius Vitelleschus, quo Præside adhuc fruitur Societas, satis apertè significat in Epistolâ, quam de Oratione scripsit ad vniuersam Societatem, cùm in illâ sic ait: *Per obedientiam probatur germana soboles Societatis: quæ quos reponit in suis, hoc educat cibo, ad iustamque producit maturitatem.* Ita R.P. Mutius. Ex cuius verbis hoc deducas: Ergo non sunt germana soboles Societatis, nec eos Societas reponit in suis, si qui hac obedientiæ integritate destituti sint. Nec minùs grauiter Franciscus Borgia obedientiam commendat: *Ad quam,* inquit, *omnia refert Societas, tamquam ad scopum & vexillum, quæque eius est turris præcipua.* Tam sublimis Præsidum de hac virtute sensus, quem animis suorum ingenerant, ingens obedientiæ est præsidium. Sed quale quantumque eius est propugnaculum aurea illa Epistola ab ipso S. Ignatio ad Societatem Lusitanicam scripta? quæ millies repetita, nouos semper aculeos iis, quibus prælegitur, relinquit infixos: quibus acriter incitantur ad tantam in obediendo accurationem, quantam ipsa exigit. Sed audire iuuat ipsum Ignatium sub exordium Epistolæ huius animos suorum amicè inuadentem, eosque primo quasi assultu dulci quâdam violentiâ felicissimè expugnantem. *Ab aliis,* inquit, *Religiosis Ordinibus facilius patiamur superari nos ieiuniis, vigiliis, & ceterâ victus cultusque asperitate, quam suo quique ritu ac disciplinâ sanctè suscipiunt: verâ quidem ac perfectâ obedientiâ abdicationeque voluntatis atque iudicij maximè velim, Fratres charissimi, esse conspicuos, quicumque in hac Societate Deo Domino nostro deseruiunt: eiusdemque Societatis veram germanamque sobolem hac quasi notâ distingui, qui numquam intueantur personam ipsam cui obediunt, sed in eâ* CHRISTVM *Dominum, cuius causâ obediunt. Siquidem Superiori, nec si prudentiâ, bonitate, ceterisve quibuslibet diuinis donis ornatus instructusque sit, propterea obtemperandum est; sed ob id solum, quòd vices gerat Dei, eiusdemque auctoritate fungatur, qui dicit: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: nec contrà, siue consilio aut prudentiâ minùs valeat, quidquam idcircò de obedientiâ remittendum, quatenus ille Superior est (quando illius personam refert, cuius sapientia falli non potest, supplebitque ipse quidquid ministro defuerit) siue probitate aliisque ornamentis careat. siquidem disertis verbis* CHRISTVS *Dominus cùm dixisset: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi; protinus addidit: Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, seruate & facite; secundùm verò opera eorum nolite facere.* Hæc sanctus Pater noster: quæ deinde pari semper orationis vi persequitur, tantoque rationum pondere vrget ac premit, vt vel deploratam contumaciam in obediendi studium possit conuertere.

Mutius Vitelleschus Epist. de Orat.

Borgia Epistolâ de Mediis conseru. spirit.

S. P. Ignat. Epist. de Obedient.

Tribus hisce votis quartum adiecit, & quidem solenne, quo Professi deuouent se obsequio Romani Pontificis, vt, quocumque terrarum Euangelij causâ iusserit illos proficisci, ad eius nutum prompti semper sint & expediti. Neque detrectare possunt hoc imperium, nisi simul voti sui fidem violent, quamuis nullo instructi viatico, quamuis ad hæreticos, quamuis ad barbaros mittantur; quamuis ad eas regiones vbi

Obedientia Pontificia votum.

vbi Societas nullum habet domicilium, aut habitura speratur. neque infesta latronibus itinera, neque maria tempestatibus simul & piratis infesta, neque scopuli & syrtes naufragiis infames, neque hæreticorum aut barbarorum secures Iesuitarum sanguine infectæ & adhuc madentes, neque adhuc fumantia nostrorum corporibus Iaponiæ busta, neque Brasilorum ingluuies humanæ carnis auida, vllam huic voto gratiam faciunt, aut idonea sunt caussa, cur vel tergiuersari liceat, quamuis inter hæc pericula senescendum sit, & ætas exigenda, nec vlla spes reditus tam coaceruatam malorum congeriem soletur. Cui vnquam nocenti tale exsilium sua culpa imperauit, quale hisce viris suâ sponte indicit pietas, & immensa gloriam diuinam propagandi cupido? Alij quidem Religiosi talibus periculis caput sæpè obiectarunt, neque desunt quorum animos Deo plenos illa ipsa inuitant, & adhuc exercent; nemo tamen eorum ex obedientiæ suæ voto à Pontifice cogi potest ad tam arduum munus, non magis quàm quilibet alius nullâ voti religione obstrictus, vt inter Theologos satis constat. Atque ita cautum est, ne spiritus ille Apostolicus in Societate vnquam sopiatur, aut euanescat. Sed hæc quoque Societatis virtus meruit inuidiam, certum magnitudinis suæ signum. Quid illa, quæso, commenta est? nihil aliud scilicet hoc votum esse quàm fœdam adulationem quâ Pontificis fauor putidè captatur. Itáne verò adulatio? ergo Xauerij, Criminales, Ouiedi, Campiani, Azebedij, Siluerij, totque alij, virtutum magis nomina quàm hominum, sudores suos, vitam & sanguinem adulationi vitio turpissimo immolarunt? Tot viri sapientiâ & virtute inclyti, quot habuit, habet, & porrò habitura est Societas, non tam Pontifici quàm ambitioni se deuouerent? Ideóne S. Ignatius tam acre sibi bellum intulit, ideò tantum laborum exhausit, vt suorum animas & suam infami vitio tamquam idolo offerret ac dedicaret? Vsqueadeóne inuidiæ nihil est nefas, vt & cælum inuadat, nec Diuis ipsis pareat? Quæ, obsecro, ex tali adulatione sperari posset vtilitas? (nemo enim gratis est nocens) quis turpissimi vitij fructus? Nam quotumquemque de tot millibus Pontifex nouit? vtque nosset omnes, quæ spes esse potest omnibus, vbi nemini licet vel oblatam dignitatem, adulationis nempe præmium, admittere? cùm in nullo Religioso cœtu aditus æquè sit obstructus honori, tamquam pesti & exitio huius Societatis? quæ spretis quàm admissis honoribus clarior, ita suos instituit, vt si fas esset, nec cederet in diuinæ gloriæ & animarum detrimentum, optent potiùs iniuriis, quàm titulis & dignitatibus affici. Quin audi, inuidia, & rumpere: ad ambitionem stirpitus excidendam, Societatis legibus institutisque cauetur, vt in hac ipsâ solenni quatuor votorum professione (cuius tu quartum adulationis insimulas) voto insuper alio quisque se Deo obliget, ne vel domesticos vel externos honores, non modò rectis studiis planoque cursu, sed ne transuersis quidem & obliquis itineribus aucupetur. Quòd si quem fortè talem in Societate deprehenderit, statim prodat, Præpositisque denuntiet. proditusque, si manifesto crimine teneatur, pro speratis honoribus perpetuâ mulctetur ignominiâ, omnisque suffragij iure in perpetuum spolietur. Delatos

Societas honores excludit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

latos autem & imperatos honores, nisi præcepti vis adigat, & Pontifex ipse compellat, eâdem voti religione recuset. Sic nempe adulatur Pontifici Societas, vt etiam voti sacramentum tali eius fauori opponat, qui vnus adulationis fructus esse posset. Quamquam non diffitetur Societas se Pontificum gratiam ac beneuolentiam omni voto expetere, sed quâ protegatur contra maleuolentiam, sed quâ iuuetur in omnium salute procurandâ, sed quâ munita latiùs prodesse & pluribus possit. quæ non est infamis & erubescenda honorum, sed laudabilis & sancta laborum ambitio. Nonnulli quidem è Societate aut honores Ecclesiasticos, aut delatas Infulas admisêre; sed pro imperio coacti, sed è quibus nihil splendidi, præter titulum sacramque potestatem accepere; vtpote quorum stipatores fuere barbari exitio illorum imminentes, quorum aulæ antra aut tuguria, quorum deliciæ fames & sitis, quorum quies perennis labor, quorum stipendia gladij, tela, secures, venena. Sic ad Indos profectus est Xauerius Nuntius Apostolicus. Sic Salmeron & Broëtus Nuntij Apostolici à Pontifice destinati sunt in Hiberniam, tot vitæ periculis quot hæreticis, qui iam tum rerum illic potiebantur, obsessam. Sic Morales Episcopus in Iaponiam est missus. Sic Nunnez in Æthiopiæ Patriarchum consecratus; sic eius socij Andreas Oniedo & Melchior Carnero Episcopi, Nunnio olim successuri, sed in discrimina & ærumnas veriùs quàm honores. Ac tametsi honores Societas postmodum illos est deprecata; curas tamen & pericula non recusauit, quorum solâ se feruere ferrique ambitione non negat. Laynius & Borgia sacram purpuram sanctâ quadam contumaciâ constantissimè reiecerunt; quam Toletus admisit coactus, Bellarminus omni contentione, quam ipse & Societas extremam adhibuerunt, excutere non potuit. Iaius Episcopatum Tergestinum, Canisius Viennensem, Claudius Aquauiua Archiepiscopatum Neapolitanum, Cottonus Arelatensem, inuictis animis repudiarunt; gloriam ingentem omnes consecuti, quia fugerunt. Sic Ignatius omnis corruptelæ radices ad fibras vsque persecutus, Societatis incolumitati omni ex parte consuluit. quibus cùm etiam acerrima humanæ prouidentiæ sagacitas nihil vltrà addere posse videatur, inuenit tamen Ignatius quæ adderet, nec leuioris quàm illa momenti.

CAPVT DECIMVM.

Tria præterea Societati peculiaria, quæ florem ac vigorem tribuunt.

ALta illa Ignatij mens, quæ nihil non perspexit, videbat etiam Religioni suæ diuturnitate periculum nasci posse. videbat in rebus humanis nihil magnum esse & durare, nihil tam firmum quod paulatim exedendo non perimerent tempus & vetustas. Neque enim opera solùm manu facta & ipsam naturam, sed etiam virtutem & animorum robur, ipsa dies paulatim carpit, & velut occultâ teredine sensum fallente eneruat tandem atque consumit. Itaque aduersus hanc quoque tempo-

temporis violentiam armauit suorum virtutem; vt, quamuis illud vincat omnia, hanc tamen expugnare non posset. Armatura hæc votorum est renouatio; quæ bis quotannis, ab iis qui certum in Societate gradum nondum habent, non leui operâ instituitur: triduum enim antè, ab omni curâ negotiisque expediti, sibi tantùm & Deo vacant. Quo tempore in se vitamque suam acriter inquirunt; & sicubi deprehendant aliquid aut languore aut incuriâ labefactum, aut Religionis integritati minùs consentaneum, id omni ope restaurare contendunt. Denique non minùs ad renouanda hæc vota comparant se, quàm si ea primùm essent nuncupaturi: quæ quarto demum die insigni apparatu, nec alio ritu quàm quo primùm ea pronuntiarunt, omnes ordine vno in loco ante aram supplices instaurant. Hic saluberrimæ consuetudinis ritus est. Sed cur tantam illa vim habere dicitur, vt virtutem etiam contra æui damna muniat? Inter vitæ sanctioris pestes haud scio an vlla sit nocentior, & tamen occultior, quàm status & muneris sui obliuio. Hæc enim velut profunda virtutis omnis ac pietatis est sepultura, exitiumque animis ferè adfert, antequam sentitur. nec enim se nisi ipsis quas facit cladibus prodit. Hanc tam capitalem Religionis hostem procul areet renouata simul cum votis memoria dignitatis ac vitæ Religiosæ. Quæ memoria tanto molimine ac toties restaurata, deficere non potest; cumque viuida semper sit ac recens, facilè gubernat frenatque animum, & diuerticula more suo circumspicientem haud ægrè continet, ne deflectat à cursu: subiicit enim eius oculis primam illam sui oblationem, & fidem Deo datam; quæ sæpè non minorem vim habet tam viuâ specie repræsentata, quàm primùm præstita. *Votorum renouatio Societatem à vetustate defendit.*

Alter huius renouationis fructus à sancto Patre Ignatio spectatus, est deuotionis augmentum: cuius deuotionis nomine non intelligit dulcedinem quamdam & suauitatem ex rerum piarum exercitatione scaturientem; sed promptam, sed expeditam, sed ardentem animi alacritatem, quæ inimica tarditati & negligentiæ, incitato quodam & pleno vigoris impetu, perrumpit quidquid naturæ segnities reformidat, & quidquid in diuino obsequio arduum occurrit. Nec temerè fructum hunc suis promittit Ignatius: sentiunt enim hoc piæ alacritatis incrementum, quotquot sese ad hæc vota Deo rursus offerenda non oscitanter aut perfunctoriè comparant. Neque obscura est huius rei ratio. memoria enim per officij recordationem excitata, conscientiam stimulat vellicatque ad fidem liberandam. Conscientia his ipsis stimulis segnitiem ac tarditatem increpat, abigitque è pectore. Quibus impedimentis pulsis, nihil est quod pronum animi iam incitati cursum aut remoretur, aut sistat. *deuotionem auget;*

Tertia, nec superioribus minor, vtilitas, quam adfert hæc pietatis industria, est animi constantia in suscepto vitæ proposito. Proprium siquidem humano ingenio vitium est inconstantia. Omnes leuitate vexamur ac tædio; & alternis cupiditatibus iactati, modò damnamus quæ appetiuimus, modò in ea quæ damnauimus reuoluimur: nec quidquam in homine tam stabile, quàm perpetua instabilitas. Ab huius importunitate vitij tantò plus est periculi Religiosis, quò molestiora naturæ *constantiam parit;*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Natiua depranatæ vitia.

iam deprauatæ (quæ infestissima virtutis est hostis) consilia sunt amplexi. Redit enim illa, quantumuis fortiter pulsa; cui tam displicet labor, quàm voluptas est in votis; cui disciplina Religiosa, odiosus rigor est & vexatio; castitas, perpetua rixa & pugna; paupertas, angustiæ; obedientia, seruitus videtur; cui grauis est alienæ salutis cura negligenti iam suam; cui demum ingrata est virtus, laborè vtique paranda ac sudore. Hostis igitur hæc intestina quamuis animum non expugnat, debilitat tamen, illecebrisque & blanditiis ita sæpè labefactat, vt de nefariâ sui proditione dubitare, & in benè cœptis nutare cogat. Sed hanc exarmari posse sperauit Ignatius solâ votorum, quasi sacramenti militaris, instauratione. Neque eum spes fefellit. Cùm enim noua hæc sponsio obligatam priùs fidem confirmet, animum quoque corroborat in voto nutantem; nouis viribus auget perseuerantem. Huius auxilij præsentem vim sensere primi Patres nostri: de quibus post vota iterum & sæpiùs Parisiis repetita, Maffeius noster, *Id ad confirmandas*, inquit, *in suscepto consilio mentes omnium mirificè valuit*. Senserunt posteri, quorum multi, qui defectionem iam meditabantur, aut dubij & incerti fluctuabant, hac renouationis ope subitò corroborati, in fide ac statione perstiterunt. Sentiunt demum omnes, tantum animorum, feruoris, virium hinc sibi accedere, vt Deo ac Religioni tum primùm initiari sibi videantur, nec vllum ferè à primâ sui oblatione discrimen, nisi temporis agnoscant. Atque hæc de votorum renouatione.

Maff. in Vitâ S. Ignatij l. 1. cap. 21.

Alterum, quod sanctus Pater mirè vrget, & omnino necessarium statuit, ne primæuum illud Societatis robur vmquam elanguescat, est, intima animi sensa, motusque ac perturbationes, Moderatoribus suis penitus & sine fuco aperire. Animum siquidem humanum, veluti ægritudinum omnium receptaculum, modò amor, modò odium, modò spes, modò timor, tamquam æstus febriles, alternâ iactatione infestant; interdum stolida sui admiratio, velut aqua intercus, vanissimè inflat; interdum ira corripit, quæ furor etsi breuis, tamen furor est; sæpè tristitia velut lethargus obruit; sæpè voluptas tamquam pestis veneno suo afflat; nunc inuidia ceu cancer exedit; nunc stultæ suspiciones, velut alta quædam caligo, excæcant: sed pessimè omnium vexat insanus amor sui, morborum omnium radix & caput; qui tamquam lenta quædam tabes animi robur sensim carpit atque depascit; tantò sibi infestior, quantò indulgentior. Harum omnium ęgritudinum quàm pestilens est vis, tam facilis est cura, si modò eas æger ei sub cuius est curâ, tamquam Medico, tempestiuè manifestet. Nec ægritudines modò, sed etiam vitiosas animi inclinationes eodem candore vult detegi sanctus Pater, dum tempus & caussa morbi, & nondum planè ęger, auxilium admittunt. Nec immeritò tam solicitus hîc fuit Ignatius. Nihil enim æquè amabat, atque suorum salutem; quæ hoc remedio destituta, non in discrimen modò, sed in certam sæpè perniciem rueret. Nemo enim sibi sufficit; nemo aliis aut sibi vmquam exitio fuit, nisi per occultam aliquam eiusmodi ægritudinem: imò nulla clades humanum genus infestat, quæ originem hinc non ducat. Itaque, vt pars magna morbi est, ne dicam pernicies, morbum occultare: ita è contrario salutis initium est, periculum salutis, illi qui depellere

Ratio conscientiæ Superiori reddenda.

Morbos animi aperire, initium est salutis.

pellere id vult & potest, detexisse. imò, quidquid in animo latebat, in lucem proferre saluberrimum est consilium. quia sæpè morbus specie sanitatis blanditur; quem dum peritus Medicus ægro ostendit, nullo negotio discutit: hic verò errorem haud grauatè deponit, quem agnoscit; & periculum studiosè cauet quod prospicit. Quòd si remedium hoc omnibus Religiosis tam esset vsitatum, quàm est salutare; quis eorum vmquam salutem suam in discrimen adduceret? Sed inanis pauor, dum auxilium formidat, non absque ingenti piaculo in exitium vertitur. Nec intelligunt miseri hanc esse machinam, quam illis admouet humanæ salutis hostis, obscœno & vili proco simillimus; qui dum honestam virginem molitur abducere, nihil æquè laborat, quàm vt illa improbum consilium parentes suos celet: si enim illud prodat, non prædam modò, sed spem quoque prædæ sibi ereptum iri videt. Quoniam verò non potest non esse Deo acceptissima illa submissio animi, quæ intimos suos motus ac sensus quantumuis erubescendos, alteri, nihil dissimulando, detegit; non rarò Deus hanc præsentissimo præmio remuneratur: vt plurimis, & plerumque, non citiùs voces excidant ore, quàm malum è visceribus. Neque potest hic candor alicui esse fraudi. Nefas enim est Præsidibus vti illâ scientiâ, nisi ad auxilium & solatium eius qui illam dedit: quæ si deesset, ad eiusmodi munia facilè adhiberetur, quæ damno illi forent fortassis & ruinæ. Quis autem illi nocere aut vellet aut posset, quem sincero prosequitur affectu? Nihil siquidem Præsidum curam & amorem æquè prouocat, atque aperta illa & minimè fucata sinceritas; vbi è contrario non potest non suspectum & odiosum illis esse silentium, aut silentio peior oratio inuoluta & ambagibus perplexa, & qualiscumque demum arcani dissimulatio; cùm Veritatis testimonio constet, eum malè agere qui odit lucem. Neque reticenda sunt quædam, quia leuia videntur & exigua: nihil enim leue & exiguum est, in quo res maximæ vertuntur, quæ minimis ferè caussis & stant & cadunt. Nec est quòd satis tibi in te præsidij repositum esse ducas ad persananda animæ tuæ vulnera. Adhibebit enim Deus vim sanandi remedio, quod præscribet animæ Medicus: quam negabit eidem, cùm ipse tibi præscripseris. Nimirum vult te non tibi debere sanitatem, sed sibi; à quo solo sperare eam potes, & accipere. Demum tantæ est virtutis hæc sinceritas, vt quot iam inde ab ortu Societatis aperuit pericula, totidem discussérit damna.

Sinceritatis fructus.

Ioan. 3.

Tertium & fortasse maximum munimentum, quo incolumitatem suam tuetur Societas, est seu contumacium seu pernicioforum hominum, seu missionem vrgentium & extorquentium dimissio, etiam postquam Religionis votis ritè se obstrinxerunt. Quam dimissionem multi quidem calumniantur aut vellicant: sed ignorantia ferè carpit, quod non capit; dumque rationem non videt, sine ratione rem geri putat. Hæc enim quorumdam velut exauctoratio non tantùm Societati vehementer prodest, sed ipsis etiam non rarò qui sic exauctorantur. Nam si contumaces sunt, aut flagitiosi, quis non videt hoc eos in Religione esse, quod in corpore putre corruptumque membrum? amputandum, ne partes adhuc sinceras vitiet. dementiæ genus est, perniciem, cùm potes, non amoli-

Dimissio à Societate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

amoliri; & contagionis omnes inuasuræ initio, infectos à sanis non secernere. Nemo à vitiis tutus erit, vbi illa tuta sunt. neque enim ibi sistunt vbi oriuntur. Habent hoc commune cum peste; contagionem suam longè lateque diffundunt. Potens nimirum est in vtramque partem exemplum; &, quod miseriæ nostræ genus est, valentius in peiorem. Ita fit, vt quod ab vno peccatum est, luant vniuersi, cùm inter multos nemo sibi tantùm peccet. Serpunt vitia, & proximum quemque inficiunt; dum quæ tolerantur, quasi iure fieri incipiunt. Sic paulatim maior pars vincit meliorem, & cœtus vniuersus incipit seruire corruptis hominibus & moribus, quibus imperare debuerat. Sed crudele, inquies, hoc remedium est; imò crudelis est benignitas vni parcere, per quem omnibus noceas. Nam vni sic indulgere, est multos sæpè perdere; nec ipsum, cui indulgetur, seruare. An crudelis est colonus, qui stirpes herbis vtilibus nocituras euellit? An sæuus Medicus, qui vitiatam corporis partem mauult tolli, quàm vitam? An immitis Iudex, qui non parcit malis, ne noceat bonis? Non opinor. Cur igitur Societas crudelis, si paucos tollendo, seruet omnes? Videtur quidem sibi illa partem viscerum suorum abrumpere, dum à se, quos tam caros habuit, separat: sed mauult rationem in consilium adhibere, quàm affectum; & sequi potiùs quod expedit, quàm quod iuuat; ne mox sibi dissimilis, inane tantùm Religionis simulacrum & vmbram se esse deploret, nec quidquam ferè sui præter nomen vestemque videat; quando citiùs integri à corruptis morbum, quàm ægri à valentibus sanitatem trahunt. Nec enim vllæ Religiones, quarum interiit splendor & virtus, nisi à suorum vitiis euersæ sunt: cùm nihil tam firmum sit, quod stare diu possit, si intestinos hostes foueat. Huic igitur malo Societas felicissimè occurrens, sauciat se ne lædatur, ipsâque membrorum suorum mutilatione integritatem suam conseruat. Itaque Reginæ Lusitaniæ admiranti aliquando perennem illum vegetumque Societatis florem, & caussam roganti, aptissimè respondit Collegij Rector hanc esse, quia venam sibi aliquando Societas incîdit. corruptus enim sanguis leui vulnere opportunè emissus, totius corporis est valetudo. Ioannes Clarius, nobilis in Academiâ Louanienſi quondam Theologiæ Doctor, cùm celeberrimus quidam Concionator esset dimissus, Iesuitæ, inquit, non solent aquam mundam effundere. Humbertus Ordinis PP. Prædicatorum quintus Generalis, *Oportet*, inquit, *vt Religio despumetur, ad hoc vt in suâ puritate seruetur. vbi nulla est despumatio, est impuritas multa.* Plura addit in hanc sententiam multò his fortiora. vtque vinum fæce turbidum, hanc eiiciendo se limpidum reddit & clarum; ita Religio se purgat iectâ quorumdam fæce. Quod innuere ipse CHRISTVS est visus, dum Iudâ ex cœtu Apostolorum dimisso subiunxit: *Nunc clarificatus est Filius hominis.* Denique hanc vtilitatem satis asserit sententia & vsus SS. Ignatij & Xauerij; quorum de hac re iudicium nemo Pontificum improbauit, laudarunt & approbarunt hactenus omnes, ac præsertim Gregorius XIV. qui dum hanc dimittendi, & omnem votorum obligationem tollendi potestatem denuò confirmat, *Eam*, inquit, *ratam & intactam esse volumus, tamquam rem magni momenti ad Societatis puritatem*

Dimissio est medicina Religionis.

Humbert. de Erud. Relig. l. 5. p. 2. c. 3.

Ioan. 13.

Greg. XIV. in Bullâ datâ an. 1591. de confirm. Soc.

&

& conseruationem retinendam. Ita Summus Pontifex, qui paucis verbis ingentem huius remedij vim virtutemque complexus est. Neque fortasse aliud quidquam ad Societatis incolumitatem est efficacius. Carceres quidem & supplicia etsi improbos frequenter emendent; sæpè tamen compescunt tantùm corpora, non vitia; coguntque subinde tantùm dissimulare nequitiam, non deponere: cùm nocentes vultum tantùm & ora, non animos mutant; pœnam criminum horrentes, non crimina; fortasse peiùs peccaturi, vbi vincula euaserint. Vt nunc silentio præteream, quoties perditissima viuendi licentia, quam hæresis huius sæculi inuexit, caussa sit, cur improbi Religiosi, qui non timent mereri, sed pati pœnam, ad hæreticos confugiant. à quibus blandè accipiuntur, gratulationibus, officiis, stipendiis demulcentur: in solatium impietatis Illuminati vocantur; quia nempe fidei perfidiam, Religiosæ castimoniæ sacrilegas libidines, virtuti & honestati voluptatem & turpitudinem prætulerunt, malueruntque Baccho & Veneri seruire, quàm CHRISTO. In quod impietatis barathrum fortasse non mergerentur, si à Religione possent discedere sine apostasiæ crimine, & votis soluti suo arbitratu vitam ducere. Quàm multos Religiosos vidimus, inquit Montholonius, aliorum Ordinum viros præclaros & sanctos grauiter ingemiscere, quòd hoc familias suas purgandi remedio destituti, cogerentur aut Religiosæ disciplinæ aut suorum dispendium facere? Quæ calamitas non ex sanctissimo illorum Instituto, sed ex infelicitate horum temporum nascitur, & hæreseos mendicitate, quæ ex sentinis nostris & quisquiliis suas facit gemmas & lumina; ex ruinis nostris suas fabricas; ex ouibus perditis suos Pastores; ex Apostatis suos Apostolos.

Malus officij custos metus.

Montholon. p. 2. oppos. 33.

Ad extremum, nobis necessaria est vita nostra, vt Augustinus ait, aliis fama nostra: vt non dubitet etiam vir tantus affirmare, eum qui famam suam custodit, in alios esse misericordem. Certè si vlli Ordini, Societati in primis sua fama est necessaria, quia totam se alienæ saluti ex Instituto suo impendit: quam ita procurare non posset, nec tam vtiliter se Ecclesiæ obsequiis consecrare, si integritate nominis esset destituta. Maximum quidem momentum ad docendam virtutem est ipsa virtus, sed per existimationem sui: quâ sublatâ, tamquam neruis suis ac lacertis, quibus animos erat expugnatura, destituitur. Integritatem verò nominis seruare Societas quî posset, si eos, per quos existimationis suæ dispendium patitur, seruare cogeretur? Hæc enim iudicij humani seu peruersitas est, seu infelicitas, vt quod vnus sacrorum Deo hominum peccauit, adscribat omnibus, & perpetrati ab vno criminis reos peragat vniuersos: nec omnium virtus inustam sibi ab vno ignominiæ notam abolere possit. vsque adeò vel vnius crimen suspectos facit omnes. Ex quibus satis constat, dimissionem contumacium & improborum Societati esse tam vtilem & necessariam, quàm illi aliisque vtilis est & necessaria sua incolumitas & salus.

Auguſt. lib. de Bono viduit.

Famæ integritas Societati necessaria.

Iam illis qui importunè vrgent vt votis soluantur, subinde quoque cedit Societas; sed postquam omnem eos iuuandi industriam nequidquam fatigauit: eosque dimittit, vel ideò satis nocentes, quòd votis suis voluerint solui. Nam hoc ipsum graue est piaculum,

Dimissionem importunè petentibus etiam cedit Societas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iam tum animo & voluntate à Religione defeciſſe. nam quæ poteſt eſſe iuſta tam horribilis cum Deo diuortij aut digna ſatis cauſſa? Cedendum tamen ſubinde importunitati putat Societas, tum ne ad triſtiora conſilia confugiant ſatis iam infelices, ſuamque geminent cladem; tum etiam quia fructus ab illis ſperari magnus non poteſt, qui iam meliore ſui parte, hoc eſt animo, Religioſi eſſe deſierunt. Cunctabunda tamen eſt Societas & difficilis in eiuſmodi hominibus dimittendis, etiam tunc, cùm vtile videtur ab illo qui defectionem vrget, liberari: tum quia hæc difficultas nonnullos ad ſaniorem mentem reducit, tum quia aduerſa huic facilitas multis eſſet pernicioſa. Sed non ideò cenſet exſpectandum, donec ſpes eſt reſipiſcendi. Quid enim iuuaret dimittendi poteſtas, cùm talis ſpei non alius ſit terminus quàm vitæ? Nulla enim eſt tam deplorata improbitas, cuius emendandæ ſpes quoque deplorata ſit, cùm via numquam ſera ſit ad bonos mores, aut obſtructa.

Porrò Sacerdotes qui dimittuntur, etſi non habeant quo alantur, de nemine tamen niſi de ſe queri poſſunt. vſa eſt enim Societas iure ſuo: quod ius cùm non ignorarent, aut Societatem ambire non debuerant, aut calamitati non dediſſe cauſſam. Neque Epiſcopos, qui ſacris illos initiarunt, vlla lex obligat eos alendi, vt perperàm à quibuſdam exiſtimatur. Iure enim ſuo tunc ceſſerunt, cùm voluntariæ pauperatis titulo ſacros Ordines ſuſcepere.

Dimiſſis nihil debet Societas.

Sed neque Societas iis quidquam debet, præter communem, quam cuiuis hominum debet, charitatem. Quàm autem hoc æquum ſit, præclarè deducit Decretum tertium Congregationis ſeptimæ, quod vniuerſum, nec apice mutato, operæ eſt pretium hîc inſerere; ſic autem habet: Cùm ratione Sacerdotis cuiuſdam, qui importunis poſtulationibus dimiſſionem è Societate impetrauerat, Pontificiq́ue libellum ſupplicem ad alimenta à Societate impetranda obtulerat, propoſitum per Illuſtriſſimum Cardinalem Bellarminum à ſuâ Sanctitate fuiſſet, vt proſpiceret Societas, quid facto opus eſſet circa dimiſſos à Societate Sacerdotes, qui maiorum hereditate, quiq́ue Religionis omniq́ue alio titulo carent:

Decretum Congreg. 7.

Poſt ſeriam prolixamq́ue huius rei diſcuſſionem, cenſuit Congregatio, omni animi ſubmiſſione rogandam eſſe ſuam Sanctitatem, dignaretur Societatis iura, receptamq́ue iam inde ab initio ſui conſuetudinem tueri: maximè cùm grauiſſimæ cauſſæ ſint, quæ nihil in hac re mutandum ſuadeant.

Ac primò, pauciſſimos à Societate dimitti, qui alimentis ad vitam neceſſariis careant: ac vix in ſingulis Prouinciis vnum alterúmve reperiri poſſe qui egeat: imò in vniuerſâ Societate adeò eſſe paucos, vt ab omnibus totius Societatis Prouincialibus, qui Romæ nunc ſunt, vix decem eius generis homines deſignari poſſint.

Secundò, inter eos qui dimittuntur, vix quemquam reperiri, qui non iis naturæ donis, exercitatione ſtudioq́ue in Societate confirmatis, præditus ſit, vt facili negotio conditionem conſequi poſſit, quâ ſe vitamq́ue ſuam modeſtè & honeſtè tueatur, ſi modò viri boni officio fungi

fungi velit: ſin minùs, pergatq́ue in delictis, ob quæ vt plurimùm dimittuntur, pœnis potiùs tales inſolentias frænandas eſſe, quàm præmio remunerandas.

Tertiò, accedit, Societatem maximos ſumptus, nullo ſuo emolumento, in alendis talibus Nouitiatus ac ſtudiorum tempore, atque in reliquo etiam quo in illâ vixerunt annorum decurſu tuliſſe, vt peracti ſumptus longè emolumenta ſuperent: vt meritò queri non poſſint; maximè cùm aut ob delicta non leuia, aut importunâ rogatione dimittantur.

Quartò, neque maior videtur ineſſe Societati obligatio, dimiſſos ob culpam alendi, quàm Iudici eos, quos ob manifeſtum delictum Beneficio aut Clericali titulo priuauit, damnauitq́ue. Neque tamen quiſquam damnatorum talium Iudicem ſuper alimentis conuenire conſueuit.

Quintò, & ſanè duriſſimum foret, Societatem ad præſtanda alimenta teneri eorum, quos ob non leues culpas dimittit. Neque enim quiſquam aliorum Ordinum tenetur ad alendum eos, quos à Religione ſuâ ob delicta præſcindit: qui, ſi res propiùs conſiderentur, multò plures in ſingulis reperientur, quàm qui à Societate dimittuntur; maximè ſi componantur cum iis, qui à Societate dimiſſi, mediis viuendi carent: cùm tamen plerique eorum, qui à reliquis Religionibus præſcinduntur, non raro pluribus egeant. neque tamen quiſquam hactenus cenſuit talibus alimenta à Religionibus ſuis præſtanda eſſe: neque quiſquam eâ inuerecundiâ & audaciâ, qui cùm ob manifeſtum crimen ab Ordine reiectus eſſet, ab eodem alimenta ſibi deberi iure contenderet, aut Sedem Apoſtolicam ſuper iis compellaret.

Sextò, aperiret deinde hæc alimentorum ſuppeditatio viam ad cogitationes de deſerendâ Religione ſuſcipiendas; maximè in iis qui minùs feruentes, commodorumq́ue ſuorum ſtudioſiores, otiiq́ue amatores ſunt. Spes enim hæc alimenti non paucos fortè traheret, qui illâ deſtituti in Religione detinentur. Fieretq́ue paulatim, vt, cùm emolumento hoc, ac quaſi deſertæ Religionis præmio, plures prouocati, vocatione relictâ, ſæculum repeterent; Collegia, quæ ægrè admodum operarios ſuos ſuſtentant, magnam neceſſariæ ſuæ dotis partem in tales effunderent, non ſine graui Fundatorum ac Benefactorum ſuorum offenſione, qui dona ſua in tales nollent profundi; ac manum etiam retraherent, eleëmoſynaſq́ue negarent, quas ad tales diuertendas eſſe meritò vereri poſſent.

Septimò, extat & Toloſani Parlamenti nobiliſſima deciſio, quâ P. Claudium Bernardum, Prouinciali P. Ioanne Gentilio à Societate egreſſum, petentem alimenta à Societate, iudicauit iniquum poſtulare.

Octauò, eſt denique & illud non leuis momenti in hoc negotio, quòd, cùm anno CIↃ. IↃ. XCVII. Aprilis XXI. memoriale quoddam Clementi felicis recordationis VIII. porrectum fuiſſet de Sacerdotibus à Societate dimiſſis, paupertatis ac Religionis titulo ordinatis, cùm ad egeſtatem, adeoq́ue & ad mendicitatem deuenire poſſint; Pontifexq́ue

Universidad de Deusto
Biblioteca

fexque Cardinali Matthæo ex Congregatione Concilij, memoriale diſpiciendum tranſmiſiſſet; iſque à P. Laurentio de Paulis Breue ſibi tradi petiſſet, quo Societas in ordinandis Sacerdotibus ſuis vtitur, quo Conſtitutioni Pij V. ſuper ordinandis derogatur; Summoque poſteà Pontifici, re priùs ſeriò & accuratè diſcuſſâ, retuliſſet Cardinalis, aliàs hoc negotium per Summos Pontifices & Congregationem ſancti Officij fuiſſe examinatum, & intactum demum relictum; Pontifex, iis auditis, eamdem etiam rem integram Societati reliquerit. Hactenus decretum. cum quo argumentum hoc finio, triſte quidem nomine, ſed re tam vtile Societati, vt maius à Sede Apoſtolicâ beneficium ne optare quidem poſſit. Nihil enim Societati æquè prodeſt, atque hæc iactura; nihil illam tam auget, quàm hæc reſectio; nihil æquè ſecuram facit, atque hoc omnium periculum. Quanta verò Ignatij quàm diuina ſapientia, quæ tam robuſtis præſidiis Societatem ſuam etiam aduerſus temporis iniurias armando, orbem docuit, non omnia temporis eſſe ſpolium, ſed virtutem & Religionem ita muniri poſſe, vt nec æuum quidem eam labefacturum eſſe videatur; &, quod rebus omnibus exoletam quamdam ſeu ſenectutem, ſeu interitum adferre dicitur, Societati polliceatur ætatem vegetam ſemper ac florentem, ſuæque iuuentuti parem; & annorum tantùm curſum, non damna ſenſuram.

Sed miſſam faciamus triſtem nonnullis atque inamœnam hanc dimiſſionis materiam. Nunc quoniam Naſcentem Societatem, eiuſque Inſtituti incunabula hoc primo velut actu repræſentauimus, reſtat, vt ſpectatoribus noſtris miſſilia quædam (niſi fortè natalitia munera dici mauultis) non tam pretio quàm affectu metienda diſpertiamur.

EXER-

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

De nomine IESV.

IESVS nomen ſalutis eſt.

Vocabis nomen eius IESVM: *ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Matth. 1.

QVOTIES immortalem infantem, quoties mortalem Deum, Auditores, tacitâ mecum mente perpendo; toties ſuſpenſus ambigo, quid magis amplectar, aut priùs admirer; blandam ſilentis Maieſtatis infantiam, an verendam vagientis infantiæ Maieſtatem. Hoc autem res illa hinc ſuauior eſt ad amorem, inde ſublimior ad ſtuporem, quòd exilitas iſta, & magnitudo illa, ita ſimul inter ſe pugnent, atque ita conueniant, vt illius demiſſa benignitas nihil de huius præcellenti dignitate imminuere videatur. Inuoluuntur illa quidem, ſed ſuis adeò fiunt lucida inuolucris, vt in caducâ infirmitate ſtabilis virtus, in obſcurâ ignobilitate clara ſublimitas, in iacente ſubmiſſione erecta magnitudo, in neglectâ humanitate adoranda diuinitas eluceſcat. Ac proinde, niſi hæc ita ſuis latebris immerſa eſſent; profectò neque amor crederetur eſſe tam vehemens, neque tam potens eſſe maieſtas. Nam Deus brachiis prehenſari, ſinu inuolui, oſculo contingi, ad aram ſiſti, cultro ſauciari non poſſet, niſi ſub carnis inuolucro lateret; & abdi non poſſet, niſi tanta eſſet eius potentia, quæ & optimo ſimul amoris obſecundaret imperio, & maximæ amantis non officeret dignitati. Igitur rem iſtam tam ſuauem, quàm miram, amor inuenit, poteſtas exſecuta eſt; vt, cùm alia pleraque, quæ Dei ſunt, eius præſentiam manifeſtè declarent; hoc dulce prodigium, illum ipſum à quo manauit, poſſit abſcondere. Vnde rei attonitus nouitate, cum Chryſologo iure mihi videor exclamare poſſe: *Quod natura non habet, vſus neſcit, ignorat ratio, mens non capit, pauet cælum, ſtupet terra, creatura miratur; quomodo ſermo enarrabit humanus? Quis attinget arcanum Dei, partum Virginis, rerum cauſſas, ſæculorum negotium, commercium diuinitatis & carnis, hominem Deumque, vnum Deum?* Quare de infante hoc Verbo quænam ego verba Orator infans pro dignitate proferre potero? Quamquam non eſt, quòd operoſiùs infantiam hîc purgem meam; ſiue quòd ſperem fore, vt is qui ſic amat abſcondi, dictionis meæ tenebras non reformidet: ſiue etiam quòd, quò minùs eloquens vobis videbor, eò meliùs recèns natum infantem ſim omnibus expreſſurus. Quare omne illud amoris potentiæque miraculum, ceteraque auguſtiſſimarum argumenta rerum prudens volensque prætereo; ac duo dumtaxat Serm. 143.

Duo tractanda: Primò littera nominis, Secundò significatio. de puero velut puer tractabo. Primùm solius CHRISTO impositi nominis elementa dinumerabo: deinde eiusdem significationem breuiter inuestigabo.

Apocal. 1. Alcasar & Glossa. Lib. 1. Oracul. Enimuerò ne in litteris colligendis nimius sim, missum facio Latini nominis quinarium, *& in calculo nomen nouum scriptum* quinque vulnerum sculpturâ: omitto etiam cum Cumanâ Sibyllâ octo monadas, octo decadas, octo hecatontadas in Græco nomine obseruari. Solos enim Hebræos, quoniam puer Hebræus est, consulo; & cum illis in IESVAGH diuinitus indito nomine per Iod, Schin, Vau, Ghain fortunatum quaternarium numero. Neque verò in animum facilè inducam, sine mysterio quatuor litteris Deum-hominem nominari; quando intelligo celeberrimum Dei ipsius nomen, non tantùm Hebræis sacrarum rerum omnium promis-condis tetragrammaton esse, per Iod, He, Vau, He; verùm etiam audio à plerisque nationibus, non minùs diuino nutu, quàm occulto naturæ prodigio, Deum quatuor litteris pronuntiari. Ecce tibi octies quater nomina Deum sic exprimentia gentes inter diuersas: in quibus recensendis consultò alphabeti seriem teneo.

Cæl. Rhod. lib. 22. c. 9. Gyrald. Hist. Deor. Syntag. 1. Pontus Thyardæus l. de Vniuers. Io. Eckius Homil. 3. de nom. IESV.

Nomina Deum quatuor litteris exprimentia.

Arabibus est	*Alla.*	Assyriis	*Adad.*
Antarcticis	*Topa.*	Ægyptiis	*Toir.*
Æthiopibus	*Amlaù.*	Chaldæis	*Eloa.*
Croatiis	*Doeg.*	Dalmatis	*Bogt.*
Flandris	*Godt.*	Gallis	*Dieu.*
Germanis	*Gott.*	Græcis	Θεὸς.
Hebræis	*Iehouah*	ineffabile. *Adonaî*	Dominus.
Hetruscis	*Esar.*	Hibernis	*Dieh.*
Hispanis	*Dios.*	Italis	*Idio.*
Iaponibus	*Ixin.*	Indis	*Zimi.*
Ingenis	*Odel.*	Latinis	*Deus.*
Lusitanis	*Deos.*	Magis	*Orse.*
Persis	*Syre.*	Polonis	*Boog.*
Perüanis	*Iaie.*	Saracenis	*Abgd.*
Syris	*Eloa.*	Turcis	*Agdi.*
Tyrrhenis	*Eser.*	Wallachis	*Zeul.*

Vniuersa propè rerum natura quaternario constat. Ecce omnia quatuor litterarum. Huc insuper accedit Deum omnia suo pondere, mensurâ numeroque molientem, non frustrà illud perfectissimum nomen quaternario complexum esse; cùm propemodum omnia, quæ ad vniuersam rerum conditarum naturam pertinent, quaternarius comprehendat. Nolo hîc meminisse cum Physicis omnem rerum caussam, cum Musicis omnem concentum, cum Arithmeticis omnem numerum, cum Geometris omne corpus, cum Architectis arcam Noë templumq; Salomonis, cum Astrologis Zodiacum & cæli plagas, cum Archistrategis metationem castrorum Israël, cum Politicis veterum Imperiorum Monarchias, cum Theologis virtutes cardinales, quaternario contineri. In hominem vniuersi Principem oculos conijcio, cuius in primis Parens primus, Augustino, Cypriano, Bedâ notantibus, nomine suo tetragrammato Græcis litteris exarato, Orientem, Occidentem, Aquilonem, Meridiem expressit. Intuere nomen, & numera: Αδὰμ:

Augustin. Tract. 9. in Ioan. Cyprian. l. de Sion & Simâ. Beda in Ioan. Tom. 5.

Α, Αγαθὴ, Δ, Δύσις, Α, Ἄρκτος, Μ, Μεσημβρία.

hoc ipsum canente Sibyllâ: Lib. 1. Orac.

— *Qui nomine complet*
Ortumque, Occasumque, Austrum, Boreamque rigentem.

Parum esset nomine, nisi reipsâ Adam ipse, omnisque posteritas, atque adeò omnis homo, quaternarium corpore animoque inoluueret. Siquidem vt humanus animus, Pythagorâ docente, rerum omnium quaternarium exhibet, per illud quòd est, quòd viuit, quòd sentit, quòd intelligit: ita hominis corpus quatuor ingentia mundi membra, ignem pulmone, aërem carne, aquam cerebro, terram ossibus; ita quatuor principes qualitates, cholerâ, sanguine, phlegmate, atrâ bile; ita quaternas anni vices, quatuor ætatibus; ita quatuor mundi latera, quatuor suis, Orientem dextero, Occidentem læuo, Meridiem vertice, Aquilonem calce, Philosopho teste, complectitur. Adde, eiusdem hominis quatuor esse nouissima; eiusque æternitatem cubo, siue quadro, signari. Quem quidem Microcosmum dum isto numero refertum auditis, simul eodem quaternario Megalocosmum plenum esse conspicitis. Quid deinde? Eia Societas IESV, quæ quadrilittero isto nomine insignita es, quæque annum quadragesimum sæculo recurrente iam colis; omnibus beneuolè annuentibus, tetragrammato isti nomini per quaternarios triumphum adorna. Sed quia tuus iste triumphator in Israël, modò pauper est; age quadrigam Ezechielis illi emendica. Prosiliat itaque in arenam cum suo curru Cherubinus iste, cui nomen est quadruplex, & cuius singula animalia quadriformia. Substratâ ardenti purpurâ insistat mediæ quadrigæ Verbum infans, salutis tesseram prætendens crucem; in cuius quadro latere, nomen salutis Iod, Schin, Vau, Ghain gemmâ fulgurante sculpatur. Quadrigam præeant quatuor Angeli, qui congregaturi electos à quatuor ventis: lateri dextero assistant quatuor Euangelistæ; læuo quatuor celeberrimi Doctores: subsequantur quatuor notissimi Religiosorum Ordines. tuque his te adiunge quadrimembris Societas, cuius Socij singuli, ac præsertim quatuor vota Professi, illud tetragrammaton nomen expediti ferre per vniuersi quatuor latera: ponè subeant præfatæ illæ nuper gentes quaternæ & quaternæ. Agite nunc Angeli, & quatuor argenteis tubis ter quater intonate: *In nomine* IESV *omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum.* Igitur flexo in primis poplite, quatuor inferorum loca sese incuruent: tuque deinde cum quatuor tuis partibus, quatuor elementis, quatuor anni temporibus, quatuor ventis, quatuor rerum substantiis, vniuersa terra subside: tu denique inclinare superna ciuitas in quadro posita, ter quaternis nixa fundamentis, totidemque portis ad quatuor cæli climata patefactis. Prouoluantur isthic in genua è vigintiquatuor sedilibus, vigintiquatuor seniores inter quatuor animalia constituti: & ex illis centum quadragintaquatuor millibus signatorum, ex ter quaternis tribubus filiorum Israël triginta sex millia quaternariorum venerentur hoc nomen, & alternis inclament: *Dignus est Agnus* (& cum diuinissimo nomine) *dignus est* IESVS, *accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.*

Triumphus per quaternarios adornatus,

יהשוע

Philip. 2.

Apoc. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nomina certas ob causas olim data

Vt autem puer esse pergam, qui felicia puero impositi nominis elementa sum nactus, modò eiusdem significationem perquiro. Olim solenne fuit Romanis, Græcis, Hebræis (vt alios complures omittam) non fortuitò, sed consultò, pro cuiusque vel publicâ dignitate, vel priuatâ integritate, aliâque de causâ nomen rebus accommodatum imponere. Ac primùm quidem Romani à victis gentibus domitisque Prouinciis, ab Achaiâ, Africâ, Asiâ superatis; ab Allobrogibus, Baleribus, Callaicis subactis; à Getuliâ, Germaniâ, Macedoniâ subiugatis; Cæsares suos atque Victores Achaicos, Africanos, Asiaticos, Allobrogicos, Balearicos, Callaicos, Getulicos, Germanicos, Macedonicos nuncuparunt. Quòd si Græcorum lubet recordari; apud hos Artaxerxes à memoriâ Mnemon, Demetrius ab vrbium expugnatione Poliorcetes, Damippus ab audaciâ Ceraunus, Dion Prusieus ab eloquentiâ Chrysostomus, Pyrrhi proauus à robore Alcetes, Pyrrhus à belli nouitate Neoptolemus, Ptolemæus à beneficentiâ Euergetes, Phocion à probitate Chrestus, Seleucus à victoriâ Nicanor, plures denique ob alias rationes atque alias, sua nomina sunt auspicati. Quid iam de Hebræis? quid de sacris paginis? vbi quot nomina, tot vitæ argumenta; quot verba, tot propemodum notanda mysteria. Quid apud hos Adam? idem qui ex terrâ. quid Abraham? pater multitudinis. quid Isaac? risus. quid Iacob? supplantator. quid Esau? operans. quid Ioseph? augmentum. quid Beniamin? filius dexteræ. Sic Aaron, docens; Moyses, assumptus; Iosue, saluator; Saul, postulatus; Dauid, dilectus; ceterique innumeri, illud quod vitâ vel prodigio intus occultabant, nominis significatione foris prodiderunt. Ceterùm vt ex Latino, Græco, Hebræo fonte non temerè nomina dimanarunt; ita contendo, sacratissimum Seruatoris nomen, non nisi ab arcano consilio, atque altissimâ ratione suum omen inuenisse.

Romanis,

Græcis,

Hebræis.

Tu igitur age in primis Matthæe, tot sæculis exspectatum, tot prodigiis præsignatum, tot imaginibus adumbratum, tot vaticiniis prædictum, tot votis expetitum, tot suspiriis exoptatum, tot denique lacrymis quæsitum nomen edissere. *Vocabis*, inquit, *nomen eius* IESVM. Quid ita? amabo te. Interpretationem nominis assecutus: *Ipse enim*, ait, *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Vnde planè illis assentior, qui existimant hoc nomen ab Hebraico illo *Iesuagh*, id est à salute, deduci, vt qui salus exstitit omnium, etiam nomen ipsum salutis obtineat. Multò sanè illud ante CHRISTI tempora à Rabbi Haccados, ætate Consulum Romanorum est assertum, qui Antonium Consulem his verbis affatur: *Quia Messias homines saluabit, vocabitur* IESVAGH: *gentes autem alterius nationis, quæ fidem eius sectabuntur, vocabunt eum* IESVM. *Propterea inuenies hoc nomen* IESVS *designatum in textu Geneseos* 49. *v.* 10. *Veniat qui mittendus est & ipse. Si enim accipias in Hebræo primas litteras harum dictionum, conficies nomen* IESV. Hæc Rabbi Haccados, quem Iudæi Magistrum nostrum sanctum soliti sunt appellare. Eodem artificio vsa est Sibylla Erythræa, quæ circa annos Ezechiæ Regis floruit: illa enim de CHRISTO quædam carmina Græca contexuit, quorum (quod mirabile est) primæ litteræ vnde inchoantur, in normam acrostichidis

Matth. 1.

Refert Galatinus l. 3. Arcan. c. 18.

chidis conficiunt eiusmodi sententiam: Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτὴρ, id est, IESVS CHRISTVS *Dei Filius Saluator*. Vbi ingeniosè insuper suo more Augustinus aduertit, ex prioribus litteris eorumdem verborum exsurgere verbum ἰχθὺς, id est piscis. At enim quis ille piscis? Non alius sanè quàm qui procelloso mundi huius naufragantis Oceano natans, submerso humano generi, velut alteri Ionæ, fida statio & salus exstitit: aut ille, qui amarissimo dolorum suorum felle, sub vnius Tobiæ typo, oculos omnium reclusit. aut ille denique, qui in craticulâ crucis tostus ac torridus, perdito orbi non tantùm pabulum, sed salutem vitamque suffecit. Maneat itaque fixum ratumque singulari mysterio, IESVM, IESVAGH, hoc est *salutem*, nominari. Sed quantæ, obsecro, aut admirationis, aut venerationis esset IESVM salutem nominari, nisi veritatem significationis istius profuso cruore firmasset? Perge igitur, & fusi cruoris elementa iam censе; & etymologiam indaga. Verùm ego ad solum istius aspectum sanguinis erubesco & attonitus hæreo: *A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* nihil horum capio, nihil intelligo. Neque enim professus sum de atrocissimo isto spectaculo me loqui aut velle, aut posse; sed dumtaxat pueri instar, litterulas voluere, & quid sibi velit IESV nomen, inquirere. Abundè mihi est, vt acquiescam, hoc nomen inane non esse: *Vocabis nomen eius* IESVM: *ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Totum hoc nomen, totus IESVS est noster. Accede eia mecum, quisquis es, & eminus vestigia illius venerare, Numen est: pedes osculare, Pontifex est: manus prehensa, Dominus est: collo incumbe, frater est: os dissuauia, sponsus est. Totus enim IESVS, ac totum nomen illius, nostrum est. Quid trepidas? Age postula, vt donum tibi offeretur: admitte, vt depositum tibi credetur: exige, tibi soluetur vt debitum: tolle, tibi cedet vt pignus: immola, tibi parebit vt victima. Ne morare, ne dubita; cælestе hoc donum, immortale depositum, liberale debitum, securum pignus, nobilem victimam, fidens postula, fidelis admitte, constans exige, securus tolle, felix immola. Pergat interea vnusquisque nostrûm, ingentibus animis, imitatione CHRISTI; Christiani nominis partes omnes ac numeros, pro suo quisque vitæ genere, probis moribus, atque omni exercitatione virtutis implere. Vos verò præ reliquis, Patres religiosi, quibus illud IESV nomen multò religiosissimum est, pergite non tantùm priuato animarum vestrarum emolumento salutique consulere; sed tetragrammaton illud nomen, eiusdemque vim, per terras & maria, per quatuor orbis plagas feliciter propagare. Nihil enim animi vestri vigor, diuinitusque concessa dona habent maius, quàm vt possint; nihil ardens voluntas, & incensa virtus habet melius, quàm vt velit prodesse quàm plurimis. Dixi.

Lib. 18. de Ciuit. c. 23.

Ierem. 1.

Matth. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORATIO SECVNDA.

De nomine IESV *in solennitate* CIRCVMCISIONIS, *quæ præcipua est Societatis* IESV.

IESVS nomen cruentum est.

Vocabis nomen eius IESVM: *ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Matth. 1.

QVoniam hodiernâ die ipsum Verbum, adeoque ipsa eloquentia conticescit, atque opere solo, & quidem cruento, loquitur; non videtur alienum fore à ratione, si hodie taceat omnis Orator, & pro exordio, solius voces operis audiantur. Vnde cùm spectandi, non loquendi, sese offerat argumentum; nemo mirabitur me spectaculum exhibentem, non vti pristino more dicendi. Spectatores igitur adesse nunc iubeo, non Auditores: cum marito virgine, Virginem spectatricem, spectatores Angelos, spectatores vos vniuersos. Ecce tragœdiam inchoat prologus infans; Deus sine veste personatus, actor sine voce, choros exhibente vagitu, loquentibus lacrymis, nouo tragœdiæ ritu, primâ scenâ catastrophen exhibet. Spectate: ecce pallent labra corallina; ecce marcent roseæ genæ; vbertim stillant geminæ ocellorum gemmulæ; crebrò gemit os formosum; alternis singultit lacteum pectus. Spectate: miserè tremunt frigidulæ manus; vndique titubat mollicella caro; tenerè palpitant paruula cum corculo viscera; toti trepidant infantiles artus. Spectate: ad asperas tangentium manus tenella membra suspirant; culpam damnati, sine culpâ reus pauet; ad ictum & vulnus puer formidat; delicatulus infans ad cultrum petrinum perhorrescit. Intereà rigidam dextram tenerrimus experitur; insons tormento plectitur; infantulusque, quem vixdum habet, sanguinem profundit. Ita *vocabis nomen eius* IESVM. Actum est. Cælum & terra, quid hoc est? Veréne conspicor fortitudinem illam infirmari? fiduciam pauere? lætitiam tristari? sanitatem ægrotare? castitatem circumcidi? Euoluendum nobis hoc mysterium, retegendæ latebræ, inuestiganda ratio tam inusitati spectaculi, nominisque tam cruenti. Enimuerò existimo quot circumcisionis, tot imponendi nominis fuisse rationes. Vos autem quotquot adhibui spectatores, nunc Oratores esse desidero; vt ego, qui in exordio tacitus omnia suspexi, reliquâ etiam oratione attonitus obmutescam; dumque ab omnibus tam noui, & hactenus inauditi facinoris causlam quæro, me nouum præstem omnibus Auditorem. Atque in primis dic age, cum marito virgine Virgo-mater, quæ potuit esse ratio circumcidendi talis infantis ac tanti? vnde infantulus aut hoc potuit meruisse, aut voluit tolerasse? meruítne qui peccare non potuit? voluítne qui fari nequiuit? velle potuit lapis lydius approbari? fons limpidissimus expurgari? nix candidissima emendari? sol splendidissimus illustrari? templum sacratissimum expiari? Quo nouo vel veteri more atque

Matth. 1.

Tractanda caussa circumcisionis, ac nominis.

Quæritur ratio à Virgine & S. Iosepho.

que instituto hoc purissimum aurum correctum? erat sine scoriâ. serenissimum hoc speculum detersum? erat sine maculâ. læuissimum hoc marmor expolitum? erat sine scabritie. sinceriſſimum hoc frumentum euentilatum? erat sine paleis. integerrima hæc vitis putata? erat sine superuacuis sarmentis. Homo, inquam, omnium hominum innocentissimus circumcisus? erat sine crimine. Quid igitur caussæ est? quid ad hæc Virgo-mater? Illa nihil ore, sed adspectu flebilis adstat spectaculo, tam saucia corde, quàm Filius carne; seruatque omnia hæc in corde suo. Tacet vicissim (quid enim aliud agat?) modestissimus Ioseph, & depresso collo tragœdiæ huius spectator ingemiscit. Vos ego compello, vos testor, eiusdem tragœdiæ spectatores ac testes Angeli, quid tandem caussæ est, cur infans, & insons quidem, hæc patitur? cur vim omnem non repulistis? At, inquiunt, homo cùm sit, humana passus est. Ego verò contrà: Non homo tantùm, sed & hominis opifex est; si Patrem habuit, at ille feminam nescit: si matrem vidit, at illa virgo viri nescia permansit: Virgo quidem concepit infantem, at eumdem ætate grauem virum circumdedit: expletis illum mensibus genuit, sed diu ante se genitum: natum vocauit, sed eumdem patrem agnouit. Agite ergo iterum (dabitis enim scio hanc mihi veniam, benignissimi Cælites, si in tam suaui argumento vobiscum pergam argutari) nuper arcano matris latebat in vtero? sed eumdem etiam tunc nullum mentis nostræ vestræque latebat arcanum. iacebat in solo? at idem fulgurabat in cælo. fugebat vbera? at idem regebat sidera. vagiebat in stramine? at tonabat in æthere. præsepi claudebatur? at vniuersa complectebatur. Quæ cùm ita sint, non tantùm insons, sed & Deus est: quî potuit ergo circumcidi, cuius origo, æternitas; cuius libertas, peccandi impotentia; cuius natura, bonitas; voluntas, integritas; opus, innocentia? Quid igitur caussæ fingi aut concipi potest? Stant attonitæ Angelicæ mentes, tantumque spectaculum silentio ac stupore venerantur. Itaque pace vestrâ, immortales Animæ, ad mortales me conuerto; ad vos, inquam, Auditores, aut potiùs Oratores mei: vos enim, vt liberè quod sentio eloquar, hodie plus quodammodò iuris habetis quàm ipsæ beatæ mentes, cùm de mortali Deo ratiocinandum est, qui nusquam Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit. Loquimini vos itaque, audiente me, quæ sit caussa tam indignæ tragœdiæ: atque in primis, vt gradatim procedam, vos honestissimarum disciplinarum ornatissimi cultores Philosophi quid censetis? quid ex ipsis naturæ principiis, quid super hac re adfertis? Placuit, inquiunt, hoc manifesto signo ostendere, se germanam, veram, naturalem carnem, non ex vicino aëre emendicatam, cælóve decisam induisse. Ita est; & sic Manichæum, Valentinum, Apollinarem euertitis, vestræque sententiæ Epiphanium assertorem habetis. Quid vos Astrologi? Prognosticon hoc esse censetis, rei venturæ certumque præsagium? scio vobis manè cælum rutilans pluuiam portendere vespertinam; primamque illam purpuram sæpè serotinâ excipi tempestate. Quid præterea? Desuper, inquiunt, cælo micans sanguineus cometes, frequenter assolet Principis alicuius aut Regis interitum præsagire. Vt vt est; illud sanè omnibus exploratum est, hunc

quæritur ab Angelis,

Hebr. 2.

quæritur ab hominibus.

A Philosophis redditur prima ratio:

Hæresi 30.

ab Astrologis secunda & tertia:

à Medicis quarta & quinta:

Universidad de Deusto
Biblioteca

hunc primum imbrem, maximum nimbum; sanguinemque hunc, Regis Regum cruentam mortem fuisse consecutam. Vos autem, Expertissimi Domini, quid de hoc experimento pronuntiatis? Quia exuberantem in nos amoris calorem (vos febrim vocate) diutiùs in se ferre non poterat, an ei vena fuit incidenda? Bonum factum. Sed quid deinde? Anne vt humano generi iam senio confecto, propinato sanguinis infantilis hausto, vires, vitam, iuuentutem instauraret? Contendit enim multis argutisque rationibus Marsilius Ficinus, senem, si pueri sanguinem fugat, in nouam restitui iuuentutem. Penes vos hoc esto iudicium: sed & cura. Vos autem Iuris-periti, quid censetis? quod est vestrum suffragium? Ideóne fortassis hoc egit, vt iam spontaneus omnium Fideiussor effectus, nondum cesso publicæ solutionis die, anticipatâ (vt loquimini) solutione; vel potiùs liberali donatione, aut refunderet creditori, aut donatario largiretur? Rectè habet. Quæ porrò vestra sententia est, Eximij Domini, ac Magistri Nostri? Dicitis Primò: Ratio à priori est, quia sic voluit. Dicitis Secundò: Ratio à posteriori est, vt hoc signo sese ex celeberrimâ vetustissimaque familiâ magni Abrahæ esse, illiusque legitimum semen ostenderet. Ita sentit vobiscum vester Doctor Angelicus. Vos autem Togatæ Nobilitatis Amplissimi Consiliarij, vosque Nobilissimi Magistratus, quid in hoc actu Filio Dei propositum fuisse censetis? An vt, quam olim Legislator legem omnibus tulerat, hodie confirmaret, atque opere suo ipse subscriberet? Certè hoc Apostolus innuit, dum ait: *Misit Deus Filium suum, factum sub lege.* vobisque consentit scitum illud vetus: *Patere legem, quam ipse tuleris.* An potiùs ideircò, vt legem hanc patiendo, eamdem prudenter abrogaret, & iuberet nouam? Certè vobis hac in parte adstipulabitur Epiphanius. Sed cùm de cruore hîc agatur, quid iudicatis vos fortissimi belli Duces, vosque sago Nobiles? Anne sanguinem hunc fudit generosissimus pugil, vt ostenderet sanguinolenta præludia maioris certaminis, ingentesque animos, quibus iam tum hostes nostros opprimeret, spolia detraheret, & de iisdem hoc stratagemate domitis triumpharet? Verùm hîc ego vobiscum demiror nouum pugnæ modum, vbi Imperator inermis periculosè duellat: cui sagum, panniculi; balteus, fasciæ; tympana, gemitus; tuba, vagitus; clamor, lacrymæ; tela, suspiria: cui Campus Martius, stabulum; currus falcatus, præsepe; sonipedes, asellus & bucula: cui certare, est vinci; cui stare, iacere est; cui denique triumphare, est sanguinem fundere. Victoriæ interim applaudimus tali, tantæque: quæ vt dolore ipsi stetit immenso, sic maximam nobis omnibus attulit voluptatem. Neque par est, vt vos ego præteream, qui Religiosam, & præ reliquis sanctiorem vitæ rationem professi estis; vosque Hierarchici Ordinis Viri Ecclesiastici: nisi placeat (quâ prædíti omnes estis benignitate) hunc modò mihi fauorem impertiri, vt pro vobis Societatem IESV, cui hodierna solennitas in paucis celeberrima est, singulatim interrogem. Dicite igitur, Patres religiosi, cur IESVS parens salutis, ac vitæ Princeps vestræ, fuerit circumcisus? An, vt obtemperandi exactam legem suâ admirabili obedientiâ stabiliret? Sic censet Epiphanius; vosque ita censetis, quibus eadem virtus præ ceteris potissimùm cordi est.

Lib. de Sanit. tuendâ cap. 11.

à Iurisperitis, sexta?

à Theologis, septima & octaua:

3. part. q. 37. art. 1.

à Togatâ Nobilitate, nona & decima:

Galat. 4.

Hæresi 30.

à Sagatâ Nobilitate, undecima:

à Religiosis, & Ecclesiasticis,

à Societate IESV, duodecima:

Ibidem.

An

An verò vt importunam carnis molestiam compescendam, & castimoniam rigidè colendam esse suaderet? Ita vobis suffragatur Ambrosius. Ea videlicet virtus est, quam sanctus Pater noster in omnibus optauit Angelicam; sed quam CHRISTVS modò desiderat esse diuinam. An fortè ne quemquam ex Iudæis offenderet; si, quod sanctè ac more Maiorum quisque vsurpabat, ipse solus abnueret? Rectè, vt & nos pariter caueamus, qui publico bono nascimur, ne vel vllis priuatis vmquam offendiculo simus. An eam ob rem infami hoc stigmate peccati voluit inuri, vt altissimæ in se demissionis omnibus præberet exemplum? sic Bernardus: sic minimæ Societatis Religiosi, ab hominibus minimi fieri, ab eisque despici æquo animo fortique toleremus. An propterea in sanctissimo corpore circumcisus est, illudque dignissimum IESV nomen accepit, vt nos qui diuino quodam consilio in huius nominis consortium vocati sumus, eiusmodi præclarum factum, non tantùm circumcisione quadam internorum animæ sensuum, verùm etiam exteriorum corporis æmulemur? Cum Apostolo nempe *semper mortificationem* IESV *in corpore nostro circumferentes:* vt non modò nomen, sed *vt & vita* IESV *manifestetur in corporibus nostris;* & quamdiu sanctissimi nominis, tamdiu circumcisionis illiusmodi recordemur. An ideò denique violentâ manu cruentum nomen assumpsit, vt vnusquisque nostrûm sibi peculiariter inculcatum existimet, quod olim de eodem dictum Apostolo: *Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati?* Ita se res habet, vt scilicet pro salute mortalium acceptum illud diuinissimum nomen paratissimi simus, quæcumque vis vrgeat, effuso cruore vitâque oppignoratâ profiteri.

decima-tertia: Lib. 1. de Abraham cap. 17.

decima-quarta:

decima-quinta: Sermone de Circumc.

decima-sexta:

2. Corinth. 4.

decima-septima:

Act. 9.

Tandem dicite vos vniuersi, quænam ratio circumcidendi? Numquid non propter hoc ipsum circumcisus, propter quod natus, propter quod passus? Ita cum vniuersis Bernardus. Vna omnium, vna singulorum est ratio, salus omnium, salus singulorum: & quemadmodum tota circumcisio salus est; ita totum nomen est salus: *vt saluum faciat populum suum à peccatis eorum.* Equidem ideò non ementitum, sed verum corpus indutus est: ideò legitimus filius Abrahæ fuit: ideò hoc cælum manè rubuit: ideò cruentus Cometa visus est: ideò hic Fideiussor solutionem præoccupauit: ideò huic æstuanti incisa vena: ideò hanc Legislator legem passus est: ideò Bellator sanguinolento Marte certauit: ideò denique obedientiam, castimoniam, animi demissionem, sensuum refrenationem, fortitudinem opere & cruento nomine docuit, *vt saluum faceret populum suum à peccatis eorum*, vt singulorum IESVS esset, & omnium. Eia ad salutem, ad IESVM vestrum currite singuli, currite vniuersi: ille omnes animi maculas eluet; ille vulnus omne sanabit; ille vniuersos reos absoluet & singulos; ille *saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Nunc quando hactenus vos ego audiui potiùs, quàm dicentem me vos audieritis; liceat, oro, ad extremum, nomine omnium & singulorum, mihi tria verba depromere. Age itaque anima mea, cui maculæ multæ, cui vulnera multa, quæ sæpenumerò rea, ad salutem istam ocyùs propera. Ecce Bethlehemiticæ rupis scaturit primus fons; fontis noui primus riuus; noui riui primum lauacrum: hoc laua me,

decima-octaua.

Serm. 2. de Circume.

Matth. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Zach. 13. Cant. 1. IESV, & amplius laua, vt sua vaticinio constet veritas: *In die illâ erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ.* Ecce apertæ terræ prima vitis; sectæ vitis prima vua; vuæ nouæ primum vinum: ô mi IESV, mi *Samaritane*, vulneri meo infunde vel guttam! Ecce tribus Iudæ electus hortus; vernantis horti oliua prima; recentis oliuæ oleum primum. *Oleum effusum nomen tuum*, mi IESV: applica vim nominis huius animæ meæ, eritque vulneribus persanandis perfecta medicina. Quid denique? Ecce tribunal, sed Iudicis rei; sed Domini serui; sed Dei *sanguinum sponsi*. Parce, ô Iudex, qui pro me reus es; parce, ô Domine, qui pro me seruus es; parce, ô Deus, qui mihi *sanguinum sponsus* es! O mi Iudex, sed simul misericordiarum pater! ô mi Domine, sed pariter dilecte frater! ô mi Deus, sed idem blandiens infans! Dicam ego, spe erectus ac plenus: Non verebor hoc forum, vbi Patris est iudicare; vbi Fratris est patrocinari; vbi Infantis est sententiam dicere. Dixi.

ORATIO TERTIA.

De nomine IESV.

Vocabitur nomen eius Admirabilis. *Isaiæ* 9.

IESVM *in condendâ Societate admirabilem fuisse.*

QVæ precatus est olim à Deo immortali Societatis nostræ conditor Ignatius, illo die quo Romanus Pontifex illam augustissimo IESV nomine insigniri voluit, vt ea res sibi Sociisque suis ac Reipublicæ Christianæ benè atque feliciter eueniret; eadem nos singulari Dei beneficio, longo temporum ac laborum iam confecto cursu, plenè cumulateque consecutos esse, meritò publicâ celebritate gratulamur. Quòd si enim illa solennis appellatio, Pontificis auctoritate consecrata, tantam habuit in se lætitiam, quantam nominis illius dignitas postulat: profectò cùm iam peracti sæculi exordia progressusque cogitando repetimus, tantò maiori nos voluptate perfundi necesse est, quantò illustrioribus argumentis omnes diuini illius nominis in condendâ Societate numeros expletos intuemur. De quibus singulatim si loqui vellem, quis tandem esset orationi meæ modus? vnde principium caperem? aut vbi exitum inuenirem? Ego igitur, vt certos mihi fines terminosque constituam, istud breuiter nitar ostendere, IESVM in erigendâ propagandâque Societate, sui nominis admirabilitatem velut insigni posito monumento, orbi prodidisse. Verùm cùm benè prudenterque admirandi vim ac naturam tenere, causæ meæ non mediocriter interfit, priùs intelligere necesse est, in quo vera admirationis fita sit ratio. Habent id quidem magnarum & inuolutarum rerum successus prosperi & inopinati, vt clamores & obstupescentium animorum varios & celeres motus in hominibus efficiant: verùm hoc euenit sæpiùs, vt plerique se iudicio multitudinis, quod in his rebus discernendis grauissimum

mum esse non solet, circumueniri vrgerique patiantur. Quid enim? armorum strepitu & tubarum sono populos latè percellere, valere celeritate consilij, iter quocumque libuerit hostium internecione sibi patefacere, disiunctissimas terras cursibus suis ac victoriis illustrare, an ego illud admiratione dignum appellem? Propiùs accedo. Nego ista esse admiranda, Respublicas iacentes erigere, dissipatas componere, exanimatas recreare. Intrabo etiam magis. Nego eam satis iustam videri admirandi materiam, dæmones miserorum corporibus immersos diuinâ vi expellere, cæcis ac surdis videndi audiendique reddere facultatem, mortuos ad vitam euocare, si in his rebus diuinæ gloriæ studium desideretur. Admirabilis est ille, qui æterna statuit virtutum suarum monumenta, posteris etiam ad exemplum salutemque profutura: illum omnes meritò intuentur atque suspiciunt, qui cælestium armorum præsidio non Imperij, sed Religionis fines amplificat; qui non interfectorum millia numerat, sed seruatorum; qui nullum molitur excidium, nisi impietatis; nullos triumphos, nisi in cælum inuehendos. Si illo consilio salutis nostræ parens IESVS hoc superiore sæculo Societatem nostram, velut generosam & ad quæuis certamina expeditam legionem, non militari tantùm cingulo, sed etiam nomine suo donari ornarique voluit; si illam eduxit in solem ac puluerem præliorum; si illius laboribus dæmonum tyrannidem & flagitiosum illum triumuiratum, è voluptatibus, auaritiâ, superbiâque concretum, grauissimè contudit; si furorem atque amentiam eorum hominum fregit, qui ex illo ganearum suarum nidore atque fumo prorumpentes, bellum omni scelere & odio imbutum contra aras & sacra omnia comparauerant; si Romanæ Religionis intulit signa ad sola terrarum vltimarum; num quid est causæ, quin IESVM in illa condendâ Societate, quæ res tantas eius auspiciis egit, admirabilem nominemus? Atque hæc admirandi ratio magnas profectò ex eo capite vires accipit, quòd ad illum rerum grauissimarum cursum conficiendum Ignatium Loiolam elegerit. Cùm hominem nomino, satis mihi videor dicere. Eius enim vitæ rationem si inspexeris, in armis erat enutritus; si ingenij culturam, non humanis, non diuinis disciplinis instructus; si ætatis progressum, ad Latini sermonis ponenda rudimenta vix idoneus esse videbatur. Itaque post multa iam militiæ confecta stipendia, Grammaticæ studium aggreditur. Tunc denique? verumtamen aggreditur. Quo successu? dum primùm per compendia vagatur, tantum abest vt progressus faciat, vt post diuturnos labores, illi ætati vix tolerabiles, in ipsis adhuc principiis consistat. Opinor, cùm decursa illi propemodum erit ætas, cùm exhaustæ vires, cùm sibi inutilis, tum de refutandâ hæreticorum insaniâ, de perditis ad frugem reuocandis, de impietate exterarum gentium abolendâ nequidquam cogitabit. Nam quis ex his tam obscuris desperatisque principiis non intelligat illas tam arduas ab Ignatio de Religioso cœtu fundando conceptas spes infirmis & labantibus fundamentis nixas fuisse? Et tamen (ô rem admiratione dignissimam! ô arcana ac suspicienda æternæ Mentis consilia!) dum omnibus humanis præsidiis destituitur, dum voluntaria rerum omnium inopia meditatos

Admirabilis IESVS *in condendâ Societate, quòd ab eâ tantum boni*

quòd à mediocribus inchoata,

qui studia serò est aggressus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

retardat conatus, dum victum ostiatim quotidie quæritat, dum inter pueros sedet auditor, dum ingenij sui experitur tarditatem; Antuerpiæ, vbi paupertati suæ subsidium quærebat, Hispaniensem mercatorem, virum in primis opulentum, monere audet, grates vt agat Deo, à quo scilicet lectus sit, vt olim suâ in patriâ Societati IESV Collegium condat. Lubet hîc mihi plusculum ingenio meo concedere: lubet animum, lubet admirationem pascere. Quæro ex vobis, grauissimi sanctissimique Patres, Basili, Augustine, Hieronyme, & prudentissimi tractandorum animorum artifices: Homo quispiam, scientiarum omnium rudis, & non nisi inter castrorum clamores lituorumque cantus ad bellicam virtutem inanemque gloriam educatus, militaribus studiis alto quodam animo nuntium remittit: à rebus humanis ad diuinas se transferre seriò cogitat: neque in suam vnius tantùm, sed in aliorum salutem toto pectore incumbere vehementer desiderat, paratus non valetudini, non labori, non vitæ parcere. Quid agat? quid moliatur? quid est, quod hac tandem de re vobis possit videri? Profectò si rectè vestram integritatem atque prudentiam cognoui, non multùm me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri. Primùm vitæ anteactæ commissa expiare: deinde ad declinandas illecebras vitiorum in aliquo specu latitare: illic, si quidem tanto alienæ salutis desiderio teneatur, hac de caussâ ieiuniis & aliis asperitatum formis corpus atterere, in sacris precationibus horas complures quotidie ponere: aut certè, si hoc robore animi atque hac indole virtutis & continentiæ sit, vt sine contagione vllius turpitudinis ac sceleris in publicum egredi se posse confidat, facem omnibus ad omnem honestatem præferre. Dubitari vix potest, quin si audiatis hominem id ætatis ad spinosas Grammaticorum præceptiunculas hauriendas sese conuertere, illicò iudicaturi sitis, hæc ab illo studia conatu quidem magno, fructu verò minimo susceptum iri. Sed quid ego ita graues personas induxi? nimirum vt, si sanctissimi illi Patres hîc iudices sedeant, ego non perorando, sed rem simplici ac nudâ oratione proponendo conuincam, IESVM in moliendâ Societate prorsus admirabilem exstitisse. Quid enim? potuerúntne vnius militis studia tam serò suscepta laceratas ac distractas pietatis atque doctrinæ reliquias colligere & instaurare? potuerunt incursiones illæ hæreticorum atque impetus tam furentes ac violenti, vt omnes Reipublicæ Christianæ partes labefactandæ viderentur, eâ quam modò dixi imbecillitate sustineri? Enimuerò, si quis ex altâ speculâ abhinc annos centum contemplatus fuisset, quanta flagitiorum ac deprauatarum opinionum labes totâ Europâ sese panderet, quàm impunè pestilentissimorum hominum colluuies florentissimas vastissimasque regiones peruagaretur, quàm exiguæ ac propemodum nullæ agerentur aduersus illos perduelles multis in locis excubiæ: deinde si cogitationibus (quoniam agiles ac liberæ sunt) in Africam, in Asiam, in Americam se conuertisset, obseruassetque, quàm illic miserandum in modum prostratæ Religioni victrix impietas insultaret: postremùm, si ad scholam illam retorsisset oculos, in quâ sub ludimagistro repueraſcebat Ignatius, homo trium ac triginta annorum ætatis: hæc, inquam, omnia si ob oculos

& prudentium iudicio frustrà;

los habuisset, vmquámne existimasset fore, vt post adeò tristia & ab omni rectè viuendi ordine ac ratione aliena tempora repentè sæculum hoc cælis glorioſum, terris optabile, hæreticis ac sceleratis formidandum, barbaris inopinatum, posteris stupendum, nobis ob recentem eius memoriam multò iucundissimum oriretur? Atqui tam sublimium rerum spem suâ agendi ratione intercludere potiùs, quàm orbi inferre videbatur Ignatius. Cùm enim hîc & illic, vagabundi in morem, manum ad stipem porrigit, & subinde in aliorum salute procurandâ insigni quidem charitate, sed quæ viris etiam grauissimis inconsulta videbatur, operam gnauiter locat, ab vrbium Præfectis in custodiam datur, quæstiones de eo habentur. Quid ad hæc Ignatius? gaudet hos pietatis suæ fructus sese carpere. Non, inquit, id defugio, neque in eo laboro: innocentiæ meæ tot in locis inijciuntur vincula; inijciantur sanè: volens illa complector. Quid igitur cogitas? an id cum animi tui decretis adeò præcelsis pugnare non vides? Quid? in neruo ac vinculis haberi, rapi ad tribunalia, in illo paupertatis squallore & nosocomiorum sordibus assiduè versari, sermonem aliis dare, odiosum omnibus fieri, hæc quò pertinent? Vt sanctioris vitæ & propositi socios tibi concilies? at, si id velles, auctoritatem tibi potiùs quodam splendore vitæ & commendatione famæ comparares. Vt CHRISTI caussâ nullo sis apud homines loco? at cuius nomen contemnitur, eius quoque monita haud magni putantur. Vt ægrotantibus consolationem aliquam adferas? at morborum contagia te priùs conficient, quàm orbi tantoperè laboranti adesse possis. Multa, mihi crede, sunt eiusmodi, vt, etiamsi in homine priuato negligenda sint; tamen in eo qui se rebus gerendis admouere desiderat, omni ope declinanda videantur. Quæritur enim in priuatâ iniuriâ, patientiæ laus; in publicâ, existimationis. Sed non dilatabo orationem meam: etenim posset esse infinita, si mihi libeat explicare, quàm præter sapientissimorum hominum spes atque iudicia Societatem suam IESVS è tenebris in apertum lucemque produxerit. Neque verò, quod admirandi causſas incredibiliter exaggerat, illa circum incunabula sua magno nisu complures annos extraxit: quemadmodum olim Romanos accepimus per annos ferè trecentos circum ipsam matrem suam cum finitimis fuisse luctatos. Vixdum orta diem viderat, cùm ad Dei gloriam salutemque terrarum labores suos non angustioribus quàm totius orbis regionibus definiuit. Quippe ab Oriente penetrauit trans Indum & Gangem ad Sinas & Iapones: ab Occidente cursum instituit trans immensam illam Oceani interfusi vastitatem, quâ nouus Orbis à nostro dirimitur: omnes sinus, promontoria, littora, insulas, vrbes nouâ & illustri Christianæ Religionis famâ compleuit: in aciem & dimicationem cum hostibus venit: vicit: victos legem iussit accipere: maximaque victoriæ merces fuit, templa Deorum simulacris exinanire, æterno Numini aras erigere, cæli municipia & colonias fundare. Non fuit profectò, quòd fortissimum illum Hebræorum Ducem Iosue imitatus Ignatius, solem iuberet ad conficiendam victoriam stare. Quà sol surgebat, & quà labebatur, parem ferè ac perpetuum nobilissimarum victoriarum cursum

quique se abiectum apud omnes reddebat:

denique quòd ea breui tempore fecerit toto orbe propagata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intendebat. Ita nimirum postquam se ipse vicerat, sperare victoriam orbis potuit. Bucephalum, equum illum ob ferociam toruitatemque vultus & naturæ durum atque intractabilem, ad frena sessoremque patiendum adegerat Alexander. Restitit ad id Philippus rei nouitate recreatus, eumque ex equo desilientem paternè complexus; Macte, inquit, fili, hac fortitudinis gloriâ, & Regnum, quod istud animi tui inuictum robur æquare possit, armis quære: nam Macedonia mea te non capit. Itáne est? Equum insolentem Alexander domuit: continuóne caussa fuit, cur à parente audiret, vt ad nouas prouincias, quasi eximium præmium fortitudini debitum, conuolaret? Non opinor. At ex quo indomitas deprauatæ naturæ cupiditates tantâ animi præstantiâ Ignatius refrenauit, meritò IESVS illum his identidem vocibus ad res omnium maximas incitasse creditur: Roma, Ignati, & Italia tota tuo minor est animo: Europa ipsa te non capit: noua Regna, nouus Orbis quærendus, vbi Religionis trophæa statuantur. Tibi Hispanorum, tibi Lusitanorum Regum numerosissimæ classes nuperrimè seruierunt, vt amplissima tuæ tuorumque virtuti explicandæ spatia aperirent. Quas IESV Optimi Maximique Regis voces cùm audimus, & iam tam inopinatis rerum maximarum successibus cumulatas videmus; quid agimus? quid sentimus? possumus admirationem ipsi nostram continere? possumus res tantas sermone velle complecti, in quibus disertissimi Oratores omnes vires, neruos, opes, ornamenta, lumina, suauitates, flores, illecebras orationis suæ absorberi fateantur? Equidem verendum mihi non est, ne non videar ad illustrandam IESV gloriam appositè peroraſſe, si (quod in diuinis rebus fieri solet) indicto mihi silentio tantarum rerum magnitudinem fuero veneratus.

Orationibus de augustissimo IESV *Nomine visum est Inscriptionem subiungere, non tam ari quàm posterorum memoriæ imprimendam.*

REGI

REGI REGVM
DOMINO DOMINANTIVM
PRINCIPI REGVM TERRÆ
IESV CHRISTO:
SVB CVIVS AVGVSTISSIMI NOMINIS TRIVMPHALI SIGNO
NATA, CONFIRMATA,
IN CAMPVM EDVCTA
CONTRA TETERRIMOS RELIGIONIS HOSTES
SOCIETAS
ANNVM IAM CENTESIMVM
IGNATIO DVCE
VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS,
INQVE ROMANI PONTIFICIS VERBA IVRANS, Greg. XV. in Resp. ad relation.
AD TVENDAM SALVTEM MORTALIVM
DEO ET ECCLESIÆ
TERRA ET MARI
NON SINE SVDORE ET SANGVINE
SOLO MAIORIS DEI GLORIÆ STIPENDIO
MILITAVIT.
CVIVS
SAPIENTIÆ CONDITAM
BONITATI PRODVCTAM
POTENTIÆ CONSERVATAM
SOCIETATEM
REFERRE NOS VOLENTES LVBENTESQVE PROFITEMVR.

QVO

QVO

ETIAMNVM ROMÆ ET VBIQVE PROPITIO,
INTER OBLOQVENTIVM CALVMNIAS,
INTER INSIDIAS HOSTIVM,
INTER TORMENTA CARNIFICVM,
RVINAS INTER PVBLICAS
ERECTI STAMVS.
CVIVS
NOMINI DEBEMVS, VIRTVTI TRIBVIMVS,
GLORIÆ CONSECRAMVS,
QVOD IN OMNIBVS

* 2. Cor. 4. secundùm lectionem Ambrosij, Theoph. Caiet. &c.

*PREMIMVR, SED NON OPPRIMIMVR;
PERSECVTIONEM PATIMVR, SED NON DERELINQVIMVR;
DEIICIMVR, SED NON PERIMVS,
SEMPER MORTIFICATIONEM IESV IN CORPORE NOSTRO
CIRCVMFERENTES.

ILLI NOMINI, ILLI NVMINI,
CVIVS
AD VERITATEM SPLENDOR ILLVMINAT,
AD VIRTVTEM RVBOR INFLAMMAT,
PATERNIS IGNATII LEGIBVS
DEVOTA ET CONSECRATA SOCIETAS
FVLGOREM NON AFFECTAT ALIENVM,
IESV SVI RADIIS SAT ILLVSTRIS,
NEC PALLESCIT AD SVSPICIONEM MORTIS ET VVLNERVM,
MEMOR ETIAM HVNC VICISSE POST SANGVINEM.

ORA-

ORATIO QVARTA.

De IESV CHRISTO *Duce nostro sequendo, & quid in nobis efficere debeat recordatio nominis nostri Societatis* IESV.

QVâ Dei prouidentiâ contigisse dicam, Ignati, vt Societatis à te conditæ sanctissimam appellationem vniuersæ ceteroqui Reipublicæ Christianæ salutarem ac communem, vni tibi tuisque assectatoribus propriam esse volueris atque militarem? neque enim te virum cùm in omni tuâ actione prudentem & circumspectum, tum diuinâ luce præ multis illustratum, fas est existimare, in re tanti momenti quidquam sine ratione, consilio, auctoritate statuere voluisse; præsertim cùm & suauissimum Pacificatoris IESV nomen, & militiæ interim, quam sub eodem læti alacresque profitemur, Religio, tam apta inter se ac colligata, tamque firmo ac reciprocante nexu coniuncta copulataque exsistant, vt, quoniam Imperatoris sui nomine insignita est, nec Societatem IESV sine eius Duce concipere, nec Ducem eius IESVM sine Societatis inscriptione recordari facilè possimus. Quid enim? an non, cùm primùm IESV nomen Assertori salutis nostræ fuit impositum, aurea sæculorum omnium pax, nobiliore fœderis arcu, in carne eius sancita & cum Deo confirmata est? an non, cùm vagè dispersa, in eamdem cum Iudæis Ecclesiam coalescere cœpit Gentilitas, non iam amplius Synagoga, sed Societas IESV Filij Dei cœpta est nuncupari? Quo igitur vel auctore tranquillissimum pacis nomen ad militaris sagi tumultus transferre, vel assertore eminentissimæ dignitatis titulum vni à te instituto Ordini ausus es vindicare? Equidem sic arbitror, Auditores, id nonnisi magnæ illius Prouidentiæ cuncta moderantis ductu iudicioque factum esse (eo præsertim Ecclesiæ statu ac tempore, quo latebris suis Orcique tenebris emersa recèns hæresis, sacrilegas perfidiæ faces toto Septemtrione longè lateque circumferebat) vt & signum illud belli, pacificum aliàs ac lene, contra perduelles ad infringendam illorum audaciam Ductor nouus extolleret; & legiones suas aduersus immanem illam furiam teterrimamque pestem, quæ iam palàm & armata volitabat, in campum aciemque produturas, non suo Ignatij, aut cuiuspiam è mortalium genere Imperatoris, sed Societatis IESV titulo condecoraret. Nisi enim ex obiectâ diuinitus CHRISTI crucem humero gestantis specie (cui iam tum ab æterno Patre, quam designauerat animo, militia commendabatur) certò didicisset, ita fixum nimirum ratumque diuinâ lege esse, vt istiusmodi auspiciis noua castra metaretur; neutiquam sanè, quâ erat modestiâ & submissione, augustissimam communis Ecclesiæ nuncupationem aut sibi suisque vindicasset, aut ad erecti à se vexilli religionem sacramentumq; traduxisset. Tum enimuerò non moueri se, sed impelli; non excitari, sed inflammari; non duci, sed cogi quodammodò occultâ vi imperioque sensit, ad perpetuum atque implacabile bellum vno hoc copiarum suarum Duce atque auctore nefariis diuinæ gloriæ proditoribus inferendum: vt iam minimè

Universidad de Deusto
Biblioteca

mirum videri vobis debeat, Auditores, si hodiernâ die studium omne meum cogitationemque ad hoc argumentum paulò latiùs explicandum conuertero, quo perspectum vobis penitus probatumque sit, omnem vitæ nostræ rationem in hoc sitam esse oportere, vt præclarissimorum facinorum imitatione fortissimi Ducis nostri IESV CHRISTI, à cuius Societate nomenclaturam accepimus, vestigiis presse insistere firmiterque possimus.

Dux IESVS *sequendus ab omnibus:*

Fuit quidem hactenus semper, atque etiamnum est, æterni Dei firma immobilisque voluntas, ex abdito rationis increatæ consilio profecta, vt quotquot imaginem Filij sui nobilissimæ Mentis à se procreatæ similitudine repræsentarent, eumdem & veritatis testem, & militiæ ducem, & disciplinarum omnium magistrum sequerentur. Quorsum enim spectat illa vaticinantis Isaiæ vox: *Ecce testem populis dedi eum, ducem & præceptorem Gentibus?* Inter tot opinionum, quæ mentibus nostris de rebus diuinis obijciebantur, varietates fluctuabamus incerti cui potissimùm sententiæ præberemus assensum. quis consilio adesset dubitantibus? quis mobiles nutantesque firmaret? quis de obscurâ veritate certos, de perplexis quæstionibus expeditos, de mysteriis supra sensum omnem cogitationemque positis redderet securos? Tenebamur profundissimâ quâdam ignoratione rerum omnium, quæ quidem ad consequendam salutem vtiles ac necessariæ sunt. quis rudes atque imperitos vitæ melioris præceptis imbueret? quis ignaros religionis excoleret? quis tot inter commentitias Deorum Gentilium formas veræ diuinitatis naturam, cultum, cærimonias edoceret? Post oblatum principio naturæ nostræ vitium ac corruptelam, grauissimis eramus erroribus irretiti. quis labyrinthos explicaret? quis expediret anfractus? quis sinus euolueret? quis viarum itinerumque, quæ ad æternam salutem tendunt, ignaros per angustas & perplexas vitæ semitas duceret? Rempublicam habebamus iam inde à primis incunabulis veriore fato quàm Cadmea olim progenies, mundi militiæ deuotam. quis haberet delectus? quis armis instrueret? quis ad pugnam exerceret? quis è castris in aciem educeret? quis signa præcederet? quem Imperatorem milites sequeremur? *Homo*, ait ille, *sequendus non erat, qui videri poterat*; *Deus sequendus erat, qui videri non poterat.* Quid istuc rei est, Auditores? numquid perturbati animo? numquid perculsi? numquid conterriti estis? O miseros nos hac lege, planeque perditos, nisi consilium à Misericordiâ supra fidem omnem rationemque humanam diuina Bonitas ac Sapientia excogitarit? Bellum nobis cum infestissimo hoste gerendum est; tirones cum veteranis, imbelles cum fortibus, rudes atque ignari cum vafris exercitatisque committendi sumus. Habent illi, quem sequantur, antesignanum Luciferum, tam viribus potentem quàm victoriis clarum; nos contrà nudi atque inermes, ratione, consilio, præsidiis omnibus destituti, quem iniuriarum depulsorem? quem defensorem vitæ? quem salutis vindicem? quem militiæ nostræ principem auctoremque instituemus? Hominémne quempiam ex Adami stirpe procreatum? at omnes illi iam victi prostratique iugum illius crudelissimum ignominiosissimumque patiebantur. An aliquem ex cælestibus

Isa. 55. 4.

S. August. Serm. de Nat. Domcitat. à sancto Thomâ 3. part. q. 1. art. 10.

non hominum aliquis aut Angelorũ:

bus spiritibus? hi verò etsi & naturæ viribus pares, & gratiæ præsidio fortiores, & assiduitate vincendi ac gloriâ celebriores essent; quo modo, cùm humanis obtutibus corporum expertes obijci non possent, signa nostra anteirent? quo modo in hostem ducerent? quo modo laborum, periculorum, vulnerum, mortis denique contemnendæ exemplo timidos nos segnesque excitarent ipsi naturæ sublimioris atque immortalis beneficio securi? Deúmne ipsum sapientiâ & potestate infinitum? ita quidem oracula diuina pronuntiabant: *Dominum Deum vestrum sequimini, & audite vocem eius.* Enimuerò cùm haud minùs ipse quàm Angeli à corporum naturæque humanæ concretione longè esset remotissimus, quâ se ratione spectandum oculis nostris offerret? quo modo æstum, frigus, inediam, egestatem rerum omnium, ærumnasque militaris instituti proprias, nullius ipse egens toleraret? Hîc nimirum misericordiâ nobis & commiseratione opus est, ne funditus intereamus. Inuenit medium suprema Bonitas, quo sociatâ vtriusque naturæ communione, atque in vnam personam coagmentatâ, ante oculos atque ora nostra mortalem carnem conditionemque indutus versaretur Deus. Quid igitur? *Vt exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo.* Præclarè profectò atque sapienter! nam si rem ipsam attentiùs inspicere, suisque, vt quidem fieri par est, momentis expendere velimus, nónne hic (quod secundùm Augustinum Angelicus quoque Doctor annotauit) eminentissimus inter alios finis est, ob quem Dei Filius humanæ naturæ copulatus est? nempe vt earumdem, quibus obnoxia illa est, miseriarum communicatione, tantò efficaciore ad sequendum se stimulo perurgeret, quantò constaret ipso vsu experientiâque certiùs, nullius ærumnæ periculique præterquam vnius peccati immunem esse voluisse? Nónne idcircò & inediâ vexari, & siti confici, & exhauriri laboribus, & violari contumeliâ, & cruciari vulneribus, & morte denique acerbissimâ extingui voluit, vt ad eamdem belli periculorumque societatem vocatos esse nos recordaremur?

Deut. 13. 4.

idcircò enim incarnatus:

Augustin. sup.

Sed nimirum certandi hæc pro salute nostrâ atque Ecclesiæ incolumitate Ducis exemplo atque imitatione necessitas, communis bonis omnibus, nescio quonam pacto Ordini nostro propria, maius aliquod studium à nobis maioremque contentionem in hoc laudis genere requirit. tametsi enim dignitas nominis, quo insigniti sumus, æqualiter concessa sit omnibus; ipsa tamen appellatio, postquam diuini instinctu Numinis sigillatim adhibita nobis est, angustioribus terminis cœpta definiri, itaque circumscribi visa est, vt, cùm eius ratio ad omnes, vsus tamen officiumque pro Ecclesiâ dimicandi ad Religiosos Societatis nostræ viros, præcipuo ac peculiari quodam Romani Pontificis indulto, pertinere videatur. Ignorare certè potest nemo, quod nos experiri etiam quotidiano sensu gloriamur, neminem ferè grauissimis hisce temporibus Fidei Religionique bellum indixisse, qui non vnà inimicitias nobiscum immortales sibi duxerit esse suscipiendas. Non minùs de Societate quàm de Paulo dictum arbitrere: *Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Deus bone! quot impetiti calumniis?

maximè Societatis Religiosis.

Primò, propter appellationem nominis IESV;

quam oppugnant hæretici.

Act. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

niis? quot lacessiti iniuriis? quot libellis vexati? quot lacerati linguis? quot stylis confixi sumus? in conuiuiis rodunt, in circulis vellicant; ludificantur domi, calumniantur foris; palàm inuido, clàm maledico dente carpunt; prosperis rebus nostris dolent, aduersis lætantur, ruinis exultant. Quidquid vspiam deprauatarum doctrinarum in lucem typis extruditur, quidquid in rebus fidei peruersum iuxtà ac controuersum disputatur in scholis, quidquid voce publicâ declamatur in suggestis; id omne contumeliis & conuitiis aduersus Societatem conspersum est; velut aut inficetum futurum sit omne mendacium, quod non hoc sale fuerit conditum, aut sine ratione ac fundamento assertum, quod ab his contra nos obtrectationibus pondus assensionemque suam non acceperit. Omnium certè inimicorum fidei tela sic in nos contorquentur, quasi sanctitatis ac Religionis Catholicæ integritas in nostrâ vnius Ordinis incolumitate sita sit: quo velut robore quodam publicæ salutis conuulso atque labefactato (vt illi quidem ratiocinantur) mox ipsa fides, pietas, cærimoniæ, cultusque pristinus, euelli penitus atque exstirpari nullo negotio posse videantur. Sed hoc quidem beneficium interpretamur, cùm, vt dixi, in laude ponamus, improbis displicuisse. Interim alienatione istâ vestrâ vtimur, hæretici, contra impias & nefarias molitiones quibus veritatem impugnatis; tantoque maiore impetu assurgimus in defensionem omnium, quantò magis vni impetimur: ad maledicta & probra, quæ ore spurco in nos ingeritis, tardi, imò segnes; ad iniurias verò ab Ecclesiâ propulsandas prompti, alacres, expediti. Quo in certamine, vti & in rationibus vitæ nostræ Institutique vniuersis, id & præ oculis habemus, & præ nobis ferimus, ne quid diuersum, nedum pugnans aut alienum ab exemplo Ducis nostri fecisse videamur. Siquidem vnum hoc certum nobis persuasumque est, vt à
1. Cotint. 1. Deo ad *Societatem filij eius* vocati, huic dumtaxat mereamus, huius tantummodò signa prosequamur, hunc vnum in otio ac puluere, domi militiæque, certissimum omnis virtutis & sanctitatis exemplar imitemur. Hæc & vocationis nostræ finis, & appellationis caussa, & perfectionis denique summa est: cui quemadmodum à maioribus nostris satisfactum sit, si honorificentissimo Pij IV. testimonio comprobare voluero, nescio profectò, ampliorésne inuidiæ inimicitias timere ab obtrectatoribus, quàm imitationis fructum à nobis ipsis sperare debeamus. Augebat ille minimam hanc Societatem cùm fauore suo, tum ornamentis atque immunitatibus innumeris: quæ ne temerè aut fortuitò in indignos, sed benè de Republicâ Christianâ meritos, congessisse videretur, beneuolentiæ rationem suæ orbi Catholico verbis hisce
Bullarium Societat. pag. 74. testatam esse voluit: *Qui sicut nomen Sociorum* IESV *assumpserunt; ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM *imitari & eius vestigia sequi nituntur.* Quidquámne dici potuit aut ad explicandam nomenclationis nostræ intelligentiam manifestius? aut ad retundendam hostium calumniam potentius? aut ad Ordinis nostri laudem splendoremque amplificandum glorioſius? aut ad æmulationem imitationemque CHRISTI in animis nostris excitandam vehementius?
Vellicant maledici: Vellem equidem, maledici isti calumniatores, cùm publicis declamationibus

tionibus & scriptis, famámne dicam an popularem auram, ex nominis nostri vellicatione aucupantur, dimissâ tantisper calumniandi libidine, assumptâque ratione tam hoc ad se referant, sibique dictum existiment, quàm & audiunt & intelligunt, summo Dei in terris Vicario placuisse. *probat Pontifex:* Quid enim? licuit per Apostolicam Sedem Franciscis duobus eximiâ sanctitate viris, vni Minorum, Minimorum alteri, nomen, ad imprimendam altiùs assectatorum suorum animis submissionis virtutem, velut proprium vsurpare, quò firmiùs sibi persuaderent, tantò ipsos modestiores in omni vitâ esse oportere, quantò suâ ipsi compellatione conuinci possent manifestiùs moribus suis officioque defuisse, nisi se minores, minimosque omnium exhibuissent. Licuit præcellentibus Magnæ Matris cultoribus, eiusdem Pontificis auctoritate, Seruitis vocari; vt nisi vocabulum externamque mentiri speciem aliud agendo vellent, Marianæ seruitutis tam nobilis, tamque liberæ, numquam immemores essent. Licuit eodem iure Sanctimonialibus quibusdam, non Matrum aut Sororum, quo ferè reliquæ notantur, sed Angelicarum titulum sibi vindicare; vt beatarum mentium nitorem atque castimoniam æmulandam sibi esse repetitis identidem appellationibus commonerentur: Ignatio Sociisque eius vitio vertetur, si ex nomine diuinitus Ordini suo concesso arctiore quodam vinculo obligari se fateantur, ad Ducis sui IESV, cuius esse se socios numquam non volunt meminisse, vestigia pressiùs constantiusque prosequenda? At Societatis IESV nomen commune est Christianis omnibus. Rectè equidem. Et sociis IESV vocari licet cunctis qui *in nomine Domini* IESV salutaribus aquis abluti sumus. Bellè profectò. Et eiusdem Societatis dignatione ad sequendum IESVM prouocari nos excitarique manifestum est. Enimuerò sapienter. Verùm & Minorum & Minimorum & Seruitarum & Angelicarum nomen, resque ipsa communis est Christianis vel omnibus, vel certè optimis; num igitur insolentiæ idcircò, temeritatis, arrogantiæ arguendi sunt homines sanctissimi, qui instincti diuinitus, Pontificis Summi si non iussu fortassis aut consilio, auctoritate certè atque approbatione, quod publici iuris fuit, peculiaris cuiusdam officij præcipuique obsequij professione, velut accepti beneficij susceptæque vltrò obligationis memoriâ, ad se transtulerunt? Vocentur sanè Societates IESV quotquot orbe toto cœtus exsistunt bonorum; non inficiamur, neque inuidemus. Excitentur etiam huius nominis recordatione ad instituendam vitam Saluatoris quàm simillimam; gratulabimur profectò, atque etiam laudabimus. nemo sit qui præclarissima heroicarum eius virtutum exempla non ad se quoque pertinere existimet; optimè me hercule ac diuinè. Vtinam quidem omnes ita sentiant, planeque id sibi non persuadeant modò, sed etiam agant atque efficiant! At si & Dei voluntate, & Apostolicæ Sedis gratiâ, Ignatius sibi suisque præcipuam quamdam ex hac notione imponendam esse necessitatem iudicauit hoc propiùs militiam IESV virtutesque eius in omni vitâ sequendi, quò cum nomine ipso, quod gerimus, connexa indissolubiliùs atque coniuncta perpetuam quamdam animis obiiciunt speciem memoriamque muneris nostri sempiternam; quid, amabo, excogitauit arro-

AA. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ganter? quid insolenter, superbè, contumaciter inuenit? quid à Religiosâ summissione alienum? imò, quid non cum ratione, consilio, prudentiâ, pietatis perfectionisque studio coniunctissimum vsurpauit? Societatis IESV vocabulo nuncupamur: magna, excellens, & supra meritum omne appellatio. fatemur equidem ingenuè. At, per Deum immortalem, quid hoc tandem aliud est quàm Imperatoris IESV socios, contubernales, commilitones esse nos oportere? quid nisi ad labores ærumnasque generosè perpetiendas, ad fortiter aduersa omnia superanda, ad crucem animosè IESV duce atque auspice ferendam vocari? quid nisi sub imperiis IESV pro salute proximorum stipendia facere? sub signis IESV contra vitiorum ac inferorum phalanges militare? sub IESV auspiciis sanguinem vitamque diuinæ gloriæ deuouere? Quis sub hoc Duce timidus aut ignauus audeat comparere? Etenim si, vti in ceteris ferè rebus omnibus, ita in bello nihil æquè milites excitare solet ad res præclarè fortiterque gerendas, ac claritas Ducis, exemplique propositi cum spe laudis & præmij amplitudo; quo animi robore, quâ constantiâ, quâ magnitudine præditos esse conuenit, qui Duce gloriamur omnium, quotquot anteactis retrò sæculis exstiterunt, aut futuris porrò exstituri sunt, prudentissimo, fortissimo, præstantissimo? cuius in re militari maior laus esse potest atque dignitas? cuius in bello contra tartareos hostes susciendo par sapientia atque consilium? cuius in administrando præstantior virtus ac fortitudo? quis præliis exercitatior? victoriis clarior? triumphis celebrior? Non adolescentiam ille suam aut iuuentutem, quod de Alexandro & Pompeio litteræ prodiderunt; non virilis ætatis robur, vt plerique felicissimi Imperatores; sed infantiam à pugnis victoriisque auspicatus est. veterrimum teterrimumque Orci serpentem non fabulosus in cunis Hercules adulterâ satus, sed verior Dei soboles Virgine-matre progenitus, primo sui ortu nascendique initio elisit, afflixit, protriuit. Vixdum lucem hanc mortalibus communem adspexerat, cùm æterni Patris imperium, olim ad se propheticâ voce delatum, *Velociter spolia detrahe, citò prædare*; occupandum vincendi celeritate ratus, vnà cum nominis à se suscepti appellatione bellum orsus est, mox exitio hostibus, nobis saluti præsidioque futurum. *Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere: Festina prædari. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege Assyriorum.* Obluctabatur vaferrimus callidissimusque draco consuetis fallendi artibus: oppositum ac solenne est *apprehendere sapientes in astutiâ eorum.* Contendebat robore ac potestate, qui sibi *factus* videbatur *vt neminem timeret*: infregit in ipsâ carnis nostræ imbecillitate vires illius, & *detraxit fortem in fortitudine suâ* tenellus infans: cuius *si fortitudo quæritur, robustissimus est.* Exultabat manubiis, spoliis, tropæis cùm plurimis, tum nobilissimis, tantò ad interitum generis nostri ferocior, quantò successu ipso bellorum euentuque elatior; *exiuit* obuiàm *vincens vt vinceret*: stitit audaciam furentis, superbiamque vitæ deuotione compressit, omni Codro Deciisque glorioſior. Insolescebat triumphis, nec iam annis aut lustris

tuetur finis;
qui est fortiter certare
sub IESV
Duce fortissimo;
qui nascens vicit
dæmonem;
Isa. 8.1.
Ibidem 3.
Iob 5.13.
Iob 41.24.
Iob 24.22.
Iob 9.19.
Apoc. 6.2.
moriens

prædo

prædo laureatus, sed diebus, imò horis singulis pompas suas palmaris latro numerabat: momento compescuit iactantiam, *& exspolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso.* Quid, quòd cum morte ipsâ inferisque, quæ duo à nemine violari vmquam, nedum vinci potuere, congressus, vtraque felicissimè expugnauit, expugnata diripuit, directa in ordinem potestatemque suam, maximâ hominum lætitiâ, Angelorum gratulatione, dæmonum luctâ, terrore, admiratione, redegit? *Ero mors tua, ô mors, morsus tuus ero inferne.* Incredibilia quidem ista sunt nostris sensibus, supraque naturam; excitant tamen nescio quo modo in nobis commemoratione ipsâ prouocantque non tantùm diuinorum eius operum, quæ imitari non possumus, admirationem ac venerationem, verùm etiam virtutum illius, quas assequi vtcumque nitendo fas est, desiderium atque æmulationem. Etenim si æstimatio auctoritasque Ducis militum animos incitare solet ad salutem suam in discrimen pro vitâ atque incolumitate illius offerendam; si consilium atque in rebus difficillimis sapientia, si vsus peritiaque rei militaris, si animi magnitudo, si præliorum fortiter feliciterque gestorum gloria, si triumphorum numerus ac splendor legiones ipsas excitare solent ad quæuis pericula pro tuendâ communi salute, priuatâque Imperatoris vitâ ac libertate, contemnenda; quis nostrûm tam officij nominisque sui immemor erit, qui tanti Ducis tamque augusti, in quo hæc omnia summa nacti sumus, non dico ignominiosè signa deserere, sed degeneris animi turpitudine gloriam audeat inquinare? quis, nisi Duci suo perduellis, non animum colliget? non vires acuet? non vim omnem potentiamque explicabit, ad præclarissima eius vestigia *per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam*, per cruciatus, vulnera mortemque ipsam acerbissimam consectanda? Pudeat profectò nominis, quem imitationis piget: neque enim socium militémve IESV fas est appellari eum, qui sub Imperatore tam forti tamque magnanimo putauerit ignauo sibi atque otioso esse licere. Veniat in mentem, oro, vox illa Ducis nostri inter postremas eius nobilissima, quâ se non vnius dumtaxat submissionis, sed omnium pulcherrimarum virtutum exemplum militibus suis, ad excitandam in eorum animis æmulationem, proposuit: *Exemplum dedi vobis, vt, quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Condere testamentum animus erat postridie morituro. quas tabulas scriberet? quid quibus hereditatis distribueret? quid omnium præterquam paupertatis indigus legaret? Annæum Senecam ruptis mox venis interiturum, cùm prohibitus à tyranno esset tabulas instituere, conuersum ad amicos, quibuscum iucundè vixerat, dixisse ferunt, quando per Cæsaris imperium aliud iam agi nec liceret, neque quod legaret suppeteret, imaginem se iis vitæ suæ, quam nullus ingrati discipuli furor & crudelitas ereptura essent, hereditatis loco relinquere. Non fuit hæc profectò, si rectè dictum expendimus, nisi inanis quædam Philosophi illius ostentatio, arrogantiæ quàm virtutis, quâ se præditum videri optabat, similior. Verior omnino germaniorque honestatis species illa, quam sanctiore iure ad nos deuolutam, vltimâ Ducis nostri institutione velut hereditarium

Coloſ. 2. 15.
mortem & infernum.
Oſee 13. 14.
Hic nobis sequendus,
si IESV *milites dicimur.*
2. Cor. 6. 8.
id enim voluit,
Ioan. 13. 15.
Tacitus l. 15. Annal.
imaginem vitæ suæ legans;

quod-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoddam pignus à CHRISTO accepimus, imaginem nempe virtutum eius, memoriamque vitæ sempiternam. Hæc intuenda nobis atque amplectenda semper; hæc tamquam militare symbolum circumferenda est; hac ad iniuriarum perpessionem, mansuetudinem, benignitatem, reliquarumque virtutum exercitationem exstimulandi sumus; hac ad tuendæ Veritatis Fideique Catholicæ propagandæ studium excitandi; hac ad exemplum militiæ eius æmulationemque accendendi; hac ad implacabile cum vitiis odium, perpetuumque cum hostibus diuinæ gloriæ bellum suscipiendum inflammandi. Hæc nimirum illa est, quam Gentium Apostolus & in seipso expressit, & imitandam omnibus qui IESV castra sequuntur, commendauit. Deum immortalem! quot ille quibúsve sententiis id agit, vt Imperatori nostro quàm simillimi efficiamur? nunc Corinthiis inculcat semel iterúmve: *Imitatores mei estote, sicut & ego* CHRISTI. modò Galatis sensu affectuque charitatis tenerrimo: *Filioli mei, quos iterùm parturio, donec formetur* CHRISTVS *in vobis.* tum Ephesiis: *Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi.* Iam verò illud ad Romanos quo pondere & efficientiâ diuinæ rationis: *Nam quos præscíuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui?* quàm elegante appositâque similitudine: *Sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione: sed induimini Dominum* IESVM CHRISTVM? Nam quid hoc tandem aliud est CHRISTVM indui, quàm virtute, moribus vitæque eius exemplo ita penitus circumuestiri ac tegi, vt non iam animo spirituque nostro vegetari ac viuere, sed mente ac ratione quâdam sublimiore, ad exprimendam immortalem diuinitatis in mortali corpore similitudinem videamur. An non, vt Chrysostomus olim dixit, *homo indutus id esse videtur, quod indutus est?* Stolâ muliebri virum induc, feminam putes; hanc virili togâ si vestiueris, marem arbitrabere: rusticum in purpurâ, regem; hunc in lacernâ, rusticum interpretabimur. quo quis cultu atque amictu incesserit, hoc vel esse vel videri velle profitebitur. Mundi oblectamenta si quidem mente induimus, quid nisi mundus? si carnis illecebras turpesque voluptates, quid nisi caro? si speciem virtutis & honestatis, quid nisi virtus honestasque? si denique CHRISTI Imperatoris nostri mores ac vitam, quid nisi CHRISTVS ipse quâdam viuendi similitudine efficiemur? An fortè iniuriâ temereque Paulus, postquam CHRISTVM induerat, gloriatus est? CHRISTO *confixus sum cruci: viuo autem, iam non ego, viuit verò in me* CHRISTVS. Magnum profectò quid à nobis, atque admiratione dignum, exigit ista comparatio: quam quidem si eodem sensu atque animo percipiemus, quo percepisse aliàs magnum illud Africæ lumen Augustinum accepimus; quanta, Superi! mox in omni vitæ genere mutatio? quanta conuersio animorum? quanta morum emendatio per vniuersam Remp. Christianam? quantum in nobis ipsis perfectionis sanctitatisque studium exsisteret? Oblatum fortuitò sacrarum Litterarum volumen cùm ignotæ vocis admonitu explicuisset, primoque obtutu Apostoli CHRISTVM indui cohortantis verba legisset, *Nec vltrà*, inquit, *volui legere, nec opus erat.* Quid enim? an quia libitum hactenus fuit improbo certamine

quam expressit Apostolus;

1. Cor. 4. 16. & 11. 1.

Gal. 4. 19.

Ephes. 5. 1.

Rom. 8. 29.

Rom. 13. 13.

Hom. 15. in Epist. D. Pauli.

Gal. 2. 19. 20.

æmulatus est S. Augustinus;

Lib. 8. Conf. cap. vlt.

tamine cum Deo Opt. Max. contra rationem per summum scelus dimicare, licebit etiam in posterum? Iuuit hactenus studia vulgi mouere & retinere, odiis iniustâque contentione efferuescere, genio in popinis indulgere, diffluere deliciis, mimos saltationesque impudicas spectare in theatris, pernoctare in fornicibus, pergræcari in lustris; corpus libidinibus, animum sceleribus, terram flagitiis contaminare; num & placere eadem posthac poterunt? Video Imperatorem meum IESVM indutum ignominiâ & contemptu; numquid honores auræque popularis ventos captabo? cerno sanctimoniæ modestiæque velo circumdatum; numquid proculcatâ pudicitiâ vitæ turpitudinem adamabo? animaduerto pacis togâ, charitatis purpurâ, paupertatis pallio, toto denique virtutum pulcherrimarum & præstantissimarum amictu vestitum & condecoratum; numquid odia, discordias, inimicitias, furorem, amentiam, auaritiam, scelus omne flagitiumque tam exemplis eius contraria, tam aduersantia moribus, tam gloriæ nominique iniuria, tam consiliis rationique infesta, tam saluti nostræ pernicioſa consectabor? Ducem sobrium, vigilantem, laboriosum, miles otio, somno, vino deditus sepultusque comitabor? Apage hanc à militiâ CHRISTI IESV ignominiam: procul illa macula, pestis ac pernicies, iisdem armis, iisdem belli insignibus, eodem quo Dux meus militiæ cultu præeuntem sequar ad certamen, contendam ad victoriam, ad triumphum adspirabo. Vellem equidem, Auditores, hæreret animis, atque etiam mentibus infixa nostris sederet, ista tam illustris tamque diuina cùm Pauli CHRISTVM indui iubentis comparatio, tum Augustini eumdem induere satagentis commentatio: quamquam hoc ambigendi quis locus reliquus esse potest apud eos dicenti, quibus cùm propensione suâ, tum legibus institutoque maiorum, vita omnis in diuino amore, qui semper parens atque auctor similitudinis exstitit, consumenda est? Insidebit enimuerò atque insculpta etiam permanebit non ad memoriam tantùm præteriti temporis, sed ad exemplum posteritatis sempiternum. Cùm enim experientiâ vsuque ipso constet, tum demum milites virorum fortium in acie officio fungi, cùm ad corporum in periculis societatem animorum quoque cum Imperatore consensio accesserit; quid tam vtile, tam necessarium, tam glorioſum rebus Ordinique nostro vniuerso? quid ad excitandum in nobis æmulandi studium efficacius fingi animo potest, quàm IESV amor atque dilectio? Dubitanti olim de affectu Sulamitidis suæ, visum fuit testandæ veritati vnicum hoc signum requirere, vitæ imitationem. *Pone me*, inquit Sponsus, *vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio.* Agedum fidem tuam, Sponsa, tuum, inquam, erga me affectum atque amorem. quâ ratione me abs te diligi testabere? quibus docebis argumentis? quibus exemplis comprobabis? Actionum mearum cum tuis, Sponse mi, similitudine; quantum te diligo, tantum scilicet effingam atque imitabor. Bellè hercule: nam illa quidem morum meorum effigies, vitæque species, ita vultui animoque tuo imprimenda est, vt cerni foris internoscique ab omnibus manifestò possit. Igitur *imprimere mihi*, ô sponsa,

nos imitari debemus.

Secundò, propter amorem illi debitum,

qui imitando probatur: Cant. 8. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Guilielmus Paruus apud Delrium in Cant.

quasi signaculo, per amorem mihi fortiter adhærendo, vt à me quasi signaculo formam accipias, & meam subtili expressione similitudinem trahas. Quanta fuerit impressio amoris, tanta erit & expressio similitudinis; quantò mihi fortiùs per amorem inhæseris, tantò mihi per iustitiam & puritatem similior eris; quantò te mihi impresseris fortiùs, tantò ego CHRISTVS *in te formabor expressiùs.* Nimirum inuicem respondent, paribusque vel minuuntur detrimentis, vel incrementis augentur, vt annuli impressa, signique expressa in cerâ effigies, ita CHRISTI amor atque imitatio: si remiserit ille, hanc quoque debilitari ac languescere; si vires ceperit, istum corroborari atque confirmari pariter necesse est. Et sanè si magnitudinem diuini erga nos amoris, naturæ nostræ, cui copulatus est, societate metimur,

Phil. 2. 7.

quâ *in similitudinem hominum factus* est, *& habitu inuentus vt homo*; quo officij genere, quâ voluntatis significatione certiùs manifestiusque dilectionem testificabimur, quàm mutuâ vicissim & accuratâ lineamentorum vitæ eius morumque in animis nostris expressâ imagine? Iam

vt liquet exemplis;

verò, si & plerique mortalium, vel naturæ instinctu, vel certâ ratione atque consilio, vel etiam turpi quadam minimeque honestâ leuis animi assentatione, vtrumque hoc amandi & imitandi studium tantâ inter se cohæsione colligasse intelleximus, vt corporum etiam deformitates vitiaque animorum (ne quâ parte amoribus suis dissimiles essent) imitanda duxerint; quâ nos alacritate & contentione ferri par est ad absolutissimum numeris omnibus Imperatoris nostri exemplar imitandum? Alexandri Proceres stipatoresque inflexam eius in humeros ceruicem expressere: putida illa quidem, attamen ex affectu erga Regem suum, quem ea inclinatio deformabat, suscepta æmulatio. Persarum Satrapæ aquilinum olim nasum exoptarunt; eoque, si cui obtigisset, velut magno quodam Deorum immortalium beneficio sibi gratulari soliti sunt, etsi ridiculo voto & gratulatione, certissimo tamen amoris erga Cyrum Principem suum, qui eodem notatus erat, argumento. Quid, quòd Aristotelis gibbum æmulatores discipuli, incuruatione dorsi, vt poterant, expressérunt? quòd Hercules, Sardanapalus, aliique complures mulierum amoribus impliciti, vt quàm proximè ad illarum sexum accederent, muliebrem omnem mundum cultumque vsque ad stolam, theristrum, acum & colum ad lanificium assumpserunt? quòd Ægyptij lippitudinem, claudicationem, totius corporis nutationem atque inconstantiam (quibus quid esse potest in hominum corporibus ineptius?) Regum quos deperibant exemplo imitati sunt? Sed, vt ridicula sunt ista, ita illud profectò vel ob summum animi candorem cum laude coniun-

Chron. Min. l. 1. cap. 29.

ctum, quod Annales Minorum de Ioanne quodam columbinæ simplicitatis viro memoriæ prodiderunt: quòd Francisci parentis sui sanctissimi, quem tenerrimo amore complexus erat, non tantùm actiones omnes gestusque, sed inflexiones etiam ac nutus oculorum in pretio haberet, cum sedente considere, cum stante consistere, cum deambulante progredi, cum iacente decumbere, cum dormiente quiescere, cum orante supplicare, cum laborante defatigari; quin & cum tussiente, sternutante, spuente, easdem exonerantis se naturæ siue conuulsiones siue destillationes, quàm proximè posset exprimere consueuisse. Tanti semper amasse

amasse fuit, vt quæ ames imitere, & ex alterutrius præsentiâ alterum etiam exstitisse certò affirmari conuincique possit. Nos igitur, quibus peculiari quodam Religionis Nominisque auctoramento, quo insigniti sumus, maior quædam, quàm quæ inesse vulgo solet, incumbit necessitas IESVM Ducem nostrum amandi, vitâque & moribus exprimendi; quo studio ac contentione, quod in omni eius vitâ præstantissimum est, imitabimur? quibus animis laborum omnium periculorumque societatem expetemus? quâ fide atque integritate per omnes humanæ vitæ varietates, per secunda atque aduersa, *per arma iustitiæ*, vt

& nobis à fortiore incumbit,

2. Cor. 6. 7.

ait Apostolus, *à dextris & à sinistris*, præeuntem sequemur? quâ fortitudine ac constantiâ salutem nostram pro gloriâ eius atque animarum incolumitate asserendâ in discrimen offeremus? vlláne corporum incommoda retardabunt? animorum tædia fatigabunt? inuidorum labefactabunt calumniæ? hostium minæ commouebunt? labores prosternent? pericula profligabunt? Recordamini, obsecro, præclaram illam omnique sæculorum memoriâ dignissimam sanctissimi Antistitis Malachiæ sententiam: quem cùm intentum operi, periculoso quidem, sed ad promouendam Dei gloriam mirè accommodato, mortis infamiæque proposito metu deterrere sui à suscepto munere niterentur; *Sinite, fratres*, inquit, *sinite me imitari Magistrum meum: sine causâ sum Christianus, si* CHRISTVM *non sequor.* Dicam hoc, Auditores, quantâ

S. Bernar. in Vitâ S. Malachiæ.

possum vocis laterumque contentione, vt ab omnibus exaudiar: *Sine causâ Iesuitæ sumus, si* IESVM *non sequimur.* Meritò desertæ militiæ

qui Iesuitæ dicimur:

virtutisque arguimur, si tanti nominis professioni non respondemus, si huic Duci facta consiliaque nostra non probamus. Subeunda se offert pro IESV nomine ignominia: contumeliæ, calumniæ, maledicta longo examine proponuntur: inimicitiæ, labores, pericula cingunt vndique & circumuallant: versantur ob oculos carceres, compedes, supplicia, mors ipsa, cum acerbissimâ immanitate dirissimisque cruciatibus coniuncta. Expertis loquor: quotidianæ sunt istæ nobis pro diuinâ gloriâ susciendæ dimicationes, assidua pro animarum salute cum infidelium scelere atque atrocitate certamina amplectenda. Quid agimus, commilitones? an referemus à conflictu pedem? an terga vertemus? an arma proiiciemus ignaui? an cedemus difficultatibus? vincemur tædiis? succumbemus iniuriis? fidem socij, signa auctorati, milites Ducem deseremus? *Sinite nos, sinite*, inquam, *Imperatorem nostrum imitari: sine causâ Iesuitæ sumus, si* IESVM *non sequimur.* Quæ verò vel timiditatis in hoc genere excusatio, vel socordiæ desidiæve defensio nobis relicta est,

ad hoc vocati, vt IESVM *sequamur*

si à præceptis institutisque maiorum degeneres, tam excelso præclaroque Duci nostro, Nominique eius, turpitudinem aliquam inuramus? cùm præsertim in hoc, teste Apostolorum Principe, *vocati* simus, *quia &* CHRISTVS *passus est pro nobis*, nobis *relinquens exemplum vt* sequamur *vestigia eius?* Quid tandem existimabimus? dissimilem nobis ab ipsius vestigiis semitam, diuersamque vitæ conditionem obuenisse? vt ille in sole, nos in vmbrâ; ille in puluere, nos in otio; ille in rebus asperis, nos in oblectamentis vitam transigamus? Nolite, per Deum immortalem, cogitationes vestras ad tantam indignitatem abiicere: aliâ prorsus lege

1. Pet. 2. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auctorati, alio ſacramento obſtricti, aliis præceptis imbuti atque inſtituti ſumus: per aduerſa, per incommoda, per aſpera, per moleſta ſenſibus, per naturæ noſtræ contraria ſtudia, per veſtigia denique (vt cuncta verbo complectar) CHRISTI IESV Ducis noſtri incedendum nobis eſt. At difficiles iſtæ viæ ſunt, duraſque imperia. Quidquámne igitur amantibus poteſt eſſe difficile? quidquámne durum militibus, quod exemplo priùs perfecerit Imperator, quàm verbo iuſſerit? Wenceſlaum Bohemiæ Regem, illuſtri ſanctitatis famâ conſpicuum, monumenta teſtantur, cùm pro more intempeſtâ nocte perfrigidâque hieme colendi Numinis cauſſâ templa obiret, è Proceribus Podininum quempiam ſupplicationis comitem adſciuiſſe: præibat ipſe per ſaxa gelu horrida, per humum niuibus brumâque obſitam, per cæli inclementiam ventis ac frigoribus infeſtam, capite pedibuſque nudis, vix tenui præcinctus tunicâ, lacernâque coopertus; hic verò Scythicis pellibus totoque tegmine Sarmatarum aduerſus frigora munitus. producuntur preces, extrahitur ambitus atque ſupplicatio; algere ſenſim, tum tremere, mox rigere, demum manus pedeſque ad ciendum calorem ſupplodere Podininus. Id verò cum è ſtrepitu percepiſſet Wenceſlaus, moræ frigoriſque impatientem blandè compellare, cohortarique vt perſeueraret. Ille contrà, neque precari ſe diutiùs, neque pedibus inſiſtere, nedum inambulare poſſe. Igitur vt animum vireſque ſubiiceret deficienti, Quæ à præeunte me, inquit Rex, imprimuntur veſtigia, tu identidem preme atque inſiſte Podinine, & ſine dubio perſtabis. quod cùm ille non ſegniter præſtitiſſet, ſuoque pede præcedentis veſtigia tereret, confeſtim frigus abſcedere, remittere tremor, corpus vniuerſum non incaleſcere ſolùm, ſed inflammari cœpit; vt non iam tardo difficilique inceſſu Regem ponè ſequi, ſed expedito atque incitato greſſu præuertere ſe poſſe confideret. Itáne verò? hos animos roburque Podinino dedêre Wenceſlai veſtigia, vt itinere frigidiſſimo caleret? hunc vigorem membris, has animo faces ſubiecere, vt Regem non tam æquis paſſibus ſubſequi quàm anteuertere videretur? Nos autem quo tandem animo erimus, quibus tantò celſiora ſanctioraque propoſita ſunt IESV Ducis noſtri ſectanda veſtigia? num ad ingentes illos diuinæ charitatis ignes, quibus ſuccenſa ſunt atque inflammata, torpentes ac ſtupentes obrigebimus? num ſegnes, ignaui, queribundi, difficultates itinerum perhorreſcemus? num ſi qua tempora periculoſa inciderint, ſi laborioſa ſe obtulerint certamina, ſi cum frigore, inediâ, aliiſque humanæ vitæ miſeriis & calamitatibus, ſi cum animi noſtri cupiditatibus ac perturbationibus, ſi cum ceteris depugnandum fuerit, num, inquam, imperia Ducis aſpernabimur? pauidi conſiſtemus? aut in fugam latebraſque nos coniiciemus? ante tubas victi? ante aciem fuſi? ante prælium dimicationemque proſtrati? Quæ, malum! hæc inertia ſocordiaque? quod dedecus? quod probrum? quæ labes? quis hoc æquis oculis aſpicere, quis ferre patienti ac remiſſo animo queat à IESV Sociis? in caſtris IESV? ſub Duce ſigniſque IESV? Quapropter vt extremum aliquid reperiat oratio, vos etiam atque etiam obteſtor, Auditores, per religionem vitæque ſanctimoniam, ad quam olim ſingulari Dei beneficio vocati, per ſacram militiam cui adſcripti, per ſacramenti fidem, quâ obſtricti Deoque deuoti ſumus, vt Imperatorem ac Ducem veſtrum, in quamcumque partem ſigna conuerterit, erecto excelſoque animo ſequamini. Nulla conterreat aduerſariorum vis atque poteſtas, nullæ frangant inuidorum criminationes, nulla deijciant vitæ incommoda, nulla mortis pericula cruciatusque diſturbent. Nolite, obſecro, maiorum veſtrorum laudes tanto labore & virtute partas otio ignauiâque veſtrâ obterere; nolite tot illuſtrium animarum, quas Deo procreatori ſuo aſſeruerunt, fructum atque tropæa inertiâ veſtrâ prodigere: nolite tot tamque illuſtres victorias, vbiuis gentium tam copioſo ſudore ſanguineque emptas, degeneris animi probro contaminare. Excitare profectò vos debet atque incendere tum Ignatij Ducis veſtri ſumma virtus atque religio, tum primorum Patrum, in promouendâ diuinâ gloriâ ſtudium atque contentio. Quot illi labores, quot incommoda, quot pericula, pro Deo animarumque ſalute ſuſceperunt, exhauſerunt, exantlarunt? quàm forti minimeque perturbato animo Ducem IESVM ſecuti, omnem eius vitæ rationem exercitationemque virtutum imitati ſunt? quàm veram germanamque Sociorum IESV effigiem in ſe ipſis expreſſam nobis reliquerunt? Horum veſtigiis inſiſtendum omnino vobis eſt, Auditores: horum exemplo ad procurandam animorum ſalutem nitendum: horum imitatione ſequendus effingenduſque per omnem vitam Dux noſter & Imperator IESVS. Id à vobis iure ſuo poſtulat fides veſtra quam aſtrinxiſtis, id militia cui nomen dediſtis, id ſacramentum quo ſpopondiſtis non defuturos vos Chriſtianæ Reipublicæ, id Ordinis Nominisque veſtri præclara & ad inuidiam excellens compellatio, id Dux veſter cui meretis, quem colitis, quem amatis; id Deus ter Optimus Maximus, *per quem vocati eſtis in Societatem Filij eius* IESV CHRISTI *Domini noſtri.* 1. Cor. 1. 9.

Dubrauius in Hiſt. Bohemiæ.

ORATIO QVINTA.

De patrocinio D. Virginis, & felicitate Societatis, quòd ſub eius ſingulari ſit tutelâ.

DVos eſſe, quos inter cælorum terrarumque imperium dominatu licet impare, diuiſum eſt, qui illâ tum bonitatis amplitudine polleant, tum poteſtatis excellant magnitudine, vt nihil eis deſit, nec facultatis vt poſſint, nec bonitatis vt velint, homines omnes diuinis opibus cumulare, Dei videlicet Filium & Matrem; non tantùm diuina oracula proclamant; verùm etiam exquiſita illa, quibus totum genus humanum complexi ſunt beneficia, omni pænè ſæculorum memoriâ, vbique terrarum promulgarunt. Quapropter ſi quis hos duos, quorum nutu publica generis humani ſalus nititur, poſſit obſequiis adeò ſibi demereri, vt alterum habeat in bonis comparandis fautorem, alteram in malis propulſandis adiutricem; enimuerò tot eum tantisque præſidiis muniri neceſſe eſt, vt nihil ſperare poſſit, vel ad animi tranquillitatem præſentius, vel ad felicitatem optabilius, vel denique ad æter-

IESVS & MARIA *certiſſima ſalutis præſidia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

æternam salutem consequendam securius. Non hoc obscurum fuit Ignatio, vbi è densâ veteris vitæ caligine & cæcâ nocte productus ad diuinæ gratiæ lucem diemque, oculos aperuit. Vt enim erat altâ quâdam mente præditus, cùm exauctoratus iam profano bello, sub CHRISTO Imperatore, prælia noua præliaturus, cœpit merere, cumque animum induxisset, non arcis vnius Pampilonensis angulo, vel vrbis mœnibus, vel prouinciæ limitibus, mentis suæ amplitudinem circumscribere; sed in omnium nationum ac populorum commercium sese effundere, illudque capacissimum rerum excelsarum pectus in totius humani generis salutem longè lateque explicare; nihil illi potius fuit, quàm duo hæc subsidia, fini suo consequendo perneccssaria, omni tum corporis tum animi contentione comparare.

Atque vt omittam de illius in CHRISTVM singulari affectu dicendo commemorare, eum, secundùm Dei Filium, Dei Matrem singulari semper amore complexum fuisse, hunc eius amorem filios eius à parente non degeneres in se transfusum habuisse; Deiparam quoque vicissim, & Ignatium, & illius filios in suam fidem ac clientelam suscepisse, atque adeò Ignatij familiam non IESV tantùm Societatem, verùm & MARIAE Sodalitatem, & esse & dici debere; consilium est hac oratione, quâ potero breuitate, demonstrare. Hoc tamen, prìusquam dicendi curriculum ingrediar, vobis persuadeatis velim, hac in caussâ, pietatis potiùs quàm eloquentiæ, historiæ quàm orationis, amoris denique quàm ingenij partes à me esse susceptas. Itaque si aut humiliùs, aut pressiùs, aut succinctiùs egero, quàm vel materiæ grauitas, vel caussæ dignitas, vel personæ amplitudo postulat; peto à vobis, vt tantum orationi meæ concedatis, quantum & modestæ pietati, & concisæ historiæ, & vehementi amori concedendum existimabitis.

Ignatij affectus erga B. Virginem.

Vt autem idem ipse sit mihi principium dicendi, qui fuit Auctor huius Ordinis instituendi, Ignatius, vbi primùm cælesti classico ad sacram CHRISTI militiam aduocatus fuit; iam inde inclytus ille bellator tanto in Virginem-matrem ferri amore cœpit, tantam rerum suarum spem atque tutelam in hac veluti arce collocare, tam singulares eiusdem Matris inter plurimas ærumnas atque miserias (si vltrò pro CHRISTO susceptas incommoda his nominibus appellare fas est) expertus est fauores, vt non aliam ob caussam natum fuisse putes Ignatium, quàm vt Deus immortalis, quantum heroica in MARIAM fiducia coniuncta cum nobili in CHRISTVM amore possit, toti terrarum orbi, velut in amplissimo theatro, spectandum proponeret. Enimuerò cùm iam deliberatum fuisset Ignatio, superioris ætatis errores nouâ instituendæ vitæ ratione corrigere, totumque penitus se reducere; non peto quid priùs, sed quid aliud fecit, quàm Deiparam, in rebus dubiis vt consilium, in arduis vt robur, in aduersis vt constantiam, in desperatis vt opem præberet, supplicibus precibus implorare? Vix enim illustrium in Ecclesiâ Dei Heroum celeberrima facinora lectitauerat, vix subierat animum, præstantissimos quosque, ex iis quos legerat, æmulari; cùm accensus precandi studio, intempestâ nocte desilit è lecto, totoque animo corporeque prostratus ante augustissimam Deiparæ effigiem, feruentes & humili mixtas fiduciâ preces effundit: exoratique Numinis augurium mox agnoscit. Etenim Ignatio sermones plenos magni ponderis atque momenti in illo suo arcano recessu cum Dei Matre conferente, ecce tibi ingenti motu concutitur terræ solum, tota domus derepentè contremiscit, vastique strepitus tumultu fenestra fracta dissilit.

Ignatio B. Virginem orante domus tremuit.

Ecquod omen, cuius rei præsagium fuisse, quid portendisse illam trepidantium ædium concussionem autumatis? Credo equidem non dubiâ coniecturâ rem consecuturum, qui dixerit illo nutantis domus insolito motu, ac ruentis fenestræ tremore, Deiparam tacito quasi vaticinio prædicere voluisse; hunc suum, quem sibi decuriauerat, Filij sui armigerum, quàm primùm suos in aciem educturus esset, signumque ad pugnam daturus, hostes omnes iuratos Dei, Ecclesiæ inimicos, ac nefandæ perduellionis signiferos ingenti terrore concussurum, ruitura inanium Deorum simulacra, confringendas profanas aras, collapsura barbarorum fana, dæmonum castella expugnanda; denique, quocumque victricibus plantis incessurus esset, illic sub eius pedibus totam inferorum regionem ab imis sedibus tremore conquassandam. adeò hostibus suis iam tum, priusquam solenni sacramento, supremo Imperatori auctoratus esset, formidandum fecerat illa mulier, quæ terribilis est vt castrorum acies ordinata. Sed videte, quemadmodum hunc, quem elegerat vt esset Christiani exercitus contra milites à principe tenebrarum lectos primipilus, armarit. Credo vos non ignorare, quod Plutarchus de Sullâ litterarum monumentis consignauit. Huic paulò antè, quàm tumultuosa illa ciuilis pugnæ procella per totam Italiam detonuit, dormienti de nocte Bellona paludata & ferox, sæuam in capite iubam quatiens apparuit, eique terrificum ac ferale fulmen porrexit, nominatim recensens singulos illius hostes, iubens eo fulmine illos ferire: quo & illi velut icti, cadere videbantur. Hac spe fultus, in hostes se expediuit; & vno veluti æstu fortunæ, ac torrente victoriarum, totam Italiam inundauit. Portentum non absimile Imperatori nostro, priusquam sagatus fortia Domini bella in ferocientes Ecclesiæ hostes sub Virginis auspiciis gesturus in campum prodiret, euenit. Vt enim Sullæ de nocte Bellona, ita Ignatio in ipsâ peruigilatione nocturnâ inuicta illa bellatrix MARIA, augusto ac sacro quodam horrore conspicua, spectabilem sese exhibuit; eique præbuit, non fulmen, sed ipsum fulminum fabricatorem Filium suum, infantili specie amabilem, sed metuendâ maiestate hostibus terribilem: de quo magnificè in suis metris coronatus Vates: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* & tu Ignati hoc fulmine armatus terribilis es, quis resistet tibi? Videor mihi Lutherum intueri, turbinem illum ac tempestatem Ecclesiæ, furentem audaciâ, pestem Germaniæ nefariè molientem, Christianis omnibus ferrum flammasque minitantem, ad conspectum nostri Imperatoris diuinis armis muniti, abiectâ turpiter parmâ, fugientem. Cerno animo Ignatium bellatrices suas copias in arenâ explicantem, inuicto suorum exercitu, velut quadrato agmine, vbique gradientem, per medios hostium cuneos gloriosè penetrantem, & victoriis suis terrarum vltima complectentem. Versatur mihi ante oculos fulminatrix illa Ignatij legio; quæ,

Ignatius hæreticis oppositus.

Psalm. 75.

Virgi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Virginis ductu ac beneficio, per calcatas dæmonum ceruices, per omnium sectariorum turmas generoso Marte concisas, per illa nefanda tartarorum monstra atque portenta, Lutheros, Caluinos, Suinglios, Bezas, Melanchthones, aliosque sexcentos, victrix vehitur ac fertur triumphatrix. Quis ergo resistet illi sic armato? *Exibit vt fulgur iaculum eius*, Zachar. 9. inquit sacer Vates: ita ex Ignatianâ dextrâ, velut ex intento arcu missile telum, velut ex contentâ balistâ ingens saxum, velut è collisis nubibus excussum fulmen; ita, inquam, hoc rutilum ac flammeum IESV nomen in debacchantes impunè hostes, euibrabitur. Vt autem ad illud reuertar, quod vnum mihi in hac omni oratione est propositum; quid aliud tam eximio in Ducem nostrum beneficio Deipara significare voluit, quàm tantò antè eius milites præmonere, huius deuotæ Filio suo legionis fore se semper Patronam, sibique secundùm Deum victorias, manubias, adoreas, laureas atque triumphos adscribi debere; nec aliunde cælestia nobis speranda præsidia, nisi ab ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos? Prodibat iam ex suo arcano conclaui, magnifico excelsoque animo totum se ad Dei gloriam ac hominum salutem explicaturus Ignatius; & non gradu, sed cursu festinans ad sacræ militiæ tirocinium, iter in Montem Serratum intendit, apud eamdem Virginem pugnæ positurus rudimenta, à quâ pugnandi consilia ceperat. Ad montem illum summâ atque antiquissimâ religione celebrem sese conferebat Ignatius, in quo est sacra Deiparæ ædes, in æde statua plurimis beneficiis in calamitosos deriuatis, ac illustribus supra naturam prodigiis nobilitata. Ne autem ad Parthenicum illud fanum profanus ipse veniret, vtque Virginis sacrarium castus intraret; hoc eodem in itinere voto se (quod Deiparæ pro suo in eam peculiari studio nominatim obtulit) perpetuæ castitatis obstrinxit: & quasi Virginem nouo sibi obligasset beneficio, illa vicissim, ne in illius esset ære, deuoto sibi clienti ex illâ die, ad vltimum vsque spiritum, excellentis pudicitiæ, intaminatæque mentis & corporis donum cælesti benignitate concessit. Ita in hoc mutuo benè merendi certamine MARIA semper triumphabat, cùm ad ipsam victoriæ laus, ad Ignatium fructus rediret. Nec obscurâ clementissimæ Præsidis (vt fas est interpretari) tutelâ, subinde capitis animique discrimen euasit. Adiunxerat eunti se comitem Maurus homo (nondum enim illa sentina è Tarraconensi Hispaniâ omnino eiecta erat) qui cùm, illato sermone de intaminatâ Dei Matre, diu impiè pemegasset eam à partu Virginem, mox subditis equo calcaribus in pagum proximum deflexit, ac Ignatium indignatione plenum reliquit. Exarsêre scilicet in magnanimo statim Ignatij pectore excelsæ indolis igniculi, sopiti magis quàm extincti. humanarum itaque rationum momentis diuina examinanti, certum fuit iniuriam ferro protinus abolere. Tunc ipse hæc pro Virgine, hæc in Maurum, hæc contra se: Vah! quid audiuimus? dubito, magisne execranda sit lingua quæ Virginem læsit, an aures quæ lædentem perceperunt. Quid agis, Ignati? pænè impius factus es audiendo, quid dicam, æquo animo perferendo? ergóne MARIA impura audiet? audiet, inquam, MARIA impura, & quidem audiente Ignatio? hoc atrox scelus tam lentè vindicasse, est Dei vindictam in

Ignatius B. Virginis honorem ferro tueri meditatur.

in se prouocasse. quid? plúsne poterit os impudens Mauri ad Virginis honorem violandum, quàm Ignatij dextera ad propugnandum? an fortè exauctorata bello manus vt imbellis contemnitur? itáne verò? sciet, sciet Maurus arma Ignatium non deseruisse, sed mutasse, dum macula, Virgini incontaminatæ adspersa, eluetur sanguine, vel hostili, vel meo. Age, Ignati, hoc ferro piaculum tolles, vel feliciter Virginem defendendo, vel fortiter pro Virgine moriendo. Perinde est; vbi & vinci victoria, & vincere triumphus est. aggredere: tua interim vel iustitia, ô Virgo, caussam bonam respiciet, vel clementia faciet. Dixit. nec mora: homo ad defendendam Dei Matrem fortiter audax, & piè iracundus, cùm iam illi pro ratione impetus esset, consilium ab euentu mutuatur anceps, ac, nisi Virginis id caussâ fecisset, pænè temerarium; in ambiguo curarum tumultu, eo capto consilio, vt, si mula, cui insidebat, semitam, quam tenuerat Maurus, iniret, intelligeret sacrilegum illum haud dubiè pugione confodiendum. Mox igitur laxatis habenis iumentum cursui suo permittit, atque ita dubiam ac lubricam veluti sortis aleam suspensus exspectat, & consilio certo incertum euentum. Vbi ad viæ diuortium ventum est; extemplò iumentum, licet in conspectu pagus, magisque tritus inuitaret callis; tamen in alteram se partem, quæ ad Montem Serratum flectebat, immisit. Sic Mauro cædes adempta, cædis cura Ignatio. Morarer lubenter in hoc tramite, figeremque trophæum huic Marianæ iniuriæ vltori, ad posteritatis memoriam illustre; nisi Ignatius, qui huic vni rei maximè intentus erat, vt primum hoc in Deiparam studium nouo semper amoris vinceret argumento, religiosi cursus celeritate meam in dicendo tarditatem anteuerteret, cogeretque me festinare, vt quod ipse citissimis passibus ferè superauit montis iugum, idem oratione meâ properè conscendam. Ignatius, superato montis vertice, nobile illud Deiparæ domicilium, religione augustum, sacro plenus horrore, ac submissâ animi reuerentiâ ingressus; eâ ipsâ nocte, cui festus Angelicæ Salutationis dies illuxerat, peruigil ante aram Virginis excubias egit. Nunc, si verum est illud Pythagoræ pronuntiatum, alium animum fieri intrantibus templum, Deorumque simulacra è vicino cernentibus; quem animum fuisse putatis Ignatio, stanti ad publicam illam felicitatis aram, cernenti è vicino illud plenum amabili maiestate ac religione Virginis simulacrum, quæ tot pestes exstinxit, tela intenta proborum ceruicibus repulit, mucrones ab innocentium iugulis reiecit, tot mortuos à funere excitauit; tot cæcis lumen, surdis aures, rationem amentibus, mutis orationem reddidit? Hîc Ignatium cælestis potentia, in venas ac medullas intimas delapsa, agitare: hîc ipse, sub alterius pugnaturus aquilis, sese exarmare, & ad Virginis aram è tholo anathêma gladium ac pugionem, emeritæ militiæ symbola, quibus mundo meruerat, nouæ militiæ candidatus, suspendere. Sed quid agis, Ignati? tu iam arma proijcis, cùm passim Dei hostes in Ecclesiam communem matrem impiè armantur? Illi sago induti signa explicant, aquilas attollunt, trophæa figunt, triumphos meditantur: tu imbellis ex arenâ fugis, & in conclaue te abdis? tu in vmbrâ, illi in sole; tu in sacrâ æde, illi in Martio puluere; tu precibus, illi

Ignatius Montem Serratum inuisit, seque Deiparæ consecrat.

 præliis

Universidad de Deusto
Biblioteca

prælijs vacant. Sed ne metuas, Ignati: fortior eſt inermis virtus, quàm armata impietas. numquam magis fuiſti occupatus, quàm cùm hîc otioſus. Ita eſt: in arcano illo noctis otio, publicum mundi agebat negotium: in priuato illo & anguſto lare, magnus & excelſus Ignatij animus, quaquauerſum terminos porrigit orbis terrarum, vagabatur. vnâ illâ quâ apud Virginem excubuit nocte, multorum dierum, annorum ac ſæculorum opus moliebatur. Attendite nunc pauliſper ad ea quæ ſubijcio; & hoc ſecretum cum Dei Genitrice, in illius æde, eâ nocte habitum colloquium, quaſi gradum atque aditum ad celſiſſimum illud Chriſtianæ perfectionis, in quo poſteà eminuit, faſtigium, factum intelligetis. Etenim hîc in Deiparam amor altiſſimè inſitus Ignatij viſceribus, inde in primos eius filios manauit, tum in alios diſſeminatus, tandem in poſteros omnes, ad hæc vſque tempora, ſeſe diffudit. Vix enim in illo pio Montis Serrati ſeceſſu, Dei Genitrix cælo pepererat Ignatium, cùm repentè in Ignatio genuit Societatem. Sed quo loco, quo tempore eam natam exiſtimatis? Certè ſi lucem eius natalem tum loci dignitate æſtimare, tum temporis celebritate metiri velimus; ea duo in primis ad laudem Ignatianæ familiæ magnifica, ad ſplendorem eius illuſtria, ad decus eximia, ad commendationem præclara, & ad Ignatij in Deiparam cultum, amorem ac ſtudium arguendum longè efficaciſſima reperiemus. Locus eſt, Lutetiæ adiacens, paulò editior, ac miti clementiq́ue aſcenſu, dictus Mons Martyrum. in cuius vertice delubrum Deiparæ ſacrum, non potentiæ magis quàm miſericordiæ ſplendore ex illâ Virgine, quæ electa eſt vt ſol, euibrato conſpicuum, ab exteris omnibus oppidò celebratur. In hac Parthenicâ æde, ipſo die aſſumptæ in cælum Deiparæ ſacro, Ignatius, vnà cum Xauerio, aliiſq́ue octo ſociis, decem omnino numero, faciente P. Fabro, omnes voto perpetuæ paupertatis, elatâ voce, conceptâque verborum formâ ſeſe Deo obſtringunt; rerumq́ue humanarum curis omnibus à ſe prorſus abiectis, ſoli Deo, hominumq́ue ſaluti vacare conſtituunt: ac ſubinde ſinguli, Fabri manu, cæleſti epulo reficiuntur. Ab illo die celeberrimo omnes Deiparam ſibi Patronam apud Deum præcipuam adoptarunt; & poſt Societatem conditam eumdem diem quaſi primum eius natalem ſingulari religione ac veneratione coluerunt: fuitq́; idem Societatis IESV principium naſcendi terris, quod Matri IESV fuit initium viuendi in cælis. Quare ſi locum ſpectes; prima ferè Societatis cunabula in Monte Martyrum, inter inuictorum Chriſti pugilum exuuias, cruenta trophæa, ac ſplendida triumphorum monumenta, locata ſunt; vt vel hinc daretur intelligi, Ignatij Socios, qui in eius, quæ Regina Martyrum eſt, ſunt editi ſacrario ac monte, debere eſſe firmâ fide, ſtabili pietate, inconcuſsâ religione.

Societas in Monte Serrato concepta.

Societas ad aram Deiparæ in Monte Martyrũ nata.

B. Virgo in Patronam Societatis electa.

Hæc fuêre rudimenta, hæc tirocinia, hæc prima non planè collucentis, ſed micantis velut in aurorâ, Societatis crepuſcula: quæ inde conſecutis temporibus Italiæ terminos quaſi cunabula prætergreſſa, grandiora cœpit ſignare veſtigia, Alpesq́ue tranſcendens, multas Prouincias occupauit; plurimisq́ue terrarum ſpatiis diſiuncta, quaſi quædam fecunda propago, ſeſe longè lateq́ue explicauit, ac tandem iiſdem, quibus ſol, gradibus peruaſit orbem vniuerſum. Sed non minoribus quàm Societas,

tas, etiam Societatis in Virginem-matrem amor auctus eſt incrementis: & ſi vnquam aliàs, certè in ampliſſimo orbis terrarum conſeſſu, velut in illuſtri theatro, in Concilio nimirum Tridentino, palàm ſe videndum præbuit. Ad illum auguſtiſſimum ac eruditiſſimum cœtum, plurimi ex omnibus terrarum regionibus purpurati Eccleſiæ Proceres ac Patricij, ſacri Senatus Patres conſcripti, Antiſtites, diuinarum legum Interpretes, & Iudicis magni Vicarij, non ſecùs atque ad forum & curiam ſupremi Iudicis, gymnaſium cæleſtis ſapientiæ, ſcholam Spiritus ſancti, velut ad arcanum Indigetum Concilium, maieſtate venerandum, pompâ conſpicuum, opibus ſplendidum, prudentiâ ſuſpiciendum, ipſo Senatus principe propè diuinum, confluxerant. Illic cùm de primæuo diſceptaretur originis peccato, & immunitate ſanctiſſimæ Matris, ab eodem rogatus ſententiam P. Iacobus Lainius (qui poſteà primus à ſancto Ignatio totius Societatis præfecturam geſſit) primùm infirmæ valetudinis vſus excuſatione (quòd grauiſſimè quartanâ laboraret) cùm expoſuiſſet, non poſſe ſe ſicuti maximè optaret, & argumenti dignitas expoſceret, perorare; tamen pro eo quo in Deiparam ferebatur amore, ſuggeſtum conſcendit, indeq́ue, Virgine imbecillo corpori ſufficiente vires, tres ipſas dixit horas, pro aſſerendâ Virginis immaculatâ conceptione: tot productis ſanctorum Patrum teſtimoniis, tot rationum exquiſitarum momentis, eâ ſententiarum copiâ & grauitate; vt auguſtiſſima illa ſacrorum Procerum corona, quæ aureum eloquentiæ flumen, quod ex facundo ore, velut è torrente, fundebatur, auidiſſimis auribus imbibebat, putaret non hominem aliquem è pulpito verba proferre, ſed Vatem cælo delapſum è tripode oracula fundere, myſteria eloqui, decreta pronuntiare. Quare grauiſſimarum rationum pondere ita ſacroſanctum illum cœtum commouit, conuicit, accendit, vt vnanimi conſenſu, ad illud Seſſionis quintæ de originis peccato decretum, diſertis verbis adiecerit: Non eſſe ſuæ intentionis, eo decreto beatam & immaculatam Dei Genitricem comprehendere, ſed ſeruandas eſſe Sixti IV. conſtitutiones. O benè impenſam eloquentiam dicam, an ſapientiam è cælo hauſtam! quæ intemeratæ Virgini, Virgini dico? virginitati potiùs dixerim, vel maculam multorum opinione inuſtam deleuit, vel certè inurendam (quod par eſt beneficium) impediuit. Ita hucuſque manſit Deipara, Societate patrocinante, decernente auguſtiſſimo illo Senatu orbis Chriſtiani, in poſſeſſione ſuæ intemeratæ integritatis; è quâ pænè quorumdam calculis fuerat exturbata; cùm illam, non tantùm nullius culpæ vmquam auctorem (quod Catholicus nemo inficiatur) ſed (quod quidam aſſerunt) nec heredem quidem aliquando fuiſſe, Societas vniuerſa propugnauit. Exinde enim, quaſi ex illo publico ſuggeſtu ſigno dato, confeſtim omnes Ignatij Socij ad arma concurrere, calamis domi, foris linguâ, in templo precibus, in ſcholâ argumentis, in exedrâ concionibus, contra omnes qui vel aperto Marte illius integritati aduerſantur, vel occultis cuniculis ei inſidiantur, decertare; immaculatæ Virginis intactam illibatamq́ue conceptionem cum omni deinceps omnium ſæculorum ſecuturâ poſteritate conſtantiſſimè defenſuri.

Lainius in Concilio Trid. immaculatã B. Virginis conceptionem defendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas Sodalitates B. Virginis administrat.

Verùm enimuerò festinanti mihi vnum propè exciderat, quod tamen summum potest adferre pondus ad illud, quod mihi propositum est maximè, confirmandum: quo vnò ostendit Dei Mater, non tantùm Societatem suam esse, sed se Societatis: nimirum quòd tot tamque illustres sub suâ tutelâ erectas Congregationes, suoque præsidio tectas ac patrocinio munitas, nostrorum hominum curæ, fidei & administrationi voluerit esse commissas. Quas Sodalitates si omnium ferè Religiosorum Ordinum seminaria, si lectissima Parthenicorum clientium ephebia, si disciplinarum emporia, si morum palæstras, si denique virtutum omnium officinas appellauerit quis; næ ille, aptissimis titulis easdem condecorabit. Hîc tenelli Virginis-matris filij, eius gremio recepti, ex vberibus illis beatissimis quasi cum Virginis lacte, succum & sanguinem pietatis imbibunt, & medullam ipsam virtutis exsugunt, quam deinde iam adulti in alios deriuent. Nunc autem quid sunt aliud innocentes illi in Sodalitate Parthenicâ pueri, nisi magnæ Matris, quos fouet, Beniamini? quid deinde adolescentes iam prouectiores, nisi eius, quos instruit, ephebi, & pueri honorarij? quid tum iuuenes, nisi eius, quos defendit, clientes? quid viri, nisi eius, quos armat, milites? quid alij denique Sacerdotio initiati, nisi eius, quos consecrat, Antistites? Certè is feruet in illis Congregationibus in Dei Genitricem amor & studium, tot illic impenduntur ei obsequia, tantus vbique terrarum ad eas fit concursus, vt non tam ad cœtum Virgini sacrum, quàm ad Virginem ipsam confluere videantur. Quid nunc dicam, quâ vi vocis, quo verborum pondere, quo animi ardore, quanta in vniuersam Societatem IESV, MARIAE sit semperque fuerit ad eam amandam propensio, ad promouendam cura, ad defendendam solicitudo, studium denique ad eamdem totâ Europâ illustrandam? Ampliora sunt illa dignitate, maiora nobilitate, plura multitudine, quàm vt possim vel pro magnitudine grauiter, vel pro splendore magnificè, vel pro merito dignè satis explicare. Vnum igitur, quod multorum est instar, Deiparæ in Filij sui Societatem, & suam Sodalitatem, amorem, curam, voluntatem satis disertè eloquetur, quod, teste Hieronymo Plato, Sacerdoti cuidam nostro insignis religionis ac sanctimoniæ viro (cui Martino Guttero nomen) diuinitus monstrauit. Is, cùm alia multa, præsertim de Beatâ Virgine, cælesti illustratione accepit, tum illud, quod ad rei quam tractamus argumentum inprimis pertinet. Vidit is aliquando illam eximiâ admodum specie ac maiestate fulgentem, veste in augustam latitudinem explicatâ, ac sub eâ Societatem nostram vniuersam collectam contineri; quam illa materno affectu complecteretur, coque quasi charitatis tegumento confoueret. O propugnaculum securissimum, quo totius Societatis salus atque incolumitas continetur! ô munimentum ita solidum, vt moueri; ita stabile, vt quati; ita firmum, vt cuerti omnium hostium machinis, balistis, vineis, arietibus non possit! Olim cùm Persarum quispiam de suorum militum multitudine gloriatus, his verbis se iactaret, *Cras solem obscurabimus sagittis*; festiuè Græcus quidam, *Gaudeo*, inquit: *sic enim in vmbrâ melius prœliabimur.* hoc meritò dixerit Societas, magnificentissimo Parthenicæ togæ conopeo

MARIA *Societatem sub pallio fouet.* L. 1. de Bono stat. Relig. cap. 34.

peo obumbrata: securè sine periculo, fortiter sine metu, feliciter sine clade, gloriosè sine dedecore, denique laudabiliter cum triumpho, pugnas Domini pugnabit, sub vmbrâ Marianæ tutelæ. Hoc Virgineo paludamento circumsepta Societas, stat, stabitque contra omnes inferorum furias, tyrannorum minas, hostium omnium machinationes & insultus, velut Capitolij immobile saxum. Quemadmodum enim olim Deus exuberanti Oceano terminos circumscribens, plenâ imperij voce præcepit, *Vsque huc venies, & non procedes amplius, & hîc confringes tumentes fluctus tuos*; sic imperasse videtur Dei Mater: *Vsque huc*, ad togam meam videlicet, *venies*. quasi dicat: Cùm ad togam meam, id est, ad patrocinium, quo clientes meos protego, deuentum fuerit; hîc nimirum detumescent illi in Societatem decumani fluctus, velut in scopulum impacti; hîc immanes vndarum moles in spumas abibunt, velut ad rupem allisæ; hîc profligatorum hominum conatus retardabitur; hîc omnis collecta vis improborum retundetur; hîc infrementes procellæ, velut ad saxum, confringentur. denique Societas hac Virginis tutelâ protecta, in bello victoriam, in periculo salutem, in mœrore solatium, in fluctibus portum, in morte vitam, feliciter consequetur. Quid plura? MARIAE vnius præsidio, eam nacti sumus potentiam, vt mala omnia, aut vincamus fortiter, aut finiamus feliciter.

Societas in tutelâ B. Virginis.

Iob 38. v. 11.

Perspicitis, vt opinor, Societatem IESV in MARIAE gremio natam, auctam, educatam: illius tum parentem Ignatium, tum posteros eius omnes, singulos, vniuersos, vt solent clientes Patronam, famuli Dominam, subditi Reginam, filij Matrem, propensissimâ voluntate, studio, amore semper, iam inde à primis eius incunabulis, fuisse prosecutos. Hinc si quid profluxerit, vel splendoris ad gloriam, vel glorię ad laudem, vel laudis ad commendationem; hoc totum in Ignatium, vt in fontem, redundat. Tu quidem, Ignati, illo tuo tam singulari in Dei Matrem amore effecisti, vt ex te posteritas ea proseminaretur, quæ plurimos Deiparæ stipendio milites, studio clientes, officio famulos, amore filios procrearet: qui omnes eiusdem Virginis, cui mancipati sunt, partim clementiâ nixi, partim subsidio fulti, partim freti potentiâ, tot & tanta pro eius & Filij gloriâ, non sine suæ gloriæ cumulo, præstitêre facinora, quot & quanta à militibus tam potentis Imperatricis, à clientibus tam nobilis Patronæ, à famulis tam inclytæ Reginæ, à filiis denique tantæ Matris vel sperari possint, vel optari debeant, vel soleant exspectari. Nobis interim cùm in summâ rerum inopiâ, nihil supersit nisi gratus animus, hoc quod à te accepimus patrimonium amoris in Matrem Dei, & cultum, sic æstimabimus, vt profiteamur; ita profitebimur, vt exerceamus; ita exercebimus, vt exemplo persuadeamus, auctoritate defendamus. Tu autem, ô Virgo iuxtà ac Mater, cuius potestas cùm proximè ad Dei immortalis Numen accedat, tanta est, vt ei non desit neque facultas ad succurrendum, neque clementia ad miserendum, nec ad propugnandum fortitudo; hanc tibi addictissimam Sodalitatem ita tuâ ope defende, patrocinio tuere, auctoritate protege; vt quæ vnâ te parente nata, nutrice aucta est, eâdem patronâ salua, & aduocatâ incolumis, ad multorum salutem plurimis ætatibus conseruetur:

atque ita tota secutura posteritas cognoscat, hanc, cui ita studes & amplecteris, Ignatij familiam, non tantùm & esse & dici debere Societatem Iesv, sed etiam Sodalitatem Mariae. Dixi.

Alteram alteri Parenti nostra Inscriptionem lubet ponere, quæ & ipsa ære perennior gratis animis inhæreat.

ALTERI POST IESVM ECCLESIÆ PRÆSIDI
ALTERI POST IESVM SOCIETATIS PARENTI
VIRGINI-MATRI
CÆLI ET TERRÆ DOMINÆ
MARIÆ.
QVÆ
IN MINIMÆ SOCIETATIS AMICO NOMINE
PARVVLVM SVVM IESVM
GRATANTER AGNOSCENS,
SVAM TAM BENIGNO TITVLO SOCIETATEM
COMMVNI PRÆSIDIO TEXIT,
PATROCINIO GVBERNAVIT.
CVIVS
POTENTISSIMÆ IN HOSTEM TARTAREVM BELLATRICIS
AVSPICIIS
IN NOVVM CHRISTI MILITEM
IPSAS AD ARAS DEDICATVS
IGNATIVS,
QVIBVS PRÆSERTIM ARMIS MVNDVM VINCERET,
SVI IN SE VICTOR AGNOVIT.

A

A QVA,
CVM LEGES IPSE SIBI SCRIBERET AC SVIS,
PRÆCIPIENTE ET APPROBANTE DIDICIT,
QVO PROCEDENDVM ESSE MAIORIBVS,
QVO SEQVENDVM MINORIBVS
INDICARET.
CVIVS
A VIRGINEO LACTE CANDIDI
IIDEM QVI A IESV SANGVINE RVBICVNDI,
HINC MARTYRES, INDE VIRGINES,
VTROBIQVE FELICES SVNT
SOCII,
QVOD GEMINO MATRIS ET FILII NOMINE CONSECRATI.
ILLI ERGO DOMINÆ, ILLI MATRI,
IN QVA VELVT ARCE TVTISSIMA
QVI RERVM SVARVM SPEM ET TVTELAM COLLOCAT
PERIRE NON POTEST,
REPETITO SÆPIVS SACRAMENTO
ET SODALES ET SOCII
ET CVM VTRISQVE SOCIETAS
MATERNIS AFFVSA GENIBVS
NON VNO DEVINCTAM SE NOMINE
NON VNO DEVOTAM NVMINE
CONFITETVR.

ORA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORATIO SEXTA.

De Regimine Societatis.

PErsæpè à sapientibus viris, qui initia, progressus, & præsentem statum Societatis IESV cùm animis reputarent suis, quæsitum fuisse intelligo, quid potissimùm fuerit, post diuini Numinis opem ac nutum, quod hanc Congregationem in eam amplitudinem prouexerit, quam nunc cælesti beneficio obtinet. Atque in diuersas planè sententias itum fuit. Nonnulli, interiorum ignari, senserunt, multiplice eruditionis omnis præstantiâ, ac sublimitate doctrinæ, Societatem vires erexisse, litteris famam, famâ gloriam, gloriâ magnitudinem parienti. Aliis visum fuit, ministeria quotidiana ac laborioſa, proximorum saluti cum eximiæ significatione charitatis impensa, tum eorum, quibus proderant, cepisse animos, tum reliquorum approbationem conciliasse, atque ita, promeritâ beneuolentiâ publicâ, firmitatem & incrementa, velut eiusdem beneuolentiæ fructus, retulisse. Quidam dimicationibus, aduersis, calamitatibus, Societatem creuisse autumant, & post hasce nebulas clariùs resplenduisse; more adamantis, cuius nitorem ac pretium asperrimæ cotis attritus vehementer accendit. *Nescio,* inquit L. Quinctius Cincinnatus, *quo fato magis bellantes, quàm pacati, propitios habemus Deos.* Faciliorem quoque dexteram ad periclitantes veri Numinis fauor extendit. Iam precandi studium, interioris hominis cultura assidua, exercitatio virtutum, religionis amor, cum Superis Deoque coniunctio, & (si fas est sperare) necessitudo, à multis considerata, hoc apud eos effecerunt, vt crederent hac vnâ animâ corpus istud subsistere, ali, vigere, propagari, attolli. Pars existimat, hunc sanitatis tenorem, vel maturâ inutilium aut exitiosorum membrorum præcisione, vel arctissimâ valentium coniunctione & charitate contineri. Denique Constitutiones, Decreta, Leges ex illapsu diuino, optimorumque Legislatorum tabulariis petitæ, neque multitudine graues, & quadam lenitatis moderatione temperatæ, creduntur à multis tam boni status vnicæ conseruatrices. At mihi longè est diuersa sententia. Sic enim existimo, Rectam Societatis gubernationem, vnicam esse, & caussarum omnium principem, cui omnis eiusdem vigor, flos, conseruatio, decus adscribenda sint; ac sine eâ, neque litteris opinionem bonam, neque ministeriis beneuolentiam, nec aduersis robur, nec salutaribus curis integritatem, neque concordiâ aut corruptelæ seiunctione valetudinem, neque legibus obsequium, cui diuturnitas adesset, conciliari vmquam potuisse. Gubernatio enim recta sola efficit, vt & floreant litteræ, & officij genus omne frequentetur, & ærumnæ cum fructu tolerentur, & pietas in Deum ferueat, & animi concordiâ coalescant, & pernicies arceatur omnis, & maiorum leges atque consulta accuratè seruentur. Sic nauium prosper cursus non à firmitate compagum, non à classiariorum viribus, non ab anchoræ, veli, rudentum, remorum præstantiâ, ordine, numero, non ab aurâ fauente, & secundissimâ tempestate dependet,

Societas conseruatur non tam doctrinâ,

ministeriis,

aduersis,

Liu. Dec. 1. lib. 3.

orandi studio,

dimissione inutilium,

concordiâ,

legibus;

quàm bonâ gubernatione:

pendet, atque dirigitur in portum: sed ab vnâ gubernatoris industriâ, vigilantiâ, curâ, quamuis difficillimæ nauigationis incommoda lætos exitus habent, & felice tandem cursu absoluuntur. Cuiusmodi autem fuerit hæc gubernatio iam inde ab incunabulis Societatis in hanc vsque diem, dicam nostrarum rerum curiosis; & dicam breuiùs, quàm res tanta dici possit.

Ignatius, vir non minùs prudentiâ quàm sanctitate illustris, cùm hunc Ordinem conderet, duobus adiumentis vsus est, diuinâ ope, & prudentiâ, quæ humanâ maior videbatur: illam precibus & lacrymis à Deo; hanc ab rerum vsu, & in primis à quotidianâ in actiones suas inspectione, obtinuit. His adminiculis fretus, regiminis formam partui suo talem induit. Vnius imperio sciebat nihil tutius, nihil tranquillius, nihil diuturnius. Rerum vniuersitati præesse vnicum Principem Deum, Ecclesiæ Pontificem, ditioni ferè cuilibet Regem. Si gentem dumtaxat suam, in quâ militiam secutus ordines duxerat, intueretur, ante oculos erat Regni Hispaniarum eo sæculo felicitas magnam orbis partem complexa. Regna plurima atque clarissima immensis naturæ diuortiis seiuncta, in vnum nisi ab vno redigi non potuisse. Quòd si tot nationes sermone, moribus vultibusque pugnantes, reuerentia Maiestatis Hispaniæ componeret; non aberrauit Ignatius, & ipse ex terrarum omnium gentibus vnam familiam collecturus, si vnius eam regimini traderet. Penes itaque vnum Generalem Præpositum summa hæc potestas. *Ea est* enim (vt apud Tacitum Sallustius) *imperandi conditio, vt non aliter ratio constet, quàm si vni reddatur.* Hunc esse virum oportet, vnum accommodatum ad tantam morum, regionum, ingeniorum ac voluntatum, quibus hic Ordo miscetur, varietatem, voluntario, non coacto; hilari, non seruili obsequio continendam. Hunc toti Societati præfectum tota Societas creat, è prouinciâ qualibet suffragatoribus ad comitia missis. Magistratus idem est qui vitæ finis. cuius diuturnitatis caussas minimè leues hunc in modum Ignatius ipse posteris tradidit: *Propterea quòd experientia, & in gubernando exercitatio, & hominum particularium notitia, & erga eosdem auctoritas confert magnoperè, vt benè hoc munus obeat; ad vitam, & non ad tempus aliquod præscriptum, erit eligendus. Accedit autem ad cetera hoc commodi ex eo, vt Societas in rebus magni momenti ad Dei gloriam satis ferè semper occupata, vniuersalibus his conuentibus minus laboris & distractionis patiatur. Longiùs* quoque *recedet omnis cogitatio & occasio ambitionis, quæ huiusmodi officiorum pestis est, quàm si certis temporibus esset eligendus.* Quid? *quòd facilius est vnum idoneum, quàm plures, ad hoc munus inueniri.* Omitto ceteras. Ad huius diuturnitatem imperij accedit potestatis amplitudo: cuius tamen termini sunt tum leges, tum vniuersæ Societatis auctoritas, vna, secundùm Pontificem Maximum, Præposito Generali maior, vna potentior. Comitiis enim, quæ neque certis temporibus, neque crebrò haberi expedit, arbitrium in ipsum Generalem permittitur; & sic monarchico regimini salubre aristocratiæ temperamentum adhibetur. Et quamuis nullus adhuc fuerit Societati corruptelæ metus; expediuit nihilominùs remedia iam tum sanctus Ignatius, infirmitatibus, si quas longa dies inueheret,

quam firmat Præpositi Generalis potestas, Tacit. 1. Annal.

ad vitam, Const. p. 9. cap. 1.

sed aristocratiâ temperata,

comitiisque inferior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Assistentes.

præuertendis. Quò minùs autem fatiget sarcina multorum humeris subleuata, Generali adiuncti sunt Assistentes, altiore prudentiâ viri: vt vnius imperium consilio plurium fulciatur. Itaque nihil admodum, nisi institutâ deliberatione geritur. Quæ in concilio agitantur, auditis Patrum sententiis, solus Præpositus decidit. Id quod etiam Prouinciarum & Collegiorum Moderatoribus solemne est; summâ rerum semper ad imperantis arbitrium redeunte. Inde nascitur membrorum & capitis arctissimum vinculum; quale patrem liberosque adstringit. Inde pax & quies, quam alioqui consulentis & consiliarij par in decernendo facultas facilè diuidit. Rarò namque discors libertas arcem occupat, quando vni paretur. Ad Præpositi proinde Generalis voluntatem nutumque ceteri omnes intenti sunt. Illius est legitimum imperium; horum promptum fidumque obsequium. Quod amanter iubetur, libenter capessitur: & Superiore patrem, subdito filium induente, non minor laus est exsequentis mandata, quàm præscribentis; præsertim, quando toti est Ordini cognitum, ipsi omnium, quibus præsit, salutem, famam, labores, studia, vtilitates esse carissimas. In quo CHRISTVM Regem Optimum Maximumque refert, ita testantem: *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantiùs habeant.* Ab hoc Capite potestas omnis iurisque dictio in Præsides inferiores propagatur: qui & ipsi siue in Prouinciis, siue in Collegiis, summo cum imperio & potestate versantur. Non maior tamen est cuiusque ditio, quàm ille fecerit; spatiis, si rectà incedant, sufficientibus; sin secùs, ac per ambages, angustis. Generalis solus, de cuiusque facultate à peritis existimatoribus edoctus, Præfectos reliquos omnes creat, extra Sociorum suffragia; periculo factionum excluso, quas vel gratia, vel partium studia frequenter accendunt. Triennio vt plurimùm tam Prouinciales quàm Rectores suum munus exercent: prorogari tamen, aut contrahi id temporis potest, quando ad maiorem Dei gloriam fore videtur. Atque ita magnum quantæcumque potentiæ temperamentum additur, semper exauctorari posse. Ambitioni porrò nullus aditus: non domi, non foris. Quippe voti sponsione, (quâ nihil sanctius) se Deo Societas obligat, à contactu honorum ac dignitatum castam, ac diræ labis, ambitionis inquam, expertem fore. Quamobrem ne conscios quidem tantæ noxæ minor, quàm compertos pœna manet. Ceterùm quot sunt Prouinciales Præpositi ac Rectores, tot administros habet atque adiutores Generalis Præpositus; quorum laboribus ac studiis ad res plurimas maximasque gerendas, quibus vacare debet, vti possit. Solus enim nemo, ne priuatis quidem rebus peragendis, aut vnius laris ministerio accurando, sufficit. Quanta autem est in vnoquoque fides, quanta industria, tantum cuique committitur. Cum his tametsi Generalis diuidit curas, præcipuam nihilominùs molem ipse sustinet, ac diutiùs vigilat, quàm excubitores à se constituti. Habet igitur plurimos administrationis suæ participes; sed voluntarios, sed fidos, sed amicos. Quod Socrates etiam laudabat, eam Reip. constitutionem felicem iudicans, in quâ Præfecti societate coniunguntur. Quas enim à tellure fruges exigas, nisi sol ætheri, æther agro, ager semini, semen cauli, foliis, flori calorem fertilitatis impertiat? Quem à Societa-

Superiorum auctoritas monarchica.

Ioan. 10.

Generali subdita.

triennio durat.

Ambitio exclusa.

Prouinciales & Rectores Generalis administri.

Apud Stob.

Societate prouentum speres, nisi à Capite in reliquos Gubernatores, ceu membra, vitalis vigor insinuetur? Si autem oculi, & aures, & lingua, & manus hominum maximi fiunt, non solùm propter voluptatem, sed etiam necessitatem vitæ; his profectò etiam vtiliores sunt amici, quibus pars gubernationis incumbit. Oculis enim vix ea videre licet, quæ sunt ante pedes: at per Prouinciales & Rectores Præpositus Generalis intuetur Orientis Indias, lustrat Americam, Septemtriones inspicit; perinde quasi in perspiciendo terrarum orbe, oculo cernentis omnia Solis vteretur. Aurium verò tam angustus est vsus, vt nisi proxima quæque non exploret: per illos autem regiminis socios vbique gentium cuiusuis necessariæ rei auditum habet. Et linguâ quidem præsentes tantùm alloquimur, & manibus, qui est robustissimus, duorum virorum vix perficiat opus: per illos autem cum toto humano genere sermones miscere potest, & cuicumque libuerit operi admouere manus. Ita fit, vt vno in corpore videatur habere plures animas, quarum adminiculo de multis simul potest vno tempore consilia capere, multa cernere, multa discere, de multis cogitare, & de membrorum etiam longissimè distantium salute solicitus esse. Cuius autem est Reip. securior atque felicior status, quàm quem Præfecti omnes tueri, conseruare, augere coniunctis viribus atque laboribus studeant? cuiusque principatum per collegas industrios sic vnus gerit, vt neque eius solitudinem operarum fidelium adiumenta destituant, & adiuuantium multitudo ab omni confusione quàm longissimè absit? Quod ergo Romanus artifex, apertum oculum clauo insculpens, significare voluit, id ad Societatis gubernacula congruenter videtur transferri posse. Clauus enim huius Reip. oculatus est; non modò Præpositi Generalis vigilantiâ, sed inferiorum quoque administrorum prouidentiâ & curâ: quorum omnium est, dies noctesque excubare, vt consulant omnibus Societatis membris, vt medeantur eorum incommodis, vt prouideant saluti, vt suis vigiliis quietem subditorum procurent. Hîc equidem velim, vt nauim mihi cogites, & in eâ cum vectoribus nauclerum, ad eum ferè modum, quo perdisertus orator Dion Chrysostomus tum Superioris, tum subditi sortem exponit: *Licet in naui vectoribus absque curâ agere, & ne aspicere quidem quin etiam neque scire vbinam terrarum sint: & multi hoc modo nauigant in serenitatibus, & hi quidem talis ludunt, alij autem canunt, alij conuiuantur totâ die. quando autem eos apprehenderit tempestas, inuoluti exspectant euentum. Nonnulli autem & somno oppressi non antè surrexerunt, quàm iam essent in portu. Nauclero autem necesse est inspicere in mare, necesse suspicere ad cælum, necesse prospicere ad terram; quin & ea quæ sunt in profundo non licet ei ignorare, nisi velit in saxa aut arenas incidere. Illi soli noctu quidem minùs licet obdormire, quàm natatori alicui. interdiu autem sicubi breuem somnum suffuratur, hunc tamen suspensum habet ac dubium, vt sæpè exclamet, aut velum contrahi, aut clauum sisti, aut aliud aliquid rerum nauticarum; vtque dormiens ille magis gerat curam nauis, quàm alij valdè vigilantes.* Hæc est imago quædam gubernationis nostræ, in quâ Præsidum vigilantia actuosam subiectorum tranquillitatem custodit, & nihil non boni vniuersæ Societati pollicetur. Namque ex terrâ singulis quidem annis, sed

Societatis regimen oculatum.

Dion Chrysost. de Regno Or. 3.

nauigij gubernationi simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſed ex hac gubernandi prudentiâ ſingulis momentis vberrimi gratiſſimique fructus proueniunt; quos aliunde ſperare vix liceat. Si enim à Societatis hominibus elementa fidei, aut litteraturæ, imperitis traduntur; ſi concionibus frequens auditor inſtruitur; ſi obeuntur valetudinaria; ſi precationi, ſi ſtudiis doctrinarum incumbitur; ſi animorum eluuntur labes; ſi reuocantur ad ſalutem perditi, ad veritatem errantes, ad concordiam inimici, ad pietatem militia, ad religionem impietas; ſi infinita pænè volumina ad omnem ingeniorum culturam conſcribuntur; quibuſnam hæc auſpiciis inchoata, quo impulſu excitata, & prouecta ſunt? Gubernantium non tam imperio, quàm ratione ac ductu. Iidem Societatis homines peragrant maria citra tempeſtatum & naufragiorum horrorem; terras inuias virtute aperiunt, quaſi dulcedinem patriæ nullam vnquam deguſtaſſent; cum voluptate ad ſqualorem carcerum ac ſitum aduolant; reorum animos ad conſtantiam & æquitatem componunt, martyria tamquam ſolatia, ignominias tamquam decora, cruces tamquam trophæa conſectantur; vno verbo, omnibus omnia fieri ſatagunt. Quis illis incentor? quis auctor? Rectorum dextera & nutus, vbique præſens, vbique peruigil, vbique quot iuſſorum, tot bonorum ferax. Quòd ſiquis ex me nunc ſciſcitetur, quid præcipuè ſit in hoc Societatis regimine, vnde tanta fructuum, quos carpimus & admiramur, exiſtat vbertas; non inficiabor, id me ſemper eximiæ regentium charitati & paternæ beneuolentiæ tribuiſſe. Et Athenas quidem ferunt ſempiternam in arce oleam tenere potuiſſe: in Societatis autem arce, quæ eſt eiuſdem gubernatio, ſempiterna mihi videtur olea non florere tantùm, ſed exundante quâdam mitiſſimi liquoris dulcedine ſcaturire. Hoc oleum eſt *illa in Prælatione benignitas ac manſuetudo*, illa *charitas Chriſti*, illa *Petri Pauli*que *formula*, cuius memoriam Iulius III. Pontifex Maximus ſummo Societatis Arbitro, ceteriſque Præſidibus voluit eſſe perpetuam. Hoc oleum ex venerando Aaronis vertice in membra eius defluens, & in extremas veſtimenti eius oras deſcendens, imperio reuerentiam, auctoritati amorem, obedientiæ promptitudinem, laboribus perſeuerantiam, leuitatem oneribus, toti denique gubernationi efficaciam cum ſuauitate coniunctam, cuius vigore adhuc Societas floruit, impertitur.

eius effecta.

& nodus, charitas Præpoſitorum.

Iulius III.

ORATIO SEPTIMA.

De votis Societatis, & eorum renouatione.

In funiculis Adam traham illos, in vinculis charitatis. Oſee 11.

EST hoc non tantùm ratione præditis, ſed etiam brutis animantibus naturæ lege dictatum, RR. Patres, Fratreſque chariſſimi, vt omnem ſemper vim, ſeruitutem, vincula, quacumque ope poſſunt, à corpore, à capite, à vitâ ſuâ propulſent. Prouidit enim, quod in ſe fuit, illa rerum omnium parens, ne quis alieni fieret mancipij, quem liberum ipſa genuiſſet. Hinc ille multorum in perdomandis feris irritus plerumque labor: hinc illæ Romanæ plebis olim ſeceſſiones in Montem Sacrum: hinc denique apud Athenienſes eorum, qui tyrannos è medio

Libertatis amor omnibus à naturâ inſitus.

dio ſuſtulerunt, ſtatuæ propè ad diuinitatem immortali poſterorum memoriæ conſecratæ. Suaue nimirum eſt ipſum etiam libertatis nomen: vincula autem, catenæ, carceres, & ſi qua ſunt eiuſmodi, malè ominata, & feris etiam excutienda & procul arcenda cenſentur. Sed intereſt inter veram falſamque libertatem: & eſt in ipſis fortaſſe vinculis, quod conceptis etiam votis cupias paciſci. Ac veram quidem libertatem video procul à vulgi ſenſu & opinione ſemotam. Quis enim ſanioris animi, libertatem in feſtucâ, pileo, vindictâ conſtituat? Quis hunc liberum arbitretur, quem è Cappadocum grege exemptum vnica circumductio Quiritem facit, vt momento turbinis exſiliat Marcus Dama, qui ſe Bruto liberiorem eſſe confirmet, cùm ſibi facta ſit poteſtas, quidquid libido ſuaſerit, exſequendi? Quanto rectiùs Periander, cui nihil aliud vera ac germana libertas, quàm inculpatæ conſcientiæ teſtimonium? Niſi fortè mancipijs de lapide emptis nobiliores, aut magis ingenuos exiſtimamus eos, qui deliciis eneruati, libidinibus æſtuantes, auaritiæ curis exſangues, toties in Circæis cataſtis degeneri ceruice herile iugum ſubierunt, quot ſe vitiis ac flagitiis venales obtulerunt. Hæ ſunt cataſtæ, hæc malè ominata vincula, quæ veram ingenuitatem libertatemque peſſumdant. Sunt tamen alia quædam vincula, ſunt alij funiculi, qui non modò libertati nihil officiunt; ſed eidem, vt ſuis numeris abſoluta ſit, non rarò momentum aliquod adijciunt. Quis enim ſe cum ipſis Chriſtianæ Reip. ornamentis ac luminibus quàm arctiſſimo neceſſitudinis aut familiaritatis vinculo nolit eſſe conſtrictum? Et verò nec beneficiorum laqueos plerique declinant: nec deſunt *queis vincla iugalia curæ.* Quæ tamen ſiquis ſuis momentis expenſa ſolidum libertatis pondus obtinere non poſſe contenderit; non ego illi magnopere aduerſabor. hoc tantùm dicam; vtcumque ſe res habeat in pactis & conuentis humanis, ſi hæc ipſa homini cum Deo interceſſerint, tum verò exiſtere illud neſcio quid ſingulare ac propè diuinum, ad quod votis omnibus adſpirare debemus. Hi ſunt igitur funiculi Adam, hæc vincula charitatis, quibus Deus animam noſtram velut ſponſam ſpiritualem poſt ſe rapit in odorem vnguentorum ſuorum: hæc eſt, vt cum Theologis loquar, ſuauis illa præuenientium & concomitantium gratiarum velut catenata ſeries, quibus ita congruè voluntatem circumligat, ſic affectibus noſtris dominatur, tantùm vt non fatali quâdam neceſſitate conſtringi videantur. Hæc denique ſunt vincula illa coniugalia æterni coniugij pronuba, vota, inquam, Religionis à pleriſque veſtrûm pronuntiata. quæ cùm animus ſtupore defixus hodiernâ die ſuſpexiſſet, & in his diuinum illum Sponſum cæleſtibus hiſce nuptiis indulgentem; eructauit nimirum cor meum verbum bonum, vixque exæſtuantis ardorem pectoris tantiſper ſuppreſſi, dum frequentiore coronâ circumſeptus, qualicumque hoc acroamate cæleſtibus hiſce thalamis accinerem. Tandem igitur æs alienum, quo me Sponſi noſtri benignitas hoc tempore obæratuit, quoad potero, omne diſſoluam, & ſpiritualibus hiſce nuptiis applauſor accedam. Laudabo connubialia hæc vincula, vincula charitatis, Sponſum commendabo ac ſponſas: & quoniam id quoque votorum formulâ contineri video, illas, antiquo ritu in domo Sponſi vt perpetuò degant, exhortabor. Sed quia nimiæ laudes faſcino putantur obnoxiæ, non deerunt hîc mihi ſe-

Vera libertas qua.

Vincula quædam optanda.

Amoris fœdere Deo obſtringi honoriſicum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Desponsatio spiritualis.

scennini aculei, quos interdum præfiscinè adhibebo. Atque vt à Sponsi laudibus exordiar, quem non Christianorum casto amore sibi per baptismum ille desponsauit? quem non sponsalibus ornamentis velut arrhis quibusdam cohonestauit? Malo id ex Ezechiele, quàm ex me discatis: vos eius sententias suo pondere penditote. *Transiui*, inquit Sponsus noster, *per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam* (quam, obsecro, nisi originalis contagionis?) *Et iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum* (*ait Dominus Deus*) *& facta es mihi.* O felicem, quam adhuc despectam, & in fœcibus suis iacentem, obliquo amantium adspectu cœlestis ille Sponsus dignatus est! Nec tantùm: sed *laui te aquâ*, inquit, *& emundaui sanguinem tuum ex te; & vnxi te oleo*: an non hæc est ipsissima baptismi sciographia? Sed vbi sunt, inquies, ornamenta gratiæ? *Et vestiui te*, inquit, *discoloribus, & calceaui te ianthino: & cinxi te bysso, & indui te subtilibus. Et dedi maurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo. Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam.* Quis nostrûm hoc cælestis Sponsi beneficium in se non agnoscit? Prodi itaque, prodi, sponsa CHRISTI: committe formam tuam oculorum arbitrio: neque enim, vt ait ille,

Ezech. 16.

Ibid.

Ibid.

Catull.

Auruncleia periculum est,
Nequa femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.

Sed adeste fescennini. Tu verò *habens fiduciam* (prosequitur Ezechiel) *in pulchritudine tuâ, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, vt eius fieres. Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum.* Estne quisquam, qui hæc probra, quæ tenentur, possit inficiari? Referte vos in annos retrò lapsos, quoad vsque mens vestra longissimè poterit inspicere spatium præteriti temporis: euoluite cum Regio Prophetâ, euoluite in amaritudine animæ vestræ lubricæ ætatis studia. Quis est ex hoc omni numero, qui non aliquando vanissimæ spei, ne dicam pernicioſissimæ, vela fecerit? cui non spiritualis adulterij notam rerum creatarum immoderatus amor, & appetitus vehementiùs contra rationem incitati inusserint? quis est, qui popularis auræ mercatum, totaque fortunæ comitia generoso contemptu, & impolluto pede calcauerit? cùm viros etiam sanctissimos, ante susceptum vitæ melioris institutum, illa tempestuosi huius & naufragi maris procella iactarit. Sanctissimum Societatis nostræ Parentem contemplamini: an non illum, priusquam contracta per baptismum sponsalia votorum nexibus instaurasset, malesani Martis ineseauit adorea,

Ezech. 16.

Adulterium spirituale.

Virgil.

—— *pulchrumq; mori succurrit in armis?*

Intuemini Xauerium, vas illud electionis: quamdiu talem ac tantum virum Lutetiæ vanis mundi præstigiis fascinauit ambitio? Sed quid attinet eorum nævos commemorare, quorum occasione (Deo piis eorum conatibus adspirante) gloriæ suæ splendorem infinitis accessionibus cumularunt? Nos ipsos potiùs excutiamus, & illud culpis fecundum pectus. Nostra, inquam, nostra vulnera pertractemus, quibus vix longâ tandem pœnitudine cicatrices obduximus. Quinam, obsecro, fuimus, priusquam potentissimus simul & amicissimus ille Monarcha de terrâ suscitaret inopes, & de stercore erigeret pauperes, vt collocaret nos cum principibus, cum principibus populi sui? Quæ nostra tam præclara tunc in Deum merita exstiterunt? imò quæ non potiùs offensionis materia? Et tamen, ô stupenda Dei consilia! quid aliud scelerum nostrorum tempestates ac procellæ, quàm diuini amoris incendio fomitem ac materiam præbuerunt? Deus immortalis! Liceat mihi tantisper amorem illum tuum incomposito stupore venerari. Volutabatur aliquis nostrûm in cœno turpitudinis; & tamen amicè inuitabas iam non sponsam, sed adulteram. Eneruabatur alius deliciis, fractisque temperantiæ repagulis, abdomini se deuouebat; tu tamen in præceps ruenti subinde peramanter aurem vellicabas: nec repulsam passus, hoc segniùs instabas. Pars multò maxima, te contempto, fumos honorum sectabatur; & vt in fabulis Ixion pro Iunone nubem, aut vmbram pro Creüsâ Æneas, sic illi pro verâ felicitate auras inanes amplectebantur: nec tamen, cùm te fumo posthaberi cerneres, tam nefarium amoris tui contemptum meritissimo contemptu vindicabas. Sed quid ego vindictam loquor? sit hæc inter homines amoris contempti merces: at longè aliud æstuat in illo Sponsi cælestis pectore amoris incendium; & quos ad redamandum nullis prouocatus meritis potuit inuitare, eorumdem fastidiosa repudia poterit absque amoris dispendio concoquere. Fallor? an etiam post fidem violatam & conculcata sua vota, blandientem audio? *Vulgò*, inquit, *dicitur: Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alium, numquid reuertetur ad eum vltrà? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide vbi non prostrata sis. Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginitatis meæ tu es.* His similibusque amantium illecebris delinita quid faceret anima Christiana?

Pf. 116.

Deus immerentes ad amorem trahit.

Ieiem. 3.

Dei patientia erga peccantes.

—— *placitóne etiam pugnaret amori?*

ac non potiùs votis nuncupatis promptissimè cælestes iniret nuptias? & tam blando reconciliatæ gratiæ pignore accepto, in optatos conuolaret amplexus? Hi sunt itaque funiculi Adam, hæc vincula spiritualis coniugij. Quæ quàm firma quamque insolubilia esse conueniat, antiqui hoc symbolo non obscurè significarunt, dum nupturæ cingulum Herculeo nodo constringi voluerunt. qui nodus eámne formam habuerit, quam circa Mercurij caduceum implexi angues, vt Macrobio placet; an aliam, quam philologi quidam pertendunt, nec huius loci est, & per se minutum disquirere: hoc certè constat, eum ita fuisse perplexum, vt ab Alexandro non nisi acinace diffringi potuerit. Neque verò alium in scopum Beatissimus Fundator noster, huiusque coniugij paranymphus, semestrem hanc votorum renouationem direxit, quàm vt noui semper nexus accessione fidem cœlesti Sponso datam corroboraret, & hoc pignore toties iterato magis nos illi magisque animo & affectu coniungeret.

Vota Deo facta sint firma.

Porrò si personæ dignitas, si forma, si maiestas pactis conuentis aliquid firmitatis adijcere possunt; certè hæc in CHRISTO summa omnia reperiuntur. Si ergo rebus fluxis & caducis, imò puerilibus, vt sic dicam, cre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

crepundiis, nullo nostro emolumento, cælestium autem bonorum etiam dispendio singulari, aliquando potuit amor noster adhærescere; poterítne supremi rerum omnium Monarchæ iugum, nullo dispendij metu, præmio verò infinito proposito, rebellis excutere? præsertim, Patres Fratresque charissimi, cùm suaue sit iugum Domini, & amica vincula, quibus nos amor illaqueat. Quod vsque adeò verum est, vt interdum detestanda quælibet & intolerabilia, suauitate quadam condîta reddat acceptissima. An non Ioles iugum, Heroi illi tantopere pudendum, suaue tamen est visum? quid mirum? amor induerat. An non Dalilæ illius vincula delicias suas etiam cum manifesto vitæ discrimine Samson frequentauit? quid mirum? erant amoris vincula. Et verò si vmbris interdum solem metimur, & ex fabulis de Deo coniecturam facimus; an non Amor, tela Diespitris intentata vnico versu eludens introducitur?

Quid si iterum posito fulmine cygnus eris?

Quòd si hæc adeò pudenda, adeò detestanda, nihilo tamen segniùs fuere desiderata; poterúntne sanctissima hæc vota, castissimi amoris vincula, quæ Deus ipse rata habet, dissoluenda cuiquam mortalium videri? Non veniat vmquam Religioso huic cœtui tam funesta dies, quâ vel vnus aliquis ex hoc numero fidem hodiernis votis Deo datam fallat. Auertat hoc ab vnoquoque nostrûm diuina bonitas, vt ne quis sui Deique oblitus, à cælesti coniugio ad profanos amores, à spiritualibus deliciis ad porcorum siliquas relabatur. quod ego malorum omnium extremum esse iudico. *Quæ enim anima* (vt rectè philosophatur Bernardus) *semel à Domino didicit intrare ad seipsam, & in intimis suis Dei præsentiam suspirare; nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliúsve ducat, quàm post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuò ad illecebras, vel potiùs molestias carnis, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem.*

Fidem Deo datam fallere funestum. Serm. 15. in Cant.

Maneat igitur, hæc vincula connubialia non tantùm ferrea, sed etiam adamantina, vt sic dicam, esse oportere. Nunc cetera breuiter expediamus. Video enim hac votorum nostrorum formulâ, non minùs quàm apud antiquos, nuptiarum auspices adhiberi. Est enim & nobis nostra Gamelia, non illa Cinxia Iuno (sic dicta à dissoluendo virginitatis cingulo) sed purissima Virgo MARIA, omnis virginitatis & mater & custos: non vmbratilis illius Tonantis & soror & coniux, sed veri Tonantis & soror & mater, imò & mater & filia. Coram hac velut pronubâ contrahere nos profitemur, cùm dicimus: *Voueo coram sacratissimâ Virgine* MARIA. Rursus non coram Picumnis aut Pilumnis, vt Romani; non coram Eueliæ statuâ, vt Locrenses & Bœotij, sed *coram Curiâ cælesti vniversâ.* Hi sunt nobis auspices, hi præstites, hi fideiussores, qui explendis connubialibus pactis non præesse magis gaudent, quàm prodesse desiderant. Sed quid, inquiet aliquis, à me requirunt hæc pacta connubialia? nimirum vt id quod in profano contractu nuptiarum valet, valeat idem in spirituali, cùm in hoc idem pondus obtineat verbum Voueo, quod in pactis connubialibus verbum Volo. Si ergo de illis pronuntiatum est, *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vnâ;* cui dubium esse potest, quin id æquè pertineat ad spirituales hasce nuptias? Atque haud scio an non multò etiam conueniat magis; cùm longè perfectior sit animorum, quàm

Vota Religiosa quid à nobis requirant.

Gen. 2.

Dei amor amorem coniugalem superat.

quàm corporum coniunctio. Commendet igitur qui volet affectum coniugalem, eumque à primâ sui origine, notâque illâ primi coniugij necessitudine arcessat, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne meâ;* Gen. 2. dabo non inferiora in hoc spirituali coniugio. Cùm enim cælestis Pater animam nostram Filio suo desponsare percuperet (quid non commentus est ingeniosus amor?) imitatione quâdam prioris illius inuenti immisit soporem in alterum hunc Adamum, dum illum nostri causâ in crucem actum æterno consilio decretâ morte consopiuit: & sic intimis cordis penetralibus lanceâ patefactis ex ostro illo pretiosi sanguinis destinatam Filio suo sponsam nobiliore vitâ reformauit. O verè fortis vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio! Potuítne Deus immemor Filij sui, & suæ Maiestatis quasi immemor fieri, tantùm vt ne immemor esset amoris? Sed præstat hoc amoris mysterium silentio venerari, quàm parum pro dignitate explicare. Iam verò leuia præ his summis & futilia videbuntur, quę de Catharinâ Senensi grauissimi auctores memorię prodiderunt, licet sint ipsa per se maxima. Quid enim admiratione dignius, quàm CHRISTVM ter Optimum Maximum cor proprio pectori exemptum cum virginis illius corde permutasse? Atqui ludus hic amori diuino quotidie luditur, si non vt oculis, certè vt interiori consolatione deprehendi possit. An non ergo luce meridianâ clarius, omnem coniunctionem, quantacumque sit, ab his Religionis vinculis, diuinoque animorum nexu, longo discriminis interuallo præteriri? Quod si interdum non desultoriâ cogitatione, sed accurato mentis examine pensitaremus, essétne aliquis tam demens, qui tam exoptatum amoris fœdus infectum vellet? essétne qui sacris illis paupertatis, castitatis & obedientiæ vinculis expediri desideraret? essétne quem conditionis suæ puderet aut pœniteret? essétne tandem (quod in his nuptiis fescenninâ licentiâ dictum sit) qui votiuæ paupertatis immemor, materna scruta aut fortasse sulfurata ramenta specioso mercaturæ titulo cohonestaret, tantùm ne audiret pauperum sanguis? qui rus paternum hyperbolico vallo cingeret, portisque ac turribus exornaret? qui emendicaret fumosa per atria ceras & ignota stemmata, ne ad merum rus, incultamque stiuam, pertinere videretur? Certè Sponsum nostrum nec abiectæ conditionis, nec fabrilium segmentorum puduit. Rursus, si vota Deo virginitas mentibus nostris obuersaretur, essétne qui palabundus extra Religiosæ modestiæ septa tanto suo periculo frenum oculis indulgeret? præsertim cùm nostri sit Instituti, libidinosorum oculos, illos, inquam, qui florem omnis pudicitiæ in vultu delibant, in gyrum rationis & continentiæ tum verbo tum exemplo reuocare. Denique si perfectæ obedientiæ desiderio teneremur; Deus immortalis, quantas quoties occasiones, quàm præclaras habuimus?

Vota præstanda sunt.

Hæc igitur sunt, quæ hodierna pacta conuenta à nobis exigunt, si sanctam hanc Societatem ingredi, ad vitam in eâ perpetuò degendam velimus: ad quod extremo loco vos vt exhortarer, tum votorum formula, tum instituti mei ratio postulabat. Fuit igitur hoc olim in more positum, vt in Bœotiâ currus illius, quo vecta erat ad ædes mariti noua nupta, præforibus axem comburerent, ne per diuortium vllo vmquam tempore penatibus illis valediceret: idque vt vtrique coniugi benè verteret, pia vota nuncupabant. Et ne solis hoc Bœotis existimemus boni ominis

Amor Dei debet esse constans.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aug. l. 6. de Ciuit. c. 9.

fuisse, testis est D. Augustinus à Romanis quoque & Domiducum qui sponsam domum deduceret, & Domitium vt domi esset, & Manturnum vt domi maneret, adhibitos fuisse. Ego verò sic statuo, nihil à me quidquam ad hoc institutum accommodatius afferri posse, quàm si vobis in ædes Sponsi oratione meâ iam deductis auctor fuero, vt vnusquisque vestrûm seriò attentéque perpendat cum D. Bernardo, vnde sit erutus, & vbi sit constitutus. Et quidem vnde eruti simus (videlicet è periculosis huius mundi fluctibus, cæcisque nubibus ac procellis) negotij nihil est cognoscere. Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas habere credimus agitationes, quot fluctus, & quantas perturbationes habet hoc mare magnum tot bonorum naufragiis infame? quod eò sanè periculosius est, quò blandiorem vultum ac malaciam sæuissimis suis tempestatibus prætendit. Prorsus vt non immeritò, tamquam naufragio in littus eiectus, exclamet D. Hieronymus: *Etiamsi in morem stagni rideat effusum mare, etiamsi vix extrema Zephyris terga crispentur sali; nolite credere, nolite esse securi: magnos hic campus montes habet: expedite rudentes, vela suspendite, crux antennæ figatur in frontibus; tranquillitas illa, tempestas est.* Quid enim aliud est quàm multiplex tempestas, dum hinc æstu suo Charybdis luxuriæ salutem vorat, inde ore virgineo ad pudicitiæ perpetranda naufragiâ Scylla ceu renidens libido blanditur, hinc barbarum littus, illinc archipirata diabolus? Quis vel tot insidiis non expugnetur, vel blanditiis non acquiescat? *Magni enim laboris est* (liceat id mihi cum D. Leone asserere) *cùm vndique innumeræ voluptatum illecebræ blandiantur, ad nulla contagia vigorem animi relaxare. Quis picem tangit, & non inquinatur ab eâ? quis non infirmatur in carne? quis non sordescit in puluere? quis tantæ est puritatis, vt iis non polluatur, sine quibus vita non ducitur?* En itaque malorum diluuium, vnde erepti sumus: vbi verò simus constituti, paucis ex ipso Bernardo discamus: *Nónne hæc est*, inquit, *Religio sancta, pura, immaculata, in quâ homo viuit puriùs, cadit rariùs, surgit velociùs, irroratur frequentiùs, quiescit securiùs, moritur confidentiùs, remuneratur copiosiùs?* Satisne, Fratres charissimi, aut ad dignitatem splendidè, aut ad emolumentum fructuosè?

Mundi pericula.

Hier. Ep. 1.

Leo Serm. 11 de Quadrag.

Bern. Serm. de quærente margaritas.

Vitæ Religiosæ securitas.

Quid si igitur ad cumulum tot tantorumque bonorum voluptatis accesserit illecebra? erimne caussa, cur non tantùm libenti, sed etiam alacri animo in domo Sponsi vitam perpetuò degamus? Scio plerisque hominum aliter esse persuasum de diuino obsequio. Intuentur scilicet in viris Religiosis longas rerum diuinarum commentationes, vltronea supplicia, lacrymas pœnitudinis, vitam ad alienum arbitrium adaptatam, ceteraque generis eiusdem, in quibus vulgus hominum (cùm nullum veræ virtutis gustum habeat) nihil non acerbum esse arbitratur ac molestum. Sed nescimus, inquit Seneca, res æstimare; de quibus non cum famâ, sed cum rerum naturâ deliberandum est. Siquis igitur ita sit animo comparatus, vt nihil lætum, nihil suaue, nihil in vitâ mortalibus expetendum putet, nisi quod aut sensus moueat, aut lumbos scalpat, aut abdomen expleat; cum hoc nihil mihi negotij est: sin hoc nemo vestrûm ita sentit, illud breuiter venit expendendum, quænam sint illæ Religiosæ vitæ deliciæ, in quibus animus omni curâ solutus conquiescit. Hæ sunt, vt compendio eloquar, diuinarum consolationum prælibatio, studium orationis, zelus animarum, inculpatæ conscientiæ tranquillitas, sanctissimæ

Religiosæ vitæ suauitas.

simæ Eucharistiæ cæleste conuiuium: addo & corporis & passionum compressionem: denique quod & Moyses thesauris Ægyptiorum, B. Aloysius Hispanicæ aulæ deliciis prætulit, improperium CHRISTI. Paradoxa sunt hæc, fateor, profanis illis mundi assclis: sed nos sanctioris vitæ præceptis instituti, eliciamus ex his paulisper recondita animorum sensa, & latentem sub duro cortice affectuum teneritudinem enucleemus. Dic mihi, obsecro, parúmne cælesti consolatione perfusus videtur D. Franciscus, cùm, accepto diuinitus futuræ beatitatis suæ pignore, per multos dies illud identidem decantat: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus*? Quid? cùm exundante diuini amoris æstu exclamat alius, Satis est, Domine, satis est; nullâne voluptate videtur delibutus? Rursus, cùm idem scribit inter horrida Mauricæ vepreta, & inter sicariorum mucrones, tantis se incedere lætitiis, vt horridam illam solitudinem paradisum deliciarum potiùs appellandam iudicet; nullâne cælesti dulcedine recreatus est? Denique cùm Sanctissimus Parens noster Ignatius, inardescente diuini amoris sole, totus instar niuis in lacrymas identidem colliquescit; omni vitę solatio videtur destitutus? Quid simile huius Babylonis, licet aureum propinet calicem? cuius omnes voluptates euanidæ sunt & exiles, fœdæ, momentaneæ, caducæ, &, quod caput est, non rarò cum graui salutis periculo coniunctæ. Longus nunc sum, & fortassis post has delicias etiam molestus, si cetera, quæ nos in domo Sponsi, id est in Societate nostrâ, aut admiratione defixos, aut voluptate perfusos detinere possunt, exsequi voluero: si nimirum suauissimum sodalium conuictum, si consensionem animorum, si exercitiorum varietatem, si ornamenta doctrinæ, si hierarchicam subordinationem, si denique totius Societatis splendorem ac dignitatem oculis vestris subiecero. Quare vela contraho, & cùm hæc omnia cælestis Salomonis, dilectissimi, inquam, sponsi nostri, gloriæ subseruire consideo; totus in stuporem abreptus, & vixdum felicitatem omnium nostrûm capiens, hoc vnicum sapientissimæ Reginæ epiphonema subiicio: *Beati viri tui, & beati serui tui*, Domine, *qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.* Agite ergo RR. Patres, Fratresque charissimi, videtis huius spiritualis coniugij dignitatem, videtis hæc amoris vincula quauis libertate magis expetenda, videtis augustissimam cælestis Sponsi Maiestatem, in cuius fidem ac familiam legitimâ pactione translati estis. quid restat, nisi vt horter vos atque obtester, ne huius beneficij fructum solâ delectatione metiri velitis. Etenim si apiculæ floribus insidentes, in quibus ceteri nihil nisi pulchritudinem & amœnitatem admirantur, suauissimum ex illis mel eliciunt, quantò id vobis cælesti lumine perfusis faciendum est magis? Nostis quid Instituti ratio à vobis exigat, nostis quantam virtutis ac perfectionis segetem ac materiam subministret. Nolite tam propensæ cælestis Sponsi beneuolentiæ deesse: nolite tam quæstuosum diuini amoris commercium repudiare. date dilectum pro dilecto (non potest vlla compendiosior versura cogitari) eius decretis acquiescite, eius nutus obseruate, eius desideria præuenite. Denique totius vitæ rationes sic instituite, vt illi vos probetis, cuius vel amori vel obsequio vos consecrastis. Dixi.

Ps. 121.

In Societate viuere beatum.

3. Reg. 10.

EXERCITATIO POETICA.

ENCOMIASTICON AVGVSTISSIMI AC SVAVISSIMI NOMINIS IESV.

NOMEN *nobile, dulce, delicatum,*
Quod lectum viridi mel ex Hymetto,
Hyblæique sapit fauos susurri;
Felices Brasilium quod officinas,
Cannarum liquidam sapit medullam;
Aut quod Isacidum parata mensis
Primo fercula depluunt Eoo.
Nomen thurilegos olens Sabæos,
Et quod Arabiæ feracis arua,
Et quod Niliacis tepente siluis
Spirant balsama lacrymatione.
Nomen Assyrio fluens oliuo,
Tinctum Achæmenio, Indicoque nardo,
Diffundens amaranthinos liquores.
Nomen nobile, dulce, delicatum,
Quo nil gratius est amœniusque,
Quo nil suauius elegantiusque est:
Non post lurida regna noctis atræ
Formosius roseo dies in ortu;
Riphæasque hiemes fugans ad Arctos
Verni roriſluus tepor sereni;
Non tersi facies amœna cæli;
Non menses referente Sole siccos
Blandi sibilus acrior Fauoni,
Aut per pascua murmurantis undæ
Illimi tenerum gelu profundo.
Nomen nobile, dulce, delicatum,
Quod Ganges rutilo figurat auro,
Fingit conspicuis Erythra gemmis,
Plenis India cui laborat aruis,
Fuluis India nobilis metallis,
Phœnix Sidonium recondit ostrum,
Pectunt vellera delicata Seres.
Quod si fortè tuas iit per aures;
Sonat, quod Libycos queat leones,
Et queat rabidas domare tigres,
Possit sistere fluminumque cursus,

Et possit volucres vagas morari:
At tibi populante corda flammâ
In sacros animam resoluet ignes.
Nomen nobile, dulce, delicatum;
Quod cùm sidereâ canunt in aulâ,
Cælorum vigiles mouentur ignes,
Surgunt ætheris incolæ beati,
Surgunt, succiduo genuque nixi
Nomen nobile, dulce consalutant:
Ter fastigia montium supino
Nutant vertice, Pindus, Æmus, Othrys;
Ter lætæ resonant ad astra valles;
Cedunt nubila, conciduntque venti,
Ponunt æquora, ridet alma tellus:
At latè Stygiis timetur vmbris,
It toto tremor insolens Auerno,
Quassata horribili fragore ab imis
Tristis concutitur domus cauernis.
Nomen nobile, dulce, delicatum,
Quod Pater proprium dat esse IESV,
Et nobis proprium dat esse IESVS.

LVDVS POETICVS DE NOMINE IESV.

ELEGIA PRIMA.

CImmeriis scelerum tenebris nox obsidet orbem,
Nec sinit optatâ sæcula luce frui.
Quocumque adspicias, dolor vndique, & horror, & vmbræ,
Et facies, Stygiis quam rear esse plagis.
Altera si Phariæ redierunt tempora noctis,
Ahl referat lætum clara columna iubar.
Æthera suspexi, Diuùmque volubile templum:
Inde meæ, dixi, spes noua lucis erit.
Ecce tibi medio pandit sese aurea cælo
Ara, nouum terris ara datura diem.
Hanc Liber insistit, facies cui cærula, cælo
Concolor; huic Libro pagina bina patet.
Hîc IESV *&* MARIAE *geminum, duo sidera, nomen:*
Sol IESVM, MARIAM *Luna perennis obit.*
Astra gemella vides, Numen queis temperat orbem:
Luce diem IESVS, *nocte* MARIA *regit.*
Ille prior radio tetigit vix principe terras,
Mox tremefacta nouum nox fugit atra iubar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vidit vt hoc Pietas cœlestem præses ad aram,
Huc, ait, huc celerem conglomerate gradum,
Æolidæ, Zephyri, Boreæque, Eurique, Notiúque;
Ferte triumphales ad mea plectra tubas.
Dixerat, & tremulis mox quisque pependit in alis,
Exspectans sacræ iussa verenda Deæ.
Tum viridem Zephyrus lituum, cui plurima florum
Sparsa seges, vernas expedit inter aues.
Quid Boreas? puris sibi buccina cana pruinis
Aptat, ab argento fusile vocis iter.
Cærula signa leui celer explicat Auster in imbre,
Euro purpuream lux dat Eoa tubam.
Eia quatergemino stantes in limite mundi
Æolidæ festos ingeminate modos.
Omnibus augustum cantetur nomen IESV:
Materies cantus hæc modò sola venit.
Tum Zephyrus tenui, mediâ sonet Auster in aurâ,
Et Boreas densâ; vox minor Eurus eat.
Nec dubium, supero Chorus aliger aduena Regno
Gestiet argutas applicuisse lyras.

ELEGIA SECVNDA.

FAllor, an ætheriâ super arce tubisque lyrisque
Æolidæ superis accinuere choris?
Audio, clangor io sonat omnibus vnus IESVS,
Nomen in hoc omnis musica rite cadit:
Nomen, in auriferâ Ganges quod lambat arenâ,
Spumantique redux quod mare adoret aquâ.
Nomen, pampineis foliis quod adumbret Iacchus,
Vnde suis lacrymis gaudia vitis alat.
Nomen, quod tiliæ sub cortice sculpat Amyntas;
Hinc suus vt crescat, crescit vt arbor, honos.
Nomen, in attonsâ quod præbeat area buxo,
Ac solers docili germine pingat humus:
Quod cedri folio laurive comante coronâ
Formet, & expassis rustica nympha rosis?
Si rapit id volucri fors Æolis ala flabello;
Aduehat Eois, aduehat Hesperiis.
Nomen, quod memori referat nemus omne susurro,
Sibila dum tremulis instrepit aura comis.
Nomen, amica cauo quod imago remittat ab antro,
Vocalique canant saxa diserta specu.
Nomen, quod vitreo bibat Iris & imbuat imbri,
Noæque redux omina pacis agat.
Nomen, quod roseis pingant pia poma figuris,
Inda vel albenti condat arundo sauo.

Nomen,

Nomen, quod viridi sculpat fabra cura smaragdo;
Vnde oculos hilaris pascat, vt herba, color.
Nomen, ebur sibi Mygdonio quod adoptet in ostro,
Et trahat in varias ars operosa notas.
Nomen, Apelleo succo quod viuat & auro,
Phidiacóve legat sculptile fama stylo.
Nomen, inaurato quod epistola quæque sigillo
Imprimat; vt cunctis grata sit inde salus:
Quodque suis clypeis inscribat Cæsar & hastis;
Qui quas Marte parit, pace tuetur opes.
Denique dius Amor iaculis insculpat & arcu;
Vulnus vt vnde, fluat vulneris inde salus.

ELEGIA TERTIA.

TAlia sidereo genij super axe canebant
Æolidæ lituis, cæligenæque lyris.
Obstupuit tantis recreatus plausibus orbis;
Obstupuit gratos Tethys & ipsa sonos.
Obstupuit, celeresque stupens sol præsit habenas;
Nec minùs attonitos luna retentat equos.
Et quem non subeat magni sacer horror IESV?
Nomen ad hoc Lethes pallida regna tremunt.
Et quis adhuc alio quærat sub nomine Numen,
Terreat vt Stygias nominis vmbra canes?
I nunc & magico duc concita licia rhombo,
Sideraque inuito detrahe, Colchi, polo:
Sanguineumque trahat rubicunda Diana pudorem,
Et legat in speculo probra cruenta suo:
Barbaraque horrendis immugi murmura fossis,
Queis manes picco nox ciet atra lacu:
Cuique celer prono fluit & fugit agmine riuus,
In caput inuitas nympha reducat aquas.
Nil agis, Æais licet artibus impia Circe
Exulules diris fanda, nefanda, modis.
Vnius ad IESV *nomen, quod territat Orcum,*
Barbara mox surdâ nomina morte silent.
Sic siluisse parum est; ipsas expugnat & vmbras,
Fulmineoque atras discutit igne feras.
Quid, quòd & inuictis flammam Phlegethontida flammis
Fulminat, ab IESV *quod micat ore iubar?*
Sed quid fulminibus funesto nomen IESV?
Iam fluat è miti nomine blanda salus.
Quid nisi pax & pacis amor pius ignis IESV?
Quid nisi vena sacri lactea fontis erit?
Quisquis es, incertis cui mens labat anxia rebus,
Id si nomen amas, spes rata vota dabit.

Quisquis

Quisquis es, ingentem qui fòrs molire laborem,
Illa tibi pietas grande leuamen erit.
Præcipuè Ignati, tu suscipe nomen IESV,
Et IESVS *sociam Dux tibi iunget opem.*
Illius auspicio pulchros grassare per ausus:
Nobilius nullo sub Duce surget opus.
Si qua per incertos tentanda pericula casus;
Certa sub incertis spes tibi rebus erit.
Si tibi sit quouis fundanda colonia Regno;
Hic illam stabili qui pede fundet, erit.
Æternum est quodcumque suis æternus IESVS
Illustrat titulis, ac decus omne tenet.
Confer huic vni titulos ac nomina Regum:
Scilicet in Regum dedecus illa cadent.
Stulte, quid est titulus, vanæ nisi vocis imago,
Splendidáque augustum quæ parit vmbra nihil?
Vin' magna euoluam priscis cognomina fastis,
Queis stetit in sceptris gloria rara suis?
Quære Tyri Reges, Cedaritas quære tyrannos,
Quique Arabum lætis sceptra tulere plagis.
Adspice Belidas Beli de nomine Reges,
Quos canit Assyriis fama superba tubis.
Niliacis memora celebres Pharaonas in oris,
Grande per antiquos queis genus iuit auos.
Cecropidásve refer magnis breue nomen Athenis,
Quosque Duces Sicyon, cultáque Sparta dedit.
Laomedontiadas Troiæ sepelire ruinis
Scripta iubent vatum, si modò Troia fuit.
Siluius Albanâ non est quòd prodeat vrnâ,
Quem tegit obscuro silua vetusta specu.
Ecquid Achæmenidas referam, sobolisque tiaras
Siue Seleuce tuæ, seu Ptolemæe tuæ?
Cæsareos æquet Diuis vrbs Romula fastus,
Adde Palæologos, Austriadasque Duces.
Ecquid ad hoc IESV *nomen tot nomina Regum?*
Vmbra quod ad solem, gutta quod vna mari est.
Nil mihi fallaci magni cum nominis vmbrâ est:
Dum mihi sol IESVS, *nulla sat vmbra placet.*

BEATIS-

BEATISSIMA VIRGO MARIA

IGNATIVM eiusque Socios in filios adsciscit, & vicissim IGNATIVS cum suis eam in Matrem sumit.

Fortè in remotis carmina montibus
Iessæa pangens non sine lacrymis
Planctuque, Loiolæ occinebat
Mœsta suos Metanœa luctus:
Cùm nascituro Sole serenior
Regina mundi de penetralibus
Adesse Diuorum, & dolentem
Visa fuit subiisse rupem,
Gratamque lucem spargere: & altiùs
Heu! ingementi præbet amabilem
Cum voce vultum, quo minantem
Dira salo mala, dira terris
Mulcet tonantem. Desine tristium
Tandem querelarum, & lacrymis modum,
Loiola, pone: quem peracti
Suppuduit sceleris, nocentem
Ne crede posthac. Quin magè pristinos
Assume vultus, qualis in arduæ
Iugis Nauarræ bellicosos
Visus es exagitasse Celtas.
Olim decoro puluere nobilem
Ventura sacræ militiæ Ducem
Te fata signant: quid moraris?
Ipsa vias initura certas
Fata ominatis auspiciis regam.
Te sed, relictis Hesperiæ plagis,
Magistra morum Gallicanam
Musa priùs vocat ad palæstram.
Hic in virentis margine Sequanæ
Fecunda sparges semina, semina
Datura post denas aristas
Mox segetem numerosiorem.
Prô quanta messis! Iam video inclytam
Xaueriane gentis adoream
Franciscum ad Indos Iaponasque
Impauido penetrasse gressu.
Quin & decoris iam Faber impigrè
Insudat armis: feta scientiæ
Iam tela cudit Salmeronus,
Tela Stygi metuenda victæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

At te Laïni quid memorem? vndique
Audire plausus iam videor graues,
Cùm te Tridentino in theatro
Fulmineo pede detonantem
Pro me Senatus conspicuus Patrum
Ritè auspicatis vocibus excipit:
Sic macte, & aude! nulla labes
Virgineos temerauit ortus.
Non Bobadillæ vel Rodericij,
Non gesta pandam clara Broëtij,
Non concatenatos Coduri, aut
Iaie tuos referam labores.
Spectabis ipse & plura reconditis
Quæ clausa celat diphthera nexibus
Ventura, in adspectumque mundi
Auspiciis redigenda cæli.
At tu æstuantes ignibus & nouo
Ardore pugnæ, magnanimos veta
Tentare vires, dum cruore
Purpureum Dionysiano
Collem reuisas. Hic ego Numini
Nostras ad aras irreuocabile
Dici sacramentum, tuamque
Nate volo generose pubem
Non vsitatis stringere amoribus
Addicta mater. Vos ego consecro
Dei phalangem fulminantis,
Vos comites sociosque IESV.
Sic elocutam protinus aurei
Diuam coronant Aligerum globi,
Suetoque Reginam triumpho
Ad superos reuehunt penates.
Ast insolenti pectora vulnere,
Sparsisque cælo saucius ignibus
Ignatius; Prô Virgo, prô Re-
gina, Deique parens, quis, inquit,
Loiola, quisnam est, vt tibi Filius
Viuat deinceps? totque celebrium
Ductor virorum læta mundi
Signa plagis vtriusque figat?
Ibo, ibo, mater: fallere nesciunt
Effata tantæ Principis: ocyùs
Depræliaturas ad arma
Diua vocat præitura turmas.

SAN-

SANCTVS IGNATIVS

à profanâ militiâ conuersus, spiritualem aggreditur; & iam tum (quod per totam vitam ei solenne fuit) cælorum adspectu mirificè delectatus, in septem dierum ecstasim rapitur: in quâ ei diuinus Amor venturam Societatis progeniem exhibet.

Post varios belli casus, exhaustaque latè
Prælia, Mauortis tandem pertæsus amorem
Ignatius, galeamque, ensemque, & nescia vinci
Arma diu, magnæ Matris suspendit ad aras.
Iam satis Austriadumque aquilis, Martique profano,
Sat stirpi patriæque datum est. Vos ferrea Iberum
Agmina, & Aragonum clarum genus, inclyta pubes,
O quoties multo ære grauem spectastis, & illis
Bellatorem armis, quoties tela inter & ignes
Attollentem animos, in apertaque fata ruentem!
Vsque adeò prædulce decus, laudumque cupido
Impulerant: at nunc arma altera & altera bella
Mente agitat, maiorque Deus præcordia pulsat.
Ergo metum factura Erebo, & pallentibus vmbris
Arma virosque canam: audentem rege maxime vatem
Diue tuum, felixque piis allabere cœptis.
Sit mihi fas tecum mortales linquere curas,
Et celsas tolli nubes super: hîc vbi sacra
Cæli adyta, & magni intrantem penetrale Tonantis,
Arcanos liceat fatorum ediscere cursus,
Venturosque olim Heroës proferre sub auras.
Magnum opus, & rerum non enarrabilis ordo!
Tempus erat, primâ quo nox complectitur vmbrâ
Dissita terrarum, & surgentes ordine flammæ
Incipiunt toto latè effervescere cælo:
Extemplò Ignatius (nec enim dare lumina somno
Vsque vigil permittit amor) fastigia summæ
Ascensu superat turris, procul arduus vnde
Despectet circùm terras camposque iacentes;
Hic vbi sublimis tecti supera alta tenebat,
Iamque adeò immensi latè data copia cæli,
Palantesque polo stellas Titaniaque astra
Hausit amans oculis; tum verò arsere medullis
Noti ignes, animoque ingentem amplectitur axem.
Iamque super volat astra poli, totumque pererrat
Luminibus cælum tacitis, & ab æthere pendet.
Hinc subit astrorum rutilum qui Lucifer agmen
Primus agit, primusque iterum statione recedit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Parte aliâ aduersâ plenus rapit orbe reducto
Latonæ globus; hinc fuluo micat horridus auro
Colla leo, obnixuſque incuruat brachia Cancer.
Tum pluuias Hyadas, ſiduſque Erymanthidos Vrſæ,
Armatumque auro iubar adſpicit Orionis.
Vritur Ignatius, fibriſque exæſtuat imis,
Quin (explere miſer veluti ſi poſſit amorem)
Nunc iterum occaſus, nunc ſe conuertit ad ortus,
Humenteſque oculos, perfuſaque fletibus ora
Deſixo tenet obtutu, atque immobilis hæret,
Impatiens donec, nec iam quibus æſtuat ignes
Corde premens, tales dat anhelo pectore queſtus:
Immenſi cælorum orbes & amabilis æthræ
Tectum auguſtum, ingens; vosque huius conſcia amoris
Sidera, vos teſtor: nam quis crudeliùs vmquam,
(Scitis enim longoque æuo meminiſtis) amauit?
Vris amore tui pulchri domus ætheris, vris,
Et miſerum formoſa pio depaſceris igne:
Perge age, corporeos artus & inutile pondus
Secerne in cinerem, ire ſuo ſine cetera cælo.
O anime, ô qui iſtis deducis ſemina flammis,
Sidereuſque lates mortali in corpore ſenſus,
Hæc tibi, ſi neſcis, patria eſt: heu, quò mihi vitam
Demorer, inuiſaque iuuet conſiſtere terrâ!
Felices animæ, iam nunc quibus aurea pacis
Sæcla fluunt: nobis quantum eſt quod amantibus obſtat!
Sed tamen eſt aliquid; liceat, quod adire negatur,
Adſpicere: idem oculos paſcit qui ſauciat æther.
Iam iam terrigenumque domos, humanaque rurſum
Prouehimur ſupra: en montes tenuantur & altæ
Decreſcunt oculis turres: iam maximus orbis,
Iam tota in paruum vaneſcit machina punctum.
O vbi ſum! quò Loiolam, quò tollitis aſtra?
Quò terræ oblitum, cælo deſertis amantem?
Ludimur, Ignati: heu! quæ non tibi gaudia fingis
Credule amor: nam quid me animo ſuper alta ferebas,
Quem moles ignaua ſolo defigit inerti?
Ergo ire in lacrymas iterum & ſuſpiria cogor?
Vſque adeóne & amare graue eſt? ah, cui benè tantis
Par animus flammis! toto de corpore vires
Egit amor, ſenſi, tenebris hebetantur obortis
Iam iam oculi, totuſque pio immorior tormento.
Dixerat: & prono collapſum corpore tellus
Excipit, exanimi ſimilem iacet inclytus heros,
Quem non inſtantes acies ferrataque quondam
Agmina, collati quem non furor iraque Martis
Fregerunt, victori animum ſubmittit amori.

Fortis amor, quid non mentes, afflataque cogis
Corda potens, ſemel vt tacito ſub vulnere magnæ
Inſedisti animæ, ſacroque hanc numine tangis?
Iamque viri exſangues pallor complectitur artus,
Decurruntque oculis lacrymæ, perque ora cadentes,
Perque ſinum, nimios ſolantur pectoris ignes.
Ter grauidos tollens oculos, ter rurſus anhelans
Deficit, & paruo ſuſpirans murmure, IESVM
Ingeminat, donec tandem vix languida vitam
Vena notat, victuſque animus ſe deſerit ipſe.
Aſſyriis veluti cùm flos emarcidus aruis
Langueſcit ſitiens, vbi ſiccos Sirius ardens
Vrit agros, teneriſque humorem ſubtrahit herbis:
Ille iacet, languensque ſuo ſub pondere, feſſum
Demittit caput, & moriens tellure recumbit.
Viderat hoc, tantos ſolitus lenire dolores,
Diuus Amor; dudumque polo miſeratus amantem,
Hic, ô! hic noſtris certè digniſſimus armis
Miles, ait. Tantum effatus, cæli atria linquit,
Æteriique ſinum Patris, dulceſque receſſus:
Mox habilem ſert ecce arcum, caſtamque pharetram
Subnectit lateri, niueum teſtata pudorem
Defluit ex humeris veſtis, perque alba volutas
Colla comas dat commotis diffundere ventis.
Iamque volat, tenueſque leui pede diuidit auras:
Candenti ſimilis cygno, Mæandria longè
Qui vada proſpiciens vel amati ſtagna Caïci,
Toto in ſuppoſitum defertur corpore flumen:
Nec mora, nec requies, viſas contingere donec
Detur aquas, notoque humeros inſpergere rore.
Non aliter ſacer ætherei puer ales amoris
Fertur agens, rapidiſque celer legit ardua pennis
Culmina Pyrenes, Manreſaque adſtitit oris.
Hic vbi Loiolam proſtratum & multa gementem
Conſpiciens, placido ſubriſit leniter ore;
Mox ſacros retegens vultus, Numenque profeſſus
Auguſtum, æthereum, dictis ita cœpit amicis:
Macte animis, Ignati, humili ſic te eripe terræ,
O natum cælo pectus: ſic gaudia vulgi
Curaſque auerſans animus, tardantia vitæ
Præuertit fata, & ſuperis ſe ſedibus infert.
Pone metum, Loiola, manent te debita cæli
Atria, ſublimemque feret ſuper æthera virtus.
Antè tamen (duris ſed enim ſibi gloria rebus
Sternit iter cælo, ſuperaſque euadit ad arces)
Multa manet fortuna tibi ſuperanda ferendo.
Heſperidum illuſtres terras antiquaque linquens

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tecta patrum, Venetas primùm sisteris ad oras.
Inde per Ionium magnum Samaritida solus
Attinges terram, & Syriæ potieris arenâ.
Hîc colles, hic arua sacro decorata cruore,
Et Solymæ decus antiquum spectare iuuabit.
Hîc vbi Bethlemij latitans sub stramine tecti
Paruulus in stipulâ iacuit Deus: omnia sacro
Perfundes gemitu, lacrymasque ad singula mittes:
Donec te tandem, post tot discrimina, post tot
Exhaustosque mari vasto terrâque labores,
Ausonia excipiet sacræ intra mœnia Romæ.
Hic locus, hæc sedes, magnarum exordia rerum
Hæc primùm adspiciet, primùm mirabitur ausus.
Hîc (ô cælo optata diu terræque voluptas!)
Orta tuis tandem auspiciis illa inclyta surget
Loiolæa manus, mundi melioris origo.
Quæ rem Christiadûm, quæ Relligionis honorem
Excipiat labentem humeris: hæc aurea reddet
Sæcula, & innocuos primæui temporis annos.
Nunc age magnanimos ausus & clara tuorum
Facta recensebo, pulchram longo ordine gentem,
Loiolidasque tuos, venturaque sæcula pandam.
Salue animis inuicta phalanx, magnique parentis
Illustris soboles, salue, rerumque virûmque
Magna altrix, geminum factis quæ compleat orbem.
Adspicis vt primas acies, prima agmina ducant
Heroës bis quinque, polo capita alta ferentes,
Magnanimum genus? his populos, his vltima latè
Terrarum, duce te, cælo parère videbis.
Hîc, cui diffusis volucer pulcherrimus alis
Signat iter, primus cœptis se grandibus addet
Allobrogum de gente Faber: quem deinde secuti
Codurius, Iaiusque potens, fortisque Broëtus,
Quique tuos olim ante oculos cæli aurea victor
Sidera, & æthereas primus petet Hosius arces.
Qui quantos tollant animos, quæ robora paruis
Promittant olim auspiciis, spes, aspice, quantas.
Ille, vides? nigrantem humeris qui sustinet altis
Æthiopem, perque Eoas subuectat arenas
Arduus, innumeram ducens longo agmine turbam,
Xauerius, magnum nomen, similisque parenti
Progenies, inuictum & inexsaturabile pectus.
Hic ille est, primus Ditis qui compede vinctos
Auroræ soluat populos, noctique profundæ
Eripiat: Iapones super, & Trauancoris oras,
Æthiopumque domos nigras, fineisque Moluccos.
Christiadûm pia signa feret, delubraque ponet.

Diuorum oraclis iam nunc Gangetica tellus
Expauit venturum, imis Styx horruit vndis:
Ecce venit, venit ecce, Afras obeuntia terras
Peruadit victor maria, ambageisque viarum.
I felix, Franciscе, animi, pete Regna per vndas
Barbara, surgentemque diem coniunge cadenti.
Virtutis meta illa tuæ est; angusta videri
Cui poterunt, gemino quæ sol despectat Olympo.
Perge celer; cerne vt flexo tibi poplite supplex
Illinc Iaponia, hinc vinctas ferat India palmas:
Vtraque crudeles tenebras, duram vtraque noctem
Auersata, nouæ inclamat primordia lucis.
Hunc tu olim, Ignati, spoliis Orientis onustum
Adspicies, tecumque inter decora alta repostus
Diuorum, paribus tecum celebrabitur aris.
Proximus ille, animi felix Laïnius alti,
Eloquiique potens, doctæ qui flumine linguæ
Purpureos inter Patres cœtusque verendos
Primæuæ innocuam labis, sceleriisque paterni
Puram animam, puros Matris tutabitur ortus.
Crescentem hic primus sobolem, primusque tuorum
Imperium excipiet: magnus cui deinde subibit
Borgia, progenies Regum de sanguine, & altis
Diues auis: viden' vt capitis regale decorum,
Abiectosque Ducum titulos, proauitaque sceptra
Sub pedibus premat, atque animo super altior exstet?
Heu! tantis solùm ex opibus sibi dextra reseruat
Infelix leti simulacrum, atque omnibus æquos
Augustæ magnæ cineres & tristia spectra.
Quantos illa viro gemitus lacrymasque ciebunt!
Quin & quos olim mittet tibi Belgica tellus,
Mentis Euerardum celsæ, patiensque laborum
Adspice Barzæi pectus; soli ille secundus
Xauerio, fines Arabum, sceleriisque capacem
Armusiam, Ditis sedem, sub legibus æqui
Mittet, & irato rursum componet Olympo:
Donec summa dies, tantarumque vltima rerum
Mors stantem inueniat pugilem, resideisque monentem
Voce viros, acie ex mediâ cæli inferat astris.
Te quoque, magne Pater, quem iam noua limina mundi
Exspectant frustrà, te magne Anchieta canemus,
O decus Americæ: rerum namque inclytus ille es,
Ingentumque potens operum, quem subdita quondam
Miretur natura, tuoque elementa resignet
Imperio, iussisque lubens parère laboret.
Littore te positis genibus iamque æthera multâ
Lassantem prece, marmoreis velut æquora muris

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pendebunt circum, & ſuperincumbentis aquæ mons
Immoto hinc atque hinc ſtabit ponto, otia mentis
Rumpere ſecuræ metuens: ſic littore rubro
Ductori Iſacidum ſacro, turbæque ſequaci,
Diſſiliente freto elatis maria alta ſtetêre
Fluctibus, & circum grauis vnda pependit euntes.
Quis procul inde oculis ſeſe mirantibus infert
Egregius ſpecie iuuenis, cui lilia palmæ
Prætendunt, niueuſque humeris dependet amictus?
Virgineos noſco vultus, noſco ora, piique
Innocuam Gonzagæ animam: quas ille ſuorum,
Quas matris cernet lacrymas? quæ bella mouebit
Heu durus nato genitor? ſed fortior altis
Aude animis, generoſe puer; voto annuet vltrò
Ferreus, & cæli vincet rectique cupido.
Tum verò optatâ cùm te in ſtatione locaris,
Exutus curas humiles & ſplendida vincla,
Angelicam includes intra ſua gaudia mentem.
Huic ſeſe comitem, patriæ noua gloria gentis
Iunget amans Koſtka, ille almi flos integer æui,
Extendens virtute annos & tempora factis.
O dilecte Deo iuuenis, amor ætheris alti,
Quid tibi mentis erit, cælo cùm lapſa ſupremo
Dulce tibi pignus, parui pia viſcera Nati,
Virgo-parens geminas vltrò deponet in vlnas?
Adſpice vt innocuos affligat dulciter artus
Victor amor, nimioque gemat rude pectus ab igne.
Heu miſerande puer! gelidi date fluminis vndas,
Lenimenque mali, & ſacris ſolatia flammis.
Fortunati ambo! pariter pietate vel æuo
Conſimiles animæ, ite piæ duo Matris alumni,
Æthereamque pari Reginam cingite cœtu.
Cernis vt inde aliud ſignis fulgentibus agmen
Ductor agat felix Antonius? adſpice ſumma
Ora virûm, denſoſque humeros: heu prodiga vitæ
Pectora! quis pulchros obitus, quis barbara Regum
Tormenta, aut tantos exæquet fando labores?
Quis pœnæ genus omne? en vt ſua quiſque recenſet
Supplicij decora, & ſubeundæ inſignia mortis.
Læti omnes, omnes præcincti tempora lauro,
Tendenteſque manu palmas, victricia ſigna:
Omnibus vnus amor venienti occurrere fato.
Antoni ante alios, cælo quem ſuſpicis alto
Attollentem oculos, primùm latus hauriet enſis
Barbarus, inuictoque ibit de pectore ſanguis,
Qui fortes in bella animos, deuotaque pulchræ
Agmina militiæ, in tantos audere triumphos

Impa-

Impauidoque neci doceat ſuccumbere vultu.
Adſpice vt ingentem ſuſtentet pectore ſiluam
Rudolphus, meritumque oculis ſuſpiret olympum:
Cui comes Alphonſus ſub ferri pendulus ictu
Canitiem inclinat venerandam, & ſanguine multo
Fœdatos vultus fuluâ demittit arenâ.
Te quoque, Riberi, lacerum crudeliter ora
Oppetere adſpiciet multo decoranda cruore
India, materies ſacri fecunda laboris.
Quas non illa virûm cædes, quæ funera cernet!
Hîc patulum Soſæ pectus, denſiſque rigentem
Corream telis; cerne hic multo igne micantem
Abrami truncum. At tantis patet ampla triumphis
Terra parum, reſtant pulchræ quoque conſcia laudis
Æquora: nónne vides vt qui te nomine reddet
Magnus Aſebedus, medium inter cædis aceruum,
Bellantumque ſuorum acies cæloque cadentum
Agmina, dux ipſe ætherea ſimulacra Parentis
Inuictâ tendat dextrâ? pigra corpore multo
Stant maria, & medio natat omnis ſanguine claſsis.
Nec minùs hinc Italæ malè diſcors Anglia Romæ
Sæuiet, in propriam exacuens odia aſpera prolem.
En & Garnettos geminos, laqueoque decorum
Edmundum, terras inter cælumque nefandâ
De trabe ſublimem: ſubit hinc tanto excitus auſu
VValpolus, longâ ſequitur quem morte necandus
Fortis Ogilbæus: quoties tibi dira reuinctos
Extendent artus immanis pondera ferri!
Eripient quoties ſomnumque & barbara noctem
Tormenta ex oculis! O Anglia, & inclyta quondam
Regna Britannorum! prô quæ tam dira libido
Innocuas animas crudeli abſumere ferro?
Infelix quæ te nocti manus eximat atræ!
Tu ne pone animos proles pia, perge per ipſas
Clara neces patriam cælo tranſcribere gentem.
Sit fera, ſit quamuis ingrata Britannia mater,
Et cœptis inimica tuis; aſt mitior illam
Reſpiciet quondam Deus, & fera pectora flectet.
Non ego te, ô inuicte Heros, atque inclyte ſanguis
Tranſierim, Gonzale: tibi Caſraria nigra
Et vaſtis ſuperanda manet Monomotapa terris.
Hîc vbi colliſas fauces, poſitasque beati
Corporis exuuias alto ſub gurgite Nilus
Excipiet, tantumque diu ſeruabit honorem.
Illi autem gemino quos tollit ad æthera trunco
Crux alta, adductoque rigent colla ardua ferro,
Eoum decus hoc primum, Iaponia pubes.

Adſpice

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adſpice vt immani præfixa haſtilia ferro
Excipiant latere inuicto, vndantíque cruore
Hinc atque hinc, lato per apertas vulnere coſtas
Magnam animam cælo fundant plaudentibus aſtris.
Huc geminas huc flecte acies: hos adſpicis ignes,
Paſcentemque ſuis glomerata incendia membris
Victorem Spinolam? flammæ vndique & vndique fumi
Voluitur in cælum nubes, & ſidera lambit.
Ipſe ignis rapidi cinctus lucente coronâ
(Tormentum!) totos hinc atque hinc liquitur artus.
Iamque adeò exſuperant flammæ, iamque intima rodit
Peſtis edax, ſtridunt nerui, crepitantiaque oſſa:
Stat Carolus, non vultum Heros, non ora retorquet;
Sed grauidos multo igne oculos, & morte natantes,
Immotos tenet, & cælo defigit anhelus.
Victor io, bellator io: ſic nubila ſupra
Jam purus, iam terræ expers, iam ſimplicis auræ
Fertur ouans animus, cognataque ſidera ſcandit,
Quò concreta negat carnis ſe tollere moles.
Nec pudeat ſeros tantâ de ſtirpe nepotes
Aut humiles meditari auſus, aut cedere duris?
Nunc age, Caniſios magnos, animamque Roberti
Sublimem, multoque afflatam numine mentem
Adſpice Suarezi, circum quem plurimus ambit
Scriptorumque ordo, ſeriesque immenſa laboris.
Parte aliâ Molina potens, & Vaſquius acer,
Gregoriusque, & ſancti aſſertor Leſſius æqui,
Doctæ impalleſcunt chartæ; vulgoque relicto,
Naturæque Deique ardent euoluere leges.
Vis etiam Alphonſi curas, vis docta capacis
Otia Corneli, ingentemque videre Toletum?
An diues Palmi eloquium, & vibrantia Stradæ
Fulmina, terrasque populosque arſura per omnes?
Heu fetæ rerum mentes, pulchræque quieti
Inſtantes animæ, arcani quibus aurea veri
Copia, diuimique fluent de pectore rores!
Queis latè hæreſeos noctes, exoſaque cælo
Somnia, diuinæ retegant in imagine lucis.
Quæ tunc quæ ſtudiis auidæ feruere iuuentæ
Atria conſpicies? quæ non alto ore ſonabunt
Limina, quæ regio docti non plena laboris?
Quis te Barrete indictum, aut te Ouiede, relinquat,
Æthiopum ſidus geminum, ſemperque madentes
Imbre pio Roderici oculos, lacrymasque perennes?
Quis placidam Realini animam, aut te maxime Claudi?
Gaudebunt alij doctis inſiſtere curis:
Ferrum alij, durumque aduerſo pectore fatum

Exci-

Excipient, alij cælo ſub vtroque iacentes
Luſtrabunt terras, & vix loca cognita Phœbo.
Haud equidem inuideas; ſed enim penes vna tuendi
Imperij te cura manet: tu laudis auitæ
Heredes firmare animos, Aquauiua, memento.
Hic qui ponè ſubit Claudi latus, ordine magni
Proximus imperij, cui iam veſtigia & ægrum
Scipio prætentat greſſum, cui plurima circum
Tempora canities, longo venerabilis æuo
Mutius; hic auctum tot nunc labentibus annis,
Et rerum ſerie immenſâ numeroque virorum,
Iam grauidum excipiet cœtum, molemque ſubibit.
Sic age, magne ſenex, plures longæuus in annos
Commiſſam rege progeniem: mens alta ſenectæ
Nil debet, vires addet tuus ille labori
Par animus, feſſoque æuo prudentia maior.
Ne dubita, veniet luſtris fugientibus ætas
Poſt emenſa poli centenis curſibus aſtra,
Cùm primùm natæ repetens exordia prolis,
Optati dudum ſæcli celebrabis honorem.
Tum verò, æthereis quà circumuoluitur aſtris,
Applaudet rerum tantis progreſſibus orbis,
Exiguæque manus mirabitur incrementum.
Ante alios tibi Roma parens ſua gaudia plenis
Effundet ſtudiis, vultuque fauebit amico.
Nónne vides vt Purpurei ſacer ordo Senatus,
Vrbanusque Pater de collibus annuat altis,
Quoque laborantis molem ſuffulſerat orbis
Numine, nunc ſacros animet prior ipſe triumphos?
Quæ tibi tunc, Muti, perfundent gaudia pectus,
Cùm totum adſpicies miſceri plauſibus orbem?
Sic olim Ignati telluſque & maximus æther
Prouehet in maius ſobolem, fruſtraque fremente
Inuidiâ, procul illa poli caput inſeret aſtris,
Fortunæque vices, annosque & tempora ſupra.
Aſt tu qui ſummo niueus procul agmine fulges,
Quò ſeſſum, Berchmanne, rapis? decus addite magnæ
Belgarum genti, quantæ virtutis imago
Virgineo ſedet in vultu? quis candor, & ille
Frontis honos, vt terrâ humiles deiectus ocellos!
Quàm benè quæ iunctis ſeruat tria pignora palmis,
Diuiſumque animum & ternos teſtantur amores?
Fortunate puer! nam te terræ inuidet æther,
Et rapit ante diem virtus maturior annis,
I Superùm miſcere choris. date lilia plenis
Belgiadæ calathis, tumuloque inſpergite flores.
His Amor Ignati demulcet pectora dictis;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sic claram factis sobolem, sic fata recenset,
Et vastas series, & res & tempora rerum:
Edicens super hæc cælo quas auspice ponat
Imperio leges, vitæ quæ iura regendis
Det Sociis, quibus vsque decus tutentur auitum.
Quæ postquam Ignatio diuus puer ordine longo
Expediit, perque ambages perque omnia duxit;
Protinus oppositò connitens poplite neruum
Erigit, & geminis adducit cornibus arcum.
Iamque adeò pharetrâ depromit amabile telum
Acrè micans, radiisque aureis atque igne coruscum.
Nec mora, multo illud nisu neruoque sonante
Impellens, Tantâ tantus flammâ ardeat, inquit.
Dixerat; ignauamque cito per inane volatu
Spernit humum, tenuesque volat leuis ales in auras.
At verò Ignatius percussus arundinis ictu
Pectora, diuinoque animum succensus ab æstu;
Euigilat tandem, somnoque solutus amoris
Dulcè gemit, tollensque oculos suspirat IESVM.
Nec iam se capit ipse, & flammis saucia corda
Expleri nequit: inde iterum secum omnia versans
Hæret, magnarum defixus imagine rerum,
Ardescitque animum totus, gaudetque tuendo;
Et prolis iam nunc flagrat venientis amore.

Vita

Vita Societatis mixta.

——Hic fas per limen vtrumque
Solus habet, geminoque facit commercia mundo. *Claudianus.*

Atlantis facunde nepos, summique Tonantis
Nate, cui mundi limen vtrumque patet;
Certè ego prætulerim cunctis tua numina diuis,
Queis polus aut pelagus maxima Regna dedit.
Fortunati omnes, dominos quos pontus adorat,
Quique aliquod cæli cum Ioue munus habent.
Sed tua quis numeret præconia maxime diuûm,
Patre minor tantùm, primaque cura patris?
Qui modò Cælicolûm latè dominaris in aulâ,
Et modò quà pelagus totaque terra patet.
Iupiter humanæ vestitus imagine formæ,
Sorte tuâ voluit muneribusque frui.
Tecum deserto visit mortalia cælo,
Gestiit inque humiles Baucidis ire casas.
Est hæc vera tuæ laus, ô Loiola, cohortis,
In cuius laudes terra polusque patent.
Quæ nunc vi mentis peragit commercia cæli,
Terrarum meritis nunc sola cuncta replet.
Tunc quoque, cùm siluas fertur per & inuia saxa,
Mente Hyadum calcat Pleïadumque domos.
Nec cælo affixam terrarum incommoda turbant,
Nec terræ immemorem detinet ipse polus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regula Societatis abſque obligatione peccati.

Vis maxima, ſed ſine vinclo.

ADſpice, quodcumque hoc ſchema eſt: natura quòd artem,
Quodque ars naturam vincere poſſit, habes.
Naturæ ſuperatur opus, dum ſurgit in altum
Protinus ex imo fluminis vnda vado.
Antlia cogit aquam ſurſum: vis maxima: vinclis
Compedibuſque carens antlia cogit aquam.
Non, ſi mille etiam foret hæc adſtricta catenis,
Promptiùs aſſueto cederet vnda loco.
Sic quoque quæ noſtros informat Regula mores,
(Sed cuius nullum læſio crimen habet)
Non vinclis animos ſubigit: vis maxima amori eſt:
Quod ſurſum traherent vincula, tollit amor.
Ille etiam proprio quæ ſpectant pondere terram
Attrahit, & vilem ſpernere cogit humum.
Hac terrore animos percellat Regula culpæ,
Forſitan accipiet roboris inde minus.
Fortiùs impellit, multoque potentiùs vrget,
Cùm ſemel in docili pectore regnat amor.

Pauper-

Paupertas ſapiens.

Ne perimant, pereant.

ADſpicis? incubuit nigro nox horrida ponto:
Abſtulit aduerſus carbaſa tenſa Notus.
Heu! quid agam? tonitru diſruptus inhorruit æther,
Fulminaque irato lumine crebra micant.
Imminet ante oculos leti crudelis imago:
Me miſerum! multo preſſa carina mari eſt.
Quid iuuat Eois redeo quòd diues ab oris,
Si tamen hîc auidis piſcibus eſca nato?
Hæc mea, quæ reueho argentique aurique talenta,
(In domini cædem nata talenta ſui)
Omnia ſunt ponti iam præda futura rapacis:
Ite tamen potiùs quàm perimatis opes.
Ite, ait: Oceanoque patri & pia munera Nereo:
Ni fallor, placant munera ſæpè deos.
Dixerat; & mœrens congeſtum abiecerat aurum:
Ecce redit pulsâ candida nube dies.
Et benè habet: dubiæ ſpes empta eſt certa ſalutis:
Hoc ſatis, amiſſæ ſi tribuiſtis opes.
Interdum lucro eſt perpeſſum in tempore damnum:
Sic benè, ne perimant, proiiciuntur opes.

Pau-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paupertas expedita.

Liber ab exuuiis.

QVi cupis excelsi ſuperare cacumina montis,
Abiice per colles quod malè fertur onus.
Sit licet exiguum, quod tecum ferre laboras,
In iuga nitentem res quoque parua grauat.
Magnum iter, hinc altas Superùm conſcendere ſedes:
In cælum facili non datur ire uiâ.
Quid tamen eſt? adeò cæcus nos faſcinat error,
Congerimus cupidi quo teneamur onus.
Atria marmoreis molimur nixa columnis,
Et pulchro claudi carcere quemque iuuat.
Murice Sidonio quæ tincta eſt veſtis, & aurum,
Quod melius tegeret barbara terra, placet.
Dic mihi, quid refert ferro ſtringaris an auro?
Num magis auratis ferrea uincla grauant?
Liber ab exuuiis Elias ſidera ſcandit:
Cuncta, ſequi ſi uis, abiicienda tibi.
Quando è ſublimi turres decreſcere cernes,
Totaque non magno Regna minora globo,
Diuitias alias aliâ regione petendas
Dices, & paruum, quidquid hic orbis habet.

Pauper-

Paupertas quæſtuoſa.

Οὕτως ἀπολεῖν κέρδος αἴ ἐστιν.
Sic perdere lucrum eſt.
Εἰδύλλιον. Ἁλιεύς.

Μὴ φύγε τὰν πενίαν, ὅτι πλωτίσδουσά τις ἐντί.
Πάνθ', ὅσ' ἔχεις, ἴθι, πώλαισον, κὴ δαῖε πένησιν·
Ὡς ἀπολεῖν, μέγα κέρδος. Ὅλον γ' ὀλίγῳ Σοφὸς ἰσκεῖ.
Πτωχὸς, ὑπ' ἐν καλάμων καλύβας δομάτεσσιν, ἰαύων
Κεῖτο, βρύῳ ἐπ' ἄυπνῳ, φεγγομένοισι παρ' εἰνοσιφύλλοις,
Τὶς γερτέων· ὧδα τοὶ κάλαμοι ἔ τοὶ καλαθίσκοι,
Ὅρμειαί τε, βεύχοι τε, κοδάς τε, τὰ φυκιόεντα
Λᾶδά τε, καὶ τάγισσα, κὴ ἐκ χοίνων λαβύεσθαι.
Μεσσο-δὲ-νύκτιον, ἀνδρῶν ἐκ κοίτας βεσσομὸς ἔγειρε·
Δῶμα θαλερμένων, καὶ εἰς δ' ἓα σέλμαθα κλᾶσε,
Τοῖ' ὅτε τῖς ἑτέροισι λέγοι. Ὑψηλὸς ἐφάνθη
Ἐν πέτρᾳ μεμαὼς δι' ὅταρ, θοάων δὲ δόκησον
Ὅμματ' ναχομβύως, ἔπαγόν τε μαδδύματ', ἰθυντὸς.
Καί τις ὀρεξάμενος φῦ, καὶ ῥέεν αἷμα, σιδάρῳ.
Ἀὐτὰρ ὁ ξιὼ μεγάλῳ παλαίσσων ὑφ' ὕδασιν ἄχθη
Ἀγκύλος εἶχ' ἄγεσθ' κάλαμος. τόκα, θαῦμά τ' ἰδέσθαι,
Χρυσῷ παχρωθέντα τὰ ῥάμφεα, νεδτά τε χρύσεον,
Ἥτε Ποσειδάωνος αὖ, ἢ Θέτιδος φίλον, ἰχθῦν
Τῶν' γνίσεσθαι ἀπέλυσά τ', Ἀνακτί τε δῶρον ἔπεμψα.
Εἶδε· κὴ ἀθέσπεσ' ἔειπε, ἔφα, ἔπι ἁλλοπίοισι,
Ἀλλὰ δὲ τᾷ μοῦ ἀρξεῖ μάκαρ ἀλὶν ἐν ὠυλᾷ.

Z

Pauper-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paupertas ſibi ſufficiens.

Hoc ſat opum eſt.

Beatus ille, qui mali Cupidinis
Lucriq́ue turpis inſcius,
Agit remotus improbis negotiis,
Sacro quietus otio.
Quid inſtitor tumultuans ſecat mare
Opum expetitor inquies?
Nec Indiæ feracis ima viſcera,
Midæve virga diuitis
Hiantium leuabit improbam ſitim,
Cupidinemq́ue noxium.
At ô quid infrementibus ruis fretis,
Et intonante Nereo,
Cohors IESV? *an Indicum vehes ebur?*
Micantibus coralliis
Ratisq́ue diues aureis monilibus
Redibit oraâ ab Indicâ?
Egena tentat inuium & ferox ſolum,
Futura præda Barbaris.
Redit caterua ſeruitute libera
Dei redempta ſanguine.
Sat his ſuperq́ue ſcipio atque mantica
Opum benigna porrigit.

Pauper-

Paupertas omni curâ ſoluta.

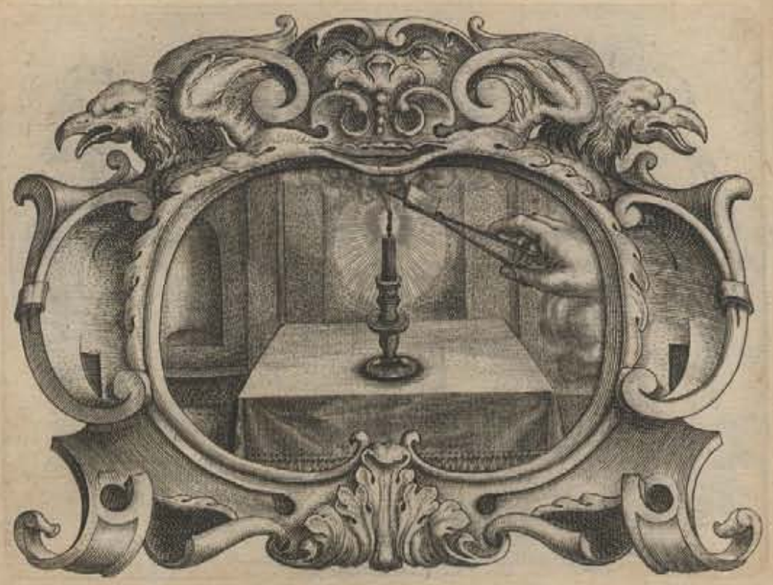
Aliunde paſcitur.

Quæ clathris incluſa ſuis tibi cernitur ales
Garrula, non meſſem, non alimenta parat.
Quoq́ue oblita ſui magis eſt, ſecuraq́ue paſtus,
Ingeminat querulo gutture dulce melos;
Hoc paſtum dominus ſtudio propiore miniſtrat,
Cui placet argutis vox tenuata ſonis.
Quid malè ſoliciti curis gens ſtulta grauamur?
Pauperiemq́ue pati grande putamus onus?
Libera ſi gaudet, nullisq́ue obnoxia curis
Mens fuerit, vanæ cur ſitiantur opes?
Quid dabit argenti congeſtum pondus & auri,
Cumq́ue ferace ſolo millia multa boum?
Et quæ gemmifero naſcuntur in æquore conchæ,
Diuitiisq́ue comes qui ſolet eſſe timor?
Illa, nec inuideo, teneat, qui ferre labores,
Et miſer in mediis ſuſtinet eſſe bonis:
Multaq́ue poſſideat fecundæ iugera terræ,
Cui placet in curas area lata ſuas.
Hæc cupiat quicumque volet, mihi viuere paruo,
Et Superis tantùm poſſe placere ſat eſt.
Id modò contingat, ſpernam pluuiasq́ue Notosq́ue,
Quæq́ue fauent ſegeti ſidera, quæq́ue nocent.
Dum benè teſte polo viuam nullius egenus,
Nil mihi, qui paſcit cuncta, deeſſe ſinet.

Z 2

Pauper-

Paupertatis ſplendor.

Deme ſuperflua, creſcet.

ADſpice, vt obſcuro voluatur in aëre fumus:
Fœdæ neſcio quid lumina noctis habent.
Crede mihi, ſplendor, modò deme ſuperflua, creſcet:
Vtile nonnumquam damna tuliſſe, fuit.
Fruſtrà diues opes multo ſibi congerit auro,
Cultáque centenis iugera bobus arat.
Ah, malè vita mari, ſæuis malè creditur Euris:
Quid geris infeſtâ triſtia bella manu?
Nempe per & pelagus, durique pericula Martis,
Infelix miſeras quærit egenus opes.
Omnia ferre iuuat, modò ſic vltetur egeſtas:
Scilicet hæc omnis cauſſa caputque mali.
Falleris: id multi ſerò voluêre, quod horres,
Straminea ignoti delituiſſe casa.
Non ſemper vilis, non ſemper turpis egeſtas:
Pauperibus certè laus ſua ſæpè manet.
Non auro meriti decus immortale Poëtæ,
Non opibus partum nomen Homerus habet.
Ecquid opes? ſuluæ, niſi pondus mutile terræ:
Abijce; ſpernentem gloria certa manet.
Sic tibi maior erit contempto ſplendor ab auro,
Creſcere quem magnæ non patiuntur opes.

Caſtitas Religioſa voto adſtricta.

Canitis ſurdis, canitiſque ligatis.

QVem ſequeris fucata dolis, maleſuada voluptas,
Affixum puppi certa tenere latus?
Quæ tibi ſollertem fiducia fallere Vlyſſem,
Sæua licet moueas æquora carminibus?
Fruſtrà equidem canitur ſurdo, canituque ligato:
Durior hic ſcopulis, ſurdior æquoribus.
Et raucis minùs audit aquis, cui virgine cerâ
Sunt obſeptæ aures, quem ſua vincla tenent.
Scylla ferox Nereuſque fremant, fremat atra Charybdis,
Quæ dubias rabido turbine verſat aquas:
Inter & irati metuenda pericula ponti,
Inter & æquorei murmura vana Dei,
Sit fragilis, ſit firma parum caro noſtra, phaſelus
Quâ dubium vitæ ſollicitamus iter;
Per Syrtes medias, per inhoſpita ſaxa Maleæ,
Inueniam tutas per fera monſtra vias.
Vincula vota mihi, crux malus, Tiphys IESVS:
Pro pelago lacrymæ, pro ſtatione Deus:
Anchora ſpes, cor acus, velum ſuſpiria, clauus
Firma fides, ventus gratia, remus amor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

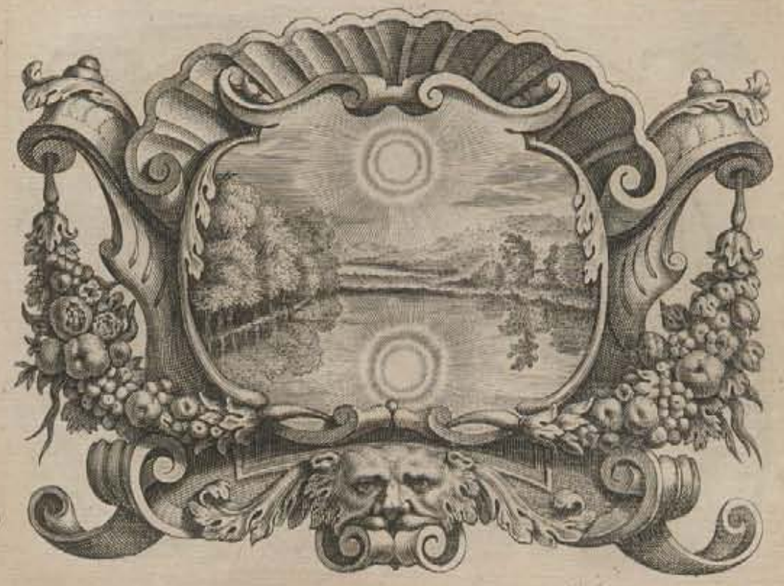
Caſtitas integra.

Rubus ardens incombuſtus.

Abramides quondam ſacri ſub vertice Sinæ
Duxit paſtor oues fugitiuus:
Hic ſiluam, vt fama eſt, dictu mirabile! flammis
Illæſam crepitantibus vri
Vidit, & obſtupuit, cupidusque repentè cucurrit
Cernere non notum priùs ignem.
An minus eſt primâ iuuenes ardere iuuentâ,
Intactosque Cupidinis igni
Nec Veneris ſentire faces, licitósve Hymenæos,
Captos virginitatis amore?
Sic pueri formâ egregij & florentibus annis,
Clari nobile ſemen Iudæ,
(Fertur vbi Babylona ſuperba Semiramis olim
Coctilibus ſuper æra muris
Et lento excelſas ſtruxiſſe bitumine turres)
Auſi ſpernere iuſſa tyranni,
In viſu horribiles coniecti protinus ignes
Illuſtres animas poſituri;
Illæſi patrio cecinerunt carmina ritu,
Ceu platani tegerentur ab vmbrâ.

Cor caſtum Dei ſpeculum.

נֶפֶשׁ טְהוֹרָה נִמְשָׁלָה עִם אֱלֹהִים

אִם לִבִּי טָהוֹר וְכֹל קִרְבִּי זָכִיתִי
מָה יָּפָה תֹאֲרִי כִּי לְעֶלְיוֹן דִּמִּיתִי
כְּשֶׁמֶשׁ יְפָעָתוֹ מוֹפִיעַ צָהֳרַיִם
וְהַדְרַת מְאוֹרוֹ שָׁלַךְ בְּמַעְיַן מַיִם
רָאִיתִ צוּרָתוֹ וְדַמְיוֹן כְּבוֹדוֹ
צָבוּעַ כְּלִי צֶבַע וַיְצַר אֶצְבָּעוֹ
בֶּן בִּי יִתֵּן צַלְמוֹ עֶלְיוֹן וְאֵל הַחַיִּים
וְאֶהְיֶה יְרִידוֹ וּכְאִישׁוֹן בַּת עֵנַיִם

Aſſimilat mens caſta Deum.

Dum rutilus nitidas ſol fontis conſpicit vndas,
Solis in illimi forma relucet aquâ;
Oppoſitamque refert oculi pupilla videntis
Effigiem; & ſpeculis oris imago micat.
Sic mens pura, Deo pupillâ charior ipsâ
Eſt oculi; ſimilem nam videt ipſe ſibi:
Agnoſcensque ſuos in caſto pectore vultus,
Mox amat; & dio mens ſit amore Deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Castitas minimè sterilis.

Fecunda mater gaudiorum. *Aug.lib.8.Conf.c.11.*

IAm sol immodicos refert calores:
Pendent vndiq; læta serta templis:
Et quæ semina tradidit colonus
Telluris gremio siticulosæ,
Tristes Pleïadas timensque Coros,
Magno fœnore reddidit colono;
Sat quamuis grauibus subacta rastris
Austri senserit impotentis imbres,
Et cæli furias, & incitatos
Nimborum sonitus tonitruumque,
Mater sedula seminumque nutrix.
Verùm nec Geminos, amica nautis
Visit sidera, nec feri Leonis,
Nec Cancri subit æstuantis ignes
Sol cæli decus arbiterque frugum,
Purum at Virginis emicat per astrum.
I nunc qui fleriles lacessis annos,
Quos virgo benè transigit pudica:
Quamuis aspera moribusque tristis
Odit delicias, manuque nescit
Spumantis pateram tenere Iacchi.
Si non est Veneris leuis sacerdos;
Non inter Charites Cupidinesque
Arguto pede subsilire nouit;
Non ignes Iouis aut faceta Martis
Incestos didicit referre amores;
Est magni tamen hospes vna Solis,
Qui terræ decus, arbiterque cæli.
Hinc messem legit illa gaudiorum,
Quam non à Libyæ Indiæve campis
Aut molles Arabes, leuesve Seres,
Aut gnari Tyrij secare pontum
Extremo cupidè aduehunt Eoo.
Non hæc gaudia nouit impudica
Hostis virginei cohors pudoris:
Sed casti genij alites amores,
Et quos ambrosiæque nectarisque
Molles ducere Cælitum liquores
Sinit Virgine natus è Parente
Et cæli Dominus solique IESVS:
Et quos syrmate candido decoros,
Pulsantes citharas loquace plectro,
Et castâ modulos chely sonantes,
Inter lilia vallium rosasque,
Et pulchra Elisij vireta campi
Ducit virginei chori Sacerdos,
Et cæli Dominus solique IESVS.

Castitas otio inimica.

Otia si tollas, periêre Cupidinis arcus. *Ouidius.*

FOrtè senem iuuenis findentem viderat arcum,
Inque humeris Veneris quæ gerit arma Puer:
Parce, ait, ah! teneri ne frange Cupidinis arma:
Ipse sui læsus numinis vltor erit.
Insanum ô quoties cupies reuocare furorem,
Cùm miser haud vanas experiêre minas?
Se volucrem in pectus mittet Puer ipse sagittam;
Hîc medio victor prælia corde geret:
Hîc magnum duris versabit in ossibus ignem:
Tunc nimium sæuam, stulte, querêre manum.
Mobilis est quamuis, non semper commouet alas;
Et quamuis puer est, quo timeatur, habet.
Testis erit, sit serua licet Briseïs, Achilli;
Hæsit in indomito pectore certus amor.
Quid? quòd & Alcides, domuit quâ monstra, subactus
Hac tenuit dominæ mollia pensa manu.
Ridet ad hæc, geminatque senex violentiùs ictum,
Et pharetram Pueri frangit inertis onus.
Tum, Cur numen, ait, læsi metuamus Amoris?
Non nisi quod tribuunt otia robur habet.
Otia si vitas, periisse fatebitur arma,
Et vinci facilis cedet inermis Amor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Castitas tenera.

Si tangas, frangas.

Fortè minùs casti confuso flumine cœni
In conchâ fæcem miscuerant pueri:
Pressa inflabatur teneris & arundo labellis,
Effectrix operis Dædala arundo noui.
Ecce tibi, calami genialis flamine bulla
Exiguo, cælum iussa subire, micat.
Paruula, sed liquido gemmantibus vndique stellis
Concludens gyro, quidquid in orbe nitet.
Hei mihi quàm tenero mundi omnipotentis imago,
Quàm latet angusto machina tanta sinu!
Picta superficies distinguit mille colores,
Vixque decus tantum, cùm nitet Iris, habet.
Denique tam placidè cernens per inane volantem,
Pænè aliquid, dixi, numinis instar habet.
Eia ergo, mea bulla! ô formosissima bulla!
Exsilio, manibus luminibusque sequor.
Percita vix primùm flatu digitóve propinquo,
In lacrymas cupidis it resoluta oculis.
O benè diuinum mens virgo imitata nitorem,
Complectens paruo numina tanta sinu!
O pulchra! ô tenera! attactu dum frangeris vno,
Fis labes, fletu non reparanda tuo.

Casti-

Castitas sit intaminata.

Vapor rapit omne decus.

Nvper amor nitidum cùm se censore notaret
Crystallo, Scythicis quæ glaciata iugis,
Miraturque comam fuluo quæ pulchrior auro,
Miratur primis æmula labra rosis:
Dum se ridentem ridet, dum singula laudat,
Vrentesque oculos, purpureasque genas;
Flammeus oris honos, & lactea colla pruinis,
Et frons sideribus splendidiora placent:
Dumque suo similis Narcisso arridet imago,
Ingemit, & gemitu vitrea plana replet.
Ilicet omne decus vapor eripit, atraque nubes
Ora superfusis occulit in tenebris.
Vicinæ cautus Veneris contagia vitet
Suadeo, qui castæ lilia mentis amat:
Si purâ vt speculo Numen tibi mente renidet,
Ah, caue; vel labes vna fugare potest.
Inficit afflatu, licet oscula blanda propinet:
Aura maligna rosæ, Cypridis vmbra nocet.
Vidi ego sideribus certantia lumina, quæ nunc
Aut fumo, aut turpi putria tabe fluunt.
Alciden memorant, niuis instar sole fluentis
Vicinâ tactum sic periisse lue.

Casti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caſtitas pœnitentiâ armetur.

Odi profanum vulgus, & arceo. *Horatius.*

Hiſtrix, vt perhibent, olim deprenſa per agrum,
Viderat inſtantes in ſua terga ſues:
Extimuit, ſaltumque petit, notasque latebras;
Hic coluber tumido ſibilus ore micat:
Agglomerant hircique canesque in bella parati:
Quid faciat? ſpes eſt nulla relicta fugæ.
Ore canis, linguâ coluber, ſed cornibus hircus
Inſtat, fulmineo dente timendus aper.
Vix miſera in tantos hiſtrix patet vnica morſus:
Et tamen aduerſâ prælia fronte parat.
Profuit interdum deſperauiſſe ſalutem:
Gloria multiplici maior ab hoſte venit.
Hoſtes miſſilibus (quæ ſub cute condita) telis
Arcet ab attactu corporis illa ſui.
Sic tandem victique fatigatique recedunt:
Illa domum nullo vulnere læſa redit.
Vicit, io, ingeminantque feræ, texuntque coronam:
Inſonuit læto murmure ſaltus, io!
Iuſtiùs intactum ſeruabit virgo pudorem,
Si tamen arcendis hoſtibus arma geret.
Arma; quibus, ſibi ſe dum ſubiicit, omnia vincit,
Et vires auget debilitando ſuas.

Caſti-

Caſtitas fugiendo vincat.

Fuga laurigeros parit illa triumphos.

Qui cupis æternis Agni comes ire triumphis,
Calcat vbi niueo gemmea prata pede;
Et proprium plectro modulari carmen eburno
Inter virgineis lilia mixta roſis;
Noſti quâ vincas hoſtem ratione? timendo,
Et celeri, ſuadet quam timor ipſe, fugâ.
Nec modò congreſſum, primamque auertere pugnam
Idaliæ curſu præcipitante ſat eſt:
Eminus adſpectum, ſeu Phorcidos ora Meduſæ,
Degenerem quamuis increpet, vſque fuge:
Impiger vt viſis è montibus eminus vrſis,
Hinnuleus matrem per nemora alta petit:
Vt tenera immani pauet agmine cincta luporum,
Spem vitæ à trepidis agna petens genibus.
Nec pudeat; fuga laurigeros parit illa triumphos:
Hac crebrò Parthus victor ab hoſte redit.
Pollicitus quamquam dona immortalia Daphnæ
Phœbus erat, fugiens plus tamen illa tulit.

Obe-

Obedientia facilis.

Quolibet impellas digito.

SPhæra manu artificis læuem tornata per orbem
Cùm parte ex omni ſtet benè nixa pede,
Quolibet impulſu digiti properatque manetque,
In partesque omnes præcipitata ruit.
Loiolæa ſequi ſignis fulgentia IESV
Caſtra, nec indecori puluere, quiſquis amat;
Teſſera prima illi, fingi ac pendere iubentis
A digito, vt celeri voluitur orbe globus.
Nec maneat, tuba dum claro ſonet ænea iuſſu,
Incumbatque graui pondere ſuada potens.
I ſatis, vt totum velut orbis obambulet orbem:
Vnica, quodcumque eſt, littera planat iter.
Quàm citò, quàm latè, mentis diſcurrit acumen
Quá regitur; nubes præuolat atque Notos:
Peruuiam, Æthiopasque petit, fluidasque Moluccas,
Aut ſola, quæ medius torret adusta dies.
Nec mare, nec tellus, nec mortis imago moratur,
Tartareamque vibrans ſæua Megæra facem.
Nil opus eſt igitur digito, dum littera vitæ
Atque ſui immemorem ſola ſat eſſe facit.
Hæc dabit vna viam; per aperta, per inuia ducet:
Penna ſolo fiet, puppis & vnda ſalo.

Obe-

Obedientia nutum intuetur.

Intenti ſignum exſpectant.

SI quem ſanctus Amor docuit parère Tonanti,
Iſque hominum credit voce iubere Deum;
Emicat, imperij ſi quæ modò ſigna notarit,
Vel nutus ſtimuli pondus & inſtar habet.
Sic quos Roma vetus vidit contendere curſu,
Ad ſignum poſitâ proſiluere morâ.
Stabant nudi humeros, plantaſque & pectora nudi,
Falleret implicitos ne toga longa pedes:
Intenti ſtabant oculis Prætoris in ora,
Donec erat pandâ mappa remiſſa manu.
Tum verò mora nulla; velut per cærula puppes
Quas celer Eurus agit, corripuere gradum.
Continuò totis plaudebat Roma theatris,
Viſáque currentes ore manuque ſequi.
Non minùs exſpectat ſignum nutumque iubentis,
Et leuis, abiecto quod remoratur, adeſt,
Quiſquis ad obſequij ſatagens pertingere metam,
Sperat agonothetæ præmia ferre Dei.
Huic fauet Indigetum plauſuſque dat omne theatrum:
Et ponit meritis laurea ſerta comis.

Obe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obedientia prompta.

Præuenit imperium.

Echo.

QVæ mea dicta refert vixdum vocitata? citata.
Cur de rupe cauâ prompta reclamat? amat.
Vix pleno prolata ſono præcepta, recepta.
Præuenit imperium neſcio quis, ſcio quis.
Ergo meo nutu tu velles viuere? verè.
Sed mea iuſſa forent num tibi grata? rata.
Littera an vna tibi ſatis, i, dum dicitur? itur.
Ergo etiam hic aliquis ardua quærit? erit.
Ad Garamantas iter placet vt moueamus? eamus.
Num quis & ad Cafrùm littora vadit? adit.
His veniet meſſis fecunda laboris, ab oris.
His aliquis fidei dogma propaget! aget.
An tormenta feres tot acuta, tot aſpera? ſpera.
An tibi flagra, cruces, dulcia ſputa? puta.
Talia dius amor quid agit dum parturit? vrit.
Ergo graues nullæ res in amore? moræ.
An loca ſenta ſitu tua cura parabit? arabit.
Euge nouâ ſurget fruge nouale. vale.

Obedientia velox.

Necdum lingua, ſuum dextra peregit opus. *Martial.*

AD nutum vocis ſi quid benè ſcribere certas,
Crede, aliquid vocis debet habere manus.
Si neſcis, rapidæ ſimilis fluit illa ſagittæ,
Anteuolat Zephyros, anteuolatque Notos.
Si neſcis, verbo mentis ſecreta loquenti
Imminet, & quamuis vix benè iuſſa notat:
Sæpè etiam officioſa nimis præcurrit, & ante
Imperium vocis dextera carpit iter.
At tu, cui ſtudium ſubſtrata per æquora chartæ
Arbitrio vocis præcipitare ſtylum,
Sis memor, articulos agitare citatiùs Euro,
Cùm ſua criſpatis murmura ſcribit aquis.
Illa quidem lento quæ pingit ſingula ductu
Puncta manus, ſtudij nomen & artis habet:
Illa tamen quia ſæpè ſuo ſe pigra labore
Impedit, ad laudem prima venire nequit.
Tu properare memor, calamo præcurrere voci
Si potes; & palmam præripuiſſe potes.
Sic Loiola ſuos docuit parêre Sodales,
Mandatum celeri præueniente manu.
Sic meritis prima eſſe poteſt, quæ turba laboris
Obſequium cælo pendere prima poteſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quartum Societatis votum, obedientia Summo Pontifici.

Respicit astrorum Regem.

VErsat amor florem, tractumque cupidine vultus
Nequidquam Boreæ sæuior aura quatit.
Seu primo Phœbus colluſtret lumine terras,
Prima videt Clytie proſequiturque diem:
Seu medius cælo, occiduis ſeu proximus vndis,
Impigra Phœbeas itque reditque vias.
Impatiens flecti, fert libera colla Cupido,
Et niſi quæ fecit, vincula neſcit amor.
Vincula dius amor Sociis aptauit IESV,
Atque humeris pennas in ſua iuſſa dedit.
Pontificis gaudens hic iuſſa capeſſere cœtus,
Currit ad Eoos, currit ad Heſperios.
Arctoos placuiſſe putet; velocior Auſtris,
Tutus ab Arctoo frigore carpet iter.
Ad nutum ſequitur, mediosque per æteris ignes,
Et ſi quæ nondum cognita Regna latent.
Munera nulla petit: placuiſſe eſt munus amanti,
Cetera dedidicit quærere nudus amor.

Votum repudiandi honores.

Grauis est odor.

SIs licet irriguo florum ſtudioſus in horto,
Flos tamen hic quare deſpiciatur, habet.
Sat nitet Auguſtæ decus Imperiale coronæ,
Sed facit ingratum perniciosus odor.
Scilicet auguſtis nil quidquam rebus ineſſe,
Et fictâ ſpecie magna placere reor.
Ne nimis externo fidendum crede decori;
Sæpè ſub hoc aliquid, quo capiare, latet.
Plus honor abſcondit, quàm quidquid amabile præfert,
Nec quo diſpliceat ſuſtinet eſſe palàm.
Eſte procul vanæ, ſpecioſa pericula, laudes;
Pompa coronati verticis eſto procul.
Quæ grauis eſt gemmis, eſt & grauis Infula curis;
Quodque tegit, tutum vix ſinit eſſe caput.
Eſto, ſit eximium ſublimes ſcandere ſedes:
Securum eſt humili delituiſſe loco.
Nimirum celſas conuellunt fulmina turres;
Et quod conſpicuum eſt, in ſua damna patet.
Vix datur in ſummo cuiquam diu ſtare: cadensque
Læditur hoc grauiùs, quo magis altus erat.
Quamuis emineas Romano clarior oſtro;
Oſtro ſi careas, tutior eſſe potes.

Societas honore contempto illuſtrior.

In tenebris clariùs aſtra micant.

CYnthia ſi cælo bigas properantior vrget,
Dum nondum occiduos Phœbus inaurat agros;
Et fratri comes ire parat, currusque ſuperbos
Iungit, & in mediam prouocat aſtra diem;
Lampade Phœbeâ vultus extincta nitentes,
Cum grege nocturno Cynthia tecta latet.
Aſt vbi ſol currus deuexo margine ponti
Soluit, & Occiduis lumina merſit aquis;
Heſperus, & toto Phœbe pulcherrima cælo
Fulget, & in tenebris clariùs aſtra micant.
Dum tenebras quærit, mundoque ingloria, cælo
Loiolæ ſoboles viuere teſte parat;
Dum refugit titulos & inutile nomen honores
Reſpuit, & quidquid vulgus inane ſtupet;
(Teſtis liuor erit) totum diffuſa per orbem
Impleuit famâ ſolis vtramque domum.
Certus honor ſequitur fugientem, idemque ſequentem
Ludit, & è tenebris lux inopina venit.

Ambitio periculoſa.

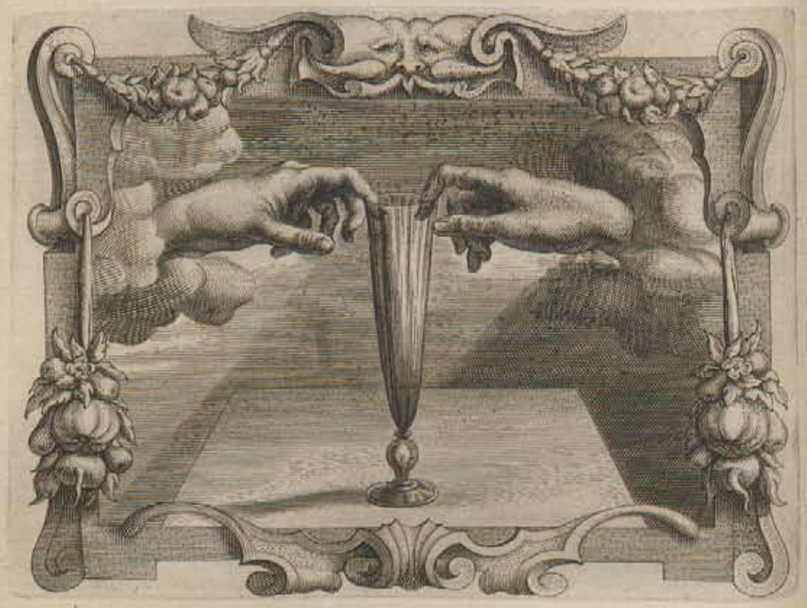

Si tumeas, timeas.

ET tamen eſt ventis qui vitam credat & vndis,
Quamuis tot perdat ventus & vnda rates.
Exitij cauſſam malè ſoſpes præbuit Argo,
Cùm tetigit portus Theſſala terra tuos.
Scilicet iratis erat hæc mergenda procellis,
Quæ docuit vetitas currere prima vias.
Vtilis exemplo paucorum pœna fuiſſet:
Poſt hos æquoreas nemo bibiſſet aquas.
Succeſſu primo multis fiducia creuit,
Qui tamquam domitum non timuere fretum:
Aut ſi non domitos, ponti ſibi quiſque benignos
Inſanâ finxit credulitate Deos.
Iamque, Caphareis qui pænè natauerat vndis,
Audet ad Euboïcas tendere rurſus aquas,
Inque mari medio plenis decurrere velis,
Fata nihil digitis quinque remota timens;
Dum tandem rumpant turgentia lintea venti,
Et bibat infeſtum quaſſa carina ſalum.
Qui ſapis, exitium non diſpar crede timendum,
Quando tibi vano pectus honore tumet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Votum non laxandæ paupertatis.

Laxari impatiens.

NEc citra certos ſtare inuiolata, nec vltra
Relligioſa poteſt rectè conſiſtere fines
Paupertas. Illam nuper docturus alumnos
Inſignis contemptor opum, morumque Magiſter:
Vos quibus, inquit, opes hic aſpernando paternas
Amplior æthereis accreſcit cenſus in aruis,
Angustam, iuuenes, præ laxâ diſcite amare
Pauperiem: ſordet laxata, angusta niteſcit:
Hæc animum ditat, depauperat illa; nec audit
Sancta, ſuum nomen titulosque anguſta tuetur:
Deque ſcypho vitreo coni referente figuram
Deſumens exempla, Ex hoc cognoſcite, dixit,
Virtutem; vitro nam tota relucet in iſto:
Ars ſemel à primo poſtquam ſecreuit aceruo
Materiam calicis, ſtatuque manuque figuram
Indidit; antè ſuos fractâ compage recurret
In cineres, laxam quàm ſe patiatur abire
In formam: ſic, cùm ſemel in ſua membra redegit
Pauperiem manus & diuini Spiritus oris,
Diſſilit in partes, ſi laxas; pulchraque virtus
In vitij ſordes & arenæ tranſit amorem.
Hoc cauet, & fragilem voto mens prouida munit.

Renouatio votorum.

Nexus non ſufficit vnus.

NVlla quies in amore datur: quis comprimat ignem?
Feruida flamma moras, otia neſcit amor.
Siqua poteſt ceſſaſſe, poteſt periiſſe fauilla;
Deſes ab extincto proximus ardor erit.
Pectus amans, triplici quamuis adamante reuinxit,
Hæc magè, dum renouat vincula, ſtringit amor.
Vulnus alit, flammasque nouas, noua ſpicula vibrat,
Amplexuque nouo vincula multiplicat.
Et quoties ſacros, ſua vota, retractat amores,
Et quoties renouat gaudia, vincla facit.
Sic hederæ, iunctâ quamuis radice ligantur,
Et trunco teneras applicuere comas;
Aſſurgunt, ramosque nouis complexibus vrgent,
Quaque patet quercus, Bacchica ſerta gerit:
Non hederæ, nexus non ſufficit vnus amori:
Mille hedera amplexus, mille requirit amor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Renouatio ſpiritus.

Nouum mutor in alitem. *Horat.*

VIx benè concluſit proprio ſe carcere bombyx,
Et nouus inde tibi protinus ales adeſt.
Iam vigor, & volucres creuêre in tergora pennæ:
Qui modò ſerpebat, ſi lubet, ecce volat.
Nempe ſibi talem format natura receſſum,
Remigij alarum quo fabricetur opus.
Ite agite, & ſacris, Socij, vos claudite ſeptis,
Roboris ætherei creſcat vt inde vigor.
Innouat hîc vires, hîc ſacræ ſemina flammæ
Sufficit, hîc alas Dædalus aptat amor.

In idem Emblema.

FAlleris ô, quicumque negas reparabile damnum,
Quando ſua in miſeros viſcera pandit amans.
Pande age, nec turbæ quidquam renuatur egenti;
Tempus erit, vires cùm renouabit amor:
Se tibi proſtituit, totoſque exenterat artus
Bombyx, inque tuas viſcera fundit opes.
Nec mora longa, nouus ſuper æthera tollitur ales:
Quis benè iacturam ſic reparaſſe neget?
Nec mora longa, nec eſt cur ſit mora longa; reponet
Quæ benè conſumpſit, robora dius amor.

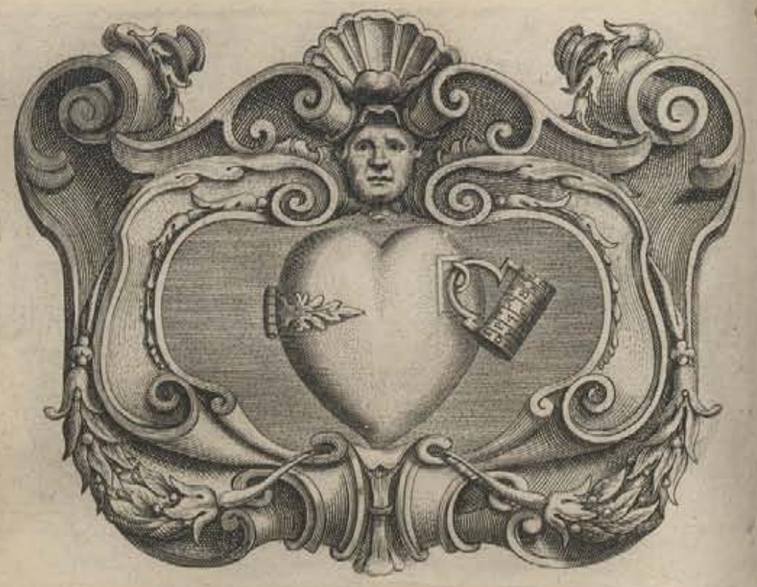
Receſſus annuus ad vacandum ſpiritualibus exercitiis.

Dum condor, fecundor.

FElicis arua Mempheos, cultiſſimi
Celebrata tellus ingenî,
Nunc æſtuoſis occupata fluctibus
Totoque Nilo condita;
Vnde veris pinguedinem glebæ trahis,
Datura fenus nobile:
Quod eſſe meſſes Africæ malint ſuum,
Suumque malint Gargara:
Sic ſemper almo manet ad plenum tibi
Opulenta cornu copia,
Vt à profanis expediti cœtibus,
Strepituque curarum procul,
Sanctæ recepti ſolitudinis ſinu
Silentio recondimus,
Quod efficaci germinet propagine,
Fructuſque diffundat ſuos,
Quacumque pulchrum diuidit Phœbus diem,
Per vtramque mundi regiam:
In hoc latendo nobiles, quòd conditi
Opima condimus bona.

Ratio conſcientiæ Superiori ad nutum reddenda.

Tantùm opus eſt verbo.

PRô Superi! quantis tegitur mens abdita clauſtris!
Prô Superi! quantum pectora noctis habent!
Dum faciles aditus ſpondet ſera, perfida fallit;
Et quæſita diu littera, vana ſubit.
Pectora concutio, clauſtrumque reuellere tento:
Nequidquam immoto cardine clauſtra rigent.
Excute corde ſeram, cuius ſibi conſcia lucem
Mens fugit, & cæco carcere clauſa latet.
En patuit facilis ſera, vox retinacula ſoluit:
Vox aperit, doctâ vox benè iuncta manu.
Præſidis ad vocem ſic ſe mens intima pandit,
Cæcaque conuerſo cardine clauſtra patent.
Tantùm opus eſt verbo. quod non vis ſæua reuellet,
Recluſum verbo, littera iuncta dabit.
Tantùm opus eſt verbo, noctemque ſeramque refringet,
Et totos pandet mens adaperta ſinus.

Dimiſſio

Dimiſſio è Societate IESV.

Nil dabit inde minus.

ET noſti, & verum eſt; non eſt iactura dolori,
Vinea quam curuâ falce putata tulit.
Nec minùs inde ſuis ſub veris tempora gemmis,
Nec minùs autumno ſtabit amœna botris.
Viderit hanc, carmen philomela datura ſubibit;
Viderit hanc, ſiſtet ſæpè viator iter;
Atque omnem tacito percurrens lumine ſiluam,
Hæc, dicet, magnas vinea fundet opes.
Vina per & terræ, per & æquora vaſta profundi,
Auehet ille rotis, auehet ille rate.
Felix, qui coluit, qui dente putauit adunco,
Scilicet illa ſuæ præmia falcis habet.
Hæc ille: at mihi non tali cum iudice res eſt;
Perge, intermiſſum carpe, viator, iter.
Sed tu, fabor enim, Loiolæ ô clara propago,
Vinea nos ſimili fertilitate beas.
Vndique diffuſis comples virtutibus orbem;
Nulla tuis vſquam fructibus ora caret.
Tempore quemque ſuo reſeces licet vndique ramum,
Si qua fides viti eſt, nil dabit inde minus.

SOCIETAS IESV. Anagr. VITIOSA SECES.

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER SECVNDVS.

SOCIETAS CRESCENS.

SIVE

De incremento & progreſſu Societatis vſque ad hunc annum ſæcularem.

CAPVT PRIMVM.

Prima Sociorum collectio, Ordinis fundamentum.

QVEMADMODVM mundi huius Conditor Deus, vt in tanto opere ſuæ pulchritudinis ac potentiæ veſtigia adumbraret, præter ſpectabilem hunc ornatum adeò multiplici varietate diſtinctum, diuerſam agendi vim, diſſimileſque naturis rerum propenſiones indidit: ita in humanis animis (qui quoddam huius Vniuerſitatis breuiarium ſunt) præter cæleſtium decora gratiarum, quibus eos ad dignam amore ſuo venuſtatem perpolit, efficaces imprimit motiones; quibus in varia inclinati, dum alius aliud amplectitur ſanctioris vitæ genus, collectas in illo bonorum Oceano virtutum excellentias, diuiſim & per partes æmulentur ac repræſentent. Hinc adeò diſparia virorum Deo famulantium ſtudia, adeò diuerſæ nitentium ad perfectionem viæ. Sunt qui in æternarum rerum contemplatione defixi, vt affluenti cælitus dulcedini vacuum atque expeditum præbeant animum, à negotiis eum curiſque prorſus abducunt. Sunt qui non tam mentis, quàm corporis exercitationibus dediti, in charitatem & miſericordiam totos ſe effundunt; & inter noſocomiorum ſqualorem, inter reorum ac mancipiorum ergaſtula, æuum conſumentes, quidquid ſolatij calamitoſis adferunt,

Diuerſa Religioſorum Inſtituta.

ferunt, ſuas delicias putant. Alij iuuandis magis animis, quàm corporibus intenti, ſic agendi contemplandique ſtudium conſerunt atque commiſcent, vt neque in deguſtandâ ſuauitate diuini colloquij cauſſas deſerant proximorum, neque in ferendâ proximis ope diuinam familiaritatem negligant: ſic ſe ſibi excolendis perficiendiſque impendunt, vt partem curarum ad communem vtilitatem deriuantes, quod priuatim proficiunt, id omne publicè velint prodeſſe. Priores in loca ſola abdunt ſeſe, & procul ab omni ſtrepitu ſancta ſectantes otia, ſecum toti & cum Cæleſtibus degunt. In ſolem poſteriores & puluerem prodeunt, oppida atque agros percurſant, diurnis contentionibus nocturnas vigilias addunt, quietem denique in laboribus, in hominum conſortio Dei præſentiam & congreſſum quærunt. Laudabili vtrique, quia non tam ſuo, quàm æternæ Mentis, cui ſuas attemperant rationes, ductu atque conſilio. At iam eò redierat Chriſtiana res, vt (quod magnus olim Aphraates dicebat) vel ipſos eremi cultores ad leuandas Eccleſiæ calamitates, tamquam aſſuetas ſecreto virgines ad reſtinguendum paternæ domus incendium, par eſſet in publicum prodire.

Eccleſiæ neceſſitas tempore Ignatij.

Fluctuabat multis locis Religio: fœdabantur caſtiſſimi ritus: Prouinciarum olim conſtantiſſimarum lababat fides, ſalus periclitabatur. Quâ in communi neceſſitate & diſcrimine, ſuis dumtaxat commodis & ſaluti vacare, non tam virtutis ſtudium, quàm laboris fuga poterat videri. Eam ob rem Ignatius auerſatus iam vanarum rerum illecebras, vocantique ad meliora Numini obſecutus, poſtquam priuatæ ſatis pietati indulſiſſet, hauſiſſetque de cælo, quod in alios cum fructu poſſet & ſine periculo transfundere; ad ferendas miſeris ſuppetias, firmandumque quà poſſet, Eccleſiæ ſtatum, curas ſuas omnes cogitationeſque conuertit. Quid tamen aut in illo, aut in quocumque ſuam ſolius operam conferente, tantum præſidij? Nec vnus omnibus prodeſſe poterat, nec vllis admodum diu. Iungere ergo cum pluribus ſtudia, & adlegere Socios viſum eſt: qui eius primùm operâ incenſi, diſpergerent deinde alerentque in poſterum flammam, & frigeſcente ſæculo Chriſtianæ pietatis ardorem renouarent. Id primò in Hiſpaniis Barcinone Salmanticæque tentatum. Vtrobique conatu maiori, quàm ſucceſſu. Multos ſigillatim virtuti conciliauit; qui ſibi ad laboris ſocietatem fideliter adhæreret, reperit neminem. Nimirum ſatis erat, hoc Regnum magnorum virorum feraciſſimum nouæ Congregationis Auctorem protuliſſe, initia progreſſuſque alteri debebantur. Ita tranſplantari amant quidam frutices, nec niſi aliò traducti in arbores excreſcunt.

Ad nanandam Eccleſiæ operam Ignatius Socios colligit.

Pariſiis, celeberrimo per Chriſtianum orbem litterarum emporio, vti maior florentiſſimorum iuuenum ex omnibus Regnis eò confluentium copia, ita facilior fuit certiorque delectus. Primus adſcitus Petrus Faber, natione Allobrox. Nec ægrè viro ſancto adhæſit, qui ſanctitatem à puero fuerat amplexus. Plus in Xauerio deſudatum, quaſi iam tum portenderetur, in illo vno de millibus multis agi. Is Pompeiopoli Regiâ Nauarræ vrbe nobili proſapiâ natus, illud modò ſpectabat, vt ad aggenitam familiæ bellicam laudem ſapientiæ decus adiungeret. hoc difficiliùs ad infima atque humilia animum inflexit. Sed eum, vt reluctare-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctaretur; Ignatium, vt inſtaret, mouebat magna indoles. Norat vir prudens, in incultis agris ex inutilium herbarum luxurie fertilitatem colligi. Norat equorum domitoribus ferociſſimos placere: eos eſſe, qui, vbi frenum pati didicerint, aduerſam frangant aciem, & per proſtrata cadauera equitem ſuum ad gloriam vehant. Nec diu eluſus labor. dedit mox manus, & contumaciam ſtrenuitate penſauit. Inde Iacobum Lainium Seguntinum, & Alphonſum Salmeronem Toletanum, cùm ingenij ſtudiorumque ſimilitudo ſociaſſet inter ſe; ſalutis & perfectionis ſtudium ad Ignatium aggregauit. Poſt hos Nicolaus Bobadilla Palentinus, primùm officiis delinitus, mox vitæ propoſito coniunctus eſt. Sextum ſe addidit Simon Rodericius Luſitanus, acri iuuenis ingenio & indole præclarâ. Claudius Iaius Gebennenſis aliquantò pòſt; poſtremi duo, Ioannes Codurius & Paſchaſius Broëtus, Belga hic, ille Allobrox, poſt Ignatij Lutetiâ diſceſſum ſe coniunxere. Ita ex paucis hominibus, patriâ, ætate, moribus, conſilio diſcrepantibus, velut ex variis elementis, pulcherrimi corporis coaluêre principia. Nec diuerſitas vel auſpicio caruit, vel fructu. Quòd natione differrent, monebantur non ad alicuius ſe gentis, ſed ad omnium populorum ſalutem congregatos. Conſiliorum diſpar ratio ſubitæ conuerſionis conſenſuſque Deum prodebat auctorem. Cetera diſſimilitudo documentum dabat poſteris, vt, cùm adeò diſſidentes non niſi per charitatem coiuiſſe cognoſcerent, eodem vinculo continerent communitatem ſuam, quo eſſet initio colligata. Paucitas verò, cum operum quæ aggreſſi ſunt magnitudine compoſita, quantum admirationis habet? numquam manifeſtius fuit, virtute potiùs quàm numero, concordiâ & conſpiratione quàm magnis apparatibus, res geri. Quamquam veriſimile eſt, Ignatium, dum nouam condere militiam in animo haberet, hos velut Præfectos Tribunoſque ſelegiſſe, de reliquis copiis ſatis ſecurum, ſi idoneos Duces nactus eſſet.

CAPVT SECVNDVM.

Alterum Societatis incrementum in Ordinis confirmatione.

RES erat vnius ætatis, paucorum hominum ſocietas. Vt perennaret, Religioſum Ordinem condi placuit. Aſſenſit Paulus III. Pontifex Maximus, eâ lege, vt, quoniam exercitus in morem variis diſtingueretur ordinibus, Profeſſi, qui velut prætoriani milites ſunt, ſupra ſexaginta ne eſſent. Sed vbi arborem plantaueris, difficile eſt creſcendi legem præſcribere. Dante incrementum Deo, nequidquam obicem ponas. Quos verò nouæ huic propagini diuina bonitas auctus ſponderet, non dubiis apparebat indiciis. Vixdum in Europâ firmare radices cœperat; & iam vſque ad vltimas Orientis terras læto penetrarat prouentu: vix paucis inferre ſe prouinciis; & iam pleraſque ſui deſiderio complerat. Studia ciuitatum, poſtulata Principum, vota populorum, per litteras atque Oratores indies adferebantur. cumque vnà obuerſarentur oculis animarum pereuntium ſtrages; videbatur quoddam miſeriæ

Profeſſorũ numerus reſtringitur ad ſexaginta.

Societas à pluribus populis expetitur.

riæ genus, non poſſe miſeris ſubuenire. Quid tamen plurimis fieret, ſi adeò anguſtis circumdata cancellis, nec terminos ſuos Societas, nec labores proferre poſſet? oſtenſum ſibi, non conceſſum auxilium dicerent; miſerabiliùs perituri poſt ſpem ſalutis. Quid? in immenſum creſcerent hæreticorum cateruæ, exiguus ad Eccleſiam manipulus accederet? latiſſimos India offerret campos, colonorum non admitteretur copia? Nec hoc pro ſuâ pietate voluit, nec pro ratione muneris fas eſſe Pontifex iudicauit. Quàm ergo priùs prudenter, velut in experimentum, hunc recenti Religioni limitem definiuerat, tam poſteà beneuolè dilatauit; vt, ſi Deo videretur, creſcente indies numero, & in Patrum locum nouâ ſobole adoleſcente, durationem cum omni poſteritate, amplitudinem cum orbis terminis adæquaret. Indulgentia Romanæ Sedis Patribus pro omine fuit. Plures inde cùm lectiſſimi iuuenes, tum viri ætate ac ſapientiâ graues adoptati: Societas inſtar fluminis, perfractis aggeribus, exundare latiùs cœpit. Quis hîc Ignatio ſenſus, cùm in eum ferè modum multiplicari ſuos cerneret, quo ſuorum turbam ſectatorum Sertator auxiſſet? decem ille principio; CHRISTVS duodecim ſelegit. Mox ad hos additi duo & ſeptuaginta; Ignatio ſexaginta conceſſi, pari ad priorem numerum acceſſione. Tandem infinitos Euangelij Præcones orbis habuit, ſpes erat & Socios ſine numero fore. Libet ſanè vel hoc nomine diuinæ benignitati referre gratias, quòd quorum maximè vitam nobis imitandam propoſuit, eorum ſimiles dederit progreſſus.

Sociorum numerus creſcit ad modum diſcipulorũ CHRISTI.

CAPVT TERTIVM.

Tertium Societatis incrementum ſub ſancto Ignatio.

VTi res, quas terra gignit, ita Regna Reſque publicæ ſe ſenſim efferunt. Vt Roma gentium caput fieret, ſeptingentis annis opus fuit: tamen, ſi progreſſum cum annis conferas, ætatem, inquit ille, vltra putes. Velocior Alexandro victoriarum curſus. At quantis exercitibus quotam terrarum partem ſubegit? Aſiæ, vt nunc eſt, non maximam. Plus Chriſtiana virtus potuit. Pauci piſcatores orbem non multò tardiùs, quàm peragrari poſſet, Deo ſubdidêre. Ita vltra Regna atque Imperia ſuos Eccleſia limites protulit, & vbi nulla trophæa ſteterant, ſua ſigna collocauit. Licétne cum huius progreſſibus variorum Ordinum incrementa conferre? Eodem & auctore conditi, & adiutore promoti, non parum de amplitudine participarunt. Sed id Ignatio indultum Marcellus II. Papa iudicauit, vt inter omnes, quorum operâ in inſtituendis Ordinibus diuina Sapientia vſa eſt, nemo, dum viueret, tantam familiæ ſuæ, quantam ille, dilatationem viderit. Fuerunt aliæ fecundæ quidem, & ſub ortum ſuum, inſtar fontium recèns prorumpentium è terrâ, quà patuit via, ſe diffudêre: ſed Fundatorum auſpiciis pleræque vix aliquot Regnorum fines, paucæ vnam orbis partem exceſſere. Quid Societas? extremas terras, extrema peruagata maria. vbique gentium non ſedes modò, ſed & Prouincias habuit. in Europâ nouem; vnam in Aſiâ (ſed quàm vaſtam?) Indiam, vltimos hominum

Flotus l. 1.

Ignatius ſuum Ordinem latiùs quàm vllus Fundator propagatum videt.

Hiſt. Societ. lib. 15.

Societas viuo Ignatio per quatuor mundi partes diffuſa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minum Iapones complexam : vnam item in Africâ (ita tum censebatur) Æthiopiam : Brasiliam in Americâ postremam. Quibus quid additura esset dies, nec Ignatium diuina bonitas, nec suos Ignatius celare voluit : quodam enim in morbo, cùm moriturus timeretur, rogantes illos differret suum in cælos discessum, verendum enim, ne orbata parente nondum roborata familia concideret ; bono animo esse iussit: Deo Societatem, non Ignatio niti. illius fauore, quos videret orbis, in eum diem progressus fecisse, maiores tamen in posterum facturam: ventura tum tempora, cùm ad instar corporum incremento iam facto solidaretur in se, atque ita molis suæ compages disciplinâ constringeret, vt, quæ labis solet esse principium, ad stabilitatem faceret magnitudo. Rara felicitas, sed cuius Ignatius non modò vates, verùm etiam secundùm Deum auctor est. Dum speranda nobis bona prædixit, quid sibi deberetur indicauit. ab eo enim ortum Societas, ab eo, præter perpetuum patrocinium, augescendi suique conseruandi vias ac rationes habet. Quamobrem, ô Parens optime, ô eximie Ordinis tui, quin & Christiani propagator Imperij, quas tibi grates filij tui, quas orbis referet vniuersus ? tu fecundam hanc vitem, quæ modò ab Ortu ad Occasum palmites explicuit, plantasti : tuis, dum viueres, vigiliis; dum cælos adiisti, meritis excreuit. Tu domus huius Deo dilectæ architectus es : tuum opus primi lapides, tua totius ædificij forma. Vt ruinam ne timeat, fundamenta Christo auspice solidasti : vt tutò assurgat, Regulas tuas velut amussim reliquisti. Ex te fons ille scaturiit, qui, vt in fluuium magnum excresceret, allapsos quidem torrentes excepit; sed aquas in origine hausstas per sordida terrarum, per amaros Oceani vortices voluit hactenus incorruptas. Tuis auspiciis collectus, tuis etiamnum consiliis regitur hic exercitus : futurus victor, dum ordines in quos discretus, dum relictorum à te armorum vsum, dum præcepta pugnandi, dum munitiones suas, hoc est tuas Constitutiones, seruabit. Adsis nunc, ô bone, & tuis, vt facis, propitius, quem sperasti, quem spopondisti, quem è cælo curasti, profectum intuere.

Ignatij de Societatis progressibus prædictio. Ex scriptis P. Oliuerij Manarei.

CAPVT QVARTVM.

Propagatio Societatis per Europam.

EVropa non terrarum amplitudine, sed incolarum præstantiâ nobilissima mundi pars, vti Societatem protulit, ita pluribus locis recepit. Natalis terra Italia fuit, vbi Roma Religiosorum Ordinum parens. Nec vsquam feliciùs, quàm in patrio solo adoleuit. in Vrbe tribus sub Ignatio sedibus constituta, nunc vndenas numerat. Agnoscerres hîc radicem, ad quam frequentes surculi pullulant. agnoscerres caput, vbi colligitur, & maximè sese exserit sensuum vis. Inde per nobilissimas Italiæ ciuitates dispersa est. Plerisque sui specimen dederant primi Patres iam tum, cùm nondum Religiosis accenserentur. E nosocomiis ad pulpita prodeuntes, ostenderant non minus sibi esse ad sanandos animos industriæ, quàm ad subleuandas corporum ægritudines charitatis. Ad famam

Societatis in Italiâ ortus & incrementum.

famam sic partam vbi faustus de confirmatâ Societate nuntius accessit, quasi si salutis alienæ studium iis vrbibus, vnde discesserant, sui reditus obsidem reliquissent, publicis votis reuocati sunt. Oblata vitæ subsidia, oblatæ tot ad commorandum sedes, quot incolendis adultior Societas vix sufficit. Posteri, quorum in locum veniebant, horum sibi partes subeundas rati, non cessarunt eorumdem commodis populorum perpetuo conatu inseruire, & relictum sibi nomen per ea conseruare ministeria, per quæ fuerat acquisitum. Auctus cum fructu fauor, &, quâ maximè creuimus, Principum Ecclesiæ beneuolentia: ad quam tantus nunc à Barberinis cumulus accessit, quantum vti exspectare modestia non sinebat, ita satis agnoscere prohibet magnitudo. Si quid id est, vt illorum apud nos æternet nomen, ipso sæculorum decursu monebimur. Gratitudinem, quam oblitterare solet, renouabit vetustas: fato quodam Societatis felici, vt cùm ea per quæ subsistit, Romanis Pontificibus accepta referat omnia, per quę ornatur, eorum nepotibus debeat quàm plurima. Sic inter Vrbis Romanæ decora sunt, quæ Farnesij & Lodouisij cùm pietatis in Deum, tum suæ aduersum nos voluntatis augustissima monumenta reliquere. Boncompagni, Aldobrandini, Burgesij, alijque Pontificibus agnati, quàm meritis suis, & illorum fauore magni, tam nominis nostri studiosi fuere. Quid de Borromæis dicam? illud Italiæ decus D. Carolus (cui vt aliquid ad sanctitatem, quâ mundo venerabilis est, Societas contulerit, multò tamen plus debere sibi gloriæ ducit) præter donatam Aronensi Tirocinio domum, tria condidit dotauitque Collegia, Mediolani vnum, per Heluetiam duo : futura, vt putabat, non tam suæ munificentiæ testimonia, quàm Religionis per eas oras firmamenta. Pari suos præsidio reliqui per Alpes Principes muniuere : vtque Italiæ claustra ingruentibus ex vicino hæresibus imperuia facerent, Collegia montibus suis velut arces impossuere. Vicinæ insulæ non minùs nostri cupidæ. Sicilia simul ac nouit, expetiuit. Sardinia cùm æquè vitiis atque venenatis herbis scateret, hinc antidotum petiit. Sic Corsicam, sic Melitam ingressi sumus. Cretam etiam cùm Venetorum, quibus paret, tum Romani Pontificis voluntate inhabitauimus; sed acerbus, quem Venetiis tulimus, casus eò quoque deuenit.

Principes Ecclesiæ Societati benenoli.

Societatis in maris Mediterranei insulas.

Post Italiam prima nos Lusitania excepit. Venerant eò Franciscus Xauerius & Simon Rodericius, in alterum Orbem Dei nomen, & Societatem, portaturi. Dum Olisipone idoneam ad nauigandum tempestatem exspectant, & quid Indis esset sperandum, in Lusitanis docent; ita se probarunt, vt quibus operam ad tempus commodabant, illi propriam sibi fieri ac stabilem vellent. Rogant Regem (erat is Ioannes tertius, quo nemo nascentem hunc Ordinem vel benigniùs excepit, vel fouit studiosiùs) suorum non minorem, quàm barbarorum curam habeat : omni studio conquirendos tales viros ; non de manibus, cùm haberentur, amittendos : Indiis & sine damno & largiùs prospectum iri, si pluribus (quod virtutis exemplo facturi erant) sibi aggregatis, numerosas eò colonias aut mitterent, aut, si videretur, ipsi deinde ducerent. Quasi iam tum multi essent, diuidi placuit. Simon remanere iussus, Xauerius in Indias pergere, vnus tot regionibus par. Hîc vltimum sui monumen-

& in Lusitaniam ingressus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum diuinus ille vir, hîc suprema virtutum vestigia in Europâ reliquit. Dubites, beatiorémne Lusitaniam dicas cùm illum accepit, an cùm dimisit. Non potuit certè detracturâ queri, quæ tam multis lucro fuit. Submissa mox in abeuntis locum noua supplementa: quibus quàm regia benignitas commodam, tam difficilem decessor prouinciam faciebat. Sed vt acres essent, Simonis exemplis & cohortatione, & suo potissimùm nomine incitabantur. Apostolos vulgus vocabat. quæ appellatio, quoniam virtute sustentata est, posteris etiam reclamantibus adhęsit. In Indias incertum, an inde transierit, an nouis meritis parta. Gaudebat Rex, Regique virtutibus similis Regina, cum suo iudicio populi sensum conuenire. Secundis de Societate rumoribus, tamquam beneuolentiæ suæ fructibus, exultabant. Nec minima pars in regiam deriuabatur. Epheborum curam sub suum statim introitum Xauerius & Simon susceperant; mox omnis ferè aula quoad animæ res se dirigendam Patribus tradidit. Ne se ipsi, & quod habebant charissimum pignus Reges committerent, euincere religiosa modestia non potuit. Sebastianus suorum spes & deliciæ, è Societate magistrum habuit. virtutes, quibus æternitatem merebatur, à P. Ludouico Consaluio sunt excultæ. Vtinam illis frui diutiùs Lusitaniæ licuisset! sed Religionis studium, ob quod viuere debebat, animosissimo iuueni gloriosam quidem, at infelicem, in Africano bello mortem properauit. Quo casu quamuis præcipuum Societas columen amisit; non tamen per sua se perennia studia, & salubres in commune labores, destitit dilatare. Ciuitates, quæ Regum vel exemplo, vel voluntate, Collegia nondum admiserant, suis deinde commodis ductæ petiere. Conimbricense vti in vniuersâ Societate primum, ita diu præcipuum fuit.

Socij in Lusitaniâ Apostoli appellantur.

P. Consaluius Regi Sebastiano instituendo operam dat.

Orbem complexus Ignatius, non poterat Hispaniæ patriæ suæ deesse. Misit eò Antonium Araosium propinquum suum, virum & pro gentis ingenio feruentem, & aliis naturæ virtutumque dotibus insigniter ornatum. Secutus mox cum Ortisio Cæsaris Legato Petrus Faber. Poterat in illo videri Ignatius ad suos rediisse: adeò Patrem primogenitus filius referebat. Nulli tamen magis, si Araosio credimus, quàm Lainius & Salmeron, dum Tridenti aliud agunt, Societatem in Hispaniis promouêre. Reduces ab illo Concilio Antistites susceperunt benignissimè matrem, cuius adeò præstantem in filiis indolem agnouerant. Placebat coniunctum cum virtutum actionibus doctrinarum studium: placebat accommodata ad præsentes Ecclesiæ necessitates Instituti forma. quæ in viuis illis imaginibus repræsentata, multos etiam aliarum nationum Præsules in sui amorem pertraxit. In Galliam Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes, in Poloniam Stanislaus Hosius Cardinalis, Gerardus Hamericourtius Bertinienſis Abbas in Belgium, instituendorum Collegiorum voluntatem detulere. Adeò iam tum, vel communi cum ceteris familiis, vel propriâ Societati sorte, quod singuli facerent, cœpit in vniuersum corpus redundare. Sed pluribus fulciendus adminiculis tener hic Ordo, pluribus illustrandus luminibus erat. Accessit Franciscus Borgia; à cuius nobilitate splendorem, auctoritate firmitudinem, administratione incrementum accepit. Priusquam in eam se

Araosius & Faber in Hispaniam mittuntur.

Lainius & Salmeron Societati æstimationem parunt in Conc. Tridentino.

Franciscus Borgia in Societatem adscribitur.

daret, in vrbe suâ Gandiâ disciplinarum Vniuersitatem ritè excitarat, quæ omnium prima nostrorum administrationi & potestati subfuit. Ita in nobilissima Europæ Regna distributa quædam Societatis inchoatæ laus. In Galliis primi Socij collecti: erecta Romæ prima Professorum domus: Collegiis in Lusitaniâ principium datum: Academias habere cœpimus in Hispaniis; felici omine, quoniam hinc potissimùm prodituri erant, qui ingenij & eruditionis excellentiâ propagatis sacrarum scientiarum terminis, nostræ ætati ornamento essent, posteris admirationi. Vnde factum, vt nobilissimæ, quibus hoc abundat Regnum, Vniuersitates in sui nos communionem corporis adsciscerent, & ad docendi societatem vocarent. Nec minor virtutis vel opinio, vel in publicum vtilitas. Quamobrem Episcopi curarum suarum partem in nos deriuare, ad lustrandas Diœceses sibi socios addere, præpositus fidei rebus Magistratus in honore habere: Rex Philippus cùm emendatos alicubi mores, suisque similes vellet, non ab aliis præsentiorem opem sperare. Sic Hispanias facilè peruasimus.

Gandiæ Vniuersitas prima Societatis curæ commissa.

Non idem in Galliis cursus. sed & aditus difficilior. Vti flumina in mare, vnde ortum habent, non sine ambagibus reuoluuntur; ita inchoata in hoc Regno Societas, non nisi post interuallum, & per varios anfractus, recepta est. Quos sub initium Parisios Ignatius misit, diu pro studiosis magis quàm Religiosis habiti sunt. Et, si virtutem excipias, erant illis, quàm his similiores. nec habitu, nec contubernio, nec studiorum Magistris differebant. Sola morum innocentia eximios reddebat: conspicua illa quidem, sed vel ideò calumniis expositа. Laborantibus præstò fuit Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes: neque caussam modò libenter; sed & ipsos in ædes suas liberaliter suscepit. Ibi Collegium formari cœptum, pari & Sociorum & Præsulis gratulatione: huius, quòd domicilium suum in Dei domum conuerti cerneret; illorum, quòd talem & hospitem & fundatorem haberent, cuius non tam tecto quàm patrocinio protegerentur. Sed vt certa loci possessio esset, desiderabatur vt Societas in Galliæ corpus cooptata ius naturalis ortus obtineret. Hoc, simulque vt ædificare integrum esset, Cardinalis Lotharingus, alterum Religionis in Gallîâ columen, ex Rege impetrauit. Sed Senatus auctor factus non est: Sorbona etiam graui nos censurâ perstrinxit. Ita non de habitatione modò, sed & de famâ laboratum. Sed nihil præponderat veritati. euoluit ipsa sese, & in iniquis iudiciis, vti fax in tenebris, ventilata clariùs eluceſcit. Ne tamen tantorum Doctorum negligi auctoritas videretur; Martinus Olauius respondit, refutauitque scripto, quæ moribus Socij rescllebant. Reliqua difficultas in conuentu Poissiacensi per Lainium est sublata. Ibi dum non modò cum hæreticis vehementer, sed etiam cum Catholicis non timidè, cumque ipsâ liberiùs agit Reginâ; per quæ offensionem incursurus timebatur, per ea & sibi conciliauit gratiam, &, quæ ad firmandas Ordinis sui res opus erant, impetrauit: seu quòd ita libertatem prudentiâ temperaret, seu quòd numquam nocuerit suæ, qui Dei cauſam fideliter promouit. Videbatur tot inter iactationes firmas agere radices Societas debuisse. cuulsa tamen est: vt, quid ad communem rem eius opera conferret, Gallia

Societatis in Galliam ingressus difficilior.

ab Episcopo Claromontano fouetur:

eius innocentia defenditur:

in conuentu Poissiacensi admittitur:

excedere cogitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reducitur ab Henrico IV.

non minùs carendo disceret, quàm fruendo. Restituta suis sedibus ab Henrico IV. post duram hiemem vberiùs germinare cœpit, & velut in fecundiori post otium & cessationem nouali lætiores segetes proferre. Fouit reductam Rex eâ benignitate, quâ reuocauerat. cuius quidem beneficij memoria non nisi cum Societate occidet. Sed parum illi fuit, si sua apud nos memoria exstaret. suum illud magnanimum, &, quale fuit in Alexandri pectore, maius mundo cor, in Flexiani Collegij templo tumulari iussit; vt, quantum Societatem cordi haberet, etiam post mortem testaretur.

eius in Societatem beneuolentia.

Patres in Germaniam missi.

Germania quò grauiùs laborauit, hoc studiosiùs adiuta est. Ignatio nulla regio commendatior. Ex decem, quos in condendâ Societate adiutores habuit, quinque illi impendit, Fabrum, Iaium, Bobadillam, Salmeronem, Lainem; cùm non totidem alij (Codurio iam cælis recepto) vniuerso terrarum orbi restarent. Ipse cùm Romæ teneretur, quò per se adesset, Germanicum difficillimis temporibus Seminarium molitus est, & sustinuit vel vltra vires. Ita cominus atque eminus suppetiæ latæ. Qui propiùs aderant, alterum contra vitæ licentiam, alterum contra hæresim gerebant bellum: vel potiùs singula oppugnando, vtrumque impetebant. Sunt enim sic inuicem connexa, alterum vt alterius sit radix. Quemadmodum aqua in glaciem duresci, glacies in aquam soluitur; ita ex vitiis oritur hæresis, & in vitia definit. Cum hac Wormatiæ, Spiræ, Ratisbonæ, Norimbergæ plenâ velut acie, publicis in conuentibus, dimicatum: certâ quidem victoriâ, sed cuius fructum aduersariorum contumacia elisit. Nos tamen non exiguum operæ pretium tulimus, acerrimum in nos illorum odium. Venit mox in partes Petrus Canisius, nouus terror. Quot ille coronas meruit, seu seruatorum ciuium, seu hostium deuictorum? Non alteri per Germaniam Societas, &, si hæreticis credas, Religio plus debet. Sic hanc defendit, vt per eum, & quos ab eo Canisianos vocabant, stare dicerent, quò minùs inclinatum præcipitansque Regnum Papisticum omnino collabasceret: sic illam illustrauit propagauitque, vt imperiti rerum, Iesuitarum auctorem Canisium ferrent. Stare tamen non poterat, & inter grauissimas Religionis clades incolumem se seruare pusilla Familia, nisi & Antistitum, quorum est isthic cum magnâ potentiâ coniuncta dignitas, & Catholicorum Principum fauore fulciretur. Sed vti fidelem atque vtilem nauare operam conata est, ita benignos constantesque nacta est fautores. Austriacorum & Bauarorum eò excreuit beneuolentia, vt, nisi magnitudinis pietatisque suæ rationem habuissent, modum excessisse videri possit. quamquam illa, quibus sibi nos obstrinxêre, arbitrati sunt optimi Principes, gratulationis potiùs quàm inuidentiæ materiam præbitura. In eam opinionem venerant, vt, cùm nobis benefacerent, crederent se de Republicâ benè mereri. Collata nobis auxilia, suis putabant populis impensa. Academias tribuebant, vt alibi iacentes, alibi corruptæ hæreticâ prauitate litteræ pristinum statum integritatemque reciperent. Ædificabant magnis sumptibus templa, vt, redditâ rebus sacris maiestate, cultum iis debitum pietatemque renouarent. Collegia pro vrbium præsidiis habebant.

hæresin ibi variis locis oppugnant.

In Societatem fauor Austriacorum & Bauarorũ.

bebant. neque tutiorem armis, quàm nostrâ vigilantiâ Religionem existimabant. Difficile fuit, vel operum exhibitione tale iudicium, vel beneficentiam gratitudine adæquare. Sperat tamen præstitisse se Societas, vt id magis non potuisse, quàm parum conata esse videatur: gaudetque, quorum armis & fortitudini tot victorias Deus attribuit, eorum se benefactis & munificentiâ superari.

Quâ occasione Societas Belgium adierit.

Hactenus pro arbitrio Prouincias adiuimus: in Belgium nos tempestas detulit. Ardente inter Carolum Quintum & Franciscum Valesium bello, cedere iubebantur è Galliis quotquot erant de Cæsaris ditione. Octo de nostris, quippe Hispani, in Belgium migrauêre. quò aliquando, eodem ex Regno, egestate pressus excurrerat Ignatius, subsidia, quibus ad opem mundo ferendam se pararet, petiturus. Nec iam nullum Sociorum in his Prouinciis erat nomen: præclara Fabri per Germaniam facinora rumor eò detulerat; & vnum celebrans, totum, vt fit, Ordinem commendarat. Præcipua tamen pauperibus, &, nisi quòd in regionem omnibus hospitalem venirent, exulibus, in Deo collocanda spes erat. Illo freti, Louanium ad habitandum selegere: tum vt incepta Parisiis studia persequerentur, tum quòd ex præstantibus, quorum erat isthic copia, iuuenibus sperarent fore, non modò vt plures Deo, sed etiam sibi adiungerent nonnullos. Euenit res ex sententiâ, postquam Coloniâ Faber aduenies ad sanctitatem quâ omnes; ad eloquentiam quâ Strada eminebat, sapientiam & auctoritatem adiunxit. Sed non vt hominibus aucta est, ita statim domiciliis amplificare se Societas potuit. Obstabat, quòd neque illam Philippus Rex, item vt in alias ditiones suas, in hanc admitteret, neque per patriæ leges reditus permanentes ad stabilienda Collegia necessarios admittere liceret. Has atque alias super alias incidentes difficultates tandem eluctata, per magnos labores, ad maiores in Belgico colendo solo tolerandos sibi viam aperuit. Nunc & per Prouincias quæ Regi parent, & per eas quæ sese à reliquis abstraxerunt, diffusa, dat operam, vt his non inuisa, illis accepta, vtrisque sit quàm vtilissima.

De his infrà latiùs Lib. 6.

Poloniam primus adit Salmeron, dein Canisius.

In Poloniâ quoque peregrinata priùs est, quàm certis sedibus admissa. Primus eam cum Pontificio Nuntio Lipomanno Salmeron adiit. Sed celeri tantùm excursu ostendit sese. Post quadriennium Canisius, cum Camillo Mentuato Satriani Episcopo, cui eadem partes Pontifex delegarat, eò missus, & mansit diutiùs, & industriæ specimen multifariàm dedit. Tandem Cardinalis Hosius, vt labefactatam rem Catholicam, quam propè solus sustinebat, etiam aliunde fulciret, Collegium Bransbergæ instituit. Fuit hoc Polonicæ & Lithuanicæ Prouinciarum semen: quarum ad progressum Antonium Possevinus, rebus è Regni & Religionis re præclarè gestis, magnum deinde momentum attulit. Sed præcipuum à Regum fauore incrementum. Post Sigismundi Augusti tempora, nec nobis nec Ecclesiæ satis æqua, incidimus in Stephanum Bathoreum, & Sigismundum III. Fidei Catholicæ studiosissimos. Hoc illis satis, vt nos amarent. Nec Regiæ beneuolentiæ pœnitere subiectos debuit. Quàm propè aberat vt in exitium rueret nobilissimum hoc Regnum, & contra Scythas ac Turcas inuictum, hæreticis vltrò iugulum

Reges Poloniæ Societati fauent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Flo. Remon. de Hæres. orta lib. 4. cap. 23.

daret? Est qui asserat, contra hanc pestem non aliunde maius quàm à Societate præsidium allatum: eius potissimùm operâ errorum caussam, hoc est ignorantiam, sublatam, redditumque Catholicis ritibus splendorem. Quod vti sibi non arrogat, ita impensi studij conscientiâ læta, de rerum conuersione immortales diuinæ Misericordiæ grates agit.

Ioannes Argenta de Statu Societ. in Poloniâ cap. 14.

Hungariam Societas ingreditur:

Erat & miserrimus Hungariæ status, dum eam ingressi sumus. Creuerunt vsque adeò calamitates, vt propè mitem Turcarum tyrannidem fecerit rabies hæreticorum. Cæsarei exercitus proditi, iugulati fortissimi milites, Hungari ab Hungaris (nefas!) in mancipia barbaris venditi sunt. Quæ quamuis deplorare magis, quàm prohibere licuit; quas tamen partes fatalis ille turbo non inuoluit, in iis & se Societas, & pro virili Religionem seruauit. Zagabriæ vt persisteret, Croatarum ardor effecit. Cùm Hungarici Status pelli iuberent, malle se extrema pati dixerunt, quàm hoc præsidio spoliari. in ciuilibus patriæ rebus cum Hungaris se facere, in iis quæ Religionem spectant, dissentire. Non tantum alibi vel ausa est, vel potuit Catholicorum constantia.

variis locis multa patitur:

Homonnæ, Cassouiæ, aliisque locis agitati, pulsi, spoliati fuimus. Damna nunc reparat Ferdinandus III. Romanorum Imperator; qui vti reliquas à maioribus virtutes, ita hereditarium in nos amorem hausit. Sic Augustissimus eius pater, quas in Bohemiâ subieramus clades, cum fenore pensauit; vel ob hoc nostri amantior, quòd communes secum hostes haberemus: statuentibus rebellibus ibi Austriaci nominis esse tutelam, vbi Societas domicilium haberet.

Ioan. Arg. cap. 13. *è Transsiluaniâ ejicitur,*

Vtinam par in Transsiluaniâ spes affulgeat? non minora perpessi sumus. Per nostrum exitium Moyses Zangkius & Stephanus Bockaius, teterrimæ furiæ, sibi viam ad dominatum muniuêre. Ab hoc Claudiopolitanum Collegium in defectionis præmium ciuibus prædæ datum. Sigismundus Rackosius, qui deinde intrusus est, nec æquitate caussæ, nec Archiducis Mathiæ rogatu, nec suorum, quotquot Deo fideles erant, Procerum precibus induci potuit, vt concitata odia non foueret. Sic fructus intercidit, quem per nostros sperauerant Christophorus, Stephanus, Sigismundus, Bathoreus sanguis. post illos, vti heres Transsiluaniæ familia, ita pænè omnis reducendæ Religionis via defecit.

eâdem redit.

In spe tamen contra spem Societas nisa rediit, quà potuit; & turbulentorum ciuium, perinde vt insanientium ægrorum, iniurias ferens, curationem non intermisit. Videbatur ad eam rem Albæ Iuliæ velut diuinitus relicta in Collegio nostro cathedra sacræ ædis, sola inter ruderа & cineres salua: quam postliminio conscendens noster Ecclesiastes fecit, vt in ruinis suis Religio triumpharet. Sed breuis ea respiratio, & citò obnubilanda serenitas fuit. Cedere oportuit non modò furori hæreticorum; sed etiam, inter bella & cædes, Catholicorum timori. Paucorum, quibus nunc commorari illic licet, quàm vtilis Religioni sit opera, argumento fuit nuper Transsiluaniæ Princeps, Bethlemi Gaboris coniux, Marchionis Brandenburgici soror, ad Catholicas partes per eos traducta.

Anglicanæ missionis initium.

Non tamen nusquam inter hostes durauimus. Ex Angliâ ne Elisabethæ quidem crudelitas nos excluſit. Eam Societati missionem obtulit magis

magis quàm imposuit Gregorius XIII. discriminum quidem & laborum, sed & gloriæ atque vtilitatis plenam. Successum spondebant, cùm Pontificis nomen inde à Gregorio Magno Anglis fortunatissimum, tum multorum eam ambientium alacritas. Exarsit in primis Claudius Aquauiua, qui prouinciam animi sui magnitudini parem cernens, non modò vt sine tergiuersatione susciperetur, vehementer institit; sed etiam, vt sibi demandaretur, supplex depoposcit. Valuit hoc, vt deinde vniuerso Ordini cum potestate præfectus, ad eam promouendam curas intenderet, tantò efficaciùs, quantò in expeditionibus plus confert prudentia & imperium Ducis, quàm promptitudo militis. Delecti sunt P. Robertus Personius, & Edmundus Campianus, ambo à virtute, doctrinâ, prudentiâ instructissimi, & præter communem in proximos amorem, singulari patriæ charitate flagrantes. Quantum in ipso statim ingressu terriculamentorum obiectum! quantum deinde casuum & difficultatum! sed quæ metum incutere poterant, animos dabant. Mors extremum periculi summa votorum erat. Nec frustratus spe Campianus, postquam genti suæ vtilissimus fuisset, ipse quoque optatissimum Martyrij fructum tulit. Personius, dum euasit, infelicior fuit. Aliis deinde ad effundendum pro Christo & patriâ sanguinem non minus animi. Plures idem decus obtinuere. Societas suorum sanguine fecundior, per spinas & vepres extulit sese, & inter succidentium manus accreuit. Fuit cùm omnino latêre oporteret; sed etiam sub niuibus vigent herbæ, & ne frigore adurantur, ipsum frigus obsistit. Maior modò tranquillitas sub Carolo Rege, qui nulli probo aduersus, benignitatis, quâ Angliam beat, nec illos relinquit expertes, qui in tuendâ Religione maiorum, quæ Diuinæ placere norunt, Regiæ Maiestati sperant non displicere.

Vitæ Pat. Campiani cap. 13.

In Angliâ mittuntur Personius & Campianus.

Martyres Societatis in Angliâ.

Difficiliorem Scotiam facit hæreseos contumacia, nuper & in Dominum suum ausæ insurgere. Sed ægrè charitati obsistitur. Degunt & illic, qui vel cum libertatis vitæque dispendio laborant indigenis prodesse. Plures ad se attrahit auitæ Fidei tenax Hibernia: vtque paulatim siluescens amplam laborum materiam, ita Religiosorum non infecunda parens, ipsa sibi colonos sufficit. In vtroque Regno priusquam assidui degeremus, variæ per interualla missiones institutæ sunt. Præter eos, qui Superiorum iussu iuêre; in Hiberniam iam tum à Societatis exordio, Alfonsus Salmeron & Paschasius Broëtus pro Legatis à Paulo III. missi, tamdiu curandæ tutandæque Catholicæ rei nauarunt operam, quamdiu non suum (quod minimè timebant) sed eorum, à quibus reciperentur audirenturque, vitare damnum potuerunt. Pius IV. Nicolaum Goudanum, eâdem potestate præditum, in Scotiam, Britannico correptam incendio, proficisci iussit: vt Mariæ Reginæ, suorum fraudibus ac vi oppressæ, summas inter angustias, & consilium præberet & solatium. Cùm posteà omnino pessum iret hoc Regnum, foucndis eorum qui in Fide constabant, reliquiis, nouam manum Gregorius XIII. destinauit. Quibus in legationibus per media Socij vadentes pericula (nusquam enim non ad necem quæsiti sunt) gaudebant iis locis suam se Apostolicæ Sedi fidem ac deuotionem probare posse, vbi in viciniâ Rex schismaticus, & digna tali parente filia supremam auctorita-

Societas IESV in Scotiâ & Hibernia.

Eò legatur à variis Pontificibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctoritatem conuellere, & honorem Petri successoribus debitum, sibi per summum nefas non essent veriti arrogare.

A Christianorum terris ad Turcarum Imperium transeamus. Non minimam Europæ partem, prô dolor! hi possident. Græci & Ægæi maris insulis iugum imposuere. Ex Hungariâ & Slauoniâ (olim Illyrico) plus illis quàm Catholicis paret. Plurimi passim Christiani nominis. Vtinam ad restituendam illis libertatem sic alij arma conuertant, vt Societas operam contulit ad seruandam pietatem! non ita in Seruatoris opprobrium repleatur Tartarus; non ita cælo insultetur. Nunc cessantibus Catholicis, ab ipsis (quis credat?) Turcis aduocati sumus. Res sic habet. Quinque-ecclesienses in Hungariâ præsidiarij viderant nostros, quos apud se Dynasta Bamffius Absolinduæ habebat, per aquæ lustralis agnique cerei vsum, plurimis morbis facere medicinam. Rogarant ex sacris his amuletis sibi quædam donari. Nec Mahometana impietas obstitit, quin & ipsis essent salutaria. Vt latiùs vulgaretur beneficium, Patres accersunt, comitatum addunt; aduenientibus summum honorem habent. Iacebat celebris inter illos Tribunus morbo incognito iam annum æger. Dæmon hominem insederat: sed nec is sacrorum pignorum vim & exorcismos tulit. Sede suâ pulsus est, &, quanta sit Catholicis Sacerdotibus potestas, Turcis fateri coactus. Inde illi impensiùs nos colere, deprædicare, mirari, agendi quæ muneris nostri sunt copiam facere. Nec deerat vbi studium suum & industriam charitas expromeret. Degebant Quinque-ecclesiis, qui se Catholicos dicerent, quà ciuium, quà rusticorum, instar centum millium. Vnus omnes curabat Mysta: qui cùm vitâ à pessimis non differret, partes suas tantum aberat vt expleret, vt ne nosset quidem. Non minor hæreticorum colluuies, Lutherani, Caluinistæ, Ariani, nulla non pestis se intruserat. Quantus in hac excolendâ siluâ labor! sed & periculum! Solicitatæ ad proditionem plebis hæretici rabulæ nos accusarunt; vt rei Catholicæ progressum, quem suis declamationibus retardare non poterant, falsis criminationibus impedirent. Cùm pellendi essemus (nam caussâ parum probatâ vitam Magistratus donauerat) Bethlem Gabor proscriptioni intercessit. Adeò, quem Deus protegit, nusquam destituitur, & vel inter hostes patronum inuenit. Sedato motu continuata vrbis cultura: eo fructu, vt, cùm nostros sui Præsides reuocarent, ciues apud Bassam (sic Proregem vocant) institerint, vt nonnisi reditu promisso commeatum daret. Hæc Quinque-ecclesiensis commorationis origo. Altera Belgradi Hungariæ metropoli est instituta, non minori Christianorum vel desiderio, vel emolumento. Ceteræ per Orientis Imperium sedes locis magis distractæ, nec omnes intra Europam sunt: quia tamen sub Turcis, scriptione coniungam.

Turcæquâ occasione Socios accersant. Ann. Societ. an. 1614.

Societas Quinque-ecclesiis stabilitur.

Residentia Belgradi,

in Chio.

In insulam Chium, reuerentiæ erga Romanam Sedem etiamnum retinentem, Clemens VIII. nostros miserat. Excepere appulsos Chij summo studio, nec minori hactenus retinuere. Sed Christiani sunt. Quid Turcæ? Vbi Patrum mores habuere perspectos, viderunt que nullâ suâ vtilitate quæstuque, sed vnâ dumtaxat animarum salute duci; primò incognitam apud suos suspexere charitatem; tum, vt rapax humani

Ann. Societ. an. 1612.

mani animi est virtus, admiratione in beneuolentiam versâ, pænè cum indigenis humanitate certarunt. Cùm periculum à Ianizaris impenderet, tutati sunt: publicè cultum, priuatim obsequia detulerunt. Fuit qui coactis ad se de viâ diuertere, cùm plurium millium sibi rem familiarem esse dixisset; Hæc, inquit, Patres, vbi volueritis, vsibus vestris summa deseruiet. Quantâ vitæ integritate, quantâque prudentiâ opus fuit, vt immitia illa pectora conciliarentur! Sed huius rei non obscurius testimonium à Græcis schismaticis datum. Patriarcha Constantinopolites fassus in Patrum moribus Catholicæ Religionis sanctitatem splendere, publico laudatos edicto ita suis commendauit Episcopis, vt non modò facessli negotium vetaret; sed etiam, vbi res ferret, auxilium cuperet præstari. Hinc & in vicinas traiiciendi insulas oblata opportunitas. Naxenses simul ac tales vsu suo Socios reperere, quales fama descripserat; quasi iis retinendis vincula vellent iniicere, Episcopatum obtulere: ignari Societatem dignitatibus terreri magis quàm allici, nostrumque esse, quæ laboriosa sunt, non quæ speciosa, sectari. In Cypro, priusquam Christianis eriperetur, Iulius III. exstruendi Collegij facultatem fecerat: non nisi Missionem instituere licuit. Smyrnæ in Ioniâ etiamnum sedem habemus. Sed quis incolumi Turcâ ad Constantinopoleos portas commoraturos speraret? per Galliarum Regis Legatos id effectum, vt Peræ, quam vrbem sinus non latissimus à Byzantio diuidit, tuti degamus: totum forsan Orientis Imperium peruasuri, si non magis nescio qui è Catholicis, quàm qui Religione dissident, obstitissent. Certè inter Græcos Patriarcham Constantinopolitanum non fauentem modò, sed & familiarem habuimus: Ierosolymitanus nepotem suum nobis erudiendum tradidit. Apud ceteros sic fuimus in gratiâ, vt, cùm quosdam è nostris luce abstulisset, visis multi funeribus illacrymauerint. Quis scit, si non aliquando hæc animorum coniunctio ad Religionis vnitatem tender?

in Naxo, Ann. Soc. an. 1612.

Cypro,

Smyrnæ,

& Constantinopoli.

CAPVT QVINTVM.

Societatis per Europam Missiones.

PErcurrimus regiones, in quibus stabilia Societas domicilia, volentibus atque adnitentibus populis, constituit. Restant aliæ, in quas velut in hostile solum excursiones fecit, animarum prædas actura. Quò habitationem non potuit, charitatem extendit. sic solem sentiunt extremæ terræ, nec orbitæ, quam ambit, subiectæ.

Quà Orientem Europa spectat, extra Prouincias Regi Poloniæ subditas nulla nobis sedes; sed non animosiùs armati milites, quod illic frequentissimum, quàm Socij vicina inuasere. Celeberrima in Moscouiam expeditio fuit Antonio Posseuino duce. Hunc Legati nomine Gregorius XIII. Pontifex Maximus misit, vt magnum Ducem (sic suum Mosci vocant) cum Rege Poloniæ & Sueciæ sancire fœdus cupientem, conaretur simul ad Ecclesiæ pacem atque amicitiam perducere. Inita cum Rege concordia: manst cum Ecclesiâ dissen-

In Moscouiam Possevinus legatur à Gregorio XIII. Possevinus in suâ Moscouiâ.

dissensio. adeò ditionum potior quàm salutis cura est. Par tamen in dissimili successu Posseuini laus. Eò schismaticum adduxit, vt Romanæ Sedis potestatem cùm admittere non vellet, negare tamen non posset. Hoc illum in rabiem egit: nec multum abfuit, quin Maiestatis insigne crudelitatis instrumentum faceret. Sceptro, quod nuper filij cæde respersérat, Legato necem intentabat. Ille constantiâ, quâ putabat excipere, ictum auertit. Consternatus est barbarus; auditisque patientiùs quæ afferebat, furorem in beneuolentiam vertit, & pro vulnere amplexum dedit. Resedit, non exstinctum est nocendi studium: nisi quòd posteà calliditate tectum. Rogat, vt pro Legati Apostolici munere sua secum lustret templa. Quod primum ingressuri erant, in eo, qui se gerebat pro Archiepiscopo, diuina gentis more peragebat. Aduertit Pater id eò factum, vt, si interesset, crederetur mutasse sententiam, & à Moscorum sacris non abhorrere. Venturum se negat. asserentibus Proceribus id pro contumeliâ habiturum Ducem, persistit in sententiâ; quasi parum de vitâ laboraret, si fidem & commissam sibi dignitatem in tuto posuisset. Doluit irritas cecidisse insidias; animi tamen sensum compressit Dux, & ira intra reuerentiam sterit. Reuocatus in palatium Posseuinus, simul exaudiri potuit, Deo cum suis eucharisticum carmen cœpit concinere. Quid ageret interrogatus, Habeo, inquit, Numini gratias, quòd muneri meo iniuriam non fecerim, Fidemque, cuius vos abiectæ serò pœnitebit, integram ego atque inuiolatam seruarim. Ita ferè finita Legatio. Posseuinus cùm fructum mallet, famam retulit. Reditum à nostris in eam regionem cum Demetrio Principe. Is vbi in Poloniâ fidem fecisset, se eum esse Demetrium Moscouiæ heredem, qui à Boriscio tyranno cæsus credebatur, impetratis auxiliis, post variam belli fortunam, ex exule Princeps est factus. Dignitatem adeptus, cœpit, vti promiserat, in id totis viribus incumbere, vt cum Ecclesiâ Romanâ Moscouiticam coniungeret. Nihil pulchrius egerat, si non feruentiùs quàm prudentiùs rem vrsisset. Allaborarunt tamen nostri, cùm dissuadere non possent: donec eo (ô rerum vicissitudinem!) per nouam seditionem trucidato, intercisæ spes, & iacta reconciliationis semina cædibus & sanguine sunt oppressa. Non ita Russi operam elusere. Fuit vbi puerorum institutio tam bellè processit; vt horum agmen, cùm in grandiores barbaro more tripudiantes incidisset, turbauerit insanas choreas, & ad sua sequendum vexilla sacris notis insignita tumultuantem turbam adduxerit. Varadino & Zeplaco, Pannoniæ, quà Turcis finitima est, ciuitatibus auxilium præstitum est tum, cùm pestilentiâ & fame exhaustæ eo quidem egebant maximè, sed minimè se fruituras sperabant. Quis enim, vbi incolarum alij solum verterent, alij vitandæ luis caussâ summis in arboribus, auium more, nidos construerent; crederet aduenturos aduenas, qui pereuntibus per media funera opem ferrent? Sed, vt alienis succurrant, sua spernunt pericula quos CHRISTI amor vrget: nihilque felicius putant, quàm mortalitatis damna in æternitatis lucrum vertere. In Illyricum quoties & quot è partibus excursum? Primus illic Bobadilla Societatis illustrauit nomen. Expetitum iam inde Epidauri in Dalmatiâ Collegium, tandem ingenti religiosissimæ

Posseuini constantia & intrepidus animus.

In Moscouiam Socij comitantur Demetriũ Principem.

Moscouia Elzeuiriana ann. 8.

Ann. Soc. an. 1607.

Ann. Soc. an. 1585.

In Dalmatiâ Societas & in Istriâ.

simæ Reipublicæ gaudio institutum est. Aliud ad Istriæ fines in vrbe Flumine exstruxit Austriaca pietas, cui ad benefaciendum nobis nec ille latissimarum ditionum suarum satis amplus est terminus. Extremo Septemtrioni non minus impensum est operæ. In Succiâ Patris Stanislai Marsouitij, aliorumque, quos ei pro Catharinæ Reginæ voto Moderatores nostri socios addidere, per multos annos se labor exercuit. Tandem & Antonius Posseuinus ad firmandam solandamque Reginam, cùm suis tum suorum malis ingemiscentem, mandato Pontificis accessit. His Sigismundus III. Poloniæ Rex prima pietatis suæ rudimenta, Societas deuinctum sibi iam inde Sigismundum debet. Sed non intra aulam se continuit Patrum industria: per Regnum, quamuis iam omnem ferè medicinam respueret, diffusa est. Vt fructum secundarent, Cælites conciliati: Diuæ Birgittæ, Succiæ olim ciui, nunc tutelari, dicatum Cœnobium, frementibus hæreticis, reparatum: sacra eius ossa argenteæ arcæ inclusa coli denuò cœpta. Quis de restaurandâ Religione desperaret, cùm Religiosas domos suis è cineribus videret resurgere? Sed tantas spes moriens Regina secum abstulit. Hac sublatâ, deseriimus locum, non deposuimus curam. Quibus in suâ patriâ non poteramus, in alienâ per scholas, & exstructum instituendæ iuuentuti Seminarium, prodesse conati sumus. In hunc etiam modum Danis Norwegisque consultum: cùm suos, ne vspiam locorum in nostram disciplinam se darent, prohiberet Daniæ pseudo-episcopus. Quid edictis opus? inquit Rex, curate ne Iesuitarum scholis nostra iuuentus indigeat. Sed & ipsi in terras illas, per quidquid minarum atque insidiarum obiectum est, se Socij intulere. Nec minùs in Norwegiæ frigoribus, quàm in torridis Indiæ locis studiosa animarum charitas exarsit. In Daniâ etiam carcerem tulimus. Quid multa? ex omnibus, in quas hodie Europam diuidunt, regionibus vix vna; ex celebrationibus insulis paucæ sunt; vbi vel sedem Societas non fixerit, vel in quam expeditionem non susceperit. In Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, vtriusque Germaniæ, Poloniæ Regnis & Prouinciis, in Hungariâ, Græciâ, Istriâ, Dalmatiâ, habitamus. In alios Illyrici tractus, in Pannoniam, Sueciam, Norwegiam, Daniam excurrimus. Accepere nos insulæ, in Oceano Anglia cum Scotiâ atque Hiberniâ: in mari Mediterraneo Sicilia, Sardinia, Corsica, Melita, Creta: in Ægæo Chius. Cyprum, Naxum, ceteraque lustrauimus. Vtinam non & adeò latè hæresis atque impietas grassarentur! Sed cùm facile sit vulgari luem, non item præstò esse medicos; ita nostri dispersi sunt, vt nullos pestis inuaserit, quin iis curandis vel impenderint operam, vel obtulerint.

Missio Societatis in Sueciam.

Ann. Soc. an. 1585.

Anno Soc. an. 1601.

Norvvegiam: & Daniam.

Regiones Europæ vbi Societas sedem habet, aut quò Missiones instituit.

CAPVT SEXTVM.

Societatis propagatio per Asiam.

ASiam variè veteres, in quinque partes nostri Cosmographi diuidunt. Vnam Moscouiæ Dux, alteram Tartari tenent: sub Turcis est tertia, quarta sub Persis: postrema Indias, & quidquid terrarum

Diuisio Asiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas in Indiam penetrat magno animarum fructu.

ad Orientem est patefactum, complectitur. In has omnes aliquando Societas, in eam quæ remotissima est, statim à sui principio penetrauit. Aditus per Iacobum Goueam apertus. Is Ioanni Lusitaniæ Regi, Indicæ cultores vineæ conquirenti, Ignatij Socios exhibuit. Illos Ecclesiæ difficillimis temporibus à CHRISTO submissos, nihil magis quàm labores ambire: ex periculis Dei gloriam & animarum salutem accersere: nec Regis voluntate recusaturos ire, quò ferrentur iam suâ. O profundas diuini consilij rationes! Hic ille est Gouea, qui Parisiis Collegij sanctæ Barbaræ Moderator, de cædendo virgis Ignatio sententiam tulerat. Vt conuersa conditio est! Noui Orbis curam committi illi postulat, in quem, quòd à recto mortales abduceret, animaduertendum putarat. Diceres, Indorum salutem hoc supplicio, nostræ familiæ gloriam hoc dedecore emptam atque assertam. Certè nusquam illustrius quàm in Indiis comparauit nomen. Quot alibi homines, tot hîc agmina CHRISTO asserüit. alibi Religionem fouit, hîc plantauit. Ignota Apostolis tranauit maria, & Ecclesiæ nauim ad portus appulit, quos illi non viderunt. Ex specubus & cauernis eduxit gentes ad aspiciendam Euangelij lucem, &, quæ sol non adit, Fide illustrauit. Non sola quidem, nec prima laborauit. Præiuit diui Dominici, præiuit diui Francisci generosa stirps; sed vt multum terrarum colere cœperint, non minorem nostris laboribus campum reliquere. Vnus Xauerius, quàm multis salutaris fuit! Ante illum Parauæ, Iaij, Malaï, Azeni, Mindanai, Moluci, nec si CHRISTVS esset, audiuerant. Maurica, Ternate, Trauancoris, Manaris, Cambaia, Zeilanum, Iafanapatania, Coromandelum, ora Piscaria, quàm parum instructæ erant! quantæ Meliapori, Cochini, Goæ, Amboini, quantæ apud omnes Malabares & Malacenses tenebræ! diem attulit illud sidus: & tot vrbes, insulas, regiones, præter Iaponiam, in quam primus Fidem intulit, & vicina Sinis loca, præter Mozambicum, Melindam, Zocotoram, & Africæ littora, nouus Gentium Apostolus peragrauit. Quid hîc primùm mirere? locorum distantiam? quantum totius terræ ambitus continet spatij, tantum plus semel non proficiscendo, sed docendo percurrit. Labores? Paulum plus omnibus laborantem agnoscas. Fructum? Euangelium latiùs, quàm vllus hominum circumtulit: plurimos Christianos, quos barbaras inter gentes ipsa corruperant & efferauerant loca, ad dignam tali nomine ac professione vitam conuertit: Ethnicorum supra decies centena millia ad CHRISTVM adduxit. Hunc vnum si Societas Indiis dedisset, poterat ad illarum salutem excitata videri. Quantum per eius socios ac posteros, Barzæum, Criminalem, Siluetiam, quantum per tot Heroas accessit, qui vel sanguinis sui semitâ iter ad cælum barbaris aperuere! Per hos tota, quæ intra atque extra Gangem est, India; per hos Peguſiæ & Camboiæ potentissima Regna, Somatra, Ceiran, Celebes, Philippinæ maximæ atque opulentissimæ insulæ, meliores quàm nostro orbi suppeditent, recepere diuitias, & absconditum Fidei thesaurum reperere. Per hos denique plura, quàm sibi Lusitani Hispaniique subiecerint, in CHRISTI ditionem redacta sunt loca. Vbi arces condere non potuêre fortissimi Duces, hi Deo templa, Ordini suo domicilia erexêre. Sic

Flor. Rem. in Antichristo, cap. 8.

Xauerij labor.

Indiæ,

Indiæ, quas vel adire difficile est, quà habitantur, excultæ sunt; quà desertæ iacent, peruasæ. Inde in Iaponiam traiectum.

Iaponum ingenium.

Est Iaponum non, vt Indorum, inculta gens; sed ingenua & disciplinis expolita, appetens laudis & gloriæ: inde in bella præceps. Deos tum pro arbitrio colebat. ceterùm res diuinas cognoscendi auida, & in aduenas humana. Quæ simul Xauerius comperit, arsit desiderio tam docilis colendæ gentis; puduitque, priùs alios quàm CHRISTI nuntios ad eam penetrasse. Reseruarat hanc illi prouinciam Deus, vt Iaponum Ecclesia vel in ortu suo magna esset; & quæ primæuam illam æmulatura erat, supparem Apostolis haberet auctorem. O quis ille dies fuit, quo Cangoximam nauis appulit, quæ tantum bonorum aduehebat! crediderim applausisse Cælites, & gratulatos insulis, vbi sua renouatum iri certamina, suos repræsentandos triumphos præuidebant. Te certè decuit exultare, Iaponia, nec ampliùs vel de sterilitate tuâ, vel de cæli queri asperitate. Acutæ te hiemes vrgent; sed iam tum cœpisti pietate feruere. Niues, quibus tegeris, Martyrum cruor tepefecit. Maligna multis locis tibi terra; sed eodem fecundata sanguine aspreta tua, in paradisi delicias conuersa sunt. Auspicium dedit Xauerius, dum, vt tibi seruiret, famulus equiti factus cruentatis illa pedibus percurrit. Quales eo solo fructus prouenere! specimen Europa vidit tum, cùm Rex Bungi Franciscus, & Rex Ariminensis Protasius, Omuræque Princeps Bartholomæus, ad Euangelij lucem vocati, Mantium & Michaëlem, spectatissimæ virtutis adolescentes, sibique sanguine coniunctos, ad exhibendam suo nomine Pontifici Maximo obedientiam Romam legauere. Oblatrent hîc ringanturque Fidei hostes, & adoratum à populis è termino terrarum venientibus Antichristum ganniant: ego cum iis, quibus quem debuit illa legatio sensum attulit, regios hos iuuenes, tamquam alteros Magos in Vicario suo CHRISTVM venerantes agnosco: nec quidquam aut Societati, quæ in his dirigendis deducendisque vice fideris functa est, illustrius ad gloriam, aut tibi, Roma, iucundius ad voluptatem accidisse. Quid simile in Africanis atque Asiaticis triumphis conspexisti? Ibi de trucidatis & mancipatis, hîc de conseruatis & liberatis, gentibus triumphatum. ibi fusi hostium exercitus, hîc dæmonum vires fractæ. tum Imperij, modò Religionis limites propagati. tum deletæ vrbes, vastatæ pulcherrimæ regiones; modò nullum nisi impietatis excidium. tum, qui in potestatem venerant, lurido & squallido vultu, onerati catenis, dolore atque ignominiâ pleni, post victoris currum trahebantur; modò, qui se CHRISTO sponte subdiderant, lætitiæ quam aliis adferebant participes, ingenti vniuersorum studio & plausu, incredibili multitudinis, Principum, Antistitum, Summi Sacerdotis gratulatione excepti, omnique honorum & officiorum genere fuere decorati. Quorum omnium caussam cùm homines in Societatem referrent, eamque Iaponicæ Ecclesiæ, cuius tam præclaros videbant fetus, parentem ac nutricem dicerent; erat quòd laborum suorum fructum maximum non modò exhibere se, sed & percipere existimaret. Legati, vbi in patriam reuersi sunt, quasi non certiores ad cælum duces nanciscì possent, quàm quibuscum tantum terrarum emensi erant, aggregari

Legatio Regum Iaponiæ ad Pontificem.

Flor. Rem. in Antichrist. cap. 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gari noſtris voluerunt. Alij nec genere nec virtute impares ſecuti ſunt. Etiamnum Regum in eâ gente non minimorum nepotes, auitis titulis Religioſam præferentes humilitatem, ſupremo Regi in Societate ſeruiunt. Adeò inter grauiſſimas, quibus illic conflictata eſt, ærumnas non modò ſtationem non deſerüit, ſed & præclariſſimis copiis aucta eſt. Quibus inſtructa, etiam vltra Iaponiam in Yezo, nouum laborum campum, nouas ſibi palmas quæſitum iuit. Multos gladius abſtulit; ſed maior à ferro fecunditas. multos ignis conſumpſit; ſed à flammâ claritas acceſſit. Tormenta, carceres, equulei, quid fuere niſi experimenta virtutis? quibus non oppreſſa eſt, ſed erecta; non abſterrita, ſed inuitata. Et ad hæc quidem decora Xauerius, vt dixi, viam muniuit. Sed non hîc vel eius quieſcere magnanimitas, vel expleri charitas potuit. Dum mundi terminum attigiſſet, credebat ſe in operum ſuorum primordio ſtare. Paruæ videbantur Indiæ, parua Iaponia, dum Sina reſtaret.

Miſſio Societatis in Yezo.

Sina quà terræ amplitudine, quà populi frequentiâ, Regnum eſt totius orbis maximum. Incolæ ingenio excellunt; pace magis quàm bello clari. leges vniuerſim non abſonas, religiones ridiculas habent. Exteros ita vel contemnunt, vel metuunt; vt, propoſitâ capitis pœnâ, à finibus ſuis arceant. Hoc ipſum erat quod Xauerium, non minùs profundendi ſanguinis quàm propagandæ Religionis cupidum, prouocabat. Sed dum pugnas cogitat, ad palmam euocatus eſt: priusque ad præteritorum laborum præmium, quàm ad nouos labores peruenit. Nec tamen omnino fruſtratus eſt voto: mortem, quam in Sinâ ſperabat, in eius ingreſſu reperit. Vbi ſi quid ad finem propoſitum, nihil ad gloriam defuit. Nuſquam honeſtiùs miles, quàm ſub hoſtili vallo cadit. Sublato Xauerio, tranſiit ad poſteros expeditionis cura: qui æmulati eius animos, CHRISTI ſigna, quæ ad Sinenſium portas moriens deſtinauerat, perfractis tandem clauſtris intulere. Aditus, vt in locis quæ vi expugnari non poſſunt, per munera eſt apertus. Horarias è rotis machinas, ſpecula cryſtallina, vitra diuerſiſſimos aſpectui colores obijcientia, Sinenſes nondum viderant. Ea, & cetera eiuſmodi, quibus pretium nouitas faceret, dum cupidè Magiſtratus acciperent, vt fit in donis, capti ſunt: & admiſſis quæ offerebantur, intromiſêre qui dederant. Ita Michael Ruggerius & Matthæus Riccius penetrarunt. Qui mox altiùs inſinuare ſe in gratiam, populum officiis & comitate demulcere, præter virtutis documenta, eruditionis ſpecimen dare. Nec maius aliunde præſidium. Idem quippe Sinenſes, quod olim Græci, de exteris ſentiebant, barbaros & ignaros eſſe, ſe ſolos ſcientiâ præſtare. Vbi patuit error, cœperuntque de ſitu orbis, & aſtrorum curſu, de acceſſu, receſſu, defectione ſolis & lunæ, quæ ipſi non repererant, à noſtris diſcere; ſimul opiniones, ſimul voluntates mutarunt; & vel admiratione doctrinæ, vel diſcendi cupiditate, non ingrediendi ſolùm, ſed & commorandi copiam fecere. Mox & templa condere licuit. Primum Sciauquini (eſt ea Cantoniæ prouinciæ metropolis) extructum, pietate magis frequentantium, quàm ornatu ſuo ſpectabile. Cùm id ciues, prout amiciori aut alieniori erant animo, variè ferrent; Præfectus vrbis, vt auctoritate ſuâ, quam & famâ ſapientiæ & Republicâ bene geſtâ ingentem collegerat, loci religionem tueretur atque augeret; hunc foribus titulum appoſuit, *Diuorum floris ædes*. Flos ille potuit intelligi, qui de radice Ieſſe adſcendit. Noſtros porrò quanti fieri vellet, altera, quam in interiore aulâ miſcendis deſtinatâ colloquiis figendam curauit, inſcriptio teſtabatur: *Gens ab Occaſu ſacroſancta*. Supra modeſtiam erat titulus; admiſſus tamen, quia Religionis intererat eius præceptores honorari. Varias ſubinde viciſſitudines ſubiuimus. Modò non multitudini ſolùm & Magiſtratibus vulgò ſumus accepti, ſed & Rege tam benenolo vtimur; vt, niſi hoc Religioſis inſtitutis repugnare didiciſſet, præcipuas in nos dignitates conferret. Agrum, qui victui cultuique corporis neceſſaria abundè ſuppeditet, nuper attribuit. Vir eſt recti iuſtique tenax, &, quibus alij, ne ad fidem tranſeant, maximè impediuntur, libidinibus non obnoxius. Vtinam, quemadmodum falſos Deos non ampliùs colit, ita verum, vt par eſt, aliquando veneretur! quanta Sinenſis populi, qui Regum ſupra Perſas venerans totus ab illorum nutibus pendet, ad Eccleſiam acceſſio fieret? Iam nunc operarij meſſi deſunt. Fidem multa millia, Societatem nonnulli ſunt amplexi.

Sinenſium mores, ritus.

Xauerius in ingreſſu Sinæ moritur.

Aditus in Sinam quomodo Sociis patefactus.

Singularis honos à Sciauquinenſi Præfecto Societi exhibitus.

Regis in Socios benignitas. Ex litteris Macao datis an. 1637.

Par in vicinis Regnis progreſſus. In Cocinchinâ pluribus locis ſedes erigi cœptæ. In Tunquino ſinguli pro Collegio ſunt. Supra viginti animarum millia vnus curat. Tibet, quod & Cathayæ Regnum, non minorem fructum ſpondet. Niſi inconſtantia timeretur, primis pænè congreſſibus poterat ad Fidem Rex adduci. Ita difficillimos aditus facili progreſſu Deus penſauit. Sanè nihil ſimile miles Hannibalis in Alpibus paſſus. leuiſſimum fuit, quod per aſperrimas rupes confectum eſt iter. traiecta loca, vbi non rarò viatores peſtilens aër, ſicut Auernus volucres, necat. Calcata totis menſibus nix & glacies: vbi ſentiendi vis & oculorum vſus defecerant, defoſſis in niue ſpecubus hiematum. Nuſquam talia frigoris prodigia. Gangem, cuius hîc fons repertus, non modò glacies ſtringit, ſed etiam ſine gelu nix tegit: vbi enim montium cacumina (quæ non niſi nix ſunt) ventus deturbat; tantas moles abſumere impotens, excauat ſibi viam, & ſub niueis fornicibus ingens amnis deuoluitur. qui tranſeunt, dum ſtare in collibus putant, in ponte ſunt. Ad hæc frigora ex Indiæ caloribus Patres deuenerunt, perituri, niſi charitate flagraſſent.

Socij in Cocinchinâ, Tunquin, Tibet, Ex litteris Mac. a. 1637.

P. Ant. Andrada in lit. 1614.

In Amam & Eſiagam latiſſimas regiones, cùm indigenæ, qui & ipſi à Regno Dei non procul abſunt, tum Iapones ob fidem exules nos attraxere. Etenim hoc cum primis Chriſtianis habent illi noui commune, quòd infortuniis ſuis alios beent; & dum ſuas deſerere coguntur, nouas Religioni ſedes acquirant. In Corream proximis annis miſſio adornabatur. Patebit inde in Tartariam ingreſſus. Eſt hæc altera Aſiæ pars, Scythia veteribus dicta. à Chinâ prodigioſo illo quadringentarum & quinquaginta leucarum muro diuiditur. Ex Europâ, niſi quòd gentis feritas aditum difficilem faciat, aperta eſt. Inde vt adiretur, conſilium caſus præuertit. Aderat militi Polono P. Zgoda, dum Valachiam Tartarus inuaſit. Cæſis Polonis venit in hoſtium manus. Nulli gratior libertas, quàm illi vincula fuere. Flagrarat diu ſtudio adeundæ Tartariæ, iamque Conſtantinopolim, vnde libe-

Arnâ & Eſiagâ,

Correâ, Ex lit. Mac. an. 1637.

Tartariâ, Ann. Soc. an. 1612.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberior in Tauricam Cherſoneſum tranſitus, propediem cogitabat. Hac curâ per felix infortunium ſolutus, quò volebat, ductus eſt compendio. Mox operâ viri Principis, quem Cameneci Legatum nouerat, redemptus, multis eius gentis, à quâ comprehenſus fuerat, vinculorum ſuorum pretium Chriſtianam reddidit libertatem.

Perſide.

Sed relegamus per Indias iter, & ad Perſici nominis Regna veniamus. Horum vnum Armuſia eſt, Perſici ſinus inſula, quàm commerciis diues, tam ceteris naturæ dotibus deſtituta. Nullus in eâ frutex, nulla dulcis aquæ ſcaturigo. Salſum & ſulphureum ſolum. Ipſa flumina æſtate in ſalem, vt noſtra in glaciem hieme, coëunt. Accedit ardor intolerabilis, quem capite tenus fluctibus merſi, vix incolæ ferunt. Vincit tamen hunc æſtum cupiditas, & ex omni parte mercatores adducit. Iudæi, Saraceni, Gentiles, Hæretici, Chriſtiani, inuicem miſcentur. Diuerſi ſingulis ritus, libido atque auaritia communis. cum mercibus vitia inuehuntur: nec minor flagitiorum eſt, quàm nationum colluuies. Fuit & hîc ſua noſtris negotiatio. Gaſpar Barzæus ea lucra fecit, quibus maiora nec Xauerius ſperaret. Suos ille labores quidem Armuſiæ deuouerat, ſed cùm in Iaponiam & Sinam rapi ſe ſentiret, ſui ſimillimum Barzæum miſit. Qui ſimul inſulam attigit, ſimul horrendo motu concuſſa eſt. Diceres ad eius aduentum diabolum expaueſcere; &, ne loci poſſeſſione deturbaretur, timere. Gaſpar cæleſtem iram interpretatus eſt; cuius cum terribili denuntiatione in ſcelera inuehi cœpit, quæ iam terra non ferret. Nec paucis exitij metus ſalutis initium fuit. Mox additâ ad vehementiam induſtriâ, vbi penitiùs morbos explorauit, curationem ordinatè & per partes aggreſſus eſt. Spatia temporis ſic diſpenſauit, vt diuerſos diuerſis nationibus dies, diei horas aliis atque aliis miniſteriis impenderet. Ita multorum partes vnus explebat, labore quidem incredibili, ſed emolumento pari. Nulla gens fuit, nullus ordo, ex quo non plurimos vel à vitiis ad honeſtatem, vel ab impiis ſuperſtitionibus ad noſtra ſacra traduceret. Rex ipſe ne accederet, maternæ lacrymæ potens machina effecere. Baptiſma cum duobus Saracenorum millibus petentem importuna anus peruertit: & quæ mortalem vitam dederat, ad immortalem iter obſtruxit. Doluit enimverò talem ſibi prædam eripi vir animarum ſitientiſſimus, ſed reliquo ſe fructu ſolabatur. Iogues quidam, qui incredibili duritiâ atque aſperitate vitæ eam ſanctimoniæ famam ſibi compararat, vt quâ pedes aquâ lauiſſet, eam Armuſiæ Rex religionis cauſſâ potaret, ad CHRISTI fidem veramque ſanctitatem eſt conuerſus. Eius alij auctoritatem ſecuti, ſpecum, quam Anachoretarum ritu incolebant, in Deiparæ Virginis delubrum commutarunt. Perſici Legati vxor, vt CHRISTO adhæreret, maritum deſeruit. par in filiâ conſtantia. Bellum, quo repetendæ erant, ſimul impetendum Gaſparis caput, diuinitus diſcuſſum. Quamquam ille vltrò ſe Perſidi intuliſſet, niſi Xauerius, veritus ne ſe nimiùm exundans ardor diffunderet, Armuſiâ vetuiſſet pedem efferre. Sed fama concludi non potuit. Ex vltimis Arabiæ finibus, ex ipsâ Conſtantinopoli venêre qui ad ſe ſtudioſiſſimè inuitarent. Quàm difficile fuit, tanto ſe aperiente campo, vel ardori animi, vel miſerorum votis non obtemperare! conſtrinxit tamen charitatem

Barzæi in Armuſianis excolendis induſtria & labor.

Nic. Trigault. in Vitâ Caſ. Barzæi.

Rex Armuſiæ cur non conuerſus.

Barzæi inſignis obedientia.

tatem obedientia, iam tum præcipua Societatis virtus. Qui ſecuti ſunt, cùm ſimili præcepto non tenerentur, latiùs operam protulere. P. Arias Brandanus, & P. Alexius Dias, in Baharem eiuſdem ſinus inſulam Luſitanam claſſem comitati ſunt. Alij in continentem Perſidem, duarum non ampliùs leucarum freto diſſidentem, ſub Monaianæ arcis tutelâ excurrêre. Feliciùs tamen alienâ in patriâ cum Perſis actum, quàm in ſuâ. Lahore, quæ Mogotis Regia eſt, magni nominis Legatus eò adductus, vt filios ſuos baptiſmate luſtrandos offerret: illis ſcilicet, quàm ſibi beneuolentior. Aliis eôdem mercium cauſſâ commeantibus non parum profuit liber, quem de Fidei rebus Perſicâ linguâ in Mogoris gratiam Patres conſcripſerant. Eſt is omnium, qui in Indiâ regnant, longè potentiſſimus. Reges plures non ſubditos modò, ſed & domeſticos habet. Ab his minimùm auri millionem quothebdomadis dono accipit. Quis tributa & ceteras diuitias numeret? In bellum quinquagena elephantorum millia poteſt educere: ſeptena nuper dum numeraret, cum trecentis equitum, nongentis peditum millibus, putabatur non multùm inſtructus eſſe, & vulgarem potiùs belli tempore comitatum, quàm magnum exercitum habere. Sed numeroſior gens eſt quàm bellicoſior. magis aſtutiâ valet; hebes tamen ad diuina. Religionem & linguam ferè habet cum Perſis communem; habitu aliquantum diſcrepat. Primus ad eam miſſus Rudolphus Aquauiua, qui deinde martyrij decus in Adriæ Ducum familiam importauit. Venientem excepit Rex eo honore, quo de Mulaſſis, hoc eſt Mahometi ſacerdotibus, neminem. Quantò magis è Rudolphi voto, ſi cuius ipſe Sacerdos erat, cæli terræque Dominum ſacrilego impoſtori prætuliſſet? Sed vltra humanitatis officia, & fidei noſtræ laudes, non proceſſit. Cunctatio Regis cùm populum per ſe non promptum magis retardaret, Rudolphus Goam reuocatus eſt, maiori virtutum relicto documento, quàm fructu collecto. Abituro ingens auri vis oblata. Sed qui reliquerat ſuas, alienas opes facilè contempſit. Nec nouum erat abſtinentiæ exemplum. Toto, quod illic egit, triennio, cùm plurima Rex offerret, nè tantum quidem admiſit quo naturæ deſideria expleret, ſat habens ea inſipido pane & frigidâ compeſcuiſſe. Ne nihil tamen ex potentiſſimi Regis aulâ efferret, Moſcum hominem, Chriſtianè viuere cupientem, cum vxore & liberis donari ſibi petiit; ratus non inutilem operam ſe potuiſſe, ſi vel paucos de regiis mancipiis CHRISTI ſeruos feciſſet. Patuit deinde eadem Societati Prouincia non minore quidem Regum beneuolentiâ, ſed & pari ad amplectendam Religionem ſegnitie. Qui poſtremis annis regnabat, cùm rationum momenta, quibus illa nititur, ſatis perſpexiſſet, cupiebat nocturno viſo confirmari. Demens, qui plus ſomniis, quàm iudicio ſuo tribuerer, & vbi nulla eſt, ibi Chriſtianam fidem vellet reperire.

Filij Legati Perſarum baptizantur.

Iar. Tom. 3. c. 11. & 12.

Liber Perſicâ linguâ conſcriptus.

Rex Mogor.

Iar. Tom. 2. c. 8. & 14.

Rudolphum Aquauiuam honorificè excipit.

munera offert.

Ex litt. ann. 1614.

Poſt Perſidem & vicina Regna reſtat Turcarum Imperium, quà per Aſiam diffunditur. De Societatis in eo ſedibus ſuprà per occaſionem relatum eſt. Reliquæ ſunt profectiones, quibus vbi ſe non potuit, Religionem ſtabiliuit. Prima ad Maronitas inſtituta eſt. Sunt Maronitæ montis Libani incolæ, gens bona & facilis, ſed prauis Græcorum diſciplinis admodum corrupta. Spiritum à ſolo Patre originem habere

Miſſio ad Maronitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

credunt. humanos animos, vbi è corporibus cesserint, nescio quibus in sedibus vsque ad iudicij tempus feriari. coniugij vinculum pro viri arbitrio posse dissolui. infantes ante quadragesimum diem baptismate lustrari nefas esse; tum CHRISTI etiam corpore pascendos. His atque aliis sensim imbuti doctrinis, errore magis quàm voluntate ab Ecclesiâ dissident; ceterùm in Romani Pontificis veneratione atque amicitiâ constantes. Mouit ea fidelitas Gregorium XIII. vt tamquam suis subueniret; hoc ampliùs quòd auxilij non egentiores essent, quàm cupidiores. Iam Oratores miserant, qui simul obedientiam Summo Sacerdoti totius gentis nomine exhiberent; simul ostenderent posse, nisi cultores deessent, in monte quondam amœnissimo Religionem reflo-
Victorel in Greg. XIII. rescere. Missus est, volente Pontifice, Thomas Radius cum Ioanne Baptistâ Æliano, & quadriennio pòst cum eodem P. Ioannes Brunus; omnes linguarum, quarum illic vsus, periti. Erat profectio laboris & periculi plenissima; regione, præterquam quòd Turcarum sit, ciuilibus bellis ardente. Vel ideò tamen placuit, quòd ad illa iretur loca, ad quæ primorum Patrum vota aspirassent. est enim Libanus non procul à Palæstinâ, cui suas dicauerat curas sancta illa Decemuirorum turba. Vbi appulere, quasi de cælo venirent, excepti sunt. Vt CHRISTVS, inquiebant, Patri terras, vos CHRISTO eiusque Vicario gentem nostram conciliabitis. Facile fuit, tam promptos, quò oportebat, impellere, & reducere in viam non sponte deuiantes. Primùm Episcopi, qui præter Archiepiscopum quindecim erant, indictâ Synodo, Catholicè se sentire professi sunt. Pari populus alacritate praua dogmata eiurauit. Ita toti cum Pastoribus greges ad Ouile redierunt. Ne noua contagio gliscceret, errorum pabulum, hoc est, exitiales libri subtracti sunt. Salutares inde ab vrbe Româ Pontifex submisit; maximis quidem impensis, sed quæ animarum pretium essent. Addidit largam pecuniæ summam pauperibus erogandam: templorum insuper ornamenta, vasa, & sacras pro Episcopis vestes, vt de suo iam munere edocti etiam dignitatem seruarent. Nec hîc stetit benignissimi Patris vel liberalitas vel cura: vt in posterum Maronitis consuleret, Seminarium Romæ instituit, vbi educati atque instituti, qui inde mitterentur, iuuenes castam deinde Religionem inter suos conseruarent. Procurationem Societati
Armenos, Babylonios, Arabes & Colchos. commisit. Sic Libani incolis etiam absentes adsumus. Reliquam Syriam, Mesopotamiam, Armeniam Pater Antonius Marietius & P. Petrus Metoscita Pauli V. voluntate peragrarunt. In Arabiâ P. Paëzius Æthiopiæ præluxit. Ad Georgianos, qui Colchidem, & quidquid inter Pontum Euxinum & mare Caspium interiacet, latè possident, Pater Ludouicus Grangerius profectus est. Non quidem licuit per illam terrarum vastitatem Euangelio vulgando pro voto insistere; sed & operæ pretium est explorasse loca, quæ inuadere desideras. Erit forsan cùm post debilitatas alibi hæreses, alibi deletum idolorum cultum, liceat in Mahometum plenas copias conuertere.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Propagatio Societatis per Africam.

FVit olim Africa non religione minùs quàm bellis inclyta. Nunc pænè Fides exulat. Obiectas Europæ partes, & interiora Saraceni, maris Atlantici & Æthiopici littora Ethnici tenent. in Abassiâ atque Ægypto qui CHRISTVM agnoscunt, ab Ecclesiæ communione seiuncti sunt. Ad has gentes adire, fuit bellum inferre. Nusquam amici, nisi quos faceres. A multis humanitatis non plus exspectandum, quàm ipse instillasses. Sed lustranda venatoribus ferarum sunt latibula, & prædæ gratiâ inter siluas degendum. Quàm feris similes Guineæ populi? Ipso nomine feritatem præ se ferunt, qui Leænæ montes incolunt. His Societas facta est mansuetudinis magistra. Ne cultores deficiant, in vicinis Hesperidum insulis sedem collocauit. In alia Guineæ Regna priùs è remotissimis terris Euangelium intulit, quàm vicini Saraceni impuram Alcorani superstitionem importarint. Fuit, cùm vno tempore duo magni Reges baptisma susciperent, quatuor flagitarent. Benienses regio non satis quidem exspectationi respondit, sed ipsa sibi charitas fructus est; & nusquam vberior, quàm in sterili solo, meritorum seges. In Congo atque Angolâ pro Regum ingenio dubiæ sæpè res: nunc vtrobique Collegia sunt, frugum, quas Æthiopicus ager cælesti fundit agricolæ, quædam velut horrea. Magna ex Monomotapâ messis accederet, si culturam admisisset. Nunc quàm incolis suis parum benigna, tam cælo infrugifera est, nec vllâ ferè re præterquam Apostoli sui cæde nobilis. Fuit is Consaluus Silueria, cui natalium splendor inter primos Lusitaniæ Proceres, virtus inter præcipuos Martyres locum dedit. Post nauatam Indis operam ad Cafres venerat, gentem stolidam & rudem, & quæ humanam naturam formâ magis quàm ingenio prodat. Poterat tamen, nisi parricidium interuenisset, docilitatis defectum tantus magister supplere. Iam Regem & trecentos cum eo Nobiles (si qua est in illâ barbarie nobilitas) sic instituerat, vt baptismo admouendos putaret. Sed, vt leuitate Cafres sunt & perfidiâ singulari, Rex insuper propter auaritiam & improuidam ætatem fraudibus obnoxius, facilè à Mahometanis veteratoribus inductus est, vt eius se cæde pollueret, à quo salutis vndâ fuerat expiatus. Ergo vecordis adolescentuli iussu, ingens ille spiritus, à quo Monomotapæ incolumitas pendebat, laqueo suffocatus est. Corpus, ne veneno suo (ita sceleśti persuaserant) auras inficeret, in profluentem proiectum. Vtinam tandem Cafres per eius sanguinem diuinam erga se misericordiam flectant, per quem iram meruerunt! Hactenus velut in pœnam à Deo deserti, & salute, quam reiecerunt, indigni visi sunt. Quantò beatiores, quæ vltra Bonæ spei promontorium ad sinum vsque Arabicum porriguntur terræ! Passim in littoribus crucis vexilla rutilant, & in torridis arenis Fidei germen excrescit. Prima semina multis locis Societas iecit. Nunc Mosambici non domicilium modò, sed & scholas habet: vbi, qui humanos induere mo-

Africa populi à Fide alieni.

Societas in Guineâ,

Iar. Tom. 3. c. 46. & seq.

Benino,

Congo,

Angolâ,

Monomotapâ,

Mosambici,

Universidad de Deusto
Biblioteca

res non posse videbantur, etiam disciplinis excoli sunt cœpti. Poterat Madagascar (sancti Laurentij insulam Europæi vocant) venire in partem felicitatis, si Rex quàm facilis in admittendis, tam constans in retinendis Dei nuntiis fuisset. Sed vt reliquas contra barbarorum vitia virtutes, ita contra mobilitatem necesse est perseuerantiam opponere. Ea si defuisset, nec nuper in Abassiam (quæ olim Æthiopia vltra Ægyptum dicta est) post longum exsilium reducta Religio veteres possessiones adiisset. Quantos in eam rem inde à primis annis Societas labores susceperit? nec labores modò, quos ambit, sed etiam, quos alioqui vt sui perniciem fugit, insularum honores: crucibus quidem illos & molestiis refertos, nec quidquam, nisi nomen, specioſi habentes; sed tamen nisi animarum necessitas vrgeret, vel hoc ipso ingratos. Igitur Ioannes Nunnius in Patriarcham, Andreas Ouiedus, & Melchior Carnerus in Episcopos lecti consecratique sunt: vt Claudium Abassinorum Imperatorem cum suis ad Ecclesiam, à quâ ampliùs mille annos dissident, redire cupientem, ad illam cum potestate & maiestate reducerent. Sed is breui vel mutauit sententiam, vel potiùs (quoniam non nisi in Lusitanorum gratiam reconciliationis præ se voluntatem tulerat) vbi postulata impetrasset auxilia, nihil amplius requisiuit. Quod vbi Goæ renuntiatum est, postquàm eò cum Episcopis Patriarcha appulisset, ne impiorum ludibrio suam omnes dignitatem obijcerent, visum est vnum cum aliquot Sociis Ouiedum præmittere, qui & rem exploraret certiùs, & Patriarchæ ingressum, quâ posset, præmuniret. Vbi aduenit, reperit Imperatorem; quamuis initio (vt erat cautus nec dissimulandi imperitus) animi sensum humanitatis officiis obtegeret; tamen reipsâ in Dioscori hæresi, & propriis Abassinorum erroribus mentem obsirmasse. nihil de Romanæ Ecclesiæ auctoritate, nihil de verâ Fide, nisi refellendi gratiâ, audire. Patriarchæ aduentum non modò superuacaneum fore, sed & suum ingratum esse. Doluit enimuerò ita Ignatium (nam de se minùs laborabat) ita Lusitaniæ Regem, ita Pontificem Maximum, quorum omnium non minori voluntate quàm spe susceptа erat expeditio, exspectatione frustratos. Sed inde solatium capiebat, quòd, vbi agendi quæ optarat facultas deesset, abundè (quod alterum votum erat) suppeteret patiendi. Præter contumelias & opprobria, præter tædia & durissimum inter asperrimas rupes exsilium, eam paupertatem pertulit, vt, cùm aliorum misericordiam publica contraxisset fames, ipse arare, ipse sementem facere, ipse merere coactus sit, vnde vitam, quò ferendis diutiùs ærumnis sufficeret, sustentaret. Tum demum cœpit dignitatem suam, quam inuitissimo susceperat, æquo animo ferre; & quæ anteà intolerabilis videbatur, inter grauissimos labores leuis est facta. Tum non pœnituit Pontificio pedo manus admouisse, dum iisdem boum stimulos & stiuam tractaret. Quis miretur Euangelicum semen eo deinde solo feliciter prouenisse, quod ita subactum est? Nondum tamen se multùm extulerat, cùm eò venit P. Paëzius: quem etiam non minùs rerum toleratarum, quàm gestarum gloria decorauit. In itinere à Turcis captus, sexennio in vinculis fuit. Solutus carcere, incidit in morbum cùm per se grauem, tum loco rerumque inopiâ,

in Madagascare.

Nunnius Patriarcha in Abassiam legatur.

Ouiedus Episcopus præmittitur.

eius labores.

Iarr. Tom. 2. c. 32. & seq.

P. Paëzius in Abassiam venit,

inopiâ (quippe inter Arabas inhumanissimam gentem) molestissimum. Recuperatâ valetudine, P. Montserratium, viarum atque ærumnarum socium & leuamen, amisit. Cetera, quæ vel ad humanarum necessitatum subsidium, vel ad rei sacræ vsum comportabat, latrones eripuêre. Nihil in illum mitius feris. Intactum atque innoxium emicans è siluis leo pertransiit. Ita alternis diuinæ misericordiæ sese modò subducentis, modò exserentis, interuallis exercitus recreatusque, ad Regiam peruenit. In quâ, primis statim congressibus, & sua illum, & Religionis, quam docebat, sanctitas adeò venerabilem fecit, vt pannosus licet atque mendicus, supra omnes Proceres Dynastasque in pretio esset. Rogatus vt de diuinis mysteriis verba haberet, cùm id stans in pedes, nihilque inter auditores eminens, agere cœpisset; non ferens Imperator tam altas cælestesque res tam humili tractari loco, quòd alia sedes deesset, in suum insit solium conscendere, & vnde populis imperia dabantur, inde vitæ præcepta proferre. Dubites magisne Concionatorem delatus honor, an sua Imperatorem demissio decuerit. Numquam solio dignior fuit, quàm dum sic illo cessit. Adeò pulchrum est & regium, in suis Deum famulis agnoscere & venerari. Aliàs inter colloquendum, cùm eius se famulum clientemque Paëzius diceret, Quid, inquit, istis obsequij atque obseruantiæ vocibus vteris? non dominus ego tuus aut patronus, sed discipulus filiusque sum: tuâ equidem institutione, quàm Abassinorum imperio felicior. Verum dixerat, si salutaria documenta quàm auidè audiebat, tam altè in animum demisisset. Sed id in incerto est. Spem facit, quòd & ipse ante pugnam, quam sibi fatalem præsagiebat, adesse Paëzium optauerit, vt apud illum Catholico ritu noxas confitendo deponeret; & perduelles non aliam ob caussam vitâ illum Regnoque spoliarint, nisi vt ne Religionem, quam amplexus credebatur, suos quoque susciperе, & acceptam à maioribus Fidem, cùm eâ, quam Sacerdos aduena ementitâ potiùs (vt aiebant) sanctitate quàm rationum momentis persuadebat, cogeret commutare. Vt vt est, non irriti Paëzij fuere conatus. Multos qui ab Ecclesiâ seiuncti, velut membra à corpore abscissa, cælestis Spiritus vegetatione vitâque destituebantur, cum eâ conciliauit. Multos ab inanium simulacrorum cultu, ad veri Numinis notitiam atque amorem attraxit. Sed vt in cupidis negotiatoribus lucrandi desiderium ex lucris crescit; ita horum perceptio fructuum, maiorum cupiditatem accendit. Donec tandem nostrâ ætate, renouatis primis conatibus, misso iterum è Societate Patriarchâ, tota se ad salutem Abassia conuertit: damnatisque, qui seiunctionis tempore inualuerant, ritibus, & in primis eiuratâ Dioscori hæresi, nouum CHRISTO, & Romanæ Sedi ceterarum Magistræ, sacramentum dixit.

honoratur à Rege.

Ann. 1626. *Abassia Pontificis obedientiæ se subdit.*

Eamdem non semel spem de se, deque Cophtis qui Ægyptum incolunt, Alexandrini fecêre Patriarchæ. Sed cœptis constantia defuit. Eorum vnus, quamquam per Legatum geminasque litteras CHRISTI Vicario submiserat sese; tamen, interturbante rem eo ipso qui Legatus fuerat, missos ad se Christophorum Rodericium & Ioannem Baptistam Ælianum ita delusit, vt præter eum, qui ex patientiâ frustratisque

Labores Sociorum in Ægypto irriti, & quare, Hist. Societ. Tom. 2. l. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non minùs quàm exactis è sententiâ laboribus in cælo exspectandus est, nullum fructum retulerint. Alter, dum nimiùm comperendinat, priusquam rem suæ suorumque saluti necessariam conficeret, morte præuentus est. Tum tamen ceteri Episcopi redituris in Italiam Patribus dedêre litteras, quibus & Pontifici gratias agebant, quòd homines, à quibus Catholicam veritatem docerentur, ad se misisset: & vbi post annum successor Patriarchæ substitutus esset (aiunt enim tam diu suam decere Ecclesiam Sponsi interitum lugere) toto se studio in concordiam inclinaturos testabantur. Nec erat exigua felicissimi successus spes, confirmatâ iam & communiter agnitâ Romani Pontificis in vniuersum CHRISTI gregem potestate, reiectisque, quibus maximè retardabantur, Eutychetis erroribus. Sed dum nostri ea Romam noua delaturi, & quid in rem esset, coràm edocturi discessum parant; ecce tibi in ipsorum ædibus Turcarum turba ferro ac telis instructa. Ducebat agmen personatus dux, qui quid agendum, cuive inijcienda essent vincula, designaret. Fama fuit, fuisse quemdam inuidiâ atque ambitione ardentem: qui, vt Gallicæ nationis Consulem (habent enim hîc Galli Venetique suos Magistratus) in huius promotione negotij nec operæ nec sumptibus parcentem de gradu deijceret, detulit ad Proregem, Cophtos ab eo contra Turcarum Imperatorem solicitatos, habereque à Philippo Hispaniarum Rege mandata alliciendi in eius partes, quotquot posset, Christianos. ad eam rem præstò esse Memphi Presbyteros, qui suam Regi operam Consulique nauarent. Ita Patres ab agendâ Religionis caussâ ad defendendam propriam in iudicium tracti, quamquam suam satis probabant innocentiam; tamen quòd in litteris, quæ apud eos deprehensæ sunt, optare se Cophti dicerent, vt vnum ouile fieret & vnus Pastor; quasi iis verbis apertum proditionis contineretur indicium, in tetrum carcerem coniecti sunt. Nec erat qui extremo mulctandos supplicio dubitaret: Sola in Turcarum auaritiâ spes erat reliqua: credebantque Christiani posse, si Patres assentirentur, pecuniæ magnitudine periculum redimi. Patres, quamquam in tali caussâ emendam potiùs mortem, quàm redimendam vitam scirent, quoniam tamen suam perniciem cum magnâ videbant Cophtorum calamitate coniunctam, metuebantque, ne, si quid eis mali suâ caussâ accideret, id eos ab omni cum Catholicis commercio deterreret; passi sunt sibi pulcherrimam palmam eripi. Persoluto non exiguo pretio, cùm nihilo segniùs inchoatam coniunctionem vrgent, nouus in prouinciam Prorex venit. Qui factus præteritorum certior, ait se iterum velle caussam cognoscere; esse enim proximi Proregis cupiditate corruptum labefactatumque iudicium. Tum tandem, ne, quibus se laqueis exuissent, in eos magno cum Christianorum periculo reciderent, maturandus reditus visus est; neque committendum, vt hominibus optimè de se meritis sua pietas & beneuolentia fraudi esset. Atque is Ægyptiacarum expeditionum exitus fuit.

Laborum non minus in aliis Africæ partibus, quæ propiùs Europam sunt, multoties exhaustum. In Mauritaniam, quà Herculeo freto ab Hispaniis diuiditur, Ioannes Nunnius, Ludouicus Consaluius, Ignatius

Ann. Societ. anno 1584.

proditionis accusati capiuntur:

redimuntur:

Ægypto excedunt.

Variæ in Mauritaniam excursiones.

tius Bogatus; quà Siciliæ obiacet, ipse Iacobus Lainius & Martinus à Carnosa traiecere. Hi, vt Ioannis Vegæ Siciliæ Proregis exercitui Africam vrbem oppugnaturo; illi, vt tractis in seruitutem Christianis opem & solatium ferrent. Pari charitate Ioannes Fernandius & Gabriel de Portu in easdem delati oras, multorum è vinculis exemêre corpora, multorum à satanæ dominatu animos defendêre. Nec nihil in Iudæos & Mauros emolumenti redundauit. Tituani (ciuitas est ditionis superstitionisque Saracenæ) præcipuum Nunnius Rabbinum eò adduxit, vt non cunctaretur confiteri, IESVM, quem Christiani colerent, Dei esse Filium, eumque tot expetitum votis, tot promissum oraculis Saluatorem ac Messiam. Lainius, vrbe Africâ per vim expugnatâ, defensorum non paucos, quorum in potestatem venerant, eorum ad Sacra perduxit. Vnum etiam mox à suscepto baptismate decedentem ad cælos transmisit, periturum, nisi periisset. Atque ea ferè ratio est traiiciendi in hanc Africæ partem, vt vel ab amicis castris præsidiisque ne discedas, vel redimendis captiuis pretium feras. Alioqui nouum ferè Saracenis est, Christianorum quemquam nisi in vinculis videre.

Quando erit, vt vilissimæ genti non ampliùs lucro sua crudelitas, nostra dignitas ludibrio sit? quando erit, vt, compositis Europæ rebus, & cessantibus iis præliis, in quibus ne vincere quidem piis sine dolore licet, eò transferantur Catholicorum vires, vbi non iustum modò, sed & misericors bellum sit; vbi hostibus ipsis prosit vinci; vbi non ira, non æmulatio, non auaritia, non regnandi libido, effundendi Christiani sanguinis caussa sit, sed dignus tali pretio Dei honor?

CAPVT OCTAVVM.

Propagatio Societatis per Americam.

AMericam amplissimam mundi partem, tribus reliquis magnitudine terrarum ferè parem, diuitiis etiam superiorem, plerique, vt rem facerent; Religiosi homines, vt Euangelium disseminarent, errantesque mortalium greges ad ouile CHRISTI reducerent, præteritis annis adiuere. Ea vastissimis circumfusa æquoribus, à Septemtrione in Austrum immani tractu porrigitur, duarum, quas tenuis discernit isthmus, peninsularum formâ. Harum altera, quæ Septemtrioni proximior est, Regnum Mexicanum, Nouam Hispaniam, Floridam, Terram Nouam complectitur. Quæ Meridiem spectat, Brasiliam, Paraquariam, Chilense Regnum, Peruuiam comprehendit. Brasilia prima Societati addita est. Laboriosa sanè prouincia, & multis difficultatibus implicata. Incolæ nullâ Numinis non modò reuerentiâ, sed ne vel notitiâ præditi, ferinum in morem vitam agitant. Adeò stolidi atque hebetes, vt nec litteras nec vllam numerorum rationem norint. Perperàm aut rectè factis nihil post mortem præmij supplicii-que superesse arbitrantur. Animas num à corporibus secernant, incertum: certè, prout quisque terrâ conditur, manco vel integro corpore, ita credunt ad inferos descendere. Quamobrem iis quos tumulant, tetia

(nam

Diuisio America.

In Brasiliam Socij veniunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

(nam ad vitanda noxia animalia in retibus à terrâ ſuſpenſis Braſili cubant) & aliquot dierum cibaria veluti profecturis apponunt. Beneficiorum, ſi quæ accipiunt (nam præſtare non norunt) nullam memoriam habent. Odia atque inimicitias perpetuas gerunt. Inimicitiarum cauſſæ, iræ meræ: quibus adeò ſunt obnoxij, vt, pugnâ leuiſſimam ob cauſſam ſubortâ, inuicem dentibus dilanient: in pungentes etiam beſtiolas, perinde vt in homines, excandeſcant, & vlciſcendi gratiâ in ventrem auferant. In crapulam & omnem impuritatem nullo freno ruunt. Coniugiorum, quæ plura celebrant, tempus libidine metiuntur. Quòd auaritiâ careant, non virtus eſt, ſed incuria hominum in diem viuentium, nihilque in futurum proſpicientium: & hoc vno, quod tamen cum beſtiis commune habent, ſua ipſos ſtoliditas beat. Cetera cicurandi priùs & ad humanum ritum traducendi ſunt, quàm Religione & cæleſtium rerum ſcientiâ imbui poſſint. Adeò tamen etiam tum leues atque inconſtantes, vt ſæpè, quos magno labore collectos per longum tempus erudieris, ſubitò diſpareant ex oculis, atque ad ſiluas velut vento relati, in vitia & inueteratam barbariem reuoluantur. Nec eæ ſolùm moleſtiæ primis eius Prouinciæ cultoribus deuorandæ fuere. Duriſſimâ inſuper paupertate, nondum vllis in eorum ſuſtentationem ab Rege attributis cenſibus, conflictati ſunt: adeò vt ædiculam in quâ diuina facerent, & alteram quam inhabitarent, ſuis ipſi manibus exſtruere, ipſi materiam proximis è montibus ſubuehere, ipſi aquari lignarique cogerentur. Victus vix alius ſuppetebat, niſi quem ab iis, quibus haud multò copioſior erat res, emendicando colligebant: eumque extrema nonnumquam cibariorum premeret inopia, maior tamen metus erat, ne ipſi barbaris alimentum fierent. Nullum enim Braſilorum palato gratius, quàm humanæ carnis edulium. Hinc inter ipſos non modò ſumma capitum vilitas, ſed & hominum quaſi ferarum venatio. Prædam non ſtatim, ſed aliquamdiu ſaginatam coactamque pingueſcere, in amicorum conuentu læti mactant: tantâ paſcendi ſe, atque ingluuiem diris his dapibus exſatiandi libidine, vt vel è terrâ extrahere cadauera, atque è tumulis ad ſuas transferre menſas non horreant. His, inquam, ne in cibum cederent illi ipſi, qui pro funeſtis iſtis ac feralibus epulis cæleſtem afferebant alimoniam, formidandum erat. Nihilo tamen ſegniùs inſtare, magno ac fidenti animo multitudini ſe immiſcere, procul à Luſitanorum coloniis in ſiluas ſe dare, ſparſos palanteſque in certas ſedes vicoſque cogere, paulatim à nefariis atque impuris moribus auertere: & vbi in grandioribus longâ iam conſuetudine efferatis deſperata videbatur res, pueros ſaltem, velut exemptos è ſpelæis ferarum catulos, omni arte manſuefacere. Nec pœnitendus fuit fructus, tum in iis, qui poſteaquam tincti fuiſſent, ante vſum rationis ſuum obibant diem; tum in aliis, in quibus Chriſtiana doctrina, velut inſitus in teneram plantam peregrinus ramus, adoleuit. Maiori tamen cum operæ pretio poſtremis annis in Paraquariâ, quæ à mari recedit magis, & per interiora diffunditur, laborari cœptum. In eâ, quoniam non tanta, quanta vel in Braſiliâ ob ſaccari aliarumque mercium copiam; vel in Peruuiâ ob auri atque argenti feraciſſimos montes,

eorum labores & inopia,

montes, lucri ſpes affulget, minor eſt Europæorum multitudo; ſed barbarorum gregatim degentium, &, Nomadum more, de loco in locum pabuli cauſſâ migrantium incredibilis frequentia. Nullos & ipſi colunt Deos; ominibus tantùm atque auguriis ad inſaniam dediti. Virtutum ne nomina quidem norunt: eiſdem ferè quibus Braſili moribus viuunt, niſi quòd paulò mitiori magisque tractabili ſint ingenio. Ante Societatis homines, Religioſorum neminem, Sacerdotum vix quemquam, viderant: nunc eorumdem operâ (qui vt primi, ita hactenus ferè ſoli in iis ſubigendis atque interlucandis dumetis deſudant) multa quotannis millia non modò à vagâ illâ atque inordinatâ ad ciuilem certisque legibus ordinatam, ſed etiam ad dignam Chriſtiano homine vitam traducuntur. Chilenſes (qui verſus Auſtrum poſtremi, Freto que Magellanico proximi ſunt) quoniam grauioribus vrgentur vitiis, quibus, quidquid eſt bonæ mentis, obtundunt, tardiùs honeſtatis Fideiq; lumen admittunt: ſed hoc gnauiùs in illorum auxilium incumbitur. Quis enim vlli hominum generi ſuam detractet operam conſecrare, cui ſanguinem Dei Filius impendit? Animas dignè non æſtimat, cui non omnes caræ ſunt. neſcit illarum pretium, qui vel paucularum ſalutem non amplam credit laborum maximorum mercedem. Quid refert, ſi miſeris corporibus, & in omnem nequitiam proiectis incluſæ ſint, dummodò vel inter ſordes dignitatem ſuam ſeruent? Non ideò vilius eſt aurum, quiâ in infimi elementi viſceribus conditur; neque ideò non pretioſæ ſunt gemmæ, quia intra concharum fæces deliteſcunt. Ergo vel hoc ipſo ardentibus Sociorum votis expetuntur hæ Prouinciæ, quòd, præter incolarum miſerias, nihil ſit quod alliciat. Atque vtinam ſola horum inſcitia & barbaries, non etiam Chriſtianorum improbitas negotium faceſſeret! nullum quod obſiſtat Euangelio valentiùs, quodque difficiliùs domes, malum eſt; ſiue dum opportunos iniuriæ populos crudeliter atque auarè habendo à Religione deterrent, ſiue dum in omne malum ſponte procliues prauis in peius propellunt exemplis, & quibus pietatis eſſe debuerant, nouorum fiunt flagitiorum magiſtri. Sed vt ab his, inde à principio, ingens promouendæ Religioni impedimentum eſt poſitum; ita à Catholicorum Hiſpaniæ Regum pietate & munificentiâ præcipuum adiumentum acceſſit: planè vt diuinæ Sapientiæ, per quam Reges regnant, liqueat conſilio factum, vt, quorum in primis virtute atque opibus Chriſtiana res nititur, eorum imperio ſubiicerentur eæ regiones, in quas veritatis lucem omnibus retrò ſæculis incognitam inferri, ac deinde non minore ſtudio oporteret conſeruari. Eâ gratiâ non minùs de Euangelij præconibus, quàm de militaribus copiis ſubmittendis ſoliciti, vti noſtros in partem laboris venire, ita ſuæ beneficentiæ participes eſſe voluerunt. Primum Collegium à Philippo II. Cuzchi in Peruuiâ fundatum. alia aliis extructa locis. per quæ factum, vt ex ditiſſimâ hac regione non minùs in cælos fructuum, quàm in regios theſauros tranſlatum ſit. In alteram Americæ partem, quam Aquilonem verſus extendi diximus, eodem poſtulante Rege, Franciſcus Borgia colonias miſit. Prima in Floridam facta exſcenſio. Petrus Martinez ſimul terram attigit, ab incolis Europæorum aduentum prohibere volentibus, pertica percuſſus interiit. Proximi nouem ſecundo

Primi in Paraquariam veniunt:

Chilenſibus ſe impendunt.

Regum Hiſpaniæ in Fide promouendâ ſtudium.

Varia Societatis in Peruuiâ Collegia.

Cædes Sociorum in Floridâ.

 pòſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

pòst anno nihilo mitiùs excepti, & præter crudelitatem etiam proditionem experti sunt. Dum enim Carichæ cuidam (sic Principem virum in Floridâ appellant) recèns ad Fidem traducto se committunt, & sine militum Hispanorum præsidio viam capessunt, ab eo, seu quòd à Religione transfuga desciuisset; seu quòd à suis ad parricidium incitaretur, in insidias ducti, & per summam, sed ipsis saluberrimam, immanitatem necati sunt. Qui casus tantum abest, vt reliquos in Europâ Socios absterruerit, vt incitarit magis, dum pro CHRISTO mortem oppetere & ipsi pari studio exoptarent. Ergo alacres & hanc deinde insulam, fratrum suorum sanguine consecratam, & Mexicanam Prouinciam, aliasque, in quas commigrantes Hispani Regnorum suorum transtulere nomina, cum Regiis classibus adiuere. In Mexicum cùm appulissent, infremens dæmon, atque horrendis implens vlulatibus montem, vbi pro Deo colebatur, quàm sibi dolori atque horrori esset nouorum Sacerdotum aduentus, non dubitauit cuidam, quem sibi deuotione obstrictum habebat, lamentabundus aperire. Fuit similiter quòd in querelas erumperet, cùm in Canadam (quam & Franci de patriæ suæ nomine Nouam Franciam dixere) Henrici IV. voluntate venerunt è Gallià Patres, qui populos Francis vel subditos, vel amicitiâ & societate iunctos, Euangelij sanctiore fœdere, CHRISTO Regum Regi deuincirent. Cœpit enim & hîc per varia diffundi loca Religio, spesque affulget fore, vt (quod alibi compertum est) aquæ in morem per tenues admissa aditus dilatet sibi viam, nec vllis limitibus coërceatur. Virginia quamuis Catholicis non paret, nostræ tamen operæ non est expers. In eam Patres Angli, quasi non satis laborum ferax esset illorum patria, nuperis annis Missionem instituêre. Nec vlla præterea nominatior terræ pars vel Catholicorum armis est subiugata, vel explorata nauigationibus, quam non iuuandorum hominum caussâ nostri homines lustrauere. Quin, vt diuinæ charitatis quàm humanæ cupiditatis longè maior est vis, multis locis suus illos ardor longè prouexit vlteriùs, quàm mortalium quemquam vel auaritia traxerit, vel error deduxerit.

Ingressus in Mexicum,

Annal. Soc. an. 1596.

in Nouam Franciam,

Virginiam.

CAPVT NONVM.

Propagatio Societatis per illustres aut illustrium virorum ad eamdem vocationes.

TOt in terras dispersa Societas, & vbique non infrequens, facile intelligere est quantum hominum complexa sit; eius haud dubiè prouidentiâ & benignitate, qui, sicut addictam sibi deuotamque Familiam protulit in lucem, suoque insigniuit nomine, ita hactenus non modò locorum amplificauit spatiis, sed & continuis Sociorum auxit incrementis. Verùm non hoc ago, vt manifestum faciam quod obscurum esse non potest. Libet tantùm pauca de multis exempla adferre, in quibus singularis eluceat ratio, quâ summa bonitas quorumdam ad hoc Institutum vocatorum vel pietati indulsit, vel impulit tarditatem. Primus occurrit Adalbertus Bausech, cui in Collegij Pragensis templo preces ad Deum

Vocatio Adalberti Bausech ad Societ.

Deum fundenti, pueri venustissimi specie, in sacrosanctâ hostiâ IESVS apparuit; rogantique quid ab se vellet; Volo, puer respondit, vt ibi sis vbi es. Quæ Adalbertus de ingrediendâ Societate intelligens, vitam in eâ tali principio consentaneam egit. Hist. Soc. lib. 16.

Didaco Sanchez, ad quem potissimùm Ordinem animum adiiceret fluctuanti, Gregorius XIII. eligendæ Societatis auctor fuerat. Dum certius diuinæ vocationis indicium desiderat, ad D. Petri se confert; sternit se ad aram; Deum in Sacramento præsentem rogat; pellat tandem molestissimas tenebras, suæque voluntatis exequendæ cupidum, non ampliùs sinat de eâ incertum hærere. Res mira. Allapsa è tabernaculo vox: Ingredere, ait, Societatem IESV. Quam lætus excipiens, non ampliùs aut suadentem CHRISTI Vicarium, aut CHRISTVM vocantem cunctatus est sequi.

Didaci Sanchez, Lud. de Ponte 1. p. Ducit spir. l. 1. c. 11.

Non in templo erat, sed æger decumbebat in lecto Augustinus Mendiolensis, cùm suo illum Saluator alloquio dignatus est. Morbi caussa, nimia in vocationis negotio segnities. Plures annos acribus ad ineundam Societatem stimulis impulsus, ne parêret, nescio quorum necessitates caussatus fuerat, quibus ex charitatis præcepto iuberetur subuenire. Interim, quasi in eam rem media conquireret, ambitioni suæ & cupiditati indulserat; tandem graui morbo correptus, cùm non acriùs eius vi, quàm conscientiæ morsibus vrgeretur, oculis in CHRISTI de cruce pendentis effigiem conuersis, & veniam rogabat culpæ, & morbo leuamen. Non in vanum fusæ preces. Audiit clementissimus Dominus, claràque voce postquam tergiuersationem ac negligentiam increpuisset, si tandem obtemperare vellet, præstò fore auxilium spondet. Quis tam contumaci atque indurato animo esset, quem tanta benignitas non emolliret? Augustinum minimè malum ingenti etiam voluptate perfudit. Nec mora Societatis Præsidibus, vt admittatur, supplicat; &, quoniam à Deo se agi certis prodebat indiciis, fit voti compos. Quo nuntio simul animus ingenti exultauit lætitiâ, simul exhausto corpori tantum rediit virium, vt ad Collegium ferre se posset. Sed vt sciret quamobrem tantisper conualuisset, eodem die ingraueſcens morbus lecto eum affixit; nec multò pòst secuta mors, stadium Religiosæ vitæ vix ingressum ad metam perduxit. Nimirum Deus bonorum nostrorum non indigens, quorumdam non tam obsequia, quàm obsequendi voluntatem requirit.

Augustini Mendiolensis, Vita P. Balt. Aluarez.

Sic & Gulielmus Brunslæus non dissimili ad Societatem prodigio adductus, quamuis virtutis studio, & contentione currendi longæ vitæ cursum æquauit; tamen non totum Tirocinij tempus expleuit. Is natione Anglus, cùm in hortis quibusdam inambulans de vitæ, quam instituere deberet, genere cogitaret, manifestam Saluatoris speciem vidit, cuius & aspectu & tacito hortatu ad humana linquenda impulsus, facilè induxit in animum, vt illi potissimùm cœtui se aggregaret, qui illius quem viderat, & vitam sectaretur, & nomen gereret. Viso cùm certa eius assecutio, tum maximè mores fidem fecere.

Gulielmi Brunslæi, Ann. Soc. 1585.

Et hos quidem blandâ vi à rebus caducis abstractos Societati suæ IESVS adiunxit. Non minus admirabilitatis habet quorumdam, quos sanctissima eius Parens submisit, accessio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioannis Nunnij, Phil. d'Oultreman in Ioan. Nunnio.

Ioannes Nunnius, non is quem Æthiopiæ Patriarcham fuisse diximus (quamquam & hunc Virgini Societas debet) sed alter è Gusmannorum nobilissimâ inter Hispanos familiâ, cùm de vitæ statu dubius cæli Reginam, quæ fluctuantibus Cynosura est, suppliciter implorat; illa se exhibendam præbens, Visne, inquit, Filio meo seruire ad defatigationem? Cùm se velle respondisset, subiunxit Virgo: Hos ergo (Fabrum & Stradam, quos habebat in comitatu, designabat) nihil hæsitans sequere. Nec multò pòst homines per visum oblatos obuios habuit. Dum hæret, amborumque vultus cum præteritis simulacris confert; attonitum præoccupans Faber, eisdem verbis, num CHRISTO ad defatigationem seruire velit, interrogat. Ex quâ ille voce plus quàm quæreretur intelligens, non dubitauit se eis ad perpetuam vitæ laborumque, quibus fatigari recreari est, societatem adiungere.

eiusdam Parisiensis, Ioan. Bonifacius Hist. Virginalis l. 4. c. 14.

Sed & Cælitum singularis in hoc genere erga quosdam memoratur fauor. Fuit Parisiis adolescens, qui pertæsus vitæ libertoris cùm meliorem instituisset, nocte quadam, quæ diem Dominicum sequebatur, percepit vocem ad perseuerantiam (in quâ vti omnis felicitas, ita maxima difficultas sita est) se adhortantis. Post octiduum similiter monitus, quis esset qui loqueretur, interrogat. Sum, inquit ille, tui cognominis Ioannes Euangelista: & vicissim, Capuccinúsne (fortè de iucundâ Religione cogitabat) an Carthusianus fieri velit, interrogat. Vt Deo visum, respondit adolescens. Nec id temporis plura. Tertio Dominico die, nocturno item tempore redit Apostolus, datâque in manus schedulâ, En, inquit, tres tibi offeruntur Ordines: quem voles, elige; ego ampliùs non reuertar. Duorum nomina argenteæ litteræ, nostrum (is erat tertius) aureæ exhibebant. Quod augustissimo IESV nomini datum, adolescens sic interpretatus est, vt qui aureis designaretur litteris, eum sibi optimum, suisque accommodatissimum rationibus crederet.

Ioannis Carrera, Histor. Soc. parte 2.

Non tam placidum Ioannes Carrera monitorem habuit. Postquam vocanti Deo diu repugnasset, dæmonem horrendâ specie in eius cubiculum immisisse se ferunt; quem quamuis luctando abigeret, tanto tamen horrore correptus est, vt eum non dissimulans ad Societatis gremium confugerit.

Ioannis Magirij, Annal. Societ.

Aliud spectrum Ioannem Magirium perpulit. Fratrem vitâ functum per quietem vidit: qui leuitatem morum (viuebat enim solutiùs) ei exprobrans, exceptumque de CHRISTI latere sanguinem in faciem coniectans, Vide, inquit, ne hic cruor in cassum pro te effusus sit. Quo ille monito ictus, non tantùm ne sibi, sed & ne multis aliis tantum pretium periret, in Societate curauit.

Francisci Caietani. Maurolycus in Oceano Relig.

Hunc hominis defuncti manes, Franciscum Caietanum (vt de Francisco Borgiâ nihil dicam) cadauer mouit. Ex eius intuitu cùm sui quoque corporis conditionem perpendisset, nec illi, quo minùs putresceret, vel nobilitatem sanguinis, vel delicias quibus affluebat, quidquam profuturas; omnes ad immortalis animæ cultum curas conuertit: fuitque rebus quas in Societate gessit, quàm quas in mundo reliquit, multò clarior. Cedunt enim omnia virtuti; nec quidquam, quod illa non illustrat, verum splendorem habet. Luxus, diuitiæ, claritudo generis, perstringunt cæcutientes oculos; sapientum animis magis ad contemnendum, quàm

quàm ad ambiendum proposita sunt. Illud tamen ex iis resultat commodi; quòd, sicut quò quisque nobilior atque opulentior, hoc ferè notior, ita si ad virtutem animum applicat, exemplo sit vtilior. Experta hoc est Societas & sub initium, cùm Franciscus Borgia Gandiæ Dux, Antonius Corduba, Ioannes Mendoza; hic Marchionis à Valle, ille Comitis Feriæ & Marchionis de Plego filius, aliique multi; & deinde cùm longè plures illustrissimo genere orti, maximisque perfuncti honoribus, omnibus ex prouinciis in eam adscripti sunt. Quàm multos enim fuisse credimus, qui, cùm viderent homines quos habebant in admiratione, ea contemnere quæ plurimis sunt summa votorum, cœperint & ipsi aliter de rerum vanitate sentire, atque ad illa sponte deponenda animum inducere, quæ aliquando vel inuitis mors esset ereptura? quàm multos, quibus minùs vel cognitus vel acceptus hic Ordo, postquam viris, qui omnium in se oculos conuertebant, auctus est, penitiùs inspici atque adamari cœpit? Planè vt, tametsi Religioni non nobilitas, sed probitas suorum laudi vertatur, tamen non inter postrema diuini fauoris indicia ponendum sit, multos ab eo submissos, qui vel accepta à maioribus vel parta propriis meritis decora abiiciendo, huic Familiæ decus adferrent. *Legeram*, inquit Claræuallensis Abbas, *Non multos nobiles, non multos sapientes, non multos potentes elegit Deus. At nunc, præter regulam, mirâ Dei potentiâ talium conuertitur multitudo.* Ego certè centenos aliquot Ducum, Principum, Marchionum, Comitum, Baronum filios adferre possem, quibus nostræ Societatis humilitas domesticis honoribus potior fuit. in vno Belgio etiamnum facilè sex & viginti superant. Sed id indicasse satis sit, ne, quæ illi abiecerunt, ego plus æquo videar æstimare; & ex illis Religioni velle laudem accersere, quæ eius alumnis non habuisse, sed reliquisse gloriosum est.

Exemplorum vis.

Epist. 109.

CAPVT DECIMVM.

Catalogus Prouinciarum Societatis IESV, *Domorum, Collegiorum ac Seminariorum, Sociorumq; qui in vnaquaque Prouinciâ erant anno Christi* M. DC. XXVI.

QVod ij faciunt, qui ad breuis tabulæ angustias vniuersam naturæ machinam contrahunt, id nos in exhibendâ Societatis amplitudine secuti sumus. Exiguam rei maximæ imaginem dedimus. Ne tamen scire pleniùs cupienti, quàm latè modò per orbem diffusa, quibus limitibus circumscripta sit, quas regiones omnino peruaserit, quas tantùm attigerit, vbi inter barbaros idolorum cultores, vbi inter Mahumetanos, vbi inter eos qui se ab Ecclesiæ vnitate abstraxerunt, vbi inter hæreticos degat; ne, inquam, ista desideranti ad manum non sit, vbi quæ velit vno contempletur intuitu, visum est Prouinciarum Domiciliorumque catalogum subtexere. Sunt ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN ITALIA

Prouinciæ quatuor.

PROVINCIA ROMANA

Continet in Italiâ Latium, Vmbriam, Picenum, Etruriam, Sedis Apostolicæ Ducisque Florentini ditiones; in Illyrico Remp. Ragusinam.

Romæ	Domus Professa.	Roma.
	Collegium Romanum.	
	Domus Probationis.	
	Collegium Pœnitentiariæ.	
	Collegium Germanicum.	
	Collegium Anglicanum.	
	Seminarium Romanum.	
	Collegium Græcorum.	
	Collegium Maronitarum.	
	Collegium Scotorum.	
Residentia Tusculana.		Frascata.
Collegium	Tiburtinum.	Tiuoli.
	Lauretanum.	Loreto.
	Illyricorum.	
	Perusinum.	Perugia.
	Florentinum.	Fiorenza.
	Senense.	Siena.
	Maceratense.	Macerata.
	Recinetense.	Recanati.
	Setinum.	Sezza.
	Anconitanum.	Ancona.
	Montis sancti.	Monte santo.
	Montis Politiani.	Monte Pulciano.
	Firmanum.	Fermo.
	Tifernatense.	Città di Castello.
	Asculanum.	Ascoli.
	Soranum.	Sora.
	Spoletinum.	Spoleto.
	Viterbiense.	Viterbo.
	Interamnense.	Terni.
	Camerinense.	Camerino.
Residentia	Vrbeuetana.	Orueto.
	Ragusina.	Ragusa.
	Fiastræ & Panicalis.	

Socij 810.

PROVINCIA VENETA.

Præter Venetorum in Italiâ & Cretâ ditiones, continet Galliæ Cisalpinæ inferiorem regionem, quâ Padus in mare Superum illabitur: paret hic tractus partim Apostolicæ Sedi, partim Principibus Parmensi, Mutinensi, Mantuano, Mirandulano.

Domus Professa Veneta. *		Venetia.
Collegium Patauinum. *		Padoua.
Collegium Ferrariense.		Ferrara.
Collegium Bononiense.		Bologna.
Collegium Brixiense. *		Brescia.
Collegium Foroliuiense.		Forli.
Collegium Mutinense.		Modena.
Parmæ	Collegium Parmense.	Parma.
	Collegium Nobilium.	
Collegium Placentinum.		Piacenza.
Collegium Veronense. *		Verona.
Collegium Mantuanum.		Mantoua.
Domus Probationis Nouellariæ.		Nouellara.
Collegium Imolense.		Imola.
Collegium Mirandulanum.		Mirandola.
Collegium Regiense.		Reggio.
Collegium Fauentinum.		Faenza.
Collegium Castilionense.		Castiglione.
Collegium Rauennatense.		Rauenna.
Residentia Cretensis. *		Candia.
Residentia Vicentina. *		Vicenza.
Domus Probationis Buxetana.		Busseto.
Residentia Carpensis.		Carpi.

Socij 405.

PROVINCIA MEDIOLANENSIS

Continet Galliæ Cisalpinæ superiorem regionem; quâ ex Alpibus Padus variis fluminibus accrescit; Ducatum Mediolanensem Regis Catholici, Pedemontium Ducis Sabaudiæ, Ligyriam & Corsicam Reipub. Genuensis, ac Vallem-Tellinam.

Mediolani	Domus Professa.	Milano.
	Collegium Breranum.	
Genuæ	Domus Professa.	Genoua.
	Collegium Genuense.	
	Domus Probationis.	
Collegium	Taurinense.	Turino.
	Comense.	Como.
	Vercellense.	Vercelli.
	Montis regalis.	Mondeui.
	Cremonense.	Cremona.
	Domus Prob. Aronensis.	Arona.
	Bastiense.	Bastia.
	Nicienſe.	Nizza.
	Alexandrinum.	Alessandria.
	Castri noui.	Castelnuouo.
	Nouariense.	Nouara.
	Adiacense.	Aiaccio.
	Sauonense.	Sauona.
Residentia Papiensis.		Pauia.
Residentia Pinaroli.		Pinarola.
Residentia S. Romuli.		S. Remo.
Residentia Ponti, in Vallè Tellinâ.		Ponti.

Socij 431.

PROVINCIA NEAPOLITANA

Continet Campaniam, Lucaniam, vtramque Apuliam, & Calabriam, Samnitum & Salentinorum Sedes; vulgò Regnum Neapolitanum, Regi Catholico subditum, cum vrbe Beneuentanâ ditionis Pontificiæ.

Neapoli	Domus Professa.	Napoli.
	Colleg. Neapolitanum.	
	Domus Probationis.	
	Collegium S. Ignatij.	
	Coll. S. Francisci Xauerij.	
	Collegium S. Iosephi.	
Collegium	Catacense.	Catanzaro.
	Nolanum.	Nola.
	Rheginum.	Reggio.
	Aletinum.	Lecce.
	Barience.	Bari.
	Salernitanum.	Salerno.
	Cosentinum.	Cosenza.

Collegium

Collegium Barolitanum.		Barletta.
Collegium Teatinum.		Chieti.
Collegium Aquilanum.		Aquila.
Collegium Beneuentanum.		Beneuento.
Domus Probationis Adriensis.		Atri.
Collegium	Bouinense.	Bouino.
	Tropeense.	Tropea.
	Massense.	Massa.
	Stabiense.	Castel al mar.
	Capuanum.	Capua.
	Molfettanum.	Molfetta.
	Amanteanum.	Amantea.
	Vibonense.	Monteleone.
	Tarentinum.	Taranto.
Residentia Paulæ.		Paola.

Socij 610.

IN SICILIA,

Quæ Regi Catholico tota paret, Prouinciæ duæ: his annexæ sunt Missiones & Residentiæ Asiaticæ sub Turcâ.

PROVINCIA SICVLA OCCIDENTALIS.

Panormi	Domus Professa.	Palermo.
	Collegium Panormitanum.	
	Domus Probationis.	
Collegium	Montis Regalis.	Monreale.
	Biuonense.	Biuona.
	Drepanitanum.	Trapani.
	Marsalense.	Marsala.
	Caltanissettense.	Calatanissetta.
	Saccense.	Siacca.
	Narense.	Naro.
	Ennense.	Castrogiouanni.
	Termitanum.	Termini.

Socij 365.

PROVINCIA SICVLA ORIENTALIS.

Messanæ	Domus Professa.	Messina.
	Collegium Messanense.	
	Domus Probationis.	
Collegium	Syracusanum.	Siracusa.
	Catanense.	Catania.
	Caltaieronense.	Calatagirone.
	Mineense.	Mineo.
	Melitense.	Malta.
	Platiense.	Piazza.
	Netinum.	Noto.

Socij 196.

IN SARDINIA

Prouincia vna: Regi Catholico subdita.

Sassari	Domus Professa.	Sasser.
	Collegium Sassaritanum.	
	Seminarium S. Antonij.	
Calari	Domus Professa.	Caller.
	Collegium Calaritanum.	
	Domus Probationis.	
	Semin. Calaritanum.	
Collegium Ecclesiense.		Iglesias.
Collegium Alguerense.		Alguer.

Socij 210.

IN HISPANIIS

Prouinciæ quinque sub Rege Catholico.

PROVINCIA LVSITANIÆ

Continet Regna Portugalliæ & Algarbiæ, Insulas Azores sine Flandricas, Fortunatas, Hesperidum, Africam Oceano Atlantico obiectam, à Mauritaniâ vsque ad Promontorium Bonæ spei.

Olisipone	Domus Professa.	Lisboa.
	Collegium S. Antonij.	
	Domus Probationis.	
	Seminarium Hibernorum.	
Collegium	Conimbricense.	Coimbra.
	Eborense.	Euora.
	Purificationis B.V.	da Purificaçã.
	Portuense.	Porto.
	Bracarense.	Braga.
	Brigantinum.	Bragança.
	Pharense.	Pharo.
Domus Probationis Villauiçosæ.		Villauiçosa.
Collegium Scalabitanum.		Santarem.
Collegium Funchalense.		Madeira.
Collegium Angrense.		Angra.
Collegium S. Michaëlis.		San Miguel.
Collegium Portalegrense.		Portalegre.
Residentia S. Felicis.		Sam Fins.
Residentia Canalensis.		Canal.
Collegium in Regno Angolæ.		Angola.
Residentia Massanganensis.		Massangano.
Collegium in Regno Congi.		Congo.
Resid. Insularum Hesperidum.		Cabo verde.

Socij 660.

PROVINCIA TOLETANA

Continet Castellam Nouam, Regnum Toletanum & Murcianum.

Toleti	Domus Professa.	Toledo.
	Collegium Toletanum.	
Madridij	Domus Professa.	Madrid.
	Colleg. Madritanum.	
	Domus Probationis.	
	Colleg. Anglicanum.	
Collegium	Complutense.	Alcala.
	Ocanense.	Ocana.
	Placentinum.	Piacenza.
	Conchense.	Cuenca.
	Belmontense.	Belmonte.
	Murcianum.	Murcia.
	Carauacense.	Caravaca.
	Seguritanum.	Segura.
	Huetense.	Huete.
	Talabricense.	Talauera.
	Oropesanum.	Oropesa.
	Almagrense.	Almagro.
	S. Clementis.	S. Clemente.
	Almonozilense.	Almonozil.
Domus Probationis Villaregiensis.		Villarejo.

Residen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Residentia Naualcarnerensis. *Naualcarnero.*
Residentia IESV Montani. *Jesu del Monte.*
Socij 663.

PROVINCIA CASTELLANA

Continet Castellam Veterem, Regna Legionense, Galleciæ, Nauarræ, & Cantabriam.

Vallisoleti	Collegium S. Ignatij. Colleg. S. Ambrosij. Colleg. Anglicanum.	*Valladolid.*
Salmanticæ	Coll. Salmanticense. Colleg. Hibernorum.	*Salamanca.*
Collegium Burgense.		*Burgos.*
Collegium Metinense.		*Medina.*
Collegium Segobiense.		*Segouia.*
Collegium Abulense.		*Auila.*
Collegium Palentinum.		*Palencia.*
Compostellæ	Colleg. Compostellanum. Collegium Hibernorum.	*Santiago.*
Collegium	Pampilonense.	*Pampelona.*
	Legionense.	*Leon.*
	Lucronense.	*Logroño.*
	Ouetense.	*Ouiedo.*
	Numantinum.	*Soria.*
	Santanderense.	*Santander.*
	Montis regalis.	*Monterey.*
	Monfortense.	*Monforte.*
	Arcualense.	*Arenalo.*
	Vergarense.	*Vergara.*
	Tudelanum.	*Tudela.*
	Bilbaense.	*Bilbao.*
	Bellimarense.	*Bellimar.*
	Villæ-franchæ Gall.	*Villa-franca.*
	S. Sebastiani.	*S. Sebastian.*
	Orense.	*Orense.*
	Taurense.	*Toro.*
Domus Probat. Villagarciensis.		*Villa-garcia.*
Residentia Azcoitana.		*Ascoitia.*

Socij 562.

PROVINCIA ARAGONENSIS

Continet Regna Aragoniæ, Valentiæ, Catalaunia & Maioricæ.

Valentiæ	Domus Professa. Collegium Valentinum.	*Valentia.*
Collegium	Barcinonense.	*Barcelona.*
	Cæsarauguſtanum.	*Zaragoza.*
	Maioricense.	*Mallorca.*
	Gerundense.	*Girona.*
	Gandiense.	*Gandia.*
	Bilbilitanum.	*Calatayud.*
	Turiasonense.	*Taraçona.*
	Vrgellense.	*Vrgel.*
	Oscanum.	*Huesca.*
	Ilerdense.	*Lerida.*
	Perpinianense.	*Perpiñan.*
	Manresanum.	*Manresa.*
	Vicense.	*Vique.*
Domus Probationis Tarraconensis.		*Tarragona.*

Socij 444.

PROVINCIA BAETICA

Continet Regna Andaluſiam, Cordubam & Granadam.

Hispali	Domus Professa. Collegium Hispalense. Domus Probationis. Collegium S. Mariæ. Seminarium Anglicanum. Seminarium Hibernorum.	*Sanilla.*
Collegium	Triguerense.	*Trigueros.*
	Gaditanum.	*Cadiz.*
	Marchenense.	*Marchena.*
	Cordubense.	*Cordoua.*
	Granatense.	*Granada.*
Baëzæ	Collegium Baëzanum. Domus Probationis.	*Baeza.*
Collegium	Malacense.	*Malaga.*
	Xerense.	*Xerez.*
	Cazorlanum.	*Cazorla.*
	Vbedanum.	*Vbeda.*
	Astigitanum.	*Ezija.*
	Guadixense.	*Guadix.*
	Frexenalense.	*Frejenal.*
	Montellanum.	*Montilla.*
	Carmonense.	*Carmona.*
	Antiquetanum.	*Antequera.*
	Ossunense.	*Ossuna.*
	Anduxarense.	*Anduxar.*
	Vtrerense.	*Vtrera.*
	Moronense.	*Moron.*
Residentia Giennensis.		*Iaen.*
Residentia Lucenensis.		*Lucena.*

Socij 633.

IN GALLIA

Prouinciæ quinque: quarum tres priores soli subsunt Regi Christianissimo.

PROVINCIA FRANCIÆ

Continet Insulam Franciæ, Picardiam, Belsiam, Normanniam, Britanniam, & regiones ad fluuium Ligerim. Item Missiones ad Residentias in Nouâ Francia, & in Græciâ sub Turcâ.

Parisijs	Dom. Prof. S. Ludouici. Collegium Claromont. Domus Probationis. Colleg. Conuictorum. Resid. Pontisarensis.	*Paris.*
Bituricæ	Colleg. Bituricense. Colleg. Conuictorum.	*Bourges.*
Flexiæ	Collegium Flexiense. Colleg. Conuictorum.	*La Fleſche.*
Rothomagi	Coll. Rothomagense. Domus Probationis. Seminar. Ioyeusæum.	*Rouen.*
Collegium Niuernense.		*Neuers.*
Collegium Augense.		*Eu.*
Collegium Rhedonense.		*Rhenes.*
Collegium Ambianense.		*Amiens.*
Collegium Molinense.		*Moulins.*

Colle-

Collegium Aurelianense.		*Orleans.*
Collegium Cadomense.		*Caen.*
Collegium Corisopitense.		*Quinpercorentin.*
Collegium Blesense.		*Blois.*
Residentia	Alençonienſis.	*Alençon.*
	Deppensis.	*Dieppe.*
	Canadensis.	*Canada.*

Socij 590.

PROVINCIA AQVITANIÆ

Continet à Ligeri ad Pyrenæos viciniorem Oceano Aquitanico tractum cum Bearniâ in ipsis montis faucibus.

Burdigalæ	Dom. Professa S. Xauerij. Collegium Burdigalense. Domus Probationis. Residentia S. Macarij.	*Bordeaux.*
Collegium	Aginnense.	*Agen.*
	Petrocoricense.	*Perigueux.*
	Lemouicense.	*Limoges.*
	Pictauiense.	*Poictiers.*
	Xantonense.	*Xaintes.*
	Tutellense.	*Tulles.*
	Palense.	*Pau.*
	Engolismense.	*Engoulesme.*

Socij 320.

PROVINCIA TOLOSANA

Continet vtramque Languedociam, præcipuam Galliæ Narbonensis partem, à Garumnâ ad Rhodanum.

Tolosæ	Domus Professa S. Ignatij. Collegium Tolosanum. Domus Probationis. Collegium Conuictorum.	*Toulouse.*
Collegium	Turnonense.	*Tournon.*
	Billomense.	*Billom.*
	Mauriacense.	*Mauriac.*
	Ruthenense.	*Rodes.*
	Auscitanum.	*Auchs.*
	Anicience.	*le Puy.*
	Biterrense.	*Beziers.*
	Cadurcense.	*Caors.*
	Auriliacense.	*Aurillac.*
	Albenacense.	*Aubenas.*
	Carcassonense.	*Carcassone.*
	Albiense.	*Alby.*

Socij 400.

PROVINCIA LVGDVNENSIS

Continet agrum Lugdunensem, Delphinatum, & Prouinciam sub Rege Christianissimo; Ditionem Auenionensem Sedis Apostolicæ, Comitatum Burgundiæ sub Rege Catholico, & Sabaudiam proprio Duci subiectam.

Lugduni	Collegium Lugdunense. Domus Probationis. Collegium Conuictorum.	*Lyon.*
Auenione	Colleg. Auenionense. Domus Probationis.	*Auignon.*
Dolæ	Collegium Dolanum. Collegium Conuictorum.	*Dole.*
Collegium	Cambèrience.	*Chambery.*
	Bisuntinum.	*Besançon.*
	Viennense.	*Vienne.*
	Ebredunense.	*Ambrun.*
	Carpentoractense.	*Carpentras.*
	Roannense.	*Roane.*
	Vesulanum.	*Vesoul.*
	Aquense.	*Aix.*
Residentia Massiliensis.		*Marseille.*
Residentia Gratianopolitana.		*Grenoble.*

Socij 476.

PROVINCIA CAMPANIÆ

Continet Campaniam & Ducatum Burgundiæ sub Rege Christianissimo, & Lotharingiam proprio Duci subiectam.

Mussiponti	Collegium Mussipontan. Coll. Conuictorum cum Seminario Metensi.	*Pont à Mousson.*
Rhemis	Colleg. Rhemense. Colleg. Conuictorum.	*Rheims.*
Virduni	Collegium Virdunense. Colleg. Conuictorum.	*Verdun.*
Collegium Diuionense.		*Dijon.*
Nancæi	Colleg. Nancæianum. Domus Probationis.	*Nancy.*
Collegium	Carolopolitanum.	*Charle-ville.*
	Augustodunense.	*Autun.*
	Catalaunense.	*Chaalons.*
	Barrense.	*Barleduc.*
	Caluomontanum.	*Chaumont.*
	Antissiodorense.	*Auxerre.*
	Metense.	*Metz.*
	Senonense.	*Sens.*
Residentia Lingonensis.		*Langres.*

Socij 370.

IN BELGIO

Prouinciæ duæ.

PROVINCIA FLANDRO-BELGICA,

Quà mari vicinior, idiomate Teutonico seu Flandrico loquitur; continet Brabantiam, Flandriam, partem Geldriæ sub Rege Catholico, & Missiones, ac Residentias Hollandicas in VIII. Prouincijs Ordinum Confœderatorum.

Antuerpiæ	Domus Professa. Colleg. Antuerpiense.	*Antwerpen.*
Collegium	Aldenardense.	*Oudenaerde.*
	Aloſtanum.	*Aelſt.*
	Belliolanum.	*Belle.*
	Brugense.	*Brugghe.*
	Bruxellense.	*Bruſſel.*
	Casletense.	*Caſſel.*
	Cortracense.	*Cortryck.*
	Gandense.	*Ghendt.*
	Iprense.	*Ipren.*
	Louanience.	*Louen.*
	& Domus Probationis Mechliniensis.	*Mechelen.*
	Ruræmondanum.	*Ruremonde.*

Collegium Siluæ-Ducense. 's Hertogenboſch.
Collegium Traiectense. Maestricht.
Collegium Winocibergense. S. VVinoxbergh.
Residentia Dunkercana. Dunkercke.
Residentia Hallensis. Halle.
Residentia Bredana. Breda.
Residentia Lyrana. Lyer.
Residentiæ Hollandicæ. Hollandt.
Missiones { Castrensis. / Naualis.
Socij 801.

PROVINCIA GALLO-BELGICA,

Quà Franciæ contigua, Gallico idiomate vtitur; continet Artesiam, Hannoniam, Gallo-Flandriam, Luxemburgum, Namurcum, &c. sub Rege Catholico, & Diœcesim Leodiensem sub proprio Principe.

Duaci { Collegium Duacense. / Seminarium Scotorum. } Douay.
Collegium Audomarense. Saint Omer.
Tornaci { Colleg. Tornacense. / Dom. Probationis. } Tournay.
Collegium Leodiense. Liege.
Collegium Insulense. Lille.
Montibus { Collegium Montense. / Seminarium B. Mariæ. } Mons.
Collegium { Valencenense. Valenciennes. / Atrebatense. Arras. / Cameracense. Cambray. / Luxemburgense. Luxembourg. / Namurcense. Namur. / Dionantense. Dinant. / Hesdinense. Hesdin. / Arense. Aire.
Domus tertiæ Probationis Huensis. Huy.
Collegium Malbodiense. Maubeuge.
Collegium Bethuniense. Bethune.
Collegium Niuellense. Niuelles.
Residentia Athensis. Ath.
Residentia Armenteriana. Armentiers.
Socij 773.

PROVINCIA ANGLICANA

Continet Collegia in Belgio Regis Catholici & Diœcesis Leodiensis, & per omnes Angliæ Prouincias.

Collegium Leodiense. / Seminarium. Leege.
Domus Probationis S. Ignatij.
Collegium S. Xauerij.
Residentia S. Mariæ.
Residentia S. Michaëlis.
Seminarium Audomarense. S. Omer.
Residentia S. Dominici.
Collegium B. Aloysij.
Domus Probationis Watenensis. Wattenes.
Residentia S. Annæ.
Residentia S. Georgij.
Domus tertiæ Probat. Gandauensis. Gendt.
Residentia B. Stanislai.
Residentia B. Francisci Borgiæ.
Socij 267.

Sunt huius nationis prætereà

IN ITALIA

Collegium Anglicanum Romæ. Roma.

IN HISPANIA

Collegium Anglicanum Madriti. Madrid.
Collegium Anglic. Vallisoleti. Valladolid.
Seminarium Anglicanum Hispali. Sevilla.

IN HIBERNIA

Residentiæ aliquot.

Sunt huius nationis in HISPANIA

Colleg. Hibernorum Salmanticæ. Salamanca.
Collegium Hibern. Compostellæ. Santiago.
Seminarium Hibernorum Hispali. Sevilla.
Seminarium Hibernorum Olissipone. Lisboa.

IN SCOTIA

Residentiæ aliquot.

Sunt huius nationis in ITALIA *&* BELGIO

Collegium Scotorum Romæ. Roma.
Seminarium Scotorum Duaci. Douay.

IN GERMANIA

Prouinciæ quinque: harum tres in Imperio continent liberas ciuitates, aliasq; sub sequentibus Principibus.

PROVINCIA RHENI INFERIORIS

Belgio contigua, distenditur à Mosellâ fluuio ad Oceanum Germanicum: continet Diœceses sub Electoribus Colonien. & Trenerensi, alijsq; Ecclesiasticis Principibus: item Cliuiam, VVesteraniam, & Montensem Ducatum, sub Principibus Brandenburgico, Neoburgico, Nassouio.

Collegium Colonense. Colen.
Treuiris { Collegium Treuirense. / Domus Probationis. } Trier.
Collegium { Confluentinum. Coblentz. / Paderbornense. Paderborn. / Monasterienſe. Munster. / Hildeshemiense. Hildesheim. / Embricense. Emmerich. / Aquisgranense. Aachen. / Dusseldorpense. Dusseldorp. / Osnaburgense. Osenbrug.
Residentia Sigenensis. Sigen.
Residentia Bonnensis. Bon.
Residentia Nouesiana. Nuys.
Residentia Lipstadiana. Lapstadt.
Residentia Sanctensis. Sanct.
Socij 406.

PROVINCIA RHENI SVPERIORIS

Continet Diœcesim Electoris Moguntini ad Rhenum in Thuringiâ & Eysfeldiâ; Franconiam & Buchoniam, sub suis Ecclesiasticis

eis Principibus, Palatinatum Inferiorem sub Rege Catholico & Electore Bauaro, Alsatiam Inferiorem sub Austriacis & Episcopo Argentinensi, Marchionatum Badensem, &c.

Collegium Moguntinum. / Seminarium. Meintz.
Collegium Spirense. Speir.
Collegium Herbipolense. / Seminarium. VVirtzburg.
Collegium Fuldense. / Seminarium. Fuld.
Colleg. Heiligenstadiense. Heiligenstad.
Collegium Molshemiense. / Seminarium. Molsheim.
Collegium Bambergense. / Seminarium. Bamberg.
Collegium Wormatiense. VVormbs.
Collegium Hagenoense. Hagenavv.
Collegium Erfordianum. Erfurt.
Collegium Sletstadianum. Schletstad.
Colleg. Aschaffenburgense. Aschaffenburg.
Residentia Badensis. Baden.
Residentia Rubeacensis. Russach.
Residentia Fridslariensis. Fridslar.
Residentia Heidelbergensis. Heidelberg.
Residentia Creutzenacensis. Creutzenach.
Residentia Neustadiana. Neustad.
Residentia Brueshalensis. Bruchsal.
Socij 434.

PROVINCIA GERMANIÆ SVPERIORIS

Continet Palatinatum & Ducatum Bauariæ sub suo Electore; Tirolim, Alsatiam Superiorem, Brisgoiam sub Austriacis; Respublicas Heluetiam & Valesiam, & varias Diœceses sub suis Episcopis.

Collegium Ingolstadiense. / Seminarium S. Ignatij. Ingolstad.
Collegium Dilinganum. / Seminarium S. Hieronymi. Dilingen.
Collegium Monachiense. Munchen.
Collegium Augustanum. Augspurg.
Collegium Oenipontanum. Inspruck.
Collegium Halense. Hall.
Collegium Lucernense. Lucern.
Colleg. Friburgense / Heluetiorum. Friburg in Schvveitzerland.
Collegium { Ratisponense. Regenspurg. / Bruntrutanum. Bruntrutt. / Constantiense. Costentz. / Eystadiense. Aystad. / Ensishemianum. Ensisheim. / Neoburgense. Neuburg. / Mindelheimense. Mindelheim. / Friburgense / Brisgoiæ. Friburg in Brisgavv.
Domus Probat. Landspergensis. Landsperg.
Domus Oetingana. Oetingen.
Residentia Eberspergensis. Ebersperg.
Residentia Biburgensis. Biburg.
Residentia Sedunensis. Sitten.
Residentia { Brigensis. Brigen. / Donawertana. Donnevvert. / Fuessensis. Fuessen. / Ambergensis. Amberg. / Chamensis. Chamb. / Nouofori. Neumart. / Tridentina. Trent. / S. Morandi. S. Morand. / Elwacensis. Elvvangen.
Socij 706.

PROVINCIA AVSTRIÆ

Continet Regna Hungariæ, Slauoniæ, Croatiæ; Archiducatum Austriæ; vtramque Styriam, Carinthiam, Carniolam, Goritiam, Istriam sub Cæsaribus Austriacis: item Missiones ad Residentias Transiluaniæ, & ditionem Regno Hungarico à Turcis ereptam.

Viennæ { Domus Professa. / Collegium Viennense. / Seminarium Viennense. / Seminar. Hungaricum. } VVien.
Collegium Græcense. / Seminarium. Gratz.
Collegium Labacense. Labach.
Collegium Clagenfurtense. Clagenfurt.
Collegium Zagrabiense. Agram.
Collegium Lincense. Lintz.
Collegium Passauiense. Passavv.
Collegium Hommonense. Hommonay.
Collegium Tyrnauiense. / Seminarium. Tyrnavv.
Collegium Crembsense. Crembs.
Collegium Goritiense. Gorti.
Collegium Iudenburgense. Iudenburg.
Collegium Tergestinum. Triest.
Domus Probationis Leobiensis. Leuben.
Residentia S. Bernardi. S. Bernhart.
Residentia Millestadiensis. Milstad.
Residentia Eberndorffensis. Ebernsdorff.
Residentia Plettriensis. Plettria.
Residentia Traunkirchensis. Traunkirch.
Residentia Posoniensis. Presburg.
Residentia Iauarinensis. Rab.
In Transiluaniâ { Colleg. Claudiopol. / Coll. Alba Iuliense. } *Colosvvar. / *Earuvar.
Socij 450.

PROVINCIA BOHEMIÆ

Continet Regnum Bohemicum, eique vnitas Silesiam & Moraniam sub Cæsaribus Austriacis.

Pragæ { Domus Professa. / Collegium Pragense. / Seminarium. } Prag.
Collegium Olomucense. / Seminarium. Olmutz.
Collegium Crumlouiense. Cromlavv.
Collegium Commotouiense. Commotavv.
Collegium Nouodomense. Nevvhaus.
Collegium Glacense. Glatz.
Collegium Nissense. Neisse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Collegium Giczinienſe. *Gitſchin.*
Collegium Znoymenſe. *Znoim.*
Collegium Iglauienſe. *Igla.*
Domus Probationis Brunenſis. *Brun.*
Reſidentia Holeshouienſis. *Holiſchovv.*
Reſidentia Kuttenbergenſis. *Kuttenberg.*
Reſidentia Glogouienſis. *Glogavv.*
Socij 287.

IN POLONIA

Prouinciæ duæ ſub proprio Rege.

PROVINCIA POLONICA

Diſtenditur à mari Baltico ad Pontum Euxinum: continet vtramque Poloniam, Ruſſiam Rubram, vtramque Volhiniam, Podoliam & Pomerelliam.

Cracouiæ { Domus Profeſſa. / Coll. Cracouienſe. / Domus Probationis. } *Crakovv.*

Collegium { Poſnanienſe. *Poznan.* / Caliſſienſe. *Kaliſz.* / Leopolienſe. *Lvvovv.* / Sendomirienſe. *Sendomirz.* / Lublinenſe. *Lublin.* / Iaroſlauienſe. *Iaroſlavv.* / Luceorienſe. *Lucko.* / Torunenſe. *Torun.* / Camenecenſe. *Kamieniecz.* / Gedanenſe. *Gdańsk.* / Rauenſe. *Ravva.* / Oſtrogienſe. *Oſtrog.* / Fauſtouienſe. *Fauſtovvo.* / Breſtenſe. *Brześć.* / Choinicenſis. *Choynica.*

Reſidentia { Præmiſlienſis. *Przemyſl.* / Mariæburgenſis. *Malburg.* / Croſnenſis. *Croſno.* / Grandentinenſis. *Grondzionz.* / Vinnicenſis. *VVinnica.* / Valcenſis. *VValcz.* / Bydgoſtienſis. *Bydgoſzcz.* / Barenſis. *Bar.*

Socij 532.

PROVINCIA LITHVANIÆ,

Quà Suecia, Moſcouiæ & Tartariæ contigua eſt, continet Lithuaniam, Maſſouiam, Pruſſiam, Liuoniam, & partem maioris Ruſſiæ.

Domus Profeſſa Varſauienſis. *VVarſavva.*

Vilnæ { Domus Profeſſa. / Collegium Vilnenſe. / Domus Probationis. / Seminarium. } *VVilno.*

Colleg. Branſbergenſe. / Seminarium. } *Bransberg.*
Collegium Pultouienſe. *Pultovvsk.*
Collegium Nieſuiſienſe. *Nieſvviez.*
Collegium Lomzenſe. *Lomza.*
Collegium Polocenſe. *Polock.*
Collegium Vendenſe. *VVenda.*
Collegium Rigenſe. *Riga.*
Collegium Derpatenſe. *Derpt.*
Collegium Orſzenſe. *Orſza.*
Collegium Krozenſe. *Kroſa.*
Collegium Smolenſcenſe. *Smolensk.*
Collegium Plocenſe. *Plocko.*
Reſidentia Grodnenſis. *Grodno.*
Reſidentia Vornienſis. *VVorna.*
Socij 468.

IN IMPERIO ORIENTALI TVRCICO

Sub varijs Prouinciis.

Reſidentia Chienſis. *Scio.*
Reſid. Conſtantinopolitana. *Conſtantinopoli.*
Reſidentia Smyrnenſis. *Smirna.*
Reſidentia Belgradenſis. *Belgrado.*
Quinqueecclefienſis. *Cinque chieſe.*

Item
Collegium Græcorum } Romæ. *Romæ.*
Collegium Maronitarum.

IN INDIA ORIENTALI

Prouinciæ duæ ſub Regibus Catholico, aliiſq; illi confœderatis.

PROVINCIA GOANA

Continet loca maritima Africæ & Aſiæ à Capite Bonæ ſpei ad ipſam vſque Goanam ditionem: item Imperium Magni Abaſſini in Africâ, & Regnum Mogoris in India interiore.

Goæ { Domus Profeſſa. / Collegium vetus S. Pauli. / Noſocomium SS. Regum. / Collegiũ nouum S. Pauli. / Domus Probationis. / Seminarium ſanctæ Fidei. } *Goa.*

Collegium Salſetanum cum 19. Reſid. *Salſett.*
Collegium Chaulenſe. *Chaul.*
Collegium Tanaenſe cum 5. Reſident. *Tana.*
Colleg. Bazainenſe cum 4. Reſident. *Baçaim.*
Collegium Damanenſe. *Damam.*
Colleg. Mozambiquium cum Reſidentijs. } *Moçambiqu.*
Reſidentia Taraporenſis. *Tarapor.*
Collegium Dienſe. *Dio.*
Miſſio Æthiopica cum 4. Reſidentijs. *Ethiopia.*
Reſid. Mogorenſis cum 3. Reſidentijs. *Mogor.*
Reſidentia Bandorenſis. *Bandora.*
Socij 320.

PROVINCIA MALABARICA

Continet Indiam Vlteriorem, tam continentem, quam varias inſulas, quà Goâ Malacam & ad Molucas nauigatur, & in iis Regna Bengalam, Peguanum, Calecutanum, Narſinganum, Iaſanapatanum.

Colleg. Coccinenſe cum 4. Reſid. } *Cochim.*
Domus Probationis. *Santiago.*

Reſidentia { S. Iacobi. *S. Andræ.* / S. Andreæ. *Calecut.* / Calecutana. *Tanor.* / Tanorenſis. *Colle-*

Collegium Cranganorenſe. *Cranganor.*
Seminarium Vaipicotanum. *Vaipicota.*
Reſidentia Paliporenſis. *Palipor.*
Collegium Coulanenſe. *Coulam.*
Collegium Piſcariæ. *Coſta da Peſcaria.*
Colleg. Tutucurinenſe cũ Reſid. *Tutucurim.*
Colleg. Columbenſe cum 7. Reſid. *Columbo.*
Colleg. Nagapatanum inchoatũ. *Nagapatan.*
Colleg. S. Thomæ cum 4. Reſid. *S. Thome.*
Collegium Peguanum inchoatum. *Pegũ.*
Collegium Bengalenſe inchoatum. *Bengala.*
Collegium Malacenſe. *Malaca.*
Domus Ternatenſis cum Reſidentijs Molucenſibus. } *Ternate e Malucco.*

Reſidentia { Madurenſis. *Madurè.* / Golimenſis. *Golim.* / Manarenſis. *Manar.* / Tauanapatenſis. *Tauanapatan.* / S. Michaëlis. *S. Miguel.* / Inſularum Mori. *Ilhas de Moro.* / Inſulæ Siao. *Ilha Siao.*

In Regno Iafanapatenſi, Reſid. 6. *Iafanapatan.*
Socij 190.

IN INSVLIS PHILIPPINIS

Prouincia vna ſub Rege Catholico.

Collegium Manilanum. / Seminarium Manilanum. } *Manilla.*
Collegium Zebuenſe. *Zebù.*
Domus Probationis S. Petri. *de S. Pedro.*

Reſidentia { Antipolana. *Antipol.* / Taytayenſis. *Taytay.* / Boolana. *Bool.* / Dulacenſis. *Dulac.* / Carigarenſis. *Carigara.* / Tinagonenſis. *Tinagon.*

Socij 128.

IN REGNO SINARVM

Viceprouincia ſub proprio Monarchâ.

Collegium Pachinenſe inchoatum. *Paquim.*
Collegium Nanchinenſe inchoatũ. *Nanquim.*
Reſidentia Xauchenſis. *Xauceo.*
Reſidentia Kiatienſis. *Kiatim.*
Reſidentia Hancheuenſis. *Hancheu.*
Reſidentia Hamhayenſis. *Hamhay.*
Socij 30.

IN COCINCINA

Reſidentia { Taifoenſis. / Pullocambi cum aliis duabus. } *Taifo. Pullocambi.*

IN IAPONIA

Prouincia vnà, continet plurima Regna eidem Monarchæ ſubiecta; & Macaum in portu Chinenſi, ſub Rege Catholico.

Nangaſachij { Collegium. / Domus Probationis. } *Nangaſachi.*
Reſidentia Xenodochij. *do Hoſpital.*
Reſidentia Miſericordiæ domus. } *Caſa da Miſericordia.*

Arimæ { Collegium Arimenſe.* / Seminarium Arimenſe.* } *Arima.*
Collegium Meacenſe.* *Meaco.*
Collegium Macaenſe. *Macao.*

Reſidentia { Vracamenſis.* *Vracami.* / Tonenſis.* *Toni.* / Fudoyamenſis.* *Fudoyama.* / Iſafayenſis.* *Iſafay.* / Xiquenſis.* *Xiqui.* / Cocuræ.* *Cocura.* / Notçu.* *Notçu.* / Ozacenſis.* *Ozaca.* / Firoximenſis.* *Firoxima.* / Tacatenſis. *Tacata.* / Ariyenſis. *Ariye.* / Cuchinotçu. *Cuchinotçu.* / Conzzuræ. *Conzzura.*

Domus Facatenſis. *Facata.*

Reſidentia { Amaguenſis. *Amagui.* / Yanagauenſis. *Yanagana.* / Bungenſis. *Bungo.* / Xinguenſis. *Xinga.* / Fuximenſis. *Fuximi.* / Sacayenſis. *Sacay.* / Foccocenſis. *Foccocu.*

Socij 140.

IN AMERICA

Prouinciæ quinque ſub Rege Catholico aliiſq; barbaris nationibus.

PROVINCIA MEXICANA

Continet Americam Septemtrionalem, vulgò Hiſpaniam Nouam, & vicinas prouincias, quæ à gradu decimoquarto infra Tropicum Cancri verſus Septemtrionem extenditur America.

Mexici { Domus Profeſſa. / Collegiũ Mexicanum. / Domus Probationis. / Seminar. Mexicanum. } *Mexico.*
Collegium Guaxacanum. *Guaxaca.*
Collegium Guadalaxarenſe. *Guadalaxara.*
Collegium S. Ildefonſi. / Colleg. Spiritus ſancti. / Seminar. Angelopolit. } *Puebla de los Angelei.*

Collegium { Vallifoleranum. *Valladolid.* / Paſquarenſe. *Paſquaro.* / Tepozotlanum. *Tepozotlan.* / Guatimalenſe. *Guatimala.* / Zacatecanum. *Zacatecas.* / Meridanum. *Merida.* / S. Ludou. Potoſi. *S. Luis Potoſi.* / Queretarenſe. *Queretaro.* / Realexanum. *Realejo.*

Reſidentia { Veræ Crucis. *Vera Cruz.* / Cinaloenſis. *Cinaloa.* / Guadianæ. *Guadiana.*

Reſid. Nouæ Granatæ. *de la Nueua Granada.*
Reſidentia Maienſis. *de Mayo.*
Reſidentia Tepeguana. *de Tepeguanes.*
Reſidentia Topiana. *de Topia.*
Reſidentia S. Andreæ. *de S. Andres.*
Socij 365.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROVINCIA NOVI REGNI GRANATENSIS

Continet Terram Firmam, nouum Regnum Granatense, Nouam Andaluziam, Popayarum, &c. circa lineam Æquinoctialem, ad gradum 14. versus Septemtrionem.

In S. Fide	Collegium S. Fidei.	Santa Fee.
	Semin. S. Bartholomæi.	
Domus Probationis.		Quito.
Collegium Quitense.		
Seminarium Quitense.		
Collegium Carthaginense.		Cartagena.
Domus Probationis Tungensis.		Tunja.
Collegium Pampilonense.		Pamplona.
Residentia Partamana.		Panamà.
Residentia Caxicana.		Caxica.
Residentia Duytamensis.		Duytama.
Residentia S. Annæ.		S. Anna.
Residentia Vndensis.		Onda.

Socij 200.

PROVINCIA PERVANA

Continet Peruuiam à lineâ Æquinoctiali ad Tropicum Capicorni.

Limæ	Collegium Limense.	Lima.
	Domus Probationis.	
	Seminarium Limense.	
	Residentia S. Iacobi.	
Collegium Arequipense.		Arequipa.
Collegium Cuzchense.		Cuzco.
Seminarium Cuzchense.		
Collegium Potosinum.		Potosi.
Colleg. Platense seu Chuquisaquense.		de la Plata.
Seminarium Chuquisaquense.		
Collegium Pacense.		de la Paz.
Collegium Guamanganum.		Guamanga.
Residentia Iulensis.		Juli.
Residentia S. Crucis de la Sierra.		S. Cruz de la Sierra.
Collegium Orruri.		Orruro.
Collegium Pisquense.		Pisco.
Collegium Callaense.		Callao.
Collegium Truxillanum.		Truxillo.

Socij 390.

VICE-PROVINCIA CHILENSIS

Infra Tropicum Capricorni, inter Peruanum Regnum & Fretum Magalanicum, ad Oceanum Pacificum.

Collegium Chilense.	Chile.
Collegium Conceptionis.	de la Concepcion.
Collegium Mendozanum.	Mendoza.
Domus Probar. Vallis de Bucaleno.	Valle de Bucaleno.

Socij 60.

PROVINCIA PARAQVARIÆ

Inter Fretum Magalanicum & Brasiliam, infra & circa Tropicum Capricorni, versus Oceanum Atlanticum.

Cordubæ	Collegium Cordubense.	Cordoua.
	Domus Probationis.	
Collegium Assumptionis.		de la Assumpcion.
Collegium S. Michaëlis Tucumanensis.		de S. Miguel de Tucuman.
Collegium Boni aëris.		Buenos ayres.
Collegium S. Fidei.		de santa Fee.
Collegium S. Iacobi del Estero.		Santiago del Estero.
Collegium Estequense.		Estero.

Socij 121.

PROVINCIA BRASILIÆ

Intrà lineam Æquinoctialem & Tropicum Capricorni, ad mare Atlanticum.

Collegium Bayense.		Baya.
Residentia S. Spiritus.		Espirito santo.
Residentia S. Ioannis.		San Joam.
Residentia S. Antonij.		S. Antonio.
Residentia S. Sebastiani.		S. Sebastiam.
Residentia B. Virginis.		B. Virgem.
Colleg. Portus securi inchoatum.		Porto seguro.
Domus Ilhæorum.		Ilheos.
Pernambuci	Collegium Pernambuc.	Pernambuco.
	Resid. B. V. Concept.	
	Residentia S. Andreæ.	
	Residentia S. Michaël.	
	Residentia S. Ioan. Bapt.	
	Residentia Maranha.	
	Residentia Arrecifensis.	
Fluminis Ianuarij	Collegium Flum. Ianuarij.	Rio de Janeiro.
	Residentia S. Barnabæ.	
	Domus Spiritus sancti.	
	Residentia S. Ignatij.	
	Resid. B. Virg. Assumpt.	
	Residentia Sanctorum.	
Residentia S. Pauli.		S. Paulo.
Domus Piratiningæ.		Piratininga.
Domus Sanctorum.		Dos Santos.
Residentia Capitis frigidi.		Cabo frio.

Socij 180.

IN NOVA FRANCIA

Sub Rege Christianissimo.

Residentia Canadensis.	Sub Prouinciâ Franciæ in Galliâ.

CATALOGI AVGMENTVM.

Atque has annos abhinc quatuordecim Societas per orbem adiuerat sedes: quæ deinde mutatio, quæ accessio facta sit, ab iis vulgabitur, penes quos vniuersi Ordinis notitia est & cura: nobis tamen, ea quæ per occasionem variis è locis intelleximus, visum est non prætermittere.

IN ITALIA.

Ad Prouinciam ROMANAM.

Collegium Hibernorum Romæ.
Domus Probationis Florentiæ.
Collegium Vrbeuetanum.
Collegium Pistoriense.
Collegium Fabrianense.
Collegium Burgiense.
Collegium Rapusinum.
Residentia Cacciabellensis.
Residentia Asturnarensis.

Ad Prouinciam VENETAM.

Domus Probationis Bononiensis.
Collegium Ariminense.
Collegium Buxetanum.
Seminarium Rauennatense.
Residentia Bagnacaballensis.
Residentia Cotignolensis.

Ad Prouinciam MEDIOLANENSEM.

Collegium Papiense.
Collegium Cuneense.
Domus Probationis Cheriensis.
Residentia Bormiensis.
Residentia Lanciana.

Ad Prouinciam NEAPOLITANAM.

Collegium Paulense.
Seminarium Nobilium Neapoli.

IN SICILIA

Ambæ Prouinciæ in vnam coaluerunt: acceſsêre,

Collegium S. Francisci Xauerij Panormi.
Collegium S. Francisci Xauerij Messanæ.
Collegium Siciliense.
Collegium Salemitanum.

IN HISPANIIS.

Ad Prouinciam LVSITANIÆ.

Collegium Eluense.

Ad Prouinciam TOLETANAM.

Collegium Guadalaxarense.
Collegium Pacis Iuliæ.
Collegium Llerenense.
Collegium Trugillense.
Collegium Caceresense.
Residentia: Aymeliensis. Alcarazensis.

Ad Prouinciam CASTELLANAM.

Residentia Oxomensis.

Ad Prouinciam ARAGONENSEM.

Collegium Segobricense.
Residentia Dertusensis.
Residentia Ilicitana.
Residentia Xacensis.

Ad Prouinciam BAETICAM.

Collegium S. Iacobi Baëzæ.
Collegium Sanlucarense.
Collegium Stepense.

Ad Prouinciam BRASILIÆ.

Collegium S. Ludouici.
Collegium inchoatum S. Pauli.

IN GALLIA.

Ad Prouinciam FRANCIÆ.

Collegium Turonense.
Collegium Venetense.
Collegium Alençonienſe.
Residentia Siluanectensis.
Residentia Maclouiopolitana.
Residentia Martiningana.

Ad Prouinciam AQVITANIÆ.

Collegium Rupellanum.
Residentia Marinensis.
Residentia Fonteniana.

Ad Prouinciam TOLOSANAM.

Collegium Montepessulanum.
Collegium Montealbanum.
Collegium Apamiense.

Ad Prouinciam LVGDVNENSEM.

Collegium Lugdunense trans Ararim.
Collegium Cabillonense.
Collegium Arelatense.
Collegium Nemausense.
Domus Professa Gratianopolitana.
Residentia Pontissalienſis.
Residentia Graiacensis.
Residentia Salinensis.
Residentia Matisconensis.
Residentia Burgensis.
Residentia Foroiulienſis.
Residentia Vallis Augustæ.

IN BELGIO.

Ad FLANDRO-BELGICAM.

Collegium Dunkercanum.
Collegium Hallense.
Collegium Bredanum.
Domus tertiæ Probationis Lyrana.
Collegium Conuictorum Antuerpiæ.
Variæ Residentiæ Hollandicæ.

Ad GALLO-BELGICAM.

Collegium Athense.
Domus tertiæ Probationis Armenteriana.

IN ANGLIA.

Ad Prouinciam ANGLICANAM.

Collegium Immaculatæ Conceptionis.
Collegium Apostolorum.
Residentia Marilandiæ in Virginiâ.

IN HIBERNIA

Viceprouinciâ.

Residentia Dublinensis.
Residentia Waterfordiensis.
Residentia Carcaensis.
Residentia Kilkenensis.
Residentia Pontanensis.
Residentia Cassiensis.
Residentia Lembricensis.
Residentia Galuensis.
Residentia Clonmelensis.
Residentia Rossensis.
Eiusdem nationis Coll. Hibernicum Romæ.

IN

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN GERMANIA.

Ad Prouinciam RHENI INFERIORIS.

Collegium Monasterienſe Eiffliæ.
Collegium Halberſtadienſe.
Collegium Coſlarienſe.
Collegium Mindenſe.
Collegium Hamelienſe.
Collegium Stadenſe.
Collegium Sigenenſe.
Collegium Verdenſe.
* *Addenda ad Prouinciam* AVSTRIAE. Collegium Cosfeldienſe.
Col. Styrenſe. Residentia Marcodurana.
Leobienſe. Residentia Sittardienſis.
Poſonienſe. Residentia Haddemarienſis.
Residentiæ Miſſio Meppenſis.
Sopronienſis. Miſſio Friſiæ Orientalis.
Turozenſis. Miſſio Blanckenbergenſis.
Varaſdinenſ.
Comorinenſ.
Palatinalis.
Caſſouienſis.
Sarzmarienſis.
IX. Seminaria noua.

Ad Prouinciam SVPERIORIS RHENI.

Collegium Heidelbergenſe.
Domus Germersheimiana.

Ad Prouinciam GERMANIÆ SVPERIORIS.

Collegium Burchuſianum.
Collegium Straubingenſe
Collegium Landishutanum.
Collegium Ambergenſe.
Collegium Tridentinum.
Collegium Colmarienſe.
Residentia { Stutgardienſis, Tubingana, Bachanangenſis, Coppingenſis } in Wirtenbergiâ.
Residentia ad S. Annam Auguſtæ.
Residentia Briſaacenſis.
Residentia Lindauienſis.
Residentia Memmingenſis.
Residentia Kauffburana.
Residentia Oliuetana ſiue Tannenſis.
Miſſio Zellenſis.
Miſſio Weidenſis.
Miſſio Sultbachienſis.
Miſſio Turſchenveitenſis.

Ad Prouinciam AVSTRIÆ.

Viennæ { Domus Probationis. Collegium Conuictorum.
Collegium Iaurinenſe.
Collegium Fluminis S. Viti.

**Ad Prouinciam* BOHEMIÆ.

Pragæ { Collegium paruæ Pragæ. Collegium nouæ Pragæ. Collegium Conuictorum. Seminarium S. Wenceſlai.
Brunæ { Collegium Brunenſe. Seminarium Brunenſe.
Kuttenbergæ { Collegium Kuttenbergenſe. Seminarium Kuttenbergenſe.
Collegium Glogouienſe.
Collegium Saganenſe.
Collegium Egranum.
Collegium Lithomericenſe.
Collegium Cremſirienſe.
Collegium Conuictorum Olomucij.
Seminarium Crumlouienſe.
Seminarium Commotouienſe.
Seminarium Nouodomenſe.
Seminarium Glacienſe.
Seminarium Niſſenſe.
Seminarium Giczinienſe.
Seminarium Iglauienſe.

IN POLONIA.

Ad Prouinciam POLONICAM.

Collegium Kiouienſe.

Ad Prouinciam LITHVANICAM.

Residentia Nouogrodnenſis.
Residentia Chocunenſis.

CLara quidem ſunt hîc omnia: ſi tamen plus lucis deſideres, ſic habeto. Quæcumque Domicilia moderationi vnius, in quem non niſi totius Ordinis Præſes poteſtatem habet, commiſſa ſunt, ea Prouinciam conſtituunt, quamuis in diuerſis regionibus ſita. Viceprouinciæ imperfectæ ſunt Prouinciæ. Domus Profeſſorum dicuntur, quibus nullum niſi in alienâ miſericordiâ vitæ ſubſidium eſt: Collegia, vbi cùm noſtris, tum externis inſtituendis ſcholas habemus: Domus Probationum partim vbi Tirones per biennium rudimenta ponunt, partim vbi poſt litteras hauſtas ac traditas reſarcimus, ſi quid de perfectionis deſiderio ſtudiorum occupationes detraxerint; hæc Tertia Probatio dicitur: Miſſiones, dum aliquò mittimur vbi nulla nobis vel certa vel ſtabilis eſt ſedes: Reſidentiæ, vbi pauciores quàm pro perfecto Collegio reſident: Seminaria Conuictorumq; Collegia ſunt, vbi externi ſub curâ noſtrâ ſimul viuunt. His locis qui præſunt, Rectores ferè aut Superiores appellantur: Domus Profeſſorum ſuos Præpoſitos habent. Sic & qui Prouinciæ præfectus eſt, Præpoſitus Prouincialis; qui verò toti Ordini, Præpoſitus Generalis dicitur. Huic quinque aſſiſtunt conſilij ergô. Primus Italiæ ac Siciliæ negotiis potiſſimùm intendit; alter Luſitaniam cum Braſiliâ & Orientis Indiâ; Hiſpaniam & Sardiniam tertius cum Americâ Inſulisq; Philippinis; quartus Galliam; quintus ceteras ad Septemtrionem Prouincias curandas habet.

EXER-

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Gratiarum actio pro tam latè diffusâ Societate, & adhortatio ad Patres: vt illâ & Deo digna ſe præbeant inſtrumenta.

QVOD ſi veris aliquando rationibus fatendum eſt, beneficij magnitudine mortalium merita ſuperari; profectò hoc, de quo agere inſtituimus, eſt huiuſmodi, vt omnem menſuram modumque gratitudinis præteruectum, exornari poſſit potiùs admirando, quàm deprædicari dicendo. Illud etenim eſt, quo ſingulari Dei Optimi Maximi fauore, Societatem principio ſui minimam, maximam propagatione, vſque eò productam cernimus, vt, niſi videremus factum, ne ſperare quidem auderemus. Quod quia non cum vnius alicuius vtilitate coniunctum eſt, ſed cum infinitâ propè hominum multitudine communicatum; tot beneficia complectitur, quot homines: non intra vnius prouinciæ breuiſſimos terminos circumſcriptum, ſed ad vltimas terrarum oras latiſſimè diffuſum, non aliis quàm totius orbis limitibus continetur. atque adeò quot homines peruagatur, quot vrbes, tot decorandum encomiis, tot vocibus celebrandum; vel ad publicam commendationem foris, vel ad priuatam lætitiam domi, vel ad laudem in exedris, vel ad religionem in ſacrariis, vel ad gratitudinem vbique. Quare ſi contrà quàm exſpectare debetis, pro ampliſſimo munere diuinitus collato, minùs liberaliter pleneque gratias egero; rogo quæſoque, ne id imbecillitati dumtaxat meæ, ſed magis diuinæ benignitatis magnitudini, nouo, inquam, atque inuſitato beneficij generi, concedendum exiſtimetis. Nam cùm duplex retribuendi referendique ratio ab altioris ſubſellij Patribus relicta ſit, quarum altera in remunerando quod acceptum eſt, altera in cognoſcendo commemorandoque conſiſtat; munificentiſſimi dona Numinis dignitate prima, magnitudine immenſa, maieſtate præcipua tranſcendunt vicem, mutuum reſpuunt, compenſandi ſuperant facultatem: ſui porrò diffuſione cùm nullis ſint coërcita metis, inde, vnde potiſſimùm difficultas oritur loquendi, ratio naſcitur non tacendi. Verumenimuerò, quoniam, quemadmodum magis animo beneficia quàm mole penduntur, vel peregrino vnde aduecta ſunt ſolo, vel quâ conſtant materiæ nouitate, ita remuneratio voluntate magis quàm re ſæpiùs æſtimatur: arbitror, ſi quidem tam eximiam Dei beneficentiam, quâ par eſt gratâ animi ſignificatione coluerimus, fore vt dici poſſit, primo nos remunerationis debito perfunctos, non quidem potuiſſe, at certè vel maximè cupiuiſſe officium explere gratitudinis. Propiùs igitur mentes veſtras animosque aduertite

Dei beneficia ſuperant omnem gratitudinem.

Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 106.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad eam, de quâ dicere cœpimus, beneficij magnitudinem; ac deinde de referendæ gratiæ æquitate dicam, an neceſſitate, cognoſcite. Mirati nonnumquam ſolemus, à minimo fontis capite ingentia flumina promanare; è minimo ſemine proceras arbores enaſci; ex tenuiſſimâ ſcintillâ vix reſtinguenda incendia excitari. Fons ſanè exiguus ipſa ſui exordio Societas, ab vbere fletu ſcaturiens primi Parentis, profanam militiam ad aram Deiparæ Virginis abdicantis, execrantis: ſed mox in riuos ac torrentes excreſcens, quæ non cæleſtis ſapientiæ flumina protulit? Exile ſemen Ignatij, prima ſunt melioris vitæ deſideria: ſed virtutum maximarum vbertate fecundum, quos fructus genuit optatiſſimæ probitatis? Pertenui ſanè ſcintillâ diuini ardoris auſpicatiſſimè correptus eſt Ignatius: ſed hæc ſcintilla quantos toto orbe Chriſtiano ardores animorum flammaſque propagauit? Nec minùs terrarum ſpatiis quàm animi ornamentis eſt amplificata Societas; ita vt hac in parte cum florentiſſimis Regnis ac Monarchiis in contentionem venire poſſit. Etenim ſi præteritorum temporum monumenta lubet euoluere, & quâ celeritate nobiliſſimæ gentes Imperia ſua propagauerint recordari; reperiemus profectò, quantum illæ ſæculis, tantum nos propemodum luſtris; quantum luſtris illæ, tantum nos annis ſingulis perfeciſſe. Nihil de Aſſyriorum Imperio dico, non maximis limitibus circumſcripto: taceo Perſas, non vltra Æthiopiam progreſſos: prætermitto Macedonas, ab Adriatico mari, trans Gangem ad Emadios vſque montes proiectos. Illa, illa, inquam, Terrarum Dea gentiumque Roma, nónne propè quingentis annis cum domeſticis luctata eſt? poſtque infinitas propè victorias, vel Ducum fortitudine ac felicitate partas, vel Conſulum vigilantiâ conſeruatas, vel Cæſarum fortunâ auctas, diuerſiſſimarum nationum gentibus domitis, tandem veluti fatiſcentibus ſenio viribus, nónne ad Occidentem Oceano, ad Septemtrionem Rheno Danubioque, ab Oriente Tigri, Atlante à Meridie circumſcribitur? Latiſſimi, fateor equidem, limites, ampliſſima Imperij propagatio: ſed quam ad Regnorum omnium ſtuporem, longè noſtra Societas lateque tranſcendat. Fuerunt enim terrarum Imperia, quamuis propagatione longiſſimè diffuſa, tamen intra metas vicinorum Regum potentiâ coarctata: at Societas nullis eſt ſepta limitibus, nullis lineis circumſcripta: non ſiſtitur fluuiis, non clauditur montibus, tranſcendit littora, peruadit maria; per loca omnia vel longitudine inacceſſa, vel fretis diuulſa, vel receſſibus abdita, vel quaquauerſum immenſa, producitur, protenditur, explicatur. Sed (quod hominum ingenti fit compendio) diuerſâ ſanè à Regnis atque Imperiis ratione: hæc perfractis aliquando diuini humanique iuris repagulis, agrorum deuaſtatione, vrbium euerſione, gentium laceratione, regionibus ac prouinciis aucta ſunt; illa Dei ſolius imperio ac nutu, cuius eſt orbis terrarum, orbem peruaſit vniuerſum: & quidem maiori gloriâ gentiumque comprobatione. Nam per Regum quidem Principumque dominatum populi in ſeruitutem redacti; per Societatem Chriſtianâ libertate donati. illi tributis grauant; hæc animam immunitatibus cumulat. illi imperiis, hæc amore; illi rigore legum, hæc manſuetudine beneficiisque certat perpe-

Societas à paruis initijs repente latiſſimè diffuſa.

Societas citiùs per orbem diffuſa quàm vlla Monarchia.

perpetuis. Nec tamen idcircò minùs arduum eſt quod gerit negotium; niſi fortè difficilius ſtatueritis, armorum vi ciuitates ſubiugare, quàm, quod priùs faciendum fuit, voluntates flectere. Scio enim (quod ignorare non poteſtis) fortiſſimos ſæpè Duces, expugnatis vrbibus, plus in ciuium animis conciliandis laboris atque induſtriæ poſuiſſe, quàm in mœnium altitudine foſſarumque profunditate ſuperandis; magiſque de voluntatum, quàm de prouinciarum victoriâ triumphaſſe. Societas in ſui propagatione, renitentibus populis natione barbaris, amentiâ belluis, impetu non ratione cuncta gerentibus, magiſque ferreâ animorum obſtinatione, quàm armato exercitu repugnantibus, non magis diuinæ legis, quàm propriæ ſalutis hoſtes expugnauit. Quare vbique victrix, tantò glorioſiùs rerum potita eſt, quantò laborioſius eſt voluntates quàm vrbes expugnare, animos quàm oppida debellare, homines quàm mœnia ſuperare. Equidem quoties tacitè mecum recolo, ad vltimas terræ plagas, ferociſſimis hominibus nequidquam reluctantibus, Societatem dilatatam eſſe; toties ſentio cæleſtibus armis ab eâ dimicatum fuiſſe, cùm eam præcipuè prouinciarum amplitudinem complexa ſit, quam humanis nemo viribus vel obire potuiſſet. Ferunt Pontificem Maximum Gregorium Septimum, rudi pueritiâ litterarum adhuc expertem atque imperitum, cùm fortè ad parentis pedes luderet ligna dolantis, ex reſectis lignorum ramentis elementa formaſſe; quibus ordine congeſtis, occultâ quadam vi pueri manum dirigente, illud è Regij Vatis verſibus ederetur, *Dominabitur à mari vſque ad mare*; futuræ præſagio poteſtatis. Crediderim ego ad conſpectam, oculo arcanorum omnium conſcio, in primis incunabulis Societatem, æterni prouidentiam Numinis digitum intendentem, animum aduertentibus cæleſtis aulæ beatiſſimis ciuibus identidem ingeminaſſe: Illa, illa Loiolæ familia, fecundi parentis non iam quidem ſed futuris ætatibus numeroſa ſoboles, quam me monſtrante conſpicitis, anguſtiſmis nata principiis, ampliſſimis finibus dilatanda, propagabitur *à mari vſque ad mare*, ab Ortu ad Occaſum, ab Auſtro ad Aquilonem; vltra Riphæos montes trans Gangem ad auream Cherſoneſum; ad incognitas Iaponum regiones barbarie ſuâ magis, quàm olim Colchis tauris ignem ſpirantibus, cuſtoditas; in Siam, Camboiam, Cochincinam; in intima Sinæ penetralia ſanguineis legibus cautiùs, quàm fabuloſi Heſperidum horti peruigili dracone, munita: ſupra Paranam ad infames Anthropophagorum caſas, humano ſanguine fœdiùs, quàm olim in Ægypto Buſiridis aræ, fumantes. Hac ipſâ, quam cernitis, opitulante clariſſimi Herois poſteritate, quò nondum peruenit, trophæa figet Eccleſia: hoc velut triumphali inuecta carpento, in nouas vera Religio gentes dominatum extendet; exterminatiſque idolorum ſimulacris, pulſis dæmonum portentis, eiectis turpitudinum monſtris, omni denique proſcriptâ gentilitate, tetrâque flagitiorum omnium colluuione, adducet ipſos Antipodas, Romani Pontificis maieſtatem humili pedum oſculo veneraturos. Et hæc quidem cùm diuinitus tam ſplendidè ad commendationem Societati contigiſſe gratulemur, cumque illam tam latè Dei beneficio toto orbe diffuſam videamus; an non æquiſſimum

Arduum eſt animos expugnare.

Baron. ann. Chriſti 1073.

Præſagium D. Gregorio Pontificia dignitate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

simum censebimus, hanc omnem gloriam in Deum velut fontem refundere, totoque pectore gratiis referendis incumbere? Videmus res omnes etiam sensu carentes non scriptâ, sed natâ lege, fontes suos atque origines tacito quodam gratitudinis sensu venerari. Nónne fontes Oceano, à quo primùm manarunt, vndam affundunt vberiorem? An non æther coactis in nubes vaporibus copiosâ solum, vnde excitati sunt, irrigatione fecundat? agri cultorum labores fructuum vbertate compensant? Quid, quòd selenitem gemmam aiunt à terrâ gigni, lunæ imaginem cum quâ crescat, pariterque decrescat, repræsentantem? à mari verò piscem produci modò plenæ, modò mediæ lunæ imitatione constanti instabilitate fluctuantem? Quid ita, nisi vt symbolo quodam gratitudinis astrum colant, à quo plurimùm gubernantur? Quin & apes aiunt, bouini capitis, vnde generantur, effigiem circumferre; quasi nefas foret eius non meminisse, cuius nisi illiberaliter obliuisci non possumus. Verùm enimuerò cùm nulla sit fecundior effectibus causa, nulla rerum origo antiquior omnium auctore Deo; à quo ceu perenni fonte vniuersa bona dimanant; rectè docet Areopagita, diuino vir ingenio, res omnes creatas in Deum, veluti in primam sui scaturiginem, reuolui debere. Quod si ita est; an non æquissimum, ob incredibile hoc tam felicis propagationis beneficium, à Societate Deo eius auctori immortalem memoriam, singularem cultum, perpetuum obsequium, ac omne demum gratitudinis genus decerni? Ego verò sic statuo, Reuerendi Patres Fratresque, quoniam vna ætas gratiis pro tanto munere referendis nimis angusta est, plures etiam, si fieri possit, expetendas diuinoque obsequio consecrandas. Memoriæ proditum accepimus, capularem senem, prodigiosâ pænè dixerim palingenesiâ, senio in iuuentutem commutato, refloruisse: correctâque aurium surditate, oculorum detersâ caligine, capillis post canitiem denuò nigricantibus, positisque vnà cum rugosæ cutis exuuiis, decrepitæ senectutis incommodis, repentè corpus accepisse succi plenum, &, quod magis mirere, nouis nuptiis nouam sobolem procreasse. Quòd si inter huius vitæ fluctus, æstusque naufragæ ætatis, quæ non tam victuris domicilium, quàm morituris continuum præbet sepulchrum, nihilque habet cur eam magnopere consecteris, fas esset eiusmodi senectutis iuuentutisque vicissitudinem expetere; existimo, eâ de causâ in primam iuuentutem redeundum fore, optandamque non Glauci alicuius fabulosam, sed veram beatarum mentium etiam in terris immortalitatem, vt pro amplissimo munere, cui vnius vitæ cursus nimis breuis est, immortales etiam gratiæ possent identidem referri. Quod cùm optare possimus facilius quàm consequi; illud saltem vos oro atque obsecro, vt nihil studij ad virtutem, nihil officij ad debitam gratitudinem prætermittatis. Quin imò, ad propagandam latiùs cum ipsâ Societate diuinam gloriam, ite, ite ad gentes veræ Religionis ignoratione miserandas, eripite Stygij veteratoris fraudibus victimas perpetuis inferorum cruciatibus deuotas, sistite cæco impetu in interitum ruentes sempiternum, vindicate à tetterrimâ seruitute Dei cruore in libertatem semel assertas. Quid hæretis? An regiam ignoratis viam quæ ducit ad optatissimos triumphos? Ecce pater

Solin. c. 38. *Gemma selenites lunæ imaginem refert.*

Ælian l. 15. cap. 14. *Pisces lunæ similis.* Aldrouandus.

De Diuinis nominibus cap. 1.

Senex decrepitus mirâ mutatione iuuentuti restituitur. Velasius Tarentasius Torquemada apud Del Rio. Nierembergius cap. 33. de Curiosâ Philosophiâ.

Exhortatio ad Missiones barbaras.

patet tot fortissimorum Heroum trita vestigiis: en Martyrum cruore purpuraque distinguitur: tepet, imò calet adhuc Mastriliano sanguine. Quid est quod vos terreat? fateor, nihil vulgare, eximia omnia atque singularia prouincia illa desiderat. Sed audete tantùm, aderit piis conatibus propitij Numinis fauor. Vincet morum honestas barbariem, inuidiam amor: sæuitiam mansuetudo, atrocitatem clementia subiugabit. At esto: nihil ab innatâ feritate deflexerint. non est nouum Christianæ fortitudinis assectatoribus ludibria pro honoribus amplecti, contumeliis delectari vt encomiis, vulneribus lætari vt osculis, suppliciis foueri vt præmiis. Sanè si agonothetæ stimulus in luctâ, si Ducis ardor in pugnâ, ignauiam pugilis, formidinem castigat militis; quæso, oculos animumque coniicite in summum cælestis militiæ, cuius stipendiis meretis, Imperatorem CHRISTVM. præit vt Dux, pugnat vt miles, promittit victoriam, præludit triumphis. Attendite, quæso, quantam ærumnatum seriem ad propagandam cælestis Imperij amplitudinem, æternique Patris splendorem ac gloriam sit amplexatus. agitatur aduersis: cruciatur ærumnis: pallet inediâ: squallet inopiâ: per Ægyptum iactatur vt exsul: ligatur vt prædo: raptatur vt præda: mactatur vt victima. Cernite sanguineum sudoris imbrem, omnibus retrò ætatibus inusitatum: spectate rubentes cruore humeros, pictas cruore genas, agglutinatam cruore cæsariem, sparsa cruore omnia. spectate, inquam, coronatum, sed spinis ac sentibus; purpurâ indutum, sed proprij sanguinis; immansuetissimo tandem leti genere fatiscentem. Quid ad exemplum potentius? quid violentius ad incitamentum? Quæ porrò causa CHRISTVM, quæ vis impulit ad patiendum? Non alia sanè quàm æterni Patris gloria, & flagrantissimum erga miseros mortales amoris incendium. Et inter has flammas tepere aliquis nostrûm potest? & non totus siue amoris vicissitudine, siue imitatione conflagrare? Esset hæc profectò non socordia, sed stupor; non desidia, sed improbitas; non ignauia, sed flagitium. Quare pergite quò rapit exemplum Ducis, quò prouocat pietas maiorum. traditos ab his exercendæ virtutis atque industriæ campos non conseruate modò, sed augete. Et cùm in propagandâ Societate tam propensum Dei fauorem, tamque effusam beneficentiam agnoscatis, nullo vmquam tempore obsequia vestra ad exiles calculos reuocate, sed tanti beneficij memoriam officiis colite sempiternis. Dixi.

Christi exemplum nos excitat.

ORATIO SECVNDA,

Parænetica ad Missiones longinquas inter Barbaros obeundas, & nomen IESV *ad vltimos mundi fines proferendum.*

Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam. Isaiæ 18.

SI Religiosos Societatis IESV, id est, generosissimæ Matris filios, quos vt Patres veneror, amplector vt Fratres, ad expeditiones arduas, quibus petantur gentes, spatio dissitæ, cæcæ ignorantiâ, naturâ feroces

Universidad de Deusto
Biblioteca

feroces ac barbaræ, non tam permouere, quàm currentes incitare voluero; factis mihi, non verbis erit perorandum: quando Miltiades non oratione Themistoclem, sed trophæis; non adhortatione Achilles Alexandrum, sed famâ postumâ; non dictione Alexander Cæsarem, sed exemplo ad maxima rerum gerendarum decora, fortunamque virtute laceſſendam prouocauerunt. Habent enim heroica facta, post mortem quoque auctorum, vim vocemque suam omni oratione, quæ plerumque plus inanis soni, quàm rei continet, potentiorem. Ego verò, quem non facta tantùm, sed & verba ipsa deficiunt; cuique præter vnicam imitandi voluntatem parendique desiderium, nihil admodum promptum atque expeditum est; non tam alios (quibus abunde est animorum operumque) quàm me ipsum stimulare contendam: neque id verbis meis, sed quò maior auctoritas insit sermoni, illius oratione, qui inter Scriptores Diuinos sagacissimus, quantum ab hisce temporibus abfuit ætate, tantum præsens fuit vaticinatione.

Plutarchus in Themist. in Alexandro, in Iulio Cæsare.

Magna exemplorum vis.

Quod igitur benè vertat; *Ite*, faustis auibus, inquit; quod vobis glorioſissimum sit, *ite Angeli*: quod orbis admiretur, *ite veloces*; quod infinitis mortalibus auxilio sit, *ite ad gentem*, imò, *gentes conuulsas & dilaceratas*; eoque salutem ipsam inuehite, quò nec fama quidem salutiferi nominis penetrarit. Scio ego quidem, augustissimi nominis istius, cui & supremus orbis mediusque & infimus genua submittunt, Maiestatem adeò esse conspicuam, vt in ipso sole velut tabernaculo suo non magis latere valeat, quàm sol ipse, si crystallino vmbraculo clauderetur. Fuere tamen, suntque etiamnum, vt hominum, sic & terrarum, lata diuortia, insulæ ac regiones, veluti frusta quædam ingentia orbis diuulsi, ita à reliquâ mortalium societate distracta, vt toto quoque cælo distare videantur; adeò densis ignorantiæ nubibus inuoluta, vt vix radium solis istius vel senserint, vel admiserint. Eò igitur, eò nomen istud inferendum: quod ipsum si vel solem dixerim, vel ipso in sole collocauerim, parandæ nimirum ei quadrigæ sunt, vt iis, quibus illuceat regionibus, inuehatur. Neque tamen hîc quidquam Poëtarum more confinxero, quando id portandum coram gentibus, Deus ipse pronuntiauit, cùm in id muneris Gentium Apostolus pararetur. Et, obsecro, quò mihi currus ille gloriæ Dei tam splendidè Ezechielis oculis obuersatus, vt non nisi electro & igne colluceret? tam magnificè tractus, vt equorum vice cælestes ei Genij iungerentur? tam celeriter promotus, vt vento turbinis ageretur? Quò, inquam, hæc omnia? nisi vt, quod dicere modò instituì, spectaculo tam illustri daretur intelligi, Deum naturâ vbique & omnibus præsentem, non perinde tamen omnibus notum, ad extrema terrarum præconum suorum voce quasi vehiculo deportari, dum ab iis vltimæ gentes barbaræque, sanctissimi ipsius nominis legisque castissimæ cognitione imbuuntur? Et dubitare modò quis poterit, quos qualésve ipse Deus cupiat legatos tantæ rei, suæque interpretes voluntatis? quales nimirum & isto schemate ipse exhibuit, & alter ille Vates designauit, veloces, igneos, verbo, Angelos, imò Cherubinos. Quibus profectò egregiè sacra illa cithara fatidici Regis concinit, ita Deo modulantis: *Qui facis Angelos tuos, spiritus; & ministros*

Act. 9.

Ezech. 1.

Currus Ezechielis concionatores denotat.

Maiæ 18.

Exhortatio ad Missiones inter barbaros.

Psal. 18.

Psal. 103.

stros tuos, ignem vrentem. Quid autem est *Angelos* esse, nisi ad obsequia promptos ac veloces? quid est *spiritus* esse, nisi à terræ contagione longè esse remotissimos? quid *ignem* esse *vrentem*, nisi consumendorum vitiorum desiderio æstuare? Valeat modò, valeat frigidus ille, imò commentitius inanium Deorum tabellarius,

Concionatores quales esse debeant.

——— *qui fas per limen vtrumque*
Solus habet, geminoque facit commercia mundo,

Claud. l. 1. de Rap.

vel facere fingitur. veros vtriusque mundi conciliatores, nuntiosque imperiorum cælestium scala commonstrat, quæ ascendentes descendentesque proponens, è cælo petendum docet, quod ad salutem incolumitatemque animorum in terras est deuehendum. Hoc istud est Vatis nostri, *Ite Angeli.* Quorum insuper vt origo cælestis est, ita & natura purissima: quibus non magis damno sordes sunt, quàm lutum soli; quod illustrari ab eo potest, nitori autem illius afflare quidquam sui non potest. Et hoc Regij Prophetæ est, *Qui facis Angelos tuos, spiritus:* quorum scilicet ea conditio est, vt expertes corporis etsi versari inter homines valeant, nihil tamen hominum corporúmve patiantur. Serpunt quidem mala contagio; & faciliùs ipsum consortium, quàm labem eius vitaueris. Ceterùm vbi salus aliena opem deposcit, tutò etiam inter sordes ambulat, cui sincera mens est, cùm virtuti vitium non adhæresca. Præterquàm quòd ab iis suscipi magnum aliquid vel confici nequeat, *quibus contra naturam corpus voluptati, anima oneri est.* Et quibus hoc ipsum quod in homine est subtilissimum, oneri est, veloces esse ipsi quî possint? dum & *Angelos*, id est, victores omnium voluptatum animos, & *veloces*, expeditiones istæ deposcunt: qui nimirum per diuersa gentium terrarumque volitantes, pedes, quibus eundum est, mente præcurrunt; ventos, quibus nauigandum, cogitatione præuertunt: quippe *animo cupienti nihil satis festinatur.* Hoc nempe, hoc igneum illud est, quod in ministris suis Deus, & ipse ignis requirebat. Ecquid enim igne velocius, rapacius, violentius? De populo isto rudi primùm ac pastoritio, mox domitore terrarum, ita proditum est; eum, iam totâ primis quasi adolescentiæ annis Italiâ subiugatâ, *cùm à terrâ fretum vsque veniſſet, more ignis, qui obuias populatus incendio siluas, interueniente flumine abrumpitur, paulisper subſtitiſſe.* Sed nempe vilior ignis ille, cui ligna stipulæque pro pabulo sunt, facilè aduersario elemento non cedit tantùm, sed etiam exanimatur: altior ille nobiliorque, qui animos depascitur, quem nec maria lato æquore diffusa procellisque elata, nec hiatu dehiscentia terrarum spatia, morantur; vt peruolat superuolatque omnia, ita sanctè omnia populatur. *Numquid mittes fulgura* (non hîc Iouem nescio quem, sed verum Tonantem fulminantemque compello) *numquid mittes fulgura, & ibunt?* Ibant profectò, imò volabant Genij illi alarum pleni, quos commemorare memini, *ibant in similitudinem fulguris coruscantis.* fulguris, inquam, quod nescias, an citiùs micet volerque, an potentiùs feriat, an potiùs simul semelque peragat vniuersa. Hæc obedientiæ sacræ vis est, quæ vbi pares imperiis homines nacta fuerit, Angelos efficit, fulguris instar veloces, igneosque. Verbo ipsa dixerit, imò nutu tantummodò: *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam,*

Sallust. in Iugurth.

Deut. 4.

Sint etiam feruentes & veloces.

Florus l. 2. cap. 2.

Iob 38.

Ezech. 1.

Isaiæ 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seneca Epist. 102.

ratam, cuius diripuerunt flumina terram eius; & iam voto transierint maria, dissitaque toto elemento Regna mente peruolarint. *Magna & generosa res est humanus animus, nullos sibi poni nisi communes cum Deo terminos patitur.* Romanè dictum & à Philosopho Romano; sed magnificentiùs quam veriùs, dum de homine augustiùs, angustiùs de hominis auctore decernit. Verùm si de animo ita ille Romanus; de Româ ipsâ meliùs ab altero pronuntiatum: *Roma prima & sola, ab omnis æui memoriâ, terminos sibi potentiæ fecit Orientem & Occidentem.* Fateor, nec prima, nec sola Societas IESV, sed & ipsa tamen, terminos expeditionum suarum sibi fecit Orientem & Occidentem; adde & Meridiem & Septemtriones, & quidquid in terrâ Australi etiamnum latet incognitum & intentatum. Eò destinat illa milites suos, qui Diuini nominis victricia signa per quaternas orbis plagas circumferant, non alio stipendio quàm glorioso nominis istius incremento, spe prædæ non aliâ spoliorumque, quàm animarum. Iam quod ad solius Numinis honorem attinet; illa militiæ quoque huius tessera est, MAIOR DEI GLORIA, vbique semper & in omnibus præcipuè spectanda. Et quò non rapit mortalium plerosque inanis gloriæ illecebra? scilicet vt laudum, id est, ventorum saturi (si qua tamen à mero aëre ventoque saturitas est) quò magis inflantur ab aliis, eò minus habeant sui. Et quàm multos, dum cursu præpropero feruntur ad gloriam, fortuna cùm sequi non potest, destituit? Quàm multos, *cùm in consummationem dignitatis per mille indignitates erepsissent, misera subiit cogitatio, ipsos laborasse in titulum sepulchri?* Caduca enimuerò gloria fragilisque, etsi marmorea. Vos verò, vos Religiosi commilitones, qui ab istâ vos tyrannide exemistis, vt ne morte ambitiosorum ab ore dependeatis alieno, quibusque nec laudum decora incitamento sunt, nec fortuna casusque formidini, dum sequimini Numen ipsum, vni quoque ipsius honori vos ipsos dicatis, impenditis, consecratis. Quamquam vobis ipsis quantum detrahitis, tantum adiicitis famæ vestræ. etsi nec hoc ipsum quidem spectandum est: nam difficultates Dei vnius caussâ susceptæ, adita pericula, labores tolerati, quid aliud sunt quàm perpetua seges materiaque gloriæ vestræ? Adeò verum illud atque exploratum est: *Gloriam qui spreuerit, veram habebit.*

Dionys. Halicarn. l. 1.

Societas Dei gloriam spectat in suis expeditionibus.

Sen. de Brev. vitæ cap. 19.

sed Deus illam honorat.

Liuius l. 22. in Orat. Q. Fabij Max.

Animarum lucra Societas consectetur.

Sen. Ep. 42.

Quòd si non solus honor militem acuit, sed & opima spolia vel voto præcepta, vel aure oculóve etiam delibata; quantâ auiditate animos innoxiè auaros in eam prædam ferri necesse est, cuius omnis æstimatio infra pretium est? *Sæpè* (dicam magni Philosophi verbis) *sæpè maximum pretium est, pro quo nullum datur.* Deus immortalis! quantum illud pretium est, infra quod orbis vniuersus est! imò quo redemptus est orbis vniuersus! Ille, ille Dei sanguis est in salutem mortalium opulentissimâ largitione profusus: cuius profectò naturam ignorat, qui vel hinc animarum præstantiam nobilitatemque non æstimat: nec æstimat is, qui tantillum laboris, veluti pretium rei pretiosissimæ asserendæ impendere detrectarit. Quare meritò remotissimi terrarum anguli, prima solis incunabula, vltimumque cubile, India vtraque, per tot rerum discrimina, mercium istarum caussâ non tentanda modò, sed assiduâ etiam nauigatione lustranda. Non ignoro equidem, parentem, si deformem filiam

filiam nuptui collocare velit, multo eam margaritarum splendore, mundoque muliebri & amplissimâ dote solere commendare, vt, dum pulchram reddere non potest, quò procos alliciat, faciat saltem diuitem, quò maritum emat. Habent hoc pleræque nationes barbaræ proprium sibi, vt, quantum à mortalium reliquis spatio, tantum & moribus; quantum moribus, tantum ferè colore habituque corporis dissideant. De Indorum certè legatis Romæ conspectis ita Historicus: *Ipse hominum color ab alio cœlo venire fatebatur.* Vt proinde rerum prouida natura parens hanc quoque filiam, Indiam dico (quin & alias eiusmodi) turpem atque incompositam, diuitiarum thesauris non absque ratione cumulasse videatur, quæ tot tamque varios, non dicam sponsæ, sed opum eius procos allicerent, totque etiam corriuales incitarent. Sed falluntur profectò, falluntur, qui aurum gemmasque præ corpore, quamuis deformi; multò etiam ampliùs, qui præ animâ ducant expetendas. Eant igitur, imò ruant per inuia, per inhospita sola terrarum, perque tempestatum prælia, & naufragiorum terrores, qui maxima itineris sui compendia arbitrantur, si aurum, id est splendidius lutum; si adamantes, id est speciosiores lapidum crustulas; si vniones, id est conchyliorum recrementa, vel (vt nobilissimè sentiam) æterno gelu constricti roris guttulas aliquot reportarint. Vos verò, quibus sublimior animus, sanctiorque cupido est, qui diuiniora lucra sectamini, non lapillos inanimes; merces æternas, non cum mundo suo perituras; vos, ipsos homines, non humana, non terrena, nedum subterranea illa ambitis, quando ad easdem plagas, iisdem viis, sed studio dispari, laboribus certè periculisque maioribus contenditis. Sensit id Oriens, sensit & Occidens, senserunt Indi (& qui non senserunt?) quàm diuites opum, tam inopes virtutum, sese peti, non sua; animas suas cælo inferendas, non gemmas suas in orbem alium deferendas. Adeò à veris rerum æstimatoribus quæruntur mortales, vt æterni sint; non mortalia, quia spolia temporis sunt. Et quanto molimine quæruntur? quâ industriâ flectuntur? quanto labore poliuntur? Et vt hæc molesta ac grauia sint, nulla tamen quærendorum, flectendorum, poliendorum est satietas. *Auaritia quidem semper infinita & insatùrabilis est, neque copiâ neque inopiâ minuitur:* verùm si quid infinito maius est, vastis illis mentibus plusquam infinita lucrandorum hominum cupiditas est, quam nec minuit copia, & inopia accendit. Tehîc ego, te appello testem, imò auctorem tot heroicorum facinorum, Xaueri gloriosissime: laborat annalium fides, vt tot animarum millia, quæ cælum tibi refert accepta, vnius hominis laborem esse persuadeat: & nisi te orbis Xauerium sciret, præclaris tuis facinoribus fidem derogaret. Liceat hîc mihi proferre verba illa quibus olim Scytharum legati Alexandrum compellauere: *Si dij habitum corporis tui, auiditati animi tui parem esse voluissent, orbis te non caperet. alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres.* Certè vt Xauerio moles corporis tanta non fuerit, quæ mundum impleret; animus profectò tam ingens fuit, quem nec mundus expleret. Alterâ manu Occidentem contigit, cùm in Franciâ, Italiâ, Lusitaniâ tam præclara gessit; alterâ Orientem complexus est, cùm in Indiis longè

Florus lib. 4. c. 12.

Indi à nobis non propter diuitias, sed propter animus petendi.

Sallust. in Catil.

Xauerij labores apud Indos.

Curtius l. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præclariora perpetrauit. Eò ille ſolem, quem principio commemorabam, inuexit; ibi nomen illud auguſtiſſimum coram Gentibus & Regibus portauit; eâ ſanctitate, vt Angelus; eâ celeritate, vt fulgur; eo feruore ac zelo ſpiritus, vt ignis vrens non tam videretur, quàm eſſet. Ille (vt vel ſic ſua vaticinio conſtaret fides) *ad gentem conuulſam & dilaceratam* odiis mutuis, bellis inteſtinis, dæmonum furore, *pacis Angelus* properauit: *ad gentem, cuius diripuerunt flumina terram eius*; nec flumina tantùm diſtraxere à ceteris, ſed integra maria, Oceanuſque vaſtiſſimus: *ad gentem exſpectantem*, exſpectantem annis mille quingentis doctrinam cæleſtem, poſt natum ſalutis humanæ vindicem; cùm earum nationum non paucis, Parauis, Malais, Iais, Acenis, Mindanais, Iaponibus primus omnium Xauerius legem Euangelicam denuntiarit. An non & *ad populum terribilem* perrexit intrepidus, cùm, vt Deum-hominem, ita & humanitatem docturus, ad Indos illos inhumanitate agreſtes, infameſque barbarie; cùm in Mauricam, non magis terræ motibus quàm incolarum furiis agitatam, flammaſque vomentem ac cineres; cùm ad Iapones hominum pientiſſimorum hodieque carnifices, eſt profectus? Profectus eſt denique *ad populum poſt quem non eſt alius*, cùm ad hominum vltimos Iapones & Sinas, id eſt, ad columnas ſuas Herculeas, penetrauit. Quamquam nec illæ metæ erant menti ampliſſimæ conſtitutæ, niſi corpus ipſum antè animus, quàm animum agendi patiendique ardor defeciſſet. Interim quæ robuſtiſſimum quemque non fatigaſſent modò, ſed penitus deiecciſſent, ea omnia erigebant Xauerium, ac recreabant. Is quippe Xauerius erat, cui quidem deliciarum cæleſtium ſatis eſſet; modus ærumnarum ac laborum nullus, nec alius finis, quàm *ampliùs, ampliùs*. Deus immortalis, quid eſt Angelum eſſe, ſi hoc non eſt? Angelicam naturam labor non afficit. Et quid eſt ſpiritum eſſe, ſi iſtud non eſt? à ſolo ſpiritu, eoque cæleſti, vires illæ poterant ſuppeditari. Exclamate hîc mecum, neque tamen verbis meis: *Homo ales, inſolens Angelis & hominibus ſpectaculum in mundo & ſupra mundum!* Verùm quàm inſolens ſpectaculum, tam potens ad virtutem incitamentum: quo plures inſuper, *Angeli veloces* effecti, docuere ſcilicet, gloriam prophetiæ iſtius illis quoque ſeruatam, qui hiſce temporibus expeditiones eiuſmodi ſuſcepiſſent. Inter quos quid attinet pluribus celebrare decus illud Belgarum Gaſparem Barzæum (vt & rerum geſtarum eius ſcriptorem, & aſſectatorem Trigaultium, alioſque nationis Belgicæ miſſos faciam) cùm ad laudem eius commendationemque ſatis ſit, magni Xauerij vel diſcipulum, vel ſocium, addo & vicarium, exſtitiſſe? Et quanto hæc omnia lucro animarum, quanto Eccleſiæ bono, quanto diuini honoris incremento? Quod nimirum Vates ille futurorum præſcius iam tum commemorabat: *In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo diuulſo & dilacerato*. Ecquodnam munus illud, niſi hoſtia ſalutifera per auguſtiſſimum ſacrificium iis in regionibus primùm oblata? quod munus illud, niſi tot millia animarum tartaro erepta, cælo aſſerta, Deo reſtituta? quod munus *ad locum nominis Domini* delatum, niſi Iaponiorum Regum, veluti Magorum ab Oriente, Romam miſſa legatio, & per iuuenes Regios, Patremque Iaponicæ Societatis Viſitatorem, ſummo

Iſaiæ 18.
Iſaiæ 33.
Iſaiæ 18.
Bulla Canonizat.
Iſaiæ 18.
Turſell. l. 6. c. 5. Hiſt. Soc. l. 3.
Theodor. Stud. Catech. 35.
Fructus Miſſionum.
Iſaiæ 18.
Legatio Iaponum ad Gregor. XIII.

ſummo Sacrorum Antiſtiti Gregorio eâ appellatione decimo tertio, cum ſingulari noſtræ Fidei conteſtatione oblata obſequia? quando non ſemel ipſe Maximus Pontifex lacrymas fudit, inuſitatæ lætitiæ indices, quòd legationem ſpectaret, qualis poſt orbem conditum, hominesque progenitos, nulla vel ſtudio Religionis ad Romanum Antiſtitem, vel Romani Imperij admiratione ad quempiam Cæſarum, è Regnis adeò diſſitis, per tot Oceani pericula, totque ambages viarum fuerit inſtituta. Annos nouem tenuit peregrinatio: vt itinere ipſo inſolens ac permoleſta, ita exitu Legatis ipſis beata, Societati glorioſa. Siquidem illi ipſi in patriam reduces (quaterni erant) ſeſe acceptiſſimum cælo munus, ſacroſanctâ votorum ſponſione, in Societate Deo conſecrauerunt; eque Regiis Religioſi iam Legati effecti, imò Angeli, hoc eſt, ad ſuorum æternam incolumitatem procurandam deſtinati, ſic in eo munere verſati ſunt, vt nuper ex eorum numero ſenex venerandus P Iulianus Nacauxa annorum ſeptuaginta ætatem eo in tumulo non compoſuerit, ſed violenter abruptam perdiderit: qui, vt tormentorum acerbiſſimus eſt (ſcrobis ſupplicium nuncupant) ita ad immortale decus glorioſiſſimus, Athletam CHRISTI magnanimum in feliciſſimam aſſeruit æternitatem. Hoc ille fine legationem ſuam reddidit illuſtriorem: ita canos ſanguine, velut ebur Indicum oſtro puniceo, magis venuſtos pretioſoſque effecit. Iam tot ſocia agmina Iaponum Martyrum inuictiſſimorum, quid aliud de illo, deque ſeipſis conteſtantur, niſi vaticinationem illam Hebreâ ſententiâ redditam, multò expreſſiùs id quo de agimus deſignare? *Adducetur munus Deo Sabaoth populus contribulatus*. Ipſi quippe tot diuexationibus quaſi tribulis exagitati, tot cruciatibus confecti, ipſi munus Deo longè gratiſſimum exſtitere. Eminent hîc, eminent tres illi Heroës, BB. Paulus, Ioannes, Iacobus, immortalibus etiam inter mortales honoribus dignati. Diceres eos in crucem actos, vt magis toti orbi conſpicui, celſitudine virtutis ſuæ, alienam longè lateque prouocarent. Neque fruſtrà id quidem, cùm non Iaponum tantùm ea fortitudo ſit, vt in patriâ, in conſpectu ciuium ac parentum ſuorum mortem oppetant conſtantiſſimè, verùm è Regnis remotiſſimis plurimi patrias ſedes deſerant, quò alienę ſaluti totos ſe, vitamq; ſuam liberalitate pluſquam humanâ impendant. Teſtes hîc mihi (vt ceteros prætermittam) teſtes Spinolæ atque Maſtrilij, *flos & robur Italici ſanguinis*: quando illa veri nominis ac generoſi ſanguinis nobilitas eſt, cùm non è natalibus hauritur, ſed ex ipſis venis tam glorioſâ morte profunditur. Ille, ille Genuenſis Scæuola, hic Regulus Neapolitanus; ille non manu tantùm, ſed corpore toto viuus exuſtus; hic non in caucâ Punicâ, eâque permoleſtâ & acerbâ, incluſus, ſed velut intempeſtiuo ſepulchro, in teterrimam ſcrobem capite immiſſo quatriduo pendulus, aliiſque ſuppliciis grauiſſimis excarnificatus, ac demum gladio percuſſus; quid aliud agunt, quid moliuntur igne ac ſanguine, quàm illo flammas ſubiicere deſideriis noſtris, hoc fouere ſubiectas; quæ tali flumine accenduntur, non ſopiuntur? Non patitur vel auita maiorum gloria, vel germana fratrum nobilitas, labem aliquam aut probrum familiæ ac generis ſui. Illis ignauis licet eſſe, quibus parentum ſocordia ius inertiæ tribuit: nos neceſſe eſt forti eſſe ac infracto animo, quibus de-

Anno 1585.
Hebr. lectio, Iſaiæ 18.
Flor. l. 4. c. 2.
Imitanda nobis maiorum exempla.

Universidad de Deusto
Biblioteca

degenerem indolem virtus obiiciat maiorum, si conspexerit desides. Si quibus maiorum obscuritas pro vmbraculo est, tutò latent: nobis, quos conditionis nostræ splendor in orbis theatro locat, tenebræ pudori sint, non defensioni. Noui ego quidem indolem vestram, commilitones, scio pectoris robur, & magnis experimentis approbatam virtutem: nam si quantum omnibus est animorum, tantum & singulis licentiæ fieret à Ducibus; iam sua neminem castra præsidiaque retinerent, omnes in apertum campum non prodiretis, sed procurreretis; imò ad gentes vltimas non solùm contenderetis, sed volaretis. Quidni tamen liceat etiam iis, quos memoria recordatioque agitat nobilitatis suæ, viros illos præclaros, illa sacræ militiæ decora, Principes illos expeditionum longissimarum atque difficillimarum proponere, vel oblectationi futuros ad speciem, vel incitamento ad æmulationem ampliorem? Quòd si vnquam opportunum id fuit, iam profectò etiam necessarium est,

Æneid.6. *ære ciere viros, Martemque accendere cantu:*

cantu, inquam, quo & celebrentur insignia maiorum facinora, & posterorum virtus inflammetur, cùm illud quoque Vatis nostri, hac ætate, Isaiæ 18. quin & hoc ipso anno, reipsâ comprobatum conspexerimus: *Cùm eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis.* Et quosnam hîc montes interpretabor, nisi quas illa vrbium domina Roma

Æneid.6. ——— *septem vna sibi circumdedit arces?*

Ioſ.6. quod signum, nisi signum militiæ, expeditionumque nostrarum, nomen IESV augustissimum? quam tubam, nisi illam iubilei sæcularis totâ modò Societate personantem? Illud, illud signum, quàm illustribus nuper radiis coruscauit, cùm in æde principe Societatis vniuersæ magno IESV dicatâ, inter cetera ornamenta arte pretioque visenda, sumptu planè regio, tot faces funaliaque luxere, vt quamdam cæli stelliferi speciem exhibere viderentur? Tum profectò illud *signum in montibus eleuatum fuit*, cùm in septenis montibus, adeoque Vrbe totâ, purpurati Patres, Præsules, Legati, Principes, cetericque, festos ignes ac triumphales struxere honori nominis istius, à quo Societas honorem omnem suum est mutuata. Crederes, hoc in spectaculo, velut in Occidente, ortum nouo splendore solem; vt ex illo Religionis culmine, ampliùs longiusque in ceteras orbis terrarum plagas deueheretur. Ibi tuba illa primùm insonuit, quæ tamdiu exspectatæ solennitatis nuntia ad plausum gratulationemque excitaret vniuersos; atque ad noua bella expeditionesque illas longè glorioſissimas, pro nomine isto suscipiendas, Socios inprimis inflammaret.

Audite, commilitones, audite sonum illum & clangorem musicum pariter bellicumque; audite, & (vt facitis) ostendite, si Matrem amatis centenariam, ostendite vos filios

Æneid.2. ——— *quibus integer æui*
Sanguis adhuc, solidæque suo stant robore vires.

Probate vigore non tam annorum quàm animorum vestrorum, Matrem eâ quoque ætate iuuenem, viridem, florentem; neque mentibus accidere senium perinde atque corporibus; ac diu vixisse, non fuisse temporis sed virtutis. Ostendite non consenuisse cum annis spiritum, nec sæculum vnum

vnum viuidi roboris succum exhausisse. Angeli estis. Propheta sic nuncupauit. nulla Angelicæ naturæ senectus obrepit. Angeli estis: cum grauitate negotiorum, longinquitate itinerum, laborum difficultate, agendi celeritate certandum est. Velocitas illa Angelorum est: quibus vt nomen laboris tribui valeat, labor ipse certè fatigatioque conuenire non potest. Angeli estis: militandum est, ita militia cælestis exercitus, Genij bellatores sic admonent, sic expeditionum nostrarum ratio deposcit. In quibus si de honore gloriâque diuini nominis agitur, si de salute hominum propemodum infinitorum; quas in res tot excellentium operarum sudor exhaustus, tot Martyrum fortissimorum sanguis effusus, ipsius denique Filij Dei vita fuit impensa; quid est quod ad laboris assiduitatem nos excitet, si sudor iste non excitet? quid est quod ruborem ingenuum in genas eliciat, si cruoris ista purpura non eliciat? quid est quod vilem nobis vitam faciat, si mors illa non faciat? Sed non est profectò, non est alacritatis vestræ, desidere; virtutis, erubescere; generositatis, pericula mortemque ipsam declinare. Quamquam quid mortem dico? Angeli estis, qui vos vitamque vestram operi isti immortali impenditis. Itaque quam & ipsi nuncupamus mortem, abdicatio quædam corporis est, vera mors non est: viuit animus, viuetque, corpore muneri tam sancto glorioſoque vel immoriente, vel immorante tantisper, dum & ipsum vitâ immortali æternâque perfruatur.

ORATIO TERTIA.

Dissertatio Academica, sitne facilius mundum cruce & contemptione, an vi & armis subiugare.

SVum cuique dicendi genus: mihi nouùm quidem & inusitatum, attamen neque difficile, neque inuolutum, ludisque adeò sæcularibus aptum, visum fuit suscipi à me hoc tempore oportere: quod Academiæ veteri iuxtà ac adolescentiori solenne fuit, certum nihil definitumque disceptare; quidquid verosimile est tueri, modò huc modò illuc assensionem inclinare, nihil non in vtramque, imò quamcumque etiam, partem expromere ac disputare. id agam nimirum, atque hanc viam consuetudinemque è veteri Lyceo petitam sedulò insistam. Et quoniam volatica ferè, Socraticoque more parum sui in hac decertandi ratione similis esse solet dictionis forma; vtar ego quoque charactere dissimili, vt incisa modò, aliàs numerosa, nunc contracta, mox explicata, tum diuisa etiam distractaque appareat oratio. cuius interim partes sine ordine certo consecutioneque dispositæ, sic tamen connexæ inter se copulatæque sint, vt, cùm vltrò ab artis præceptis ipsoque controuersiæ iudicio sæpenumerò discedam; occultâ tamen vi efficientiâque pugnantium inter se rationum eò pertineat, atque animis cum opinione veri illabatur, propositumque sibi finem hoc certiùs assequatur oratio, quò contumaciùs interdum ab eo recedere, & contrariâ viâ fortioribus in speciem argumentis niti videatur. Neque enim hîc tam animus mihi est iudicium

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæstioni meum interponere, auctoritateque quempiam velut præiudicio ad idem sentiendum inuitare, quàm quid in caussâ effici quæstioneque possit, ex earum, quæ veræ vel simillimæ veri sunt, rationum oppositu ac dimicatione ostendere. Quæro igitur, vtrum altero facilius expeditiusque sit, ignominiâ crucis & contemptione mundum, an vi atque armis subiugare. Quid hac caussâ, si in concione quæratur, facilius; si in Regum Principumque consessu, difficilius? Quid enim, inquient hi, absurdius fingi animo diciue potest, quàm orbem terrarum contemptu sibi subiicere? númne igitur aliqua ex hoste contempto spes victoriæ? quod non potiùs certæ cladis internecionisque periculum? adimere contemptio curam prouidentiamque solet, maximum in gerendis rebus momentum. hac sublatâ, quid nisi Ducum inertia, socordia militum, ignauia exercitus, excubiarum neglectus, annonæ inopia, armamentarij vastitas, rerum omnium penuria, consiliorum confusio, sententiarum perturbatio, imperiorum ignoratio, atque ad extremum interitus ac ruinæ? quis enim aut hostium arma tutò contempsit, aut vires impunè neglexit? quis nocendi artes sine dispendio suo despicatui habuit? quis non certissimum temeritatis huius præmium tulit insidias, cladem, ignominiam sempiternam? Irritantur nimirum ludibrio animi, pudorque despectis in promptu semper est, quo ignauiam abiiciant, iras suscitent, vires colligant, iniurias vleiscantur. Tu verò hos probro lacessendos, stimulandos contemptu, despicientiâ etiam impellendos in perniciem magis suam quàm exitium tuum rere? An igitur felicior cum armato hoste quàm cum inermi congressus? certior de vigilantibus quàm de dormientibus victoria? propior de solicitis atque in occasionem gerendæ rei intentis, quàm de imprudentibus triumphus? ne crabronum quidem aut formicarum viles animas, nedum hominum feroces cupidosque vindictæ impetus, irritandos duxero. Tunc hostem licebit despicere, cùm ignauo militi, ne terga in acie verrat, subiiciendi animi sunt. Ceterùm assiduâ vigilantiâ Ducem militesque præstare necesse est; studiosè aduersa, ne se insinuent, explorare; hostiles motus omnes quasi de speculâ obseruare; inopinatos casus consilio & ratione auertere. Quorsum, nisi ad incommodorum cautionem, Seruatoris illa vox iterata toties atque repetita, *Vigilate*? Tu quæstionem interim ponis; ludibrióne mundum ac despicientiâ subigi oporteat? Ego verò armis, non fastidio; virtute, non arrogantiâ vincendum existimo. Cæsarem & Alexandrum vide, non illi irrisione & contemptu, sed militum robore potentiaque Romanum prior, alter Græciæ Asiæque dominatum adepti sunt: inter varios belli euentus, communemque Martem, non nisi corporum suorum obiectu periculisque victoriam, multâ cæde ac sanguine triumphos promeruere: tu verò fieri posse existimas, vt, quæ sine certamine singulæ ac prælio fortissimorum Ducum terrarum orbis regiones subiici minimè potuerunt; eæ vno despicatu, quaquà iacent ac dispersæ sunt, vniuersæ, multitudine innumerabiles, viribus potentes, præsidiis firmatæ, locis munitæ, astu, consilio, sapientiâ præstantes sub tuam vnius ditionem subiungantur ac redigantur? Erras, pace tuâ dixero, quisquis mundi contemptui ad obtinendam victoriam assentitur: non

Hostes non contemnendi;

neque irritandi;

sed vigili curâ obseruandi,

& vi atque armis vincendi.

non ille spretus despectusque animo, sed corporis armorumque impetu prostratus sub iugum potestatemque veniet. De cruce autem quid censes? an quo modo Constantinus tres potentissimos Imperij inuasores, hac tu ratione mundum ab eâ superari posse existimas? at non ille cruci, vt debellaret, à contemptione, sed à militum virtute ac fortitudine præsidium mutuatus est. Sub crucis signis copiosum habebat militem, probè & armatum & exercitatum; qui crucem labaro, crucem galeis, crucem scutis, & ipsis, si placet, crucem telis gestabat. Hanc quidem speciem veri primam ostentat opinio; at illa quàm inanis & fallax sit, vide: nequaquam hîc tibi, vt de ceteris hostibus, ita de mundo philosophandum velim existimes. Seruile quid & effeminatum mundus est; in pretio si habes, superbiet; si metuis, instabit; si blandire, dominabitur. vbi verò seruitutem hanc seruire cœperis, quâ non vi ac tyrannide opprimet? In feminis Dalilas & Iesabeles, in seruis Eutropios ac Ruffinos intuere; quo in viros imperio, quo in subiectos dominatu vsi sunt? iacuissent profectò despecti, contemptique in latebras se abiecissent; æstimati supra seruum ac fortunam, altiùs sese extulere, quàm vt vinci posteà nisi communi propemodum exitio possent. Quem fors aut natura seruituti destinauit, hic perpetuò tibi vt seruiat, contemnique se abs te pro arbitratu patiatur, stude. Quæ stultitia maior, ne dicam insania, excogitari potest, quàm vt non modò alterius sis, cùm tuus esse possis, verùm etiam eorum potestati, quorum adeptus sis imperium, vltrò te volentemque subijcias? Homini libero mundus, viro ad parendum femina seruiendumque subiecta est. Quid præ libertate iugum, seruitutem præ dominatu amplectere? Indigna nimirum illa permutatio, præposteraque conuersio est. hanc ipsam tamen (quæ generis nostri labes atque ignominia est) quàm multi amplectuntur? quàm multi iugum hoc graue atque infame subeunt? vel quia necessarium putant ac fatale, vel quia falsâ æqui honestique specie decipiuntur, vel quia miseri esse cum multis malunt, quàm beati cum paucis. Quæ enim acerbitas seruientium mundo miseriæ par esse potest? an non probra eius extimescunt, iras reformidant, falluntur promissis, præmiis seducuntur? an non fracti, mollis abiectique animi leges admittunt omnes, quantumuis iniquissimas? Affulget gerendi Magistratus spes, quid indignitatis non suscipitur? quæ Aulicorum non captatur aura? maturantur ex eorum sententiâ iudicia, opinionibus animi imbuuntur neque rectis neque veris: laudantur non qui digni, sed qui maiore potestate præditi sunt; quin crebrò ij, qui magnifici sibi videntur, vt placeant, munera mittunt, tribuunt officia, supplicant denique ignominiosè. Quæ, malum, seruitus, si hæc non est? Poscitur? dandum est, imò profundendum. Annuitur? aduolandum est, retardante nequidquam vxore, liberis, animo ipso curis in contraria distracto. Vertitur fortunæ flatus? excedendum est, viis licet omnibus ad migrandum præclusis. Intentantur minæ? aut cedendum tantisper tempestati, obtemperandúmve sceleri: aut certè, si constiterit animus, moriendum est. Deus immortalis! quanta hæc seruitus! quàm dura, quàm misera, quàm flagitiosa! Certè liber non est cui mundus *imperat*, *cui* Tullius. *leges*

quamuis sub crucis vexillo?

Mundus, femina, serui contemptui habendi:

stultum est mundo seruire:

cuius misera seruitus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

leges imponit, præscribit, iubet, vetat quod videtur; qui nihil negare imperanti potest, nihil recusare audet. Quin igitur dedecore isto vos eripitis? nolite cuiquam seruire, nisi Deo; non ambitioni, non vulgi studiis, non Optimatum fauori, non gratiæ Principum, non cupiditatibus, non voluptatibus, non gloriæ. Enimuerò tunc se victum à vobis mundus ipse fatebitur, cùm odij amorisque eius securi, spem metumque rerum omnium, quas extollere ille solet, iuxtà habebitis ac contemnetis. Tum vos Aula suspiciet, Curia admirabitur, colent Respublicæ, viri Principes reuerebuntur, Reges ipsi amabunt atque etiam obseruabunt. Porrezio nostro quis viliùs de mundo sensit? quis fastidiosiùs Aloysio iudicauit? quis despicientiùs Ignatio locutus est? Ex hoc autem quanta laus præstantissimis viris? quanta apud Dynastas existimatio? quàm religiosa veneratio? De Porrezio Ioannem Austriacum Belgicæ nostræ Gubernatorem ferunt affirmasse, orbem breuî vniuersum sub Philippi fratris ditionem se subiuncturum, si duo sibi eiusmodi, qualis ipse existeret, ad rem gerendam administri obtigissent. Ampla nimis supraque fidem commendatio, nisi vnus ipse totum iam antè mundum Porrezius contemptu sibi subdidisset. Aloysium verò supra famam magnitudinemque Alexandri, puerili illâ quidem, sed festiuâ atque ad rem accommodatâ quæstiunculâ, victrix mundi despicientia extulit. Obtulerat infanti suo, nescio quæ, ludibunda mater expressam vtriusque in diuersis tabulis effigiem: mundi globum obterebat impositio pede Aloysius, subiectâ manu Alexander sustentabat. Hîc puer cùm multa pro ætatis ingenio percunctando curiosè tandem eò deuenisset, ex matre vt quæreret, Rexne igitur, quia mundum vicisset Aloysius, esset vniuersi? respondissetque illa, non, quia vniuerso imperaret, orbem pedibus conculcare; sed, quia pro nihilo putasset, infraque se duxisset, victorem eius existimari ac dici: ad imaginem Alexandri conuersus, Isténe igitur, mater, inquit, à mundo victus est, qui leges dominatumque eius subiectâ manu ferre compellitur? Bellè herculè, supraque ætatem sapienter: siquidem antè seruus animum mundo, quàm manum dominus Alexander subiecerat. Ignatij autem quænam illa vox, fastidij, nauseæ, stomachi, contemptionis plena, *Quàm sordet mihi terra cùm cælum aspicio*! qui mundum vniuersum, cunctasque eius voluptates ac honores, quos magno pridem ambitu concupiuerat, vt putidas sordes grauemque ac molestam animo immunditiam abiecerat, quo in pretio atque æstimatione censes habuisse? quàm fastidiosè contempsisse? quàm generosè conculcasse? Hæc profectò præcipua laus tua tuorumque est, Ignati, contemptu mundum despicientiâque vicisse: hæc illa gloria, nominisque tui commemoratio, quam horrent inferi, stupent mortales, Superi admirantur, colit orbis, cælum probat, Deus ipse sempiternis gaudiis remuneratur. At id non agimus, inquis, gloriosúmne sit, atque honestæ vitæ rationibus consentaneum, mundum vincere: de victoriæ facilitate quærimus, & vtro modo vinci citiùs faciliusque possit, cruce contemptuque, an exercitu & armis, disputamus. Itáne verò? etiamnum dubitas, lucemque solis quæritas in meridie? dubito enimuerò, & vehementer quidem. Sit enim, vt inquit ille, *fortior*

Deo seruiendum, non mundo:

qui contemnendus exemplo Francisci Porrezij,

B. Aloysij Gonzagæ,

& S. Ignatij Loiolæ.

fortior qui se quàm qui fortissima vincit
Mœnia, ——

& qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium; quæ tandem mœnia sine armis deijciet? quas vrbes sine milite occupabit? quas prouincias sine exercitibus expugnabit? Sit etiam, si diis placet, patiendo quàm agendo fortior; at quænam vis illa, quam inferet sustinendo? quas copias tolerando profligabit? quas gentes regionesque iniurias ferendo sub potestatem rediget? Denique, ne quid abnuere videar, & hoc concedam, vt magno, excelso inuictoque animo sit; quid tum posteà? an ideircò eâ virtute ac robore præditum dicemus, vt sine armis mundum valeat expugnare? numquam id efficies profectò. Ego verò efficiam, vimque orationis tuæ, quantumuis apta tibi firmaque videatur, facilè conuellam ac dissipabo: ac, tametsi sine ordine ferè consecutioneque rerum initio dicturum me proposui; hîc tamen quia argumenti ratio postulat, diuisione vtar, doceboque in primis, non id esse mundum vincere, quod vulgus existimat, terrarum scilicet possessiones adire, vi vrbes occupare, solo munitiones æquare, vastare prouincias, ferrum facesque latè circumferre. Tunc ostendam, mundi nomenclatione non terrarum hunc globum sensu animoque vacuum, sed incolas eius atque habitatores (quo ferè modo ciuitatem pro ciuibus vsurpamus) describi: denique Dei crucisque cultores minore quàm Reges Principesque conatu prouincias atque vrbes subiugasse; adeoque cruce & contemptu, non vi armisque mundum esse superandum. Cedo, quid est mundus, cùm de eo in potestatem redigendo disputamus? an iners terræ moles, mutæque regiones? at quo eas modo obtinebis? an vi & armis inuades? ego verò aratris perstringendas potiùs, & ligonibus proscindendas existimo. An igitur coloni & rustici, aut ipsi boues, terrarum sola expugnant, quæ ingenti labore subigunt? at

vos, non vobis, fertis aratra boues.

numquid enim equos & boues pari ratione terræ dominos facias? Sed pede in terram posito possessiones adeuntur. Verùm hoc, amabo, nónne vtrumque est cruce & contemptione vincere? Et quoniam hoc dicendi genus festiuum est, risumque & facetias admittit, nónne & aratra & ligones crucem ferunt, & cruci manu adhibitâ reguntur? numquid arationes stercore inspergunturs? quo quid esse potest abiectius? nónne qui se submittunt, ad pedes se sternunt & abijciunt? nónne quem posito pede proteris & conculcas, eumdem non aliter quàm seruum contemnis? Quæ igitur aratro & ligonibus sola domas, quos agros stercoras, quos immisso pede fundos tibi vendicas, cruce & contemptione tuos facis. quis tamen extra risum & iocum toto orbe aratrum circumducat? quantillum est quod vomere proscindimus, quod manu fodimus? quantum verò culturam non patitur? Hoc verò spatium, in quo pedem figimus, quod nullus præ altero maius occupare potest, nisi quantum corpore obesior est aut quadratior, quod nemo maius implet, quàm sit ipse; hoc cui insisto, non magis mundus est, de quo vincendo disputamus, quàm hoc terræ quod improbo labore frangimus, colimus, serimus. Quid si autem quod tibi, idem & mihi terra præstet obsequium,

Is autem, non bruta tellus est;

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ promiscuè omnibus fert fœnitus,

qui in eâ ſubigendâ, vtque fructuoſa ſit, ſtercorandâ, non laboro? Quid ſi ager mihi & tranſitum debeat, & ſtillicidio obnoxius ſit, & fructus pendat quantum opus vſúſve fuerit: numquid eum mihi ſeruire fateberis? quid ſi totus terræ globus eum in modum mihi ſubſit, numquid mundum in poteſtate habere concedes? Quos CHRISTVS iuſſit & domos relinquere, & agros poſſeſſionesque omnes, quos ſine ſæculo & perâ incedere, quos non congregare in horreâ, non ſolicitos eſſe quid biberent aut manducarent, aut quo veſtirentur; iis profectò cùm nihil deeſſet, tellus omnis proferebat quantum neceſſitati iuſtæque cupiditati ſatis erat. vbicumque libitum eſſet, figebant pedem, in quocumque pedem ponerent, tam illis quàm eorum dominis, ſummis potentiſſimisque Regibus ſeruiebat. tantò verò facilùs eum dominatum conſecuti ſunt, quantò expeditius eſt gratuitò acquirere, quàm magno licitari; quantò leuius eſt in aliorum labores introire, quàm gemere frangique ſub onere; quantò iucundius eſt curarum ſolicitudinisque expertes omnia poſſidere, quàm angi de prouentibus, animoque diſcruciari, neque his quæ paraueris, frui. Rectè Lyricus,

Horatius.

—— *Nil cupientium*, inquit, & hoc nomine beatorum,
Nudus caſtra peto, & transfuga diuitum
Partes linquere geſtio.

An de poteſtate credis amittere quæ habebat in bonis? audi quid porrò inferat:

Contemptæ dominus ſplendidior rei,
Quàm ſi, quidquid arat non piger Appulus,

imò quidquid per vniuerſum orbem terra profert,

Occultare meis diceret horreis,
Magnas inter opes inops.

Eleganter profectò & diuinè. contemnentes mundum feliciùs longè & ſplendidiùs ei dominantur, rerumque potiuntur, quàm qui ſe terrarum dominos dicunt, reipsâ verò & pauperes ſunt & ſeruiunt: neque magis eum poſſident, quàm ſtultus ille qui, quæ naues portum ſubirent, ſuas eſſe credebat, ſe regem, ſe felicem, ſe mortalium beatiſſimum prædicabat; ſibi bella geri, ſibi terras arari, ſibi mare aurum ac merces ſubmittere; hoc illis felicior, quòd curis non exederetur. Quare neque ſola terrarum mundus ſunt, neque, ſi ſint, non faciliùs cruce & contemptu, quàm poteſtate & armis occupantur. At vrbes fortaſſis & prouinciæ Regnaque ampliſſima & Imperia dicenda ſunt mundus iſte, armorum vi quàm cruce deſpectuque expugnabilior. Profectò nec illa potiori ratione hoc nomine veniunt: quid enim ſunt vrbes & regiones? an quæ mœnibus cinguntur Diuorum hominumque ædes? an terræ portiones quæ fluminibus limitibusque ſuis circumſcribuntur? Quid eorum non Iro & Codro æquè ſeruit quàm Craſſo Crœſóve? patent templa & plateæ omnibus, pauperi etiam ampliùs. Reges & tyranni cùm magnis ſtipentur cateruis, anguſtiores ſibi vias faciunt; & cùm ad eos, quaſi ad feras ſpectandas, denſo agmine concurritur, vel inuiti ſæpè ſiſtuntur. Quis verò eorum tot vnquam regiones obiuit, quot Xauerius? cui ad tot Regna & palatia tam liber fuit aditus? Enimuerò quo-

non vrbes, prouinciæ, Regna,

quæ patent & parent omnibus

quoniam omne robur in magnis copiis & exercitibus ponebas, die, quæſo te, vtrum fortiorem iudices è duobus, qui armatus hoſtem valeat ſuperare, an qui ſine armis. hunc certè dices, qui vincere inermis etiam armatum poſſit. Vtrum robuſtiorem, qui ſolus ipſe per ſe abſque militum ſociorumque præſidio, an qui non ſine plurimorum ope atque auxilio inimicos frangat? vtique qui vnicus ipſe ac per ſe. Plus igitur roboris fuiſſe in Dauide fatendum eſt, quàm in Goliatho quem proſtrauit: plus in vnico illo & inermi, quàm in armato Philiſthinorum exercitu, quem fuſo gigante ſuperauit: plus in illo adoleſcente adhuc & inexercitato, quàm in Saule Rege, qui tot armatorum millibus adiutus cum hoſte pedem conferre reformidauit. Recentiorum exemplorum vberior eſt copia. In Occidentis Indiis decies centena millia precibus vnius fuſa fugataque fuerunt. In Oriente Xauerius, quem sæculoribus his ludis nefas ſit præterire, propterea quòd centeſimo abhinc anno, incognito propè adhuc mari in Orbem nouum penetrauit vniuerſum; Bagadarum exercitum in acie ſtantem, & Comorinenſium in Trauancoride Chriſtianorum ceruicibus ſtrictis gladiis iamiam imminentem vnus ipſe, quam manu geſtabat, cruce non ſolùm ſtitit, verùm etiam voce fregit, pedemque retrò ferre atque inglorios abſcedere coëgit. An non maior hîc inermis Xauerij, quàm armati in pugnam exercitus fortitudo? nónne faciliùs cruce vociſque tantummodò ſono innumerabiles copias repulit, quàm ſi incautos hoſtes bellico inſtructus apparatu oppreſſiſſet? Sed magis illud fortaſſe commemorabile eiuſdem bellum, quod in Moluccis cum paucis omnino militibus contra Tolum vrbem munitiſſimam ſuſcepit, precéque non armis confecit. quadringentos præter propter ad ſigna iuſſerat indigenas adeſſe Dux ſanctus, Luſitanos non ampliùs viginti: cum his deſertores fidei barbaros ſtatuit adoriri. Tenebant ij vrbem, non loci tantùm ſitu, ſed præſidij robore numeroque ciuium inacceſſam: præter ingentem Ethnicorum multitudinem, qui veritatis lucem numquam aſpexerant, viginti millia erant Chriſtianorum, quos illi dolo circumuentos in ſocietatem perduellionis attraxerant: viam cippi muricesque, quà aditri arx poterat, impediuerant. Quid facturum aduerſus vim iſtam potentiamque cum paucis rere Xauerium? quibus molibus arcem conſcenſurum? quibus machinis mœnia deiecturum? quibus armis hoſtem aggreſſurum? quâ ſuos arte contra tela impetumque hoſtium defenſurum? Re minimâ victoriam parit: prece conſuetâ vtitur; ſaxa, pumices, cinerem copioſum ex monte vicino aduocat. mox cælum obſcurari, lapides volitare, inopinatus imber incumbere, tecta ab imo ſepeliri, vrbis aditus cum arcis faſtigio coæquari: conſternari animo ac diffugere milites, ciues ad orantem accurrere, veniam delicti ſupplices poſtulare, polliceri emendationem, fidem inſtaurare, iureiurando confirmare. Quid hoc tandem, Superi, eſt, niſi ſine pugnâ militum, otioſo ſocioruin ſpectaculo, ſolâ prece, potentiſſimorum hoſtium victorem euadere? Neque terrâ fortior Xauerius quàm mari fuit. Contra Acenorum plura millia cum paucis Luſitanis nauali prælio decertauit, adeò proſperè ac feliciter, vt, non totidem deſideratis è ſuis quot hoſtium occubuerunt millia,

& à Xauerio cruce melius,

Universidad de Deusto
Biblioteca

inimica classis, nostrâ decuplo maior, aut demersa fuerit, aut in potestatem venerit. Aberat tum quidem à conflictu Xauerius, corpore alibi in terrâ constituto; factum nihilominùs diuinâ vi, vt præsentis specie, & cohortatione ad rem fortiter gerendam excitarentur; geminoque prodigio terrâ simul ac mari conspicuus, eodem momento & hostes foris vinceret, & domui victoriam pro concione denuntiaret. Nunc certè vides, assectatores crucis mundique contemptores quantulo terras mariaque vincant. Sit ita sanè, inquis, vt disputas: hauserint à cruce suâ contemptuque nonnulli præsidium, quo aut vrbes caperent, aut classes dissiparent, aut exercitus prosternerent, aut Gentium prouincias voluntati suæ, potestatique CHRISTI adiungerent: at neque singuli neque vniuersi hactenus de mundo triumpharunt. An tu igitur existimas, vile lutum, quamque fastidiebant terram, in triumphum ducturos? altiùs profectò animos erexerant, quibus extra Deum cælo terrâque nihil esset optabile. An verò tua illa gloriæ mancipia mundum arbitraris idcircò in potestate suâ habuisse, quia de Regnis prouinciisque subactis magnâ pompâ fastuque triumpharunt? Nónne solum vertere compulsus, neque Româ solùm aut Italiâ, sed orbe propemodum exclusus vniuerso, vix tumulum inuenit quo conderetur, qui Magnus audire quàm esse maluit? quis tamen illo maiore plausu Capitolium inuectus est? Numquid ne in Vrbe quidem, neque in ipso Senatu tutus fuit, *ad sua qui domitos*, vt quidem sibi persuadebat, *deduxit flagra Quirites?* quot ille tamen, quàm insignes triumphos egerat? Rectiùs, arbitror, viri sancti; quorum animus supra mundum, dum gloriosa istæc fortunæ ludibria subter se habendo in ridiculis ponit, omnium plausus atque honores orbe toto promeretur. Sed vt pressiùs tecum agam, quid orbis hic terrarum tandem est sine hominibus? quid mundus, si eum ab habitatoribus suis re ac cogitatione secernis? res nimirum inanima, neque vim inferre valens, neque repellere, nec vinci apta nec vincere. Siquidem ad homines hoc pertinet, quos, vt mundo dominere, superari à te necesse est: hi autem naturâ liberi cùm sint, suoque nutu atque arbitrio gubernentur, fraudibus circumueniri fortassis atque illecebris duci; vi certè atque armis, quò nolunt, compelli nequaquam possunt animi, votis sententiisque numquam non sui. Habet enim mens nostra diuinum quemdam principatum, vt olim Theophrastus; siue diuinitatem quamdam suam, si Aristoteli credendum est; cui præcipuum ac peculiare sit, omnibus imperare, nemini parêre, nedum seruire.

quàm armis à belli Ducibus, triumphata sunt.

Iuuenalis.

Mundum vincere, est homines subiicere;

Maneat igitur, quod inficiari Christianorum quidem nemo potest, stultitię crucis ignominiæque cunctos subiici non faciliùs solùm (quod in quæstione erat) verùm etiam libentiùs, quàm Regum potentiæ atq; Imperio. Et summo quidem iure ac ratione, siquidem amore omnes vincimur, pronoque affectu expugnamur, quantumuis barbari aliàs atque inhumani. Crux autem quid nisi charitatis erga nos diuinę perpetuum monimentum est? cuius studio complures ita flagrant, carere vt vitâ malint, quàm à regiâ eius seruitute eximi. Nemo tot votis libertatem expetiit, quot illi crucis subiectionem. Sapienter profectò, atq; exemplo CHRISTI Seruatoris etiam diuinè. Venerat ille mundum debellaturus. Non deerant

qui cruci quàm Regibus malunt subesse,

vt vincant exemplo CHRISTI;

erant opes, non quidlibet agendi libera voluntas ac potestas, non sapientia, non gloria, non maiestas, non millenæ beatarum in cælo mentium legiones, quibus ad officium reluctantes compelleret Reges, Principes, Optimates, Philosophos, milites, genus omne hominum æquè variùm studiis, ingenio multiplex, indole diuersum, vt ætate, sexu, ortu, conditione dispar. Quid agat vt sub vno pacis consensionisque cunctos imperio complectatur ac regat? an diuitias ostentet, auroque ac gemmis fulgeat? inanis est hic splendor, & fuco tantùm ad breue tempus faciendo idoneus. cæli militiam deducat in terras? nemo viribus illius resistat. Philosophorum sapientiam, Rhetorum lenocinijs delibutam, sectetur? quid non persuadebit? Regem induat? maiestas ipsa venerationem adferet, fidemque extorquebit. Erramus miseri mortales, qui humano sensu Dei consilia metimur, prouidentiamque ponderamus. Numquam terror in partem diuinæ charitatis admittitur, ne metu extorta potiùs quàm suscepta sponte submissio videatur. Amari nempe propensis animis maluit Deus, quàm ab inuitis timeri. quod quidem tametsi permolestâ sibi, suaui tamen nobis congruentique ratione vt obtineret, cruce mundique contemptione vsus est: sapientiam infinitam cum infantiâ, maiestatem regiam cum seruitute, abundantiam cum rerum omnium inopiâ, cælum cum terris, vitam gloriamque immortalem cum morte atque ignominiâ crucis commutauit. hæc illi arma fuere, quibus & mundum vicit, & nos voluntati suæ subiectos ad eiusdem victoriæ communionem his verbis excitauit: *Confidite, ego vici mundum.* Regnum purpuramque fugâ semel iterumque delusit: gladios, ne pro se distringerentur, prohibuit: pro duodecim Angelorum legionibus totidem elegit Apostolos, opum, honorum, mundi denique contemptores: coram nefario iudice agni instar obmutuit: inter irrisiones & maledicta comminatus nemini est: hostibus in mortem se obtulit, non acerbam minùs quàm ignominiosam: tum demum, Ite, inquit, neque arma vos aut commeatus solicitos habeant: siquidem inermes omniumque inopes, exemplo meo mundum superabitis despicientiâ, cruce, morte. Exin, abolito maledictionis probro, dignitas sua æstimatioque cruci stetit, cultu non modò plebis minorumque gentium, sed Regum Principumque omnium, quà patet Christianus orbis, sempiterno. Exin non aræ tantùm ac templa, non religiosi solùm Deoque consecrati parietes, non abiectorum modò hominum frontes ac vestes; sed Imperatorum aulæ, sceptra, diademata, paludamenta, signa, vultus, crucibus insignita sunt. Exin nouo bellandi more ac modo cœpta exerceri militia est, quæ ludibrio & irrisione, crucis ignominiâ, & contemptu gloriæ, atque opum despicientiâ, liberâ seruitute ac subiectione, de mundo, carne, dæmone, vitiis omnibus, prauisque animi affectionibus ac perturbationibus triumpharet. Hanc cùm longâ plurium sæculorum conuersione collapsam nonnihil ac labefactatam, ad pristinum disciplinę virtutisque splendorem reuocare Dux noster IESVS statuisset; nouam cohortem conscribendam sibi, atque in aciem contra Fidei ac Religionis hostes educendam censuit; Societatem, inquam, nominis sui vocabulo insignitam: exiguam illam quidem, Apostolicâque multis vndequaque partibus in-

Ioan. 16.

qui Societatem idcircò instituit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

feriorem ; attamen suiipsius mundique despectu ac crucis amore, tamquam armis non infeliciter instructam, quò facilius Dei hostes, ipsumque in primis mundum, sub legitimum infinitæ potestatis suæ dominatum subiungeret. Conferamus nunc, si placet, cum Primipilo illius Ignatio, Signiferoque Gentium Xauerio, summos mundi Imperatores Cæsarem & Alexandrum, vtrorumque exercitus, res gestas, tempora, victorias comparemus; tum verò liquidò constabit, quantò procliuius sit, contemptu & cruce, quàm vi armatâ victoriam reportare. Cæsar vt Consulatum adipisceretur, Crassi adiutus opibus, prouinciâ direptâ atque expilatâ, incredibili ambitu, maximisque largitionibus tribus corrupit, suffragia emit, fauorem extorsit;

cuius Dux Ignatius confertur cum Cæsare,

Summus nempe locus nullâ non arte petitus.

Quod cùm dico, & fortissimos habuisse milites, & exercitus numero infinitos duxisse (neque enim absque his præsidiis quidquam effici poterat) & clarissimo potitum imperio, summis denique opibus atque potentiâ vsum ad conficienda, quæ gereret bella, fuisse contendo. Potuisset illa quidem propter res præclarè fortiterque in Præturâ gestas triumphum à Senatu postulare, nisi victoriis in eâ suis triumphisque præluisset tantùm, non superbiuisse videri maluisset. Ignatium, cùm se & opibus & nobilitatis insignibus exuisset, omnique cauisset industriâ, ne principis inter suos familiæ auito decore atque ornamentis nomen sibi fauoremque apud homines conciliaret; postquam eiusmodi res in Hispaniis, Galliis, Syriâ, Italiâ sanctè religioseque gessisset, quibus mundum deuicisse poterat censeri; quasi in vmbrâ tantùm dicas præmeditatum gerenda deinceps fuisse, specimenque dedisse, quemadmodum in solem esset aciemque olim proditurus. Summissionis itaque fundamentum posuit, quo deinde Societatis à se conditæ, quod inuitus admisit, imperium niteretur. Cæsar cùm multa contra fas & æquum, quò dignitatem & auctoritatem suam confirmaret, Consul peccasset, defunctus munere, iudicia Senatus extimescebat: igitur impetrauit, vt vocari in ius absens non posset, abesset autem, donec aut alterum Consulatum obtineret, aut Imperium inuaderet. Ignatius, vt officio se abdicare liceret, egit fortissimè, neque tamen obtinuit: iniuriis, carceribus multoties vexatus, caussam cognosci suam vltrò expetiit; accusatores prouocauit; Iudices, vt de re cognoscerent, imis precibus extorsit; rogauitque, vt, siquid perpetratum ab se turpiter conuinci iudicio posset, latâ sententiâ condemnaretur. Vixit Cæsar post susceptam Remp. Ignatius item post conditam Societatem, annos vterque sexdecim. Hic vitam ex eo Romæ perpetuò summâ animi tranquillitate, ille in Galliâ ferè exterisque terris inter bellicos tumultus exegit. Habemus ecce quos conferamus inter se Duces; habemus tempora, vitæque conditionem vniuersam. Hoc iam quæro, an, si Cæsar tantis opibus, viribus, præliis, tanto ciuium sociorumque profuso sanguine, minus terrarum ac populorum Romano subiecit Imperio, quàm Ignatius cum exiguâ suorum manu CHRISTO asseruit; an, inquam, non euidenter ostendero, sub crucis vexillo, mundi suique despectione (quæ eius bellandi erant artes) mundum faciliùs promptiusque quàm vi & armis superari posse? Cùm igitur,

& præfertur:

tur, nuntio profanæ militiæ ceterisque rebus humanis misso, iusto numero socios conscripsisset; atque Ordo interim à Sede Apostolicâ confirmatus, militari vocabulo vt Societas IESV appellaretur, à Summo Pontifice impetrasset; bellare fortiter constanterque cœpit bella Domini. Principio decem omnino, nec plures, pòst sexaginta fuere CHRISTI milites, numero pauci, tantisque impares successibus; nisi quisque eorum vt minimus erat, ita fuisset in mille, & paruulus in gentem fortissimam; quantoque singuli abiiciebant se magis infra nominis famæque dignitatem, tanto despicatu contemptuque faciliùs vniuersi vinci à se mundum posse, quàm à bellicarum copiarum fortissimis ductoribus existimassent. Cæsar autem qui prouincias exhausserat, ærarium populi Romani expilarat, auxilia sociorum maxima contraxerat, quàm difficile bellum gessit in Germaniâ, quàm periculosum in Galliâ? quàm dubiâ plerumque victoriâ? Fuso verò tot ciuium hostiumque cruore, Imperij fines non tam promouit, quàm populum & prouincias ancipiti distractas consilio sibi adiunxit. Ac ne tunc quidem, quò omnia sua studia direxerat, Domini aut Regis nomen admittere ausus est, ne liberum populi Romani Imperium suæ seruituti subiicere voluisse posset videri. adeò populo, quem metuebat, etiamnum seruus famulabatur. Quantò faciliùs Ignatius, quantò expeditiùs Socij eius, orbis terræ maximam vastissimamque partem subiugarunt, solâ mundi gloriæque ac voluptatum eius despicientiâ muniti. Nunc cum Xauerio Alexandrum expendamus, quo nemo vmquam Imperatorum fuit felicior, nemo tantillo tempore latiùs Imperium propagauit, nemo Regna opulentiora in potestatem redegit, maiores nemo hostium copias fudit fugauitque, plura denique bella nemo pari celeritate confecit. Ille & iuuenis & ferox & laudis cupidus, paterni Imperij & potentiæ heres, Græciam primùm nutantem in fide confirmauit; deinde in Asiam cum exercitu traiecit, interiorem totam annis non plus vndecim ad Indum vsque flumen aut vi aut deditione occupauit; tum à suis ad reditum compulsus, frustrà ad Austrum tentatâ profectione, Babylone suos, & se quoque intemperantiâ occidit. Inter hæc quoties de vitâ dimicauit periculo & gloriæ & fortunarum omnium, cùm non semel grauiter de vulnere saucius dubios reliquit suos an viueret. Et qualem, quæso, in Asiaticos ille dominatum habuit, qui nec suis quidem, nec ipse sibi potuit imperare? qualis eorum subiectio, qui iugum, quoties visum esset, excussuri erant, eumque, qui imposuerat, de vitâ aut ex insidiis, aut vi deturbaturi? Xauerius contrà, nullâ nixus humanâ potentiâ, quamuis domo nobilis, & dignitate Legatus Apostolicus, inter nauticos tamen homines & mancipia versans assiduò, CHRISTO in ægris afflictisque seruiens, erudiens pueros, agros, ab omni præterquam crucis præsidio vacuus, nudis pedibus circumcursans, quantò plus ex vniuersâ Asiâ annis item vndecim, postquam in Italiâ ac Lusitaniâ nutantes in virtute ac Religione Europæos confirmasset, CHRISTO & Ecclesiæ subiecit? per quater mille leucas à Bonæ spei promontorio ad vsque Iapones, quæ quantaque Regna, quot populos ac prouincias cruci subiugauit? Non ille muros diruit, vrbes euertit, regiones diripuit, ingentia terræ spatia, vt mos est Regibus,

Xauerius item cum Alexandro:

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus, vastauit: non vi cruentisque præliis populos debellauit, verùm animos eorum voluntatemque ita vicit, CHRISTI ique seruituti adiunxit, vt dirissimos cruciatus ipsamque oppetere mortem mallent, quàm vel minimùm ab illius imperantis obedientiâ recedere, illique non viuere, aut sub illius cruce non censeri. Vndecies centena hominum millia suâ ipse dexterâ salutaribus vndis abluisse fertur: capitales autem reos à morte innumeros liberauit, omnesque Regni cælestis heredes esse iussit. Reges multos, regiique sanguinis propinquos complures, regiæ crucis seruituti non ignobili sacramento adstrinxit: vbique victoriæ suæ signa, vbique trophæa reliquit, donec in Sinarum portu tot emensus terrarum spatia, spoliis Orientis onustus, ad triumphum in cælos euocatus est, post mortem etiam mortalibus salutem allaturus. Iam verò quantum interest huius inter & Alexandri victorias? hic pleroque perdidit eorum siue qui vincebant, siue qui vincebantur: iste seruauit omnes, & hos quidem æternùm perituros, nisi victi feliciter fuissent; siquidem incruenta vbique prælia gessit, nisi sicubi generoso Martyrum sanguine tellus vspiam pinguefacta nouam victoriæ sementem admisit, vnde corroboratâ deinceps fide in posterum vberiores laureæ succrescerent: adeò nec victi quidem victoribus infeliciores exstiterunt. Quàm verò miseri Macedones tam diuturno ac periculoso bello dicam, an exsilio; è quo pauci omnino fracti mutilatique in patriam reuertêre? quàm afflicti prostratique per Macedonas Asiatici, suis & facultatibus, & propinquis, & libertate, & patriâ, vitâque etiam ipsâ spoliati? vinci à Xauerio crucisque seruituti subiici, adeò optabant barbari, vt hanc seruitutem instar triumphi esse ducerent. ab Alexandro siqui seruarentur, vitam omni morte acerbiorem existimabant, ludibrium tyranno in triumpho spectaculisque futuri. Itaque victorem oderant hi, à quo opprimebantur; isti colebant vt parentem, vtpote cui innumera beneficia salutemque ipsam acceptam referebant. Et hactenus quidem in vtramque partem de propositâ initio quæstione disputaui: cuius iudicium ac sententia vt libera omnibus atque integra essent, sic in vtramque partem rem totam moderatus sum, vt tamen ipsa per se satis ostendat, quônam omnis hæc inclinet oratio, minusque à vero abesse videatur, quisquis crucis ignominiâ contemptioneque mundum facilius à manuetis CHRISTI militibus, quàm armorum vi ac multitudine prælio-rum à truculentis belli Ducibus subiici posse existimauerit.

& præponitur.

ORATIO QVARTA,

Parænetica ad Patres ac Fratres ad militiam CHRISTI *vocatos, respondens Meditationi S. Ignatij, quæ inscribitur De duobus vexillis.*

NArrant Ecclesiasticæ historiæ Scriptores, Reuerendi Patres, Fratresque charissimi, Imperatori Constantino, Græcæ superstitionis tenebris adhuc circumfuso, dum aduersus tyrannum Maxentium moueret, paululùm à meridie declinante sole (quasi iam tum orienti splendi-

splendidiùs Fidei locum daret) emicuisse è cælo salutare Crucis signum, totique conspicuum apparuisse exercitui, insolito lumine resplendens, & auspicatissimâ istâ epigraphe insignitum: IN HOC VINCE. cumque animi penderet Cæsar, quid signum portenderet; proximè sequenti nocte spectandum se præbuisse ipsum humani generis Seruatorem CHRISTVM, qui denuò præmonstratum exhibens signum, iterum iterumque commonebat, vt, petito inde exemplo, nouum erigens vexillum, exercitui suo proponeret; certum deinceps diuinæ opis victoriæque futurum pignus, Romanis aquilis draconibusque præsentius, ipsoque Ancili atque Palladio, pro imperij olim custodiâ habitis, longè religiosius atque sacratius. Itaque Imperator, diuino dicto audiens, exemplò Christianæ Religionis Mystas accersere: ex iis de CHRISTO eiusque signo scisciari permulta: eosdem in consiliis iudiciisque assessores sibi adiungere: vnum verumque, quod sibi apparuerat, Numen omni cultu ac veneratione prosequendum ducere: denique, vt iussus fuerat, salutare signum ex auro gemmisque confectum toti exercitui, tamquam exploratum salutis symbolum, posthac præfigere. Maxentius contrà, vt erat cacodæmoni auctoratus miles, vana indices auguria captare, Sibyllina oracula euoluere, præstigiis tempus conterere, & quæ de cælo adiutura desperabat auxilia, ab inferis conquirere: donec tandem in aciem explicatus est vtrimque exercitus. Stabat hinc Romam Italiamque seruitute oppressam tenens Maxentius, ac sub signis suis centum & octoginta peditum millia & octodecim equitum censebat: illinc verò cum exiguâ militum manu, sed Deo propitio fretus, & obseruatis de cælo confidens signis, appropinquabat Constantinus. Quid deinde consilij cepisse arbitramini? an castra metatum, an loricâ valloque munitum, inimicorum saltem irruptionem præstolatum fuisse existimatis? Imò verò etiam hostem vltrò lacessiuit, impressionem fecit; eâ felicitate, vt, profligato cæsoque ad internecionem exercitu, Maxentium, Tiberis alueo miserè demersum, Romano exegerit Imperio. Scilicet tanti est sub Dei signis militare, sibique persuasissimum habere, non sine singulari ipsius numine prælia committi. Quod dum commemoro; cui, obsecro, nostrûm non emicat atque exultat animus, dum prima militiæ nostræ rudimenta atque tirocinia memoriâ recolit? Quis enim vestrûm ignorat, quo omine quibusque prodigiis vanitatis castra deseruerit, & in hanc militiam adscriptus sit Primipilus noster Ignatius? quibus ostentis commonitus, istam Ecclesiæ auxiliarem conscripserit legionem? Vt è multis pauca adferam; quàm isthæc, amabo, felicia fuere portenta, quando adhuc tironem agens Minoressæ, octo ipsos dies abductus à sensibus, totusque Deo vacans, à Summo Imperatore IESV noua militandi hausit documenta? quando militum delectus habendi, eosque sacramento adstringendi, ac denique Societatem hanc, quâ diuino munere fruimur, certis legibus præceptisque conformandi potestatem ac sapientiam diuinitus accepit? Tum certè (vt ex ore Parentis nostri commemorare solitus erat R. P. Euerardus Mercurianus) duorum Vexillorum diuinitus oblata ei fuit species, meditationis typo in aureo Exercitiorum libello deinde expressa:

Labarum Crucis Constantino in aëre ostensum.

Maxentij in Constantinum apparatus bellicus, & prælium.

Ignatius quomodo sacram militiam sit auspicatus.

Lud. de Palmâ in Praxi med. de duobus Vexillis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Occasio meditationis de Duobus vexillis CHRISTI *& Luciferi.*

sub quorum altero in patentium camporum æquore prope Ierosolymam, altero prope Babylonem erecto; hinc humanæ stirpis capitalissimus hostis Lucifer in igneo fumosoque solio, fastu turgidus, formâ horribilis, vultu truculentus; inde clementissimus humanæ salutis assertor CHRISTVS, humili quidem demissoque insistens loco, sed augustissimâ pulcherrimâque formâ, incredibilem in modum amabilis conspiciebatur. vtrimque autem copias pro se quisque suas cogebat: coactas, in omnem terrarum orbem quaquauersus immittebat: immissas, in hominum perniciem alter, alter in salutem, compositâ vterque oratione, accendebat. Et CHRISTO quidem hæc orationis videri poterat fuisse summa: firmum fixumque sibi esse, hominum animas, optimo iure suas, imagine suâ, vtpote Conditoris, insignitas; sanguine suo, vtpote humanæ salutis assertoris, purpuratas, à deterrimo inimico iniuriosè direptas, auaritiâ illaqueatas, ambitione irretitas, libidini mancipatas, postliminiò sibi vendicare. Ideò se iam olim à principio, in omnes mundi plagas beatas è cælo mentes ad mortalium tutelam destinasse: ideò Patriarchas Vatesque diuinos tamquam antesignanos submisisse: ideò sese ipsum humanâ formâ indutum in arenam descendisse: ideò Apostolos duodecim, veluti totidem Duces ac Legatos, alioque velut Tribunos ac Centuriones exercitui suo præfecisse. Quare vos, inquit, quibus Regni mei defensionem, sed & propagationem concredidi, quos laborum periculorumque, sed & gloriæ socios adoptaui, videte, nequid generositate vestrâ indignum admittatis: videte etiam atque etiam, quantâ meâ iniuriâ vestrâque ignominiâ ad nequissimi aduersarij mei castra Lutherus iuxtà atque Caluinus, coniurati ambo perduelles, conquisitoresque omnino vaferrimi, nouam in dies accessionem faciant. Quin ergo expergiscimini, vos præsertim, sociali obstricti fœdere, & in salutem animarum pro virili incumbitis? quin omni studio proximos ad opum caducarum despicientiam exhortamini? cur non omni diligentiâ ad inanium dignitatum vanissimique honoris aspernationem assectatores meos excitatis? denique cur non ad Christianam perfectionem moresque Deo dignos commilitonum animos inflammatis? Coniicite oculos in eum, qui huius militiæ signum extulit. Quòd si præmia militiæ spectatis, nulla vmquam fuerunt ampliora stipendia, nulla magis opima spolia, nusquam augustiora victoriæ insignia. Quid ad hæc animi fuisse existimatis Tribuno nostro Ignatio, qui recèns huic militiæ nomen dederat, & ipsâ quidem fortunatâ nocte (vt ne quid ominis auspiciique deesset) quâ olim in vtero beatissimæ Virginis, supremus agminis istius Ductor IESVS, humanâ se naturâ velut armis accinxerat? quibus arbitramini ignibus generosum arsisse pectus, quod nuper ipsa cæli Regina, melior Pallade bellatrix, castitatis baltheo videri poterat præcinxisse, cùm nouæ militiæ candidatus Virginis ante aram legitimum diceret sacramentum? Certè, simul atque qui octiduum à sensibus abfuerat animus, ad se rediit, nihil habuit prius, quàm, Ah IESV! ah IESV! anhelante pectore succlamare. Planè quasi iam tunc antecedentia isthæc Ducis sui signa assequi studiosè adniteretur. Quippe iam inde nuntio rebus humanis missо,

Christvs suos ad sacram militiam hortatur.

missо, patientiâ paupertatis ornatus, dicam, an armatus? pannosum vilis mendiculi saccum, tamquam sagum militare, rerum omnium indigentiam, quasi commeatum sumpserat. honorum verò cupiditatem ita sui despectione veroque humilitatis studio, quasi inexpugnabili vallo, è corde suo excluserat, vt nec aperto Marte, nec per cuniculos, irrupturam vnquam esse confideret. Etenim iam tum in ore & animo præclara fuit illi tessera, AD MAIOREM DEI GLORIAM: quâ omnia in Deum bonorum omnium fontem refundebat, nullâ ad se laudis aut gloriæ parte deriuatâ. Exinde ergo (vt vel nominis ferebat notio) orbi inflammando quasi nouus CHRISTI miles Ignatius, cum humani generis hoste strenuè manum conserere, animarum prædas agere, proposito libello (quem Spirituales Exercitationes inscripsit) socios conquirere, exercitationibus excolere, militiæ huius disciplinâ imbuere, aciem instruere, mundum denique vniuersum quaquà posset Dei vnius imperio subiugare. Quod successu tam felici perfecit, vt cùm emeritis stipendiis à cælesti illo Imperatore honestissimam missionem obtinuit, è vitæ statione euocatus, victricia Christianæ Fidei pietatisque signa, non per Europam tantùm, deuictis passim hæresibus, expugnatisque vitiis; verùm etiam per Africam atque Asiam, & extremas Orientis Occidentisque Indias, impiis Gentilium sublatis superstitionibus, à laureatis suis militibus vndique circumferri conspexerit. Nimirum istud erat, allatum de cælo Imperatorium IESV Labarum agnoscere, & sub eodem nauiter fortiterque depugnare. Agite nunc, &, quod potestis optimo iure, deprædicate istud Constantino conspicuum signum. At ego potiùs collaudandum assero, quod adspectabile fuisse videtur Ignatio. Istud eminus in cælo, hoc cominus in terrâ: istud aliquâ diei & noctis parte, hoc (vt mihi non vno argumento confici posse videtur) noctu & interdiu continenter octiduum: istud de Maxentio, hoc triumphi de immanissimo cacodæmone agendi prænuntium: istud denique effigiem prætulit crucis, hoc ipsum potiùs Saluatorem victricia crucis suæ insignia præferentem. Hoc ergo vexillum curæ fideique nostræ concreditum est, ad huius custodiam sacramento adacti sumus.

Signum militiæ nostræ præstantius, quàm Constantini.

Audistis, ni fallor, aliquando de Lutheri Caluiniique antesignanis ac prodromis, qui è Galliæ latebris erumpentes, succenturiatos cacodæmoni milites se ipsi nuncupabant: nec alterius imperium aut vexillum accipiebant quàm cacodæmonis, eique tertio quoque verbo se deuouebant. Hic enim istiusmodi perditissimorum hominum erat sermo, hæc impia tessera: quâ ad incredibilem animarum stragem edendam diabolicâ malitiâ atque nequitiâ identidem vtebantur. Neque ab hac execrandâ dæmonis compellatione multùm abludit illa Christianæ Reipublicæ pernicies Lutherus, quando & dicta omnia & scripta sua isto execrando nomine velut sale rebus omnibus condiendis, inspergit, & (tamquam si velato capite conceptisque verbis isti se Duci deuouisset) in eo omnem operam industriamque suam ponit, vt numquam à signis eius, cum quo modium salis se comedisse iactabat, abiunctus, infinitis hominibus exitium adferat sempiternum. Nos autem quo animo erimus? minórne erit aut industria aut sedulitas nostra ad multorum salutem, quàm illorum

Hæreticæ militiæ tessera cacodæmon. Franc. Garass. l. 7. sect. 8. citans Arnoldum Fernonium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad communem perniciem? Nónne insignis erit ignominia nostra atque perfidia, si deuotionis nostræ immemores vel latum vnguem à vexillo discesserimus? non illo pseudoSoteris Antiochi, cui perperàm cum suo pentalphâ commentitiam salutem inscripserat, à Magni Alexandri genio, vt somniarat, commonitus; sed vnici veriqúe Soteris IESV, qui sese iussu Patris æterni, apertis quinque corporis sui vulneribus, vt totidem sempiternæ salutis initiis, mysterij plenum exhibuit pentalpha. Quò fortè in diuino illo Canticorum Epithalamio, solers alludens Sponsa, iuxta interpretationem Hebræam appositè accinebat: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Fuerint sanè Israelitarum ex Ægypto mouentium non varia magis, quàm egregia signa: alia leonis, alia bouis, alia hominis, alia aquilæ hieroglyphicâ specie depicta, quibus à tergo, à fronte, à lateribus sanctissimi Tabernaculi, religiosæ vbique populi excubiæ suis quæque locis definitæ constabant. Duxerint ornatè politeque singula colores suos, à sacris illis margaritis, quas sacrosanctæ instar bullæ, pectore suo velut sacrario, Pontifex maximus circumferebat. Hisce nihilominùs posthabitis, vnicum præconiis efferebat Sponsa: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. De fortissimo Spartanorum Duce Otryade prodidit Plutarchus, quòd extremam belli aleam cum Argiuis expertus, plerisque suorum trucidatis, ipse quoque vulneribus propè confectus, adeoque demortua inter cadauera depositus, tamen exsuscitato rursus spiritu, in hastæ commodùm adiacentis fragmentum se erexerit: eo nixus, ad hostium occisorum corpora perreptarit, disiecta passim eorumdem scuta armaque collegerit: è quibus inexspectatum Ioui ponens trophæum, proprioque sanguine, non secùs ac victor inscribens, victoriam sibi suisque & plenam agri possessionem, de quâ erat concertatio, asseruerit. At certè nobilius est Imperatoris nostri trophæum: qui suis omnibus tamquam profligatis (namque *omnes, relicto eo, fugerunt*) ipse demum exquisitissimis dilaceratus tormentis, tandemque ignominiosissimam actus in crucem, tribus quatuórve trabalibus manus ac pedes transuerberatus clauis, spinis caput transfixus, exhaustus sanguine, defectus viribus, se ipse diuinissimum prorsus constituit trophæum, proprio cruore Deo Patri dedicatum: & quidem tam manifesto triumphi splendore, vt vel inuitis hostibus hanc triumphalem extorserit inscriptionem, IESVS *Nazarenus Rex Iudæorum*? Et erit qui animam suam tanto labore atque impendio emptam, Deo vindicatam, per summum scelus suffuretur denuò? qui se Domino suo ereptum, iniquissimis prædonibus atque tyrannis aut mundo, aut carni, aut dæmoni spontaneo tradat mancipio? quin potiùs vnâ mente ac voce conclamemus omnes: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Quemadmodum enim si bello quispiam arcem expugnauerit, confestim vexillo suo imposito, æquè vt iniectâ manu, vel posito pede, suam sibi rectè vendicat: ita Liberator noster, hominum omnium, nostrûmque in primis, animas victrice morte suâ dæmonis potestati subtractas, triumphali itidem amoris sui labaro ritè sub ditionem suam redegit. Vnde generosam istam

Pierius Valerian. l. 47. Hieroglyph.

Cant. 2. 4. *Charitas* CHRISTI *vexillum nobilissimum.*

Cornelius à Lapide Num. c. 3. v. 2.

Otryadis generositas. Plutarchus in Parall.

CHRISTVS *in crucem actus nobis pro trophæo.* Matth. 26. 56.

Ioannis 19. 19.

CHRISTO *anima nostra & vita debetur.*

istam veramque ex heroico Pauli pectore depromptam habemus vocem: *Pro omnibus mortuus est* CHRISTVS, *vt, & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Quamobrem nónne meritò sub hoc vexillo assidui excubemus, strenui dimicemus, infracti perseueremus? Coëant alij in societatem ad pretiosas quascumque merces ab extremo orbe aduehendas, alij ad insanam aliquam substructionem moliendam, alij ad honorum fumos aucupandos, alij vt carnis voluptates consectentur, alij denique aliam ob causam; nobis non alius præfigatur scopus, quàm sub militaribus IESV signis stipendia facere, nec animæ tantùm propriæ, sed ceterorum etiam omnium, quoad fieri poterit, lucris imminere. Deus immortalis! quantus hic operæ fructus? quàm amplum lautumque stipendium? Quis enim immortalis animæ nobilitatem ac pretium satis pro dignitate poterit exaggerare? Hæc est enim pretiosissimus Dei thesaurus, diuinæ Maiestatis thronus, microcosmi nostri cælum, inæstimabile naturæ margaritum, beatarum mentium socia, sponsa dotali cæli Regno beanda, filia hereditate donanda, Regina bonorum omnium possessione cumulanda. hæc illa numeris omnibus absolutissima effigies, Coâ Apellis Venere, eburneâque Phidiæ Mineruâ longè nobilior, quam à tartareo incendio vel maximè vindicatam ac seruatam supremus voluit Artifex. hæc illa venustissima Rachel, cuius gratiâ, non quatuordecim tantùm anni, sed tres & triginta, perpetuis laboribus & cruciatibus exantlati, vix paucorum instar fuere dictum, præ amoris magnitudine. hæc denique, quæ se præ ceteris rebus creatis Deo curæ & cordi esse in Canticis deprædicat, dum ait: *Vexillum eius super me charitas.* O vexillum nullis militaribus signis conferendum! diuini amoris magnificentissimum trophæum! non (vt illa Romanorum labara) oleo superstitioso delibutum, aut rubricâ vulgari tinctum; sed pretiosissimo Seruatoris nostri sanguine purpuratum. Et erit aliquis ex hac illustrissimâ IESV cohorte tam vecors, qui nobilissimum illud signum nefariis inferorum prædatoribus velut spolium exponat, & quasi è manibus sibi effringi patiatur? Sanè signiferum illum, Varianâ clade, in sanguinolentâ palude media inter cadauera reconditum delituisse accepimus, ne in hostium potestatem Romana veniret aquila, quam intra balthei sui latebras abdiderat. Nec minus gloriæ consecutus est ille, qui, commissâ apud Thrasymenum pugnâ, vt aquilam item hostium direptioni subduceret, quam terrâ alióve non ignobili ausu occultare frustrà tentarat; tandem subitis inimicorum obrutus telis, cadente corpore solerter obtexit, ne mortuus magis quàm viuus suis partibus defuisse videretur. Imò nec defuit posterioribus hisce bellis, qui Attilij Romani & Cynægiri Athenienfis æmulus, absciffâ dextrerâ, quâ vexillum gestabat, è vestigio idem læuâ apprehenderet: eâque rursus amputatâ, pertinaci dentium morsu ita validè arriperet, vt non nisi vnâ cum capite poneret. Deus immortalis! quantus hic ardor animi ad vexillum ab iniuriis hostiumque potestate vindicandum! Neque absimiles heroas in Ecclesiæ castris nostrâque militiâ comperio. Quid enim aliud Apostolos, & Apostolicos viros, & in iis Xauerios, Criminales, Siluerias, Aquauiuas, Spinolas,

1. Corinth. 5. 15.

Animarum lucrum maximum.

Animarum cura maxima habenda.

Florus lib. 4.

Sil. Ital. lib. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

las, Barzæos, Anchietas, alioſque noſtrorum quamplurimos in remotiſſimas egit regiones toto orbe diſſitas? quid enauigare coëgit maria vaſtiſſima, turbinibus agitata, fluctibus concita, tempeſtatibus horrida, piratis infeſta, ſcopulis, vadis, naufragiis formidanda? quid terras penetrare frigore rigidas, calore feruentes, ſterilitate damnatas, nullâque re magis quàm egeſtate nobiles? quid, inquam, illos exſtimulauit ad excolendas nationes moribus incultas, crudelitate barbaras, diritate atque immanitate teterrimas? Non aliud ſanè, quàm quòd vbicumque inaudierant animas exſtare, Dei imagine quaſi vexillo inſignitas, eôdem ſibi contendendum eſſe ſtatuerent. quippe quibus intolerandum videbatur, tot illuſtriſſimas quaſi Sionis arces à diriſſimis tyrannis ſubactas, victricia dæmonis vitiorumque præferre inſignia, ad cæleſtis Imperatoris iniuriam indigniſſimumque contemptum. Agite nunc generoſa pectora, quibus pro Imperatorio ac principe ſigno datum IESV Labarum: ſtate pro gloriâ Principis veſtri, eique vindicias parate. Nullúsne erit Ioab, qui cæcos & claudos, coniuratos Dauidis irriſores, è ſummis Sioniæ arcis propugnaculis exterminet? nullus diuini honoris zelo flagrabit Mathathias, qui idola iſthæc non infidelitatis modò, ſed & auaritiæ, & ambitionis, & arrogantiæ, conuellat atque diſturbet? At ſaltem pereuntium tot animarum vos tangat miſeratio, quas ab interitu ſempiterno vindicaſſe, opus eſt humano maius, atque adeò diuinorum omnium diuiniſſimum. Viderit ſanè diem nullum lætiorem Probus, quàm illum, quo adhuc miles, in publicâ concione ab Aureliano Cæſare coronâ ciuicâ donatus, hocce præclarum audiit elogium: *Suſcipe, Probe, præmia pro Republicâ: ſuſcipe coronam ciuicam pro parente.* Dixerit etiam magnus Africæ domitor Scipio, *Malle ſe vnum ciuem ſeruare, quàm mille hoſtes occidere.* Prætulerint alij coronam querneam aureæ atque gemmeæ, eamque Imperatorij palatij valuis vt præcipuam partem Maieſtatis ac gloriæ ſuæ affixerint, vt hoc indicio patriæ Patres haberentur. Nihilominùs iſtud ego meritò contendam ſemper atque conficiam, humanas animas, æterno exitio ereptas, æternâ ſalute donatas, cælo ciues aſſerere; longè amplioris eſſe laudis atque victoriæ: tantumque præſtare ceteris, quantum anima corpori, vita immortalis mortali, gloria ſempiterna caducæ, cælum ipſum terræ noſcitur antecellere.

Animas ab interitu vindicare maxima gloria. Vopiſcus in Probo.

Capitol. in Anton. Pio.

Quæ cùm ita ſint, quid eſt cur non ſtrenui atque alacres ſequamur ac perſequamur vexillum illud, à quo nec ipſe terræ cælique Monarcha vnquam cenſeri voluit abfuiſſe? quod imagine ſuâ decorauit, cruore ſuo conſignauit, perpetuum denique triumphi ſui dedicauit conſecrauitque trophæum: vexillum, inquam, illo Conſtantini Magni longè nobilius atque præſtantius, à ſupremo Imperatore IESV, militiæ noſtræ, non ſine ſingulari prodigio atque auſpicio exhibitum: cui incorruptâ ſemper fide inuictâque conſtantiâ coniunctiſſimus adhæſit Dux noſter Ignatius: iſtud denique vexillum, quod tot commilitones noſtri, nobiliſſimæ glorioſiſſimæque animæ, omni Romano ſignifero glorioſiùs ſunt tutati. O vtinam è cæli Prytaneo in conſpectum noſtrum ſe darent tot emeriti militiæ noſtræ heroës, qui triumphantes ob ſeruatum propagatumque iſtud Dei ſignum, quaſi igneis Eliæ quadrigis in cæleſte Capitolium ſunt inuecti! Iam ſorderent Romanæ fortitudinis miracula Scæuæ & Scæuolæ, vel cum ſolis Iaponiæ Martyribus compoſiti: vbi tot noui Machabæi, tot noui Laurentij atque Vincentij, tot noui Stephani & Sebaſtiani, tot Victores atque Mauritij; quorum laudatiſſima trophæa, nobis potiùs ignauiæ excutiant ſomnum, quàm illa Miltiadis Themiſtocli. vbi tot indefeſſi præcones atque oratores, qui nobis adhuc in acie verſantibus nocte dieque iſtud celeuſma inculcent, quod illuſtris Martyr Ioannes Godoius, à tirocinij ſui non inglorio Præfecto altè imbibitum, quadraginta Sociis in Braſilo mari pro CHRISTO certantibus accinebat: *Ne degeneremus à præcelſis cogitationibus filiorum Dei.* Vtinam, inquam, inuictiſſimos iſtos audiamus Athletas è cæli prætorio conclamantes: *A vexillo ne abſis.* Quid conclamantes dico? imò iam pelle ſuâ, quam grauiſſimos inter labores, difficillima inter certamina, crudeliſſima inter tormenta, libentes alacreſque poſuerunt, ſanctius nobis tympanum, quàm olim Ziſca, teſtamento legantes, quo illud perpetuò nobis inſonent: *A vexillo ne abſis.* Hoc oſſibus ſuis quaſi tibiis ac tubis, omnibus nobis præcinere peruelint: *A vexillo ne abſis.* Hoc ſanguine ſuo cordibus noſtris inſcribant: *A vexillo* IESV *ne abſis.* Sed ſuperuacua videri poteſt aut mea aut cuiuſquam commilitonis exhortatio: vnum addo quod nobis meritò ſit inſtar omnium. Hoc ipſe Imperator IESVS, toto corpore ſuo ſacratiſſimo in cruce inſtar tympani extenſo, hoc luxatis ac dinumeratis oſſibus omnibus, quaſi iam totidem buccinis & tubis, nobis intonuit, intonatque etiamnum: hoc ad extremum cruore ſuo pretioſiſſimo animis noſtris inſcribit: *A vexillo ne abſis.*

Maiorum exempla nos excitent.

Elo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elogium sepulcrale S. Ignatij,

Greg. XV. in respons. ad relat.

CVIVS ANIMVS
VASTISSIMO COERCERI NON POTVIT VNIVS ORBIS AMBITV,
EIVS CORPVS
HVMILI HOC ANGVSTOQVE TVMVLO CONTINETVR.
QVI MAGNVM AVT POMPEIVM, AVT CÆSAREM, AVT ALEXANDRVM COGITAS;
APERI OCVLOS VERITATI,
MAIOREM HIS OMNIBVS LEGES
IGNATIVM.
NON COERCERI MAXIMO, CONTINERI TAMEN A MINIMO, DIVINVM EST.
IGNATIO
VIRTVTE MAXIMO, SVBMISSIONE MINIMO
TOTIVS ORBIS LOCVS ANGVSTVS,
VNIVS VRBIS LOCVLVS AVGVSTVS EST.
HINC ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM
PLVS VLTRA VNIVS ORBIS ET ÆVI TERMINOS SÆPE QVÆSIVIT,
QVO OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDERET;
INDE DE SE COGITATIONEM HABENS MINIMO MINOREM,
MINVS CITRA COMMVNIS SEPVLCRI LATEBRAS SEMPER OPTAVIT,
QVO INHVMATI CORPORIS PONDVS ABIICERET.
CÆLVM ANIMO, ROMA CORPORI
ILLI AD MAIOREM DEI GLORIAM SVMMA SPERANTI
ALIQVID SVMMO MAIVS ATTRIBVIT:
HVIC AD MAIOREM SVI ABIECTIONEM IMA SPECTANTI,
MODVM POSVIT MEDIVMQVE VIRTVTIS.
A° M. CD. XCI. IN ARCE LOIOLÆA LOCO APVD CANTABROS ILLVSTRI
MORTALIVM PLANE BONO, ET IVVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,
SVÆ PRIMVM GLORIÆ CVPIDVS, IN AVLA ET CAMPO CATHOLICI REGIS,
NATVRÆ DEDIT, QVOD DEIN DIVINÆ TANTVM GLORIÆ STVDIOSVS,
SANCTIORIBVS IN CASTRIS, SALVTI ET GRATIÆ CONSECRARET.
CVM HOSTES ADVERSVS INNVMEROS VNVS PROPE POMPEIOPOLIM TVERETVR,
IDEM SAVLI INSTAR ET PAVLI, VI, NON VIRTVTE, VICTVS
ITA CECIDIT, VT OPTANDVS FVISSE CASVS, NON FVGIENDVS,
ETIAM IGNATIO, VIDERETVR: ARCEM PERDIDIT; SERVAVIT ECCLESIAM.
EX EO NON IAM SVVS,
SED EIVS QVI STANTEM TORMENTO PERCVLIT,
VT PRODIGIO FVLCIRET ABIECTVM,
SACRAMENTVM QVOD MVNDO DIXERAT, CHRISTO DEDIT.

PER

PER MILITIÆ SANCTIORIS ASPERRIMA RVDIMENTA,
PER INSIDIAS DÆMONVM, PER OPPVGNATIONES HOMINVM,
PER CONIVRATA IN VNVM OMNIA
FACTVS DVX E MILITE, EX TIRONE VETERANVS,
IESV NOMINE, NON SVO,
*LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM CONSCRIPSIT,
QVÆ VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS
IN ROMANI PONTIFICIS VERBA IVRARET.
HIC ILLE EST *IN QVO OSTENDIT DEVS,
QVANTVM EI CVRÆ SIT ECCLESIÆ SECVRITAS,
*IN QVO MISERENTIS DEI BONITATEM ATQVE POTENTIAM
ECCLESIA CATHOLICA VENERATVR.
*QVEM PROSTRATVM TAMQVAM PAVLVM EREXIT DEVS,
VT NOMEN SVVM CORAM GENTIBVS POPVLISQVE PORTARET:
*QVEM PRÆELEGIT DOMINVS, VT EORVM DVX FORET
QVI SVI IN TERRIS VICARII AVCTORITATEM DEFENDERENT,
ET REBELLES HÆRETICOS AD VNITATEM FIDEI REVOCARENT.
QVEM SVO IESV COMMENDAVIT PATER ÆTERNVS;
CVI IPSE IESVS SE PROPITIVM FORE PROMISIT;
QVEM SPIRITVS SANCTVS OMNIVM VIRTVTVM GENERE DECORAVIT:
QVEM PRÆSENS TOTIES ET PROPITIA VIRGO MATER DILEXIT VT FILIVM,
ERVDIIT VT ALVMNVM, DEFENDIT VT CLIENTEM.
QVI DEI AMANS NON CÆLI, OSOR MVNDI NON HOMINVM,
PARATVS PRO HIS EXCLVDI GLORIA, PRO ILLO DAMNARI POENA;
MORTALIS APVD HOMINES VITÆ NON PRODIGVS, SED CONTEMPTOR;
VITALIS APVD INFEROS MORTIS NON METVENS, SED SECVRVS,
PROFVIT VIVVS MORTVIS QVOS REVOCAVIT AD VITAM;
MORTVVS VIVIS QVOS SERVAVIT A MORTE;
VTRISQVE SE PATREM EXHIBENS,
DIGNVS HABERI POTVIT IESV NOMINE,
QVI PRÆTER DEI GLORIAM ET SALVTEM HOMINVM, NIL QVÆSIVIT.
ANNO M. D. LVI. PRID. KALENDAS AVGVSTAS
NVTV SVMMI IMPERATORIS IVSSVS A STATIONE DECEDERE,
CVRAM MORTALIVM QVAM VIVVS HABVERAT,
ETIAM MORTVVS NON AMISIT.
CÆLO TRANSSCRIPTVS, SED PROPENSVS IN TERRAS;
ANIMARVM AVIDVS, ETIAM CVM DEO PLENVS;
ECCLESIÆ TRIVMPHANTIS SOCIVS, PRO MILITANTE SOLICITVS,
QVOD VNVM POTVIT
CORPVS SVVM PIGNVS ANIMI FIDEIQVE DEPOSITVM HIC RELIQVIT;
CVI NE QVID DEESSET AD GLORIAM,
NON SEMEL ANGELICOS INTER CANTVS SVBMISSA DE CÆLO LVMINA MICVERVNT.

* Greg. XV. sup.

*Nic. Zambeccarus Secr. Sacr. Congr. in Orat. de S. Ignatio.
* Greg. XV. sup.
* Nic. Zam. sup.

* Franciscus Maria Card. à Monte in Relatione Canonix.

AGE QVISQVIS HÆC LEGES,
BEATOS IMMORTALIS VIRI ET PATRIS COMMVNIS OMNIVM CINERES VENERARE:
HOS TV, CVM VIDERIS, RELIGIOSE COLE,
CVM HABVERIS, PIE COMPLECTERE;
ET LATERE SVB HIS, ETIAM-NVNC, SVVM IGNEM,
HOC EST, SERVIENTEM HVMANÆ VITÆ ET SALVTI IGNATIVM DEPREHENDES.
VIXIT ANNIS QVINQVE ET SEXAGINTA INTER MORTALES,
OCTOGINTA QVATVOR INTER IMMORTALES.
A GREGORIO XV. CATHOLICIS ARIS SOLENNITER ADDITVS ANN. HVIVS SÆCVL. XXII.
A DEO PERENNI GLORIA CÆLITVM VLTRA OMNE SÆCVL. FELICITER CVMVLANDVS.
HOC SVI ANIMI ET VENERATIONIS PERPETVÆ MONVMENTVM
NON STRVCTVM AVRO VEL MARMORE,
SED TENACI GRATAQVE MEMORIA CONSECRATVM
OPTIMO MAXIMOQVE, POST DEVM, PATRI
MINIMA IESV SOCIETAS
M.DC.XL. ANNO SVO SÆCVLARI PRIMO, POSVIT, DEDICAVIT.

Elogium sepulcrale S. Francisci Xauerij.

STATE HEROES,
ANIMÆ MAGNÆ, ET VIRTVTIS AMANTES.
NIHIL VLTRA AVT CONANDVM VOBIS, AVT FACIENDVM EST,
QVANDO XAVERIVS HIC IACET.
FALLOR.
DE TANTO ORIENTIS APOSTOLO
SVPRA NATVRAM FORTI, SVPRA IMITATIONEM EXIMIO,
SVPRA INVIDIAM ADMIRANDO,
DE IESV SOCIO, DE IGNATII FILIO,
DE IMMORTALI ANGELO IN CARNE MORTALI
VIX ALIQVID, QVOD CORRVMPI POTVIT, IMO NON POTVIT, HIC SITVM EST.
VIVIT ETIAMNVM PERGITQVE SVPERSTES ANIMVS:
QVO SOLET IMPETV CHARITATIS,
ADHVC QVÆRIT QVO SE AVIDA SALVTIS HVMANÆ VIRTVS EXTENDAT.
ITE ERGO HEROES,
SEQVIMINI QVO XAVERII PARS MELIOR
NON ADEMPTA MVNDO, ETIAM CVM CÆLO REDDITA,
VLTRA INACCESSAS HOMINIBVS TERRAS ET MARIA VOS VOCAT.
QVID HÆRETIS?

ITE

ITE SALTEM IN LACRYMAS, ET PLORATE
XAVERIVM
OMNIVM AMORE CONSVMPTVM, OMNIVM DOLORE DEPOSITVM;
QVANDO AD OCCASVM TANTI VIRI INGEMVIT ORIENS,
AD INTERITVM TANTI DVCIS MILITANS PLORAVIT ECCLESIA,
AD TANTI COMMILITONIS ANGVSTIAS, PRÆSERTIM VLTIMAS,
DOMINVS IPSE IESVS
IN PATERNA XAVERII DOMO EFFIGIE LIGNEA CRVCIFIXVS
NON SEMEL GEMINI DOLORIS ET AMORIS MVTVI INSOLENTE PRODIGIO
FLENS SVDANSQVE LARGITER ILLACRYMAVIT.
HIC VIR HIC EST,
QVI CVM SVÆ MENTIS AMPLITVDINEM, ARDOREMQVE VIRTVTIS
EVROPA NON CLAVDERET,
DVCE IESV, AVCTORE IGNATIO,
* LEGANTE PONTIFICE, IMPELLENTE CHARITATE
INGRESSVS OCEANVM
IVVANDOS SIBI ALIO IN ORBE TERRARVM ORIENTALES POPVLOS CONQVISIVIT.
VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS:
QVEM HOMINE MAIOREM ILLIBATA VIRGINITAS,
MVNDO SVPERIOREM INCONCVSSA CONSTANTIA,
PAREM ANGELIS INCORRVPTA MORTALITAS,
DEO PROXIMVM CORPVS ET ANIMVS AERE IN VACVO SÆPE SVSPENSVS,
SVPRA HVMANA OMNIA STATVERVNT.
CVIVS ARDORI OCEANVS,
CVIVS SAPIENTIÆ ET SPIRITVI BONSIORVM EXSVFFLATA SCIENTIA,
CVIVS POTENTIÆ ELEMENTA OMNIA,
CVIVS INTEGRITATI IPSA MORS,
VICTA CESSERVNT.
CVIVS VIRTVTI NIHIL ARDVVM, MAGNITVDINI NIHIL AMPLVM,
ANIMO NIHIL MAGNVM, LABORI NIHIL IMPERVIVM,
NIL ONEROSVM CONSTANTIÆ, NIL DIFFICILE CHARITATI.
CVI INTER DIVINAS CASTASQVE VOLVPTATES
SVPERINVNDANTE CÆLI GAVDIO,
CONCESSARVM A DEO DELICIARVM CITO SATIS;
INTER GRAVISSIMAS ÆRVMNAS, EXTREMAMQVE NECESSITATEM,
SVPEROBRVENTE MVNDI ONERE,
TOLERATARVM PRO DEO MOLESTIARVM NVMQVAM SATIS.
QVI TRANAVIT MARIA, ADIVIT INCOGNITA, PENETRAVIT INACCESSA,
VICIT IAPONIÆ FRIGORA, INDIÆ SVPERAVIT ARDORES,
VTROBIQVE SÆPE NVDVS, SED NIHIL SENTIENS, QVIA DEO TECTVS;
DIFFICILIS IDEM, AC FACILIS, VINCI ET VINCERE,
SONTES PERCVLIT, PROTEXIT INSONTES:

* Greg. XV. in responsione ad relationem.

RESTITVIT MORTALI VITÆ MVLTOS, IMMORTALI PROPEMODVM INFINITOS:
TOT CENTENORVM MILLIVM, QVOS CHRISTO PEPERERAT, PATER ET PASTOR
VNVS PAR OMNIVM, ET OMNIBVS OMNIA,
* NON FECISSE MINVS A MAGNIS APOSTOLIS, AFFIRMARI POTVIT:
NIHIL TAMEN ETIAM TVM FECISSE SE, NIHIL INCEPISSE COGITAVIT.

* Nicolaus Zambeccarius Sacræ Cong. Secretarius in Oratione pro Canonizatione beati Xauerij.

APOSTOLVS INDIÆ
IAM OLIM MAGDALENÆ AMITÆ DESIGNATVS ORACVLO,
SVO MOX OPERE ET LABORE FACTVS,
QVOTIDIANIS PRODIGIIS ET APOSTOLICORVM * SIMILLIMIS MIRACVLIS COMPROBATVS;
TOTO VIX DECENNIO AGENDO ET PATIENDO FORTIA
PLVS SVBMISIT ECCLESIÆ,
* QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS ROMANI SIMVL ET GRÆCI
STERNENDO ET PROFLIGANDO OMNIA,
SVÆ REIPVBLICÆ SVOQVE IMPERIO SVBDIDERINT.
DEMVM ILLATO IN OMNEM TERRAM IESV NOMINE ET HONORE,
IPSOS PROPE FINES ORBIS TERRÆ VIRTVTI PRÆFIXOS APOSTOLICÆ SVPERARAT,
CVM SE IN SVORVM OPERVM AC LABORVM STARE PRIMORDIO IVDICABAT.

* Franc. Maria Cardin. à Monte in Relatione Canoniz. B. Francisci Xauerij.

* Greg XV. suprà.

* IN VASTISSIMVM SINARVM IMPERIVM DVM ADITVM EVANGELIO QVÆRIT,
LABORIBVS SVPRA HVMANAS VIRES
PRO DEI GLORIA ET RELIGIONE FRACTVS,
PLVS TAMEN ANIMI ET VIRTVTIS ARDORE CONSVMPTVS,
QVI SEMPER HACTENVS SIBI PARVM, DEO SEMEL FECIT SATIS,
ANNO M.D.LII. IV.NON.DECEMB. IN SANCIANO INSVLA MORTVVS;
IN VIVA CALCE ANNO PLVS TOTO SED SINE CORRVPTIONE SEPVLTVS;
GOAM CVM TRIVMPHO REVECTVS, GOÆ CVM DOLORE REDDITVS,
CVM VTROQVE IBIDEM CONDITVS,
OMNIVM IN ANIMIS ADHVC SVPERSTES;
AMABILIS IN OCVLIS HOMINVM,
ADMIRABILIS IN ÆSTIMATIONE MORTALIVM,
DEO ETIAMNVM LABORAT IN SOCIIS,
DEO ARDET IN IAPONIIS, DEO MILITAT IN SINIS,
DEO TRIVMPHAT IN OMNIBVS,
SVI SEMPER SIMILIS, ET VBIQVE SVVS, DEO VIVIT.
ITA GREGORIVS XV. PONT. MAX. PRONVNTIAVIT,
ARCANORVM CÆLESTIVM INTERPRES, ET IPSA VOX NVMINIS,
CVM ANNO M.DC.XXII. SACRIS EVM CATHOLICIS
MAGNO ORBIS GAVDIO ET GRATVLATIONE ADMOVERET.
DE EREPTO SIBI APOSTOLO, PATRONO, PATRE MOESTVS ORIENS
HOC ILLI DOLORIS ÆTERNI ET AMORIS PERPETVI CONDIDIT MONVMENTVM.

Elo-

Elogium sepulcrale Petri Fabri.

PRODIRE EX HVMILI VIRTVS POTEST, LATERE NON POTEST.

PETRVS FABER,

PASTORITIIS APVD ALLOBROGES NATALIBVS ORIVNDVS,
ALIQVANTISPER ET IPSE PASTOR, IPSE LITTERARVM ADHVC ET ANNORVM RVDIS,
DVODENNIS OMNINO PVER,
VIRGINALEM CONTINENTIAM, QVAM PROPE NON NOVERAT,
CVIVS HAVD DVM EXEMPLA DIDICERAT, PERICVLA CERTE NON SENSERAT,
VRGENTE VI ANIMI, CORPORIS NON REPVGNANTE NATVRA,
AVCTORE NVLLO, NISI DEO; TESTE NVLLO, NISI CÆLO,
CAMPIS IN MEDIIS, INTER OVES QVAS PASCEBAT AGNVS IPSE,
VT SEQVERETVR AGNVM QVOCVMQVE IERIT, CASTE VOVIT.
HOC PIETATIS INITIVM, HOC VIRTVTIS AVSPICIVM, HOC SAPIENTIÆ RVDIMENTVM.
INDE CVM AB ANIMA SANCTA PVRIORIS INDOLIS ET INGENII SPLENDOR ABSISTERET,
AD VRGENDA LITTERARVM STVDIA PARISIOS MISSVS,
BREVI VNVS OMNES DOCTRINA ET VIRTVTE PRÆCELLVIT.
DIGNVS QVI SOCIETATIS IESV PRIMVS SACERDOS, ORATOR, DOCTOR,
ET, QVOD CAPVT EST, PRIMVS IGNATII SOCIVS,
ALTERQVE SOCIORVM QVASI PATER AVDIRET.
AB IGNATIO TAM INFLAMMATVS AD VIRTVTEM,
VT LOQVENS MEDITANSQVE DE CÆLO
NVDVS IPSE, NOCTE MEDIA ET NIVIBVS ALTE PERPLVTVS
SENTIRET HIBERNA SVB APERTO IOVE FRIGORA, NEC TIMERET;
DEO ITA PLENVS, ET SATVR,
VT SEX ALIQVANDO DIERVM CONTINENTEM FERRET ESVRIEM, NEC SENTIRET.
LABANTIS IN SEPTEMTRIONE RELIGIONIS OVIVMQVE PASSIM ERRANTIVM
IDEM PETRVS ET FABER, PASTOR ET INSTAVRATOR:
QVOD CVRARET, A NOMINE DIDICIT; QVOD ERIGERET, A COGNOMINE MVTVAVIT:
VTROQVE SAT NOTVS, MELIORE TAMEN OMINE GRATIÆ, QVAM NATVRÆ.
IMIS AC SVMMIS, POPVLIS ATQVE PRINCIPIBVS, EXPETITVS ET CARVS,
NVLLI BONO OBFVIT, QVIA SVI DEMISSIONE DEPRESSVS:
NVLLI MALO NON PROFVIT, QVIA DEI VIRTVTE SVBLIMIS.
TAM INNOCENS VIR IN AVLA, QVAM PVER IN CAVLA;
VTROBIQVE CASTVS ET CONTINENS,
HIC VOTO, ILLIC STVDIO;
HIC SVAVI AMORE DEI, ILLIC TIMORE ROBVSTO.
AB VTRAQVE GERMANIA PROFLIGAVIT HÆRETICOS,
IN LVSITANIA ET HISPANIA CATHOLICOS CONFIRMAVIT.

VBIQVE ET SOCIOS IGNATIO ET MILITES ECCLESIÆ PEPERIT,
VTRISQVE DOMOS ET RELIGIOSA STIPENDIA PROCVRAVIT.
NON SEMEL EXPETITVS A TRIDENTINO THEOLOGVS,
VOCE PROMPTVS ET MANV,
DOCENDO PRVDENS, AGENDO FORTIS,
VALENS ANIMO, ÆGER CORPORE,
SVSCEPTIS PRO RELIGIONE LABORIBVS NON CESSIT, SED SVCCVBVIT;
LONGIORI VITA DIGNVS, NISI DIGNVM ÆTERNA SVPERI CENSVISSENT.
INCOMMMODA TEMPESTATE, VALETVDINE INFIRMA,
ITINERIBVS ET MAXIMIS ET APOSTOLICIS,
MEDIA EX HISPANIA EVOCATVS AB IGNATIO ROMAM,
INDE A DEO INVITATVS AD CÆLVM,
DETRITIS AGENDO VIRIBVS, PATI PRO FIDE VOLVIT, AVT MORI.
KAL. AVG. ANNO M. D. XLV. ROMÆ, IN RELIGIONIS ARCE MORTVVS,
IN EADEM, QVOD HABVERAT MORTALE, DEPOSVIT;
QVOD IMMORTALE, TRANSSCRIPSIT IN CÆLVM.
IPSAM SANE APOSTOLICI VIRI ANIMAM,
QVAM IN FELICI EIVS OBITV BEATAM VIDIT,
DVDVM SVBMISSIS AD SEPVLCHRVM VOTIS AGNOVIT HISPANIA;
EAM AD ARAS LOCATI CORPORIS ETIAMNVM IMPLORAT ITALIA;
EAMDEM HODIEQVE, IN PATRONI SVI CVLTVM PROFVSA VELVT ALLOBROGIA,
NATALI IN DOMO, INANEM LICET AD TVMVLVM,
DONIS SVPPLICIISQVE FREQVENTIBVS VENERATVR.
TV QVID PRIVATIM FACIAS, EXEMPLO DISCE PVBLICO, ET VALE.

Elogium sepulcrale Iacobi Laines.

MAGNARVM MENTIVM, ET ÆTERNA SPECTANTIVM
PRÆCEPS EST VITA MORTALIS.
SEGNITER ARDET QVI LENTE CONSVMITVR;
FLAMMÆ MAIORIS INDICIVM EST CITO MORI.
QVINQVAGINTA ANNORVM QVANTVLVM TEMPVS EST?
QVOD QVASI CVRSIM, ET VNO VELVT IMPETV PEREGIT
IACOBVS LAINES CASTELLANVS.
DIGNVS ETIAMNVM VIVERE,
SI ILLO TAM DIV FRVI INFORTVNATA SÆCVLA MERVISSENT.
VIDENDI IGNATII DESIDERIO
PARISIOS EX HISPANIA VENIT, VIDIT,
VICIT SE PRIMVM, DEINDE OMNIA.

SVBTI-

SVBTILIS INGENIO, ELOQVENTIA POTENS,
DOCTRINA PRÆSTANS, EXIMIVS SANCTITATE,
CVM VBIQVE SVSPICERETVR AB OMNIBVS,
SE IPSE SEMPER DESPEXIT.
TER PONTIFICIVS IN CONCILIO TRIDENTINO THEOLOGVS,
IBIDEM COACTOS ECCLESIÆ PATRES AC IVDICES
SIC VOCE PERORANS ATTONVIT, SIC RATIONE DISPVTANS INFLEXIT,
VT VNIVS OMNES AB ORATIONE PENDERENT,
NVLLVS A SENTENTIA DISSIDERET.
SÆPIVS OBLATAS EPISCOPALES ET ARCHIEPISCOPALES INFVLAS
VT INDVERET ADDVCI NVMQVAM POTVIT:
NE PVRPVRAM COGERETVR ADMITTERE,
A PAVLO IV. PONT. MAX. LACRYMIS EXORAVIT.
VNIVERSÆ SOCIETATI POST IGNATIVM PRÆESSE COMPVLSVS,
NE TOTI, QVOD AGEBATVR, ECCLESIÆ PRÆSIDERET,
E SACRO CONCLAVI PROFVGVS, IMPETRAVIT,
CONTRA INSIDIANTES MAGNIS ANIMIS ET VIRTVTIBVS DIGNITATES SIC ARMATVS,
VT IAM TVM (QVOD SIBI DE IACOBO PROMITTEBAT IGNATIVS)
SOCIETAS IESV, NON AMBIRE HONORES, SED FVGERE COGNOSCERETVR.
ROMAM A TRIDENTINO REDVX ANNO M. D. LXVI.
VIRIBVS NON ANIMO FRACTVS,
PIETATIS ET DOCTRINÆ STVDIO NON ÆTATE DEFECTVS,
POST TANTA PRO RELIGIONE CERTAMINA,
TANDEM MORTE VICTVS NON EXTINCTVS
AD XIV. KAL. FEB. HIC SITVS EST,
ET INFRA EVM HVMANA OMNIA, QVÆ VIRTVTE CONTEMPSIT.
SVBLATVM PATREM CVM GEMITV ROMA EXTVLIT,
DOCTOREM EREPTVM CVM LACRYMIS ECCLESIA REQVISIVIT,
PATRONVM VTRAQVE NON PERDIDIT, SED INVENIT.
HVNC AD TVMVLVM STA
QVI DIGNITATES AMBIS ET COLIS.
HONORVM OMNIVM HÆC META EST;
QVAM QVI ATTIGIT, AMBIRE NIL POTEST.

Elo-

Elogium sepulcrale Claudij Iaij.

NON HVNC AD TVMVLVM VLLVS OFFENDET,
SOLO ÆQVVS ET PLANVS EST.

CLAVDIVS IAIVS

IN QVO VT ESSENT SVMMA OMNIA,
NIHIL INSOLENS, NIHIL ARROGANS, NIHIL ELATVM FVIT,

H. S. E.

GENEVA ORIVNDVS, FONS ILLIMIS E COENO,
ALIVD NIHIL A PATRIA TRAXIT ORIGINE
QVAM HÆRESVM NOVISSE COLLVVIEM, ET ODISSE.
HAVSIT DOCTRINAM RARAM A PARISIENSI SCHOLA,
RARIOREM AB IGNATIO SANCTITATEM.
A QVO SACRÆ IESV SOCIETATI MILES ADSCRIPTVS,
IN SALISBVRGENSI, TRIDENTINO, ALIISQVE CONCILIIS
APVD HVMANARVM RERVM DIVINARVMQVE POTENTES
AVCTORITATE VALENS ET GRATIA,
CVM INGENTI CATHOLICÆ, AC PRÆSERTIM GERMANÆ, FIDEI BONO
ITA SE GESSIT, VT NVTANTIS ECCLESIÆ PATRONVS, PATER, APOSTOLVS
ETIAM VVLGO MERVERIT APPELLARI.
ANIMO PLACIDVS, ORE IVCVNDVS,
MORIBVS INNOCENS, SVAVIS INGENIO,
POTENS OPERE ET SERMONE, NON HOMO SED ANGELVS HABEBATVR.
IN SCHOLASTICIS CONGRESSIBVS,
SIVE CVM RECTE EVNTES DIRIGERET, SEV CVM REVOCARET ERRANTES,
VTROBIQVE SVAVIS ET FORTIS,
SIC OMNIVM FERIEBAT INTELLECTVM,
NVLLIVS VT LÆDERET VOLVNTATEM.
ILLVM, MISSIS, ETIAM AD PONTIFICEM, LEGATIONIBVS
DOCTOREM SCHOLÆ, ORATOREM RESPVBLICÆ,
CONCILIA IVDICEM, AVLÆ CONSVLEM,
VNVM SINGVLI DARI SIBI CONCERTATIONE MAXIMA CONTENDEBANT:
CVM EXPETERETVR VNVS AB OMNIBVS,
NIHIL IPSE NISI SALVTEM OMNIVM A SINGVLIS EXPETEBAT.
PRINCIPVM FREQVENS VSVS MODESTIAM VIRI NON ABSTVLIT, SED SACRAVIT.
EX RELIGIOSA SOCIORVM PAVPERTATE INTER PVRPVRATOS IPSE PANNOSVS,
EX SQVALLORE NOSOCOMIORVM ET CARCERVM SORDIDATVS INTER ILLVSTRES
VBIQVE SVA SE VIRTVTE INVOLVENS,
INTER OMNES HOC MAIOR ET MELIOR QVO MINOR ET VILIOR APPAREBAT.

TERGE-

TERGESTINAS INFVLAS
A ROMANO REGE FERDINANDO CONSTANTER INGESTAS
IPSO REGE CONSTANTIOR RECVSAVIT:
SEMPER ALIAS AMOENVS ET HILARIS,
CVM DE CONFERENDO IN EVM EPISCOPALI MVNERE
REX CVM PONTIFICE CONSPIRARET,
VVLTV SIMVL ET ANIMO SVSPENSVS AC MOERENS,
QVASI NON CONFERRI HONOREM SIBI,
SED VITAM AC VIRTVTEM ERIPI CENSVISSET.
TANDEM INTER ASPERRIMAS ECCLESIÆ DIFFICVLTATES
MVLTIPLICI VARIETATE LABORVM
NON MORBO FRACTVS,
AC POTIVS CONTINENTI STVDIO ET VIRTVTE CONSVMPTVS,
ANNO M. D. LII. OCTAVO IDVS AVGVSTAS
VIENNÆ IN AVSTRIA HINC MIGRAVIT IN CÆLVM;
APVD SVMMOS, MEDIOS, INFIMOS, ILLVSTRIS OPINIONE SANCTITATIS,
OMNIBVS ÆQVE SALVTARIS ET CARVS.
SENSIT VIENNENSIS ET INGOLSTADIENSIS ACADEMIA
SVBDVCTVM SIBI ORACVLVM SAPIENTIÆ, ET VIRTVTIS EXEMPLVM;
EREPTVM DEFENSOREM DESIDERAVIT ECCLESIA;
PATRONVM PERDITVM GERMANIA DEPLORAVIT;
CVM INDE TVRCA, SVBACTA PROPE PANNONIA, IMPERII FINIBVS IMMINERET,
HINC GRASSARENTVR HÆRETICI,
VNDIQVE ET VBIQVE BELLA CVM EXTERNA TVM INTESTINA CONSVRGERENT,
TANTORVM MALORVM NON LEVE SOLATIVM
RERVM ÆQVISSIMVS ARBITER,
OFFENSVS OB DELICTA MORTALIVM,
DENEGAVIT.
TANTI VIRI QVOD MORI POTVIT, HIC OBIIT;
QVOD MORI NON POTVIT, HINC ABIVIT.
HABET GERMANIA DEPOSITVM MORTVI,
HABET ECCLESIA PATROCINIVM IMMORTALIS.

Universidad de Deusto Biblioteca

Elogium sepulcrale Paschasij Broëti.

NEC ATRATVM ESSE, NEC INCRVSTATVM DECET
HVNC TVMVLVM,
QVO
PASCHASII BROETI
CANDIDA ET SINCERA SIMPLICITAS CONTINETVR.
IN AGRO CAMERACENSI NATVS,
PARISIIS EDVCATVS IN LITTERIS, IBIDEM AGGREGATVS IGNATIO;
GALLIÆ TOT NOMINIBVS OBSTRICTVS,
QVANTVMVIS ALIO VOCARETVR ET DESTINARETVR A PLVRIBVS;
GALLIÆ POTIVS QVAM ALTERI ET VIVVS ET MORTVVS DEBEBATVR.
ERAT EI IN ORE SERENA SEMPER HILARITAS,
NISI CVM EAM OBNVBILARENT LACRYMÆ VI PIETATIS EXPRESSÆ.
ERAT IN MORIBVS APERTA SINCERITAS,
ANIMORVM SVAVE ILLICIVM, ET AMABILE MVNIMENTVM.
NEC DEERAT ACTIONIBVS EIVS CANDORI MISTA PRVDENTIA,
QVÆ SIMPLICITATEM NON PERDERET, SED ARMARET;
VNDE AB IGNATIO HABITVS ET NOMINATVS EST ANGELVS,
INGENVITATE MORVM ADMIRABILI, ET AMABILI SINCERITATE NATVRÆ.
MISSVS IN HIBERNIAM A PONTIFICE NVNTIVS,
PATRIARCHA IN ÆTHIOPIAM DESIGNATVS:
CONFORMATIONE CORPORIS, SANCTITATE MENTIS,
EXPERIENTIA RERVM, SCIENTIA LITTERARVM
AB IGNATIO APTVS PRÆ OMNIBVS IVDICATVS,
QVI TANTA DISSIDENTIS PER AFRICAM ECCLESIÆ MVNIA SVSTINERET.
SVSTINVIT PRÆPARATIONE MENTIS ET CORPORIS,
OSTENTATIONE PROCVL ET GLORIA,
ONERIS AVIDVS, HONORIS IMPATIENS.
INCREDIBILI FELICITATE ADITVM SOCIETATI FECIT IN FRANCIAM:
AD QVAMCVMQVE REM MANVS ADMOVIT,
OPERAM IN EA SVAM MIRABILITER APPROBAVIT:
DONEC SÆVIENTE LVE PER GALLIAS
INTER OCTOGINTA HOMINVM MILLIA,
QVÆ LVTETIÆ-PARISIORVM PESTIS ABSVMPSIT,
IPSE, NE SVOS DESERERET, SACRO DEMVM CORREPTVS IGNE,
ANNO M. D. LXII. VIII. KAL. OCTOB.
CECIDIT EXTREMÆ VICTIMA CHARITATI;
AMORIS, NISI HÆC OSSA SVPPETERENT, HOLOCAVSTVM.

Elogium

Elogium sepulcrale Alfonsi Salmeronis.

ALFONSVS SALMERON
TOLETANVS
INTER PRIMOS IGNATII SOCIOS, SOCIETATIS IESV DECEMVIROS,
IVNIOR OMNIVM PVERILE NIHIL GESSIT,
NISI CVM FVIT AVT PARENDVM SIMPLICITER,
AVT EVNDVM, QVO PATER IVSSERAT, CONFIDENTER:
CETERA VIRVM VBIQVE SE PRÆBVIT,
INVICTVM ANIMO, DOCTRINA FORTEM, VIRTVTE CONSTANTEM,
SIVE CVM DVCENDVM IN FIDEI HOSTES IMPAVIDE,
SIVE CVM STANDVM PRO ECCLESIA GENEROSE.
SÆPIVS IN TRIDENTINO PRO APOSTOLICA SEDE THEOLOGVS
SENTENTIAM PRIMVS DIXIT.
BIS IN GALLIAM ET HIBERNIAM A PAVLO III. PRO RELIGIONE LEGATVS:
CVM CARDINALIBVS, PISANO IN BELGIVM, LIPOMANNO IN POLONIAM
A PAVLO IV. DESTINATVS.
VBIQVE PRO DEO ET VIRTVTE TANTA GESSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE SCRIBERE;
TANTA SCRIPSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE GERERE VIDERETVR.
VNVS PAR VTRIQVE MVNERI;
HÆRESES ET IMPIETATEM
EXPVNXIT STYLO, VOCE PERSTRINXIT;
VTROBIQVE POTENS ET VEHEMENS:
ADEO VT QVOTIES ILLO SCRIBERET, AVGVSTINVS;
HAC VERO CVM DICERET, CHRYSOSTOMVS CENSERETVR.
ORATOR IN VRBE PONTIFICIVS;
DIVINI VERBI PRO VENETA ET NEAPOLITANA CONCIONE RELIGIOSVS INTERPRES;
LICET APOSTOLICA LIBERTATE OMNIVM DELICTA
NON TAM VOCE QVAM SPIRITV ET VIRTVTE PERSTRINGERET;
OMNIVM TAMEN ET ANIMOS IN SE ET PROPENSA STVDIA RAPIEBAT.
EVM CEV LAPSVM CÆLO HOMINEM,
INTENTO IN PRODEVNTEM DIGITO ETIAM PARVVLI DESIGNABANT:
ADMVRMVRABANT ILLI FEMINÆ, APPLAVDEBANT VIRI,
VNVM VENERABANTVR VNIVERSI:
IPSE SVI SE CONTEMPTV INVOLVENS,
NE PERSTRINGERETVR AVRA TAM VANA, EXIRE IN PVBLICVM NOLEBAT.
MINVS EVM CERTE HÆC OMNIA,
QVAM ATTICVM ORATOREM MVRMVR FERENTIS AQVAM MVLIERCVLÆ,
DELECTABANT;

HIC INANEM TINNITVM SONANTIS ELOQVENTIÆ,
ILLE APOSTOLICVM SONVM EFFICACIS AC FRVCTVOSÆ SAPIENTIÆ VENABATVR
QVA ETIAM NON RARO PERFECTVM EST,
VT PROBROSA MVLIERVM NVDITAS INSPERSA PRIMVM LACRYMIS
DECENTIVS TEGERETVR,
ET HÆRETICORVM IN FIDE LICENTIA SEVERISSIMIS PERSTRICTA LEGIBVS
EXSVLARE COGERETVR.
NEAPOLITANÆ PROVINCIÆ,
QVIN ET VNIVERSÆ PER ITALIAM ET SICILIAM SOCIETATI,
GENERALIS VICE PRÆPOSITI CVM PRÆFVISSET,
ANNO LXXXV. SÆCVLI XV. ÆTATIS VNDESEPTVAGESIMO
DOCTISSIMIS IVXTA AC SANCTISSIMIS IN EVANGELIVM COMMENTATIONIBVS
NEAPOLI IMMORTVVS,
POSTEROS, QVOS VOCE NON POTVIT, STYLO INCITAVIT AD VIRTVTEM.
TANTVM VIRVM, ET CVM EO SCVTVM FIDEI, MALLEVMQVE PERFIDIÆ,
CAPIT HIC TVMVLVS.

ITA CENSVIT, ITA PROFESSA PALAM EST HIS IN EXSEQVIIS MOESTA PARTHENOPE,
GRAVIVS LATVRA DAMNVM SVVM,
NISI QVEM EREPTVM QVERITVR, IN MEMORIA ET VENERATIONE RETINERET.

Elogium sepulcrale Simonis Rodericij.

INDIÆ DEBITVM
SED LVSITANIÆ RESERVATVM
SIMONIS RODERICII
OLISIPONENSIS
MORTALE DEPOSITVM HIC IACET.

OLIM INTER PRIMOS ADIVNCTVS IGNATIO,
CVM EVNTES IN ITALIAM SOCIOS ALACRITER SEQVERETVR;
GRAVI IMPEDITVS VLCERE DESTITVTVS FVISSET A SVIS,
NISI PRODIGIO REPENTE SANATVS, DEOQVE FRETVS AC POTENS,
PRÆIRE QVAM SEQVI AD ARDVA MALVISSET.
ROGANTE IOANNE, IMPERANTE PAVLO, VTROQVE TERTIO,
ILLO LVSITANIÆ REGE, HOC PONTIFICE MAXIMO,
GEMINO ET VINDICE FIDEI, ET SOCIETATIS MINIMÆ DEFENSORE,
PROPAGANDÆ CAVSSA RELIGIONIS IN ORIENTALES INDIAS AB IGNATIO MISSVS,
EXPEDITIONIS TAM ARDVÆ COMMILITONEM HABVIT
FRANCISCVM XAVERIVM: DIGNVS,

DIGNVS, ROMA IVDICE, QVI ORIENTIS TANTO LVMINI
IN VIAM TAM INVIAM PRÆLVCERET.
OLISIPONEM ERGO DELATVS,
IN LVCE VRBIS CLARISSIMÆ ET AVLÆ REGIÆ SPLENDORE PERPETVO,
IPSE TAMEN PER SVI DEMISSIONEM SEMPER OBSCVRVS,
SOCIO ET ADIVTORE XAVERIO ITA SE GESSIT,
VT RAPTI IN ADMIRATIONEM HOMINVM TANTORVM REGES ET POPVLI
PASSIM ILLOS, NEC OTIOSE, APOSTOLOS NOMINARENT,
TANTO TAM PRÆCLARÆ VIRTVTIS ENCOMIO
IN NOMEN POSTERORVM APPELLATIONEMQVE PERPETVAM DERIVATO.
INDIAM ERGO SPECTABAT, ET INDIÆ VTERQVE HIC APOSTOLVS DEBEBATVR.
ET SANE NON VNVM INDIA XAVERIVM IAM HABERET,
NISI RELVCTANTEM LICET, ET CVM ILLO SVPERARE MARIA CVPIENTEM SIMONEM,
SIBI, ETIAM PRÆ XAVERIO, COMMODVM LVSITANIA TENVISSET.
HAC SPE FRVSTRATVS INEVNDI PRO FIDE CERTAMINIS,
OCCASIONEM TAMEN AGENDI ET PATIENDI FORTIA NON AMISIT.
IVBENTE REGE, PERMITTENTE IGNATIO,
COACTVS ESSE LVSITANO PRINCIPI QVOD FVERAT ARISTOTELES ALEXANDRO,
NON MINVS PERICVLOSE OMNIVM GRATIA
QVAM PAVCORVM INVIDIA LABORAVIT;
TANTO CLARIOR APVD OMNES,
QVANTO IN VTRAQVE FORTVNA INVENTVS EST FVISSE CONSTANTIOR.
TANDEM CVM ET SOCIETATEM LVSITANIÆ, ET LVSITANIAM SOCIETATI
MVTVIS DEVINXISSET OBSEQVIIS;
PRIVATIS REBVS ET PVBLICIS
PRO CATHOLICO EVROPÆ ET INDIÆ BONO PRVDENTER DISPOSITIS,
EXTRA INDIAM, QVAM SEMPER AMAVIT,
EXTRA ÆTHIOPIAM, BRASILIAM, CETERASQVE TERRAS VLTIMAS,
QVO SÆPIVS EX AVLA MEDITATVS EST FVGAM,
EXTRA ICTVM SPEMQVE MARTYRII, QVOD IMPENSE QVÆSIVIT,
ANNO M. D. LXXIX.
IPSO, POSTQVAM SECVTVS IGNATIVM, QVADRAGESIMO QVINTO,
APOSTOLVS IN PATRIA, MILES IN VMBRA,
QVI ALIBI VIOLENTA MALVIT, NATVRALI MORTE DECESSIT.
DEO SIC VISVM:
CVIVS PROVIDENTIÆ VTROBIQVE PROMPTVM EST
IBI ILLVSTRARE NATVRAM, HIC OCCVLTARE VIRTVTEM,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elogium sepulcrale Ioannis Codurij.

IOANNES CODVRIVS,
QVI PRIMOS INTER IGNATII SOCIOS SOCIETATEM AVXIT IN TERRIS,
PRIMVS INTER EOS SOCIETATEM PROPAGAVIT IN CÆLIS.
EODEM ILLE DIE CVM NASCENTE MAGNO IOANNE
NATVS APVD ALLOBROGES, ET CONSECRATVS SACERDOS;
EODEM CVM MORIENTE MORTVVS, ANNO M. D. XLI.
IOANNI PAR ANNIS, A IOANNE MORIBVS NON ALIENVS:
QVI VIXERAT ITA SIMILIS,
MIRVM SI NON CONDITIONE SIMILI MORERETVR.
MORTVVS EST PROPEMODVM MELIORI:
CÆLVM QVOD SANCTISSIMO PATRIARCHÆ STATIM A MORTE NON PATVIT,
FVIT HVIC VIXDVM MORTVO RESERATVM.
IOANNES ILLE IESV PRÆSENTIAM
FESTIVIS IN VTERO MATRIS ASSVLTIBVS TESTABATVR,
QVASI IAM TVM SOLVI VELLET A CORPORE, ET ESSE CVM CHRISTO;
IOANNES HIC, EDITIS POST IGNATIVM VOTIS SOLENNIBVS,
SIC EFFEREBATVR ANIMO, SIC CORDE EMICABAT ET CORPORE,
VT PRÆSAGIRE IAM TVM ET AMBIRE EAMDEM IESV PRÆSENTIAM VIDERETVR.
DEO PER RELIGIOSA VOTA CONSTRICTVS, SOLVI CVPIEBAT A CORPORE;
ET SOLVTVS EST.
FLESSENTEREPTVM SOCII, NISI FLERI VETVISSET IGNATIVS:
QVEM, ABSENS LICET, ET OBITÆ MORTIS IGNARVS,
CÆLO ILLATVM VIDERAT.
VOS NEC LACRYMAS DATE CORPORI, NEC ANIMO SVSPIRIA PRÆPARATE.
FLOS CÆLO RECEPTVS NEC AFFLARI AVRA POSTVLAT, NEC RORE FOVERI.
IOANNIS CODVRII CORPVS INNOCENS, CASTVS ANIMVS,
ILLVD CÆLO DEBITVM, HIC RECEPTVS,
NEC PVRGARI DEBET LACRYMIS, NEC SVSPIRIIS ADIVVARI.

Elo-

Elogium sepulcrale Nicolai Bobadillæ.

PRIMORVM IGNATII COMITVM
IN MORTALI VITA VLTIMVS, IN OPERE APOSTOLICO NON POSTREMVS
NICOLAVS BOBADILLA,
LABORIS TAM DIVTVRNI PRÆMIVM HABVIT,
LAVRETI AD ÆDES ARASQVE VIRGINEAS
VESPERTINAM QVASI VICTIMAM POSSE QVIESCERE.
IN INDIAM, ETIAM ANTE XAVERIVM, AB IGNATIO DESTINATVS,
SED MORBO PERTINACE PROHIBITVS,
IN PLVRIBVS PROVINCIIS, ITALIA PRÆSERTIM ET GERMANIA,
PRO DEO ET RELIGIONE MILITAVIT;
NEC INDIA ILLI IN EVROPA DEFVIT, QVAM IN EVROPA SEMPER OPTAVIT.
DE MODO ASSERENDÆ FIDEI CVM APOSTOLICIS SÆPE NVNTIIS,
QVANDOQVE CVM REGE FERDINANDO ET CAROLO IMPERATORE,
IN PVBLICIS PRIVATISQVE CONGRESSIBVS APOSTOLICA CVM LIBERTATE TRACTAVIT.
HÆRETICORVM OMNIVM HOSTIS ACERRIMVS, VICTOR ETIAM ALIQVORVM;
DIGNVS QVEM DATIS AD EVM LITTERIS IPSE PONTIFEX
AVDENTEM ET ARDENTEM CAVSSA FIDEI VEHEMENTIVS INFLAMMARET.
FERREVM OS PROTESTANTIVM RETVNDEBANT
TRIDENTI PATRES, RATISBONÆ CAROLVS IMPERATOR;
ILLI AVCTORITATE ECCLESIASTICA, HIC BELLICA POTESTATE:
QVIBVS VT BOBADILLA SE IVNGERET, VTRIMQVE ROGABATVR.
INTENTVM IN EXTREMA QVÆQVE HOMINEM
CASTRENSIS NECESSITAS ET SOLITVDO MILITVM
INTERESSE TRIDENTINO PROHIBEBAT.
ITAQVE MINORI SAPIENTIÆ, SED PATIENTIÆ MAIORI COMMENDATIONE,
NON SEMEL VVLNERATOS A CRVENTA PVGNA MILITES
VVLNERATVS ETIAM IPSE, ET PROSTRATVS A PESTE,
STANS TAMEN ET VALENS,
NATVRALI ET SACRAMENTALI AVXILIO IVVIT, SVBSIDIO RECREAVIT.
PER SVSCEPTOS DOMI MILITIÆQVE TOT LABORES HOMINI SVMMA PROMERITO
REX FERDINANDVS
EPISCOPALEM CATHEDRAM, IN QVA GLORIOSE QVIESCERET, OFFEREBAT;
SED ILLE DIGNITATEM AVERSATVS ET GLORIAM,
IRE PATIENTER IN HVMILI, QVAM RESIDERE CONSTANTER IN ARDVO, PRÆOPTAVIT;
ASSERENS A DEO SE, NON AD ECCLESIASTICI HONORIS AMPLITVDINEM,
SED RELIGIOSÆ PAVPERTATIS ANGVSTIAS, ESSE VOCATVM.
TANDEM ANNIS, NON ANIMIS; ÆTATE, NON VIRTVTE, MILES EMERITVS,
ET A IESV IMPERATORE SVO RVDE DONATVS,
IN FAMILIAM ET CLIENTELAM SVSCEPTVS A VIRGINE,
ANNO M. D. XC. IX. KAL. OCT.
LAVRETANAS AD ÆDES EODEM PROPE LOCO MORTALEM VITAM POSVIT,
VBI ILLAM DEI FILIVS ADOPTAVIT.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

PARÆNESIS
AD ARDVAS MISSIONES
INTER BARBAROS SVSCIPIENDAS.

ILluſtres Heroum animæ, quos torquet Auerno
Oceanum Gangemque vltra Soliſque labores
Firmatum imperium tot iam labentibus annis,
Pergite, quò vos ardor agit; patriæque relictæ
Immemores, toto diuiſis æquore terris
Ad populos penetrate, ereptoque addite cælo.
Pergite, iam calcata via eſt. vocat æmula virtus
Maiorum, & mentem ſtimulis non ſegnibus vrget,
Increpitatque moras. Cur non per ſaxa ſequamur,
Per ſcopulos, ſiluaſque atras, pelagique furores,
Vrgentem intrepidè, & Ditem contra arma mouentem
Xauerium ante omnes? Illum non vaſta morantur
Æquora, non quamquam eliſis tremat arduus æther
Ignibus, horrendumque tonent Aquilonibus vndæ.
Cernite, quà Braſilos Titan vicinior vrget,
Aſſuetos hominum membris & ſanguine paſci,
Anchetam ignotâ CHRISTO *tellure trophæa*
Figentem, frendente Erebo: ruit ille per arcus
Feruidus, ignotiſque madentia tela venenis;
Virtutem atque oſtenta Dei, mentemque animumque
Omnia Xauerio ſimilis. Teſtabitur Ormus
Sole ſub ardenti Barzæum ac pondere rerum
Pænè fatiſcentem. Poſitâ hinc formidine leti,
Securusque ſui, Sinarum clauſtra reuellit
Riccius, attonitasque canit noua ſacra per vrbes.
Nec minor inſurgens animis Trigaultius: illum
Ignotas complexum animo vel nomine gentes,
Sanctus agit terras calor & maria omnia circum.
Nam quid Silueriam, aut te maxime Spinola, dicam,
Ambos maiorum titulis, virtutibus ambos
Illuſtres, quos letum ambos illuſtrius ornat?
Maſtrillum verſate animo, tacitisque recurſent
Pectoribus tormenta: ſacro madefacta cruore
Feruet adhuc Iaponum tellus, & gleba laborum
Conſcia centeno promittit fenore meſſem.
Cur aliquem in patriâ conſumat pigra ſenectus
Otia ducentem? &, Stygio quem armauit Auerno
Terribilem, cui tela Deus viresque miniſtrat,

Occupet

Occupet (heu!) nudum ſpoliis ignobile letum?
Non benè firma ratis vacuâ requieſcit in algâ;
Turpe, iugum fugiens taurus piger: exuat arma
Miles imers, medioque timens ſe immittere Marti.
At non ſegnis agit, nec ſæuit molliter Orcus;
Quà luſtrat Iapones alternâ lampade Titan
Exoriens, quaque occiduo rubet aureus orbe,
Perfidus inſultat cælo, & ruit omnia, noſtris
Accumulans ſua lucra moris: rapiuntur ad vmbras
Quot ſolem aſpiciunt animæ, aſpectumque relinquunt:
Quàm multas Aquilo, ſi quando victor aquarum
Ægæo incubuit, per littora ſpargit arenas.
Credimus hæc? & adhuc ſegnes toleramus iniquum
Regnatorem orbis, ſpretique opprobria CHRISTI?
Ergo ingens Diti imperium, terrasque per omnes
Stent veneranda auro, puroque è marmore ſigna?
Mille foci caleant, & mille altaria fument?
Interea magnus latè Deus exſulet, illo
Quod poſuit firmatque ſolo? ſpoliisque ſuperbus
Seſe Erebus iactet pretio morientis IESV?
Ipſe ſuâ noſtras ſignarit imagine mentes
Omnipotens? inque humanos ſe fuderit artus?
Fleuerit? & pretioſam animam proiecerit inter
Terramque & cælum medius, turpi cruce pendens?
O meliùs! ſi quem non duro in pectore tangit
Aut clades miſerorum, aut læſi iniuria CHRISTI,
Arma ferat contrà, Ditemque extrema minantem
Vi multâ inuadens tractas ad Tartara mentes
Frendenti eripiat, cognatisque aſſerat aſtris.
Addet amor CHRISTVSque *animos; totâque per æquor*
Æoliâ inſurgens, habitataque tigribus antra
Ridentem ducet diſcrimina. dulce periclum eſt,
Cælo delapſas & agentes pectora flammas,
Flammarumque ſequi auctorem. ſic obuius ipſis
Tigribus intrepidus pharetrâque potentibus Indis
Ibis, & optabis mortem pro laude paciſci.
Inſurgat licet armatumque effundat Auernum
Dux Erebi, adducatque omnes in prælia Reges,
Regibus, & totâ maior ſtabis Styge. Tantùm,
O! tantùm audendum, & totâ ſpe, pectore toto,
CHRISTO *incumbendum eſt. Nec enim quos auctor* IESVS,
Indorumque ſalus, caris auellit amicis;
Quos non dulcis amor patriæ, lacrymæque ſuorum,
Non infuſa ſuper pallenti corpore mater
Detinuere; vſquam ſine curâ & numine Diuûm
Deſertos errare putes: rate vectus eâdem
Vela Deus Superique regunt, per tranſtra foroſque

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ætherea volitant mentes, Zephyrosque ministrant.
Igne licet tonet vsque polus, tonet Æolus Euris,
Vorticibus crebris circumgemat acta carina,
Æquoraque horrendùm scopulis illisa reclament;
Tu Boreæ cælique minas, pelagique furores,
Virtute exsuperans, CHRISTO *duce, & auspice* CHRISTO,
In se collectæ mirabere gaudia mentis.
Nec minùs ardenti si quando in puluere plantas,
Arentesque siti fauces sol proximus vret;
Et vix poma famem, crudæque in montibus herbæ
Quæsitæque diu ieiunia dura leuabunt;
Quando saxa super recubanti grandinis horror
Excutiet serò demissam in pectora noctem;
CHRISTI *aderit numen. tunc illa recondita mentem*
Gaudia mulcebunt, & paucis nota voluptas.
Quòd si barbaricâ Rex maiestate timendus
Innocuo insultet, furiisque agitatus iniquis
Stet contrà; excelsâ contemnes mente furores.
Ille autem rabie tumidus, vincique frementem
Exacuens animum, totusque in imagine pœnæ
Mente hærens, ferrumque, ignesque, rotasque parabit.
Tum verò ingenti tacitam dulcedine mentem
Inuoluet, totusque animo se infundet olympus.
Fortiter & iugulum, nudataque pectora ferro
Subijcies, pulchroque ardebis mortis amore.
Ergo agedum, si quem propiùs pulcherrima tangunt
Exempla Heroum, si quem ferit ossibus imis
Læsus honor CHRISTI, *fœdum depone timorem:*
Neu cupias miserorum animis præferre parentum
Lentus adhuc lacrymas: nec morbum & inutile pondus
Exspectes senij natali inglorius vrbe.
Nondum inter scopulos, & inhospita lustra ferarum
Obseruata legis Patrum vestigia? nondum
Ire per obstantes rupes, & sole perustas
Impetus est, calidæque pedes immergere arenæ?
O me quis Brasilos inter Iaponásve remotos,
Implicitas errore animas, & nocte profundâ,
Ardentem sistat medium? quis per mare magnum
Nulla recusantem discrimina, nulla timentem,
Pegasus aut volucer rapiat Notus? O vbi CHRISTI
Sanguine lustratæ mentes, nunc victima Diti!
O vbi tædia mille, catenatique labores,
Quos ferro aut inflicta rotis mors pulchra rependit!
Ecquis erit iuuenum, sacro qui tactus amore
Ardeat irato mecum se credere ponto,
Exuuiasque Erebi, cæloque locanda trophæa
Virtutum sperare, & partam sanguine laurum?

Felices!

Felices! si quos patriâ tellure negato
Barbaricus leto dederit furor! ô malè numquam
Ista etiam multo mercamur fata labore!
O dulces plagæ! felicia vulnera, magnis
Sæpè viris totum frustrà quæsita per orbem!
Fortiter ite viri, vitæque offerte periclis
Contemptorem animum: vocat alto ex æthere CHRISTVS,
Et palmam ostentat, lemniscatasque coronas.

ECCLESIA IN EVROPA GRAVITER OPPVGNATA OPEM SIBI AB IGNATIO FERRI POSTVLAT.

Qvæ terra, vel quis portus inhospitâ
Tellure clausus, quis tabulas sinus
Jam iam fatiscentis carinæ
Excipiet, leue pondus vndarum,
Et turbulenti ludibrium maris
Factas? Perimus, viximus, ilicet;
Iam lugubrem sonare lessum, ac
Tænarios crocitare coruos
Canesque raucis, credite, faucibus
Admurmurantes audio. Vicimus:
Omnes io acclament: Simonis
Illa ratis, ratis illa nullis
Frangenda sæclis, iam latus obtulit
Patetque plagis. Obruat, obruat
Fatale lignum, stare quisquis
Tartareo sua iura regi
Fidelis optat. Dic age desides
Distende pennas, Nox furialium
Fecunda monstrorum parens; &
Astra, polumque, diemque, & omne
Vnumque, factis quod miseros solet
Seruare rebus, consilium eripe:
Gaudent tenebris monstra, noctem
Error amat, refugitque lucem.
Discede tellus, pande adamantinas
Fores opaci ianitor atrij,
Trinoque per vastos latratu
Bella cie furibunda campos.
Vides vt omnis impatiens moræ,
In arma cæco proruat impete,
Quam nuper in cladem ac supremam
Perniciem populorum, & orbis,

 Effudit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Effudit vmbris triſtè gementibus
Prolem nefandam Tiſiphone, ſuum
Mirata partum, & nequiorem
Letiferâ ſobolem parente.
Ergo auſpicatis alitibus veni
Matris cruentæ nate ferocior,
Luthere, proiectóque ſacro
Quo caput abdideras amictu,
Attolle criſtas miles, & arduos
Aſſurge in auſus. Cernis vt aureo
Throno reclinatus, minaci
Cuncta ſupercilio gubernet
Rector Sacrorum Maximus Optimus?
Quin & Beatum *Romulidæ* Patrem
Dixere. Prô pudor! decoris
Nominibus titulisque vulgus
Sic imperitum ducitur. At ſatis
Luſum ſuperque eſt. Tu triplici caput
Auro coronatos labanti
Pontifices ſolio reuelle.
Te ponè, tædam ſanguineâ manu
Atram coruſcans, impauido gradu
Sequetur, & delubra, & ædes,
Et veterum monumenta Diuûm,
Araſque ab imis ſedibus eruet
Inceſtuoſo tergora caumate
Olim notandus, mox Lemanæ
Grandis honos columenque fæcis.
Sic fata Monſtra. En cæca diem rapit
Nox, conſili expers: infremuit mare;
Armantur vmbræ; ſæua toto
Claſſica detonuere ponto.
Tu qui timendas Oceani minas,
Et præliantum iurgia fluctuum,
Pugnaſque ventorum, tumentis
Stare iubes Domitor profundi,
Numen verendum, & magne poli Sator;
Succurre victis, porrige dexteram:
Promiſſa poſco, naufraganti
Affer opem, trepidæque puppi
Succurre: non te pacta refigere
Iurata quondam, nec facilem decet
Mutare mentem, quam perenni
Cana fides adamante fixit.
At quod remotis Heſperiæ iugis
Sidus refulſit? quis, pelagi graues
Inter procellarumque rixas,
Arma citi, vocat, arma ferte?

Rerúm-

Rerúmne falsâ ludor imagine?
An fortè lapſis auxiliaribus
Cælo maniplis, in recentem
Bella moues ruiturus Hydram
Alcide? an arces & clypeo minax
Et enſe Orion deſerit igneas
Poſt reppetendas quàm proteruos
Preſſit humi metuendus hoſtes?
Agnoſco vultus Heſperij Ducis,
Quem bellicoſos nuper in arduâ
Cœltas laceſſentem Nauarrâ
Signa ſequi meliora ſuaſit
Virtus, amico non ſine vulnere.
Agnoſco voces: ſcilicet improbam
Armare pubem, vel fugaces
Credit adhuc agitare turmas.
Prælude pugnæ Victor, & inclytis
Signis refulgens nomen amabile
Euolue IESVM, *euolue: ſparſisque*
Æquoreum per inane caſtris,
Læta imminentis teſſera prælij
IESVS *ſecundo perſonet æthere.*
Loiola vinces: ter procellæ
Ter pauidi ingemuere manes.
Inſigne mæſtæ præſidium fidei
Loiola, magnum Cantabriæ decus
Pugnacis, arcanæ refringe
Regna Stygis, pedicasque capto &
Fruſtrà reluctanti inuice Tartaro.
Tu bellicoſi cornua Saxonis
Reuelle victor, tu Lemani
Stringe ſagax rabiem colubri.
Tu iura Patris certa Quiritium
Tuere nexu non violabili:
Tu ſceptra regalesque mitras,
Pontificum ſoliis repone.
Deprome tædam Phoſphore ſplendidam
Scientiarum, nube reconditum
Cæcutienti lumen orbi
Redde, procul tenebris fugatis.
Sic illa ſæuis eruta fluctibus
Carina Petri, iam pelagi potens,
Ac tuta ventorum, ad remotos,
Auſpice te, volitabit Indos.

PROPAGATIO SOCIETATIS IESV PER VOCATIONEM VIRORVM ILLVSTRIVM QVI NOMEN ILLI DEDERVNT.

ODE I.

CVm bellicosus Cantaber è tholo
Suspendit ensem; Non ego lugubri
Defuncta bello, dixit, arma
Degener aut timidus perire
Miles resigno. Me noua buccina,
Me non profani tessera prælij
Deposcit: & magnos secutus
Auspicio meliore Diuos,
Non indecorus transfuga gloriæ
Signis relictis, nil cupientium
Succedo castris; iam futurus
Splendidior sine clade victor,
Quàm si propinquis Gadibus vltimos
Iungam Gelonos, aut Ligeri Tagus
Graues triumphato catenas
Iniciat, Rhodanoque Bætis.
Eximde quò te quò rapuit tuus,
Loiòla, Mauors? Exiguus fuit
Europa limes: nauigarunt
Ad Brasilos Iaponasque bella.
Cæloque signum credidimus datum,
Quod tot coactos vndique nobiles
Eduxit Heroas, paresque
Difficili pugiles arenæ.
Absiste vulgus: non humilis venit
Lustrandus ordo, nec popularium
Stirpem recensendam parentum
Vranie celebrare sumpsit.
Non ipse, quamquam per freta Thessalæ
Florem iuuentæ traxit, & igneos
Sopire coniuratus angues
Æolio graue vellus auro
Ferox Iason Æmoniâ procul
Auexit Argo, non Mareoticæ
Gemmis renidentes & ostro,
Non Agamemnoniæ phalanges,
Tot alta Regum stemmata, tot queant
Exhausta quondam bella capacibus
Iactare ceris, quas sequaces
Circùm oleæ fluitantque lauri.

Et ista Martis præmia pars quota
Præconiorum, quæ tibi pangimus,
O sanguis Heroum, ô IESV
Digna phalanx, Superumque cura?
Vtcumque casti deficiunt genus
Illustre mores; credite Cæsares,
Paruum eminere est. Vos premendo
Nobilitas, graue pondus, vrget.
Non si Calænas vincula subligent
Aurata vites, nobilioribus
Liuebit autumnus racemis:
Nec phaleris equus & superbo
Instratus ostro certiùs aureis
Metam quadrigis vitat Olympicam
Victor: nec impexum feroces
Destituunt animi leonem.
Magnum eminere est, cùm domus, & genus,
Et quæ nec ipsi fecimus, arduis
Pensantur ausis. Vna virtus
Supra apices titulósque Regum est.

ODE II. SPECIMEN NOBILITATIS IN BEATORVM NVMERVM RELATÆ.

Callistus & Alexander ex gente Borgiâ.

VIrtute nixum gloria Borgiam
Supra Calisti culmen, & asperos
Gemmis Alexandri tiaras,
Et Carolos Aquilasque vexit.
Hinc Gothalanum quod tenuit suo
Pro Rege Regnum, celsaque Gandiæ
Castella, Lombaiæque turres
Iam propè difficiles videri
Deo beatus despicit: hinc suo
Vires, vt olim, sufficit agmini,
Longos Vitellesco precatus
Et placidos sine nube soles.
Regalis illi proximus est puer,
Ac vota firmat. Quâ genitus domo!
Quot illa Torquatos, quot olim
Scipiadas, Decioque pulchris
Eduxit armis, Castilionij
Stantes columnas. Exuuias ego
Curuasque Tuneti secures,
Et trabeas, Ducibusque signa
Detracta vidi: vidi ego postibus
Pendere sacris rostra triremibus
Erepta, captiuosque currus,
Et galeas clypeosque centum
Locis petitos. Ipse dolens pater
Tot Martialis præmia dexteræ

Aloysij Gonzagæ pater Ferdinandus S. R. I. Princeps, Marchio Castilionensis, ad expeditionem Tunetanam est profectus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Narratur ostentasse nato;
Et precibus lacrymas remiscens,
Per ista, dixit, per generis decus,
Per spem tuorum, siqua mei subit
Te cura, si quidquam paternum
Grande tibi est, miserere gentis,
Istamque, quæ te degenerem arguat,
Depone mentem. Non aliter tamen
Gonzaga se sensit paternis
Imperiis precibusque flecti,
Quàm si sonoro murmure fluctuum
Illisa starent Acroceraunia:
Aut prisca maiorum trophæa
Pulchrum abitum remorata liquit,
Quàm si virili splendidus in togâ
Pompeius olim prima crepundia
Mutaret armis, Africanos
Pænè puer meritus triumphos.
Sic irretorto lumine patriis
Cessisse fertur Kostka penatibus,
Fascesque, & Arctoi perosus
Diuitias strepitumque Regni.
Non illi auiti stemmatis inclytas
Efferre ceras. Quisque sibi genus,
Dignus recenseri beatis
Ordinibus, patrioque cælo.

ODE III. SPECIMEN NOBILITATIS LOTHARINGICÆ.

Carolus à Lotharingiâ Episcopus Virodunensis Societatem ingressus, dein Burdegalæ Præpositus domus Professæ.

Qvis ille, Diui! quis Viroduniis
Aulsus aris, sic alacer ruit
Largumque blandus? quo benigno
Numine, quo rapitur calore?
Iamque & peruncti verticis insulas
Remittit vltrò: non lituo manus
Gemmâque fulget: iam repositi
Carbasei Tyrioque cultus.
Prò quantus ori depositâ quoque
Decor tiarâ! quantum animos rapit
Priuata iam virtus! vt intus
Ipse sibi sine teste plaudit,
Quis Regna & vrbes misceat, vnicè
Securus! O lux, ô Lotharingiæ
Sidus coronæ, Godefridi
Progenies generosa salue.
Succede paruo sub lare, quem tibi
Loiola pandit. scilicet illius
Sinu reclinatus, beatos
E pateris Superorum & auro

Libabis

Libabis hausius: mox vbi te sacris
Garumna castris præpositum audiet,
Arrectus imitetur vrnæ,
Et placido fluet vnda lapsu.

Fauete Boij. Non mihi perfidis — SPECIMEN NOBILITATIS GERMANICÆ.
Extorta dextris arma, nec Imperî
Defensa Maiestas ad Albin
Carmen erit, domitusque iusto
Mœnus triumpho. Nam quid inertibus — Habet Bauaria in insignibus Leones.
Conflata ceruis agmina Boïcos
Contra Leones, Austriasque
Contra Aquilas poterant columbæ?
Me, Boia proles, me rapis, & sacro — P. Maximilianus Wartenbergicus Societatis IESV.
Te dicar olim carmine ad Isaram
Stellis & æterno merentem
Concilio sociasse Diuûm.
Exempla vitæ non tibi dissito
Petenda Regno. Tu Superum trahis — Sanctos Bauariæ Duces multos vide apud Raderum in Bauariâ sanctâ.
De stirpe mores: tu beatos
Indigetum cineres auorum
Et ossa tractas: quaque oculos iacis,
Boiæ recurrunt munera dexteræ: — Serenissimus Dux Guilielmus Collegij Monachiensis fundator magnificentissimus.
Et ista Guilielmus nepoti
Tecta suo posuisse gaudet.

Qvem Celtibero nunc ego sanguini — ODE IV. SPECIMEN NOBILITATIS HISPANICÆ. *Nulla hîc ferè illustrior domus non aliquem Societati dedit.*
Pæana pangam? quos priùs ordiar
Lustrare fastos? quem labori
Turba modum positura nostro?
Vester, Velasco, vester in arduos — Ludouicus Velasco filius Proregis Perüani.
Feror triumphos, sine Equitum mihi
Lubet Magistros, siue gazas
Peruuias, domitosque leto
Cantare Mauros. Quis Venetis procul
Aduentat oris, Hesperiâ caput — Ignatius Mendoza Philippi II. & III. apud Venetos Legatus.
Cinctus coronâ? nosco baccas
Palladias, geminisque gratum
Caput Philippis. Iam sibi dicere
Mendoza leges, iam sibi fœdera
Sancire pacis, ipse Princeps,
Ipse sui sibi caussa Regni.
Audite reges: altior omnibus
Mendoza Regnis imperitat sibi.
Audite Legati: subacto
Nil animo patiens licere
Mendoza Ianum clausit, & aureo
Beatus æuo est. Hoc quoque Cordubæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mens alta cauit, dum verendum
Purpureum timuisse fertur
Culmen Senatus. Quæ latebræ meos,
Dixit, timores mumerint satis?
O (siquid indulges precanti)
Abde tuo gremio sodalem
Cohors IESV. *Tu Semiramijs*
Dicenda turris tutior arcibus,
Quam nec Typhœus, nec minaci
Subruat Enceladus tumultu.
Hanc Mascaregnæ, consilio & manu,
Texêre quondam: Cerdaque fulgidis
Hanc propter Assistens in armis,
O quoties vigilem sub astris
Duxisse noctem visus, & abditas
Nudasse fraudes! Silueriam sacer
Vt hinc reluctantes in hostes
Egit amor, trepidauit omni
Cocytus vndâ. Non Agamemnona
Tardo Scamander flumine palluit,
Non Indus æquè, cùm tepentes
Mugiit Æmathius tubarum
Clangor per auras. Ille Phrygum timor,
Et ille Pori: liuida Tænari
Palus, Atlanteique latè
Silueriam tremuere fines.
Quis Paciecos, quis mihi Poncios
Digno Leones pectine concinat?
Quæ vos, Pimentelli, gemella
Sidera, posteritas opacâ
Sub nube condet? Pectora vidimus
Fraterna Belgæ, vidimus aspero
Horrere texto, cùm Gradiuus
Sulphureum iaculatus imâ
Tellure fulmen, quà patuit via,
Formidoloso non sine murmure,
Cælumque fumantesque nubes
Increpuit. Dedit ille castris
Valloque labem, Zomaque turbidas
Concussit vndas: at Geticus furor
Sic pectus armatum nec illo
Turbine corripuit, nec igni.
Et me Padilli stemmata fulgidis
Coruscа Lunis, me rapiunt tuæ
Castilla turres, me Gironi
Prisca domus, geminâque pollens
Toletus Albâ Nec mihi Ninius,
Gusmanna proles, nec Benauidij

Antonius Corduba, repudiato Cardinalatu, ita ad B. Ignatium scripsit: *Ego cùm ad certamen id sustinendum omni cateream propugnaculo, Societatem* IESV *(turris enim fortissima nomen Domini) mihi delegi.*

Duo Mascaregnæ Societatis Assistentes, vti & Nicolaus Almazan de la Cerda, qui annis compluribus lecto plerumque non est vsus, cilicio semper indutus.

Ill. D. Garcia Pimentellus, filius Comitis de Benauente, in obsidione Bergensi ad Zomam, dissiliente cuniculo, castrensi fossa, dein repertus est aspero accinctus cilicio.

Ingens-

Ingensque Faxardi propago
Compositis reticenda neruis.
Nec Figueroæ frondibus abnuam
Mutare lauros: & mihi præ tuis
Ribera lymphis Hippocrenes
Desipiat liquor haustus amne.
Tunc Sandouallos, tunc & Osorios,
Magnosque nitar dicere Castros,
Crucesque Alarconum coronis
Populeis hederâque cingam.
Ibera virtus, non ego barbaro
Iniecta per vos vincula Nereo,
Non Marte debellata dicam
Americes Asiaque Regna.
Sunt hæc auorum, sunt, fateor, tuæ
Trophæa gentis. Vos ego regia
Mirabor (hic vestri triumphus
Martis erat) posuisse sceptra.

ODE V. SPECIMEN NOBILITATIS ITALÆ.

Claudius Aquauiua, filius Ducis Adriæ:

NVne ô canoræ Musa potens lyræ,
Natum regendo dic mihi Claudium:
Conside mecum, quà virenti
Antra silent laqueata topho.
Hinc obstrepentes quàm iuuat Hadriæ
Audire fluctus, quà liquido pede
Rigare laureto laborat
Dispositas Aqua Viua scenas!
Vt illa vitro purior, algidis
Manat scatebris! vt fluit vtilis
Ægris, inexpletam tenacis
Sæuitiem medicata morbi!
Certum salubres numen habent aquæ:
Et ipsa mellis flumina Thyadum
Educta thyrso, tam suaui
Terra negat trepidare riuo.
Non sæuus Auster, non pecus insolens,
Non ramus altâ lapsus ab arbore
Turbare lucentes ad imum
Vsque solum potuere lymphas.
Portenta fontis! seu salientibus
Ferire venis sidera, seu modò
Per plana terrarum quieto
Certus amat properare cursu.
Siticulosos hinc quoque Maurica
Rigauit agros: has sterilis bibit
Salsethis vndas, hei! Rodulphi
Innocuo tepidas cruore.

eius candor, & in curandis animi morbis prudentia,

morum suauitas,

imperturbatus animus,

familiaritas cum Deo in maximis negotiis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rodulphe, fratrem murice, te tuo
Rubere dicam sanguine pulchriùs.
Non ille fraternum nigrantes
Detulit ad tumulum cupressos:
Palmis & ostro, quà patuit, domum
Ridere iussit. Quando erit, vt sacro
Te thure dignentur Quirites,
Et positis venerentur aris?
At ô quis imas alipedum sonus
Compleuit aures? quis radiantium
Nouo quadrigarum tumultu
Attonitam stupefecit Vrbem?
Spectatis? an Mars Threïcios agit
Victor iugales? an roseas fores
Recluſit, atque ignem vomentes
Iunxit equos, volucresque Titan
Vrget quadrigas? Aureus vndique
Collucet axis, flectitur aureo
Temone currus, fulua pictis
Signa rotis radiisque fulgent.
Quacumque velox fertur equus, solo
Insultat auro, paret & aureis
Spumans lupatis, & rubentes
Fuscat anhelitibus pyropos.
Sic nempe magno viuidus impetu
Gueuara rerum fertur inanium
Risisse pompas. O Bouini
Magna domus, memoranda fastis,
Quis vestra me nunc ducat in atria,
Donetque, forti quos pede contudit
Cultus auorum, Ponticique
Exuuias celebrare muris?
Tunc & meam si Delius incola
Versare mentem, si citharæ modos
Aptare non durus laboret;
Italicæ nouus hospes oræ,
Dicam Carafas tergeminis Patrum
Claros coronis, & simul ardua
Tractare terrarum potentes
Farnesios, atauosque Reges:
Dicam sonorâ voce Caracciolos,
Terrisque & vndis æquoris audiar,
Seu clara Naupacti trophæa
Expediam Barolive palmas.
Vrsinus albis dignus oloribus
In astra ferri, purpureâ teget
Vatem sub vmbrâ, Bracciana
Quà nitidis Rosa vernat hortis.

Octauius Aquauiua Cardinalis, intellectâ Rodulphi fratris sui pro fide intercepti morte, aulæ suæ parietes purpureo peristromate ornari iussit.

Inigus de Gueuara Dux Bouini Vrbem ingressus curru aureo, cuius rotæ argenteis munitæ laminis, equi argenteis soleis induti: dein Societati se adiungit. Eius gentilitia tesseræ ternæ ternæ Pontificis muris maculis insperſæ.

P. Vrsinus è Ducibus Bracciani, quorum gentilitia tessera rosa punicea.

Nec

Nec Cæsarinos, nec mihi Spinolas
Silere fas sit, seu modò fulmina
Ament Gradiui, seu vocari
Purpurei columen Senatus.
Et Pignatellos efferet Hectoras,
Voletque fuluis Monte Leonibus
Occurrere in morem Dianæ
Musa leues religata suras.
Honorque gratæ si quis erit lyræ,
Florente cinget tempora Daphnide,
Interque Phœbeas nitebit
Iuncta rosis Mala Spina lauros.
Quæ meta tandem? quis Fabij genus,
Heu! iam sepultum, quis mihi Cæsarum
Iustinianorum secures,
Quis Comites, animæque magnæ
Pallauicinos, quis fide Dorias
Æquet Latinâ? quis Capuæ domum
Auosque Cybi, quis Spinellos,
Quosque alios numerare non est?
Sed & timendæ plenum opus aleæ,
Immensa paruum per maris æquora
Duxisse velum: flecte cymbam,
Et facilem lege Musa portum.

P. Pignatellus è Ducibus Montis Leonis, filius Comitis Moneruini.

ÆTerna, Belgæ, nomina cedriniſ
Scribenda chartis, quis subiit genas
Pudor, verecundique nostram
Barbiton erubuere vultus?
Fallorne? & acri diripitis manu
Imbelle plectrum? Mittite, mittite
Musam laborantem, sodales,
(Quamquam humiles terat illa neruos)
Arcere cantu. Scimus, vt inclytas
Ceras, & altis diues auis genus,
Lydumque despectarit amnem
Propositi studiosus ardor.
Illustre Montmorenciadum decus,
Franciſce, seu te nunc imitabiles
Inter recumbentem Cherubos
Purpureo iuuat ore dignum
Sonare carmen, tota quod audiat
Probetque latè Cœlituum domus,
Seu plectra lessidæ retractas,
Seu veteres Salomonis ignes:
Duc me per omnes militiæ gradus,
Per Christianæ primitias domus,

ODE VI. Specimen Nobilitatis Belgicæ.

Francisci Montmorencij Poëſis orbi iam nota:

eius gentis tessera militaris, *Deus auxilio sit primo Christiano.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Per Principum insignes coronas,
Per patrias Aquilas, per illa — symbolum gentilitium Aquilæ.
Commissa terris imperia & mari,
Per fulua Regum vellera, quæ tua
Fratrisque fastidiuit olim
Non sine Dis animosa virtus:
Vaticque vates non dubius mone,
Gandauilanos quis Deus impulit
Mutare detritis lacernis
Oebalio saturas aheno.
Quos inter vnus materiem meis
Quantam Camœnis Ignatius dedit! — Ignatius Gandauillain Collegij Tornacensis ianitor; magnus antea venator, & miles.
Tractare solers siue Martis
Spicula, seu pharetram Dianæ,
Siue hosticarum strenuus vrbium
Quassare portas, maluit ostij
Latere cultos. Sic beatas
Ipse sibi reserauit arces.
Quis iam triumphos, quis veteres mihi
Noircarmiorum monstrat imagines,
Sculptasque laudes? Quo Philippus — Philippus Noircarmius à sanctâ Aldegonde Tornacum, Valencenas, Traiectum, Harlemum capit: eius nepos Societatem ingressus.
Fulmine, queis animos rebelles
Contundit armis! quæ mihi Neruios
Strages per agros! qui trepidantibus
Fletus Valencenis! quis inde
Perfidiam tremefecit horror
Latè subactam! scilicet omnium
Claues in vnâ repperit vrbium
Noircarmus, & tristes fugauit
Ille dies patriæ tenebras.
At non auitis egregius nepos
Captus trophæis, altiùs emicat,
Et pauper insistit paterni
Martis opes, aliamque primis
Edoctus armis militiam pati,
Sese ipse vincit. Te quoque nobilis,
Alberte, cælorum potentes
Extulit ad Dominos triumphus.
Regum Hungarorum progenies, tibi
Non Rubra fusis Prata cruoribus, — Alexander Regis Hungariæ filius à S. Ludouico Rege Galliæ cognomentum Rubempræi accepit, ob prata hostili sanguine sæpiùs à se rubefacta: hinc gentilitiam parmam sanguinei rivis inductam: à quo Albertus Rubempræus.
Ferroque tempestas & igni
Odrysias populata terras,
Fecere nomen. Quid proaui manu,
Quid Marte possent, plus vice simplici
Videre Celtæ, cùm cruentâ
Decolor eluuies procellâ
Inuoluit hostem, qualis ab arduo
Bacchatus Hæmo cum stabulis fata.

Disturbat

Disturbat Hebrus. Parma rubro
Spumat adhuc proauita tabo.
Te pax, & albâ simplicitas comâ,
Te vincta rubris virginitas rosis
Cinxere. Nec cædes feroci
Facta manu, tua palma pura est.
Quis nuptiarum nunc mihi Regius — Balduinus à Burgundiâ connubij cum Philippo Austriaco Belgarum Principe & Ioannâ Ferdinandi Hispaniarum Regis filiâ initi sponsor & obses missus: à quo Philippus & Felix à Burgundiâ.
Occurrit auspex? quos populos sibi,
Quæ Regna, non Martis furore,
Sed placitis sociauit armis,
Armis Amoris? Dictus Hymen, procul
Auditus Indis non humili sono:
Et Bætis & Scaldis cangro
Ad thalamos coïere fluctu.
Par dulce fratrum, Regibus & Bono
Ortum Philippo, quantum atauo dedit
Hæc tæda lucis, cùm per illum
Pactus amor, geminusque dotem
Confecit orbis? Vos quoque munera, — Ioannes de Trasignies, Eques & Decanus Ordinis Aurei Velleris, pro Carolo V. Isabellam Lusitanam duxit.
Trasigniorum magnanimum genus,
Laudata tangunt: vos Iberûm
Nomina Lysiadumque nexu
Iunxistis vno, dum Carolus tori
Irrupta per vos fœdera sanciit:
Vos ille Phryxææ bidentis
Promerito decorauit auro.
Nec fulua nobis vellera Gauerę
Tacenda gentis. Vos Solymæ iuga,
Budæque, Byzantique turres
Dicite (namque animos Rasonum
Laudastis olim) dicite fortibus
Pugnata quondam prælia Gaueris,
Palmasque Iordanis repensas — Gens Gauera in expeditionibus Terræ sanctæ celebrata: & ex eâ Duces Athenarum.
Sanguine, & impositos subactis
Duces Athenis. At grauioribus
Post ista neruis dicite latiùs
Regnasse, qui mores & æqua
Imposuit sibi iura victor.
Nec vos gemelli Castores aureis
Miscebit olim sideribus domus
Noyella, Marlæique splendor
Nominis, Hannoniique fasces,
Sed alta magni pectoris indoles,
Amans latere, & sic meliùs nitens:
Vt nempe nox auget decoram
Tyndaridis tenebrosa lucem.

Nunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

ODE VII. Nobilitas aliis e regnis ad Societatem vocata.

Nvnc me per Euri, per Boreæ domos,
Austríque Regnum, Pegase, feruido
Defer volatu. Mè Garumnæ,
Me Rhodani, Tamesísque potor,
Me Rhenus ingens, me sibi Vistula
Isterquè poscunt. Conuolat vndique
Inuicta pubes: ardet omni
Pugna loco, solidumque supplet
Virtute murum viuidus inclytæ
Ardor iuuentæ. Quo sibi robore
Ad signa Loiolæ negatum
Rumpit iter, cuneisque sese
Densat coactis? Non, si iterum graues
Crateras auro, & plaustra Corinthiis
Onusta signis, & quod vsquam
Terrifico malè blandus hosti
Obiecit hostis, callidus offerat,
Feralis vllum præda morabitur:
Si totus obluctetur orbis,
Ira Deo stimulata vincet.
O fœta magno pectora Numine,
Exempta terris! Vos neque purpuræ
Perstrinxit vsus, nec dolosis
Molliit illecebris voluptas:
Nec ordo patrum splendidus aspici,
Nec, quam superbis porticibus vomunt
Ædes salutantum cateruam,
Magni animi labefecit arcem.
Dum Roma victrix stabit, & horridas
Stygis phalangas frangere pertinax
Loiola florentes ad Eurum
Expediet Zephyrumque turmas,
Vos prompta virtus, vos niueus pudor,
Mundâque simplex pauperie domus
Vixisse narrabit, nec vllo
Posteritas reticebit æuo.
Heu! dicet, amplis quid iuuat atriis
Censere longo stemmata sanguine,
Stantesque falcatis quadrigis
Æmilios Coclitesque ponte?
Quò densa fertur nobilium manus?
Aut cur inani cæca cupidine
Torquetur, insanisque curis,
Quod petitur, malè perdit æuum?
Quidquid repugnat summa petentibus,
Hoc Marte frangunt, & generosiùs
Perire dum quærunt, eodem
Fama iacet cineresque busto.

B. ALOYSII GONZAGÆ AD SOCIETATEM VOCATIO, EIVSQVE CVM PATRE CERTAMEN.

Terra vale, patriumque decus magnique valete
Et tituli, & fastus, & vanæ insignia pompæ,
Et quæcumque placent peritura. Quid hæc mihi laudat
Vulgus iners, suadetque sequi? Mors omnia tollet
Immitis, sero nequidquam flenda dolore.
Tot clari periêre Duces, ingentia quondam
Nomina, terrori populo Regnisque superbis:
Sed nunc ignotos cineres vestigia plebis
Oblitæ calcant vili cum puluere mixtos,
Nec iam sensuros laudem, & ludibria famæ.
Atque vtinam manes pax saltem optata sequatur,
Nec miseri grauiora ferant, quos forsitan olim
Admissum scelus, & numquam reditura voluptas,
Et bona nescio quæ deceptos compede gratâ
Implicuere; at nunc æterno carcere claudunt,
Luctus vbi, flammæque, atque illætabilis horror!
Felix, ô nimium felix, quicumque dolore
Alterius sua iam sapiens discrimina vitat,
Oblitusque hominem Superum commercia tractat!
Huc feror, huc animum cælestis concitat ardor;
Et magna affectans iam nil mortale agitat mens.
Stat, duce Loiolâ, castris dare nomen Iesv,
Virtutemque Deumque sequi, paruoque beatum
Ignauas hominum cælo conuertere mentes.
Talia pertendens Lodoicus sæpè volutat,
Alloquiturque Deum sacras prostratus ad aras:
Intereà mixto gemitu suspiria rumpit,
Et teneræ vultu verba inter singula fusæ
Decurrunt lacrymæ. quales foliis hyacinthi
Manè nouo tenues cùm ros decessit in auras,
Apparent teretes guttæ, geminantque decorem.
Spes magnas vrgere parat; votisque potiri
Solicitus, matri quæ sit sententia narrat.
Illa autem, Macte ô felix, macte indole tantâ,
Dixit, & amplexu strinxit sibi pignus amatum.
Talem ego te genui quondam, gremioque recepi:
Hæc primis tecum mihi spes succreuit ab annis.
Sic genitrix: at vota pius contraria votis
Illecebris pater atque minis vrgetque fouetque,
Nec gemitus, vocesve vllas tractabilis audit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Heu quid agat? quibus infelix ambire furentem
Audeat alloquiis? surdas dolor obstruit aures.
Fortè domo patriâ coniunctis ibat in hortis,
Et monumenta manu intentus voluebat, IESV
Quæ Socij Indiacis fecissent plurima terris:
Cùm pater improuisus adest, caussasque morandi
Innectit, studiumque pium laudare legentis
Instituit, & veteres animum reuocauit ad artes.
Hic sibi præberi Lodoicus commoda cernens
Tempora, quæ sedeat menti sententia prodit.
O Pater, ô quantum potuit tentare virorum
Parua manus! ô quos inuictâ mente labores
Sustulit! illorum in fines vox exiit omnes:
Audit & nostris longè plaga dissita terris,
Et quos extremo circumsonat æquore pontus.
Felix, cui socium titulos & vota profana
Spernenti, sacræ licuit se iungere turmæ!
Hoc mihi sit, nec cura animum super vlla fatiget.
Senserat: ingemuit genitor, lacrymasque profudit
Indignans, longùm qui spes fouisset inanes;
Qui natum semper columen fore stirpis auitæ
Crediderat, summos illi meditatus honores.
Heu quibus ille minis, & quantis artibus vsus!
Degener, & vecors, & tali indigna parente
Progenies, laudésne paras maculare tuorum?
Iquò te ferret impetus, & vesania mentis,
Dignior in siluis latebrisque habitare ferarum.
Hinc patrio egressum tecto, aspectuque remotum,
Arboreas inter sedes placitosque recessus
Excepit domus, assiduis solatia curis,
Quas honor & quas vita tulit mortalibus ægris,
Hic quondam posita; at sedes nunc apta dolori.
Hic Fernandiades tepido dare languida fletu
Lumina dum tentat somno, insuetumque cubile
Aspexit; grauior pro somno cura recursat,
Vultumque, ardentesque oculos, rabiemque parentis
Ostendit, vexatque animum, redditque pauorem.
Nec qualem audierat metuit; sed tæter & ingens
Turbato occurrit, sæuoque immanior hoste.
Tum verò lacrymis, luctuque oppressus amaro,
Flet noctem, & longis implet loca sola querelis,
Quas siluæ & tacitis repetunt caua saxa tenebris:
Et frustrà indignos geminans leuis aura dolores,
Verbaque discerpit surdo referenda parenti.
Deinde quibus longis assuescere cœperat annis,
Pallida membra fame extenuans, hirtoque pilorum
Tegmine præcingens, diuinam exposcere pacem

Instituit,

Instituit, infandosque Dei memorare dolores,
Verberaque & plagas; iteratáque flagra cruentat,
Ferratos tenero stimulos in corpore figens.
Sic sua cum gemitu & lacrymis promissa reposcit,
Et lentum in sua vota Deum mollire laborat.
Inde iterum morbo oppressum luctuque parentem
Aggreditur: Genitor felicem reddere tu me,
Tu potes æternis miserum consumere curis.
Quidquid erit, patiar: sed dum mea vota moraris,
Imperio monitisque Dei, mihi crede, resistis.
Iam tandem placare. quid vltrà tendis inanes
Insidias? quid me retines gemitu lacrymisque,
Fidentemque Deo vanis rationibus vrges
Nequidquam? genitor, non ignorantia veri,
Heu! magnus te fallit amor, certoque repugnat
Haud impunè Dei imperio aduersata voluntas.
Scimus, & ex alto monitis cælestibus acti
Hæc loquimur: nec tu diuinas respicis iras,
Quasque vtinam liceat pro te mihi soluere pœnas.
Dixit, & auersus trepidantem & multa volentem
Dicere, & attonitâ stupefactum mente reliquit.
Tum verò cecidere animi, tum denique planxit:
Vdaque in aduersam reuoluto corpore spondam
Lumina deflectens, voluit celare dolorem.
Ergo certatim gemitus lacrymæque silentes
Ibant: solicitâ mœrorem mente premebat.
Et tamen eluctata sonant suspiria presso
Pectore, & adstantum tetigit vox flebilis aures.
Nec longum, superante Deo, natoque vocato,
O diuis dilecte, mihi me charior ipso
Nate, quid infelix volui mihi? mitte dolores,
Mitte graues curas, durumque vrgere parentem?
Vicisti. Ah, quantos stimulos sub pectore fixit
Vltima vox! sola hæc sensus animumque labantem
Impulit: auditis infensi Numinis iris
Intremui. fateor, nimio inconsultus amore
Peccaui; at crimen gemitus lacrymæque paternis
Quas cernis manare genis, luctusque piabunt.
Plura dolor vetuit, verboque interuenit omni
Singultus, totisque quatit præcordia membris.
Qualis per noctem ventos perpessus & imbres,
Infesto se flos non audet credere cælo,
Demissitque caput pluuiis graue: mitior aura
Si redit, & cælo exoriens sol lumina spargit,
Paulatim explicuit sese, lætumque sereno
Extulit os cælo rursum, frondesque resurgens.
Haud aliter, tantâ rerum mutante procellâ,

Spe

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spe tandem optatâ erigitur, vultumque serenat,
Tanta etiam vix nunc Lodoicus gaudia credens.
Ergo alacer, toto complexus pectore patrem,
Quis te mutauit tantus Deus? hoc ego quamuis
In longis, dixit, potui sperare querelis.
Ille tuos, Deus ille graues in gaudia vertat
Quos cerno luctus, & præmia digna reponat.
Ille tamen lacrymasque ciet, frustráque laborat
Supprimere effusas cum luctisono singultu.
Quid faciat? magno nati retinetur amore.
At Fernandiades, cùm iam tempusque Deusque
Discessum accelerare monent, sua gaudia vultu
Tantisper vix dissimulat, dum diceret ipse
Supremumque vale acciperet gemitu interruptum.
Iam patriæ oblitus, Romam Sociosque requirens
Ibat diuino victor succensus amore.
Nec mora nec requies (votorum tanta cupido est)
Dum sedes tandem contingere detur amatas,
Hospitium felix, Regumque beatius aulâ.
Iamque sui victor sacris assuescere curis
Cœperat, & solers castorum fortia morum
Exempla in teneris annis Gonzaga notarat:
Tum verò ingenti virtutum impulsus amore
Exultat fruiturque Deo, Superumque beatis
Colloquiis: neque iam mentem mortalia tangunt.
Iam lacrymas meminit lætus, veteresque querelas
Irasque, insidiasque patris, promissáque falsa,
Et sua securus Sociis iam gaudia prodit.
Mox vbi cura vocat, gaudet tolerare labores
Impositos, seseque vltrò asperioribus offert,
Constantem exercens placitæ virtutis amorem.
Ægris seruitium, generosa pericula suadet
Magnus amor. vitæ nimiùm cur prodigus audes?
Ah, tibi ne tetri noceant contagia morbi!
Iam blandum, dixit, vitæ mortalis amorem
Exuimus. raptura nihil nisi membra sepulcro,
Cùm volet, incerti spatium mors finiat æui.
Atque vtinam Brasilas pro Relligione sagittas
Tingere concessum; quantò generosiùs illis
Gonzaga effundat vitam cum sanguine terris!
Si licet, in tela immaturáque funera læti
Ibimus, & dignum referemus morte triumphum.

Socie-

Societatis IESV propagatio.

Vt semel accensa est, simul implet luminis orbem,

TRans pontum celeri Socios dum admiror IESV
Dissita terrarum peruolitasse pede,
Atque aliquos famam volucri præuertere cursu,
Nec paucis orbem sat patuisse viris;
En tibi nescio quis, mersâ iam lampade Phœbi,
Dispulit accensâ noctis opaca face.
Vix fumi admotum benè fax conceperat ignem;
Nec mora, perfudit lumine cuncta suo.
Sic, dixi, vt sacris Ignatius ignibus arsit,
Quà patet immensum luxit & igne solum.
Confestim in Socios CHRISTI transfudit amorem:
Confestim Socios per mare vexit amor.
Hos Rhenumque Albimque vltra mittebat ad Arctos,
Damnatum tenebris frigoribusque solum:
Hos ratibus numquam notum mittebat in æquor,
Et loca pænè ipsis non adeunda feris.
Æquabant sacros ipso cum sole labores,
Visebantque omnes quas videt ille plagas.
Cuncta vbi lustrarant quæ magnus circuit æther,
Non superesse orbes ingemuere nouos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas IESV toto orbe diffusa implet prophetiam Malachiæ.

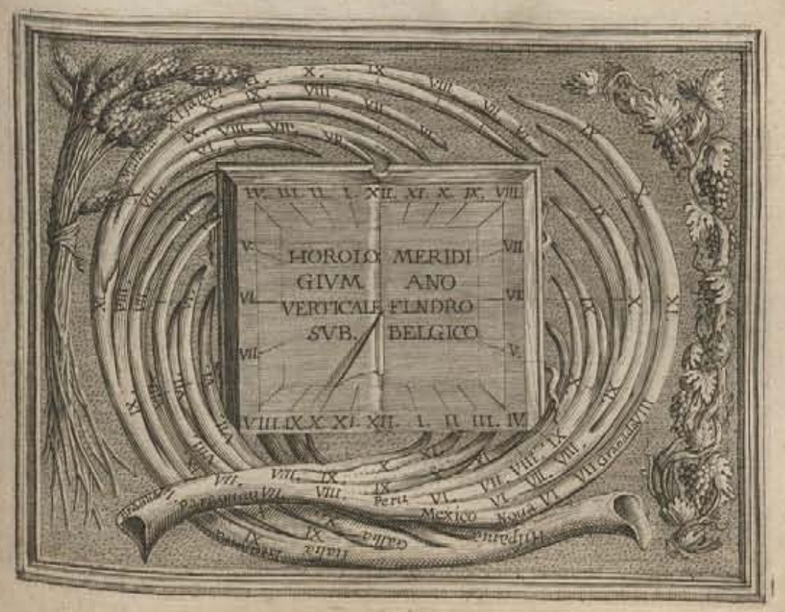

Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus : & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. *Malach.* 1.

CErta fides Vati ; supplex Occasus & Ortus,
Iam didicit flexo procubuisse genu.
Vltra victrices aquilas Loiola Quiritum
Inclyta supremi Numinis arma tulit.
Plus vltra assiduos Phœbique annique labores,
Plus vltra Occiduo fixa trophæa mari,
Asseruit numen terris. Iam plaudit IESV
Africa, & erectas tendit in astra manus.
Europa atque Asia, & priscis incognita sæclis
Amplexa est Domini subdita terra fidem.
Nomen ad hoc supplex posito tandem hospita fastu
Rupit inaccessas China superba seras.
Ecce Iapon, Indus, Malabar, ditesque Molucci,
Agnitum in hoc IESV *nomine Numen amant:*
Quaque nouum latè Nereus circumsonat orbem,
Nomen ad hoc crebris ignibus ara micat.
Indefessus amor, geminum diffusus in orbem,
Asseruit gemino victor in orbe Deum.

Socie-

Societas IESV omni horâ diei noctisque Deo sacrificat.

Iuge sacrificium.

DVm Phœbus rutilis volans quadrigis
Terras vndique despicit iacentes,
Et IESV *Socios sacras ad aras,*
(Seu mundum roseo retexit ortu,
Seu furtis iterum reliquit vmbris)
Cælorum dapibus videt potiri,
Perculsus nimio stupore clamat:
Esse quid rear hoc boni perennis?
En IESV *Socij, genus Promethei,*
In terras rapiunt feruntque cælum:
Mox pro vindiciis beatitatis
Consertum Superos manu vocabunt.
Si viso indigetes Deo beantur,
Hi per sacrificas fruuntur aras.
Et mox basia delicata libant,
Et mox pectoris in sinus recondunt.
Nec dapis saties modusque sacræ:
Omni his deliciis fruuntur horâ,
Omni victima consecratur horâ.
Quis iam nuntius aliger resoluet,
Quid præstabilius beatiusque,
Stellato in solio Deum intueri,
An Deo assiduè potiri ad aras?

Socie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas Fidem toto orbe diuulgat.

In omnem terram exiuit ſonus eorum. *Pſal.* 18.

QVis fremit armorum ſonitus, clangorque tubarum?
Quis fragor audentes ad noua bella vocat?
Miſenúſne iterum, quo non generoſior alter,
Troianas rauco concitat ære acies?
An caua Tritonis maiori buccina flatu
Conuocat æquoreos, numina ſæua, deos?
Fallimur? an maior Martis ſe tollit imago?
Non ſolet is tali bella ciere ſono.
Tu genus Heroum, magnum decus addite Diuis,
Ignati, tu nos ad noua bella vocas.
Audiimus, Sociique tui tua caſtra ſequemur:
Hæc tua neſcio quid buccina grande ſonat.
Audiit & Braſilus: ferus audiit Afer, & Indus,
Quosque videt gelido Parrhaſis vrſa polo.
Hoc ſonitu perculſus Arabs ſua fana relinquit,
Et priùs ignoto ſert ſua thura Deo.
Hoc Iapon, hoc commota Sina eſt, tenebrisque fugatis
Subtraxit Stygio ſubdita colla iugo.
Denique quà totum radiis circumſpicit orbem
Phœbus, & æquoreis Nereus ambit aquis,
Audiris, lateque tuo loca murmure comples:
Sed quæ bella canis, nuntia pacis erunt.

Regno-

Regnorum & Prouinciarum per Societatem conuerſio.

Fac pedem figat, & terram mouebit.

PArue puer, maiora tuis quid viribus audes?
Demens! non illâ eſt terra mouenda manu.
Riſit; &, Hoc, inquit, fac pes conſiſtat inani,
Mutabit medium pendula terra locum.
Illa quidem ſtat mole ſuâ, libratáque magni
Arte Dei; noſtris ſed ſuperanda rotis.
Nempe vbi vim totam rota verſa coëgit in vnum,
Protinus appenſum machina tollit onus.
Hoc quodcumque vides, Loiolæ ſacra propago,
Quà vagus immenſam Nereus ambit humum,
Quà Phœbi radios vltra iacet abdita tellus,
Virtutis ſpatium eſt metáque tota tuæ.
Hic ſortem quacumque pedem defigis, in altum
Cuncta, graui quamuis mole premantur, agis.
Teſtis eris concuſſa tuis America Regnis,
Pænè tuo in Stygios pondere merſa lacus;
Sed validâ ſubductâ manu pallentibus vmbris,
Cœpiſti ignoti tecta ſubire poli.
Teſtis & Europe, medioque coërcita ponto
Africa; & hæc tenebris vtraque mota ſuis.
Vltima quin adeò naſcentis limina Phœbi,
Vidimus hac etiam contremuiſſe manu.
Ima licet vaſtæ ſubſidant pondera terræ,
Euehet ad Superos ingenioſus amor.

Ss Miſſio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Missiones ad nutum Summi Pontificis.

Emicat ad nutum Pastoris.

ADspice, quàm prompto partes pede currat in omnes,
Et nutus domini pendeat ante sui.
Signat hic Occasum? celer emicat. Indicat Ortum?
Fertur in Eoas protinus ille plagas.
A grege sanguineos mandat cohibere leones?
Horrentes contra non timet ire iubas.
Detegit inde lupos? ruit ocyùs. inde latrones?
Irruit, & pauidum seruat ab hoste pecus;
Siqúe aliquod forsan per saxa vepresque vagetur,
Errantem doctâ colligit arte gregem.
Et redit, & visum lætus salit ante magistrum,
Atque mouet promptos in noua iussa pedes.
Hactenus hæc fuerit, non est modò sola molossi
Gloria, Loiolæ sors beat ista Patres.
Sunt aliæ pecudes, Pastor ter maximus alter,
Et maior Stygios ars cohibere lupos.
Nec minùs exsiliunt, seu quærere læua sequentes,
Seu rapere è Stygio dente iubentur oues;
Quàm, signante suo cursum pastore, molossi
Ocyùs aut aquilis aut Aquilone volant.

Socie-

Societas in Missionibus, Pontificis voluntati obsecundat.

Hæc Cynosura mihi.

QVàm benè cælorum cursus & sidera seruat
Nauita, cùm dubias per freta sulcat aquas;
Aut modò Tyndaridas quærit, claramque coronam,
Et Berenicæ lucida serta comæ;
Aut timet Oleniæ sidus pluuiale capellæ,
Quæque solent tumidum signa cière fretum;
Tam benè spectat acus Magnetica sicca Trionum
Sidera, quæ gelido semper in axe micant.
Certius his tamen Ignatî lectissima turba,
Quæ magnum à magno Numine nomen habet,
Certius obseruans aliquid, te Maxime Præsul,
Arbitriumque tuum, sidera tuta, notat.
Cumque graues adeat pro Relligione labores
(Seu petat Eoos, seu petat Hesperios)
Hæc, inquit, Cynosura mihi est: hæc certiùs vna
Diriget ambiguam per freta vasta ratem.
Hanc spectans, pelagi fluctus tumidasque procellas
Ridet, & æquoreas Numine tuta minas.
Per iuga, per scopulos, per inhospita littora ponti,
Quæque peregrinis inuia Regna Sinæ,
Hac duce carpit iter tutum, flectitque sequacem,
Quà vocat Vrbani nutus & aura, ratem.

Socie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas ad Missiones expedita.

Mittet fulgura, & ibunt; & reuertentia dicent: Adsumus. *Iob* 38.

QVi nescit celeres emissi fulminis alas,
Soliciti normam non habet obsequij.
Inuia descendens vix dissecat astra, recurrit:
Intima vix terræ tangit, in astra redit.
Ecce fatiscentis distringit culmina Pindi
Antè serè, nubes quàm laceraſſe scias.
Stratus Eryx, strato procumbit vertice Taurus;
Et redit, & rursum sternere tendit Athon.
Strauit, adest: iterumque leues transuerberat auras,
Exspectatque nouum Numinis imperium.
Fulminis hæc virtus: vt fulmina mittit alumnos
De Capitolinâ qui tonat arce Pater.
Imperat? Eoos volat hic peregrinus ad Indos;
Et volat, & velox in noua iussa redit.
Mittit ad Occasum? ruit ille. Remittit in Ortum?
Ille celer iussas itque reditque vias.
Qui procul ad nutus agit impetus, impetus idem
Ad dominum impellit præcipitare gradum.
Viuida Spes alas, Amor igneus applicat ignes,
Vimque Fides: talis quid nisi fulmen erit?

Spiri-

Spiritualium legatorum conditio.

Qui facit Angelos suos, spiritus; & ministros suos, ignem vrentem. *Psal.* 103.

GEns pia quæ Domini de nomine nomen IESV
Ducis, & hunc titulum Religionis habes,
Disce Deus sua quos cupiat ad iussa ministros,
Et quâ Cælicolis dote placere queas.
Fac habeas flammas, qui te profiteris amare:
Odit amor pigro pectora vincta gelu.
Adspice plena Deo primorum pectora Patrum,
Vt nequeant tacitas dissimulare faces.
Perpetuis clausos lacrymis Ignatius ignes
Prodit, & ardores hæc alit vnda pios.
Sole sub ardenti positos Xauerius Indos,
Orbe licet nostro dissita Regna, petat;
Attamen occultis imo sub pectore flammis
Ille magis, Phœbo quàm propiore, calet.
Quid loquar aut iuuenem cui stirps ab origine priscâ
Castilioneos clara recenset auos;
Aut decus Imperij te Stanesilae Poloni,
Sidereas toties pectora passa faces?
Quid moror in terris? oculos ad sidera tolle:
Hoc docet exemplis cælica turba suis.

 Socie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatis Missiones Indicæ.

Vnus non sufficit orbis.

ESse quid hoc dicam generosæ mentis? vtrumque
Hic puer amplexus expedit ante globum.
Dic puer, an toto pectus tibi latius orbe est,
Et minor est animo mundus vterque tuo?
Sic quondam Æmathio iuueni par non fuit orbis;
Et quò non potuit prælia, vota tulit.
Ille tamen victor Regnorum, ad flumina Gangis
Constitit, & magno victus ab orbe fuit.
Maior amor Gangem superans, pelagusque profundum,
Victor in extremis finibus orbis agit.
Illius in castris qui signa sequuntur IESV
(Ignauus tali quis velit esse duce?)
Quid mirum, Herculeas vltra ac freta vasta columnas,
Quærere & Eoos, quærere & Hesperios?
Dius amor nullis arctatur finibus; illos
Igneus Ignatî spiritus intus agit.
Exemplum ducis, atque animarum lucra decusque,
Et magno in terris fixa trophæa Deo,
Ingentes animos faciunt, quos expleat vnus
Qui dulci recreat numine corda Deus.

Missio-

Missiones noui Orbis.

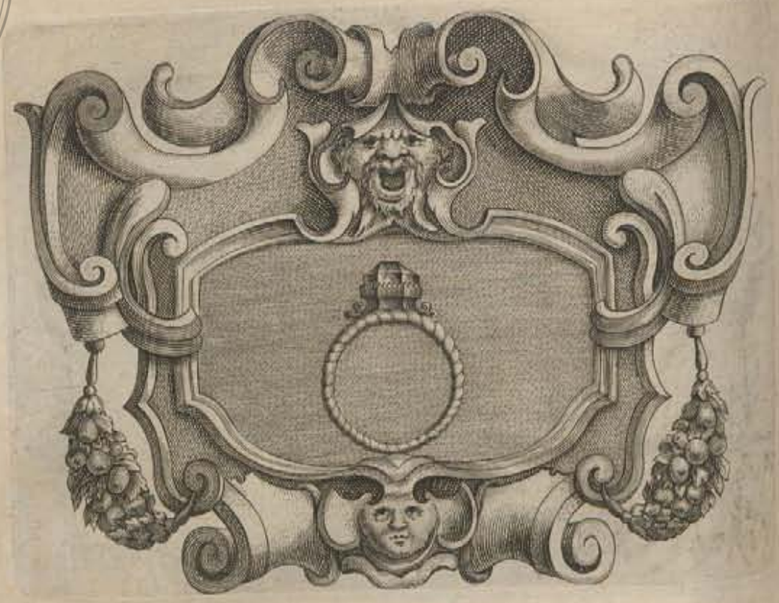
Nec segnior altera cura est Antipodum.

AVrea ab Eois Phœbi lux fulserat vndis,
Gratáque lux oculis fulserat ista meis:
Reddiderat mundóque diem, rebusque colorem,
Ridebat toto multus in orbe nitor:
Tunc ego: Sic semper rutiles, pulcherrime Titan,
Neu caput auricomum condere nocte velis.
Quæ, precor, inuidia est radios subducere terris,
Ac tenebris toties præcipitare diem?
Nil ago: iam præceps deuexo fertur Olympo,
Et iam cæruleo Phœbus in amne latet:
Mox etiam furuo texerunt nubila cælum
Syrmate, & in toto nox fuit vna polo.
Vt vidi infrendens, Sol ô pulcherrime, dixi,
Exsere nube caput: quæ tibi caussa fugæ est?
Forsitan Hesperium fessus (quæ fabula vatum est)
Luminis vt repares damna, cubile petis?
Fallimur: Antipodum non segnior altera cura est,
Nec tantùm nostro diuidis orbe diem.
Et miramur adhuc te, Loiolæa propago,
Tendere in oppositæ dissita Regna plagæ?
Scilicet hoc quoque solis habes, nec segnior illo es;
Hinc alia ex aliâ te quoque cura vocat.

Vocatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vocatio ad Societatem.

Terram deserüisse iuuat.

DIuinum æthereis ignem qui surpuit astris,
Animumque similem finxit humanum Deo;
Fertur Sardonychos egesto monte lapillos,
Duri è tenebris Caucasi in lucem erutos,
Inserüisse priùs digitis; vbi clara pyropi
Lux, Phœbe, radiis faceret inuidiam tuis.
Felix chrysolithus, felix & flamma pyropi
(Natura tæco quos malè occuluit sinu)
Dum datur æthereas abstersis sordibus auras
Spectare, & aureo candicare in annulo.
Gemma hominis mens est, natiuo sidere fulgens,
Sed, heu! sepulta fœcibus terræ latet.
Quid queror? Ecce nouum terris dant astra Prometheum,
Magis auspicatas qui tulit cælo faces:
Ex re nomen habet, dio flagrat igne; suumque
Olim sepultum tot dedit gemmis decus,
Quot mundi è tenebris ad signa vocauit IESV,
Suáque tandem luce concessit frui.
Chrysolithi certet rutilo nunc æmula cælo
Lux, dum superbo se maritat annulo.
Qui Pharias fugit Loiolâ auctore tenebras,
Cælo soloque clarius spargit iubar.

B. Aloy-

B. Aloysio Societatem IESV ingredienti.

Non inferiora secutus.

SVblimes aquilæ, volucrum generosa propago,
Ausæ oculis Phœbi solicitare iubar;
Et vos Gonzagæ, qui non sine numine Diuûm
Quatuor antiquum stemma notatis aues;
State alacres, fixasque acies intendite cælo:
Explorare nouo stemmata sole iuuat.
Cernite quos ignes, radios quos spargat IESVS;
Quæ noua cælesti lampade flamma micet.
Caligant vultus. Oculos Aloysius vnus
Figit, & obtutu mens animosa salit.
Quin (adeò haud oculos hebetant noua lumina) clamat,
O! mihi, Phœbe, nouas eiaculare faces.
Viuimus his, IESVque *tuo recreamur ab igne;*
Eia, oculos radio iam propiore feri.
Desero, quod possum, patrem, patriamque, laremque;
Vt te sole queam sic propiore frui.
Terra vale. Genitor quid pugnas? mitte querelas.
Non te, non proauis inferiora sequor.
Inuideas, frater, si credas: quosque relinquo
Discedens titulos, tu quoque ferre neges.
Me genus & stirpem iuuat ipso arcessere cælo:
Pro titulis IESVS *omnibus vnus erit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Beato Staniſlao Koſtkæ etiamnum puero Societatem ingredienti.

Vt citò matureſcat.

Dius amor Koſtkæ ſimiles in imagine vultus
Viderat, & pueri carpitur igne puer.
Protinus in terras velocibus aduolat alis,
Vt magè vicino nutriat igne faces.
Tum ſic orſus amor: Puer ô digniſſime cælo,
Pande agedum teneras in mea tela fibras.
O cælo dilecte veni! ne tempora differ:
Nullâ meis ætas ignibus apta magis.
Omnia prima placent. præcox in vitibus vua
Gratior, & primâ falce reſecta Ceres.
Cernis vt extento turgeſcens vua racemo
Pendeat? hæc primo flore recluſa fuit.
Clauſa minas Boreæ, nociturâque frigora vitro
Pellit, & exclusâ grandine tuta latet.
Ætatis breue ver, & primos porrige flores.
Serò relicta ſibi, plena fit vua mero.
Omnia principiis inſunt: ſpem fecit in herbâ,
Quæ modò ſtrata ſeges grandinis imbre iacet.
Dixerat: & primo ne flos marceſceret æuo,
Aut flueret mundi turbine, clauſtra dedit.
Sic decuit, teneris vt matureſceret annis,
Adderet & ſuperis cana iuuenta decus.

IMA-

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER TERTIVS.

SOCIETAS AGENS, SIVE DE FVNCTIONIBVS SOCIETATIS.

CAPVT PRIMVM.

Quibus functionibus iuxta Inſtitutum ſuum Societas occupetur.

Auſteritatem vitæ & merita commendant Ordines ſacros.

DVAS res aiebat eſſe S. Ignatius, quibus Religioſorum virorum Ordines maximè commendantur in vulgus, vitæ auſteritatem, & præclara erga homines merita: quarum altera venerationem conciliat, altera amorem. Nam qui parum ſibi aut nihil indulgent, aſperum etiam ſeuerumque vitæ genus amplexi ſunt, eos populus præcipuè ſuſpicit, tanquam ſupra ſe poſitos: quòd animaduertat ab his ipſa deſpici, ad quæ vix alij vocis audent aſpirare. qui verò benefici ſunt in alios, quorum labor atque induſtria multis eſt ſalutaris; eos amare ſolemus, eorumque conſortium: tum quòd ſperemus ipſorum beneficentiam nobis etiam profuturam, tum quòd ipſum benignè facere neſcio quid habeat pulchritudinis, quod rapere animos ad ſe ſolet. Patuit id in pari virorum, quos orbis vmquam vidit, ſanctiſſimo, CHRISTO Saluatore noſtro, & Ioanne Baptiſtâ. Ioannem, quòd aſpero eſſet cultu, vino & communi hominum victu abſtineret, locuſtis contentus & melle ſilueſtri, ſupra antiquos Prophetas eſſe aliquem Iudæi ſuſpicabantur: Chriſtum verò, qui regiones circumiacentes totamque Palæſtinam non beneficiis minùs quàm paſſibus obibat, ita diligebant paſſim, vt ab eius latere vix abirent. Quamquam etiam vtri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

que horum res eædem, quibus populo amabiles facti sunt, multorum inuidiam grauesque calumnias pepererunt : plures etiam Saluatori nostro, quòd vita huius à communi hominum consuetudine non abhorrens huiusmodi telis magis esset exposita, à quibus Baptistam horridus ille cultus,& vitæ ratio seuera in primis atque difficilis,tuebatur. Ita ferè ex iisdem fontibus amor atq; odium nascitur, æstimatio atque inuidia.

Nunc, vt ad institutum veniamus, quæ odia conflata sint Societati IESV, eò quòd muneri suo satisfaciens prodesse quàm plurimis studuerit, infrà dicendum est. Quoniam verò actum est de Principum virorum ac populorum erga eam studiis, quibus est potissimùm propagata; nunc rationi consentaneum est explicare, quibus officiis hæc in se studia ac beneuolentiam excitarit. Sunt enim Religiosis Ordinibus singulis artes quædam suæ & officia propria, propter quæ ab hominibus expetuntur : atque hæc est illa tam pulchra & ab omnibus laudata varietas (non infimum matris nostræ sacrosanctæ Ecclesiæ ornamentum) hominum ad vnum tendentium finem (nimirum Creatoris sui gloriam) tam diuersa instituta, quorum nullus eâdem ad præfixum sibi terminum viâ gradiatur. Neque enim vestium diuersitas multitudinem Ordinum Religiosorum constituit, sed actionum atque studiorum. Nam alij quidem concinendis Deo laudibus potissimum vacant, alij ægrorum corporibus procurandis: sunt qui corporis afflictationes & vltronea supplicia præ ceteris consectantur; atque horum alij tenuitate victus, alij cultus asperitate, alij solitudine silentioque commendantur. Seraphica D. Francisci Familia Religiosâ mendicitate inter ceteras est eximia: Prædicatorum Ordo Apostolicus ipso nomine suo præfert,quid habeat proprij sibi muneris. Prætermitto ceteros. Societatis nostræ hæc est prouincia : incumbere totis viribus in defensionem & propagationem Fidei Catholicæ, animarumque profectum in vitâ ac doctrinâ Christianâ omni studio conatuque promouere. Hoc fine diuinitus per Ignatium fuit instituta. Hanc in rem nihil à se studij, nihil officij desiderari patitur,quà publicè, quà priuatim. Publicè concionibus habendis, lectionibus sacris, & alio quocumque verbi Dei doctrinæque Christianæ ministerio, quam illustrare scriptis etiam libris hucusque non cessat : tum puerorum ac rudium in CHRISTI lege institutione, erectis in eum finem scholis atque seminariis iuuentuti optimis moribus vnà & ingenuis artibus imbuendæ : tum verò cogendis certorum hominum Sodalitiis,qui magnam Dei Matrem affectu præcipuo colunt, & singulari bonorum operum studio se addicunt. Nihil dico de frequenti Sacramentorum, Pœnitentiæ præsertim & Eucharistiæ, administratione. Priuatim verò piis colloquiis miscendis, Exercitiis spiritualibus tradendis, reconciliatione diffidentium, adiuuando captiuos, solando ægros, confirmando moribundos, denique nullum opus omittendo Christianæ charitatis,Deum hominesque sibi conciliat. Ad hæc, quia Ordo Sacerdotum sumus, quorum curæ non modò corpus CHRISTI mysticum, id est Ecclesia, sed magis etiam verum, quod in altari immolatur, concreditum est; illud etiam ex officio curamus, vt eâ quâ par est reuerentiâ res sacræ, eâque quâ decet maiestate, tractentur.

sua sunt singulis officia propria;

Societati quid proprium.

Paulus III. & Gregor. XIII. in Bullâ conf. Societatis.

Hæ artes, hæc studia nostra sunt: ab his operibus nata primùm hæc IESV Societas est, his adoleuit sensim, in eamque magnitudinem ac robur excreuit, vt & ætatem ferat, & orbem vniuersum impleat. hæc facere cùm omittet (quod auertat, & auertet (vt spero) Deus) tum IESV Societas in Societate requiretur: non erit, inquam, illa florens ac celebris à S. Ignatio instituta Religio, sed alius quidam cœtus ignauus ac degener. Contrà verò dum his exercitiis sedulò vacabit, quidquid calumnientur inimici; erit eadem Societas, quæ viuente Ignatio floruit, sed numero auctior, ætate firmior, fructu etiam (qui Dei est fauor) vberior. Iam de singulis, quæ sunt commemorata, videamus.

CAPVT SECVNDVM.

De sacris Concionibus.

COncionandi munus, Episcoporum proprium, cum Ordinibus Mendicantium,vt vocamus, Summi Pontificis auctoritate communicatum est.Societas illud gessit ab exortu suo,imò cum hoc munere nata est. Nam & Auctor eius Ignatius concionibus claruit, eiusque iam inde ante confirmatam Societatem celeberrimas in Hispaniâ fuisse conciones accepimus, quando in agris campisque patentibus dicendum ad populum ipsi fuit, quòd affluentem è longinquo turbam templa non caperent: &,qui Socij Ignatij primi fuerunt, dum adhuc de nouo Ordine instituendo consilia agitarentur, Italiam propè omnem suis concionibus commouerunt: iidem mox Romæ partiti inter se templa locaque vrbis frequentiora, in quibus singuli multitudinem hortarentur, præter admirabiles animorum motus,magnamque morum conuersionem,illud etiam effecerunt exemplo suo, vt sacrarum concionum vsus, Festo ac Dominico quoque die tum propè incognitus, Ecclesiæ consuetudine sit receptus. Quibus in concionibus id sibi communi consilio præscripserant Patres(quod legibus deinde nostris præscriptum est) vt iis rebus inculcandis precipuè insisterent,que adChristianam institutionem,ad extirpanda vitia, ad inserendas hominum animis virtutes valent: verborum lenocinia ne sectarentur, plus agerent ardore animi atq; oculorum: denique illam orationem esse crederent ad permouendum aptissimam, quæ esset cum optimæ vitæ exemplis coniuncta. Hos æmulata posteritas, Euangelicâ deinceps tubâ, quàm latè patet orbis, insonuit. quo fructu,testes sunt Prouinciæ omnes & Regna terrarum. Benedicti Palmij aureum os in Italiâ & Siciliâ, quæ miracula non patrauit? quæ non in eâdem Italiâ Achillis Gagliardi, & Siluestri Landini? quorum conciones interrumpebat auditorum sæpè clamor, sanctè pollicentium se quæ imperarent esse facturos. E multis vnum referam quod de Siluestro Historia nostra narrat. Carregium oppidum in Italiâ sanè magnum incredibili ardebat factionum tumultu. tanta erat gladiorum licentia, vt nullum esset contra furorem inimicorum cuipiam tutum perfugium : ædes sacras peruagabantur armati, neque religio erat ad ipsas vsque aras stricto ferro persequi inimicum : horrebant omnia cædibus:

Ribad. in Vitâ l.2.c.5.

Hist. Societ. Tom.1.l.2. num. 45.

Fructus concionum Benedicti Palmij,

Siluestri Landini, Ibid.lib.9. num.42.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad quinque & quadraginta patratæ iam erant, & nouæ indies futuræ timebantur. frustrà fuerat Ferrariæ Ducis interposita auctoritas, frustrà adhibiti conatus virorum tum genere, tum sanctitate prudentiâque illustrium: trigesimum iam annum durabat malum, ac dilapsis aliò, vt fit, modestioribus, cùm soli ferociores in oppido remansissent, latronum erat aut ferarum quàm hominum habitationi locus similior: ad solitudinem & excidium res vergebat. Missus huc Landinus, primùm agere cum singulis blandè cœpit, cum iis præsertim qui partium duces erant, delinire eos verbis, odiorum commemorare damna, salutis æternæ periculum & iniuriam Dei extollere: ad extremum non dubitauit, dum ad confertam multitudinem verba facit, citare proprio nomine Ioannem Corsum (erat is è ducibus vnus, qui concioni tum fortè intererat) & vt in gratiam redeat cum inimicis palàm iubere. quâ ille subitâ compellatione perculsus, ipsoque dicentis ardore ac spiritu territus, ferrum quo stabat accinctus protinus abijcit: tum volutus in genua, Pacem, ô ciues, pacem ac veniam, contentâ voce exclamat. Pacem continuò, pacem, quotquot aderant, omnes ingeminant; & qui animis armisque infestis in templum conuenerant, alij aliis ipso fortasis tempore insidiantes, mox humi prostrati ruunt in amplexus, perfusi lacrymis, quas volui inter oscula per ora vulturq; mutuos toto templo vidisses. pulchro spectaculo, vt cuius quisque sanguinem paulò antè sitisset, eius maximè lacrymas biberet. Quid non efficeret illa vox, quæ, si D. Chrysostomo credimus, quot homines flexit irâ atque odio obstinatos, tot è durissimis saxis fontes elicuit, maiore miraculo quàm fuerit illud Moysis potum peregrinanti populo è rupe præbentis? Quales hi inter Italos, tales fuêre in Hispaniâ Araosius, Strada, Madridius. Ac Madridius quidem tantâ pollebat vi dicendi, vt saxa ipsa commouere loquendo posse vulgò ferretur: Strada verò, à cuius ore iam tum adolescentis, ne dicam pueri, nullis dum instructi grauioribus disciplinis, in Italiâ primùm cùm vix annum ageret vigesimum, tum quarto pòst anno Louanij, pendebant Doctores ætate prudentiâque maturi; postquam tandem confirmauit ætate ac doctrinâ eloquentiam illam suam, tantus in hoc genere euasit, vt versare manibus in quam vellet partem hominum corda videretur. fuit certè, cùm vnius Quadragesimæ concionibus ab ipso permori ampliùs centum, misso rebus humanis nuntio, in Religiosorum Cœnobia discesserunt. Simillimus concionum Sebastiani Barradij pluribus pòst annis in Lusitaniâ fructus exstitit; vt iam eos claustra non caperent, quos voce ipsius Deus ad Religiosa castra Ordinesque vocitabat. Ad Petrum Ribadeneiram, cùm Louanij Latinè diceret in æde Archangeli Michaëlis eorum rogatu qui Academiæ tum præerant, Rectoris atque Cancellarij, Orator è S. Dominici Familiâ totam, quæ ad se confluxerat, concionem adduxit, testatus vtiliùs ab illo Dei verbum esse auditum: raro modestiæ Religiosæ exemplo, & quod honorificentius proculdubio illi fuit, qui tanto honore alterum afficiebat, sed de concionatoris nostri præstantiâ testimonio non minore. De Edmundo verò Augerio quid dicam? quem Florimundus nobilis hac ætate Historicus cum altero Societatis nostræ Sacerdote Clemente Puteano duos appellat

Homil. de Dauide & Saule Tomo 1.

P. Madridij,

Strada,

Doustreman in Viris illustribus.

Sebastiani Barradij,

Petri Ribadeneiræ,

Edmundi Augerij,

De Orthæres. lib. 5. cap. 2.

& Clementis Puteani.

lat præstantissimos, quos Francia vmquam habuit, diuini verbi præcones. Non ausim ego virum, etsi optimè de Galliis meritum, vt Reges ipsi Christianissimi sunt testati, hoc elogio celebrare: habuit enim habetque Regnum illud oratores plurimos eloquentiâ & virtute eximios: quibus omnibus anteponere nostrum velle, nobis fortasse inuidiosum magis esset, quàm illi gloriosum. Hoc dico, quod dici sine cuiusquam inuidiâ potest, Lugdunum vrbem maximam frequentissimamque huius potissimùm concionibus ab hæresi esse vindicatam: ad quadraginta millia hominum fuisse ferunt, quos vnus ipse ad Fidem reduxerit, Ecclesiamque Romanam, solitus nonnumquam à viginti millibus pro concione audiri: pro quibus meritis cùm ei gratias ageret Carolus IX. Galliarum Rex, amplexus hominem benevolentissimè à se dimisit. Par huic esse poterat Edmundus alter Campianus, si parem nactus fuisset eloquentiæ suæ campum. Sed enim virum disertissimum, qui cùm duodennis esset puer, vnus è totâ iuuentute Londinensi electus est, qui Mariam dignam immortalitate Principem Angliæ tum sceptra capessentem orator publicus salutaret; quem deinde iuuenem Elisabetha cùm dicentem audiisset Oxonij, ita expetiit, vt nescio quæ summa promiserit, si fauore vti regio voluisset; illum, inquam, virum, cùm iam maturus & perfectus orator esse poterat, popularium suorum cæca improbitas delitescere in angulis domorum, & non nisi in latibulis ac furtim exserere illam suam dicendi incredibilem vim coëgit: quamquam hîc etiam, vbi moderari sibi illum oportebat, & eloquentiam suam infringere, tam erat in dicendo potens, vt concione, quam habuit extremam, qui laruâ Catholicâ tectus intererat eius proditor Eliottus, in momenta singula imminens sceleri, tenere tamen lacrymas non potuerit. Sed hoc est maior Augerio Campianus, quòd mortem & laqueum, quæ isti iam vincto parata ab hæreticis tantùm fuerunt, huic etiam, quòd rem Catholicam tueretur, perditi homines irrogarunt. E concionatoribus Principum Petrus Canisius à Ferdinando Cæsare & Alberto Duce Bauariæ (quibus Principibus debet Germania quòd absorpta hæresi tota non est) auidissimè solitus est audiri: de quo viro, quia ad Flandro-belgicam nostram pertinet, alius erit dicendi locus. Magnâ apud Catholicos Hispaniæ Reges concionum laude floruerunt Ioannes Hieronymus, Gaspar Sanchius, Hieronymus Florentia. Antonium Padillium cùm dicentem in sacello suo Philippus II. Rex Catholicus audiisset, concionem sibi egregiam videri dixit vel ipsum Patris concionantis aspectum. In Galliâ præter eum, quem dixi Augerium, Carolo IX. & Henrico III. Regibus gratissimum, concionatores Regij fuerunt famâ celebres Cottonus atque alij. In Poloniâ Petrus Scarga apud Reges in honore fuit, Stephanum ac Sigismundum: qui munus concionandi, antequàm noster esset, à se susceptum, triginta annos apud nos deinde sustinuit. Longum esset singulos enumerando recensere, cùm vix vlla Catholici Principis aula fuerit his annis superioribus, ex quo clarescere Societas nostra cœpit, quæ non haberet assiduè oratorem ex eâ virum aliquem eloquentiâ Christianâ præstantem. Præterunda mihi esse video innumera, quæ nostrorum concionibus, non sine fausta

Ribadeu. in Catal. Script.

Edmundi Campiani,

Petri Canisij,

Antonij Padillij,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fauſtâ hominum admurmuratione perfecta ſunt: ac in primis permotas eſſe Principes feminas, vt ad tegenda pauperum corpora, parietibus domus ſuæ aulæa detraherent: alibi, vt eorumdem nuditati conſuleretur, à pluribus auditorum proprias exutas eſſe veſtes, & erant inter illos quibus nihil erat pretioſius eâ veſte, quam dabant: aliàs hominum tria minimùm millia ad peccatorum confeſſionem vnâ adhortatione permota, exſtincta inueterata odia, redditam totis oppidis pacem, ſublatum è ciuitatibus veſtium luxum, exhauſta lupanaria, Monaſteria repleta. Porrò ſi quæ in hoc genere perfecit vnus Gaſpar Barzæus, in medium hîc adferrem, fructus non ab vno homine, ſed à totâ Societate annis aliquot collectus exiſtimari poſſet. Sed hunc quoque virum prætereo, inter illuſtriora Prouinciæ noſtræ ſidera opportuniùs celebrandum: hoc de aſſiduitate concionum eius atque indefeſſo ſtudio ſolùm dicam, concionari illum eſſe ſolitum in ſingulos ferè dies; neque id ſemel aut in vno templo tantùm, ſed eodem die ſæpiùs in templis variis, in nauibus, in vicis, in cuſtodiis publicis, vbicumque coronam hominum nactus erat: adeò vt ſubinde pænè toti ſuccedentibus ſibi concionibus abirent dies; idque eâ ſemper audientium voluntate, vt ſatiari non poſſe homines viderentur. Hoc tamen ſilentio præteriri non debet, quod de Feriæ ſextæ concionibus Goæ à Gaſpare inſtitutis narrat in eius Vitâ Trigaultius; eâ die tantum fuiſſe populi confluxum, vt qui audire dicentem vellet, multis antè horis ei eſſet locus aliquis occupandus: nam à duabus leucis accurrebant pridie in vrbem multi, ne, ſi ipſo die aduenirent, à ciuibus præuenti excluderentur. Hîc Gaſpar ſub veſperam è paſſione CHRISTI Domini caput aliquod tractabat, eâ vi verborum, vt qui illum audiebant, intereſſe coràm ſuppliciis, & vſurpare oculis Saluatoris ſui vulnera ſibi viderentur. hinc videres in populo erumpentes vbertim lacrymas, pectoris tunſiones, & ex imo corde ducta ſuſpiria exaudires: inſtabat commotis animis orator, & omnem exſerens eloquentiæ ſuæ vim, ardentiſſimis cum Deo, cum CHRISTO ipſo patiente, cum eius mœſtiſſimâ Matre, colloquiis id efficiebat plerumque, vt, cùm præ lacrymis ac ſingultibus loqui vix poſſet, auditorum comploratio & erumpentes in eiulatum tandem gemitus audiri etiam loquentem non ſinerent. Tum ipſe poſitis in pulpito genibus, ceteri etiam in genua prouoluti, laxabant affectui ſuo frenos. augebat commiſerationem CHRISTI inter acerbiſſimos cruciatus triſtis adſpectus: cuius effigies in arâ poſita, deducto velo tum demum obijciebatur oculis, perſtrepente lugubrem in modum muſicorum choro. Interea prodibant è ſacrario flagris inſtructi non pauci, qui Domino ſuo non ſolùm lacrymas, ſed etiam pro ſanguine ſanguinem rependebant. Eam rem ſcribit Trigaultius malleum peccatorum fuiſſe. Et verò quas vires habeant ad animos permouendos CHRISTI patientis cruciatus pro concione tractati, accedente præſertim inflammatâ quâdam ſacri oratoris eloquentiâ, & externis quibuſdam ſubſidiis, quæ ſenſus ferant, toto iam Belgio in templis noſtris ſacris Quadrageſimæ diebus cernitur; quando eâdem propè formâ quâ vſum Gaſparem fuiſſe accepimus, meditanda populo paſſionis myſteria ter quatérve per hebdomadas propo-

Gaſparis Barzæi,

proponuntur, hominum frequentiâ ac motu animorum ſi non tanto, quantum vir ille Apoſtolicus excitabat, eo certè quem ſummi infimique miris in cælum laudibus extollunt. Hæ in concionibus induſtriæ noſtræ ſunt, hæ artes, quibus populi pietatem religionemque nutrimus ac fouemus. Neque templa ſolùm aut loca ſacratiora vox iſta Chriſtianorum oratorum peruagata eſt, ſed audita etiam in plateis (quemadmodum de Barzæo iam dicere memini) viciſque ciuitatum, in ipſas vſque ſcelerum officinas ſalubriter penetrauit. Quoties è noſtris concionatoribus aliquis, dum otioſis in foro hominibus ſanctâ importunitate fidei ac Religionis myſteria inculcat, forum conuertit in templum, vnde inter lacrymas & gemitus ardentiſſimæ preces ferrentur in cælum? Quoties aliquis impudicitiam in ſuis caſtris aggreſſus, ex ipſis lupanaribus miſeram animam, tamquam è leonis vnguibus prædam, extorſit? Sanè Ioannem Ramirium dicentem ad famoſas Valentiæ mulieres (triginta huius farinæ eum audiebant) ex eo numero duas & viginti vnâ concione ad melioris vitæ inſtitutum tranſtuliſſe accepimus. Hoc felicior Antonius Madridius, vno die Compluti, atque vnâ item concione, quotquot aderant (aderant autem quamplurimæ) quæ vitam flagitio tolerabant, ad vnam omnes ex iſto cœno eripuit, omnes in portu aliquo tuto caſtimoniæ collocauit. Damnent iam ſanè, quibus ita libitum eſt, genus iſtud compitalium concionum: pro nobis pugnat & pro conſuetudine hac noſtrâ meſſis ipſa, & fructuum collectorum vbertas, pugnant exempla ſanctorum virorum, pugnat denique ac vincit irrefragabilis Apoſtolicæ Sedis auctoritas, cuius non permiſſu ſolùm, ſed facultate etiam priuilegioque id facimus. Quamquam hoc tempore, cùm plurimis in ciuitatibus & conciones in templis multæ ſunt, & frequens ad eas concurſus, minùs neceſſaria hæc opera eſſe cœpit. proinde id iam parciùs fit à nobis, eò etiam quòd offenſioni nonnullorum res ſit obnoxia: quare eam etiam intermitti Romæ S. Ignatius aliquando voluit. Interim iſtiuſmodi concionibus id debemus, quòd populus diuini verbi negligens, deguſtatâ in plateis eius ſuauitate, auidior factus eſt, & templa concionum gratiâ diligentiùs frequentat. Sed de concionibus hactenus.

Conciones in plateis, vicis, foro, magno fructu:

à Pontifice approbatæ.
In Breui Pauli III. *Cùm inter.*

CAPVT TERTIVM.

De lectionibus Theologiæ ſacræ ac Philoſophiæ.

ALterum, in quo ſtudioſè verſata fuit Societatis opera, eſt munus docendi, ab eo quod iam memoraui, hoc diuerſum, quòd concionatori maximè eſt propoſitum accendere audientium voluntates, doctori potiùs illuminare mentes. Vt enim in cæleſti Beatarum mentium republ. duo ſunt ordines dignitate præſtantes; quorum alter ab ardore nomen habet, à ſcientiâ alter: ita hæc quæ in terris eſt Dei Eccleſia, ad exemplar illius cæleſtis, duos habet virorum principum gradus, concionatorum vnum, alterum Doctorum; quamquam non defuerunt qui in vtroque excellerent viri præſtantiſſimi. Habuit autem

Duo in cælis ordines præcipui, duo item in terris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

noſtra Societas quem ſibi imitandum in vtroque proponeret, S.Dominici illuſtriſſimum cœtum; qui cùm non minùs re quàm nomine ſit Ordo Prædicatorum, æquè certè eſt Doctorum: eoque iam inde à parente ſuo fertur inſtitutus, vt haberet ex eo Eccleſia qui facem præferrent populis docendo, eoſdemque accenderent adhortando: quo quidem præſtituto ſibi fine ſanctiſſimi viri ſpes fraudata non eſt. Idem ſpectauit in formandâ hac minimâ Societate Ignatius, & cum Ignatio Romani Pontifices. Ignatius quidem hunc Ordinem ſuum voluit Academiarum adminiſtrationem non ſubterfugere, & in iis etiam, quæ poP.4. Conſtit. cap. 11. teſtati noſtræ ſubiectæ non ſunt, diuinas humanaſque ſcientias publicè profiteri: quod qui facerent, iis leges inſigni prudentiâ præſcripſit: Pontifices verò, ne in hoc munere nobis quiſquam obſiſteret, & vt iis, qui Iulius III. Pius IV. Pius V. in bullis. apud nos ſcientias didiciſſent, magiſtri laurea & honores reliqui Academici conferrentur, priuilegiis ſuis ſanxerunt. Quamquam antè etiam quàm iſta decreta, aut approbata omnino Societas eſſet, è nouem Ignatij Sociis Faber, Lainius atque Salmeron ſacras Litteras & ceteram Theologiam Romæ in publico ſapientiæ gymnaſio tradiderunt, eâ exiſtimatione doctrinæ, vt ad generale Concilium, quod non multò pòſt Tridenti celebratum eſt, hos potiſſimùm Pontifex ſuo nomine Theologos miſerit, Lainium atque Salmeronem, neutrum tum adhuc triginta & quatuor annos natum. Quorum virtus atque doctrina dum in hoc orbis theatro non minùs vtiliter quàm gloriosè refulget, ſparſi per orbem Chriſtianum cæteri ſuam etiam lucem dederunt, primùm in templis: vbi explicari ab iis diuinæ Paginæ, de Deo, de CHRISTO, de Virgine CHRISTI matre, de purgatoriis pœnis, de libertate arbitrij, deque omni vitâ Chriſtianâ quæſtiones tractari coram populo cœptæ ſunt. Qui ſacrarum lectionum habendarum in Eccleſiis mos, etſi paucis in locis poſteà eſt retentus, quòd populo non perinde rudi vtilior eſſet adhortationum vſus; hucuſque tamen à multis concionatoribus eatenus obſeruatur, vt ita partiantur conciones ſuas, vt partem temporis explanando ſacras Litteras, partem adhortando traducant. Sed præcipuum docendi laborem ſibi ſcholæ vindicant: vbi quæ ſunt in doctrinis ſacris ambigua deciduntur, quæ obſcura illuſtrantur, quæ recondita eruuntur. Quantus hîc ad laborem atque fructum Societati noſtræ campus apertus fuerit, fiet è ſcholarum multitudine manifeſtum: etſi paucas è plurimis in medium ſim prolaturus, neque hoc Capite de litterarum ſtudiis acturus; ſed tantùm de grauioribus diſciplinis, Theologiâ ſacrâ ac Philoſophiâ.

Societatis lectiones Academiarum priuilegiis gaudent.

Prima Societatis Academia

Primam Academiam habuit Societas Gandiæ à Franciſco Borgiâ Duce fundatam; alteram in Luſitaniâ Eboræ à Cardinale Henrico Regis fratre, ac deinde Rege. Præter has quæ ſunt celebriores in Hiſpaniâ ſcholæ, Doctores è Societate noſtrâ non paucos habuerunt, Salmantica, Complutum, Conimbrica. Conimbricæ etiam Philoſophiæ gymnaſium à Ioanne Rege nobis ampliſſimum datum eſt. Madriti nouiſſimè in vrbe regiâ Hiſpaniarum Academia eſt à Philippo IV. Rege noſtro Societati erecta, futura poſteris documentum & voluntatis Regiæ erga nos & munificentiæ, vel in tantâ potentiâ admirandæ. In Galliis Franciſcus Turnonius, & Carolus à Lotharingiâ, Cardinales, hic Muſſiponti Lyceum nobis magnificum condidit, ille à ſe conditum Turnone, & iam auditorum mille ac ducentorum numero florens, noſtræ cuſtodiæ fideique commiſit. Laudata eſt etiam à Pio IV. Pontifice Maximo ciuitas Lugdunenſis, quòd Collegium ſuum, in quo ſapientiæ ſtudia tractabantur, Societati IESV formandum regendumque tradiderit. Lutetiæ, etſi multis tempeſtatibus interruptæ, redditæ tamen eidem Societati ſcholæ ſunt: Flexiæ etiam inſtitutæ nouæ: in quibus Chriſtianiſſimus Rex Henricus bis nobis cor ſuum dedit; primùm viuus munificentiâ & affectu, ac deinde mortuus in amoris perpetui monumentum.

E Galliis venio in Germaniam. Ferdinandus Rex Caroli V. frater Pragæ in Bohemiâ ac Viennæ in Auſtriâ, quæ nobiles erant Academiæ, ſed ab hæreticis fœdè labefactatæ, Theologiam atque artes ceteras docere nos voluit: idem vt faceremus in Bauariâ Ingolſtadij, effecerunt Sereniſſimi Duces Guilielmus atque Albertus: vterque inſigni erga Societatem affectu, & Regibus inuidendâ liberalitate. Dilingæ in Sueuiâ Academiam ſuam nobis tradidit Otto Cardinalis Auguſtanus: nouam erexit Carolus Archidux in Stiriâ Græcij. Moguntia, Herbipolis, Colonia, & fermè ſi quæ ſunt aliæ Catholicorum in Germaniâ ſcholæ, excultæ item à Doctoribus noſtris ſunt. Duaci in Belgio Philoſophiam ac Theologiam publicè tradimus, vti & Dolæ in Burgundiâ. Louanij Bellarmino & Leſſio Theologiam profitentibus, ſcholarum ſpatia (quòd auditores non caperent) fuere dilatanda. quæ nec ipſa quandoque auditorum frequentiæ ſuffecerunt. Omitto ceteras mundi partes, etſi non ignorem in Poloniâ atque Lituaniâ, aliiſque præterea florentiſſimis Regnis Societatis noſtræ illuſtres ſcholas eſſe: quin etiam in remotiſſimas Americæ atque Indiæ regiones eas eſſe propagatas. Ex Italiâ vnâ contentus ero vrbe Romanâ Chriſtianæ ſapientiæ matre, in quâ nomen aliquod à litteris habuiſſe plus ferè eſt quàm alibi primas tuliſſe. Eſt hîc in Collegio noſtro, quod Gregorius XIII. paterno erga nos animo & pluſquam regiâ liberalitate Pontifex incredibili ſumptu extruxit, omnium ſcientiarum, quas tractare Religioſis hominibus fas eſt, domicilium in primis ſplendidum: ſcholæ viginti aut circiter numerantur; è quibus Theologia trecentos plurimùm habet auditores, multos è variis Ordinibus Religioſos viros. Fuit illa doctiſſimorum hominum qui vmquam in Societate floruerunt, lectionibus illuſtrata, Suarez, Vaſquez, Maldonati, Pererij, Sa; duorum etiam qui S. R. E. Cardinales fuerunt, Toleti atque Bellarmini. Ceterùm ingeniorum præſtantium copiâ, varietate nationum, diſcentium ſtudio, magnificentiâ atque omni ſplendore ſcholaſtico inter Societatis Academias hæc vna excellit. Inſigne huius gymnaſij eſt, reſidens in auguſto templo Theologia: cui adſtant ancillarum more naturales ſcientiæ, Phyſica atque Mathematica; hæc orbem cæli, illa terræ, pedibus ſedentis in ſolio Diuæ ſubiicit, hac adſcriptâ ſententiâ: *Leges impone ſubactis.* quo declarat Societas, quid ſibi cum humanis ſcientiis ſit negotij; id nimirum, vt vni ceterarum Principi ac Reginæ ſacræ Theologiæ eas faciat ancillari. Porrò in

Academia Romana celeberrima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tot Academiis, ſcholis, gymnaſiis, quàm multos neceſſe eſt fuiſſe lectiſſimos viros, qui ætatem docendo triuerint. Vnus Suarez annos quadraginta variis in ciuitatibus, Pintiæ, Romæ, Compluti, Salmanticæ, ac demum Conimbricæ, ab ipſo Rege Hiſpaniarum magno affectu inuitatus, diuinas ſcientias eſt profeſſus: tantâ diſcentium auiditate, vt ante lucem accenſis facibus habendæ aliquando ſcholæ fuerint; labore interea ſuo tanto, vt faſſus ipſe ſit, doctrinæ, quâ prodigij inſtar fuit, non imparem diligentiam ſuam fuiſſe. Hoc decem annos minùs eodem munere functus eſt Gabriel Vaſquez: eo item ſtudio, vt teſtetur ipſe de ſe, præter ſacras Paginas, & omnia Angelici Doctoris Opera, iterum atque iterum & ſæpiùs lecta, quidquid eſt in SS. Patrum ſcriptis, accuratè à ſe eſſe & diligenter expenſum. Idem de Maldonato memoriæ proditum eſt: quem docentem Pariſiis Doctores, Abbates, Epiſcopi audiebant. Ceterorum quis labor in docendo fuerit, quæ doctrina, æſtimari ex editis in lucem Operibus nullo negotio poteſt: quæ tot hoc ſæculo ab vnâ Societate noſtrâ prodierunt, vt ad ſolum texendum eorum indicem, magno volumine ſit opus.

Suarez, ſtudium ſingulare,

Vaſquez,

Maldonati.

Sed iam non id ago, vt doctrinam noſtrorum hominum Lectoris oculis hîc ſubiiciam: quem fructum docendo fecerit Societas, potiùs videamus. Primùm, ſingularis atque eximius hic fuit, quòd hac operâ conſecuti ſumus, ne in quaſdam Academias toto orbe celebres magiſtri irreperent veræ fidei proditores: quod fieri non vno loco cœperat. Alterum à ſcholis noſtris hoc exſtitit commodum, diſputationum inuecta celebritas: ſine quibus frigebant priùs diuinæ ſapientiæ ſtudia, ac ferè per Septemtrionem iacebant ab hominibus faſtidita. Excitauit animos honoris atque oſtentandi ingenij cupidos concertationum ille mos, & in quamdam diſcendi auiditatem induxit: præſertim vbi loci ipſius apparatus & virorum Principum conſeſſus lucem addere his exercitationibus cœpit. Romæ certè purpuratos ipſos Eccleſiæ Patres, quorum dignitas eminentiſſima eſt, intereſſe diſputationibus noſtris non piget: itaque ex illo Sacrorum Principum Collegio ſæpè aliqui, ſubinde decem aut quindecim, iam tum ab annis retrò quinquaginta numerabantur: vt nihil de Epiſcopis aut Regum Oratoribus dicam. Auget vtilitatem hanc non parum, quòd ea diſputandi ratio quæ Dialecticis præceptionibus continetur, celeberrimis paſſim ſcholis familiarior facta eſt, ex quo docere noſtri cœperunt: veritati tum quærendæ, tum inueniendæ aptiſſimum inſtrumentum; eoque tantopere, vt mox dicam, ab hæreticis formidatum. Fuit ex iis, qui formam eam Ieſuiticam diceret; imperitè quidem, nobis tamen, ſi verè dictum id fuiſſet, admodum gloriosè. Docet id & confirmat aduerſus eumdem hæreticum Gretſerus: formam hanc non Ieſuiticam dici, ſed potiùs Chriſtianam debere; vt quam CHRISTO atque Apoſtolis attribuit Auguſtinus, Dialectices ipſe peritiſſimus: cuius auxilio vti ſe ſolitum contra hæreticos profitetur. Eo ſæculo excitata diuinitus hæc noſtra Societas eſt, quo Religionis Catholicæ veritas plurimùm oppugnatur: congrediendum ſæpè cum his hoſtibus illi fuit, multas ex hoc certamine palmas retulit. Iacobus Lainius coram Reginâ, Caroli IX. Galliæ Regis parente, totâque Regni nobilitate in conuentu Poiſiacenſi congregatâ, Petrum Martyrem alioſque hæreticorum principes doctiſſimè confutauit. Viretum, peſtilentem item hæreticum, ac Religioſæ familiæ deſertorem, Lugduni in Galliâ conuicit Poſſeuinus. Verùm hi non tam ſtrictâ argumentatione, quàm doctâ copioſâque dictione aduerſarios proterebant: minùs enim adhuc erant in vſu Dialecticæ leges: quo fiebat, vt, etſi ipſi quidem hæretici conuictos rationibus ſe viderent, facilè tamen euaderent, aut euaſiſſe ſimularent, cùm longiore ſermone & maiore etiam clamore, quàm quo erant impetiti, reſponderent. Ambidexter hîc fuit Maldonatus. Is apud Sedanum anno 1572. Capellum, Aolinum, Loqueum, & viginti alios Miniſtros Caluiniſtas primùm diſſerendo, deinde declamitando (Launæo, qui tunc Miniſter aderat, teſte) proſtrauit: nam in declamationes diſputationem commutandam Miniſtri cenſuerant, quòd vim eius ſyllogiſticam ferre non poſſent. Campianus in Angliâ, cùm eſſet ab eculeo ſemiuiuus in diſputationem pertractus, contra Nouellum atque Dayum, magna tum Eccleſiæ Anglicanæ lumina, hac vſus ratiocinatione: Si ſola fides iuſtificat, ſine charitate iuſtificat: ſed ſine charitate non iuſtificat: ergo non ſola iuſtificat; ita aduerſarios perculit, vt, cùm negare ea quæ ſumebantur non auderent, id ſolum occlamarint, vitioſam eſſe collectionem: quam tamen examinari ad leges Dialecticas (quod vrgebant vnicè Catholici) numquam ſunt paſſi, ne videlicet ſua aut fraus aut ignorantia prodereturIdem cum Fulco, ſcriptore inter hæreticos non indocto, aliiſque congreſſus, ita quaſdam eorum argumentationes diſſoluit, vt earum futilitatem ipſi agnoſcerent. Impulit ea res Anglos hæreticos in eam mentem, vt exiſtimarent cum Ieſuitis in poſterum tormentis potiùs certandum quàm argumentis: quâ ex pugnâ Campianus atque alij multò etiam glorioſiùs quàm ex priore triumpharunt. Prudentiùs in Germaniâ Lutherani, cùm malè ſibi metuerent à ſophiſticâ hac, vt aiunt, diſputandi ratione, ſtudioſè eam cauteque declinarunt, tum aliàs ſæpè, tum anno 1601. Ratisbonæ: vbi coram Bauariæ Duce Maximiliano, & Comite Palatino Philippo Ludouico Neoburgico, diſputatum eſt à Gretſero ac Tannero noſtris, ac tribus præterea Doctoribus Bauaris, aduerſus collectam è totâ Germaniâ hæreticorum manum. Tota ea diſputatio, vt eſt à ſcribis excepta, adiecto vtriuſque partis teſtimonio, typis vulgata eſt: quam qui legerit, facilè intelliget quo ſtudio hanc formam hæretici fugiant. Illud neſcio, an collocutioni huic Ratisbonenſi aliquâ ex parte tribuendum ſit, quòd, qui tum cum Philippo patre illi interfuit, Sereniſſimus Wolfangus Guilielmus, tredecim pòſt annis Catholicæ Eccleſiæ reconciliatus eſt. Hæc à me de diſputationibus aduerſus hæreticos dicta ſunt; vt quæ ſit vis ſyllogiſticæ formæ oſtenderem, & aliquid hinc debere Societati Theologiam, quòd armorum genere tam neceſſario diligentiùs inſtruat eius ſcientiæ ſtudioſos. Illud ad extremum Theologis noſtris adnitentibus perfectum eſt, vt ordo ille admirabilis ac diuinus, quem inuenit ſibique in ſcribendâ Summâ Theologicâ præfixit S. Thomas, ab Academiis pleriſque ita ſit receptus, vt, omiſſo Magiſtro Sententiarum, aliâque minùs didacticâ tractandi methodo,

Lectionum fructus.

Reſponſ. ad Theſes Hünij cap. 6.

Ratio diſputandi Dialectica contra hæreticos optima.

Formâ ſyllogiſticâ capti hæretici.

Anno 1614. Gaultier in Chronico.

Universidad de Deusto
Biblioteca

thodo, huic vni insistant. Louanienſibus vt id facerent auctor fuit præcipuè Bellarminus. Aliis prætereà pluribus in locis Doctores Academici vel exemplum noſtrum hac in re, vel conſilium ſunt ſecuti. In ſententiis, etſi nullius ſic aſtricti ſumus iurare in verba Magiſtri, vt nullâ in re liceat ab eo recedere (quod ne ipſi quidem ſibi religioni ducunt, qui Thomiſtæ aut Scotiſtæ dicuntur) vnum tamen ſectamur præ ceteris D. Thomam.

CAPVT QVARTVM.

De inſtitutione iuuentutis per ſcholas litterarum Humaniorum.

DE ſcholis iis hîc agimus, quibus ad humanitatem puerorum animi conformantur. Humanum enim eſt non ſolùm loqui, ſed aptè loqui docteque poſſe, & cum abſentibus litterarum habere commercium; & quæ multis retrò ſæculis ab aliis ſcripta ſunt, qui doctrinæ laude claruerunt (qui Latini plurimùm aut Græci nominis fuerunt) ea legentem non ignorare. Hæc cui non inſunt, eum, etſi naturâ homo ſit, non hominem tamen, ſed truncum ſolemus aut ſtipitem caudicémve nominare. Illa verò multò etiam magis ad humanitatem pertinent, obſequentem eſſe parentibus, amare ſanguinis aut virtutis nexu coniunctos, vi & fraude abſtinere, neminem odiſſe, nemini inuidere, erubeſcere flagitium, &, quod præ ceteris inculcatum oportuit, Deum religioſè venerari. Itaque, quibus in ſcholis tam hæc quàm illa rudes adhuc atque informes adoleſcentuli edocentur, eas ſcholas Humanitatis, &, quæ illic tractantur ſtudia, Humaniora dicimus. Nam illud omnino indubitatum eſt, malè ſeparari has in puero diſciplinas, litterarum atque morum: ſi enim, qui litterarum ſunt magiſtri, ij morum honeſtatem in poſtremis habeant, plurimæ ſub doctrinæ pallio adoleſcentis animum ſubibunt peſtes; atque illæ in primis, quibus litterati plerique, ipſique adeò eruditionis anteſignani, ſua ſcripta referſerunt, ſcurrilitas, impudentia, turpitudo: quibus laus omnis ac decor adoleſcentiæ marceſcit. Hanc prouinciam Societatis noſtræ eſſe propriam, ex Pontificiis Gregorij XIII. litteris apertè conſtat. ait enim, lectiones bonarum litterarum, & tam has quàm Theologiæ ac Philoſophiæ, ad iuuentutem bonis moribus imbuendam, ex Societatis primæuâ erectione ac diuinâ vocatione, ab eâdem exerceri. quod neſcio an de vllo prætereà Religioſorum Ordine dici æquè poſſit. Sed quid actum hoc in genere ſit à Societate, videamus. Domiciliorum, in quibus degunt noſtri, tria ſunt genera: Profeſſorum Domus, Collegia, & ea domicilia in quibus probantur Tirones. Ex his multitudo longè maxima eſt Collegiorum. Inſtituta ſunt hæc ſtudiorum cauſsâ; ac primùm quidem, vt ſoli in iis erudirentur qui Societati nomen dederant: Gandiæ primùm ſub Duce Borgiâ adoleſcentes alij nonnulli ſunt admiſſi. Nunc in Societatem vix vllus admittitur antequàm his ſtudiis ſit imbutus: quare Collegiorum noſtrorum ſcholæ, externorum adoleſcentium totæ ſunt, quinæ plurimùm aut ſenæ in Collegiis ſingulis: in quibus, præter litteras, eloquentia

In Priuileg. *Ædificandi intra cannas Saluatoris noſtri, &c.*

Lectiones bonarum litterarum Societati propriæ.

Hiſt. Societ. Tom. 1. lib. 6. n. 71.

quentia etiam tam Græca quàm Latina, neque ſoluta oratio tantùm, ſed etiam numeris adſtricta, & lepos omnis poëticus, traditur. Quâ gentium omnium ac Rerumpublicarum approbatione Magiſtri noſtri in hoc munere verſentur, id aliorum iudicij facio: dicam ego, quales eſſe Societas eos deſideret, & porrò vt ſint, omni ſtudio allaboret. Primum eſt, vt ſcientiis illis, quas profitentur, non mediocriter ſint imbuti: nemo enim docet alterum, quod ignorat ipſe. Quapropter, qui deſtinantur ad hoc munus, annum integrum tum recolendis humanioribus ſtudiis, tum comparandâ docendi methodo, iisque conſulendis, qui hoc munere cum laude perfuncti ſunt, diſtinentur. Sed illud potiſſimùm ſpectat Societas, vt Chriſtianâ pietate imbuatur tenera puerorum ætas. Huc ſpectant illæ leges quæ intereſſe quotidie auguſtiſſimo Miſſæ Sacrificio, menſibus ſingulis exomologeſin frequentare, abſtinere à iureiurando & omni morum contagione, honore proſequi Sacerdotes, Deum ac Superos piè inuocare, diſcipulos noſtros iubent. Non immeritò certè viro id ſapienti cuipiam ac docto viſum eſt, ſi condita ab initio Societas ſic fuiſſet, vt in ſolam inſtitutionem puerorum incumberet, atque id faceret eo labore eâque felicitate quâ facit, aliud prætereà nihil illi defuturum ad ſplendorem ſanctæ perfectæque Religionis: idque ſiue ipſius virtutem, ſiue vtilitatem ſpectes, quæ ex eâ redundat in alios. Ad virtutem quantum illud eſt, hominem doctrinâ præſtantem, cui ampliora ad plauſum propoſita ſunt theatra, Doctorum atque concionatorum exedræ, qui adminiſtrare ipſe totius Ordinis ſui gubernacula poſſet, contemnentem hos honorum fumos, litterario ſeſe ludo includere, vbi ſpectatores admiratoresque prudentiæ ſuæ præter pueros, nullos habeat? Neque enim Turſelinus, Tuccius, Cerda, Caſtrius, Pontanus, ſexcenti alij, quorum in hoc ſtudio exercitata præcipuè virtus eſt, ij viri fuerunt, qui non res maximas gerere cum laude potuiſſent; & verò etiam ſæpè geſſerunt. Sed nimirum veri Ignatij filij id à parente didicerant, ea munera obiri debere ardentiùs, in quibus magis humilitas exercetur & charitas. Nicolaus certè Lancilottus (qui primus, quem quidem legerim, è Societate litteras docuit, anno eius quinto) & concionator erat, & noſtris regendis Præpoſitus, eoque animo immenſam ad Indos nauigationem ſuſceperat, vt cum Xauerio alterum illum mundum percurreret, & quocumque poſſet, victricia CHRISTI ſigna inferret: is vir non alienum putauit ab iſtâ excelſitate animi ſui, in puerorum hærere ſcholâ, & primis loquendi ſcribendique rudimentis decantandis inſtere. Hæc illi Indica erat meſſis, litterarum efformare apices, ac trita illa Grammaticæ præcepta ad faſtidium inculcare: huic muneri tum Goæ, tum Coulani, duodecim annos impendit: hoc ipſum, cùm iam eſſet fractus laboribus (nam neque vlli interim labori parcebat) ac tabe propemodum confectus, tamen ad extremum adamauit: dignus ſanè cuius veſtigiis libenter inſiſtant, qui è nobis ſalutem hominum vehementiùs exoptant. Iam qui labores in hoc ſunt, quæ tædia toleranda, quæ deuorandæ moleſtiæ? Puerorum inculta ingenia, mali mores, inconſtantes animi, pigritia, garrulitas, difficultates, querelæ quantam exhibent

Docendi munus ſufficere poſſet ad perfectam Religionem.

Ioan. Bonif. in Præfat. lib. de Inſtit. Chriſtiani pueri.

Nicolaus Lancilottus primus è Societate litteras docuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exhibent patientiæ segetem? sanguis etiam ac succus omnis in hoc opere non rarò exhauritur: imò vita ipsa nonnumquam impenditur, vt quamdam martyrij speciem habere videatur. Nouimus certè aliquos quibus aut nimiâ contentione rupta est vena, aut nimiâ fatigatione sic afflicta valetudo, vt recuperari posteà numquam potuerit: vt non solus Cassianus Martyr ab alumnis disciplinæ suæ pro stipendio mortem acceperit. In hoc tam laborioso ludo, vt animo non frangaris, dures etiam annos plures, nullâ præsertim lucri aut commodi tui spe, quâ tandem constantiâ, & quàm exaggeratâ virtute opus esse existimamus? At ex iis quos modò nominaui, Turselinum atque Castrium annos viginti duos hæc palæstra exercuit; illum Romæ, in Lusitaniâ alterum. Stephanum Tuccium annos sedecim Musæ Siculæ tenuerunt; cui tamen non minus nomen à diuinis scientiis quàm à litteris fuit, vt qui Theologiam deinde per annos plures sit professus, ac tandem in Romano Collegio scholis omnibus præfuerit. Triginta ipsos annos in hoc puluere litterario versatus est Melchior Cerda, partim Hispali, partim Cordubæ. Sed palmam eripuit ceteris Ioannes Bonifacius, quadraginta annorum cursu in hoc stadio indefessus. Commemorari præterea multi possent annorum viginti aut plurium magistri: & existunt in viuis etiam non pauci, qui non alium finem laboris huius quàm vitæ exspectant: digni profectò, quorum nomina sequenti sæculo traderentur æternùm victura, nisi obstaret ipsa multitudo, & fructum sui operis maximum hunc plerique expeterent, soli Deo innotescere. Vtilitas ex hoc opere duplex est: vel enim in ipsis pueris qui docentur, vel in totâ Republicâ cernitur. Pueri eos ferè mores referunt è scholis nostris, quos parentes ipsi admirari satis nequeunt. In Germaniâ quotidiana ista sunt, hæreticorum filios, postquam scholas nostras frequentarunt, neque minis induci neque blanditiis posse, vt quidquam deinceps à disciplinâ Catholicâ alienum committant. Gloriatur hîc aliquis vapulasse se à parentibus, quòd diebus, quibus id vetitum ab Ecclesiâ est, gustare carnem noluerit: alter ne idem faceret, triduo ieiunasse: alius coniecisse se in ignem ingens, nescio cuius, hæretici doctoris volumen, vnde parens quotidie solitus erat venenum haurire; eâ de causâ expulsum esse domo, non pœnitere tamen patrati facinoris, malle quouis in loco precariò viuere, quàm apud hæreticos parentes delicatè nutriri: est qui dicat, auditis in scholâ rationibus, os à se Ministro hæretico esse occlusum. Hos ab institutione nostrâ fructus pueri referunt, non sibi tantùm, sed aliis etiam non rarò salutares. Quoties seruum aliquis, alius ancillam, adduxit ad Sacerdotem, eiuratâ hæresi Ecclesiæ reconciliandos? Nec defuerunt, qui parentibus, à quibus vitam hanc mortalem acceperant, meliorem redderent & immortalem. Accidit id etiam non semel, vt solo puerorum nostrorum conspectu, cùm vel templum iuncti adirent, vel in eo diuinis precibus vacarent, ad fidem rectam hæretici, ad mores probos homines perditi sint conuersi. Iam isti quàm sunt suaues doctrinæ nostræ fructus! adiri à nobilibus pueris mendicorum atque ægrorum hospitia, hîc famulari ægris eos, quibus domi etiam cum ambitione seruitur: ab his inferri cibos languentibus, lectos sterni, mundari cubicula, labo-

Multi dintissimè docuerunt.

Vtilitas ex docendi munere.

riosa & abiecta seruorum opera exerceri: non abhorrere à conspectu, quin etiam à contactu, fœdorum vlcerum in munditiis enutritos, & prope in materno sinu. Quid iam illa referam communiora? fuisse vix duodecim annorum adolescentulos, qui ieiunio, flagris, cilicio identidem in se sæuirent? qui bonam noctis partem orando transigerent, qui percussi iniuriâ, maxillam alteram percutienti præberent? repertus est etiam, qui nudo corpore se volutaret in niuibus; qui loris ære præfixis adeò in se sæuiret, vt auersus atque aduersus totus sanguine manaret: fuit, qui inflictis hunc in modum vulneribus affricaret salem. Antuerpiensis puer aliquis fune circum lumbos ducto, ac sæpiùs circumacto, tam arctè se constrinxerat, vt attrito corpori inolescerent funis; tres tamen menses integros hunc dolorem sustinuit. Atque hæc ausi sunt facere innocentes pueri, teneri, molliter educati, qualia in sanctis Francisco Seraphico & Xauerio, aliisque viris aut pœnitentiâ feruidis aut sanctitate robustis, vix satis possumus admirari. Quàm obsequentes hos oportet fuisse parentibus, quàm religiosos in templis, quàm in omni Christiani hominis officio accuratos, qui ad virtutes tantas tamque arduas adspirare didicerant?

Lechneri Sod. Parth. lib. 1. cap. 10. de Alexand. Bertio, Michaële Ayatunio, &c.

Ad eas venio vtilitates, quæ non in priuatos homines domosque parentum, sed in ciuitates integrasque prouincias publicè redundarunt. Neque tamen illud attingam, quanti Reipublicæ interfit iuuentutem rectè institui: quæ res est à Petro Ribadeneirâ, Francisco Sacchino, Ioanne Bonifacio nostris, atque aliis abundè tractata: hoc dumtaxat ostendam, quid sit in Christianâ Republicâ scholis nostris effectum. Ac primùm, si dicerem, Societatis præcipuè operâ florere non paucis in Regnis humaniores litteras; insignis ea arrogantia aliquibus fortasse videretur. habeo tamen auctorem huius assertionis meæ Regem magni iudicij ac prudentiæ: Henricus IV. is fuit Rex Galliarum, quem publicè ferunt coram Regni Proceribus id affirmasse; Societate è Galliis discedente, Musas quoque illinc abijsse, cum reuertente esse reuersuras. Sed ne sumamus nobis ipsi tantum, quantum Rex Christianissimus tribuit: illud certè nemo diffitebitur, artes, quæ erant antè mercenariæ, liberales à nobis & gratuitas esse factas: vnde quis non videt doctorum virorum numerum incredibiliter esse auctum? Sed minus istud est: hæc maiora. Serpenti latè hæresi, ac totum, vt videbatur, orbem inuasuræ hac maximè ratione obuiàm est itum. Regnum Poloniæ, si Florimundo Historico credimus, hac viâ est præcipuè vindicatum. Sed Regibus certè ipsis credamus, Stephano atque Sigismundo: quorum vterque in condendis nostrorum Collegiis atque scholis testatus id est frequenter; hoc vnicum esse medium rem Catholicam in Poloniâ promouendi, & corruptas hæresi mentes ad sanitatem reuocandi. In Germaniâ Ferdinandus I. Imperator, & antidotum contra hæreses efficacissimum, scholas à se nostras adhibitas esse scripsit; & ipse rerum vsus nos docet, quàm parum in iis Germaniæ partibus propagata sit illa pestis, imò quantum etiam imminuta sit, vbi in obicem hunc impegit. Neque minor est inter Catholicos fructus. Religiosorum Ordines è nostris gymnasiis, tamquam è seminariis, magnum incrementum accepisse; non nostra

Ioan. Argenta lib. ad Regem Polon. cap. 7. *Henrici IV. Galliarum Regis de Societate testimonium.*

De Ortu hæres. l. 4. cap. 13. Ioan. Argent. sup. cap. 5. *Stephani & Sigismundi Regum Poloniæ, Ferdinandi I. Imp.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

vox est, sed ipsorum qui illis præsunt. Iam quot sunt in curiis Senatores, quot in vrbibus Iudices, quot vbique summi Magistratus, quorum prudentiâ maximæ res geruntur, qui fateantur, industriæ virtutisque quam habent, à nobis prima posita esse fundamenta? Reges etiam ex institutione nostrâ & summi Principes prodierunt non pauci. Rex Lusitaniæ Ioannes III. filium Principem Ioannem Simoni Rodericio, vni è decem primis nostris Patribus, erudiendum commisit: idem cùm è vitâ decedens heredem Regni relinqueret Sebastianum nepotem suum, puerulum tum triennem, vt præceptor è Societate puero daretur, extremis vocibus mandauit. Functi sunt eo munere Ludouicus Consaluius primùm, tum Ignatius Martinez: quorum educatione ita ad virtutem omnem Rex puer profecit, vt in eâ ætate vitam duxerit, qualem fuisse sub matre Blancâ S. Ludouici Gallorum Regis historiæ meminerunt. atque vtinam apud adolescentem valuissent æquè magistri consilia, ac valuerant apud puerum præcepta! Poloniæ Rex Stephanus nepotem item suum Principem Transiluaniæ Sigismundum in disciplinam Societati tradidit. Ex Archiducibus Austriæ, Ducibus Bauariæ, summis quibusque Germaniæ Italiæque familiis, quot & quanti discipuli nostri fuerunt? De Ferdinandi II. laudibus nulla posterorum ætas conticesceret: de quo Imperatore, cùm viueret, ita rescribebat ad suam Sanctitatem Apostolicus Nuntius, vt negaret post Constantinum, parem in Ecclesiâ illi fuisse, quem omnium ordinum homines, ipsique inter eos Pontifices Summi, non dubitarunt Imperatorem sanctum appellare: de quo, qui Ecclesiæ hucusque præest, Pontifex Vrbanus ita gratias agit Deo, vt dicat Cæsari ab ineunte ætate eum virtutis amorem, eamque æternorum bonorum cupiditatem fuisse iniectam, quæ illum ad vitam tot annorum spatio innocenter traducendam impulerunt. Huius tanti Principis tam pia atque sancta educatio, etsi parenti tribui meritò debeat feminæ religiosissimæ Mariæ, cuius filij atque filiæ propè omnes, (è quibus Reginæ tres fuerunt) sanctitatis famâ & innocentiæ celebrantur; suam tamen laudis partem aliquam ex eâ Societas decerpit, à quâ est puer litteris & virtutibus institutus. quam institutionem adeò agnouit optimus Cæsar, vt posteà Societatis filium se diceret, sæpè & scriberet. Viuunt etiamnum atque imperant è Societatis disciplinâ Principes, quorum religio, vita, mores testantur, regiam indolem haudquaquam in ipsis fuisse degeneri educatione corruptam. In Ecclesiis Pastores populorum, Doctores, Præpositi, Abbates, Episcopi plurimi è scholis nostris prodierunt: ipsi denique Romani Pontifices, vt de aliis taceam. Cuius gloriæ ac voluptatis nobis est, discipulum aliquando gymnasij nostri fuisse Vrbanum VIII? Hîc nimirum illa docti Pontificis Musa suauissima nata est, cuius cantu omnia resonant loca terrarum: hîc illa indoles, & natum ad maxima ingenium exserere se primùm cœpit in paruis rebus: hîc incunabula sunt prudentiæ, tot deinde ac tantis muneribus functæ: hîc denique formata est à teneris illa virtus, cui iam tum supremum infra se solium diuina Prouidentia præparabat.

Regum & Principum pueritia a Societate instituta. Vasconcell. in Sebastian.

Lamormaini cap. vlt. Vitæ.

Pontifex Vrbanus VIII. Societatis alumnus in scholis.

Vitæ Marg. Austr. c. 6.

Lamorm. cap. 25.

Testimoniis abstineo, quæ adferre in laudem scholarum nostrarum possem

possem multorum & maximorum virorum; quando pro se satis res ipsa loquitur. Vnum tamen præterire nequeo Congregationis Cardinalium pro dubiis ad Tridentinum Concilium deputatæ. Sic rescribit illa, vbi de Magistris constituendis agitur per Seminaria, qui iuuentutem litteris informent: *Si reperiantur Iesuitæ, ceteris anteponendi sunt.* Grauis laus: tum quòd ab ipso sacrosancto Senatu, atque Eminentissimis Principibus est profecta; tum quòd hac in re nostrorum operam præ ceteris absque vllâ exceptione commendat. Nostrum erit videre, ne quam excitauimus in Ecclesiâ opinionem de scholarum nostrarum præstantiâ atque fructu, minus aliquid præstando fallamus.

Cardinalium Cong. Concilij Tridentini de Societate pro scholis seu Seminariis testimonium. Respons. 231. circa decret. Trid. sess. 23. c. 18. de Reform.

CAPVT QVINTVM.

De institutione iuuentutis per Seminaria ac domos Conuictorum.

QVòd plurimùm referret in vtramque partem, quomodo ætas tenera educetur; illius non institutionem tantùm in scholis, sed familiarem etiam domi curam, sibi suscipiendam esse Societas existimauit. In multis enim adolescentibus, quæ ædificata sunt in scholis, destruuntur domi. Delicata res est in puero honesta atque liberalis indoles: nisi solicitum custodem nacta sit, facilè deteritur aliquid exemplo & familiaritate peiorum. Neque ea semper in parentibus industria est aut cura, quâ tantus thesaurus rectè seruetur: negotia multos impediunt tum publica, tum priuata: matres amor excæcat, & præpostera quædam indulgentia: pædagogos è mercenariis quot inuenies, quibus tantum pignus tutò committas? plerisque id erit magis cordi quod commodum sibi est, quàm quod alumnis salutare. quos ardens Dei amor & benè merendi de aliis studium operi huic addixit, ij sunt demum, à quibus exspectari iuuentutis educatio optimo iure debet. Quid est hac in re præstitum à Societate? In Prouinciis ferè singulis domicilia sunt, in quibus viuunt sub eius curâ adolescentes: Romæ, Ingolstadij, Herbipoli, Goæ, Parisiis, Flexiæ, Montibus Hannoniæ, Vallisoleti, Hispali, Audomari, Antuerpiæ. In his Principum virorum filij multi sunt, multi Marchiones, Comites, Barones, illustri loco nati plurimi: in quibusdam omnes nobilitate sunt illustres. Hos ita instituunt Patres nostri, vt virtutem, quæ molesta & perdifficilis est hominibus, familiarem iis reddant, & quasi in alteram vertant naturam. Consuescunt hîc à teneris adolescentes, primas diei horas non turpi somno atque ignauiæ (quod est familiare aliis) sed, inuocato ritè Deo, labori Musisque impendere. Sua habent præstituta singulis actionibus tempora: meliores horas litterarum studiis, alias ad studia minùs aptas relaxationi corporis tribuunt; quo fit, vt omnia agere ordinatè discant, & quantum occupationi cuique debeant temporis, metiri. Ipsa relaxatio sine studio aliquo curâque non est: loqui enim inter ludendum latinè iubentur, duplici fructu: nam & lingua perficitur, &, ne dissoluantur animi remissione, cauetur. In mensâ liberaliter habentur, non indulgenter:

Seminariorum disciplina egregia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

genter: linguæ tamen, quæ hîc maximè est lubrica, frenum iniicitur; & ne defixus in pastu animus & cogitatio tota sit in patinis (quod quidem pecudum videtur esse magis quàm hominum) illa iis prælegũntur, è quibus non doctrinam tantùm, sed & virtutem hauriant. nutus etiam gestusque ipsi comedentium obseruantur, ne quid obrepat moribus indecorum. Atque hæc non minis adeò fiunt aut terrore verberum, quàm vigilantiâ assiduâ, ac præsentiâ Magistrorum. Nemo, cùm peccauit, subitò aut iracundè percutitur, nemo conuitiis incessitur, ne nomen quidem contumeliosum auditur: non habet hos aculeos Religiosa seueritas: multa ...simulando corrigit, multa suauiter ac blandè monendo. si obiurg ...one opus est aut pœnâ, sic eas adhibet, vt ferè animaduertant ipsi qui corripiuntur, fieri id spe emendationis, non cupiditate vindictæ. Hinc Magistrum adolescentes reuerentur potiùs vt patrem, quàm vt vindicem timeant. Hæc eos reuerentia absterret à vitiis; nec ferè alterius timore supplicij opus est: offendisse, supplicium est pluribus: inquietas agunt noctes, iniucundos dies, dum recipiantur in gratiam. Iam illa multùm etiam à peccando auocant (quod notasse scribit Simon Verepæus in adolescentibus curæ nostræ commissis Coloniæ) frequens peccatorum confessio, & sacræ Eucharistiæ perceptio; quæ vsitatiora his, quàm ceteris nostris discipulis esse solent: item ista pietatis exercitia quotidiana, matutina precatio, discussio animi ante noctem, per diem Virginis-matris pia salutatio, quæ præterire nemo permittitur. Ipsa domus & parietes contubernij ad seruandam innocentiam faciunt. Nihil hîc in oculos incurrit pueri quod periculosè videatur: societas nulla est nisi eum eiusdem disciplinæ sociis; inter quos nemo toleratur vnde pestis aliqua afflari ceteris possit. Mira est inter omnes concordia, honesta familiaritas, ingenua consuetudo. Tantum valet numquam intermissa custodia, & oculus semper intentus ac peruigil. Corporum etiam cura geritur non parua: ne quid desit adolescentibus ad honestam oblectationem, ne quid ad decentem corporis cultum, ne valetudini quidquam incommodet: mundities diligentiâ tantâ curatur, vt maior esse non possit: ægris verò seruitur eâ charitate & obsequio, vt pueri delicatè nutriti matris affectum illo maximè tempore non requirant. Hæc quamuis laboriosa, & ipsis parentibus molesta nonnumquam sunt; Religiosis tamen viris, Dei honorem atque animorum vtilitatem spectantibus, periucunda. Omnibus nimirum omnia nos charitas fieri voluit, vt omnium saluti atque commodis seruiremus: concionatores populis, doctores discipulis, barbaris Euangelij nuntios, hæreticis pacis sequestros, fluctuantibus consilium, ægris solatium, hortatores viris, iuuenibus directores, pueris nutritios propè atque pædagogos. Neque ea res parua aut Religioso homine parum digna videbitur, fructu eam suo, non externâ specie metientibus. Doctor erat orbis terrarum Hieronymus, & vnius infantulæ magisterium ambiebat. Verba eius hæc sunt, quibus Lætam hortatur, vt Paulam filiolam ad se mittat vnà cum Eustochio virgine nutriendam: *Ipse, si Paulam miseris*, inquit, *& magistrum me & nutritium spondeo: gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo; multò glorioſior mundi Philosopho, qui non Regem*

In Institut. scholast.

Ad Lætam de instit. filiæ, sub finem.

Regem Macedonum, Babylonio periturum veneno; sed ancillam & sponsam CHRISTI *erudiam, Regnis cœlestibus offerendam.* Parens noster Ignatius quanti faceret hanc iuuentutis institutionem domesticam, in susS. Ignatius quanti fecerit iuuentutis institutionem.
cipiendo Romæ Germanico Collegio declarauit: quod tanto affectu curâque complexus est vir sanctus, vt, Pontifice Iulio III. è viuis sublato, cuius præcipuè liberalitate id Collegium steterat, sæuiente ad Vrbem bello & annonæ secutâ charitate, cùm dimittere adolescentes necessitas propè cogeret, maluerit eos partim in Societatis domicilia alendos distribuere, partim Romæ conquisitis à se pecuniis & contracto ære alieno sustentare. Cuius Collegij à Gregorio XIII. magnificè posteà stabiliterque fundati (quod futurum diuinitus Ignatius prædixerat) amplissimos huc vsque fructus Germania percipit. Enimuerò nullum firmius præsidium aduersus hæreses reperiri potest, ipsorum testimonio Romanorum Pontificum, nullum remedium certius, quàm si ex infectis prouinciis adolescentes, quorum animi teneri atque molles facilè capiunt quidquid impresseris, & idem diutissimè seruant, doctrinâ sanâ & Catholicis moribus imbuantur. Post Germaniam, huius antidoti vim atque energiam experta est Anglia: cui Religionis veræ reliquias, difficillimis illis Elisabethæ Reginæ temporibus, Seminaria conseruarunt: Seminaria, inquam, non Clericorum magis aut Sacerdotum, quàm Martyrum. Expertæ sunt ceteræ nationes, quarum prouincias infernalis illa orbis fax hæresis ambussit. Ad viginti enim vnus Gregorius Pontifex iam antè memoratus, per Italiam, Germaniam, Galliam, Sarmatiam, Pannoniam, huiusmodi Collegia excitauit, singulis propè gentibus singula, atque vni subinde plura: Anglis Rhemense, & alterum Romæ: Germanis ad Romanum illud, aliud adiunxit Dilingæ: Bohemis proprium erexit Pragæ, Olomucij Morauis, Viennæ Austriacis, Stiriacis Græcij, Fuldæ Saxonibus. Pruteni quoque & Sueci, Lituani, Hungari, Transiluani, Scoti & Hiberni ædes ab eodem Pontifice suas habent non parcè dotatas. Atque hæc Collegia propè omnia nostrorum hominum operâ gubernantur. Adde his quæ Vallisoleti, Hispali, Audomari à Regibus Hispaniarum Catholicis (quibus ea laus propria est ac propè singularis, pro Religionis augmento ac præsidio regias opes profundere) Anglicanæ iuuentuti incredibili munificentiâ sunt extructa. adde quæ à viris Principibus & Episcopis pluribus post salubre illud Concilij Tridentini decretum sess. 23. cap. 18. de Reform. erecta variis in locis fuerunt, & nostræ fidei curæque concredita. In Indiis qui CHRISTI cultum è Societate propagant, hanc ferè lucrandi barbaros viam ineunt: pueros aut prece impetrant à parentibus, aut à dominis pretio redimunt: hos alunt apud se domi, formant, erudiunt, excolunt Christianis moribus atque institutis: ex his Euangelij præcones exsistunt, qui popularibus suis CHRISTVM annuntiant: ex his Patrum interpretes atque duces. quos vbi adspiciunt Barbari sui generis & sanguinis homines, pulchritudine capti virtutis, (quæ in coniunctissimis quibusque splendet illustriùs) desiderant etiam ipsi in huius gloriæ communionem admitti. Amplissimum est puerorum huiusmodi Seminarium Goæ à Regibus Lusitaniæ eâ magnificen-

Greg. XIII. in instit. Seminarij Anglorum Romæ, & Clem. VIII. in approbat. Semin. Valisolet.

Ciaconius & Tuccius in oratione funebri Greg. XIII. *Seminaria à Pontifice excitata:*

à Regibus Catholicis, aliisque viris Principibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seminarium Goanum variarum nationum adolescentibus frequens.

tiâ conditum, vt cum Europæis quibusque Collegiis certare possit. In hoc Brachmanes, Persę, Arabes, Æthiopes, Armeni, Chaldęi, Cananorij, Guzarates, Dacanij, Malabares, & ex omnibus eis & trans Gangem Indiæ regionibus atque insulis adolescentes educantur. Suscepta est huius Seminarij cura à Xauerio primùm, eiusque socio Paulo Camerti imposita: vt videatur Deus per duos è Societate summos viros Ignatium atque Xauerium inducere hanc in mores nostros consuetudinem voluisse, tum ad reuocandos in Ecclesiam exerrantes hæreticos, tum ad barbaros aduocandos. Camertis verò in hac administratione virtus & solertia tanta fuit, vt quæ noxia sustulerit, quæ vtilia excogitarit fecerit que, animarum lucro semper intentus, negent grauissimi viri, qui oculis ea non subiecerit, quemquam assequi cogitatione posse. Iapones etiam sua habuerunt Seminaria Societati nostræ subiecta, Funai, Arimæ atque Anzuchxamæ, à Gregorio XIII. fundata (quem Pontificem audeo dicere liberalitate hac suâ & curâ quam pro Seminariis habuit, meliùs esse de Religione Catholicâ meritum, quàm si eius potissimùm operâ prouinciæ aliquot Turcis essent ereptæ) ac deinde etiam Nangasachi. Sed prô dolor! cùm florerent maximè domus hæ, Arimensis præsertim & Nangasachensis, fructusque iam lætissimos promitterent, velut in herbâ messem hanc persecutorum furor succidit. spes tamen est fore vt vberiùs aliquando repullulent, tot Martyrum sanguine irrigatæ. Interea in aliarum prouinciarum Seminariis Iapones educantur adolescentes, Macai maximè apud Sinas: vbi sub nostrâ viuunt curâ magni illius Francisci Regis, à quo Romam Legati ad Pontificem venerant, pronepotes pueri duo, futuri fortassis aliquando fidei in Iaponiâ assertores, aut vitam pro eâdem (quæ Regum purpura est longè pulcherrima) martyrio posituri. Hæc sunt quæ ex curâ atque educatione domesticâ iuuentutis partim videmus bona, partim speramus.

Gregorij XIII. in fundandis Seminariis munificentia.

CAPVT SEXTVM.

De puerorum & rudium institutione per catechesin.

Institutio puerorum longè vtilissima.

NVllum propè Regnum, quò quidem Religio Christiana penetrauit, vberem è scholis nostris fructum non colligit. Sed quàm ingens supereſt teneræ ætatis turba, quæ in huius partem felicitatis non venit? quæ si non rectè instituatur, si non imbuatur necessariâ ad salutem disciplinâ, si moribus homine Christiano dignis non informetur; quanta iuuentutis pars inculta aut sterilis maneat, aut siluescat? quantam, quàm innumerabilem multitudinem perdat sola viæ ad vitam ducentis ignoratio? Videret hæc Ignatius, & non penitus exardesceret? non sibi ac suis prouinciam illam suscipiendam putaret? non eum laborem imperaret, numquam remittendum, donec materies noua semper & noua succresceret? Certè nulla seges coloni sui industriæ certiùs respondet. non alia ætas culturæ est aptior: quidquid inseris, in naturam vertit. Indoles, quamuis præfracta, priusquàm tempore obduruit, tractabilis est, cultuque corrigitur: arbusculæ siluestri simillima, cuius fructus

fructus immiti sunt asperoque succo, donec insitos sibi benignioris naturæ surculos intra mollem adhuc corticem admittit, fouet, vegetat: tum verò pari cum felicissimis arboribus ramorum & fructuum felicitate gaudet,

Miraturque nouas frondes, & non sua poma.

Ferarum catulos magistri cura & sedulitas immanitatem dedocet; & homines, dum teneri adhuc & molles, diligenti cultione vitia ferociamque non ponant? Vt verò ingenio & indole præstent, nihil tamen ab institutione non habent: nam vt solum sterile & malignum labore & industriâ fructuosum redditur; ita terra, quamuis fertilis, nisi subacta, non nisi lolij & inutilem graminis luxuriem effundit. Sed non perinde est quam feceris sementem. hæret in omnem ætatem, quod rudes anni perceperunt. Vt fuerint semina, exsistunt fructus. si inciderint in concipientem comprehendentemque naturam, ita fingunt afficiuntque animum, vt sentiat appetatque hoc quo quisque doctus sit modo. Neque frustrà humani generis Seruator adduci ad se paruulos, & ipse eos erudire voluit; monuitque, quamuis pusillos, non contemnendos offendendosque; addo, eius exemplo, neque negligendos. Quippe contemptus quoddam genus est, erranti non monstrare viam, eumque qui se gressusque suos nesciat regere, sinere in præceps labi. tantoque sustinet, qui hæc videat, & negligat, grauiorem culpam, quò qui cadit damni plus facit, quoque illud ægriùs potest reparare. Sanè illa doli & fraudis ignara simplicitas, digna est fauore; & vel solâ innocentiâ suâ, ne sinatur aberrare, cuius opem non inuitet? Quid, quòd puerulos qui instituit, de omni ætate benè præclareque mereatur? Quoties paruuli è discipulis repentè doctores facti, dum parentibus & domesticis ostentare gestiunt quæ didicere? quoties adultâ iam & maturâ ætate, quæ à teneris audiuere, recolunt & sequuntur? quoties sui oblitos præcepta iam tum illis tradita stimulant, & ad saniora sectandum consilia vrgent atque impellunt? Non igitur tenuis, non parui faciendus est hic labor, à quo pendet rectène an secùs reliquam vitam agas; totâ æternitate felix sis, an infelix; Dei gloriam, vt decet, augeas, an obscures. Sensit hoc Ignatius, atque vt incredibili diuini honoris amplificandi cupiditate flagrabat; non contentus præcipuâ quadam comprobatione & laude hoc rudium docendorum munus commendasse, magnâ Sociorum voluntate lege latâ sanxit, vt, cùm vltimis se votis Deo & Societati obstringerent, insuper vouerent, pueritiæ se adolescentiæque catechesi expoliendæ operam nauaturos. Poterátne languoris sensim fortè in animos obrepturi periculo certiùs occurrere? poterátne de Republicâ meliùs mereri? Societas verò, vt optimi Parentis sui desiderio pleniùs obsequeretur, statuit non vt ij modò qui post diuturnam probationem intimiùs tandem in Societatem admittuntur, sed etiam vt quicumque ad eius gubernacula admouerentur, quantacumque grauiorum occupationum moles incumbat, certo tamen eoque non exiguo dierum numero disciplinæ Christianæ capita exponerent. Ita quò quisque Sociorum virtute, doctrinâ, auctoritate maior est, eò arctior illi erudiendorum paruulorũ lex imponitur. Ipse Ignatius præclarum in hoc genere posteritati suæ exemplum fuit.

S. Ignatij solicitudo pro puerorum institutione.

Ante

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ante confirmatam Societatem Lutetiâ in Hiſpaniam reuerſus, pueros Chriſtianæ fidei elementa docere cœpit: à quo pietatis munere frater natu maior fruſtrà conatus eſt eum abſterrere, contendens vix futuros à quibus audiretur. Sed ille vel vnum puerum ſatis auditorum ſibi fore reſpondit. Ceterùm fratrem eius fefellit ſuus timor, non Ignatium ſua ſpes. ingens enim turba, in quibus ipſe frater, ad eum audiendum indies confluebat, fructumque ſpe cumulatiorem referebat. Societatis verò iam confirmatæ functiones ab hac tamquam præcipuâ primus ipſe voluit auſpicari, cùm Romæ per ſex & quadraginta continuos dies Chriſtianæ doctrinæ rudimenta explicuit; eo ſucceſſu, vt rude quod confluxerat vulgus, igne Doctoris ſui accenſum, tanto fletu peccata mox Sacerdotibus enuntiarit, vt crebris interrupta ſingultibus verba vix ſineret efferri doloris magnitudo. Aliorum verò acta, ſiue decem Patrum, ſiue eorum qui hos ſecuti ſunt, ſi memoriâ percurramus, quis non optimi Parentis inſtitiſſe veſtigiis manifeſtè deprehendetur? cuius non hæc fuiſſe vel prima cura, vel præcipua? S. Franciſcus Xauerius in Indiis, quamuis æſtu & laboribus fatigatus, nullum tamen intermittebat diem, quin ſub veſperam catechiſmi partem aliquam pueris inculcaret. Prorſus vt, ſi vel vno die hoc munus, quod omnium iudicabat vtiliſſimum, omiſiſſet, eo ſe crederet non laboraſſe. Idem præcepit Gaſpari Barzæo, ne, quod in ceteris functionibus licere ei voluit, catechiſmi exponendi vices alteri vmquam demandaret; ne dubium eſſet, quod primariis in Societate viris primarium deberet eſſe ſtudium & cogitatio. Catechiſmum in Malabaricam linguam verti curauit: quem cùm ipſe memoriæ priùs mandaſſet, eo mox coactos tintinnabulo pueros, rudemque turbam, mirâ animi conſtantiâ & ardore imbuebat; per hos deinde ſacræ doctrinæ peritiores inſtruebat eorum parentes, conſanguineos, vicinos. Denique ingentes illi & numquam ſatis laudati labores Apoſtolici huius viri, quid aliud fuere quàm perpetua quædam rudium inſtructio, & inculcatio eorum quæ credere deberent, quæ agere, quæ fugere, vt ſalute potirentur æternâ?

S. Xauerij catechiſmorum cura.

Quanti Societas faciat catechiſmos, exemplis docetur.

Oliſipone Michaël Turrianus, vir ſummæ auctoritatis, nec minoris virtutis, quem Regina Luſitaniæ ad confeſſiones legerat, quique Collegia & Prouincias gubernauerat, ſtatis hebdomadæ diebus prodibat ex aulâ ad tenellam turbam Chriſtianis præceptis erudiendam, ſpecioſius Religioſo Doctori ratus, inter pueros quàm inter aulicos verſari.

Ignarius Martinez poſtquam Conimbricæ primus è Societate, ac poſtmodum Eboræ, docuiſſet Philoſophiam, Regi etiam Luſitaniæ Sebaſtiano fuiſſet à concionibus; vbi primùm per Præſides licuit, ſpretis cum honore cathedris, totum ſe dedit pueris, imperitæ plebi, mancipiisque neceſſariâ ad ſalutem doctrinâ imbuendis: cumque è coactâ in vnum turbâ nemo præ ruſtico pudore adduci poſſet, vt Orationem Dominicam cum Angelicâ Salutatione recitaret, ſemeſtris infans caput ab vberibus maternis attollens, articulatim diſtincteque ſuccla-mauit, AVE MARIA; auditoribus omnibus ingenti ſtupore defixis, Deumque ſentientibus ingratum aliorum ſilentium pueri ore damnantem.

Bartho-

Bartholomæus Buſtamantius cùm Prouinciam Bæticam regeret, ita huic muneri fuit intentus, vt non aliam illi prouinciam crederes commiſſam. Etiam Mauros, perditiſſimum hominum genus, ad morum probitatem, veræque Religionis cultum, hac viâ ſenſim perduci poſſe confidebat. atque vt fauſta initia pollicebantur, ſperato ſucceſſu pius labor non caruiſſet, niſi perfida natio rebellando, ſpem naſcentem, velut ſegetem in herbâ, corrupiſſet. Puerorum interim diſciplina in reliquâ Prouinciâ procedebat ex voto Buſtamantij: qui quantum in illâ inſtitutione reponeret, datâ ad Lainium Generalem epiſtolâ palàm fecit. In eâ procurationem hanc, omnium quæ in Societate ſunt, maximam vocat; teſtaturque ad nullam aliam æquè incitato deſiderio ſe ferri. Deinde ſupplex orat, vt huic muneri præficiatur; Deumque teſtem adhibet, ſe id ex animi ſententiâ petere. Demum vt voti fiat compos, varias deſiderij ſui magnasque cauſſas adfert; & hanc inter ceteras, vt ab errore vindicarentur, ſi qui fortè occupationem tam nobilem non eo quo debent numero haberent. Itaque pluris æſtimabat vir tantus teneræ ætatis culturam, quàm rerum amplarum adminiſtrationem; cùm iudicaret omnino illuſtrius eſſe pueris quàm viris, paruulorum ſcholæ quàm Prouinciæ præeſſe. Quamquam hoc non tam Buſtamantij quàm vniuerſæ iudicium eſt Societatis, non ex humanis opinionibus, ſed diuinæ gloriæ incrementis, rerum magnitudinem æſtimantis. Huic operæ noſtræ egregiè reſpondit auditorum vbique ardor.

Oliſipone Conſaluo Vazio Chriſtianam legem diebus feſtis explanante, complures, cùm matutinis ſacrificiis & concionibus adfuiſſent, pedem è templo non efferebant, ne concurrentis à meridie populi vis locum præriperet. Nam æde ſacrâ quamuis ſpatioſâ tam multi paſſim excludebantur, vt, qui reuertentibus occurrerent, crederent miſſam eſſe concionem. ideoque ſæpè prodeundum Conſaluo fuit patentem in campum. Incredibile dictu eſt, quanti & quoties alibi fuerint huic non diſſimiles concurſus.

Miſſiones catechiſticæ.

Nec verò intra vrbium muros hic ſe continuit Sociorum feruor; per agros & montes quoque ſe diffudit, campum induſtriæ ſuæ credentium vbicumque ſunt animæ. Pleni ſunt Annales noſtri eiuſmodi excurſionum, fructuumque ingentium ex iis relatorum, dum non pueri ſolùm agreſtes, ſed eorum quoque parentes filiis ſæpè nihilo doctiores, ad catecheſin audiendam auidiſſimè confluxerunt. Iam tum ab annis retrò ferè ſexaginta, qui miſſi è Collegio Romano in agrum Picenum, Epiſcopi Camertini rogatu, tam auidè ſunt accepti, vt ad eorum aduentum pulſarentur æra campana, publicaque edicta fierent, vt intermiſſis ludis ad catechiſmum ſe quiſque conferret. Nec inquilini dumtaxat, ſed ex finitimis quoque locis paganorum accurrebant cateruæ, vt diuinæ legis præceptis imbuerentur. Quò verò faciliùs fames omnium explerentur, habebantur ſacræ doctrinæ conuentus primis ferè tenebris, cùm vulgus opificum ab opere conquieuerat, Templum plurimo lumine colluebat, auditoribus ita refertum, vt nocturna Natalis CHRISTI celebritas videretur. Sed huiuſmodi concurſus iam inde ab ortu Socie-

Anno 1583.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis fieri soliti, tempore ipso creuere, & cum illis Societatis industria, quâ doctrinæ huius fructum mirum in modum auxit.

S. Ignatius, Romæ certum catechumenis domicilium à fundamentis vt erigeretur, improbo labore perfecit; Sociisque in Indiâ, vt idem facerent, auctor fuit. In Brasiliâ quoque pueris erudiendis, & in Christianâ pietate educandis, suæ ædes procuratæ; sumptusque & seruti, qui quotidianum pueris victum colendis agris piscandoque conquirerent. Ceterùm cùm nostrorum paucitas instruendæ toto orbe multitudini non sufficeret; charitas tamen illis deesse non sustinuit. Itaque perfecerunt scripto, quod non potuerunt voce.

Catechismi à Societate in lucem editi.

Petrus Canisius, accedente Ferdinandi Regis auctoritate, Catechismum scripsit, qui vnus, explosis ceteris quos hæretici passim spargebant, pueris prælegeretur; isque Romæ & ab Academiâ Louaniensi approbatus, hodieque in omnibus Societatis gymnasiis à iuuentute discitur, & in varias linguas conuersus vbique gentium rudes hactenus felicissimè docuit, & adhuc docet mutus magister. Horum Catechismorum immensam vim per suas & finitimas ditiones, suppeditato liberaliter sumptu, spargi iussit Sabaudiæ Dux, saluberrimo P. Antonij Possevini consilio libenter obsecutus. quâ solertiâ pestiferi Geneuensium libelli passim è manibus excussi, & propagata longè lateque salutaris doctrina. Ioannes Ramirius, laudatus antè concionator, primus in Hispaniâ in breues interrogationes ac minuta responsa concîdit distinxitque Christianæ institutionis capita, ad teneræ ætatis ac rudium captum. id ipsum deinde in Belgio imitatus est ingenti cum fructu Guilielmus de Pretere, aliique. In Galliâ Edmundus Augerius concinnauit euulgauitque Catechismum, hæresibus profligandis opportunissimum. Eumdem posteà Gallicè, Latinè, Græcè edidit; cuius exempla duodequadraginta millia in vnâ Parisiorum Lutetiâ octennio sunt distracta. Scripsit quoq; Costerus noster Catechismum vernaculâ linguâ, qui Catholicis inter hæreticos doctrinæ subsidio destitutis pro doctore fuit, & innumeras animas à pestiferis erroribus vel defendit, vel deduxit, & vnus plurium instar magistrorum fuit. Cùm in Concilio Mechlinensi, cui intererant prouinciales Episcopi, inter cetera decretum esset, vt Catechismus conscriberetur vnus per totam deinceps prouinciam explicandus; Archiepiscopus Mathias Houius id negotij commisit Societati: illa verò optimi Antistitis desiderio per Ludouicum Makeblidium impigrè cumulateque satisfecit.

Quid memorem Robertum Bellarminum, quid Petrum Cottonum, & innumeros alios, qui suis quique temporibus & locis accommodatam doctrinæ Christianæ methodum vulgarunt? In Æthiopiâ Petrus Paezius, in Sinâ Matthæus Riccius suâ cuiusque gentis linguâ Catechismum composuerunt: qui libri per vtrumque Regnum dispersi, ingentem venerationem fructumque retulere. Pari animarum vtilitate, & Mexicanis, & Brasilis, & Paraquariensibus, & Perüanis, aliisque Americæ populis, doctrinæ Christianæ capita à nostris tradita. Ita Europa, Asia, Africa, America, Societatis vocibus personant, scriptis

ptis iuuantur, teneramque rudemque turbam Christianæ vitæ officia docentis.

Industriæ ad promouendam doctrinam Christianam.

Quid ego nunc dicam de illâ industriâ, quâ præmiolis, laudibus, concertationibus, amplissimis honorum titulis, & innumeris illecebris ætatem hanc incitat, vt innocenti mercedis & honoris cupiditate capta certiùs ducatur ad gloriam sempiternam?

Quid de Sodalitiis ad catechesin promouendam per pleraſque prouincias institutis, quibus Episcopi, nobiles, primariique passim ciues nomen dederunt, præsertim cùm ingentibus ea Indulgentiis Pontifices Summi donassent? è quibus sæpè viri genere & auctoritate nobiles, nec carcerum pedore, nec squallore nosocomiorum deterriti, rudes inibi inuentos ipsimet non raro instruxerunt; pueros verò auctoritate, curâ, studio, ad officium aut pellexerunt, aut compulerunt. Infinitus sim, si singula persequar, si enumerem Reges, Reginas, Principes, Ecclesiarum Antistites, Magistratus, qui donariis & præsentiâ sæpè suâ puerilem alacritatem fouerunt, & Societatis labores mirè iuuerunt, fructuum quos illa referebat vbertate delectati? Quid si alios fauores commemorem quibus hoc Societatis studium toto orbe sunt prosecuti? Quid si laudes quibus viri docti hunc laborem ad verecundiam propè nostram & ruborem extulerunt? Ex innumeris vnum iuuat audire Laurentium Beyerlinck, Ecclesiæ Antuerpiensis Canonicum, scriptis & eruditione celebrem, de cuius viri in Societatem animo id tantùm habeo dicere, quòd qui illum non ita pridem vitâ functum intimè norunt, facilè mihi concedent, dum Societatem laudat, plus veritati quàm affectui tribuisse. Is igitur ita scribit: *Nostro sæculo inter omnes Religionem aliquam professos, sedulò & miro cum fructu catechizationi iuuentutis incumbunt Religiosi siue Clerici Societatis* IESV, *vel hoc nomine celebrandi, quòd hanc rem Ecclesiæ Dei vtilissimam magno zelo curent, & exactâ methodo iuuentutis regimini accommodatâ exsequantur: sic vt proprium eorumdem munus videatur, & in quod omnes incumbunt, teneros puerorum animos Christianæ disciplinæ formulis veluti cum ipso lacte imbuere. Quo fit, vt iis locis quibus Societas hæc admissa est, videre liceat iuuenes moribus & pietate instructos, & de iis etiam rebus, quas alibi adultiores ignorant, disserentes. Neque dumtaxat honestioribus hunc laborem impendunt; sed & pauperibus, qui arte & manu victum quærunt, aut impensis eleëmosynarum, vel è publico aluntur, assiduâ institutione diebus, quibus ab opere feriantur, adsunt: nec ab agrestium piâ directione, vbi ea per Parochos negligitur, se subtrahunt. quin, exemplo Apostoli, omnibus omnia facti, omnium moribus & disciplinæ se accommodant. Sic vt in solâ Antuerpiâ habeas subinde triginta numero, & plures pro varietate locorum, qui in hac pietate desudant.*

Testimonium Beyerlinck de Societatis hoc munere.

Theatri Vitæ humanæ Tom. 2. litt. C.

En quàm amplum omni ex parte testimonium, siue zelum Societatis extollit, nulli hominum generi se subducentis; siue methodum laudat puerorum ingeniis accommodam; siue fructum labori respondentem admiratur; siue omnes ait ita huic rei incumbere, vt proprium eorum munus videatur; siue Socios, Apostoli exemplo, omnibus omnia fieri contendit. Quis crederet, hæc non nisi ab exuberante in nos affectu proficisci, nisi quæ scribit, & indies & vbique, & in oculis gererentur omnium?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudicium aliorum.

nium? Atque hoc munus dudum Societati nemo inuidit; donec assiduitas & constantia & laus inde nata opinionem quibusdam iniecere, ægrè illi fieri posse, si hunc cursum eius nonnihil interrumperent. Itaque dum aliqui dolorem suum nescio quem vindicare se credunt, aut plagam luculentam Societati inferre arbitrantur, hanc aliis prouinciam demandarunt: nec fortasse viderunt laudi nostræ plurimum se adiicere, dum hoc facto testati sunt, in pretio nobis esse curas & molestias alienæ salutis caussâ susceptas. nam censent à nobis se tollere quod amamus, putantque se pœnam infligere, cùm eripiunt laborem. In eo interim solatur se Societas, quòd caussa sit ne ab aliis negligatur hæc ætas, atque hac saltem ratione iuuentuti prodesse pergat. nec aliud vouet, quàm vt quicumque hoc munus suscipiunt, illud etiam feliciùs & vtiliùs, quàm ipsa posset, obeant atque sustineant.

Vtilitas huius muneris.

Sed pauculis omnino in vrbibus hæc cura Societati & ex parte tantùm, nusquam penitùs adempta est; nec vmquam tota adimetur, dum tenuiores pauperesque supererunt excolendi, quos illa negligi numquam feret. At quis credat reperiri posse, qui huic tam pio instituto obtrectent? frustrà laborari in ætate, quæ grauioris curæ, vt est æternæ salutis, capax non sit; quæ spe munusculorum, non æstimatione virtutis, audita memorię mandet, vt psittaci suum χαῖρε; in quâ cultura careat fructu. Quid igitur? arbor suis auctibus non adolescit, horarum index non mouetur, etsi incrementum illius, huius motum oculi non percipiant? an semina humo condita in perditis numerantur, si statim non herbescant? Mutatio quæ sub initium fallit, tempore apparet. Crescente cum annis iudicio ac matureſcente, doctrina quæ primò erat in memoriâ, in totum animum transit; mox in desideria virtutis, velut semen in frondes aut herbas, pullulat, ac demum ipsas virtutes ceu maturos ac sapidos fructus profert. Hi postmodum ad Rempublicam gubernandam adhibentur; quisque certè suam regit familiam: cumque ad exempla capitum seu Respublicæ seu familiæ se componant, tum demum apparet, quantum referat à teneris rectè institutos fuisse. Quare vel ad corruptissimas Respublicas corrigendas puerorum sufficit institutio. Si enim adultorum animi annis obdurati medicinam respuunt, eorum certè soboles ad virtutem educari potest. Numquid è putrium pomorum seminibus arbores nascuntur, copiosos olim vberesque daturæ fructus? Quid, quòd rudi etiam senectuti, vt principio dicebamus, hæc doctrina plurimùm prosit, dum eam vel cum pueris, vel à pueris discit? Quoties audiuimus senes sibi gratulantes, quòd à nepotulis suis didicissent, quæ ad canos vsque ignorauerant? Quoties vidimus illos suæ liberorumque suorum felicitati præ gaudio illacrymantes, quòd in hanc essent velut auream ætatem seruati? Quàm multi verò malè perierunt, quàm multi in horrenda scelera & pernicioſissimos errores prolapsi sunt; qui si à teneris Christianâ disciplinâ fuissent imbuti, pro luctuosissimo quo iam perierunt naufragio, salutis æternæ portum felicissimè tenuissent?

Etiampueri ad virtutem maturi.

Sed quid ego refero fructus institutionis huius ad sera tempora, maturamque ætatem, perinde ac si aliqua ætas aut virtuti aut cælo sit immatura?

matura? Vt enim fileam decennes pueros per vicinos vicos catechismum felicissimè explicuisse, puerum in Germaniâ quatuor Ministros hæreticos ita confutasse, vt parentem disputationis arbitrum & auctorem conuerterit: tredecennes pueros cum schismaticis Monachis congressos in Abassiâ, eos erroris simul & impietatis conuicisse; in Indiis idola parentum conculcasse, conspuisse, per terram raptasse, comminuisse, exussisse. Vt huiusmodi, inquam, fructus prætermittam, quos ex catechisticâ disciplinâ in alienum ferè commodum retulit simplex illa ætas; quæ virtus vmquam in robustâ ætate fuit commendata, quæ in hac non eluxit? An viua illa & miraculorum effectrix fides? Solâ Symboli recitatione ex ægris corporibus morbos, Xauerij cruce ex obsessis dæmones pueri fugarunt. An religionis diuinique cultus tenacitas? Apud Malabares cùm puer Christianus in honorem idoli (cuius festus dies agebatur) caput sibi ablui nullo modo pateretur, idque per vim tandem fecisset mater; ille in publicas vias prosiliens, vociferari cœpit Christianum se esse, matrem aquas capiti suo per vim infudisse, se impio ritui numquam assensum. An pia in se austeritas? In Paraquariâ integræ puerorum cateruæ flagris in seipsos sæuire pro more iam habent, nec priùs à verberibus temperare, quàm corpuscula sua lacerent, multoque sanguine perfundant. An pia & alta rerum cælestium meditatio? Rogatus à parente puer, an, cùm toto vultu præter morem palleret, æger esset? respondit, solam CHRISTI patientis commiserationem, quâ permouebatur, nec aliam esse palloris sui caussam. An inuicta, quam in Martyribus admiramur, constantia? Hic verò exercitus puerorum se offerunt, gladios, tela, vulnera fortiùs excipientium, quàm lictores inferrent. Sola Iaponia à paucis iam annis eiusmodi puerorum exempla dedit, hodieque dare pergit; quæ posteritas tota non antè mirari desinet, quàm cùm nullam vltrà virtutem mirabitur. Illic nonnulli à simulatis, quidam etiam à veris carnificibus CHRISTVM abnegare frustrà iussi, &, nî parerent, strictum iugulo ensem ferociter admouentibus, sine morâ supplices in genua prouoluti colla nudarunt, parentesque gaudio flentes de constantiâ fecere securos. Alij, qui à parentibus puerili imbecillitati metuentibus, fletu & eiulatione extorserant, ne tyrannorum iræ subducerentur; iidem mox siccis oculis, hilarique vultu, parentum fratrumque pro CHRISTO morientium supplicium spectarunt, suum tulerunt. Alius probaturus patri constantiam, ferrum candens manu auidissimè prensauit. Alius in horribili rogo, solutis igne vinculis, cùm ex igne potuisset fugere, ad matrem eodem in rogo CHRISTI caussâ ardentem ardens ipse cucurrit, & in eius complexu exspirauit. Magdalena puella Christiana eodem in rogo iam ambusta, prunas capiti suo, venerationis ergò, imposuit appressitque: perinde ac si in mediis flammis non satis arderet, ignem in igne quæsiuit; hoc facto testata, quantò fortior æstuaret ardor in pectore patiendi pro CHRISTO aliquid ignis tormento atrocius. Quid alia huius ætatis facinora post hæc miracula commemorem? Plena exstant volumina heroicarum virtutum, quæ omnibus sæculis pueritiam nobilitarunt, & aureolis, corollis palmisque cælestibus decorarunt. Vnde igitur pueri spiritus illos

Universidad de Deusto
Biblioteca

los hauſere tam ingentes? vbi, niſi à catechiſmo, didicerunt Fidem illam, pro quâ tuendâ ea tormenta ludibundi pertulerunt, quæ ipſa immanitas non ſine horrore imperauit, nec ſine trepidatione conſpexit? In tales igitur tantosque fructus nouella hæc germina efflorescunt; & iis colendis non inſudetur, non omnis cura, induſtria ac labor impendatur? Facit id verò facietque ſemper Societas, nec deſiſtet à ſaluberrimo labore, ante vel ſuum vel humani generis occaſum. Nunc, quæ à pueris ortum habent, de Sodalitatibus Marianis dicere aggredimur.

CAPVT SEPTIMVM.

De Societatis induſtriâ in cultu beatæ Virginis per Sodalitates propagando.

Hæreticorum in Deiparam impietas.

IN pleriſque orbis Chriſtiani partibus iacebat vnà cum Filij honore, Matris reuerentia. Damnabant eam paſſim, & in contemptum adducebant hæretici. cultu & honore vociferabantur indignam, per quam omnia habere oportuerat. illam cæli terrarumque Dominam, illam Deo proximam Maieſtatem, conuitiis quoque proſcindebant; & cùm aliter non poſſent, in imaginibus lacerabant, conculcabant, igni & ferro abſumebant, vt nempe ſuam in Filium pietatem per iniurias Matris probarent. Quotuſquiſque tum munera Diuæ templis, quotuſquiſque animum affectumque (cui anathemata omnia Virgo ſemper poſthabuit) offerebat? Dolebat Societati, quæ tantæ Matris auſpiciis originem ſuam debebat, non tantum apud omnes probos pro aſſerendo, quantum ab impietate pro euertendo eius honore pugnari; nec tantum de tutiſſimo hoc certiſſimoque ad ſalutem aditu muniendo laborari, quantum ab hæreticis de obſtruendo. Igitur hoc tantum ſalutis remedium, ſine quo reliquorum vel vſus vel cura facilè languet, aut negligi, aut frigidè aut à paucis tantùm adhiberi paſſa non eſt. Et verò id ſi pateretur, iniqua videri poſſet, tum in eos quorum ſaluti ſe incumbere profitetur; tum in illam, cuius voluptas eſt omnibus prodeſſe. quæ, quod vult, ita poteſt, vt cum Filio rerum omnium Domino diuiſum imperium habere videatur: poteſtatem verò ſuam cum voluntate ita coniungit, vt ſupplicum deſideria occupare malit, quàm admittere; effundere potiùs beneficia, quàm dare. Igitur Societas exemplo præire: MARIAE laudes pro ſe quiſque Sociorum, & ad Horas & ad globulos quotidie annumerare: quidquid arduum aggrederentur, vt quæ obſiſterent, difficultates ſuperarent, MARIAE opem implorare: quidquid moliretur aut ad ſuam aut ad aliorum ſalutem, MARIAM inuocare, vt conatibus adſpiraret: quidquid vel Deo vouerent, vt gratum acceptumque eſſet, MARIAM adhibere, quæ intercederet, quæque facilem ad Filium aditum pararet: in periculis rebusque afflictis ad eam confugere, ſpem omnem in eâ reponere. Numquam fruſtrà: numquam Virgo laborantibus non adfuit: numquam vota non præſens audiuit. Et hanc Patronam non amaret Societas? non ſuum erga eam ſtudium, quibuſcumque poſſet modis probaret? non adniteretur pro viribus, vt quæ ſua & pauco-

Societas B. Virginis cultum commendat,

paucorum eſſet felicitas, fieret omnium? an, cùm tantâ hominum iuuandorum cupiditate ardeat (vt res eſt plena ſolicitudinis amor) non operosè ſuaderet, vt, qui per abrupta & plena præcipitiis loca ad cælos iter habent, mortales hanc ſequantur ducem, in hanc oculos mentemque conijciant, ſecundùm hanc curſum regant? Fecerat id iam non paucis annis, haud indiligenter: iam laudes Virginis vbique gentium celebratat, iam ſacella eius & aras exornatat, iam excitarat languentem torpentemque in plurium animis erga eam pietatem: & videri poterat non leue pretium operæ feciſſe. Iam Feſtis eius diebus ſæpè ædes ſacræ non ſufficiebant capiendæ multitudini, nec confeſſarij audiendæ; & plurimos quandoque ab eâ religioſis officiis honorandâ non tam ſua arcebat ſocordia, quàm turba. Sed quemadmodum delibata puriſſimi fontis aqua ingentem ſitim accendit magis quàm ſedat; ita fructus hic ardentem illam ſalutis alienæ cupiditatem, quâ Societas flagrabat, inflammauit magis quàm expleuit. Gaudebat illa dum videret hunc pietatis ardorem, ſed magno igni ſimilem non ignorabat, breuî extinguendum, niſi perpetuò foueretur. Quamobrem vbicumque ponebat veſtigium, non ſolicita minùs de conſeruando Deiparæ cultu quàm excitando; Sodalitia inſtituit, in quæ non ſine delectu admitterentur, quibus Diuæ amor ac veneratio præcipuè cordi eſſet, quique eius, quam colunt, virtutes potiſſimùm æmulari ſtuderent. Hi conceptis verbis, certâque formulâ obſequio Virginis deuouent ſeſe, certisque pietatis legibus parent: quothebdomadis conueniunt vnum in locum, vbi aptâ directoris oratione mutuisque exemplis incitantur, vt conceptum ſemel ardorem conſtanter fouere pergant. neque ſuis carent Magiſtratibus qui leges tueantur, & incremento conſulant pietatis. Ceterùm vti rerum etiam magnarum tenuia plerumque ſunt & lenta initia; ita Congregationum harum origo fuit & perexilis & tarda, & huic in quam toto iam orbe excreuerunt, amplitudini ac celebritati diſſimillima. Ioannes Leonius Belga natione prima huius operis lineamenta duxit. Inferiorum claſſium pueri, qui præcipuo ſtudio ſociare cum litteris pietatem vellent, diebus ſingulis poſt miſſos ceteros, in vnam è ſcholis conueniebant, in quâ erat arula ad pietatem decenter inſtructa: hîc aliquamdiu orabant vniuerſi: excipiebat orationem, audientibus ceteris, ſacra lectio: Dominicis verò ac Feſtis diebus Veſpertinas preces non ſine cantu, ſed modico, peragebant. Hæc vltima eſt origo tot tantorumque toto orbe Sodalitiorum, quoad quidem memoriâ repetentes ea quæ fuerunt, & veſtigia huius ſæculi relegentes, agnoſcere potuimus. Sed diuina ſolet Sapientia, rerum, quas ipſa ſuſcipit, gerendarum vtilia magis ad fructum, quàm ſpecioſa ad oſtentationem, ponere exordia. Nulla vſque ad ea tempora Sodalitiorum fuerat aut certa forma aut ſpecies, ſed vmbra quædam & rudis imago eorum quæ ſenſim in lucem prodibant. Anno proximè ſequenti, confirmata ſolidataque ſunt, & in eam ſpeciem formata quam hodieque ſeruant. Multò poſt Gregorius XIII. Summus Pontifex, vt eorum inſtitutum cognouit, vt leges inſpexit, vt ex fructu, quem ferebant, æſtimauit, robur illi firmitatemque Apoſtolicâ comprobatione adiecit. Tum verò iniecta Sociis

Sodalitia inſtituit ad fouendum Deiparæ cultum.

Hiſt. Societ. Tom. 3. l. 7. *Origo Sodalitatum B. Virginis*

Sodalitatum confirmatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciis piæ æmulationis flamma: tum non vicinas modò vrbes, sed & prouincias, totumque terrarum orbem idem ardor inuasit. tanti est morâ non frangi in fundamentis aptè iaciendis, quamuis lentè assurgentibus. Gaudebat Gregorius exinde tam multiplices fructus siue ad Dei cultum, siue ad Virginis honorem, siue ad hominum salutem, prouenire à Sodalitio quod suâ ipse comprobatione laudauerat, & in Collegio suis auspiciis & impensis ædificato erexerat. Facilè Claudio concessit, vt ab illo tamquam fonte in omnes vrbes, vbi Societas scholas haberet, easdem gratias & instituti firmitatem approbationemque, & pœnarum condonationes deriuare posset. ita tamen, vt, sicut in Vrbe primariâ erat singularis Congregatio, ita neque in aliis oppidis plures, eæque omnes sub tutelâ salutatæ ab Angelo Virginis excitarentur. Sed quis incendij immensam siluam depascentis quaquauersum se diffundentes flammas coërceat? quis amnem monte decurrentem,

Sodalitatum multiplicatio.

—— imbres
Quem super notas aluere ripas,

intra alueum contineat? Producendi iterum fuerunt termini: cumque hactenus Congregationes ex adolescentibus litterarum studiosis, quique iis se adiunxissent, constarent; altero pòst anno Sixtus V. concessit, vt vbicumque domicilium fixisset Societas, è quocumque hominum genere Sodalitates nostrorum studio coaluissent, quocumque inuocato Virginis nomine, nullo numero, liberè in communionem immunitatum & priuilegiorum cum principe in Vrbe Congregatione adsciscere liceret. Quis hîc non miretur æternæ Sapientiæ consilia? quæ vt olim non paucis annis, adlaborante Matre, Societatem suam molita est, quando Ignatij conatus, priùsquam secundaret, semel iterumque successibus destituit, vt suum quod parabat, non hominis opus esse testatum faceret; donec euoluto, quod præstituerat tempore, præter spem & exspectationem, Pontificum oraculis eam voluit approbari, & sublatis, qui positi erant, terminis, vbique gentium propagari: ita ferè in Virginis Sodalitate excitandâ quàm rudibus initiis, quàm tardis progressibus, quanto tempore à Sociis laboratum est, antequam propitij plenus fauor Numinis videretur adspirare, & hæc, quæ videmus, MARIAE castra faceret, donec in Vrbe nata, à Sede Apostolicâ agnita & in fidem suscepta, in totius mundi lucem prodiit? Quantis tunc repentè auctibus in immensum creuit? in quot, quamque decentes ordines omnis conditionis homines digessit, quò Deiparam plures pro ratione ætatis, vitæ, dignitatis, sub iisdem legibus, aliter tamen atque aliter, colere & honorare aptiùs docerentur. Non enim omnibus eadem conueniunt: aliis atque aliis siue stimulis ad virtutem, siue præceptis, alia atque alia hominum conditio indiget. vtiliùs traditur, & inhæret fideliùs, quæ cuique disciplina attemperatur. Vt igitur neminem repellit MARIA, ita omni hominum generi aptanda erant MARIAE Sodalitia; vt omnes ad MARIAE amorem, & felicitatem ex eo nascentem, certiùs ducerentur. Quis enim non videat commodiùs pueris primos erga Dei Matrem igniculos iniici, si soli diuisique sint à ceteris, quàm si cum viris & senibus permixti? numquid alia adolescentiæ, alia ætate maturis;

ris; alia imæ plebi, alia Patriciis & Senatoribus, aptiùs proponuntur? Numquid apertiùs de suis næuis & vitiis moneantur Ecclesiastici, si secreti sint ab hominibus profanis, quàm si simul sint cum omni hominum genere ad officium incitandi? Quare tenella ætas hoc capacior boni seminis, quò mollior, in suos primùm cœtus tribuitur. & quamuis litteras necdum nouit, tic tamen instruitur, vt, cùm nihil possit salubrius, nihil quoque discat priùs, quàm inuocare & venerari MARIAM; & quamuis adhuc impar sit maturæ pietatis officiis, sub Angelorum tamen Reginæ tutelâ iam tum assuescit in Sodalitiorum veluti vestibulo versari. Adolescentibus & sui sunt conuentus, vbi pro suo captu virtutibus imbuantur. Vbi res fert, amant nobiles & viri primarij non misceri cum opificibus & plebeiis: & nautici homines atque piscatores sui similibus gaudent. Quid, quòd militum, quid quòd agrestium, quid quòd remigum damnatorumque ad triremes, & mendicabulorum initæ sint sub MARIAE nomine Societates? è quibus spe maiores fructus relati: vtpote quorum pluribus nihil aliud ad probitatem defuit, quàm cultura & recta institutio. Omnibus profectò hoc misericordiæ & benignitatis Marianæ asylum patet; & hæc clientum eius varietas iucundissimum Virgini præbet spectaculum. Certè sine hac inæqualitate conuentuum, non posset æqualis procurari animarum vtilitas; quarum tamen æquale est pretium, & æqualis apud Diuam æstimatio. Neque verò Sodalitatum harum splendori quidquam officit hominum quibus quandoque constant ignobilitas & obscuritas. Tantum enim lucis iis affundit Præsidis Diuæ maiestas, vt & primi Ecclesiæ Proceres purpuræ suæ ac insulis; populorum Domini, Imperatores & Reges sceptris suis ac diadematis non modò nihil decedere, sed honorem potiùs ac reuerentiam ab his accedere, haud immeritò semper existimauerint: neque eos puduit sua nomina in idem album cum plebeiis dare, & eidem pro Virginis honore militiæ adscribi. Ferdinandus II. Cæsar, qui raro nexu summum imperium cum summâ virtute coniunxit, augustum illud nomen suum variis locis cœtibusque in Parthenios Sodales referri curauit: neque cælestem illam Imperatricem sibi tantùm in Patronam adoptauit, sed etiam exercituum suorum ac ducum Ducem nominauit. eius auspiciis tam feliciter toties pugnauit, vt vel ideò hostis ei numquam defuisse videatur, ne deesset materia triumphorum. Sterit ille semper inuictus, Diuâ clientem suum & caussam tuente; tametsi in nullius vmquam Principis euersionem aut maiore molimine, aut diuturniore pertinaciâ, aut à pluribus conspiratum sit & pugnatum. Ferdinandus quoque III. qui Cæsari parenti non minùs in virtutes, quàm Imperium & Regna successit, clientum Deiparæ numero non tantùm adiungi voluit, sed hoc ipso iubilei nostri anno in purificatæ Virginis peruigilio in Sodalitatis Louanienſis tabulas, quas sibi mitti iussit, nomen suum nuper ipse retulit, adiecto symbolo illo suo: PIETATE ET IVSTITIA. Et profectò pietatem Cæsaris videbit hîc omnis posteritas, iisdem quibus augustum illud nomen litteris satis expressam: quot enim apices à sceptriferâ illâ manu cernet exaratos, totidem se notas venerationis credet intueri, quibus Parthenias Congregationes Cæsar

Dignitas Sodalitatum.

Ferdinandi II. pietas.

Ferdinandi III. erga Deiparam pietas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est prosecutus. Sed quid ego Cæsaris pietatem verbis conor adumbrare? Ipsum iuuat audire Ferdinandum: ne, qui assequi optimi Imperatoris sensus teneritatem non possumus, ab iis tamen, qui eam non intelligunt, quique Virginem minùs aut amant aut æstimant, blandiri censeamur. Cùm igitur Sodalitatis album ei fuisset, vt iusserat, oblatum, in quod referri solent *qui se Diuæ in clientes & seruos perpetuos consecrant, quique eam amare vt Matrem, obseruare vt Reginam & Dominam, colere vt cæli terræque Moderatricem profitentur*; his verbis ipse se voluit inscribere:

ILLIVS EGO COETVS SVB INVOCATIONE TVA CONGREGATI

AVGVSTISSIMA MARIA

ME LIBENS ET MERITO VNVM PROFITEOR:
TIBI EGO ME, MEOSQVE CONIVGEM AC LIBEROS,
TIBI ROMANVM IMPERIVM, CVI ME DEVS PRÆFECIT,
TIBI REGNA A MAIORIBVS ACCEPTA,
TIBI TVTELÆQVE TVÆ POPVLVM ET EXERCITVS MEOS
TIBI TVOQVE FILIO MILITANTES
COMMITTO.
TV ME IN TVVM ADMITTE,
QVI FILIO TVO, QVI TIBI, QVI VTRIVSQVE HONORI
VIVO, REGNO, PVGNO.
TVVS IGITVR EGO ERO
MARIA,
TVI ERVNT QVICVMQVE MEI,
TVA ERVNT DITIONES ET REGNA MEA ET IMPERIVM,
TVI POPVLI ET EXERCITVS:
TV EOS PROTEGE, TV EIS VINCE,
TV IN EIS REGNA ET IMPERA.
ITA VOVEO
M. DC. XL.
TVVS PIETATE ET IVSTITIA
FERDINANDVS.

Principes viri & feminæ Sodalitatem ambiunt.

Neque verò Maiestate suâ quidquam indignum se committere arbitratur, cùm illam ad Sodalium cœtus & nomina dimittit, cùm in MARIAE tutelâ esse, cùm ei seruire perpetuò magnâ voluntate gestit. Numquam pietas minuit Maiestatem, quam vel sola potest augere, vel plurimùm illustrare. Sigismundus III. Poloniæ Rex, etiamnum adolescens, Bransbergæ à Sodalibus per litteras enixè petiit in eorum numerum cooptari. Parem in Ferdinando Cardinale Austriaco, quo nunc Belgium moderatore gaudet, pietatem vidit Hispania: parem in Emanuele Duce suo, eiusque liberis, Sabaudia. Quid, quòd Principes supremi, & Apostolici Legati, cùm animum suum dumtaxat aperiendo, voti sui possent esse compotes, maluerint tamen ad ceterorum consuetudinem candidati officiosissimè Sodalitium petere, vt quanti illud facerent, in conspectu omnium profiterentur? Quid, quòd nec alter sexus ab hac felicitate se passus sit excludi? inter Sodalium nomina voluere nomen suum referri Rudolphi II. mater Augusta, Caroli IX. Galliarum Regis Regina coniux, aliæque Principes feminæ quàm plurimæ. Vsque adeò & meritò glorioſum sibi ducunt Deiparæ seruire, ij quibus ceteri seruiunt. Post hæc exempla quid vtriusque ordinis Principes commemorem? quid Reip. Præsides, quid clarissimos quà eruditione, quà nobilitate viros, his cœtibus nomina certatim semper dedisse, atque etiamnum dare? Cui mirum videatur, Cardinalium & Præsulum Romæ Sodalitates esse, alibi Equitum Melitensium, alibi Nobilium? cui insolens, Catholicos qui occupatas ab hæreticis vrbes incolunt, vt Sodalitatibus Marianis Catholicarum ciuitatum accenserentur, summo studio instituisse? Sed difficile dictu est, plúsne sibi gratulentur Sodales quòd prima illa Christiani orbis decora inter membra sua numerent, an hi quòd inter illa numerentur. Nimirum alios titulos censent dignitatis suæ, hunc felicitatis; per quem Christianam dignitatem, quâ nulla est nobilior, commodiùs tueantur. Sanè Antistes Vsetiensis palàm aliquando testatus est, plus se gloriari titulo Sodalis, quàm Episcopi, idque ornamentum pluris à se fieri, quàm pedum suum & infulam sacram.

Ann. 1581.

Ann. 1601.

Atque hæc de Sodalitiorum origine, propagatione, dignitate. Videamus nunc quantos Societas piæ industriæ suæ referat fructus. Magna in omnem Reip. Christianæ partem ex Sodalitatibus manauit vtilitas, dum vel per illas sublata est vitiorum licentia, vel ex iisdem magna virtutum prodiêre exempla. Fassi sunt multis in vrbibus Prætores, peccandi audaciam Sodalitiorum magis legibus, quàm supplicio-rum metu fuisse cohibitam; longè pauciora solito, & propè nulla, crimina publicis pœnis plectenda committi, post pietatis illa in Deiparam exercitia in vrbes suas introducta. quod vt curiosè obseruarunt, ita sanctè affirmarunt eum magnâ huiusmodi cœtuum laude; quos publico vrbium bono natos & institutos aiebant. Senex septuagenarius, non annis quàm prudentiâ maturior, ex annis duobus & septuaginta quos numerabat ætatis, duobus se tantùm vixisse dicebat, iis nimirum quos in Sodalitate exegerat. Monasterij vir primarius morti iam vicinus syngraphan petiit, quâ Sodalitatis Moderatores testarentur eum Sodalem fuisse, quam testamento suo pius Virginis cliens inseruit, vt scirent posteri, se non tantùm opum, sed etiam cultus Virginei, ab optimo parente scriptos esse heredes. Dux Populensis cùm graui & mortifero morbo vrgeretur, Sacerdoti nostro accersito, lætum optimæque spei plenum affirmabat se mori; simul testatus, si quam haberet huius causam spei, è Sodalitate illam hausisse. Mox filio adstanti imperat, vt

Sodalitatum fructus.

Ann. 1604.

Ann. 1590.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sodalitati & nomen det, & animum; se illi neque titulum posse nobiliorem, neque censum relinquere ampliorem. An vtiliorem filio hereditatem relinquere potuit, quàm amorem Diuæ, salutis æternæ certissimum pignus? Iam virtutum illustrium monumenta quæ & quanta sunt à Sodalibus vbique locorum relicta? si quam licet coniecturam facere ex sui victoriâ, & corporum voluntariis castigationibus, non horridiores ab austeris Religiosorum Ordinibus exspectes.

Nolo iis recensendis immorari, ne qui fortè aut moderationem excessisse videri possint, aut maius momentum posuisse in sui afflictatione, quàm vt reluctantem frangerent animum atque in potestate haberent; quàm vt suppliciis illis ostenderent, quantum sibi doleret Deum offendisse, quamque timerent nequando offenderent. Fuerunt qui cilicio setis asperrimo sex ipsas hebdomadas corpus non tam affligebant, quàm lacerabant. Inuentus est, qui hebdomadas totas abstineret ab omni potu. Fuit qui singulis noctibus ad orationem consurgeret: quâ nudis genibus peractâ, catenâ ferreâ sese acerrimè diuerberabat: neque quotidiano hoc supplicio contentus, vires afflictas solo pane & aquâ sustentabat. Non defuerunt qui per noctem, etiam cùm sæuiret hiems, ad templorum valuas se conferrent, ante quas in genua prostrati passis sine intermissione lacertis Rosaria integra percurrerent, tanto brachiorum dolore, vt qui illum experti non sunt, animo concipere non possint. Alij calculos, alij ceraforum lapillos calceis imposuerunt, atque ita votiuorum itinerum spatia non exigua confecerunt; in quibus nec vestigium figebant sine acerbissimo sensu doloris, qui ad passus singulos crescebat. Nonnullis farti lapidum fragmentis sacci, aliis asseres, aliis humus cubile fuit, in quibus fatigata membra quietem caperent, labore & vigiliis duriorem. Fuit qui candente ferro pectori suo inussit crucem, vestigium perenne ardentis non tam ferri quàm amoris, quem CHRISTI patientis tormenta pectori eius primùm inusserant. Finem non reperiam, si enumerare pergam singula. Syracusis quaque hebdomade Sabbati diebus, & celebriorum Festorum Vigiliis, conueniunt Sodales in templum: ibi sub primam noctis horam, post fusas preces, continuâ & peracri flagellatione per quartam horæ partem in corpora sua sæuiunt. Alibi iterum, alibi quartò per hebdomadam, alibi sæpiùs, sacris Aduentus & Quadragesimæ temporibus ad similem seueritatem in se exercendam confluunt. Hebdomade verò sanctiore, tempore ipso pietatem prouocante, quid à Sodalibus toto orbe non geritur? quàm acriter tunc siue flagris, siue inediâ, siue ciliciis, aliisque pœnarum generibus CHRISTI patientis dolores, aut eorum causas, in se vindicant, aut repræsentant? Monachij anno M. D. LXXXVI. ad Dominicum sepulchrum instituta est Supplicatio sexcentorum Sodalium: hi nudis incedebant pedibus, facem manu gestabant, illi lacerabant flagris corpora; neque aberant viri Principes Sereniſſimi Ferdinandus & Maximilianus, Guilielmi Ducis hic filius, ille frater; Marchio Badensis, ipse denique conspiciebatur Guilielmus Dux. Paria Pultouiæ in finibus Turcarum gesta. Auenione verò albo induti sacco, spineis sertis coronati, supplicabundi processere. Sed quid prodest ferire humeros, lacerare terga,

Seueritas Sodalium in se ipsos.

Ann. 1585.

Ann. 1584.

Ann. 1601.

Ann. 1596.

terga, sanguine corpora perfundere, si vitiis non inferatur bellum, si non domentur lasciuientis naturæ impetus, si eædem perturbationes mentem lacerent, si denique corporum vulnera non sint animorum medicina? Pleni sunt Annales nostri inusitatis Sodalium virtutibus & exemplis. Illi suis percussoribus genam offerre, hi pro vulnere hosti dare amplexum. Aleti vir illustris, vt nescio quem animi fastum contunderet, in medio foro ad mendicabuli pedes se abiecit, quos frequentissimo spectante populo deosculatus est. Ingolstadij Sodalis leuem potus intemperantiam vindicaturus, mendicum suæ adhibuit mensæ; iamque accumbentis pedes osculatus, potionem ipse numquam sumpsit, nisi bibendi facultatem ab hospite suo in genua prouolutus impetrasset. denique iussit hominem, quamuis reluctantem & inuitum, exsecreare in scyphum; quem vnà cum sputo exhausit, leuis culpæ non glorioſus minùs, quàm seuerus vindex. Adolescens è solutiore vitâ in Sodalitium Virginis se receperat. is primùm horrido fune nudam carnem arctissimè constringere, aspero cilicio insuper & frequenti inediâ corpus & vires atterere. Parentes ceterique domestici iuuenem obiurgare, miscere precibus minas & lacrymas, ne se perditum iret. Sed augebant hæc constantis animi robur, non labefactabant. Diebus etiam festis in nosocomia se abdens, ægros epulis benignisque verbis recreabat. Hieme cùm grauis populum annona premeret, manticis ex humero pendentibus vrbem obiens, emendicabat quotidie panem pauperibus alendis. Excitus aliquando lamentis mendici præ fame deficientis, è domo cum cibariis ad iacentem properat; moxque ægrum virium defectu cibos transmittere non valentem clàm recipit in domum, commodiores languenti cibos paraturus. Reuertitur intereà durus pater, filiumque pascendo ægro reperit occupatum; qui ne iurgiis non cedere videretur, sublatum in humeros miserum ad valetudinarium defert. Quod Christianæ charitatis officium quibuscumque aliis, etiam extra vrbem, per agros aut vias fortè inuentis, constantissimè præstitit; mirantibus aliis, aliis insipientis mundi vitio virtutem sibi semper odiosam nequidquam irridentibus. Lanista & arte & vitæ licentiâ notissimus, vix Sodalitio nomen dederat, cùm sui dissimillimus repentè factus est. Cilicio assiduò corpus affligebat, flagra sæpiùs in hebdomade suo sanguine cruentabat, ternarum quotidie horarum precationibus incumbebat, artis suæ quæstu verecundam honestorum inopiam subleuabat: ad extremum, cùm in letalem morbum incidisset, numquam à mulieribus, quæ ægrotanti præstò erant, se attingi passus est. Quid commemorem, quot hinc prodierint, qui caducas voluptates Religiosæ disciplinæ posthabuere, qui spem amplissimarum hereditatum & dignitatum cum Religiosâ inopiâ & humilitate mutarunt? Quis Ordo Religiosorum ex his Sodalitiis non creuit? quis vtilitatem non sensit? Fassi sunt sæpè Tironum instructores, nullos suorum celeriùs vitæ sanctioris præcepta suscipere, nullos suscepta meliùs conseruare, nullos disciplinæ faciliùs obsequi, quàm qui ex hac virtutum palæstrâ prodiissent. Scilicet non possunt tot sociorum exempla, tot semina salubrium monitorum suo fructu destitui. Sed virtus otiosa esse non potest. Quamuis latêre om-

Rarè Sodalium virtutes.

Ann. 1585.

Ann. 1601.

Ann. 1590.

Ann. 1593.

Sodalium charitas in proximū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nium oculos gaudeat, suo tamen lumine se prodit. Qui suæ saluti tam prudenter consulunt, studeant quoque & volunt consulere alienæ. Hinc pia de rebus diuinis colloquia, hinc pueris tradita doctrina Christiana: hinc alij ab illicitis amoribus ad corporis animique puritatem, alij ab impiâ iurandi consuetudine, alij ab ebrietate, alij ab aliis vitiis deterriti abstractique. Neapoli tam multi ad confitendum Sodalium adhortationibus aliquando perducti sunt, vt, cùm Sacerdotum penuria multitudini non sufficeret, Archiepiscopi iussu omnes Religiosorum familiæ auxilia submittere debuerint. Obseruatum est, teste Bochio laudatissimo scriptore, res vrbis Antuerpiensis secundiorem cursum tenuisse, ex quo Sodales Parthenij marmoream Deiparæ statuam quatuordecim pedum altitudine magnâ arte elaboratam, suâ impensâ in fronte Curiæ, in immanis colossi inde deiecti locum, publicâ pietatis pompâ substituerunt. Quin & ab hæresi multi per Sodales abducti, multi ne perirent facto Religionis naufragio, seruati. Inclytæ illius Reip. Colonien-
P. Coster. in Procem. lib. Sodalit.
sis in auitâ Religione constantia Sodalibus secundùm Deum à plerisque tribuitur. Ex illis siquidem viri vrbis primarij, adeoque Episcopi non pauci, & Apostolici Nuntij, qui Sodalitati nomen dederant, tantum industriâ suâ effecerunt, vt Senatus grauissima quæ intentabantur pericula maluerit quàm hæresin sustinere.

Sed blandiùs influunt in animum, eumque citiùs vincunt beneficia quàm verba, quia mortalitas sensu maximè ducitur. Viderat hoc sagax in omnem partem Sodalium charitas, quæ pauperum tuguria, nosocomia, carceres peruagata, quærere numquam destitit, quorum inopiam aut calamitatem leuaret. Fuerunt qui de suo vestimenta pecuniasque miseris dis-
tribuerent: qui vt seminudos cooperirent, sibi ipsi vestes detraherent: qui
Ann. 1585. suo se fraudarent alimento, ne pauperes esurirent. Neapoli in nosocomio insanabilium Sodales quotidie ex ordine ægris ministrabant: officinam omni genere bellariorum instruxerant, maiore ægrorum commodo quàm si triginta aureorum millia in subsidium illorum contulissent. Ita censuere nosocomio præfecti. Nec hîc stetit illorum ardor: anno insequenti vinctorum caussâ Montem erexere, qui à Pietate nomen habet. Denique in collocandas filias, quarum pudicitia periclitabatur, annuum statuêre vectigal. Aliis in locis vno anno partim industriâ, partim eleëmosynâ liberarunt captiuos modò ducentos, modò ducentos quinquaginta, aliquando ducentos septuaginta & plures, quos vel culpa aliqua
Ann. 1602. vel æs alienum in vincula compegerat. Toleti adeò profusa aliquando fuit Sodalium liberalitas, vt trecentis pauperibus alendis sufficeret. Quid, quòd seruilia munera auidissimè subierint maximæ auctoritatis viri, vt Diuæ suæ pleniùs seruirent? Videre illos erat passim, simul ac valetudinarium ingrederentur, positis palliis, aperto capite cum argenteis patinis ad agros properare, flexis genibus suâ illis manu cibum præbere, lectos quàm mollissimè componere, vngues vel purgare vel resecare, capillitium barbamque detondere, aliaque obsequia calamitosis præstare: ac tum demum Sodales Matris se putare, cùm in miseris tam alacriter seruirent Filio. Alij corrogandæ pauperibus stipi, frumentoque in mulierum conuersarum sustentationem colligendo, ritu mendicorum,

corum, vrbes & villas obiuere; hanc sui abiectionem pluris æstimantes, quàm dignitatem. Alij noctu per plateas discurrere, vt si quos pauperes, vt fit, sub dio pernoctantes, aut cum frigore morbóve luctantes reperirent, in domum ad id paratam deducerent. Quin Maioricæ fuit Ann. 1601.
Sodalis, qui, cùm nosocomium pestis infecisset, reliquis deficientibus, ipse ægris vltrò & constanter præstò fuit, erga quos nullum obsequij genus prætermisit. nec priùs hic eius feruor extinctus est, quàm vita. Ita charitas Sodalis, media inter funera & quotidianos mortis terrores impauida, de peste & morte triumphauit; numquam glorioſior vtriusque mali victrix, quàm cùm vtrique succubuit.

Ceterùm, vt Sodalium solicitudo miseros non destituit dum viue- *Sodalium in defunctos pietas.*
rent, ita cum eorum vitâ non defecit; tantò laudabilior quòd eorum sit memor, qui oculis simul & animis omnium subduci solent. Quoties igitur suis manibus tumulos humandis corporibus effoderunt? quoties aut inuenta aut neglecta ab aliis cadauera sepeliuerunt? quoties facibus, precibus, solenni pompâ pauperum funera ad tumulum vsque sunt prosecuti, & eorum exsequias suo ære ritè procurarunt? Cordubæ per Ann. 1602.
nouem ipsos dies Sodalium impensâ solenni ritu parentatum est peste exstinctis; quo temporis spatio Sacrificia mille quingenta in eorum subsidium Deo sunt oblata. Tales denique tantosque toto ferè orbe ingenti suo solatio vidit Societas laborum suorum fructus, ex quo Sodalitates Parthenias vel instituit vel administrauit, vt in iis adumbratam quamdam imaginem agnoscat sui. Ita per omne quà licuit functionum genus, quibus Societas vel salutem suam procurat, vel alienam, hæ Sodalitates se quoque Deo ac Diuæ suæ probarunt. Sed nec in illâ ipsâ *Sodales nouas erigunt Sodalitates.*
Sodalitatum erigendarum curâ Societatis operam non expresserunt. Nouas quippe Sodalitates, easque multiplices, variis in locis ex sese proseminarunt; nomen verò ex peculiari virtutum officio, cui se potissimùm addicunt, & quodammodò consecrant, adeptas. Anno M. D. LXXXIV. Genuæ Nobilium & Togatorum instituta est Sodalitas, quæ de vitiis corruptisque ciuitatis moribus aut profligandis aut emendandis solicita, vltrò ad Episcopum deferat, si quid resecandum videatur aut sanandum. Alibi, quæ succurrat afflictæ valetudinis pauperibus, & carceres atque triremes subleuandis vinctis obeat. Alibi, quæ aduigilet, ne sine Sacramentorum præsidiis decedant moribundi. Alibi, quæ procurandâ dote virginum honestarum pudicitiæ consulat, quæ captiuos redimat, quæ in annonæ charitate inopes alat. Vallisoleti cùm plurimis in publicâ custodiâ detentis, & patrocinio pecuniâque destitutis, nullus appareret alius vinculorum finis quàm vitæ, multique squallore & miseriis conficerentur; rari exempli Sodalitas piâ Societatis importunitate est instituta. In eam Regij Concilij Præses, Iudices, Iurisconsulti, Procuratoresque nomen dederunt, ciuiumque præcipui quidam, qui præter stipem quam de suo conferebant, bini quaque hebdomade, initio ab ipso Præside facto, vinctis ministratum ibant, ægros etiam lautè accipiebant. In singulos præterea Sodales singulorum caussæ captiuorum distributæ sunt, quamprimùm expediendæ. Quid amplius à Christianâ charitate vel sperari posset, vel optari? Finis non sit, si vel enumerem

Soda-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sodalitates variis in vrbibus in calamitosorum opem institutas, quas eleëmosynis fidem propè superantibus, annuisque censibus, qui nomen iis dederant, locupletarunt. Multis locis excitatæ sunt, quæ in hoc conspirant, vt animas precibus, eleëmosynis, votis omnique ope purgantibus flammis eripiant. Quid de iis dicam, quæ certis vitiis compescendis, quæ paci inter dissidentes conciliandæ, quæ memoriæ crucis & CHRISTI semper instaurandæ; quæ doctrinæ Christianæ promouendæ, quæ aliis pietatis functionibus peculiari studio se dedunt? Ignoscant mihi & hæ & tot aliæ toto orbe Congregationes, quas ne nominatim quidem, tametsi iis quas memorauimus, neque splendore, neque virtute cedant. Nam vt earum virtus modum non habet, ita nec habere posset scriptio, quamuis in iustum volumen cresceret.

B. Virginis in Sodales suos beneficia.

Sine piaculo hoc loco taceri non potest Virginis vicissim in Sodales suos effusa benignitas, quibus auxilium non tam spondet, quàm præstat; sed carptim, vt cetera, quædam tantùm eius signa delibabimus. Sodalis cui lapso circumacta currus onusti rota collum presserat, Virginis ope imploratâ, ne vestigium quidem retinuit mali. Alius cum iumento deciderat in præcipitem locum, è cuius alterâ parte patebat formidolosæ altitudinis præcipitium: crus alterum equi iacentis mole erat oppressum, nec conari audebat vt illud expediret, ruiturus eum equo in præceps, si is vel tantillum se mouisset. Iamque accurrerant multi qui miserari iacentem poterant, non iuuare. Sed Deipara inuocata præstò fuit clienti, qui sine vllo nisu suo vix sibi credens tibiam vidit expeditam: vixque ab adstantibus in tutum erat subductus, cùm equus nonnihil luctatus per rupem saxis asperam præcipitans interiit. Taurini viginti armati stricto ferro inuadebant Sodalem, non nisi pietate & Diuæ suæ patrocinio munitum; cumque & cæsim & punctim inermem crebrò ferirent, vestem eius tantùm vulnerarunt, corpus ne leuiter quidem tot ictibus perstrinxere. Alterius pectori gladius impactus, eo loco quo gestabat imaginem Deiparæ, in modum iunci se reflexit, ne leui quidem vulneris relictâ notâ? Sic alij sclopis explosis tacti fuere, nec fauciati: alij vorticibus fluminum impliciti emersere: alij excussos tormentis globos excepere innoxij: alij aliis periculis tam præsenti subsidio MARIAE fuere erepti, vt non citiùs propè discrimen senserint, quàm auxilium. Quod autem morbi genus fuit, aut tam vehemens, aut tam pernicioſum, aut tam diuturnum, aut tam deploratum, quod à Sodalibus suis clementissima Mater aliquando non depulerit? quæ calamitas, quam non lenierit? quæ plaga, quam non sanarit? Tam solicita de perituro suorum corpore, quâ demum curâ complecti putanda est eorum animas & immortales, & Filij sui sanguine æstimatas? Hanc curam omnium oculis patêre in quibusdam voluit, vt inde æstimaretur eius solicitudo de omnibus, quæ plena tenerrimi amoris ne negligit quidem negligentes sui. Eos igitur quos pietatis omnis sensus iam defecerat, ad pristinam sæpè virtutem verbis, quæ ferreos animos penitus mulcerent flecterentque, reuocauit. Sæpè solo sui conspectu verecundiam peccandi improbis iniecit, interdum nimiùm de salute anxios optimâ spe impleuit, interdum moribundos oblatâ sui specie recreauit, & in his aliisque ceteros docuit,

Ann. 1590.

Ann. 1594.

Ann. 1609.

docuit, cultores clientesque suos perire non posse. Tot animarum salutem, quarum multæ sine hac ope æternorum ignium nunc arderent immiserabiles victimæ, non potest sibi repræsentare Societas, quin operis tanti conscientia liquidissimâ illam perfundat voluptate, stimulosque acerrimos quamuis currenti admoueat, vt IESV & MARIAE, quemadmodum Filij, ita Matris, salutaria signa toto orbe circumferre pergat, & ad amabilem huius indulgentiam inuitare omnes, qui meritò timent rigidam æquissimi Iudicis seueritatem. Nunc, quod adultis proprium est, demonstrare conabimur, frequentiorem Sacramentorum vsum per Societatem resuscitatum.

CAPVT OCTAVVM.

De frequentiori vsu Sacramentorum à Societate restaurato.

FAbulosa antiquitas, quàm prona tam etiam prompta ad fingendum, & quàm ingeniosa tam audax, commenta est Deos, aureâ illâ ætate, spectabiles inter mortales passim versatos, cum iis familiariter egisse; casas & tuguria, in quibus adhuc innocentia habitabat & pietas, haud minùs promptè quàm delubra sua subiisse, donec mortales ius & fas & pietatem colerent: sed, vbi horum flagitiis pulsa virtus excessit è terris, Deos simul discessisse, suumque illud cum mortalibus commercium abrupisse, eorum facinora & impietatem exosos. Non poterat acutissima illa fabularum inuentrix ætas quidquam grandius de Numinum suorum in homines beneuolentiâ comminisci: sed quotam partem assecuta est fabula (etiam cùm sibi maximè indulsit) illius amoris, quo non inanis aliquis Saturnus aut Iupiter, Dij miseriores cultoribus suis & peiores; sed Deorum Deus, suprema illa infinitæ potentiæ Sapientia, bonitatis Maiestas, homines opus suum est complexus? qui quidem quantum in nos possit clementiâ potiùs & quadam immensitate donorum, quàm iustitiæ seueritate, aut alio modo, voluit esse testatum; & hac in parte non meritis nostris se attemperare, sed obsequi naturæ ac bonitati suæ. Sanè nemo, nisi qui infinitam intelligendi vim quâ sciret, paremque amorem quo vellet dare, in consilio habuisset, tantum tamque eximium munus potuisset excogitare, quantum reipsâ ab infinitâ Dei sapientiâ ac bonitate nunc promanauit. Vt enim cetera silentio præteream; quàm eximium est, omnique spe & exspectatione maius, vices suas homini reliquisse, vt lesæ maiestatis suę reis non condonet solùm noxam omnem, sed eos in priorem dignitatis ac familiaritatis gradum reponat, gratiosos è reis, ex hostibus amicos, è damnatis parricidis Regni heredes momento temporis, verbo vno constituat? nec sæpiùs peccare possint nocentes, quàm hic ignoscere? adeò vt nemo plus irarum cælestium iustissimæque pœnæ à Deo mereri, quàm veniæ ab homine obtinere possit. Tantus amor si metas hîc sibi fixisset, an non satis ostendisset se nec modum nec metam nouisse? id quidem nobis, quoniam omnem nostram intelligendi vim excedit, ita videretur. Sed altero nos insuper dono beauit,

Dei bonitas in institutione Sacramentorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

beauit, quod priore tantò est excellentius quantò ipse donis suis est maior: in quo videtur eosdem terminos constituisse amoris in nos sui, quos habet potestatis, hoc est, nullos. Seipsum nobis dedit, non in amicum, non in fratrem, non in amicissimum parentem; sed, quod nullus nisi infinitus amor excogitare potuisset, in cibum & potionem: seipso nos voluit pascere. neque semel tantùm, sed toties, vt solem suum non sæpiùs oculis nostris in lucem, quàm seipsum animis nostris in pabulum reddat: non tantùm vt languentibus vires & vigorem reparet, sed etiam vt omnes à quibus sumitur, velut in alteros sese, quà licet, stupendâ metamorphosi conuertat; ne dubitent de Regni immortalis hereditate adeundâ, cuius pignus ipsum Regem tam arcto sibi nexu habent coniunctum. Immensa profectò mortalium & inaudita felicitas, nisi hac illos pænè indignos redderet tam beatæ sortis vel iniqua æstimatio, vel fastidium. Et profectò non maius pænè videtur amoris miraculum talem cibum dedisse, quàm mortalium, tam frigidè ac remissè hunc appetentium, fastidia tolerare. Æstimabant hoc donum primæui Christiani, si non quantum merebatur, at certè quantum eorum mens capere poterat; & quia æstimabant, auidissimè ad has epulas confluebant. nemo earum desiderium ad biduum ferre poterat, sed hodierna satietas crastinam acuebat famem. & pro cibi modo robur erat. Miramur aliquando inuictam illam fortitudinem Martyrum, & triumphantem de fame, siti, vinculis, ferro, flammis, ac mille mortibus constantiam. suspicimus virginum istius temporis pudicitiam, intra quam fuerunt minæ, & formidabiliora minis promissa; corporum tormenta, & altera animorum tormenta his periculosiora, deliciæ, illecebræ, lenocinia, Magnatum, Regum, Cæsarum connubia. non capimus illam animorum æquitatem, quâ bonis suis opulenti fundisque cum voluptate cedebant, ipsamque adeò vitam inter contemnenda ducebant. Vnde putamus tam inexpugnabile animorum robur tot Martyribus suffectum? Tantos spiritus aluit, si D. Cypriano credimus, panis hic quotidie, nec minùs auidè quàm sæpè sumptus: ardebant quippe sanguinem suum profundere, dum bibebant illum, quem pro se fusum toties recordabantur, quoties libabant. Vnde etiam tanta opum, earumque rerum, quas alij per ferrum & ignes petunt, vilitas atque contemptio, nisi ex assiduo melioris huius thesauri vsu? Quid tot virgines in ipsis Ecclesiæ incunabulis progenuit, nisi hic fons aquæ viuæ, & vinum germinans virgines? Quid aluit tot virtutes, & in tam robustam maturitatem eduxit, nisi hic panis, qui est ipsa vita? Beatissima mansisset vtique, & semper æquè felix Christianorum conditio, si tam libuisset semper felices esse, quàm licuit: sed vbi deficere cœperunt tyranni, cœpit quoque cum illis deficere præsidiorum comparandorum cura. demum, vt fit, sustulit vetustas æstimationem, & copia fastidium peperit. Itaque, vitali succo paulatim deficiente, vegeta illa virtus ac vigor passim emarcuit: perinde atque plantæ in arido & vrente solo defixæ, quas si humor irriguus non animet, languent primùm, frondesque contrahunt; mox omni vigore defectæ, vnà cum illo vitam penitus amittunt. Nónne sub ortum Societatis vitam tepidi illi flaccidique Christiani penitus amiserant,

SS. Eucharistiæ mirabiles effectus & fructus.

Lib. de Spec. & Exhort. ad martyrium.

SS. Eucharistiæ neglectus quid peperit.

amiserant, qui in hoc vitæ mysterio ne vitam quidem agnoscebant? quorum posteri impietatis heredes eâdem adhuc vesaniâ pereiti feruntur, eò miseri & immiserabiles, quòd pertinax vitæ odium vitam putent. Quanta verò populi, quam alta passim erat ignorantia, cùm nouos illos impietatis doctores à veteri Ecclesiæ Catholicæ doctrinâ discedere non sentiebant, ne tum quidem, cùm illam furiosissimè oppugnabant? Ergo quanta erat salutiferi huius mysterij vel ignorantia vel contemptus, tam erat in errores & omne vitium præceps effususque cursus. in iis autem qui illud nec ignorabant nec contemnebant, annua suscepti desiderium explebat; si tamen desiderium, cùm eos passim euolutum tempus officij magis admonebat, quàm sensus pietatis. Qui bis aut ter quotannis cælesti hac alimoniâ se pascebant, à quibusdam raræ sanctitatis habebantur, à multis putidi ostentatores pietatis, quasi supra ceteros sese efferentis. itaque conuiitiis etiam & sibilis quandoque petebantur. Quid, quòd multi reuerentiæ nomine fastidium illud neglectumque velabant? ita ex omni parte frequentior aditus ad hæc tam certa salutis auxilia videbatur intercluſus; quodque indignius est, per illos ferè, per quos maximè patêre debuerat. Quæ repagula vt rumperet Societas, quid non agere ac pati debuit? quoties cum iniuriis, calumniis, omnique improbitate ei fuit luctandum? quot subeundæ tempestates? Quæ ne speciosiùs dici videantur quàm veriùs, vnam ob oculos ponam, quæ sit imago omnium; sed, vt fit, quæ virtutem, quam non euertit, roborauit more vehementioris venti, qui arborem, quam non deiicit, imo solo tenaciùs affigit; auget incendium, quod non extinguit. Valentiæ Socij quia crebram Confessionem crebramque Eucharistiam introducebant, in magnam suspicionem fucatæ virtutis doctrinæque sunt vocati ab eiusmodi hominibus, qui malebant gratum Deo opus, quàm (vt leuissimè dicam) languorem suum accusare. Itaque non tantùm vellicabantur in circulis nostri tamquam rerum nouarum auctores, sed è suggestibus etiam pro concione damnabantur. iamque gliscens per vulgi animos sinistra de Societate opinio magnos in illam motus ciebat. Sed Deus caussam suam non deseruit. tumultu enim increbrescente, Archiepiscopus ciuitatis Thomas de Villanouâ conuocauit cunctos ferè Theologos, vt de eorum sententiâ decerneret, quid præcipiendum populo videretur. tum, indictâ in diem Dominicam de hoc argumento concione, ipsemet per duas horas de superiore loco dixit: & populo frequentem Synaxim adeò commendauit, vt potestatem cuique faceret octauo minimùm quoque die sacra illa vsurpandi mysteria. Quæ optimi Antistitis vox criminantium obstruxit ora, suamque pietati pænè oppressæ reddidit libertatem. Tam aduersa igitur virtuti tempora, infestosque probitati mores, vbique terrarum nacta Societas, eos ipsos incitamentum laborum suorum habuit: sperabat vitia tantumdem debilitanda, quantum corroboraretur vsus Sacramentorum; vigorem horum, non ignorabat illorum esse interitum. In eo igitur iam inde ab exordio suo tota fuit, vt orbem accenderet amore tam vtilium animis præsidiorum. idque egit priuatis congressibus, scriptis libris, rudium & vulgi per catecheses & conciones instructione, Sodalitates co-

Societas ad frequentem Sacramentorum vsum hortatur.

 gendo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

gendo, decenti sacrorum tractatione, assiduâque mysteriorum, quæ commendabat, administratione. At quo successu, Deus bone! quo nec maiorem sperare potuit Societas. Quantus vbique concursus? quoties impar numero fuit & est operosa Confessariorum sedulitas? Adeò in plerisque Societatis templis obsessa perpetuo quodam affluxu sacra illa videmus tribunalia; vt, si numerum spectes, inter solenniores anni dies & principem Festorum omnium vix appareat discrimen. Alacriùs multò atque ardentiùs scelera iam expiantur, quàm antè solebant committi: nihil iam menstruâ, nihil hebdomadariâ expiatione moribus receptum est magis: plurimi vix citiùs maculas contrahunt quàm eluunt. Neque verò sola Societatis templa, quæ communi pietati nullo modo sufficiunt; sed etiam Pastorum sacrorumque Ordinum eiusmodi exedras complures iam habent; in quibus aut nullæ, aut vna tantùm ante Societatis ortum conspiciebatur: & quorum Parochorum decessores vix vmquam nisi circa Festum Paschatis aures confitentibus dabant, & è quibus nonnulli (si fas est dicere) satagebant labore magis defungi, quàm conscientias ritè absoluere, suosque expedire magis quàm emendare; horum successores iam nullo non Festo Dominicoque die variis in vrbibus propemodum pœnitentium numero obruuntur, vti & Religiosi non pauci; quorum iam templa sacris sedilibus æquè instructa sunt ac nostra. An Societas nostra tanti fructus vel caussa sit vel occasio, aliorum esto iudicium: hoc certè constat, ante hanc natam, in illis templis, quæ nunc abundant numero Sacramenta frequentantium, solitudinem fuisse, tam eorum qui audirent peccata, quàm qui enuntiarent. Luculentum huius rei testimonium mihi suppeditat memoranda illa Cardinalis Baronij vox, breuis illa quidem, sed prolixam Societatis laudem complexa, cùm Societatis templum Anastasiam (non inani ad Constantinopolitanam illam basilicam allusione) appellare non dubitauit; propterea quòd Sacramentorum vsum, qui vita quædam est & anima Christianæ perfectionis, à sæculis iam multis intermortuum, videret in templo illo, velut prisco vigore recepto, felicissimè reuiuiscentem. An falli fortasse potuit vir ille summus in temporum ac ætatum discrimine diiudicando, qui non tantùm spirans quædam bibliotheca, & absolutissima erat historia superiorum sæculorum, sed etiam temporum ante conditam Societatem partem viderat? Quid verò ad commendandos Societatis labores illustrius, quid ad laudem excogitari poterat augustius? Trahant licet alij à Regnis debellatis cognomen, hic ab Africâ, ille ab Asiâ titulos sibi pariter & gloriam augeat; nullum sibi glorioſius contingere posse Societas meritò existimat, quàm à reductâ pietate cultuque diuino, & frequenti potissimùm Sacramentorum vsu resuscitato. Quod profectò tantò est præstantius quàm subacta Regna nomini inferere, quantò est homine dignius homines seruare quàm perdere; vrbibus & Regnis felicitatem perennem adferre, quàm per rapinas, incendia, populorum excidia inferre vastitatem; quantò denique naturæ est conuenientius, de genere humano benè mereri, quàm ex luctu & ruinis gentium crescere. Ceterùm, etsi tam magnifica Purpurati illius Patris vox poterat hîc omnium loco testimoniorum esse; quodque ille de

Frequentatio Sacramentorum, eiusque fructus.

Testimonia quædam de propagato per Societatem vsu Sacramentorum.

de Romano Societatis templo pronuntiauit, de omnibus eiusdem toto orbe templis pari iure possit affirmari (quia in omnibus pari felicitate saluberrimam hanc Ecclesiæ nascentis consuetudinem reuocauit;) ne tamen hic vnius tantùm sensus fuisse videatur, geminam huic proferre visum est Reuerendi Patris F. Hieronymi Romani, viri pietate & eruditione clarissimi, sententiam: qui agens de initiis Societatis in Ecclesiæ vtilitatem quàm strenuè tam vtiliter laborantis, Vno, inquit, momento mutata est tota Roma: quia isti amici Dei se dispergebant per vicos & plateas vrbis, vt cumulatiùs prodessent omnibus. Tunc incepit reuiuiscere antiqua deuotio primitiuæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam: tunc repleri templa populo ad conciones confluente. & plura in hanc sententiam de fructibus laborantis Societatis persequitur. Ceterùm in quo discrepat hic à Baronio testis, nisi quòd Baronius Græco vocabulo, alter aliis verbis idem prorsus dicat? nam qui hanc Anastasiam Baronij aut interpretaretur aut explicaret, quid aliud diceret, quàm quod alter ille vir eruditus, tunc incepisse reuiuiscere antiquum vsum ac religionem primitiuæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam? Sed quid ego testimonia colligo? quòd si vrbium singularum sensum exploremus, an non omnium hæc vna vox erit, quæ ante decem circiter annos ciuis Siluaducensis fuit, viri canitie & auctoritate venerabilis? Qui cùm videret ingentem ad sacra illa mysteria in templo nostro concursum; accedens ad quemdam è nostris sibi ignotum, Non possum, inquit, ô Pater, dissimulare gaudium quod intimis medullis percipio, dum video quantum hæc vrbs ab aduentu vestro sit mutata. antehac rarissimus erat Sacramentorum vsus; & si quis erat extra Paschales ferias, risui aliorum & cachinnis erat obnoxius: nunc nemo probus religioni sibi non ducit, si B. Virginis aliisque solennioribus Festis hæc mysteria non vsurpet. Ita ille de suæ vrbis facie in aliam mutatâ. Sed quæ toto orbe ciuitas est, in quâ quidem Societas sedem posuit, cuius non eadem vox sit, eademque sententia? quæ gens etiam tam remota atque barbara, apud quam Societas vnà cum Religione & Fide, tutissima hæc Religionis & Fidei munimenta ac præsidia neophytis frequentanda non persuaserit? Et in Æthiopiâ quidem sæpissimè post dies integros totas quoque noctes pietas ad confitendum concurrentium nostros peruigiles detinuit. Iapones digerendi in tempora & classes fuere, etiam dum tyranni rabies in eos sæuiret, non, ne numerus obseruaretur (qui celari non poterat) sed quia confluentium ipsa sibi obstabat multitudo, quæ accessum intercludebat postremis, prioribus regressum. Quid iam miremur, si in quibusdam Europæ locis perdius sæpè & pernox fuerit nostrorum in hoc pietatis officio labor, nec ad curanda corpora spatium dederit, nec à quibusdam antè sit intermissus quàm per morbum abruptus, cùm apud neophytos in ipsâ quoque barbariâ materiam æquè copiosam inuenerit?

Si iam quorumdam è Societate eximios feliceſque in hoc genere labores referre speciatim velim, immensum mihi campum aperiri video; sed in vnius indefesso ardore multorum studium adumbrasse sufficiet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficiet. Silueſter Landinus dum Silanum finitimaſque Ferrarienſi Florentinæque ditiones, multorumque Præſulum diœceſes, ipſis rogantibus, concionabundus luſtraret; ij erant ad confitendum concurſus, quocumque ille veniebat, vt referri videretur vbique perpetua quædam celebritas Maioris hebdomadis. In itineribus obſidebatur à populis, vt ipſis illicò præſtò eſſet: nonnullique in ſiluis montibuſque comprehenſum non priùs dimittebant, quàm enuntiantibus ſua peccata operam daret. Huiuſmodi laborum ac fructuum hiſtoriis ita exuberant Collegiorum Annales, vt iis ſæpè magnâ ex parte conſtent. Nec labore tam indefeſſo ſegnior fuit Societatis induſtria, vt labori reſponderet animarum vtilitas. Cùm enim deprehenderet multos numquam integrè eſſe confeſſos, multos numquam omnino, multos ſine animo à flagitiis abſtinendi; plurimùm laborauit explicando, docendo, publicè ac priuatim, vt, quod impetrabat à populis vt confiterentur, etiam efficeret, vt ritè neque vitio confiterentur. Idque potiſſimùm aſſecuta eſt commendando generalem vitæ omnis antè actæ confeſſionem: cuius etiam nomen ante natam Societatem vix erat notum in vulgus; nunc ita eius vſus fructuſque inualuit, vt nihil propemodum frequentius inculcent Societatis Annales, quàm viginti, triginta, quadraginta annorum, adeoque vitæ totius, confeſſiones ritè ſancteque repetitas; & quidem tam multas, vt quædam prouinciæ, quæ numerum notarunt, multa eiuſmodi confeſſionum millia vno anno recenſeant. Iaponica Prouincia tales refert plus decies mille inſtitutas; ex quo credibile eſt, ab vniuersâ ſimul Societate (cùm Prouincias numeret ſex & triginta) ſingulis annis centum facilè millia eiuſmodi conſcientiarum expiari. Qui fructus quàm immenſus eſt, quàm ſuo labore dignus, vnicâ illâ induſtriâ quotannis centum, & fortaſſe ampliùs, animarum millia è vitiorum ac dæmonum ſeruitute aſſeri in libertatem filiorum Dei? Quid ſi iam ceteros omnes labore ſuo expiatos recenſuiſſet, quot myriadas quotannis numeraret? quamquam exiguam illam putaret, nec zelo ſuo parem multitudinem, ſi numerare eam poſſet.

Confeſſionis generalis vſus à Societate commendatus.

CAPVT NONVM.

De ſolenni pietate diebus Antecineralibus, & menſtruâ Communione generali à Societate introductâ.

INnumeros, qui ex hac Sacramentorum frequentatione proueniunt, fructus in medium proferre poſſem: habet enim ad omne Chriſtianæ vitæ officium opportunitates ſingulares: nec vllam facilè in iis Chriſtianæ iuſtitiæ partem deſideres, qui identidem ad hos fontes ſalutis ac probitatis acceſſerint; nec vllam in eâ ciuitate publicam vitæ licentiam inuenias, in quâ frequens illè diuinorum myſteriorum vſus laudabili conſuetudine fuerit corroboratus. Neque enim vllum eſſe poteſt omnis ſanctitatis auctori cum vitiis & morum contagione commercium; nec locus eſt in illis pectoribus inferorum tenebris, quæ æternæ lucis radiis identidem colluſtrantur. Quare cùm hoc ſibi propoſitum

poſitum habeat Societas, vt virtutum ſtudia promoueat, vitiis bellum indicat, denique vt proſit quamplurimis; nihil mirum cuipiam videri debet, ſi hanc Chriſtianæ militiæ panopliam, hoc omnium malorum alexipharmacum, hoc denique miſeriarum omnium ſolatium, frequentem dico ſacroſanctæ Euchariſtiæ communionem, ſemper voluerit omnibus eſſe commendatiſſimam. Igitur dum in omnem Chriſtianæ Reipublicæ partem pro ſuo zelo excubat, & materiam exercendæ charitatis & induſtriæ vndecumque indagat; incurrit in oculos eius conſuetudo quædam pietati virtutique infeſtiſſima, & nomini Chriſtiano pudenda. Triduo illo quod ſolenne quadraginta dierum ieiunium antecedit, Chriſtiani videbantur paſſim à CHRISTO ſuo ad Bacchum palàm & apertè deficere. adeò, poſito pudore ſenſuque omni religionis, in omnem licentiam, crapulæ, comeſſationum, laſciuiæ, flagitiorum veluti furialibus acti tædis ſeſe effundebant; peruerſiſſimo more ſenſuque, cùm ex inſtante ieiunio, quod ad remedium ſcelerum ab Eccleſiâ ſanctiſſimè inſtitutum eſt, ſcelerum captarent anſam, & ad virtutem per flagitia ſeſe compararent; quaſi hæc ad illam gradum facerent. Meritò Societas tam auida ſalutis alienæ, huic Chriſtianorum veſaniæ ingemiſcebat, cùm videret ab iis vt pietati, ita flagitiis & impietati dies quoſdam deſtinatos, & quaſi conſecratos haberi. Peſſimè illam habebat, duraturos pietatis fructus in omnium animis produci non poſſe, quamdiu ſtata per annum tempora recurrerent, quibus effundi ac diſſipari debere videbantur qui fuerant longo labore collecti. Enimuerò quid magis erubeſcendum Chriſtianis, quàm dies apud illos agi, quibus pudet non eſſe impudentes, & nefas habetur nullum nefas admittere? Quid ieiunium animis prodeſſet, quos inueniret ſceleribus fœdatos, nec ante ieiunij finem ritè ſe purgaturos? quæ ſpes eſſet, Deum eiuſmodi ieiuniis propitiatum iri, quæ cum ſcelere inchoata fine ſcelere non peragerentur? Itaque Societas tantis acta ſtimulis contra nefariam illam licentiam, quantis ad illam cæci mortales ferebantur; palàm ſe communi huic furori multis in locis obiecit, non in templis, quæ tunc vacua erant, ſed in compitis vrbium ac plateis, arguendo, increpando bacchantium inſaniam. Gandiæ ſex è noſtris pridie Cinerum vertice ac pedibus nudi, longo fune è ceruicibus pendente, duo etiam nudata terga flagellis cruentantes, ceteri cum cruce & caluariâ in manibus, obire concionabundi celeberrimas vrbis vias. Ab aliis alia tentata; & quamquam non pœnitendo exæſtuantis licentiæ temperamento, in quibuſdam tamen vrbibus tantùm labori fructus reſpondit. Sed neque perpetuus hic fuit, neque conatu ſatis robuſto certatum eſt aduerſus impietatem longè lateque graſſantem, & quaſi iure ſuo iam dominantem. Quid igitur? cederétne Societas tanto tamque corroborato malo? ab vitiorum violentiâ ſuam vinci pateretur induſtriam? quæ nihil niſi maiorem Dei gloriam ſpectat, tam luculentam ab ipſis Chriſtianis plagam ſineret diuinæ gloriæ quotannis infligi? Ignoſci illi potuiſſet, ſi malum omnium pænè iudicio immedicabile non ſanaſſet: ſed veniam, quam alij facilè dabant, ipſa ſibi non dabat; vtpote quæ ſe tot propè ſcelerum ream crederet, quotquot non impediret. Cùm igi-

Bacchanalium profana conſuetudo:

huic ſe Societas opponit.

tur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Solennitatis diérum Antecineralium initium,

tur diu multumque in omnem se partem vbiuis gentium versasset; visum est tandem toto isto triduo solennem in templis suis precationem indicere, & omnibus quibus posset modis populi pietatem solicitare. Ac primùm quidem timebat ipsa vanum quoque hoc pietatis stratagema fore, nec alium laboris sui fructum quàm risum ludibriumque relaturam. templa quippe sua non adeunda, nisi ab iis qui animi caussâ spectatum venirent vacuitatem & solitudinem. adeò altas egerat radices inueteratum malum. Sed tanti erat, ludibrij se periculo exponere, quod CHRISTI caussâ non fugiendum sed appetendum est, ne aliquid intentatum relinqueret, quo spes esset effusum hunc impietatis triumphum vel nonnihil reprimi posse vel carpi. Primùm Sodales suos Parthenios haud ægrè induxit, vt modò per interualla singuli, modò simul ad templum conuenirent vniuersi. Hi aliquos præterea partim exemplo suo, partim verbis adduxere: quosdam exciuit rei nouitas; quæ cùm non displiceret, curiositatem vertit in religionem ac pietatem.

eorum solennitas Romæ hoc an. 1640.

Nec parum contulit ad excitandos animos, populique concursum prouocandum, augustissimus templorum ornatus, & quidem multis in vrbibus tam inusitatus, vt regiâ maiestate dignus haberetur. Vnicum hîc producam exemplum magnificentiæ Romanæ præsentis anni 1640. Certis enim nuntiis ad nos perlatum est, Sodales Parthenios primariæ Congregationis Assumptæ Virginis, vt ferijs Antecinerali-bus populum à profanâ licentiâ ad pietatem ac deuotionem auocarent, nouem florenorum millia in extemporaneam illius tridui solennitatem expendisse. Moles erecta sterit in templo Farnesiano Societatis IESV, ad honorandum sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, alta centum viginti palmos, lata octoginta, pulcherrimis statuis, imaginibus, historiis, emblematibus, ad stuporem exornata: quæ omnia cùm supra quatuor millia flammarum ac luminum illustrarent, nulla tamen flamma in oculos spectantium incurrebat. Hîc res diuina peracta est tantâ pompâ, & tam suaui Pontificiorum musicorum concentu, vt ad summam quæ in terris esse potest maiestatem nihil præter ipsius Summi Pontificis præsentiam requireretur. Rem diuinam faciebat Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus Alphonsus Gonzaga Archiepiscopus Rhodiensis: intererant Eminentissimi Cardinales numero septemdecim, omnesque propemodum Romanæ Curiæ Prælati. Quorum pietate excitati subinde alij, toto triduo superuenerunt Eminentissimi Cardinales quinque, Regumque omnium ac Principum Oratores: accesserunt præterea supplicabundi varij Religiosorum Ordines, omnesque totius Vrbis, quas vocant, Archiconfraternitates. Denique tanta fuit toto illo triduo promiscuæ multitudinis ad sacrosancta mysteria concursus, vt non profana Bacchanalia, sed cælestis Curiæ epulum celebrari videretur.

Delectatus huiusmodi Societatis sollertiâ Summus Pontifex Paulus V. petenti ante multos annos condonationem integram pœnarum omnibus qui illo triduo in Societatis templis ad mensam diuinam accederent, perbenignè eam concessit. Tum verò Societas hoc tam ingenti industriæ suæ auxilio freta, sperare cœpit quod hactenus optauc-

optauerat. Nec eam sua spes fefellit. tempore enim ipso pietati tam iniquo orationem acuente, tam efficaciter vbique gentium stimulauit auditorem suum, vt breui multis in vrbibus quidquid esset Religiosorum & Sacerdotum, præter Confessarios Societatis, excipiendis accurrentium confessionibus per eos dies vix sufficeret. Quàm pulchra erant spectacula, pro insanis bacchantium gregibus videre iam Curiones ex finitimis agris cum pagis integris, cum labaris & cruce, supplicabundos ad Societatis templa non sine pio cantu per vrbium vias accedere, ciues agrestium pietate stimulatos cateruatim accurrere, denique maiore iam studio templa, quàm comessationes antè celebrari. Nec in vno Regno, aut in Europâ tantùm, sed in reliquo terrarum orbe hoc pietatis incendium pari vehementiâ exarsit. Longum hîc esset referre ingentem numerum Sacramentis refectorum in variis Collegiis, agmina publicis flagellationibus sua & aliorum peccata vindicantium, aliaque immensæ pietatis edita passim signa. Nihil in Annalibus nostris frequentius, quàm Bacchanalia in Paschatis celebritatem hîc esse conuersa; illic triduo triginta, quadraginta, quinquaginta & ampliùs sacratum Hostiarum millia distributa; alibi totam ferè ciuitatem in templo nostro sacris se mysteriis refeciſſe; vbique aut penitus sublatam, aut magnâ ex parte compressam, pristinam illam & Christiano nomine infamem licentiam; caupones, chirurgos, & id genus hominum, quibus numquam benè est nisi dum quamplurimis est malè, conquestos de lucro sibi intercepto per intempestiuas Iesuitarum supplicationes. Quàm felix hæc, &, nisi orbis eam videret, incredibilis pessimæ consuetudinis mutatio? quis enim Bacchanalia iam esse sentit, nisi maioris vbique pietatis indicia? iam non vino, sed CHRISTI Sanguine passim se inebriant Christiani; nec immodicis epulis corpora distendunt, sed CHRISTI Corpore animas pascunt: pro insanis bacchantium per plateas clamoribus, templa gemitibus resonant ac piis suspiriis: pro impuris mimorum spectaculis piæ scenæ repræsentantur: pro theatris lasciuiæ, concionatorum suggestus frequentantur: denique plura iam expiantur scelera, quàm fieri consueuerant.

Fructus solennitatis diérum Antecineralium.

Communio generalis à Societate introducta.

Sed an tot laboribus tantoque fructu expleta est Societatis cupiditas? accensa est magis. Honesta videatur Philosopho vnius temporis auaritia; Societati vnius lucri, quod est animarum, pulchra videtur auaritia, numquam, vt sperat, minuenda, sed quæ cum ipso lucro maius semper incrementum accipiet. Videbat illa piam hanc consuetudinem Sacramenta frequentandi ab omnibus quidem iam probari, sed non perinde ab omnibus coli; aliquos Festis tantùm solenniotibus, quosdam rariùs, quosdam etiam annuo adhuc officio contentos, ad illa tam potentia salutis præsidia Ecclesiæ præcepto cogi magis, quàm ardore quodam amoris ferri. Ergo quæ optabat vt arderent omnes, aliquos adhuc frigere, nec tam multiplici plurimorum exemplo accendi, vehementer dolebat. Quid faceret? amor, qui magnitudinem suam indefessâ industriâ ferè probat, suggessit remedium quàm salubre tam efficax. vt nempe solenniore apparatu institueretur Synaxis menstrua, ad quam omnes inuitarentur, vtpote omnium caussâ celebrandam, quæque ideò

Universidad de Deusto
Biblioteca

Generalis vocaretur. Placuit pietatis sollertia Paulo V. Summo Pontifici, quam sibi à Societate propositam non tantùm vehementer probauit, sed etiam plenâ remissione pœnarum prolixè liberaliterque est prosecutus. Nec verò irrita fuit Societatis spes, nec Pontificis liberalitas. ingentem vbique ad Sacramenta concursum hæc publicæ illecebra pietatis excitat. Læta successu Societas, vt qui maximus erat, si fieri posset, maior esset maximo, inuitare ausa est ad sacram Hostiam illis diebus populo distribuendam Eminentissimos S. R. E. Cardinales; haud inani spe sibi pollicita, fore vt sacræ illius Purpuræ conspectus ad pium communis pietatis obsequium se demittentis, alterum esset, nec priore minùs potens, omnium ad cælestes epulas inuitamentum. Fecêre verò ac libenter quod rogabantur Eminentissimi Ecclesiæ Proceres; & hoc suo ministerio in immensum auxere numerum gestientium ex nobilissimis illis manibus æternæ salutis pignus accipere. Itaque dubium est, sítne ea celebritas vitalem cibum accipientium frequentiâ, an præbentium dignitate memorabilior. Quale enim spectaculum est, illa sacri Senatus decora ac insignia, illos Ecclesiæ Primores videre cum populi pietate certantes; cùm ex illis quatuor aliquando, aut quinque, diuersis eodem in templo locis, eodemque tempore, ad multas horas augustissimum mysterium tantâ animorum voluptate distribuunt, quantâ istud frequentiâ ac veneratione turbæ supplices accipiunt? Censa sunt Romæ vno in templo, vno die, modò sedecim, modò viginti, aliquando etiam triginta millia sacræ mensæ accumbentium. Hinc propagata in reliquum orbem terrarum pia consuetudo, eâdem illam commendante ac mirum in modum prouehente Pontificum gratiâ ac liberalitate, parem vbique pro populi modo ardorem inuenit atque concursum.

eam Romæ Cardinales promouent:

Neque hîc stetit pia Societatis industria, quæ semper in incremento est. Tangebat illam commiseratio animarum in purgantibus flammis veterum malorum pœnas pendentium, tantò digniorum ope atque subsidio, quantò & pœnæ sunt atrociores, & illarum reæ sibi minùs opitulari possunt. Itaque hac piâ Pontificis liberalitate ad earum subsidium vsa, magnum in animis hominum eisdem opitulandi desiderium accendit, effecitque pluribus locis vt hic sacer thesaurus nullâ viuorum iacturâ, quin etiam compendio, in defunctorum solatium atque vtilitatem totus cedat. Quantos vbique motus erga destitutas omni ope, tantisque in cruciatibus hærentes animas, concitat passim insita cunctis miseratio? hos tam sentit quisque quàm in aliis videt. Nihilominus hanc auget, quantum potest, Societas lugubri altarium ornatu, tabulis miserarum tormenta facilemque rationem illis succurrendi repræsentantibus, acribus exhortationibus, modis musicis ad luctum compositis, libellis editis, aliisque piis inuentis commiserationem vel prouocantibus vel augentibus. De populi concursu quid attinet dicere, cùm omnium vbique oculis pateat? nec tamen omnino silendum videtur, cùm omnium oculi itidem vt mens & cogitatio quouis locorum peregrinari non possint. Olisipone nuperrimè in æde Domus professæ Societatis IESV viginti quinque millia sacrarum Hostiarum vno eiusmodi die sunt distributa; alibi haud multò pauciores, alibi etiam fortasse

hæc animabus Purgatorij succurrit.

Communionis generalis frequentia.

fortasse plures, pro vrbium & populi modo: de quibus, nisi de Olisiponensibus, nihil dum certi accepimus, nisi in plerisque multarum Prouinciarum Collegiis operam Confessariorum imparem esse multitudini confitentium. Belgæ quidem numeros illos non æquamus, quia vrbes pleræque non tam frequentes sunt incolis, quos assidua iam tot annis bella haud parum carpsere: Antuerpiæ tamen in æde nostrâ ad sacram Synaxim accedunt vno eiusmodi die facilè sex septémve millia, nec pauciores Bruxellæ; plures vtrobique futuri, si maiorem templa caperent turbam.

Iam de fructuum vbertate ex hoc mysteriorum frequentato vsu quid opus est verbis? potéstne fecundus ager sæpè purgari, & sementis nihilominùs lolio & tribulis obrui? potéstne sæpè aut riuorum scatebris aut tempestiuis imbribus rigari, & non ridere lætissimâ messe? potéstne culta vitis solaribus radiis frequenter foueri, nec racemis exuberare? Vt enim vulgares fructus omittam, pecuniarum & famæ magnas restitutiones, sopita dissidia iam ad ferrum & mutuas cædes spectantia, concubinas amandatas, & id genus alia infinita; quoties casti adolescentes hoc præsidio armati, palliis etiam relictis in impudicarum mulierum manibus, veluti alteri Iosephi, blandam hostem fugiendo vicere? quoties puellæ ferrum maluerunt iugulo excipere, quàm aurum flagitij pretium? Quid, quòd nonnemo ex lasciuis istis pudicitiæ insidiatoribus puellæ à se diu multumque frustrà ad facinus solicitatæ, cùm rogasset vbinam confiteretur, illaque respondisset, Vni è Societatis Patribus; tum is desperato sceleris successu, subiecerit: Numquam tibi molestus fuissem, si id antè sciuissem; nec enim ignorassem frustrà me verba perdere. Quoties alij operosissimè virginibus persuadere conati sunt, ne nostris rotes confiterentur, eo tantùm animo, vt libidinum suarum repagulum amouerent? Sed quid ego eximios fructus studiosiùs colligam, cùm nullus sit maior ipso cælestium mysteriorum vsu? Quid enim aliud est crebra confessio, quàm assidua sui cum peccati malæque consuetudinis exsecratione correctio? quid aliud Eucharistia, quàm vinum germinans virgines? quàm germen vitæ in lætissimam succrescens æternitatem? quàm purissimi amoris exæstuans flamma, nouo semper nouoque fese alens pabulo? Quo amore vt nihil est excellentius, nihil diuinius, ita nullus ex Eucharistiâ fructus manare potest ipsâ maior, quæ amoris inexhaustus fons est, & perennis scaturigo; imò tota aliud nihil est, quàm amor.

Communionis generalis fructus.

Ann. 1609.

CAPVT DECIMVM.

De Exercitiis spiritualibus à S. Ignatio acceptis, & ingenti eorum fructu.

IN rerum naturâ non pauca sunt quæ vim ac virtutem admirandam habent; sed latentem & occultam, ipsoque adeò oculos fallentem. Quis tantum ignis inesse credat piperi aut zingiberi, si exteriori specie vim ac naturam eius metiatur? quis ex minutâ glande vastis diffunden-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam ramis arborem, truncumque in immanes trabes suffecturum sibi promittat? Magnes ferrum occultâ vi rapit ad sese; nitratus puluis, fulminis in morem momento accensus, intorquet globos ferreos mœnia & vrbes solo æquaturos. Ita frequenter natura vim suam dissimulat, lacessita virtutem ingentem exerit. Talis virtus, tametsi primâ fronte non appareat, inest & Exercitiis spiritualibus, quæ S. Ignatius à Deo edoctus, iuuante ac dirigente Deiparâ, ex oraculis historiisque sacris, & sanctorum Patrum doctrinâ, conscripsit. Quæ in eiusmodi ordinem digessit, quo nihil ad animos permouendos penitusque flectendos aptius, nihil efficacius videtur excogitari posse. Fuit is libellus primum Societatis Opus quod lucem adspexit, felix auspicium tantorum Operum ab illâ deinceps magno Ecclesiæ bono euulgatorum. Nimirum debebatur illa gloria eius Auctori, vt, quemadmodum sanctitatis & virtutis, ita etiam magisterij cælestis, & scriptorum famâ ac laude inter Socios Dux esset & Princeps: tantò maior omnibus, quantò maximis apparere conatus est minor. Magna quidem est vis, magna laus doctrinæ, quam Suarez, Vasquez, Salmeron, aliique tam vastâ tot Operum mole numquam satis potuerunt complecti. Ingens Fabri, Canisij, Augerij feruor in reducendis ad Ecclesiam errantibus; efficax ardor in reuocandis ad mentem sceleratis hominibus; felix sollertia in moribus Christiano dignis efformandis: sed, si suus veritati locus sit, hæc omnia libello illo suo complexus est Ignatius: ex quo, tamquam vberrimo quodam fonte, riuuli isti fluxere. Vastissima sint licet flumina, fonti tamen originem suam debent, & perennes aquas; quantumuis ille cum amnibus suis comparatus, paruus videatur. Ignatij libellus mole quidem perexiguus, dictione planus & facilis est: quem si non gustes, si in tuum succum non vertas, neque artis, neque ingenij, neque doctrinæ singularis, fortassis etiam contemptu magis quàm laude videbitur dignus; sed interiore gustatu perceptus, acer est, potens est, virtutisque tantæ, vt nullum animorum languorem non erigat, nullam duritiem non frangat. Laboraret hîc Societatis fides, si sola tantum huic libello tribueret: quæ ne suspecta cuiquam sit, aliorum testimoniis hanc placet adstruere, quos nec affectus egit transuersos, nec nisi quod experti sunt asseuerant. Ludouicus Strada, è D. Bernardi Familiâ vir in primis celeber, cùm libelli huius diuinam vim sensu ipse suo percepisset, in eius laudem erumpens, *Tirocinium est*, inquit, *toti humano generi institutum.* Cuius quidem testimonij hæc esse videtur sententia, quemadmodum Religioli Ordines sua habent gymnasia, in quibus Tirones ad vitæ susceptæ formam exercentur, & finguntur; ita non vnius tantùm familiæ alumnos, sed vniuersum hominum genus, & in suo quemque vitæ instituto, ad exactam Christianæ legis disciplinam Exercitationibus à S. Ignatio inuentis aptissimè erudiri posse. Bartholomæus Torres, Canariensis Præsul, spiritu quem ex hoc libello hauserat plenus, *Vtinam*, inquit, *quanti est ille thesaurus, tanti æstimare possemus! Deum testor, triginta annis quibus versor in studiis sapientiæ, & permultis annis quibus Theologiam doceo, numquam ad meam vtilitatem didicisse tantum, quantum me paucis diebus docuerunt Exercitia. Illa ad docendum referebam, hæc ad agendum:*

Vis & energia Exercitiorum S. P. Ignatij.

Illustrium virorum de Exercitiis iudicia.

dum: quæ inter immane quantum est interuallum. Vidi homines doctos qui Exercitiorum res, cùm tam claræ Catholicæque sint, ex Euangelio sanctisque Doctoribus depromptæ, intelligere non possent; quas tamen qui ad vsum referunt, nullo negotio intelligunt. Permultis ego & Religiosis & secularibus persuasi vt ea susciperent: nec quemquam noui, qui non magnum inde fructum retulerit, palamque prædicauerit, se nihil omnino è rebus mortalibus voluisse iis antelatum. Potestne vel luculentiùs ad laudem, vel certiùs ad fidem Exercitiorum præstantia commendari? Nimirum mandere oportet aromata, vt eorum calorem vigoremque persentiscas. Electrum paleas trahit, sed iners est & ignauo simile, nisi priùs confricetur. Ita rerum naturalium, ita libelli huius occultam arcanamque vim, vsus ipse lacessendo ac velut irritando prodit. Quid verò Ludouicus Granatensis, præclarum illud Ordinis Prædicatorum lumen, cuius conciones & scripta omnia eximiam quamdam pietatem spirant, legentibusque afflant, quàm exaggeratâ laude libellum hunc ornat? *Tantum doctrinæ spiritualis*, inquit, *à documentis & Exercitiis illis hausi, vt vita tota non sufficiat scribendo illa, quæ in illis Deus mihi aperuit.* Mancius S. Theologiæ Doctor, vt eiusdem cum Ludouico Ordinis, ita sententiæ sensusque. *Plurìs facio*, inquit, *Theologiam Patrìs Villanouæ* (impendebat se ille tradendis Compluti Exercitiis) *quàm omnium simul Doctorum.* Vt verò plurimos silentio præteream è celeberrimis toto orbe sapientiæ virtutisque famâ hominibus, qui manibus pedibusque (vt dicitur) in eamdem sententiam iuerunt, quorum vel nomina recensere longum esset; Carolum tamen Cardinalem Borromæum, ipsiusque Sedis Apostolicæ vel Oratores vel Præsides, nefas sit omittere. Quid igitur sanctus ille Mediolanensis Archiepiscopus de hoc libello censuit? Cùm Dux Mantuanus eius bibliothecam viseret, mirificeque laudaret, conuersus ad illum Carolus; *Paruulum*, inquit, *in pulpito libellum habeo, è quo plus haurio, quàm è reliquâ bibliothecâ, quia nempe puriùs & plenìùs, tamquam ex ipso fonte.* Quid verò ipsum Ecclesiæ caput, cuius testimonia veluti cælestia quædam sunt oracula? an hunc libellum nosse potuit, & non laudare? Paulus hoc nomine Tertius, cui certè Societatem IESV notam perspectamque esse oportuit, cùm visum ipsi fuerit & Spiritui sancto eam & approbare & humano generi commendare, hanc de Exercitiis S. Ignatij sententiam pronuntiat: *Plena sunt*, inquit, *Exercitia illa pietate & sanctitate, ad ædificationem & spiritualem profectum valdè vtilia & salubria. Maximum verò adiumentum attulerunt ad fructus vberes, quos Ignatius eiusque Societas in Ecclesiâ Dei vbique gentium producere non cessat.* Ita Pontifex Optimus Maximus latentem hunc thesaurum æstimauit sub ipsius originem Societatis. Sed vsus vetustate ac tempore corroboratus, magis magisque occultam rerum indolem ac naturam solet aperire. Iuuat igitur audire Nicolaum Zambeccarum, qui ea quæ à tot tamque incorruptis testibus acceperat, apud Gregorium XV. in Consistorio retulit. *Ignatius*, inquit, *non solùm opportunis monitis atque adhortationibus ad meliorem frugem traducere conabatur omnes; sed etiam libello de fructuosâ orandi ratione, ex iis quæ magisterio diuino didicerat, excolere nonnullos, atque ad studium virtutis incitare cœpit.* Atque hic est ille Exercitiorum spiritualium

Mantiquez de Exercit.

In bullâ Pauli III. datâ ann. 1548.

In processu Canonizat. S. Ignatij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tualium libellus: qui Summorum Pontificum testimonio probatus commendatusque: quem tam consentiens laus bonorum, & incorrupta sincerè iudicantium vox, tamquam imago virtuti eius resonans, longè lateque celebrauit: qui tam multos è vitiorum cœno extraxit, tot alumnis nouis Religiosos Ordines amplificauit, tam multis Religiosorum Familiis disciplinæ veteris amorem curamque restituit: vt meritò à Summo Pontifice numeretur inter auxilia & robora quæ Deus Reipublicæ Christianæ hoc deploratissimo tempore submisit. Sed generositatem seminis nemo nouerit, nisi qui fructus ab illo productos aut gustauerit, aut propiùs saltem adspexerit. Audiuimus virorum grauissimorum sententiam: quorum auctoritati quidem incorruptoque iudicio cordatissimus quisque haud grauatè cedit; nemo tamen satis vmquam capiet aut assequetur, quid sit causæ cur documentis istis quasi cælestibus & humanâ sapientiâ maioribus tantum tribuant; cur eam tam certam appellent viam rationemque efficacem animos à peccandi licentiâ ad amorem virtutis traducendi; cur iter quod ab Exercitiis monstratur, breue censeant & expeditum ad absolutam consummatamque virtutem; cur artem vocent quæ dissolutos homines subitò vertat in sanctos: hæc, inquam, nemo vmquam capiet, nisi certis documentis ac reipsâ quodammodò id illi constet.

Fructus admirandi Exercitiorum. Hist. Societ. p.1,l.1.n.71.

Rem igitur ipsam clarissimaque experimenta in medium adducamus. Sacerdotem scenicum, populi publicum offendiculum, cælestis hæc Exercitatio ita permutauit, vt, iniecto ceruicibus fune, in sugestum adscenderit, & à frequentissimâ multitudine veniam indignæ Sacerdote leuitatis petierit, tam ardenter, vt excusserit illicò lacrymas populo, cui solitus fuerat risus & cachinnos mouere. Messanæ adolescens nobilis, quem nec durissima in triremibus inter mancipiorum fæces seruitus flectere potuerat; his præsidiis adhibitis, indomitam ferociam subitò vertit in suauissimam animi mansuetudinem, intractabilem ingenij duritiem in commodissimos mores. Hæc ars odia grauissima, quæque non nisi partium exitiis videbantur exstinguenda, tum publica, tum priuata, repentè composuit. Hæc magos, hæreticos, Iudæos, pertinacissimum hominum genus, blandâ vi inflexit, Christoque subiecit. Hæc auaros, iracundos, luxui ac libidini perditissimè deditos, in alios prorsus homines suique dissimillimos repentè mutauit. Vnde verò nisi ex cælesti hoc fomite conceperunt ignem, quem toto orbe sparserunt primi illi Ignatij comites, & qui primis successerunt, tamquam Apostolis discipuli, & qui ab his propagati in hæc vsque tempora flammas à maioribus haustas fouere constantissimè pergunt? Hoc experimento Tironum suorum indolem, animos, robur Societas potissimùm explorat: haud secùs quàm aquila pullorum suorum aciem ad solis radios tentat. Atque vt à Societate digrediar, hac in primis cælesti industriâ diuinâque arte plurimùm adiuti S. Carolus Borromæus & S. Teresia, vitam auspicati sunt sanctiorem: iisdem præsidiis institutum cursum feliciter tenuere: iisdem se ad vltimum vitæ terminum felicissimè compararunt. Nec minùs feliciter religiosissima illa Carmelitarum in Belgio seu fundatrix seu propagatrix Anna à S. Bartholo-

In Vitâ S. Ignatij, auctore Andreâ Lucâ, l.5.cap.25. & 26.

tholomæo illam vitæ morumque sanctimoniam, toti Belgio notam, hoc remedio vel fouit vel plurimùm auxit.

Post hæc sanctitatis lumina in medium producta, nemo iam mirabitur, sapientissimum illum apud Sinas neophytum Paulum, cuius vnius humeris tota res Christiana tam diu illic incubuit, horum vsum Exercitiorum apud gentem illam cultissimam ac litteratissimam induxisse: nemo Gasparem Contarenum suâ libellum hunc manu descripsisse, eumdemque ab heredibus eius solicitè seruari, nec secùs quàm ingentem thesaurum, vti reuerà est, in pretio haberi: nemo Ioannem Cochlæum, hæreticorum in Germaniâ malleum, iis excultum, quotquot potuit ad eamdem felicitatem inuitasse. Ipse verò Ignatius latentis in hoc libello virtutis optimè conscius, non minùs eius approbationem quàm multarum salutem animarum in votis habuit. Eius vsum M. Mionę, cui plurimum debebat, vt gratus esset, impensè commendauit: virisque grauissimis hanc meditandi methodum tradidit. Quid, quòd Ludouicus Blosius Lætiensis Abbas, vir insigni vitæ sanctimoniâ illustris, vt sibi ita & suis eâdem prodesse voluerit? Quid, quòd Abbates S. Bertini & Aquicinctinus his instructi, in tantum repentè summarum virtutum simul & Societatis amorem exarserint, vt huic (quò pluribus ita prodesset) alter Audomari, alter Duaci, Collegium & templum à fundamentis extruxerint, & dote non exiguâ locupletarint? Nullum inueniam exitum, si vel obiter his similia perstringam.

Sed quid tam sanctum est atque diuinum, quod vel impietas non damnet, vel temeritas non carpat? Incredibile dictu est quàm furiosè libellum illum inuaserint hæretici (magno sanè singularis præstantiæ ac fructus argumento) quibus se in Germaniâ Gretserus opposuit, in Galliâ Richeomius. Sed mirandum est, à Catholicis quibusdam diuinum illud Opusculum aut in crimen aut in contemptum vocari potuisse. Enimuerò excusari non potest leuitas ista culpantium quod ignorant. Minùs ferenda est calumnia, quæ quod videt damnari non posse, fictis criminationibus velut turpi laruâ studet inuoluere. Sed hæc nequitia non ita obducta est, vt non statim ad primum veritatis radium euanescat, seque ipsa interimat. Sparserat hæc Conimbricæ in vulgus, iis qui se apud Patres Societatis exercerent, spectra nescio quæ & visa obiici. Calumniæ fidem adstruebat, quam detrahere debuerat, vt repentina ita ingens & crebra morum mutatio. Denique adeò inualuit hæc fabula, vt Cardinalis Henricus fidei Quæsitor de re totâ cognoscendum censuerit. Hoc dum eius imperio dissimulanter facit Iacobus de Murciâ Academiæ Rector, Fratresque nostros de obiectis visis legitimè interrogat, vnus apertè fatetur se visa vidisse, & quidem feralia atque horrenda. Et quænam illa? inquit Rector, simulque Scribam admonet, vt quæ narrarentur exciperet. Ille verò, Memetipsum, inquit, vidi, quem numquam antè satis perspexeram, monstrum sanè tetrum, quo turpius mihique magis timendum numquam vidi. Hoc responsum ab ipsâ veritate facetè petitum, calumniam potentiùs discussit, quàm fortasse potuisset studiosa defensio; & compendio quodam rudem Exercitiorum imaginem ac laudem amplectens, calumniam suo veluti telo confecit.

Exercitiâ frustrà oppugnata. Hist. Soc. par.1.l.5.

Super-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Argumentum Exercitiorum:

Superest nunc, vt quid sint, vnde ortum ducant, quâ ratione obeunda, quibus, & quando, & cur tradenda sint hæc Exercitia, paulò accuratiùs explicemus. Quorum tale est argumentum. Ante omnia, veluti auspicium & fundamentum vitæ sanctioris, proponunt finem, in quem homo est conditus, attento & quieto animo considerandum: quâ ratione affici oporteat rebus ceteris quæ hominis caussâ sunt procreatæ: quid ordinem hunc pulcherrimum inuerterit. peccatum nempe, quod vnum non minùs nobilissimas illas in cælo mentes, quàm genus humanum perdidit vniuersum. In oppositam igitur virtutis viam tantò enitendum est ardentiùs, quò magis ab extremo interitu abhorrere debet quicumque aliquâ sui miseratione tangitur. Virtutem hanc nullâ re æquè ac CHRISTI præeuntis ad vitam Ducis exemplo acui; vtpote quod attentiùs consideratum vel ignauiam ipsam inflammare tantoperè possit, vt arduum illud iter non minùs iam affectet quàm priùs fugiebat. Tandem animum difficultatum victorem, velut exsuperato montis ardui iugo, in intimam cum Deo coniunctionem deducunt, & castissimi amoris dulcedine penitus penituſque perfusum, quadam beatitudinis propinquæ suauitate, quam ex certâ eius spe prælibat, iucundissimè reficiunt. Atque tres illas ab omnibus celebratas vias, quæ ducunt ad summum virtutis apicem, libellus hic recludit. Purgandæ menti insistit per varios in se ipsum inquirendi modos: per altiùs repetitam peccatorum confessionem, perque conuenientes maximè aptasque commentationes id agit primùm, vt flagitiorum turpitudine & sarcinâ liberetur animus, tum vt perturbationibus (quibus velut æstu ventoque iactata nauis in diuersa rapitur) vacuus velut in tranquillo diuinæ vocis susurros audiat. Sic purgatum cælesti luce contendit illustrare, tenebris discussis, quas auido iam virtutis frequenter offundit error. Hîc primùm ad diuinarum legum obseruationem, inde ad Euangelicam consiliorum perfectionem, tum ad iniurias, ignominiam, dolores, vulnera, mortem, si CHRISTI gloria & obsequium id exigant, generosè subeunda, mentem armat, & quasi facibus quibusdam ardentibus inflammat. Ex his vt consequens est, perfectum tradit intimæ cum Deo coniunctionis modum: nam vagatus per omnia gaudij, pacis & spei incitamenta, Deum vbique præsentem admirari docet ac diligere. Addit denique tum ad detegendas hostis nostri fraudes documenta vtilissima, tum ad inanis gloriæ (quam rectè in portu naufragium dixere nonnulli) arcendum periculum. Nam quemadmodum ex arduo in præceps despicienti ipsa nonnumquam altitudo tenebras offundit, quibus iter oculosque obcæcantibus procliuis est ruina: ita non rarò virtutum suarum eminentiam circumspicienti diuitiæ ipsæ inopiam creant. Atque hæc aurei libelli quædam synopsis est, sed mutila: nam latentem in eo vim nec volumina ingentia satis explicent, neque inexperto magis demonstrent efficaciam arcanamque huius Opusculi virtutem, quàm oratio dulcedinem mellis ei qui id numquam sensu gustuque percepit.

deducunt per viam purgatiuam, illuminatiuam, vnitiuam ad Deum.

Modus obeundi Exercitia.

Vt autem cum sperato fructu obeantur hæc Exercitia, requirunt in primis secessum & solitudinem, vt animus à publico, ab amicis, adeoque

que domesticis remotus, curarumque immunis, &, quantum fieri potest, etiam immemor, in sese abeat, totusque sibi & Deo vacet. Solet enim suos in solitudinem Deus abducere, vt, silente rerum vulgique strepitu, exaudiri ab illis possit. Tum verò sancta iis iniicit desideria, lacrymas elicit absque teste copiosiùs; tunc animo se dulciùs insinuat, ac denique toto numine illabitur. Hîc homo sese habere incipit, qui cùm se rebus gerendis tradidisset, sibi ipsi eripuerat; cùm ceteris seruiret, sibi vni deerat, quàm aliorum studiosus, tam negligens sui. Vox ergo Numinis non auditur in foro, non percipitur in publico; odit turbam, solitudinem amat.

Quoniam autem recti specie sæpè blanditur error; quicumque in hanc solitudinem se recipit, ductore opus habet, cui sensus omnes arcanosque animi motus aperiat; à quo, quid quóve tempore agendum sit omittendúmve, cognoscat. Ita dum Georgius Radziuillius Cardinalis Vilnæ Episcopus cum fratre Stanislao in villam Iulij III. secessit, vt his meditationibus animum exercerent; vtrumque iussu Gregorij XIII. direxit Achilles Gagliardus: eo successu, vt reduces in Poloniam fructum quem hauserant, per omne Regnum diffunderent: Cardinalis enim in hæreticorum conuersionem acriter incubuit, Stanislaus in mores sibi subiectorum ad omnem honestatem conformandos. Vt autem illis Procetibus, ita cuilibet alteri, non sine directore hæc Exercitia traduntur. Quippe non solet diuina Sapientia homines nisi per homines erudire. Non me fugit, Ignatium, cùm neque litteratus esset, neque ante ipsum exstaret hæc spiritum exercendi methodus, diuinitus hanc artem edoctum fuisse, non sine Deiparæ benignâ ope: sed paucis ea felicitas obtingit, nec ferè nisi illis qui ad res ingentes & inusitatas diuino consilio destinantur.

Quibus Exercitia tradenda: potissimùm deliberantibus de vitæ statu eligendo.

Porrò tradenda sunt omnibus quibus limatius est ingenium, aut saltem politioris disciplinæ capax; iis præsertim qui de ineundo vitæ genere deliberant, vt in his ab omni perturbatione liberi, de vitâ futurâ statuant, quod numquam statuisse pœniteat. Hoc verò quantum est? Ineunte adolescentiâ, inquit Tullius, cùm inest maxima imbecillitas consilij, tum id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit, quod maximè adamauit. Itaque antè implicatur certo aliquo genere cursuque viuendi, quàm potuit quid optimum sit iudicare. Nimirum sequitur hæc ætas passim ouium ritu, auferrique se sinit quà vocat aut inconsultus animi impetus, aut maiorum exemplum, aut multitudo deterioribus ferè consentiens; it denique quà itur, non quà eundum est. Ignatius verò cùm perspiceret, quanti esset momenti certum aliquod vitæ genus maturo sibi consilio designare, ne infeliciter de eo deliberaretur, quod semel tantùm statuendum est, & in quo summa maximi omnium discriminis vertitur; eumque videret ex vulgi iudicio vitam plerosque instituere, hoc est (vt verbo dicam) à recto cursu aberrare, cùm posteriores quasi per caliginem vestigia premunt priorum, & de re omnium maximâ casu non ratione decernunt; ideò sollertem felicemque adhibuit curam, vt quisque horum ope Exercitiorum sic de vitæ summâ constitueret, vt Deum velle, sibique potissimùm expedire censeret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ quidem deliberatio tam est necessaria, vt sine eâ felix vitæ cursus teneri ægrè admodum possit. Quum enim imaginem exprimet, qui paratos colores illinit priùs tabulæ, quàm quid velit pingere secum ipse statuerit? Quis prædam figet, qui sagittam mittens in auras ignorat quò arcum dirigat? Quem ventum optet nauta, aut quò cursum flectat aut vela vertat, qui nesciat quem in portum tendat? Qui verò post maturam deliberationem statuit quem se esse velit, is in vitæ perenni quodam feliciq́ue cursu constare sibi potest, & nullo in officio claudicare. Quæ deliberatio ne temerè suscipiatur, ante omnia expurgandus est noxis animus, ac dein exuendus omni inclinatione, quæ in hanc potiùs quàm in illam propendeat rerum creatarum, ne vlla animi perturbatio aut rectæ rationi obstrepat, aut voci diuinæ. Ac tum demum de vitæ genere deliberandum, cùm sine erroris periculo decerni potest, simulq́ue prospici possunt & procurari idonea virtutum auxilia, ad vitæ iam deliberatæ stadium inoffenso pede decurrendum.

Alij fines cur Exercitia obtenda.

Neque verò hæc Exercitia ad eligendum vitæ genus tantùm sunt adhibenda: nam mirè etiam valent ad conformandos mores, appetitionesq́ue sedandas, ad retinendam in præclaris animi nostri decretis institutisq́ue constantiam, ad quamcumque demum vitæ semel susceptæ disciplinam Christianè colendam. Testes sunt infiniti toto orbe, qui ea non minori suâ voluptate quàm fructu sunt experti. Sed vnus

Ann. 1601.

sit instar omnium Augustinus Caruajalius, Augustiniani Ordinis Theologus. Is cùm Indiam Occidentis peragrasset, & in Hispaniâ variis muneribus cum laude perfunctus esset, Italiæ quoque Cœnobia sui Ordinis iussu Summi Pontificis visitasset; Bononiam tandem ab eodem Pontifice Visitator Apostolicus missus ad D. Iacobi Cœnobium in veterem disciplinam restituendum, non aliis id præsidiis facere aggressus est, quàm piis his Societatis commentationibus: quibus ipse cùm per mensem se exercuisset, testatus est candidè, se, quamdiu in Religione vixisset, rationem aliquam, quâ rectissimè incederet, semper optasse, eamq́ue nunc demum, cùm in hæc S. Ignatij Exercitia incidisset, inuenisse. Quæ quidem ille auidissimè hausta, atque in intimum demissa pectus, tanti fecit, vt in iis verè diuinum aliquid inesse apertè diceret: eaq́ue deinceps in alios eò libentiùs deriuauit, quò ipse aut diutiùs quæsiuit, aut seriùs inuenit.

Quando Exercitia adhibenda.

Sed quando hæc potissimùm animi tam certa auxilia sunt adhibenda? Societas quidem singulis annis suorum animos hac cælesti ope restaurat. quam Societatis consuetudinem alij non pauci ex omni ordine tam sacro quàm politico æmulantur. Tum verò etiam adhibentur vtilissimè, cùm parandus est animus ad arduum aliquod & publicum munus. Sic opportunas ab his vires sæpè petierunt Episcopi, onus illud Angelicis humeris formidandum subituri: quas cùm magno suo suorumq́ue bono corroborari sensissent, ex iis non pauci nullos deinceps statuerunt Sacris initiare, nisi cælesti hoc præsidio ad dignissimum illud Christianæ Religionis munus antè comparatos. Tunc etiam opportunè suscipiuntur hæ Exercitationes, cùm animus obruitur negotiis, sibiq́ue subductus in rebus alienis totus est, vt sibi se nonnihil reddat, agatq́ue etiam

etiam negotium suum omnium grauissimum & maximum. Rursus tunc opportunæ sunt, cùm languet aut æger est, vt hinc medicinam petat; cum difficilis obscurusq́ue nodus soluendus, vt cælestem hinc lucem hauriat; cùm oppugnatur, vixq́ue apparet effugium periculi, vt opem hinc atque præsidium accersat: denique cùm malum quodlibet infestum experitur, in his tam præsens siue solatium inuenit, siue remedium, vt vel experimento suo fateri cogatur, hæc S. Ignatij Exercitia (quod multorum sermone percrebuit) opus esse humano maius, & nobilissimum æternæ mentis inuentum. Nunc quibus in proximum Societatis charitas præcipuè elucet, erga pauperes afflictosq́ue studia paucis delibemus.

CAPVT VNDECIMVM.

De Societatis erga pauperes morbis, peste, vinculis afflictos charitate.

Amor Societatis erga proximum.

CArò constat mortalibus scire an amentur: nisi infelices sint, id scire vix possunt. vsque adeò nulla sinceri amoris exploratrix certior est, quàm calamitas. Amat Societas proximum suum; idq́ue & in gymnasiis & in pulpitis illum erudiendo ad salutem, satis docet: sed nusquam manifestiùs quàm in publicis valetudinariis, pauperum tuguriis, & reorum custodiis; vbi miseris præstò est, vt eorum calamitatem soletur ac leuet. Et quidni præstò sit, cùm IESVM sequatur Ducem, qui suum erga homines amorem subleuandis afflictorum ærumnis præcipuè commendauit; quemq́ue in captiuis vinctum, in ægris languentem, in mœstis dolentem solari se & leuare non ignorat? Hoc est cur egenorum casas, carcerum pædorem, nosocomiorum graueolentiam in deliciis habeat. hoc est cur nec vlcerum sanies, nec contagionis virus, nec reorum squallor, nauseam illi aut horrorem moueant. An auarus adamantem aut pyropum aut monile in cloacâ aut fimeto inuentum ob adhærescentes sordes non negligeret, Societas animam sanguinis diuini pretium, imò IESVM suum quem in hac agnoscit, quia pædore & squallore obsitum, auersabitur? IESVM suum aut in calamitate aut in periculo destituet? Hoc facere si posset, & morbis ipsis inclementior, & vinculorum ferro durior, nec Societas IESV esset. Quare meritò ab hoc velut tirocinio nouam militiam auspicatus est Ignatius. Speluncam insedit propter Manresæ portas. Hinc quotidie in vrbem egressus, stipem ostiatim mendicissimè corrogabat, quam deinde in pauperes diuideret. Tum conuocatos spe factâ cibariorum quæ mendicauerat, primis Religionis elementis imbuere. intereà illorum ineptias & æquo & benigno ferre animo, amoriq́ue erga illos suo diligentissimè seruire. hinc ad ægros in S. Luciæ valetudinario se conferre, illos solari, illorum commodis vacare, lectos sternere, dum commouendi, mollissimè tractare: corpora plagis & vulneribus deformata arctè complecti, vtq́ue & se vinceret, amorisq́ue quo æstuabat ingentem vim non dissimularet, ipsa vulnera, quamuis fœda & putria, & osculari, & lambere,

S. Ignatij erga pauperes & infirmos studium. And. Luc. l. 1. c. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bere, & ex iis ſtillantem ſaniem non rarò ore excipere atque exſugere. tum verò eorum animis medicinam facere tantò ſolicitiùs, quò præſentiore opus erat remedio, morbusque magis vrgeret. Reluctabatur quandoque vel inuito natura, cùm ille ſic ſecum: *Itáne verò iam à fratre abalienaris faſtidio? vbi ille eſt hominum amor & dilectio, quæ tam ſtudioſè foues? nónne pauper ille eiuſdem tecum eſt carnis & ſanguinis, & eodem* CHRISTI *ſanguine redemptus? Tibi, eſca vermium, tibi, ſcaturigo fœdiſſima ſtercorum, horrorem incutiet frater? nónne in paupere iſto eſt* CHRISTVS? *nónne in plagis iſtis* CHRISTI *agnoſcis vulnera? non ſic, non profectò feres impunè.* Tum quæſito illo, quo toto valetudinario non erat tetrior & inquinatior, fœdis vlceribus non tantùm oculos naresque paſcere, ſed & os & labia purulentis plagis applicita tamdiu affixaque tenere, donec omnis horror & nauſea ceſſaſſent, & neque malcolentiam ampliùs neque putredinem perſentiſceret. Heroicos Ducis ſui animos imitari Socij, dum Venetiis idoneam tempeſtatem opperiébantur nauigandi in Palæſtinam, vbi ab Ignatio in celeberrima duo vrbis valetudinaria bipertiti, ipſo auctore, quà miſericordiæ officiis quà ægrotorum conſcientiis ritè ſanandis operam dederunt; tanto animorum ardore, vt ad ſpectaculum ciues hærerent attoniti, præſertim cùm cernerent corpora ſanie ſtillantia, viſu fœda, olfactu grauia, manibus ab eis contrectari, complexu dum lectos ſternerent ſuſtineri, & in ſtratis reclinari: imò à quibuſdam, ad horrorem naturæ frangendum, manantia tabo vulnera exſugi. Quid, quòd fœdiſſimâ leprâ reſperſos, ac valetudinariis excluſos, in ſuo lectulo collocarent, nullo contagionis metu anxij? Omnium autem cubilia circuibant, benignis alloquiis miſerrimum quemque ſolabantur, ad tolerandam morborum violentiam excitabant, ad deteſtationem peccatorum inducebant, apud moribundos nocturnas agebant vigilias, mortuorum denique corpora humo ſuis effoſsâ manibus tumulabant. Iuuat hîc audire Vrbanum Pontificem Maximum de magnanimâ Xauerij charitate: *Eo*, inquit, *dilectionis ardore erga inopes infirmos, qui in domibus hoſpitalibus morabantur, ſe gerebat, vt rarò ab eis diſcederet; tantâque ſenſuum mortificatione quantumuis ſordidiſsima miniſteria peragebat, vt aquam ſæpiùs, quâ horribilia & incurabilia vlcera lauerat, ebiberit. Cùm verò de vitâ periclitarentur, tunc cibi ſomniique prorſus obhtus, & præter proprias vires à Deo confortatus, veluti à commiſsâ cuſtodiâ nec die nec nocte diſcedebat. Quæ adeò libenter atque hilariter exſequebatur, vt deliciæ eius deſeruire ægrotis ac morientibus eſſe dicerentur.* Hæc eſt amicitia Chriſtiana & vera, quæ miſeros non fugit, ſed quærit; non deſtituit, ſed ad extremum omni ope & obſequio fouet. Hic eſt ſincerus in proximum amor, illi præſtò eſſe, qui, quo amorem tuum inuitet, nihil habet ſplendidius quàm vlcera, nihil ſpecioſius quàm artus pallore, ſitu, leprâ & lue confectos; nihil potentius quo affectum ſibi conciliet, quàm infelicitatem & extremas miſerias. Hic amor in primis Sociis tam altè radices egerat, vt, priuſquam ſe diſiungerent, in varias vrbes cæleſtem charitatis ſuæ ignem ſparſuri, inter ceteras legés quibus ſe adſtringebant, hanc quoque ſancirent, ne alias ad diuerſandum ædes præter publicas hoſpitales domos perquirerent: nec ſanctiùs legem tulere, quàm ſeruarunt. Lainius Florentiam miſſus, vbi vrbem attigit, repudiatâ hoſpitij liberalitate, quam complures offerebant, in valetudinarium cum Caniſio diuertit. Ratisbonæ Bobadilla æger ipſe & imbecillis, cùm vix hæreret veſtigio, & ſuccíderent genua, in noſocomio tamen nihil propè de laboris contentione remiſit, ne quid ſauciis infirmisque de exſpectatâ charitate detraheret. Fatigato non aliud cubile erat quàm ipſa ſoli durities, non aliis ſtragulis cooperto quàm quæ numquam exuebat, nec aſſere quidem corpori ſubſtrato. Iaius cùm Ducis Ferrariæ confeſſionibus præeſſet, ab aulâ ſe ad valetudinarium recipiebat, ægros omni ope ſolaturus; inter quorum pædores aiebat ſe libentiùs, quàm inter aulæ odores blanditiaſque verſari.

Sociorum in noſocomiis obſequia, ſuique victoria.

Bulla Canonizat. S. Xauerij erga infirmos amor.

Venerat Moram, oppidum olim à ſe excultum, Prouincialis Luſitaniæ Miro, incolas ſibi deditiſſimos reuiſendi cauſsâ. Aduenit mox Cardinalis Henricus Diœceſin ſuam luſtrans: qui dum publicam hoſpitalem domum inuiſit, Mironem in eâ ex febre decumbentem inter pauperum turbam reperit; ſuisque oculis non ſine admiratione ſpectauit, quæ Sociorum eſſent deliciæ, quid potiſſimùm agerent, cordique haberent. Scilicet pro ſolatio ducebant, afflictis ſolatio eſſe, & in eorum obſequio vires ac valetudinem conſumere. Quid, quòd multis locis, vbi non erant noſocomia, Magiſtratus & Principes permouerint vt ea exſtruerent? Ita Goæ operâ & curâ Pauli Camertis ædificatum valetudinarium; cuius miniſterio ac procurationi multos ipſe annos præfuit. Ita in orâ Comorinenſi, ita Aphrodiſij in Africâ, & alibi, ægrorum diuerſoria Societatis curâ ac diligentiâ ſunt exſtructa.

Idem aliorum omnium arador.

Iam quantum in ægros ſauciosque milites vbique ſe prodidit eadem charitas? Quanta Lainij in hoc genus hominum benignitas, quàm effuſum obſequium, cùm ad Aphrodiſium Africæ vrbem, quam Vega Siciliæ Prorex obſidebat, ſuâ ipſe manu prępararet ac porrigeret ſauciis pharmaca, vnguenta oblineret, cibos in os inſereret moribundis, lintea mundaret, noctumas apud ægros duceret excubias; cùm alij ſuper alios ſternerentur, omnium conſcientiis ritè purgandis inuigilaret? Quanta illa Antonij Vinckij Rectoris Mamertini charitas, cùm in valetudinario triginta milites puluere tormentario ambuſti, à vertice ad pedes fœdum in modum exulcerati, intolerandum exhalantes odorem, vermibusque ſcaturientes, ob fœditatem mali iacebant ab omnibus derelicti? His ad extremum adfuit Vinckius, animisque eorum pariter & corporibus omnem operam, obſequium, ſolatium impendit. quæ viri cura & ſedulitas nouem ſeruauit in viuis, ceteros ritè expiauit, & ad æternitatem ſedulò inſtruxit. Quid, quòd Societas numquam defuit vel extremo charitatis officio ſepeliendi vitâ functos? In nuperrimo montis Veſuuij incendio quàm id non obſcurè oſtendit, cùm Socij, flammis adhuc erumpentibus, & circùm omnia longè lateque vaſtantibus, cùm ſaxa mons adhuc eructaret, & circùm vndique grandinis in morem ſpargeret, cadauera ex altis cineribus effoſſa, atque in humeros impoſita, ceu noui Tobiæ tumulis mandarunt?

Recupit. pag. 47.

Ita Societas ægris mortuisque obſequium ſuum, vbi vbi offert ſe occaſio, prolixè præſtat; optatque omnibus votis, tam promptè mortales

Universidad de Deusto
Biblioteca

les eius operâ vtantur, quàm illam promptè omnibus defert. In his tamen pietatis officiis inuenit liuor quod carperet. Cederet autem criminationibus & frangeretur Societas? omnia essent deserenda; ac tum culpari fortasse desineret, cùm ob ignauiam & socordiam maximè esset culpanda. Sed erigitur inuidiæ obtrectationibus, non deiicitur. vtque temeritatis existimat, vitæ discrimina sine consilio & ratione adire; ita pro salute hominum & Dei amplificandâ gloriâ mortem non reformidare, magnificum & glorioſum. Quis Religionem Christianam posteris seruasset, nisi Christiana fortitudo supra mortis & tyrannorum metum fuisset? Quis Æthiopiam, Brasiliam, Iaponiam, ceteramque barbariem excoleret, si ærumnæ, cruciatus, certusque, quamuis lentus, interitus ab eorum finibus Christianos doctores arceret? Si per vitæ pericula & mortem adeantur barbari, quò CHRISTI legi subiiciantur; an multo sudore & sanguine maiorum CHRISTO asserti, mortis formidine deserantur, cùm extremo malorum humanorum vrgentur, & in geminæ æternitatis discrimine versantur, ab ipsis quoque parentibus & propinquis destituti? Quis tamen per contagionem & luem quæ momento afflatur, quis per mortis assiduam exspectationem, morte ipsâ grauiorem, intrepidus incedat? quis animo non titubet, non palleat, cùm quot domos aut ægros adit, in totidem mortes ire se credat? Auida periculorum & mortis charitas, nec quò tendat, nec quid passura sit cogitat; quoniam & quod passura est votorum pars est. Testes sunt quotquot ferè vrbes incolit Societas, quàm promptè, quàm alacriter ad hæc obsequia Socij non veniant, sed conuolent, quamque operosè hæc munia ambiant. Neque hæc paucorum inter illos est charitas, aut cunctabundorum. Vidimus non vno loco exhausta propè Collegia, cùm vix carceribus in hoc stadium emissos mors ex inchoato cursu abriperet, & ab ipsis funeribus superstitum crescere feruor. Vidimus in Belgio nostro ex totâ Prouinciâ in dies accurrere in locum cadentium, cùm vix arenam hanc ingressos adorta lues sterneret; cumque plures simul interdum aduentarent, apud Rectores pulchro certamine inter se contendentes, vtri priùs vitam proximo deuouerent, & periculum Sociorum depellerent suo. Vidimus nostros, obligatis adhuc capitibus, & à pestiferis vlceribus nondum persanatis adhuc claudicantes, non per vrbis modò compita, vt laborantibus ipsi laborantes subuenirent, quo poterant modo accelerare gradum, sed in suburbanum etiam agrum se effundere. Vidimus deserta in plateis & agris corpora agentium animam suis quandoque humeris, quandoque vehiculis impositam, ad nosocomia vehere. Freno hîc opus habent, non calcaribus. impetratur hæc prouincia, non imperatur. auidiùs discrimen hoc expetunt, quàm plerique mortales fugiunt. pro beneficio est à pulpitis & cathedris ad glorioſam hanc charitatis palæstram posse descendere. Frustrà & lacrymis & precibus eorum ardori parentes & consanguinei obsistunt: frustrà impauidis terrorem inculcant: frustrà spem faciunt maioris frugis, seque & plures paucorum caussâ non esse deserendos. Incitant hæc, non deterrent contemptricem periculi & mortis virtutem.

Societas peste infectis assistit.

In mediis etiam aquis charitatis hoc incendium arsit. Testes mihi sunt & Xa-

& Xauerius & Barzæus noster, & quotquot ferè in Orientis Indias nauigarunt. Quin & hæretici & Turcæ & barbari eam experti sunt & admirati, eâque magis quàm omnibus argumentis ad virtutem & religionem amplectendam permoti.

Sed nolim hanc Societatis charitatem solâ morte æstimari. Immensus in his periculis est labor, & corporis defatigatio, cuius nec die nec nocte discriminata sunt tempora. Quoties ab extremâ vrbis parte ad alteram, & extra vrbis pomœria, ingenti interuallo cursitandum? Quoties nec otium est curandi corpora? Quoties dum inediâ exhausti, æstu & labore languentes & lassi reuertuntur, plures reperere opperientes qui iam iam morientibus opem implorarent, quos nefas erat deserere? Hinc ad noctem sæpè impransi, & per tuguria vagati, vix spatium quietis & cibi vtcumque capiendi habuere. Quibusdam ex assiduo cursu & sudore attritæ fuerunt plantæ & vlceratæ; nec tamen à concursatione & contentione cessare tantisper licuit. Sæpè labore & vigiliis fessi, vix in cubili se reclinauerant, cùm rursus excitati nocturnos labores diurnis coniunxere; vt plerosque non tam pestis confecerit, quàm labor.

detentis in carcere solatio est.

At quantò in carceribus copiosior messis, vbi & inopes, & morbis grauibus, & teterrimis, & contagione noxiis laborantes, & mœrori intabescentes? Hos Socij & verbis solari, & subsidiis leuare, & obsequiis recreare, hos sedulò curare, in eorum libertate redimendâ omnem operam atque industriam ponere, pro suppetiis conferendis Sodalitia excitare, & id genus alia auxilia, quę suprà meminimus, adferre. Quibus omnibus hoc agunt, vt viam sternant seruandis miserorum animis, quos beneficiis istis sibi conciliant. Vt enim iis plurimum tribuimus, à quibus plurimùm diligimur; ita his officiis delinitos ad omnem pietatis disciplinam facilè componunt. Sacella in carceribus exstruunt, Sacramentorum vsum persuadent, exercitationes quotidianas in sua tempora distribuunt, ad legendas communiter Litanias, & D. Virginis Rosarium, aliasque preces alternis recitandas, inducunt: sed ante omnia prauam iurandi consuetudinem, etiam censore constituto, tollunt. inter quos fortè offensiones gliscunt, eos in mutuam gratiam reponunt, damnatos ad supplicia æquo animo subeunda ritè & more Christiano comparant. Vnum quod omnium sit specimen, lubet oculis subiicere, ipsis historiæ verbis ex fide annumeratis. *Cùm per totum orbem terrarum*, inquit Sacchinus, *promulgatum à Paulo Quarto Iobeleum ad pacem Ecclesiæ impetrandam, concordiamque inter Christianos Principes, Goæ quoque propositum hoc anno esset, destinatis quadraginta ad præparationem diebus, eo tempore, quoniam inter alia pia opera etiam eleëmosynarum erogandarum fiebat mentio, auctore Consaluo hæc eleëmosynarum inita ratio est; vt quibus diebus ieiunabant, quinis cibariorum sibi destinatorum partem ad vinctos in carcere transmitteret. Octo decémve ad perferendos cibos delecti Fratres: qui vbi primùm adiuere carcerem, non fame dumtaxat infelicia corpora, sed magis fœtore ac sordibus vidêre confici. Turba erat miseranda omnis, sed præcipuè ægrotorum commouebat aspectus: qui multi iacebant humi abiecti alto fœdoque in situ, vnde intolerabilis exhalabatur mephitis. Hac igitur nouâ & charitatis & humilitatis segete læti Socij,* Lib. 3. num. 137. & 138.

aliis

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliis deinceps diebus vnà cum cibis scopas, paleas, corbes, aliaque id genus ad purgandas euehendasque sordes portabant. Tum summâ alacritate purgare carcerem aggressi, sordes alij eruebant, alij corbibus auferebant in mare, quod non modicè ab custodiâ distat: alij vasa, & quidquid eâ egebat curâ, mundabant. Ita opitulati corporibus, ad curandas animas vertebantur; quæ eò faciliùs expiari se, doctrinâque Christianâ & monitis salubribus sinebant imbui, quò magis fuerant impensis corpori obsequiis præparatæ. Hactenus Sacchinus. Atque hic finis est eorum quos Societas susceipit laborum; huc spectat quidquid agit & molitur. Nihil illi durum, nihil inuium, vbi affulget spes lucri animarum: mors ipsa in votis est, dum æterna ab aliis depellatur. Vnà velit & vinculis & carceribus mancipari, in eumdem squallorem conijci, eodem situ fœdari, si hoc ad vindicandas in libertatem animas conducat. Nónne hoc nostri agunt? qui vt milites nauticosque homines in extremis præsenti ope iuuent, naues conscendunt, vnà cum illis & tempestatum discrimina, & ab hoste pericula subeunt, & cum iis in voluntarium quodammodò carcerem se compingunt: in quo neque morborum virus & contagia possint euitare, neque hostilium tormentorum vim euadere, vt non aut membris mutilentur, aut in frusta, vt subinde factum, discerpantur. Et dubitari poterit, an verus hic & sincerus sit amor, qui illos in curandâ salute alienâ vsque adeò sui reddit immemores? Sed hæ angustiæ tantam virtutem non capiunt; orbem illa terrarum habet pro campo, neque vllis finibus coërceri potest. Ergo videamus, quos labores in barbaris remotissimisque nationibus Societas, & quo fructu, hactenus sustineat.

milites & nautas in mari non deserit.

CAPVT DVODECIMVM.

De Societatis in Gentium conuersione laboribus & fructu.

Charitas Societatis non est angustis limitibus arctanda.

HActenus de variâ Societatis industriâ, quâ variis quidem orbis regionibus, sed præcipuè succurrit Europæ; ad cuius angustias reliquiæ Christianorum redactæ videbantur, eaque per hæreses, schismata, Mahumeticam impietatem, miserandum in modum acciſæ atque conuulsæ. Hæc tamen tanta pars terrarum visa est angustior charitati, cui vnus non sufficiebat orbis. Domesticis quidem suis atque contubernalibus vitæ exemplo, opportunis monitis, vigilique curâ prodesse, nec aliam laborum mercedem ab illis exspectare, quàm ipsorum emolumentum; & magni & liberalis est animi, virtutemque pretio suo æstimantis. Non sibi suisque tantùm, sed popularibus ciuibusque natum se credere, vrbemque totam quasi familiam vnam putare, singulorumque siue damno siue bono non aliter tangi quàm suo, omniumque commodis studere; etsi grandius etiam illo priore sit opus atque præstantius, humanum tamen adhuc est, & eius viri qui societatem non tam legibus quàm amore mutuo vinctam, ac sincerâ Religione florentem, præcipuum æstimat vitæ humanæ fructum ac dignitatem. Iisdem verò mœnibus, quibus circumdati sunt ciues, virtutem non concludere, sed per eiusdem Regni aut Imperij spatia diffundere; augusti prorsus &

& heroici est animi, neque arctari se patientis vnius aut oppidi muris, aut prouinciæ limitibus quasi *Gyaræ scopulis, paruâque Seripho.* Plus vltra nihilominùs, plus vltra quasi giganteis quibusdam passibus prosiluit Iesv Societas. Illud nempe Isaiæ oraculum, quod Filio Dei Duci suo tribuitur, sibi quoque dictum putabat: *Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israël conuertendas.* Tu quidem strenuum animum adfers ac promptum, Societas mea, vt primigenium Ecclesiæ spiritum resuscites. Eueniet. Roma metropolis & caput mundi innouatam se mirabitur. reuiuiscet ignis quem veni mittere in terras. redibit antiquus primæ iuuentutis vigor, quo panis ille vitalis, velut olim primæuam Ecclesiam, ita nunc Christianorum animos pascet, cælestique succo vegetabit. copia concurrentium ad hunc vitæ fontem numero erit maior. amplissima templa, augusta Regum opera, turbam non capient. vastissimam camporum planitiem occupabunt conciones, in quibus vicena millia ab vnius ore quandoque pendebunt. Summos Pontifices interpellabunt Reges, Principes, vrbes, vt è vobis morum ac vitæ magistros obtineant. *Sed parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israël conuertendas.* Quadraginta millia ex hæreseos fæce ad Ecclesiam reducta ab vno Augerio in Galliâ, & illic, & in reliquo Septemtrione ampliùs tria & viginti millia vno anno, ex eâdem fæce à vobis educta, & multa quotannis millia educi parum est. Quantum in Germaniâ prouinciarum, vrbium, municipiorum; quantum in Poloniâ à vobis in auitâ Religione seruatum; parum illud omne est, quantumuis magnificum & immortali laude præmioque dignissimum. Rigæ in Lithuaniâ vno anno à septem Sacerdotibus viginti hominum millia prouectæ ætatis audita se de delictis suis accusare & conscientias expiare, qui id numquam antè fecerant, præter eos qui ab hæreseos erroribus asserti sunt; Conimbricæ ter mille & ampliùs, alibi bis mille à Ferdinando Suaresio commotos, vt loris & flagris seruile de se supplicium sumerent, quia se indignæ peccatorum seruituti subiecerant; Benedictum Palmium vnâ concione multis meretricibus persuasisse, vt obscœnas voluptates verterent in cælestes, quas ex sui victoriâ deinceps peterent; odia in amorem, bella intestina in amicas paces vertere; eos qui mutuæ vitæ insidiabantur mox officiis inter se vestrâ operâ certare; parua hæc mihi sunt; exigui isti tantis animis sunt limites. laborum vestrorum, & orbis terrarum, eamdem metam posui. *Ecce dedi vos in lucem Gentium*, vt opera vestra barbaris gentibus longè lateque sit saluti.

Isaiæ 49.

Fructus multiplex operæ Societatis.

Has Ducis sui voces exaudire sibi videbatur Societas, quem memi-
nerat totius vniuersi Seruatorem esse, se cohortem esse eius nomen ideò
præferentem, vt quà latissimè patet eius imperium, in terris ipsi mili-
taret: signa igitur Ducis sui toto orbe circumferre se debere, & congredi
cum quibuscumque populis quos vel Oceanus submouet, vel inaccessæ
rupes diuidunt, vel ineluctabiles siluæ occultant. Ardua profectò &
plena laboris bella, cum rerum naturâ priùs oportere luctari, eamque
expugnare, quàm ad difficilius prælium peruenias. Non illud dico
prælium, in quo tubarum clangores Martem accendunt, in quo tor-

Societas per orbem vniuersum Christi *nomen circumfert.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentorum emicant fulmina, telorum volant procellæ, fulgurant gladij; implicatæ inter se acies, puluereæ nubes, trucidantium clamores, morientium gemitus, noctem, lucem, luctum, corpora, arma, mortes horrendâ confusione permiscent; quo vertuntur in cineres oppida, quo Reges & populi in vincula rapiuntur; non hæc, inquam, bella prædicamus. Nam quæ tandem illa est gloria quam pariunt mutuæ carnificinæ? quibus nescio an quidquam sit humano generi ignominiosius. Belluarum est ista rabies, non hominum; quamquam nulla bellua rum feritas tam immanis est, quâ crudelior non sit humana. Aliud igitur bellum Societas sub Duce suo gerit, non in perniciem eorum quos aggreditur domatque, sed salutem: quo non corpora vulnerat, sed animos; nec vitam eripit, sed adfert: quo non muros, non oppida expugnat, sed humanam voluntatem; tantò maiore gloriâ, quò hæc arx, vt ita dicam, omni arce & castello est munitior. Quippe voluntas humana sub quocumque dominatu, sui iuris est; non ferro, non flammâ ad deditionem cogi potest; nec libertatem amittit in vinculis, neque sub iugo patitur seruitutem. Itaque labor est operosior, augustior gloria, vel vnius hominis vicisse animum, quàm populos omnes solâ vi armorum in parendi necessitatem compulisse. Vtque hoc opus est humano maius, ita eius scientia omnis ex alto petitur: vires & arma suppeditantur è cælo, quæ nihil aliud sunt quàm charitas, numquam explenda nisi mortalium omnium salute. Hæc barbaros, hæc Reges, hæc populos amicâ violentiâ capit, suisque vinculis implicat non inuitos, sponte captiuos trahit, non aliâ re æquè quàm hac seruitute suâ lætos. Neque hæc barbarorum est stoliditas aut inconsulta leuitas, sed graue, sed maturum consilium, ingeniisque non barbaris dignum: dum enim vident à Societate patriæ, parentibus, propinquis, perpetuum exsilium anteponi, maria tam infesta quàm vasta traijci, ad terras aliis sideribus subiectas impigrè aduolari, arenas ardentes percurri; ferrum, flammas, vndas, mortes contemni, perque tot labores ac pericula non aurum, non gemmas suas, sed se peti, vnam suorum animam pluris à Societate quàm omnes Indiarum opes æstimari, sese in siluis & montibus ad salutem quæri, ibi ægris atque calamitosis solatia prima impendi: dum hæc, inquam, vident & sentiunt, beneuolas primùm aures, mox animos illi legi haud grauatè præbent, quæ tantæ magistra est charitatis, tantæque virtutis; quam quia inter suos numquam viderunt, meritò cælestem putant. Et quamuis Euangelicis vocibus vehementer obstrepat libidinum licentia, scelerumque impunitas, & consuetudo in alteram iam versa naturam; plus tamen apud illos potest Christianæ legis æquitas, tantâ præsertim charitate commendata, quam fatentur nec satis admirari nec capere se posse.

Quale bellum Societas orbi indixerit.

Talibus præsidiis satis instructa inermis hæc militia, quæ orbem pro campo habet, Orientem, Meridiem, Occidentem felicissimè inuasit, plusque terrarum, quàm vmquam Græcorum simul & Romanorum Imperatores, victoriis suis breui tempore peragrauit. Sed qui victi sunt, non ducuntur in pompâ catenati, neque miserabili deiectoque in terram vultu sortem suam accusant; sed eodem, vt ita dicam, cum victoribus

ctoribus curru vehuntur, lætissimè triumphantes, quia CHRISTO subacti sunt. Tum demum Reges ita captiui regnare se credunt, tum demum populi libertatem se consecutos sentiunt, cùm seruire cœperunt tam nobilem seruitutem, Regnisque & Imperiis beatiorem. Tam gloriosarum expeditionum antesignanus è Societate fuit Franciscus Xauerius. Is Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis rogatu in Indiam Orientalem nauigauit, & cum eo non fortuna Cæsaris, sed spes & salus Orientis. atque inde salutiferum hoc bellum est auspicatus, quò Alexander Macedo, Indiam scilicet debellaturus, ne sua quidem pertulit signa. Is igitur pares tantæ expeditioni animos adferens, imò vniuersum terrarum orbem charitate complexus, & inexplebilem animi impetum corporis celeritate propemodum assecutus; quidquid pænè est Regnorum, insularum, vrbium in Oriente, lustrauit, instruxit, & CHRISTO magnâ ex parte subiecit. Nemo illum vmquam cessantem vidit: laborem labore, cursum cursu incitabat, vt alia quies illi placere non videretur, quàm nouus labor. Quæ autem pericula non exhausit? maria Syrtibus, piratis, naufragiis infamia, instructa telis agmina, saxa ex ardentibus montium viscеribus contorta, terræ perpetuis pænè motibus trementes, incolæ suis terris immaniores, pellexerunt ingentem illum animum, & ad se inuitarunt, non terruerunt. Omne discrimen securitatem illi augebat, quia spem alebat ac fiduciam in illum, cuius nomen & cultum toto Oriente propagabat. Quot vbique aras, quot fana dæmonum euertit? quot superstitiones extinxit? quàm ingentem vbique hominum turbam ad CHRISTVM adiunxit? Neque vulgus tantùm Christianis sacris imbuit conuertitque, sed multos etiam primæ nobilitatis viros ac matronas, multos impiorum sacrorum antistites. Hinc in Iaponiam, vltimum Orientis Regnum, per immensam & priori propemodum æqualem Oceani vastitatem primus traiecit. Tres illic Reges & innumerabilem multitudinem à dæmonum castris ad CHRISTI signa traduxit. Mox cùm videret vbertimam in proximo spem messis Chinense Regnum, quo subacto Iaponia faciliùs videretur CHRISTO subigenda, quippe quæ Chinam reueretur veluti Orientis magistram; adeò eius cupiditate exarsit, vt, quamuis aditus omnis capitalis pœnæ lege peregrinis esset obstructus, ipse tamen vel sanguine suo vastissimum illud spatiis & populis Regnum Euangelio patefacturum se speraret. Oceanum ergo remensus, Indiam & Socios reuisit. hinc Chinense Regnum petentem non antè animi defecere quàm vita; sed dolentem se deijci quasi in operum suorum primordio adhuc stantem, cùm rebus gestis ita spatium temporis excesserit, vt quæ solus gessit, non vnius viri sed Ordinis totius, non decennij sed sæculi laborem putes. Contendit Thomas Bozius, ab omnibus simul hæreticis, qui iam inde à Simone Mago primipilo suo innumera millia conficiunt, non tot Ethnicos ad legem CHRISTI qualemcumque ipsi fingunt, quot ab vno Xauerio ad CHRISTVM, esse perductos. Hæreticos quippe id numquam egisse, vt Gentes à CHRISTI cultu alienas CHRISTO adiungerent, sed tantùm laborasse vt peruerterent Christianos, verisque ac genuinis fidei seminibus spuria zizania (vt cum Euangelistâ loquar) superseminarent.

Xauerij labores & fructus in Indiis.

De Signis Ecclesiæ lib. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

narent. Ceterùm fama tam vtilium Xauerij laborum in Europam perlata, Catholicis ab hæresi miserè afflictis ingenti fuit solatio ac voluptati. Iulius III. Summus Pontifex, S. Ignatio nonnulla illis auribus digna de rebus Indicis referente, lacrymas præ gaudij voluptate tenere non potuit.

Illustres conuersiones per Patres, qui Xauerium secuti sunt.

Subsecuti Xauerium Socij, perque Orientem sparsi, tanti Apostoli vestigiis strenuè institerunt, hodieque insistunt, & vno quandoque anno trecenta hominum millia in solis Indiis ad CHRISTVM adduxerunt. Non omnes quidem anni tam vberem habuere messem, sed tamen plurima semper millia singuli numerarunt; idque iam ferè per sæculum. simul enim Societas erat confirmata, simul in extremis terrarum finibus apparuit; simul sacris Orientis spoliis onusta, de impietate & idololatriâ glorioßissimè cœpit triumphare. In Indiis porrò & Iaponiâ CHRISTO manus dedêre, cum vxoribus ferè ac liberis, aliisque Optimatibus, Reges plurimi, Rex Supanorum, Bazani, Soloris, Sionis, Labonamæ, Manibanes, Tambæ: è quibus postremus quoties in hostem iret, in ipsâ galeæ cristâ conspicuum gestabat IESV nomen, aureis maioris formæ litteris expressum; ab eo vno sibi suoque exercitui animos & robur, hostibus terrorem & cladem, haud immeritò pollicitus.

Soliers de rebus Iaponiæ variis annis.

Præter hos, Reges Bungi, Saxumæ, Omuræ, Tosæ, Arimæ, Gotto, Mino, à Sociis ad CHRISTVM sunt adducti. Ex his Saxumanus, simul atque sacro Baptismo erat ablutus, rectà perrexit in fanum antiquæ impietatis: ibi suâ manu confregit idolum, mox faces delubro subiecit. Rex Omuræ Bartholomæus quadraginta idolorum templa demolitus est, ne vestigium quidem priscæ impietatis superesse passus, tametsi Regnum suum in manifestum discrimen conijceret. Hic ille est, qui primus Regum Iaponiorum salutiferâ vndâ tinctus est. is deinde, & Rex Bungi Franciscus, qui aditum in Iaponiam Religioni Christianæ maximè muniuit, & Rex Arimæ Protasius, totidem sanguinis Regij iuuenes nepotes suos (vt latiùs Libro II. narratum est) ex vltimo Oriente legatos Romam ad Summum Pontificem Gregorium XIII. miserunt.

Legatio Iaponica ad Gregorium XIII

Sed quis hic finis esset, si tantùm enumeraremus Regum parentes, vxores, liberos, consanguineos, Principes viros ac feminas, Ioguios, Brachmanes, Bonzios, aliosque superstitionum & impietatis sacerdotes, Societatis operâ CHRISTO auctoratos? quis dignas Religione quam suscipiebant virtutes commemoret? quàm nobilia sæpè & Christiani roboris plena ediderunt certamina, siue Regij liberi, dum inuitis aulâ & Regibus; siue nobilissimæ matronæ, dum reluctantibus nequidquam maritis; siue Principes viri, vxoribus muliebria arma lacrymas & blanditias frustrà obijcientibus, CHRISTO nomen dederunt? siue etiam cum tyrannorum rabie luctati, maluerunt honorum, opum, vitæ iacturam facere, quàm Fidei & Religionis? Quot millia ardentes rogos, nec minùs ignibus vrentes aquas, fœdas corporum lacerationes, longas in tormentis immanissimis mortes, deliciis & auitis honorum titulis prætulerunt? quot millia palàm se Christianos professi, dum alios viderent viuos exuri, ad idem se tormentum obtulerunt, attonitâ nec virtutem tan-

Virtutes Ethnicorum ad fidem conuersorum.

tantam capiente barbarie? Quænam autem illa puerilis ætatis miracula ad gladios, secures, cruces properantium, & in mediis incendiis CHRISTI causâ exultantium? Interim furente iam plusquam annum quinquagesimum hac in Societatem & Iapones Christianos procellâ, pergit nihilominùs inuictis animis Societas, siue Christianos veteres confirmare, siue nouos sub CHRISTI signis conscribere, siue barbaræ immanitati sanguinem dare. Atque vt sentias illum Martyrum sanguinem & sanctos cineres fecundissimam esse nouorum Christianorum sementem; ab anno millesimo sexcentesimo tertio vsque ad annum currentis sæculi vigesimum secundum (quo toto tempore quidquid comminisci potuit tormentorum, in Christianos exercuit ingeniosa crudelitas) ad Christiana sacra interim suscipienda à Societate sunt inducti ducenta triginta nouem Iaponum millia trecenti triginta nouem. An maior numerus tranquillo & felici rerum cursu sperari posset? Nec pauciores, vt opinamur, ab illo anno vsque ad hunc quadragesimum indefessus Societatis labor, vulneribusque ipsis & mortibus semper animosior, inter easdem pertinacissimæ persecutionis furias CHRISTI Ecclesiæ aggregauit. Sed cùm litteras ad hæc vsque tempora omnium annorum non acceperimus, numerus certus iniri non potuit: de multis sanè millibus quotannis ad CHRISTVM transeuntibus satis constat. ita vt persecutio quamuis furori suo penitus obsequatur, totamque rabiem effundat; adhuc tamen Christianorum numerum augeat magis quàm diminuat, & barbaram immanitatem citiùs fatigatura videatur Christiana constantia, quàm constantiam immanitas.

Sed ex Indiis & Iaponiâ cum Societate idololatriæ debellatrice tendamus in Chinam: quam sanguinariis legibus obseratam ingredi potuisse, ingentis instar fuit victoriæ; nec minoris, inter quotidiana vitæ pericula, & indicta exsilia, stabilem gradum & sedem figere. Ingenti hîc opus fuit & patientiâ & prudentiâ, ne inconsultus feruor simul cum Societate spem omnem istius tam nobilis tamque immensi Regni exterminaret. Itaque sterilius fuit solum, cùm industria plenè explicari non posset. Non ita tamen sterilis fuit hic ager, quin aliquæ fruges, nec pœnitendæ, fuerint collectæ. Tres sanguinis Regij Primores sacro fonte sunt abluti, triumque Regum nominibus appellati. Item mater trium Regum cum filiâ & nepote, & qui omnium instar fuit Paulus, vnus è præcipuis Regni, vt vocant, Mandarinis, cum aliquot aliis aut paris aut non multò minoris dignitatis Proceribus. Paulus is ingenti animo rem Christianam complexus, Societatis & Ecclesiæ in Chinâ nascentis quasi robustissima quædam columna fuit: vtpote qui prudentiâ suâ & auctoritate, omnes in eam machinas vel auertit vel infregit; Regis ætatem teneram non litteris tantùm, sed Christianis præceptis ita imbuit, vt ad Regni gubernacula admotus, omnia confestim idola è regiâ exturbarit. Censentur Pequini, Regni metropoli, quinque & triginta Christianorum millia, inter quos Eunuchi Regij quinquaginta, ducenti è sanguine Regio, quadringenti qui doctrinæ titulo sunt insigniti. Vicinis Regnis nihil deest ad fidem Christianam capessendam, nisi instruentium copia. Ad extremum, vsque adeò mutata est illic subitò rerum facies, vt ostenderetur

Varia conuersiones in Chinâ.

Trigaultius de rebus Sinensib. variis locis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tetur è propinquo ſpes maioris fructus, quàm hactenus in toto Oriente fuit collectus.

Variæ conuerſiones in Africâ.

In Africâ, ac præſertim Æthiopiâ, partim cum Ethnicis, partim cum ſchiſmaticis congreſſa Societas, ingentia ſpolia ab vtrâque impietate retulit. Illic Rex Monomotapæ à Diuâ Virgine per quietem admonitus, vnà cum matre ſacro fonte aſperſus eſt à Conſaluo Siluerià; ab eodem Rex Inambanes: præter hos, Montis Leænæ, Benienſium, Mogoris, Biſſauorum, Guinalenſis, Bigubenſis, Begasbenſis, Tateniæ Reges ad CHRISTVM à Societate perducti ſunt, & cum Regibus ferè Regna. Certè Regem Inambanes ſecuti ſunt vxor, liberi, Proceres, populus denique Regni vniuerſus: Regem Monomotapæ trecenti Proceres. Vſque adeò gentibus omnibus eſt inſitum, Regum intueri exempla, & pænè pro lege habere. Meritò itaque pluris æſtimat Societas Regem vnum quàm multa millia conuertiſſe: per hos enim via facilis & prona populis aperitur ad Fidem; & ſecuritas eſt à metu, qui ſolet eſſe Euangelij remora, ipsâ ſuperſtitione inexpugnabilior.

Curſus fidei Catholicæ in Abaſſiâ.

In Abaſſiâ, primario Æthiopiæ Regno, quod totum ſchiſmate infectum eſt, varius fuit, & adhuc eſt, Catholicæ doctrinæ curſus. Ipſi ſubinde Imperatores Romanam Eccleſiam agnouere; templa expiari, rituque Catholico luſtrari, imò & noua exſtrui iuſſere: ſed ferè ſucceſſores (vt temporarium eſt Æthiopum ingenium) ſerenam illam tranquillamque Eccleſiæ faciem, velut ſubiti turbines horribilibus procellis inuoluerunt. Sed numquam lætior fuit, quàm cùm anno huius ſæculi vigeſimo tertio Abaſſiæ Imperator Salthamus publicè atque in oculis omnium profeſſus eſt Catholicam fidem, inque Romani Pontificis leges ac decreta iurauit: idemque fecere germani eius fratres, liberi, nepotes, & propinquorum ingens turba, Magiſtratus, omnisque ferè Æthiopiæ Nobilitas. viri præterea eruditiſſimi, Cœnobitæ & Eccleſiaſtici innumeri, tres inſuper exercitus Imperatorij, Regnorum denique Dambiani, Goiamæ, Tygræ, Amaræ, Bagamedræ incolæ propè vniuerſi. Ex Ethnicis Aganenſibus, qui Imperatori parent, quamplurimi quoque baptiſmum ſuſcepere. Sed hanc ſerenitatem rurſus fœdauit inopina tempeſtas; quę tamen iucundiorem reddet tranquillitatem, ſolitâ viciſſitudine, vti ſpes eſt, ſecuturam. Noſtri interim pauci numero, ſed animis multorum inſtar, tantæ multitudini, quæ ſupra numerum eſt, excolendæ dies noctesque inſudant: neque nihil curſum promouent, etiam dum tempeſtati, vt atroci ita ſubitæ, tamquam periti gubernatores conſtanter obluctantur, vitam antè deſerturi quàm clauum cymbæ tam infeſtis fluctibus ventisque iactatæ. Ceterùm ex Ethnicis huic Imperatori ſubiectis, trium circiter annorum ſpatio, CHRISTO per baptiſmum initiati ſunt bis & quadrageſies mille nongenti octoginta nouem. ex quo numero de aliis annis coniectura ſit.

Ex litteris annuis ſcriptis.

Conuerſiones variæ in India Occidentis.

Sed in Occidentem aliquando traiiciamus, & Societatem videamus per alteram illam mundi partem, aut alterum potiùs orbem, Ducis ſui IESV ſigna cum ingentibus vbique victoriis feliciſſimè circumferentem. Ac Mexicana quidem ditio, ante Hiſpanorum aduentum, humanis victimis, quarum ingens numerus dæmoni quotannis mactabatur,

tur, infamis, iam tota ferè CHRISTO ſubiecta eſt: quare diffundit ſe in circumiectas regiones Societas, & dæmonis regna per incredibiles labores & pericula continenter laceſſit, conuellit, expugnat. In Cinaloâ & nouâ Biſcaiâ eius tyrannidi ſubduxit ſpatio triginta annorum facilè octoginta animarum millia. E proximis Cinaloæ populis ſexaginta nouem millia ſimul baptiſmum aliquando petiere. Alibi in eodem terrarum tractu vnus è noſtris trium annorum ſpatio duodecim millia ſacro Baptiſmo ſolus luſtrauit, alteraque duodecim millia interim ad Baptiſmum comparauerat. In Regnis Peru & Chili multa etiam quotannis Ethnicorum millia adducit Societas ad CHRISTVM, multa millia in Philippinis inſulis. In Braſiliâ Societati luctandum diu fuit cum gente efferatâ pronâque ad cædes, & humanorum corporum voratrice, nec minùs in crapulam ac venerem proiectâ, belluis denique quàm hominibus ſimiliore. Sed tandem mitigauit immanem illam barbariem, & in Chriſtianam manſuetudinem vertit, conſtantia immanitate potentior. Nec oræ maritimæ populis ad CHRISTVM adductis contenta Societas, in mediterraneas regiones altiùs paulatim & altiùs penetrare pergit, & in ſiluis ac montibus barbaros quærere, quos blanditiis, munuſculis aliiſque illecebris ad vitam & ſalutem inuitat. Quâ induſtriâ magnos barbarorum greges è luſtris & auiis antris ferè quotannis educit & in pagos diſtribuit, hominumque commercio aſſuefactos, Chriſtianis moribus excolere non ceſſat.

Guilielmus Hotton è Mexico an. 1617. P. à Brugis ann. 1618. è Mexico.

Nec minor ferè cum Paraquariis fuit lucta, è quibus tractus vnius indigenæ tantâ rabie carnes humanas appetunt, vt nec amicorum corporibus parcant. Sed non vbique eadem eſt feritas: magna pars gentis vltrò Societatem, à quâ ſalutis viam doceretur, expetiit. Iam à viginti annis ſcripſit inde Prouincialis Paraquariæ, Societatem expeti ab aliquot centenis Indorum millibus, ſed quorum votis tunc obſtabat operarum penuria; nunc ſuppetiæ identidem ſubmiſſæ innumerabilem Indorum multitudinem CHRISTO ſubiecerunt, & adhuc indies ſubiiciunt.

Ita labores non quietis, ſed nouorum laborum ſunt cauſſa; qui Societatem non retardant, ſed incitant & inuitant. Flebat Alexander dum alios orbes ſupereſſe intelligeret, quos nondum ſubegerat; quòd nempe per plurium cædes & ſanguinem publicus ille gentium latro ambitionem ſuam non ſatiauerat, quæ illum captiuum magis trahebat, quàm ipſe Reges & populos: ſed exultat, ſed omnibus incedit lætitiis, ſed gaudio triumphat Societas, dum populos adhuc ignotos detegi intelligit, in plures etiam orbes charitatem ſuam diuiſura, ſi plures orbes ſupereſſent. Et verò quænam à celeberrimis iſtis noſtrorum temporum naucleris inuenta eſt ora Societati adhuc inacceſſa? imò quot populos ſagax eius charitas prima non inuenit, & laboribus ſuis excoluit? Nimirum Societas tum demum ſibi videtur Societas IESV, quando exemplo Ducis ſui nullum laborem animarum cauſsâ reformidat. atque vtinam quaſi in breui tabellâ imaginem illorum poſſem complecti, quos hi IESV milites in his expeditionibus exhauſerunt. Quoties ſub dio pernoctarunt, inediâ, vigiliis, fatigatione confecti? quoties vren-

tem

tem solem, quoties acerbissimam hiemis sæuitiam passi? quoties barbarorum tela pro stipendio corporibus suis exceperunt? quoties pro vitâ, quam illis adferebant, mortem recepere? quoties tædiosissimis nauigationibus, quoties aliquid maris furiis infestius inuenere hæreticos, à quibus gregatim iugulati sunt & sparsi in fluctus? quoties per siluas, tigribus & leonibus infestas, ad populos his belluis immaniores penetrarunt? quoties per abrupta montium, & horrenda visu præcipitia, ad asperiores saxis suis gentes perreptarunt? quoties omni humanâ ope destituti, per densissimas siluas, perque rubos tam densos, vt non vestium tantùm sed & calceorum frusta iis adhærescerent, laceri toti & cruenti ad eos quos petebant eluctati sunt? numquam lætiores quàm cùm in mediâ barbarie nihil haberent præter Deum solatij. Quos tam eximios Societatis labores videtur Deus remunerari voluisse, & solari tam nobilibus de barbarie & impietate, totque in omni orbis plagâ victoriis, vt & multitudo numerum, & gloria felicitatem omnem humanam excedat.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Character operarum Societatis IESV.

IN ludis hisce sæcularibus si ludere libeat, quid ni ego mihi proponam augustissimam illam Ezechielis Prophetæ quadrigam, turbines inter & nubium igniuomarum volumina, imaginem Societatis nostræ, quæsi ex difficili partu prodeuntis, & inter aduersa crescentis, ob oculos ponentem? Traxit me huc Scriptor eximius: qui cùm nonnulla in curru illo, tot mysteriis instructo quot ornamentis, Societati nostræ parallela contempletur; tum in primis mihi auctor exsistit, vt in mystica illa animalia oculos conuertam, in iisque characterem militaris huius Instituti curiosâ obseruatione recognoscam. Igitur apiculæ instar pauca delibabo, colludens, & adludens. ac illud principio statuo, tamquam apud sacros Scripturæ interpretes compertissimum; in curru illo, consueto priscæ militiæ more, bellicum quiddam, quod sceleratis & nefariis impiorum machinationibus cladem & excidium minetur, adumbrari. Mira profectò rerum facies. Vt scias, vnde nata sit Societas, & quid ferat; patet cælum, &

Velasquez Tom. 1. in Epistolam ad Philippenses c. 2. v. 10. annot. 9.

—— subitâ face rumpitur æther.

videas ventum ab Aquilone violentum & præcipitem, impellere nubem horribilem & vastam, per modum globi ignei, micantem fulgure, & durissima quæque deprauatis mortalium moribus portendentem. Nubes hæc in similitudinem currus erat efformata, quatuor rotis altitudinis horrendæ, & ignitis illis quidem, atque vitâ præditis, & benè oculatis distincti, vt in igne præceps celeritas, in ipsis oculis diuinæ Prouidentiæ vigilantia excubare videretur. Ante harum singulas singuli Cherubini, leonis, bouis, aquilæ, hominis iucundâ simul varietate (monstra dixeris, mysterium est) speciem inuoluentes: nam leoninis toris induti, atque vngulis calceati vitulorum, flammantes toti & scintillantes, bis geminas gestabant alas, quarum binis velabant femora, binis autem volabant in morem aquilarum, eâ corporis & vultus humani compositione, vt quatuor orbis partes ambulantium facies respicerent, quasi in omnem terram se militum illorum conatus extendere niteretur. Supra animalium capita, quà cælum sese instar crystalli pellucidum aperiebat, sedes & vehiculum apparebat aurigantis Dei hominis, cuius Maiestas vastam illam prudenti moderamine impellebat molem, & animalia frenabat, in vnum Imperatoris sui nutum explicatis alis semper intenta. Ante Deum foculus ardebat, in quo ignis ille consumens diuini Amoris, quem talibus administris venit mittere in terram felicior orbis Phaëthon, longè lateque flammas suas eiaculabatur.

Societas IESV *currui Ezechielis comparatur.*

Facilè, ni fallor, hîc agnoscet quilibet sincerus rerumæstimator, per currum illum Diuinitatis inflammando orbi comparatum, Societatem IESV vel ipso nomine suo inferis formidandam, adumbrari. quæ minimis sed arduis initiis exorta, in eam magnitudinem excreuit, vt velocissimis acta rotis, & lætissimo cursu, IESV sui gloriam (nobilissimum pompæ ferculum) per calcatas dæmonum ceruices, per tot hæreticorum & infidelium turmas felici Marte superatas, per innumera cæsarum capita contrita, ad omnes oras parteque vniuersi, reluctante nequidquam Erebo, circumtulerit adorandam. Hic est currus ille igneus Israëlis, quem Eliseus olim plorabat ereptum; nunc vterque orbis singulari Dei beneficio, afflictis Ecclesiæ rebus gaudet è cælis aduectum: in quo si acies quæras & milites, quibus triumphos suos quotidianâ accessione multiplicat, inuenies (absit verbo inuidia) delectum Angelorum, qui sub animalium formis produnt, quid ab iis supremus Imperator in hac militiâ requirat. Quid enim in alatis illis & igne cælesti succensis iuuenibus similitudo animalium demonstrat, nisi sub leonis, bouis, aquilæ insignibus exuuiisque humano corpori adiectis, sublimes Cherubinos, & cælestes spiritus, acerrimâ quadam agitatione, & diuino spiritu, in Conditoris suis obsequium concitatos delitescere? Itaque, quemadmodum beatæ illæ mentes, magnæ illius Mentis purissimæ quædam velut scintillæ, & sempiterni luminis facibus accensæ, quas secundos splendores magnus ille Gregorius cognomento Theologus indigetat, animos nostros à rerum aliquarum ignoratione purgandi vim habent, eosque illuminandi & cumulatissimè perficiendi: ita Socij IESV Angelicæ puritatis æmuli, totique origini suæ, id est Deo, affixi, à quo igneos & celeres virtutis motus, splendidissimosque radios hauriunt, absumptâ voluptatum colluuione, in fornace illâ supremi & castissimi amoris excoquuntur; donec probè illuminati & perfecti, lucem ardore mixtam aliis communicent, non minùs illustres splendore virtutis, quàm diuinitus inflammati feruore charitatis. At quàm inæquali officiorum partitione id agit Societas? eâdem planè varietate, quâ Spiritus

Orat. 38.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illi sanctissimi obsequia sua diuidunt. Ecce tibi Dux ille cælestis militiæ inuictissimus Michaël fortissimè pro honore Regis gloriæ dimicat: talaria deferendis ad Virginem lætissimis nuntiis nectit Gabriel: pauperem Tobiam curat Raphaël, idemque tabellarij munere perfungitur. Alius tutelam Principis in fastigio collocati, alius sordidati in lacernâ ac squallore mendiculi patrocinium sibi vendicat; neque tamen inferioris custodia quidquam derogat æqualium dignitati. Nam quemadmodum, quod de igneis stellarum corporibus tradit Plinius, *sidera quæ affixa diximus mundo, non illa, vt existimat vulgus, singulis attributa nobis; & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusque lucentia adnumerata mortalibus:* ita in imparis conditionis munere par nobilitas perseuerat, & æquali de successu lætitiâ perfunduntur. Intuere modò, nouos in terris dicámne Angelos? certè in mundi salute procurandâ sedulos Dei adiutores. Inuenies in hac Societate, qui pro Dei sui gloriâ, & Ecclesiæ defensione, cum hæreticis & schismaticis ore & calamo disertissimè decertent: Michaëlem hi referunt. Alios qui ad Indos, Æthiopes, extremos hominum Iapones, terribilibus circumuallatos custodiis Sinenses, & remotissima quæque terrarum, lætissimum Euangelij nuntium deferant: Gabrielem illi adumbrant. Alios qui pauperum satagunt, humilium & abiectorum animas purgant, infirmos in xenodochiis & sordibus consolantur, populum pro concione erudiunt, iuuentutem in litteris & elementis Christianæ pietatis instituunt, simili omnes cum iis qui Magnatum & Purpuratorum conscientias curant, non tantùm promptitudine & alacritate, sed etiam doctrinæ & sapientiæ laude spectandos: Raphaëlis isti vestigia sectantur. Discrimen esse potest in munere, non in fructuum vbertate, & apud supremum Muneratorem æstimatione. vt quod Romanus sapiens suo more prudenter expendit, hîc locum habeat: *Inæqualitatem scias esse vbi quæ eminent notabilia sunt. non est admirationi vna arbor, vbi in eamdem altitudinem tota silua surrexit.* Sanè *quocumque miseris oculum, id tibi occurrit, quod eminere posset, nisi inter paria legeretur.*

Lib. 2. cap. 8.

Seneca Epistolâ 33.

Si quid elucet in singulis, hoc ita eximium, vt propè sit omnibus familiare. Tam munifica in eos Dei largitoris fuit manus, vt bonorum inter eos communitas pretium non tollat, sed accumulet; lucem non minuat, sed accendat. Fortitudinem in aggrediendo miraberis in vno? viri sunt omnes, imò iubati leones, ad omnia pericula impauidi, & generosi fortuitorum contemptores. Quid pestiferâ lue & virulentâ corporum contagione apud homines formidolosius? non æquè rogi & incendia, adeoque nec mors ipsa deterret; in hanc tamen se præcipitare gestiunt alacres, vt æstuantes noxio viscerum ardore consolentur, sacris præsidiis muniant, & ritè expiatos felici æternitati transferibant, meliore vitâ præmiandos. Quid animosius, quàm terrâ marique, inter densata Ducum & militum funera, pulchrè cadentibus suæ periculo vitam asserere immortalem? Hîc ingrediuntur lubentes volentesque infidi elementi, cum classiariis Regis Catholici, incertam tempestatem; non cum ventis dumtaxat, & fluctibus, & irati Oceani insanis perturbationibus parati concurrere, verùm etiam inter Batauorum rostratas naues

Societas res arduas suscipit.

ties & tormentorum boatus intrepidi stare, nullo alio palmario sibi proposito, quàm salutis animarum. Istic inter armatas acies inermes ipsi sese ingerunt, metum mortis pugnantibus excutiunt, inter tela & enses & fumantium balistarum emissam grandinem celeres auxiliatores volitant: nihil pallor & exsanguis trepidatio in leones hos potest: stant inter cruenta certamina ipsis pugnantibus fortiores, cadentibus aduolnuntur, deficientes in spem dulcissimam erigunt, saucios solantur; vulnera animorum salutari linguâ demulcent, dum corporis obligare non possunt; & sacerdotali potestate, impertitâ noxarum condonatione, gloriosæ resurrectioni parant, pro Rege, fide, Deo, iusto bello occumbentes, sed mox meliori sorte æternùm Dei munere victuros. Quis leones neget è cladibus ipsis victorias suas adstruentes? non prærupti montes, non turbulentissimæ tempestates, non maria, non monstra, non inculturum regionum horror, non hostium violentia, nulla cæli aut soli truculenta facies, nullus aut æruminarum aut crudelissimæ mortis metus, incitatum semel à Deo industriæ cursum valet retardare. Has vires subministrat charitate stimulata fortitudo, quæ à D. Ambrosio cum Tigri fluuio comparatur, qui paradisum deliciarum Dei perennibus aquis irrigat: atque vt iste fluuiorum omnium velocissimus sonitu magno cursuque fertur, sic illa mirabili pernicitate in Dei voluntatem rapitur, & obstantia quæque proruit atque demolitur. Videas hos Heroës pro Dei & Religionis caussâ, inter fulgura & coruscationes, inter excussam vim procellarum, inter iactus fulminum, veluti ruentis in se cæli pondus inconcusso quodam vigore spiritus excipientes, adeoque prouocantes. Quod nonnemo de primis surgentis Ecclesiæ Duodecimuiris dixit, quorum vitæ rationem imitatione consequi, & in se exprimere conantur; partiuntur inter se orbem terrarum, victorias & spolia definiunt; per abrupta montium, & disiunctissima quæque regionum, animis velut igneis quadrigis rapti volitant: feruntur nunc parnè extra solem & sidera, nunc per squallentes arenarum tractus, nunc per ardentes vehementissimo solis appulsu regiones, nunc per æterno frigore rigentes plagas, in quibus nullum humani cultus vestigium, cum ardoribus, algoribus, siti, fame & sexcentis aliis incommodis pugnaturi. Perueniunt deinde ad numerosissimas gentes, pugnant nudi, laceri, inermes contra Reges, Satrapas, sacerdotes idolorum, populos immanitate barbaros: persuadent impiis Religionem, auarissimis paupertatem, omni libidinum genere inquinatissimis castimoniam; &, quod stuporis plenum est, contritis dæmonum simulacris, templisque falsorum numinum excisis, CHRISTI in crucem sublati vexilla in clarissimâ luce terrarum defigunt. Fulgurent barbarorum mucrones, tonent minæ, ruant armorum fulmina; præstò sunt qui excipiant, qui toto pectore mortem induant, & vincant moriendo. Non defuerunt præterito sæculo Nerones, Domitiani, Decij, Diocletiani, atque ex veteri illâ immanitate Sapores, Mammuchæ, Dunaani, qui conatus sanctos tormentorum procellâ, cruorisque humani fluctibus obruere studuerunt; sed glorioßissimi facinoris conscientiâ erectus animus, contemptor deliciarum, pœnarum irrisor, sui victor, ex ruinis triumphos suos instaurauit,

Generositas Societatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Horat. l. 4. Od. 4.

Duris vt ilex tunsa bipennibus,
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Lib. 1. Orthod. explic. *Martyres Societatis.*

Infinitum putauit magnus ille Theologus Didacus Payua de Andrada, numerando percensere, quot huius Sodalitatis viri, in hoc docendi Euangelij atque Indos ab impietate auocandi munere, verberibus cæsi fuerint, quot vinculis & carceribus constricti, quot inediâ ferè consumpti, quot denique ob CHRISTI nomen variis cruciatuum generibus interempti, qui ex catastis, ex crucibus, ex rogis, aliisque exquisitissimorum suppliciorum carnificinis, læti & integri euolarunt in cælum. O fortia pectora! ô generosam an fortunatam mortem, quæ naturæ debita CHRISTO consecrata est! ô purpurata Martyrum examina! vos fortissimi dum vixistis, nunc postquam à nobis excessistis sanctissimi milites, nobis hoc decus, hoc fortitudinis exemplum pro stimulo reliquistis. Vobis pro diademate & coronis candentes carbones fuerunt, pro margaritis vulnera, pro exquisitis dapibus ieiunia, pro amœnis hortis saxa & solitudines, pro tepidis ac delicatis balneis stagna glacie rigentia, pro felicitatis fastigio scrobes profundi: tunc maximè erecti, cùm capite deorsum verso infra terram semisepulti, mortuis quàm viuis propiores videremini. Actum est vobiscum præclarè, ô beatissimi: nam inter palmarum vestrarum fructus mortui, properantem spiritum effudistis in victoriâ. Vobis verò (dicam & ego) tot sunt tumuli quot orbis terrarum, tot laudes quot ora gentium, tot triumphi quot pompæ virtutum. Stat ipsa triumphorum vestrorum moles magnificis insculpta litteris, vestro ipsorum cruore feliciter exarata, amplis illuminata gloriæ sideribus, quibus, vt luceant, faces succendet æternitas. Interea vester sanguis nobis pro semine est; ex quo innumeri leonum catuli, robore & constantiâ præstantes, inclyti heroës, inimicis formidandi, animo inuicti, ferro & acie inuulnerabiles procreantur, quibus periculorum iliadem & plura etiam quàm Herculi monstra metus obiiciat: sed magno animi motu, erectâque contentione, insiliente in nouos Samsones spiritu Domini, cuius afflatu concitantur, in latuas illas inuehuntur. Vsu familiari comperimus, electrum *attritu digitorum* (Isidori verba sunt) *acceptâ caloris animâ*, paleas vestiumque limbrias rapere: sic illi velut attritu rerum aduersarum diuino calore animati, vim & vigorem excitent oportet. Apage ab hac Societate leonum quos metus prohibet, quos obiectu periculorum ac difficultatum à bono & honesto deterret degener sanguis. Vt ad magnos labores se vocari meminerit quisquis IESV militat, monet egregius Ductor Ignatius.

Constit. 4. parte litt. A. *Constantia Societatis in laboribus, boui similis.*

Et quoniam altera fortitudinis pars in stabili laborum perpessione, ex omnium Philosophorum æquè ac sanctorum Patrum sententiâ, consistit; à bobus, quos laborum patientes symbolica veterum agnouit litteratura, vitulinos pedes, tamquàm insigne indefessæ tolerantiæ, in partem ornamentorum suorum adsciuerunt. Latini Pacati audax semper mihi visa fuit adulatio, dum ita Theodosium egregiis districtum negotiis Principem alloquitur: *Gaudent profectò diuina perpetuo motu, & iugi*

iugi agitatione se vegetat æternitas; & quidquid homines vocamus laborem, vestra natura est. Vt indefessa vertigo cælum rotat, vt maria æstibus inquieta sunt, & stare sol nescit; ita tu Imperator continuatis negotiis, & in se quodam orbe redeuntibus, semper exercitus es. Quod illi de Theodosio, hoc mihi de Societatis operariis dicere liceat. Acclamabunt certè ipsi Domorum & Collegiorum parietes, è quibus segne otium & inertiam perpetuo exsilio facessere, plusquam Atticâ seueritate, prudens iussit Legislator. testes accedent summi Sacrorum Antistites, qui celerem igneamque naturam, velocissimi sideris more, semper procurrentem mirati sunt. pro me sententiam dicent ciuitates, prouinciæ, Regna, maria, & vastissimæ regiones, quæ eorum sudoribus irrigantur, studiis excoluntur, percurruntur pedibus, illustrantur scientiis, assiduitate denique ad omnem honestatem & diuini cultus (qui firma basis est cui Imperiorum & vitæ priuatæ simulacrum insistit) amorem efflorescunt. Hoc nimirum est cum bobus arandi munus sedulò exercere, & ad messem amplam agri Dominici glebas cogere vel inuitas.

Obedientia Societati commendatissima.

Præclarè, nisi fortè in boue (quod animal iugo natum est) venerari malis singularem ad parendum maiorum placitis alacritatem: quâ præreliquis stare se gaudet, & porrò perseueraturam præsagit Societas. Alij in paupertatis voluntariæ quasi matris sinu conquiescunt Ordines Religiosi; alij solitudinis amore capti taciturnitatem in primis complectuntur; nonnulli in austeritate vitæ & studio extenuandæ carnis plurimum præsidij collocatum existimant: sunt qui decantandis Deo laudibus primas dant partes. præclarè omnes gratâque Deo obsequiorum varietate. quorum plerisque vti neque carent Socij ornamentis, ita disciplinæ suæ caput ponunt in sponte incitatâ & expeditâ ad omne officij genus obedientiâ, quæ laudem habet piæ promptæque voluntatis. *Malus est ager*, inquit Plinius, addo & ego, animal iugale, *cum quo dominus luctatur.* Sed ductilis ad omnia facilitas: quæ legum accuratissima obseruatrix, legem nescit, terminis non arctatur; quæ neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur, & ad omne quod iniungitur, ex Bernardi doctrinâ, spontanea, vigore liberalis, alacrisque animi, modum non considerans, collum subdit perlibenter, in infinitam se extendens libertatem, iucundâque obsequendi gloriâ oblectat gubernantem. Et quid cum talium virorum promptâ manu non efficiat, quicumque demum sacrarum æquè ac profanarum legionum copias in hostem ducit Imperator? Hæc palmaria virtus via est ad lectissimos exquisitissimosque triumphos. ab hac fluit ille concinnus ordo, quo in militum disciplinâ, in robore fortissimi exercitus, nihil venustius, nihil ad victoriam accommodatius. *Sine ordine*, inquit Aristoteles, *inutilis erit acies*, ardorque bellantium in vanum cedet: contrà ordinem efficere ἀπεραμάχους, inuictos, insuperabiles, sapienter dictum est à Plutarcho. Hinc in aureo Cantico Ecclesia, vel quælibet sancta Congregatio, dicitur *vt castrorum acies ordinata*, hoc est victrix, & gratiæ velut manu compta & composita, quam nullius inimici furor exsuperet. O pulchra Sociorum castra! in quibus quisque ordinem suum tenet, nec locum deserit, nisi iussus: at si imperia Moderatorum euocauerint, omnibus hoc insigne

Lib. 18. c. 5.

De Præcept. & dispens.

Obedientia via certissima ad victoriam.

Lib. 4. Polit. cap. 13.

In Arato.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arist. lib. 3. Polit. cap. 4.

signe decus, nobilisque animi character, ἀρχεδς καλὸς, benè obedire. Boues vocaui: fulgura sunt, de quibus Iob mirabile quiddam prodidit, quòd ad mittentis arbitrium ibunt, & reuertentia dicent, Adsumus. tam videlicet effusè gestiens ad obtemperandum in germanis Societatis filiis contentio est, vt auditâ militiæ suę tesserâ *obedientia*, priùs propè rem ipsam confeciſse videantur, quàm de illâ faciendâ cognouerint. Præsentiunt enim bonæ mentes eorum desideria quibus cum integritate famulantur, vt loquitur Ennodius. Siue ergo à Præsidibus ad humilia obeunda, siue ad maiora & sublimia inuitentur: nullo officiorum discrimine, vna omnibus vox est: Adsumus. nec tardiùs perficitur imperium quàm accipitur. æquè iucundis imperatis delectari, quàm arduis difficillimisque rebus, Sociorum propria laus est. I vnum euocasset magnum illum Xauerium ex remotissimis Asiæ, & vltimis Indiarum finibus. quanta celeritas! Ex iis in pestem, in hostium globos, in ignes & incendia, in strictos mucrones, in cædes & vulnera, in humanæ carnis auidos dentes, vnius nictus oculi immisit quamplurimos. Quàm cæca & intrepida promptitudo! Hoc Celerum manipulo, nisi fallor, orbem percurrit Ignatius.

Obedientia Societatis prompta.

De Vitâ Epiphanij.

Societas aquilæ similis ingeniorum acumine.

Quæris modò quibus armis instructos voluerit? doctrinæ suauitate, quæ ingenij melioris fructus est. Ita ad aquilas transeo, tertium ex multiformi animalium habitu petitum emblema: de quibus in arcanis suis Pierius Valerianus sic scribit: *Pindarus cùm aliis plerisque locis, tum præcipuè Nemeis, ingenij promptitudinem & velocitatem per aquilam ostendit; sumptâ ab eo comparatione, quòd prædam etiam valdè procul distantem mirâ pernicitate nanciscatur, visúque ita polleat, vt profundissima quæque prospectet: quæ omnia ingeniorum acumini sunt accommodata. Idem, cùm Bacchilidis & æmulorum suorum gloriam eleuat, coruos illos, se vnum aquilam iactat, quòd promptissimo ingenio nihil non concipiat, quantumlibet arduum, & à terrâ marique remotum, mox & styli velocitate quæcunque conceperit assequatur.* Sanè aquilam (vt nomen etiam interpretemur) ab acutè videndo dictam, nonnulli ex veteribus asserunt; vtpote qui aquilam quasi aculam, ab acumine dictam autumant, quasi longissimo interuallo minutissima discernentem. Non multùm fortitudo & laborum tolerantia cum singulari obedientiæ facilitate coniuncta, nouis hisce gloriæ diuinæ propugnatoribus profuisset, nisi ingenij felicitas scientiarum arma suppeditasset. Eam ob rem optandum, vt qui in Societatem adlegendi sunt, viri sint non solùm vitæ probitate, sed etiam litterarum eruditione præstantes: quorum vita sit perpetua vitiorum censura, norma morum, clarissimarum virtutum imago, vox autem iuge quoddam sapientiæ cælestis oraculum, ingenium velox, pectus sapientiæ & virtutis ferax, mens acris, præcelsa, & volucribus (vt ita dicam) flammis semper accensa. Quod quia vniuersim in omnibus assequi difficile visum est (raros enim inuenias qui vtroque hoc instrumento instructi se offerunt) eos admitti placuit adolescentes, qui bonorum morum & ingeniorum probatâ indole spem facerent, quòd, vbi magnarum artium fontes ebiberint, exercitio virtutis ac doctrinæ in probos simul ac doctos viros sint euasuri. Accedente iam ergo ad naturam sedulâ institutione,

tutione, ex his Tironibus quos viros exspectes? quàm disertos? quàm prudentes? Itaque scientiâ simul ac virtute exculti, præstantiâ animi & intellectus acumine & sollertiâ vera discernunt à falsis; inuestigant, capiunt, cognoscunt omnia, & in omnium doctrinarum ac bonarum artium palæstrâ non infimum sapientiæ munus gerunt. Quidquid in studiis humanitatis floridum, quidquid in Philosophiæ stadio laboriosum, quidquid in arcanis naturæ reconditum, quidquid in Mathematicis disciplinis difficile, quidquid in lucidâ illâ diuinitatis caligine obscurum est; quomodo docendo scribendoque pertractent, silente me loquuntur exarata volumina, quæ bibliothecas benè magnas complent omnigenâ rerum varietate. Mitto eos qui castiores Musas amant, & Parnasso digni sunt Poëtæ: Historicos non memoro: terſæ Latinitatis auctores silentio inuoluo: oratores, inquam, disertissimos, à quibus sublimitas in verbis, grauitas in sententiis, decor in personis, motus in affectibus peti potest; dissimulo: reliquos prudentiæ ciuilis & profanæ choragos prætereo; quorum flores, ludi, gratiæ, veneres & documenta minora censeantur; nisi apparatus instar dignioribus deseruiant. Pluteos obi, euolue libros, classes illas altioris eruditionis perlustra, in penitiora illa sublimioris cognitionis adyta penetra; occurrent in quibus subtilitatem in inueniendo, in dicendo perspicuitatem, in disputando vim admiraberis, siue contra Sectarios argumenta contorquent, siue Aristotelis præcepta discutiunt, siue rerum naturalium multiplici causarum nexu conuolutam seriem, & quidquid supra naturam ad causarum fontem & principium propiùs accedit, exponunt, siue de summo Bono philosophantur. Sunt qui vitia & virtutes suis coloribus depingunt, definiunt, distinguunt, medentur affectibus, mores instituunt, saluberrimis præceptis vitam regunt, magno ad benè rectèque agendum adiumento. Neque enim hæc vmbratili in schemate, veterum Philosophorum more, quisquam vmbras pro veritate sectatus proponit. procul hæc bractea, auro puriori hîc locus est; quod ad rationes superiores regulasque æternę veritatis, solidæque doctrinæ, examinat, quæ in apice scientiarum sedet Theologia: præ cuius luce profanæ eruditionis phaleræ nihil aliud videntur quàm marcescentes vanitates, vt appellantur à D. Ambrosio. Tamen quando huic Dominæ & Reginæ ancillantur, quantum claritatis adferunt & ornamenti! hîc librorum sacrorum, hîc orthodoxorum Patrum, & decretorum Ecclesiæ accurata cognitio: hîc diligens interpretatio Scripturarum, hîc sublimium quæstionum diserta, subtilis, &, si opus, coloribus oratoriis quasi quadam veste sermonis ornata, enucleatio: hîc de actionibus Christianis sollers & prudens discussio. Quippe non stultæ hominum opinioni & vanissimæ ostentationi indulgent, sed ingenij sui census omnes in sacrum Numinis, cui famulantur, ærarium ingenuâ deuotione conferunt, vt probent se non intempestiuæ & superbæ sapientiæ famam venari, sed generis sui asserere notam, quâ sagaces inueniendis idoneis ad pietatem prouocandam fouendamque subsidiis, vni sua studia immolant Deo, & variarum rerum notitiam ad rerum cælestium fructum sincero pectore dirigunt, fideles bonorum Domini dispensatores.

Societatis doctrina.

Lib. 6. Hexaemeron.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed de aquilarum naturâ satis. reliqua est hominis effigies, in quam tot illustrium virtutum symbola, quot in cælum ab Astronomis transiatæ animalium lucentium formæ, quæ in siderum positione describuntur, conueniunt. Nam ita composita erant mystica illa Ezechielis animalia, vt à vertice genuum tenus corpus humanum referrent, cui ab humeris iuba leonis dependebat, infrà bifida vngula vitulinum quid ferebat in pedibus: qui quia non tam terram calcare, quàm volatu celeri deferri debebant supra sordes & puluerem, aquilæ suas alas dederant, quarum duabus aërem verberabant gestientium in morem, duabus corpus tegebant. Addo ego & manus: eosdem enim esse asserunt viri eruditissimi cum Seraphinis Isaiæ, qui solium altitudinis immensæ in argumentum amplitudinis ac supremæ Maiestatis circumstabant, manusque sub pennis complicatas ferebant. Sed quis hîc homines requirat, cùm sectatores esse dixerim Angelorum? imò verò quos Angelos, nisi humanos, requirit Homo-Deus huius exercitus Imperator? qui cùm è sinu Patris, magnus ille viscerum partus, vt eum magnificè compellat Synesius, egrederetur in terras; vt homines caperet, mortale corpus induit, & beneuolentiæ conciliatricem humanitatem tamquam escam obiecit, quâ traherentur. Pia & religiosa calliditas! quam eius Socij feliciter imitarentur; quorum itidem sollertia est ad omnium se mores effingere & accommodare, omnia munia obire, omnes personas sustinere, omnibus omnia fieri, & similitudine officiorum quascumque gentes, etiam bellicosissimas & inter feras ferarum more educatas, imò Thyesteis dapibus & humano cruore saginatas, demulcere, sensimque ab immani illâ barbarie, ad Christianæ Religionis mansuetudinem decusque pellicere. Adulationis vitium caue suspiceris. Amoris ingenioſi versatilis ars est & industria, quæ suaui hoc velut fascino inuadit reluctantes, & sibi ac Deo restituit. Hic est ille dolus bonus & salutaris, quo Doctor Gentium Paulus Corinthios se cepisse gloriatur. Hoc Ignatius rebelles animos flexit, hoc Xauerius barbaros spiritus mitigauit, hoc Anchieta prioris sæculi Thaumaturgus Brasilos humanis carnibus vesci solitos ad naturæ & rationis leges reuocauit: hoc apud Sinas Riccius Crucis ignominiosæ adorationem persuasit: hoc alij infiniti contumaciſſimorum etiam in Europâ nostrâ corda expugnarunt. Pueros eos pueri experiuntur, viros viri, afflictos afflicti: cum rusticis rustici, cum militibus milites, cum nautis nautæ, Religiosâ morum vrbanitate insinuante officiosam gratiam, & pares affectus reposcente. Aureum profectò rete ad capiendas animas! quod enim delectat, persuadet; & amabile fit, quidquid similitudine morum blanditur. Modò demittunt se ad ima, modò erigunt se ad summa, modò tenent se in mediis: nec aliud cauent æquè, quàm ne dispari vitæ ratione & consuetudine hominum à se voluntates auertant. Itaque externam faciem & habitum omnibus persimilem habent, animum Deo seruant; ad eum omnino modum, quo optimus morum magister Seneca Lucilium suum ad homines virtuti conciliandos instruebat: monens ne quid ostentaret in habitu aut genere vitæ, quod nimiùm in oculos incurreret; asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiorem barbam deuitaret. *Satis*, inquit,

Societas hominis similitudinem exprimit morum vrbanitate.

Epist. 1. c. 12. *Societas cum Apostolo, sancto dolo homines capit.*

Epist. 5.

inquit, *ipsum nomen Philosophiæ, etiamsi modestè tractetur, inuidiosum est.* Quid igitur *si nos hominum consuetudini cæperimus excipere? Intus omnia dissimilia sint: frons nostra populo conueniat. Non splendeat toga; ne sordeat quidem. Id agamus, vt meliorem vitam sequamur quàm vulgus, non vt contrariam.* Quamobrem? *alioqui quos emendare volumus, fugamus, & à nobis auertimus. Illud quoque efficimus, vt nihil imitari velint nostri, dum timent ne imitanda sint omnia.* Cautam habes ex Stoicâ veterum disciplinâ, quæ multùm à ratione petita est, cur modus viuendi in Societate sit communis. Itaque ne Ethnicorum quidem habitus displiceat, nec toga litteratorum, aut prætexta Magistratuum, apud exteras nationes profana sacris hominibus videatur; vt morum ac cultus conspiratione faciliorem ad omnes aditum adepti, concordiâ consuetudinem, consuetudine affectum, affectu vim quamdam ineluctabilem, dominatricem animorum, quâ nihil est in rebus humanis imperiosius, lucrentur. Obliquandus est sinus in ventum, noscenda humorum temperies, opportunè insinuandus amoris aculeus, blandimenta quibus capi quis possit, exploranda: omnia denique ad flexanimæ humanitatis leges componenda, nihilque quod terreat permittendum ei, qui corda ad virtutem emollire contendit. Quod adeò suis cordi voluit esse peritissimus animorum venator Ignatius, vt præmium aliud laborum nullum suis statuerit præter ipsam beneficentiam, & auxilium Dei caussâ proximis impensum. Venale obsequium pretio suo suspectum est, liberale prouocat ad amorem. Itaque homines nostri cum animalibus illis manus non explicatas, hoc est auidas, protrudunt; sed modestè intra alas continent, memores se gratis dare debere quæ gratis acceperunt; nec postulando, nec admittendo stipendium, vel eleëmosynas vllas (legis sacrosancta verba adfero) quibus officium quale quale ex iis quæ Societas iuxta nostrum institutum exercere potest, compensari videatur. Obtrudunt sponte auxilia, sui copiam minimè faciunt pretiosam, vilem operam promiscuè offerunt sine discrimine: dicunt cum Lactantio, *Nos aquam non vendimus, neque solem mercede præstamus*: vnam salutem vestram spectamus ac Dei gloriam, cuius vnius incremento beamur. Has artes docuit zelus animarum, quæ præclarissima nota est viri Apostolici: animas, inquam, fratrum diligit, CHRISTI peculium; pro quibus etiam, si res ferat, anathema fieri cupit: omnes in eo defigit curas & cogitationes, vt alias pelliciat, alias formet, alias ex Orci faucibus eripiat. quærit in compitis, quærit in carceribus, quærit in xenodochiis. nunc in publicâ luce concionatur, nunc pagos & solitudines lustrat, vt miseram aliquam ouiculam per agros palabundam suis humeris reportet ad gregem. Quacumque proficiscitur, sub hac amoris veste quem defert, ignem spargit & faces, omnes omnium mentes desiderio Creatoris incendit: & illas quidem parturit, illas lactat, illas educando promouet in firmitatem & robur adolescentiæ; alias educatas & roboratas exquisitis vestit ornamentis. omnes fouet, omnes amplectitur, omnes in Domini IESV capit visceribus; omnibus omnia factus, in eius imitationem qui factus est pro nobis in similitudinem carnis peccati.

Societas gratis se impendit.

Lib. 5. Diuin. instit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

En fortes amoris milites, en assiduos & laborum patientes, en promptos & ad omne Ducis imperium expeditos, en sagaces & fideles, &, si astu opus est, piè sollertes: quibus præsidiis incumbentem sibi negotiorum molem exceperunt, exceptam fortissimè sustinuerunt, sustentatam cum laude & gloriâ gessérunt. Immutarunt peruersissimos rerum status, suppossuerunt, frementibus inferis, flagitiis castimoniam, rapinis charitatem, impietati religionem, perditæ ac profligatæ licentiæ disciplinam. Dederunt rebus nouis auctoritatem, pondus antiquis, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, meliorem omnibus ordinem atque naturam. Quis delectus, Deus immortalis? quæ belli fulmina, qui flos militiæ, quæ Ecclesiæ præsidia, qui tutelares & vindices? quorum singuli in viros summis rebus pares formati, audeo dicere, pro acie censentur. Nec mentior: nam, fremente inuidiâ, fauente cælo, bonis omnibus plaudentibus, vnus aliquis tot interdum hostium victor exsistit, quot ab exercitu benè numeroso iures domari vix posse. Quid iam, coactis in vnum viribus, tota simul tot vitiorum dicam an Angelorum Societas? quas non strages edet, quæ non excidiâ errorum & vitiorum procurabit? quæ auxilia laboranti Ecclesiæ feret? Feret? imò iam tulit, vt Vatis Ieslæi oraculo iampridem videri potest pronuntiatum, qui pluuiæ nomine singulare ac largum sitienti Sanctorum terræ beneficium conferendum promittens, tantumdem facit ac si dicat, vastitati omni, quæ siue ab aduersariorum depopulationibus, siue ab exsuccâ sterilitate & agrorum lue, grassabitur, solatium à paternâ prouidi Dei curâ & solicitudine submittendum. Sed quâ ratione? quasi equos illos diuinos, qui Ezechielis currum admirabilem traxerunt, præ oculis haberet, *Animalia tua*, inquit, *habitabunt in eâ*: quorum nempe leonina fortitudo nihil cum mollitie, bouina patientia cum ægritudine, aquilina sapientia cum ostentatione, benevolentia humana cum fictione commune habet. En præclarissimum de Societate vaticinium. Hebræum *haiath*, pro quo Vulgatus *animalia* vertit, Ptolemæi sapientes *ordinem* siue *stationem militarem* interpretati sunt: Arias Montanus, linguæ sanctæ peritissimus, *societatem* facit: à quo non longè abit Pagninus, qui *congregationem* legit. luculentius Genebrardus: *Tui electi, tuum peculium, tui greges & copiæ, tuæ oues, quarum tu es pastor, habitabunt in eâ*: paulò aliter, sed æquè generosè Chaldæus: *Viuificationem tuam collocasti in eâ. præparasti exercitus cœtuum Angelorum, vt benefaceres pauperibus Dei*. Accipio omen. quasi Societatem IESV diuinitus inspiratus Vates eminus prospiceret, inter innumeras hæresum, schismatum, errorum ac vitiorum discrimina, magno Ecclesiæ bono nascituram; Pæanem non vanus augur iam tum cecinit, & fidelium spem singulari delectus auxilio defendendam, confirmandam, perficiendam pronuntiauit. Quid ita? quia Societas tua habitabit in eâ, tua castra & militare robur, animalia tua, tui greges & copiæ, tua peculiaris congregatio, tuæ oues quarum tu es pastor, & quas tuo charactere insigniri voluisti: tui milites, quorum tu es dux, exercitus cœtuum Angelorum siue spirituum; qui administratorij & adiutores tui sunt, dum egregiâ morum probitate, ardenti gloriæ tuæ zelo, indefessâ diuini

Societas Ecclesiæ subsidio destinata.

Psalm. 67.

diuini verbi prædicatione, vtili librorum elucubratione, omnibusque tandem virium & ingenij neruis, fessis Christiani orbis rebus & incommodis subueniunt, improbitatem profligant, tuo nomini trophæum spoliis hostium graue quaquauersum erigunt fidissimi triumphantis Dei-hominis baiuli & portitores. Sunt certè hæc longè maxima fauoris argumenta, tum mortalium necessitati, tum Sociorum commendationi ab inexhausto bonorum omnium fonte in sublunarem hunc mundum deriuata, quibus fructus iam vno sæculo respondit copiosissimus, & porrò (si quid de cælo admonemur) omnibus retrò sæculis cumulatiùs respondebit.

Sed longior sum quàm volebam: filum ergo contraho, & vos compello, cælestis huius quadrigæ iugales animæ: Nolite arbitrari hæc à me dicta, vt blandiar arrogantiæ, & conscios imbecillitatis humanæ spiritus inani fastus supercilio in tumorem erigam; sed vt quisque sui officij & nobilissimæ vocationis descriptas norit rationes, in quas vires excrescere, quâ patientiæ laude præstare, quâ obsequendi gloriâ eminere, quâ scientiarum accessione ornari, quàm sollerter hominum se moribus insinuare, quàm strenuè pietati operari debeat. Ita segnem me & quasi fucum inter apes adhortari soleo: In Dei ære & peculio sumus toti, quotquot Societati IESV nomen dedimus: nostrum est acceptas à Deo gratiæ & naturæ dotes in Auctoris obsequium conuertere, & alacri animo in consuetudinis humanæ commercium, in Reipublicæ Christianæ decus & solatium, in procurandam hominum salutem, adeoque pænè in ipsum transire contubernium Angelorum. Hoc est, scenam eamdem quam Ezechiel vidit, attonito ad hæc miracula, quà latissimè pater, mundo, omnium oculis quotidie videndam obijcere. Hoc agamus, Socij, in id toto pectore incumbamus: assuescamus rationes ponere cum Deo, voluntatem Domini exquirere, pro benè gestis gratias agere, ad aram recurrere, illic omnes coronas appendere, ex quibus diuinæ gloriæ currus splendores suos in ornamentum accipit. Ita fiet, vt, affixis sempiterni Numinis tholo mille hostium spoliis, post tot in Europâ, Asiâ & Africâ congressus, tot pugnas, tot victorias, post tot messes Orientis, tot vtriusque mundi decora, post tot industriæ monumenta, quot plagæ solis ortu atque occasu lustrantur, leones suos, boues suos, aquilas suas, homines & filios suos, sine degeneri maculâ sanguinis, se parente dignos agnoscat Ignatius.

ORATIO SECVNDA

Paranetica ad imitationem primorum Patrum in functionibus Societatis.

EA est æterni Numinis prouidentia, RR. PP. vt, cùm nouum aliquem in Republicâ Christianâ cœtum cogit eorum hominum, qui improbitati bellum indicant, qui pietatem aut stantem propugnent, aut collapsam erigant, qui afflictis ac prostratis Ecclesiæ rebus opem auxiliumque afferant; eumdem & optimis salubertimisque legibus fir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

met, & illustribus informet exemplis. Cùm enim mens nostra, iam inde ab origine generis nostri, iis inuoluta sit tenebris, vt neque planè, quæ ad salutem atque incolumitatem humanæ vitæ conferunt, perspiciat; neque, si perspexerit, id tamen, quod optimum censet, semper possit ac velit amplecti; necesse est omnem vitæ nostræ rationem sanctissimarum legum adminiculis temperari, vt ad solidam perfectamque virtutem contendamus, ac, si quando aberrare contigerit, illuc, vnde non decuit abire, reuertamur. At verò quoniam à naturâ eam hausimus inconstantiam, vt quæ summâ contentione ac studio amplexi sumus, quasi senescente primo illo animi vigore, paulatim deseramus; sæpenumerò contingit, ea quæ à maioribus præclarè sancita fuêre, posterorum incuriâ collabascere; nisi eorum qui nos præcesserunt illustria gloriosaque facta identidem ob oculos versentur, nosque tamquam stimulis quibusdam ad veram laudem atque honestatem continenter excitent. Tanta nimirum horum adiumentorum vis est & efficacitas, vt nulla sine iis, quantumuis piè religioseque condita familia, stabilis esse possit ac diuturna; nullius aliquando disciplina, ætatis vitio labefactata, nisi per hæc, ad pristinam reuocari seueritatem; nulla, nisi his munita præsidiis, integra steterit hactenus atque incorrupta. Testis est hæc ipsa, in quâ Dei munere vitam degimus, minima Societas, quæ centesimum modò annum agit, ex quo ab optimo sanctissimoque Parente suo cælesti instinctu condita, à Summo sacrorum Antistite publicâ, eâque apud omnes homines grauissimâ, auctoritate corroborata est. Quid eam à primis statim incunabulis in vltimas terrarum oras propagatam; quid glorioſos illos vbique gentium labores suscipientem, quos vitæ ratio præscribit; quid inter innumera, quæ pro animorum salute assiduè subit pericula, hucusque præstitit incolumem, nisi sacrosancta legum salutarium obseruatio, & eorum, quæ pauci illi viri è quibus primùm coaluit, præclarè gesserunt, studiosa imitatio? Atque vtinam hac ope atque auxilio multos videat annos sæculares, ætate prouecta, sed viribus atque animis integra! Ad leges quidem quod attinet, quibus omnis Religiosæ vitæ disciplina continetur; confidere licet, Moderatores numquam defuturos virtute sapientiâque præstantes, qui ex earum præscripto sibi commissos gubernent. At verò illud nobis etiam atque etiam cauendum est, ne ab illâ aberrantes semitâ, quam maiores nostri suis signauêre virtutibus, Matrem nostram, quæ nos alit atque complectitur, quam decoram adeò ac vegetam accepimus, vitio nostro deteriorem ad posteros transmittamus. Aberit ab ætate nostrâ illa labes, si in primos illos Societatis huius propagatores mentis aciem frequenter intendamus, eorumque facta pulcherrima animis nostris perpetuò infixa hæreant, non inani cogitatione voluenda, sed diligenti imitatione exprimenda. Quod dum vnicuique nostrûm commendo, existimetis velim RR. PP. meam me potiùs conuenire conscientiam, meamque damnare socordiam, quàm iis, qui contento cursu ad absolutam perfectamque virtutem properant, calcar addere.

Exemplorum vis etiam in stabiliendis Ordinibus sacris.

Horum imitatione IESV *Societas efflornit.*

Naturâ, arte, exercitatione,

Vt doctrinæ, ita operis cuiusque, perfectionem tribus his rebus, naturâ, arte & exercitatione comparari, homines iam olim sapientissimi tradi-

tradiderunt. Nouerant quippe naturam, quantumuis idoneam atque præstantem, quantumuis expeditam, atque ad omne id quod honestum est propensam, artis tamen præceptionibus destitutam, grauissimis obnoxiam esse erroribus; arte verò ac disciplinâ instructam, si exercitatio absit, inertem atque otiosam censeri. Quæ tria perfectionis adiumenta, etsi fateri cogimur ita necessariò requiri, vt sine iis nihil omnino excellens, nihil eximium sperari possit; acutius tamen nescio quid hac in re illi perspexisse visi sunt, qui tribus illis quartum adiunxere præsidium, imitationem. Nemo enim aliquando homo repertus est naturæ præstantiâ, agendi cognitione, exercitationis assiduitate in re vllâ omnes perfectionis numeros complexus esse, qui non aliquam eius rei formam sibi proposuisset quam imitaretur, aut ab alio expressam, aut mente conceptam, tacitâque cogitatione à sese efformatam. Quod vt in iis artibus, quæ in solâ consistunt cognitione, minùs alicui perspicuum sit; in iis certè, quæ in actione versantur, nulli non manifestum esse potest. Quis enim aliquando statuam aut ære fudit, aut cælo sculpsit è marmore, in quâ nihil absolutæ & perfectæ artis desideraretur, nisi is qui summos in vtrouis genere artifices diu multumque imitatus fuit? Quis vmquam pingendi peritiâ nobilis, argutias vultuum & varietates, recessus vmbrarum ac depressiones, ab his exsultantes luminum eminentias, venustatemque totius operis, erudito penicillo ita repræsentauit, vt adæquare naturam videretur, nisi qui sub præstantissimo aliquo ætatis suæ Timanthe aut Apelle manum tabulæ admouit? Quis cum laude Rempublicam administrauit, nisi qui ab iis exemplum sibi sumpsit, qui, quibus rebus vtilitas Reipublicæ pararetur augereturque, cùm tenerent, ad eam moderandam vsum & scientiam, & studium suum, magnâ virtutis & innocentiæ famâ contulissent? Quis in bello veterum Imperatorum virtutem maiore gloriâ superauit, nisi qui sub clarissimorum Ducum disciplinâ tiro parere priùs didicisset, quàm imperare; exercitum sequi, quàm ducere? Quid, quòd ipse scientissimus formator hominum Deus impresserit nobis propensionem imitandi maximam? quæ vel in pueris sese prodit, qui, quæcumque fluunt in aures, obijciuntur oculis, veniunt in manus, imitatione conantur exprimere. Sed ad ista, quæ quotidie oculis nostris obuersantur, animum minùs aduertimus. Illud verò ingenitæ procliuitatis, quâ ad imitandum ferimur, fructum magnopere commendat, quod de Theseo puero antiqui tradiderunt. cùm orbe pacato, debellatisque vbique terrarum monstris, Hercules aliquando Trœzenem ad auum Thesei maternum diuertisset, benignè pro eâ famâ, quæ non Peloponnesum modò & Græciam, sed vltimas orbis oras impleuisset, exceptum fuisse; accubiturum deinde, leonis illud spolium, victoriæ virtutisque monumentum, ex humeris deposuisse. quo viso terriculo, reliquos quotquot aderant diffugisse pueros, solum Theseum stetisse impauidum, raptisque, vnde proximè licuit, armis in exuuias illas tamquam in verum leonem irruisse: cumque demum crebris audisset vsurpari sermonibus ea quæ Hercules plurima fortiter ac laboriosè gesserat, ferunt in puerili pectore eam exarsisse cupiditatem Herculeæ gloriæ æmulam, vt dies noctesque

opus quod-nis perficitur:

quibus sumenda imitatio.

Hæc necessaria in artibus,

in Reipub. administratione,

in militiâ;

estque indita à naturâ ad eam propensio:

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil animo volueret, nisi quo pacto Herculis secutus facta, parem orbi operam probaret suam. vsque adeò vt dormienti eadem obuersarentur simulacra, quæ interdiu mens acris & inquieta versarat, donec vix ex ephebis egressus, idem gloriæ curriculum ingressus est. Quòd si tantum valet aliorum imitatio exercitationi adiuncta, in iis artibus ac rebus quæ ad vsum vitæ communis pertinent, vt vel mediocri ingenio præditos supra vulgus efferat; quisquámne erit, qui hæc tantumdem posse negabit iis in rebus, quæ in finem honestissimum pulcherrimumque referuntur; maximarum scilicet virtutum acquisitionem, animorum incolumitatem, diuinæ gloriæ incrementum, præmia illa quæ nulla temporis oblitterabit iniuria, quæ propria sunt eorum qui se virtuti diuinæque gloriæ consecrarunt? Atque hic campus noster est, hæc Respub. nostra, hæc quæstuosissima Societatis negotiatio.

vtilis etiam ad virtutem.

Finis Societatis & institutum.

Condidit nos sapientissimus ille rerum omnium effector Deus, non vt ignauorum pecorum instar, ad humillima quæque nos abijceremus; sed vt in solem ac puluerem prodiremus: animum infudit cælestium donorum capacem: à reliquorum mortalium numero, ad hoc quod sectamur vitæ institutum secreuit: leges dictauit sanctissimas: spatium aperuit latissimum, in quo nostra desudaret industria. Vtinam verò ampliſſimis illis explendi muneris nostri præsidiis, quâ par est curâ, sedulitate, solicitudine, vteremur! neque quemquam aliquando aut ignauia ab officio retardaret, aut quietis amor seduceret, aut animi imbecillitas & remissio deiiceret! Pictores Deus nos esse voluit, sictores, sculptores: non vt fugaces tabulis colores illineremus, non vt fragiles ex argillâ statuas fingeremus, aut saxo sculperemus; sed vt imaginem illam, quam præpotens Opifex animis hominum impressit, dum lucis huius vsurâ fruimur, illustrium virtutum pigmentis in nobisipsis aliisque perficeremus, neque eam pateremur aliquando vitiorum sordibus obsolescere: vt teneram pueritiam, instar mollis ceræ tractabilem, Christianæ doctrinæ rudimentis, omniqúe morum honestate institueremus: vt eorum pectoribus quibus ætas est maturior, quâ publicis, quâ priuatis congressibus ac sermonibus salutarem Numinis timorem, virtutis amorem, & flagitiorum omnium odium acerrimum insculperemus. Respub. nobis commissa est, in quâ Regina ratio tamquam in editâ arce residet, vt in ceteras animi functiones, tamquam ciues, supremum dominatum obtineat: excubandum continenter, atque cauendum ne pulcherrima ista Reipub. forma in nobis, aliisque qui nobis animorum moderatoribus vtuntur, perturbetur; ne sceleratissimæ conspirationes oriantur, quibus, deiectâ ratione, indomitæ atque infrenatæ cupiditates imperium occupent. Bellum gerendum est acerbum, periculosum, diuturnum, in quo non antè missio speranda est, quàm huius vitæ castris egressi, victores spolia cælo inferamus: hostes instant & vrgent terrimi atque crudelissimi; expugnanda impietatis castra, aperiendæ sunt abstrusæ vaferrimi cacodæmonis insidiæ, dissipandæ vitiorum copiæ, amentatæ in prauorum dogmatum proseminatores hastæ torquendæ. Neque vno tantùm loco nobis in acie standum est; sed quacumque sol habitabiles oras illustrat, velut expeditis velitibus occurrendum est, quotiescumque ad Dei gloriam & salutem plurimorum pertinere censuerint illi, quorum nutu & arbitrio gubernamur. Hic finis est Instituti nostri, hæ exercitationes: quas tum suscepimus, cùm Societati nomen dedimus: hic campus, in quo totius vitæ nostræ cura, labor, industria versaretur: hæc Sparta quam nobis religiosissimi illi Decemuiri, & primi huiusce Familiæ auctores, per omnium rerum humanarum despicientiam, per ærumnas maximas, per paupertatis incommoda, per discrimina laborum ornatam tradidere; ornandam porrò etiam à nobis, si ad ipsorum exempla oculos aperiamus, & quibus itineribus ad vitæ sanctimoniam contenderint, inspiciamus, nec ab eorum ardore virtuteque degeneremus, in quorum labores ac fructum sine laboribus introiimus. Quàm claris, quàm illustribus exemplis illi nobis præluxerint, ignorare omnino non potestis, qui & à maioribus accepistis, & ad posteritatis memoriam litteris mandata frequenter legistis. Ne tamen omnia silentio inuoluam, tantisper modò adeste animis, dum in pauca confero, quem in primo nascentis Societatis exordio vitæ cursum tenuerint, vt inde coniecturam faciatis, quibus adiumentis ea adoleuerit, atque ad hanc, quam cernimus, maturitatem peruenerit. Postquam delectus ille Sociorum manipulus (quos non magis communium studiorum tractatio, aut necessitudo contubernij, familiarisque vsus coniunxerat, quàm instinctus quidam diuinus afflatusque, animorum saluti honestissimâ sanctissimâque pactione, obligauerat) Parisiis Theologiæ metam attigisset; exardescente inter Hispanos Gallosque bello, visum est iis qui Lutetiæ substiterant, bellicis tumultibus cedere, atque in Italiam Venetiasque contendere: quo loco eos Ignatius (qui valetudinis caussâ in Hispaniam abierat) instauratis viribus, rebusque in patriâ confectis, sese præstolaturum receperat. Non commemorabo hoc loco, quo pacto in hoc itinere à laboribus & incommodis Apostolicam vitam fuerint auspicati, omni ope auxilioque humano destituti, solâ paupertate & ærumnis opulenti, squalore pædoreque obsiti, fame ac fatigatione exerciti, vegetæ tamen mentis vigore robusti. vnum hoc mihi propositum est in memoriam reuocare, quodnam illorum in celeberrimis vrbibus Italiæ studium fuerit, quænam in luce ac frequentiâ hominum occupationes, quænam in animorum salute procurandâ diu noctuque exercitationes. Suspicaretur fortasse quispiam in rebus ab iis cum dignitate gestis peregrinus atque hospes, quique eorum propositum vulgi opinione ac sensu metiretur, eos in Optimatum sese amicitiam primùm insinuasse; deinde prima in templis suggesta, prima in gymnasiis circumspexisse subsellia, è quibus facundiam suam multiplicemque eruditionem in coronâ doctissimorum hominum planam facerent. Sed hæc illi in postremis habenda arbitrati sunt: alia mens fuit, alia cogitatio. Erant quidem, erant omnes eximiâ doctrinâ, excellentis acumine ingenij, raris muneribus ac donis naturæ instructi, quibus magnam sibi perfacilè potuissent apud homines gloriam comparare: sed modestiâ, submissione, suique despicientiâ instructiores. eam nobis viam laboribus suis strauerunt, per quam ad veram sempiternamque, quam vitæ nostræ ratio spectat, gloriam niteremur. Quocumque accedebant,

Exempla quibus primi Societatis Patres præluxerunt.

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro contubernio sibi deligebant aut publica valetudinaria, aut mendicorum receptacula; vt in his, post diurnos labores, inter pauperes diuersati, & pauperum pasti more, congruis etiam cœnæ exciperentur cubilibus, quæ fatigata membra non ad quietem allicerent, sed nouis molestiis exercerent: in illis verò tum ceteris misericordiæ vacabant officiis, tum expiandis animis operam dabant, muniaque, quantumuis abiectissima, non modò non reformidabant, verùm etiam vltrò sibi deposcebant, mirâque alacritate exsequebantur. Quid hîc memorem, vlceribus ac sanie fluentia corpora, quorum species oculis animisque obiecta nauseam procreare potuisset, nudis eos manibus contrectasse; suorum complexu corporum, dum lectos sternerent, excitasse iacentia, & in stratis eadem reclinasse? quid omnia corporis animique solatia opportunè quibusuis ægris adhibita? quid nocturnas apud egentissimum quemque vigilias? quid eorum corpora, quorum animos ad extremum vsque spiritum piis cohortationibus ac precibus prosecuti fuerant, sepulchro, quod suis manibus effoderant, Christiano ritu tradita? Erant occupationes illæ eiusce modi, quæ etiam robustissimum quemque fregissent: sed incredibilis ille diuinæ gloriæ, vbique amplificandæ, proximorumque iuuandorum ardor, omnis immemor quietis, pari charitatis æstu atque exuberantiâ in sanos iuxtà ac ægros deriuabatur. Nam è nosocomiis in publicum digressi, imbecillem ætatem vicatim collectam, in foro, in compitis, vbicumque id loci suaderet opportunitas, Christianæ doctrinæ rudimentis patienter instituebant. Mox ad rudem plebem, vt prouectioris ætatis, ita salutarium monitorum magis indigam, conuersi, è saxo aliquo aut scabello tamquam suggesto, populum voce, gestu, pileo conuocabant. Confluebat ille frequens, rei nouitate, peregrinâque insolentiâ inuitatus; risum sibi aut animi oblectationem, non fructum, tamquam à ioculatoribus aut agyrtis, non concionatoribus, polliceba tur: sed postquam eos summo ardore animi, insigni oculorum maiestate, maximâ vocis ac laterum contentione, de Deo rebusque diuinis verba facientes audiuit; postquam propositis cæli præmiis, aut intentatis inferorum suppliciis, in pectore suo quisque virtutis studium, & acre odium vitiorum sensit exardescere; tum demum agnouit quod genus hoc esset hominum, quorum præceptis saluberrimis sobrias cogitationes momento susciperet. His perfuncti laboribus, cùm nihil in concione nisi sibi quemque commendarent, nihil à circumfusâ multitudine nisi ardens propriæ salutis desiderium postularent, nihil pro se ne vltrò quidem oblatum admitterent, sed ostiatim stipem in victum emendicarent, sub noctem ad sua sese hospitia, nullâ re nisi paupertate & incommodis instructa, reciperent; magnos vbique animorum motus excitabant. Huiusmodi fuere maiorum nostrorum Religiosæ vitæ primordia, rerum arduarum quas pro Deo & Ecclesiâ susceperunt erant argumenta, difficillimarum expeditionum prolusiones: quæ quàm vberes & copiosos fructus iam tum protulerint, testes sunt florentissimæ vrbes Italiæ, eorum indefessâ operâ & industriâ excultæ; testis ipsa vrbium Domina, quæ primam illam virtutem, tamquam in orbis theatro expositam, admirata est; testis Italia vniuersa, quæ breui tempore pauco-

fructus quos retulerunt.

paucorum Patrum partim vitæ innocentis exemplo, partim docendi hortandique assiduitate, ingentem animorum commutationem factam, ac præcipuè saluberrimam illam nascentis Ecclesiæ consuetudinem, Confessionis ac cælestis epuli frequentandi longo sæculorum interuallo vidit reuocatam; testes Principes amplissimi, Reges potentissimi, Pontifices religiosissimi, qui è pusillo illo numero certatim aliquos expetierè, qui in Regnis suis atque Prouinciis eamdem pietatis sementem facerent; testes denique tot adolescentes ac viri natalibus, indole, ingenio, eruditione, rebusque gestis præstantes, qui primorum Patrum virtute & illustri ac peruulgatâ famâ concitati, in eorum mox Societatem adscribi summis votis efflagitarunt. Tantum nimirum incredibilis illa atque diuina virtus potuit in animis hominum efficere, vt omnes in admirationem raperet, vt alienos conciliaret, vt in aulis etiam inter delicias enutritos ad rerum humanarum despicientiam, ad laborum atque ærumnarum consortium, ad solidarum denique virtutum studia prouocaret. Et nos, qui idem illud, quod ab his auctoribus promanauit, vitæ institutum amplexi sumus, qui legibus nostris ad eorum exempla dirigimur, ad hos labores non excitabimur? ad huius gloriæ consortium non adspirabimus? eritque aliquis ita languidus ac degener, vt eorum vestigia, quæ ad memoriam posterorum sempiternam fixa reliquerunt, consectari recuset? Themistoclem certè, cùm adolescentiam infamiæ ac turpitudinis notis inustam exegisset, alienâ ferunt imitatione in virum clarissimum magnumque Græciæ lumen, mediumque Asiæ & Europæ vel spei vel desperationis pignus, euasisse. Nam laudis & gloriæ stimulis agitatus, cùm noctes frequenter duceret insomnes, quæstus est Miltiadis trophæa identidem sibi ante oculos versari, atque ita animum exstimulare, nullam vt quietis partem capere posset. Nos verò quo animo erimus? an, sicui torporis aliquid è vitâ antè actâ adhæserit, aut inertiæ desidiæque somnus obrepserit, an, inquam, glorioſisima maiorum nostrorum trophæa ac monumenta soporem hunc non excutient? trophæa, inquam, quæ non in campis temporum iniuriis obnoxia, sed in posterorum animis fixerunt. Quòd si Romanorum sapientissimi id præclarè instituerunt, vt in conuiuiis egregia virorum illustrium facta carmine comprehensa ad tibiam à maioribus natu decantarentur, quò ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent; quid aliud Moderatoribus nostris viris prudentissimis propositum fuisse putamus, cùm parentum nostrorum gesta litteris consignari voluere, quàm vt iis nos stimulis ad imitationem incitarent? Id nisi facimus, atque in imitatione omnem curam, operam, industriam nostram ponimus; abolenda nobis eorum sunt monumenta, conuellendæ imagines, memoria deponenda, ne assiduè nobis degenerem vitæ conditionem exprobrent. Fortes plerumque à fortibus propagari cernimus, & in animantibus quoque egregia parentum indoles in sobole eluceſcit: prouidendum nobis est igitur, ne nobis probro sit ac dedecori à tam illustri virtute degenerasse. Auertat id supremus ille militiæ nostræ Imperator, à quo nomen circumferimus: auertant ij ipsi parentes nostri iampridem Superis adscripti: qui dum hæc infima terrarum contemplantur, & Societatem

Adhortatio ad imitationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram numerosâ prole gaudent esse propagatam, suas esse partes intelligunt, quâ pollent auctoritate, Deum in caussâ nostrâ interpellare; vt iisdem quibus ipsi præcessere vestigiis insistentes, in eiusdem gloriæ communionem venire possimus.

ORATIO TERTIA.

De institutione & propagatione Sodalitatum B.V. MARIÆ, *deq; vario per eas à Societate collecto fructu.*

Habita ad Sodales Supremi Concilij Senatores, aliosque Optimates Mechliniæ anno sæculari.

SOcietatis nostræ diuinitus institutæ, & Apostolicæ Sedis auctoritate confirmatæ, centesimus hic annus est; quo, veteri receptâque consuetudine, memoria decursi temporis renouatur, & functionum, quibus ea creuit, recognoscuntur fructus, gratiæque secundùm Deum aguntur Superis: quorum adspirante fauore, eam, quâ non absque stupore fruimur, maturitatem sunt adeptæ. Quod si fieri in ceteris par est, quo me animo esse oportet in hoc meo Parthenio munere? quas agere gratias Virgini, cuius patrocinio & tutelâ, cùm hæc nostra Sodalitas, tum orbe toto propè innumeræ floruerunt? quo affectu gratulari non tantùm præsentibus, sed iis etiam, ad quos peruenire mea vox non poterit, tam vberi tamque vario percepto fructu? Nolui ego vnus ingratus esse in Virginem; nolui in Sodales à Virgine adoptatos inhumanus. Hæc caussa fuit Parthenium hunc cœtum hodiernâ die cogendi: quem cùm video, fateor dicendi me nouo quodam & inusitato desiderio excitari. Adeste animis, & quem magnæ Matris honor exigit, fauorem beneuolentiamque commodate. Quæ pollicitus duò sum, Virgini gratias, & vobis gratulationem, tum demum præstabo, cùm ostendero, quibus initiis, & quàm singulari Dei munere coaluerint Sodalitates hæ Partheniæ; beneficiaque recensuero, & quæ in singulos per eas propria, & quæ communia in Ecclesiam congessit vniuersam.

Sodalitates vnde dictæ.

Marcum Porcium, illum sapientem, gloriari solitum accepimus, Quæstore se, receptis sacris Idæis Magnæ Matris, conflatam Sodalitatem, in quâ victu & poculis ætatem cum æqualibus oblectarit suam: vnaque, quantum aliunde intelligo, caussa fuit cogendi hunc cœtum, voluptas corporis, specioso inumbrata religionis pallio. Qui enim coibant, Sodales se appellabant ex eo quòd soli non ederent, quodque simul plures, collatis, vt quidam volunt, symbolis, genio indulgerent. Mansit ea res, delataque magnâ comprobatione ad exteros fuit, tamquam idoneum socialis vitæ vinculum, & ad nos vsque propagata: quorum in vrbibus frequentes vulgò visuntur ciuium cœtus, Porciani illius æmuli, vnde & nomina mutuantur sua. Quibus ego cœtibus concedam non repugnanter cetera, si modò nomina ista, quæ etsi ab illâ origine, iam tamen prídem sanctiòra vsu facta, cœtibus iis vindicauero, qui Matris verè Magnæ, non Pessinuntiæ nescio cuius, ab Attalo ostensæ, sed æterno Dei

Dei consilio electæ, iucundissimâ tutelâ gloriantur. Quid vindicare me dico nomina origini alienæ imputata; quæ si conuenire his cœtibus non minùs quàm propria contendam, nemo possit reprehendere? Nihil profanis, nihil vanis debeamus: Sodales esse, & in Sodalitates coire dicamur, quia simul edimus, non cibos quibus farciuntur saginanturque corpora, sed puriores alios, quibus immortales æternæque mentes recreantur. Quis non vegetior intellectu, quis non promptior affectu, quis non spiritu feruentior, auditis cohortationibus quæ habentur, exemplisque quæ præbentur obseruatis, ex his cœtibus ad munia sua partesque hominis Christiani discedit? Quid de epulo dicam diuinissimo, cuius ferculum vnicum, CHRISTI caro integerrima; potus vnicus, eiusdem sanguis pretiosissimus; quibus omne deliciarum genus continetur? cùm toties ad id epulum communiter adhibeamur, nónne iure meritissimo Sodales ab hoc etymo nuncupabimur?

Cur cœtus Parthenij Sodalitates dicantur.

Video hærere me in orationis meæ vestibulo; tenet me nominis nostri ratio, sed interiora iam pridem ad se vocant: quò si placet sequi, ducam quâ duxit viâ auditores suos Vindex noster, idemque sapientissimus Magister CHRISTVS, qui ductam à vilibus & contemptis initiis admirabilem Ecclesiæ suæ maiestatem ac magnitudinem cùm ob oculos vellet ponere, eo consilio, vt quàm plurimos ad eam tamquam ad diuinum quiddam alliceret; assimilauit grano sinapis, quod cùm minimum sit, in arborem sensim excrescit patulis diffusam ramis, quibus volucres cæli succedere, in iisque nidos concinnare per Syriæ Palæstinæque campos, hisce nostris feliciores, perhibentur. Quod veniâ vestrâ fiat, eidem grano Partheniam ego hodie Sodalitatem comparabo: quam à minimo ortam, breuissimo temporis spatio adeò se altè extulisse, adeoque longè & latè diffudisse in omnem orbis partem, videmus, vt admirationem audientibus, nobis autem iucundissimam excitet voluptatem. Quid fingi humilius potest molitiunculis puerorum prima Latinitatis elementa condiscentium? quibus vt nulla maturitas, ita cogitationes de rebus diuinis, officioque Christiani hominis, suscipi solent inconstantes & imperfectæ, minimeque dignæ quas viri exercitati rerum vsu, doctrinisque expoliti, audiant, nedum æmulentur. Atqui his tam præclari operis inceptoribus debemus id omne quod geri videmus & audimus à tot Imperatoribus, Regibus, Dynastis, Purpuratis Ecclesiæ Patribus, insularis Præsulibus, ceterisque Reipublicæ Christianæ luminibus, ac denique ab infinitis numero Congregationibus, toto diuitis & dissipatis terræ ambitu. Audite hoc, A.V. iterum dicam, & ad gloriam dicam (pudeat fortassis inceptionum diuinarum rudes, me sanè non pudet) puerulis prima Rudimenta balbutientibus res hæc tota Parthenia debet, quod piscatoribus nihilo spectabilioribus acceptum refert Ecclesia vniuersa. vt vel eo argumento à Deo se esse probet, cuius est proprium maximis quibusque rebus moliendis auctores adhibere, nullâ homines aut generis, aut sapientiæ, aut experientiæ famâ commendatos. quò clariùs omnes perspiciant, non humanas esse molitiones, sed diuinas. Ex Belgio hoc nostro (audite Belgæ, & in Deum gloriam refundite) ex Belgio hoc, inquam, nostro Ioannes quidam Leonius

Ecclesiæ similis grano sinapis.

Sodalitatum initia parua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioannes Leonius Sodalitatibus defert initium.

trans Alpes tulit semen, quod purissimo Romano solo, medios inter pueros, quos præceptis Grammaticis susceperat instruendos, serere aggressus, industriæ laborisque sui, quantum sperare fructus numquam posset, in ipso satu animaduertit. Vidit siquidem pietatis in Deiparam, aliarumque virtutum, tenella quidem illa, sed sincera prouenire germina; mox & surculos grandiusculos succrescere, arbusculam denique fieri, omnino pulchram, visendamque incremento raro, & crebris quasi baccis primitiarum virtutum. Non possum hîc longiori oratione exsequi paruulorum obsequia, quibus Virginis Deiparæ, matris iam suæ, tutelam & opem, sibi Ecclesiæque nitebantur demereri: non possum munia, quæ vel vnum in locum coacti simul omnes, vel partiri temporibus locisque suis singuli, obire satagebant. verbo dicam, ea factitabant, quibus oculos omnium in se conuerterent, ipsumque excirent Ecclesiæ summum caput Gregorium XIII. qui cœtum nouellum, teneramque arbusculam rigandam censuit ne exaresceret, rigauitque amplissimis priuilegiis: quibus velut exhilarata, radices in vnâ Vrbe egit omnino altas, paresque oneri speratæ molis, ac ramos per orbem, quam longè lateque Christianus est, densissimos patentissimosq; diffudit: vt iam nullus propè sit in terris locus, quò non pertigerit Sodalitatis illius, humillimis initiis ortæ, præclarum aliquod & illustre monumentum. Quod vt fieret, curæ semper fuit hominibus nostris, estque etiamnum commendatissimum, vt quò mysteria Religionis orthodoxæ, eôdem secum Virginis cultum ferant: quem cùm sciant diuinissimo hoc Sodalitatum Parthenniarum inuento contineri augeriique maximè, nisi ad has vnà cum Religione propagandas omnem operam, omne studium, omnes denique cogitationes conuerterint, muneri suo factum esse satis neutiquam arbitrantur. Iaponum vltimo submotorum Oceano seueriissimis legibus & decretis omnes circummunitæ oræ aduersus Christianos tenebantur; penetratæ sunt, audente & monstrante viam Xauerio: quem mox secuti ex hoc nostro orbe per immensa æquorum spatia strenuissimi Socij, vnà cum sacris Religionis Christianæ altera Sodalitatum sacra, non paulò feliciùs, quàm sua propinquo Latio fabulosus Æneas, intulerunt. Igitur & Iapones vltimi hominum iam his cœtibus dant nomina: & cùm luce palàm non possint, silentio & per tenebras coëunt ad Sodalitates, tamquam ad Christiani roboris palæstras, in quibus vires colligunt, quas ad cruces, ad rotas, ad ignes, ad tormenta omnibus retrò sæculis inaudita, fortissimi athletæ conferunt & consumunt. Quid Indiis vtrisque ad orientem occidentemque solem easdem ostensas apertasque referam? Ab vno Gregorio Cisnero nauissimo viro trecentas constitutas, Annales nostri prodiderunt. Quo quid potest ad nominis immortalitatem pulchrius commemorari? quid ad veram gloriam magnificentius? Non ille quidem vllam sui nominis commendationem spectauit; viuet tamen memoriâ sæculorum omnium, neque erunt tam ingrati illi quibus laborauit, vt de tanti viri incredibili pietate conticescant. Vix ipse mihi impero ne excurram, & debitas tantæ virtuti persoluam laudes; sed vestra me reuocat exspectatio, quam postulare intelligo, vt de reliquis terrarum oris breuiter exponam, quam frequentibus

Sodalitas B. Virginis breui tempore latissimè diffusa.

tibus fuerint & ipsæ Sodalitiis, ab æmulis in hoc genere Sociis celebratæ. Sic igitur paucis habetote: Societas hæc nostra vna animis & voluntatibus, diuersissima locis ac muneribus, primo suo sæculo tantum incrementi cepit, vt domiciliis iam habitet omnino octingentis: quorum ex pluribus frequentissimâ excursione vicina lustrat dissitaque loca, quæ operâ non minori, quàm si propria habeat, procurat & excolit. Atqui domicilium omnium scitote esse nullum, quod non aliquot sub nomine Deiparæ cœtus cogat: maiora, senis ferè septenisve gaudent. quos si libeat ad calculum omnes reuocare, comperietis conuentuum posse aliquot millia numerari, quibus eadem instituta eædemque leges impertiunt communem quamdam vitam ac vigorem; vt quod ramis ab eodem quasi prognatis eductisque trunco vsuenire cernitis, eodem vt omnes succo nutriantur & augescant, id conuenire intelligatis Parthenicæ arbori nostræ.

Quantus sit Congregationum numerus.

Agite verò, quoniam ad arboris similitudinem rediimus, hæc nostra tam ampla quas habeat opportunitates, mecum recognoscite. De Ecclesiâ velut amplissimâ arbore dixit CHRISTVS: *Volucres cæli venient, & habitant in ramis eius.* Idem in nostram quàm aptè quadret, an non animaduertitis? Nam siue volucres cæli eo loci homines significant, cùm sanguine & dignitate, tum eruditione & virtute conspicuos, quos innumeros accepit fouitque inde à primis incunabilis Ecclesia; siue etiam eos qui cæli commercia consectantes, animum à terrenâ contagione auocant; quis non intelligit, sacros hos cœtus in huius gloriæ communionem admittendos? ad quos conuolant indies tot genere & dignitate illustres, tot omnibus exculti disciplinis, tot virtutum ornamentis conspicui, tot cælestis vitæ imitatione singulares. Non hîc ego veteres eruderabo, remotosque à memoriâ horum temporum: sed quorum adhuc virtus aut viua spirat, aut sacris impressa locis, monumenta seruat numquam intermoritura. Quis te sileat, magne Ferdinande, Romanorum hoc nomine Imperator Secunde, nuper cælo dignate? quò te euexit incredibilis tua pietas, omnibus testata officiis, in Virginem præsertim Deiparam. de quâ tibi conciliandâ cùm cogitares, sciresque gratissimum id fore, si numero accederes Sodalium eximiis illi obsequiis deuinctorum, diu multumque dubitasti quò te verteres, quibus potissimùm te adiungeres, qui pater esses omnium; donec consilium repersisti plenum sapientiâ. Accipite quid repererit ingeniosus amor, dignum memoriâ posteritatis sempiternâ. Statuit se diuidere & impertiri, quâ ratione posset, quàm plurimis. Per Austriam suam vtramque, per Vngariæ Bohemiæque Regna, per Stiriam, Carinthiam, Carnioliam, quotquot essent sub Virginis nomine constitutæ Sodalitates, tot fieri postulauit voluntatis suæ testes, omniumque tabulis inscriptum legi Ferdinandum Secundum Virgineum clientem. Nec suarum contentus ditionum tabulis, prouinciis etiam remotissimis supplicauit: Belgio in primis nostro, cuius in vltimis finibus celeberrima Congregatio Duacena Ferdinandi adscripto nomine etiamnum gloriatur. Ferdinandum Ferdinandus, patrem filius mox secutus, is cuius clementissimo atque adeò optatissimo imperio se nuper subdidit Romanus orbis, consilium

Viri illustres qui Sodalitati nomen dederunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

idem iniit Virginem sibi demerendi. Quare cùm variis per Germaniam Sodalitiis, tum nuperrimè Louaniensi in Belgio adscribi glorioſum sibi fore existimauit. Liceat nunc mihi hoc boni ominis caussâ interfari: Quod glorioſum duxisti, Augustissime Cæsar, id ita quidem, vt tu duxisti, glorioſum est, quia coniunctum cum laude eximiâ; sed & glorioſum, vt ego interpretor, quia quot apices tui nominis impressos seruant religioſissimæ illæ chartæ, tot exstant exstabuntque obuenturæ tibi diuinitus secundissimæ fortunæ notæ certissimæ, tot emersuræ ex horum temporum densis nubibus ac procellis clarissimæ tuæ lucis infallibiles tesseræ. Quarum de fide ne dubita; apparebit & illucescet breuî illa dies, quâ te laureatum, subactis hostibus, gratulabundus aspiciat & excipiat orbis. Teneant me diutiùs & abripiant, nisi resistam, meritissima Austriacorum duorum nomina: quod idem vereor ne mihi contingat, si alios commemorare cœpero totius Europæ spectatissimos. Plurimorum in primis litteris linguisque celebrantur Boïcæ exempla pietatis: quæ ne altiùs repetam, à Guilielmo Duce sapientissimo iuxtà ac sanctissimo, quàm multa quamque præclara, quasi per traducem propagata, in liberis & nepotibus ad hæc vsque tempora licuit admirari? Sed quid ego tam angustis limitibus orationem circumscribo? Nuper exhibitus mihi Sodalium ampliſſimus syllabus animum planè consternauit. Vidi Principum in eo, tamquam in stellato quodam firmamento, eximia quædam expressa lumina, quorum splendori intentis oculis incredibili voluptate perfruebar. Crescebat sensus, dum cum Principibus viris matronas Principes certantes de pietate in iisdem tabulis cernerem: legebam Augustas coniuges Mariam & Elisabetham; illam Maximiliani Cæsaris, hanc Caroli Galliarum Noni: quarum in vestigia Augustas Reginasque alias deinde ingressas, animaduertebam excitasse etiam in eo sexu admirabilem æmulationem. Ab aulis auertebam ad Ecclesiam oculos, & quis in eâ sacrorum Principum appareret sensus, auebam cognoscere: cùm ecce tantus vbique splendor perstrinxit oculos, vt, ita me Deus amet, cum priori illâ maiestate in contentionem adduci velle videretur: secundorum enim occupatum tenebat splendor gentilitius, præsertim cùm ad generis ac dignitatis splendorem accederet tam eximia diuinarum rerum intelligentia; à quâ æstimari diligique tam impensè Sodalitatum instituta, vt eadem ipsi tam frequentes tamque auidè amplecterentur, id verò multò maximè recreabat. Quot ibi Antistites sacrorum, quot Nuntios Pontificios, quot Patres Purpuratos magnâ meâ voluptate in tabulas Parthenias relatos suspexi? vt nunc alios infinitos præteream, quos aut sapientia, aut natalium lux, aut explorata virtus immortalitati commendauit. Vrgent me angustiæ huius temporis, quibus circumscribere opus pænè immensum, mihi quidem molestum, sed iustas ob caussas necessarium.

Hæ sunt igitur illæ volucres, quæ non impulsu naturæ, nihil arbitrantis, sed rationis lucisque è cælo euibratæ prouocatione & ductu, ad ramos arboris nostræ Virgineæ conuolarunt. Sed quid magnum est aduolasse, nisi in iisdem habitent, vt arboris tutelâ commodisque perfruantur? Habitationem appello in adeundis Sodalitiis assiduitatem, coniunctam cum obseruantiâ earum legum, quibus se singulæ communiunt & tuentur. Vtinam quidem possim de omnibus qui nomina illi dederunt sua, quod de plurimis verè possum affirmare, assiduos in eius cœtibus frequentandis & esse, & fuisse. Verùm eripiunt hanc mihi voluptatem initæ à multis vitæ rationes; quæ rerum publicarum grauissimis negotiis implicatæ, optimis voluntatibus tantum solent otij inuidere. Quis Regum & Imperatorum districtas tot curis mentes, quis Præsulum obnoxias & intentas suis sacris, adesse semper postulet? ne id postulandum quidem semper ab his minoribus, quos caussæ suæ sibi vindicant, resque domi aut foris necessariæ. Possum tamen ex Belgio nostro, quantumuis multos, præcipuos viros nominare, qui in maximis occupationibus religioni sibi ducant Parthenium cœtum suâ vel ad vnum diem præsentiâ defraudare. Audio deinde, plurimis in prouinciis assiduitatis virorum Principum vsurpari exempla omnino quotidiana, quæ coràm inspecta actiores subdant imitationis stimulos, litteris consignata, æquos rerum æstimatores rapiant in admirationem. Audio denique in primario Christiani orbis theatro consessum reperiri, illi non absimilem quem olim Iugurtha Regum purpuratorum sibi visum fuisse affirmauit: eosdem tamen eâ animi submissione Virginis obsequium professos, vt, si vel vnicâ vice à Virgineo cœtu absuerint, legitimas absentiæ caussas per aliquem domesticorum confestim Præsidibus exponant. His verè magnis dum animum oblecto, orationem ad se reuocat promiscua clientium Deiparæ frequentia; in quâ tamen non vulgaria se produnt virtutum decora. Quid agam igitur temporis angustiis exclusus? hoc, si vobis probatur, consilio me expediam: neutris me dabo, & vtrisque: ipsi potiùs Instituto, vnde omnia manant vtrorumque ornamenta & commoda, breue sed plenum dignitatis elogium impertiam & finiam. Nihil hoc Instituto vel ad speciem pulchrius, vel ad vsum fructuosius, vel ad tutelam, si occupetur, certius. hoc continentur honestatis Christianæ omnia decora, hoc virtutum, quæ summos infimosque ornent, omnes thesauri, hoc denique præsidia, quibus tot infesta casibus, tot exposita periculis defendatur asseraturque salus sempiterna. Hoc qui nacti, felices & beati. Quorum vos de numero cùm esse video, quid ni faciam quod proposui ab initio; nactis gratuler, gratiasque Virgini, per quam nacti estis, agam immortales?

Sodalitatis fructus in regularum obseruatione consistit.

Sodalitatis elogium.

Gaudete igitur hoc tam excellenti bono, cuius magna quidem percipitis quotidie commoda; sed tum demum se prodet præcipua eius vis, cùm fatalis vos poscet hora, sarcinasque colligere, & per difficilem hostibusque infestam funestissimis viam, hinc emigrare iubebit ad incertam æternitatem. quem sensum creditis eâ horâ oboriri iis, qui totius vitæ decursu ad arborem quam descripsi identidem conuolarunt, fixeruntque in eâ quasi nidum suum? Ego certè existimo fieri non posse, quin ex solâ recordatione tam constantis suæ pietatis, capiant præcipuam quamdam voluptatem, quæ dolores temperet, vertatque in fiduciam metus, quos subijciunt aliorum mentibus perplexissimæ in tam ancipiti re ac tempore cogitationes. Quis animus Populensis Ducis (exemplum de innumeris vnum interpono) quis, inquam, animus piissimi

Sodalium in morte solatium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

simi illius viri à Medicis iam depositi, quàm tranquillus & serenus fuit? cùm testaretur palàm nihil tum se ex omnibus quæ in vitâ expetiisset, habere charius aut pluris facere, quàm clientelam Virginis, in quam se recepisset cùm Sodalitatem iniuisset: huic se proinde Sodalitati omnia quæ habebat bona debere, & referre accepta dictitabat. quod filio in primis suo persuasum cupiebat: quem vt eamdem Sodalitatem iniret, initâque Virginem in matrem eligeret, etiam atque etiam hortabatur. Idem vobis consilium moriens dedit CHRISTVS, cùm ex cruce Ioanni, tamquam primo Sodali Parthenio, vobisque in Ioanne, ostensâ Matre, *Ecce*, dixit, *mater tua*. cœpistis nihilo quàm Ioannes segniùs vobis hanc Matrem demereri: eius porrò vestigiis insistite, & ab eâ nullis rerum temporumque limitibus circumscriptam beatitatem exspectate, quæ tot iam pridem felices fecit, fecit orbem vniuersum: cuius mutatum per tot Sodalitates vultum, & nescio quibus virtutum radiis sereniorem quoties intueor, toties eas referre gratias gestio, quas nemo per omnem æternitatem meritis eius pares valebit.

Sed quamuis impares, accipe tamen, Virgo, quales quales ex intimâ depromptas mente, intimoque sensu. nullus iam locus est in terris, nihil in vllo loco sanctum, quod non vltrò Sodalitatibus illis tuis, aut omnia se, aut plurimum certè sui, debere fateatur. Fatentur quotquot viuunt adstrictæ votis Familiæ Religiosæ, fatentur pænè omnes, plurimum sanctimoniæ ex sacrariis illis tuis ad suæ accessisse vitæ rationes. Ex iisdem agnoscit orbis Christianus, arcessiuisse se Ecclesiæ Antistites; Imperia, Cæsares; Regna, Reges; Respublicæ, Principes; Ciuitates, Magistratus; Concilia, Senatores; Tribunalia, Iudices. Te intuentur, tibi gratias agunt, vrbium passim prouinciarumque & Regnorum innouati vultus: quos cùm luror haberet languorque miserabilis, superueniisti, velut Pandora quædam, ô Virgo; apertisque nouæ pietatis tot apothecis, vnde petere tanto malo remedia possent, ostendisti; perierant, respirarunt. Gratias agunt, per Sodales hac ipsâ non amplâ in vrbe mille & trecentos, per aliorum Collegiorum Prouinciæ Flandro-belgicæ, angustis limitibus circumscriptæ, duodecies mille; per innumeros denique toto distributos terrarum orbe: quorum omnium addictissimæ tibi mentes, propensissimæ in te voluntates, quod nullis verbis satis possunt, quanto possunt affectu gratulantur.

ORATIO QVARTA,

Inuitatio ad spirituales delicias, feriis Antecineralibus: dicta Louanij ad Academicos.

Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus, Psalm. 33.

QVod inter cetera fastidientis palati commenta posuit Philoxenus, eas nimirum carnes esse suauissimas, quæ carnes non sint; eosque pisces gratissimos, qui minimè pisces; id cuiusmodi sit, eorum iudicij facio, quos palato plus sapere quàm corde dicebat Plato. Ego tamen fretus

fretus eo rerum diuinarum gustu, quem vestra per hosce dies satis prodidit assiduitas, in re dispari veritatem hanc adstruere conabor, nullas epulas suauiores esse, quàm quæ non sunt epulæ; nullum conuiuium gratius, quàm quod minimè conuiuium. Quâ in re hoc me reficit ac recreat, quòd plerosq; vestrûm hisce diebus cælesti voluptate perfusos caussæ meæ præiudicasse non dubito. Nec vereor ne quis ex hoc numero, cùm sibi cæleste manna à me proponi viderit, ad ollas Ægyptias, porrum cepasq; sit aspiraturus: & si fortè quispiam ita animo comparatus fuerit, is ex me audiet illud D. Augustini: *Quære bonum tuum, ô anima Christiana. Summum bonum, hoc est bonum tuum. quære ergo bonum tuum. Quid illi deest, cui summum bonum bonum est? Sunt & inferiora bona, quæ aliis atq; aliis bona sunt. Pecori quid bonum est, nisi implere ventrem, carere indigentiâ, viuere, & gestire? Tale tu bonum quæris? coheres Christi, quid gaudes? quia socius es pecorum? Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium.* Oblectamenta quæris, hoc præsertim tempore? hinc solum & solidum exsistit gaudium, cuius æterna tibi futura possessio: *Cui*, vt ait Bernardus, *omnis aliunde iucunditas comparata mœror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, omne postremò quod aliquem delectare possit, molestum.* Hoc itaque mihi propositum est, vt contentione institutâ inter diuinas epulas, illas, inquam, quas pietate ac virtute præditi in hac vitâ prælibant; & profanas istas, quibus hoc tempore se immergunt, atque adeò ingurgitant abiectissima ventris mancipia; porcorum siliquas has esse ostendam, si cum illo pane diuino in contentionem veniant, quo in domo Patris cælestis, Ecclesiâ, inquam, Christianâ, strenui abundant mercenarij. Quod cùm luce meridianâ clarius esse perspexeritis, tum demum varios inter epulantes vos huic mensæ conuiuas adhibebo; vt & ipsi gustetis, & ex aliorum discumbentium voce, vultusque alacritate, discatis, quàm suauis sit Dominus; hortaborque vos cælestis Sponsi verbis: *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* Cant. 5.

In Psal. 102. *Quid homini Christiano bonum?*

Epist. 114.

Mundi voluptas vana.

Agedum ergo, producat iam profana illa Babylon (quicum mihi futura est hodierno die concertatio) clientem aliquem suum, puta Apicium, aut Heliogabalum, aut, si mauult, Assuerum Persarum Regem, qui omnem illum apparatum pompamque conuiuij centum octoginta dierum explicet: aut si parum splendoris habere videtur, quidquid vnius alicuius studium industriaque commenta est, vnum aliquod lautum atq; adipatum cogitatione saltem ex omnium quæ celebrauit antiquitas, symbolis coaceruet: nec ferculis tantùm, sed & coronis, vnguentis, aromatibus, concentu musico, ludis conuiualibus, prerioso denique cœnaculorum ornatu ad luxum fastumque instruat. Vincam tamen voluptate, suauitate, splendore, vincam infinita ferculorum millia, vno Deo in epulas exhibito; vnico quidem illo, sed qui abundè numeri ac varietatis dispendia compenset. Si tamen varietas exigitur, primùm, omne delectamenti genus in hoc vno certiùs inuenitur, quàm in aëreo illo Israëlitarum cibo, cælestibus olim prodigiis notissimo. Deinde ipsa epulandi diuersitas multorum est instar conuiuiorum. Aliter enim quodammodò ipso fruimur per augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, aliter per pias commentationes, & rerum cælestium contemplationem, aliter

Deus omnium deliciarum instar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per inculpatæ conſcientiæ tranquillitatem, aliter per amorem infiniti illius boni, aliter per alienæ ſalutis procurationem. His enim modis omnibus anima cæleſti pabulo recreatur. Teſtis hîc mihi in primis erit illa ſolennis Eccleſiæ vox: *O ſacrum conuiuium, in quo* CHRISTVS *ſumitur! mens impletur gratiâ, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Deinde pro conſcientiæ tranquillitate ſtabunt illa Chryſoſtomi verba: *Quid tibi de præſentibus iucundum videtur? nónne lauta menſa? nónne diuitiæ? hæc tamen ſuauia, ſi interiori voluptati comparentur, amara videntur: nihil enim ſuauius bonâ conſcientiâ.* Pro oratione ſententiam dicet Bernardus, *Orando*, inquiens, *bibitur vinum lætificans cor, vinum ſpiritus, quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem.* Denique pro zelo animarum CHRISTVS ipſe teſtis locupletiſſimus: *Meus*, inquit, *cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius.* & quod illud opus, niſi Samaritanorum ſalus, quam tanto procurabat ardore, vt præ illâ exhauſti corporis ſolatium paſtumque repudiaret? Et in his omnibus anima Deo ſuo fruitur, idemque Deus varium eſt iiſdem pietatis exercitiis ac multiplex condimentum. Hæ ſunt igitur cæleſtes epulæ: quibus vel ſic tenui guſtu prælibatis, eritne ex abiectiſſimis huius mundi ſiliquis, quod palato noſtro poſſit arridere? eritne ex omni voluptatis officinâ, quod offenſione diuinâ, certâque noſtrâ pernicie, redemptum volemus? Age tamen, & ne Babylonem indictâ cauſsâ damnaſſe videamur, detur aliquis defenſioni locus. Adornet illa triclinium ſuum: aut, ſi mauult, illud à Cleopatrâ cliente quondam ſuâ mutuetur: in quo, teſte Athenæo, omnia auro gemmisque elaborata fulſerunt: parietes aureis velis obducti, pauimentum totum floribus ad cubiti altitudinem miro artificio conſtipatum, ſuperextenſis retibus, ne flores violarentur. Magna hæc profanis oculis, & ad veram lucem caligantibus, oblectamenta poſſunt videri; re tamen verâ futilia ſunt artis commenta, ſi cum iis conferantur, quæ in pulcherrimo hoc vniuerſo quotannis nobis exhibet rerum natura. Fac tamen ita ad ſtuporem artificum omnium induſtriam deſudaſſe, vt ex æquo cum ipsâ certet naturâ. Imò verò quia hanc æquare non poteſt, demus illi cœnaculo pulcherrimam verni temporis faciem, dum formoſiſſimus eſt annus. Vileſcent tamen hæc vniuerſa, ſimul ac illius triclinij, quod nec oculus vidit, nec in cor hominis adſcendit, vmbra aliqua per ſpeculum & in ænigmate contemplantis oculis fuerit obiecta. Teſtis mihi Siluanus ille, quem accepimus poſt longam diuinarum rerum contemplationē, cùm iam mentem à rerum humanarum contagione penitus auocaſſet, oculos ſtudioſiſſimè comprimere ſolitum, ne, vt aiebat, rerum infimarum deformitas cęleſtis illius cœnaculi admirabile ſpectaculum perturbaret. Sed quid ais, vir ſancte? deformis tibi videtur hęc rerum vniuerſitas, nobiliſſimi architecti tam nobile monumentum? Fateor, inquit, eſſe tale ac tantum, vt nulla id aſſequi poſſit induſtria, nulla eloquentia ſatis pro dignitate explicare: ſed tamen hæc tam formoſa rerum creatarum ſpecies ſub adſpectum cadit etiam brutorum; imò hæc formoſa Deo tam vilia ſunt, vt iuratis etiam eius hoſtibus communicentur, ne dicam in eorum vſus prodigantur. O quantò nobiliora ſunt ea quæ electorum ſorti atque hereditati reſer-

Homil. 63. ad Popul.

Serm. 18. in Cant.

Ioan. 4.

Triclinia olim ornari ſolita. lib. 4.

Cæli meditatio iucunda.

uantur! O quàm mihi ſordet humus, dum cælum intueor! Sed leuioris momenti eſt illa de loco triclinioque velitatio: ad epulas ipſas ac delicias gradum faciamus. Inſtruat itaque profana Babylon menſam ſuam, non dicam argenteâ vitreâque ſupellectili, ſed murrhinis, aureis, gemmeis poculis; totam denique ſuperbiæ pompam explicet: puriùs ex ipſo fonte lateris CHRISTI per vulnerum eius recordationem ab Elzeario ſanguis hauritur: dulciùs è virgineis diuæ Matris vberibus per miſericordiæ contemplationem à Bernardo lac ſugitur: vberiùs ex ipſo torrente cæleſtis voluptatis, piâ commentatione deguſtatæ, deſiderij ſui ſitim exſtinguit Auguſtinus. Ingerat illa irritandæ gulæ quot & quanta volet fercula; etiam illam, ſi lubet, Vitellij patinam, quam Mineruæ clypeum vocauit, & in hac ſcarorum iecinora, phaſianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicopterorum, murenarum lactes, aliaque portenta luxuriæ, iam tota animalia faſtidientis, & certa membra ex ſingulis eligentis. Speciosa ſunt hæc nomina, ſed re totâ deſtituta. Niſi obſonia iſta fames condierit, fruſtrà mille coquorum induſtria ſaporem illis conciliabit; ſi verò hæc adfuerit, æquè mucidum panem atque hæc portenta condiet. Minùs etiam ad conciliandam orexin facient aut ſplendor conuiuiorum, aut peregrini nemoris aucupia, aut ab extremo littore petita maris excrementa. At verò in Deo rebusque diuinis talis ſapor eſt, vt ait Auguſtinus, quem nullâ ex parte minuat edacitas, nulla faſtidiat ſatietas. Hæc præcipua dum obtinemus, leuioris momenti ſupereſt de parergis quibuſdam velitatio; cuiuſmodi ſunt flores alieni temporis, rara hiemis oblectamenta, profanis conuiuiis inferti ſolita. Sed vt flores floribus opponam, ſuperabunt iidem illi flores hiberni diuinâ venuſtate atque oblectatione perfuſi. Teſtis mihi citabitur Theophilus ille Cæſarienſis, qui cùm Dorotheam adultâ hieme ad cæleſtis Sponſi nuptias cruentâ morte properantem, in hanc ſententiam orantem audiſſet: Tibi, bone IESV, tibi, dilecte mi, oppigneratam pono animam: tu illam dignare cæleſtibus thalamis: deduc illam ad nuptiales epulas in illis tuis æternùm amœnis cælorum viridariis; ille non abſque ſarcaſmo: Age bella CHRISTI ſponſa, & cùm ad Sponſi tui paradiſum peruueneris, roſas mihi ac mala inde tranſmitte. Faciam, inquit illa, omnino faciam. Nec mora. Vix ad cæleſtes nuptias introducta erat CHRISTI ſponſa, vix à ſupplicij loco digreſſus Theophilus, en tibi è beatis mentibus lepidiſſimus pupus latus Theophilo pungit, & in partem ſeducto, qui vix tria verba formaturus videbatur, ſummâ eloquentiâ legatione ſuâ perfungitur, roſas porrigit ac mala, & confeſtim ex omnium ſe conſpectu ſubducit. Tum ille priori ſuâ dementiâ caſtigatâ, cæleſtisque conuiuij ſuauitate deguſtatâ; Me, me, adſum, inquit, duc lictor: Chriſtianus ſum, iunge funera: quid moraris? ad cœnam illam nuptialem cum Dorotheâ votis omnibus affectuque contendo. En voluptas, en fructus florum alieni temporis. Quid tale ſpectauit vmquam infamis Babylon? Promat itaque nunc, ſi volet, cetera: vileſcent tamen vniuerſa, vel hoc ipſo quòd in lucem producentur. Promat, inquam, vnguenta, & quidem, ſecundùm Athenæum, ſuis membris aptata ſingula: vngat Ægyptio pedes & crura, Phœni-

Conuiuiorum luxus varius.

Floreſ alieni temporis in conuiuiis.

Dorotheæ poſt mortem flores Theophilo mittit.

Vnguenta in conuiuiis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cio maxillas, sisymbrio alterum brachium, amaracino cilia & cæsariem, serpillino genua & collum; nos curremus in odorem vnguentorum Sponsi cælestis: cuius nomen, suauissimum, inquam, illud IESV CHRISTI nomen, velut oleum effusum, nescio quâ suauitate delibutos ad se rapit, omniumque dominatur affectibus. Implicet illa porrò coronis floreis, myrteis, nardinis caput, frontem, collum, pectus; CHRISTVS qui replet in bonis desiderium nostrum, coronabit nos in misericordiâ & miserationibus. Promat illa profanum suum ac plerumque lasciuum melos; obtundet veriùs quàm recreabit aures diuinæ citharæ modulis assuetas: cuius suauitatem si cognoscere desideratis, D. Francisco, si placet, consulite. Quanto hunc gaudio redundasse accepimus, cùm nocte quâdam oranti cælestis cithara Angelico plectro pulsata omnem animi mœrorem absterserit? quas tum ille voces iactabat testes interioris solatij, identidem illud Prophetæ vsurpans: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus*? quæ suspiria, quæ vota in cælum iaculabatur, cupiens dissolui & esse cum CHRISTO? Frustrà nunc voluptas acroamata conuiualia, frustrà mimos, histriones, aretalogos producat; cùm sciamus illud à D. Augustino verè pronuntiatum: *Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum.* Cedant ergo solidis caduca, veris falsa, sacris profana gaudia: cedant Babylonis epulæ cælestibus deliciis. Ibi enim saturitas panis, teste diuino Codice, Gomorrhæi incendij fomes, ibi

Venus in vinis, ignis in igne furit:

hîc frumentum electorum, hîc vinum germinans virgines. Quid? quòd illæ terreæ voluptates, si nimiùm indulseris, plus ipsâ fame, non rarò discruciant. Te verò, bone IESV,

Te qui gustant esuriunt,
Qui bibunt adhuc sitiunt,
Desiderare nesciunt,
Nisi IESVM *quem diligunt.*

Legimus quidem nocturnas illas comessationes tamdiu interdum protractas,

Donec ab hesternis prospexit sedibus alter
Castor, & hesternas risit Tithonia mensas:

neminem tamen audiuimus exstitisse, cui vsque adeò grata esset illa pergræcatio, totâque nocte congesta ventris saburra, vt auroram præmaturam esse infamium epularum diremptricem criminaretur. Vincant ergo rursum spirituales epulæ; vincat earum gustus atque sensus. Namque ecce tibi D. Antonium, quem ineunte nocte sæpè orationem ingressum, aurora in eodem vestigio oppressit, querentem etiam cum lacrymis se ab hoc epulo tam suaui ad curas diurnas nimis immaturè diuelli. En magnum illum Arsenium, qui cùm à tergo solem occidentem reliquisset, tamdiu orationis suauitate immotus fruebatur, donec eum solis orientis radij prohiberent in cælum suspicere. Sed, inquies, testes mihi producis rerum humanarum inexpertos, horridæque solitudini magis quàm palatiis assuetos. Non sunt hi testes omni exceptione maiores. Possem hîc ego magnum Arsenium vtriusque fortu-

Corona & monilia in conuiuiis:

Psal. 121.

In Psal. 127. *Spirituales voluptates suauiores.*

Ezech. 16.

Bernard. in Iubilo.

Antonij & Arsenij voluptas in orando.

fortunæ conscium obtendere, eiusque testimonio grauissimo & maximo controuersiam definire. Sed age, sanè Reginam Estheren potiùs audiamus in illo rerum humanarum fastigio deliciis omnibus affluentem: *Domine*, inquit, *qui habes omnium scientiam, & nosti quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ: tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei, & quòd non comederim in mensâ Aman, nec mihi placuerit conuiuium Regis, & non biberim vinum libaminum: & numquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.* Rectè atque ordine non minùs fecisti, quàm docuisti, matrona sapientissima. Quid enim ad cisternas dissipatas confugiant, quibus ad fontem viuum patet accessus, ex quo omne consolationis & oblectamenti genus abundè promanat? facilè id loquitur affectus conuiuarum cælesti huic mensæ accumbentium. Videte nunc igitur quantâ cum voluptate *iusti epulentur & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitiâ.* Et vt infinitos silentio præteream, vnicam intuemini Catharinam Senensem amore diuino ebriam: illam, inquam, contemplamini, postquam CHRISTVM toto pectore totisque medullis hauserat, sui impotentem, & grato certamine cum diuinâ consolatione totius corporis iactatione, voce gestuque luctantem (vt in flumen depressis ac demersis vsu venire solet) & quaquà potest vitæ viam indagantem, donec tandem, nimiâ diuinæ dulcedinis inundatione rupto corde venisque vitalibus, amori mortique succumbat; licet post horas aliquot vitæ fuerit diuinitus restituta. Viderunt non vno tempore hæc duleia tormenta grataque pericula viri non minùs eruditione quàm vitæ sanctimoniâ conspicui, Ephræm Syrus, & Franciscus Xauerius. quorum hic exæstuante diuinâ consolatione solitus exclamare: Satis est, Domine, satis est. ille verò: Recede à me Domine parumper, quoniam vasis huius infirmitas exuberantem dulcedinis tuę copiam ferre non sustinet. Sed amabo, vir sanctissime, ne tantæ voluptatis influxum sistas: en aridum cor nostrum: si pectus leuare desideras, habes hîc quos beare possis: nobis labia tua memoriam abundantiæ tam inusitatæ suauitatis eructent: nos auido corde diuinum illud nectar hauriemus. Audimur, & audimus: O *quàm magna*, inquit, *multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te!* Deus bone, si tanta hîc est gaudiorum affluentia, quo tandem modo, imò quàm absque modo inebriabuntur electi tui ab vbertate domus tuæ! quàm torrens futurus est ille torrens voluptatis! si tantæ sunt exsilij nostri deliciæ, quantæ futuræ sunt ipsius patriæ! O verè *beatus*, & millies beatus, *qui manducabit panem in regno Dei!* Imò beatus, qui corporis huius limitibus adhuc circumscriptus, profanæ tamen voluptatis illecebras proculcans, liberâ mente in amœnum illud Elysium subinde euolat, æternumque illud conuiuium momentaneâ saltem & adumbratâ fruitione auspicatur. *O sacrum conuiuium, in quo* CHRISTVS *sumitur*, & cum CHRISTO desideriorum nostrorum votorumque compendium! si intellectum pascere desideramus,

Esth. 14. *Estheris indicium de voluptatibus mundi.*

Psalm. 67. *Voluptas spiritualis variorum Sanctorum*

Psalm. 30.

Luc. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sensuum oblectamenta spiritualia.

ramus, hic est in quem desiderant Angeli prospicere: si voluntatem & affectum, hic est cuius amore sponsa languet in Canticis. Si sensuum oblectamenta venamur, sunt & ipsa summa, sed spiritualia, sed diuina. Hîc est candor lucis æternæ, sed quem non capit locus: hîc dulcis melodiæ sonus, sed quem non rapit tempus: hîc aromatum suaueolentia, sed quam non spargit flatus: hîc mel & manna, sed quod non minuit edacitas: hîc non membra acceptabilia carnis amplexibus, sed casta adhæsio, quam non diuellit satietas. Et fieri tamen potest, cùm hoc tempore hæc tam splendida tamque delicioſa mensa in medio proposita sit, tantam esse hominum dementiam, vt circa Babylonis triclinia micas & frustula mendicent? Absit hoc à vobis, Auditores: quin potiùs *gustate & videte, quoniam suauis est Dominus.* Dilatate sinum cordis vestri, & Deus implebit illum, non profanæ voluptatis ludibriis, sed castissimâ suauissimâque delectatione; non famis ac sitis irritamentis, sed solidis epulis æterni desiderij nostri palato respondentibus: quas qui semel gustauerit (liceat mihi cum D. Bernardo philosophari) nescio an horribilius pœnaliúsve iudicet inferorum flammis ad tempus excruciari, quàm iis desertis fæces denuò mundanarum voluptatum sorbere, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem. Sed heu me miserum! quòd iciunum cor meum nihil dignum tantâ suauitate concipit, quòd insipidum palatum meum tam bonæ causſæ præuaricatur, prohibetque ne gustum aliquem tantæ suauitatis in vos transfundam.

Aug. l. 10. Conf. cap. 6.

Psalm. 33.

Idipsum queritur ac deplorat D. Augustinus, socordiam suam accusans, dum piâ commentatione recolit quartum Regij Prophetæ Psalmum, O si potiora gustent ij, qui *volentes*, inquit, *gaudere forinsecus, facilè euanescunt, & effunduntur in ea quæ videntur & temporalia sunt, & imagines eorum famelicâ cogitatione lambunt! Et ô si fatigentur inediâ, & dicant: Quis ostendet nobis bonâ? & dicamus, & audiant, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. O si viderent internum lumen æternum! quod ego*, inquit, *quia gustaueram, frendebam, quoniam non eis poteram ostendere, si adferrent ad me cor in oculis suis foris à te, & dicerent: Quis ostendet nobis bona?* Et quid tandem ostenderes, Augustine? *Quoniam tu mihi Domine dulcescere cœperas, & dederas lætitiam in corde meo. Nec volebam multiplicari terrenis bonis, cùm haberem in æternâ simplicitate aliud frumentum, vinum & oleum. Et clamabam in consequenti versu, clamore alto cordis mei: O in pace! ô in idipsum! ô quid dixit, Obdormiam & somnum capiam? Quoniam quis resistet nobis, cùm fiet sermo, qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriâ?* En spirituale conuiuium, cui orantes Psalmosque ruminantes accumbunt viri sancti, nec se nec voluptatem suam capientes. Quid simile huius Babylonis, cuius omnis oblectatio fœda est, momentanea, caduca; &, quod caput est, si te largiùs inuitaueris, plerumque animæ pernicioſa, & cum interno cruciatu coniuncta,

Lib. 9. Conf. cap. 4.

Occultum quatiente animo tortore flagellum?

Delicia spirituales explicari non sat possunt.

Arridet illa quidem blandiusculè, gemmis auroque perniciem propinat, pellacibusque verbis ingeminat, Euge bibe, euge bibe. Sed non veniat vmquam nobis tanta dementia, vt, relictis fontibus Saluatoris, præsentissimam animæ nostræ pestem haurire malimus; præsertim dum cælestis

stis consolationis venæ nobis scaturiunt. Namque ecce præ foribus est sacri ieiunij tempus, id est (vt ego quidem interpretor) sanctiorum deliciarum nundinæ: & erit quasi hortus voluptatis terra coram eo: *germinabunt speciosa deserti, & implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo, & comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini.* Et si fortè non omnibus summa illa felicitas obtinget, at certè nemo à Deo ieiunus, nemo famelicus abibit. Quemadmodum enim amœnissimum illud astrum vniuersi, aërem, si purus est, perfectè illuminat; sin autem nubilus aut caliginosus, non ideò nihil impertit luminis, sed tantum immittit radiorum, quantum densitas illa admittit; idemque se per rimulas in domum infundit, quantum earum patiuntur angustiæ: ita Deus, cuius natura non minùs prona atque expedita est ad communicanda diuina solatia, quàm solis ad spargendos radios, tantum nobis impertiet gaudiorum, quantum desiderij nostri fames ac sitis anhelare, aut quantum aperti pectoris nostri sinus poterit amplecti. Agite ergo, gustate & videte, quàm suauis sit Dominus: & quantumcumque vel quantulumcumque spiritualium deliciarum vobis communicatum fuerit, tale proculdubio erit ac tantum, vt facilè omnem profanæ voluptatis sensum possit exstinguere. Gustate, inquam, ipsi vos, quàm suauis sit Dominus. Ego enim tametsi id hactenus incomposità meâ balbutie eloqui conatus fuerim; si tamen aut cogitatione consequi, aut verbis explicare me posse confidam, frustrà sim. Vos itaque gustate: & cùm prorumpentes ex vberrimæ consolationis gustu lacrymæ iudices incorrupti, inter sanctiores has ac profanas illas voluptates sententiam tulerint; tum demum non absque amoris teneritate ex imo corde suspirabitis, serò vos in cognitionem tam inusitatæ dulcedinis deueniſse: tunc nihil vobis in posterum commune cum fluxis & caducis mundi ludibriis esse cupietis: tunc denique diuinioribus pasti deliciis, & æternæ beatitatis dulcedine, quantum mortali fas est, prælibatâ, hoc epiphonema crebro sermone vsurpabitis: *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt! Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ* Domine: *& torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Dixi.

Ioël. 2.

Deus pro cuiusque capacitate se communicat.

Apocal. 19. Psal. 35.

ORATIO QVINTA.

De scholis, quas magno Reipublicæ bono Societas aperuit.

CVm admirabilem illam viuendi rationem memoriâ nuper repetebam, quam Ignatius ab armis & tubarum clangoribus ad nouum bellandi genus diuino instinctu euocatus suscepit; eumque videbam natu grandem, stirpe nobilem, rebus fortiter gestis glorioſum, è castris per tot dignitatis & militiæ gradus ad litterarum prima tirocinia descendisse; neque pro ætatis conditione, ac splendore generis, priuatim esse institutum, sed publicè, in scholâ, ante oculos omnium, squalore paupertatis obsitum, inaudità prorsus negligentiâ sui, inter puerorum greges consedisse; huc omne principium scholarum, quas à Societate aperiri iussit, referri posse arbitrabar. Sic enim cogitabam, Deum Opti-

Origo scholarum in Societate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Optimum Maximum eximiæ ſubmiſſioni præmium in terris etiam aliquod interdum dependere, quo quidquid præceſſit abiectionis atque contemptus, velut inſperatâ quadam repentinâque luce diſſipetur. Quâ in cogitatione mihi veniebat in mentem, certò credere (quantum quidem fas eſt homini diuini conſilij cauſſam rationemque cognoſcere) hanc Ignatium à Deo tuliſſe mercedem, vt ingeniorum cultus, bonarum artium vigor, honeſta iuuentutis inſtitutio, ornamenta virtutis, præmiorum ampliſſimorum gloria, innumerabilium ſcriptorum doctiſſima monumenta illius ſtudiis virtutique commiſſa creditaque fuiſſe viderentur. Ex quo profectò intelligi debet, quanta in illo ſubmiſſi animi exemplo ſit laus, cùm in extollendo tanta ſit gloria. Quid enim, ſi non populares atque vanas opiniones, ſed ſapientum iudicia conſulamus, ſiue ad dignitatem maius, ſiue ad fructum præſtabilius eſſe poteſt, quàm puerorum mentes, ceu puras tabulas, virtutum ac doctrinarum coloribus imbuere, qui indies pulchriùs efflorescant; ingenium latens ac pigrum in lucem & curricula mentis extrahere; hortando bonam indolem erigere, emendare deprauatam; vitia quibuſcum naſcimur reſecare, virtutes inſerere; neque iam parcâ manu aut vtitim, ſed effuſo ſinu & per agmina diſperſis ingeſtisque beneficiis ciuitates, prouincias, orbem vniuerſum obſtringere? Et fecit id certè Ignatius cumulatè, cùm in tot tamque diſtractis terrarum oris publica litterarum virtutumque diſcendarum conſtituit domicilia; in quibus ea traderentur, quæ ad beatum Rerumpublicarum ſtatum deſiderare poſſent illi, qui eaſdem erexerunt. Neque enim vllus vmquam eorum, vt id primùm generatim dicam, illud magnopere curauit, vt ædificiorum lapides ad fundamenti firmitatem, aut faſtigij ſpeciem, artificum operâ benè apteque formarentur: ſed hac in re atque curâ cogitatio eorum & mens tota verſabatur, vt ab optimis præceptoribus puerorum animi liberalibus ſtudiis & moribus expolirentur. Hoc vrbium & prouinciarum appellabant firmamentum: hoc conditarum legum auctoritate ſpectabant: hoc vrgebant publicis priuatisque ſermonibus: hinc dicebant ornamenta pacis, hinc belli præſidia peti oportere. neque fieri poſſe credebant, vt non labem faceret, ac graui ruinâ conuelleretur Reipublicæ moles, ſi in altum aſſurgeret hoc priùs fundamento minimè ſtabilita. Nequeo vetera illa ſapientum, quàm grauia ſint, hac de re iudicia memorare: nouum tamen atque in Belgio datum ab Alexandro Farneſio forniſſimo Imperatore, quem ætas noſtra vidit, cùm in medium profero, nolo metam parum intelligentem quiſpiam exiſtimet, vt, quantum commendationis habeat, non attendam. Tua quidem ſunt omnia, Heros inuictiſſime, & dicta ſapienter, & facta generosè: at cùm dicere ſolebas, te Societatis conſtitutum in aliquâ vrbe Collegium arci munitionibus validæ, & à milite omnique apparatu bellico inſtructiſſimæ, anteferre; vehementer metuo, ne extollendi nos inflammatus cupiditate libentiùs hoc in nos contuliſſe videaris, quàm veriùs. Magna enim erat tua de nobis exiſtimatio, beneuolentia in nos ſingularis: cumque in propugnandâ Religionis atque Regis cauſsâ triumphale per Belgas ſignum explicabas, in pugnarum tuarum & triumphorum fructum ipſa quoque

Scholarum fructus.

Alexandri Farneſij iudicium de Societate.

que Societas, te iubente, veniebat. Quocirca ſubuereor, ne ingenium illud tuum, tametſi peracre & ſpectatiſſimæ virtuti par, tamen ad belli artes à naturâ factum, in hoc Collegij ſcholarumque noſtrarum præconio amore leuiter præſtrictum fuiſſe videatur. Minimè, inquit: imò verò quid arces vrbibus conferant, quid in iis milites bonâ diſciplinâ exercitati valeant, noui: neque tamen bellicæ artes, in quibus me non inficior mediocriter eſſe verſatum, ita penitus ab iis quæ ad humanitatem pertinent, ſunt diſiunctæ, vt, quid iuuentutis quotidiana in ſcholis exercitatio ciuitatibus conducat, conſequi non poſſim. Vt hoc capere me conuincam: tolle hanc arcem, tolle hoc præſidium vrbibus, conſtitue nihil eſſe curæ, vt diſcendi ſcribendique labore exerceantur ingenia, iaceant Humanitatis ſtudia (quem quaſi gradum atque aditum ad ceteras diſciplinas facere omnes debent) nemo vocem geſtumque ludictâ atque vmbratili meditatione moderari doceatur, nullus ſub hæc pietatis ſenſus, nulla virtutum teneris animis cupiditas inſtilletur; iam omnem ſacri profanique Magiſtratus auctoritatem, iam humanarum diuinarumque legum interpretationes, iam omnem in regendis ciuibus æquitatem iſtâ ratione præcluſeris. Cùm enim illi ex iuuentute exceſſerint, & qui paruerant hactenus (quamquam de illis hoc vti verbo non debui, qui Magiſtrorum ſoluti imperio, non niſi effrenatis cupiditatibus paruerunt) verumtamen cùm qui paruerant, imperabunt, cùm pro ſalute publicâ ſtandum erit, cùm tenendus imperij clauus, cùm terrores, iniuriæ, minæ, vulnera, exitia propulſanda, vllúmne florentis beneq; conſtitutæ Reip. veſtigium retinebitur? Cùm milites adeò inexercitati fuerint, ſatíſne validis arcibus & propugnaculis ciuitatem inter furioſorum hominum incurſiones, circumuallatum iri exiſtimamus? formidoloſiſſimorum temporum obortâ tempeſtate, auguramur fore, proſperum vt curſum nauis teneat, iis ad gubernacula confidentibus, qui non modò procellas ac turbines non prouidere, ſed, quia in tenebris vitiorum & ignorantiæ ſemper iacuerunt, ne lucem quidem virtutis ac ſapientiæ ferre poterunt? Reipub. corpus cùm vulneribus confoſſum ac morbis debilitatum languebit, ſatíſne peritè obligari confirmarique poſſe credimus à Medicis tam parum inſtructis, vt ad cetera vulnera, quibus publica ingraueſcunt mala, hanc quoque mortiferam plagam infligant curationis ſuæ? Non poteſt dici ſatis, ne cogitari quidem, quantum perturbationis ac ſceleris, quæ direptiones, quæ peſtes, quæ naufragia euentum huius conditionis meæ ſequerentur. Quapropter illud maneat & fixum ſit, primæ ætatis inſtitutionem, ſi Rempublicam ſaluam volumus, funditus eſſe neceſſariam. Quam quidem neceſſitatem cùm ſemper magnam, tum ſanè haud paulò maiorem ſub exortam Societatem, miſerrimorum temporum acerbitas fecit. Etenim vt illorum memoriam repetamus (neque verò cum moleſtiâ ſuſcipitur præteriti morbi recordatio, quando eſt omnis iam pridem ægritudinis diſcuſſus dolor) vt, inquam, repetamus ſuperioris ſæculi primordia & ſtatum; magnus ſine dubio doctrinarum artiumque liberalium erat neglectus, magna hinc conſecuta Religionis ac diuini cultus incuria, inclinatio rerum & temporum magna. Vos templorum aræ atque exedræ appello ac teſtor,

Societas inſtar arcis munitiſſima.

Scholarum neceſſitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ tum erat à Sacerdotibus, quæ à sacris Oratoribus solitudo? quàm rara tribunalia arcanis conscientiæ retegendis destinata? quæ hominum eruditorum raritas? quàm pauci potenti illo atque magnifico dicendi genere in concionibus aut languentem populum incitare poterant, aut effrenatum moderari? Qui interim hæreticorum feruebant impetus? qui latratus? quæ animorum nutantium iactatio? qui quassati Imperij metus? quæ rerum impulsarum sustinendarumque præsidia? Vix vsquam vigebant in vrbibus litteræ: summa passim erat non vitæ solùm, sed orationis Latinæ fœditas: incorruptam sermonis integritatem discerpsisse barbaria videbatur: veteres illi ornatissimique scriptores iacebant in tenebris, indigno situ obducti, ac propemodùm exesi: poësis, illa inuentionum parens, ac deliciæ litterarum, ab hebetatis, fractis, contusis, tardis ingeniis spernebatur: oratoria facultas, illa regendarum vrbium præses, & scientiarum omnium ornamentum, formam sui & imaginem vbique requirebat. O tempora illa probri & dedecoris nostri plena, quibus furiosus vnus & alter gladiator, linguâ, manu, vitâ omni inquinatus, cùm in concionem fucatâ quadam eloquentiâ armatus venisset, & id temporis insolita ornatè loquendi ratio admirabilitatis multum haberet, ita primo statim aditu audientis populi studia voluntatesque sibi conciliasse dicitur, vt, nisi de loquacitate ratio, de impietate Religio, veritas de mendacio per se ipsa omnibus tacentibus triumpharet, os omnibus oppressisse, & palmam de manibus nostris extorsisse videretur! O spectaculum illud non modò hominibus, sed ipsis etiam templorum parietibus atque subselliis luctuosum, stetisse nonnumquam ad aras eos homines ac perlitasse, qui non dico dignitatem suam mediocris saltem doctrinæ existimatione vtcumque sustinerent, sed qui ea quæ ritè pronuntiare tenebantur, omnino non intelligerent! Ecqua erat illa labes, cùm sacri Ordinis amplitudo atque maiestas, quam tantam olim fuisse meminimus, vt Imperatores sceptra & laureatos fasces illi submitterent, hucusque reciderat, vt (si quis fortè stomachari cœperat) inter parata conuitia Sacerdotis nomen locum aliquem inuenisse, suâque contumeliâ non vacare putaretur? Fuit illud quidem, fateor, fuit hæreticorum & perduellium hominum acerbitati & impotentissimo furori tribuendum: qui quia Romanis sacris ac delubris atrox & teterrimâ perfidiæ maculâ imbutum bellum indixerant, tum præcipuè in homines aris deuotos impudentiùs debacchati sunt: vt, cùm illorum auctoritatem & famam apertè palamque pessumdedissent, tum quidquid est in sacrificiis augustum atque diuinum, eâdem machinâ impetuque conuellerent: tamen. sed cohibebo me, neque committam, vt petulantissimorum hostium impietas iustam exprobrandi causam habuisse videatur. Itaque litteris apud iuuentutem obsoletis, obsolescebant vnà cum illis non ipsa tantùm Humanitatis studia, sed etiam pietatis. Magna est enim illorum inter se & propinqua cognatio, magna necessitudo, vt neque virtutis plerumque gustum habeant, qui litteras, quibus imbui penitus debuerant, non gustarunt; & diuinarum rerum suauitate capi se sentiant, qui nusquam suauiùs, quàm in studiis conquiescunt. Nam vt omittamus de hisce temporibus cogitando

Sacerdotum indoctorum contemptus.

Virtutum & litterarum cognatio.

tando recordari, vno adspectu intueri possumus peregrinas gentes, quæ quò minus habent litterarum, eò plus habent inhumanitatis, & ad tardas languidasque pecudes propiùs accedunt. Et apud populum illum, barbararum omnium victorem dominatoremque nationum, de quo meritò dubites fortiórne olim fuerit ad gerendum, an ad scribendum ornatior, qui dies illi benè scribendi, idem finem pariter attulit benè rem gerendi: neque priùs bellica illa fortitudo neruos ac robur perdidit, quàm eloquentia succo & sanguine destituta contabuit. Iam verò si scholæ nostræ hoc attulerunt commodi & ornamenti, quòd Græcis Latinisque litteris suus redditus sit vigor; si tanta doctorum hominum nunc est copia, vt non, quemadmodum olim, initiati sacerdotiis, sed sacerdotia initiatis desint; si ex hoc primùm fonte profluxit, quòd in templis, in rostris, in curiâ, in omnibus Reipublicæ partibus ampla atque excelsa eloquentia dominetur, & ad omnes hæreticorum impetus, quasi murus quidam, eximia rerum humanarum diuinarumque scientia opponatur; quid est, quòd felicitati temporum nostrorum gratulari, Deoque solennes gratias habere dubitemus? Mihi quidem, cùm identidem incurrit in oculos ille à Societate tam vtiliter susceptus in scholis labor, maximarum lætissimarumque rerum perfusus cogitationibus efflorescit animus, & (quoniam difficile non est loqui, cùm gaudeas) ipsa per se redundat oratio. Cùm enim scholarum nostrarum commoda neque mediocria neque pauca dispicio, cùm me per orbem vniuersum latè longeque effero, cùm tot nationes disciplinis atque artibus excultas obeo (nullus est tam dissitus in terris locus, quò non celeriter penetret animus, qui se cogitationum suarum impetu lætitiâque abripi patiatur) cùm Vrbem illam terrarum principem ac dominam, & quamdam quasi cæli coloniam ingredior: cùm hîc memini Gregorium Quintumdecimum imperium diuino proximum exercuisse, Sanctorum fastis Societatis nostræ conditorem Ignatium ritè inscripsisse; eumdemque prorsus locum, eamque gymnasij partem, quâ Rhetoricæ auditor consederat, in aram ac templum illud augustum & ingens esse commutata, in quo excitando Eminentissimus Cardinalis Ludouisius eius nepos non modò Principum, sed Regum planè magnificentiam adæquauit: cùm nunc beatissimum populorum omnium Patrem & Moderatorem Vrbanum VIII. Pontificem Optimum Maximum prostratus veneror ac suspicio, à quo, tametsi ille mens & lingua CHRISTI non esset, tamen propter incredibilem rerum omnium scientiam oraculum petere orbis posset; cui Academia Romana eius opibus ornatior, sapientiæ laudem & patrocinium debet; cuius eloquentia & poësis illo melle est dulcior, quod apes in eius gentilitiis ceris ponunt: cùm deinde augustissimum Purpuratorum Patrum concilium ingressus, neque, vt Cyneas olim Regum, sed quemdam Heroum cælestium consessum intueri mihi videor: cùm hinc per Regna & Prouincias euagatus, in tot illustrissimos Antistites cogitationem intendo, qui innumerabili Sacerdotum cœtu præsidioque stipati, de sacrorum procuratione, de alienæ salutis tutelâ, de refrenandâ improborum licentiâ, de erroribus confutandis, de ethnici moris & ritus impietate abolendâ, de Ecclesiæ glo-

Scholæ Societatis quid contulerint.

Greg. XV. scholam suam in templum consecrari curauit.

Vrbani VIII. laus ex scientiâ & litteris.

Universidad de Deusto
E scholis Societatis magni viri.
Biblioteca

riâ, de Regnorum pace, de tuendâ augendâque vitæ sanctimoniâ perpetuò cogitant: cùm mecum ipse reputo tot passim Oratores in concionem ascendere, in hominem mentes influere, fidem facere, animos commouere, pro studiis & plausibus gemitus & lacrymas audientium excitare: cùm Cœnobia religiosissimorum virorum frequentiâ vbique completa video, qui laudes æterno Numini debitas diu noctuque concinunt, qui temporum & morum corruptelæ subueniunt, qui cælestem iram placant: post hæc, cùm ad potentissimorum Regum palatia & curias me conuerto, cùm illic video tot fortissimos amplissimosque viros, cùm bellicis laudibus, tum eruditionis gloriâ excellentes, partim populis iura describere, legationes obire ac renuntiare, intestina bella componere, futurorum felicem exitum è præteritorum memoriâ petere, in caussis reisque defendendis ætatem laudabiliter conterere; partim periculosis turbatisque temporibus non corporis tantùm, sed multò etiam magis animi robore bella gubernare, quam ex litterarum studio prudentiam sibi compararunt, rebus administrandis impendere, trepidos nonnumquam ac nutantes exercitus eloquentiæ maiestate à turpi fugâ ac defectione reuocare, maximorum denique conficiendorum negotiorum viam rationemque peruadere: ad extremum cùm bibliothecas excutio, cùm scriptas de Deo ac diuinis commentationes, sacrarum interpretationes Litterarum, Religionis nostræ controuersa capita benè sapienterque stabilita, tot de iure dicundo, tot de re medicâ, tot de Philosophiâ doctissimos in lucem editos libros, tot historiarum præstantissima monumenta, tantam scientiarum omnium supellectilem hoc vno sæculo conquisitam circumspicio: cùm hæc aliaque sexcenta mihi ante oculos pono, an non, vbi ad scholas animum retuli, ad principium & fontem suum reuocasse videor vniuersa? Nisi fortè quis putet omnes illos ab facultatibus paratissimos tunc primùm muneribus suis pares derepentè fieri, cùm ad ea prouehuntur; neque vlli opus esse batuere antequam pugnet, parêre antequam imperet, in arenâ proludere antequam in aciem pulueremque descendat. Narrare solebat Antiphanes, *Antiphanis sententia scholis accommodata.* nescio vbi terrarum, in Vtopiâ, voces hieme prolatas hiberno Aquilone concrescere, & quasi gelu vinctas detineri, earumque sonum tum demum articulatè ad aures accidere, atque in publico personare, cùm verno Zephyro vti cetera resoluerentur: mihi verò adolescentum voces in scholis veriùs obrigescere atque adstringi videntur; at vbi ingenij maturitas, & prudentiæ lux, & quasi calor quidam accesserit, tum demum rigore illo dissoluto, in grauissimorum munerum tractatione longè lateque personare. Quoties ipsi audiuimus cùm seria de rebus diuinis atque humanis tractatio incidisset, viros clarissimos in has voces erumpere? Audiui in hanc rem aliquid à Magistro meo puer, quo mentem meam ad id re ipsâ præstandum vehementer impelli sentio; quod, dum animâ spirabo meâ, pectori huic infixum inhærebit. Reuiuiscat Sebastianus illud Lusitanicæ gentis æternum desiderium: & audientur, quas olim à *Reges & Principes Societatis disciplinâ exculti.* præceptore Ludouico Consaluo, Societatis nostræ viro sapientissimo, salutares voces puer excepit; in penetralibus & secretis adytis, in consessu Principum, in Senatorum conuentu, in Regni Comitiis audientur: audiemus

diemus loquentem Regem, earum nationum quibus Religionis lux nondum affulsit, procuratorem solicitum, acerrimum scelerum vindicem, bonorum omnium studiosissimum defensorem. Si ex omni Imperatorum numero intuenti iam singulos vnus sit deligendus, qui singulari in Deum pietate, qui magnitudine animi, qui rebus benè præclareque gestis excelluit, qui in mediis atrocissimorum bellorum fluctibus non iactatus, non abreptus æstu, summâ semper tranquillitate vixit, qui demissione animi, qui vitæ castimoniâ, qui admirandâ in coniuratos etiam hostes beneuolentiâ orbi præluxit, quem Ferdinando II. anteponendum iudicemus? Nihilne verò illi disciplina nostra atque institutio contulit? Elucebat in puero indoles iam tum Imperio digna; at erat bonis præceptionibus conformanda. latebant in illo prudentiæ & fortitudinis semina; at labore & cultu educenda. habebat eius animus aciem suam, quâ intueri rectum posset; at debebat ab eruditione lumen accipere. Magna mihi esset memorandi copia, si alios Inuictissimos Principes, & Excellentissimos Heroas, qui suam in litteris ac moribus institutionem Societati acceptam referunt, percensere vellem numerando. si me intra Germaniam tantùm continerem; tamen me dies & vox ipsa deficeret in eorum laudatissimâ iuuentute celebrandâ. Dicerem Leopoldos, Carolos, Maximilianos Austriacos: laudarem Bauariæ Serenissimos Duces: proferrem è Septemuirûm Electorum numero Suicardos, Georgios, Anselmos Casimiros, priùs scholarum nostrarum auditores, postmodum Moguntinæ Ecclesiæ præsidia, Imperij decora, columina Religionis: dicerem in Comitiis Ratisbonensibus, quæ exacti sæculi anno quarto suprà nonagesimum coëgit Rudolphus Imperator, sedisse maximi animi, summi consilij, singularis constantiæ viros omnino quadraginta, qui in illo nobilissimo conuentu (quo ea sunt comparata aduersus Turcas belli subsidia, quibus quadraginta Germanorum millia collecta sunt) suo iure suffragium tulerunt, quique olim Collegij Germanici quod in Vrbe habemus, alumnos se fuisse cum voluptate recordarentur. Quæ, aliaque quæ à me in hanc rem dici possent, cùm ad animum meum refero; angustis mihi videtur circumscripta regionibus Aristotelis gloria qui Alexandrum, Plutarchi qui Traianum, Frontonis qui Antoninum, Arsenij qui Honorium, Ausonij qui Gratianum, rudibus annis instituerunt, si cum eâ, quâ Societatem optimi maximique Principes afficiunt, conferatur. Neque verò adolescentiam illo litterarum ornatu atque præsidio instruere satis fuit Ignatio, nisi eamdem vt ætate, ita iudicio magis confirmatam, è ludo atque pueritiæ disciplinâ ad Philosophiam, ac præcipuè sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, ad quam studia cetera diriguntur, pari fide diligentiâque deduceret. *Etiam altiores scientias suos docere voluit Ignatius.* Nam quemadmodum qui longè lateque peregrinantur, alibi multo hærent tempore, alibi non item; vbi domum aduenerint, ibi demum consistunt, & quietem capiunt: ita in ceteris omnibus disciplinis alibi breuiùs, longiùs alibi immorandum; in illis verò rebus immortalibus ac diuinis, & Religionis nostræ arcanis perscrutandis contemplandisque, tamquam in extremo diuturnioris viæ termino, planè conquiescendum.

Atq; hæc in Academiis docendi prouincia quin Societati nostræ conueniens sit ac propria, dubitabit nemo, qui secum ipse cogitauerit, illam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pontifex Societatem Romæ docere voluit.

non priùs natam esse, quàm Summi Pontificis auctoritate in Academiâ Romanâ, in illâ terrarum & veritatis arce, sapientiæque domicilio, publicum docendi munus singulari eruditionis & ingenij præstantiâ sustineret. Quid? adeóne hospes huiusce Ordinis, adeóne ignarus quispiam esse potest Instituti ac prærogatiui iuris nostri, vt nesciat quid Iulius III. quid deinde Pius IV. quid postremò Gregorius XIII. Romani Pontifices Societati contulerint potestatis? Num quis aliquando illud aut non audiuit aut legit, id illorum decretis atque concessu nobis licere, vt auditores nostri in iura dignitatemque Doctorum adsciscí per nos possint?

Societas etiam gradus confert in Theologiâ.

Atque hîc vehementer vos oro quæsoque, vt quod à me modò dicitur, & ignorari à nullo potest, non ex oratione verbisque meis, sed de se æstimetur: illos nimirum principum disciplinarum gradus, Magistri titulos, primores laureas, solennem in album censumque Doctorum cooptationem ex vnius Pontificis auctoritate iudicioque promanare. Dubitabimus enim, cùm Athenis olim aduersus docendi sentiendique libertatem & corruptelam Sophocles legem illam sapienter tulerit, vt ne Philosophorum vllus sine decreto Senatus ludum aperiret; quin & illud multò magis caueat is, qui gentes omnes, vt rectè integreque doceantur, singulari curâ prouidentiâque complectitur? Est hæc igitur optimè stabilita nostra illa Academiarum instituendarum regendarumque ratio, quam non serò aut labentium annorum cursu excogitauit, quæ fiuit, arripuit Societas, sed statim cum ortu ipso hausit, suscepit, exercuit. Nam quid ego illa diuina atque immortalia Tridentini Concilij iudicia commemorem, quibus tamquam gradibus mihi videtur Societas in cælum ascendisse, non solùm intra Regnorum & Prouinciarum sedes aditum sibi facilem comparasse? An aliquid ad Societatis tum primùm nascentis doctrinam orbi testandam dici excogitarique potuit illustrius, quàm illud? statutum illic fuisse omnium iudicijs eôdem concurrentibus, vt inter Theologos primus Salmeron, postremus Lainius sententiam diceret; ille ad earum rerum, quę disputandæ agitandæq; proponebantur, illustrem explanationem, hic ad moderandas temperandasq; sententias. Ille verò dies qui fuit, cùm Concilij Patres communi consensione cauerunt, ne in eum diem publici conuentus indicerentur, quo Lainius, quem quartana febris inuaserat, minùs valeret? Itáne frequentissimus ille consessus, & orbis terræ theatrum, ab vnius hominis ore & oratione pendebat, vt eo absente vel ad consilium dandum in rebus difficillimis, doctrinę, vel ad perorandum eloquentiæ subsidia desideraret? tantámne vnius ingenium lucem adferre Concilio potuit, vt, qui instinctu afflatuque diuino concitabantur, ij, priusquam de rebus in controuersiâ positis certi aliquid statuerent, vellent cognoscere quid vni & ægro quidem homini videretur? O eximiam illam & inauditam de te, Laini, orbis vniuersi existimationem! quam etsi fatear nullâ satis eloquentiâ deprædicari posse; hoc tamen dicam, & ita dicam, vt me Academiæ omnes, si fieri possit, exaudiant; meritò gratulari me posse illam à maioribus nostris partam gloriam iustis veluti tabulis, & erciscundæ familiæ iure, ad posteros conseruatam amplificatamque peruenisse. Quis enim admirari satis possit illam tam vastam tamque diffusam Suarezij eruditionem, quem communem huius ætatis Magistrum appellare viri sapientissimi non dubitarunt: quem Complutenses

Societas statim ab initio magnam habuit doctrinæ opinionem.

Concilij Tridentini de Lainio iudicium.

Suarij laus & aliorum Theologorum.

ses Doctorem esse cupiebant suum, Romani suum vindicabant, Salmanticenses repetebant, Conimbricenses verò suum esse desiderabant? Quis pro dignitate commemoret illam in Vasquezio argumentandi vim, confutandi in Bellarmino robur, in Molinâ copiam explicandi, scribendi in Lessio claritatem, in Cornelio interpretandi candorem singulari cum pietate coniunctum? Quis illa quæ posteris reliquerunt ingenij monumenta dignè recenseat, quæ in Academiis, in gymnasiis, in templis, in Conciliis, in tribunalibus, in bibliothecis, in pectoribus denique doctissimorum hominum viuent, auctorum memoriâ sempiternâ? Tantâ doctissimorum hominum copiâ cùm floreret Societas, & in ea incidisset tempora, in quæ omnium scelerum & deprauatarum opinionum maturitas eruperat, quæ Imperatorum, quæ Regum, quæ aliorum Principum exstiterunt in nos studia? quàm rarâ & longè communem egressâ modum benignitate id egerunt, vt Academiæ aut nouæ per nos erigi possent, aut collapsæ rursus instaurari, aut frequentatæ reddi numero doctrinâque florentiores? Nam vt de florentissimis Academiis, quæ in Hispaniâ, Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, magno iuuentutis ad lectiones etiam nostras concursu celebrantur, nihil dicam, ac de iis tantùm loquar quas illi nobis commiserunt: ac primùm in Imperio Romano pedem figamus; Ferdinandus I. pius admodum Imperator, vt litteras, quæ cum Religione diffugerant, reuocaret, euocauit nos primùm ad Viennensem, è quâ totos annos viginti constabat neminem sacris initiatum prodiisse; deinde etiam ad Pragensem: quarum nos in perpetuum Moderatores esse voluerunt partim Mathias I. partim Ferdinandus II. cùm in laceræ Germaniæ colligendo naufragio, litterisque ab interitu vindicandis, toti versarentur. Ferdinandus III. à Nortlinganâ victoriâ ad Augustam Vindelicorum obsidione cingendam conuersus, inter triumphi sui decora hoc quoque non minimum esse censuit, quòd Academiam istic prioribus ereptam possessoribus curæ nostræ fideique permitteret. Ferdinandum I. à quo sanguinem virtutemque hauserant, imitati sunt Serenissimi Archiduces Carolus ac Leopoldus, quorum ille Græcij, hic Molshemij, administrandas nobis tradiderunt disciplinarum Vniuersitates. Serenissimi verò Bauariæ Duces Albertus, Gulielmus, Maximilianus, cùm viderent sine summâ virtute atque doctrinâ perfidiosæ & consceleratæ sectæ seditiones vel iam ardentes extingui, vel orientes opprimi non posse; sperarunt se prouincias suas contra impetum quemuis fraudemq; tartaream reddere inexpugnabiles posse, si præsidium Ingolstadio atque Heidelbergæ de nostris hominibus imponerent. At quæ possit Carolo Cardinali à Lotharingiâ par oratio inueniri? qui posteaquam Tridenti egregiam de Societate existimationem conceperat, vt Caluinianis furoribus arcem firmissimam obiiceret, vnà cum Carolo Duce inuictissimo Mussiponti munifico ac regio planè animo Academiam nobis dedit omnibus præsidiis communitam. Quid ego de Cardinalibus Truchsesio, quid de Pasinanno dicam? aut quis de talibus Ecclesiæ ornamentis & propugnaculis satis dignè loquetur? quorum alter Dilingæ, alter Tirnauiæ, ne pestifer hæreticorum afflatus ad iuuentutem aspiraret, Academiis nobis traditis occurrendum putauerunt. Quid de Cardinale Turnonio Galliæ Primate? qui ad sopiendas de Religione altercationes recèns institutam

Academiæ variæ Societatis curæ commissæ in Austriâ, Bohemiâ, Germaniâ,

in Bauariâ,

in Lotharingiâ,

in Hungariâ,

in Galliâ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aliæ in Germaniâ,

ſtitutam à ſe Turnone Academiam, plurimisque ornatam prærogatiuis, Societati perpetuò gubernandam tradidit. Neque verò poſſumus in illos Antiſtites ſatis vmquam grati videri, qui Moguntiæ, Treuiris, Herbipoli, Paderbornæ, Olomucij, Poſnaniæ, nos Academiis ſuis præeſſe voluerunt. Vobis quoq; hac de cauſsâ gratias, quantas poſſumus, agimus, Colonienſes. nam ſatis ornatè agere nullo modo poſſumus. Iam verò ſi in Hiſpaniâ,

in Hiſpaniâ.

in ipſis Regni Comitiis deliberatio fuiſſet habita, quid ad Regium in nos animum declarandum maximè faceret; an magnificentius aliquid atque præclarius nobis accidere potuiſſet, quàm id quod per ſe Philippus IV. fecit, cùm Madriti Lyceum illud auguſtiſſimum nobis tradidit, in quo potentiorem diſciplinæ tutorem ac Mæcenatem habere non poſſunt, quàm eum, qui Imperij magnitudinem ſolis ortu atque occaſu meritur?

in Luſitaniâ,

Henricus quoque Luſitanus Rex & Sacerdos, cui nihil tam charum aliquando, quàm Societas noſtra videbatur, ad Regni & Sacerdotij firmamentum, Eboræ eamdem onere iſto perhonorifico augeri omariſque voluit. Et, tu Parmenſium Dux Sereniſſime Farneſi, quantum nobis crederes, oſtendiſti, cùm non minùs bello quàm pace clarus, Palladis bellatricis per te, per nos verò ſapientis parmâ Parmenſem vrbem tuam tutam eſſe voluiſti. Immortalitati nomen etiam ſuum hoc æterno beneficio dedicauit vir ſummus Ioannes à Vega, qui ex Caroli V. apud Pontificem Maximum Oratore Siciliæ Prorex factus, magno Regni totius bono

in Italiâ.

Meſſanæ vrbe opulentâ & portu opportunâ, vt Academia à nobis conſtitui poſſet, impetrauit & auctoritatis & orationis ſuæ diuinâ quadam grauitate. Tu verò, beate Borgia, cùm Academiam Gandienſem tuis ipſe fundabas opibus, quid cupiebas? quid optabas? qui ſenſus erat gymnaſij tui, cùm vnum conditorem te & diſcipulum habebat? quæ tua mens, qui ardor animi, cùm Ignatij Parentis noſtri cohortatione ad maiorem in Theologico ſtudio ponendam operam te incitari ſentiebas? Nempe iam tum Religionis ſanæque doctrinæ diuulgandæ deſiderio inflammabaris: & quidquid Ignatius Academiarũ inſtitutione, quidquid eruditionis iuuentutis laboribus moliebatur, id quoque præcipiebas animo, ac videbas quantum ex illo diuino conſilio in Reſp. boni redundaret.

O Deus immortalis (tibi enim tribuam, quæ tua ſunt: nec verò poſſum vnius Ignatij ingenio tantum dare, vt res tantas, tam varias, tam opportunas in illâ turbulentiſſimâ tempeſtate orbis Chriſtiani ſuâ ſponte diſpexerit) tu, cùm illius animum à ceteris cogitationibus ad vnam ſalutem Eccleſiæ contuliſſes, eumdem adoleſcentiam informandi præcipuo quodam ardore incendiſti: tu in hac re aggrediendâ clariſſimum lumen illius menti prætuliſti: per te vidit, non potuiſſe Rempublicam in tantâ temporum improbitate aut facilius aut commodius portum ſuorum malorum aliquem inuenire, quàm ſi Magiſtri teneris & adhuc innocentibus animis pulchritudinem dignitatemque virtutis continenter obiiceret. Quare gaudet orbis vniuerſus tuo iſto tam excellenti bono, & fruitur cùm Societatis labore, tum honeſtate & eruditione inſtitutæ iuuentutis; coque cùm gratias tibi agit & habet immortales, tum hoc vnum optat, vt ab iis quos firmatâ iam ſtirpe virtutis florentes videt, fructus vberes capiat ac diuturnos.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

ODE DE CLARIS CONCIONATORIBVS, FRANCISCO STRADA, BENEDICTO PALMIO, PETRO CANISIO, EDMVNDO AVGERIO, QVI EVROPÆ PER HÆRESIM PERICLITANTI INSIGNEM OPERAM NAVARVNT.

AVditis? acri claſſica murmure
In arma gentes impia ſuſcitant:
Eheu! cruentus decolores
Voluit aquas Arar & Garumna.
Quà Rhenus ingens, quà mare Balthicum,
Pinguesque campos Danubius ſecat,
Commota ſæuo Marte tellus
Sanguineis trepidat ſub armis.
Incumbit orbi nox Acherontia:
Ferale portentum! imminet, imminet
Cocytus eluctatus atris
Vorticibus, ſuperasque tentat
Inuadere auras: ſcilicet impio
Lutherus auſu prælia concitat,
Gentesque commiſſoſque Reges
In ſcelus exitiumque vertit:
Iam nunc atroci turbine patrias
Subuertit aras, templa ſolo ruens
Caluinus: aude, ſtringe ferrum:
Pœna comes minuet furorem.
In ſacra Reges ſurgite prælia:
Iniurioſo proruat impetu
Sacræ columnam veritatis
Hæreſis impietasque victrix?
Fruſtrà minatur ſub duce transfugâ
Cædem & ruinam exercitus inſolens:
Ite, ite; pugnacemque in hoſtem
Auſpicibus capite arma Diuis.
Cælo obſtrepentes ſponte ruunt ſuâ.
Contra tonantem Centimanus Gyges,
Cælumque conuellens Typhœus,
Terrigenæque ſtetêre Fratres.
Sed quid ſuperbus profuit impetus?
Vno ſceleſtos fulmine perculit:
Iam Pelium frondoſum opaco
Pœnitet impoſuiſſe Olympo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lentè in nocentes vindice dexterâ
Trisulca torquet tela Diespiter:
Si pergis irritare, iustos
Criminibus geminabit ictus.
Hæc Strada sacris vocibus intonat:
His incitatus Palmius Italas
Perstringit Alpes : te Camisi
Mosa suis stupuit sub antris,
Rhenusque turpi sanguine turbidus:
Hunnus docentem Barbarus horruit,
Et fautor errorum Batauus:
At melior coluit Sicamber.
Non tela vibrat, non rutilo caput
Includit auro; non adamantino
Thorace loricâve tectus,
Non clypeo, ruit arma contra:
Sed bellicoso pectore prodigus
Pulchri cruoris spiritus emicat:
Hoc erubescendos coërcet
Militis & populi furores.
Hoc vnius iras sustinet hostium,
Et pertinacem pugnat in hæresin.
In vulnus assurrexit ensis?
Voce manum retinet minacem.
Talis per vdam (credite vatibus)
Porrectus herbam, quà tenerum atterens
Gramen citatus lambit Hebrus,
Flumine nil metuente sisti,
Canebat Orpheus Eurydicen pius:
Motusque cantu est illacrymabilis
Orci tyrannus, quin & ipsis
Cum furiis gemuere manes.
Tunc Hebrus vrnam pressit, & vuidum
Caput reflexo sustulit alueo:
Fleuêre cum siluis cupressi, &
In numerum saliêre colles.
Non semper ensis, non furor impius,
Non missa certo spicula pollice
Lauru coronantur superbâ:
Caussa suos numerat triumphos.
Testis furori cedere nescius
Edmundus, acris militiæ rudis;
Sed voce formidatus vnâ,
Quâ populum domuit superbum.
Quis ille, Diui, pectoris impetus!
Seu bella tetris flagitiis mouet,
Seu vocibus mauult acutis
Hæreticos aperire nexus;

Seu sacra gentes numine percitas
In bella ducit : non secùs horridi
Martis micantes in cateruas
Cogit equos tuba rauca cantu.
Hic nempe linguâ & consilio potens
Accendit iras : agmina Numini
Infesta coniurasse cerno
In scelus & patriæ ruinam.
Eheu! Sacerdotum & nece virginum
Cæptis litatum est : clangite buccinis.
Si sæuit irritata raptu
Impatiens catulis leæna,
Ducet choreas, carmina diuidet
Segnis iuuentus? tinget & ebrium
Fuso pauimentum Lyæo
Ad calidas furiosa rixas,
Trementis inter vulnera patriæ
Arasque Diuûm, proh! miserabili
Versas ruinâ? sera tantum
Posteritas scelus expiabit:
Lentas auorum nil meriti luent
Iras nepotes : sistite patriæ
Cladem, inuerecundumque ferrum
Cœlitum prohibite templis.
Nè culpa nascens ense reciditur,
Neglecta magnis creuerit auctibus:
Ludo fatigauisse inerti
Indecorem, ah! pudeat iuuentam.
Deo dicatum fundite sanguinem,
Hinc laurus olim debita vos manet:
Hinc nomen, æternique honores
Emeritæ venient senectæ.
Dulce & decorum est pro Superis mori,
Et teste cælo viuere: plus nihil
Optare, nil patrare virtus
Ipsa potest. Satis ille vixit
Qui prima templo victima concidit.
Vixisse lapsâ qui potuit Fide,
Arasque Diuorum iacentes
Stare super, cadit ante mortem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ALEXIS, IDYLLION.

Corydoni gregis sui calamitates, agrorum sterilitatem, luporum insidias, luem grassantem deploranti, Galesus omnia ab Alexi filio suo in melius commutanda prædicit.

Allegoricè significatur, populum Christianum hæreticorum insidiis, & perniciosâ lue, oppressum, Societatis ab IGNATIO institutæ, doctrinâ in melius restituendum.

DVm tibi solennes alibi longo ordine pompas
Purpurei Romæ Proceres per compita ducunt
Sancte Pater, tuaque Ausonij grauiore Poëtæ
Plectro facta canunt, nos inferiore Minerua
Non animis (neque enim studiis concedimus vlli
Aut animis, tantùm vires maioribus ausis
Sufficiant) quando non omnia possumus omnes,
Hoc saltem tenui modulamur arundine carmen.
Tu modò seu dominam septem cum collibus Vrbem
Terrarum quondam cernis caput, & tua læto
Templa Patrum populique vides feruere tumultu;
Seu procul Eoo pulsatas æquore terras,
Sinarumque vides fines, & Iaponis aruis
Christiadum duros pro Relligione labores
Aspicis, & vires cælo certantibus addis;
Seu vastas siluas Brasilùm, curasque tuorum
Sole sub occiduo, & magnorum plena laborum
Fluminaque tractusque maris terrasque tueris,
Accipe nascentis, duce te, præconia cœtus,
Præcipuè ætatis curam puerilis, agresti
Expressam, gregis exigui sub imagine, versu.
Pastores ouium, Lycidas seniorque Galesus,
Et Corydon, patremque suum comitatus Alexis,
Ibant ad primi surgentia lumina solis,
Ducebantque pecus stabulis, & carmine mæsto
Arentes herbas, & siccis gramina campis,
Suspensasque diu pluuias, & noxia brumæ
Frigora, & immodicos æstiuis mensibus ignes
Flebant, ah, miseri, & Superos meliora rogabant.
Hìc Lycidas tenues cerâ dum nectit auenas,
Exploratque sonos digitis, aptatque canendo,
Incipit imparibus Corydon sua carmina cannis:
Quid meruistis oues placidum pecus? impius agris
Dente lupus prædam, cumeris vulpecula clausis
Inuenit, & magnos pascunt armenta leones:
Vultur edax pullos, pullos rapit vnguibus vncis
Miluius, accipitri timidæ sunt præda columbæ.

Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
Exustæ nimiis cæli feruoribus herbæ
Iam præbent alimenta: altis in montibus humor
Deficit, occulti lædunt in vallibus angues.
Quid meruistis oues placidum pecus? inuia fetas
Antra tegunt tigres, siluis aper arduus altis
Errat, inaccessis habitant in rupibus vrsi:
Arboribus volucres, aut summi vertice saxi,
Aut inter dumos secura cubilia ponunt.
Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
Tuta die campis statio est, & ouilia serâ
Nocte lupi vastant, ouium sub vellere tecti.
Quid meruistis oues placidum pecus? icta veneno
Cerua leuis fontes, dictamnum saucia telis
Quærit, & agrestes norunt sua gramina capræ:
Ipsæ etiam volucres herbas nouere salubres;
Et sua sunt gruibus, sua sunt medicamina coruis.
Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vestris
Nota malis medicina; ipsos cum matribus agnos
Dira lues tamen vrget: opem Deus æthere ab alto
Ni ferat, inficient ipsos contagia tauros,
Forsitan & miseros pecudum post fata magistros.
Plura parabat: at in medio sermone Galesus
Os oculosque Deo plenus, quo sæpè doceri
Olim venturos rerum & prædicere casus
Sueuerat inspirante senex: Quæ me ad mala rursum
Abripis, ah, quænam hìc iterum discrimina cerno?
Ecce venit, venit extremâ metuendus ab Arcto,
(O pueri seruate gregem) venit anguis ab Arcto
Ignem oculis, ignem patulo de gutture spirans.
Tuque prior cape tela manu, te poscit, Alexi,
Iste labor. simul hæc, puerum simul accipit vlnis,
Imponitque sinu lacrymans, atque oscula figit.
Fortunate puer, ergo tibi fata dederunt
Præcipuè talem terris auertere pestem?
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Ille quidem spumis, & nigri tabe veneni,
Hercynios propter saltus, & flumina Rheni,
Inficiet pecus infelix, & pascua læta
Pannoniæ, & septem labentem cornibus Istrum,
Atque Ararim, Rhodanumque, & turbida stagna Lemani.
Sed tu perge ferire puer, & mittere tela
Aduersum, & calamos (calamis ea bella gerentur)
Stringe manu: nec tu fumantia sulphure fœdo
Ora, nec exsertæ metuas tria spicula linguæ.
Tantùm aude: sperata manum fortuna sequetur.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tunc tibi cura sit in geminas discernere partes
Prima gregem, & medicas affer languentibus herbas,
Pestis & vlteriùs ne serpat dira, caueto.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Nec tibi turpe puta, sero iam vespere siluis
Errantem, & latè per deuia rura vagantem,
Ad stabula & caulas ouium, & præsepia nota,
Aut humeris agnum, aut manibus gestare capellam.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Quas tu deinde, puer, segetes, quàm densa videbis
Gramina, & in lætis pecudum quot millia campis!
Quas si quis numerare velit, priùs æthere puro
Noctibus hybernis rutilent quot sidera, dicat,
Quot folia in siluis, tumido quot in æquore fluctus,
Littore quot conchæ, quot sint in amore dolores.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Tunc tibi deuoti comites, tua per mare magnum
Auspicia & freta per ventis agitata secuti,
Incultos & adhuc illæsos vomere campos
Incipient curuo paulatim scindere aratro,
Atque vagum cogent stabulis pecus, & tua plenæ,
Orbe procul nostro, complebunt horrea messes.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Mox etiam steriles agris euellere truncos
Cura sit; inque locum meliores insere plantas.
Nulla tibi æstatem foliis, & frigore solo
Defendat, vacuoque arbor se vertice tollat.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Si qua tamen campis sterilis sese extulit arbor
Fronde virens densâ, lætoque vberrima succo,
Non ea continuò durâ resecanda bipenni;
Sed cape secundâ stirpem de matre recisam,
Atque impone oculos, aut fissis insere ramis.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Sic florere pyris ornos, sic crescere fagis
Castaneas, sterili platano sic mitia poma:
Quin etiam sæpè & trunco consurgere eodem
Prunos, & cerasos, lapidosaque cornæ videbis.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Nec tibi solicito mentem coquat anxia cura,
Quæ quibus inserere, atque oculis committere fas sit
Germina; namque tuos cælo Deus ipse labores
Prouehet, & cœptis aderit fortuna secundis.
Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
Sed neque cùm celsâ cæli statione receptus
Desuper altus humum, & penitus penitusque iacentes
Sub pedibus terras cernes, simul omnia rerum

Tanta-

Tantarum accipient finem primordia: seri
Nascentur, tua qui subeant in fata, nepotes,
Et pascant pecus, & calamis pugnare laborent,
Si qua subinde gregi minitetur vulnera serpens,
Et calamis tua facta canant: & fòrs mea quisquam
Ex illis, tibi quæ cecini puer auree dicet
Carmina, & in teneræ describet cortice fagi.
Cùm tua vicenis post læta exordia lustris
Olim, haud immemores, celebrabunt festa coloni,
VRBANO *rerum Domino; quo Præside, terrìs*
Aureа succedent proscripto sæcula ferro.

LOIOLA, IDYLLION.

De frequenti vsu Confessionis & Eucharistiæ (quæ singularia sunt remedia nequitiæ & infirmitatis humanæ) ab Ignatio & Societate IESV reuocato.

IGnauâ pastor recubans Anorectus in vmbrâ
Carpebat somnos; & iuxtà languidus Ocnos
Cum domino seruare relictas immemor agnas,
Deliciæ domini canis, & benè pasta iuuenca,
Securum longâ proslabant nocte soporem,
Vix tandem clari vigiles ad lumina solis.
Tandem aruis affusa dies, quæ damna pararit
Nox inimica, gregemque lupus nocturnus oberrans,
Ostendit. tum verò animo indignatus amaro,
Et serò iam multa querens, Anorectius Erastum
Conuenit, & verbis sortem accusantibus inquit:
Infortunati nimiùm sua quos bona torquent
Pastores. quandoque gregem seruantibus astris,
Securis facilem licuit captare soporem,
Et sua compositâ modulari gaudia cannâ.
Sed quondam hæc. placidum iratus Deus abstulit æuum:
Sidera sunt aduersa. lupus prædator ouili
Insidians, quoties vesana lacessit edendi
Indomitum rabies, spargit laniatque trahitque
Attonito mutum pecus, exanimumque timore.
Ipse inhians prædæ siluâ se condit opacâ,
Insidiasque struens, vicino rupis ab antro
Irruit, & victor nemus & sua lustra reuisit,
Visceraque immani lacerans trepidantia rictu
Incumbit super, & gustato sanguine gaudet.
Quæ potuere lupi rabidos vitare furores,
Illas pestis oues campo rapit. improba circùm

Errantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Errantum latè pecudum contagia serpunt:
Nempe venena placent aliis, quæ fortè per herbam
Sparsa legunt, magni cæca argumenta doloris;
At reliquis tetrâ exesum rubigine corpus
Debilitat scabies, & putria membra resoluit.
Hinc capreæ, vitulique petulci, armentaque tota,
Nescio quo tristes animos correpta furore
Transiliunt sua septa, piosque audire recusant
Doctorum monitus; dum rupibus omnibus errant,
Præcipitesque ruunt uno impete per conualles.
Quid sequeris, quid stulte fugis, sæuosque luporum
Grex meus incurris dentes, custode relicto?
Vix paucas ego nunc deserto in littore ducam
Tristis oues: alias morbi furor abstulit omnes.
Audiit, & gemuit; atque hæc respondit Erastus:
Infelix Anorecte, quid ô suspiria fundis
Nequidquam, & miseri quæris solatia luctus,
Dum caua vix tenui spumant mulctralia lacte,
Otiaque indulgens captat manus? adde laborem,
Manè vigil primo pecus inspice: fallor, an vncâ
Forsice læsa cutis pastorem accusat auarum?
Nempe sat esse putas pretiosam vellere lanam,
Et pauidos spoliare greges, & viuere rapto?
Sæpè eadem pecori exitio pecorisque magistro
Res fuit, & similes tenuerunt viscera morbi.
Inspice solicitus, tacitè ne pustula serpens
Pestiferum tegat occulto sub vulnere virus.
Huc ferrum medicasque manus; penitusque latentem
Impiger vlceribus saniem exprime, ne qua supersit
Ipsa etiam lentè insinuans se pestis ad ossa.
Dissimulata lues crescit: scrutare latentes
Ergo mali caussas, iterumque iterumque reclude.
Sæpè sub integrâ pestis latet abdita pelle.
Hoc quoque præcipiens te nunc, Anorecte, monebo,
Dirus vbi optatâ pecori latet anguis in herbâ,
Hinc longè fugere: hic aconita salubribus herbis
Admiscet nocitura gregi, & contagia spargit.
Nec tu pro cytiso, tenerâ pro graminis herbâ,
Et spinis paliuri & acutâ carice pasce
Ieiunum pecus; aut inter vepreta relinque,
Hîc vbi siluestres tantùm sint pabula dumi.
Prima tibi sit cura ouium, natasque benigno
Ne pudeat te ferre sinu, dum firmior ætas
Ire suis teneros doceat cum matribus agnos.
Errantes etiam iactâ compescere glebâ
Iuuerit, & notâ languentes cogere voce
Quò lubet, ignotam ne grex per iniqua sequatur

Tesqua viam, trucibusque lupis rapiendus aberret.
Hæc omnes te cura dies noctesque moretur:
Hoc age. Sic quondam Hesperus celeberrimus oris
Pastores Ytola suos per sæpè monebat,
Omnium amans Ytola, misertus ouilia passim
Insiliente lupo & variis occumbere morbis,
Dum nemo medicas adhibet languentibus artes;
Dum nemo scabiem, nemo mala vulnera curat;
Nemo fontis aquas, nemo cerealia præbet
Pabula, queis Pastor verbis solennibus vtens
Præsentem facit esse Deum. Quis Numinis illud
Negligat officium? quis oues (quas pascere non iam
Lacte, sed expresso magnus vult sanguine Pastor,
Ille Patris Virtus & Filius) omnium egentes
Ire sinat, neque prima malis medicamina curet?
Hæc magnus didicit monitis cælestibus olim,
Hæc docuit natos Ytola, gregumque ministros:
Hæc nati docuere, & qui nascentur ab illis.
Hæc Ytolæi quondam per sera docebunt
Sæcula, lustratumque ferent præcepta per orbem.
Hæc iam rura sonant, & oues, ouiumque magistri,
Hæc quisquis virtutem oculo non cernit iniquo
Inuidus, euentisque potest gaudere secundis.
At nisi depositis præsens Ytola fuisses
Temporibus, nunc extorres, nunc lucis egeni
Pastores cæcis longè erraremus in vmbris,
Sordida quærentes miseri solatia victus,
Dilectâ procul à patriâ, gregibusque paternis:
Iussaque consuetos modulari fistula cantus
Singultanti animâ suspiria mœsta sonaret.
Iam rediit decus antiquum, iam pinguia florent
Pascua, iam maior teneros vigor incitat agnos;
Et nuper tonsis succrescunt vellera fetis,
Et multo distensa tumescunt vbera lacte.
Pascite, fertilibusque recidite gramina campis
Grex ouium, & vituli comites, armentaque tota;
Pascite, plura dies vobis reditura reponet.
Ista Ytolæi præcepta salubria cunctis
Dum canerent terris, mouêre cacumina siluæ,
Et rupes & saxa, vetustaque robora quercus
Auditum venêre; suisque exiuit ab antris
Iam mitis leo, iam medium lupus inter ouile,
Cum pardis vrsisque suaui carmine victi,
Efferaque humanos didicerunt pectora mores.
Audiit hæc patiens referentem Anorectus Erastum:
Vnicus ingratis implens latratibus auras
Obstrepuit canis; & meditantem plura, coëgit

Commis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Commissos tibi, Daphni, greges assuetaque rura
Visere. Sub noctem prato rediturus Eraſtus,
Ite mei, posthac felix pecus, ite valentes,
Ite domum, dixit, saturis cum matribus agni:
Vesper adest, aderit mala nox, ad septa redite:
Pòst iterum campos & pabula læta petemus.
Per noctem interea, dum craſtina fulserit Eos,
Mox satianda fames reuocatas ruminet herbas.

PARNASSVS CHRISTIANVS
S. IGNATII AVSPICIO ADSVRGENS.

ELEGIA I.

MOns sacer est, bisido montis stat vertice lucus,
Sunt quoque qui luco numen ineſſe putant.
Numen ineſt, sed quod mendax sibi Græcia finxit,
Atraque Lethæo Nox Ioue feta tulit.
Scilicet Aſcræis habitantur culmina Muſis,
Et Phœbo niueâ sunt potiora Paro.
In medio fons est: fontem vicina coronat
Laurea; non hederæ cultaque myrtus abeſt.
Vatibus hæc sedes, hic illis carpitur ætas;
Dumque canunt, Muſas ad sua plectra vocant.
O quoties aliquis dum tentat pollice chordas,
Tende meam dixit, tende, Thalia, chelyn?
Dumque suos numeris recitat leuioribus ignes,
Est Venus, est Veneris multus in ore puer.
Quis furor imbelles in vota arceſſere diuos,
Et dare nequitiæ libera frena suæ?
Cæli cura sumus, cælo sunt carmina curæ,
Et Deus ingenium Vatibus ipſe facit.
Huc ades, ô Pietas; Helicon luſtrandus & Aſcra,
Et magno posthac sunt habitanda Deo.
Nec modò nobilium seceſſus & otia Vatum,
Doctaque quæ ludent carmina, crimen erunt.
Profuit infeſtos flammis luſtrare penates,
Hinc erit & bisido purior aura iugo.
Si tibi fax deſit, sanctos Ignatius ignes
Sufficit, ac pulchro pabula digna rogo.
Conficit ille suis Arctoas ignibus hydras,
Ille suo Cyprias opprimit igne faces.
Quod, precor, euenit? Parnaſſo incendia lucent,
Afflantur sacrâ culmina tota face.
Luſtrantur fontes, luci luſtrantur & antra,
Et laurus flammâ ter crepitante sonant.
Nulla Meduſææ memoratur fabula lymphæ:
Quæ salit, è CHRISTI *vulnere lympha salit.*

Et quo sueta fuit latè mendacia vatum
Spargere, Gorgoneum fama requirit equum.
Altera nunc ætas veniet, pudibundaque diſcet
Muſa verecundo caſtiùs ore loqui.
Cum Phœbo valeant Clio, Cliusque sorores:
Cum MARIA IESVS *Numina vatis erunt.*

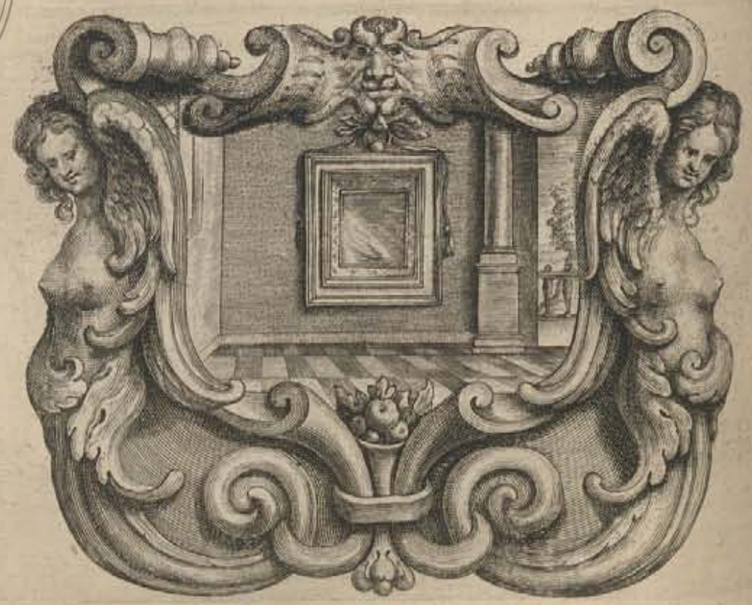
ELEGIA II.

VLtima felicis venit iam temporis ætas
Aurea, quam roſeis aduehit hora rotis.
Fallimur? ecce tibi cælo delapſa sereno
Viſa fuit claram ducere stella facem.
Flammarum videas longos clareſcere sulcos,
Donec in aërio fixa stet vna polo.
Omen habe, dixit Pietas; & in omine lucis
Diſce piis nasci candida plectra lyris.
Dux reget ille modos niue virgine purior Agnus,
Lilia qui casto carpit odora iugo:
Quique petrâ saliente sacras sacer elicit vndas,
Caſtalis vnde lauet plectra fidesque chelys.
Cerne, per alta cauasque procul fugit auia valles
Lympha volubilibus lapſa relapſa viis.
Antè peruſta siti riguis gaudete fluentis
Arua, fluet tali diues ab amne Ceres.
Aſt ego, dum fugiunt riui, pede fixus in vno
Sacra Sionei culminis arua premo.
Hic ego tot Diuas numero, tot Numina ſpecto,
Quot Muſas Helicon, & lyra priſca sonat.
Spesque Fidesque Charisque chorus canit vnicus Agnum,
Vt tribus vnus amor, sic tribus vnus honos.
Ars tribus vna, tribus labor vnicus artis IESVS,
Quem reſonat numeris Diua ter vna suis.
Quin etiam si fortè nouem quis plectra requirat,
Quot prius Aonidum turba nouena tulit:
Suſpice, sidereo chorus hinc, chorus inde theatro
Increpat argutis ter tria plectra lyris.
Omnibus vnus amor, canor omnibus vnus IESVS,
Omnis in hoc nomen muſica ritè cadit.
Digna Deo Pietas. quid enim niſi cantet IESVM?
Omnis in hoc vno nomine grata chelys.
Hic nuſquam immundæ Veneri sacra Muſa, nec Orco est:
Carmine in hoc nullus nomen Adonis habet.
Eſte procul Cyprides citharæ; vos damna pudoris,
Molle quibus vulnus, vos procul eſte faces.
Nil niſi cæleſtem canet omnis ephebus amorem:
Caſta decet caſtos plectra sonare modos.
Sic iubet Ignati pietas, ea cura iuuentæ
Conſulit: hiſce choris ipſe choragus erit.

Olim tres tantùm Muſæ Varroni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatis operarij.

Omnibus omnia.

QValiter in ſpeculo facies, motuſque relucent,
Aduerſaſque refert lævis imago notas;
Haud aliter formas hominum ſe vertit in omnes,
Omnibus vt ſolers omnia fiat amor:
Caſtus amor, caſtis quem mentibus indit IESVS,
Ignatî ſacro quæ priùs igne calent:
Omnia diuerſæ capit hic ſimulacra figuræ,
Omnia compoſitis reddit imaginibus.
Nec tamen in ſimiles trahit aſſentatio mores:
Nec ſtudet occultis ille nocere dolis.
Fallere neſcit amor, numquam ſibi diſſidet ipſe,
Ingenio ſimilis ſit licet vſque tuo.
Aſſumet tecum, tecum ſua gaudia ponet,
Cum puero ludet, cum ſene triſtis erit.
Inſtitor extremis merces accerſis ab Indis?
Impiger ignoto littore quæret opes.
Si victor redeas, lætos canet ille triumphos:
Tecum per terras, per mare, bella geret.
Deſertas etiam ſiluas monteſque pererrat
Fidus amor, tamquam barbarus ingenio.
Nempe vt poſſit amor ſimiles ſibi reddere cunctos,
Diſſimilis toties redditur ipſe ſibi.

Socie-

Societatis eſt agere & pati fortia.

In vtrumque paratus.

STat promptus aras victima tingere
Cruore taurus, promptus & aſpero
Sudare ſub iugo, & malignam
Vertere humum ſterilemque glebam.
O queis paternus feruet adhuc cruor,
Et priſca virtus, magnanimum genus,
Propago Loiolæ, ite, quà vos
Facta trahunt generoſa Patrum.
Pulchrum labori iungere ſanguinem,
Et ſtrenuorum more Quiritium
Patrare magna, perpetique,
Numinis arbitrio paratos.
Vtrumque poſcit gloria nominis
Vtroque parti: nec benè ſcribitur
Honoris heres, quem Parentum
Facta piget cumulare factis.
Inuicta virtus nititur arduo
Ad alta cliuo: pergite poſteri
Sudoris imbre ſanguiniſque
Irriguum ſatiare campum.
Fuſus labores nobilitat cruor:
Vtroque gaudens Chriſtiadûm ſeges
Laurusque palmarumque meſſem
Grata ſuis referet colonis.

Socie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatis functiones.

Cauſſas mille ſalutis habet.

ESt aliquid certas morbi cognoſcere cauſſas,
Et medicas illis applicuiſſe manus.
At non ſola graues conuellunt corpora morbi;
Innumeris etiam mens iacet ægra malis.
Adde quòd (afflictis quæ ſunt ſolatia membris)
Nulla ſit occultum quæ leuet herba malum.
Docta licet veniat comitata Machaone turba,
Tuque adſis medicæ Phœbe repertor opis:
Ars tua nil proſit, vis eſt medicamine maior,
Non habet hîc ſuccus, non habet herba locum.
Vna ſalus ſacras venit exoptata per artes,
Quas verus medicæ tradidit auctor opis.
Sciuit, & hunc vſum docuit Loiola medendi,
Poſtque tot Hippocrates non leue nomen habet.
Seu tumefacta graui turgeſcant ilia faſtu,
Seu tibi dirus opum viſcera rumpat hydrops,
Turgida ſeu triſti tibi bilis inæſtuet irâ,
Siue Dionæus ſerpat in oſſa calor,
Mille agitent morbi, mille vlcera, mille dolores;
Illa domus cauſſas mille ſalutis habet.

Socie-

Societas in proximorum ſolatium gratis ſe effundit.

Omnes ſitientes venite ad aquas, venite, emite abſque argento, & abſque vllâ commutatione. *Iſaiæ* 55.

PRodiga res amor eſt: gratis ſua munera fundit;
Impenditque ſacras quas malè condit opes.
Sponte ſuâ vitreis ſic proſilit vnda ſcatebris:
Ite, redundantes promite fontis aquas.
Ille fluit, multisque vias ſecat vndique riuis:
Quaque fluit, circùm lætior herba viret.
Ite quibus ſiccas vrit ſitis aſpera fauces,
Prodigus ille ſuas ſponte miniſtrat aquas.
Nequidquam argentum, mutandaque pignora fertis,
Munus erit, fontis munere velle frui.
Ceſſatis? facilem, quiſquis cupis, excipe lympham;
Arentemque leua, dum potes, amne ſitim.
Ipſe ſibi diues, communes ſemper in vſus
Curret: neglectas nec malè perdet opes.
Quin hominum extremos Iapones, Braſilosque rigare
Perget, & ignoto limite quæret iter.
Quas non in terras Socij penetraſtis IESV?
Quæ loca, quæ veſtri eſt indiga roris humus?
Qui ſapis, oblatam medico bibe fonte ſalutem:
Et dic: Æternùm ſic tibi lympha fluat.

Vita

Vita actiua contemplatiuam iuuat.

הַיְרִידָה עוֹרֶרֶת לַמַּעֲלָה

אַל תַּעֲמִיד בָּמְרוֹמִים רַגְלֵיךְ
אִם לֹא תָּשִׂים בַּתַּחְתִּיוֹת פְּעָמֶיךָ
בֵּן מִשְׁנֵי מִפְלָשִׁים הַמֹּאזְנַיִם
זֶה יוֹרֵד אַרְצָה זֶה עֹלֶה לַשָּׁמַיִם
בֵּן גַּם אִם תַּכְנִיעַ פֶּלֶס לַבָּבָךְ
הֲרִימוֹתְ מִשְׁקֹלֶת תַּאֲוָתֶךָ
לְךָ צְפוּנָה לְךָ יַפָּה מִשְׁמֵי קֶדֶם
אַחַר נַעֲלֵיתָ שָׁיַרְדְתָּ טֶרֶם

Deſcenſus iuuat aſcenſum.

Immènſi, è terris, peragranda eſt machina cæli:
Gratior è turpi magnus Olympus humo.
Ecce petunt imam labentia pondera terram:
Atque alia attollunt pondere preſſa ſuo.
Sic meliùs depreſſa graui mens pondere ſurgit:
Donec in optato fine quieſcat amor.
Perge per extremas gentes; maria omnia tenta:
Ipſe ſuo tollet pondere ad aſtra labor.

Exer-

Exercitia S.P.Ignatij ſpirituali otio vires acuunt.

Operoſa quies.

NOn nihil eſt quod ago, quamuis nihil eſſe videtur:
Vt reparem vires, otia feſſus amo.
Otia membra leuant duro permixta labori:
Alternà gaudent cura quieſque vice.
Ipſa ſuas vires reparat natura quotannis,
Et ſapere exemplo nos iubet illa ſuo.
Sed tamen vt durum eſt, æternum ferre laborem;
Sic procul à nobis deſidioſa quies.
Otia nos operoſa iuuant, magnoque labore
Neſcio quid maius continet illa quies.
Scilicet aut ſerras acuo, aut malè firma repono
Fulcra, ſuæ rurſum ſubiicienda trabi.
Ergo interrupto dum capto labore quietem,
Dum reparo vires, fit labor ipſa quies.
Sic Ignatiadum mens delectata receſſu
Dum ſibi, dum Superis tota, Deoque vacat,
Otia quæ tractat, grauiora negotia crede:
Hoc vacat illa minùs, quò magis illa vacat.
Nunc limat Meditans obtuſæ mentis acumen,
Nunc ſedet, & vires comparat inde nouas.
Nunc fruitur Superis, totoque hîc pectore Numen
Concipit, atque operi par redit inde nouo.
O vtinam ſic ſæpè vacem, ſic ſæpè quieſcam!
Vtilior longo eſt iſta labore quies.

Exer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exercitiorum ſpiritualium ſolitudo feruorem auget.

Clauſus magis æſtuat.

DVm licet, à turbâ ſtrepituque foroque recede,
Augendi curam quiſquis amoris habes.
Lætus ages, cùm ſolus ages, optataque Sponſi
Ante oculos facies ſideris inſtar erit.
Exſilies, cupidisque vlnis tua gaudia ſtringes,
Gratáque percuſſi vulnera cordis ales.
Illius ex oculis flagrantibus igne, repentè
In tua diuinus pectora tendet amor.
Tunc diſces, quantum congreſſus poſſit amantis,
Quid valeant tacito mutua verba ſono.
Seu te ſpectabit, ſeu quid tibi dixerit, vret;
Verbáque quæ fundet ſingula, vulnus erunt.
Tum flammæ impatiens, tunicáque à pectore raptâ,
Vror, io, dices, lux mea conde facem.
Quin potiùs magis vre: iuuat, mea vita, quòd vror:
En patet in flammas mens mihi tota tuas.
Si iuuat hoc, ſimul ac fuerit tibi mente receptus,
Hanc facito vt claudas, fortiùs vret amor.
Quæ benè clauſa manet, magis ac magis æſtuat vnda:
Si patet, in fumos protinus humor abit.
Et tua flamma ſuas agitat quibus euolet alas,
Si qua patet mundi rimula, diffugiet.

Libel-

Libellus Exercitiorum dux certiſſimus ad eligendum vitæ ſtatum.

Hac monſtrat eundum.

IN varias diſſecta vias ſe ſemita pandit,
Et longis circùm flexibus errat iter:
Cumque tibi dubius centum diuortia trames
Præbeat, è centum eſt vna tenenda via.
Si ſemel incerto per deuia calle fèraris,
Certa tuum cingent mille pericla caput.
Hæc vrſis infeſſa, feros tegit illa leones,
Hîc fallit cæcos ſubdola foſſa pedes.
Ad caput illa redit crebro perplexa recurſu,
Iſta viatorum ſilua cruore madet.
O! quis in hoc ductor diſcrimine fila miniſtret,
Aut Ariadnæo ſtamine ſignet iter?
Nocte Pharos inter Mareotica ſaxa regebat
Lumine deprenſas officioſa rates.
Iſacidas fluctus inter ducebat Erythræ
Deſignans facilem præuia flamma fugam.
Parce queri: tibi iam poſitis Ignatius armis
Cæleſti rutilam prætulit igne facem.
Paruus mole liber, ſed rerum pondere magnus,
Non dubiâ cupidum ducet ad aſtra viâ.
Ne violis, ne crede roſis: hac monſtrat eundum,
Sæuit vbi in teneros plurima ſpina pedes.
Hoc duce nec Pharios ignes, nec fila requires:
Certior hic Creſſo ſtamine ductor erit.

Quies Exercitiorum ſpiritualium iuuat ad ſui cognitionem.

Virgil. Eclog. 11.

—— Nuper me in littore vidi
Cùm placidum ventis ſtaret mare.

Theocr. eid. 6.

Ἦ γὰρ πρὰν ἐς πόντον ἐς ἔβλεπον ἢς δὲ γαλάνα.

Οὐ τ' αἰνησαίμαν, ὅτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα πιθοίμαν
Οἰδόμεν τὰς πάντων ἀρετονόμων κανόνας·
Οὐδ' εἰ Ἀριστοτέλους μὰν ἔχοι σοφίαν τε νόον τε,
Παίονα καὶ νικᾶν, φάρμακα πάντα ἰδών·
Οὐδ' εἰ κόσμον ἀριθμῆσαι ἐπίσταται γαίης,
Καὶ μέζειν δύναται ἢ ἀμέτερον τὸ μέτρα·
Οὐδ' εἰ πᾶσαν ἔχοι σοφίαν, πλὰν γνῶναι ἑαυτόν.
Εἰς ἄκρον σοφίης ὄντιν' ἀνὴρ ἵκετο,
Ὅστις δὴ τίς δ' ὄστι, τίς ἦσαι, τίς ἠδὲ τί, οἶδε.
Καὶ γὰ ἀριθμῆσαι γαῖαν ἀπειρεσίαν
Τί χρήσιμον, σαυτὸν μὲν ἀγνώσαν ἐόντα;
Σαυτὸν ἀρίθμησον πρῶτον, ἔπειθ' ἕτερα.
Χθὼν ὅσα πᾶσα φέρει γναῖα τί χρήσιμόν ὄστι
Φάρμακα, νοῦσον ἔχων εἰ δοκίεις ἀνόσων;
Πολλὰ μάτην λέξεις περὶ ἀνδρείας τε φόβου τε,
Σαυτῷ, δειλὸν ἐὼν, εἰ δοκίεις ἀγαθός.
Ἀλλ' ἄγε τλὰν σαυτὸν πειρήσας γνῶσιν ἐρίμνης
Εὐχῆς ἡσυχίη παῦε φρενὸν ταραχάς.
Καὶ τότε, ὃν δὲ γαλάνα οἷον βλέπῃ ἔσσεαι ἑαυτὸν,
Ὡς σάφα σε γνώσῃς, σὺ πρὸς ἔρίδα ἄγνοιαν
Μεμψάμενος, δόξεις τ' ἄλλος σοι ἔμμεναι ἀνὴρ
Ἢν νόμισας, καὶ ἐρεῖς, μηδὲν ὅμοιον ἔχειν.

In

In ſeceſſu Exercitiorum ſpirituales opes inueniuntur.

Sine teſte beatior.

Eſt mihi, ſitque precor, non grandi mole libellus,
Vnus amor domini deliciumque ſui.
Ne tamen ex noſtro pretium penſetur amore,
Omnis amor libri eſt vtilitate minor.
Ille animum multis neglectum exercet, & inde
Congrua quas tradit nomina rebus habet.
Illius auctorem qui te, Loiola, recenſet,
Fallitur: è cælo, quò docet ire, venit.
Diua Parens, toties non fruſtrà viſa clienti,
Materiam libro præbuit, ipſe manum.
Si tibi, quæ debet, puræ ſine crimine vitæ
Cura foret, toties nemo legendus erat.
Erraſti? reget ille gradum, cæloque reducet,
Et cæli, amiſſas crimine, reddet opes.
Non tamen in turbâ, ne forſan neſcius erres,
At ſolo patitur Numine teſte legi.
Crede mihi, fies ſine teſte beatior *vllo,*
Plurimáque, in turbâ non tibi danda, feres.
Hîc Deus, ipſe Deus tibi ſe præbebit, & vltrò
Omnia, quæ poſcis, ſed ſine teſte, dabit.
Sic quicumque petit quod humus celauerat aurum,
Inuentum, nullo teſte vidente, fodit.
Solicitos ſemper dat conſcia turba timores:
Solus habe, tutò ſi quid habere voles.

Exomo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exomologesis.

Fert lingua medelam.

EHeu quàm diro lacerum mihi vulnere corpus!
Pænè ossa tetro nuda spectantur sinu.
Nec dolor est, nec plaga recens; multosque per annos
Obducta putrem contegit saniem cutis:
Illa etiam fœdâ miserum prurigine vexat
Densâ intumescens parte ab omni pustulâ.
Destituit me vox, æquataque vulnera membris
Ad ipsa pænè fata languentem trahunt.
Quid queror? ah! nulli cruciant mea membra dolores,
Nec purulentum contegit vulnus cutis:
Vulnus habet mens sola; nec vlla est cura medelæ,
Nec ægra medicas patitur adhiberi manus.
Ipsa mihi grauiùs medicina dolore timetur:
Tam dulcis ægram plaga mentem conficit.
Ah miser! ah nescis! non te manus aspera tanget:
Tibi sola ferre lingua medicinam potest.
Pande animi labes; mox mystica verba salutem,
Et sana culpas monita plangenti dabunt.
Vulneribus non sola canum fert lingua medelam:
Loiola in huius muneris partem venit.

Commu-

Communio generalis.

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus,
Threïciâ fretus citharâ fidibusque canoris.

Virgil. 6. Æneid.

Cithara IESV Eucharistia.

SI potuit Orpheus coniugis manes piæ
Reuocare mersos inferis,
Digito loquaci Thracias pulsans fides,
Gratoque fretus carmine,
Cùm rector Orci, & dira Furiarum agmina
Cessere victa cantibus;
Cur cithara IESV numen humanis malis
Nequeat benignum flectere?
Illi tetendit artifex neruos amor,
Clauisque constrictâ fide
Crucis potenti carmen insonuit chely,
Quo scissa rupium iuga,
Quo vindicantis cecidit ira Numinis,
Et legis æternæ rigor;
Quo iussa pandi mœsta tenebrarum domus
Manes remisit inferis.
Nunc cithara IESV nequeat Eucharistia
Laxare pœnas debitas?
Et expiandos flammeo manes specu
Diuùm aggregare cœtibus?
Lytrum illa pendit, cùm Deum dat in cibum,
Tantique pretium sanguinis.

Soda-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sodalitas B. Virginis.

Hac iter ad Superos.

NOx erat, & flammis vincebant sidera noctem,
Inque meis oculis totus Olympus erat.
Hei mihi! dicebam, quantum nos inter inane est!
Ad vos è terris quis mihi monstret iter?
Nec tenui lacrymas: lacrymis via libera facta est,
Quòd nullo scirem teste madere genas.
Iamque refulgebat stellarum lacteus ordo,
Illa tot à flammis semita nota suis.
Illa olim vanis toties cantata Poëtis,
Credita ad ætherei ducere tecta Iouis.
Hanc ego suspiciens, salue, ô pulcherrima, dixi;
Te mihi quam quæro, quis neget esse viam?
Esse viam, formosa suos quâ Mater alumnos
Æterni faciat tecta subire Dei?
Hac certè ad Superos iter est: dumque vbera Nato
Præbuit, effuso lacte notata via est.
Ah! quis adhuc patriis temerarius erret ab astris,
Lactea virgineo si patet igne via?
Hæc ne te lasset, potabere lacte, viator;
Ne quà te fallat, lumine nota suo est.

Concionatorum munus.

Vos mentes fingite linguâ.

QValis informem genitrix refingens
Quem priùs luci dedit vrsa partum,
Ore confusos facilique linguâ
Digerit artus:
Talis, informi malè nata partu
Pignora agresti nemorum recessu
Præco diuinus renouata linguæ
Munere format.
Cernis? en cultu rediere mores:
Efferos turbæ posuêre ritus:
Pulchra virtutis facies renidet,
Vindice linguâ.
Hæc potest, cælo miserante, apertos
Reddere absterfis oculos tenebris:
Hæc sacræ lucis iubar æuiternum
Pandere menti.
Pergite ô vastum, Socij, per orbem,
Et rudes doctâ recreate linguâ:
Pergite æterno similem Parenti
Fingere prolem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas doctrinâ & exemplo viam salutis ostendit.

Enn. apud Cic. lib. 1. de. Offic. Quasi lumen de suo lumine accendat, facit, vt nihilominùs ipsi luceat, cùm alteri accenderit.

FErte faces, flagrat Ignatius, diffundite lucem,
Siue per Eôos, siue per Hesperios.
Vos ô, vos Socij, cælo quibus auspice, magni
Ardere Ignatij plenius igne datum,
Vos agite: errorum mortisque oppressa tenebris
Lustretur vestro quælibet igne plaga.
Sed geminam præferte facem, sax altera virtus,
Altera doctrinæ sit pia suada tuæ.
Felices populi, vestro de lumine lumen
Accensum quoties sub sua tecta ferent.
Non Ægyptia nox illis cælumque diemque,
Et sibi se ex oculis, omniaque eripiet.
Non illos Erebi insidiæ, mundusque, Venusque,
Ipsaque cum Styge mors, in scelus omne trahet.
Aurea lux cæcas trahet ad cælestia mentes,
Et certum ad Superos lumine pandet iter.
At vos Loiolæ soboles diffundite lumen:
Qui rapiet, vobis hic nihil eripiet.
Nam neque fax raptæ patitur dispendia flammæ,
Mille licet sumant hinc alimenta faces:
Nec vobis sparsæ decrescet gloria lucis,
Igne licet vestro flagret vterque polus.

Insti-

Institutio Barbarorum.

Hi feros cultus hominum recentum
Voce formabunt. *Horat. lib. 1. Carm. Od. 10.*

VEnustus ille, scitulusque puslo,
Vultu decorus aureo,
Ait fuisse fructus vnus arboris
In æsculetis Atticæ,
Illic fuisse montis in cacumine
Vernis comatus frondibus
Inter virentes ilices. & hoc negat
Negare Mercuri manum:
Cui par loquaces iunxit Amphion fides
Eburneæ potens lyræ.
His ille pòst-puellus acceptam refert
Pulchri figuram corporis.
Proin triumphat, seque comparat sibi,
Quem gnaua Doctorum manus
Ad sanctiores expoliuit regulas
Cultu reformatum nouo.
Nam quòd loquaris, igneamque diuitis
Vim suscitaris ingenî,
Hi quà palæstræ more, quà docto cati
Sermone fecerunt suo.

 Insti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutio iuuentutis.

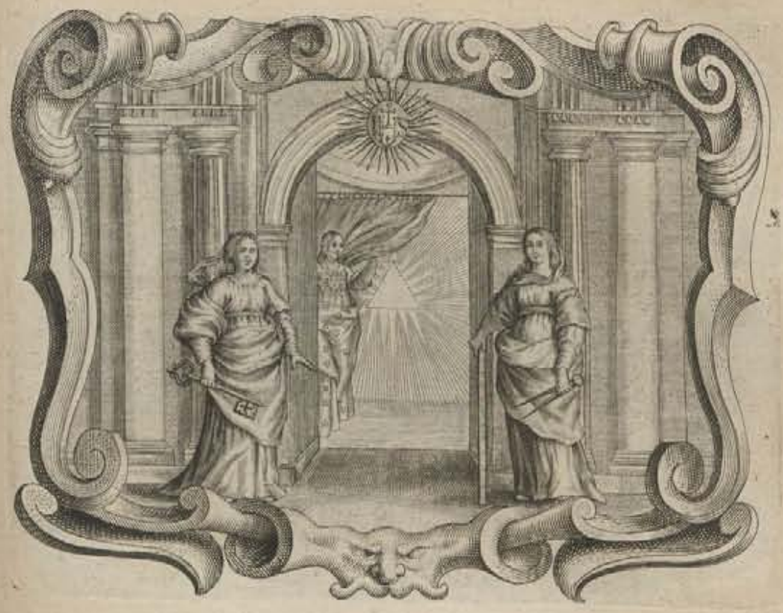
Ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστος ἐν ὑμῖν.

Donec formetur CHRISTVS in vobis. *Gal. 4.*

Ἀξαγαλίζοντων τύπος ἀθρὸς, ἀειγονόοιο
Καὶ Πολυκλείτης κήδεα λυγρὰ δέδε.
Ἠελίοις πολλοὺς, καὶ πλείονας ἠχὶ σελήνας,
Τέρμα τῆς Κύπριδος γλύφας περιτέλλεις;
Ἐν δὲ δεγλύφεμεν Νίμεσιν, τὸ γλυφεῖον ἀμέτρως
Φειδακὸν καμάτοις ἔτλαε πλειονάκις;
Οὐχὶ κ' Ἀλεξάνδρου μορφόμεν οὖν παράπαυον
Λύσσπαδος χαλεπὰς ἐξετέλεσε πόνους;
Εἴθε γλύφοιεν ἐοῖσι βιῶν τε, λίγδ τε, φάος τε,
Γλύμμασι! τῆδε τελέθοι ὄνομα ῥ' ἀθάνατον.
Περιτέλλω τέλος ὐδὲν ἔοι δαπελείμεν' Ἀοιδαῖς·
Οὐδὲ ῥέοιτ' ἴσόν σοι Πολύκλειτε κλέος.
Ἀλλ' ἀλαπαδνὰ μόνως δαιδάλμασι γείνατο χειρὸν
Ἀνδρομέων, καὶ πανύτ' ἄπνοα, πάντα κόνις.
Ὑμεῖς νυόγλυφοι μεγάλου ἕταροι μεν Ἰησοῦ,
Τοὺς μορφίζοντες πανθοῖ πλειότεροι.
Κήρινον ἐς κακίαν κῆρον, καὶ τ' ἄδε' ἄμορφον
Σύμμορφον τ' ἀρετῇ γλάπτετε, τέρτε καλῷ.
Νεικέμεν' αἰνύμενοι κακότητα μεν ὥστε γλυφείῳ
Μορφῶντες κέλομεν ςήθεσι χειρόβιον.
Πλάττετε τεισμάκαρες, καὶ γλάπτετε, ὦ νοογλύπται,
Ἐν τοῖσιν κακρύου θαύματα πλεῖστα πόνοις.
Οὐ μορφὰς μορφῶτε βεβηλοῦ, μορφὰς τε θεάων,
Τ'μμιον ἀλλὰ πέλει γλύμματα χειρόθεν.

Scholæ

Scholæ altiorum scientiarum.

Diuinæ Palladis ædes.

Scientiarum præses & arbitra,
Idea recti, candida Veritas,
Delapsa cælo, Cherubini
Numquid adest agitata pennis?
Adest, & ardet sub penetralibus,
Loiola, vestris degere, commodas
Hic nacta sedes, quando IESV
Luce videt radiare postes.
Videre magnos hic videor Sophos,
Et plena multo pectora numine,
Rerumque naturæque fontes
Ausa adytis penetrare apertis.
Regina cunctos sed supereminet
Excelsioris quæ sapientiæ
Arcana pandit, æuiternam
Diua Dei speculata lucem.
Hic illa claris scilicet atria
Patent alumnis: te duce & auspice
In arte non vnâ refulget
Discolor ingenij venustas.
Fecunda magnis magna parens viris
Palæstra IESV: *victa stupet suos*
Natura fetus, quos vel vno
Parturiit generosa sæclo.

 Institu-

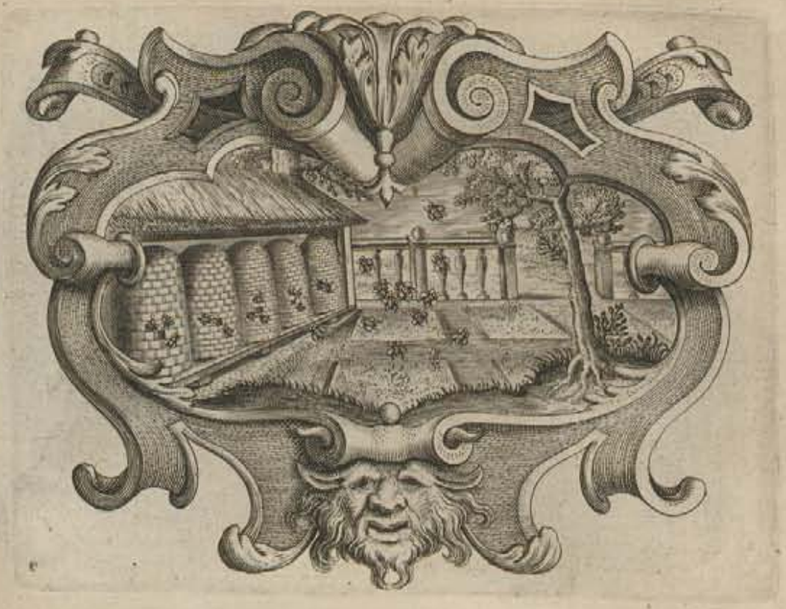
Institutio puerorum.

Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. *Deut.* 32.

PVeri, tenella turba,
Quibus ardor est amori
Superûm dicare mentem,
Nitidoque flore morum
Decorare ver iuuentæ;
Auidi gradu citato
Solitas venite ad ædes.
Rudibus beata Diuûm,
Puerique facta IESV,
Et amabilis MARIAE,
Facili explicabit ore
Docilis magister æui:
Veluti Tonantis ales
Super Othryos cacumen
Tenerum magistra pullum,
Vacuum secans inane,
Docet explicare pennas,
Humiles secuta campos;
Posito timore, sensim
Rhodopésve Caucasíve
Super alta terga ducit:
Radios deinde Phœbi
Medio flagrantis axe
Oculo nihil tremente,
Rapidos superque Cauros,
Pluuios superque rores,
Propiùs iubet tueri.
Quoties iubar Tonantis,
Quod hic orbis expaueſcit;
Quoties amoris ignes,
Quibus æstuant amantes,
Penetrare dat magister?
Cui sacra tradit ille
Documenta, nouit altam
Super astra ferre mentem:
Solidâque luce plenus,
Procul à fugacis æui
Nucibus crepundiisque,
Nebulisque vanitatis,
Animum locare cælo,
Solidasque amare laudes.
Agedum tenella turba
Pueri, caterua dulcis,
Memori tenete mente,
Memori tenete linguâ
Documenta sanctitatis,

Scholæ Humaniorum litterarum.

Luditque fauis immista iuuentus.

NArcissi lacrymas, fundamina prima fauorum,
Corticis & lentum quærite gluten, apes.
Sugite materiam mellis violasque rosasque:
Qui venit hinc, prolis gaudia fructus habet.
Dicite apes teneræ, quàm dulce est ludere melle,
Inter nectareos Dædala tecta fauos!
Quæ tamen hos lusus, quæ dulcia gaudia præbent,
Matribus hæc tanti mella parasse fuit.
Vidi ego sic iuuenes curâ gaudere Magistri,
Queis fuit alterius dulce labore frui.
Quæque priùs cytisi sapientia amarior herbis,
Visa est Hyblæis dulcior esse fauis.
Visa nec immeritò: namque & sua mella Camœnæ,
Et sua facundi Tullius oris habet.
Nec frustrà circum Thebanas Attica cunas
Lusit apis, vatem pascere læta suum.
Ludite, io, iuuenes, distentis ludite cellis,
Visite Aristæi cerea regna noui.
Nil opus est paruas lassare volatibus alas:
Arte fauos apibus condidit ille suis.
Sed quid ego dulces veneror, quas discitis, artes?
Artibus his quiddam maius habere licet.
Prima Deo sacris virtutis cura Magistris:
An poterat melior Palladis esse comes?

Scholæ Catechisticæ.

Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με. Luc. κεφ. ιή.

Μὴ τέρας ἔλθ' ὑπὸ πτερύγων, μὴ ἔρχετε, σμικρὰ
Πόιμνη, ὑφ' ὧν ἰχνεῦς πᾶσά σ' ἔπεισι λαβεῖν·
Πρόσθεμ'· ἰδὲ πᾶσαι, σε ῥηϊ αἱ θάλπωσι κρυβεῖσαν,
Εὐρείαι δὲ πίλαν σφᾶς ἀναπλόοι πτύχες·
Προσκαλέει σε πτερυῖς καὶ φωνῇ, καὶ, τὸ βάδισμα
Σπεύδουσα βραδέως, σῆθος ὑπαι καλέϊ.
Ὡς δὲ γέμει κηδέων τε, πόθου τε, & ἅπ ναν ἕλκῃ
Ὄμματ ῥηϊ τύπνε, ἀ δὲ τροφῆς σόματ!
Καὶ ὀ ἔρως τε, φόβος τε τέκει γῆρα, ψιλοῖ τε,
Ζῇ δ' ἔθιν ἀμυήμων εἵνεκα τῆϊ ἰδίαν.
Κἂν δ' εἶεν ἀλλοῖ' ἀλλοῖον καὶ ἄερμα νεοσσοὶ,
Ἴσῳ ὅμως μήτηρ πᾶσιν ἔρωτι πιθεῖ.
Πᾶσι πιθεῖ τ', ἀγεταί τε, δι' ἃ τ' ἀναλώματα στεῖ,
Καὶ ἅλις ἐν ἀγέλῃ ἅσα μάκαιρα δοκεῖ.
Τῇ δ' ὁμοῖν σὸν ἔρεξα, Θεῦ τέκος, ἀξιόσκεις,
Σωτὴρ ἀνθρώποις ἐφ' ὅπου ἦλθες ἔμῳ,
Ὦ Σολύμη, φωνάν, καθάπερ τις ἀλεκτρυὼς αὐτῆς
Παῖϋ ὑπὸ πτερύγων ὧν ἀγερθῦσα ξεφῇ,
Ποσάκις ἤθελον αὖ σέ τε, καὶ τὰ σὰ τέκνα, Θεοῖο
Τέκνα, πτερῶν ὑπέιδῃ καὶ καλυβῆμῳ ἐμῷ;
Ὡς φάτο, καὶ κλαῖεν. Σὺ δ' ἀθῴη αἰτίερα, & ἅπω
Τῆς τ' εἰδῆα βλαβῆς, τῆϊ τ' ἀπαύδᾳ δόλων,
Παιδία τυτθά τε, θηλαμωδὰ τά τε πλήθεα, αὐτῇ
Ὧν ὁ Θεὸς γλωσσης οἷ φρέπῃ αἶνον ἄπο,
Δεῦτε καπὰν τόπον ἐς πατέρων· τί γὰ ὤφλετε; ταῦτες
Ὑμμες ἐς καφαλὴ χεῖρας ὑπερλάβετε.

Ταῦθ',

Ταῦθ', ὅσις με φιλεῖς, πρὸς ἔμ' ἐλθεῖν ἀὲν ἐᾶτε
Ζῶντα, θανόντ@ ἔτι φερτίδα γ' ἐσόμθρα·
Καὶ γὰ ἔγωγε λαβὼν μετ' ἀνάστασιν ἡρώων, αὖθρις
Τάττω, ἐμὶν τεῦτις δωσομθρίοις διδαχίν,
Τὰς Λοϊόλα τό μου ἑταίρους χῦ ὄνομα λέξῃ.
Τοῖς, ἴδη, παῖ ἔθν@ δὸς τὰ σὰ τέκνα τότε,
Πίστις ὅτ' εἰλικρινὴς, Ἐλπίς τ', Ἀγάπη τε, καὶ ἐσθά,
Ταῦτα διδασκόντων, δαῖρα διδόντε χάριν,
Νικήτειρα κάκης Ἀρετὴ, καλά τ' ἤθεα, παύτας,
Τῇ ἐδίδασκον ὁδῷ, ἄξῃ ἐς ἄνρα πόλιν.

Sinite paruulos venire ad me. *Luc.* 18.

NE prohibete; veni maternas parua ſub alas
Turba; ſub his tutò tota latere potes:
Accurre; en patuli, qui te foueantque tegantque,
Se plumarum omnes explicuere ſinus.
Inuitat pennis, inuitat voce, graduque
Lentè feſtino ſub ſua membra vocat.
Vt deſideriis, & vt eſt pleniſſima curis!
Vt neque ſomnum oculis, nec capit ore cibum!
Hinc amor, inde timor tenuatos macerat artus,
Proque ſuis viuit non memor ipſa ſui.
Sintque licet varij vario pro ſemine pulli,
Omnibus æquali mater amore fauet;
Et fauet, & fouet, & ſua per diſpendia nutrit:
Sat grege felicem ſe putat eſſe ſuo.
Huic ſimilare tuum non dedignaris amorem,
Nate Deo, terris dum reparator ades;
O Solyma! exclamans, veluti gallina ſub alas
De ſe progenitum cogit alitque gregem,
O quoties volui, teque & tua pignora, Diuûm
Pignora, ſub pennis eſſe tegique meis?
Dixerat, & flebat. Sed vos innoxia turba,
Necdum tincta dolis & ſine fraude cohors,
Infantes animæ & lactentum millia, quorum
Ipſe ſibi laudem perficit ore Deus;
Quid meruiſtis? adeſte malis pro patribus: has vos
Frontibus impoſitas ſuſcipitote manus.
Hos, me quiſquis amas, ad me ſinite vſque venire
Viuentem, curæ qui morientis erunt:
Namque ego, cùm vitæ & cœlis ero redditus, olim
Deſtino, qui mea dent his documenta, viros;
Quos Loiola meo Socios de nomine dicet:
Tum quæque his ſobolem gens, age, trade tuam.
Vera Fides, & Amor Diuûm, his doctoribus, & Spes,
Dandáque per ſeptem myſtica dona ſalus,
Et victrix vitiorum & moribus integra virtus,
Cunctos, quâ docui, ducet ad aſtra viâ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Initium Catechiſmi Crux.

A teneris aſſueſce Cruci.

ALtera natura eſt vſus, ſi priſca merentur
Dicta fidem; & legem condit agendo labor.
Nec minùs vt duris aſſueſcas, proderit vſus;
Quodque negas ferri poſſe, ferendo feres.
Ecce rudes vſu diſcunt elementa puelli,
Quæque nigræ Cadmus pignora ſtirpis habet.
Difficile æquoreas nautis penetrare per vndas,
Vſus inexpertos ni docuiſſet, erat.
Et ſua dat præcepta Fides, elementaque ſcribit,
Crux quibus eſt ſacri dogmatis auſpicium.
Illa tui vel ſigna Ducis, vel imago laborum:
Macte puer, duras diſce ſubire cruces.
Eſt tibi ſors paſſer, tenui quem ſune coërces,
Cogis & ad motam ſæpè redire crucem.
Continet hic ludus teneræ documenta iuuentæ:
Lex data quæ volucri, conuenit illa tibi.
A teneris aſſueſce Cruci, *dabit vſus amorem:*
Vt tibi fiat amor, quod fuit antè labor:
Quóve Crucem repetes ſignato ſæpiùs ore,
Hoc magè ſit votis officioſa tuis.

Præcipua

Præcipua Catechiſmi lectio Deus vnus & trinus.

Sic trinus & vnus diſcitur.

DVctrice quid non efficiet manu
Et firmiori pollice præuio
Directus infans? en Magiſtri
Auxilio teretiſque pennæ
Formatur vnus, qui pede triplici
Conſtat character? nil adeò graue,
Quin arte comprendat magiſtrâ
Cerea mens docilis iuuentæ.
Arcana, quamquam pluribus abdita
Fuére ſæclis, quæ Triados latent
Sub inuolucro; ſi docentis
Vox præeat teneris ab annis,
Iam matris almo paruulus è ſinu
Balbutienti voce canet puer,
Quæ noſſe nequidquam laboret
Iunctus Ariſtoteles Platoni.
Qualis, priuſquam limitibus ſuis
Diſcreta mundi machina conſtitit,
Seſe ipſe contemplans ſupremus
Intuitu Pater æuiterno
Verbum (beatæ mentis imaginem)
Cæleſte gignat: quî pariter tremens
Tellusque & æther tres in vno,
Inque tribus veneretur vnum.

Care-

Catechista peccati turpitudinem explicat.

Teneras mentes hæc terret imago.

HEu genus infelix, lucisque inimica propago,
Sole cadente nigris terram quæ peruolat alis:
Obscuræ volucres, atraque hærentia pelle
Corpora, & annosas saxis aut rupe recisâ
Induta exuuias, & tetris hirta lacertis,
Infame à tristi ducentes vespere nomen.
Hinc si fortè fauis propior successerit vna,
Complet apum teneras mœstâ formidine cellas.
Fit murmur, stridentque alis, sedemque relinquunt
Vnanimes: fuga sola placet, pudet horrida vultus
Spectra pati, rictusque feros, morsusque cruentos.
Tantum illis odium, tanta est discordia brutis.
Fœdius est aliud monstrum, grauiusque timendum
Mentibus innocuis, quas impigra cura Magistri
Horrendam sceleris faciem & furialia membra
Nosse docet. nil tale vmquam confine timori
Gignit humus, Stygiæ eructant hæc monstra paludes:
Vipereos figunt morsus, fœdissima ventris
Proluuies, atque ora putri stillantia tabo.
Quàm primùm hæc teneris species se mentibus offert,
Occupat ossa tremor: fugiant si spectra, resumunt
Attolluntque animos; si perstent, protinus omnes
Præsidium spectare fugæ. hoc tutamine constat
Certa salus, pulchramque parit victoria laurum.

Catechi-

Catechista pueros ab inferno deterret.

Sic cautum pueris.

SEdula res amor est: ignes & ferrea textor
Quæ vidi patrios cingere septa focos:
Dum flammam cinxit, puero bene cauit. at ipse
Frendebam artifices in mea damna manus.
Sæpè dabam lacrymas, quòd sic arcerer ab igne:
Sic tamen arceri vita salusque fuit.
Nam quoties flammâ ductus pueriliter aureâ
Sensissem exustas igne furente manus!
Turba sumus pueri simplex & nescia damni,
Umbraque nescio quæ nos speciosa capit.
Hoc tamen est leuius, quàm si labamur in ignes,
Quos scelus & nigri regia Ditis alit.
O miserum! tantus si quem deceperit error,
Par illis non est vlla querela malis.
At benè consuluit cæcæ Loiola iuuentæ,
Omnibus auxilio promptus adesse suo.
Ille rudes animos, & adhuc ignara malorum
Corda vetat damno tam propè stare suo.
Ille Stygis flammas, purgandaque crimina flammis
Vt vitent, facili spem docet esse fugâ.
Nec docuisse sat est: exemplis fortius vrget,
Verbaque ab exemplis non leue pondus habent.

Care-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Catechiſta docet pueros orare ante refectionem.

Non capit antè cibum.

FIt facile, à primis ſi quid condiſcitur annis:
Naturæ vires doctor & vſus habent.
Adſpicis ad pueri nutum ludentis, in altum
Diſcat vt erecto corpore ſtare canis?
Nec capit ille cibum, dominas niſi ſupplice geſtu
Et ſibi munificas hæſerit ante manus.
Vidit amor; viſumque ſuos conuertit in vſus,
Credidit & pueris hæc valitura ſuis.
Diſce puer, dixit, precibus placare Tonantem:
Nec niſi adorato Numine liba pete.
Præuia crux epulas, crux pocula præuia ſignet:
Paſcitur his animus non minùs atque dape.
O benè! quòd monitis pueri ignorantia ceſſit,
Frenaque iam præceps debita orexis habet.
Loiolæ pueris amor ingenioſe colendis,
Præmia ſoliciti magna laboris habes.
Moribus ingenuis formata eſt flexilis ætas,
Vt recreet canos culta iuuenta ſenis.

Caſta conuerſatio.

Tangor, non tingor, ab vndâ.

ODE Pindarica FABVLOSA.

Strophe. *TAngitur vndique cygnus, non tingitur,*
Olor procul hinc Ledæus abeſto.
Nec tibi, Regia Stheneli proles,
Cygne, per Eridanum Phaëthonta peremptum
Ploranti, patet hic lacus;
Qui numquam cæloque Iouique
Te credis, miſſi memor ignis ab illo:
Hunc incendia Sodomæ nil metuentem
Inter contraria flammis flumina Cupidineis
Antiſtrophe. *Plurima ſubleuat auræ vis, ſæpè petentem*
Polos, prope diuùm tecta, volatu.
Nunc, mediis quaſi rubus in flammis
Integer, aut medio Gedeonis in imbri
Vellus nil madidum, velut
E terrâ nil terreus exit
Fons, ſiccus medios ita pernatat amnes.
Tempe per tua volucres concute pennas,
Arſit quem Phyllius, & tu factus olor, ex Hyrie
Epodos. *Nate puer; cole, quod ſaluum te neſcia mater,*
Flendo dum liquitur,
Tuos ſtagnum fecit in vſus.
Et vos diſcedite cygni,
Veneris qui iuga collo ducitis; Idalius
Iunctos maternis curribus hinc Stygias
Vos agitet puer in paludes.
Tantum illibati nant hoc in flumine cygni.

Fructus conuersationis Sociorum cum proximo.

Dulcior inde
Vt redeat.

QVisquis amas castos vitæ sine crimine mores,
Loiolæ cœtum, cui socieris, ama.
Nec pigeat monitis præbere fidelibus aurem,
Factaque præceptis consona ritè sequi.
Illi te facili ductu transscribe regendum,
Exiguique morâ temporis alter eris.
Vidi, qui nullâ fuerat tractabilis arte,
Paulatim mores hic posuisse feros.
Huc veniat, nullo impurus violabitur igne:
Huc veniat, nullas quæret auarus opes.
Qui cadit è cælo nimbis pluuialibus imber,
Cærula, si nescis, æquoris vnda fuit.
Eductam medio suspendit in aëre Phœbus;
Hinc dulci nubes roscida manat aquâ.
Ergo quòd pecori, quòd labitur vtilis herbis,
Munera congressus sunt ea, Phœbe, tui.
Quisquis es in sacrum te, cùm vacat, ingere cœtum:
Huic solis, pluuiæ laus tibi cedet aquæ.

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER QVARTVS.

SOCIETAS PATIENS, SIVE DE ADVERSIS QVÆ SOCIETATI CONTIGERVNT.

CAPVT PRIMVM.

Singulari Numinis prouidentiâ, & paterno amore, aduersa in Societatem immissa.

MALE querulum est in rebus aduersis genus humanum; quando non nisi amicum & fortissimum quemque rebus arduis asperisque exercet Parens ille magnificus, virtutum non lenis exactor. Superiorum consule exempla ætatum. Quos Deus optimos esse, quos clarissimos vult, ærumnis obiicit; in occasiones intentus, quibus suorum virtus enitescat. Hanc dum explorat, in lucem protrahit: dum probat, perficit: dum vexari agitarique sinit, claram toto orbe atque illustrem facit; quæ sine aduersario marcescerent alioqui, & ingloria suis periret in tenebris. Societas IESV magnum satis orbi documentum est, ita validè concussa, ita vndique impetita & agitata, vt ferè non multò minus prodigium sit, omnino potuisse consistere, quàm in eam quam cernimus molem vno sæculo excreuisse. Sed nimirum quod ille ait: *Non est arbor solida, nec fortis, nisi in quam frequens ventus incursat: ipsâ enim vexatione constringitur, & radices certiùs figit.* Libétne vltrà Dei consilium expendere? dum suos exercet, in hoc laborat, vt se dignos faciat. at maiores nostros dignos se, dignos præterea IESV nomine facere placuit: ne aut gratis accepisse viderentur tam honorificam appellationem, aut gerere otiosè. IESVM enim

Amicos exercet Deus: Senec. de Prouid. c. 1.

Ibid. cap. 4.

ideò & Societatem IESV:

Universidad de Deusto
Biblioteca

pati si oportuit, eos quid exspectare par fuit, quos eodem nomine visum
insignire ? agendo igitur & patiendo fortia orbi ostenderent, voca-
tos se non magis in societatem nominis, quàm in societatem passionum
Philipp.3. eius : tantoque fortasse duriora scirent toleranda, quantò differentius
Hebr.1. nomen hereditassent. Quare desinant tandem arrogantiæ notam nobis
inurere, qui expendent primi sæculi Patribus nomen istud, omen sem-
per & præsagium fuisse impendentium sibi quoque Dei caussâ calamita-
tum : nec materiam vanitatis, sed virtutis incitamentum, exemplum-
que in arduis, solatium in aduersis. Hæc è Manresano secessu insignia
Ignatius extulit : hæc è cælesti viso hausit : quo propitium quidem fore
IESVM didicit; sed cum cruce interim quasi ad ærumnas præire. Ex-
inde probra, contumelias, vexationes, aduersa omnia Domini vestem
appellare solitus : quâ hanc professos militiam indui optabat, simul-
que meminisse, cui se Duci, quibúsve modis probare deberent : atque
2.Tim.2. in omnibus laborare vt boni milites CHRISTI IESV. Si fortes
essent; in castris periculosa fortissimis imperari: si virtute animoque
præstantes; lectissimos in arduas expeditiones mitti : si vitæ contempto-
res, ad vulnera mortemque intrepidi; istiusmodi primâ in acie collocari.
interim de imperio Ducis queri neminem: de iudicio delectuque omnes
sibi gratulari. Nec illa Macedonum pulchra phalanx, omnium Alex-
andri bellorum comes & socia, se vmquam præ ceteris doluit exerceri.
Iudic.7. nec illa sub Gedeone trecentorum militum exigua manus, se præcipuè
questa est hostibus obiici, aut immensæ multitudini in victimam &
prædam dari. Periculi contemptorem quemque faciebat tam honestum
de se iudicium Ducis, imò Dei. Digna est immortalitate alterius Igna-
tij, sanctissimi Martyris, è vinculis & cruciatibus illa vox: Nunc incipio
CHRISTI esse discipulus. quasi tum primùm deprehendisset vetera-
nus miles, præclarè de se CHRISTVM sentire. Habet profectò (quæ
Dei benignitas est) habet & Societas IESV, quòd de Ducis sui iudicio
sibi gratuletur. Nec degener esse, nec ignaua primo sæculo probata est.
Sordida puluere non indecoro, vulneribus & sanguine formosior, in-
uenta est digna, quam suam IESVS agnosceret. Habent & vnde gau-
deant maiores nostri; quòd ante alios digni habiti sunt, in quibus spem
atque indolem stirpis totius exploraret, an meritura videretur posteritas
omnis pro nomine IESV contumeliam pati. Ingens beneficium; Do-
ctori Gentium tum quoque promissum diuinitus, cùm primùm iussus
est coram Gentibus & Regibus nomen istud portare : quòd ea calami-
tas virium nostrarum quoddam experimentum est, & disciplina virtu-
tis; siue post feliciter susceptos suâ caussâ labores, consummatæ virtutis
complementum, diuinæque indicium approbationis. Id Xauerius, id
inclyti tolerantiâ viri agnouêre. Quorum ille dicere solitus, suspectum
esse, diu carere aduersis; idemque videri sibi atque non fideliter CHRI-
STO militare. istis verò tristes ærumnæ, & ærumnis addita feralis mors,
laborum merces est optata sæpè, sæpè quæsita; & digna emi sanguine
suorum operum corona. Quid aliud quàm pœnam atque supplicium
dicerent cæci mortales ? isti rerum benè gestarum præmia vocant. Nec
falsò; quando & suis priuatim apud Deum meritis noua hinc fit ac-
cessio;

cessio ; & præclara publicè ab se inchoata opera, certiora capiunt incre-
menta. Semina diceres, & terrâ priùs obrui debere, eò latiùs exuberatu-
ra, quò grauior hiemis præcesserit inclementia. Circumferte oculos, si
placet, quà per orbem diffusa Societas est ; vaticinanti tandem credetur
Ignatio. Euentus docet nusquam creuisse feliciùs, quàm vbi vulgò fuit *feliciùs creuit, vbi grauius agitata.*
depressa magis; nusquam etiamnum lætiùs florere, quàm vbi duriùs fuit
agitata. Grati agnoscimus : insectationes hactenus pro laudibus fuêre,
& clades ipsæ pro incrementis. Quis vel emendas non censeat, aliorum
culpa si absit & offensa Numinis ? qui obesse crediderant, profuêre : &
quod demoliri laborabant, prouexerunt opus : non tam mole iam suâ,
quàm illorum agitatione solidè firmatum. Segnia, ignaua, contempta
sunt, quæ nemo excitat, nemo iactat aut mouet ! otio ac desidiâ elangue-
bunt. Clara, & in æuum duratura, gaudent perpetuo motu. Sol side-
raque, semper irrequieta ; viuida semper & integra sunt : nec vmquam
effulgent gratiùs, quàm cùm priùs sub opacâ nube latuêre. Sed à cæle-
stibus ad humana descendat cogitatio. Quæ res alia Regnorum Re-
rumque publicarum exitium est, quàm sine motu alta quies, sine
bello pax atque securitas, sine aduersis nimia felicitas ? hinc otium
existit : hinc abundantia earum rerum quas primas mortales du-
cunt. atque hinc nasci vitia necesse est, quolibet hoste magis formidan-
da. O benigna in Societatem æternæ Mentis consilia ! quàm prouidè
per aduersa, noxia remouit ! ne illam aut è quietis rebus ignauia, aut ex
secundis insolentia carperet. Si florentem conseruare, beneficium est,
quo id pacto certiùs facere potuit ? si propagare, quo potuit feliciùs ? In
luerum omnia & commodum vertit. Sinistro rumore atque sermoni-
bus quid factum, nisi vt verè innotesceret ? iudiciis & quæstionibus,
nisi vt cum laude approbaretur ? iactatione tam multiplici, nisi vt, facis
instar, clariùs reluceret ? exsilio & fugâ, nisi vt, dum alias quærit sedes,
diffunderetur latiùs ? Stat igitur inuicta hactenus : vtrique fortunæ par:
suis erudita successibus, quæ aduersa vulgus nominat, in beneficiis ha-
bere. Id nunc agit hoc triumpho sæculari : orbi testatum vult, am- *id nunc grata agnoscit.*
plecti se illa vt Dei dona, vt paterni amoris pignora, vt incrementorum
suorum certissimas caussas : omnis vt retrò posteritas, in tristibus affli-
ctisque rebus magis quàm in lætis spem, fiduciam, gaudium ponat,
quamdiu de Societate IESV se dicet.

Age verò quisquis nobiscum ortas primo sæculo tempestates intue-
bere, quid nisi vndique turbatum mare ingredi te credes ? en quantum
ab Aquilone insurgit malum ! quàm atra nox ponto incubat, quàm
densæ tenebræ ! procellæ vndique & decumani fluctus : nullo littore
fida statio est. conspirant in vnius exitium cymbæ, recentis adhuc &
needum satis firmis laterum compagibus aduersus inimicum imbrem
& infundentes se vndas. Obruendam igitur aliquando censuere sæculi
prudentes, tantasque tempestates non euicturam. idem & nostri (faten-
dum est) spem inter metumque, timuere non semel: nec minùs anxiè ad
Deum confugêre, quàm ad IESVM Apostoli in nauiculâ dormientem.
Sed nimirum etiam hac cymbâ IESVS vehitur. quod igitur illi *Cæsa-*
rem vehere & fortunam eius, id nobis IESV nomen portare securitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, simul & periculi causſa. Tanto vectore cur diffidat, spémve abiiciat trepidis in rebus? cùm opportunum fuerit, *imperabit ventis & mari, & fiet tranquillitas magna*; nouis interrumpenda tempestatibus, ne in perniciosiorem nobis malaciam vertat: verùm vt semper solicita, prouida semper & circumspecta, semper intenta periculis, inter angustos vtrimque scopulos, syrtes inter & breuia, gnara omnibus prouehi ventis, inoffensum teneat diuinæ gloriæ cursum.

CAPVT SECVNDVM.

Ante confirmationem, vniuersam Societatem exstinguere conatus damon in capite Ignatio.

Turbæ in Ignatium,

ODium Satanæ, malè sibi metuentis à nouâ cohorte, prima & vetrior turbarum causſa. Quid non egit ne coalesceret? quam adultam non tam facilè opprimendam intelligebat, in Ignatio Ductore vnâ operâ omnem laborauit exstinguere: in capite totius vitam corporis, messem in semine, in radice arborem, in fonte riuos. Ignatium igitur palàm, Ignatium clàm atque ex insidiis aggressus est; nunc improborum hominum odio & apertâ vsus impietate, nunc piorum quoque virorum sæpè non prudenti zelo, specie recti deceptorum. Pro omni telo infamia placuit: eam Ignatio insignem si inurere posset, neminem eum illo initurum societatem. Itaque in Manresano secessu quamdiu delituit sibi vni intentus, non tantùm suam illi integram constare famam passus est, sed & præclarâ sanctitatis opinione augeri præterea vulgatique. at vbi de adlegendâ cohorte agi persensit, vbi de faciendis quæstibus animorum; tum enimuerò Ignatij famam lacerare, vitam proscindere, dicta factaque omnia in inuidiam & criminationem vocare; calumniis, vinculis, carceribus, iudiciis id agere, vt, protritâ vbique auctoritate, qui infamem hominem sequeretur, nemo esset. Quocumque pedem inferebat Ignatius, siniſtri illum rumores vel iam præcesserant, vel prosequebantur; nec conquiescere sinebant, nisi ab agendâ Dei causſâ ipse quiescceret, inflammandisque hominibus ad pietatem. Compluti primùm, deinde Salmanticæ, mox Parisiis, exinde Venetiis ac Romæ, quasi serie quadam illum insecutæ criminationes. Ter Compluti, non magno temporis interuallo, in illum habita quæstio veneficij atque hæreseos: initio ferè dissimulanter, nisi quòd semel ad quadraginta dies in publicam missus custodiam est. Compluto digressus Salmanticam, nihilo mitiùs excipitur: etiam illic datur in tetrum carcerem, iterum ſuspectus hæreseos; iniectâ collo prægraui catenâ, sed in quâ triumphasse perhibetur. Vtrobique honestissimâ quidem sententiâ declarata innocentia est; obex tamen moraque iniecta magnis conatibus, quando non nisi post quadriennium de diuinis rebus cum populo agere Quæsitorum decreto permissus est. Inter causſas hæc fuit ex Hispaniâ excedendi. Sed non inferiora illum Parisiis manebant certamina. Hîc nimirum obstruendi erant aditus, ne è florentissimâ iuuentute delectum ageret nouus Ductor.

Compluti & Salmanticæ,

Vix

Vix inchoauerat Parisiis Ignatius consueta sibi pietatis officia; cùm subitò magni exstitere motus ob tres Academicos eximiæ spei, ad Euangelica consilia traductos. hoc primum quasi classicum fuit. Inde maleuolis sermonibus apud Matthæum Ori Quæsitorem sacrum citatur absens; sed vltrò accurrentis fiduciâ calumnia concidit. Mox grauius à Pennâ Magistro illi dedecus comparatur, publicum virgarum supplicium, in eâ Academiâ seditiosorum & improborum iuuenum turpissima ad ignominiam nota. Quod si succederet, actum esset de Ignatij consiliis, obscuratum nomen, elcuata auctoritas; adolescentes ab eius sermone congressuque, infamiæ metu, sponte refugerent. Quis inuidi hostis non agnoscat inuentum? sed contrà omnia ceciderunt. Decreta supplicij turpitudo palàm in illustriorem eius laudem decusque conuersa est. Penna exinde aliique ex Academiâ conciliati Doctores, Gouea in primis, cuius postmodum amicitia, ad aperiendas nostris hominibus Indias, apud Lusitanum Regem admodum fuit opportuna. Imò, quod agebatur, vt ab eius consuetudine auerterentur adolescentes (ex quibus nimirum diuino consilio conflanda Societas erat) contrà factum est. ex eo tempore conciliati sunt magis, Ignatij virtute publico iam comprobatâ testimonio, & longè lateque manante famâ. Igitur non ita multò pòst Faber & Xauerius, & alij deinceps, in eius se perpetuam disciplinam curamque tradidere. Societatis primordia huic fortasse procellæ deberi, non incongruè dixeris.

Parisiis,

Quid igitur? in nobilissimâ iuuentute tam securè aduersum se conscribi milites patietur humani generis hostis? & (quoniam ita res ferebat, vt Parisiis abiret Ignatius) triumphabundum scilicet excedere sinet? Vltima tentare aggreditur, totisque viribus de integro iamiam discessurum adoritur: si res aptè caderet, vnâ eâdemque operâ omnia eius consilia atque instituta euersurus. Temporum occasione captatâ, quòd admodum seuera in Sacramentarios constituebantur iudicia, libellum Exercitiorum vnà cum Auctore in suspicionem hæresis maleuoli vocant. Neglexit insanam criminationem is quem suprà dixi Quæsitor Matthæus Ori; quòd aiti fraudibus omnia calumniisque intelligeret: libellum postulasse, excussisse, approbasse contentus. At negligendam non existimauit Ignatius: iterum ac tertiò Quæsitorem adit, rogat cognitioni causſæ det operam; nihil obtinet. instat tamen, suspecta credo tempora reformidans; ac tandem cum scribâ Doctoribusque nonnullis pænè importunè innocentiæ testimonium impetrat. Prudens consilium comprobauit euentus. præsagiisse diceres orituras in Vrbe tempestates.

Sed hoc nimirum opus, hic labor erat. ad Vrbem, destinatam diuinitus natalem huic Ordini sedem, integrâ famâ ne accederet, callidus hostis agebat; tantò acriùs, quantò propinquior fiebat Ignatius, Venetias iam tenens. Nouam igitur eâ in vrbe aggreditur commouere procellam. Spargitur in vulgus rumor, hæreticæ prauitatis aliquoties in Hispaniâ conuictum, elapsum è custodiâ, profugisse in Galliam: effigiem eius ab Hispanis Inquisitoribus publicè concrematam. Parisiis quoque, quòd iuuentutem peruersâ doctrinâ inficeret, ad sacra tribunalia delatum

Venetiis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum fugâ præuertisse Magistratuum consilia. Vulgabantur hæc omnium sermonibus, iactabantur in circulis; iamque ad Apostolicum Nuntium erant delata. Sed irrita rursum Satanæ cecidere consilia; vltrò iudicium postulante Ignatio, non tam de suâ, quàm de Sociorum existimatione solicito, ne qua nascenti familiæ adhæreret infamia: quando ab Augustino scriptum meminerat, nobis necessariam esse vitam nostram, aliis verò famam nostram, diuini honoris procurandi potens instrumentum.

Roma. Sed hæc præludia quædam hactenus, & præuiæ quodammodò velitationes ad decretoriam pugnam. Romæ, in conspectu orbis terrarum, in oculis Summi Antistitis, de summâ rei erat decertandum: Romæ iacienda erat alea, ne, firmatis aliquando almâ in Vrbe radicibus, longiùs inde progressa Societas, toto orbe diffunderetur. Spes erat nondum omnino maturum nouæ Religionis partum aut præfocari posse, aut insigni saltem infamiâ pollui, quæ illius aliquando pro Dei gloriâ conatus omnes labefactaret. Oritur igitur fœda tempestas, funestior ceteris terribiliorque; quæ quoniam in Ignatium decima est, decumanum meritò fluctum appellem: extrema certè omnia minari est visa. Eaque iudicauere maiores nostri tum fuisse tempora, de quibus in itinere apparens Ignatio IESVS spoponderat *Romæ se propitium fore*. Initium turbarum, detecta à nostris in concionatore quodam Augustino Pedemontano hæresis Lutherana fuit. Hîc ille furere, familiares suos opulentos homines concitare, ad euertenda noui Ordinis fundamenta rabie accendi. Calumnia struitur vulgaturque (vetus fabula) Ignatium Sociosque probris omnibus notatissimos in Hispaniâ, Galliâ, Venetiis hæreseos flagitijque compertos: sed elapsos è Iudicum manibus, ad contumpendam iuuentutem specie pietatis Romam denique perfugisse. Apponitur adhæc falsus testis: qui, quòd olim familiaris Ignatio, eius arcana introspexerat propiùs, ad similitudinem veri aptiùs censebatur dicturus, is vulgo iam credita, suâ prætereà firmat delatione, & apud Vrbis Præfectum accusat insontes. Fluebant ex sententiâ omnia: credulas vbique nacti erant aures. ardebat, restinguente omnino nemine, odij atque inuidiæ in nostros homines ingens flamma. abstinebant congressu etiam anteà amici. increbrescebat quotidie rumor, in Vrbe sermonibus, apud exteras quoque nationes nuntiis ac litteris, teneri denique Ignatium Sociosque manifestorum scelerum hæresisque conuictos; videlicet vt quas noxij variis locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romæ persoluerent, in celeberrimo orbis theatro. Quid ad ignominiam fingi atrocius poterat? quid in nascentem familiam pernicioſius? Exitum vultis? is fuit, quo illustrius argumentum diuinæ in hanc familiam prouidentiæ vltrà requirere nefas sit. Conuictus in iudicio, actusque in exsilium falsus testis, victoriæ initium fuit. quam in reliquos conspirationis nefariæ principes dum persequitur Ignatius, prodigium accessit. Quis enim neget esse prodigium auctore Numine factum, vt in ipso articulo ferendæ sententiæ in Vrbe reperti sint omnes ferè antehac Ignatij Iudices, ex Hispaniâ Ioannes Figueroa, Matthæus Ori è Galliis, & Venetiis nuper Gaspar Doctius? Iudices dixi, an certissimi eius innocentiæ

centiæ testes, quasi diuinitus submissi in tempore? Horum igitur non iam litteris, sed ore ac verbis magnificè commendata Ignatij virtus, publicâ sententiâ à Præfecto Vrbis tum omni suspicione liberata est, tum egregiè communita aduersum calumniatores, quorum longè dispar exitus fuit. Hæreseos ipsi flagitiorumque postmodum conuicti, in se retorsêre, quam Ignatio fuerant machinati perniciem. Alter iudicium ignis fugâ præuertit, effigiemque suam pro se Iudicibus concremandam reliquit: æternis tenebris vinculisque alter mandatus. tertius breuî pòst inopinato consumptus morbo miserè interiit, huius se peccati grauiter insimulans. vltimus denique, concionator ille sceleris architectus ac princeps, occultus Lutheri assecla, positâ tandem personâ, ad hæreticorum castra (quod ipsum fuit supplicium longè grauissimum) sese recepit. At Ignatio quanta hinc gloria! optanda certè Societati procella fuit. illustris facta est, quæ latebat in obscuro; innotuitque, iactata sermonibus. Imò & de Satanæ conatibus hoc iudicio debellatum credidit; tum demum à ontifice Maximo confirmationem sperare ausa. quam (licet extrahente ad annum Guidiccionio Cardinale) tandem obtinuit: siue probatæ iam virtutis testimonium, siue præmium fortiter superatæ tempestatis.

CAPVT TERTIVM.

Post confirmationem sæpiùs exagitata Societas; & quæ turbarum causſa.

INter sacros Ecclesiæ Ordines Apostolicâ iam auctoritate adlecta Societas tantillum quietis sperare poterat, tamquam iactis solidè radicibus, ventorum tempestatumque securior. sed mox eo honore nonnisi elatam positamque se vidit *in signum cui contradiceretur*. Certatim excitata aduersantium studia; dubio procul fraude atque inuidiâ Satanæ: qui, quam primo in ortu elidere nequiuerat, vbique terrarum persequi statuit, nondum desperatâ victoriâ semel omnem opprimendi. Lubet hîc excitatarum toties procellarum quas deinceps narraturi sumus causſas ex Orlandino semel exponere sigillatim. *Necesse*, inquit, *non est turbarum huiusmodi caput ab Satanâ auctore repetere: qui suum dominatum exercens in regno vitiorum, quidquid honesti sanctique inter mortales apparet, in ipso statim exortu conatur opprimere. Nota sunt in sanctam* CHRISTI *Ecclesiam nascentem ac teneram, nota in peculiares cœtus commota bella; siue olim Monachorum, siue posteà Mendicantium: contra quos non alieni modò à fide Catholicâ, sed qui huius defensionem sinceramque custodiam maximè profitebantur, acerrimè exarserunt. Igitur Satan cùm tantum oderit bonos, & ad elidenda honesti semina tam vigil excubet, tam violentus assurgat; mirum non est, si in Societatem immani quâdam & inexplebili rabie sese infert, nempe in eum Ordinem, qui bellum aduersus eum adeò fusum & graue suscepit, inter Ethnicos, inter hæreticos, inter Catholicos tanto conatu, tot machinis, tamque aptis ad euertendam diri monstri tyrannidem. Hominum porrò (vt missos faciam prorsus ab Christiano nomine alienos) genera duo potissimùm sese aduer-*

Part. 1. Hist. Societ. l. 15. num. 34. *Prima causſa, odium Satanæ:*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda, malitia haereticorum & improborum:

aduersaria præbuere, hæretici, vitioſíque Catholici. Quorum item in aperto cauſſa eſt. Quippe virtuti cum vitio numquam magis conueniet, quàm calori cum frigore: & quemadmodum hæc, ſi propè admoueas, pugna cooritur; ita, niſi remoueas te ac ſeiungas, ſed prodeas in aciem, & vitium aggrediaris, exſiſtet pugna ſtabitque, donec altera pars alteram ad ſui ſimilitudinem commutet, ac victoriam ferat. Quod cùm ita ſit, ſi quando tempus incideret, quo tempore Societati pax eſſet, pro deterrimo equidem interpretarer indicio. Nam quamdiu quidem inſtituta ſua retinet, argumentare, ſi pugnam non vides, vel iam debellatum cum mundo, eíque ſimilem factum, quod optandum potiùs quàm ſperandum eſt; vel eam ſuo loco motam, & factam ſimilem mundo, quod Deus auertat. Præter hæc duo genera, certos quoque homines interdum aduerſarios habuit hic Ordo ex aliis Religioſorum Ordinibus. Ac ne id quidem poteſt prudentibus mirum ac præter opinionem videri. Non enim protinus cum profano veſtitu perturbationes animi exuuntur; numeroſiſque in cœtibus, hac procliuitate & infirmitate naturæ, illâ impugnatione Satanæ, quis bonos & æquos præſtet omnes & concordiæ ſtudioſos? Adhæc hominum ingenia, pro inſtitutione vſúque, atque adeò habitu corporum, adeò diuerſa ſunt, vt non minor ſit in animi vultu quàm in facici figurâ varietas. Hæc illos ſtudia, alios delectant alia: nec pronius quidquam eſt factu, quàm vt quiſque quæ iudicio ac ſententiâ improbat, etiam voce ac ſermone condemnet. Igitur aſſueti ſuis inſtitutis viri, cùm quædam noua caput extulere, conſequens videbatur, vt, cùm ſua amarent probarentque maximè, ab iis diſcrepantia refutarent. Nam quotus quiſque eſt tantâ vel charitatis amplitudine, qui alienos complectatur ac ſuos; vel æquitate ſapientiæ, qui res vti ſunt, in ſuo quamque genere, neutram in partem præiudicij inclinatus ponderibus, iuſto libret examine? Accedit quòd Societas non ſolùm à veteri Religioſorum formâ habebat multa diuerſa, ſed, vt Inſtituti poſcebat ratio, exteriora quædam inſignia, & ſtata ſeueritatis experimenta non aſſumpſerat: commouetque neſcio quem ſenſum, ſi quem videas eadem tecum profitentem conditionibus non iiſdem implicitum, & quaſi ſtadium idem decurrentem non pondere pari grauatum. Docet quidem prudentia non idem à quouis petendum. Sed tamen ipſi Baptiſtæ magni diſcipuli peregrè ferebant, quæ ipſi aſſumebant ieiunia, non item ab Apoſtolis ſuſcipi. Hæc autem in exoriente Societate conſpecta, multò poterant vehementiùs commouere, quòd vitæ genus ab ipsâ ſuſceptum etiam probabatur in vulgus. Super hæc recentis huius aſſeclæ diſciplinæ cùm totos ſe in proximorum dedidiſſent vtilitates, nullumque prætermitterent pietatis miniſterium, quorum multa Religioſorum veterum multi tractabant; niſi egregia quædam pietas pænè obſtupefeciſſet ſenſum, neceſſe erat eos compungi. Paucorum enim eſt illa Apoſtolici

Philip. 2. *pectoris generoſitas,* Dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem CHRISTVS annuntietur; & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.

Luc. 9. *Quin potiùs ex intimâ erat ſchola* CHRISTI *qui dicebat:* Vidimus quemdam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum. *Amat plus nimio naturæ contumacia, quod ſingulare exiſtimetur ac proprium. Ex hoc autem capite oriebatur duplex prætereà metus, ne & ſtudiis Religioſos ad Ordines adſpirantium, & liberalitate benignè facientium aliò auersâ, ipſi aliquando cùm diſciplinæ, tum vitæ ſubſidia deſideraturi eſſent. Quibus rebus qui miratur quempiam fuiſſe commotum, is*

is naturam hominum ignorat, nec ſtatum animaduertit, in quo CHRISTVS *Dominus ſuam reliquit Eccleſiam: cui ad vincendum maluit ſuppeditare vires, quàm pugnæ cauſſas, & victoriæ decus adimere. Par cauſſa ludimagiſtrorum nonnemines incitauit, cùm ſcholis quas Societas publicabat, & lucra ipſi interuerti, & aditus ad creſcendum intercludi putarent. Fuêre etiam è Præſulibus quidam aduerſi, nomine quidem ac ſpecie, quòd iura Societati ab Apoſtolicâ Sede conceſſa poteſtatem eorum conuellerent: ſed vt reuerà his omnium leuiſſima fuit cauſſa dolendi, ita non multos priuata quæpiam perturbatio tranſuerſos egit. Pars maxima intellexere, ad leuandas eorum conſcientias miſſum id à Deo ſubſidium.*

Itaque ſumma capita vt perſtringamus, tria quædam præcipua ſunt. In hæreticis improbisque pertinax odium nominis noſtri, & aperta maleuolentia. In quibuſdam Catholicorum, vt modeſtiſſimè dicam, zelus non ſecundùm ſcientiam, præfeſtinatumque iudicium non cognitâ cauſsâ, coniunctum cum ignoratione vitæ rerumque noſtrarum. In aliis quibuſdam æmulatio impatiens lucis alienæ; præſertim vbi periculum eſt, ne de quæſtu ſuo commodisque decedat aliquid. His ferè è fontibus inde ab initio illa in Societatem odia fluxere, hinc illa bella enata, quibus toto iam ſæculo iactata eſt: neque tranquillitatem magis ſperat, quàm ſuos inter fluctus Petri nauicula. quâ cum impeti agitarique ab hæreticis, vexari ab improbis, commune eſt Societati noſtræ; id per impios miniſtros agente Satanâ, illam vt deprimat, cuius ope non parum extolli Eccleſiam videt; exoſam, inuiſam, execrandam vt reddat, quâ diuina bonitas vti dignata eſt, non infimo ſuæ gloriæ inſtrumento; irritosque illius reddat conatus, cuius, ob eruditionem pietatemque præſtantium virorum, tanti fieri cernit auctoritatem. Et miramur, ſi in illam Reges & Principes, ſi liberos in illam populos, ſi in illam celeberrimas Vniuerſitates ſacrosque Præſules conciture eſt conatus? Illudit mortalium mentibus ingenti vmbrâ; verâ an falsâ, perinde habet: & de nihilo terribiles obijcit rerum triſtium ſpecies ac timendarum. Regibus vitæ pericula, & neſcio quem timorem funeſtæ cædis: quam per Regulam Ieſuitis imperari (vide quò progrediatur calumnia) Guſtauus Suecorum Rex etiam nuper aſſeruit. Populis rumores ingeſſit turbatæ ſemper Reipublicæ & pacis, ab iſtis hominibus motuum omnium turbarumque auctoribus, aſſentatoribus Principum, & peſſimis conſultoribus; quorum conſiliis accepta referunt, ſi qua duriora ſunt Magiſtratuum imperia atque edicta. Vniuerſitatibus Præſulibusque imminutionem obijcit poteſtatis ſuæ atque auctoritatis, violationem priuilegiorum iuriumque ſuorum, in quæ ſcilicet per fas & nefas inuolare laboret Societas, vlli ſubeſſe neſcia aut cedere; vnius nixâ auctoritate Romani Pontificis, cui ex voto & ſponſione ſingulari totum orbem ſubiugare conetur, prodere Regna atque Imperia, ſubijcere Regum colla, vniusque iſtius Summi Antiſtitis ſtabilire Monarchiam. Dici non poteſt, quantis hæc amplificata figmentis ſparſa fuerint in vulgus, quàm traducta inuidiosè. Per regiones circumducemus Lectorem, breuibus multa complexi, quæ Annales noſtri prolixiùs dabunt.

Inuiſam reddere conatur Satanas.

Silu. de Petraſanctâ in Epiſt. Molin. cap. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT QVARTVM.

Motus in Italiâ aduersus Societatem.

IN Italiâ (vt inde ordiamur, vnde in reliquas sparsa Prouincias est) quoties in confirmatam Societatem deinceps quoque mota tempestas? quoties Romæ, post caussam tam sæpè decisam, imploratis iterum iterumque tribunalibus, ipsi quoque Ignatio laborandum fuit, ne qua Societati vix ortæ aspergeretur labes, & maleuolorum sermo partas iam laudes & bonum nomen obtereret. Leuibus quidem primò ex caussis, quasi malè sopitis igniculis sub doloso cinere; sed erupturis aliquandò, nî maturè opprimerentur, in magnum incendium: aut turpi saltem fumo & fuligine suspicionum denigraturis integram hactenus famam Societatis. Nunc ab insano amatore periculum fuit, fremente turpes sibi ereptas delicias; viro acri, in Pontificis aulâ gratioso, nec manu minùs prompto, quàm linguâ. Nunc ab occultis criminatoribus, qui modò Pontificis, modò Cardinalium aures inanibus implerant suspicionibus, auerterantque à nobis. Nunc ab externâ Ludimagistrorum petulantiâ, qui noui gymnasij nomen famamque doctrinæ, quantam poterant, in inuidiam vocabant. ausi & suis effusi palæstris, cum lasciuiente discipulorum turbâ, fores quatere, conuulnerare fenestras, oblatrare docentibus, mediasque in exedras petulanter irrumpere. officiebant scilicet eorum oculis felicia scholarum incrementa, & probata in vulgus docendi ratio; nouorumque magistrorum gloriam, vt fit, suam interpretabantur infamiam atque contemptum. Sed missa faciamus isthæc leuiora, & nulli ferè Prouinciæ Collegioque non communia. De summâ rei Romæ iterum vt decertatum sit, videamus. neque enim coortas domi procellas dissimulare est animus, quandò in iis singulare elucet Dei patrocinium ab intestinis simul externisque machinationibus suam hanc familiam defendentis. Quod viuo Ignatio toties frustrà Satanas tentauerat, id eo recenter vitâ functo feliciùs consecuturum sperauit: nec iam per externos rerum nostrarum rudes, solâque fortes maleuolentiâ & nocendi cupiditate, sed domesticorum ope, eorumque virorum, qui & ipsi è decem Sociis magnæ auctoritatis doctrinæque præclarâ cum laude in Societatis muneribus multos iam annos erant versati. His auctoribus ipsos in exitium suum armare Socios instituit, & cohærentem illam ab vno capite inter se soluere compagem, antequàm Societatis instituta primo isto generali conuentu semel approbanda, nullâ ampliùs possent tempestate conuelli. Dux fuit Nicolaus Bobadilla, vir acer, magnisque suis laboribus egregiè vtilis; solitus tamen è liberâ potiùs quadam charitate (sic ipse nominabat) quàm exactâ Regularum normâ Religionem metiri. iamque è Professis in suam sententiam traxerat quatuor. Socium nactus erat Pontium Gogordanum, laboriosum hominem, & operarium planè bonum; sed præfracti nonnihil ingenij. Æternum erit posteritati exemplum illorum cæca temeritas, dicam, an ambitio. Summam rei manifestum in discrimen adduxêre.

Turbæ leues Romæ:

grauiores à Bobadillâ & Pontio.

adduxêre. Inciderant nempe tempora, de quibus illud poterat vsurpari: *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* funesto illo Regnorum Rerumque publicarum fato, vt, postquam ingenti labore in altum creuere, in se tandem vires vertant & manus. Et quàm propè ab exitio tum Societas abfuit! Excessu Ignatij orbata erat capite: inter Patres qui conuenerant domesticæ erant dissensiones, foras quoque perlatæ in vulgus ab ipsis auctoribus, pessimo exemplo. E primis decem Sociis, qui vniuersim quinque erant superstites, duo Bobadillam sequebantur: nondum erant approbatæ Constitutiones, nec satis certa viuendi norma: Cardinales sinistris occupati sermonibus delationibusque; nec minùs Pontifex, qui & suâ sponte non omnino propensus, & priuato, vt ferè fit, hominum genio sua adamantium, & quæ ipsi sapienter instituerunt ea putantium prima (erat enim Paulus IV. vnus è primis fundatoribus Clericorum Regularium, quos Theatinos vulgus nominabat) Societatis Instituta non probabat omnia, dudumque aliquid in iis mutare moliebatur; significaratque non semel, ex nostro & suo Theatinorum Ordine vnum posse conflari. Hoc tamen tam difficili tempore inuenti sunt duo Pontius & Bobadilla (quod primorum Patrum numquam credidisset simplicitas) qui Societatem vniuersam perditum irent. Nam consiliis auidè viribusque collatis, ipsi adière Cardinales, obtulêre libellos ipsi, suspicionibus concitauêre Pontificem, acriter aduersus vicarium Lainium contraque Ordinis instituta dimicauêre; vt danda profectò Patribus fuerit opera, ne quid Societas detrimenti caperet. Periculi magnitudinem æstimate qui volet, indicta extra ordinem propitiando Numini pia opera expendat, qualia extremis in rebus solent adhiberi: quotidianas (quod tum nouum erat) Litaniarum preces: aliorum per vices quotidiana ieiunia: ter in die aliorum alio tempore flagella: terna qualibet hebdomadâ à singulis Sacerdotibus Sacra: repetitas à pluribus eximio feruore spiritus exercitationes; præeunte domi Professorum in verberatione publicâ Lainio, in Collegio Natali, quæ & toti vniuersim Societati extra Vrbem per litteras mandata. Nec omissæ interim componendis motibus humanæ prudentiæ industriæque rationes, donec caussæ cognitio Cardinali Alexandrino (is deinde Pontifex Maximus Pius V. fuit) demandata est. Ex eo die suboriri lux cœpta, tempestasque concidere. indictum silentium turbarum auctoribus, prima factiosorum hominum medicina. mox & aliò amandati sunt, vbi eorum opera expetebatur, non minùs quàm anteà publicè priuatimque prompta & salutaris. Iussus interim Vicarij potestate, vt priùs, fungi Lainius. Tandem etiam Societatis Institutum, quod quatuor Cardinalibus, iisque Ordinum diuersorum, cognoscendum dederat Paulus Pontifex, illibatum est redditum. Quo haud scio an vllum præstantius sit testimonium de absolutâ perfectione Constitutionum nostrarum: nihil mutasse è diuersis Religiosorum Familiis sapientissimos viros, & quidem præoccupatos calumniis eorum, qui intimè notas habere existimandi erant; eo Pontifice, cui iamdiu non omnino probari videbantur. vel solum illud tam nobile iudicium, an non satis magnum commodum est, quod ex eâ tempestate Deus elicuit?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non ideò tamen ſecura erant omnia; nec deductus ab eâ mente Pontifex (quamuis diſſimularet) quâ mutari quædam velle in Inſtituto non ſemel inſinuauerat. non quieturus, niſi, vt in Rep. homo acer paſſim multa mutabat, in eam quoque formam Societatem redigeret, quam animo ipſe comprehenderat. Ea forma duò quædam complectebatur addenda Conſtitutionibus: vt Præpoſitus Generalis non perpetuus, ſed in triennium foret; & pſallendi in Choro inducerentur conſuetudo ritu Clericorum. grauiter hæc poſtmodum ſeuereque iniunxit, vſus ſuprema in omnes Ordines auctoritate. Pugnabat vtrumque cum noſtris vitæ rationibus, & Ignatij mente decretiſque in primis, qui vtrumque multis magniſque expenderat momentis, & à noſtro Inſtituto remouerat. Parendum tamen reuerenter in præſens fuit Summæ in terris Poteſtati, donec iudicio Cardinalium morte mandantis ea iuſſio exſpiraret.

Exagitatur Societas in Monte Politiano:

Dum hæc domi turbantur, inchoatur in Monte Politiano Collegium ſucceſſu optimo, ſed qui in inſignem poſteà tragœdiam vertus eſt. Neſcio an alibi maior nomini noſtro aſperſa infamia in turpiſſimo genere vitiorum; ita ad ſimilitudinem veri adornatis criminibus, vt auerſa à nobis optimorum ciuium voluntas & beneficentia Collegium tandem diſſoluere coëgerit. Feminarum præcipuè ad ſacra myſteria accedentium & numerus & pietas erat inſignis: ergo aliæ intra monaſterij ſepta ſe abdere, Deoque deuouere, aliæ pudicitiam fidemque coniugij colere quàm ſanctiſſimè. Lapis offenſionis hic fuit. nam fruſtrari neceſſe erat vel humana multorum conſilia, vel flagitioſas fœdaſque cupiditates. Inde iis, quibus affinitatum & coniugij præſcindebatur ſpes, nonnulla indignatio; ceteris, qui ab deſtinatis flagitiis deiiciebantur, dolor ac furor. Hi præcipuè admouendas omnes machinas ſtatuunt, vt Societatem è Politiano præcipitem exturbent, & cum infamiâ. Certiſſima illa viſa eſt via, ſua in illos probra coniicere; idque eos inſimulare, quod prohibiti eſſent ipſi per eos. Spargitur in vulgus calumnia impudens de vi intentatâ fugienti feminæ à quodam Ieſuitâ. non Ieſuitæ nomen, non feminæ edebatur: nec vbi aut quando id accidiſſet. Comprehenſo rumoris auctore figmentum euanuit. Vbi facta non ſuccedunt, verum crimen conantur inducere; callidiſſimæ meretriculæ magna præmia pollicentur, ſi quem Patrum ad flagitium pelliciat: ſed, quæ Dei ſuorum pudicitiam vbique protegentis benignitas eſt, irritæ omnes inſidiæ fuere. Tertia ſtruitur techna, quæ plurium ſermonibus magis inualuit, conflauitque infamiam: vnum ſcilicet è Collegio noctu conſpectum, dum furtim ad meretricem ingrederetur. neque iuſtâ res ſuſpicione caruit: noſtrum enim habitum erat ementitus vir quidam ſceleratus, vt demum ipſe morti proximus palàm teſtatus eſt, & nos mox referemus. His aliiſque in dies ſermonibus iam ſimplex populus à Patrum conſuetudine abhorrebat. Adductus & in ſuſpicionem Rector Gambarus ob frequens colloquium cum piâ honeſtâque matronâ; ſorore æmulâ flammas inuidiæ accendente apud fratrem primarium virum. Is ad Lainium ſcribit, Gambarum vt auocet, fama interim, compertum flagitij Rectorem breuî ablegandum; additæ

ditæ aliæ ſuper aliis criminationes, quin & fictæ amatoriæ litteræ. Vim additam memorant, poſitaſque Gambaro necis inſidias: aut ſaltem is vulgatus eſt rumor. quæ demum techna ad fugam eum compulit, ſuccumbentem ſuſpicioni timorique, qui veri criminis expers ſemper fuerat. Miſſi continuò alij, qui Collegio ſarcirent auctoritatem. ſed iam reſtingui non poterat incendium: idque agebant aduerſarij, vt feſſi victique tædio Patres vltrò ſibi conſciſcerent exſilium. Tam multa erant perferenda quotidie, vt iucundè Natalis non id Collegium, ſed domum Probationis vocaret. Iam nihil ſuppeditabatur ad victum: aſſignatum Collegio Præceptoris publici ſtipendium Magiſtratus ſuſtulerat, Præceptore reuocato: ædes quas Sodalitas Grandium conceſſerat in vſus rurſum ſuos liberas eſſe volebat: auerſa omnium ſtudia atque benignitas: nouis inſuper in dies deformabantur maledictis, petebantur inſidiis. Ad extremum, re maturè perpensâ, miſſionem à Senatu petere Lainius iubet, & bonâ eorum veniâ è Monte Politiano diſcedere, vtiùs alibi operam poſituros, vbi certatim Collegia expetebantur. Triſte naufragium igitur huiuſce tempeſtatis exitus fuit. illud tamen commodum, quod omnes facilè iniurias triſtiaque compenſet (quis non admiretur inenarrabiles diuinæ Prouidentiæ vias?) quòd per eam ſtationem Robertus Bellarminus Societati datus, tanto totius Eccleſiæ bono. hoc bonitatis & prouidentiæ; iſtud diuinæ iuſtitiæ fuit. Triennio à diſceſſu noſtro tota confictæ infamiæ ſcena retecta eſt. Quidam ciuium, poſt ingentem ſeriem calamitatum, miſerè trahens animam, nullum inueniebat ſæuiſſimæ mortis finem. intellexit immiſſum diuinitus ſupplicium: acciri iubet multos è ciuibus; in quibus fuere Curtius Tautuſius, frater Ioannis Mariæ Tauruſij poſteà Cardinalis, Vincentius Bellarminus, Roberti Bellarmini item poſteà Cardinalis pater, Ioannes Hieronymus Bellarminus Abbas, Ioannes Hercules Minatus, Alexander Buranus, aliique. His omnibus lecto circumfuſis, moribundus ſummo cum doloris ſenſu intermortuis ſingultibus hæc palàm profitetur: *Ego miſer ac perditus is fui, qui habitu hominis Ieſuitæ ementito ad infamiam Patribus conflandam, vt cogerentur Monte Politiano abire (quod, prô dolor! accidit) quaſi vnus ex iis, furtim noctu meretricis domum ingreſſus ſum: vnde iniqua diſſipata in Patres infamia eſt: & propter hoc immane facinus euidenter ſentio Deum eſſe, qui tanto in angore, vti videtis, detinet me, nec ſinit mori. Iam igitur vobis coram omnibus aperio & confiteor indigniſſimum ſcelus meum, vosque obteſtor, vt pro me Deum precemini, vt tantam iniuriam condonare mihi velit, damnumque ac detrimentum remittat, quod ego exceſſu illorum Patrum vniuerſæ huic ciuitati peperi.* Hæc ritè conteſtatus migrauit è vitâ. Res tota mox idoneis ſubſcripta teſtibus firmataque eſt; compertumque, & alios fermè omnes infamiæ auctores miſerrimè periiſſe. Hoc nimirum in repetendo poſtmodum Collegio ciuitatis ſtudia accendit: ſed ante annum M. D C. V. nihil impetrari potuit. Cardinalis Tauruſius, qui primò Politianum venientes hoſpitio exceperat, ante obitum ſuum eos reducere laborabat, vt vna ſeni optimo ea reliqua videretur cura, nec alia ſupereſſe cauſſa longius vitæ ſpatium adamandi.

& inde diſcedit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eodem tempore turbæ Venetiis.

Eodem tempore, quo motus illi cœperant in Monte Politiano, Venetiis quoque non leuis, minor tamen fuerat perturbatio. Dissimiles exitus quis non miretur? Venetiis facilè compositа res Ducis Senatorumque auctoritate, vbi in Politiano non nisi naufragio pacari potuit. Contrà, eo ferè tempore quo de reducendâ in Montem Politianum Societate maximè agebatur, Venetiis educta est. Sed prima videamus. Erant Venetiæ chara admodum Societati sedes, ex quo tempore naufgaturus in Palęstinam Ignatius, à Senatore exceptus illic erat diuino monitu. Venetias item quò conuenirent delegerant primi Patres, vbi, confectis studiorum spatiis, Lutetiâ recesserant: illic gemino in nosocomio ægris primùm ministrarant. Ex eorum numero septem ibidem erant initiati Sacerdotio, atque in eiusdem Reip. oppidis vrbibusque concionum publicarum posuerant rudimenta. planè vt sedem hanc & Rempadamandi singulares & propriæ maioribus nostris essent causſæ. Collegium in eâ vrbe erexerat ditaratque Andreas Lipomanus, primus Collegiorum in Italiâ fundator, anno superioris sæculi quinquagesimo. Fluebant per decennium ex voto omnia, viuo præsertim Patriarchâ Driedo, qui ad res ferè omnes nostrorum operam feliciter adhibebat. Sed illius obitu versa alea est. Successerat multùm Driedo dissimilis Ioannes Taruisius: hic contrà nisus nihil probabat quod gereretur à nostris; multaque oblocutus, & assiduò spargens noxia, etiam per sacrosancta Euangelia iurasse dicebatur, Societatis homines in Venetâ ditione non diu mansuros. nec dubitauit adiicere væ Clarissimis Senatoribus, nisi fidem sibi habuissent. Triumphabunt hîc, scio, inimici nominis nostri, atque hæc præsagia quædam & omina fuisse dicent earum rerum, quæ quinquaginta ferè pòst annis accidêre; laudabuntque scilicet Taruisij prudentiam, quasi ea iam tum animo prouidisset. Taruisius igitur dudum consilia agitans de eiiciendâ Societate, aut (quæ altera spes erat) de illâ saltem suæ potestati subiiciendâ, multò acriùs ciuium animos concitare aggreditur, per occasionem Sacerdotis cuiusdam præpositi confessionibus Conuersarum, qui magnâ vulgò sanctitatis opinione, sed clàm multa dictu nefaria fecisse deprehensus, supplicio erat affectus. In Senatu igitur, eius instinctu procul dubio (quantum omnes argumentabantur) acerrimè quidam disputant non esse ferendos in Rep. Iesuitas, noxium hominum genus & turbulentum: illos, ceterorum exemplo Religiosorum, intra suos se non continere cellæ ac Monasterij fines, verùm ciuilibus se immiscere negotiis, & ad publicas res porrigere manus: esse Hispanæ factionis, naufragos, extorres, hinc alios, alios inde eiectos: subornare matronas, perque eas quid in Rep. fiat speculari; & per confessiones præcipuè singularum rimari secreta familiarum. Hæc in Senatu quidam cùm disputassent, adderentque diuersi figmenta quàm plurima, inter se pugnantia, nimio criminandi studio (vt est cæca improbitas) alij alios refutabant. Primum bonæ causſæ patrocinium id fuit: alterum, quod deinde (nostris domi huiusce rei omnino ignaris) quidam ex clarissimo Ordine vltrò susceperе, institutâ defensione peramplâ. Deiecti igitur primâ spe Societatis eiiciendæ, illam alteram aduersarij tentant. Negari certè non posse, quin peregri-

peregrinis hominibus periculosè tantum licentiæ concedatur, vt suo arbitratu tam multorum audiant confessiones: recenti exemplo satis superque admonitos, quàm parum cuiquam credendum sit: apponendum saltem custodem ac vigilem qui in officio contineat, nimiamque temperet licentiam; hunc autem non alium quàm Patriarcham esse oportere: nec profectò sinendum, vt istorum hominum nomen, vt gratia, vt potentia in tantum inualescant. Itaque hæc illi cùm dixissent, Senator è primis, qui & ipse acerrimè putabatur aduersaturus, eam contrà defensionem habuit, vt nihil exoptari vltrà posset. Post multa censuit, si quâ de re admonendi Patres essent, id Serenissimo Principi (Hieronymus Priulus tunc erat) commendandum. Ea sententia placuit. Accersitur ad Principem Prouincialis Palmius: ex eo intelligit quæ in Senatu acta dictaque. mox detecto fonte horum sermonum, quem facilè apparebat profluere ex auersâ Antistitis voluntate, ita Principi satisfecit, vt criminationes nihil nisi ad cognoscendam pleniùs Societatem valuerint, augendamque confluentium multitudinem. Multi enim accessere clarissimorum virorum: & qui priùs exteriorem tantùm illius speciem nouerant, vbi per eam occasionem domesticæ quoque disciplinæ præceptis & ordine cognito, eiusdem interiorem formam tamquam animam peruiderunt, pro suâ prudentiâ æstimauere totius quasi fabricæ rationem. Ita non magno negotio, primo in ortu, ea sopita est flamma, Priuli Palmiique prudentiâ, & mutuâ beneuolentiâ vtriusque.

Atque vtinam posteriora tempora Priulum quoque essent fortita! non esset fortasse vnde tam insolenter exsilium Venetum aduersarij nobis exprobrarent; & ij sæpè qui veras eius causſas seriemque aut non norunt, aut in calumniam vertunt. nec tam acerbè in Iesuitas concitare molirentur Reges ac Principes, iactato vbique eius Reip. exemplo, quam sapientissimam prædicant. Sunt quibus operæ pretium visum fuit totos eâ historiâ libros pertexere, ad inuidiam scilicet auctoritatis Pontificiæ, nominisque nostri: cuius criminandi quoties nacti sunt occasionem, sanè quàm liberaliter indulgent. Quo quid proficiunt, si fateri coguntur, non eiectos ab initio proscriptosque Iesuitas, sed suâ sponte abiisse? nec aliâ ex causſâ quàm religiosè parendi CHRISTI in terris Vicario, etiam cum vnius Prouinciæ iacturâ? Neque quòd hactenus concessus reditus non est, probro verti debet: non tam illum negari omnino, quàm in aliud tempus reiici Cardinalis Perronius tum Pontifici dixit, ne vlla publicæ pacis esset remora. Restitutâ apud Venetos Pontificiâ auctoritate, suum quoque locum recuperaturos Iesuitas, purgatis temporе suspicionibus: Christianissimum Regem, qui eos Constantinopolim introducere potuerit, non plus negotij habiturum per ditionem Venetam restituendis. Hæc Perronij præsagia tunc erant. ea qui euentu necdum firmata queritur, is meminerit, quemadmodum frugum, ita rerum agendarum quamdam esse maturitatem. Eiecta è Galliis restitutaque tanto cum fenore Societas, vt postmodum referemus, non inferiorem de Venetâ ditione spem facit.

CAPVT

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT QVINTVM.

In Hiſpaniâ agitata Societas.

EO lætiores in Hiſpaniâ fruges cernimus, quò maior illic hibernæ quaſi tempeſtatis antegreſſa triſtitia. Non alia facilè regio naſcenti primùm Societati præſtantiores ſubmiſit viros; non alia tamen in Societatis mores atque inſtituta inquiſiuit acriùs. cunctata diu ſua in Regna admittere, quamuis è ſuis ferè conflatam alumnis; ſed nec alia probatam ſemel perſpectamque maiore ſtudio complexa eſt. Nimirum nec aquila fetum agnoſcit, priuſquam dubitarit agnoſcere. Exercendæ primum Ignatio tolerantiæ tirocinium Hiſpania fuit: Ignatij vinculis carceribusque ſuos deinde lætos ibidem ſucceſſus Faber acceptos retulit; quaſi filio præmia virtutis paternæ. Vbi paulatim certæ ſedes figi cœpêre, fluctibus turbinibusque agitatæ ſunt, aut firmatæ potiùs. Libèt è multis Salmanticam, Complutum, Cæſarauguſtam exemplum dare.

Tempeſtas in Societatem à Melchiore Cano.

Inchoabatur Salmanticæ domicilium, curſu proſpero; cùm ecce repentina tempeſtas, vnde minimè debuit, à nobili concionatore, Theologiæque Doctore ex S. Dominici illuſtri Familiâ. Melchior Canus is fuit, memorandus ſuâ illâ abalienatione ab hoc Ordine, quæ extremâ etiam ætate mitigari vix potuit, cùm ita florentem Societatem videret: exemplum Religioſis hominibus, quò tranſuerſos non agat concepta ſemel, altiusque demiſſa in animum ſiniſtra opinio. Fortaſſe & illud fuit: Cani operâ duas haſce Religioſas Familias inter ſe committere Satanas tentabat, vt, verſis in ſe viribus, attererent inuicem, mutuamque, in quâ rerum apud populos agendarum acies eſt, hebetarent frangerentque auctoritatem: eò maiore populi offenſione, quò clariora ab iis exſpectat charitatis & conſenſionis exempla, non inconſideratæ æmulationis. Is igitur, quem dixi, Melchior Canus penitus eam opinionem imbiberat, inſtare mundi nouiſſima tempora, mox adfore Antichriſtum; iamque prodromos eius adeſſe: noſtros homines deſignabat, quos omnino emiſſarios atque ſatellites Antichriſti palàm & non diſſimulanter vbique appellabat: omnes enim iſtiuſmodi aſſeclarum notas in alumnos nouæ huius Familiæ aptiſſimè conuenire. Sed non animaduertebat vir bonus, & olim fuiſſe homines, qui DD. Dominici & Franciſci ſanctiſſimas Familias eâdem fabulâ in contemptum vocare conati ſunt, eamque iiſdem firmare notis, vt apud D. Thomam videre poterat libro Contra impugnantes Religiones. Interim hæc Canus non in circulis tantùm priuatisque congreſſibus, verùm & è cathedrâ Doctoris, deque ſuggeſtu ac pro concione: tantò pernicioſiùs, quantò maiori ipſe erat doctrinæ famâ, & opinione probitatis. Non populum tantùm, ſed & Principes viros nactus eſt credulos. Sibi cauendum exiſtimabant à noſtris: per vicos & compita commonſtrabant digitis: ne tradendæ quidem rudibus doctrinæ Chriſtianæ faciebat Magiſtratus poteſtatem: vixque aliud ſupererat, niſi vt tamquam purgamenta vrbis vrbe pellerentur. idque erat apud Academicos agitari & deliberari iam cœptum. Quid faceret hoc rerum

Hiſt. Societatis 1. p. l. 8. num. 44.

cap. 24. & 25.

rerum diſcrimine puſillus grex? Michaël Turrianus, è Sociis vnus, non ignotus Cano, hominem adit: ſubmiſsè rogat, vt ſuis laborantem initiis Societatem ſuâ malit auctoritate protegere, quàm vexare; erigere, quàm affligere. tum Pontificias adfert litteras confirmationis teſtes, & ſimul quæ ſint recentiſſima Pontificis de hoc Ordine iudicia; qui duos è Societate Theologos ſuo nomine Tridentum ad Concilium miſerit. Nihil ille ad hæc omnia, niſi ſuum illud identidem occinebat, præmonendam fuiſſe multitudinem ne ſe pateretur induci in fraudem. miſerari interim Turriani ſortem, cui ſe amicum dicebat, quòd iis ſeſe imprudens coniunxiſſet hominibus. Non erat igitur hos inter fluctus niſi de prouidentiâ Numinis, ſuos numquam deſerentis, certa ſpes. Enimuerò mox enituit. Ex eâdem ſanctiſſimâ D. Dominici Familiâ, imò & ex eâdem domo (quis credat?) propugnatorem excitauit Doctorem Ioannem Pennam, ſingulari pietate ac doctrinâ virum. Is veritatis ſtudio, diuinique honoris, omnia huius Familiæ inſtituta ſcrutatus, non dubitauit recentem Ordinem iniuriâ vexatum aduerſus collegæ morſus ſcripto etiam litterisque defendere. Nec modicè ceteri Patres vnius culpâ excitatam doluere flammam: ad eamque reſtinguendam exarſere vniuerſi. Franciſcus Romæus ante omnes, totius ipſe Ordinis Generalis Magiſter, edito ſuis mandato *in virtute Spiritus ſancti, & ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis arbitrio ſuo taxandis* (ita loquitur) ne quis huic Ordini (quem quaſi præſidiariam manum Dei benignitate ſubmiſſam vocat) aut eius inſtitutis detrahere aut obloqui palàm priuatimque auderet. Paulus quoque III. Pontifex, offenſionum cauſſis maturè opprimendis, Apoſtolico diplomate geminos Antiſtites, Conchenſem & Salmanticenſem, iudices ſtatuerat, tutoresque Ordinis abs ſe recepti. Ignatius pronuntiatæ nuper in Romano iudicio ſententiæ exemplar miſerat, amplâ ſuis poteſtate factâ quæuis adeundi tribunalia. Verùm omnibus hiſce præſidiis opus non fuit. Nixæ mendaciis calumniæ ſenſim concidêre, partim Ioannis Pennæ ſingulari induſtriâ, partim eorum qui ſuſpecti habebantur perenni ardore in obeundis vel inter procellas muneribus ſuis. Aperuêre tandem oculos malè creduli homines, ſinceriusque iudicauere de fonte, vnde tanta fructuum manabat vbertas. Ergo ſuſpicionum diſcuſsâ vanitate, tetra illa turbarum nox in diem nitidum lætiſſimumque conuerſa. Nec illud omiſerim diuinæ in Socios prouidentiæ aliud argumentum. Per hoſce dies diuinitus excitata eſt Maria Pimentella Comes Montis-Regij, quæ ſeſe intra Monaſterium quoddam ſub eâdem D. Dominici diſciplinâ collegerat, vt noſtris neceſſaria victui cultuique proſpiceret. An non præclarè ſibi conſtat prouidentia Numinis? ex ipsâ præcipuè Dominicanâ Familiâ defenſionem parantis ſimul & ſubſidium vitæ, vt vtriuſque Ordinis viros tantò ſanctiùs copularet charitas, quantò fraudulentiùs inuidia Satanæ diſtrahere conabatur.

Maior altera minaciorque Toleti exorta tempeſtas: Toleti dicam, an Compluti? certè à Toletanis profecta mœnibus, atque adeò Archiepiſcopi domo, in Complutenſe Collegium deſæuiit, quod eâ tempeſtate in Toletanâ Diœceſi vnicum erat. Suboffenſus dudum, acriùs tandem in Societatem exarſerat Ioannes Silicæus Toletanus Antiſtes.

Alia à Ioanne Silicæo Archiepiſc. Toletano.

1. p. Hiſtor. Societ. l. 11. num. 57.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec leuis erat irarum causſa, orta à rudibus quibuſdam ac vecordibus Presbyteris, qui etiam bis in die, ſi placeat, CHRISTI corporis verenda myſteria ſuis præbebant reguſtanda, aliosque eiuſcemodi enormes committebant errores. Hos externo cultu noſtris non diſſimiles, ex noſtrorum credidit diſciplinâ profectos. acriter igitur in hoſce Sacerdotes; acerrimè in Societatem exarſit, vt omnium caput & ſeminarium. At veriores offenſionis cauſſæ ab obtrectatoribus & inuidis: inſuſurrabant quotidie in aures Præſulis, Societatis homines in alienâ Diœceſi impunè ad populum verba facere, paſſimque aures arbitratu ſuo confitentibus dare; imò & profiteri, nemini ſe niſi Romano Pontifici in agendis illis partibus eſſe ſubiectos. Tandem exacerbatus Antiſtes, intentato anathemate edicendum curat, ne quis è ſuis popularibus apud noſtros Sacramenta frequentet; ne quis item Parochus ſuis in templis permittat Societatis hominibus aut concionem habendam, aut vllam Sacramentorum adminiſtrationem. Rector Villanoua ad Poggium Pontificis Nuntium Madritum accurrit, opis & conſilij cauſsâ. Non potuit maiore ſtudio, quàm Poggius fecit, cauſſa ſuſcipi. Societatis diplomata Senatui Regio ipſe exhibet. ipſe ad Silicæum cum ſuis litteris, exaratis perſtudioſè, Villanouam remittit: inſtructum præterea perampla commendatione Eleonoræ Maſcareniæ Principis feminæ, magnæ apud Antiſtitem auctoritatis. Verùm ad hæc aliud nihil reſpondit Silicæus, quàm propediem venturum ſe Complutum, coramque acturum, quod facto eſſet opus; videlicet, vt loqui in cauſſis ſolebat quas nolebat confici. Interim ad Complutenſem Canonicum ſcribit, ædes è regione Collegij ad vnam omnes quouis pretio coëmat: non eo tantùm conſilio, quò in eas loci anguſtias redigeret Collegium vnde egredi numquam poſſet; verùm, vt aiebat, quò virginum illic excitaret Cœnobium tantâ altitudine, vt ſolis ac lunæ proſpectum nobis eriperet. Adeò commotus ſemel animus omnes explorat nocendi vias. Ac ſemel iterumque deinde perbenevolè appellatus de reuocandis edictis, nec animum nec aures aduertere vmquam voluit. Romæ Ignatius, quæ triſtia nuntiabantur, in lætis numeraſſe fertur, atque omen traxiſſe vberrimi aliquando eâ in vrbe futuri prouentus. quod dies ipſa rerumque ſucceſſus poſteà confirmauit. Et in præſenti quidem reddita mox ſerenitas eſt, perlatis à Pontifice mandatis, vt iniqua contra Societatem edicta Silicæus reuocaret. Libétne ſingulare argumentum diuinæ in Societatem Prouidentiæ ex hac quoque procellâ eruere? Silicæi operâ (quod ille minimè cogitabat) in parandis Societati ædibus vſa eſt. Coëmi ille voluerat, ne in poteſtatem noſtram aliquando venirent; & ſic coëmptæ venêre faciliùs: &, quod à tam multis dominis, non ſine magno ſumptu, nec ſine magno ſtrepitu, obtineri potuiſſet, cum vno earum omnium domino facilè tranſactum eſt. atque ædes illæ Archiepiſcopo vitâ functo in noſtram poſſeſſionem omnes ceſſere.

Alia Cæſaraugustæ. 1. p. Hiſtor. Societatis lib. 15. n. 65.

Hactenus quos narrauì motus, fuere ſine populi tumultu. Cæſaraugustæ in apertam plebis ſeditionem quorumdam odia erupere. Procella fuit, quâ ante eam diem nulla horribilior, nulla exitu lætiore. Sed nec aliud in Hiſpaniâ domicilium plures à principio ſiue fautores habuit,

habuit, ſiue oppugnatores. Quicumque legebatur domicilio ſitus, quaſi coniuratione factâ, tum Religioſi, tum Clerici, contrà cooriebantur, vt nuſquam totâ vrbe poſſent Socij conſiſtere. Coëmptæ tandem ædes, in quibus hodieque Collegium degit. Adornatur Sacellum. Sacro primùm faciendo dies dicitur. Prorex, totaque Nobilitas inuitatur. Et hactenus quieta fuerant omnia: cùm ecce tibi pridie eius diei multâ iam nocte rogatum mittit Archiepiſcopi Vicarius celebritatem vt differant: Auguſtinianos de loci vicinitate litem intendere. Reſponſum eſt, bonâ etiam Archiepiſcopi veniâ eò iam proceſſum, vt dilatio integra non ſit: reddendam poſtridie Vicario pluribus facti noſtri rationem. Poſtridie paulò ante Miſſarum ſolennia adeſt homo ignotus, ſubmiſſus ab Auguſtinianis: cenſuris interpoſitis eo loco Sacra peragi verat. Noſtri in omnem euentum iudicium Summi Pontificis ritè appellant, raptim pios doctosque viros conſulunt, iura atque diplomata inſpiciunt. omnes ſine dubitatione pergendum cenſent. Igitur cæremoniâ magnâ Sacrum peragunt Dominicani: ex Hieronymiano Ordine concionem habet præſtans Orator. Prorex intererat cum præcipuo flore Nobilitatis. omnia celebritate magnâ, gaudioque ſpectantium. Interim ad Collegij fores Vicarij edictum affigitur, aditum huius loci, quòd profanus eſſet, Sacrorum cauſsâ, propoſitâ anathematis pœnâ popularibus interdicentis. Nimirum vicini duo Parochi in nos quoque exſurrexerant; quorum vni ſanguine iunctus erat Vicarius, ſuâ alioqui ſponte parum Societati benevolus. Hi omnes, cum Auguſtinianis conſpiratione initâ, ad Societatem Cæſarauguſtâ exturbandam vires & opes intendunt. Breuì eò rem adduxere, vt publicâ cæremoniâ Societas probroſo notata ſit anathemate, diris maledictisque confixa, proclamata horrendis execrationibus, reſtinctæ faces in eam accenſæ, funeſtâ modulatione cantatus Pſalmus centeſimus octauus dirarum plenus: nihil denique prætermiſſum quod in impios ac deteſtabiles Eccleſiæ filios inimicosque Dei fieri conſueuit. Qui partes noſtras pro æquitate cauſſæ viſi erant ſuſcipere illuſtres quidam & perampli viri, palàm, vt eodem anathemate illaqueati, ſacris ædibus pulſi ſunt. Interdictus præterea totâ vrbe Sacrorum vſus, quoad Societas in eâ permaneret; claſſicum videlicet ad eam violentè exturbandam. Ex eo tempore nihil non dirarum in noſtros homines coniectum eſt: quaſi piacula quædam omnibus odio erant atque horrori. addidere probroſas imagines, quibus noſtri in compitis, in viarum angulis, in valuis templorum, depicti cernebantur à truculentis dæmonibus abripi ad inferorum flammas. Nec ſemel procacior turba, vnâ ex fœdis illis imaginibus in haſtam ſublatâ, facto agmine ad Collegium procurrit; ab effringendis foribus vix coërcita operâ Equitum quorumdam qui in vicino ludebant, & ſatellitum Proregis. Neque hæc viſa ſatis ad concitandos plebis animos ſpecie Religionis, quod acerrimum telum eſt. Tribus deinceps diebus funeſtam ſupplicationem circa ædes noſtras cum lugubri carmine inſtaurant: CHRISTI è cruce pendentis effigiem auerſam & atro tectam velo geſtant; inter maledicta & exſecrationes lapides iactant in tecta; miſericordiam, miſericordiam magnis vocibus identidem inclamant. Quò poterat vlteriùs progredi furor? nec pudor

Ribaden. in Vitâ Ignatij lib. 4. c. 14. Maffeius, & alij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iam nec modus erat. Religionis cauſſam agi putabat imperitum vulgus. Nihil Apoſtolici Nuntij nutus, nihil Ioannæ Principis (quæ pro Carolo patre Hiſpanias moderabatur) valuerat auctoritas. Spectabant omnia ad publicum totius populi tumultum. Ergo Patres grauius periculum veriti, procellam temporis deuitare conſtituunt, & Gregorij Nazianzeni exemplo, eâ vrbe cedere quam nullâ ſuâ culpâ, ſuâ tamen cauſſâ, tumultuantem viderent. In Senatum adeunt: conſilium exponunt: ædium ſuarum deferunt claues. Fit abeundi poteſtas à Senatoribus, perinuitis quidem, ſed cum amplâ laude probantibus id modeſtiæ ſpecimen concordiæque. Vixdum exierant noſtri; & continuò, quaſi eiecto in pelagus Ionâ, procella quieuit. At ecce mirabilem rerum conuerſionem. Affulſiſſe ſubitam lucem crederes: adeò mutata ſunt omnium ſtudia ac voluntates. Archiepiſcopus melioribus vſus conſiliis, ſua ipſe decreta refigit, innoxiam Societatem, irritasque declarat cenſuras ſuas. Igitur confeſtim mittitur qui Patres reuocet: venientibus Magiſtratus omnes effunduntur obuiàm: medios excipiunt, mulisque impoſitos honoris cauſſâ vellent nollent, per celeberrima vrbis compita ad Collegij ædes reducunt; publicum dedecus publico item honore compenſandum rati. Hic Cæſarauguſtanæ tempeſtatis exitus fuit, tam Ignatij fiduciæ conſentaneus, quàm vaticinio Borgiæ: quorum ille, re cognitâ, non niſi lætitiæ ſigna dedit, omen inde ducens inſignium incrementorum: qualia deinde ipſa dies attulit, & incredibilis ciuium beneuolentia. Borgia verò cùm lapidibus appetitam domum inaudiſſet, dixiſſe fertur, illos vt colligerent lapides, nouis ædibus exſtruendis vtiles fore. Nec ſua nocentes pœna deſerüit. qui exturbandæ Societatis auctores fuerant, non ita multò pòſt ſuo ipſi Cœnobio pulſi ſunt, aliisque ex eâdem Familiâ, ſed melioris diſciplinæ, Monachis id ceſſêre, quærere ipſi per aliena Cœnobia ſedem coacti.

Hæ tempeſtates ſpecimen ceterarum in Hiſpaniâ.

Atque has potiſſimùm priorum temporum procellas ex vniuerſâ Hiſpaniâ deligere viſum fuit; propterea quòd cenſeri poſſunt quaſi ſpecimen quoddam earum omnium, quæ poſterioribus annis contigere. complectuntur etiam omne hominum genus, quod aliquando in Hiſpaniâ ſenſimus aduerſari: Antiſtites primùm Doctoresque, deinde Clerum, tum Religioſos Ordines, ac plebem denique tumultuantem. Certè Nauiflauienſis tempeſtas anno huius ſæculi quarto, poterit illi Cæſarauguſtanæ non omnino videri diſſimilis, ſtrepitu ſaltem atque tumultu. In celeberrimis autem Academiis motus ſubinde exſtituros Martinus Nauarrus Azpilcueta iam olim præmonuit, vir quà pietate, quà doctrinâ ſcriptiſque toto orbe celeberrimus. cùm enim Salmanticâ iter haberet, Socios omnes piè deque genu complexus, ſolicitè dixit, curandum ſedulò, vt Salmanticenſis Collegij, ac eius quod Pariſiis erat, fundamenta quàm optimè conſtituerentur: propterea quòd eæ vrbes veluti fontes quidam litterarum eſſent, quò externorum plerique confluerent. addens præterea, cùm tantam Ignatius inſtruxiſſet ornaſſetque claſſem, *quâ* (vt ille loquebatur pro ſuo affectu, non comparandi gratiâ) *nulla maior vnquam eſſet inſtructa*, magnas Societatis Collegiis Domibusque tempeſtates non defuturas. Id in Hiſpaniâ præſertim quàm verum fuerit, noſtri olim docebunt

1. p. Hiſtor. Societatis lib. 14. n. 74.

bunt Annales, ſuisque in triſtibus rebus exempla inde conſiliaque & ſolatia poſteri petent.

CAPVT SEXTVM.

Societati materia patientiæ in Galliâ ante exſilium ſuum.

QVis ignorat quo in ſtatu naſcente primùm Societate Gallia fuerit? quot illic turbis exagitata Religio? quid mirum igitur, ſi hîc acerrimè exercita Societas? Sedem belli hîc delectam diceres, hîc certaminis campum. Caluiniana hæreſis armis & impetu ferox, vt Societatem vidit parantem obuiàm ire conatibus ſuis, mox illam exagitare, occultis primùm graſſata cuniculis, dein modis omnibus perditam atque eiectam velle. Nec fuit exigui temporis hic furor. ſexaginta & ampliùs annorum certamine exſaturare odia non potuit: donec tandem expulſam vidit omnibus Regni finibus, proſcriptos Socios, erectam nomini noſtro feralem pyramidem, perenne, vt ſperauerat, monumentum.

Hæreſis Societati malorum cauſſa in Galliâ.

In Galliâ igitur de nobis tunc triumphaſſe ſe credidit hæreſis; &, ſi verum fatemur, nuſquam alibi tantum eſt auſa. Illi acceptum ferimus quidquid in Galliâ paſſi ſumus. quis præter illam maleuolorum in nos odia fouit? quis inuidiæ flammas excitauit vehementiùs? eadem illa antitæ Fidei, eadem patriæ communis Erinnys fuit, eadem omnium Societati malorum cauſſa. per ſuos illa mendaciorum Miniſtros ſapientiſſimam partem Vniuerſitatis, grauiſſimum Senatum Regium induxit in fraudem. hinc à paucis Sorbonicis publico decreto damnata Societas, à maleuolis de Regio Senatu eiecta inſuper atque proſcripta eſt. Atque hæc illa ſunt poſita æternitati de nobis trophæa, quæ tam libenter commemorare ſolent inimici nominis noſtri, quæ iactare in circulis, quæ famoſis libellis toto orbe decantare. Enimuerò poſita æternitati. Numquam enim vt excidant poſterorum memoriâ, nobis cura eſt: ne vereantur ſilentio intermori ne ſinamus, nihil narrabimus (frendeat hæreſis) nomini noſtro glorioſum magis.

Sæcularis eſt hic annus ex quo primùm Pariſios ab Ignatio miſſi Socij; primum illud Collegiorum rudimentum fuit. quot agitatum calumniis! eò parciùs tamen, quò intra ſua ſepta ſe continebant modeſtiùs, priuatis adhuc ferè ſtudiorum exercitationibus intenti. Decennio pòſt fundandi Pariſiis Collegij fit poteſtas à Rege Henrico II. ſed agi ad perpetuitatem nihil poterat, niſi ab Regio Senatu Societas Galliæ Regno palàm reciperetur. Id ne fieret, nullum non lapidem æmuli mouere. Igitur à Senatu ad Epiſcopum, atque Doctores Sorbonicos, reiecta eſt cauſſa: à quibus ſcilicet admittendam numquam ſciebant. Epiſcopus enim ſine diſſimulatione aduerſabatur; Doctores quid ſentirent, paulò pòſt prodidêre. Profectum igitur tum quidem nihil, niſi ad patientiæ lucra: cauſſa in deterius prouoluta ſemper, quoad tandem præcipitata eſt. vertente enim anno, poſt minaces paſſim auditas in Societatem voces, quaſi fragores qui futuram tempeſtatem præſignarent; ecce tibi tamquam ex tetrâ nube fulmen erumpit, decretum illud aliquot Sorbonicorum:

Damnatur Societas ab aliquot Sorbonicis anno 1555.

rum: Sorbonæ enim id adscribendum numquam censuere maiores nostri. Ab Apostolicâ Sede dudum confirmata Societas, tot gratiis, tot immunitatibus donata, tot Regnis Prouinciisque iam recepta, per Europam Indiamque feliciter diffusa (quis credat?) damnatur à viris tantâ sapientiæ opinione, *tamquam in negotio Fidei periculosa, pacis Ecclesiæ perturbatiua, Monasticæ Religionis euersiua, & magis in destructionem quàm ædificationem.*

Thuan. l. 37. Hist. Societ. p. 1. lib. 15. num. 45.

Dici non potest quantam rebus nostris cladem id decretum minaretur. Iam liberè, iustâ freti auctoritate, inuehebantur in Societatem concionatores de suggestis, in cathedris ludimagistri, populus in circulis, Senatus in conuentibus, seruitia scyphos inter & lances. Proximum videbatur, vt flagris cæsi (quod rumor ferebat) pulsique toto Regno facesserent Socij. & confecta res erat, si perinde credulum Henricum Secundum maleuolorum criminationes inuenissent. Is nobis tum fuit, quod Diuus olim Ludouicus oppugnatis eâ tempestate Diuorum Dominici ac Franciſci Familiis: professus non semel, sibi & Cardinali Lotharingio pænè solis relictum Societatis patrocinium, idque deserturos numquam. Ea spes Societatem in Galliâ nutantem alioqui, & pænè conuulsam, retinuit fouitque. Poterat quidem huiusce decreti abrogatio vrgeri apud Pontificem, cuius in eo quoque agebatur auctoritas. maluit Ignatius suâ sponte concidere, quàm deiici cum fragore. Ita contigit: cùm strepitum initio latè ingentem fecisset, elanguit sensim euanuitque. ipsos dein auctores facti pœnituit. irasci meritò potuere, quòd falsâ delatione ita sibi permisere illudi. Certè quadragesimo pòst anno, cùm de eiiciendâ Societate actum est (vt infrà referemus) Facultas Theologica pronuntiauit, retinendam in Galliâ. tantum aberat, vt prioris sententiæ meminisse vellet, quâ vt noxiam damnauerat.

Post multas difficultates,

Mansit igitur tum quidem in Galliâ Societas: sed quantâ cum patientiæ materiâ! an non flentes mittebant semina secturæ messis? Exspectandum fuit, dum primus ille tempestatis se frangeret impetus. Mox aperiente se quasi sereno, tranquillitas paulatim rediit. Ergo (quod è re Catholicæ Religionis, ac Societatis in primis) agi denuò cœptum, vt penitus in omnem Galliam aditum Societati Rex aperiret. Tertias iam litteras eam in rem dederat Franciscus, qui Henrico patri succesſerat: eam à se admissam contestans, mandansque Senatui Parisiensi, vt illam ipse quoque suo ritè Concilio amplecteretur. Tot Regis iussa frustrata sunt. Decretum Sorbonicum in primis obtendebatur. Quartis litteris imperat Rex, sine cunctatione obsequantur, conficiantque negotium. Moram iterum inuenêre. Ad Eustachium Bellaium Parisiensem Episcopum, quem Societati haud dissimulanter infensum norant, cognitionem caussæ deferunt, ac Pontificia diplomata mandant exhiberi. Quæ ille in potestate vt habuit, quasi hostilia signa ostentans, ad ea Parochorum concilium vocat, & multum questus sua atque illorum iura per hæc imminui, postquam omnium animos concitauit, scripto consignat sententiam: Galliæ Regno Societas ista ne recipiatur. Id vbi Franciscus intellexit, obiecta sibi iussit ostendi, & quintum omniumque acerrimum Senatui mandatum edidit: Quidquid olim nupérve à quouis

Thuanus Hist. lib. 37.

Hist. Societ. p. 1. l. 5. num. 191.

quouis contrà obiectum esset, Societatem in Regnum Galliæ omnino reciperet, nullâ habitâ ratione aut veteris decreti Theologorum Parisiensium, aut intercessionis Episcopi iam aduersantis. Has spes intempestiua optimi Principis mors abrupit. An poterat studiosius caussa nostra suscipi? Toties citra contumaciam qui reiectam miratur, is sciat, nonnullos è Senatoribus occultè hæreticos, languentium aut inuidorum studia facilè suas traxisse in partes. & erant eiusmodi tempora, vt, ne exasperarentur animi, pro potestate agendum Regi non videretur.

recipitur in Galliam à Conuentu Possiacensi. Thuan. Hist. lib. 37.

Successerat Regi Francisco Carolus frater. nouis animis vrgetur negotium, nouisque Principum commendatitiis litteris, vt Franciſci Regis voluntatem ratam vellet Senatus. Nihilo plus obtinetur. Piget persequi quot iterum obiectæ sint moræ. Omnia à se vt semel amoliuntur, ad Conuentum Possiacensem, qui Religionis caussâ breuî erat indicendus, Societatis quoque caussam reiiciunt. Verùm hîc suâ ipsi spe falsi sunt. Recepta tandem Societas est, Cardinalis Lotharingij in primis, deinde Turnonij, Armeniaci, Guisij, Borbonij item Cardinalium, aliorumque Regni Procerum operâ; eo die (quod memorate iuuat) quo Parisios peruenit Lainius, id temporis Præpositus Generalis: cuius sanè aduentus Societati in Galliâ non glorioſus magis ad famam, quàm ad fructum vtilis, tum illam quasi stabiliisse, & suâ quodammodò manu eo in Regno firmasse videri potest.

Hist. Societ. p. 2. lib. 5. num. 198.

Recepti iam erant, augebanturque feliciter nouis quotidie Collegiorum incrementis; sed diu quietis esse non licuit. Parisiis in primis felix noui gymnasij progressus (cui inter alios magnam celebritatem conciliabat Ioannes Maldonatus) vrebat æmulos: ignem istum inuidiosè clamabant quantocyùs opprimendum. Concitatur in nos Academia, leuibus primùm dimicatiunculis, & quasi intra domesticos parietes, sed quæ mox foras totâ velut acie prodierunt. Academiæ Rector (è Medicorum cuneo hic erat, quorum tunc præcipui vitio temporum religione dubiâ, & ab Hugonottis non alieni) seuerè interdicit, vltrà ne doceant. Rogatus auctoritatem suam Senatus interponit, iubetque doceri de more. Habetur interim in Academiâ conuentus. quæritur de adsciscendo Societatis Collegio. Dictisque sententiis, agente præsertim Medicorum cœtu, Societas ab Academiâ præcisè excluditur. Perstitere nihilominùs Patres in incepto docendi, non minore cum approbatione publicâ. quod nouarum inde turbarum molem consequentibus annis exciuit. Tamquam pro aris & focis Academici pugnauere. Si Francisco Montano credimus, nulla vmquam caussa tantâ contentione agitata in Senatu, nulla maioribus librata momentis est. decem ordinum ac statuum nomine, decem insurrexisse Aduocatos scribit. Vehemens atque acerbus ante alios Academiæ Patronus fuit Stephanus Paschasius, exercitatæ in calumniando impudentiæ. Quid non conuitiorum euomuit os illud impudens in sectam, vt aiebat, ambitiosam, & fucatæ religionis plenam? Ausus & Ignatium, nouo impietatis commento, cum Martino Luthero comparare: quasi ambo, diuersâ tamen viâ, eôdem tenderent conspiratentque; vt videlicet, labefactatâ Magistratuum auctoritate legitimâ, disciplinam Ecclesiasticam eneruarent, & diuina atque humana iura con-

Lis Societati intenditur ab Academiâ. Hist. Societ. p. 2. lib. 8. n. 90. 91.

In Apolog. c. 22.

Thuan. Hist. lib. 37.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confunderent omnia. Nec impigrè minùs cauſſam noſtram egit Petrus Verſorius magni nominis Patronus, multùm laudatâ Societatis origine, eiusque auctore, & acri in Paſchaſium oratione. Dein Baptiſta Menilius, Cognitoris Regij partes ſuſtinens, increpitâ initio Patronorum vtrimque acerbitate, in nouos Ordines multa præfatus, tandem contra Societatem perorauit: auſus & à Senatu petere, videret, in quam rem Claromontani Epiſcopi legatum conuerti poſſet, vt memoria teſtatoris alio genere conſeruaretur. Verùm cauſsâ biduum integrum agitatâ, Senatus de negotio ampliùs deliberandum cenſuit, conceſsâ interim Societati libertate publicè ludum aperiendi, erudiendæque iuuentutis. Nonis Aprilibus id decretum anni ſexageſimi quinti ſupra milleſimum quingenteſimum.

Turbæ in Galliâ ab Hugonottis.

Inualeſcebat interim, diſtractis in partes Galliæ populis, inſolentior hæreſis. Turbæ vbique & ſeditiones. Iam Apamiis communiter cum Religioſis omnibus; iam Tumone nominatim eiecta Societas erat ab Hugonottis, vi atque armis omnia occupantibus. Imminebat vniuerſæ Galliæ tempeſtas immanis, gliſcebatque Religionis ſpecie ciuile bellum, quod multis deinde annis nec extingui ſatis nec ſopiri potuit. Hoc tam miſerando Reipubl. ſtatu, quæ mala periculaque ſubierint Socij, quis deſcribat? Hæretici ſua ipſorum ſcelera iis affingebant. hos nimirum volebant credi turbarum omnium incentores; hos perturbatores Gallicani Regni; hoſtes publicæ ſalutis, & incolumitatis Regiæ; emiſſarios Romani Pontificis, cuius vnius auctoritatem perniciosâ ſuâ extollerent doctrinâ; iuuentutis mores corrumperent, ſubditos in Reges armarent; quorum vitæ iam inde ab iſtorum commoratione in Francîâ numquam eſſet cautum ſatis. Et duo quædam eodem tempore euenêre, vnde, ventilatis è Theologiâ quæſtionibus, ingentem criminationum materiam aduerſarij congeſſerunt aduerſus doctrinam Societatis: nefaria ſcilicet Henrici Tertij cædes; & ſucceſſio Henrici Quarti, tum quidem à Catholicâ communione alieni: quem, niſi Romana maiorum ſacra amplecteretur, Orthodoxorum nemo Regem agnoſceret.

Obtentu inſtaurandæ litis agitur de Societate eiiciendâ. Scip. Dupleix. Thuan. Hiſt. lib. 112.

Hæc magnis toto Regno motibus dum feruent, in inuidiam vbique vocatur Societas. itaque de illâ exturbandâ iterum agitari cœptum anno M.D.XCIV. Verùm id ne ex profeſſo agi videretur, litis obtentu quæ Academiæ iam olim cum Societate fuerat, fraudem placuit diſſimulare. Renouatur igitur lis illa acri contentione, per triginta iam annos intermiſſa. Decimo tertio Kalendas Maias fertur inter Academicos rogatio, vt litis tot annos comperendinatæ iudicium tandem vrgeatur. Acta cauſſa Nonis Quintilibus. Pro Academiâ verba fecit Antonius Arnaldus, de Caluini ſectâ, calumniator vehemens, infenſus noſtro nomini ſiquis alius; infamem in nos habuit Catilinariam, eiiciendos, exterminandos eſſe toto Regno Ieſuitas. non iam de Academiæ tantùm, ſed omnium publicâ ſalute agi. Veniſſe tempus ſerius omnino quàm dignum Francico nomine fuit; ſed tamen ita maturum, vt differri iam hora non poſſit. Igitur intra dies quindecim à decreti denuntiatione ad ſingulas ſcholas factâ, excedere teneantur; ni faciant, tempore elapſo quicumque ex iis reperiretur, nullo iuris ordine requiſito, ſtatim tamquam læſæ

læſæ Maieſtatis & parricidij contra Regem tentati reus damnetur. Hæc aliaque multò atrociora vt in nos decernerentur, quaſi ſententiam ipſe pronuntiaret, impotenter impudenterque deblaterauit Arnaldus. Interuenerant & liti Curiones: pro iis Ludouicus Dolæus triduo pòſt pari vehementiâ dixit; poſt innumera conuitia, orans ad extremum obteſtanſque Curiam, ſi quidem Francîâ non pellantur (quod Academia petit) ſaltem illis Sacramentorum adminiſtratione, omnique aliâ quæ ad Canones ſpectat, ſacrâ functione impoſterum interdicatur. Duretus Societatis Aduocatus, acri iudicio vir, breuiter admodum pro tempore, & ſingulari cum modeſtiâ ad ſingula reſpondit, abſtinens ab omni verborum acerbitate. exſtant hæ actiones vulgatæ typis. ſcriptus & dein à Barnio copioſior libellus defenſionis loco fuit. Eadem poſtmodum accuſationum capita luculentè refutauit Franciſcus Montanus. His adminiculis irriti aduerſariorum cecidere conatus, prævalente propenſo in Societatem fauore, vt cum gemitu & acerbitate ſcribit Thuanus, id agens vbicumque poteſt, vt rebus noſtris quàm maximam conciliet inuidiam. Senatuſconſultum factum eſt, quo libelli Academiæ nomine & Curionum vrbis oblati iubentur adiungi liti olim comperendinatæ ante annos triginta, tamquam eius appendices: vt vno ſcilicet eodemque iudicio de iis aliquando à Senatu pronuntiaretur. Nihil vltrà obtinuere. Hîc enimuerò infrenduere aduerſarij, qui certam victoriam iam ſpe deuoraſſe. Dum ſententiæ dicuntur, fatetur Thuanus quædam admodum liberè ab iis qui ſe numero vinci dolebant, prolata. Thuanus alter tum Curiæ Præſes, vir antiqui moris & horridæ libertatis, vt prior ait, nobis omnino offenſus (vt ex prolatâ ſententiâ patuit) peracerbè dixit ſibi videri, comperendinatâ cauſsâ, vitam Regis comperendinari. ea vox pro omine deinde celebrata eſt ob Ioannis Caſtelli factum anno proximo, quod mox referemus. Addidit præterea, ſe effetum ſenio vitæ potiùs quàm litis huiuſce finem adſpecturum. ne tamen indictâ ſententiâ moriatur, cenſere vt Ieſuitæ toto Regno expellantur. Eodem tempore Ioannes Paſſeratius Profeſſor Regius ad ſuas lectiones ex more præfationem habuit, ſed amarulentâ in Societatem dicacitate calumniiſque pleniſſimam.

Scipio Dupleix.

Hiſt. l. 112.

Thuan. ibid.

CAPVT SEPTIMVM.

Ejecta è Galliâ Societas, & reſtituta.

DVm hæc tantis Academiæ atque vrbis motibus diſceptantur, annus inſequens extremum cauſſæ noſtræ momentum attulit, atque omnino afflixit. Perficiendi aliquando, quod tam diu agitauerant, hæretici maleuolique viam inuenêre. Nec poterant potentiori telo rem aggredi, quàm tentatâ (vt calumniabantur) à nobis Regis ſalute atque vitâ, in qua omnis tum verſabatur eius Regni ſalus, è quo nos volebant exactos. Nihil hîc adferemus noſtris depromptum Annalibus, ſed è vulgatis vbique famoſis libellis, noſtriſque aduerſus huiuſce facti inuidiam Apologiis; ex ſcriptoribus item externis rerum Gallica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum Scipione Dupleix, Petro Matthæo, Andreâ Fauyn, Iac. Augusto Thuano, & aliis etiam nomini nostro infensis; vt maior veritati tum ab extraneis, tum ab ipsis hostibus, lux affulgeat. nec ideò istius exsilij historiam texere est animus (quam Annales nostri aliquando exactiùs dabunt) sed ex aliorum scriptis historicam quodammodò apologiam.

Anno M. D. XCV. vesanus ac nefarius adolescens Ioannes Castellus, incertum quibus agitatus intemperiis, Regis interficiendi consilium ceperat. Tum primùm Parisios Rex aduenichat, nondum Pontificio solutus anathemate. Immixtus turbæ comitantium Castellus, in interius vsque Regis cubiculum penetrat cultro confossurus. Sed cùm destinata exsequi parat, ictu deerrante (quòd excipiendo salutantium quorumdam Nobilium complexu se profundiùs Rex inclinasset) dentem rupit multo cum sanguine, nec penetrauit altiùs. Ex hoc facto omnium in Societatem odia exarsere: illam attentati ream parricidij, manum tantùm commodasse Castellum, vulgatum creditumque est. Quo iure, quâve iniuriâ, frustrà quæritur: non dabant tempora defensioni locum. quasi in flagranti, quod aiunt, delicto deprehensa fuisset Societas, ita in eam conclamatum est; *non seruato inris ordine* (verba Harlæi Præsidis sunt apud Thuanum) *neque partibus auditis, vt in seditione & publicâ grassatione.* Dudum antè concitata erat in nos ab hæreticis ingens inuidia; præoccupati auersique implacabiliter multorum animi; tempora Reipub. perturbatissima, populis, vt diximus, Proceribusque in partes distractis. Nunc autem noui criminis summa erat: apud Iesuitas Philosophiam audiuisse Castellum (is sextum iam mensem Iurisprudentiæ operam dabat) nec ex aliâ scilicet quàm istiusmodi scholâ exitialem hanc prodire doctrinam de Regibus mactandis. Dictum verè: *Nescis quanta rabies oriatur, vbi supra modum creuerunt odia.* Suspicacibus ingeniis id visum satis, vt atrocissimi facinoris auctor Societas haberetur. Credétne posteritas, quando in ipsis quoque aduersariorum Annalibus leget, ne in tormentis quidem nominatam vmquam Societatem sceleris consciam? Eodem tamen Senatusconsulto & Castelli & Societatis causam coniungere placuit; illum probrosâ atrocique nece, hanc exsilio damnare, vno eodemque decreto, quasi interesset nihil. Quid enim amplius superesse (ita in Senatu disputabant) aut quas vlteriores quærendas aduersus pestiferam sectam probationes? an enim verba ab accusatoribus data, cùm in caussâ Academiæ Regni salutem Regisque vitam verti nuper clamabant? quid morâ illâ artificiosè quæsitâ profectum, quàm vt cædis diu antè meditatæ consilium maturaretur? Id videlicet superiore iudicio se iam tum animo prouidisse, Thuanus gloriatus, eamdem de exturbandâ toto Regno Societate sententiam repetiit; in quam frequens Senatus iit. Decretum scribitur, vt Iesuitæ omnes, tamquam *iuuentutis corruptores, publicæ tranquillitatis perturbatores, Regis Regnique hostes*, Lutetiâ aliisque vrbibus intra triduum à die denuntiationis, toto autem Regno quindecim pòst diebus excedant. nî paruerint, tamquam in læsæ Maiestatis reos animaduertendum. bona eorum omnia arbitrio Curiæ mox in pia opera erogentur; sancitâ insuper perduellionis pœnâ in eos qui

Castellus Regem vulnerat:

Hist. l. 132.

Seneca.

Apud Thua. Histor. l. 132.

ideò proscribitur Societas è Galliâ:

qui ad scholas Societatis extra Regnum litterarum caussâ liberos miserint. Nec mora. in incertum exsilium eiecti omnes; tam subitâ procellâ, vt veluti ex Varianâ clade (audeo dicere) ne nuntius quidem tanti mali ad vicina Collegia mitteretur. Ipse Sociorum aduentus, tamquam ex ingenti naufragio miseræ tabulæ, pro nuntio erat. Neque hîc quies. Nouis iterùm edictis, mandato Senatus Regij, vlteriùs toto Regno sedibus omnibus exturbantur. Quà ius potestatemque extendit Tolosanus Senatus, parêre vetuit, retinuitque Societatem, nihil veritus aut hæreticorum potentiam, aut æmulorum furorem. Complanatur interim Parisiis reduciturque in aream Castelli domus, è quâ percussor prodierat, columna erigitur eximio opere. inscribitur Senatusconsultum, non tam in exsecrationem nominis Castelli, quàm Iesuitarum scilicet; de quorum exsilio perpetuum volebant apud posteros exstare monumentum.

Petr. Matth. in Henrico IV. l. 1.

erigitur pyramis.

Scipio Dupleix in Henrico IV.

Hæc illius temporis fœda procella, hoc illud toties decantatum Gallicanum exsilium. quod qui nobis obiiciunt augentque criminosè, velim restitutionis seriem apud eosdem Auctores legant: delebunt ex animo facilè omnem istiusce criminis suspicionem. Experitam denuò fuisse Societatem proborum omnium voto, factamque per absentiam chariorem Petrus Matthæus scribit; reuocatam eam, tamquam perditissimis hisce temporibus vtilem Franciæ ac necessariam, ob præstantem eruditionem morumque probitatem, asserit Fauyn; ab Regni Proceribus certatim pro eâ actum Scipio testatur, & Thuanus ipse. Nec Societas caussæ suæ defuit, aut supplicandi diligentiam intermisit. donec tandem Metis apud Regem de eius restitutione fortissimè actum est, captatâ sanctioris Hebdomadæ peropportunâ occasione, quam actionum esse animam nonnemo dixit: neque tantum consilio industriâque perfici, quantum temporibus negotia si attemperes; nihilque tentes omnino, nisi cùm aptè potes & tempestiuè tentare. Erat illic Paschalia festa celebraturus Henricus. Ignatius Armandus igitur Mussiponto profectus, cum tribus Sociis. Cùm pro more sanctioris Hebdomadæ Rex ac Regina in lauandis pauperum pedibus solenni cæremoniâ defungerentur, Sacro interfuere. à meridie ad Regem introducti perbenevolè excipiuntur. Hîc Ignatius cum Sociis in genua procumbens, mox surgere iussus est: &, quod mirere, quamuis prolixas orationes non ferret Henricus, Ignatium tamen Armandum non minùs patienter quàm attentè audiuit de totâ caussâ modestissimè differentem, vrgentemque potenter Societatis restitutionem. Exstat eius oratio sanè perelegans apud Scipionem Dupleix linguâ vernaculâ, vt habita est, quam Latinam Thuanus in historiâ fecit. Finierat Ignatius; bono omnes animo esse iussit Rex, addens, Lutetiam cùm aduenerit, effecturum se, vt sibi negotium hoc curæ esse intelligerent. placere interim ad suum Lutetiam aduentum Ignatius Armandus cum Petro Cottono præstò essent. Ex eo die pro indubitato habitus est nostrorum reditus. Eiusdem anni Septembri mense expeditur Rotomagi Regium diploma. id sigillo magno firmatum vbi in Senatum allatum est, conturbauit scilicet animos eorum qui nomini nostro semper fuerant infesti: itaque promulgationi intercedere

In Historiâ Nauarræ l. 18.

Agitur de restitutione Societatis:

Thuanus l. 129.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thuanus l. 132.

cedere decernunt. Id Regi magnopere displicuisse ferunt: quare ipse cum Reginâ & magnâ Procerum coronâ in Senatum venit pridie Natalitiorum. Hîc Harlæus primarius Præses benè longam & vehementem in nos orationem habuit. Epitome erat conuitiorum omnium criminumque quæ Paschasius aliquando atque Arnaldus in nos declamauerant. Grauiter vehementerque vrgebat, vt Senatusconsultum, quo toto Regno exsulare iussa erat Societas, Rex adhuc ratum habere vellet, neque de restituendis tam noxiis hominibus vllam admittere cogitationem. id obnixè rogare Senatores, adductos solo eius vitæ atque incolumitatis amore. Reginam Proceresque nobis amicos non mediocriter

Petr. Matth. Dupleix, Thuanus.

Hist. l. 132.

solicitos habuit ea oratio, quam apud Thuanum aliosque integram inuenies.

Rex ipse in Senatu pro eâ perorat.

Verùm Rex, sublatis primùm in cælum oculis, ac sereno vultu, quasi caussæ nostræ patronum ageret, neruosam contrà, iudicioque plenam orationem exorsus est. Nulla profectò vmquam instituta actio nomini nostro honorifica magis, nulla theatro celebriori, nulla maiore patrono. Quid ni beneuolorum omnium plausu exciperetur, frendente nequidquam inuidiâ? excepta est vulgataque quamprimùm vario idiomate. Eam vt apud Petrum Matthæum & Scipionem Dupleix reperi, quoniam pulcherrima est vulgatarum sæpè calumniarum Apologia, hîc attexam.

Regis Oratio.

Petr. Matth. in Henrico IV. l. 3. Scip. Dupleix in Henrico IV. Mercur. Franc. To. 2. ad annum 1611. Gretser. in Lixiuio.

Actis primùm gratiis amplissimo Ordini de eâ quam præ se ferebat curâ ac solicitudine de Regis Regnique incolumitate, dixit: Omnes ab Harlæo allatas rationes, quæ Senatui tam graues tantique momenti esse viderentur, dudum sibi venisse in mentem, aliasque multò plures, quas ipsi non peruidissent. Rem igitur maturè apud se perpensam, & non dies ac menses tantùm, sed annos integros, octo iam aut ferè nouem, in eam cogitationem impendisse. Præteritarum rerum euentibus vsuque tam vario satis edoctum se, quid de futuris prudenter statuere debeat; neque experientiâ rerum aut solertiâ se vinci à quoquam. Quare omnino decreuisse Societatem reuocare ab exsilio, suisque in Franciâ restituere domiciliis. Tum singula breuiter refutare aggressus, subiecit: In conuentu Possiacensi non Iesuitarum ambitionem arrogantiamque fuisse cognitam (quod obiectum erat) sed virtutem atque præstantiam. nec videre se quâ ratione ambitiosos appellent, qui honores etiam dignitatesque in Ecclesiâ ex singulari voto recusant.

Quòd Ecclesiastici iis infensi sint atque aduersentur; iam ab omni æuo ignorantiæ bellum fuisse cum scientiâ. Et verò deprehendisse se, ex quo tempore agere cœperit de iis reuocandis, duo hominum genera maximè obstitisse: hæreticos, & deprauatæ vitæ Ecclesiasticos; atque illud esse quod iis æstimationem auxerit.

Damnatos esse à Sorbonâ; sed tunc, cùm necdum essent cogniti. Vniuersitatem verò meritò dolere posse de eorum absentiâ, per quam factum sit vt vacua ipsa manserit atque deserta; neque destiterint interim adolescentes, nihil remorantibus Senatorum edictis, extra Regni fines litterarum caussâ ad Iesuitas accurrere.

Quòd meliora sibi seligant ingenia; illud esse propter quod Iesuitas tanto

tanto haberet in pretio. se quoque in conscribendis militibus fieri velle delectum optimorum: optareque ex animo, nequis inter Senatores adlegeretur, nisi optimus quisque, & isto honore graduque dignissimus; vt sola vbique virtus dignitatis nota sit atque discrimen.

Quod dictum erat in Franciam intrasse vt potuerunt, publicâ auctoritate non admissos; sic ante eos, alios etiam sacros Ordines feciss; imò & se in Regnum Franciæ intrasse vt potuit. Illud fatendum esse, patienti longanimitate, probâque vitâ Iesuitas omnia perducere ad felicem exitum. Eâ porrò curâ, quam habent, nequid immutetur in eorum Instituto, multo eos tempore conseruandos quàm integerrimos florentissimosque.

Quod de perniciosâ doctrinâ obiicitur, prorsus nihil se credere. ne vnum quidem à se inuentum ex omni numero tot Collegiorum, imò ne ex dimissis quidem à Societate inuentum hactenus vnum, qui diceret, docere Iesuitas licere Regibus afferre manus. Barrerium cædis consilia agitantem apud neminem de Societate fuisse confessum; imò verò constare, illi dictum à Iesuitâ, non sine piaculo æternæ damnationis eam suscipi posse voluntatem. Esto sanè: accusasset eos Castellus attentati reos parricidij (quod tamen non fecit, neque in tormentis omnibus vel minimum indicium dedit) esto, inquiebat, accusasset; imò & de Societate aliquis eam inflixisset plagam, cuius aiebat se deinceps numquam meminisse velle, omnemque in perpetuum ex animo deluisse memoriam; ac præpotentem Dei manum (cui sua vita & salus cordi sit) eo facto manifestè agnouisse; esto de Societate vnus aliquis eam plagam inflixisset; an ideò vnius crimen furoremque, culpam esse ceterorum? an fugandos eiiciendosque Apostolos omnes propter vnum Iudam?

Pontifici Maximo quòd præ Religiosis aliis arctiùs sint obligati; non nisi de procurandâ ab iis Gentium conuersione id intelligi: seque existimare tam eos iuramento fidelitatis, quod exacturus esset, obstringendos sibi, quàm Pontifici sint obedientiæ voto. Illud interim cautè dissimulare Senatores, nec dicere, quòd Romæ improbetur non tribuisse Bellarminum in scriptis suis tantum potestatis auctoritatisque Romano Pontifici in res politicas, quantum alij vulgò solent Auctores.

Quòd de Ligâ fuerint, exprobrandum non esse: fuisse hanc iniuriam temporum: errasse cum aliis quàm plurimis specie recti deceptos. Imò se credere minori eos malitiâ peccasse, quàm ceteros; sibique se certò promittere, eâdem illâ recti conscientiâ, coniunctâ cum fauore & gratiâ, quam iis facere cogitaret, plus eos sibi deuinciendos, & impensiùs Regiæ Maiestatis, quàm Ligæ obsequiis deinceps fore addictos.

Ad illud quod dicebatur, Regem Hispaniæ illis vti; respondit, se non minùs iis vti velle; neque deteriori conditione oportere Franciam quàm Hispaniam esse. Cùm omnes passim eos vtiles orbi iudicent, se præterea Regno Prouinciisque suis eos iudicare necessarios; & si hactenus tacitâ quasi permissione aut conniuentiâ in Franciâ fuerint, velle se iam vt publico sint Senatusconsulto. Huius facti gloriam sibi à Deo reseruatam. Cùm in Regno atque ditione suâ nati sint, non esse cur subditos velit habere suspectos. Quòd si timor est, ne Regis arcana cum hostibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtibus Regni communicent, non ſe plus iis communicaturum, quàm ipſe eos ſcire velit. Permitterent denique prudentiæ Regiæ totum iſtud negotium: magis ardua difficiliaque tractaſſe ſe, & expediiſſe feliciter, ac proinde tantùm laborarent de Regis imperio exſequendo.

Hæc cùm diceret Rex, forti militarique eloquentiâ, omnium ſtupor atque admiratio fuit; non tantùm quòd capita omnia ab Harlæo allata tam recenſeret refelleretque accuratè; verùm multò magis, quòd ita palàm oſtenderet, quantâ benevolentiâ complecteretur hanc Familiam tot vbique odiis exagitatam. Quę omnia in Senatu acta die Decembris XXIV. quantum, putamus, dolorem inuſſere aduerſariis? adhuc tamen toto triduo moras traxere. in eo laborabant, vt, repetitâ clauſularum exoletarum memoriâ, ſi quâ ratione poſſent, beneficium Regis irritum redderent.

Thuanus l. 132. Petr. Matth. in Henrico IV. l. 3.

Id vbi inaudiit Rex, commotior ad ſe vocatos ſtomachosè increpuit; atque è veſtigio ad Tribunal pergere, neque inde priùs quàm confecto negotio exire compulit; addito in ſcriptis decretorio mandato, vt ſine morâ, & ſine appoſitâ vllâ conditione, decreti ſui promulgatio quamprimùm fieret. expenſa examinataque à ſe omnia; mandare, iubere, vt Societas ſuis in Galliâ ſedibus reſtituatur publicâ Senatus auctoritate. Tam expreſſæ Regis voluntati nihil ampliùs retractari ſunt auſi. Regium igitur diploma in acta Curiæ ſolenni formulâ relatum. Et quod neque Franciſcus, neque Carolus, neque Henricus Tertius obtinere vmquam potuerant, vnus Henricus Quartus perfecit, vt Galliæ Regno publico Senatuſconſulto reciperetur Societas. Vno impetratum exſilio cenſeri poteſt, quod obtineri non potuerat ſexaginta annorum commoratione. Hiſce litteris II. Ianuarij milleſimo ſexcenteſimo quarto expeditis, omnia ad reditum parari cœpta. Mox & deiecta pyramis, infame monumentum. Nec fuit parui moliminis res. Surgebat pyramis inter quatuor virginum effigies ab excellentibus ſculptas artificibus, prælta baſi. Solam ex eâ tolli tabulam, in quâ Senatuſconſultum erat aduerſus Societatem, ſatis eſſe, reſtitutâ iam Societate, aduerſarij clamabant: at benignitas Regis totum monumentum funditus voluit aboleri, ne qua palàm exſtaret memoria decreti contra Societatem facti. Maluiſſent æmuli noctu id fieri. Petrum Cottonum interceſſiſſe Scipio & Thuanus ſcribunt, fidenterque pronuntiaſſe, *Henricum Quartum lucis, non tenebrarum, eſſe Regem.* Maio igitur menſe, per otium, in mediâ luce, deſtructa pyramis inſigni eorum dolore, quorum in nos machinæ omnes atque conatus cum hac pyramide ruebant. Vicit igitur omnia improborum odia, abundeque penſauit conſtans Regis benevolentia. Vetera reſtituiſſe domicilia parum erat; noua addidit fundauitque præcipuis in vrbibus: Flexiæ in primis, altrice ſuâ in domo, quam in Collegium noſtrum conuertit: ædes à fundamentis nouas adiecit ingenti mole, pulcherrimâque inſtruxit Academiâ. Quid alia quærimus benevolentiæ argumenta? fontem amoris cor ſuum teſtamento legauit, & Flexiano in templo noſtro ſepeliri voluit. diceres nobiliſſimâ ſui parte perpetuò apud nos habitare velle. His adde apertum Societati aditum in Bearniam, auitam ditionem, reducendis ad Eccleſiam hæreticis, adiice illius operâ ſumptibuſque fixam nobis Conſtantinopoli ſedem. præter-

Recipitur tandem Societas à Senatu.

Deiicitur pyramis.

Thuan. ſuprà.

Maiora ab exſilio Societatis incrementa.

Scipio Dupleix

Thuanus l. 132.

Thuanus.

And. Fauyn. Hiſt. Nauarræ l. 18.

prætereà Gallicano in Regno ita auctum Collegiorum numerum, vt tribus antè Prouinciis aliæ iam duæ ſint additæ. Numquid meritò dices penſatum ingenti fenore exſilium? è quibuſdam eiectam vrbibus Societatem, vt induceretur in plures? aliquamdiu abfuiſſe, vt maiori deſiderio expeteretur?

CAPVT OCTAVVM.

In Germaniâ iiſdem turbis agitata Societas, quibus Religio Catholica. E Tranſiluaniâ triplex proſcriptio.

VNam Gallia proſcriptionem, plures Germania numerat, & quaſi per aceruos. Rem à fonte ſi arceſſimus, vna in Galliis Caluini hæreſis erat: in Germaniâ Arianorum reliquiæ, Lutheri incunabula & propriæ ſedes, à Caluino ſubmiſſæ coloniæ; Berengarij, Wiclefi, Huſſij fœda progenies, ſectarum omnium colluuies atque ſentina. Et non ferociùs inſurgerent omnes illæ peſtes in ſpargentem ſe latè toto Septemtrione Societatem, quam ſuis norant conatibus maximè aduerſari? Centiceps Hydra, & ſecum ipſa diſcors, in Societate oppugnandâ opprimendâque, capita iunxit & vires. Quid minores libeat turbas perſequi? grauiora exſilia in promptu ſunt. Plurium Regnorum ſedes, totasque ſæpiùs Prouincias perdidimus; è Tranſiluaniâ primùm, deinde Bohemiâ, mox Hungariâ, Morauiâ, Sileſiâ exacti; non exiguis interim iactati motibus in reliquâ Germanicâ ditione.

Hæreſis multiplex ad Septẽtrionem turbarum cauſſa.

Nulla dedit regio documentum certius, quantopere Religionis ac Societatis coniuncta ſit cauſſa. Vbicumque Principes Magiſtratusque Catholici ad clauum ſedêre, floruit Religio, floruit Eccleſia, floruêre Regna: vnaque cum illis Societas noſtra floruit doctrinæ laude, nobilium inſtitutione, populi obſeruantiâ, Principum gratiâ, innocentiæ exiſtimatione. At vbi Rempublicam inuasêre Lutheri, Caluini, veterumque ex Orco ſectarum alumni, mox concitati ſunt ad arma populi, turbata Regnorum quies, violata Religionis libertas, & ante omnia exſulare iuſſa Societas.

Prima curarum Ignatio Germania fuit. E primis nouem Sociis (quemadmodum Libro ſecundo meminimus) vnum Galliæ Paſchaſium Broëtum cùm dediſſet, vnum Luſitaniæ Simonem Rodericium, Indiæ extremoque Orienti Franciſcum Xauerium, cælo Ioannem Codurium; quinque reliquos impendit Germaniæ, & clariſſimos viros, Fabrum, Lainium, Salmeronem, Iaium, Bobadillam; & primis Patribus nec virtute nec induſtriâ inferiorem Petrum Caniſium, qui ceteris Germaniæ Apoſtoli titulum nomenque præripuit. Ac ne priuatim ipſe nihil conferret Ignatius, Collegium in Vrbe Germanicum excitauit. Quid, quòd ab extremâ Indiâ Franciſcum Xauerium reuocare parabat, vt Septemtrioni ferret opem? Quantam putamus prudentiſſimo Parenti oſtenſam diuinitus è Germaniâ meſſem? ſed non niſi poſt inſignes ærumnas laboresque metendam.

Cura Ignatij de Germaniâ.

Primus de Societate in Germaniam Faber intulit pedem anno abhinc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hinc centesimo: Iaius dein & Bobadilla secuti. Curas intendere, operasque multiplicare cogebat extremo in discrimine posita tot populorum salus. Exstrui paulatim cœpta Collegia, arces & propugnacula aduersus impietatem: Bauarorum primùm, dein Austriacorum fauore Principum; sed maiore exinde odio hæreticorum, non ferentium sui cursum Euangelij, vt dicebant, Iesuitarum obiectu retardari. Ergo illi de opprimendâ Societate inire consilia, excludere parandis sedibus, exturbare iam partis. Quis vnius sæculi memoret certamina? Probra, conuitia, contumeliæ, prima & ferè popularia arma fuêre: eò assumpta liberiùs, quò è templis atque suggestu ab impiis Ministris furiosiùs submini strata. Tum sparsi in vulgus infames libelli; super alios alij, sine numero, sine pudore aut verecundiâ. mendaciorum impunitatem promittebat necdum satis nota Societas: credita passim satellitum Satanæ, atque adeò cacodæmonum, esse cœtus, procul exterminandus à ceterorum vsu conuictuque mortalium, & tollendus è medio. Nec vllis aut Magistratuum placitis, aut Principum decretis, satis ea frenari licentia potuit. Quid enim vererentur, qui palàm armorum vi atque terrore extorquere audebant Religionis libertatem, id est, impunitatem scelerum? Hinc illa Germaniæ fœda incubuit bellorum tempestas. in se ipsi ciuilibus armis versi sunt; eò pertinaciùs, quò sanctiùs se furere credebant obtentu Religionis. Iisdem ergo procellis & auita maiorum Fides, & nostra in Germaniâ Societas iactata est; vexata, fugata, expulsa: reducta denuò, suasque restituta in sedes, prout varias in partes se dabat victoria. Eadem belli alea Religionis simul & Societatis alea fuit. An non id abundè doceat vnius Gustaui Suecorum Regis nuperrimus furor? quàm ille latè (vt publica præteream) nostris quoque in rebus stragem dedit? quanta Collegiorum insecuta vastitas? quæ spoliatio direptioque? quæ Sociorum ærumnæ, diuexationes, proscriptiones, exsilia? longiori narratione aliquando describenda, ad detestationem Suecicæ hæreticæque crudelitatis.

sed illic hæreticis exosa Societas.

Hist. Societ. part. 2. l. 7. num. 54.

Sed hæc communis quædam temporum atque bellorum iniuria fuit. singularia nobis, nostrisque rebus magis propria, quædam persequemur: nec ea longo hinc disiuncta temporum interuallo, aut vetustis annalibus eruta. hoc ipso sæculo pleraque, & ante oculos propemodum nostros gesta referemus. apparebit, opinor, Societatis causa cum Religione Regnique felicitate semper coniuncta. Lubet à Transiluaniâ exordiri.

Ex Annuis 1588. & Ioan. Argent. Apolog. cap. 13.

Stephanus Bathoreus ad Regni Polonici assumptus gubernacula, successorem in Principatu Transiluaniæ reliquerat Christophorum germanum fratrem. Is nostri amantissimus, inchoatum à Stephano de aduocandâ Societate consilium perducit ad exitum. It in eam regionem Societas, confirmatur Comitiis publicis; fundatur Collegium & Academia Claudiopoli. Secum Albæ commorari Christophorus iubet è nostris Sacerdotes aliquot, quibus magistris Principis filij (Sigismundo nomen erat) pueritia adolesceret. quod etiam non ita multò pòst moriens, supremis mandatis, admodum Proceribus commendarat. Vrebant hæc interim hæreticos, Caluinistas in primis atque Arianos: commouere se tamen non sunt ausi, quamdiu Stephanus patruus Poloniæ Rex orbi concessus. metu premebant iram, fingebantque ad illius se nutum simulatione obsequij. vbi defecit is quem metuebant, nec satis roboris adolescentulo Principi ad resistendum, malè dissimulatum odium aperiunt. Conuitia primùm & probrosa dicta in Magistros Principis: mox in conuentibus passim de nobis exterminandis multa dissertatio.

Iam è pueritiâ Sigismundus excesserat, aderatque dies capiendi de more Principatus solennia. in hoc Procerum conuentu Nobilitas Transiluana, Arij & Caluini impietatis æmula, à duobus, vt fama est, tribúsve dominandi cupidis impulsa, petit à Principe Iesuitas eiiciat, idololatriæ olim explosæ restitutores, Hispanicæ Inquisitionis propagatores, buccinatores Romani Pontificis, iuuentutis corruptores. hæc tum crimina spargebantur. Oblata & à nostris defensio. rogabant ab hisce Comitiis, quæ erant particularia loci vnius, ad publica rem differri, vt pleniùs cognosceretur. Sed irrito conatu. perstat Nobilitas, instigantibus Arianis; quæ & ad illud vsque tempus tributum soluturam præfractè negat. Nec aliter fecit ac dixit, pessimo exemplo.

Urgent hæretici vt Iesuitæ eiiciantur è Transiluaniâ:

Accelerantur igitur Comitia, ne interuentu Andreæ Bathorei Cardinalis, qui propediem adfuturus dicebatur, disturbarentur omnia; ingerentibus passim aduersariis tundendum ferrum dum candet: hostem impulsum prosternendum: valescere impetu audaciâque consilia, morâ euanescere: occupandum esse tempus quo Regnum collocetur in tuto, exturbatâ Papisticâ disciplinâ. Quid enim, inquiebant, aliud agunt Iesuitæ, nisi vt Romano Pontifici obtemperemus? hósne semper timebimus per secreta colloquia cum Principe, per liberos nostros domi, per argutos sermones in publico? quin, eiectis semel istis speculatoribus, occasioni intentis, liberamus prouinciam periculo, iuuentutem insidiis, omnes metu? Hæc illi in Comitiis. ad quæ & nostri veniendum sibi rati, ne causæ suæ deesse viderentur; in consessu Senatorum primò, deinde in templo, quò conuenerat Nobilitas, auditi sunt. Oblatus etiam à Catholicis libellus supplex, obtendentibus æquam omnibus Religionis libertatem; petentibusque, suarum ne Pastores animarum tractarentur acerbiùs. Sed frustrà omnia. Religionis & Iesuitarum odium aures occluserat. vicit, vt sæpè fit, deterior sententia.

Postridie alius à Nobilitate ad Principem libellus mittitur: vrgebant denuò, vt idololatria & Iesuitæ eius propagatores è Regno extruderentur. Dilatum in alterum diem à Principe responsum; & tunc quidem datum in hanc formam: A Nobilibus iniquè postulari, à se honestè permitti non posse, vt rectores pueritiæ suæ, sibi à patre patruoque Rege commendati, publicis approbati Comitiis, nullius criminis rei, imò ne leui quidem perstricti suspicione, inuidiâ tantùm Catholicæ Religionis, quam ipse pariter profiteatur, indictâ caussâ eiiciantur è Regno. Æquum esse & Catholicorum Procerum audiri preces; nec sine scelere aut suos illis posse eripi Pastores, aut iuuentuti Magistros, versatos hactenus in eo munere cum summâ omnium approbatione. Hæc inter Gubernator, malorum omnium caput (penes quem & ærarium

Universidad de Deusto
Biblioteca

publicum & satellitium) per suos, vt ferunt, emissarios concitatâ multitudine minutæ Nobilitatis, variosque terrore expugnatis Catholicorum animis, qui cum Principe sentiebant; ipsum etiam Principem anxium nutantemque, defectionis metu iniecto, vel inuitum adegit subscribere impiis postulationibus. Nec mora: in Pernigilio Natalis Domini, sub horam noctis alteram, nostris in Aulam accitis, exponit Cancellarius Senatus ac Nobilitatis sententiam: solum Principem tantam aduersantium molem sustinere non posse, nisi obteri malit. cupere illum memorem beneficij suorum tueri Magistrorum innocentiam; sed eo in cardine res esse, vt vel Patribus cedendum sit prouinciâ, vel ipsi in perpetuum Principatu. parendum tempori consilio sapientum. magnas esse populi procellas conspirantis in idem: & imminente naufragio, conseruandæ salutis ergò, vel carissimas merces deiici in mare. Suadere se hanc Principi gratiam facerent: offerrent vltrò quod essent amissuri; vt à quibus regendi artes acceperit, acceptam quoque referat regnandi auctoritatem.

iis resistere non valet Princeps:

Vix illuxerat Natalis Seruatoris dies, antequam Sacrum facerent, haberéntve concionem, Princeps ipse renuntiat stetisse sententiam, vt ex omnibus cedant ciuitatibus regiis, eamque reuocari non posse. eodem die in Comitio promulgatur edictum consonum orationi Principis. Igitur postridie, Festo S. Stephani Protomartyris, post Sacrum, quod tunc postremum Princeps audiuit, vltimum telum vibratum est in Iesuitas. De mandato Senatus, & nomine Principis, Meggesio Claudiopolim ablegantur, cum mandatis, vt post tres hebdomadas omnino è Transiluaniâ excedant. Hiems erat asperrima, & prærutis vbique niuibus impeditæ viæ. neque hæc moram vllam exotare potuerunt communiter omnibus, nec sua priuatim Patri Lelesio grauis infirmitas. Fuerat is Magister Principis, eoque in munere contraxerat morbum, cuius vis illum ad extrema tum deduxerat. ne quidem opperiri mortem & sepulcrum Claudiopoli permissus est: inhabili quamquam corpore labori & itineri fuit asportandus. Vnicum saltem postulatum concessum est: testimonium publicum abituris. non alias relegationis causas habebat, quàm irritatam in nos Nobilitatem studio Religionis: adiecto in aliis rebus honore verborum.

itaque proscribitur Societas.

Ingemuit certè adolescens optimus electioni nostrorum: itaque per totum diem memoratur non temperasse à lacrymis. quo die tanta dicitur exstitisse ventorum vis ac turbo, vt & tectum templi, in quo constatum fuerat infame decretum, & camini culmen ex ædibus Principis deiecerit. Et Principi igitur & nobis cedendum tempori fuit. Coactum se omnino, & non nisi in speciem fuisse assensum, liquidò ostendit, cùm quarto pòst anno, simul ac satis firmasse vires sibi suas opesque est visus, Societatem quamprimùm reuocauit: dissimulato primùm habitu ac nomine, ne manentibus adhuc æmulis reuiuiscceret æmulatio; dein palàm, nouis censibus ornamentisque auxit.

Puniti auctores proscriptionis.

Obseruata interim seuera Numinis vltio in proscriptionis auctores. quorum Gubernator ille facilè princeps, & architectus facinoris, statim abire Magistratu iussus; & nihil impetrans è nostris bonis, quibus inhiarat, cùm despondisset animum, antequam nostri Claudiopoli discederent, est mortuus: ferò, & se miserum clamans, quòd non seruasset fidem Stephano Regi, Iesuitis expulsis. Id die tertio à proscriptione contigisse scriptum reperi. Saltem ne exsilium quidem nostrorum vidit, pro quo tanto studio egerat. Alterum memorant dein capitis luisse supplicium; plerosque alios infeliciter vitam finiisse.

In Annuis Transiluan. 1606.

Argent. Apolog. c. 13.

Igitur à reditu nostro in Transiluaniam, qui anno prioris sæculi nonagesimo primo cœptus erat, confirmatus postmodum Comitiis publicis; tenebant omnia satis prosperum cursum, cùm nouis factiosorum hominum turbis oppressa denuò cum Repub. Religio, vnaque cum illis Societas. Cæsari Transiluaniam resignarat Sigismundus, in Cæsarem Transiluani insurrexêre, duce Moyse quodam, gente Hungaro, religione Ariano. Hic Turcicis Scythicisque instructus copiis, Transiluaniam occupat. Oculatum se testem P. Ioannes Argentus asserit, ab eo cum Claudiopolitanis hac formulâ esse conuentum: illi ciuitatem vt dederent, ipse potestatem iis vicissim faceret diripiendi vastandique Societatis Collegium; Patres omnes eiiciendi, raptandi, mactandi. Ex pactis conuentis facta omnia. dedita ciuitas: direptum Collegium: templum à fundamentis dirutum: vastatum gymnasium, quod regio erat extructum opere: expulsi Patres: trucidatus Emmanuel Niger: relictus Georgius Bartholic ex vulnere semiuiuus. Omnia eâ feritate, quam Turcarum de gente præsens nonnemo, in sacros homines & dicata Numini templa, Turcis ipsis diceret esse inauditam. Sed mox adfuit vltor Deus. Non totus abierat mensis, cùm horum dux facinorum Moyses in acie cæsus miserrimè interiit; læto Transiluaniæ fato, nisi vniuersum ferè Nobilitatis florem, qui ad sequenda eius castra vel inuitus fuerat adactus, miserando suo casu oppressisset. Ciuis ille Claudiopolitanus Iudex Regius, & præcipuus tradendæ ciuitatis vastandique Collegij auctor, pependit è patibulo. Restituta à Cæsaris Commissariis Societas, à ciuibus perhonorificè reducta est: non aliud scilicet ob crimen eiecta, quàm quòd Catholica erat, & Catholicæ Religionis aduersus hæreses indefessa propugnatrix. Ergo quia nostrum solo æquauerant, Parochiale templum nostros in vsus cedere coacti sunt. mox & Ariani Ministri omnes sibi fugâ consuluere, solaque exinde Catholicæ Religionis exercitia obiri cœpta.

Secunda Societatis proscriptio è Transiluaniâ:

c. 13. Apolog.

Io. Argent. Apol. ibid.

Verùm non diuturna quies fuit. Turbulentus alter Transiluaniam occupat Stephanus Bockaius, patriâ Hungarus, Catholicis acerrimè infensus. quos nisi oppressisset, tutò satis dominari se posse non credidit. Ea res Claudiopoli hæreticis animos fecit Societatem denuò exturbandi. Nulla contrà valuere consilia aut preces; quamuis tentata sint omnia. Eodem die templo ac scholis, intra triduum domo etiam & vrbe totâ cedendum fuit. id gestum decimâ nonâ Iunij, anno huius sæculi quinto. Aduentu Bockaij in prouinciam mitiora Catholici sperabant. Indicta erant Medienſi in vrbe totius Regni Comitia. Verùm & hîc instituitur actio de nostris toto Regno eiiciendis. Quis miretur Arianos Caluinianosque in eam mox iuisse sententiam? decretum scribitur. Monitus interim per amicos mox accurrit Ioannes Argentus, id temporis

puniti auctores.

Annuæ Transiluan. 1606.

In Apolog. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris Transiluaniæ Viceprouincialis, audiri postulat in eodem conuentu, ne inaudita præter ius & æquum condemnetur Societas. Hîc ille aduersariorum criminationes eâ fiduciâ soluit atque conuicit, vt ne mutire quidem ausi, qui vehementissimè in nos antè fuerant debacchati. Mox & Proceres suæ credulitatis pœnituit piguitque: decretum publicè laceratum est: Societas suo loco stetit. Acerba proculdubio hæreticis & insperata res, Bockaio in primis: tamen pressit ille tum iram alto pectore, sed mox crudeliùs erupturam. Quod illâ æquitatis specie & publico Ordinum decreto non potuit, priuatâ auctoritate & non sine vi postmodum peregit, ac Societatem toto Regno impiè iniusteque eiecit; anno decimo, ex quo à Principe Sigismundo totius Regni decreto in Comitio fuerat reuocata. Sed non feliciùs Bockaio, quàm sua Moysi impietas cessit. à suis lento veneno sublatus dicitur intra mensem; neque diutiùs imperium tenuit à nostrâ è Regno eiectione, quàm à proscriptione Claudiopolitanâ Moyses tenuerat. diceres non dissimile scelus æquali ferè vtrobique passu assecutam Nemesin.

Tertia proscriptio è Transilvaniâ a Bockaio: Annuæ 1606.

Eo sublato, spes reditus affulgebat. verùm Bockaio subrogatus Sigismundus Rakocius omnem sustulit. Is de restituendâ Societate benignè rogatus Archiducis Mathiæ nomine (qui postmodum Imperator) à se facti inuidiam vt amoliretur, ad Comitia Claudiopolitana reiecit. Hîc iterum à Ioanne Argento acta felicissimè Societatis caussa est. quam vbi aduersarij rationibus & æquitate labefactari posse diffidunt, insanis clamoribus & cæco tumultu miscent omnia. Proscribitur Societas, & (quod in primis auara Principis quærebat cupiditas) bonis omnibus spoliatur. Victi audaciâ numeroque Catholici non ideò palàm reclamare destiterunt, apertè protestati, in iniquam istam Societatis proscriptionem se nequaquam consentire. Quam voluntatem suam publico exstare scripto voluere, suis singuli subscriptis nominibus, quod apud Argentum inuenies. Rakocius ipse innocentiæ nostræ testimonium dedit:

approbata à Sigismundo Rakocio:

In Apolog. cap. 15.

causſa proscriptionis Religio Catholica.

Patres Societatis IESV, *vt bonos & morum integritate graues viros, ex suis Collegiis bonisque non ob vllum delictum, aut notæ alicuius vitium, verùm ad instantiam Romanæ & Catholicæ fidei contrariam opinionem sequentium, esse deturbatos, exclusos, & in alia loca demigrare coactos.*

Ad hunc igitur modum expulsa Transiluaniæ Regno Societas est anno huius sæculi septimo; eò tristiori calamitate, quòd paulatim omnem secum Hungariam, Bohemiam, Morauiam traxerit fœdissimâ strage.

CAPVT NONVM.

Expulsa Societas ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauiâ, Silesiâ; item Rigæ in Lithuaniâ.

Motus in Hungariâ contra Societatem. Ioannis Argenti Apolog. c. 14.

FVnesta Bockaij coniuratio primos in Hungariâ aduersus Societatem motus exciuit. nimirum vbi proscripta Religio, quis illi locus esse possit? Iniectæ Episcopis violentæ manus, nec temperatum ab eorum sanguine: trucidati Sacerdotes: spoliata templa: polluta altaria: diuina

diuina & humana omnia contaminata. Zagabriæ Societas & Lincij stetit immota. illic retenta seruataque à Croatis; hîc ab Austriacis Principibus, ipsoque Imperatore Mathiâ, multis decorata præsidiis & ornamentis. Bohemicam tamen sequentium annorum procellam non perinde effugit; proscripta tandem ab Euangelicis Ordinibus: quando eodem ferè tempore, eodemque edicto, velut vno afflata fulmine, ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauiâ, Silesiâ est eiecta.

Anno labentis sæculi decimo octauo Conuentum Pragæ habuerant Euangelici Ordines, & defensores sub vtrâque: ita se appellabant, quòd sub vtrâque specie sacra frequentandi mysteria ius sibi sumerent. Obtentu libertatis ad arma conclamatum. A templo & concione, pro aris scilicet & Religione pugnaturi, procurrunt ad arma. Armati in arcem Pragensem penetrant; deque iniuriis multa turbulentè questi, Præsidem Slabatam aliosque Cæsari & Deo fidos Consiliarios, vi arreptos, per fenestram in altissimam fossam barbaro facinore deturbant. Quid hoc rerum statu Sociis erat exspectandum? mitiùs præter spem actum est. in Collegia fortunasque tantùm, non etiam in corpora sæuitum. Circumfremuit tamen armorum terror; obsessumque ab armatis Pragense Collegium: dum interea edictum scribitur infamibus plenum calumniis. Summa erat: Iesuitæ pestilens secta, omnium Bohemiæ malorum auctores, sine morâ, triplici Pragâ, Crumauio Bohemico, Neuhusio, Glatzio, totoque Regno excederent. ita ratum fixumque esse vnanimi trium Ordinum consensu. perduellium pœna in eos sancita, qui deinceps inferre pedem præsumpserint, aut de iis vmquam reuocandis agere in Senatu. Nec mora: affixo statim ad Collegiorum valuas decreto parendum fuit. Confecta interim vulgataque eorum criminum apologia, quæ in decreto nobis obiiciebantur: resumque breuiter ad singula capita. epitomen suis Laureæ Austriacæ Commentariis Iulius Bellus inseruit. Bohemiam igitur sic amisimus. sed numquid amplo cum fenore, & glorioſiùs dein recepturi? Læta Ecclesiæ, læta Austriaco nomini Pragensis victoria, nobis quoque lætissima fuit. non easdem tantùm sedes, victrices Ferdinandi Aquilæ nobis asseruere, sed & suis fouendam regendamque auspiciis commisêre Academiam; adiectis vbique nouis Collegiorum incrementis.

Proscribitur è totâ Bohemiâ:

Iul. Bellus Laur. Austriac. lib. 2.

Iul. Bellus ibid.

Non stetit intra Bohemiæ fines Euangelicorum furor. Hungariam quoque latè peruagatus, altero mox edicto Socios omnes inde quoque eiecit. Ingens & ista rerum nostrarum clades fuit. neque hoc satis. abeuntes etiam persequi placuit, necubi securi consisterent. Morauiæ Brunam quasi ad fidam stationem se multi receperant. Mox Euangelici Ordines Morauiam Bohemiæ partem ac membrum esse caussati, desinierunt eodem Bohemico edicto dudum comprehensam esse Societatem, quæ in Morauiâ erat. ne quod tamen superesset dubium, sextâ Maij anno nuper decimo nono nouum Morauicę proscriptionis instrumentum confectum est. Id amici iampridem fuerant ominati; & in tempore Rector prouiderat, imminuto paulatim nostrorum numero. Biduo pòst in Peruigilio ascendentis Domini adsunt proscriptionis nuntij cum decreto. fortè nostri mensæ accumbebant. Inopinatò euocatur

item ex Hungariâ:

Iul. Bellus Laur. Austriac. lib. 3.

deinde ex Morauiâ.

Adri. Meerbeeck in Chronico ad annum 1619.

Iul. Bellus Laur. Austr. lib. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rector à duobus Commissariis; simulque iussi adesse Socij omnes è vestigio, mensis relictis. Tum imperato silentio petulanti plebeculæ, quæ denso agmine circumfundebatur; alter è Commissariis Ordinum mandata exponit, simulque decretum vernaculâ linguâ legendum stentori cuidam porrigit. Eo seuerè imperabatur, claues templi & Collegij absque morâ & tergiuersatione Commissariis traderent: omnes è vestigio Brunâ excederent, intra triduum totâ Morauiâ. propositâ capitis pœnâ, siquis aliquando referret pedem.

Eiiciuntur nostri Brunâ:

Perlecto decreto, declarationem addit Commissarius ex mente Statuum, omni nos possessionum iure ex eo temporis puncto priuari. Tum & aliud scriptum profert ad seniores plebis Euangelicæ; cui scilicet mandabatur, vt prius istud decretum omnino curarent mandandum executioni. quod erat, plebem armare, potestatemque facere in nos tumultuandi, siquam fortè necteremus moram. Non ideò tamen minùs generosè à Rectore responsum: Societatem omnium Ordinum consensu in Morauiam admissam, à solis Euangelicis non posse proscribi; præsertim nullius conuictam criminis sigillatim, imò ne accusatam quidem in decreto. Sed nec inter arma legibus, nec in tumultibus æquitati locus. Negant Commissarij se pedem elaturos, antequam traditis templi domusque clauibus nos exire compulissent. Ne ad mensam quidem redire licuit semipransis: imò vix ad cubicula regredi ad accipiendas chlamydes. quod tandem concessum: sed non sine comite aliquo de plebe, qui obseruaret nequid fortasse præterea aut efferrent aut abderent. tanta in exsequendo imperio vigilantia erat & festinatio. Imò quasi necdum satis citò eiicerentur, vix furentis plebeculæ impotentia compesci poterat. quæ tanto gaudio indignam hanc barbaramque exturbationem spectabat, quanto mœrore passim per vicos Catholici calamitati nostræ illacrymabantur.

Iam egressi mœnibus, omni se defunctos periculo credebant; cùm ecce ingens in vrbe excitatum incendium nouam in Socios concitauit inuidiæ flammam. vociferati hæretici Iesuitis auctoribus hæc fieri; sic eos vlcisci discessum suum; iam lætis oculis fumum flammasque spectare incensæ vrbis. retrahendos ex itinere incendiarios, meritoque supplicio afficiendos. Simul sparsa, simul credita calumnia est. tamquam compertâ re, missi confestim equites peditesque, qui perditissimos homines Brunam reducant. Non difficile fuit pedites assequi, nihilque tale opinantes. vbi in potestate omnes habuêre, solicitè à fronte, à tergo, à lateribus custodiunt, nequis elaberetur. insultant petulantibus cachinnis, probris conuitiisque onerant fatigatos iam de viâ & meridiano æstu. Verùm ea militum custodia in vrbe præsidio fuit aduersus tumultuantem plebeculam, vixque continentem manus incendio irritatas. Iuream Curiæ vt deuentum, Consul cum duobus Statuum nomine submissis, moram publicâ auctoritate indicit; vetatque quoquam commoueri. Interim detectâ, vt inquiri diligentiùs iusserant, verâ incendij caussâ, euanuit stolida criminatio, liberataque omni suspicione Societas est. Non ideò tamen aut dimissi liberè, aut ad Collegium redire permissi. Eâ nocte ac die proximo (qui Dominicæ Ascensionis erat) in custodiâ habiti

Meretur. Gallobelg. ad ann. 1619. Adrian. Meerbeeck in Chronic.

retrahuntur ex itinere tamquam auctores incendij:

habiti sunt, non sine ærumnis molestiisque, quas piorum liberalitas subleuabat: tum verò multò magis solata est, illa sacris operandi, & Catholicos eo die salutaribus extremùm reficiendi mysteriis, ex insperato concessa libertas.

Postridie coram triplici Senatu sistuntur omnes, frequentissimâ plebe vndique cincti, quæ rei exitu suspensa accurrerat. Credo vt suis vsurparet oculis diuinam in Socios prouidentiam, quæ tam probrosam ex itinere retractionem, non in testimonium integritatis tantùm, sed & luculentum rerum nostrarum commodum vertit. Nam primò Statuum Commissarius, præmissâ Dominorum Iesuitarum honorificâ appellatione, liberos innocentesque de scripto pronuntiat. Tum publicis sumptibus conduci currus imperat, quibus ad Prouinciæ fines deportentur; seuerâ aduersus plebem additâ denuntiatione, ne quam vllus verbo factóve abeuntibus creet molestiam. Quodque mirum maximè, & præter spem omnium prorsus accidit, fit potestas tem familiarem omnem donandi, vendendi, auferendi; per delectos tamen fidos homines: nostros enim pedem vltrà in Collegium inferre omnino nolebant. Rogatus tandem Senatus innocentiæ nostræ testimonium, pro omni testimonio esse dixit tam contumeliosè ex itinere retractos tam honorificè dimitti; nequaquam impunè laturos, si vel minima criminis hæsisset suspicio. Itaque aduectis curribus, non iam cum tumultu & exprobratione plebis, sed è diuerso cum aliorum admiratione, commiseratione aliorum, omnium modestiâ & silentio, vrbe tandem & Prouinciâ excesserunt. Viennam Austriæ per media Bohemorum latè prædantium pericula incolumes Deo protegente delati.

cognitâ innocentiâ, honorificè dimittuntur.

Hæc Brunensis domus proscriptio fuit; vnum si incendium excipias, per omnia similis Olomucensi: quæ eodem tempore, & propemodum die, nostris illic quoque denuntiata est, indicto intra triduum exsilio è Prouinciæ finibus. Ita & istud pænè momento temporis dissolutum florens Collegium Sociorum quatuor & octoginta: quod Olomucij sexaginta duobus annis sedem iam fixerat. Crimen erat Orthodoxa Religio, proque omni iudiciorum æquitate odium in nos hæreticorum.

Eiiciuntur nostri Olomucio:

Bohemorum exemplum Silesiis placuit; Principibus scilicet Augustanæ Confessionis. Eodem anno decimo nono solenni edicto, quod Briegæ vigesimâ quartâ Iunij proclamatum est, è totâ Silesiâ eiicitur Societas, capitis pœnâ denuntiatâ.

proscribuntur è Silesiâ. Iulius Bellus Laur. Austriac. lib. 3.

Atquè hæc de totâ latè Germanicâ ditione hactenus. Iubétne coronidis loco ex immensâ siluâ Polonicarum rerum, vnam saltem Rigensem tempestatem attexamus? Hîc profectò, si vsquam alibi, professa palàm odia; quæ nec oratione Legatorum in Comitiis Regni, nec ipsius auctoritate Regis & præsentiâ iubentis, nec ipsâ temporis morâ placari satis potuerunt. Anno superioris sæculi octogesimo septimo adeò in Societatem exarserat furor hæreticæ ac seditiosæ plebis, inflammatus facibus Ministrorum, vt iam non esset tutum iter die medio per vrbem. palàm exsecrabantur nostros, pestemque omnibus imprecabantur; non in maledicta tantùm effusi, sed in violentas etiam minas, intentu palmarum, aç scloporum strepitu. vnius Stephani Regis metus adhuc continebat

Rigensis procella in Lithuaniâ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tinebat furentes. alebatur interim nocendi cupiditas ab hæresi, illâ seditionum nutrice; caussasque Patres aliquando expellendi auidè quærebant. Semel iterumque suscitata quædam flamma, mox resederat: sed apparebat, ingens daturam incendium, si qua denuò exsisteret aura, augenda flabello Ministrorum, quam arte captabant. Moram temporis fraus præuertit. Finguntur criminationes aduersus Societatem communiter & Senatum, quem consilio prudentiorem nostris fauere partibus satis nouerant, & istas in Republ. turbas eliminatas velle. Subornantur bini testes falsi. Rectorem intra Collegij septa à geminis cohortibus in cubiculo inclusum custodiri iubent. multis examinatus quæstionibus, nulliusque rei compertus, libertate donatur. interrogantur interim de Collegio singuli; tamque in eos sæuitum acerbè, vt, nisi diuina adfuisset prouidentia, & quibusdam iniecisset ciuibus mentem, vt arcerent turbam ab improbo conatu, eo die conclamatum fuisset. Mox totâ rei vanitate detectâ, ab vno è falsis testibus suam criminationem retractante, amicis fiducia, hæreticis metus creuit; præsertim vbi perlatæ sunt Regis litteræ iracundæ & graues, quibus factas Societati iniurias seueriùs expostulabat, illasque eo habiturum numero, ac si eis ipse affectus fuisset.

Sed difficile est incitatam semel & in procliue labentem populi rabiem continere. efferatur etiam beneficio. aliud nihil quàm periisse cupit, quem odit: nec impellere desinet, donec ruat. Stephani Regis obitus sanè importunus rei Catholicæ, nostræque in primis, eorum aduersum nos consiliis fuit admodum opportunus. Iam sublato metu, palàm & truculentiùs furere; iam exsilium & extrema minari. Concilium cogitur. publico assensu decernitur de Iesuitis quamprimùm eiiciendis: leniter quidem, si sponte assentiantur; sin minùs, vi atque ferro. Itaque de sententiâ populi exsilium nobis indicitur; tam festinatum ac præceps, vt vix noctis spatium impetratum ad moram. Seditiosi interim, clauibus arreptis, exsultantes gaudio in templum penetrant; sacris operimentis nudant altaria; icones proturbant, euertunt, exscindunt; tollunt omnia pietatis insignia. tum infanda quædam insusurrantes carmina, quasi expiassent ædem, quam dæmoni dicauerant, actum de Pontifice Romano ingeminant triumphum. Religionem potiùs, quàm Societatem, eiecisse gloriari poterant. Interim nequis elaberetur, noctu dispositis armatorum excubiis, Socios omnes domi includunt; ac postridie exceptos fremitu populi, sibilisque exprobrantium atque illudentium, ex vrbe dimittunt in vicinam arcem. Mox, velut insigni obtentâ victoriâ, clamoribus, æris campani pulsu, & aliis quibus incondita multitudo solet, gratulationibus significata lætitia est. Biennium facilè tenuit ea Societatis relegatio: nihil non agentibus apud Regem & Proceres, è Rigensi populo hæreticis, vt in perpetuum amandaremur: donec tandem, summâ Sigismundi Regis voluntate, in publicis totius Regni Comitiis, de restituendâ Rigam Societate decretum est; reditumque à nostris in Collegij possessionem.

Tandem nostri inde eiiciuntur.

CAPVT

CAPVT DECIMVM.

De calumniis in Societatem primo sæculo iactatis.

Innumeræ calumniæ sunt primi sæculi:

TVrbas, proscriptiones, exsilia (pauca de multis) primi sæculi hactenus qui legerit: is quasi vulnera quædam, is plagas cogitet magno intentatas corpori, nullo non genere armorum; sed corpori, anno iam centesimo æquè viuido vegetoque per damna, per cædes: is scopum cogitet omnibus maleuolorum telis expositum vndique, vndique impetitum; sed integrum adhuc illæsumque anno sæculari, & non nisi circumfusis vndique telis nobilem. Illa quidem validis sæpè lacertis excussa sunt, & magnâ nocendi vi ac voluntate; vano tamen conatu: vel fracta resilière, vel decidère irrita; vel siquæ plagam facere visa, non duruere. O qui in fasciculum colligeret tela omnia, seræque exhiberet posteritati! conuitia, inquam, iactatasque primo sæculo in Societatem contumelias atque calumnias! agnoscerent posteri, improborum odia decora fuisse maiorum, suasque & ipsi verterent in laudes. Nimirum transmissa ex hostili acie tela seruantur inter monumenta paternæ fortitudinis, & exornant atria: quantò magis si aduerso fuerint excepta pectore, si loricam perforarint, si galeam ruperint cassо vulnere? non inania interim periculi signa, gloriæ trophæa. Et nobis sanè an non iustiùs, quàm suos recensет Nobilitas titulos, calumniarum seriem proponere liceret? tamquam parentum titulos; non tantùm non pudendos posteris, sed glorioſos? Verùm immensus foret labor vel perstringere summatim, & ambitiosa narratio. densiùs ruente pluuiâ & hibernâ grandine, tela isthæc incubuere. Qui æstuante pelago assilientes in marinas rupes numerauerit fluctus, calumniarum ille velut fluctuum in nos assurgentium numerum speret comprehendere. Quæ enim rerum nostrarum pars mansit intacta? Inde à primo exortu, toto decursu sæculi (obite Regna, lustrate Prouincias, excutite Annales) quidquid à Societate vllo modo profectum est, quidquid vel nomine tenus ad eam pertinuit, nónne fœdissimè traductum est? Auctor ipse, nomen Societatis IESV, communis habitus, Regulæ atque instituta, regimen, mores, libri, doctrina, scholæ, conciones, omnia in acerbissimas criminationes vocata. Explosa noua hæc Religio, tam superbo IESV nomine, sine habitu sibi proprio, Pontifici singulari voto consecrata. Contempta votorum simplicium vincula, quæ solui possent. Irrisa paupertas, tam sumptuosis scilicet nixa templorum ædificiis, & tam splendido sacrorum apparatu. Tyrannica dicta est cæca Obedientia; comparata à Polycarpo Turcicæ Moscouiticæque parendi necessitati. Gratuita Sacramentorum aliarumque functionum administratio, appellata turpissimus quæstus. Sæpiùs in suspicionem hæresis adducta doctrina, multisque seuerè examinata quæstionibus. Scholæ iuuentutis corruptela nuncupatæ; conciones, seditiosæ plebis irritamenta, & turbarum pabula. Tota regendi ratio dicta politica, persimilis Machiauelli instituto, atque istiusmodi è fontibus petita. Simulatione, hypocrisi, perfidiâ plena

breuis earum series.

In Histor. Ordi. Iesuit. p. 44. & 151. apud Steuartium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse omnia. Doctrinæ probitatisque opinione fucum fieri incautis mortalibus. his duobus præclaris in speciem atque ad ostentationem fulcimentis tantam illam niti molem. sed reuerà nec doctos esse, nec probos: qui sæpè maligno, sæpè stolido & imprudenti, semper importuno consilio (quoniam se ingerunt) publicas res turbent. Affectare interim regnum quoddam litterarium intolerabili ambitione: tinctos leuiter, nec nisi primoribus labris multa degustasse, ex quibus solidè teneant nihil. Imò iam ita velle credi, quòd non aliud Musis sacrarium sit, non aliud humanæ diuinæque sapientiæ adytum, præter sua Collegia: ex istis officinis prodire disciplinas omnes meliore cultu. Denique quidquid agant; falsa multa vt sint, quæ in eos inimici fingunt nimis immania; vitia nonnulla vt euadant, de quibus insimulantur, suspicionem certè vitiorum euasuros numquam. Auaritiæ, superbiæ, ambitionis illorum nomini æternam adhæsuram infamiam, & tot firmatum caussis publicum odium.

Hæc aliaque id genus sexcenta, acri digna Philippicâ, non hac simplicitate narrationis, quoties à Richeomio, Argento, Gretsero, Contzenio, Garasso, Forero, Schondoncho, Costero, Scribanio, aliisque innumeris è nostrâ Societate, multarum palmarum hoc in stadio athletis, victa iugulataque fuere? quoties ab extraneis, veritatis non minùs quàm nominis nostri perstudiosis, Francisco Montano, Montholono, Steuartio? vt Principes ac Reges, vt Cardinales atque Pontifices omittam, scriptis litteris caussæ nostræ maximos patronos. Quòd si tamen miratur aliquis, toties hæc & à tam variis obiecta fuisse, tot libellis famosis sparsa, persuasa creditaque etiam subinde viris rerum minimè ignaris; is profectò miretur potiùs, & prodigio simile agnoscat, centum annorum spatio, in tantâ maleuolentiâ peruestigantium ac scrutantium singula, etiam abdita ac domestica quæque, centum, inquam, annorum spatio nihil fuisse allatum, quod Magistratibus, quod Principibus, quod Regibus faceret fidem; nedum Societatem hanc *pestilentem* esse *sectam, exitialem factionem*, vt aduersarij toties iactauere. quam insigni suo cum dolore, vno tantùm sæculo tam latè diffusam vident, tot receptam vrbibus, tot auctam Collegiis, tot votis expetitam denuò, vnde priùs fuerat expulsa. Miretur potiùs, nos toto iam sæculo, veluti inter saerum & saxum (quod aiunt) positos; inter extrema atque disiuncta hominum hinc beneuola studia, illinc malefica odia, medios fluctuasse semper erectos; ac veluti geminâ lance libratos atque suspensos: cùm alij miris nos laudibus efferrent in cælum, alij in ima Tartari maledictis criminibusque deuoluerent: atque eodem tempore his videremur summè execrabiles, illis verò amabiles etiam admirabilesque. ad expressam Seruatoris similitudinem, de quo eodem tempore alij dicebant, *Quia bonus est*; alij verò, *Non, sed seducit turbas.*

Mirum has inter ita floruisse Societatem.

Ioan. 7.

Hominum generi quid facias? tam sanctum nihil est quod vellicare malignitas non possit. vel in suspicionem adduxisse est satis, vt speratum inde fructum impedias. In confinio quodam virtutes ac vitia posita sunt. rectum earum tenere cursum, neutram vt in partem declines, quemadmodum difficile est, ita eas à vitiis inter se discernere cuilibet sanè

sanè non ita pronum. maleuolus autem discernet numquam in eo, quem oderit: trahet omnia in alimentum liuoris sui, & rectissima quæque pessimum detorquebit in sensum. Iamdudum, neque hoc tantùm sæculo, casta in Deum fides, fatua credulitas dicta est; Religio pietasque, stulta superstitio; & Christiana animi demissio, ignauia abiectioque. Iamdudum est, quòd incorruptam iustitiam, traducunt nomine exosæ seueritatis; prudentiam, fraudis astutiæque; fortitudinem, temeritatis; temperantiam, simulationis atque hypocrisis: dudum, inquam, & ex illo tempore, quo attributa vitiis nomina virtutum; non affinia tantùm, sed planè contraria.

Ecclesiâ nascente, Christiana Religio quoties ab Ethnicis contumelioso vocabulo *superstitio exitialis*, quoties *noua atque malefica* est appellata? cur probro vertitur, eadem ab hæreticis improbisque tulisse cognomina Societatem? *Christianum hominem* (Tertulliani *verba sunt) quoties *omnium scelerum reum; deorum, Imperatorum, Regum, morum, naturæ totius inimicum existimarunt?* An non iisdem hoc sæculo appetiti contumeliis Iesuitæ? quòd hostes Numinis, quòd Regum interfectores, Vniuersitatum furiæ atque exitium, humanarum diuinarumque legum hostes, portenta orbis terrarum? Nónne & olim, eodem Tertulliano teste, *prætexuêre ad odij defensionem, illam quoque vanitatem, quòd existimarent, omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christianos esse caussam? Si Tiberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arua, si terra mouit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem.* An non similia hoc sæculo in Iesuitas iactata? Si bello arsit Germania, si classicum insonuit in Galliâ, si Regem amisit Lusitania, si afflicta Catholica Religio in Transiluaniâ, si decreta in Catholicos supplicia in Angliâ, si motus in Scotiâ, si turbæ in Poloniâ, Succiâ, nostroque Belgio; nónne statim Iesuitas in exsilium, in malam crucem? Iesuitas bellorum omnium incentores, omnium turbarum auctores, incendiorum, populationum, publicarum omnium calamitatum architectos, quæ vsquam totâ Europâ desæuierunt. Illi nimirum, vt nonnemo dixit, Pandoræ pyxidem aperuêre, & omnia in orbem inuexêre mala, etiam quæ trecentis annis ante exortam Societatem contigêre. Nec aliis ad faciendam fidem opus argumentis: accusasse est satis. Nimirum, vt olim apud barbaros sola confessio Christiani nominis erat probatio criminis; ita apud impios istos Iesuitam esse, capitale est, criminosum est, exsecrabile est. Odiosum illi hominem cùm designarent, Christianum appellabant: hoc sæculo, pro odioso, hæretici Iesuitam dixêre. perinde ac Iesuitam esse, idem sit atque superstitiosum esse, factiosum, simulatorem, ambitiosum, superbum, omni nequitiâ profligatissimum, & Tartarei cacodæmonis sobolem. Eò vtrobique progressâ dementiâ, vt, quemadmodum Christianos olim, ita Iesuitas nunc magiæ artiumque damnatarum insimulare non sint veriti; asseruerintque, nostros Tirones magorum imbui disciplinis. Estne quò vltrà progredi possit furor atque impietas?

Iisdem fere calumniis appetiti veteres Christiani: Tacit. l. 15. Sueton. in Neron. c. 16. *In Apolog. cap. 2.

Ibid. cap. 40

Montholon Plaidoye, blasme 4.

Verùm, post Seruatoris exemplа, quid miramur? *Si patremfamilias imò & Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius?* Improborum conuitia

CHRISTVS ipse: Matth. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitia ne diuina quidem Sapientia euasit. mira eius stupendaque facta in præstigias verterunt, virtutes in manifesta crimina & probra. Cæsari pendendum vectigal suaserat, & ipse penderat: reus tamen agitur contemptæ Cæsareæ maiestatis. Fugâ se subduxerat conatibus populi volentis eum rapere & facere Regem: accusatur nihilominùs Regni affectati. Deum inter atque homines pacis arbiter venerat, pax ipse æterna hominum, & princeps pacis: factiosus tamen, seditiosus, turbulentus dicitur. Ex obsessis corporibus abigebat dæmones: ore blasphemo vocatus ipse dæmonum antesignanus, maleficus, magus, occupatus à dæmone. Dicto factoque temperantiam docebat & frugalitatem: non effugit tamen, quin helluo & ebriosus, & vini potator haberetur. Qui vitam traduxerat innocentissimam, *benefaciendo & sanando omnes*, instar nocentissimi latronis iudicatur in Curiâ, à sacro profanoque damnatur magistratu; & duorum ipse latronum medius, veluti eorum sceleratissimus, infami crucis supplicio tollitur è medio, tamquam indignus vitâ vitæ auctor.

Ioan. 6.
Ioan. 19.
Luc. 23.
Matth. 12.
Luc. 2.
Ioan. 7.
Matth. 11.

Et miratur aliquis impeti, traduci, vexari Societatem IESV? Cur exciderunt animo diuina oracula? *Beati estis cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.* sic sanctissimos Religionum Fundatores, Benedictum, Norbertum, Dominicum, Franciscum, eorumque cœtus Religiosissimos; easdemque obiecere criminationes, vt ex D. Thomâ ac D. Bonauenturâ doctissimo Commentario Gretserus noster ostendit. Non descendimus primi in hæc certamina: per ista dudum ante nos illi transiêre. Quòd si IESV nomen impendentium nobis quoque Dei caussâ calamitatum omen est, vt antè dicebamus; quæ materia querelarum, quod famæ detrimentum est, si duriùs subinde immitiusque agitamur? In hereditarium istud onus cum nomine vénimus. illud illud nomen est, quod etiamnum improbis odio est atque terrori. in illud diriguntur hæreticorum tela, quæ Sociorum latere atque obiectu excepta sunt. Nec solus olim IESVS in crucem actus, sed & nomen eius; nunc quoque quidquid hoc nomen gerit, mundi odium est, & crucis instar exosum.

Matth. 5.

& alij Ordines Religiosi ante nos: In Append. ad Refutat. Histor. Ordin. Iesuit. Capite I. huius Libri.

non ergo mirum si & IESV Societas.

Age ergo, ne *defatigare deficiens animis*, generosa Societas, vnius sæculi procellas impetusque iam experta, simul & tutelam Numinis. Adspice *in auctorem fidei & consummatorem* IESVM. illum *si persecuti sunt, & te persequentur.* Cur alia tua sit quàm Domini sors? cur alia quàm Christianorum veterum ac Religiosorum? IESV nomen tibi proprium si sumpsisti cum tantâ maleuolorum obtrectatione, eo pretio emisse te crede magnificum illud *pro nomine* IESV *contumeliam pati.* Istud Origenis tibi scriptum puta: *Qui amicitias expetit* IESV, *multorum sibi sciat inimicitias tolerandas: licet* VLTIMI MERITI SIS *in Ecclesiâ; tamen hoc ipso, quia ad* IESVM *pertines, impugnaberis.*

Hebr. 12.
Ioan. 15.

Homil. 11. in Iosue.

CAPVT

CAPVT VNDECIMVM.

Crudeliter vexata Societas à barbaris in Orbe nouo, ac primò in Indiâ Orientali.

Inter Ethnicos durè exercita Societas.

SIc exercitam inter Catholicos hæreticosque Societatem, quid mirum si grauiora in Orbe nouo inter barbaros excepêre certamina? Per vastissima incognitaque maria, ad vltimos & inaccessos mundi fines, coram Gentibus & Regibus IESV nomen vt portaret, experiri quoque debuit, quanta oporteret pro nomine isto pati. Egressa certè Europæ finibus, quò remotiores adiit plagas, eò acerbiora sensit perferenda, crescente cum terrarum spatiis ex æquo agendi patiendique necessitate. Hîc illam in virtutis suæ theatrum ingressam diceres. hîc ferro flammâque in eam sæuitum, hîc certatum vtrimque totis viribus, donec fessâ crudelitate victrix toties patientia triumphauit.

Noui ego generosam posteritatem: nec illam conspectus Sociorum sanguis, nec suppliciorum terrebit immanitas. inuitamenta hæc potiùs & præmia erunt, quæ ad Indos pelliciant. hac spe æstuabit illis animus, angustis Europæ limitibus inclusus: hac spe ardebunt superare Oceanum, & longæ tædia nauigationis. tot Heroum, maiorum, inquam, nostrorum, hæc spes & merces fuit. è terris illis tum recèns detectis, pro auro & gemmis, retulere speciosa vulnera, & pulcherrimam mortem per atrocissima supplicia. Ea nunc quasi in breui tabellâ exhibere est animus. non igitur, vt hactenus fecimus, Collegiorum in Orbe nouo sediumque nostrarum narrabimus agitationes atque discrimina, sed illustrium de Societate virorum violentas cædes barbaræ immanitatis: spectaturi in extremo illo mundi theatro, tamquam scenâ variante, alios in cruce, alios in scrobe, sub lictoris manu ferroque alios, alios in flammâ; suum singulos actum nobilissimo fine, hoc est generosâ morte, claudentes.

Primus de Societate à barbaris trucidatur Antonius Criminalis Ribaden. in Vitâ B. Ignatij l. 3. c. 10. Maff. Hist. Indic. l. 14. Hilarion de Costa Histor. Cathol. Thom. Bozius lib. 7. signo 27.

Quæ primis nostrorum laboribus exculta est ad Orientem India, prima quoque nostrorum sanguine est imbuta. Xauerij votum quoties id fuit! sed Antonio Criminali ea reseruata erat diuinitus gloria, vt tot Heroum dux & antesignanus prodiret. ponè illum spectandos se offerunt viginti ampliùs commilitones, diuerso tempore in eâdem Goanæ & Malabaricæ ditionis orâ: quos inter Rudolphus Aquauiua & Alphonsus Paciecus, clarissimi stemmatis ambo, si in tanto virtutis splendore lux aliqua stemmati relicta est. Criminalis gente Italus, nobili genere apud Parmenses, ab Ignatio missus in Indiam, sustinendis oræ Piscariæ & Parauanæ Ecclesiæ curis atque calamitatibus, Xauerio successerat, parem vnus animum ferens tanto & initio & labori. Satis ad æstimandam viri virtutem, successisse Xauerio: eam vineam excoluit summâ fide, labore improbo & sudore, tandemque rigauit & sanguine. Res sic habet.

Anno Christiano M.D.XLIX. defecerat Lusitanos nitratus puluis. hæc egestas cognita vicinis barbaris animos ad audendum fecit. Vrgebat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Criminalis Præfectum arcis, vt missо oratore pacem peteret: quod ille cum fastu dedignatus, in naues se cum suis recipit, & inuitat Patrem. Sed Neophytorum commiseratio retinebat: quos ille misericors dum nauibus imponere laborat, præoccupatus ab hoste submouet paulisper gregem, atque ipse Pastor vultu & gradu constans pectus aduersum offert, in vtrumque paratus, seu fortiter cadere pro suis, seu pacem exorare. Sed erat precibus implacabilis barbarorum furor. ergo in genua procumbens, sublatis in cælum oculis manibusque, Deo se victimam offert. Hoc situ virum, reuerita credo, prima acies, transit sine noxâ, itemque media; sed postremam conflabant Saraceni, capitales nomini Christiano hostes: eorum vnus hastam per costas in pectus precantis adigit. Quo vulnere prostratum spoliare vestibus festinabant, cùm ille magnanimus vltrò sibi Religiosam tunicam detrahit, quin & interulam suâ iam purpurâ pretiosam offert, nudus CHRISTO similior moriturus. tum, vt poterat, in pedes se erigit, ac versus templum ægrè gressum molitur, positurus animam ante aram illam, in quâ, incruentâ Filij hostiâ, toties antè litauerat æterno Patri. Verùm alium audiens aduentare sicarium, ne more fugientis occumberet inhonesto vulnere, aduersum percussori pectus obiecit, & lanceam irruentis excepit. collapso præciditur caput, quod insanâ vociferatione barbari pro victoriæ trophæo in delubrum inferentes, idolo suo Tricanduro fixêre anathêma, hoc vno satis superque caussam necis testati, odium Religionis. Quantus hic vir à tam beato funere! quem etiam viuentem Xauerius Sanctum nominabat.

Interficitur Rudolphus Aquauiua cum quatuor Sociis.

Thom. Bozius lib. 7. signo 17. Hilarion de Costa Hist. Cathol.

Fusus Antonij cruor, multorum sanguinem inflammauit. ingens omnibus iniectus ardor: nec pauci summam votorum retulere; quorum aliquos produco spectandos; non temporum ordine, sed locorum. Rudolphus Aquauiua, Ducis Atriensis filius, exoratâ parentis veniâ in Societatem admissus, longâ aliquot annorum prece Indiam impetrauit. ibi magno Mogori Patres aliquot petenti, ipse potissimùm datus, triennio vixit in Regiâ; ac subditorum plurimis CHRISTO adiunctis, cùm in Rege ipso, plus quàm CHRISTI lex patitur vxorio, frustrà laboraret, petitâ obtentâque missione reuertit Goam. Mox Collegio Margano Rector datus est, annexis ad curam, quotquot Salsetide insulâ sedes habebat Societas. Consilio subinde inter domesticos Patres inito de iuuandis in Fide incolis, placuit inspicere loca defigendis crucibus templisque excitandis opportuna. Rudolphus ipse Rector cum Sacerdotibus tribus, Alphonso Pacieco, Petro Berno, Antonio Francisco, & non Sacerdote Francisco Aragnâ, post Missarum Sacra proficiscuntur. in comitatu erant Lusitani duo, plures indigenarum, & agebant iter nullâ suspicione periculi. Notauit pulcherrimam vindictæ occasionem impostor quidam veneficus; & repentè excitatis vndique barbaris, venisse aiebat tempus vlciscendi iniurias Deorum fanis & simulacris toties illatas ab Sacerdotibus nouis, qui nunc etiam circumspicerent loca struendo templo & crucibus imponendis, cum æternâ ignominiâ præsentique interitu Pagodum. Animauit facilè sanguinarios hæc oratio. Patrum cædes decernitur: vias omnes obsident; prædam

dam in dispositos circumquaque casses sponte venturam præstolantur. Et iam Patribus subolebat machinatio: quare non vltrà pergendum rati, iter suum relegebant, cùm ad pagum Coculinum sese vndique circumuentos vident. Lusitanus sclopos expediebat: prohibuere nostri; monentes non defensionis hoc tempus esse, sed mortis CHRISTI caussâ fortiter oppetendæ. Paciecus barbaros sermone gentis lenire aggressus, vehementiùs irritauit. Primus in Aquauiuam impetus fuit. amputatis tibiis in genua prouolutum, nudantemque colla, geminato acinacis ictu percussere. mox & in humeros impactum ferrum, & pectus telo penetratum. tot vulneribus occubuit ætatis anno trigesimo tertio: quâ ipsâ erat ætate Paciecus, nec genere illi nec virtute minor. Hoc actore Philippus Rex mandauerat Proregi, ne quod Pagodibus fanum totâ Salsetide restitui pateretur. vbi letale vulnus in pectore persensit, decussatis in crucem brachiis, cælum suspiciens, recepto in guttur telo, comitatus est Aquauiuam. ambo non sine altiore prouidentiâ, pari nobilitate, paribus meritis, paribus vitæ & Religionis annis, ex militante Societate in triumphantem pari leto abiere.

Exosus erat præ ceteris Petrus Bernus, quia paulò antè gentis deos suis oppugnarat manibus, pedibusque protriuerat; auctor etiam mactatæ vaccæ, quam suum numen (Ægyptiorum Isidem huc transisse crederes) indigenæ colebant. hinc dirissimè per horrenda vulnera trucidatus est, neque cadaueri insana crudelitas pepercit. Sui ipse leti vates fuisse creditus, cùm frequens diceret, Coculinos haudquaquam seriò Christianos fore, nisi Christianum sanguinem, & suum ipsius quidem, (ita dictabat animus) bibissent. Triginta ætatis annos numerabat Bernus; totidem Antonius Franciscus, voto dudum Martyr; solitus, quoties sacrificabat, ardenter precibus lacrymisque fundendi sanguinis beneficium à Deo postulare. At Franciscus Aragna, extinctis ceteris, adhuc spirans repertus, inter barbarorum manus cum ingenti clamore in fanum asportatur; vbi circum idolum semel iterumque raptatus, & honorem habere iussus, tanto animi robore detestatus est, vt, furore impiorum accensо, horrendam sagittarum pluuiam in se prouocarit; quibus toto corpore confixus, alter Sebastianus apparuit. Acta res est Idibus Iuliis anno M. D. LXXXIII. quam insigni poëmate noster Bencius exornauit.

Variorum præterea interfectorum numina.

Possem hîc ego Alphonsi à Castro, Nunnij Riberæ, Aloysij Mendez, Pauli de Valle, Francisci Lopez, Petri Mascareniæ, Georgij Fernandez, Gomesij Dameraltij, Vincentij Aluari; possem aliorum glorioſam in eâdem Orientis Indiâ catastrophen spectandam dare, postularetque tam clarorum id pugilum dignitas, nisi instituta breuitas vetaret, moneretque vt in Iaponiam, Xauerianæ secuti cursum industriæ, aliquando transferamus pedem.

CAPVT

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT DVODECIMVM.

In Iaponiâ in Socios gladio, flammis aliisq; tormentis barbarè sæuitum.

PRopria Societati Iaponia est, ex quo primus in eam Xauerius CHRISTI intulit Fidem. Prô, quantum constantiæ Christianæ tam theatrum! rediuiuam nascentis olim Ecclesiæ faciem hîc agnoscas; & verè *sanguis Martyrum* hîc *semen est Christianorum*. In illos quis barbara Regum edicta, quis sigillatim nostrorum proscriptiones atque exsilia numeret? Arimæ, Meaci, Firandi, Nangasachi, aliisque in vrbibus, pro domibus atque Collegiis olim florentibus, latebræ iam sunt; & receptus nusquam satis tutus. fraudis atque insidiarum plena omnia, plena sæuitiæ & horroris. ferrum, catenæ, cruces, ignes vbique circumsonant. sed è latebris ad generosa certamina.

Protomartyres Societatis in Iaponiâ.

In hac arenâ nostri agminis principes sunt beatissimi Martyres Paulus Michi, Ioannes Goto, Iacobus Ghisai, prima Societatis Iaponiæ purpura, primæ rosæ. in crucem acti anno prioris sæculi nonagesimo septimo, sæuiente Taicosamâ. quos dein ingens turba, quasi torrente quodam profusi sanguinis, etiam postremis hisce annis consecuta. Felices illi ante alios, quibus adeptam martyrij palmam Supremus Sacrorum Antistes solenni sententiâ pronuntiauit. nimirum illo potissimùm honore digna erant necis instrumenta, cruces. Erit, cùm & flammis sua constabit gloria; quarum hîc, tanto terrarum mariumq; interiectu, luce perstringimur, ardore inflammamur. Illarum in primis, in quibus admodum nuper adhuc pænè ante oculos nostros viuus spiransque relucet Carolus Spinola, inuictissimus Heros; illo quidem Spinolarum sanguine illustris, at suo apud Iaponios multò illustrior; suis animi corporisque dotibus, suis in excolendâ Iaponiæ vineâ diuturnis laboribus atque ærumnis multò clarior.

Carolus Spinola lento igne comburitur cum octo Sociis.

In arenam ingressus est anno sæculi vigesimo secundo: quo vno anno supra centum octodecim Christianos, atrocissimis pro Fide supplicijs cælo Iaponia transcripsit, atque in hoc numero de nostrâ Societate quatuordecim. Vnus idemque dies Nangasachi quinque & quinquaginta pugiles laureatos vidit. ex nostris nouem, Carolum Spinolam, Sebastianum Chimuram, Petrum Zampo, Michaëlem Xumpu, Gonsaluum Fusai, Antonium Kiuni, Thomam Acafoxi, Ludouicum Cauara, Ioannem Ciucoga, omnes viuos lento igne combustos; præter Ioannem, qui, quòd columna, ad quam cremaretur, deesset, gladio percussus, diuersâ paululùm viâ eamdem metam attigit. præter barbaros, triginta ampliùs Christianorum millia huic illustri spectaculo memorant interfuisse. Ad sex cubitos flammæ à corporibus distabant, nempe vt longum esset & crudele supplicium: manus adstrictæ leuiter columnis, libero nodo & non ægrè solubili, vt quibus animus ad pœnas deficeret, inuenirent fugam. At nemo vnus ex omni numero fuit, qui ardente iam vndique pyrâ non oculos cælo infigeret, non ignem ferret

ferret animo & corpore immotus. Carolus quidem ad duas, Chimura verò ad tres etiam horas mediis vixit in ignibus. quo cruciatu corporis! quo animi robore atque constantiâ! Eo certè barbarorum stupore, vt per dies plurimos nonnisi de illo admirationis plenissimus esset sermo. Hæc Nangasachi.

Camillus Constantius è mediis ignibus concionatur.

At Firandi sub idem tempus haud minora spargebat lumina Camillus Constantius, natione Italus, ex Romanâ Prouinciâ; variarum linguarum, etiam Flandricæ, peritus. Erant tunc Firandi in anchoris naues tredecim, quà Hollandorum, quà Anglorum, & in nauibus ingens vectorum numerus. Hos omnes ad spectaculum egressos vbi Camillus vidit, ex strue lignorum, velut ex rostris aut ex orchestrâ, nunc Flandrico, nunc alio sermone verba faciebat, pari eloquentiâ & animorum motu. Ad Iaponios verò, quorum litteras & sacra callebat, conuerso orationis epilogo, fortissimè simul ac suauissimè deduxit, fidem CHRISTI IESV & veram esse & securam. Quæ cùm diceret, ita rapuit Iaponensium animos, vt ignem citò admoueri nollent, ne citò dulcissimâ illius suadâ priuarentur. Accenso autem rogo, inter ipsas flammas ardentissimâ voce omnes allocutus, non antè finem dicendi fecit quàm viuendi. Haud multò pòst pari luxit incendio Petrus Nauarrus, qui sex & triginta ipsos annos Iaponium CHRISTI gregem Pastor rexerat, & cum eo par fratrum Dionysius & Petrus Sandayus; at Augustinus Onda gladio percussus. Has tot victimas, anno, quem dixi, vnico fecunda Martyrum Iaponia è Societate nostrâ CHRISTO immolauit. Nec paucos nihilo his inferiores aliorum annorum fasti atque Historiæ dabunt, Ioannem Baptistam Machado, Hieronymum Angelum, Carolum & Michaëlem Carauallios, Antonium Pantum, Franciscum Paciecum, Balthasarem de Torres, Ioannem Baptistam Zola, cum Sociis septem non Sacerdotibus; aliosque complures (neque enim recensere singulos nostrum est) lento igne tostos potiùs, quàm exustos; clarissimo suis flammis & nobilissimo leti genere.

Noua tormenta apud Iapones.

Et hactenus ignibus sæuitum erat, gladio hactenus & crucibus, quasi alia nondum nosset tormenta barbaries; sed, heu! qualia postmodum non inuênere! armet se profectò obduretque scribentis ac legentis animus necesse est, dum inauditæ crudelitatis acta memorantur. Scio lectas solùm ex Iaponiâ epistolas pluribus lacrymas excussisse, mouisse horrorem. Nimirum postquam obseruatum est ignem esse in votis, factumque ludum paruulorum, omnia in cruciatus coniunxere elementa. In bullientibus, in gelidis aquis, in aëre vacuo, in terrâ & segni humo quæsiuêre quod cruciaret, quando tot horarum lenti ignes iam nimis breue videbantur supplicium.

Fontes calidi sunt apud Iapones, & ex iis balnea bullientia, arcanâ naturæ vi; acrius igne tormentum. his sensim inde ab imis talis & lentè merguntur, vel etiam capite immittuntur ij, quorum fides igne fortior; repetiturque toties, per interualla tamen, immane supplicium, donec solutis neruorum ossiumque compagibus, diffluente carne simul & vitâ, deficiat spiritus. Aliter in aquâ gelidâ ludit sæuitia. Elatis in altum pedibus, pendulus in aquam demittitur ore tenus aut naribus, quî

Universidad de Deusto
Biblioteca

torquetur; vt ægrè admodum nec nisi cum horribili conatu luctantis naturæ queat respirare. Est & cùm ingestis in os, est cùm affusis in faciem pendentis centenis haustibus aquæ gelidæ, ita intercipitur attrahendus aër in præcordia, vt laborans æstuansque natura aditum per diruptam sæpè venam quærat. Iam in aëre & sub dio, terebratis ferro pedibus, reuinctisque manibus, sine cibo, sine fomento plures dies noctesque semianimem quoties destituunt omnibus expositum cæli iniuriis? Quo in tormento cùm de Societate aliquis non ita pridem quintum iam diem noctemque perduraret, negauit aliam se sentire molestiam, quàm quòd totam necdum Iaponiam CHRISTO adiunxisset. O æterno digna præconio generosissima vox! meliorem aliquando laudatorem inuenies. De terrâ quid dicam? iners quidem & segne elementum est, sed non torquet apud Iapones inerti segnique modo. Excauatur altitudine modicâ; tum congestâ in scrobem fœdissimorum animalculorum copiâ innumerabili, arctè concluditur; nisi quòd sursum pateat hiatu tanto, quantum implere possit humani corporis rotunda moles. hanc in scrobem capite deorsum pendulo vmbilico tenus Christianus immittitur, destituendus inibi, donec cruciatus ab animalculis, præfocatus omni sanguine defluente in fauces, aut constantiam amittat aut vitam. Quæ ad istæc tormenta, si rectè expendantur, non cohorreat natura?

Hæc tamen omnia quantâ virtute ac robore quàm multi ex omni sacrorum Ordinum Familiâ, quàm multi ex Societate nostrâ hilares constantesque subiere? Deficeret dies enumerantem singulos. Vno anno nuper trigesimo tertio supra viginti è nostris teterrimo isto scrobis supplicio fuere enecti. Omitto reliquos qui vltimis hisce annis consecuti.

Multi è nostris in scrobe enecti.

Marcelli Francisci Mastrillij generosa mors.

Vnius Marcelli Francisci Mastrillij generosa virtus, properantem licet, ad se rapit: clarum nomen, magnoque dilectum Xauerio caput. Anno nuper trigesimo quarto è graui plagâ agebat Neapoli animam. Spectandum se præbet manifestâ in luce Xauerius, ad spem excitat, adeundæ Iaponiæ exigit votum: puncto temporis persanat languentem, certissimo & orbi testato miraculo. Ergo ille, relictâ mox Italiâ, iam Hispaniam tenet, iam Oceanum nauigat, iam ad Iapones properat, & viam vbique frequenti signat prodigio. Quò hic euadet? quid moliuntur Superi nouo hoc Iaponiæ Apostolo, submisso diuinitus? quin & fugatos exercitus barbaros, & innoxia ante pedes defluere hostium tela videt, omnia magni ope Xauerij. cuius virtutum æmulus laborumque, nomen quoque iam pridem assumpserat. Sed quò tandem hæc omnia? ad destinatam glorioſæ mortis in Iaponiâ lauream per tot miracula ducitur. Vix in continentem expositus, ad mortem quæritur, tamquam adueniſſet quem opperiebantur. Inuentus est denique indicio vaporis emergentis è loco, quò orationis caussâ secesserat. cælesti luce circumfusa facies attonuit exploratores; nec iniicere manus sunt ausi, nisi perbenignè inuitati. Iudicibus sistitur. memorata in illum decernuntur supplicia. exhausit omnia atque superauit. Iam quatriduum in scrobe exegerat, & cum carnifice expostulat quòd abstraheret nimiùm citò, suasque interpellaret delicias. Huic fortitudinis portento quid vltrà facias? accelerandа

da nempe compendio mors, ne tantæ fama constantiæ confirmet Iaponios. Capite ergo raptim plecti iubetur: sed ecce lictoris gladius ferreos etiam vectes potens diffindere, totis viribus impactus, à ceruice velut ab incude resiliit, ne perstrictâ quidem leuiter cute. Alterum denuò libranti ictum fugit ensis è manibus attoniti lictoris. Et iam desperabat inperata perficere: sed conuersus ad hominem Mastrillius, bono animo esse iussit, & exsequi destinata; præstitutam diuinitus horam iam adesse. Quâ ille voce, non secùs ac diuino monitu, resumptis cum telo viribus animisque, facili ictu dignum immortalitate verticem demessuit à ceruice XVI. Kal. Nouembr. M. DC. XXXVII. animumque victorem immisit cælo, Magni credo Xauerij exceptum amplexibus, quem tanto fauore dignatus erat in terris, & ad negatam sibi olim martyrij palmam sibi quodammodò vicarium in Iaponiam miserat.

De Iaponiis hactenus. Mitto de Sinensibus dicere. alioqui hîc Xauerius ipse, optimo iure, voto Martyr censendus veniret. O qualis animus hîc ante inaccessa Sinarum claustra ærumnis & necessitati succubuit, necdum satur ærumnarum! Illa postquam semel perrupimus, tempestates sæpè, non naufragia fuere; pericula, non cædes; Patres nunc expulsi, nunc in tetros carceres dati, glorioso leto (quod erat in votis) quasi semper fugiente. Nunc illi Regno alta quies, spesque ingens, Rege in Religionem ac Societatem admodum properisso.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

In Aethiopiâ, in Occidentali Indiâ, in Brasiliâ, Floridâ, Mexico, Paraquariâ, multi è Sociis trucidati.

E Iaponiâ aliquando ad Æthiopes & nigerrimos Æthiopum Cafres conuertamus oculos, quos hinc atque illinc par nobile pugilum ad sese rapiunt Gonzaluus Silueria & Abrahamus Georgius Maronita. Prô, quales viri! quàm indefessi laboris! quàm prompti in arduas expeditiones animi! nacti ærumnarum segetem animo suo parem, vitæ exitum ex voto glorioſissimum. Silueria, Lusitanus primæ nobilitatis, diuino dudum consilio ad tinctam sanguine lauream destinatus, post exantlatos in Indiâ labores immensos, Christianis sacris lustrauerat Cafres, ipsumque adeò Regem Monomotapæ, cum matre ac trecentis Proceribus. Tot laborum periculorumque præmium mors fuit, à Mahumetanis procurata odio Religionis. Deus bone! quot ille anhelauit votis, & quantis animis exspectauit necem! Omnibus valere iussis, vnum in cruce pendentem amplexus IESVM, atque, vt gaudio exsultare cerneres, vestem candidam indutus, nocte mediâ inambulabat, suos exspectans carnifices, & ad audendum inuitans. Sed siue tanta magnanimitas, siue antiqua viri reuerentia, tamdiu deterruit sacrilegos, donec fatigato somnus obrepsit. Tum verò ex insidiis, vnde hominem obseruauerant, tacitè progressi, iniecto in collum fune strangularunt. Corpus, ne coli posset, in flumen datum. Ast ibi quoque cum die suum cultum inueniet, & vel capillos benè numeratos Deus coronæ seruat.

Gonsaluus Silueria in Monomotapâ trucidatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abyssinum Georgius Maronita apud Arabes:

Haud longè dispar Georgij Maronitæ apud Arabes victoria, nisi quòd magis properata. Goâ soluerat, vno comitatus puero Æthiope, Seminarij Goani alumno, ipse in mercatorem Armenum pulchrâ ob CHRISTVM metamorphosi transmutatus. Oras enim omnes Æthiopiæ arctissimâ custodiâ clausas tenet Turca, difficili aduenarum aditu & periculoso. Appulsus Georgius, vt erat Arabicæ peritissimus, facilè facultatem à Præfecto loci impetrat penetrandi in Æthiopiam, vendundarum mercium caussâ. Iamque erat perrecturus, cùm puer in hospitio relictus, exspectato in multam lucem Patre, ac fame interim stimulante, cibum capere aggreditur; eratque tum ille dies Mahumetano ieiunio sacer, quo quidquam gustare ante vesperam ingens Turcis piaculum est. Ergo vbi vorantem puerum videre, magnis minis & super has alapis extorsere Christiani nominis confessionem. Fit mox certior Præfectus, & è vestigio reuocatum Georgium interrogat, CHRISTVMne an Mahumetem colat. Pro CHRISTO liberè fatentem magnis promissis ad defectionem inuitat, renuentem ingentibus terret minis. At illo explodente Mahumetem, & constanter CHRISTVM prædicante, accensus furiis Præfectus mactarat hominem in loco, nî per vim furori suo moderatus subigendum carcere speraſſet. Sed mansit viro constantia, nec adduci potuit ad reuerentiam Mahumetis. Hac caussâ capitis damnatus est. Prodigiosum supplicium fuisse memorant testes oculati. Primo ictu carnificis, ferrum illæsâ penitus ceruice dissilit: altero acinace bis hominem percussit, dissiliente iterum ferro, & vix leuiter perstrictâ cute. At egregius pugil, dato iam claro satis innocentiæ signo, ceruicem tertiò gladio supposuit; & mox capite minor magnum animum cælo intulit, æternas gloriæ cælestis opes breui morte mercatus. Totis quadraginta diebus coruſca per noctem lumina super sepulcrum visa, attonitis portento Saracenis: atque intra illos dies Præfectus, & quotquot necis illatæ affines, diem suum obiere.

apud Brasilos, Petrus Correa & Ioannes Sosa:

Placétne Brasiliam nunc adeamus? Hîc terrâ marique cruenta spectacula distrahunt oculos, quò potissimùm se vertant, incertos. Hinc Petrum Corream, Ioannem Sosam, aliosque habet terra; sed mare numero vincit, & dignitate: maior quoque in hac scenâ nouitas. Ignatius Azebedus in Brasiliam nauigabat, cum imposito sibi Prouincialis munere; & augendis in barbarorum salutem Collegiis nouas ductabat copias sexaginta nouem Sociorum. Tribus distributi nauigiis vehebantur; sed cum Ignatio pars maxima, quadraginta Socij: & huius nauis ad Palmam insulam (ex Fortunatis vna est) exonerandis illic mercibus appellitur. Exscensione factâ, sacerdotes sacram Deo hostiam litant. Incolarum multi suadebant Ignatio terrestre ad vrbem iter, vitandis scilicet piratis, quos grassari per ea littora constabat. Sed alia mens visum fuit diuinitus vtique iniecta. Nauem omnes repetunt; vixque à portu aliquot millibus aberant, cùm in Iacobum Soriam incidunt ex Caluinianâ disciplinâ peracerbum Catholicorum, sed in primis Iesuitarum, hostem, perque eas oras diuturnâ piraticâ celebrem. Vtrimque acriter pugnatum: sed obtinuit pirata truculentè inclamans: Pereant, pereant Papistæ, qui falsam Brasiliæ doctrinam important. Animabat interim

Ribaden. in Vitâ B. Ignatij lib. 4. c. 12.
Andr. Schottus in Vitâ Borgiæ lib. 5. c. 10.
Maffeius in Appen. Epistolarum Epist 1.
Ignatius Azebedus cum XL. Sociis:

interim suos Ignatius ad sustinendam fortiter necem ab hostibus fidei. In caput adhuc loquentis Caluinianus miles ferrum alto vulnere defigit: mox aliis aliisque plagis confoditur, testatus Deum hominesque solâ Romanæ Fidei caussâ se mori: simul quâ poterat voce, sed exemplo magis, circumstantibus Sociis mortis eximebat metum. Mox in mare præcipitatus est cum sanctissimæ Virginis imagine, quam arctissimo complexu, frustrà conatis extorquere hæreticis, retinebat. Exinde in alios sæuitum. Crimen erat, & piandum morte, esse Iesuitas, multosque ex iis Sacerdotes, quibus in odium sacri Ordinis verticem abrasêre. Nec saturari crudelitas potuit. Benedictus Castrius tribus primùm glandibus ictus, dein ferro punctim cæsimque confoditur. Emanuelis Aluari, post crebra vulnera, confracta crura atque ossa collisa. capulis gladiorum elisum caput Blasio Riberæ, cerebrumque effusum. Petro Fonsecæ os pugione confossum, disruptâ maxillâ. Didacum Andradam aures dantem confitentibus maiore odio frequentatis ictibus traiecere. Nec minori feritate iugulauere Gregorium Scribanum, Aluarum Mendez, Simonem Acosta. Reliquos ferè binos ternosque talaribus exutos tunicis, adacto bis térve in præcordia pugione; quosdam etiam manibus brachiisque truncatos, in mare omnes dedêre præcipites XV. Iulij anno M. D. LXX.

Par conditio alterius nauigij anno vertente fuit. Tanti temporis erat ista nauigatio, quasi Brasilia fugeret, mare quæreret tam generoso tingi sanguine. In ipsam illam piraticam incidunt; cui iam pro Soriâ Ioannes Capdeuillius, solo nomine alius, imperabat. Vtrique par Religionis odium, & sanguinis nostri sitis. Naue captâ, Socij XIV. duce Petro Diaz in potestatem venêre. Dabat tum fortè nautæ confitenti aures Franciscus Castrius Lusitanus; quo in opere tamquam in flagranti delicto, scilicet ab hæreticis, deprehensus, multo vulnere in ipso vestigio peremptus occubuit. Diaz quoque, & cum ipso Gaspar Goëz, cui planè adolescenti paternè solicitus imperarat, ne à suo latere vel latum vnguem discederet, simili ratione mactati. Restabant vndecim, quos mille maledictis verberibusque oneratos, reuinctis post terga manibus, in angustum compegere. Hoc in numero Michaël Atragonius brachio grauiter saucius, dum fortè gemitum edit, à mitibus illis Caluinistis in mare datur, atque ad solatium videlicet comes adiicitur Franciscus Paulus Lusitanus. Alij in posterum diem reseruati, noua fercula sanguinariorum; piè interim Sociis iam Martyribus inuidebant, ipsi de suâ sorte anxij, ne fortè viuerent. is vnicus erat timor: sed hoc etiam metu postridie liberati. Exutos togis, ac summâ libratos vi, excutiunt in mare cum tragicâ voluptate hæretici, quasi ludum sibi familiarem luderent. Duo longâ natatione superstites celoce excepti sunt: ceteros habet mare. Illos credo seruauit Deus, vt sinceros tragœdiæ testes haberemus.

Andr. Schottus sup. c. 11.
Petrus Diaz. cum vndecim Sociis:

Sed reddamur terris, & Occidentem Indiam contemplemur, hanc quoque nostro cruore, quàm suo metallo, pretiosiorem. Multum sanguinis nostri habet Florida, habet Mexicum, & adhuc recenti calet Paraquaria. Florida solo nomine suauis terra, cetera ferox, post Petrum Martinez, qui primus illic, vixdum appulsâ classe in terram exsiliens, à

varij in Floridâ,
Andr. Schottus in Vitâ Borgiæ l. 3. cap. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Barbaris interfectus est, anno dein elapso, vno die Sociorum octo fraudulentè atque immaniter obtruncauit, Ioannem Baptistam Segura, Ludouicum Quiros, Gabrielem Gomez, Ioannem Baptistam Mendez, Gabrielem de Solis, Sanchium de Saualle, Petrum Linarez, Christophorum Rotundum, Hispanos omnes. Totidem Mexicum & vno die, Hernandum de Thouar, Hernandum de Santaren, Bernardinum de Cisneros, Iacobum de Orosco, Ioannem de Valle, Hieronymum de Moranta, Ioannem Fonte, Ludouicum de Alaues, Sacerdotio omnes insignes. Gonzaluum de Tapia prætermisi, qui primus è Societate lucem Euangelij attulit Mexicanis; Antonium item Lopez, aliosque complures, non dissimili certamine similem palmam adeptos.

Mexico.

Paraquariâ.

Christophori de Mendoza vnperæ mors gloriosa.

In Paraquariâ quoque, vt Rochum Gonzalez & Alphonsum Rodriguez, post plurium annorum ingentes labores, anno nuper vigesimo septimo barbarè trucidatos prætereamus; certè Christophorus de Mendoza non tacendus, qui recèns suo sanguine sparsam in Paraquariâ Fidei sementem irrigauit. Redibat ex longinquo vir Apostolicus, & quà amnis transeundus erat, à veneficis obruitur imbre sagittarum. Vna cerui cem ingressa per oculum inuenit viam. duæ tergus transiere. plagæ insuper luculentæ inflictæ in caput. Ita mortuum rati, detracto ad ludibrium Crucifixo quem gestabat, & alterâ aurium abscissâ, recedunt. Iacuit in vligine ad multam noctem, donec, paululùm sibi redditus, in propinquum cliuum, vti reptando poterat, se traxit. Est superstitiosa barbaris opinio, vbi hominem necarint, nisi & ventrem illius discindant, fore vt intumescat suus. Ergo manè ad cædis locum regressi, non inuentum Patrem reuixisse crediderunt. Sed vestigia sanguinis prodebant viam. Hac secuti, semiuiuum deprehendunt in cliuo, crudeliter insultant, Dei quem prædicabat imbecillitatem exprobrant, à quo defendi nequiuerat. At ille, collecto spiritu, impios redarguens, quamquam tacere cum minis iussus, detractam Deo gloriam asserebat: donec furore amentes, superius homini labrum cum dentibus abscindunt, mox & inferius cum mento, deinde restantem aurem & nares; extremâ denique rabie, horrendum dictu, ab radice linguam, cum thorace, ventre, ceterisque partibus, immanissimè reuellunt.

Non minor laus ærumnas pertulisse citra necem.

Et hi quidem generosam animam per vulnera posuere, & laudatissimam mortem: eos verò quis recensèat qui in vtroque orbe, inter hæreticos & Ethnicos, inter Christianos & barbaros, inter immanissimas gentes, in montibus & siluis, in specubus atque cauernis, pares martyrio ærumnas pertulere? Quot Sociorum millia, vno iam sæculo, absumpserunt hi labores! nec eorum ideò minor laus, quòd placidâ morte defuncti sunt. Erit certè Andreæ Ouiedi, Nunnij Barretti, Patriarcharum Æthiopiæ; erit Ioannis Beiræ, Andreæ Fernandij, aliorumque innumerorum celebris ad immortalitatem memoria; dicenturque prisci in Ecclesiâ Heroibus nihil aut fecisse minus, aut pertulisse.

CA-

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Sociorum aliqui in Europâ crudeliter interfecti; præsertim in Angliâ.

IN nostrum orbem aliquando reuertamur. Hîc quoque scenam cruentam hæresis atque impietas dabunt: in Angliâ præsertim, si fas dicere, Iaponiâ Europæâ. Infelix Regnum vnius nuper Regis libidine, vnius Reginæ crudelitate! Quot illic qualesque animas laqueus intercluſit! Primus hoc campo certauit, primus vicit Edmundus Campianus, qui eumdem (quod memorare iuuat) quem ab Apostolicâ Sede confirmata Societas annum, in terris natalem habuit, prioris nempe sæculi quadragesimum; simul cum prorumpente in publicum sub id tempus Henrici VIII. impietate: quasi primus aduersus eam de Societate dimicaturus, iam tum nobilis Ignatio miles nasceretur. In eam dein missus expeditionem, diu latere non potuit. Erupit citò in publicum generosa vis indolis, & eximia ad miraculum eruditio: cui sanè resistere aut contradicere neutiquam sustinebant omnes aduersarij. Nec stylo minùs quàm linguâ potens: decem pro fide Catholicâ rationes scripsit; hæresim singulis iugulauit. Ab Elisabethâ Reginâ in partes inuitatus, oblato Cantuariensi Archiepiscopatu, mortem Catholicus maluit. Quare subiicitur quæstioni, membra omnia luxata fractaque: animus tamen constans. Cum tali scilicet tam deformato, tam elumbi, ausa est de integro congredi vniuersa Anglicanæ Theologiæ schola. dies locusque dicitur. fit ingens hominum concursus, summa exspectatio. disputatur. clamore hæretici, Campianus magis ratione pugnabat. ipsa virium defectio iuuabat caussam attentione maiori. Quid multa? vnus omnes palàm in arenâ conuictos constrictosque triumphauit. Multorum ab hæresi auersio fructus victoriæ fuit. Ceterùm hostes irritati dedecore, dolorem suum innocentis supplicio vleiscuntur. Damnatur Campianus, suspenditur, & adhuc spirantis cor palpitans euellit carnifex, corpusque diuidit in partes, horrendo supplicio, sed genti vsitato. Hic primus apud Anglos Catholicæ Religionis in nostro sanguine triumphus.

Primus de Societate in Angliâ strangulatur Edmundus Campianus: Nicol. Sanderus de Schismate Anglic. lib. 3. Hilar. de Costa Hist. Catholic.

Tam illustre Campiani trophæum multos breuî æmulos ad parem gloriam excitauit, Thomam Cottamum, Iacobum Bosgrauium, Alexandrum Briantum, Henricum Walpolum, Ioannem Cornelium, Robertum Sothuellum, Odoardum Olcornum, Garnetos duos, Henricum & Thomam, Rogerium Filocum, Franciscum Pagium; & duo lumina, alterum Scotiæ, alterum Hiberniæ, Ioannem Ogilbæum, & Dominicum Collinum. Quot vno in Regno capita laureata! quàm nobilis purpuratorum Patrum Senatus! Cottamus pendens & ferro secandus, aspero cilicio implicatus, magno carnificis & populi stupore, apparuit. Walpolus solâ Campiani morte in societatis ineundæ desiderium exarsit, futurus vtique alter ipse Campianus. Ita Deus emeriti militis locum nouo tirone supplebat. Walpolus Vlissingæ apud Zelandos

alij deinde plures:

Cottamus,

VValpelus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

landos (nam eæ tunc insulæ Anglicanis præsidiis tenebantur) tetertimo carcere inclusus, vix post annum euasit. in Anglià annum & vltra Eboraci captiuus fuit. inde Londinum vectus, oblatam à nobilibus consanguineis fugam, ipse animo nobilior, recusauit. Annus hîc quoque in turri illâ funestâ vix honestè tecto, etiam asperrimâ hieme, ne stramine quidem ad cubandum vllo, traductus est; donec Regina viri constantiam suum probrum interpretata, Eboracum reuehi, & morte affici iubet. Quaterdecies in quæstione fuit, atrocia semper nec humana perpessus. Damnationis tres causſæ datæ, quòd Sacerdos esset, quòd Iesuita, quòd ciuium ad Romanam Ecclesiam seductor. Inserto in laqueum collo iussus Reginam Ecclesiæ caput fateri, explosit: vnde acerbior carnifex, vix pendentem planeque viuum secuit, horrente populo & illacrymante. At Robertus Sothuellus, ex cuius ore, vel hæresi teste, mel-
Sothuellus, le dulcior fluebat oratio, triennium ipsum subterraneo inclusus antro, decies tortus, denique laqueo peremptus est. Capitale erat, Sacerdotem esse & Iesuitam.

In eadem causſâ occubuit Henricus Garnetus, etsi gloriæ illius de-
vterque Garnetus, turpandæ insignem calumniam hæresis frustrà struxit. frustrà, inquam: nam viri integritas vel hostibus probabatur, & suus ipsum defendit cruor, quando gutta in spicam illapsa cælestem illius vultum ad miraculum expressit. Erant Garneto summa omnia, virtus, doctrina, auctoritas. Magnum Iesuitam solenni nomine indigetabant. Eius mors supra viginti mortalium millia exciuit. Vbi in conspectum venit, reuerenter omnibus est salutatus. Ipse publicum innocentiæ suæ testimonium dixit; ac benè Regi, benè Senatui, & populo precatus, incredibili modestiâ pependit. Lictor communi multitudinis clamore prohibitus est secare spirantem. Mortuus seipso viuente maior apparuit. Tot millium, partem maximam hæreticorum, non pressa sed elata vox fuit, in terris non viuere alterum Garnetum. Haud degenerem tanto patruo nepotem se probauit Thomas, perpetuò adspirans ad Anglicanum tripudium, ita suum suspendium nominabat. Interfuere innumeri spectatores: è præcipuâ nobilitate ampliùs trecenti. Tanta erat opinio dignitatis, quam patrui memoria iuuabat.

Ogilbæus, Tot Anglis ad æmulationem fortitudinis accedit Scotorum gloria Ogilbæus. Quantis in vno illo pugnatum promissis, quantis minis! omnia risit. Quot in illo vno consumpta tormenta! tum etiam risit. natum diceres fatigandæ crudelitati. Nemo hilarior ad epulas, quàm Ogilbæus ad mortem iuit. In supplicij loco interrogatus à Ministro, num timeret mortem; Non magis, inquit, in tam bonâ causſâ, quàm tu patinas, cùm vesperi esuriens ad cœnam ibis. Ita lætus animus præguſtabat beatorum Martyrum gaudia, ad quæ solutum corpore euolasse credimus, ingemiscente populo, & iniustam necem palàm detestante.

Collinus: Ad parem cum Ogilbæo palmam venit Collinus ex Hiberniæ Proceribus; in quo flectendo diu laboratum, iubente Elisabethâ: & orabant amici, simularet saltem, & ad momentum seruiret tempori. Surdo canebatur. Maiora præmia promittentem Deum secutus, laqueo vitam finire maluit.

Hæc

Hæc sunt orbis Europæi clarissima sidera. quibus suas addat stellas Gallia, Martinum Guttierez, Iacobum Salesium, Guilielmum Salta- *alij per* mochium; Sicilia, Petrum Venustum; Lusitania, Emanuelem Fernan- *Europam.* dez; Martinum Laternam, Polonia; Emanuelem Nigrum & Georgium Bartholic, Transiluania; Germania, Godefridum Thelen, alioſque; in piâ causſâ omnes, vel ab hæreticis, vel ab improbis, partim gloriosè saucios confectoſque vulneribus, partim crudeliter trucidatos. Et nostra Belgica non sola erit ingloria: sua sidera posteritati ostendet, quorum nunc ortus claro nimiùm die immaturus.

Vos interim, fortissimi Heroës, qui sic mortui æternùm viuitis, viuetisque omnium memoriâ sæculorum; maiores aliquando exspectate honores, cùm tempus erit, solenni pompâ plausuque decernendos. Nobis satis est tolerantiæ vestræ ac fortitudinis obiter commemorasse exempla, seræ incitamenta posteritati; quam degenerem, spero, nulla arguet dies.

Post celebratas fortissimorum pugilum laudes, distributasq; victoribus coronas, par est nec Lectorem hisce dudum certaminibus intentum absque missilibus dimittere.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Optabiliúsne sit, potissimùm sub CHRISTO *Duce militantibus, rebus facilibus ac lætis, an tristibus atque arduis exerceri.*

In theatro vitæ humanæ agantur læta & tristia:

COgitanti mihi, Auditores, theatrum huius vniuersitatis oculis vestris subiicere, vt in eo inter tot tamque diuersa hominum vota ac studia, quid optandum, quid auersandum, quid sequendum, quid fugiendum sit, arbitrari possitis; assessores vobis apponendi videntur; non illi quondam è Pythagoreâ disciplinâ fastidiosi censores Democritus & Heraclitus; quorum alter omnia promiscuè & absque delectu, aut risu contemptuque velut ineptias explodebat, alter velut miserias ignauo fletu prosequebatur: sed cum viris omni exceptione maioribus supremus ille Munerarius: vt ex eius sensu ac sen- *vtrum horum sit optabilius,* tentiâ decernere possitis, sitne conducibilius iis qui sub eius signis stipendia faciunt, tristibus an lætis, asperis an mollibus, aduersis an prosperis, exerceri. Et quidem, vt absque diuerticulis & ambagibus rem ipsam aggrediamur; illud principio statuendum est, quod antiquissimus ille Vatum disertè pronuntiat: *Militia* (seu, vt alij, *tentatio*) *est vi-* Iob 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta hominis super terram. Nec illud minùs animis noſtris obuerſari debet, quod monet ille tantâ humanorum caſuum varietate iactatus Apoſtolus: *Spectaculum facti ſumus* (aut, interprete Hieronymo, *theatrum facti ſumus*) *mundo, & Angelis, & hominibus.* Quòd ſi ita eſt, ſi vel in arenâ cum aduerſario compoſiti ſumus, vel in theatro omnium oculis expoſiti; quis ambigat, quin & illuſtrius ſit ad laudem illius qui ſpectatur, & iucundius ad voluptatem illius qui ſpectat, in hoc mundo ærumnis & damnis conflictari, rerum aduerſarum vires infringere, inſultare miſeriis, fortunæ ſæuientis impetus retundere, ardua ac periculoſa excelſo animo vltrò depoſcere; quàm in vmbrâ delitescere, atque ignauiam ſuam tenebrarum ac parietum ſeptis tegere, dies noctesque totum ſe voluptatum illecebris ac cupiditatum lenociniis dedere, otio ac deliciis ſupra feminam circumfluere, ita vt priùs tædeat laſciuiæ, quàm pudeat; nihil denique facere memoriâ dignum, quo nos poſteritati aliquando vixiſſe teſtemur? Si enim hîc, tamquam in ampliſſimâ ſcenâ, quam theatralis tum hominum tum Cælitum corona cingit, omnium conſpectui expoſiti ſumus; nemini dubium eſt (vt rem ipſam oculis ſubiiciam) quin plauſu dignius, & viſu iucundius ſit ſpectaculum, videre Herculem aliquem clauâ armatum & leonis exuuiis, ex horrido ſpecioſum, nunc in Lernæâ palude Hydræ capita demetentem, nunc in campo iubatos leones, impetu facto, dilacerantem; quàm in gynæceo cum Omphale, femineo cultu geſtuque fractum, deliciis ac libidinibus diffluentem. Quis hanc tanti Herois mollitiem non deteſtatur? quis contrà non in cælum extollit generoſiſſimum illud Cæſaris Conſtantini facinus, & pænè dixerim, prodigio ſimillimum, quo ſolo non vnius diei congratulationem, ſed æternitatem immortalitatemque nominis eſt conſecutus; vtpote quod iam ſparſum eſt ac diſſeminatum in orbis terrarum memoriam ſempiternam? Cùm olim in amphitheatro certi homines cum leonibus decertarent, aderant qui ex orcheſtrâ certamen illud deſpiciebant, gemini Imperatores Galerius & Conſtantinus, gladiatorij huius muneris editores. Horum alter Conſtantinus cum ſtomacho auerſatus eorum qui cum belluis congrediebantur ignauiam, pulchrâ in regio pectore audaciâ gliſcere, & honeſtè ambitioſus ardere cœpit victoriæ cupiditate. Itaque, nullâ maieſtatis habitâ ratione, in arenam deſcendit, aut victus amiſſurus vitam, aut victor relaturus gloriam. Res, neſcio, an ad famam temeritatis, an ad gloriæ ſplendorem plus habitura momenti: quæ meritò eſſet apud poſteros caritura fide, niſi plura id genus facinora hoc etiam ipſum omni ſuſpicione mendacij apud æquos rerum æſtimatores eximerent. Stabat hinc leo excuſſis furore iubis, horrendoque rugitu formidandus, quem timerent belluæ etiam quæ timentur, ſcintillantibus oculis, hiantibus faucibus, explicatis vnguibus Imperatorem iam iamque inuaſurus. Qui aderant ſpectatores, trepidabant alieno periculo, cùm ipſe eſſet ſecurus de ſuo. Conſtantinus enim præſenti animo ſeſe ad certamen accingens, non minori dexteritate quàm fortitudine belluam complexus, ſtimulos ad audendum ſubiiciente gloriâ, hiantis fauces diſrupit; & cùm munerarius eſſet, ceteris omnibus honoris & gloriæ palmam eripuit. Spectaculum profectò

2. Cor. 4. *Optabilius eſt difficilibus exerceri.*

His inuitatus Conſtantinus ad audendum,

cum leone decertat in amphitheatro, & vincit.

Difficilium adſpectus magis delectat ſpectatorem.

fectò omnium ordinum admiratione totiuſque amphitheatri applauſu digniſſimum. Dignius tamen longè ſpectaculum eſt, & Cæleſtium oculis iucundius, videre in huius vitæ theatro hominem rebus humanis maiorem, & ad quemcumque aduerſarum rerum incurſum inconcuſſum: qui, ſi calamitas, ſi mœror, ſi ignominia, ſi dolor impetum faciat, non terga vertat; ſed obuium pectus obiiciat: qui ad ardentes rogos, ad aculeatas rotas, candentes laminas, ferreas vngulas, totumque carnificinæ apparatum, non colorem mutet, non gemitum emittat, non pedem referat: hoc qui faciat, non eum dico perſonam ſuſtinere viri fortis in theatro, ſed ipſum aſſero eſſe Fortitudinis theatrum, dignum in quod ipſi indigetes ac beatæ mentes oculos animoſque conuertant. Quòd ſi ex theatro, in quo homines velut hiſtriones in ſcenâ huius vitæ mimum repræſentantes ſpectauimus, ad certaminis palæſtram (quod alterum nobis initio propoſitum erat) in quâ iidem velut athletæ luctantur, gradum fecerimus; facilè intelligemus, honeſtiſſimum eſſe, inſtar generoſi pugilis, ſtrenuiſſimum quemque aduerſarium ſibi depoſcere; hoc eſt, acerbiſſima quæque perferendo, efficere vt in nullis aduerſis nulliſque calamitatibus terga vertamus, ſed contra ipſas ab ipſis induremur. Athletæ rebus aſperis gaudent exerceri, delectantur pugnis, ambiunt contundi cæſtibus: vltrò plagas oſtentant, non ignari vulnera non inferre infamiam, ſed gloriam conferre. Diceres illos, inſtar Indorum, quot in corpore cicatrices circumferunt, tot inſertas vulneribus gemmas ac lapides pretioſos oſtentare. Itaque quemadmodum illi totum corpus vulneribus cruentant, vt quò plures gemmas ac lapillos inſerunt, eò pulchriores habeantur: ſic qui in ſupremi Gymnaſiarchæ palæſtrâ verſantur generoſi pugiles, ardua quæque & acerba ſibi depoſcunt, magiſque vulneribus quàm voluptate paſcuntur, non neſcij, cruentum verticem triumphalibus laureis, frontem ſudore madidam ſpecioſo diademate, bellatrices dexteras lemniſcatis palmis, laceros humeros regio paludamento, cicatrices denique aduerſo corpore exceptas palmatâ togâ quandoque cohoneſtanda. Enimuerò quemadmodum in rebus creatis magis eniteſcit lilium inter ſpinas, roſa inter aculeos, margarita in oſtreo, in glareis aurum: ita dum in huius vitæ palæſtrâ ac puluere vitam degimus, & ſub capite ſpinis coronato ſtipendia facimus; ſpectaculum longè pulchrius Deoque gratius exhibemus, ſi in huius vitæ calamitatibus cæciſque nubibus ac procellis infracti excelſique animi ſplendorem retinemus. Quid enim? an non multò pulchrius eſt æquis virtutum æſtimatoribus ſpectaculum, Paulum cernere catenâ conſtrictum Solymæum carcerem illuſtrantem, quàm Cæſarem trabeatum conſcendentem Romanum Capitolium? Stephanum inter ſaxorum grandinem pro inimicis Deo ſupplicem, quàm Sardanapalum inter opima fercula aureoſque calices temulentum? Laurentium in candenti craticulâ tyranno inſultantem, quàm Heliogabalum in molli ſtertentem culcitrâ? Iobum in ſterquilinio philoſophantem, quàm Auguſtum in palatio cum faſtu imperantem? Et quia hoc ſterquilinium quoddam quaſi fortitudinis fuit gymnaſium, lubet preſſo veſtigio in hoc ſimeto tantiſper hærere. Hoc enim ſterquilinium non ſolùm de

Glorioſiùs agunt qui vitæ malis non cedunt.

Quod in theatro, idem habet etiam locum in palæſtrâ.

Verâ viri fortis ac boni ornamenta ſunt vulnera.

Parallela mollitiei & laboris.

Iobi gloria in ſimeto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanti viri gloriâ nihil decerpſit, ſed contrà, illius patientia fimeti abolevit infamiam, dignumque reddidit, vt ait Chryſoſtomus, quod ij etiam qui diademata geſtant, deuotis oſculis venerentur. Electus fuit hic inuictis pugil, vt, cùm ſatanas omnes ſuas vires in eo laceſſendo fruſtrà exerceret, illuſtri documento ſæculis omnibus innoteſceret, quid poſſet erectus in Deum animus, & quanta in rebus aſperis gloriæ ſeges ac materia ſit repoſita. Numquam maiori triumpho vicit Iob, quàm cùm tot ærumnis obſeptus, vinci non potuit: cùm iam omnium horribilium terrores ſub iugum miſiſſet, nilque ſupereſſet quod metueret. Cùm enim nihil illi fortuna reliquum feciſſet, nihil cacodæmon intentatum reliquiſſet; tandem omnibus ſuperior, metum omnem animo proſcripſerat. Sic vnus hic athleta cùm proſtratus videri poſſet, omnium in ſe oculos conuertebat: dæmonum, quibus iam victis inſultabat; hominum, quos inuicto animi robore in ſtuporem rapiebat; Angelorum, quos ſplendore tot victoriarum perſtringebat; Dei, quem ſuâ illâ inconcuſſâ conſtantiâ oblectabat. Poteſtis dubitare quin tantum virum diuina prouidentia ad aliorum exemplum reſeruare voluerit, vt vnius conſtantia fieret omnium diſciplina? Cuius imaginem cùm animis veſtris firmiter impreſſam exiſtimem, pedem ex Iobi ſterquilinio, hoc eſt conſtantiæ palæſtrâ, in campum refero. Itaque militiam eſſe vitam hominis (vt antè dixi) tametſi nullus id Iobus aſſerat, diurna nocturnaque, quibus exercemur, prælia non permittunt dubitare. Quid aliud maternus eſt vterus, niſi domeſtica obſcuri carceris palæſtra, in quâ nouem menſibus velut tirones ad grauiſſima quæ impendent certamina, vmbratilis pugnæ ſimulacro quaſi præludimus? Quo temporis ſpatio confecto, naſcimur, hoc eſt, in campum pugnaturi progredimur. Vix adſpicimus amicam lucem, & mox primo vagitu cum ærumnis nos luctari teſtamur. Ipſa in quibus ploramus incunabula, ſunt prima quæ occupamus propugnacula. Quid, quòd in hac militiâ non anteà receptui canitur, quàm homini de ſtatione vitæ, ſummi Imperatoris iuſſu, diſcedere permittitur? Quod ſi ita eſt, ſi hic in quo degimus mundus, eſt velut Martius in quo certandum eſt campus, ſi vita ipſa dimicatio, hoc iam reſtat expendendum, vtrum militi generoſo & laudis cupido ſit optabilius ad votum, illic ſe ſiſtere præſentem vbi præſentiſſimum eſt periculum, an aliorum glorioſa certamina inertem ac deſidem ſpectare? vtrum illuſtrius ad gloriam, illic Ducis imperio pedem figere, vbi plurimi vel mortui iacent, vel morituri cadunt, an verò inter lixas & calones, vbi vix buccinæ clangor auditur, deliteſcere? Sanè hic omnium ſermone celebrabitur, & inter triarios cenſebitur, qui totius aciei in ſe influentis pondus bellique molem, inſtar Horatij, vmbone ſuſtinuerit; vel ab hoſtium cuneis circumuallatus, exemplo Alexandri, de genu pugnauerit; quærens non vbi tutiſſimè conſiſtat, ſed vbi honeſtiſſimè cadat: cui ſatius erit fugere è vitâ, quàm è pugnâ. At verò ignauus ille, è campo relegandus ad gynæceum tamquam inglorius ac degener, qui in pedibus quàm in dextrâ plus præſidij repoſitum habuerit, qui ad primum ferri ſplendorem expalluerit, ad primum litui ſonitum haſtam clypeumque abiecerit. Quæ ſi in profanâ militiâ locum habent, multò magis

Homo naſcitur ad labores & bella.

Glorioſius qui contra mala procedit:

infamis qui cedit,

magis ſacræ militiæ auctoratis, & ſub CHRISTO Duce ſtipendia facientibus, debent eſſe commendata, vt hæc præ ceteris in laude ponant, ſtare intrepidè in primâ acie, contumelias verbaque probroſa, vt miſſilia tela & ſaxa ſine vulnere circa galeas crepitantia deſpicere, contemnere ſtulta mundi iudicia, imò ipſum etiam contemptum; ſupplicia grauiſſima, hoc eſt, mortis præludia, ferendo eludere; denique omnibus incedere lætitiis, cùm caput obiiciendum eſt periculis. Hæc ſunt quæ milites honoratos & charos Imperatori ſuo reddunt. Solent enim Imperatores, ſi quem habeant in exercitu militem ad aggrediendum hoſtem ſtrenuum, ad ſuſtinendum belli impetum fortem, ad inſidias ſtruendas induſtrium, ad pericula ſubeunda intrepidum; hunc è toto ſeligere numero cui ardua quæque committant: hunc iubent incautis moliri inſidias, explorare itinerà, laceſſere hoſtem velitationibus. Hic autem, ſi æquus eſt rerum arbiter, beneficium interpretatur, vnum ſe poſſe pro omnibus periclitari; magnique præmij loco ducit, dignum ſe habitum fuiſſe, cuius vnius ſingulare diſcrimen, eſſet communis ſecuritas. Nimirum animi magnitudo periculis delectatur, & ambitu quodam ſegetem ac materiam gloriæ vltrò ſibi depoſcit. Contrà verò corpus aſſuetum tunicæ, loricæ onus non ſuſtinet; caput vnguentis delibutum, caſſidem recuſat; mollem otio manum durus exaſperabit capulus. Vtros iam Imperatori chariores exiſtimatis? eóſne quos otio marceſcere permittit, an verò illos quos duris aſperiſque rebus exercet? Quis Lacedæmoniis credat inuiſos fuiſſe liberos ſuos, quorum indolem non crepundiis, ſed flagellis; non priuatim deliciis ad menſam, ſed publicè verberibus ad aram experiebantur? & quidem tam durè, ac propè dixerim inclementer, vt multus è viſceribus ſanguis emanaret; & nonnumquam (teſte Tullio) mors ipſa eſſet metuenda. ſic tamen ipſi illa perferebant, vt, cùm non iam membra, ſed vulnera præberent lanianda verberibus, nullum non tantùm clamorem ederent, ſed nec gemitu quidem dolorem faterentur. Sic potuiſſe ſibi, inter dolenda, ne dolerent imperare; quid aliud erat, quàm ipſi quodammodò pœnæ, vnde naſceba-tur dolor, pœnas infligere? Si hæc pro vanâ fluxâque gloriâ à Lacedæmoniis vſurpata fuerunt; quid mirum ſi generoſos ſpiritus Deus rebus aſperis exerceat? Nimirum publico humani generis exemplo eos in lucem edidit, vt doceant eos qui puſillo contractoque ſunt animo, in iſtis quas tantopere fugiunt iniuriis, contumeliis, egeſtate, ærumnis, nihil eſſe terribile præter ipſum timorem: hoc ſolatium eſſe vaſti doloris, quòd nemo poſſit valdè dolere, & diu: cuiuſuis ſupplicij acerbitatem vel non eſſe grauem, vel eſſe breuem: ſi enim ferri poteſt, leuis eſt; ſi non poteſt, breuis. tunc autem homines verè magnos eſſe, cùm arduis aduerſiſque rebus ingentes animos & obuium pectus opponunt: tunc enim cenſentur tamquam prætoriani milites, qui ſuorum laterum oppoſitu pericula omnia à ſuo Imperatore propulſent. Sed quid opus eſt aliunde aut exempla accerſere aut documenta, vt generoſam hanc rerum aduerſarum ambitionem ac generoſitatis palæſtram vobis commendem, cùm omnium inſtar eſſe poſſit Dux noſter generoſiſſimus? qui cùm extra omnem certaminis aleam eſſe poſſet, maluit tamen tamquam

præſertim CHRISTO *Duce.*

Optimus miles maximis periculis exponitur à Duce bellis:

etiam filius à patre:

Tuſcul. 11.

etiam homo à Deo:

Universidad de Deusto
Biblioteca

scopus inuidiæ ac maleuolentiæ, omnium in se tela experiri. Plus dico, cum Apostolo: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contemptâ.* Duo theatra Pater æternus Filio proposuerat (vt Chrysostomus, Theophylactus, Rupertus, aliique nonnulli docent) cùm primùm eum in orbem terrarum introduxit, in quo personam sibi impositam pro dignitate sustineret: alterum honoris, gloriæ, oblectationis; alterum doloris, abiectionis, ignominiæ: in illo nihil ad splendorem, nihil ad honestam voluptatem deerat, nec opum affluentia, nec Imperatorum trabeæ aut diademata, nec vllum deliciarum genus; in hoc tristia & acerba erant omnia, stabulum, egestas rerum omnium, hominum maleuolentia, cacodæmonum furor, denique exquisita tormenta, & ignominiosissimum crucis supplicium. Vtrouis modo videbat se (quod sibi propositum habebat) humanæ salutis assertorem esse posse ac vindicem. In hæc cùm CHRISTVS oculos coniiceret, cogitationesque intenderet, & probè intelligeret hæc suo commissa esse arbitrio; vt semel exemplo suo præclarissimo sententiâque sapientissimâ decerneret, quid hominibus in hac vitæ palæstrâ tristique exsilio amplectendum, quid fugiendum esset; *proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contemptâ:* tantoque ambitu egestatem, incommoda, iniurias, tormenta, dedecus amplexus est, quanto mortalium plerique honores, opes, delicias plausumque consectantur. Deinde vt se iniuriis omnibus ac tormentis superiorem ostenderet, eorum admisit amplexus, quorum pedibus protritus est; eos amicissimè compellauit, qui maledictis eum ac blasphemiis onerabant. quinimò ipsos carnifices sic tulit in oculis, sic ex animo Patri commendauit, quasi non intulissent supplicia, sed beneficia contulissent. Hoc est generosi excelsique animi, hoc Imperatoris nostri symbolum, hæc militiæ nostræ tessera, *Bona facere, & mala pati.* Hanc glorioſam tesseram suæ Ignatius, velut deuotæ CHRISTO, cohorti adsciuit: hac viâ ad nominis immortalitatem præiuit. Quid enim mali in primo melioris vitæ tirocinio non pertulit? quas non audiuit contumelias? quas non sustinuit iniurias? quas non excepit minas? Prima ipsius magnanimitatis incunabula & fasciæ, vincula fuerunt & carceres. in quibus ipse vinctus licet compedibus, per virtutis tamen curriculum insignis stadiodromus celerrimè ferebatur; numquam liberior quàm in ergastulo constrictus. Quis satis admiretur hanc heroicam eius vocem, cùm Francisco Mendozio, qui postmodum in Purpuratorum Patrum Senatum adscitus est, familiariter interroganti, ferrémne iniquo animo vincula hæc & carceres; respondit Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer & vincula? at verò non tam multæ Salmanticæ compedes sunt, non tot catenæ, quin ego plures pro CHRISTO cupiam. O verba omnium gentium linguis deprædicanda! quibus ostendit defuturos citiùs carceres Ignatio, quàm Ignatium carceribus. Vincula & carceres CHRISTI caussâ sibi innocenti vouere, Christianæ est magnanimitatis; perferre, singularis constantiæ; læto libentique animo perferre, heroicæ fortitudinis. Quis nunc pro dignitate explicabit, fueritne Ignatius generosior qui tot acerba sibi optauit; an constantior qui in tantâ vitæ inæqualitate semper æqualis sibique similis perstitit; an

Hebr. 12.

etiam CHRISTVS *ab æterno Patre, & suâ ipsius voluntate.*

Exemplo CHRISTI *Ignatius malorum patientiam sibi assumit, & suis proponit.*

an fortior qui aduersa, tristia, molesta, infracto animi robore conculcauit? Hæc generosa in malis perferendis indoles non vnius Ignatij visceribus circumscripta est; sed ad posteros eius, ipsamque Societatem, hereditario quasi iure translata, illud robur non paucis indidit, quod in venerationem rapuit bonos, in inuidiam malos, in stuporem omnes. Quod enim in orbe est Regnum, in Regno prouincia, in prouinciâ ciuitas, vbi non Societas vel exsilio mulctata est, vel iniuriis vexata, vel contumeliis lacerata? At Societas hactenus ita in hoc circo pugnauit, vt aduersariorum machinas contemptu, auctoritatem modestiâ, astutiam industriâ, crudelitatem patientiâ, furorem gratiâ facilè superarit. Nimirum ingenti illâ calamitatum ac malorum mole, quâ fortitudinis ac constantiæ acies hebescere vt plurimùm solet, non aliter quàm cote quadam virtutem suam acuens, suis iacturis fit diues, felix ærumnis, funeribus immortalis: & ex fœdissimis ruinis clarissimos sibi triumphos instaurat. Cùm enim tota eius gloria in conscientiâ rectè factorum consistat, æquè facilem sibi cursum ad gloriam in morte, quàm in vitâ esse arbitratur. Quod ne celeberrima quidem illa Lacæna ignorauit, quæ filium in certamen contra hostes progressurum clypeo armauit, additâ hac breui, sed neruosâ cohortatione: *Cum hoc, aut in hoc redi.* Sed nos hanc Laconicam oratiunculam obscuris verborum inuolucris tectam enucleatiùs exponamus. Solenne hoc erat Græcis, eos qui in certamine strenuè pugnando occubuissent, eodem quo dimicauerant clypeo ad sepulturam efferre. Hoc est, quod suggerebat filio mater, *Cum hoc, aut in hoc redi.* quasi diceret: Adesdum fili; ad bellum mitteris, hoc est, ad periculorum aream, sed & gloriæ. in quam vbi prodieris, qui scis, pugnando testare. ostende te esse materni non tantùm sanguinis, sed animi heredem. Magnum est in bello munimentum, solum in prælio adferre mortis contemptum: sic in aciem procedas, non vt pericula declines, sed vt obuio pectore excipias. Scito in pugnâ multum quidem posse pugnantis virtutem, ita tamen, vt non parum licere soleat fortuitis casibus: hos nec metuas, nec fugias. Accipe bellaturus belli tesseram, hunc quem trado clypeum: memineris te Lacedæmonium esse, cui, amisso clypeo vicisse, ignominia; conseruato, cecidisse, gloria est. Morituro clypeum tegas, à quo fuisti protectus. hunc tibi trado non magis in præsidium, vt fortiter vitam defendas, quàm in ornamentum, vt honestè mortem oppetas: redeas viuus, aut referaris mortuus, nihil interest; modò cum clypeo, vel in clypeo.

Malorum patientiam hactenus Societas auidè excipit:

Hac bellicâ oratione, non minùs quàm clypeo, filium nobilis matrona armauit. Hæc olim fuit Lacedæmoniorum, eadem nunc Christianorum præliandi conditio. Quare hoc sibi quisque persuadeat, summum illum Agonothetam vnumquemque, dum ex vmbrâ in arenam pulueremque descendit, tradito scuto fidei, simili oratione adhortari, quâ olim multarum palmarum athleta Paulus Timotheum inflammabat: *Labora sicut bonus miles* CHRISTI IESV: *certa bonum certamen fidei.* Sed quia vos hîc præcipuè alloquor, qui sub sacris Ignatij signis stipendia facitis, fingite, hunc, plurimis iam cum gloriâ confectis præliis, non vt Hetrusci solent tubâ, vel vt Arcades fistulâ, vel vt Cretenses lyrâ, vel

& Sociis commendat.

vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt Lacedæmonij tibiâ, vel cornu vt Thraces; sed ex sacrâ Philosophiâ depromptis rationibus ad pugnam vnumquemque vestrûm adhortari. Vos qui hîc quasi in scenâ spectaculum facti estis mundo, Angelis & hominibus, sustinete cum dignitate personam à Deo vobis impositam, quam fortitudo in arduis, patientia in aduersis, modestia in prosperis, constantia in difficilibus, virtutes denique singulæ magnificâ pompâ ac splendido sepiant comitatu. Vos qui hîc estis in palæstrâ athletæ, state corpore firmi ad omnes ictus expositi: æquo animo ferte quidquid intra mundi huius tumultuosam geritur aream: nec indignemini, si, cùm boni sitis, mala patiamini; quibus hoc maximè propositum esse debet, pessimis displicere. Hominem ad casus humanos parate, sed super humana tollite: vt nec in secundis rebus elati, nec in aduersis fracti, ad vtramque fortunam inuictum animum adferatis: donec eximium illud, & soli Deo singulare, vobis, quoad mortalis conditio sinet, vindicetis; *non moueri.* vt qui in campo Deo Imperatore meretis, non tamquam leuioris armaturæ velites vltrò citroque iaculis missilibus hostem lacessatis; sed, velut decuriali dignitate Principes, robore triarij, decretoriis armis ac destinatis ictibus impetatis. Vestra pugna sit aliis pugnandi disciplina: state tamquam armigeri Dei, iustitiæ loricâ graues, sudore madidi, puluere non indecoro sordidi; inter bellorum fulgura & coruscationes, inter armorum strepitus & fragores, inter calumniarum procellas & inuidiæ faces, inter iudicum minas & tyrannorum furias, inconcussi. State, inquam, ac totius in vos frementis Orci pondus, non minùs fortiter excipite, quàm constanter sustinete. Hoc est Christianæ militiæ nomen dare, hoc est sub CHRISTO Duce stipendia facere: hoc est peculiare eius obsequium, & arctiorem quamdam societatem profiteri: hæc vna generosis mentibus patet via, quâ ad nominis immortalitatem beatamque æternitatem enitantur.

ORATIO SECVNDA.

In laudem eorum qui è Societate IESV *sanguinem pro* CHRISTO *fuderunt.*

AMbitiosam esse vnius purpuræ societatem, & sanguinis sui nobilitatem non fumosis maiorum imaginibus, sed nidore ac fumo qui ex ardentibus suorum corporibus exundat approbare, ad reliquas verò dignitatum purpuras erubescere; res vna mihi videtur & fugam habere perquam honestam, & cladem ipsâ victoriâ gloriosiorem, triumphum verò longè ampliſſimum, planeque sempiternum. Et sanè multarum ornamenta dignitatum & Insularum quando nomini tribuuntur, non homini; & maioribus potiùs conceduntur, quàm moribus: licet suos in altissimo gradu collocarint, tamen, quia tot modò patiuntur inuidos, quot maiores eorum antè vicerunt æmulos; fit, nescio quo pacto, vt extenuentur ea verbis, detrahantur filiis, communicentur cum maioribus, quasi ad nouam dignitatem nihil attulerint præter antiquam & ex annalibus petitam virtutem. At verò sanguinis sui purpurâ insigniri, nobilitatem proprio mereri gladio, natales illustres non è parentum cineribus eruere, sed ex propriis flammis statuere, & tot nobilitate insignia, quot sectus fueris in membra; hæc qui fecerit, & inuidiam declinauit Insulæ, & nobiliore purpurâ vitam mortemque cohonestauit. Sed quoniam horum Heroum nomen & gloria orbem vtrumque complexa est, mea verò oratio exiguis circumscripta limitibus, vt nec Ogilbæum in Europâ, nec Criminalem in Asiâ, nec Silueriam in Africâ, nec Seguram in Americâ commemorare liceat, celeriusque prouehatur Laterna in Baltico, Tapia in Mexicano, Aquauiua in Indico, quàm nostra velificare possit dicendi facultas; Campianum tantùm, Azebedum, ac Spinolam in medium adduco, hoc est, tres viros de quatuor elementis, & inimicis Catholici nominis, triumphantes.

Nobilitas virtutis, non stirpis, laudanda.

Verùm enimuerò priusquam singulorum tormenta pertracto, illud commune omnibus adstruo: Steterunt torti torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes vngulas pulsata ac laniata membra vicerunt: inexpugnabilem fidem superare non potuit sæuiens diu plaga repetita; quamuis ruptâ compage viscerum, torquerentur in seruis Dei non membra, sed vulnera: fluebat sanguis quo incendium persecutionis aut extingueret, aut certè mitigarent, docerentque Neophytos tunc frustrà torqueri in flammis corpora, cùm animus cogitationesque collocantur inter sidera. Et hac animi fortitudine dico Campianum multis vexatum contumeliis, plurimis iactatum iniuriis, omnibus exhaustum tormentis; nihil tamen, vt est apud Tertullianum, sensisse in neruo, quòd animus iamdudum esset in cælo. Venerat in Angliam solâ propagandæ Religionis Christianæ caussâ, totamque insulam sic obierat, vt in eâ nullum perduellionis vestigium post se relinqueret. Sed quoniam nihil est tam à veritate alienum, quod non probabile fiat sinistræ suspicioni; nec quidquam tam sanctum, quod non violetur audaciâ; fictis criminibus, dubiis sermonibus certi subornantur homines: quæritur, capitur, trahitur ad publicam arcis Londinensis custodiam, occurrente tantâ populi frequentiâ, vt Londinum suis sedibus euulsa obuiàm procedere videretur. Verùm supplicium hoc pompam suam, non calamitatem esse ducebat; & ex illo carcere, è quo ducebatur ad pœnam, Campianus emissus est ad honoris palæstram. O quàm fortis huic viro inest infirmitas! quàm dominatrix patientia! ad arguendam malitiam percussione prouocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam lassitudinem ipsâ pœnâ refouetur. Quæ ergo hunc tormenta superent, quem pœna fouet, & qui ab exaggeratione suppliciorum incrementa sumit animorum? Aperite, aperite, inquiebat, conscium istud pectus, & totum de visceribus meis perfidiæ secretum egerite: videlicet inter ignes ac flagella sufficit innocentiæ meæ, si dixero: Non sum perduellis. Facinus est vos hanc perduellionem non deprehendere, si verum crimen impingitis: facinus hoc me non probare doloris indicio, si mendacium. quare cædite, vrite, lacerate; quid inter tormenta dicturus sim nescio, quid innocentia fateri possit scio. si fortè vis tormentorum vocem aliquam à mente alienam extorserit; ego tamen

Cyprian.

Martyrium Patr. Campiani.

Universidad de Deusto
Biblioteca

men non ſum perduellis; ſi vox in equuleo intercluſa fuerit, ſilentium tamen meum clamabit, Non ſum perduellis. pœnæ fatentem poſſunt facere, non autem nocentem. In hac imbecillitatis ſuæ confeſſione trahitur in ſubterraneam ſpecum, vel ipſo adſpectu terribilem. pendent ſanguinolentæ circùm taureæ, catenæ, ſecures, laminæ, pectines, rotæ, equulei. adhibentur nefarij ſatellites, quos odium Catholicæ Religionis & libido torquendi conuocarat: laniatur, diſtenditur; nullus tamen gemitus, nulla vox Campiani inter acerbiſſimos dolores, diuulſioneſque compagum, atque rotarum crepitus audiebatur, niſi hæc: IESVS, MARIA; IESVS, MARIA. vt ſcilicet doceret, malè quæri in iſtis lateribus ac latebris flagitioſa conſilia, vnde depromebantur tam ſacroſancta verba. O dignam tanto ſilentio vocem! O magnum, & præclarè ſibi conſcium pectus, inter compedes liberum, inter accuſatores ſecurum, inter cruciatus tranquillum ac beatum! Quando ex illis equulei tenebris in Angliæ lucem, hoc eſt, in Londinenſis populi frequentiam erumpes? quando palàm audietur fides tuorum dolorum, teſtimonium equulei, ſilentij patrocinium, vt te ſemel liberent populi ſuffragia, quem iam toties abſoluerunt tormenta? quando innocentiæ tuæ contumeliam detrahes, & infami ſatellitum manu gloriosè ſtipatus ad Regium tribunal deducêris, tam paratus iterum pro innocentiâ tuâ ad ſtuporem omnium perorare, quàm in tormentis tacere? mihi crede, magnificentior redibis è tuâ cataſtâ, quàm Iudex fulgebit in ſuâ purpurâ. At dicet nonnemo: Infirmæ ſuæ & occultæ quæſtioni publico ſuſpendio fidem Iudices conciliarunt. quaſi verò vir ille ſanctiſſimus minùs in patibulo innocentiam ſuam tueri poſſet, quàm in equuleo. O glorioſum igitur illum diem, Campiane, quo crucem iuſſus conſcendere, animo ſtetiſti quàm loco excelſior! ô beatam illam mortem, quâ pro Capite Romanæ Eccleſiæ lubens volensque caput tuum oppignoraſti! ô dignum memoriâ locum! quem tu iniuriarum memoriâ depoſitâ conſecraſti, & ex arenâ crudelitatis feciſti theatrum pietatis. Viuet apud Anglos nominis tui gloria, viuet innocentiæ fama, viuet fortitudinis præconium; viuet, viuet, inquam, tua illa vox, quâ vti extremâ, ſic tuâ virtute dignâ, inimicis benè precatus es.

Sed hac tragœdiâ ad ſuam cataſtrophen perductâ, gradus nobis ad alteram faciendus. Vidiſtis, Auditores, ſubterraneam ſpecum Campiani gloriâ colluſtratam: vidiſtis, eodem in ſublime ſuſpenſo, aërem ipſum tam illuſtri Catholicæ atque Apoſtolicæ Fidei victimâ conſecratum: nunc, ſi placet, ſpectate, quàm impiè hæreſis aquas ipſas ac maria truculentâ cæde cruentarit. Hæc enim non contenta terras peſtiferâ labe funeſtaſſe, exæſtuantem ferociam, ſcelerumque tempeſtatem, toto circumuexit Oceano; vt, ſi quos repentina vis ac turbo perculiſſet, antè naufragium animorum facerent, quàm corporum. Stabat prope inſulam Palmæ, ne quis de Chriſtianorum Athletarum victoriâ dubitaret, ſtabat, inquam, in anchoris ſecura Luſitanorum claſſis, & interim mors plenis velis adnauigabat; cùm ſubitò adeſt prædonum nauis obſecundante vento. adulterantur in hoſtili puppe amica inſignia, & occultis fraudibus apertum latrocinium prætexitur. mentiuntur,

Martyrium Patr. Ignatij Azebedi cum ſociis.

tiuntur, vt ſeſe antè obſideri miſeri ſentiant; quàm videant bellum parari. Itaque ſcandunt hæretici foros, ſcrutantur intimos receſſus, & latentia receptacula, micantibus in ipſis quoque tenebris gladiis, excutiunt: nec corporum tantùm, ſed etiam animarum exitium vectoribus moliuntur. O! inaudita tempeſtas, in quâ leuiſſimum eſt, pati naufragium! Quis tibi tunc vultus, Azebede, quæ mens, quod conſilium, quando acerbiſſimam tuorum cædem intuebaris, & in ſacra Sociorum latera Caluinianus ille mucro deſæuiebat? ſuperuacaneum tunc erat ad barbara tyrannorum littora martyrij gratiâ ſuſpirare, cùm iam in ipſo mari occurriſſet Braſilia. Habet & Oceanus Martyres ſuos: nec elementa beatos faciunt, ſed tormenta. Hoc tamen erat omni morte acerbius, tot immatura ſuorum ſpectare funera, quando ſingulos arctiſſimè complexus, gladiis impiorum ſeſe obiecit, non vt moreretur cum ſuis, ſed pro ſuis; malebatque vel vnius eſſe vicarius, quàm omnium fieri ſocius. Sed quoniam fore videbat, vt quos amor coniunxerat, eos heterodoxorum piratarum odium non ſepararet; hoc vnum ſolicitè cauebat, ne, qui primus erat auctoritate & munere, poſtremus eſſet clade ac vulnere; & qui omnibus præibat ad militiam, is cunctos ſequeretur ad victoriam. Quid multa? arctiſſimo illo, &, prô dolor! extremo in complexu trucidantur ab impiis; totique ſanguine perfuſi, deturbantur in mare, numquam animarum ſitim poſituri, & ſcaturientibus adhuc venis acerba latrocinia mitioribus inſcripturi fluctibus. Azebedus cum imagine Deiparæ inter vndas fluctuans, cùm hanc benè ominatam tabulam arctiſſimè eſſet amplexus, gratiſſimum in ipſo naufragio ſalutis portum inuenit. O miſerum acerbumque toti Braſiliæ caſum, Societati verò vniuerſæ perquam glorioſum! Quid enim aut laudabilius ad nomen, aut illuſtrius ad ſplendorem, aut magnificentius ad gloriam, quàm amore ſalutis alienæ vehementiùs accendi, quàm vt ardor ille toto Oceano poſſit extingui? & vlteriùs votorum impulſu vela facere quàm ventorum?

Sentio in hac tempeſtate, orationis meæ curſum ferri in vltimos Iaponum ſinus: crudele Nangaſachi oſtium, & fumantia adhuc littora proſpecto. Hoc ſcilicet Societatis triumphis adhuc deerat, vt, poſtquam terra, pontus, aër ad glorioſa eius certamina aliquid contuliſſent, ignis etiam elementum partibus ſuis ac muniis fungeretur. Angebatur in Iaponiâ humani generis hoſtis, & vehementer dolebat, eius oras tot ſæculis intercluſas, breui tempore à Xauerio eſſe patefactas; ſentiebatque, hac portâ effractâ & reuulsâ, vaſtiſſimas patêre Religioni Chriſtianæ prouincias. nec ferre poterat, homines non horrore corporum tantùm, ſed & animorum ſquallore ſibi ſimillimos, eò ire poſt flagitia, vnde ipſe pulſus eſſet propter flagitia; & qui in eâdem ſecum fuerant cauſâ, non in eâdem manere fortunâ. Hic ſcilicet animorum motus, hoc fortiſſimorum Martyrum trophæum, hæc certiſſima Beatorum gloria inuidum humani generis hoſtem cruentabat atque confodiebat: nec minùs alieno zelo quàm proprio inferno torquebatur, quare cruces & rogos totâ explicat Iaponiâ, vt non minùs terrore ſæuiret quàm dolore. Quid hîc commemorem actos in crucem Paulum Michi, Iacobum Ghiſai, Ioannem

Perſecutionis Iaponicæ auctor diabolus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Martyrium Patr. Caroli Spinolæ.

nem de Goto? quid fortitudinem illorum incredibilem ac propè diuinam? quid decussata inter se vulnera, ex quibus plus gloriæ quàm sanguinis emanauit? Te certè, Carole Spinola, tacitus præterire nullo modo possum. da veniam, magne Athleta, si minus splendoris ab hac voce meâ acceperis, quàm à flammis tuis nunc es consecutus. Habet hoc omnis flamma, præsertim Martyrum, vt spectari possit, tractari non possit; & antè destituat facundia dicentem, quàm constantia conflagrantem. Quadriennio pænè toto miserrimam in carcere vitam duxerat Carolus, vt vno die mortem beatissimam consequeretur. interim tamen nihil ipse de amicorum opibus, nihil de generis nobilitate, nihil de suis natalibus, vt barbaros flecteret, obtendebat. Nimirum glorioſius existimabat sanguinem sanguine exornare, quàm exorare. Raptus ad feralem pyram, admouetur palo; & crudeli misericordiâ ligatur remissiùs, vt, si constantiam vacillare contingeret, facilior esset sese expediendi ratio. Itaque subiecto igne, phœnicis instar, terris quidem mori, sed cælo cœpit viuere. O magnum gentis Spinolæ ornamentum! tu quo tempore Ambrosius Europam illustrabat victoriis, eodem Iaponiam Indiasque condecorasti triumphis; & vterque docuistis, Spinolas ad exemplar agendi & patiendi fortia tam nasci feliciter, quàm mori constanter. par consecuti estis ornamentum, licet dispari in elemento; nisi quòd longè minus sit superare vrbes & Martem tonantem, quàm ignes & Iouem, vt sic dicam, fulminantem. Vt vt est, vicit vterque, vicit gloriæ, vicit Religioni Christianæ, vicit immortalitati generis: vt dubitare possimus, plúsne gloriæ posteri vestri habituri sint, quòd tu in Oriente occideris, an quòd ille in Occidente fuerit exortus. Quamquam quid ego tantam gloriam vnius familiæ circumscribo limitibus? habet Genua quo luceat, habet Iaponia quo ardeat, habet Ecclesia quo vincat, habet Societas quo triumphet. Et hi sunt fortissimi nostri Duces, qui procul à militari strepitu, sed non procul à militari gloriâ, extra furorem belli, difficiliora nacti pacis certamina, cadendo vicerunt, & Christianis tironibus ostenderunt, quænam essent honestissima vulnera. Quibus ego nec Americanum istum Thaumaturgum Anchietam, nec Armuzianum istud Lumen Barzæum, nec Indiarum Apostolum Xauerium coniungam: licet eumdem vastissimo laborum & vndarum Oceano nauigantem eadem laurea fuerit coronatura, si eadem quæ ceteros, persecutionis illum procella inuoluisset. Poterat habere Martyrum gloriam, qui Martyrum habebat causam. nec fustes nocturnos timebat, cuius spes omnis erat in ligno; nec recusabat vno submergi momento, qui triduano assueuerat naufragio. Ne dubita, minùs semel generosus hic animus sudasset sub Martyre, quàm tamdiu sudauerat sub Æthiope. Sed de his alius erit dicendi locus: non enim hoc nunc agimus. vnam tantùm Martyrum purpuram, quâ nullam pretioſiorem transmisit Oriens, venerabundus exosculor, eorum scilicet qui ab Herculeis columnis suos labores exorsi, post emensum Oceanum, nouo in orbe inueteratos idololatriæ ritus sustulerunt, scelera ac flagitia compresserunt, barbariem ac immanitatem cicurarunt. qui conatu pluſquam Herculeo, domitis tot feris quot barbaris, rerum omnium termi-

Laus familiæ Spinolæ.

Votum martyrij in S. Francisco Xauerio.

terminos animis transgressi, etiam vitæ suæ iam deficienti inscripserunt, *Plus vltra*. Eorum, inquam, qui sub Zonâ torridâ, in Indicis illis arenis, vbi mortales auro magis accenduntur quàm æstu, nullius rei quàm animarum cupiditate flagrarunt. eorum denique qui ad cælestis Regis aulam crucibus, equuleis, cataſtis sibi gradus fecerunt, & in pompam triumphi verterunt instrumenta martyrij: horum, inquam, purpuram venerabundus exosculor atque deprædico. Quæ si mediocria, si vsitata, si quotidiana sunt; nihil habeo quod commendem: sin verò singularia, si inusitata, si tam procul à communi laude fortitudinis & vulgari constantiâ quam ab orbe nostro dissita; laudentur sanè hæc à nobis tam propensis animis, quàm illi generosis tormenta sustinuerunt, & virtutem illam digniorem pulpito quàm equuleo, perpetuis consecremus honoribus. Cumque eorum ne necessaria quidem exspectata sit mors, quorum vita debuisset esse immortalis; viuant saltem posthac sacris in imaginibus, viuant humanis in laudibus, viuant diuinis in honoribus, viuant sæculorum omnium memoriâ sempiternâ: sed vel maximè viuant in nostris vestigiis, ne, vt illis glorioſum fuit tantam nobis virtutum suarum ac meritorum hereditatem suo sanguine consignatam relinquere, ita nobis contumelioſum sit eam inertiâ nostrâ prodigere. Pudeat nos, inter tot Sociorum vulnera, nullam posse cicatricem exhibere. O beatos pugiles! qui crucibus affixi, aquis submersi, ignibus combusti, non suam luxerunt pœnam, sed gauisi sunt de præmio: qui resectis capitibus habere cœperint vbi coronari possent: qui omnium pedibus obtriti, ac tyrannorum suppliciis excarnificati, omni Regum purpurâ nobiliorem triumphum sunt consecuti.

Adhortatio vt imitemur Martyres.

ORATIO TERTIA.

De caussâ capitalis odij quo Societatem IESV *hæretici prosequuntur.*

SI quis miratur, Auditores, quid causſæ sit cur nostræ ætatis hæretici implacabili planè odio à Societate IESV dissideant; mirari certè is desinet, si vtrorumque pugnantem inter se indolem, omnemque vitæ rationem toto, vt sic dicam, cælo disiunctam esse meminerit; maiusque inter eos esse discrimen Religionis & Fidei, quàm morum atque institutorum Iaponios inter & Europæos; vt qui non pedibus tantùm, sed ingeniis etiam orbi nostro oppositi esse videantur. Operæ pretium est hunc pugnantium inter se morum atque iudiciorum typum, eiusque quod mihi propositum est certaminis adumbratam imaginem, paulisper intueri. Iapones, teste Maffeio, epulas nostras, nos vicissim illorum condimenta aspernamur. Aquam nos gelidam, illi calefactam æstate pariter & hieme potant. Nobis gemmea aureaque, illis fictilia terreaque vasa in honore sunt. Iam in curationibus corporum, nos ægris dulcia & tenerè cocta; illi salsa ac penitus cruda; nos altilia, illi conchylia apponunt. Pharmacis nos fermè olidis & amaris, illi perquam suauibus & odoratis vtuntur. Illi è coloribus lætum ac festiuum æsti-

Maffeius Hist. Ind. libr. 12.

Franc. Garas. Doct. curios. l. 2. sect. 11.

Iaponum mores nostris contrarij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mant nigrum, albus illis in funere ac luctu est. quæ à communi Europæorum sententiâ, vsuque nostro longissimè absunt. Nobis dentium in candore, ipsis in nigredine est decor: quare atro quodam pigmento eos identidem inficiunt. Illi somnum capiunt subiecto ceruicibus lapide vel tigillo, nos molle tomentum aut puluinar adhibemus. Illis aperto capite in sole paritet ac pluuiâ vterque sexus incedit, quod apud nos vitatur vel maximè. Illi foris absque pallio, domi verò ambulant chlamydati; nos contrà facimus. Equum nos à læuâ, illi à dexterâ conscendunt. Inter salutandum nos caput, illi crepidarum leui excussu pedes detegunt. Aduenienti amico nos assurgimus, illi subsidunt. Plura eiusmodi prætereo, ne ad viuum cuncta resecare videar. Enimuerò quàm vehementer in viuendi ratione ac lege Iaponij à nostrâ consuetudine abhorrent, tam è diametro hæretici omnes ab vniuersâ Societate dissentiunt. Hæc origo dissidiorum, hic fons est omnis maleuolentiæ. Ceterùm hac in parte diuinæ Prouidentiæ consilia licet admirari, quæ valdè opportunè hac ætate nostrâ huius Ordinis Christianam militiam perditorum hominum istorum furori atque amentiæ opposuit. Hanc ego diuersitatem ingensque discrimen inter vtrosque dum vario ex capite breuiter ostendo; non minùs æquos iudices vos fore confido, quàm beneuolos Auditores.

Doctores noui Euangelij:

Adiunxerunt sese Luthero, posteaquàm ille Deo ac Religioni perfidus, pristinæ Fidei castra deseruit, continuò petulci è triuio Magistelli, procaces Grammatici, discincti Poëtæ, leues Græculi, ebrij Oratores, nescio qui Philosophastri atque Philologi: horum exempla secuta est è Reip. fæce grex sutorum, tinctorum, lanionum atque textorum. Quid deinde etiam? Vt nihil ad summam impietatem, nihil ad extremam dementiam deesset; confluxere vndique facinorosissimi homines, ignominiâ celebres, Iudicum sententiis damnati, publicæque infamiæ signis inusti: inde verò prosiliere prostituti pudoris ac pudicitiæ mulieres; quæ, velut istius Academiæ Eximiæ Dominæ ac Magistræ nostræ, in suggestum, in exedras, in sacra pulpita proruperunt. Tales fuere præclari instaurandæ Ecclesiæ architecti, &, si inferis placet, quinti Euangelij buccinatores. Tum verò perditissimus hominum cœtus tali duce conflatus, illicò Orthodoxam Ecclesiam, illiusque legitimum Caput aspernari, vtriusque sacrosanctam auctoritatem, ætatum omnium & nationum & ordinum perpetuâ consensione stabilitam, conuellere, sanctissimorum oracula Pontificum pedibus conculcare, grauissima Concilia etiam Oecumenica spernere, sacramque Paginam aut mutilare aut illegitimâ interpretatione conspurcare, ritus sacros profanare, Sacramenta polluere, sacras aras euertere, templa incendere, omnia deniq; humana ac diuina conculcare. Nec factis minùs abominanda commenti sunt dogmata, quibus omnem probitatem ac virtutem, omnem pietatem ac Religionem è vitâ proscriberent: nullo iure ac legibus Christianam libertatem adstringi: credentibus nulla flagitia nocere: bonorum operum merita id esse coram Deo, quod Veneri donatas à virgine pupas: castitatis votum stultam esse temeritatem: Deum scelus omne flagitiumque designare, & ad ea homines fatali quadam necessitate impellere.

Fontan. lib. 5.

sanam doctrinam proscribunt:

Sander. lib. 7 de Vis. Monarch.

Lindan. in Exhort. ad Holl. c. 12.

insanam inuehunt:

pellere. Plura recensere perhorresco. Quis in rupibus natus Geta, aut quis è quercu excisus Arcas, tam sui est immemor, vt eiusmodi opinionum portenta vel cogitare audeat, qualia illi non solùm bipedum, sed omnium quadrupedum nequissimi publicè sunt professi? Quis nunc eorum vitam omni legum vinculo solutam esse criminetur? ego vel maximè doctrinæ quam tradunt adstrictam & consonam esse contendo. Nolo hanc scelerum flagitiorumque fæcem exhaurire: in vnicam libidinem, & quidem strictim, digitum intendo. Præluxit omnibus in hoc genere sacrilegam facem ipse Lutherus, qui præ cibo, potu, somno necessariam omnibus venerem impudentissimo scripto persuasit; qui, iugo Religionis excusso, incestis se nuptiis contaminauit. Huius Hæresiarchæ vestigia non pauci, diffractis vororum repagulis, omnique pudore proscripto, sunt secuti. Vt verò quales fuerint isti hymenæi, crimine ab vno coniecturam faciatis: in Carolstadij inquinatissimis nuptiis (fuit is è Sacerdotibus primus, qui scorto iunctus est) inaudito facinore Missam, vt loquuntur, omni impudentiâ atque insaniâ nobilem concinnarunt: in quâ non modò sacrilegos atque fœdifragos Sacerdotes magnis laudibus extulerunt, verùm etiam vt Heroas Deo plenos, ipsaque mortalitate maiores, deprædicarunt. O aurea nimirum tempora, sanctique mores! ô sacrosancta noui Euangelij decreta, legesque castissimæ! Ita domus Dei diuinitus instauratur? Stomachare hîc, ô Daniel, & exclama: *Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* Vaticinium tuum, ô Isaia, iam impletum est: *Habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.* Atque vtinam hic sit nequitiæ terminus! Enimuerò vlteriùs effrenata nouorum Euangelicorum prorumpit audacia. Disciplinam illam suam, tamquam de cælo lapsam, non tantùm canticis, rhythmis, comœdiis, declamationibus, scriptis libellis, sed inauditâ etiam crudelitate atque immanitate passim propagare conati sunt. Euoluite huius sæculi annales; & cum gemitu legetis, virgines castissimas, mulieres prægnantes, viros integerrimos, sanctissimarum Familiarum Religiosos, Sacerdotes Deo sacros, senes non minùs virtute quàm canitie venerandos, exquisitissimis tormentis fuisse trucidatos. Nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini parcitum est. Nec aliam sanè ob caussam, quàm quòd illa nefaria opinionum portenta repudiarent, illa flagitiosissima dogmata detestarentur, & auitam Catholicæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ Fidem vitâ fortunisque suis chariorem ducerent. Nihil hîc necesse est inaudita suppliciorum genera recensere; homines innocentissimos, Deoque consecratos, toto corpore mutilos, præcipitio elisos, viuos in terram defossos, veribus affixos, lento igne tostos, virgines constupratas ac tortorum libidini permissas. Cetera etiam libenter silentio inuoluo, quæ vel tragica Poëtarum figmenta, vel ipsam belluarum immanitatem superant. Planè vt necesse fuerit, diuinam Prouidentiam, quæ semper pro salute atque incolumitate Ecclesiæ suæ excubat, vt olim grassantibus in orbe venenis sua suppeditauit antidota, ita nouam hanc Ecclesiæ pestem nouis etiam subsidiis amoliri. Quæ olim pestes Ecclesiam infestarint, quæque aduer-

viuunt, prout decent:

Lib. de Vitâ coniug.

Fontan. Lib.

Daniel. 13.

Isaiæ 13.

doctrinam suam crudelissimè propagant.

Claud. de Sanctis, lib. de Discept. templ.

Sander. lib. 7 de Vis. Monarch.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæreſes omni ſæculo.

aduerſus eas præſidia à Deo ſubmiſſa fuerint, minimè obſcurum eſt. Percurrite, ſi placet, ætates ſingulas. Primâ, exſtiterunt Simoniani, Cerinthiani, Philetiani: ſecundâ, Montaniſtæ & Gnoſtici: tertiâ, Manichæi & Nouatiani: quartâ, Ariani & Donatiſtæ: quintâ, Neſtoriani cum Pelagianis: ſextâ, hinc Monothelitæ, inde Tritheïtæ: ſeptimâ, cum Mahometanis fuere Armeni: octauâ, cum Iconoclaſtis Albanenſes: nonâ, Taurinenſes & Photiani: decimâ, Anthropomorphitæ: vndecimâ, Berengariani: duodecimâ, Arnaldiſtæ: decimatertiâ, Albigenſes: decimaquartâ, Wicleffitæ & Lollardi: decimaquintâ, Lutherani & Caluiniſtæ. Ceterùm nullo vmquam ſæculo diuinam protectionem Eccleſiæ defuiſſe, hiſtoriarum monimenta fidem faciunt. Primo ſiquidem ſæculo Simonem Petrum Simoni Mago oppoſuit: Ioannem Euangeliſtam cum Cerintho, Paulum cum Phileto commiſit: ſecundo, Irenæum ac Papiam veræ fidei propugnatores dedit: tertio, Clementem Alexandrinum atque Cornelium Summum Antiſtitem: quarto, Baſilium & Athanaſium: quinto, Cyrillum atque Auguſtinum: ſexto, Gregorium Magnum Silueriuḿque Pontifices: ſeptimo, Maximum & Eugenium: octauo, Damaſcenum cum Albino: nono, Stephanum & Ionam Epiſcopos: decimo, Moyſen Bar-cepham: vndecimo, Hermannum Contractum: duodecimo, Bernardum: decimotertio, Dominicum & Franciſcum: decimoquarto, Durandum à Sancto Portiano & Henricum Suſonem: decimoquinto, Ignatium. Cuius viri, Deus immortalis: quàm contraria heterodoxis ſtudia moreſ́que exſtiterunt? Non tanta Iapones inter, quorum initio memini, & Europæos morum ſtudioruḿque diſſenſio reperitur, quanta inter Lutheri & Caluini aſſeclas, & fundatam ab Ignatio Societatem. Quid, obſecro, Luthero propoſitum fuit, niſi Romanæ fidei exſtinctio, Pontificiæ auctoritatis euerſio, morum corruptela, mortalium denique à CHRISTI legibus & ab omni probitate auulſio? Hæc enim per eum nequiſſimus dæmon (quicum familiariſſimè ſeſe egiſſe, diſſerüiſſe, modium ſalis comediſſe gloriatur) nefariè molitus eſt. Contrà verò (Pontificia verba profero, quæ publico diplomate omni poſteritati commendata ſunt) *finis Societatis, Fidei propagatio & defenſio, animaruḿque in vitâ & doctrinâ Chriſtianâ progreſſus. Ad quem finem Spiritus ſanctus Ignatium Loiolam, ipſius Societatis inſtitutorem, eiuśque Socios excitauit: media etiam præclara maximéque opportuna eis tribuit atque confirmauit.* Ille infamis apoſtata ex angulis & imâ fæce plebis non tantùm homines illitteratos, ſed impietate, ſed infami vitâ, ſed morum contagione notiſſimos, verbi Dei deprauatores, ſacrarum Paginarum fœdiſſimas harpyias, in aciem produxit. Contrà verò quàm nobilem, quàm expeditam, manúque & linguâ promptam legionem illi oppoſuit Societas IESV? nempe ex luce Chriſtiani orbis, & florentiſſimis Regnis *viros* (vt cum Pio V. loquar) *litterarum præcipuè ſacrarum ſcientiâ, religione, vitâ exemplari, moruḿque ſanctimoniâ conſpicuos, multorum religioſiſſimos præceptores, ac verbi diuini optimos prædicatores & interpretes producendo.* In caſtris heterodoxis vaniſſimas ac ſtultiſſimas mulierculas reperias, quæ iniuſſæ in publicum ſuggeſtum cathedraḿque adrepentes, propoſitis palàm aſſertionibus, ad certamen de altiſſi-

Præſidia Eccleſiæ omni ævo.

Luthero cum ſuis opponitur Ignatius & Societas.

Greg. XIII. Bullâ, Quanto fructuoſiſ.

Bullâ, Innumerabiles.

altiſſimis Fidei myſteriis Doctores prouocent. In Societate verò adlectos ab Ignatio grauiſſimos Theologos, omni litteraturæ ac ſapientiæ genere excultos, inuenies; quos Summi ipſi Antiſtites ad celeberrimum illud Chriſtiani orbis theatrum, lectiſſimum, inquam, Concilij Tridentini Magiſtratum, delegarunt. Lutherus homo ad quidlibet audendum proiectæ temeritatis, non erubuit vanum ac futile hoc vaticinium propalare:

Peſtis eram viuus, moriens tua mors ero Papa.

& verò nullam non machinam ad euertendam Pontificiam dignitatem admouit. quin imò couſque prouectus eſt dementiæ, vt Reges ac Principes hortaretur ad laceſſendum bello Pontificem, manuſ́que in S. R. E. Cardinalium ſanguine lauandas. Quid verò Ignatius? an non omne ſuum ſtudium ac ſuorum eò contulit, vt ſupremam in terris Pontificiam dignitatem ab hæreticorum calumniis, ſophiſmatibus, machinationibus vindicaret? nónne eiuſdem obedientiam toto orbe Chriſtiano aſſerüit? nónne Profeſſos ſuos peculiari voti religione Summo Chriſti Vicario ad arduas quaſque miſſiones obnoxios eſſe voluit? vt nihil mirum ſit, Clementem VIII. ſapientiſſimum Pontificem Societatem dextrum brachium Apoſtolicæ Sedis indigitaſſe. Quid nunc dicam quantâ petulantiâ noui illi quinti Euangelij magiſtelli venerandam SS. Patrum canitiem conſpurcarint, eoruḿque auctoritatem protriuerint? Hanc autem ſemper venerata eſt Societas; eoruḿque doctrinam, tamquam hagiographis proximam, & ab ipſo fonte propiùs emanantem, eſt exoſculata. Porrò contaminatiſſimos Nouatorum mores, vitiáque flagitiis ac probris infamem, nihil attinet in propatulo conſtituere: ſatis ſupeŕque eorum probra variis ſcriptorum monimentis ſunt conſignata. Societas autem (quod diuinæ gratiæ ac protectioni acceptum refert) ne ſibi ipſi præconis vice fungi debeat, ampliſſimum Iulij III. Pontificis Maximi elogium eſt conſecuta: cuius in publico diplomate hæc ſunt verba: *Conſiderantes nihil quod pium ſanctuḿque non ſit, in Societate eiuśque laudabilibus inſtitutis, ac exemplari Ignatij & aliorum Sociorum vitâ & moribus reperiri.* Denique hoc egerunt Caluini & Lutheri aſſeclæ, vt orbem vniuerſum peruerſis dogmatibus & fœdâ vitiorum omnium colluuione contaminarent. Sed, quæ Dei bonitas eſt, & excubans in ſalutem Eccleſiæ ſuæ prouidentia, vltra Septemtrionem & vicina quædam Regna exitiabilem illam peſtem diffundere non potuerunt. At Societas genuina Euangelij ſemina, & mores Chriſtianâ profeſſione dignos, quadripartito terrarum orbe longè latéque propagauit, gente ſ́que multitudine innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, naturâ cæcas, cultu impias, vitiis omnibus contaminatas, etiam cum præſentiſſimo capitis periculo à tenebris ad lucem, à feritate ad humanitatem, à miſerrimâ dæmonum ſeruitute ad beatam libertatem filiorum Dei, ab idolorum ſuperſtitione ad veri Numinis cultum, ab omni ſcelere ac flagitio ad omnem probitatem virtuteḿque traduxit. Nihil opus hîc mihi tam amplam Societatis laudem conquiſitis vndique teſtimoniis ſtabilire: vnum mihi ſit inſtar omnium, & quidem grauiſſimum & maximum, Summi Eccleſiæ Præſulis Pij V.

Surius Hiſt. anno 1520.

Suarez to. 4. de Relig. l. 1. de Inſt. Societatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui ampliſſimo ſuo diplomate poſterorum memoriæ teſtatum voluit?

Nulla, cùm indefeſſa. *Societatis homines, verè mundi huius relictis illecebris, adeò Seruatori ſuo ſe dedicaſſe, vt, conculcatis theſauris, non contenti terrarum finibus, vſque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint: ac eorum aliquos ita Domini amore fuiſſe perſtrictos, vt etiam proprij ſanguinis prodigi, martyrio voluntario ſe ſuppoſuerint: perque eorum ſpiritualia exercitia etiam Regna ipſa fidem* CHRISTI *agnouiſſe.* Satíſne luculenter hæc hactenus deducta, vt fidem adſtruamus Aquenſi Præſuli Gilberto, qui ſummo iure Ignatium Antilutherum eſſe pronuntiauit? Satíſne animaduertitis, non magis pedibus moribuſque nobis obuerſos eſſe Iapones ceteroſque Antipodes, quàm huius ſæculi heterodoxi Societati IESV aduerſantur? Quis ergo iure mirabitur, tantam inter vtroſque animorum exulcerationem auerſionemque intercedere,

Genebrard. in Chron.

Lupis & agnis quanta ſortitò obtigit?

Ex hoc itaque fermento, ex hac fæce prodeunt tot calumniæ in Societatem, tot maledicta, tot libelli famoſi, tot ſanguinaria edicta, tot proſcriptiones, tot cruces denique ac tormenta. Sed, ô cæca maleuolentia, & inconſulta nequitia! dum Societatem conuitiis & calumniis obruere planeque conculcare ſe poſſe exiſtimant, non vident eam tum vel maximè exornari. Quid enim Societati contingere poteſt glorioſius, quàm ſi toti orbi manifeſtum euadat, eam à flagitioſiſſimis ac perditiſſimis hominibus implacabili odio omníque diritate vexari? quid optabilius, quàm ab iis cum faſtidio naſeâque deſpici, qui nullum veræ laudis guſtum habent? Magnis interim animis eſtote, viri Religioſiſſimi, magnum vobis aduerſus maleuolorum tela præſidium, magnum aduerſus omnes perſecutionum procellas ſolatium repoſitum eſt in præclarâ rectè factorum conſcientiâ. Deinde ſi qua vis, ſi qua tempeſtas, ſi qua dimicatio incubuerit; Dei præſidio recti, inter medios hoſtium cuneos illæſi conſiſtetis. Vnus inſtar omnium veſter vobis erit IESVS,

Matth. 10. qui hoc vnico verbo mœrorem vobis omnem abſterget; *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius?* Sed quemadmodum ille tandem inimicis omnibus ſuperior, eam gloriam eſt conſecutus, quam omnis intuebitur æternitas: ita vobis aliquando ex perſecutionibus, proſcriptionibus, tormentis ſolida voluptas, ex maleuolentiæ tempeſtatibus tranquilla ſecuritas, ex mendaciorum & calumniarum nubibus æternæ lucis ac dignitatis ſplendor emerget.

ORATIO QVARTA

In Calumniam; cuius inſanis clamoribus Societas ſæpè inſimulata eſt auaritiæ, delicatioris vitæ, ac ſuperbiæ.

A ſuo exortu calumniis appetita Societas:

ETſi, quodam naturæ beneficio, minima quæque paruitate ſuâ tuta ſunt, & quemadmodum aciem oculorum, ita multò faciliùs omnem inuidiæ morſum ictumque ſubterfugiunt; tamen hæc minima IESV Societas, poſt tot alios in Eccleſiâ clariſſimos Ordines recèns exorta, ne quidem illis initiis admodum tenuibus, nec ſuâ illâ appellatione,

tione, quâ à Beato Conditore Minima toties nuncupata eſt, effugere vmquam potuit, quin in multorum, non iam oculos (quod neceſſe erat) ſed odia atque inuidiam incurreret; inde ab ortu ſuo vbique appetita frequentibus contumeliarum telis. Verùm vbi iam ad vnius ſæculi decurſum reflectit oculos, nónne meritò mirari poteſt, quo ſuo fato contigerit, vt nemo hiſce centum annis Chriſtianæ Religionis, nemo auitæ *ab hæreticis,* ſinceræque Fidei hoſtis fuerit, qui non grauiſſimo in hanc Familiam animo belloque exarſerit. quamquam, fateor, minùs nouum videri debet, eam ab iſtis Dei ac Religionis hoſtibus velut ſcopum peti, cùm ipſa clariſſimum IESV nomen tamquam ſignum præferat, in quod iſtorum omnium cogitationes, linguæ, calami, vt intenti arcus, vt nerui, vt tela conuertuntur. Sed illud admiratione digniſſimum ſemper iudicauêre *ab æmulis,* viri prudentes, repertos fuiſſe nonnullos melioris Fidei ac vitæ homines, neſcio quibus circumuentos fraudibus calumniatorum, qui in hoc quoque bellum omni auctoritate ſuâ animoque ſubinde incubuerint. Etenim quòd priores illi fuerint aduerſati, qui virtuti, qui Fidei, qui Religioni bellum indixerant; id ex inſtituto fecerunt: non opinabantur ſatis probari ſui ſimilibus poſſe ſe Eccleſiæ eſſe hoſtes, niſi huius Ordinis eſſent inimici. hi verò dum illius famam paſſim in circulis, in conuentibus, in conuiuiis oppugnabant, quo pacto nomen ſuum & exiſtimationem tueri poterant? Illi ſæpenumerò ab hoc Ordine noſtro Fidei cauſsâ laceſſiti, ſuas reponebant obtrectationes, cùm rationes non poſſent: hi verò ne verbo quidem violati, vltrà in eum euomebant virus acerbitatis ſuæ, ſuamque ab eo alienationem, vti terrori ac formidini ceteris, ita ſuis ac ſibi commendationi fore exiſtimabant.

Quid putem? ſpretámne ab vtriſque IESV Societatem? ita quidem illi non obſcurè præ ſe tulerunt, imò non ſine acerbiſſimâ verborum contumeliâ in contemptum illam adducere ſtudioſè ſunt conati. Verùm ſiquis, depoſito partium ſtudio, rem paulò æquiùs mecum velit expendere; non video nec in præclaro ipſius Inſtituto, nec in ratione viuendi, quod deſpici ab iſtis carpíque iure potuerit. An illius famam maculis ſaltem aliquibus facilè à ſe aſpergi poſſe crediderunt? ignari quid recti conſcientia, quid animi magnitudo, quid integritas, quid innocentia valeat; quæ tum maximè ſuam explicat ac diffundit lucem, cùm in mediis inuidiæ tenebris vmbríſque verſatur. An verebantur fortaſſe ne ſuo honori nominíque detraheretur, quidquid noſtro accederet? alienæ certè nemo exiſtimationi inuidet, qui confidit ſuæ. An ſibi perſuadebant noui quidam Hannibales, hanc firmiſſimæ Societatis rupem aſſiduâ maledictorum acrimoniâ, ceu nouo quopiam aceto perfuſam, ſenſim ac ſenſim diſſolutum iri? at illius hactenus operibus quantum iniqua detraxit æmulatio, tantum emergens veritas laudibus adiecit.

Illud profectò eſt. Sperabas Calumnia (vitium enim arguere mens eſt, non homines perſtringere) ſperabas, inquam, Societatem apud imperitos in odium vocare te poſſe, illiusque ſplendidiſſimæ famæ nonnihil officere, obiectis conuitiorum tuorum vmbris ac telis: non ſecùs atque ille qui quondam, emiſſis innumerabilibus ſagittis, & ſoli ipſi claritatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem & hosti suo diem erepturum se dixit glorioſiùs, quàm fecit. Hinc illæ tibi perpetuæ voces, quibus auaritiæ, ſuperbiæ, commodioris ac lautioris vitæ Societatem arguis. Hæc ſpargis in vulgus, hæc ignorantibus obtrudis: hæc criminum omnium breuis ſumma, imò calumniarum, quas nulla diluat oratio. credita, damnata, præiudicata ſunt omnia. ignari atque inſolentis vulgi clamor pro omni oraculo eſt: vociferantur omnes; auaros, delicioſos, ſuperbos eſſe Ieſuitas. quis contrà tendat? Si quæris, quo hæc auctore ſpargantur, quo teſte confirmentur: fruſtrà es; tam verum eſt quàm te viuere. quo ex facto dictoque id liqueat: nihil agis. innumera eſſe aſſerent, indignabunturque ſibi non adhiberi fidem, licet nullum ſolidè adferre valeant. Cæco impetu eam ſibi imperauere perſuaſionem: nefas eſt, aliter ſi ſentias. Sed ſingula breuiter ſaltem expendamus.

tumultuariò, & ſine probationibus.

Diues & auara Societas eſt, parandisque opibus inhiat. O præclaram illam Religionem, paupertatis votis vinculisque conſtrictam! ô præclarum te Ducem, Ignati! qui ſpretis paternis opibus commodisque gentilitiæ domus, eam legis cohortem, iisque inſtruis præceptis, vt ſuam ab auro cupiditatem ac manus cohibere non poſſit, & magnificè te iactas nudi CHRISTI nudum eſſe ſectatorem. Quamquam diuitiarum accuſari parum eſt; immenſæ cupiditatis & inexplebilis auaritiæ inſimulamur; quaſi noſtras immigrarit in ædes auri illa ſacra fames, quæ quælibet in ſcelera mortales agit. An non inſignis contumelia eſt, eos qui res ſpesque ſuas abiecerunt, traduci palàm tamquam inhient alienis? quo teſtimonio? quo veſtigio? quo ſigno hæc nota nomini noſtro inuritur? An ex eo quòd nec pro ſacris concionibus, neque pro auguſtiſſimo Miſſæ ſacrificio, neque pro vllâ piâ functione, teruncium admittat vmquam, nec admittere per leges ſuas poſſit Societas? An quòd labores ſuos omnes ac curas ad ciuium ſalutem gratis referat conſumarque, nullâ exſpectatione ac ſpe mercedis? quæ tamen tum maximè eſſet ſpectanda, ſi tanto amplificandæ rei ſuæ deſiderio, tamque inexplebili cupiditate teneretur. An quòd peculiari reſtringendæ paupertatis voto, quaſi ſepto quodam viam ſibi ad ampliores facultates obſtruxit; quam ſanè, ſi pecuniæ amore ac dulcedine caperetur, laxatam potiùs oportebat? Sed hæc ex diſciplinæ noſtræ arcanis deprompta ſuperant ſcilicet tuum, ô Calumnia, vulgique captum. Rudiori Minerua tecum agam neceſſe eſt. Habet Societas annuos cenſus in Collegiis. Eſto ſanè: hæc tu ab Euangelicâ paupertate aliena, hæc auaritiæ ſigna putas aut argumenta? Fruſtrà hîc tecum ſubtiliùs diſputem de eâ paupertate, quæ priuatim proprium habet nihil: in communi Superiorum imperio diſpenſandum aliquid, quo præſens vitæ toleretur neceſſitas; ne aut populo grauis ſit ea egeſtas, aut conquirendi victus cura à ſtudiis aliisque grauioris momenti functionibus auocet. Sed fruſtrà, inquam, cæcæ facem accendo, quando tu aliam paupertatem nullam noſti, quàm coactam inopiam, vilemque mendicitatem. Fruſtrà etiam ſingulorum tibi Collegiorum accepti expenſique rationes expoſuero. Scio, nec iuratus quidem apud te fidem inueniam. Vix oculis ipſa tuis credes, ſi ſcrinia loculosque excuſſeris: quos, vt ait Comicus, araneis plenos & inaniis inuenies.

Nec anara Societas eſt,

nec diues:

uenies. Miraberis etiam, niſi planè peregrina ſis in rebus œconomicis, tantillum annui cenſus tot viris doctis ac honeſto loco natis modeſtè frugaliterque alendis ſufficere poſſe. Quid ſi etiam expendas aliquot in Belgio eſſe Monaſteria, quæ ſingula ſeorſim ampliores habeant fundos ac facultates, quàm omnia ſimul ampliſſimæ Prouinciæ Collegia; adhuc tibi diues & opulenta videbitur eſſe Societas? quid ſi in illis ipſis Monaſteriis non multò maior Religioſorum ſit numerus, quàm in mediocri aliquo Collegiorum noſtrorum? quid ſi ingenuè fatear, nullum pænè Societati in Belgio tam lautè fundatum eſſe Collegium, quod non grauiſſimo laboret ære alieno? Vbi tandem, quas tam impudenter imprudenterque exagitas, reperies diuitias? Sed clamant ſcilicet templa atque ædificia diuites eſſe Ieſuitas. Quæ templa? ſtructa atque adornata alienâ benignitate, liberalitate Principum, eleëmoſynis hominum piorum? Quid hîc eſt, quod abſque diuinæ Maieſtatis iniuriâ carpi poſſit? aut quæ hinc nobis diuitiæ, quæ opes? Niſi fortè trabes ac marmora ſaginando ſtomacho noſtro idonea, aut argentei aureique panni ſerutа, ſacris vſibus ſubtracta, pullis noſtris veſtibus aſſuenda exiſtimas? Quid, quòd publica vrbium templa vbique noſtris ſunt auguſtiora? imò pleraque etiam Religioſorum? Et cultui diuino quæ nimia poteſt eſſe maieſtas? ne ſtratum quidem auro pauimentum hîc damnari fas eſt. Quo ſumptu tabernaculum fœderis atque arcam, quo apparatu quantiſque opibus templum ſibi ſtrui Deus olim mandauerit, ne Romanæ quidem Hiſtoriæ Scriptores ignorarunt. Salomonis pietatem ſacramque magnificentiam, quæ non antiquitatis monimenta deprædicant? Itaque quod ſapientiſſimo olim Regi honori vertitur atque laudi, hoc tu Regibus Chriſtianis atque Principibus, hoc tu Magiſtratibus Rebusque publicis vitio vertes? nec licebit viris copioſis in Deum (cui omnia accepta referunt) eſſe piis ac liberalibus, niſi nos in Religioſam paupertatem peccaſſe videamur? Illi illi ſunt (libentes fatemur, & æternâ grati animi memoriâ recolimus) illi ſunt, quorum benevolentiâ atque ære ædes illæ noſtræ in eam altitudinem maieſtatemque aſſurgunt, eumque, quem criminaris, induunt ſplendorem & ornatum. Illi ſunt, quibus longè auguſtius videtur, ſuarum facultatum partem aliquam Deo in aris noſtris conſecrare, quàm Veneri aut Baccho, aliisque turpitudinis aut vanitatis idolis; quibus, prô dolor! non pauci ſuas plenâ manu ſinuque diuitias profundunt; id vnum ſibi ſuisque perire exiſtimantes, quod diuino cultui tranſſcriptum vident. In ædificiis verò quid tantopere eſt quod tuis luminibus officere poſſit? noſtróve priuatim commodo, an publicis populi vſibus ampla atque ſpatioſa ſunt? an nobis, an populo ſeruit vaſta illa fundi noſtri area quam templo tribuimus? idem ferè de ædificiis eſt. Numera maiores exedras, Sodalitatum aulas, gymnaſiorum areas atque ſcholas, numera amplâ in familiâ neceſſaria ægris hoſpitibusque conclauia, tum bibliothecam, triclinium, ſingulasque Coadiutorum officinas; vniuſcuiuſque habitationi quid relinques? anguſtum ſanè obſcuramque angulum, qualia in pleriſque Collegiis cubicula noſtra ſunt. Et vt paulò ampliora ſint, an tu iis qui totis diebus ad pulpitum in cubiculo ſtudiis affixi deſident, tantillum ſpatij inuidebis, vt ad vnum ſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

possint alterúmve passum commouere ? Profectò si coràm ea lustrares oculis, exteriore te specie deceptum fatereris, fortè & illâ Henrici IV. voce: *Neminem cui Societatis res perspecta est, de eâ perperàm aut loqui aut sentire posse.* Animaduerteres quippe tum, domos nostras nullo firmiore, quàm ipsius paupertatis muro innixas esse & circumseptas : perspiceres in iis nihil modesto nitore esse pretiosius, cui studere religiosum pulchrumque ducimus : videres in iis suppetere multa ad inopiam, pauca ad necessarios vsus ; ad delicias, ad luxum, omnino nihil. Hæc sunt nostrarum ædium penetralia, quarum exteriorem tantùm contemplata formam, magnifica, lauta, splendida fingis omnia, augesque in immensum.

non indulget commoditatibus corporis & deliciis:

Sed alterum insuper crimen quasi pro confesso exprobras; *Commodis corporis deliciisque indulgere Societatem.* Quibus tandem deliciis, aut vbi locorum ? An in castris, vbi cum milite eadem illi sunt subeunda pericula, iidem labores ? vbi sub dio excubat, pernoctat in vallo, sudore diffluit in campo, inter vulnera atque vlcera affusa iacet morientium corporibus ? illícne commodis suis deliciisque indulget mollis ista & delicata Societas ? An in nauibus fortassis, & classe Regiâ, vbi cum nauticâ turbâ iisdem iactatur ventis atque vndis, per transtra discurrit, eodem pædore ad fastidium nauseamque saginatur, eadem frigora & asperimas hiemes tolerat, iisdem impetitur hostium telis, eadem subit naufragia ? An inter barbaras gentes, vbi etiam ad necessitatem desunt omnia, nec corpori vestes, nec ad victum fruges suppetunt, nisi quas in aridissimo solo ipsa naturæ sterilitas velut nouercali manu subministrat ? An inter Indos & Iapones, vbi præter assiduos labores cruces, tormenta, ignes illi assiduè parata sunt ? Hæc si commoda tibi videntur, quænam igitur molesta ? hæc si mollia, quæ dura, quæ grauia esse fatebere ? An illos existimas qui ad arduas hasce missiones destinantur quasi ad triremes & transtra damnari, eiiciqueextra communis vitæ commoda ; quî pares tot incommodis esse possunt semper inter Socios deliciis innutriti ? aut quomodo tam auidè eas amplectuntur, qui vsque adeò commodorum suorum sunt amantes ? Vbi ergo, vbi tandem Societas deliciis commodisque indulget ? in domibus scilicet & Collegiis, vbi moderata vitæ ratio nihil magnopere oculis tuis obiicit asperitatis, non hispidas vestes, non ieiunia atque flagella. Hîc nimirum molles, hîc affluere deliciis Iesuitas putas. O egregiam speciem deliciarum ! vbi totos dies improbus labor Magistros exercet in scholis, Concionatores in studiis, Coadiutores in opere diurno : vbi studiorum contentione atque assiduitate plerisque vires in medio ætatis flore atteruntur, & mors acceleratur ante diem, vt vel ex ipsâ liquet senum paucitate : vbi ceteri dies noctesque languentibus assident, morientibus præstò sunt, nihil pædore, nihil contagione morborum, nihil suo sæpè vitæ periculo deterriti. Porrò quid tantopere communi offenderis habitu, vt vel ex eo pronunties commodorum suorum amantes esse Iesuitas? non vides, dum vestem nostram maledico ore laceras, vniuerso te Clero esse iniuriosàm? Imò quis è Clero, cui honesta viuendi conditio est, non etiam vtitur pretiosiore ? Vide quàm non acerbè tecum agam ; infer & pedem intrò, si placet, & triclinij nostri delicias contemplare. Socraticas esse mensas inue-

nies, quæ fami subseruiant, non gulæ. vulgaris in iis victus, hominisque frugi. optimum earum condimentum à sacrâ petitur lectione; ipseque edendi modus solâ naturæ necessitate ac temperantiæ lege definitur. Quid si & aliam tibi scenam aperiam? &, quæ minimè exspectabas, aspera flagella, cruentas catenulas, setosas atque hispidas vestes, & contextas è durioribus setis loricas, ceteraque id genus macerandæ carni Religiosâ supellectilia (quæ tu in domo nostrâ & sub isthac togâ latêre numquam credideras) tibi coràm exhibeam ? adhuc tu mollem esse, adhuc delicatam Societatem criminaberis ? Sed frustrà sum : non, si asperrimam profiteamur viuendi normam, morsus tuos, ô Calumnia, euademus. Nimis verum est hoc Seruatoris oracultum: *Venit Ioannes neque manducans neque bibens* (venêre tot alij Religiosissimi Ordines, & sanctæ austeritatis exemplo inclaruere) *& dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens* (venit IESVS Societas Ducis sui exemplo communi habitu victuque contenta) *& dicunt : Ecce homo vorax, & potator vini*; mollis, lauta, delicata Societas est. Matth. 11.

nec superba nec arrogans est:

Veniamus ad extremum tandem criminationum tuarum caput, quo superbiæ arrogantiæque arguimur ; tam liquidâ causâ, quemadmodum tu tibi persuades, vt nullus excusationi relictus sit locus, neque spes sit in ore vulgi compescendi has voces : *Superba, ambitiosa, arrogans Societas est, præ se despiciens ceteros.* Fateor, aptissima ad inuidiam contumelia est. tumidos superbosque execramur omnes, naturâ duce : propterea quòd supra reliquos se efferre mortales, ceterosque dedignari videantur. Id vitium nobis ex vero si appingere potueris, optimo iure exosos, inuisos, execrabiles reddes, & publico odio longè dignissimos. Sed, obsecro te, cur *superba est atque ambitiosa Societas* ? Estne alius Ordo (maneat sua omnibus salua veneratio atque integritas) qui sic honores dignitatesque excludit ? vbinam singularis voti sponsione sic omnis præcisa est ambitio? quo in cœtu per tam humiles functiones ad demissionem animi exercentur, tantoque tempore de iis sumitur experimentum ? quo alio in cœtu tanta Superiorum potestas atque auctoritas est exauctorandi eos qui sese efferunt ? vbinam potentiùs frequentiusque rediguntur in ordinem, seruaturque amica pacis ista in omnibus æqualitas, excludens quidquid excellentiæ amor sibi proprium vellet ac singulare? An fortasse superbum tibi atque ambitiosum videtur docere Rudimenta, versari inter pueros, instruere rusticanos homines, solari pauperes, visere nosocomia, omnibus promiscuè pœnitentibus aures dare ? illic experiri puerorum proteruiam, hîc adolescentum ingratitudinem, vbique æmulorum obloquia & inimicorum ? Et hi tamen, postquam vanitati atque ambitioni sæcularis vitæ nuntium remiserunt, postquam detritâ se incluserunt lacernâ, postquam abdicauerunt quidquid dignitatis habebant, aut fauore, doctrinâ, industriâ, opibus comparare sibi poterant, postquam CHRISTI amore ad abiectissima se munia abiecerunt; adhuc superbi, adhuc ambitiosi, adhuc arrogantes audiunt, & qui præ se despiciant ceteros ? At quos illos tandem ? pauperésne ? quos tam studiosè conquirit gratisque instruit Societas? an sacros in Ecclesiâ Ordines, an Clerum, an vtriusque Magistratus Præsides, quos omni veneratione

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratione cultuque prosequendos pueris ab infantiâ inculcat? quorum se obstrictam beneficiis amplissimis vbique terrarum, & fauore adiutam, libentissimè fatetur? Quinam igitur illi tandem, dic impudens Calumnia, quos contemnit? Hoc nimirum est: in odium atque inuidiam hominum Societatem adducere conata semper es isto superbiæ arrogantiæque prætextu. Sed vin' tibi ex me erumpat vera vox? quereris tu insolentiùs sese efferre Societatem; & tu eam extulisti: deprimere cogitabas; & erexisti: obscuram, imò inuisam reddere; & magnam, illustrem, omnibus expetendam fecisti. Aqua fontis à motu clarior esse solet, crocus attritu melior fragrantiorque, vua pressa vtilior, frutex putatus altior. Haud aliter IESV Societas à maledictis tuis agitata, pressa, trita, scissa, & clarior cælo, & melior sibi, & vtilior bonis, & altior Ecclesiæ exsurrexit. Si viri à florentissimis ætatis nostræ hominibus comparata est, nónne cogitatione mox assequeris, eam, à maledicæ linguæ tuæ quasi falce putatam, vberiùs latiusque fuisse diffusam? Si palma ab aliis dicta est, nónne sentis eam sese tum maximè erexisse, cùm grauissimis conuitiorum tuorum ponderibus fuit onerata? Denique si eam cum adamante componere nonnemini visum fuit, à tuis vtique solidior futura est ictibus, nihilque vnquam sub iniquæ æmulationis tuæ incude posita remittet de suo instituto pristinoque more religiosè viuendi: frendeas licet, aliasque in Æoliâ tuâ semper mediteris procellas. Veniat hîc tibi in mentem atque ante oculos vas illud, quod ad Oceani littora fluitare solet, innumeris expositum ventorum iniuriis, atque ab vndis huc illuc agitatum. nostine tenacissimis id vinculis affigi scopulo aut vado? nauibusque esse signum, vt inter cæca vada tutissimum teneant rectissimumque cursum? Cui vasi hanc si addideris tabulam aut vocem, *Iacter, dummodò prosim*; Societatis animum illustri veroque emblemate expresseris. Iactari non reformidat, dummodò inter procellas fluctusque posita, rudioribus in hoc vitæ oceano classiariis omnes vitiorum scopulos declinandi modos viasque ostendat: modò veteranos, grauioribusque defunctos periculis lubricę ætatis, ab inexplebili voluptatum voragine auocet è pulpito, precibusque auertat: modò denique fluctuantes in primo cursu virtutum animas, ceu molientes è portu naues, in altum quàm fieri poterit felicissimè deducat, doctrinæ suæ signo, facto, exemplo. Iacter, inquit, & impetar, dummodò pristino meo more Christianæ rei Fideique valeam prodesse. Hæc inter tempestates ipsius vox est: hæc eius innocentiæ summa defensio.

illustratur calumniis,

pergitque prodesse populo.

Epilogus ad IESVM.

Quare, vt eius voci hanc meam etiam conformem, ad te, IESV sanctissime, auctor defensorque Societatis, hæc se conuertit oratio. non minùs tuâ interest (sit ita fas apud te paulò confidentiùs loqui) non minùs tuâ interest, quàm nostrâ, de contumeliâ triumphare. quæ nostris aliquando obiecta est conatibus mora, tuo honori quoties offecit? Faue igitur de cælo propitius, dissipa tandem & compone tempestatum minas, da facilem, da quietum tibi laborantibus cursum. Quòd si certantem semper spectare mauis hanc minimam Societatem tuam (cui tamquam exiguo Romanæ Petræ calculo aut melioris Dauidis lapidi nomen lo- sue seu tuum inclusisti) longisque exerceri atque acui iniuriis; quò sese acriore

acriore vi impetuque effundat in Goliathos nouos, & diuinæ tuæ gloriæ contemptores; non dubitabit, scio, eum animum ardoremque, quem patriæ suæ quisque aut naturæ debet, honori tuo impendere. Erit nouus in Iaponiâ, aut alio in Imperio terror? obuiabit intrepida, & quod reliquum vitæ viriumque fecerit labor, id ferro reddet. Erit subeunda pro beneficiis iniuria, pro rectè factis infamia? feret, & quot in orbe terrarum regiones sunt, totidem faciet patientis animi sui monumenta. Alia ex aliâ insurget inuidiæ tempestas? excipiet: ac tum demum præclarè secum agi credet, cùm odium omne quod in te conceperat iniquitas, in se profundi sentiet: tum, inquam, æstimabit se legitimam scriptamque nominis tui heredem, cùm videbit ærumnarum tuarum ceu diuitiarum partem magnam ad se peruenire. Horum Societas tua auida est bonorum, his opibus inhiat, ad eas adspirat commoditates, hanc ambit gloriam, hanc prehensat, hanc inter nobilissimas laudes suas nominaque ac titulos ponit. Speratque te duce atque auspice fore, vt, quæ ipsam in iis ad hoc primum vsque sæculum produxit virtus animique magnitudo, eadem ad vltimam vsque mundi ætatem gloriosè beateque prosequatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EXERCITATIO POETICA.

SOCIETATI IESV

DE HÆRETICORVM ET CALVMNIATORVM ASSVLTIBVS EIVSDEM AVSPICIIS TRIVMPHANTI.

Qualis minaci murmure fluctuum
Pulsata rupes insilientibus
Resistit vndis, seque firmâ
Mole tenet; furibunda quamuis
Circùm procellis æquora mugiunt,
Ingensque vasto tollitur æthere
Fragor, repercussisque latè
Fluctibus intumuere arenæ:
Qualisve nigræ frondis in Algido
Annosa quercus per vacuum aëra
Depræliantes ridet Euros,
Non furiis Boreæ, nec acri
Cessura Cauro: talis inanium
Victrix minarum durat, & horridas
Secura despectat procellas
Freta suo soboles IESV.
Nam quid peresò pectore tabidus
Liuor, quid atro dente calumnia,
Furorque, feralisque scisso
Impietas truculenta crine,
Contra potentem Numinis Ægida
Possint ruentes? hinc stetit ardua
Per tela, per pericla virtus,
Per medias ruitura mortes:
Hinc lapsa nullo tempore veritas,
Fidesque sincera, & roseus pudor,
Letoque peius imminente
Flagitium metuens honestas:
Hinc illa puri conscia pectoris
Mens, ora nullo pallida crimine,
Se sola, se suo tuetur
Vincere nil dubitans IESV.
Non illam inani debilis impetu
Procella telorum horrida subruat:
Non quidquid incluso laborans
Ferrea glans meditatur igne:
Non, si reuulsis cardinibus poli
Rerum fatiscat fulmine machina,
Terrisque cæruloque ponto
Horribilem pereunte mundo

Datura stragem, dimoueat gradu
Flecti negantem. Monstra Acheronticæ
Educta de stagnis Gebennæ,
Colluuies graueolentis Orci,
Lemana pestis, vertite barbaros
Retrò furores, mergere patrio
Megæra Cocyto, cruentis
Condere Tisiphone cauernis;
Hinc pugnat æther. Quis mihi nubilum
Igni coruſco diuidit aëra?
Hæc dextera, hic sauor benigni
Numinis; hoc potuit vocati
Fides IESV. iam grauioribus
Perstricta flammis insidiantium
Subsedit ira, iam furentes
Eumenidum cecidere vultus.
Horrente iam Styx intremuit vado,
Et mœsta clades enumerat suas:
Iam rector vmbrarum reuelli
Triste fremens sua signa vidit.
Io virenti tempora milites
Ornate serto, pergite Cantabri
Fortis propago, bellicosi
Martia progenies Parentis,
Ferroque & igni non penetrabilis:
Consentientis militiæ phalanx,
Vtroque victrix orbe festas
Sparge cohors generosa palmas.
Quid hoc? minaci murmure cornuum
Pulsantur aures. Bella iterum noua?
Quis Marte non segni, Sodales,
Quà tumidum glomeratur agmen,
Opponit hosti pectus, & inclyto
Emit paratam vulnere gloriam?
Quis pulchra per pericla mecum
Non humiles volat ad triumphos?
At ô tuorum Dux bone militum,
Ærata seu tu TVRRIS in æthera
Exsurgere inuicto laboras
Contra acies gladiosque vallo;
Densata seu tu diceris agmina
Perrumpere acri EXERCITVS impetu;
Seu mille pugnantum cateruis
Aptus amas CLYPEVS vocari;
Quocumque gaudes nomine, militem
Ne præliantem desere: sic tuis
Quæ victus abdicarit hostis,
Arma tholis pretiosa figat.

Societas totis centum annis præliis exercita.

Iam se formosius ipso est.

SIt quicumque volet pulchris formosius in armis,
Protegat imbelles aureus vmbo manus;
Non ego quæ radient gemmis, solemque lacessant,
Nec, frangi dominus quæ timet, arma volo.
Illa decent multus tinxit quæ sordida puluis,
Quæque rubent hostis sanguine tincta sui.
Scilicet auratis frustrà vexilla Chimæris
Et latè patriis promicuere notis;
Si non per densas acies, aduersaque tela,
Sæpiùs hostili fixa stetere solo.
Pulchriùs illa micant, quæ bello exercita pubes
Rettulit ad patrios dilacerata lares.
Tum demum dominique animos pugnasque loquuntur,
Inuictamque probant, quæ tulit illa, manum.
Sic age Loiolæ soboles: i, differ IESV
Signa tui, gemino quà ruit axe dies.
Illa quidem primi reuolutis solibus æui
Suspendis Domino sanguinolenta tuo:
Est tamen, est vltra quò tendas; altera surgunt
Bella, sed & bellis altera palma tuis.
I felix: multus quamuis hæc impetat hostis,
Vulneribus fient signa decora suis.
Quamquam ô! vesano quis te malus impetat ausu?
Non tua, sed magni sunt ea signa Dei.

Socie-

Societas frustrà oppugnatur ab inuidis.

Solem nulla sagitta ferit.

STulte, quid in cælum non peruenientia mittis
Tela? quid insano prælia Marte geris?
Lædere ne solem possis, locus ipse tuetur;
Immensâ nostro distat ab orbe viâ.
Caucasus excelso licet imponatur Olympo,
Et super hos vastus Pelion Ossa premat:
Non secùs ac imâ positus si valle maneres,
In stolidum recident spicula missa caput.
Tangere sic possis, radiorum luce coruscâ
Hostem ne videas impediere tuum.
Fallere, si solem spectare hæc carmina credis:
Stultitiam damnant, liuida turba, tuam.
Liuor iners claris Heroum detrahit ausis,
Et iaculo solem non feriente petit.
Si coëant, quotquot tam dira insania versat,
Non legio in terris grandior vlla foret.
Sed tamen inuictæ IESV *sub nomine turmæ*
Hoc genus ante alios vimque manusque parat.
Quisquis es, insanis frustrà conatibus vti
Desine: nam Solem nulla sagitta ferit.
Despicit ex altâ vesanos arce furores;
Et ferit auctores missa sagitta suos.

Bbbb 3

Socie-

Societas fruſtrà calumniis infamatur.

Sibi conſcia recti.

Falleris, hic curui nihil eſt; rectiſſima fabri
Regula, quâ celſas ducit ad aſtra domos.
Quid dubitas? mendax oculos tibi faſcinat vnda:
Nulla fides: vanis ludit imaginibus.
Eripiatur aquis, quæ nunc ſibi conſcia recti *eſt,*
Iudicio talis mox erit illa tuo.
Eripis, & mendacis aquæ ludibria rides?
Scilicet errorem denotat illa tuum.
Nil ſinit intactum liuor: virtutis alumnis
Ardua, ſi neſcis, per maledicta via eſt.
Hac quoque, Iuſtorum quos poſſis dicere normam,
Apparent ficti criminis eſſe rei:
Scilicet vt ſub aquâ pro rectis curua videntur,
Nec capit occultos credula turba dolos.
Nomine qui IESV *gaudet rectiſſimus Ordo,*
Recta docet, rectis congrua & ipſe facit:
Credula ſed tamen hunc curuum mendacia fingunt,
Et ſuperinfuſis ficta tuentur aquis.
Sed fruſtrà, quandoque dies non cognita prodet,
Et quæ nunc recti conſcia, teſtis erit.

Inuidia, Societati obtrectans, ſibi damnum accerſit.

—— Inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.

Hvc obliqua oculos, quem Loiolæa videre
Recta, ſed haud recto lumine facta, iuuat.
Ecce, ſub hac pugnas ſerpentis imagine, liuor;
Proque Ignatiadis vincit Agenorides;
Tergeminas ſerpens vibrat in certamina linguas:
Quâ noceas, triplex vix tibi lingua ſat eſt:
Ipſe tumes odio plus, quàm tumet ille veneno,
Inque tuis maior dentibus ira fremit.
Exuuiæ Cadmum, ſtirpem Loiolida IESV
Nominis & magni Numinis vmbra tegit.
Telum illi iaculum primum fuit, haſta ſecundum,
Præſtantisque animi, cetera tela, vigor:
Huic iaculum Doctrina ſua eſt, & fortior haſtâ
Virtus, ſuntque Animi, cetera tela, ſui.
Quanta dedit iaculum ſquamoſo vulnera tergo?
Loiolæa tibi quanta Minerua dedit?
Anguis ibi duro dat inania vulnera ferro:
Nil profecturo tu quoque dente furis.
Rupit Agenorides linguam, fixitque triſulcam,
Cumque venenatis ilia dira fibris:
Ne tibi Loiolæ ſoboles virtusque, malignum
Obruat os, pectus tranſadigatque, caue.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas abundans gaudio in afflictione ſuâ.

Multo fit plauſus ab ictu.

IGNATIVS, XAVERIVS. *anagram.* GAVISI SVNT VEXARI.

CYmbala pro pulſu plauſum clauata refundunt:
Verbera ſi ceſſes ingeminare, ſilent.
Ars ibi naturam, ſed virtus vincit vtramque,
Sub multo quoties verbere dulce ſonat.
Hoc IGNATIVS, *hoc* XAVERIVS, *hoc ſimul ambo*
Nomine cum factis conueniente notant:
GAVISI SVNT VEXARI; *lætique paternos*
Ad mores Socij compoſuere ſuos.
Nempe ſolent fortes forti de ſtirpe creari,
Imbelles aquilis non generantur aues.
Euge Iapon, gelidâ diſtentum percute corpus,
Vt ſubitò ruptis bulliat illa labris:
Si lentum hoc, age diſtrictâ mete colla ſecuri,
Innexúmve trabi cuſpide fige latus.
Quò rapior? ſtrictis vicina ſtat hæreſis armis:
Nî ferit his, rabido, quo valet, ore ferit:
Aude, & vtriſque feri, feriendo cymbala pulſas:
Subſilit ad pulſus orbis vterque tuos.
Nempe nihil tali valet eſſe ſuauius ictu,
Quo neque, plus cunctis qui dolet, ille dolet.

Socie-

Societati optandæ res aduerſæ.

Præſtant aduerſa ſecundis.

PAruulus aduerſas puerilem fortè per auras
Sublimi rhombum iuſſerat ire polo;
Jamque ſuper turres hoſpes miratus euntem,
Quà denſat pluuias humidus Auſter aquas;
Res noua, clamabat: ventis obnixa papyrus
Fertur, quò volucres vix ſua penna ferat.
Demens, qui tantùm facili in ſublime volatu
Crediderit cæli poſſe patere viam.
Aduerſis patet illa Notis: ſuperare ferendo
Qui metuit, putri fixus adhæret humo.
Fòrs & erit qui te, magni gens inclyta IESV,
Inuictum ſtupeat tollere in aſtra caput;
Te ſtupeat, ſortisque vices humanaque ſupra
Maiorem ex ipſis altiùs ire malis.
Scilicet audendum contrà eſt: hac pulchriùs ibis,
Claudit vbi medium denſior hoſtis iter.
Quiſquis in excelſum felici niteris aurâ,
Siſte, dabis patriis flebile nomen aquis.
Nónne vides, diſtenta Euris vt vela ſecundis
Sæpè ferant celeres in vada cæca rates?
Surge animis generoſa phalanx, fruſtraque fremente
Inuidiâ, hoſtilis quà premit aura, vola.
Emicat aduerſis virtus, gaudensque negatâ
Ire viâ, ignauam ſub pede ſpernit humum.

Cccc

Socie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societas aduerſis oppreſſa virtutem exſerit.

Preſſus dulce ſonat.

FOrtè ſub vmbrosâ recubabat fronde Menalcas,
Mollis vbi facilem ſtrauerat herba torum:
Carpite, dicebat, teneræ, mea cura, capellæ,
Seruatum vobis carpite gramen oues.
Intereà validis ſtringens complexibus vtrem,
Neſcio quid citharâ dulciùs ille canit.
Ille canit; pulſæ referebant omnia valles,
Immemor optati graminis ibat ouis.
Ipſa Pales agros, montes linquebat Oreas;
Atque omnes, ſiluis quis Deus ille, rogant.
Pan etiam attonitus calamos damnabat inertes,
Et propè iam poterat diſplicuiſſe ſibi.
Nec mirum; tenuem Panis ſuperabat auenam
Carmine, qui preſſus dulce ſonabat vter.
Artis vter miræ, quem quò manus arctiùs angit,
Hoc magis arguto dulciùs ore canit.
Vos quoque, diuinâ plenum queis pectus ab aurâ
Intumuit, magno turba ſacrata Deo,
Dum circùm hoſtili fremuit manus inuida niſu,
Et premitur, qui vos ſpiritus intus agit;
Protinus ecce animæ vim fortiùs exſerit altæ,
Blandiùs & preſſo concinit ore melos,
Quod rapiat ſimul aſtra, & vterque quod audiat axis,
Quod queat attonitum detimuiſſe Deum.
Fallor? an ipſe etiam, malè qui priùs oderat, hoſtis
Ducitur innocui captus amore ſoni?

Societas IESV perſecutionibus formatur.

Τυποῖ τε πιέζων. Fingitque premendo. *Virg.6. Aeneid.*

Σ Τίλβει δ' ὁ χρυσὸς, καὶ πυρὸς ἐπέρχεται ἀρείων·
Νίος δ' ἐμπὶ ἐμ φλογὸν ἀνιεῖ.
Ἐς λοῖσθον Φοίνιξ καὶ κάλλιον. Ἄλιός τε, δηθὰ
Λαθὼν ὑπ' αἰθέρα νέφος, αἴσῃ
Ἄδιον. Ὡ κύτερον σωτηρίαν ἦμα Λὴ βιαῖον,
Εὐαμέρῳ ἴαπον ῥόῳ ἀπ' ὀφρύς,
Ταὶ ὀχέ', ἀλλ' ἐλαίῃσι κατεῖσα θάλατζα, θῆ τ' ἐν ὕρεϊ,
Πέσσε παγὰς, αἴπιον σαθέντα
Τ' δαῖα φλύσδοῦσον. Θλῖψον ποσὶν, ἄκεστον ῥέ' ἀδὺ
Βόξις. Φρύγοντα ὑ γὸ ἁλίοιο
Α' Δήμητρ ἐκ παθοῦσα τὰ κεύματα, ἐκφέρῃ κεφὰς πίας
Στεφθὲν σάχυσιν καλλιον; Κ' ἄεστρα
Δηΐῳ ἔντ' ἀφυὴς, ὄφρα συχνάκις ἀυλάχᾳ τετρόκης,
Τερφαί τε δλώσῃ σῖτα, ἀλλὰ λαῖ
Πεφόβη ῥαγείς. Μήτ' ἀρούσιον πλέον ἄλλοκ' ὠρχνόσδε
Φοίνικες αἶπα, ἢ ὅταν πάσδῃ
Ταὶ κορυφαὶ μέγα φερσκύπιον βάρα. Κ' μπελὸς δ' ὑφ' ἅπτας,
Τ' παί τε πλαγᾶν, ἔυζυγα πιεῖται
Α' καρύα. Χ' ὑφ' ὅπλων δᾷ τεύματ' ἐνάειες κὴ ἅλμα
Ἑλλαμφρωτεῦται. Θλῖβε δήσιν, εἰκὼν
Οὕτως ὠφέλια φερτυπώσει). Αἶθε, σφάτε, δισμοῖς,
Ω' ζημιώτα, κυγκλίσιν τ' Ἰηχοῦτ
Σβῖλαισιν δ' ἕταρον πολλαῖς θλῖβε. Θλίψιν τυπεῦται,
Κ' ἐν τῷ κταυλῶαι θλίψιν τυπῶται.

Societas aduersis purgatur & illustratur.

Erit ex hoc purior.

PEllio sæpè ferit sublato mollia fuste
Vellera; dumque ferit, candidiora facit.
Discite, qui magni Socios violatis IESV,
Non alia insani palma laboris erit.
Esse licet reliquis, nullo turbante, quietis;
Nullo, quæ faciunt, indice tecta latent;
Loiolidùm vix ipsa etiam benefacta probantur:
Hîc quoque quod possit carpere, liuor habet.
Si rea sic agitur virtus; quam (si qua notentur)
Crimina censuram iudiciumque ferent?
Hæc tolerasse parum est: truculentior hæresis instat,
Diraque maiori bella furore mouet.
Et ne extrema vacet nostro discrimine tellus,
Ense ferox in nos sæuit & igne Iapon.
Vt Socios pergant contundere verbere crebro,
Hactenus infestæ quid potuere manus?
Integra nunc vanis fluxit conatibus ætas,
Inuide quæ facti præmia liuor habes?
Ista cohors crebro de verbere purior exit,
Et splendore replet solis vtramque domum.

Socie-

Societas cùm deprimitur, extollitur.

Vis eadem attollit quæ deprimit.

VIx benè nascentis mundi concreuerat orbis,
Constiterant certis vix benè cuncta locis;
Ecce graui scelerum sub mole Astræa iacebat,
Nec iam pressa pedem quò Dea ferret, erat:
Pellimur ingrato, dicebat, pellimur orbe;
At mihi terra locum quem negat, astra dabunt:
Cuncta licet claudant, cælum patet: ibimus illuc.
Dixerat, & patrio virgo recepta polo est.
Hinc quoque desertas nunc respicit aurea terras,
Emicat & librâ pulchrior inde suâ.
O benè! vis imo propè quam depresserat Orco,
Altiùs ætheream fecit inire domum.
Fallimur? an rursum consurgit ahenea proles,
Ableget toto quæ procul orbe Themim?
Quæ vos (quos recti normam, quos nomen IESV
Lege pari magnus iussit habere Deus)
Quæ vos, corruptæ pensantes crimina terræ,
Hostili tentet mergere in ima manu?
Frustrà: suppressam tollunt sua pondera libram,
Alterutrâ semper sidera lance petit.
Vis eadem attollit quæ deprimit: *ima subire*
Qui facit hinc, cælo celsiùs inde leuat.
Perge age, iustitiæ quisquis cupis hostis haberi,
Hanc etiam totâ, si potes, abde Styge;
Altiùs illa tamen victrix assurget, & vnà
Arguet iniustam, quæ premit, esse manum.

Cccc 3

Socie-

Societas rebus aduerſis creſcit.

Surgit ſurgentibus vndis.

LVx fatalis adeſt : pontus conſpirat & æther,
Terra ſuperfuſis mergitur omnis aquis:
Cum miſeris totæ ſorbentur ciuibus vrbes:
Cetera quâ pereunt, Arca leuatur aquâ.
Altiùs inſurgit furiis maioribus æquor,
Altiùs à patrio fertur & illa ſolo.
Vnda tegit turres : ſublimior illa videtur
Turribus, & montes gurgite vecta premit.
Pergite vos tumidæ cælis æquare procellæ,
Illa comes veſtris fluctibus aſtra petet.
Sæcula nunc aliam viderunt noſtra carinam,
Quam nullus rerum vertere turbo poteſt.
Quæ non Loiolidûm tellus diſcrimina nouit?
Queis non acta ratis fluctibus illa fuit?
Lingua, malum terris quâ non præſentius vllum,
Viſque trahens diras in ſcelus omne manus,
Vmbraque virtutis liuor; tum lurida ſi quod
Tartara diſcrimen perniciémve tegunt;
Hanc vno ſimul inuadunt conamine turmam:
Omnis in hanc fruſtrà vis nocitura ruit.
Nil agitis tantis immanes fluctibus vndæ:
Altiùs euectam fortis ad aſtra ratem.

Perſe-

Perſecutio Societatem ornat.

Multo vulnere pulchrior.

QVamuis ſuperbo muricis ebria
Cruore veſtis purpureos bibat
Conchæ colores, ambituque
Non humili decoret tyrannos;
Tamen frequenti ſaucia cuſpide
Multo renidet vulnere pulchrior;
In lucra puncturas receptans
Artificis, pretiumque formæ.
Durate fortes. pulchrior emicat
Quæſita magno gloria vulnere; &
Per damna, per cædes, in auras
Proſilit impatiens latêre.
Vos ô! tyranni ſanguineum genus,
Sueti innocentum ludere funere, aut
Calumniandi quos libido
Concitat in Socios IESV;
Siue enſe vultis, cuſpide ſeu placet
Linguæ cruorem fundere, pergite:
Fruſtrà laceſſiti decoris
Pulchra fidem faciet cicatrix.

Perſe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Perſecutionis meritum.

Dant pretium plagæ.

QVid ſæua fruſtrà detonat in ſacros
IESV Sodales opprobriis grauis
Procella? quid cruces, quid enſes
Innocuis iugulis minantur?
Stat celſa virtus, & rutilum caput
Calumniarum nubibus exſerit,
Nec ſumit aut ponit nitorem
Arbitrio variantis auræ.
Spes certa lucri eſt, quam patientia
Parit ferendo. Si pretium ſui
Æquat metallum, cui pepercit
Dextra graui metuenda ferro;
Poteſt mereri, qui ſine verbere
Tranſegit æuum. Scilicet ictibus
Incudis accedit metallo
Effigies pretioſa Regum.
O! quem decoro vulnere perfidus
Cruentat enſis, quem laniant flagra,
Quem luridæ premunt cataſtæ,
Macte animis: magis emitebit
Imago CHRISTI, quem ſequeris ducem,
Expreſſa plagis: nobilior tibi
Per vulnera & cædes ab ipſo
Creſcet honor pretiumque ferro.

Socie-

Societatem carceres & vincula cohoneſtant.

Dant vincla decorem.

TVrpe catenati, ſi certa eſt culpa, nocentes;
Vincula dedecorant, quæ meruere, manus.
Infamis tetro procedit carcere, cuius
Antè fuit fœdo crimine læſus honor.
Quàm benè felici ſtringuntur brachia neruo,
Libera quæ ſummi Iudicis vrna probat?
Vincula virtutem, virtutem carcer honorat;
Scilicet inde noui lucra decoris habet.
Vt flos, cui grati ſimilis conſenſus odoris
Caryophyllorum nomen habere dedit:
Ille, licèt nitidâ variat tot fronde colores,
Primus honor Floræ deliciumque ſuæ;
Et formâ tantum flores ſupereminet omnes,
Quantum vel Paphias vincit odore roſas;
Si tamen obſeptum vinclis & crate coërces,
Neſcio quid paruo à carcere maius habet.
Tu quoque progenies Loiolâ digna parente,
Clarior à vinclis compedibuſque redis.
Emicat in flammas ſpecubus calor abditus atris:
Pulchriùs obſcurâ ſidera nocte micant.
Te quoque condecorant habitata nocentibus antra;
Nec minus his virtus clauſa nitoris habet.

Pluri-

Plurimi è Societate Martyres, ad amplificandum CHRISTI Regnum, sanguinem fuderunt.

Tot Zopyri.

ABsciſſas aures, truncataque naribus ora,
Labraque diſſectis ſanguinolenta genis,
Quæque (ſibi Zopyri pietas niſi ſæua fuiſſet)
Vulnera ſint hoſti, Mede, pudenda tuo;
Aſſyriosque ſimul victos hac arte legebat,
Heſperiam viuo qui patre rexit, Iber:
Philippus II. Rex Hiſpaniæ. Dario Rege Medorum.
Dumque legit, Medo ſtupet iſta ſtupente tyranno,
Affectuſque animo, quos gerit ille, capit:
Cum laudante fidem, laudat quoque; cumque dolente,
Deformata ſui militis ora dolet.
O mihi tot Zopyros Superi date, vouerat ille,
Quot ſub puniceo cortice grana rubent!
O mihi tot Zopyros Superi date, vouit Iberus,
Quot ſub puniceo cortice grana rubent!
Irrita vota. Fides Zopyri vix vnica Regum
Caſtra ſubit; replet hæc Punica multa Fides:
Punica, quâ non Rex, ſed res & Regna coluntur;
Quæque ſtat Imperio ſtante, cadente cadit.
At tua ſunt, IESV, Zopyris tot, totque profuſo
Sanguine conſpicuis caſtra referta viris.
Quin etiam plures primum hoc tibi protulit ævum,
Quàm rubeos acinos punica mala ferunt.

Iaponum in igne alacritas.

Se pandit amori.

PInea vicino nux dilatatur ab igne,
Et virides aperit tacta calore ſinus.
Velle putes medio ſub cortice condere flammas
Queis pereat, damni nec meminiſſe ſui.
Hæc mihi deſiſtunt ex illo mira videri
Tempore, quo Iaponum creuit in igne Fides.
Quæ (Superi!) parit hæc hominum miracula tellus?
Corpora non orbis talia noſter habet.
Corpora conueniunt: animus præſtantior illis:
Hic medio inuictum corpus in igne facit.
Illuſtres animæ, veſtras ſuper Indica palmas
Æquora iam dudum nuntia fama tulit.
Iaponicis Europa ſtupet plauditque triumphis:
Iaponicos celebrat Gallus Iberque rogos.
Ecquis ab ignoto venturos crederet orbe,
Quos cuperet Diuis addere Roma ſuis?
Barbarus auguſtâ fulget ſublimis in arâ,
Munera cui populi caſtaque vota ferunt.
Roma, nouos Iapones cæleſtibus adde triumphis:
Quod colat, Europæ barbara terra dabit.

Martyrum pretiosa mors.

Non poterat fato nobiliore mori.

FElices animæ, merito gens addita cælo,
Morte obitâ partis facta beata bonis!
Sidera nunc, Numenque suis formosius astris
Adspiciunt, pro quo non timuêre mori.
Mors licet inuideat, viuent post funera; finem
Dissimilis primæ vita secunda negat.
Non hanc, quæ primam rapuit, Regum auferet ira,
Non gladio aut sæuo barbarus igne furor.
Nónne fuit tanti, parituros tanta dolores
Gaudia, & optandam sustinuisse necem?
Quàm benè, quæ fuerat naturæ debita legi,
Proque Deo vita est reddita, cumque Deo!
Grande quidem pretium est, quo constant sidera, sanguis;
Sed pretio merx est dignior illa suo.
Credo ego, si rursum bene perdita vita daretur,
Non aliâ vitam ponere morte velint.
Vnica sic ales, sibi post sua fata superstes,
Muneris hoc instar, quòd moriatur, habet.
Nempe vbi felici posuit cum morte senectam,
A leto melior, quàm fuit antè, redit.

IMA-

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER QVINTVS.

SOCIETAS HONORATA, SIVE DE GLORIA QVAM SOCIETATI TOT MALIS EXERCITÆ DIVI HOMINESQVE CONTVLERVNT.

CAPVT PRIMVM.

Gloria Societati partæ per illustrem sanctitatem Ignatij Loiolæ & reliquorum in Italiâ Sociorum.

MALIS affici & non infici, premi aduersis nec opprimi, virtutis est: si qua verò ab adspersâ fuligine eluceſcat etiam magis, magis augeatur à damno, magis emicet à tormento; singularem eam esse necesse est. Res iners, & mundi deterioris quidam velut abortus est, quæ minimo obsoleſcit attactu; poliuntur & lucent attritu valido ea corpora quæ solido constant. Leui aurâ diffluit flos vernus: afflatu vnico inanis spuma diſsoluitur: præceps æstatis immaturæ fructus, si vel manu blandè tetigeris, vitium facit: detrita validiùs ac rasa marmora & metalla splendeſcunt. Fatuus ignis, inanis est ille fulgor, quem ros nocturnus exſtinguit, aut nebula matutina corrumpit: alienis numquam sordibus obsoleſcunt, quin lucent ipsa per se magis, quæ lumen & calorem hausere de cælo. Obiectis vaporibus non minuuntur sidera, sed augentur; nec vnquam sol aut ardet vehementiùs, aut fortiùs albeſcit & vibrat, quàm cùm aduersas sibi nubes pluuiasque decoxit. Neque quod adhuc dico, locum inuenit in iis tantummodò rebus quas aspectabiles

Optima quæque aduersis illustrantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesiæ etiam CHRISTI. Hilar. lib. 7. de Trinit.

oculis, sed multò etiam magis in illis quas animis nostris perspicuas natura proposuit. *Hoc*, inquit magnus Hilarius, magnis & ipse laboribus periculisque perfunctus, *Ecclesiæ proprium est, vt tum vincat cùm læditur, tum intelligatur cùm arguitur, tum obtineat cùm deseritur.* Habet sanè, habeatque, sibi proprium CHRISTI Ecclesia cælo nata, inter aduersa sucrescere, & inde comparare gloriam sibi, vnde damnum & ignominiam reliqua sortiuntur; modò ne alienum statuatur etiam illud à minimâ Societate IESV, ex simili origine in finem quoque similem deriuatâ. Sua profectò Ecclesiæ stat sanguine palma. sed & sua Societati, quæcumque est gloria, non fuit hactenus incruenta: nam tot ab annis adhuc centum laboribus periculisque tentata est, vt ad firmandam eius indolem, & inferendam hominum animis existimationem, non magis agendo contendisse virtus, quàm patiendo constantia videantur. Hic videlicet ille in superandis arduis labor est, hæc illa in subeundis aduersis constantia, à quibus, velut in circinum vnà collectis, Societas nostra suum hactenus semicirculum, vnius indicem sæculi, rectè descripsit. & porrò futurum speratur, vt earumdem virtutum tenore perpetuo circulum ipsum & orbem aliquando suum impleat, ad sanctissimi IESV nominis gloriam commendationemque sempiternam. Licet ergo, nisi ipse me fallo, licet illud Regij Prophetæ de Sione, hoc est CHRISTI Ecclesiâ, pronuntiatum minimæ IESV Societati nec arroganter adscribere: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei*; quando contra aduersa immobilem *ipse fundauit eam Altissimus*, & ab inuictâ malorum tolerantiâ *lætantium omnium habitatio est in te.* Interim quæ quamque gloriosa de Societate nostrâ dicta sint, vtque illis ipsis ex vero dictis facta respondcrint, non est animus mihi simul omnia, nedum singula percensere: nec enim illa vel adeò pauca sunt, vt comprehendi possint volumine breui; vel tam obscura, vt passim ab omnibus non sciantur, quæ & gesta sunt luce palam, & felici plurimorum stylo condita; & maximorum virorum ipsiusque adeò Dei in terrâ interpretis oraculo contestata. Id verò agam, quod solent ij qui motus adspectusque cælorum, cursus siderum & recursus, tot illa ac tanta naturæ ornamenta, quæ non nisi ex interuallo obijciuntur oculis hominum, negotio facili vnà depingunt; in exiguo quasi globo, vel plano potiùs, velut punctim & per lineas, licet obscuras & ignobiles, illa quæ ad aliorum vtilitatem à Societate, & ab aliis ad Societatis commendationem gesta sunt, maxima ad omnium admirationem, & ad gloriam, Dei præsertim vnius, splendidissima annotabo. Ita fiet, vt nec ipsa legentem terreat magnitudo libri, & nihilominùs hoc sæculari anno contulisse videar aliquid ad commendationem augustissimi nominis IESV: à cuius vnius gloriâ, velut luce primâ, emanauit acceptæ dignitatis omne lumen, quod fuit hactenus in Societatem & in eius Socios, velut minora quædam sidera, deriuatum. Et dabitis, scio, vos mihi hanc veniam, non gloriandi quidem, quod superbum; sed Societatem ac Socios modestè laudandi, quod religiosum est; quando hoc à me debitum virtuti munus, nec sine exemplo suscipitur, nec sine ratione geritur, nec sine sanctissimorum virorum sententiâ retinetur. Notum est, quod in hanc rem contra impugnantes

Societas IESV *à persecutionibus honorata.*

Psalm. 86.

pugnantes Religionem Doctor Angelicus solidissimè disputauit; auditum, quod Nazianzenus ille Gregorius Græcâ suâ, quâ pollebat, facultate dicendi pro sorore suâ Gorgoniâ, quam deprædicandam suscepcrat, ipso statim orationis exordio liberrimè declamauit: negans videri debere alicui suspectum encomium, quia domesticum; sed laudabile, quia verum; aut habendam esse maiorem rationem improborum, qui nos ad gratiam loqui criminantur, quàm proborum, qui meritas virtuti laudes exspectant. Hoc ergo tam iustæ pietatis officium, quod sorori frater impendit, aliquisne, qui æquus sit, matri à filiis mirabitur exhiberi?

S. Thom. Opusculo 18. c. 13. 18. &c.

Orat. 11. funebri de sorore Gorgoniâ.

Si quæ porrò earum rerum quæ iam antè insinuatæ sunt, vel etiam expensæ penitiùs, produci hîc à me denuò videbuntur, id etiam neque mirum (vti spero) neque ingratum accidet iis & qui intelligent, & qui amabunt: intelligent, inquam, librum huncce quintum, quem aggredior, quamdam esse aliquorum adhuc dictorum *ἀναπαλαίωσιν*, ad colligendum scilicet ex illis modestum aliquod Societati, imò meritum IESV nostro nomen, obiter institutam; amabunt verò nullo non loco offerri sibi quæ admirentur, quæque imitentur rectè factorum operum testatissima monumenta.

Primus ergo inter homines, vt iam antè memoratum, Societatis IESV auctor & conditor Ignatius fuit. Is cùm naturæ indolem ab Loiolcâ stirpe, iam olim apud Cantabros illustri, virtutem verò raram animi traxisset è cælo; nihil scilicet vmquam, siue cùm mundo siue cùm Deo meruit, humile, nedum vile cogitauit: mens illi & conatus omnis ad ardua semper erectus; hinc quæ terrori ceteris, Ignatio erant in votis. Adeò vt, qui virum nouerit, mirari non debeat, illum operum maximorum gloriâ habitum fuisse semper & charum Deo, & hominibus admirandum. E paternâ domo vixdum puer in Regiam Ferdinandi Catholici, inde in militiam auidè transgressus, nutantem iam, propugnatoribus obsidentium Gallorum mole territis, Pompeiopolim vsque eò solus ipse continuit in Fide; donec à maiori machinâ tibiarum vnâ grauiter saucià, alterâ planè confractâ, deiicitur in terram. tunc demum, vel abnuente etiam tum Ignatio, vrbs hosti tradita est, quasi non fuisset nisi ab vno antè seruata. Veneratione digna vel aduersariis ipsis visa est viri virtus atque constantia. Igitur, posteaquam fomentis quæ erant in promptu erexere iacentem, ipsis hostium humeris in lecticâ deportatum, suis eum & patriæ reddiderunt. Triumphantis illa profectò, non prostrati, species fuit, argumentumque certum & velut omen aliquod, quanta olim gloria maneret Ignatium, abiectum quidem opinione sui, sed supra mortalia eleuatum, & Superûm existimatione & omnium veneratione populorum. Enimuerò iam inde ab hoc belli casu quo deinceps in pretio ille fuerit, non dico hominibus, iisque etiam hostibus, sed Diuis, ipsique adeò Deo; facilè æstimabit is qui intelligit, quàm sæpè, quàm familiariter, quàm amicè egerint cum Ignatio Superi: ita vt vel ille sanctissimis cogitationibus extra se raperetur in cælum, vel hi, illecti scilicet consuetudine tam bonâ, eidem se in terrâ adspectabiles exhiberent. *Loquebatur Dominus ad Moysen*

S. Ignatij magnanimitas,

etiam ab hostibus æstimata:

eius cum Deo & Cælitibus familiaritas.

Exod. 33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. sed & ita sæpè cum Ignatio loquebatur. Iacebat in paternâ domo ex suprà iam

à S. Petro sanatur:

accepto vulnere propè depositus; adfuit illicò, & quidem vigilanti, quasi præmissus à Domino mox adfuturo, Apostolus Petrus: certumque argumentum præsentis Medici, reddita extemplò sanitas fuit. Hinc ad sectanda in posterum cælestia cùm raperetur ardentiùs, & tamen sisteretur hic impetus ruinæ metu, qui ex vitæ liberioris admissâ priùs

recreatur à B. Virgine & puero IESV:

consuetudine nascebatur; ipsa se Virgo Mater conspicuam obtulit oranti, suumque, quem habebat in complexu paruulum, pignus exhibuit certissimæ victoriæ, ex voto etiam sine pugnâ secuturæ. Vicit enimuerò Ignatius; & hostem, quem maximè metuebat insidiantem sibi ex corruptâ carne, ita domuit, vt rebellem illum vel primo etiam motu deinde non senserit.

Franc. Maria Cardin. à Monte in relatione coram Gregorio XV. *à* CHRISTO *& B. Virgine visitatur:*

Iam diebus illis quibus in Minoressano secessu, imò specu, tirocinium posuit Religiosæ militiæ, factus ex duce gregarius (*vt eorum aliquando dux foret qui portarent sanctissimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hæreticos ad vnitatem Fidei reuocarent, Deique in terris Vicarij auctoritatem defenderent*) *satis compertum est, ei plus tricies aut* CHRISTVM *aut Matrem eius Virginem inter precandum apparuisse.* Hanc, cùm Exercitia, quæ vocauit spiritualia, meditaretur, testem habuit operis tam præclari. Hæc Societatis instituta scribenti docentis ac dictantis habitu adesse visa est, velut manum vltimam impositura fabricæ illi, in quâ se ipsa venerandam cultu præcipuo non ignoraret. Quid, quòd velut alteri Moysi, vel Apostolo cuipiam, sic Ignatio roganti leges Ordini suo, radiare, quin & ardere visum caput, in quod sanctus Dei Spiritus adspectabilis flammæ specie descendisset?

mirè illustratur:

Humanam CHRISTI naturam in hostiâ incruentâ, quin & ipsum Trinitatis arcanum, quoad, imò supra quàm homini, vulgò licet, ipse mortalis agnouit exhibitione tam certâ, vt raro priuilegio ac velut singulari, visam illi tum, ac sæpè aliàs, ipsam diuinitatis, vt Theologi loquuntur, essentiam non improbabiliter asserant doctissimi viri; moti, opinor, ipsiusmet Ignatij, cetera quàm demississimè sentientis de se, testimonio disertè conscripto, *visum à se non semel ipsum diuinum esse, ipsamque diuinam essentiam.*

Glor. S. Ign. c. 4. fol. 30.

à CHRISTO *in itinere recreatur:* 3. Reg. 19.

A sociis itineris destitutus, iacebat ipse solus & languens in ignotis vastisque prope Padum campis: at non socium suum Ignatium IESVS ipse deseruit; adfuit, non per Angelum, vt olim abiecto Eliæ, sed ipse per se conspicuus luce plenâ, & vultu illo spectabilis, quo & iacentem erexit, & euntem Patauium, indeque Venetias vsque deduxit, comes & dux perpetuus ignotæ viæ.

Idem Ierosolymam nauiganti numquam non fuit in promptu, quoties vel necessitas illum aliqua, vel grauior seu ab homine seu à naturâ tempestas vrgeret. Liberiùs oberrantem sanctissima Palæstinæ loca custos Armenus ferociùs increpuerat, iussum illicò inde facessere; sed IESVS afflictum consolatus benignè suscepit, & præcedens visibili specie ad hospitium vsque comitatus est.

Denique, ne in genere simili rerum nimius sim, addo vnum, sed illu-

illustre; quo nimirum pateat quantæ curæ Deo fuerit Ignatius, singulari aliquando, & illo non otiosæ, quod aiunt, amicitiæ spectaculo recreatus. Ibat Romam sociis omnino duobus: hisce nonnihil interquiescentibus ab eundi contentione, ipse in ædiculam sacram haud procul à viâ tantisper intereà precaturus abcessit. Hîc vbi vehementiùs incaluerat orando, de more raptus à se (imò sibi præsens & Deo) vidit, quin & audiuit, hinc Deum Patrem suo se, & illi quidem adstanti cum suâ cruce Filio, commendantem; inde ipsum Dei Filium spondentem sibi omne præsidium, additis expressisque verbis hisce suauissimis: *Ego vobis Romæ propitius ero.* Fuit enimuerò; & aduersis omnibus, supra etiam quàm sperare homini fas fuit, multiplici prodigio erutum, tutelâ sanctissimi sui nominis perpetuò defendendum firmandumque suscepit.

ab æterno Patre Filio commendatur.

Glorioſus erat in æstimatione omnium, vilis & abiectus in suâ. Toties supra humana rapta mens eius, toto etiam octiduo hospitabatur in cælis; quin & corpus ipsum, domicilium illud animæ tam castæ, licet etiamtum peregrinaretur in terrâ, dignum esse beatâ corporum gloriâ videbatur. hoc interim & se ipse sic contemnebat Ignatius, vt diceret, se, si quid in morte petiturus esset à Deo, id nominatim esse petiturum; vt proiici se inter eiectamenta ac sepeliri permitteret in fimo.

Ignatius illustris in oculis alienis, obscurus in suis.

Nicol. Zambecar. Secret. sacr. Congreg. in Oratione coram Gregorio XV.

Barcinone toto vultu radiantem mirabatur Isabella Rosella; Romæ Alexander Petronius, sæpiùs Oliuerius Manareus & Ludouicus Gonsaluus, quin ipse etiam sanctæ memoriæ Philippus Nerius (quâ fide & quâ sanctitate viri!) in oculis Ignatij, atque adeò vultu toto, coruscantes lucis radios à se visos esse profitentur; ipse verò in se, nisi deterioris naturæ vilitatem, nil agnoscit Ignatius.

Aliis & frequenter & multis à terrâ cubitis sublimis apparuit; ipse sibi quasi detrusus ad inferos: neque in cruciamentis illis infelicis æternitatis sentire videbatur aliud, quàm Dei gloriam sanctissimumque IESV nomen diris exsecrationibus laceratum.

Adeò vt contendere inter se felici certamine Deus cum Ignatio, hunc ille honorando, hic se abiiciendo, videretur. Qui Religiosæ submissionis affectus in eo tantus fuit, vt illum ipse etiam nunc cælo gloriosus hauddum deseruisse dici possit. B. Maria Magdalena de Pazzis (Carmeli in Italiâ fortunatum aliquando germen, at, pronuntiante nuper Vrbano VIII. iam beatum) animo egressa de corpore VIII. Decembris anno M. D. XCIV. vt sæpè aliàs, diuina tum fortè & cælestia patiebatur. hoc ergo in speculo, imò speculâ mentis supra humana sublatæ, vidit ipsa sanctissimam Virginem inde B. Angelo Carmeli Martyre, hinc S. Ignatio vtrimque stipatam. qui (cùm adstaret ille reuerenter, audiente & approbante cæli Dominâ, illâ, cuius olim in diuinæ maternitatis dignitate summâ iam positæ *humilitatem respexit Deus*) de humilitatis Religiosæ vsu & necessitate perorauit. factus idem orator aulæ cælestis, quod magnificum; & submissionis etiam tum sibi charæ prædicator, quod admirandum est. Neque verò à morte tantùm viuentibus Ignatius adfuit; etiam tum ipse viuens, quantumuis longè positus, viuentibus iuxtà ac mortuis adfuit, imò & profuit ad salutem. cuius ego generis infinita dissimulo, vnum hîc vel alterum proferre contentus.

In Vitâ Beatæ per P. Fr. Ludouicum de Præsentatione.

Luc. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leonardum Kesselium Coloniæ Agrippinæ tactum desiderio videndi vel semel Ignatij, de quo tanta audierat, & conceperat animo tam præclara, viuentem ac vigilantem viuus iam tum ipse, ac tamen momento præsens, Ignatius coràm inuisit, & miro ex illâ cælesti consuetudine gaudio cumulauit.

Adhæc sociorum suorum Iacobi Hosij & Ioannis Codurij beatas animas, etiam longè absens, egredientes videt è corpore, interque Sanctos eum gloriæ locum occupantes, quem abeuntibus illis ipse fuerat apprecatus; potentiori nimirum oratione, quàm olim vsa dicitur mater
Matth. 20. filiorum Zebedæi, pro suis item Iacobo & Ioanne solicita. Quid verò ipse pro se? malle se, si optio daretur, viuere dubium incertumque beatitudinis, & interim Deo iuuandis proximis inseruire, quàm egredi illicò è vitâ cum certissimâ spe felicitatis æternæ.

Idem Zamb. *Quis hominem illum hominibus iuuandis, & mortalium planè bono natum, in quo ostendit Deus, quantum ei curæ sit Ecclesiæ securitas*, & interim tam se abiicientem, tam non curantem sua, non prosequatur, si homo est, studio simili, quis non pari benevolentiâ complectatur? quis non veneratione colat illâ, quam talis viri tam probata, tam testata sanctitas promeretur? Fuere nihilominùs qui odium redderent amori tanto, qui tantum beneficium hominibus ab Ignatio præstitum improbitate pensarent; Deo interim etiam ex his, seruo suo non securitatem modò, sed & gloriam procurante.

contra improbos maleuolosque defenditur aliquando igne: aliàs voce increpantis sicarium:

Compluti auctoritate publicâ stipis aliquid corrogantem, curandæ sibi tunicæ clericali, exsecratus homo nobilis; Exurar, inquit, ego, nisi iste igne dignus est. Sed is ipso illo die exustus cum domo suâ, & suæ improbitatis & Ignatianæ innocentiæ illustre testimonium dedit.

Parisiis, ob adiunctum sibi Xauerium, infestus Ignatio Michaël quidam Hispanus in conclaue nil tale metuentis violentus irruit cum sicâ, certus iam tandem peragere meditatam diu cædem. sed nempe subitò territus increpantis è cælo voce, *Quò tendis infelix?* agnouit ipse suum facinus, & didicit tectum diuino præsidio Ignatium ab homine expugnari non posse.

Prope Bassanum in eremo quapiam homo degebat cetera pius, nisi quòd externo præcipuè cultu ad austeritatem vitæ composito sanctitatem metiretur. Videt ille Ignatium habitu ipso differentem nihil à ceteris, & scilicet apud se ipse contemnit: fauit hîc Deus & existimationi Ignatij, & hominis errori simplicitate tantùm, non improbitate, decepti. Nam cùm subinde precaretur ipse feruentiùs, testari palàm visus est Dominus oranti, quem ipse contemneret, eum esse sibi *vas electum ad multorum salutem, Apostolico spiritu plenum.*

aliàs testimonio docētis ignorantem: Andreas Lucas in Vitâ Ignatij.

aliàs ostento conuertente maleuolos:

Fuit, annis abhinc non ita multis, alicubi vir nobilis, quem ita in Ignatium impotens, & nescio quæ sinistra persuasio adeo egerat in transuersum, vt non tantùm apud se nihil in eo magnopere esse sanctum statueret; sed ipsa eius, quæ habebat penes se, descripta facinora virtutis heroïcæ inuidiosè eleuando, fabulas meras & otiosorum commenta palàm confidenterque dictitaret, exploderetque etiam inter suos quantumuis testata miracula; demum omnia quæ Ignatium vtcumque concernerent,

rent, ignominiosè traduceret. Quæ dum agit maximè versatque cum animo suo, nocte quadam intrat in iacentis cubiculum cum incredibili splendore, cœlestiumque spirituum amplissimo comitatu, ille homini tam despectus Ignatius: quem cùm ij religiosissimè venerantur, ipse auersus à cultoribus, & conuersus ad calumniatorem suum, spectandum se eidem exhibet toto plus horæ quadrante, annuens arridensque benignissimo vultu, atque ad amorem quemdam cælestem gratiamque composito; necdum videlicet oblitus in cælo, quod viuenti olim tam familiare fuerat in terris, vt eos, quos in se iniquissimè animatos nouerat, præ reliquis & blandiore vultu exciperet, & affectu teneriore complecteretur. Non potuit non ille absistens ab Ignatij oculis amoris radius, propè diuinus, non traiicere illicoque dissoluere cor hominis, obfirmatum licet ac septum iniquissimâ voluntate. Itaque vt se proripuit è strato, ac librum quem de eius vitâ compositum habebat in promptu, religiosè sumpsit in manus, applicitumque pectori veneratus, osculis lacrymisque conspersit, ita demum ruptis ex imo corde suspiriis: *Parce*, inquit, *temeritati meæ, ô sancte Ignati, ô diuine! & quando ignoscere vel iuratis hostibus familiare fuit mortali, nunc quoque placeat immortali. O sanctum aeternumque Numen, quis me furor adegit abuti sordidâ & blasphemâ linguâ in eum quem honorant & venerantur cælestes tui spiritus? liceat ô, in pœnam enormis delicti mei, sed suauem, præconem eius esse me viri, cuius contemptor esse non debui.*

Peiùs quoque (vt est optimi corruptio pessima) affectus erat Religiosus aliquis, etiam tum cùm iam à Paulo V. Beatorum numero adscriptus esset Ignatius. euomuerat ille in Beatum talia quædam, quæ spargi vel in pessimum quemque Religiosa modestia prohiberet. at quasi non posset expleri transeunte verbo maledicendi sitis, quò diutiùs innocentissimo viro eiusque Sociis noceret in posterum, furore consimili calamum stringit, scripturus audentiore manu quæ mitior iniquissimo animo lingua non promeret. Scribit ergo, sed dexterâ potentiore coactus, alia omnia quàm vellet: cùm enim, vti fit, sua ipse scripta relegeret, exarasse se non quam animo conceperat satyram, sed panegyrim deprehendit. indignatus ergo, & præcipuè stupori suo, chartam hanc distrahit, aliamque, & subinde tertiam, depingit; sed euentu semper pari. Quid ageret? ne sic quidem improbæ temeritatis admonitus orditur etiam quartam. sed primas vix in illâ notas expresserat, cùm ecce tibi, ne suaui remedio diutiùs abuteretur, ipsa eius dextera in scribentis os impotens impacta vi diuinâ hominem temeritatis admonuit, & proteruam eius audaciam in cultum Ignatij venerationemque perpetuam commutauit. Subinde enim suum non semel delictum iustissimamque pœnam disertè confessus, supplexque beatissimo viro, quoties de Ignatio loqueretur (loquebatur autem sæpissimè, & cum sensu tenerrimæ pietatis) non nisi Sanctum eum, suumque nominabat. In quo quidem non aliter gessisse se mihi videtur cum Ignatio Deus, quàm fecerit olim cum electo sibi tum populo Iudæorum. *Veni* (inquiebat ad Balaam Balac Rex Moabitarum) *& maledic Iacob; propera & detestare Israel.* Ac venerat ille quidem vt malediceret; sed enim rem aggressus, *Quomodo,* Num. 23.

Idem suprà.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquit, *maledicam, cui non maledixit Deus? quâ ratione deteſter, quem Dominus non deteſtatur? Ad benedicendum adductus ſum, benedictionem prohibere non valeo. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.* Sed omitto in maledictione reputatos eos qui maledixerint; hoc ago, fuiſſe illos qui benedixêre Ignatio, benedictos. *quorum* (vt inquit ille) *præclarum & vniforme teſtimonium, quod de ſanctitate vitæ eius dederunt in ſuis hiſtoriis & libris magni viri & ſcriptores nobiles, in ſupradictâ relatione & ordine recenſetur & numero.* Ego hîc paucos dabo de plurimis, ſed omni exceptione maiores; ex quibus liquidò pateat, id quod erat ex propoſitis alterum, Ignatium non ſolùm Deo charum, ſed etiam venerabilem hominibus exſtitiſſe.

Num. 14.

Franc. Maria ſup. fol. 15. *Ignatius grauiſſimis plurimorum hominum teſtimoniis cultuque venerabilis:*

S. Xauerij:

Franciſcus Xauerius, ille vir (vt ſubinde videbitur) maximarum virtutum opinione non vanâ toto orbe celeberrimus, ita Ignatium ſuum in CHRISTO patrem venerabatur, vt etiam tum viuentem non appellaret niſi Sanctum. hinc illi & ſubmiſſo in terram genu ſcribere, & ad ſe ab illo data etiam de genu legere erat ſolitus; vtique non tam Religioſæ ſubmiſſionis exemplo, quàm argumento teſtatiſſimæ & toties à ſe nominatæ ſanctitatis. Quin & in thecâ ſuâ reliquiariâ (illo tot miraculorum totâ paſſim Indiâ inſtrumento, quamque in mare deiectam ſedandæ cauſsâ tempeſtatis cancer marinus, ſacratius nempe Palladium Orientis, per immanes tractus Oceani ipſum ad vſque littus Xauerio deportauit in manus) in illâ, inquam, thecâ, pauculas inter Reliquias Sanctorum, nomen obſerarat Ignatij; quod ille, vti acceperat datis ad ſe litteris ſubſcriptum manu Patris, reſectis ceteris, ſtudiosè recluſerat, ſeruabatque reuerenter.

Iacobi Eguiæ

Quid Iacobus Eguia ille, qui ſancto Patri diu fuerat à conſcientiæ ſecretis? O ſi, dicebat, ſupereſſe liceret Ignatio, vt loqui pauca poſſem? ſatis ſuo etiam ſilentio indicans, quàm eſſet tum de eo admiranda dicturus. Sed enim, exemplo CHRISTI ſcilicet, arctè vetuerat Ignatius ſuarum rerum mentionem vllam fieri ſe viuente: &, quâ erat animi ſubmiſſione, impetraſſe creditur à Deo vt ipſe Eguia, futurus aliàs ſanctitatis ſuæ teſtis & præco perpetuus, vix toto ante ſe triduo moreretur.

Petri Fabri:

Iam Petrus Faber (ille, vti deinde memorabitur, Ignatij primogenitus tanto patre dignus filius) non alio vnquam quàm vno illius exemplo vſus eſt ad exprimendam in ſe & ſociis ſuis ſpeciem conſummatæ virtutis.

Iacobi Lainez:

Franciſci de Borgia:

At verò Iacobus Lainez & Franciſcus de Borgia, vterque in regendâ Societate ſucceſſor Ignatij, quàm ſæpè teſtati ſunt quo apud Deum loco eſſe ducerent Parentem ſuum? Horum ille palàm confidenterque dictitabat, tanta in Ignatio inueniri ornamenta virtutum, vt iis & caperetur ipſe Deus, & tanta indies præſtare Sociis beneficia quodammodò cogeretur. Hic autem videndi ſolùm Ignatij cauſsâ, etiam tum Dux Gandiæ, inde ab vltimâ Hiſpaniâ venit vſque Romam itineribus maximis, & incommodâ anni tempeſtate difficillimis, ibique contubernium ſancti viri prætulit aulæ Pontificiæ ſibi ad hoſpitandum etiam ab ipſo

ipſo Sanctiſſimo Domino ſæpiùs oblatæ. Idem adſcriptus deinde Societati, & Sacris initiatus, non alibi quàm in Loiolеâ Ignatianæ Familiæ domo primùm fecit; & ipſum eius ſolum, quod vel olim profano etiam tum pede preſſerat Ignatius, ſæpè fuit demiſſis in terram oſculis veneratus.

Atque hæc quidem filiorum de patre teſtimonia, pauca de multis, non eò vel reiicienda ſunt, vel minoris æſtimanda, quòd à domeſticis prodiere: *Sanctorum enim iudicia*, vt rectè Chryſoſtomus, *nec ad gratiam nec ad inimicitiam fiunt.* Ne quis tamen etiam aliena requirat, externorum aliqua, nec his minora ſubiicio.

Homil. 1. ad Pop.

Confeſſarij Ignatij recens conuerſi: Summa Proceſſus Cationic.

Ille ipſe, quem Ignatius recèns abſtractus à ſæculo teſteri adhibuit conſcientiæ ſuæ, cæleſtiumque gratiarum quibus iam tum beata eius anima paſcebatur, ſolitus erat diſertè conſtanterque profiteri, & ſæpè de Ignatio dicere: *Hic ſi viuat, futurus aliquando columna ingens Eccleſiæ ſanctæ, ſucceſſor Apoſtoli Pauli, ſincerumque vas electionis ad conuerſionem orbis, hoc eſt infidelium, hæreticorum & peccatorum.* Vixit enimuerò Ignatius; quodque de illo præſaga vox vnius futurum antè monuerat, factum id iam planeque perfectum plurimorum, & illa quidem maiora quàm vt dubitare liceat, ſummorum in Eccleſiâ Dei virorum teſtimonia conſitentur.

Gregorij XV.

Ioannes Ciampoli Secretarius Apoſtolicus domeſticus, à Gregorio XV. de Ignatio ſententiam proferre iuſſus in Conſiſtorio publico ex mente & præſcripto Pontificis: *Cùm*, inquit, *tenebrarum princeps ſuper aſtra Dei ſolium ſuum exaltare, atque in Aquilone ſedem figere ſtudens, nouis hæreticorum armis cælum adortus, Catholicæ Religioni exitium minitaretur; peropportunè ſanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & vltra vnius eui terminos opera ſuæ pietatis extendens, legionem in Eccleſiâ Dei fortiſſimam conſcripſit, quæ vitam pro diuini cultus incremento paciſcens, in Romani Pontificis verba iuraret.* Audierat nempe Sanctiſſimus Dominus inter ceteros Franciſcum Mariam Epiſcopum Portuenſem S. R. E. Cardinalem à Monte: qui in ſuâ Relatione factâ in Conſiſtorio ſecreto coram S. D. N. Gregorio Papâ XV. die XIX. Ianuar. M. DC. XXII. ſuper vitâ, ſanctitate, actis Canonizationis, & miraculis B. Ignatij fundatoris Soc. IESV, publicâ totius quaſi Eccleſiæ voce etiam in ſecreto illo ponderandæ hominum ſanctitatis adyto loqueris: *Ineffabilis*, inquit, *Dei bonitas & miſericordia, quæ præteritis ſæculis contra ſubnaſcentes hæreſiarchas deſtinauit Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Cyrillum, Hieronymum, Auguſtinum, Bernardum, Franciſcum, Dominicum, ceteroſque ſanctitate viros illuſtres, ſupremis hiſce temporibus excitauit ſpiritum Ignatij Loiolæ: qui ex medio honorum curſu, atque à ſeculari militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita ſe diuino imperio regendum formandumque permiſit, vt tandem nouâ Religione huius ſanctæ Sedis auctoritate fundatâ, quæ Gentilibus conuertendis, hæreticis ad Fidei veritatem reuocandis, Romani Pontificis poteſtati tuendæ, ex inſtituto ſe totam impendit, vitam admirabili ſanctitate tractam pio in Domino concluſerit exitu, multisque poſt obitum ipſum ſit miraculis illuſtratus.*

Franciſci Mariæ Cardinalis à Monte: fol. 3.

Marcelli II.

Marcellus II. Pont. Max. *aliquando in conuentu plurimorum hominum de*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. part. Hist. Societ. l. 5.

de Societate loquens, dixit, se non legisse (etsi in historiis esset versatissimus) vlli homini post Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, vt, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Idem de Ignatio fatebatur ipse palàm, eius se dicto vel vnico niti confidentiùs, quàm omnibus quæ adferri contrà possent rationibus humanis: satis vel hoc disertè professus, aliquid se supra vulgus hominum in Ignatio reuereri. Quid dicam de Paulis, Piis, Gregoriis? quorum de Ignatio iudicia & plura sunt quàm vt recenseri possint singula, & testatiora tabulis etiam publicis, quàm vt enarrari à me debeant.

Ferdinandi Imper. I. & Ludouici Gonsali:

Quantum verò in existimatione promouendâ, augendâque apud homines Ignatij gloriâ, Regum ac Principum studium fuit! Ferdinandus Romanorum Rex I. Romam abeunti Ludouico Gonsalo cùm dedisset in mandatis, Ignatium vt diligenter inspiceret, eiusque expressam verbis effigiem corporis venerationis caussâ transmitteret ad sese, hoc ab eo responsum accepit: nullâ se aut prece, quantumuis ardenti, aut lectione diuinarum rerum, ita inflammari ad amandum Deum, vt vel vno Ignatij adspectu. Ex hoc nempe fiebat, vt & nomen eius autographum, per quod, exemplo Xauerij antè prolato, plura fiebant prodigia, omnibus esset in pretio; & vel maximè expressa coloribus effigies, in desiderio.

Cardinalis Paciecus & pictoris ab eo ad experimendum coloribus Ignatium adducti:

Cardinalis Paciecus in lecto decumbentem inuiserat Ignatium, quà veneratione, quà dolo vsus: nam (adducto clàm pictore, qui ex insidiis positum sibi ex aduerso vultum coloribus referret in tabulam) non dubitabat, quin frustrà impensis sæpè votis aliquando tandem magno suo & gaudio & commodo potiretur: sed vicit & obseruantiam Pacieci, & artem pictoris licet eximiam, Ignatij virtus; quæ aliis atque aliis lineamentis tam varium in se & variis apparentem coloribus exhibuit, vt nullâ eius vultum industriâ pictor assequi se posse fateretur.

Ioannis III. Reg. Lusitaniæ:

Ioannes III. Lusitaniæ Rex multa de Regno suo, plura meritus de propagatâ Religione Christianâ, quàm sanctè, quàm integrè sentiret de Ignatio, cùm sæpè aliàs, tum vel maximè ostendit, quando, defuncto Iulio III. Pontifice Max. negauit maiori bono Ecclesiæ, alium posse illi, quàm Ignatium subrogari.

Nec dispari in Ignatium studio & veneratione fuere ij, quos pares Regibus purpura Romana constituit. Inter eos

Cardinalis Quirogæ:

Gaspar Quiroga Archiepiscopus Toletanus negat fuisse Ignatium perturbationibus vllis obnoxium, vt qui nec lætis insolesceret, neque tristibus frangeretur.

Cardin. Paleotti:

Gabriel Cardinalis Paleottus eum ipsum vocat lumen Ecclesiæ, virumque à Deo excitatum ad cogendam Societatem, quo velut reuiuisceret noueque sanciretur rei Christianæ disciplina.

Ludouici Card. Ludouisij:

Iam vt taceam de innumeris aliis, Ludouici Cardinalis Ludouisij in Ignatium affectus & veneratio, quàm non stetit intra verba, licet in commendationem sanctissimi viri largè profusa? Ille cùm annis abhinc aliquot vnum è præcipuis sacellis Metropolitanæ Bononiensis Ecclesiæ, cui Archiepiscopus præsidebat, S. Ignatio solenniter dedicasset, eâ pom-

pâ

pâ quæ conueniret Principi, & pietate quæ deceret Cardinalem; denique quasi aut nihil factum esset pro meritis, aut dictum pro desiderio suo (& erant tamen facta ingentia, dictaque magnifica) ipsemet vt erat in frequentissimâ ac nobilissimâ hominum coronâ, residens sub vmbellâ, maiestate quæ referret Ecclesiæ tantum Principem, suauitate verò quæ velut filium Ignatij tenerrimum exhiberet, sacram illi & benè longam panegyrim suâ ipse voce pro concione recitauit. In quâ, posteaquam sanctissimis ab omni retrò memoriâ Patriarchis æqualem, quin & ipsi CHRISTO quàm simillimum ostendit Ignatium, professus suum ab ipso dicendi exordio studium, atque, vt inquit, *deuoti cordis obsequium (quod iam inde ab ineunte ætate ingentibus meritis celeberrimi Societatis* IESV *Conditoris Ignatij dedicarit, & ardentissimam quâ flagret cupiditatem, vt eius tutissimo patrocinio salutem quisque suam animumque commendet;)* ita denique velut orando perorat: *Opto ac vehementer oro cunctos & hortor, vt communem orbis terrarum thesaurum Ignatium in suo quisque corde amantissimo pietatis sensu complectatur.* Quem quidem optimi Eminentissimique Principis animum, vt hæc aliquando verba siluerint, expressiùs etiam loquentur ingentia saxa, quæ Romæ non ita pridem superstruendæ sacræ maximæque moli, ad testandam augendamque Ignatij gloriam, dedicauit. Inter quæ lapis ille, quem ritè consecratum suâ ipse manu primum in fundamenta deposuit, alterâ sui parte verba hæc pauca sed illustria habet insculpta: *Erit lapis iste in signum meæ erga S. Ignatium eiusque Ordinem pietatis.*

Omitto reliqua Eminentissimorum omni memoriâ Principum Ecclesiæ, ne conferre inter se velle videar, certamina pietatis in Ignatium, eiusque minimam Societatem. Fecerunt iam pridem faciuntque Barberini, vrbani iuxtà Principes ac pij, quod non vna tantùm Roma mirabitur, sed orbis suspiciet vniuersus.

Quid dicam de aliis extra Romam omni ex ordine dignitatis omnis eximiis viris? illi sic vnum Ignatium extulere, quasi si non fuisset ab vllo satis antè laudatus.

Ioannis Vegæ, Proregis Siciliæ, 1. part. Hist. Societ. l. 16. num. 128.

Ioannes Vega Præses Castellæ, ac subinde Prorex Siciliæ, cùm Romæ pro Carolo V. legatione fungeretur, Ignatium ibi cognitum, tantum exinde suspexit, vt diceret, *beatum illum videri & sanctum, & eiusmodi omnino ducem, cuius signa in cælo cum Dominici & Francisci trophæis sint constituta.*

Ludouici Granaten.

Nec aliter Ludouicus Granatensis: hærere se fatetur eximiæ sanctitatis admiratione defixum, quoties in Ignatium virtutum prudentiæque speculum intueatur, quod Deus cum incredibili mortalium bono huic orbi temporique obiecerit.

Concilij Tarraconensis.

Denique inter nominatissimos toto orbe Scriptores, Ignatium alij *beatissimum virum*; alij *ducem ad Lutheri aciem profligandam creatum*; alij *diuinum hominem*; *eum* alij *qui consilij sui auctorem impulsoremque habuerit Deum*; alij nunc *sanctitatis exemplum*, nunc *virum illustrem, admirabilem, orbique huic nostro singulari beneficio concessum esse* profitentur. Quo quidem in genere rarum omnino, adeoque nec prætermittendum est, quod in Prouinciali Tarracone Concilio congregati Patres ac Præsules

anno

Universidad de Deusto
Biblioteca

anno M. DC. XII. de Ignatio censuerunt: *Esse* videlicet *eum partum vltimum spiritumque salutis, quem sæculis hisce vltimis & deploratis in sui defensionem ediderit Ecclesia sancta: esse diuinum Herculem edomandis monstris inferni: esse submissum cælitus Atlantem fulciendo Regno Dei, quod est Ecclesia, doctrinâ & pietate, velut gemmis humeris instructum: esse prodigiosum in Apocalypsi Angelum,* &c.

Equidem cùm mecum ipse reputo summorum iuxtà, mediorum & infimorum hominum toto passim orbe studia inflammata, quibus (quod illi tum Præsules faciebant) sanctissimo nostro Patriarchæ Ignatio impendendos publicè honores sacros concedi sibi impatientissimè postularunt; cùm expendo totius mundi, quà latè ab Oriente in Occidentem patet, plausus & gaudia in cælesti eius inauguratione, incredibili testata sumptu; cùm votiuas vbique & sine numero etiam argenteas tabellas contemplor sacris Ignarij aris appensas, testes beneficij quod illi vel acceptum referat gratitudo mortalium; vel his ipsis certa spes spondeat obtinendum; ita videlicet statuo, prudenti dispositione iusti Numinis, *hominem iuuandis hominibus verè natum,* ab hominibus passim vt communem parentem meritò honorari: ipso etiam Domino IESV nonnihil gloriæ suæ, in studiosissimum sui nominis Ignatium deriuante.

Nic. Zambec, supt.

Idem Nicol. Zambec. sup.

Hic ergo vir hic est, *qui, Societate quam ab* IESV *nomine appellauit instituta, atque à Paulo III. confirmata, id efficere conatus est, vt in peculiari obedientia Sedi Apostolicæ præstandâ, in pueris Christianâ doctrinâ imbuendis, in Missionibus per omnes terrarum partes obeundis, nulla esset ætas, nulla hominum conditio, nulla vbique natio, quam homo in omnium salutem intentus, huius institutione Familiæ non complecteretur.* * *Hunc virum, quem præelegerat Dominus, vt eorum dux foret qui portarent eius sanctissimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hæreticos ad vnitatem fidei reuocarent, suique in terris Vicarij auctoritatem defenderent, Spiritus sanctus omnium virtutum genere decorauit.* Quo vrgente Spiritu, optabat ille quidem suis se comitem filiis adiungere, & profligandæ per vniuersum orbem impietati, & innocentiæ, si quæ lateret in aliquo, retinendæ. *Talis enim erat* (id quod de Paulo Chrysostomus) *sancta illa anima, vt orbem vniuersum complecteretur, & in se ipso circumtulit omnes; maximam ratus eam esse cognationem, quæ secundùm Deum esset; omnes autem non aliter dilexit, quàm si eos genuisset.* Sed, cùm & nutu Domini IESV Ignatio polliciti se futurum Romæ propitium, & Summi voluntate Pontificis, & suorum electione, stare ibi velut ad clauum regendæ suæ Familiæ cogeretur, enimuerò non otiosus stetit. *Itaque, cùm ex variis orbis terræ locis ciuitatum Regumque inuitatu homines Societatis expeterentur; ipse ductis coloniis, domibus Collegiisque fundatis, ex hac Vrbe variis expeditionibus ad ignotas, nec vmquam auditas, nedum aditas nationes Euangelij lucem inferre, fidei desertores ad Ecclesiam reuocare, Orthodoxos in Religionis cultu stabilire, ita perpetuò fluduit, vt tamen interea huius curam Vrbis non omitteret, sed hic officia omnia vigilantissimæ charitatis obiret. hic orphanorum seorsim & orphanarum, hic Catechumenorum domos, hic diuæ Marthæ diuæque Catharinæ Cœnobia, hic Germanorum Collegium magno Septemtrionis emolumento, exci-*

* Francisc. Mana sup.

Præfat. in Paul.

Nicolaus Zamb. sup.

excitanda curaret, hic gymnasia ad iuuentutem tum litteris tum moribus eruendam gratis aperiret, hic templorum rerumque sacrarum cultum amplificaret, atque in primis Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ, concionumque frequentiam introduceret; ingenti sanè fructu non Romanorum modò, sed aliorum etiam populorum, qui ex hac Vrbe exempla petere consueuerunt. Quas inter curas, cùm sexdecim annos Præpositus Generalis Societatem, eius regimen à se sæpè depellere conatus, administrasset; optimis legibus, quarum sapientiam prudentissimi quique suspexere semper, instituisset; per omnes ferè mundi partes in duodecim Prouincias distributam propagasset; anno ætatis suæ quinto & sexagesimo Apostolicâ benedictione cum plenâ noxarum Indulgentiâ à Paulo IV. Pontifice susceptâ, IESVM, *cui se suosque addixerat, identidem implorans, piè placideque obdormiuit in Domino.*

Sunt qui testentur, quo in loco à morte depositus erat Ignatius, auditas à se voces canentium, & visa non semel stellarum instar emicantia lumina, vtraque lapsa de cælo: adeò, quod viuenti ipsi tam vile habitum fuerat, corpus Ignatij, etiam à discessu animæ, quasi spiraret adhuc, cælo ipsi fuit in pretio, Deo sic iubente; vt scilicet qui sese infra omnia viuus abiecerat, tam illustri testimonio etiam à morte, & quidem in abiectissimâ parte sui, tam venerabilis appareret.

Atque hoc est illud consummatæ sanctitatis exemplar, hic huiusce Familiæ quasi pater Ignatius; cuius opera ingentia non expositisse, sed verbo tantùm proposuisse, sit satis. Attingam nunc quasi cunabula quædam & elementa sanctitatis domesticæ, non paria illa quidem paternæ virtuti & gloriæ; ad summum tamen peruentura aliquando, si animis par ætas & exserendæ indolis occasio respondisset.

Itaque, vt fauor minori ætati concedatur, primus occurrit Stanislaus (nam hic anno M. D. L. nobili apud Polonos Kostkarum stirpe genitus ante Aloysium vixit) ex mundi ac patriæ transfugâ sacræ IESV militiæ tiro factus, Romæ priùs ferè ereptus quàm agnitus est. Ipso enim assumptæ Virginis Peruigilio viuere desiit, imò cœpit anno M. D. LXVIII. cùm annum vix integrum Religiosæ vitæ fundamenta iecisset. Acceleratæ caussa mortis fuisse creditur ardor inflammati pectoris in Deum ac MARIAM suam, vt aiebat, dulcissimam matrem; cuius tanta vis, vt sæpè necesse fuerit, etiam sano ac vegeto, frigidâ recreare cor æstuans, ne ipsum à se consumeretur. Puer etiamtum Viennæ in Austriâ litterarum studiosus cùm decumberet à morbo, progressus tamen in aciem, ter in se irruentem adspectabili specie canis horrendi hostem tartareum, nihil ipse territus, salutati crucis signo procul abegit: à quo tam memorabili prælio cùm fameret animosus CHRISTI miles, appeteretque cibum, sed diuinum, quo sæpiùs & ardentissimè pascebatur, negatum sibi ab hospite hæretico, ab Angelis impetrauit. adfuere enim illi, deducente diuâ Barbarâ, sumendumque obtulêre diuinissimum Sacramentum, dignam tanto & milite & victore adoream. quin etiam (siue id dedit sui clientis merito, seu animo suo) ipsa se non semel cum Filio videndam præbuit Virgo Deipara, iam adferens sanitatem ægro corpori; iam (vt denique contigit in supremo morbo) vitam pollicita sempiternam. Præcucurrit igitur

B. Stanislai Kostkæ nobilis Polonis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Staniſlaus modum ætatis & ordinem, faciendi fortia, & diuina patiendi celeritate; illud interim quaſi compendio docens quantus olim futurus fuiſſet in terrâ, niſi eum mors accelerata per virtutem citò nimis beatum feciſſet in cælo, gloriâ ac felicitate veteranis etiam militibus inuidendâ.

B. Aloyſij Gonzagæ Marchionis Caſtillonenſis:

Hunc ſubinde ſecutus Aloyſius, & ille ex generoſo Marchionum Caſtillonenſium ſanguine oriundus, vt priorem ætate, ſic etiam præceſſit robuſtiori vſu & exercitatione virtutis: quam quidem non ſegniùs excolendam ſibi ſumpſit à teneris, ac ſi illius conſummandæ pro voto ſuo tempus ſibi & occaſionem aliquando defore didiciſſet. hinc inter prima balbutientis etiam tum pueruli verba feruntur, IESVS, MARIA. nec aliis illi adiutoribus opus erat, ſiue cùm miraculo ſeruatus è matris vtero intrauit in vitam, ſiue cùm prodigio vocatus ex aulâ & paternâ ſpe ſeſe abdidit in Societatem. MARIAM ergo ſemper amauit vt matrem: illam ipſe puer Sabbatino ieiunio colere, illam Angelico carmine in ſcalarum gradu quolibet ſalutare, illi vixdum octennis virginalem continentiam deuouere & ſeruare deotam; IESVM verò venerari vt patrem, ſequi vt ducem. Cui tam ſancto proposito cùm Marchio pater malè pius obſtaret, ipſe à ſe tamquam reo crudeles pœnas expoſcere, donec quem prece non poterat, in ſe ſæuiendo lenirer, optatam denique miſſionem à domo paternâ impetrante ſanguine filij, & referente victoriam. Ita mundum vicit Aloyſius ipſe numquam victus à mundo, illo præſertim loco ac tempore, quo inter medias aulæ delicias ſuccubuiſſet etiam robuſtus: ita nullius vmquam grauioris noxæ conſcius, peccatum, quod non nouerat, expugnauit; donec iniquum cælo viſum eſt, vt hic moribus & vitâ (naturâ pænè dixeram) Angelus, diutiùs moraretur in terrâ. abiit ergo anno ſupra milleſimum quingenteſimum nonageſimo primo, cùm hic tribus omnino & viginti ipſe vixiſſet; longiori vitâ dignus, niſi compendio meruiſſet æternam.

B. Ioannis Berchmãni Belga.

Age verò ſi quis, hoc etiam nunc ſæculo, dicatur innocentiâ & puritate inſigni, Angelicis moribus, puritate admirabili, virtutibus ſolidis ac perfectis, in quo nemo vmquam deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem; nónne is vel Staniſlaus aliquis adultæ virtutis, aut alter conſummatę ſanctitatis Aloyſius exiſtimetur? Atqui illa de Ioanne Berchmanno diſertè teſtantur grauiſſimi iuxtà ac ſanctiſſimi viri. Humilioribus ille quidem quàm iſti natalibus Dieſthemij ortus in Belgio; nihil tamen iiſdem, ſiue indolem & ingenium ſpectes, ſeu conſideres animum auidiſſimum generoſæ virtutis, ſeu attendas ad expertem omnis prauæ motionis in viuido etiam corpuſculo continentiam virginalem, nihil, inquam, vel Staniſlao, vel Aloyſio, etiam Româ teſte, conceſſit. Romæ itaque (nec enim alibi decuit) anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo, ætatis XXII. tertius à Staniſlao & Aloyſio Ignatianæ Familiæ velut cuſtos Angelus, exceſſit è vitâ, geminorum iſtorum numerum & corpore in terrâ, & animo completurus in cælo.

Et hi quidem ſunt Romanæ Ignatij familiæ filij, ſed poſtumi; à ſuo tamen parente, etiam iure paruulorum, non longiùs ſegregandi. Quorum exemplum vti commemoratione & imitatione virtutis ſuauiſſimum eſt;

eſt; ſic aliorum etiam Romæ conditorum robuſtior ætate ſanctimonia, ſolidiſſimi eſt ad æmulationem & admirationem omnium argumenti.

Ignatio itaque humanis exempto, viduæ Societati IESV cum ſummâ poteſtate hactenus fuere Præpoſiti omnino quinque, Iacobus Lainez Caſtellanus, Franciſcus de Borgia Gandienſis, Euerardus Mercurianus Lutſemburgo-Belga, Claudius Aquauiua Neapolitanus; &, quem honoris ergò nominare non audeo, Romanus ille, qui etiamnum ſuperſtes viuit, & viuat! virorum tantorum, atque adeò ipſiuſmet Ignatij ſucceſſione digniſſimus. De quibus adhuc propè ſpirantibus, imò viuentibus in æſtimatione & veneratione populi Romani, multa commemorare neque attinet, neque decet. Vnum ſanè, & quod ſingulis commune cum Ignatio ſemper fuit, diſſimulare non poſſum, religioſiſſimam in tantâ dignitate abiectionem animi, remotam ab omni, non dico faſtu, ſed vel ipsâ ſpecie honoris alicuius: nec enim aliud illi omnes officium exhiberi ſibi, etiam à ſuis, vmquam paſſi ſunt, niſi quo admiſſo ipſi perpetuò teſtarentur, eſſe ſe benigniſſimos patres, neceſſitatibus omnium etiam minimorum ſemper intentos. Illud verò fuit in Iacobo Lainio ſingulare & admirandum (& licet, niſi fallor, dicere liberiùs aliquid de illo, quem mors dudum obita ab omni vel inuidiâ vel adulatione longiùs ſemouit) fuit, inquam, in Lainio ſingulare, quòd ingenij & doctrinæ ſuæ magnitudinem, non ſemel Tridenti, in illo totius Eccleſiæ ſanctiſſimo conſeſſu, velut in theatro orbis exhibitam, cum plauſu ingenti & veneratione ſingulorum, tam exiguâ de ſe ipſe, abiectâ pænè dixerim, opinione deprimeret. Illum Paulus eius nominis IV. Pont. Max. inuitum licet ac deprecantem ſibi Cardinalem adiungere omnino decreuerat: & eò iam res erat deducta, vt Lainium ad ſe migrare iuberet Pontifex, quòd operâ eius, in conſtituendis quà priuatis quà publicis rebus Eccleſiæ, vti vellet. Paruit ille (nec enim reliquus erat vllus effugio locus) ſed interim coràm ac conſtanter deprecando illud effecit apud Paulum, vt poſtridie eius diei, quo venerat, quaſi de re quâpiam deliberaturus reuerti poſſet ad Socios; &, quod porrò obtinuit, cum iiſdem perpetuò remanere. Nullus ſanè candidatus honoris alicuius ſic illum ambiuit, vt ille refugit; quodque egit, hoc & ſenſit animo ſuo, & prolatis aliquando tabulis ſanctè teſtatus eſt, hanc ſibi mentem Societatis auctorem IESVM dediſſe, vt nihil in vitâ accidere poſſe acerbius putaret, quàm vt honores, quos fugiſſet, capere cogeretur. Et quidem cùm Iacobo diſcedenti à ſe ac triſti triſtis ipſe valedixiſſet Ignatius, dixiſſe fertur Petro Ribadeneiræ intimo tum ſuo, *Nè Deus prohibeat, breui Lainez noſter purpureo galero donabitur. id ſi (quod nolim) accidet, talem ſe ille probabit, vt non quæſiſſe Societas honores, ſed fugiſſe potiùs videatur.* Nec vanam fuiſſe exiſtimationem Ignatij de Iacobo ipſe deinde non ſemel oſtendit, ſiue cùm totius Societatis Præfecturam, reluctanti ſibi impoſitam à Patribus, vix elapſo triennio excutere tam ſeriò & tam conſtanter optauit; ſiue cùm (quod ſemel à Magno Gregorio tentatum rariſsimi fuit exempli) tantùm non ſibi delatum venerabile iuxtà ac formidabile regendæ totius Eccleſiæ Pontificale munus ſolicitè, ſeriò ac prudenter declinauit. Adeò vt, ſi mens non illa fuiſſet

Iacobi Lainez inter ſummas animi dotes ſubmiſſio:

Cardinalatum recuſat:

Generalatum inuitus admittit:

Pontificatum fugit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iacobo Lainio indita à IESV, & ab Ignatio conſeruata; iam, vti nuper à Prædicatorum ſanctiſſimo Ordine Pius V. Pontifex verè pius; & à Seraphico Minorum Inſtituto Sixtus V. Pontifex, & ille magnificus; ſic etiam à minimâ Societate vniuerſæ Pater Eccleſiæ Iacobus fortaſſis aliquis, retento ſubmiſſionis ſuæ nomine, prodiiſſet. ſed enim, quantum illi de ſuis illis Eccleſiæ Patribus tam præclaris meritò gloriantur, tam ſibi Societas de ſubducto ſibi argumento gloriæ ſimili gratulatur.

Frãciſcus de Borgia è Duce Gandiæ Lainij ſucceſſor:

Franciſcus verò, poſt Iacobum alter in regendâ Societate Ignatij ſucceſſor, Borgia, quàm non ille in gloriæ ſemper & importunè ſubſequentis perpetuâ fugâ vtrique diſſimilis fuit? hoc etiam admirabilior, quòd cum Ducali ac Regio Aragonum parentum ſanguine, cognata illi, atque (vti fit) amica ex eo gloriæ ambitio velut quodam iure naturæ potuerit exiſtimari. Sed enim poſteaquam in Iſabellæ Auguſtæ corpore, nuper tam venerando, à morte verò & corruptione depoſito, conditionem agnouit dignitatis humanæ; cæleſtia deinde conſectatus, acutiùs omnia peruidit, longeque ſeciùs atque ambitioſi ſolent, de honoris ac gloriæ ſtudio iudicauit.

Cardinalatum deprecatur,

Non ſemel vrgente Carolo Imperatore Quinto, propè abfuit vt Societati ereptus in eminentiſſimum Cardinalium ordinem tranſcriberetur; ſed Ignatij pro filio lacrymæ, & ipſiuſmet Franciſci mixta vota, gemitibus purpuram eluêre.

in Generalem inuitus eligitur,

Cùm Patres ab obitu Iacobi Lainez Romæ coacti regendæ Societatis munus ampliſſimum Franciſco detuliſſent; ſumma ſcilicet tum, non tantùm domi priuatim, ſed & foris publica lætitia fuit: quin & ipſe Pontifex Pius IV. id vbi reſciuit à Patribus, *Factum*, inquit, *benè: prudenter iudicaſtis, multumque vidiſtis, qui Franciſcum potiſſimùm de tanto virorum inſignium numero delegiſtis.* vnus interim ipſe, delatâ ſibi dignitate velut attonitus ac mœrens (quamquam ſuum deinde munus geſſit optimè, atque cum publico Eccleſiæ & priuato Societatis, vtriuſque ingenti bono;) in id tamen, maiorum exempla ſecutus, vti ſemper, ſic demum totus incubuit, vt Magiſtratu tempeſtiuè depoſito, liceret ſaltem priuato mori, cui viuere non licuiſſet. Et quamquam non obtinuit ille quod voluit, non amiſit certè apud omnes teſtimonium, & apud Deum meritum demiſſiſſimæ voluntatis. Hæc ſe ille inuoluens, hac viuens iuxtà ac moriens, latêre percupiens, Pij V. cum Alexandrino Cardinali ad Reges Hiſpaniæ, Galliæ, Luſitaniæ animandos contra Turcam, legatione perfunctus; morbo ex itinerum difficultate contracto, annis (erat enim ſexagenario maior) & pœnis, quas de ſeipſo ſumpſerat, totus exhauſtus, Romæ demum pridie Kal. Octobr. ann. M. D. LXXII. ſuauiſſimè exſpirauit. dignus cui, etiam in tanto ſeu naturæ ſeu gratiæ faſtigio de ſe ſubmiſsè ſentienti, idem quod ipſi Seraphico Franciſco elogium deberetur admirandæ virtutis: *Franciſcus pauper & humilis, cælum diues ingreditur, hymnis cæleſtibus honoratur.*

in obſequio Romanæ Sedis moritur.

Quid porrò de aliis dicam, qui totâ paſſim Italiâ, ac præſertim Romæ depoſiti ſunt, conſummatæ pignora ſanctitatis? quid de iis qui impoſitas ſibi Eccleſiæ dignitates vel refugêre conſtanter, vel coacti recipere ita geſſere, vt (quod ſibi iam antè de Lainio pollicebatur Ignatius) *non*

non quæſiſſe Societas honores, ſed fugiſſe potiùs videretur. Non patitur hic ſcribendi modus, vel nuda virorum iſtorum nomina recenſeri, non Alphonſos Salmerones, non Antonios Poſſeuinos, non ceteros, obitis etiam inter cetera Pontificiis ad infideles legationibus inſignes, ac denique cum laude ſanctitatis ac prudentiæ, Romæ, Neapoli, Ferrariæ, & alibi demortuos. Vnum ego (vt taceam de omnibus) præterire non audeo Robertum Bellarminum.

Robertus Bellarminus,

Is nobiliſſimis natalibus à Politiano in Italiâ Monte productus, Purpuratorum Patrum, & ipſius etiam Marcelli II. affinis & nepos, quò inſidiantes ſibi honores longiùs & certiùs effugeret, in Societatem IESV ſe abdidit, quam nouerat ſingulari voto de non admittendis etiam oblatis vltrò dignitatibus obligatam. Sed ne ſic quidem euaſit. Cum Henrico Cardinali Caietano à Sixto V. ad Regem Chriſtianiſſimum legatione perfunctus, vbi Romam inde rediuit, parum abfuit quin laboriоſiſſimi muneris mercedem referret illam, quam maximè reſpuebat: Innocentius ſiquidem eius nominis IX. vbi primùm Pontifex renuntiatus eſt, primas inter curas de adſciſcendo ſibi in Cardinalium collegium Bellarmino cogitauit; quin id ſe facturum propediem creatione quam vocant primâ profeſſus eſt palàm. Non latuit Robertum meditata res; quam vti abominabatur ipſe vehementer, ſic ne quâ ingrueret & opprimeret incautum, ſolicitus circumſpiciebat: itaque commotus in lacrymas, & profuſus in preces, Pontificem obteſtari, & quâ potuit reuerentiâ diſertè affirmare, niſi priùs auocato ab illâ, ſibi tam acerbâ, voluntate Sanctiſſimo Patre, non abiturum ſeſe à genibus eius. Flexit ea vis hominis tam validè perorantis Pontificis animum, licet obfirmatum; & indultâ impræſentiarum miſſione eminentiſſimam à Roberto dignitatem diſtulit ille tum quidem, ſed non abſtulit: nam quantumuis inuitum creatione alterâ ſe promoturum, vti dixit Cardinali Veronæ, ita feciſſet haud dubiè, niſi priùs, ſecundo vix exacto menſe Pontificatus ſui, exceſſiſſet è viuis. Interim (quaſi ita omnino vellet æterna prouidentia, quæ *miro ordine Angelorum miniſteria hominumque diſpenſat*) Sacri primùm Officij Concilio adlectus; inde à Clemente VIII. aſſumptus in ſocium itineris, quod Ferrariam ille inſtituit, Epiſcopos examinare iuſſus eſt: denique, vbi rediit in Vrbem, diſerto Pontificis imperio pridem contra omnes Roberti preces & lacrymas obfirmati, purpuram admittere eſt coactus. Et addebat pro ratione præcepti ſui Clemens ipſe, *quòd ſapientiæ merito in Eccleſiâ Dei non inueniſſet Roberto parem.* Eius vtique ſapientiæ, quæ ex ſancto Dei timore progenita *conſummata iuſtitia eſt*, ac virtutum omnium quam vocant ἐγκυκλοπαιδείαν: quarum in Bellarminum veluti congeſtarum teſtimonium non aliud, quàm ab ipsâ, quam geſſit, purpurâ ac dignitate deſumam. Nimirum, vti ad ſplendorem aſſumpti nominis illicò ſe produnt vilioris naturæ dedecora; ita generoſa mens, & incorrupta virtus, non alibi magis, quàm inter honorum inſignia eluceſcit. Non ille aulæ ſuæ parietes veſtiri purpurâ paſſus eſt, illo præſertim tempore, quo pauperum nuda corpora importunum Romæ frigus inuaſerat. Non ille aut ſibi aut ſuis munerum Eccleſiaſticorum titulos fructúſve corraſit, quin & reiecit oblatos Capuani

Cardinalatum deprecatur,

cogitur admittere:

à ſuſceptâ dignitate ſubmiſſior,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Archiepiſcopatus ſui prouentus annuos ita diuiſit, vt, diſtributis propemodum omnibus in Eccleſiam & egenos, ſuis ipſe neceſſitatibus vix, quod ſupererat, minimum reſeruaret. Non ille, Romam à Paulo V. reuocatus, vbi ſecum Vrbis & orbis gubernaculo aſſiſteret, induci vel ab ipſo Pontifice potuit, vt Archiepiſcopalis Eccleſiæ ſuæ, cui vltrà adeſſe non poſſet, titulum retineret: negans Paſtoris nomen, nedum fructum deberi, præterquam vni qui Paſtoris munere fungeretur. Quæ quidem & aliæ virtutes, quas modò diſſimulo, iam inde ab incunabulis adultæ cum Roberto, ita eum extulere omnium exiſtimatione communi, vt imis pariter ac ſummis, iniquis iuxtà & æquis rerum arbitris, fuerit in opinione dignitatis. Apud parentes ſuos & fratres eo fuit in pretio & honore, quo, ſi inuidiam excludas, ille olim Ægypti rector inter ſuos. Illum Scholaſtici collegæ, in omnibus vbique principem, amabant iuxtà ac venerabantur vti ducem. Illum Iacobus Lainez Societati Præpoſitus, etiam tum tironem, veteranum CHRISTI militem agnoſcit. Illum Gregorius XIII. Sixtus V. Clemens VIII. & quem antè nominaui, Innocentius IX. quemque præterire non audeo, Gregorius XV. cum ſuo nepote Ludouiſio (qui viri!) oraculi loco habent. Illius conſuetudinem Carolus Borromæus & Philippus Nerius, vterque ſanctiſſimus, ille Præſul, hic Presbyter, exoptant. Vna Roberti gratia Sabaudiæ Ducibus pretioſam reddidit familiam Bellarminam: Robertum Lotharingiæ, eumdem Alexander Parmæ, Maximilianus Bauariæ, ac Ferdinandus I. ac Coſmus II. Etruriæ Duces, officiis etiam ac litteris, coluere. Philippus Rex Hiſpaniæ Bellarminum, Cardinalem factum gratulatur & gaudet; Henricus IV. Rex Galliæ, Clementi VIII. vt ſurrogetur, expoſcit; illum Sigiſmundus Rex Poloniæ frequentiſſimis litteris conſalutat; illum Rudolphus, Mathias, Ferdinandus, Auſtriaci Cæſares, atque adeò tota illa Auguſta familia amore ſingulari ac veneratione complectitur. Multa ſunt etiam hæreticorum teſtimonia ſingularia de Roberto, ſed indigna tot inter tantorum Principum recenſeri. Vnum hîc tamen & alterum, auctorum diſſimulato nomine, conſignabo. Iudæum inter ſuos Romæ nobilem, de Bellarmino quid ageret interrogatum, dixiſſe ferunt: Hebræos propediem omnes à pertinaciâ ſuâ ad Eccleſiam acceſſuros, ratione non aliâ adductos, quàm ſi Catholici, præſertim Principes, ad vnius Bellarmini mores exigerent ſuos. Quin etiam Rex Angliæ cùm Bellarminum aſſiduè lectitaret, ita aliquando pronuntiauit: *Videri ſibi, ac dici ſanè poſſe, virtutem Bellarmini inuidiam mortalium omnium ſuperaſſe.* Talis ille cùm eſſet iudicio omnium, vni ſibi nihil ipſe tribuebat; quin æternorum conſiliorum dubiâ velut lance ſuſpenſus, hærebat aliquando non ſatis de ſalute ſuâ ſecurus. Illam itaque vt aſſereret, ſæpè petiit, & vix tandem imis precibus impetrauit à Sanctiſſimo Patre, vt redire ſibi liceret in eum virtutis locum, à quo violentè fuiſſet abſtractus, ac poſtliminio Religioſæ infantiæ velut reddito, ad matris ſuæ Societatis dilecta ſemper vbera reuerti; meliori inde ſucco reſtauraturus id quod reliquum eſſet Chriſtianæ vitæ, quàm educere adhuc, ex ſacrâ licet ſanctâque purpurâ, potuiſſet. Itaque, cùm annum ageret ætatis nonum ſupra ſeptuageſimum, innocentiſſimus reuerà

omnibus eſt venerationi:

ſoli ſibi vileſcit.

uerà ſenex, quò expeditiùs abiret in cælum ſuam, vti vocabat, domum, malitiâ verè paruulus, ad S. Andreæ Societatis Tirocinium ſeſe recipiens, illud patientiſſimi Prophetæ vſurpare meritò potuit: *In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.* Iob 29. Enimuerò non ita multò pòſt morbo correptus, illoque letali, mirum quantas totâ paſſim Vrbe commotiones excitauit animorum. Erant etiam de Primoribus, qui illud Eccleſiæ columen diutiùs, vel ſuæ vitæ impendio, ſeruatum vellent; erant & Principes in Vrbe viri, qui expreſſum de venâ ſanguinem, ac, ſiqua poſſent etiam à viuente corradere, religionis ergò ſeruarent. ipſi Pontifici Miſſale delatum, ceteri libelli precatorij aliis atque aliis pro vniuſcuiuſque conditione Purpuratis Patribus ceſſere. Tandem perductus ad extrema, iamque depoſitus, parem vitæ pientiſſimæ finem ſortitus, etſi illud ſolicitè etiam teſtamento cauerat, ingenti tamen & pompâ & veneratione delatus eſt in Patrum Societatis commune ſepulchrum, Deo ſerui ſui merita factis etiam à morte prodigiis conteſtante.

cum magnâ opinione ſanctitatis moritur:

Habet & alios, eosque antiquiores, Italia, ac præſertim ipſa Roma, Martinum Olauium, Hieronymum Natalem, Andream Fruſium, Cornelium Viſchaueum, Silueſtrum Landinum, Michaëlem Metauallem, Iulium Mancinellum, Sectarium Caputium, Simonem Bucerium, Fabium de Fabiis; &, quem dudum nominare debueram, Petrum Fabrum, primum Ignatij Socium, illum de Societate IESV Germaniæ ſub hæreticis laborantis primum Apoſtolum. Sed enim de illis, alibi de hoc etiam, deinde dicendum erit.

vti & plures de Societate in Italiâ.

Vnum ego Roberto Bellarmino ſanctiſſimo ſeni Bernardinum Realinum, & illum innocentiſſimæ vitæ virum emeritum, quaſi geminum adiungo. Carpis ille oriundus, cùm Lechos Societatem inuexiſſet, quantumuis aliò ſæpè vocaretur imperio Superiorum, & vocantes ille ſequeretur alacriter, variis ſemper iisque ſupra naturam prodigiis eſt detentus: quaſi illum Deus (quod deinde ſecutum eſt) vrbi illi patronum inter Cælites prouideret. Igitur quadraginta ipſos annos inibi moratus, cum admirabili opinione ſanctitatis, tandem XVI. huius ſæculi, annis ſex octogenario maior exceſſit è vitâ: gratiſſimum ex effeto etiam corpore odorem latè ſpirans, indicem animæ incorruptæ. Mortem acerbam ciuibus omnibus excepit campanarum omnium totâ paſſim vrbe ſonantium lugubris tinnitus; ipſeque Bernardinus auctoritate Epiſcopi ac Senatorum, adlectus in Patrem ac Defenſorem populi ſui, ſalutem eius ſibi apud Deum eſſe cordi, iteratis ſubinde miraculis oſtendit.

Bernardinus Realinus

miraculis clarus

in Patronum vrbis Lechenſis electus.

CAPVT SECVNDVM.

Aucta Societatis exiſtimatio per Apoſtolicam ſanctitatem Franciſci Xauerij, & per ceteros in Oriente laborum eius ſocios atque æmulatores.

CVm annum vix alterum confirmata Societas totâ paſſim Italiâ, ac Romæ præſertim ſuo natali ſolo (ſi quod tamen illi natale ſolum eſt extra cælum) ſub felici IESV ſidere adoleſceret ex voto Patris, animis

Universidad de Deusto
Biblioteca

mis plus quàm incrementis in dies facta robustior, breuî par orbi terrarum esse cœpit. Itaque incredibile dictu est, quàm pauci quantillo tempore Româ egressi, impellente eos Ignatij & vel maximè Dei spiritu, Orientem & Occidentem, Meridiem & Septemtrionem, hoc est, totum quà patet orbem, agendo patiendoque fortia peragrarint. Quos inter

Gregor. XV. In Consistorij sui voce respondens Relationi supr. citatæ.

enituit *vir ille Cælitibus magis similis quàm mortalibus Franciscus Xauerius; qui, legante Pontifice, & cogente charitate, Oceanum ingressus, iuuandos alio in orbe terrarum quæsiuit Orientales populos, quibus in mortis vmbrâ habitantibus oriens ex alto Euangelij lux nondum affulserat.* Non ille more ignis, qui vicinas depastus incendio siluas, sistitur obiectu fluminis, aut etiam reflante vento ad cineres suos redit; incepto destitit vmquam, nedum regressus ad suos est, reflante vel obnitente fortunâ: at cùm videret opulentissimam ex remoto prædam animarum, eius cupiditate sic exarsit, vt, vastissimo licet Oceano abscissa à nobis ac veluti reuulsa, sibi tamen adeunda illa, atque ad communem Ecclesiam, nullis impeditam terræ spatiis, reuocanda denique videretur. Adeò vt de cælesti eius quo ferebatur igne tantò iam antè distinctè prænuntiata dici possint illa quæ suo in Epithalamio diuinus ille Sponsus de immortali Sponsâ magnificè

Cant. 8.

decantat: *Lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt exstinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Verè enim lampades eius, hoc est Xauerij, lampades ignis, lampades erant Ignatij; quibus hic successus ab IESV suo, deinde illum igne sic inflammauit,

Greg. XV. supr.

vt, quod de vtrisque Apostolico confirmatur oraculo, *compertum sit, cælestem duorum illorum hominum charitatem vastissimo coërceri non potuisse vnius orbis ambitu; quem vniuersum multis sæculorum ætatibus non audax Romanorum fortitudo peragrare victoriis, neque curiosa Græcorum sapientia illustrare litteris potuere.* Age verò (quando huius Xauerij, viri supra memoriam omnem & æstimationem omnino magni, nec obiter quidem attingi, nedum recenseri, possunt singula) pauca solùm, & quidem illa quæ ad commendandam eius apud mortales ac Cælites dignitatem faciunt, pari quâ de Ignatio antè fecimus fide & breuitate, percurramus. Fidem facient verba sequentia, quæ non Societatis homo quispiam pro suo priuatim affectu Xauerij studiosus, sed Nicolaus Zambeccarus Consistorialis Aulæ Aduocatus, & sacræ Congregationis Secretarius, coram Sanctissimo Domino nostro Gregorio XV. in publico Consistorio pro veritate, totius Orientis, orbis pænè dixeram, consensu testatissimâ, pronuntiauit. Breuitatem autem non nimiùm extendent, quæ simili fide cùm ex illo ipso, tum etiam aliunde habita, pauca subnectam.

Summa vitæ Xauerij ex Oratione habitâ in Consistorio publico à Nicolao Zambeccaro.

Sexto anno post ortum Ignatij claris nobilitate & pietate parentibus, in castello maternæ ditionis in Nauarrâ, cui Xauerio nomen, natus est Franciscus Xauerius. Lutetiæ Parisiorum dum litteris operam nauat, pater de illo domum reuocando cogitauit; reuocasset que, nisi Maria Magdalena Francisci soror, quæ Gandiæ Discalceatarum Virginum sancti Francisci magnâ sanctitatis famâ Cœnobium regebat, patrem per litteras admonuisset, vt Franciscum nouo orbis Apostolum à Deo electum omni ope foueret in studiis litterarum. Prædictionem probauit euentus. Nam Lutetiæ spiritualibus Exercitiis ab Ignatio excultus, atque ad meliorem vitam traductus, interque Socios aggregatus, Romam

mam venit. Hic, fundatâ Societate, rogatu Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis, ab Ignatio mittitur in Indiam, Orientalibus populis CHRISTO *adiungendis iussu Pontificis Pauli III. qui eum dignitate potestateque Nuntij Apostolici ornauit. Ex Lusitaniâ (vbi à Ioanne primùm Rege, deinde communi populorum appellatione, & ipse, & ob eius caussam reliqui Societatis homines, per Lusitaniam ac subiecta ei Regna Apostoli dicti sunt) in Indiam soluens, recusato viatico, precario victu vestituque, sub dio dormiens nautico super funè, ægrotis inseruiens, sordes eorum linteasque vestes abstergens, Sacramenta illis administrans, nautas vectoresque Christianis præceptis erudiens (quem morem in reliquis nauigationibus constantissimè tenuit) Goam peruenit. In hac vrbe sui Apostolatus initia posituras, pueros rudemque plebem tintinnabulo coactos in templum, cœpit nostræ Fidei rudimenta docere: adultos, in quorum plerisque nihil erat Christianæ rei præter nomen, à vitiis absterrere, atque ad Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta priuatis colloquiis, publicis concionibus, omnibus charitatis officiis prouocare. Fundato hic Collegio Societatis, tamquam Indiarum Seminario, ipse, qui se segregatum nouerat in Euangelium ad omnes Orientis plagas, Goâ relictâ, Comorinum promontorium, oramque Piscariam margaritis nobilem petit, animarum auidior ipse quàm ceteri margaritarum. Inde dissemināta vbique* CHRISTI *Fide discedens, Trauancoridis Regnum* CHRISTO *adiungit, tum Ceilanum insulam, tum auream Chersonesum, tum Mauricam regionem, tum alias atque alias gentes efferatas ac barbaras, tum Japoniam, vltimam Orientis oram, vbi numquam* CHRISTI *nomen auditum erat, Euangelio lustrat; indefesso semper animo, per immensa terrarum spatia, per aperta vitæ discrimina, contemptis exæstuantis Oceani fluctibus, piratarum latrociniis, incommodis infinitæ nauigationis. Nec contentus tot vbique locorum terras, tot maria docendis populis perlustrasse, tot insulas, prouincias, Regna Deo peperisse; à capite rem exorsus, in Sinas expeditionem adornat. Atque emensō iterum Oceano, in Sancianum insulam Sinis proximam defertur, Sinarum claustra, seueriſſimis quamquam legibus custodiisque firmata, tentaturus. Vbi derelictus simul ab interprete, simul ab hospite, morbo correptus, desertâ in insulâ, in humili tugurio, in magnâ rerum omnium inopiâ, hoc vnum ægerrimè ferens, se iuuandorum hominum aditu prohiberi, ceterùm Dei desiderio videndi supra modum incensus, annos natus quinquaginta quinque, decennio post suum in Indiam aduentum, quarto ante Ignatij obitum anno, sanctissimè moritur. Indiarum Apostoli nomen consecutus, non tam aliorum prædictionibus, aut Lusitanorum Indorumque consensu populorum, quàm propriis virtutibus, quibus se Apostolorum ad vitam conformauit, ac donis atque miraculis, quibus ad Apostolorum gloriam illum extulit Deus: adeò vt toto Oriente non alio nomine, quàm Sanctus atque Apostolus appellaretur ab omnibus, etiam ab Ethnicis, qui ad eius sepulcrum accedere venerabundi, eiusque opem implorare consueuerunt. Et sanè (vt ceteras virtutes omittam omnes)*

Summa virtutum Xauerij ex eodem.

quanta, quamque Apostolica fuit eius charitas, siue in Deum, cuius desiderio ita capiebatur, vt sæpè ardente vultu, flagrantibus oculis atque in cælum defixis, diuinitus attolleretur à terrâ, ac cælesti superaffluente lætitiâ, cui ferendæ impar erat mortale pectus, exclamare dulcissimè cogeretur: Sat est, Domine, sat est? *aut in homines, quorum caussâ nullum laborem aut discrimen vmquam formidauit, tam insatiabili animarum siti, vt tot populis, Regnis, Regibusque ad*

Deum traductis, totoque pænè Oriente Euangelij luce lustrato, adhuc in primordio operum esse, atque angustius orbis terrarum ingenti eius animo videretur? Dona verò atque miracula quàm multa, quàm planè Apostolica fuere? Diuersarum gentium linguis, quas non antè didicerat, ita expeditè apteque loquebatur, ac si apud eos populos natus educatusque esset. contigitque non rarò, vt, dum apud circumfusam multitudinem diceret, variarum nationum homines illum audierint, suâ quisque linguâ loquentem. Quid rerum futurarum absentiumque præsensiones ac vaticinia? E plurimis, quæ in eius actis legitimè instructis recensentur, vnum attingam. Lusitana classis, hortatu Xauerij aduersus Acenos incitata, dum è portu Malacæ soluit, prætoria biremis, saluis tamen militibus, submergitur in portu, spectante ciuitate atque omen infelicis exitus eam rem interpretante, simul in Xauerium instrepente, qui contra validam ingentemque Acenorum classem, ducentos ac triginta Lusitanos milites in octo naues distributos animasset. At Xauerius pergere illos constanti animo iubet, quò Deus ad certam victoriam vocabat, eoque die pro vnâ biremi amissâ duas superuenturas. Superuenere ante solis occasum è Molucis biremes duæ, militibus omnique apparatu bellico instructæ: seque, hortante Xauerio, ad reliquam classem adiunxere. Sed cùm post multos dies nuntius de classe nullus adferretur, spargitur ab Ethnicis rumor, Lusitanos ab Acenis contrucidatos. Xauerius mœstam solicitamque ciuitatem consolaturus, in concionem ascendit: &, quâ horâ ad flumen Parles, quod Malacâ distat trecentis milliaribus, Lusitani victoriam vrgebant, occisis quatuor millibus barbarorum, & captis vel demersis eorum nauibus; ipse classium congressum describere primùm cœpit: deinde, Agite, inquit, Malacenses Deo gratias pro victoriâ, quam Lusitani hoc ipso temporis puncto reportant, tribus tantùm aut quatuor è nostris in pugnâ desideratis. Id vbi dixit, etiam diem designauit, quo illi spoliis onusti in patriam redituri erant. Omnia, vti prædixerat, ac si oculis illa spectasset, euenere. Iam verò miracula per illum, tum vitâ sanctum, patrata diuinitus, tam multa, tam varia, tamque insignia sunt, vt profectò Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis, affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, vt cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrâ, quatuor tantummodò numerentur, tamen non pauciores quàm viginti in actis proferuntur: vt profectò, cùm tanta Xauerij sanctitas, tantusque ex eius laboribus hominum fructus exstiterit, mirum non sit, si viro virtutibus ac miraculis inclyto, incensis populorum studiis, supplicibus Principum litteris, totius Indiarum Cleri precibus, flagrantissimis Lusitani Regni votis, ac pænè generis humani consensu, cælestes honores ab Apostolicâ Sede contendantur.

Quibus quidem verbis etsi nec illustrius quidquam nec amplius, vel de sanctissimo quolibet viro dici posse videatur; quia tamen supra humanam commendationem omnem Xauerius est, adiicere audeo etiam naturæ calculum velut animatum, ipsiusque adeò Dei Cælitumque testimonium; quorum magnitudine cogor hîc ego de Xauerio, viro, vt antè dicebam, Cælitibus magis quàm mortalibus simili, intelligere Dauidis illud: *Minuisti eum paulò minùs ab Angelis, gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Quid enim, seu consideres in illo florem virgineum animæ illibatæ, seu corporis anno plus integro in viuâ calce depositi formam & colorem non solùm constantem,

Xauerius dictus à Pontifice Cælitibus similis.

Psalm. 8.

stantem, sed viuidum & suauem; siue illius nunc inter Missarum solennia ac sæpè aliàs à terrâ suspensi; nunc toto per mare triduo impunè fluctuantis leuitatem, velut concretæ molis expertem; seu demum eiusdem præsentiam pluribus locis & longè à se dissitis simul exhibitam; an non hominis minus quàm Angeli in Xauerio deprehendes? Sed inferiora sunt hæc. qualia verò, vt iam dicam, æstimentur ea quæ illum Angelico cuiuis ordini quàm simillimum effecêre?

instar est Angeli in genere,

Angelorum nouem ordines siue turmas, siue, vt Theologi loquuntur, hierarchias tres ita distinxit Deus, vt infima terram & homines in illâ degentes, altera cælum & aëreas quas vocant potestates, summa denique Deum spectent. Angeli, Archangeli, Principatus velut legati sunt ad custodiam, conseruationem defensionemque mortalium: Potestates in elementa, Dominationes in cælestia corpora, Virtutes in media omnia imperium exercent, idque vel vrgendo consentanea naturæ, vel supra hanc admirabilia procurando: in Thronis pleno diuinitatis illapsu veluti conquiescit æterna maiestas, Cherubinos illuminat increata sapientia, Seraphinos accendit bonitas infinita.

S. Thom. 1. p. q. 108. art. 1. & 6.

Enimuerò Angelum, hoc est legatum siue missum, Xauerium loquitur, cùm Apostolici Nuntij à Paulo III. illi imposita dignitas & delegata potestas, tum *gloriosum nomen Apostoli, quod fidelis Dei seruus Apostolicis factis & sanctitate promeruit non solùm sibi, sed etiam suis: vnde quà Lusitanum Imperium per Europam, Africam, Asiam, & nouum patet orbem, omnes de Societate* IESV *Apostoli nominantur.*

Franc. Maria suprà fol. 10. *& in specie, imò Archangeli, Principisque hominum, vrbium regionumque tutelaris.*

Ad custodiam verò defensionemque mortalium quid tandem in Xauerio requiras? Nota atque iam antè etiam insinuata est eius animi larga benignitas, quâ omnes homines vbique terrarum vno velut amplexu continebat ipse vnus; quâ immemor suæ dignitatis ac vitæ, immemor omnino sui, non animos curabat solùm, sed & deiectis corporibus seruiebat, vsque ad purulentam vlceris alieni saniem intrepidè haustam ore tam auido, quasi si deliciis cælestibus pasceretur. Apostolicum illud, visúmne dicam an somnium? quo sub Æthiopis impositi suis humeris immani pondere ad expressum vsque sudorem gemebat in somno Xauerius, quid indicabat aliud, quàm promptissimam similis etiam obsequij præstandi illis hominibus voluntatem? Illorum ille caussâ toties iactatus Oceano tam vasto: illis toto aliquando triduo fluctuauit in tabulâ naufragus, suis se velis ac desideriis sustentans, ac dirigens in locum iuuandis hominibus opportunum: illos per ardentes arenas littorum Indicorum, illos per spinis & præacutis silicibus instratas Iaponiæ vias, sæpè etiam torrentibus interciſas, & frigoribus infames, nudipes ipse & sacram insuper supellectilem suis ferens humeris, conquirebat: illorum infinita corpora sanitati restituit: illorum minimùm viginti emortua iam atque deposita, & quandoque etiam tumulata, reuocauit ad vitam: illorum idem animas ad decies centena millia, & quod excurrit, suâ ipse manu Sacramento elutas Ecclesiæ, & per eam saluti redonauit. En *alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magnâ quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari,*

In Actis Canon. citatis à Nicolao Zambec. sup. in Orat. f. 12.

Apocal. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Illorum denique curandorum apud Sinas toties impedito stu-
Tursell. lib. 5. cap. 10. dio ac desiderio tandem immortuus est, *ferens ægerrimè prohiberi se Sinarum aditu, vtpote qui totius Orientis salutem mente complexus, in primordio operum suorum stare se crederet: nec dubium quin si ei contigisset vt Sinarum expeditioni superstes Romam, quò ab Ignatio accersebatur, peruenisset, Occidenti quoque depositisque Ecclesiæ partibus fuerit pariter saluti futurus;* sensu, vt dicitur, accommodatitio expressurus in se Seruatoris
Matth. 24. istud effatum: *Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem; ita erit & aduentus Filij hominis. Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Quas inter quis non agnoscit Xauerium, saluti Gentium quasi prædæ suæ, non vtique laniandæ, sed Deo seruandæ, sem-
Rel. fol. 15. per intentum? *Admirabile illud,* inquit in Relatione suâ sæpè iam antè nominatus Cardinalis, *quòd, cùm magnis itineribus per montium cacumina numerosus Badagarum exercitus in Regnum Trauancoridis, atque Promontorium Comorini furens excurreret in ruinam Christianorum, quos ipse baptizauerat; Xauerius solus, inuictæ in Deum fiduciæ clypeo tectus, obuiam barbaris processit, militesque seuerè increpauit. Stetit illicò exercitus immobili vestigio, nec progredi vlteriùs potuit. quin etiam ducibus pergere volentibus respondebant milites, progredi se nequaquam posse, & cernere è regione adstantem cum Xauerio virum quemdam magnum & maiestate terribilem, nigrâ veste indutum, qui eos terrebat; neque ardorem ex vultu atque oculis emicantem ferre se diutiùs posse. Quod cùm ipsi etiam duces experirentur, retrocessit totus exercitus, atque ab incepto destitit: victorque Xauerius Christianos, quos* CHRISTO *pepererat, à cæde & rapinis liberauit:* merito ni-
Greg. XV. mirum suo, & Ignatij auxilio, cuius, vt iam memini, appensum collo nomen gerebat in pectore, & cui *tanto Ducis sacræ militiæ rudimenta Francisci Xauerius approbauit.* Nec sanè video, cui præ Ignatio conueniat species illa viri magni, & maiestate terribilis, & nigrâ veste induti, & ardentis vultu atque oculis. Quæ quidem omnia in illum iam antè propositum rectè quadrant, docentque viuentis etiam tum, ac Romæ residentis, Ignatij præsentiam non tantùm Coloniæ ad solatium Kesselio, sed etiam in Indiis Xauerio ad auxilium fuisse concessam. Defendit ergo homines sibi commissos cum Ignatio Xauerius, dignus vterque vel ex hoc Angelico Principatu.

Relat. sup. cit. fol. 54. *At cùm Malacam, vrbem in Indiâ Orientali celeberrimam & frequentissimam, sæua pestis inuasisset (quod propter ciuium peccata euenturum illi anteà discedens Xauerius prædixerat) breuique tempore quamplurimi paucis admodum superstitibus perissent; necdum desæuiret lues, sed maximè indies grassaretur. vt primùm corpus Patris Francisci, quod ex Sinis in Indiam asserebatur, eò appulit, & ex naui in vrbem delatum fuit; statim ac subitò contagiosus ille morbus omnino cessauit, nec ab eâ die mortuus vllus, aut morbo correptus fuit: sed adeò tota lues extincta est, vt tam pestiferi morbi deinceps ne vestigium vllum superfuerit.*

Quis ergo, si repetat animo seu depulsos ab innocentibus hostes, seu pestem latè grassantem subitò à nocentibus auocatam, quis, inquam, Xauerio non tribuat quod de tutelaribus Angelis canit Ecclesia, *Natu-*

Naturæ fragili quos Pater addidit
Cælestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus?

Iam Angelicarum Potestatum est in elementa dominari: dominatus est etiam in elementa Xauerius, cùm toties precibus suis & ventos compescuit, & tempestates sedauit. *Xauerius instar est Angelicæ Potestatis,*

Quid porrò dicam de vi ac virtute effectrice miraculorum, quam nomine suo circumferunt cælestes illi spiritus, quos à tantis operibus appellatione desumptâ Virtutes cum Ecclesiâ nominamus? Enimuerò difficillimum esse duco, ac pænè infinitum, vnius Xauerij quæ prodita litteris sunt, & sufficientissimis approbata testibus, miracula recensêre; sed illa iam & nonnulla tetigimus, ac plura etiam posteà referemus. *instar Angelicarum Virtutum,*

Dominationes etiam quæ vocantur Angelicæ, quòd mouendis cælis astrisque præsideant, non solæ habent. Etenim & elicuisse ventos ac fulmina, & solem stitisse, prodigio illo vix semel & iterum iam inde ab ipsis naturæ principiis vsitato, alienum à Xauerio non fuit. *instar Dominationum,*

Erat adeò quòd suo quasi iure à tantarum molitione rerum interquiesceret aliquando Xauerius, nisi totò velut impetu in illum, quasi in Thronum illapsa diuinitas, quiescere eum & scientiâ & amore nimio prohiberet; hinc adeò emicabat illi cor à præsentiâ Numinis, ita pectus ardebat, sic arctabatur ab immensitate tantâ animus nimis angustus, vt nec se ipse capiens, neque Deum, cùm noctibus aliquando rigentibus sub diuo in oratione persisteret, visus sit & ambabus manibus tunicam à corde subducere, & auditus non semel exclamare verba illa toties iam & suauissimè decantata, *Satis est Domine, satis est.* dum interim & diffluere in sudorem ipse totus, & solueretur in lacrymas, & sursum eleuaretur ipso corpore, & animo suo, velut non iam vltrà mortalis, emicaret in cælum. *instar Thronorum,*

Intelligebat enimuerò non abdita tantùm & occulta naturæ, non solùm quæ latebant in secessu temporum & locorum, non modò quæ gerebantur in penetralibus humani cordis; sed multò maximè (vix Cherubinis inferior) Deum ipse suum, & in eo omnia cognoscebat. *instar Cherubinorum*

Quis ergo prohibere potuisset Xauerium, quo minùs IESVM *amores suos & omnia*, etiam dormiens loqueretur? quis illum arcere ab illo amoris statu, in quo Seraphini cælestis militiæ principes Deo proximi conquiescunt? quis demum amori Xauerano modum ponere, cui & cæli angustus ambitus, & totius mundi videretur exigua magnitudo? Sanè quidem Francisco illi Seraphico (cùm à sanguinêa specie crucifixi, diuini cruoris quædam quasi sigilla imprimerentur manibus eius & pedibus, ipsique adeò cordi) visus est CHRISTVS velle concedere sui quamdam similitudinem & amorem. At verò cùm laboraret in Indiâ Xauerius, ac præsertim anno vitæ eius vltimo, cùm vehementiùs æstuaret, palàm conspecta est, collatis ritè temporibus, in paternâ ditione domoque Xauerij, crucifixi IESV lignea effigies in sudores, largè diffluere, quasi Xauerij sui labores illos & sudores heroicos, animarum communi caussâ susceptos, non eius iam vltrà, sed suos esse vellet, illustri profectò argumento conspirantium inter se dolore & amore mutuo Xauerij atque IESV. *instar Seraphinorum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Magnum ergo lumen Orientis, sed non solum, Xauerius fuit; plures ab Iesv radij, plura à Societate, eiusdem plagæ fortunata lumina prodierunt. Hæc inter verè eminuit Apostolicæ virtutis æmulus, geminusque Xauerio Gaspar Barzæus Zelando-Belga, oriundus ille ex humili, atque ex ipso propemodum mari, sed *paruus* initio *fons creuit in fluuium*, & (quod mirabere) *in lucem solemque conuersus est*. Venit Gaspar ex Belgio in Lusitaniam: humana si spectes, secutus heri sui fortunam; at diuina si reputes, prouidentiæ æternæ consilio in messem Indicam socius laboranti Xauerio destinatus: nam in Sociorum Iesv, hoc est, vt inibi dicebantur, Apostolorum, collegium à Simone Rodericio cooptatus, positis Conimbricæ rudimentis Apostolicæ vitæ, & sacris Catholicis initiatus, soluit in Indiam. Quid Goæ primùm, quid deinde præstiterit, quid Armusiæ in illo omnis impietatis domicilio, & colluuione nefandissimâ profligatæ religionis, vix toto septennio perfecerit vnus Barzæus; assequi narrando difficile, nec huius aut loci aut temporis est. Loquentur etiam sine voce quà Ethnici, quà Saraceni, perpetuo viri velut miraculo attoniti: hi magnum eum Christianorum Sacerdotem appellabant; hi in Coranum suum, quò Christianis intulisse pedem capitale est, prehensâ ad osculum manu perducebant. Iudæi eumdem, cùm in synagogis suis sabbato disputantem audissent, Ioannem Baptistam Zachariæ filium nominabant. adeò Gaspar Iesvm etiam inter impios referebat, vt eodem apud eos loco, quo ille habitus olim fuerat, haberetur. Fuit vt accensus zelo Domini, cùm videret opponi Christo Mahometem, crucem compararet ingentem, quam cùm, puerorum piè psallentium turbâ præuiâ, ad Coranum detulisset, & inibi defixisset intrepidus; Mahometanis qui inerant virtute crucis repentè dilapsis, ipsos aditus & valuas expiatæ per crucem impietatis cæmento & calce per fabros adhibitis obserauit, religione Gasparis de impostoris illius superstitione fœdissimâ triumphante. Præsens in vrbe tum aderat his omnibus Rex, & ille Saracenus; nec mutire contrà ausus: adeò Gasparis eum virtus & vulgo maior natura peruicerant; quin & Christo, quod statuerat, adhæsisset, nisi territus & persuasus ab improbis, Regnum terræ quod metuebat amittere, cæli Regno, vt dicebant, à se longè posito, prætulisset. Denique cùm Goæ peroraret in æde maximâ, illâ vi & efficaciâ, quam humanam esse negarent, stans atque depugnans, ipsâ in arenâ, ipso in campo certaminis, defectis repentè viribus, exanimatus, non ita multò pòst, dicente Spiritu, requieuit à laboribus suis; quos plures, quàm fecissent decem alij quantumuis strenui, pro Religione subiuerat; vnus, si vllus (quæ summa est Apostolici & nominis & honoris) suppar & similis Francisco Xauerio.

P. Gaspar Barzæus, Esther 10.

alter in Oriente Xauerius.

summâ est in veneratione etiam apud infideles,

deficit in sacrâ cathedrâ, obitúque propemodum stans; Apocal. 14.

Fuerunt ergo Franciscus & Gaspar nascentis aut renascentis per Orientem Ecclesiæ geminum & vtrumque fortunatissimum sidus. Plura sanè eidem illi de Iesv Societate nec obscura sidera præluxêre: sed enim *numera stellas*, siue occiduas illas peracto iam cursu virtutis, siue alias in locum laboris & gloriæ hodieque succedentes. Viam lacteam (quam Græci γαλαξίαν vocant) congeriem esse minimorum siderum sunt qui putent, illac iter esse Heroibus ad æternitatem superstitiosa anti-

Gen. 15.

antiquitas existimauit. De illo decertent Astrologi, hoc figmentum esse doceant Christiani: ego sic statuo, Camertes, Gomesios, Henricios, Turrianos, Fernandesios, Villelas, Carnerios, Almeidas, Riccios, Cataneos, Mastrillios, & sexcentos alios, omnes de Societate Iesv secundùm Xauerium & Gasparem Orientis Apostolos, & iter ad immortalitatem strauisse mortalibus, &, ne quà aberrarent à viâ, lumen castæ fidei & admirandorum subinde operum præluxisse.

aliis subeuntibus in locum Apostolici laboris.

CAPVT TERTIVM.

Præclara de Societate fama per Meridiem, Occidentem & Septemtrionem sparsa ab Apostolicis earum regionum viris.

HÆc ad Orientem, sed non ad Meridionalem plagam Africæ eadem seges, nisi laborum & ærumnarum, fuit; nec sui tamen, etiam exantlandis & perferendis iis, de Societate Iesv Apostoli defuere. Hos inter ille iam antè nominatus Pontificius in Tridentino Theologus, & subinde Societatis vniuersæ post Ignatium Præpositus Generalis, Iacobus Lainius, continentem Africæ ingressus est, eâ parte quâ Mediterraneo mari ab Italiâ Siciliâque diuiditur. Missus hic ab Ignatio comes Ioanni Baptistæ Vegæ Proregi Siciliæ, religiosissimo iuxtà ac generosissimo Duci, illam exercendæ & inculcandæ virtutis materiam inibi nactus est, vt dicere possit ex merito, non casu abiectus in terram, (quod ille mali ominis auerruncator) sed ruinas inter publicas stans erectus, *Teneo te Africa*. Pontificiis & Cæsareis auspiciis, occupatum nuper à Dracuto archipiratâ Aphrodisium bello petebatur. infestæ erant tempestates in mari, æstus, & maximè per æstatem, in littore Libyco intolerabiles: hostes morte iam deliberatâ ferociores, &, quod summum, vulnera ex his funeraque frequentia. sternuntur quandoque morbo ducenti ampliùs & quadraginta: illis seu viuentibus, seu morientibus, seu vitâ functis, omnia Christianæ pietatis officia impendit vnus cum socio Martino Cornozâ Lainius; atque, dum vel afflatu vno obuius quisque deiicitur, valentior ipse firmioráque consistit. Ducuntur ad vrbis oppugnationem milites, primus ipse hostilia inter tela progreditur. Tempestate furente animum perinde miles ac nauta despondent, hærentes vel attoniti metu, vel lamentis cuncta miscentes. Lainius diuino plenus solatio spem bonam inculcat, quin certam iis à periculo incolumitatem, vti euênit, constanter & magnâ voce denuntiat: adeò vt & ad salutem morientibus, & pugnantibus ad victoriam, & ad portum naufragis momentum attulisse magnum nec sine prodigio diceretur: in quo & excelsitatem animi inter quosuis terrores inuictam, & admirabilem rerum humanarum vitæque contemptum vt animaduertebant passim, sic impensè colebant & venerabantur vniuersi.

Iacobus Lainez è Societate Iesv primus in Africâ,

Histor. Societatis par. 1. lib. 10. n. 88. & seqq.

proximo se impendit.

Sed age ab hoc littore, ipsam per Ægyptum, ad littus Africæ oppositum, quin etiam ad interiora Æthiopiæ Abassinæ, atque adeò Cafrariæ penetremus; visuri isthic aliorum actus heroicos, dignosque quibus meritò

Universidad de Deusto
Biblioteca

meritò præluſiſſe tantùm Lainij iam perſpecta conſtantia videatur.

Hiſtor. Societatis par. 2. lib. 5. & 6.

Ab Alexandrino Patriarchâ affulſerat aliquando ſpes reuocandæ ad Catholicam vnitatem Cophtorum Eccleſiæ. Pius ergo IV. pro ſummi & optimi parentis officio, non aliunde quàm à Societate ſibi deuotâ ad tantæ molis expeditionem idoneos petit. datus eſt Chriſtophorus Rodericius præſtanti doctrinâ vir, ac virtute etiam maior, addituſque ei ſocius Ioannes Baptiſta Elianus, ab Hebræis ad CHRISTVM, & ſubinde ad IESV Societatem, traductus. illum Pontifex cum auctoritate Nuntij Apoſtolici Memphim ablegat, donis ad Patriarcham & monitis inſtructum. Peractâ nauigatione, faciles habuit acceſſus ad Patriarcham primos, ſed difficiliores alios impoſtoris cuiuſdam Abrahami Græcâ fide; qui cum collegâ quopiam Georgio ſæpè à Chriſtophoro conuictus, erroris ſimulationem dein in odium vertit. Sed enim veritatis illi nuntij nihil ſibi à falſitate, nihil fideles illi Domini ſerui à perfidiâ metuebant. itaque quà Cophtos, quà detentos in Turcarum vinculis Chriſtianos, etiam cum aperto vitæ diſcrimine, inſtruere, conſolari, ſeruitute ſuâ & morte benè emi exiſtimantes libertatem & vitam animarum. Et propè abfuit vt Ioannes Baptiſta agnitus ab Hebræâ matre & proditus, ſuam, quam profitebatur ipſe & inculcabat aliis fidem, etiam ſanguine teſtaretur; tantam illi felicitatem inuidente Chriſtophoro, cùm diceret, non alio ſe voto magis quàm tolerandarum CHRISTI cauſsâ apud barbaros ærumnarum, atque adeò mortis ipſius, ad Societatem acceſſiſſe.

Christophorus Rodericius, ſocio Ioan. Baptiſtâ Eliano, Pontificius Nuntius ad Cophtorum Patriarcham ſchiſmaticum.

Sed calamitatum haud paulò plus, periculorum etiam multò plus, exhauſtum eſt à Sociis in Æthiopiâ ſiue inter Abaſſinos, ſiue in Tongenſi Regno inter Cafres.

Rex Abaſſinus in ſocietatem cum Rege Luſitano, & ſubmiſſionem Romano Pontifici propendet:

Rex Abaſſinorum Dauid famâ excitus earum rerum quæ proſperè à Luſitanis in Indiâ gerebantur, primò ad Proregem Alphonſum Albuquercium miſit, qui amicitiâ iungi ſe cum Emmanuele Rege poſtularet; tum ad Clementem VIII. etiam alterum delegauit, qui ſuis verbis Pontifici in celeberrimo Bononiæ conuentu, cùm Carolus Cæſar coronatus adeſſet, tamquam ſummo Paſtori vniuerſalis Eccleſiæ, ſolennem à ſe venerationem & fidele obſequium exhiberet. Ferebatur interim oraculo editum apud Ægyptios, futurum breuî vt Sacerdotes è remotis ad ſe regionibus mitterentur, & inter eos Patriarcha, qui Æthiopicam & Abaſſinam Eccleſiam coniungeret cum Romanâ matre omnium, à quâ per Dioſcorum iam dudum antè ſeceſſerat. Fidem oraculi ſuſcepit Claudius filius Dauidis atque ſucceſſor; eamque vt impleret, à Ioanne Luſitaniæ Rege eius nominis Tertio impensè petiit, vt ſibi ſuiſque populis legitimum & rectè ſentientem Patriarcham à Romano Pontifice impetraret. Ioannes pro ſuo ſtudio propagandæ magis Fidei quàm Regni, Claudij votis vt ſatisfieret, eò mitti duodecim ex Societate IESV à Pontifice Ignatioque poſtulauit. Deſignatus ergo ad Apoſtolicam hanc, hoc eſt miſeriarum pleniſſimam, Patriarchæ dignitatem Ioannes Nunnius Barrettus Luſitanus: additique illi Andreas Ouiedus Caſtellanus, & Melchior Carnerius item Luſitanus, qui Epiſcopi, &, ſi quid Patriarchæ contingeret, eius ſucceſſores eligerentur. Nunnius perfunctus iam aliis in

Patriarcha ad illum deſtinatur Ioannes Nunnius Barrettus, ſocie Andreâ Ouiedo, & Melchiore Carnerio Epiſcopis.

in Africâ laboribus pro Fide & Chriſtianâ charitate ſuſceptis, ardebat ille quidem ſe ſuamque Deo & Religioni vitam ac ſanguinem conſecrare; ſed ſpecioſum nomen dignitatis adiunctum, animum latendi cupidum percellebat; donec vt ſuſciperet iuſſus ab Ignatio (qui quâ erat perſpicaciâ plus in illâ poteſtate futurum præuidebat oneris quàm honoris) tantam ad parendum attulit alacritatem animi, vt diceret nequaquam ſe recuſare in nauem imponi, etiam agens animam (vt re ipsâ tum erat) ac vel poſtridie moriturus. Itaque & optimis ab Ignatio monitis, & ſacerdotalibus ornamentis à Ioanne Rege, & ſacris à Pontifice titulis inſtructus, cum Andreâ Ouiedo & Gonſaluo Silueriâ, vtriſque mox futuris Apoſtolis extremæ ad Meridiem Africæ, ſoluit in Indiam. Proſperâ in paucis nauigatione vſus Patriarcha, non caruit tamen materiâ impendendæ & oſtendendæ virtutis. fœdam ad Bonæ ſpei promontorium tempeſtatem ſedauit inſpersâ fluctibus aquâ à ſe expiatâ. Tum, quod ad virtutem accedit etiam propiùs, perſonæ ſuæ & dignitatis oblitus, toto paſſim itinere deiectis morbo pluribus miniſtrauit ipſemet, & cetera impendit officia charitatis, quæ vllus aut à fideli ſeruo aut patre amantiſſimo exſpectaret. Goam denique appulſus, cùm intelligeret ex Gonſaluo Rodericio (quem in Abaſſiam ad Regis animum penitiùs explorandum iam antè præmiſerat Prorex) aditus in eam regionem Regnumque difficiles, nec temerè Patriarchæ ipſi eſſe tentandos; cupiebat nihilominùs iter ingredi ad commiſſum ſibi gregem. & iniiſſet haud dubiè, niſi domeſtici pariter & externi, quorum placuerat audire conſilia, penitus reuocaſſent. Ita denique retentus quaſi vi, cupiebat vel exſolui honore dignitatis ſuæ, vel ſubire eius onus vſque ad expreſſum ſibi ſudorem & ſanguinem apud populum Abaſſinum: nec aliter ad Lainium tum Societati Præpoſitum ſcripſit in Europam, vnicè contendens, vt per eum ſibi & per Pontificem liceret abdicatâ dignitate culinæ miniſteriis addici, & tutiori illic multoque ſuis olim peccatis congruentiori pœnâ multari. Et quidem, cùm id quod ſcripto habuerat in votis, etiam ipſo opere haberet in vſu; planè oſtendit titulos ſe & honoris inſignia non niſi ad augendam virtutis exercitationem ſuſcepiſſe. Collapsâ itaque ſpe profectionis Æthiopicæ, quaſi præter ærumnas pro commiſſo ſibi grege ſubeundas nihil exſpectaret in terrâ, ſuo ipſe zelo & igne conſumptus, extinguitur, conſummati apud Deum curſus & ſeruatæ fidei coronam à iuſto Iudice recepturus: quam beatæ eius animæ impoſitam recèns cadaueri ſuperfuſus vigor & ſplendor affirmauit. In votum & locum ſanctiſſimi Patriarchæ ſucceſſit pridem iam conſecratus Epiſcopus Andreas Ouiedus, qui, quod ille exoptauerat, apud infidam gentem & barbaram tulit fecitque cumulatè. Præmiſſus in Æthiopiam, viuente etiam tum Nunnio Barretto, honorificè magis quàm voluit acceptus eſt etiam à Rege; ſed eum (quod noluit) alieniorem offendit à capeſſendâ Fide. multa egit quà verbo, quà ſcripto, quà publicis diſputationibus; ſed, ſuis etiam victis, cùm multi darent Ouiedo manus, Claudius Rex agnitæ licet veritati ferociter impieque reluctabatur. Tantiſper ergo ſecedens ab aulâ Ouiedus, cum gemitu prædixit Regi cladem, quam paulò pòſt deſertus à ſuis, oppreſſus

in Indiam ſoluit:

vrget iter in Abaſſiâ:

prohibitus eò ire poſtulat exſolui dignitate à Pontifice:

ſed vitâ exſoluitur à Deo, cum illuſtri indicio ſanctitatis.

Ouiedus in Æthiopiâ profectus, ſuccedit in officium defuncti Patriarchæ:

cladē prædicit Regi obdurato contra Fidem:

Universidad de Deusto
Biblioteca

à Mahometanis, in prælio miserrimè cæsus inuenit. Adamas dein suffectus in Regnum fratri Claudio, homo & ætatis indomitæ vitio, & Mahometanâ superstitione, quam in suâ nuper captiuitate didicerat, animatus in Christianos, cùm aduersum suæ crudelitati haberet Ouiedum, negantem, vtcumque Rex prohiberet, vmquam se defuturum muneri suo, ad quod obeundum, Deo & Dei in terris iubente Vicario, tantis itineribus in Abassiam ipse venisset, Rex impius innocentissimum virum mori iam paratum obtruncasset suâ manu, nisi à cæde eum interpositi cum Reginâ Proceres liberassent. Relegatus ergo cum P. Francisco Lopio in asperum horridumque saxum, & inibi iussus occidi, iterum & prodigio seruatus est. nam vxor Toparchæ, qui mandatum patrandæ cædis acceperat, insolitam ab humanâ nullâ caussâ lucem in Ouiedi tugurio conspicata, apud maritum, ipsumque cui affinis erat, Regem exoptatum Martyri supplicium est deprecata. Ita tum, & sæpè etiam aliàs, medios inter & in eum armatos Turcas vixit ille quidem; sed tamen non nisi ad grauiores quauis morte ærumnas & certamina reseruatus: id agente Deo, & fidelibus ibi relictis ad qualecumque solatium, & ad patientiæ meritum sanctissimo viro, & omnibus, quos de Societate IESV ad dignitates cogi fortè contingeret, exemplo perquam heroico; vnde & ipsi discerent, & doceretur vniuersus orbis, quales esse Pontifices oporteat eos, qui *sacerdotem in æternum* sudoribus suis obsitum, suo purpuratum sanguine, Pontificem Dominum IESVM & moribus & nomine circumferrent.

varia eius pericula & ærumnæ.

Psalm. 109.

Quid porrò dicam de Gonsaluo Siluerià soluenti in Indiam Patriarchæ sociorum altero, illo nobilissimo iuxtà patrum natalibus, & virtutibus suis integerrimo viro? qui Præpositi in Europâ, & Prouincialis in Indiâ munere perfunctus, CHRISTVM & Christianorum, imò hominum omnium animas terrâ marique circumferens, tandem socio Andreâ Fernandio in expeditionem Cafrariæ destinatur, nigerrimorum isthic degentium Æthiopum futurus Apostolus candidissimæ mentis. Quantos ille populos, quot Dynastas ac Principes adiunxit Ecclesiæ! quantis ille prodigiis barbarorum in se animos studiumque conuertit! quoties illo orante tumidi ira maris subitâ tranquillitate consternitur! securitatem scilicet aliis, labores sibi & pericula in itineribus plurima reseruabat. Fuit vt in continentem expositus ad Monomotapæ Regem iter intenderet, per deserta Cafrariæ insanis sæpè torrentibus & fluminibus interciſa; & erat ad sexcenta millia passuum emetienda talis via. hanc ille & pedes & onustus farcinâ supellectilis sacræ, noui in morem Xauerij, quandoque etiam collo tenus tractu longissimo vadum tentans, ingreditur. Sed enim pauciores ac demissiores erant, tantæ licet, aquæ extinguendæ Siluerià charitati, quæ in æternum alenda supremo eius sanguine seruabatur.

Gonsaluus Siluerià primus Cafrum Apostolus.

Sunt & alij, & in primis quem suprà nominaui Siluerià socius Andreas Fernandes: qui à morte Patris permanens in statione, vixit ille quidem, sed ita vixit, vt inter assidua discrimina acta homini vita nihil à continenti morte distaret. Sunt qui in Congum, siue Manicongum; sunt qui in cetera quà intima quà extima Meridionalis Africæ loca cum ærum-

ærumnarum iuxtà & animarum messe perquam vberi penetrarunt. Sed age, quoniam persequi cuncta non licet, quod in Oriente iam & Meridie velut cursim fecimus, traiecto in Occidentem Oceano, etiam ibi viuentium imò morientium CHRISTO de Societate IESV sanctissimorum hominum barbaris impressa terris vestigia relegamus.

Amphionem fabulæ memorant à cultu barbaro ad humanitatem traduxisse feros homines, sumptâ ex hoc occasione fingendi, ipsum saxa quoque & lapides cantu solo redegisse in ordinem construendæ ciuitatis. Ego verò si reputo immanes istos noui orbis ad Occidentem populos, præsertim eos quos Brasilos nominamus, si spectо eorumdem ingenia inhumana illa quidem, & penitus efferata, ceterùm harmoniæ, quam vocant, musicæ quo nescio seu naturæ seu rationis impulsu auidissima; sic statuere mihi videor posse, primos eorum de Societate IESV Apostolos habendos esse Christianorum Amphionum loco, quando eorum operâ gens illa tam barbara, non sine continente prodigio, à cultu ferino ac barbaro ad humanitatem primùm, deinde ad CHRISTI cultum etiam ac spem salutis, adducta est.

Primi è Societate cultores Brasiliæ fuere velut Amphiones Christianis.

Emmanuel Nobrega auctor tanti operis primus ab Ignatio missus cum Sociis in Occidentem: duxit ille per horrenda naufragia, per inhospitalia in hospites iura, per mille discrimina mortis & vitæ; in Prouinciæ demum formam vsumque redegit ipsam (quis crederet?) apud Brasilos Societatem IESV. Nec defuere (vt omittam recensere eos qui cum Petro Correâ & Ignatio Azebedio quamplurimi suo sanguine solum salumque hoc Indicum rigauerunt) non, inquam, defuere duci Nobregæ de eâdem Societate triarij, aut, si vultis, Trium-viri, instaurando nouo orbi destinati, Ioannes Azpilqueta, Aloysius Grana, Iosephus Anchieta. de quibus ego viris omni immortalitate dignissimis, ne seorsim dicam de singulis, vnius eiusque postremi abripior prodigiosâ illâ apud omnem posterorum memoriam sanctitate.

horum Princeps Emmanuel Nobrega,

Quid hic, & cum eo complures alij, laborum, quid incommodorum & ærumnarum sæpè pertulerint in subigendo tam sterili & infelici solo, testis est is qui dabat ferendi constantiam. *Plus viginti* (scribit ad Ignatium ipso sui aduentus initio Anchieta) *in pauperculâ domo, luto & ligni contextâ & paleis coopertâ, quatuordecim passus longâ, decem latâ, manſimus; nec tamen amplarum habitationum nos mouet desiderium, si quidem Dominus noster* IESVS CHRISTVS *in arctiore loco positus est, cùm in paupere præsepi inter duo animalia voluit nasci, multò verò arctissimo, cùm in cruce pro nobis dignatus est mori.* Et quadrabat habitationi suæ incolarum amictus & victus: illum enim nauticorum velorum frusta vtcumque consuta, & atro colore tincta, hunc olera & quæ nescio legumina non nisi aquâ cocta præbebant. adeò *non in solo pane* (nedum in deliciis) *viuit homo, qui semel illuminatus particeps factus est Spiritus sancti, & gustauit bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi.* Rudimentis his ad virtutem omnem erudita Iosephi virtus tantum denique profecit, vt, si spectes in eo miraculorum inusitatam mortalibus frequentiam, alterum cum Moysen inter Ægyptios; si oraculorum & abditissimarum rerum elocutionem, vimque noscendi, Prophetarum aliquem; si innocentiam,

Anchieta virtute & miraculis illustris,

Matth. 4. Hebr. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam, etiam ferorum animalium vsu consuetudineque testatam, Adamum alterum in paradiso voluptatis; si denique opinionem inflammatæ in homines charitatis, verum Occidentis Apostolum, verum IESV Socium iure dicas. Quid multa? eluctari mihi ex alto facilius fit, quàm citò emergere ex hoc Oceano admirandarum virtutum; & erit subinde vt quæ de prodigiis sunt, suo etiam loco aliqua referamus. Non patitur verò in Mexicanum & Perüanum Regnum, non in Paraquariam & Floridam excurrere, locorum simul & hominum illustrium multitudo. Quot illic Petros Rodericios, Franciscos à Trento, Balthasares Pinnas, Stephanos Auilas, pluresque reperturi Apostolicos viros?

alij in Americâ Apostolici viri, &c.

At spectat ad Occidentem Hispania & Lusitania, aut verius ad Lusitaniam & Hispaniam spectat Occidens, quando hic detectus ab illis transiit primùm in societatem communionis humanæ. Age ergo, priusquam, totius orbis velut circulo circum Italiam quasi centrum circumducto, ad Septemtrionem denique redeamus; reuocemus huc ex pluribus aliquot, qui in Regnis hisce virtutum omnium feracissimis ad communem existimationem sanctitatis opinione floruerunt. Franciscus à Villâ-regali, Ioannes Ximenes, Alphonsus Rodrigues, tres, vt vocantur, rei domesticæ adiutores, quanta ediderunt ex humili etiam loco, quamque illustria exempla sanctitatis! sol nimirum haud vmquam fulget amœniùs, quàm cùm proximus occiduo mari, euibratis ex imo radiis, montium & nubium summa perstringit. Franciscus vitâ ad annum vsque septuagesimum, partim in eâ Hispaniæ orâ quam Bæticam dicimus, partim in Floridâ, partim Mexici, per infinitas etiam à barbaris calamitates, sanctè productâ; cùm denique obiisset, eam reliquit in animis hominum opinionem innocentiæ suæ, vt, cùm aliquid sibi ex eius etiam habitu plurimi vindicarent, fuerit inter eos qui priùs expiaret in confessione animum, quàm sacrum aliquod tam notæ sanctitatis pignus auderet assumere, negans aliquid quod virum tantæ probitatis vel leuiter attigisset, posse apud peccatorem hominem sine piaculo residere. Par Ioanni cum Francisco & sanctitas fuit, & opinio sanctitatis; Alfonso verò Rodericio fortassis etiam maior: hic in Maiorica quam vocant insulâ, Collegij Societatis IESV ianitorem egit continentibus triginta tribus annis, fide & virtute tantâ, quam Cælites suâ consuetudine, & ipsa aliquando Regina Cælitum suauissimâ compellatione Filij dignarentur, pluribus, etiam à morte, miraculis approbantibus sanctitatem.

Et tantus quidem splendor ex humili, sed maior etiam ardor ex summo fuit. Noti passim Araosius & Bustamantius. Didacus Martinius è Societate IESV Sacerdos æstu in Deum tanto rapiebatur, vt interdiu quater & millies repetitis actibus amoris bonitatem Numinis immensam soleret amplecti. Balthasar Aluares (ille cuius ope secundùm Deum creditur S. Teresia plurimum hausisse sanctitatis illius in quâ tantum excelluit) quot quantosque admiratores habuit æmulatoresque virtutis suæ! Ioannem Ortunium in primis, & Franciscum Cordubensem, de quorum primo Ludouicus de Ponte pro concione dicentem audiit Balthasarem Aluares, se numquam legisse in Vitis Patrum Eremicolarum

rum res grandiores, quàm in Ortunio ipse vidisset. Antonium & Franciscum vtrosque Padillos, Franciscum etiam Godoium, & Christophorum Gonsalem, ceterosque, quos enumerare longum foret, omnes religiosissimæ vitæ testimonio commendatos. & hi quidem si Balthasaris exemplo & institutione tanti, ipse Balthasar quantus fuit!

Ipsa profectò Teresia, quæ Balthasare à sacris confessionibus vtebatur, cùm illi fòrs ad aram facienti præsens adsisteret, oratione suspensa vidit eiusdem verticem lucis affusæ de cælo quodam quasi diademate coronatum. Et hæc illa lux erat, quæ olim, & quidem illustrior, sanctissimæ Patris animæ debebatur. de quo ipsa aliquando Teresia Deo reuelante ita cognouit, ita retulit, ita litteris etiam propriis consignauit, neminem esse tùm in terris (& erant tamen eodem tempore vbique plures sanctitate conspicui) cum vno Balthasare conferendum singulari apud Deum merito consummatæ virtutis; adeoque locum illi inter Cælites eximium præparari. quod ipsum dein vitâ functa Teresia, miraculo se videndam alicui offerens, confirmauit; addiditque esse se filiam Societatis, suæque olim ex eâ conscientiæ arbitrum etiamnum in cælo agnoscere & venerari. *Vitâ eius cap. 32. §. 2.*

Et huius quidem sanctissimi viri res tam præclarè gestas stylo suo, sed magis etiam animo & imitatione complexus est Ludouicus de Ponte, virtutum tanti Patris studiosus æmulator & vera progenies; adeò ille non tantùm ab illo facta scripsit, sed etiam olim de se scribenda perfecit. Nec segniores ad perfectionem capessendam Hispanis his aliisque permultis fuere Lusitani quàm plurimi: qui inibi complexi Societatem IESV fundatam à Simone Rodericio, Ignatij primùm, tum Xauerij in Indiam socio destinato, sed Olisipone iussio subsistere, longâ serie summoque ad perfectionem studio propagati, paternarum virtutum sectatores post se plurimos reliquere. nam (vt omittam Christophorum Brigantium, Dominicum Ioannesium, Emanuelem Valesium, Ferdinandum Rodrigues, Alphonsum Nonnium Barrettum, Ludouicum Gonsaluum, Ioannem Rebellum, Petrum Fonsecam, Antonium Pinnam, &c.) quantæ quamque spectatæ probitatis fuisse necesse est Sebastianum Barradium, quem, cùm suggestum ille conscendere prohiberetur à morbo, optabant tamen vel elinguem & immotum spectare qui perorantem audire consueuerant? quo scilicet viri, vt aiebant, sanctissimi vel adspectu solo stimularentur ad virtutem. *Post Simonem Rodericiũ plures in Lusitaniâ Socij sanctitatis famâ conspicui.*

Enimuerò iam dudum est quòd me hærentem in hisce deliciis vocat ad se inuitatque Septemtrio. Sed quis calorem à frigore? quis ignem ab aquis & gelu? quis lucem exspectet à tenebris? habet tamen, quantumcumque frigidus & tenebrosus, Boreas calores etiam suos luce pariter & ardore spectabiles: neque enim adeò nouum est, aut stellas è nocte, aut amœna de tenebris lumina promicare. Fuit ergo de Societate IESV Septemtrionis prima lux, & ante omnes ab Ignatio edita, Petrus Faber. Pastoritiis apud Allobroges natalibus ortus est, pastor ipse ouium custodiæ destinatus à puero; quasi (quod vsitatum est magno Numini) etiam in hoc subsecuturam aliquando gratiam natura & consuetudo viuendi præuia designarent. enimuerò tantum illius, in agresti licet so- *In Septemtrione multi sanctitate illustres: in primis Petrus Faber:*

Universidad de Deusto
Biblioteca

litudine, iam tum diuinorum capax animus supra annos adoleuerat ad virtutem, vt ætatis duodecimum vix egressus, teste & inspectante cælo, seruandæ in æternum continentiæ votum ritè conciperet. hoc Apostolicæ vitæ rudimentum fuit. Itaque per summas rei familiaris angustias eluctatus denique ad apicem perfectionemque doctrinæ, virtutem, quam nondum satis imbiberat, ab Ignatio tandem hausit, & fouit intus in animo auiditate tantâ, eius vt vnius quodam velut igne correptus, omnem curandi corporis curam & sensum amisisse videretur. plures aliquando dies, atque adeò sex etiam continentes, transigebat omnino ieiunus, noctes integras meditandis cælestibus, easque sub dio & hieme perfrigidâ, conspersus altâ niue, & ab hibernâ glacie rigidus, consumebat. Nihil videlicet mediocre spondebat ardor ille tam insolens, nec segnem fore CHRISTI militem tirocinium tam nobile promittebat. A sacro Tridentino Concilio euocatus est ad grauissimas de Fide quæstiones Theologicè ponderandas: à Regibus, Rebuspublicis, Electoribus & Principibus Imperij, Archiepiscopis, aliisque ad consilium & auxilium contra hæreses adhibitus: in Germaniam primùm euocatus, inde in Hispaniam, tum in Germaniam iterum, ad fulciendas res Coloniæ desperatissimas sub hæretico Præsule, mox in Belgium, Lusitaniam, Hispaniam, ac denique Romam, impressis vbique vestigiis Apostolicæ sanctitatis. Nec alteri sanè quàm Romanæ Ecclesiæ tam fidelis animæ depositum debebatur. Feruebant caloribus omnia infesto Caniculæ signo: Faber ipse æger ex febri, & tamen, ne sic quidem quietis aut otij patiens, Romam pergebat Ignatij monitu: non iter hoc inde vsque ab Hispaniâ venienti, sed (quasi per continentes conciliatorum exedras, per scholarum perpetua pulpita, per iunctas rudium, orphanorum, pauperum & ægrorum domos ambularet) non interrupta contentio fuit. Romam vt attigit, & recrudescente iterum morbo, & vel maximè zelo ipse suo consumptus, paucos intra dies in ætatis ipso robore cum luctu omnium incredibili extinguitur, præcipuum Societatis columen, & vniuersæ, ac Germanæ præsertim iam fatiscentis & nutantis, Ecclesiæ firmamentum. Sed enim (quod multos vbique afflictos desiderio tanti viri mirificè recreauit) scripsit Gandiâ Romam Ouiedus, visum illum ipso decessus tempore immortali apud Superos gloriâ radiantem. Gandienses quidem, accepto de morte nuntio, diem ipsum obitus tamquam natalem deinceps festum egere: & Ouiedus insuper, quoad ibi moratus est, candidum in Vrbem cereum misit annis singulis, Ignatium rogans, vt ardentem eum tumulo Fabri iuberet imponi; esse id priuati sui cultus testimonium, quoad (vti futurum sperabat) communi & publico celebraretur.

Claudius Iaius Fabro suppar.

Quasi alter esset Petrus Faber, ita & alibi, ac præsertim se in Germaniâ gessit Claudius Iaius, & ille ex primis Ignatij Sociis: vnus plurima lycea Germaniæ quà docendo publicè, quà priuatim adhortando, percurrit: à Concilio Salisburgensi expetitur, à Tridentino obtinetur: Ducibus Regibusque, ad tutandas ab hæresi ditiones, cùm simul pluribus esset in votis, distrahebatur velut in partes, vnus omnibus adesse percupiens. Ingerebat Tergestinum Episcopatum Rex Ferdinandus, sed Iaius

Iaius Rege ipso potentiùs repugnabat. Ferrarienses etiam Principes obtrudunt aulæ suæ magnifica commoda: sed ille ait se libentiùs inter ægrorum pædores, quàm aulæ odores blanditiasque versari. Viennæ demum non diuturno illo quidem aut graui morbo, sed languore consumptus, eo qui ex tutandæ Religionis inexhausto studio nascebatur, abiit in cælum, vt eximia eius virtus & vulgo etiam perspecta sanctitas testabantur. Fuit in amplificandâ & propugnandâ Catholicâ Fide apud Italos, Bauaros, Sueuos, Austriacos, ceterosque Germanos laboriosus in paucis. Pluribus in Conciliis pro Deo & Ecclesiâ strenuè fortiterque se gessit. Summus apud alios, apud se vix vllus: verbo, Angelus Dei, pater patronusque Catholicorum, ipsiusque adeò Germaniæ verus Apostolus, à pluribus iisque viris sæpè maximis nominatus. Laborasset vtriusque huius viri obitu Germaniæ res Catholica, nisi illis animis alij & virtute gemini successissent Nicolaus Lanoius, & Canisius etiam Petrus. cuius quidem posterioris sanctitas (vt obiter hoc dicam, dicendum pleniùs loco suo) non obscuris indicata, etiam à morte, prodigiis opinionem etiamnum & mortalium animos occupauit.

Nicolaus Lanoius & Petrus Canisius priorum Apostolici successores.

Habet & Gallia, quoniam & illa Septemtrionem spectat, suos de Societate spectabiles viros, eo præsertim nomine commendanda, quòd deberi ipsi videatur (tamquam in quâ principio Societas coaluit) quidquid ab illâ sparsum est seminis tam præclari. Habent Parisij, quæ sunt velut incunabula nascentis huiusce nostri Ordinis, mortale depositum innocentissimi viri Paschasij Broëti: quem cùm impensa nimiùm charitas inibi detineret, eadem illa pestis exstinxit, quæ octoginta hominum millia dicitur absumpsisse. Multa sunt quæ adferri de illo possent ad commendationem exemplumque virtutis. sed videor ego mihi nec breuius nec illustrius adferre testimonium posse, quàm quod ipse de illo Ignatius consignauit. Petebatur à Rege Lusitaniæ, & mittendus aliquis è Societate in Æthiopiam Abassinam Patriarcha Pontifici videbatur. delectus mandatur Ignatio: vnum ille præ omnibus Paschasium nominat; &, quâ erat prudentiâ, minimè humanâ, nedum præcipiti, electionis suæ rationem tradit hoc scripto: *Paschasius*, inquit, *ante omnia ita est vir bonus, vt à nobis quasi Angelus in Societate habeatur: deinde præter scientiam, quâ pollet plurimùm, in visendis Episcopatibus & Monasteriis habet vsum. quippe qui, præter alia, etiam Nuntius Pontificius versatus est in Hiberniâ; adeò vt eiusmodi negotia nemo vnus in Societate æquè tractarit. ille autem sic tractauit, vt ad quamcumque rem manus adhiberet, operam suam mirabiliter probaret.* Ingens profectò virtutis encomium à moderatissimo, & laudum ac superelationis adhibendæ parcissimo viro. Isset ergo in Æthiopiam Patriarcha Paschasius, si carere illo Gallia potuisset. Sed habuit illa, habetque etiam, plures è Societate sanctissimos adhuc viros, Edmundum Augerium, Claudium Rastellum, Thomam Barbisphirium, Petrum Cottonum, & ceteros; hoc magis ad laudem patientiæ, prudentiæ, innocentiæ omnisque sanctimoniæ exercitatos, quò illos Gallia, virtutum non lenis exactrix, sicut seueri patres, iam inde à teneris, etiam vixdum natæ Societatis initiis, duriùs educauit.

Gallia prima nascentis Societatis quasi patria.

Paschasius Broëtus.

Ignatij de virtute Paschasij testimonium.

Plures in Galliâ virtute conspicui.

Quid porrò de Angliâ illâ, siue cùm militauit, siue cùm rebellauit, Eccle-

Universidad de Deusto
Biblioteca

plures item in Anglia, Polonia & reliquo Septentrione.

Ecclesiæ, altrice fecundissimâ sanctitatis? Habet illa suos Campianos, Walpolos, Garnetos. Quid dicam de Poloniâ ceteriscque Oceano Boreali adiacentibus vastissimis Regnis? Quid? potuisset dudum illa, nisi obstitisset impietas, quantumuis emarcida pridem & mortua, calore sanguinis à Sociis tam copiosè profusi, & ardore pietatis tam impensè propositæ, respirare.

Expenditur Dei prouidentia in hac tantorum virorum partitione per orbem vniuersum.

Atque hi sunt quos adhuc enumerauí, variorum quidem Societatis ordinum, vnius tamen cohortis, vnius IESV CHRISTI militiæ ductores egregij; quibus ipsa Societas *ad maiorem Dei gloriam* non sine commendatione sui nominis est emissa; eiusdem omnes animi & voluntatis, sed quadam prouidentiâ Numinis ætate, indole & virtute varij, prout scilicet varia variorum ratio munerum postulabat. Quid enim (vt hoc iterum dicam de quibusdam, iisque in suâ parte præcipuis, verbo velut vno) quid fortius Ignatio, quid prudentius? tali opus fuit, vt esset qui Romæ, hoc est in centro terrarum, & totius Ecclesiæ sanctissimo velut vmbilico, attentus & immotus staret, ad constituendam regendamque Societatem suam, inde à se ad vsque extremos circumiacentis orbis terminos propagatam. Xauerio autem illo vltimi Orientis, atque adeò, si mentem hominis & inflammatissimam voluntatem spectes, mundi totius Apostolo, quid ardentius sanctiusque? ita poposcit necessitas, quo nimirum ignauus ille populus ad virtutem, torpensque ad cultum veri Numinis, subiecto velut igne tanto succenderetur. Quid ille tot prodigiorum in Occidente patrator Anchieta? Barbaris in Brasiliâ (hominibus dicam an belluis?) quàm necessarius! vt scilicet illi & stupore quodam naturæ crassioris velut attoniti, & magorum incantationibus perpetuisque præstigiis sopiti omnes aut fascinati, haberent à Doctore suo, quo tamquam coruscatione per noctem subitâ excitati, & impetu subinde vehementi admoniti, postliminio tandem rationi, sibi, Deo, à diuturno quasi somno redderentur. Iam Petri Fabri, alteriusque etiam Petri Canisij, gemini (dicere liceat) nutantis à CHRISTO Septemtrionis fulcimenti, & ceterorum reducendis illic ad Ecclesiam miserrimis populis insudantium, conspirans cum virtute innocentissimâque vitâ doctrina solidior, quantam nationi infelicissimè deceptæ addidere facultatem, & corrigendæ profligatæ vitæ, & agnoscendi erroris sui? Quid denique submissius ad despicientiam sui, ad malorum omnium tolerantiam quid patientius Andreâ Ouiedo & sociis, quos ad Australem Africam ornatos, imò oneratos, ærumnosæ dignitatis insignibus Pater & Pastor communis omnium destinauit? Sic profectò decuit, vt abstractus ille iam olim à Romanâ tamquam nimis arroganter in omnes latè terras dominante Ecclesiâ populus Abassinus, à submissis sibi Patriarchis viuo velut in speculo disceret, quantum absit à dominandi existimatâ libidine Romani Pastoris cura communis, qui sic toto sparsos orbe filios omnes amplectitur, vt solicitum patrem se, non arrogantem dominum esse testetur.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

De purpurâ, quam sibi Societas IESV *à sanguine Martyrum comparauit, & gloriosâ cæde fortium virorum.*

Societas innocentiâ candida, martyrio purpurata:

SOlenne fuit in Republicâ Romanâ, vt qui dignitatem ambirent, procederent induti togâ candidâ, essentque ac dicerentur candidati: innocentiam videlicet, quam sponderent animo, etiam corpore præferentes. qui verò publicum iam cum dignitate munus gererent, ij purpuram prætexerent togæ candidæ, & ab eâ prætextati dicerentur. Fuerit ergo candor in togâ speratæ signum gloriæ, purpura certè argumentum fuit obtentæ iam apud homines dignitatis. Hactenus visa Societas IESV pia, innocua, sancta; verbo vno, debitæ virtutibus gloriæ candidata: supereſt vt illam suâ etiam purpurâ, hoc est, suorum sanguine prætextam, siue prætextatam, obtentâ iam gloriâ, videamus.

Non est species vlla suauior, quàm conspirantis cum rubore candoris, vt si rosæ puro lacte natent folia. nec illustrior est innocentia, quàm cum sanguine comparata. Etiam Cælitum admiratione digni sunt, qui *lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni*, candore simul & cruore conspicui. Etiam *rubrum est indumentum* eius, *qui venit de Edom, formosus in stolâ suâ, gradiens in multitudine fortitudinis suæ.* Quo gloriæ suæ indumento quemadmodum Ecclesiam vniuersim, singulasque priuatim Religiosas Familias, multis iam sæculis innumerorum Martyrum laureâ decoratas, voluit amiciri; ita hanc minimam Societatem inde ferè ab exortu suo gloriosè exornauit, vt inter purpuratos Ecclesiæ ordines non sine suo merito locum sortita, & venisse de tribulatione magnâ appareat, & lauisse stolam suam & dealbauisse eam in sanguine Agni: facta suo cum IESV sanctitate candida, suo cum IESV martyrio rubicunda, cruore purpurea.

Apocal. 7.

Isaiæ 63.

Apocal. 7.

Et verò suauem Numinis prouidentiam quis non agnoscat? Inducí in Societatem vera martyrij laurea non poterat, nisi vnius Summi Sacrorum Antistitis voce atque auctoritate, suo comprobantis assensu, violentam eam cædem habere testimonium IESV, & Religionis odio vti crudeliter illatam, ita constanter toleratam fuisse. Tot autem fortissimi Heroës in omni orbis plagâ inuictam animam per vulnera & cædem posuerant barbarorum immanitate, dignissimi certè ex plurium scriptorum testimonio, qui Martyrum fastis adscriberentur; differri tamen eam solennitatem placuit, vt à Iaponiæ crucibus prima Societati gloria affulgeret: nimirum vt Duci suo in hoc quoque similis Societas, etiam inde referret purpuram, vnde primus is retulerat qui venit *tinctis vestibus de Bosrâ*, & regnauit à ligno. Protomartyres igitur beatissimi Paulus Michi, Ioannes de Goto, Iacobus Ghisai dicendi nobis æternumque celebrandi sunt, etiam cum applausu, scio, ac gratulatione Antonij Criminalis aliorumque, qui propemodum quinquaginta annis præcessere. Hi primi cum approbatione Romani Pontificis Vrbani VIII. solennibus aris impositi, publicum Ecclesiæ cultum

gloriam martyrij à cruce habet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

venerationemque acceperunt: redundante in Societatem quasi matrem filiorum gloriâ, cuius purpura nullius obtrectatione iam in dubium posset reuocari. sed istorum Protomartyrum *publicâ Religione consecrata virtus*, vt ille ait, *nullâ priuatâ laudatione indiget*. Ante hos tamen quot qualésve Heroës vtrumque orbem suo sanguine irrigarunt, fortitudinis Christianæ constantiæque miracula! *Infinitum esset numerando percensere* (scripsit olim Didacus Payua de Andrada auctor locuples, & testis idoneus) *quot huius Sodalitatis viri in hoc docendi Euangelij, atque Indicos homines ab impietate auocandi munere, verberibus cæsi fuerint, quot vinculis obstricti, quot in carceres contrusi, quot inediâ ferè consumpti, quot denique ob* CHRISTI *nomen variis cruciatuum generibus interierint.* Hæc, inquam, ille olim scripsit, antequam primi è Iaponiâ illi Martyres in crucem sublati, veluti in signum erigerentur, ad quod multò densiore agmine è Societate nostrâ fortissimi quique viri deinceps accurrerent; & nostrorum aliorumque Religiosorum verbis exemplisque animati, omnis ætatis, sexus, ordinis homines, pueri etiam ac puellæ, turba magna quam dinumerare possit nemo. Sed CHRISTI Vicarium Pium V. sanctitate doctrinâque clarissimum audiamus, anno superioris sæculi septuagesimo primo, qui erat à conditâ Societate trigesimus primus, Societatis alumnos benignissimo fauore prosequentem, & magnificè collaudantem, *quòd non contenti terrarum finibus, vsque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, vt etiam proprij sanguinis prodigi, vt verbum Dei inibi efficaciùs plantarent, martyrio voluntario se supposuerint.* quo quid illustrius ad gloriam à summâ in terris auctoritate dici potuit? An non in alumnis suis *proprij sanguinis prodiga* Societas, & *martyrio* decorata, Pontificio oraculo tum pronuntiata est? quamuis sigillatim non enumeret definiátve, quorumnam potissimùm ea fuerit mors, quæ martyrium ab Ecclesiâ appellari possit.

Valer. Max. lib. 3. cap. 4.

Lib. 1. Orthodox. explicat. *Multi in Societate Martyres.*

Bulla, *dum indefessa.* ann. 1571.

Thomas Bosius, notissimæ vir eruditionis, libro de Signis Ecclesiæ, quem anno superioris sæculi nonagesimo primo emisit in lucem, etiam ante exortas in Iaponicâ Ecclesiâ tempestates, quo capite ostendit perpetuam inter Catholicos Martyrum esse seriem; & his quoque temporibus eorum sanguine decorari CHRISTI Ecclesiam, qui non ob aliam caussam cæsi sint, quàm quòd nobiscum de Religione sentirent, neminí porrò nocerent, præsertim dum CHRISTI cultum disseminant inter Gentes, ita loquitur: *Anno* M. D. LXXXIII. *in Indiis Orientalibus ad insulas Salsetanas prope Goam sitas interfecti è Societate* IESV *Rudolphus Aquauiua, Alfonsius Paciecus, Antonius Franciscus, Petrus Bernus, Franciscus Aragna, quòd rei Christianæ propagandæ in iis locis studerent. Ante hos eodem sæculo occisi ob eamdem causam Cocimi Franciscus Lopesius, Alfonsius Castrius in insulis Malucchi, Antonius Criminalis, & Aloysius Mendez, omnes è Societate* IESV *in orâ Comorinensi.* Rutilius Benzonius Lauretanus Episcopus, qui ineunte hoc sæculo doctè scripsit de Iubileo, vbi eos enumerat qui priore sæculo generosè in Dei caussâ occubuerant, catalogum habet nonaginta octo clarorum pugilum de Societate: quibus Hilarion de Costa in Historiâ, quam Catholicam appellauit,

Lib. 7. sign. 27.

Lib. 1. de Iubil. c. 9.

Lib. 1. in Vitâ Ant. Criminalis.

uit, reliquos quamplurimos attexuit, perscriptâ etiam copiosiùs quorumdam vitâ. At Ribadeneira noster ad annum M. D. LXXXV. quo B. Ignatij vitam ac gesta conscribebat, qui tantùm erat à conditâ Societate quadragesimus quintus, septuaginta septem de Societate ab hæreticis Ethnicisque CHRISTI caussâ memorat interemptos: atque ex iis viginti quatuor exquisitis tormentorum generibus, sæuiente Ethnicorum Mahumetanorumque feritate; alios quinquaginta tres odio ac crudelitate hæreticorum, siue in mari cum Ignatio Azebedio, siue in Angliâ, reliquâque Europâ. vt vel *hoc etiam argumento intelligamus*, inquit, *Familiam Ignatij familiam Dei esse, non secùs atque reliquos sacrorum hominum cœtus, quos alij sanctissimi Patriarchæ diuinitus instituerunt*, quorum alumni omnibus sæculis tuendæ Religionis caussâ atrocissimis suppliciis corpora sua obiecerunt. Ita tum quidem Ribadeneira; sed amplior profectò illustriorque series eius Catalogo quem de Scriptoribus Societatis pertexuit, subnexa est ad annum huius sæculi duodecimum: quam consequentes dein anni tam illustribus viris auxerunt condecoraruntque ad hunc vsque sæcularem, vt, quasi crescente pro CHRISTI caussâ durissima quæque tolerandi cupiditate, posteriora tempora palmam prioribus eripuisse videri possint, in illâ præsertim fecundissimâ Martyrum Iaponiâ, vbi magnanimi Spinolæ, vbi inuicti Chimuræ, aliorumque plurium nimis coruscant incendia, & in hunc vsque orbem flammas spargunt: vbi ex illis scrobibus clamat de terrâ fusus tot Heroum sanguis, vbi cateruatim ruitur in glorioſa certamina, eò auctiore semper numero hactenus quò cæduntur plures.

In Vitâ S. Ignatij lib. 2. cap. 19.

Ex Angliâ verò quid gloriæ Societati primo sæculo obuenerit, Cæsar Baronius Ecclesiasticæ Historiæ Scriptor celeberrimus pro me dicet: vbi de S. Thomâ Cantuariensi disseruit, ita pergit: *Videre meruit sæculum nostrum hac ex parte felicissimum quamplurimos Thomas, sanctissimos Sacerdotes, aliosque nobilissimos viros Anglicanos, ampliori (liceat dicere) martyrio coronatos, duplicisque tituli coronis auctos; cùm non solùm, vt Thomas, pro Ecclesiasticâ libertate, sed pro Fide Catholicâ tuendâ, restituendâ ac conseruandâ, nobilissimo martyrio occubuerint; vt inter alios quos nuper sancta Societas* IESV *velut agnos innoxios in sacris septis, sanctis eruditionibus ad martyrium, acceptissimas Deo hostias, saginauit; quos Romanum, quos Rhemense sacra Collegia (quæ dixerim celsas turres à facie Aquilonis, & fortissima propugnacula Fidei) emiserunt ad triumphos, & prouexerunt ad coronas. Macte animo, macte virtute, Anglicanorum nobilissime ac glorioſissime cœtus, qui tam illustri militiæ nomen dedisti, ac sacramento sanguinem spopondisti: æmulor sanè vos Dei æmulatione, cùm vos martyrij candidatos, ac nobilissimos purpuræ Martyres designatos adspicio.*

In Annot. Martyrol. Rom. 2. Decemb.

Sed satis hæc modò commemorasse obiter, superiore Libro abundè recensita. Societati nostræ tantùm hîc gratulari mens fuit de fortissimorum virorum virtute, eâque gloriâ ac purpurâ, quam ex iis primo hoc sæculo est consecuta. Erit fortassis aliquando tempus, quo, accedente Summi Pontificis nutu atque auctoritate, omnem fideliter recensebit gregem, diceturque de eâ, quod de Ecclesiâ Hieronymus scripsit; *Persecutionibus creuit, martyrio coronata est.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mira quædam in horum cæde.

Eam interim gloriam non mediocriter confirmant illustrantéque quæ in quorumdam cædibus mira atque stupenda accidêre. Alphonsi à Castro in mare deturbatum corpus, tertio pòst die in littore inuentum est multo lumine circumfusum, vulneribus adhuc recenti puroque sanguine manantibus. Gonsaluo de Tapiâ, capite iam ac sinistro brachio truncato, dextrum abscindere numquam potuêre, cuius in manu duos digitos crucis in modum conformatos habebat. Postero die inuentum à Christianis corpus, verso in terram pectore, eodem brachio, quod rescindi nequiuerat, quasi ad tum etiam sustinendum crucis vexillum, è terrâ sublato. Tres ex iis, qui Ioannem Baptistam Seguram sociosque in Floridâ interfecerant, cùm eorum arculas scrutarentur, atque inuentam Crucifixi imaginem intuerentur curiosiùs, exanimes ceciderunt, humo afflicti & mortui. Martinus Laterna, demersus in mare Balthicum, captiuo cuidam apud Tartaros apparuisse memoratur mirâ luce circumfusus, hominemque solutum vinculis momento vno stitisse in campo Russiæ, quinquaginta circiter leucis à Tartarorum castris. Ignatium Azebedium eiusque socios inter beatos Cælites vidisse scribitur beata Teresia laureolâ martyrij ingenti cum gloriâ donatos. De Henrico Garneto prodigiosa illa spica, quid non testatur? quæ fortissimi viri tincta sanguine, eius faciem ita expressit ad vitium, vt nulla pictoris ars eam sic effingere atque adumbrare coloribus potuisset. Quid dicam in Abrahami Georgij Maronitæ ceruice bis fractum lictoris gladium, nec nisi tertio allato acinace demeti potuisse? quid in loco, quo sepultus est, tres aues albas, raræ magnitudinis & speciei ignotæ, per quadraginta dies comparuisse? quid toto eo tempore eodem loco vespertinis horis quasi lucernas conspectas esse, concurrentibus visendi studio Massuensibus? An non eadem de ictu lictoris toties irrito, an non alia etiam maiora nuper in Marcello Francisco Mastrillio apud Iapones renouata? eius certè viri vita, ex quo ab Xauerio est persanatus, quasi perpetua quædam miraculorum series est.

Ribadeneirâ Centuriâ Martyr.

Andr. Schot. in Vitâ Borgiæ lib. 5. cap. 6.

Ribad. Cent. Martyr.

Didacus de Yepes Episc. Turiason. in Vitâ S. Teres. l. 3. c. 17.

Ribad. Cent. Martyr.

Quæ omnia aliaque quamplurima in apertiorem aliquando protrahet lucem diligentia posterorum, atque æterna statuet immortalibus viris trophæa. Nunc ad Societatis gloriam est satis, eam primo sæculo maria ac terras purpurasse suorum sanguine, vtrumque irrigasse orbem, Ethnicos inter atque hæreticos dimicantem honestissima retulisse vulnera, cruciatus immanes & tormenta subiisse, instrumenta necis omnia vno sæculo pertulisse, hastas, sagittas, venena, scrobem, cruces, ignes, & quidquid aut barbaries excogitare potuit, aut odium Religionis; vt per orbem circumferens oculos, gratulari sibi de suorum virtute non immeritò hac voce possit:

Quæ caret ora cruore nostro?

Horat. l. 2. Carm. ode 1.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

De honore quem Societati contulerunt miracula, aut miraculis affinia, per Socios patrata.

VTcumque tandem eluctatus ex innumerabili serie tot virorum sanctitate præstantium, ecce tibi, cùm se miracula offerunt, ex infinito velut Oceano iterum reuocor in immensum. Etenim quis vnus vel cogitando assequi posset ea omnia, quæ annis ab hinc centum, Dei per Socios operante virtute, scitu & inuestigatione ardua contigerunt; quandoquidem, vno nonnumquam in loco, & mense vix toto, & ad vnius inuocationem Ignatij, patrata sint propè innumera?

Horum ex magno aceruo, (non illo tamen hîc à nobis minutatim excutiendo, sed, quod fieri in frumentis assolet, assumptis in manum granis aliquot expendendo) illud in primis occurrit, quod Societati ita proprium & intimum est, vt sibi est ipsa. Sanè quidem qui rerum penetrare momenta velit ex æquo, quod tandem patratum à Deo per Socios ipsâmet Societate IESV maius illustriusque prodigium deprehendat? Enimuerò non ideircò, quia (vt aiebat ille) *Dei miracula, quibus totum mundum regit, vniuersamque creaturam administrat, assiduitate vilescunt*, existimandum est inueniri aliquod ipso mundo miraculum maius. Stare nullo fultam externo adminiculo tellurem; tot quassam iniuriis coniuratæ velut in vnicam naturæ totius, non tantùm non fatiscere, sed solidari etiam magis: susque deque volui & reuolui, arcano quodam impulsu, imò nutu velut vno, lunaris sideris, immensam illam Oceani vastitatem, & interim tantam seruari constantiam à tam labili elemento: vix sentiri aërem, & esse tamen eum sensus omnis ipsiusque adeò cæli ac terræ commune commercium: liberrimè simul & rapidissimè ferri cælestium orbium ardentissima illa, & ex eo viuidissima, corpora, quæ stellas & sidera nominamus, neque tot adhuc sæculis vnum aliquod vel ad latum vnguem declinasse de viâ: quis tandem est tam omnis sensus & rationis expers, qui non, si hæc vel vtcumque capiat, vehementissimè supra portenta rerum omnia demiretur? Nullum profectò omni in naturâ, ipsâmet illâ prodigium est maius; neque, si qua præter consuetudinem quandoque se offerunt aliena à communi vsu & ordine, sic illa commendant patratoris ingenium, vt ordo ipse naturæ potentiam Conditoris. Quod ego de mundo hoc adspectabili dixi, hoc de Societatis IESV quasi microcosmo verum esse contendo, & ita statuo eam in se plurimorum quæ patrari solent à Deo, & exspectari ab Societate possunt, miraculorum summam numerumque complecti. Quid enim? an non Societas ex diuersissimorum hominum, imò nationum & ingeniorum, quasi pugnacium elementorum, in vnum collectione factâ coaluit, alio longè quàm conspirantis naturæ vinculo colligata? Quis eam non obruendam citò credidit, cùm iam inde à principio sui, tantis ex summo & imo impulsibus, & totius quasi naturæ iniuriis quateretur? & sit etiamnum fortassis non nemo, qui, quia illam iisdem adhuc videt obnoxiam,

Primum maximumque Societatis miraculum ipsa Societas.

Aug. Tract. 4 in Ioann.

ostenditur à comparatione vniuersi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccles. 1. aliquando tandem conterendam exſpectet aduerſorum mole tantâ. Verùm *generatio præterit, & generatio aduenit : terra autem* (ominari ita de Societate liceat) *in æternum ſtat.* Voluitur, & reuoluitur hominis vnius nutu Societatis vniuerſæ tanta moles, moueri facilis, difficilis commoueri. Tot & florentes ætate, & præcellentes ingenio, & emicantes virtute naturæ, tanto iam tempore ad vſum & bonum reliquorum hominum numquam interrupto curſu aguntur in gyrum virtutis & doctrinæ. Hoc qui videat, & expendat, niſi primum eſſe maximumque miraculum iudicet, aliud à Societate miraculum non exſpectet. Equidem ſic cenſeo, vti in mundo nec maius, imò nec aliud ab ipſo mundo miraculum eſt: ſic in Societate nec maius, imò nec aliud ab ipſâ Societate miraculum inueniri. Pauca tamen admiranda ſtrictim percurramus. quot in eâ Sancti, quot Martyres, quot virgines, quot doctores, miracula totidem ſunt.

Petrus Leitanus, is qui primus Braſilienſem Eccleſiam Epiſcopus rexit, eorum famâ motus & experientiâ quæ præclara per Socios & admiranda faciebat Deus; dicere aliquando auditus eſt, Societatem in Braſiliâ aureum eſſe annulum, eius gemmam eſſe Ioſephum Anchietam, illum, qui toto iam orbe notiſſimus patratis vbique prodigiis, Braſiliæ iam tum Apoſtolus vocabatur. Quam ego magni viri ſententiam cùm expendo, recordor videlicet eius; qui à Platone & Cicerone producitur, Gygis annuli ſuâ illâ miraculorum effectrice gemmâ tam illuſtris: itaque ſtatuo, annulum reuerâ aureum eſſe Societatem IESV, & in illâ non vnum aliquem, ſed plures Socios quaſi gemmas prodigiorum ingentium patratrices: ſed apage figmenta iſta delirantis ſapientiæ. Exemplis hîc vti ſi lubeat, Societatem ego & Socios non ex Platonis aut Ciceronis alicuius ſomnio annulum aureum cum ſuâ gemmâ, ſed ex diuinæ præſcripto veritatis, notisque pluſquam Ægyptiacis eſſe dicam, textum illud ex auro, hyacintho, purpurâ, coccoque bis tincto & byſſo retortâ, quod ſacræ Litteræ Rationale iudicij, Græci λόγιον, hoc eſt oraculum, appellabant: etenim ſiue palmarem illius quadratamque formam intueor, in eo velut in ſymbolo ad quatuor mundi plagas diffuſam Societatem deprehendo: ſeu attendo ad multiplicem materiæ diuerſitatem in vnum artificioſè contextæ, Societatem iterum inuenio in eodem, illam ex tot hominum tam alienâ & tamen vnâ varietate conſtitutam: ſiue conſidero triplicem quaternarum gemmarum ordinem admirabili illâ *doctrinæ & veritatis* exhibitione præſtantium, illa ſe mihi ingerunt plurium Sociorum Societatis eiuſdem opera, ſupra naturam licet, doctrinâ tamen & veritate comprobata: ſeu denique affixum ſummi Iudæorum Pontificis ipſi pectori rationale recogito, cogor obligatam hærentemque ſanctiori Pontifici velut in pectore Societatem minimam meminiſſe. Neque, hoc cùm dico, indignabitur, ſpero, Eccleſia, Societatis etiam plus merito, nedum debito ſtudioſa; nec mirabuntur Ordines alij, quos in illâ ſemper fuiſſe & etiamnum eſſe conſtat, id quod fuere in Arcâ fœderis tabulæ, manna & virga, tria illa auitæ Religionis oracula, tria tantorum prodigiorum inſtrumenta.

Bererarius l. 5. Vitæ Ioſ. Anchietæ.

5. de Officiis.

Exod. 28.

Sed

Sed iam, in ipſa præſertim elementa dominantes velut pro imperio Sanctos è Societate IESV producamus.

Atque hîc ſe mihi primò videndum offert cum igne ipſo, par illud illuſtre ſanctumque noſtri Ordinis, Ignatius atque Xauerius. de quibus, ſeu nomen eorum ſeu geſta conſideres, vſurpare meritò poſſis animoſum illud,

Sociorum miracula circa ignem.

Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo.

Virg. Æneidos 6.

De quibus tamquam alteris filiis tonitrui oraculo Apoſtolico ita proditum eſt: *Cæleſtem duorum hominum charitatem vaſtiſſimo coërceri non potuiſſe vnius orbis ambitu.*

Greg. XV. in Reſponſione ad Relationem.

Quid porrò Ignatio cum igne mirabile? Mirabilia omnino multa. nam, vt ne hîc repetam illa notiora, viſum nempe toties diuinum aliquem ignem ſiue ſplendorem, aut circumfluum Ignatiano vultui, aut ſpecie flammæ in eumdem cælitus illapſum: vt prætermittam quaſdam velut faculas in depoſiti corpus ex alto deciduas; quaſi non iam lucentes cælo ſtellas (quod ſæpè aliàs) ſectaretur Ignatius, ſed ipſæ in vicem ſtellæ Ignatium ſequerentur: ne quid iterum dicam de Complutenſi illo, qui flammis quas optarat Ignatio, eodem ipſe die cum domo ſuâ conſumptus eſt: vt diſſimulem ab igne grauiter læſam Vincentij Pagani manum, admoto Ignatij chirographo, illicò & vulnere & dolore leuatam: vt papyraceam ipſius effigiem, ambuſtâ circum omni chartâ, ab igne non ſemel illæſam: vt infinita alia, quæ cum igne Ignatio fuere communia, præteream; pauca ſolùm & paucis hîc narro.

S. Ignatij numiſmate ignis exſtinguitur.

Haud Compoſtellâ procul, incultos Gallæciæ montes arentesque ſiluas inopinatus ignis inuaſerat; quibus ille conſumptis, ipſi iam pago, atque adeò maturis ex propinquo ſegetibus, paſſu vix inde tertio imminebat: nec erant in promptu aquæ, quæ malo tam vicino occurrerent; atque, vt fuiſſent, immenſæ licet, non ſuffeciſſent, vel leuiter temperandæ tantæ, tam ſiccæ, tamque inflammatæ materiæ. Attonitis ergo omnibus, nec iam de auxilio ſed fugâ tantùm cogitantibus, è Societate vir quidam, qui fortè tum aderat Apoſtolicæ cauſſâ miſſionis, numiſma quod Ignatij imagine habebat expreſſum, ipſe, quâ erat deſperatione humanæ opis, ſpeque cæleſtis, detractum precatorio ſuo ſerto medias in flammas iniecit, illas ipſas quæ & maximè & proximè ſæuiebant. Et ecce tibi momento vno, infuſo velut Oceano, tanti ignis tanta vis concidit; reuerita, opinor, aut vltrà progredi, quàm ſiuiſſet Ignatius, aut in ipſam eius effigiem, quæ longo pòſt tempore carbones inter adhuc candentes nè perſtricta quidem apparuit, exſerere conatum ſuum.

item imagine.

Affine huic miraculum eſt, quod in Regno Mexicano, loco quem Inliaconem nominant, anno M. DC. XXII. patratum ipſa quantumuis barbara America demirata meritò fuit. Correptam incendio domum luculentus ignis inflammarat: reſtinguendo huic non aquæ, quæ deerant, ſed, qui aderat ignis alter, Ignatius adhibitus eſt. Petrus de Medinâ, Sancti ipſius perſtudioſus, deque præſenti auxilio nihil dubitans, eius, quam fortè penes ſe habebat, imaginem in rogum immiſit, ſimulque ceſſante ſtatim incendio domum ſeruauit. Sanè ne in ipſâ quidem

Sancti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sancti imagine, quamuis etiam secundùm materiam flammis obnoxiâ, ignis vel leue vestigium est deprehensum.

S. Ignatij patrocinio sæpius pestis exstinguitur: in Peru,

Pestem non sensit, qui ignem illam esse non iudicat. & hanc non semel, seu flammam tu, seu Dei iram esse contenderis, implorata virtus Ignatij mitigauit.

Iacebat anno M. DC. V. in prouinciâ Periuanâ tota cuiusdam familia lue correpta: iam duo obierant, moriebantur aliqui, reliqui pestem grassantem intra viscera sentiebant: rei vltrà iam nihil erat, & spei parum; quam etiam, nisi tum adfuisset Ignatius, perdidissent. continuit eam scilicet imago viri sancti, votis communibus implorati; & ita se ille miseris præsentem exhibuit, vt omnes, etiam qui morti erant proximi, vitæ, imò sanitati subitò redderentur.

Bononiæ,

Hoc porrò in genere profligatæ pestis, quid esse possit illustrius eo quod Bononia non ita pridem experta est, quando à contagione, quâ desperatissimè premebatur, Ignatio medente conualuit: eumque, interpositâ etiam Pontificis auctoritate, Patrem sibi publicum Patronumque perpetuum adoptauit?

Burgis.

Nec sola tanti beneficij Italia particeps, fuit etiam Hispania tum, cùm Burgis plurimi hausta aquâ illâ, cui consueto ritu Ecclesiæ Ignatij nomine Sacerdos benè precatur, à peste liberati sunt, testantibus id atque etiam in se expertis Parochis eius loci.

Quid, quòd non in cælestem tantùm, ac deinde sublunarem, sed in infernum quoque ignem prodigiosa potestas Ignatio fuit? cuius quidem infernæ flammæ, fumus ne dicam an fauilla, est illa præsertim, quæ inflammat, vt cum Apostolo loquar, *rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehennâ.* Nec hæc, indomita quantumuis flamma, extra potestatem fuit Ignatij, postquam eam in se olim repressit auxilio Virginis, victoriam de illâ perpetuam pollicentis. Constat quidem (ne igni huic tam obscœno diutiùs immorer) plures aut epotâ aquâ ad inuocationem Ignatij consecratâ, aut eius adhibitis sibi Reliquiis, aut implorato nomine, alios ab ardore libidinis, à cogitationibus impuris alios, alios ab ipsius nequissimi spiritus blandissimâ illâ, sed periculosissimâ infestatione fuisse penitus liberatos.

Iacobi 3.

S. Ignatij implorato auxilio sopitur ignis libidinis.

Ignem etiam infernalem auertit Ignatius.

Quid, quòd & viro aliàs, aliàs item mulieri, vtrique desperato, vtrique infernis flammis iam debito; illi in vitâ, huic in morte, tentatis nequidquam omnibus, vnius tandem Ignatij implorata virtus adfuit; & illum quidem ad instituendam de integro vitam, hanc ad obeundam piè mortem feliciter animauit? Anno huius sæculi primo quædam diabolicis afflicta præstigiis, quibus non oculis tantùm & animo, sed toto etiam corpore miserrimè torquebatur, exhibitum aliquando sibi flammas inter horrendas infernale monstrum cùm vidisset; ipsam quam in tales vsus seruabat epistolam Ignatij exaratam manu, in obiectos sibi ignes iniecit, & hac scilicet eos ita restinxit, vt illâ tum fuerit, & omni deinceps molestiâ dæmonis exsoluta. Agnoscas in Ignatiano nomine, imò corde (quod in eo aliquando visum fuit) ter augustum IESV nomen, illud radiatum igne cæli, illud igne sublunari potentius, illud infernis ardoribus metuendum. Sanè quidem, vt obiter hoc dicam, constat

stat variorum testimoniis hominum, iisque fide dignissimis & auctoritate legitimâ comprobatis, exclamauisse non semel, nec vno loco vel tempore, malignum spiritum è mortali, quod occupabat, corpore, si quando huic, etiam secretò, admouerentur aliqua ad Ignatium quomodocumque spectantia, *vri se & exuri ab Ignatio igne terribili, illo inter Sanctos sibi maximè metuendo.*

Andr. Luc. lib. 7. cap. 12. fol. 687. 688. 689. 690. 693. &c.

S. Xauerius solem reducit & sistit:

Neque verò à tanto Patre degeneres olim filij, nedum ipse Xauerius fuit; siue cùm (vt iam à me insinuatum est) in Indico Oceano imploratus à naufragis sole iam infra horizontem depositò destitutis, solem ipsum restituit, atque (vt scilicet manifestius ac stabile Xauerij beneficium foret) plurium horarum spatio in rapidissimo licet cælo, ac pronissimo in occasum lapsu, immobilem stitit: siue cùm idem in perfidos Tolenses ignem pluit, & cinerem vno suæ vocisne dicam an orationis, imperio euocatum: siue cùm afflatam suo spiritu ardere coëgit etiam aquam in appensis suæ imagini lampadibus deficiente oleo consecratam, lychnosque, quos experimenti caussâ adhibuerant barbari, videntibus mirantibusque Saracenis, & Trauancorien sis oræ populis, subitò inflammauit: siue cùm pestem, quam Sinas petens decretam Malacensium improbitati denuntiarat, iam in vrbe succensam, atque, vt fieri præsertim solet scelerum pœnas exigente Numine, fœdè grassantem, reuectus à suâ morte Xauerius, & piè susceptus à ciuibus, illicò ita compescuit, vt nec vllus lue iam correptorum hominum ex eâ sit mortuus, nec vllus deinde correptus, tanti nuper mali ne quidem vestigio se prodente: seu denique cùm viuæ calcis ardores ignitamque vim suo, licet decimum sextum mensem exanimato, corpore sic excepit, vt illud viuidum vegetumque, & succi recentisque plenum sanguinis, tanto etiam post tempore sit repertum. Prodigium addo, quod ita Xauerio proprium est, vt sit illi cum Ignatio commune. Donati Francisci Gallighai Florentini ciuis domum multarum iam ædium victor ignis inuaserat, & ea erat venti vis, ea flammæ vento actæ potentia, vt nullum ab humanâ vel ope vel industriâ remedium superesset. palàm ergo prouolutus in genua Donatus, se suasque ædes Ignatio & Xauerio, suis secundùm Deum Patronis & Patribus, commendat affectu magno. Vix vota conceperat, & ecce quasi fuissent aduocati in auxilium, & non inuocati tantùm, ipsi stitere se coràm, eo, qui ignis lumen vinceret, splendore spectabiles; cumque, expressâ etiam voce, hominem sperare iussissent, illicò subsidente vento, flamma omnis momento sopita consedit. tanta se duorum hominum, cælesti, vt iam dicebam, igne flagrantium, in elementarem ignem, velut euanidum, potentia prodidit. adeò vt his præcipuè mihi acclamare posse videar illud Apostoli, *Exstinxerunt impetum ignis.* Quamquam non hosce solos id vindicare sibi velle, aut etiam posse, alij subinde, & illi victores ignium, Socij non vno sæpè prodigio docuerunt.

Bonartius in Ecclesiastic. eiusdem varia circa ignem miracula.

And. Luc. lib. 7. cap. 2.

Hebr. 11.

Nihil hîc dicam de Stanislao, ipsoque iterum Xauerio, quorum diuino igne succensi pectoris tam ingens sæpè vis fuit, vt non tantùm non frigidâ restingui, sed ne ab ipso quidem vitali quod vocant humido superari potuisse, diuino non accedente prodigio, videretur.

B. Stanislai diuino igne pectus exæstuat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deretur. Nihil de horribili illo incendio per Staniſlaum in Poloniâ exſtincto, dum inter flammas ipſe illuſtrior appareret.

Notum eſt illud de Ignatio gelidâ hieme collo tenus ſtante & perdurante in aquis, nec quid ſentiente aliud præter æſtum inflammatæ in errantem à recto hominem charitatis.

item P. Fabri.

Notum & de Petro Fabro, viſum eum totas noctes, cùm nudum ſe tecto domoque proriperet, altis niuibus obſitum, & tamen ſuccenſis à cælo ardoribus æſtuantem.

Plures Socij glacie & igne fortiores.

Audiuimus, vidimus pænè dixeram, Ignatij filios Xauerij ſocios, tranantes Iaponiæ frigora, ſuperantes Afrorum Indicorumque littorum candentes arenas, demum aliquot horas lentis in ignibus ſtantes, viuentes, orantes, perorantesque etiam ad circumfuſam multitudinem Siluerias, Spinolas, Chimuras, Camillos, aliosque complures; mihi quidem prodigij non minoris homines, quàm viſus aliquando fuerit legiſlatori illi ex diuinâ olim conſuetudine radiato rubus ardens incombuſtus.

Exod. 3.

Joſephus Anchieta contra ſiccitatẽ terræ & ardorem ſolis prodigio proſpicit:

Iam de illo noſtri quidem ſæculi, ſed orbis alterius Thaumaturgo, Ioſepho Anchietâ, quoties legimus eum, ſi quando Braſila ſolis ardoribus tellus, ſimul & viatores homines immoderatiùs torrerentur; aliàs illius ſiccitati coactis effuſisque nubibus proſpexiſſe, aliàs conopeum ſibi contra ſolarem æſtum & ſociis vnà nauigantibus ex denſato ſuper caput agmine volucrum, quas eum in finem adeſſe iuſſerat, confeciſſe; raræ non in ignem ſolùm, ſed aërem ſimul atque aquam imperio poteſtatis.

idem exuſtam manum ſanat ſigno crucis.

Nec hoc à quodam in flammas imperio alienum eſt, quòd cuiuſdam in Bahyenſi Collegio Socij manum bullienti iuſculo concrematam, impreſſo tantùm crucis ſigno, & vulnere & dolore leuauit.

Lib. 3. Vitæ. *Ioſephi orantis caput videtur ardere.*

Quid, quòd ſæpius orantis Ioſephi caput ardere, atque ex eo circumlucere omnia ſunt perſpecta, tum præcipuè cùm aliquando intempeſtâ nocte apud Maramoſios ſuos egreſſus ex arce in ſacellum Virginis, totum id admirabili ſplendore repleuit, interludente inter diuina illa lumina cæleſti harmoniâ Angelorum, repetito inde ab ipſis CHRISTI natalibus prodigio ſingulari.

Ibidem. *Cæſa pro CHRISTO corpora P. Rochi Gonſales & P. Alphonſi Rodrigues exuri non poſſunt.*

Illud porrò geminum duorum exemplum, quod (vt innumerabilia eius generis à Societate facta diſſimulem) Oriens non ita pridem Occidensque ſuſpexit, Socios arguit igni etiam ab ipſo funere dominantes. Eſt in Occidentali Americæ Indiâ, ab Æquinoctiali orâ Braſiliæ in Auſtralem orbis plagam, terræ tractus immanis, hinc mari Braſilo, inde Paraquarienſi, quam vocant, regioni conterminus, Vruayum incolæ nominant. Hanc in vaſtitatem primi à Paraquariâ progreſſi Patres Rochus Gonſales de Sanctâ Cruce, & Alphonſus Rodrigues, tantum profecerant inter barbaros, vt, pluribus eorum hinc inde coactis in ſocietatem hominum, vicos iam aliquot in inculto ſolo & ſacras in vicis ædiculas excitarent. His impeditos operibus verè Apoſtolicis, & quibus, ſi viuant, aut Paulus aut Xauerius aliquis piè inuideat, ſuaſu nefario Nezu, neſcio cuius impoſtoris, qui ſe Deum eſſe iactabat, incitati barbari, adoriuntur incautos, mactant, raptant, lacerant ſuorum in capeſſendâ Religione Patrum corpora, ac demum inſtructam recèns ædiculam

eulam comportant, eodem cum illâ incendio conſumenda. hoc prodigiorum ſubinde ſequentium fundamentum: ſiquidem cùm ingeſtis vndequaque flammis in cineres concidiſſet ſacelli tota moles, iamque in illos redacta crederentur Patrum corpora, ea inſequenti mox luce integra & intacta penitus ſunt reperta. Mouit ſcilicet ea res barbaros; ſed, quod ſubiicio, mouit etiam magis. P. Rochi Gonſaleſij truncum corpus, ita, vt erat, ſine capite clauâ contuſo, diſertè auditum, imò & diſtinctè viſum eſt pluſquam quinquaginta barbaris (qui omnes id vnâ voce depoſuerunt coram quinque Religioſis teſtibus, nonnullis militibus Hiſpanis, Indiſque quàm plurimis) non iam ore, ſed procedentibus ex ipſo corde vocibus amoris certè pleniſſimis, compellare percuſſores ſuos: *Cur me (inquiebat) occidiſtis hominem tam vobis beneuolum? veſtri tam amantem? quemque haſce in oras non aliud pertraxit quàm cura ſalutis veſtræ? Mortem vos quidem huic meo corpori, at non animæ intuliſtis: viuit illa etiamnum, fruiturque, Beatos inter, præſentis Dei gaudio ſempiterno, adſutura mox iterum in auxilium vobis, quos patratæ cædis pœna ex propinquo iuſta perſequitur.* Verùm nec hoc tam illuſtri prodigio ſatis attoniti, nec tam ſuaui oratione permoti, cor ipſum, cor, inquam, quod loquebatur, etiam tum amoris ſui prodigum, velut furioſi euellêre viſceribus, & flammis iterum dedêre. ſed igne maiori ſcilicet illud ardebat, quàm vt conſumi poſſet à tam exili. manſit enimuerò permanſitque cum ſacris corporibus ſemper integrum, quantumuis in illud, tertiò iam copiosè comportatâ in flammas materiâ, luculentum ignem barbari excitarent.

Littera P. Franc. Truxillo Prouincialis Paraquariæ.

Atque hæc ad Occidentem nuper: nouiſſimè ad Orientem, & neſcio an non illuſtriùs quoque de igne, aëre, aquâ, terrâ, naturâ denique omni, triumphauit ille iam priùs à me productus in ſcenam ſuæ gloriæ Marcellus Franciſcus Maſtrillius, ſuâne virtute dicam, an magni Franciſci Xauerij; cuius ille, cum redditâ ſibi ſalute, nomen animumque ſic induit, vt neſcias quid, ſi rediiſſet in vitam Xauerius, præſtare Marcello illuſtrius potuiſſet.

Marcellus Maſtrillius exculſum tormento globum excipit illæſus.

Sanè vt omittam ceteta, imò omnia, in celeberrimâ illâ expeditione (quam decurrente Martio, anno M.DC.XXXV. duxit in Mindanaoënſes Æthiopes auctor ipſe audendi, ſponſorque vincendi) contigit vt pila ferrea, vi nitrati pulueris ex maiori machinâ violentè diſploſa, in aduerſum euntis Maſtrillij pectus incideret, impulſu magno atque ſenſibili; à quo tamen, perforatâ tantùm veſte, nec læſus ipſe, nec retrorſum actus in terram; ſed ſtans erectus, etiam contra vim flammæ ſulphureæ, liquidò oſtendit obeſſe nihil poſſe illi, qui firmius in diuinâ virtute, quàm loricâ ferreâ, munimen ſui pectoris collocauit.

Sociorum miracula circa aërem.

Mitius igne elementum eſt aër, non minori tamen aut mitiori imperio ſubigendum; imò, quia inſtabile illud ac leue eſt, tum præſertim cùm in ventos agitur, ſi regi ſe, ſi duci, ſi reuocari patitur, potentiæ id ſcilicet non vulgaris argumentum eſt. Enimuerò non aliunde magis Dei ſui magnitudinem agnoſcit Vates Regius quàm quòd ille *ambulet ſuper pennas ventorum, & producat ventos de theſauris ſuis. feciſſe* autem *ventis pondus*, hoc eſt (vt ego interpretor) elemento tam volucri fixam pro voluntate conſtantiam indidiſſe, inter prima diuinæ poteſtatis

Pſalm. 103.

Pſalm. 134.

Universidad de Deusto
Biblioteca

opera Propheta Philosophus recenset. admirabilis adeò, nec vsitatæ vir-
Iob. 28. tutis fuisse semper, & etiamnum esse, necessum est eos, quibus non ille
apud Virgilium fabulosus, sed verus

Æneid. 1. ——*Diuûm pater atque hominum Rex*
Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos.

Hoc eum dedisse pluribus Societatis hominibus, postquam in paucis ostendero; id, nisi fallor, effecero, quod sufficiens ad reddendam à Societate gloriam Deo, ad exhibendam verò sanctis Societatis hominibus veneration em aliquam, iustum conueniensque censeatur.

Nec verò alienum ab aëris imperio fuerit, subiectas habere sibi aëreas, quas vocat Ecclesia, potestates; illos, inquam, spiritus infernales, quibus, velut emissariis, nonnihil à diuinâ Prouidentiâ indultum iuris est in elementaria hæc & humana corpora perturbanda. Quod quidem in eos imperium pluribus inde ab Ignatio Societatis hominibus tam familiare semper fuit, vt nescias illúdne inferis exosum magis sit, an dæmonibus metuendum. Non adducam hîc ego exactos profligatosque dæmones per solitas coniurationes Ecclesiæ: nam illis non nisi parcè admodum, magnoque cum delectu ac veneratione Societas vtitur, illud vrgeo, à Sociis, sæpè nihil, sæpè aliud agentibus, sæpè non nisi in aliquo sui signo præsentibus, sæpè verbo verbereve iubentibus, quasi per contemptum mandatumque despoticum, iussos inde facessere spiritus infernales.

Sociorum vis in aëreas dæmonum potestates.

Ignatius varijs dæmones cõpescit:

Quoties obiecta sibi eiusmodi monstra viatorio suo baculo neglectim ab se abegit Ignatius? quoties applicitis tantùm aut lectis eius litteris, quin & solo aliquando nomine, territæ pestes illæ propriuere sese, velut si nec resistere auctoritati possent, nec lædere maiestatem?

idem facit in Oriente Xauerius:

Ante Xauerij in Indias aduentum, lemurum infame domicilium, grassantiumque pro suo libito dæmonum quoddam velut asylum Oriens fuit. Et ausi quidem illi principio orantem aggredi, flagris non semel crudeliter excepere; donec tandem & suis immotum minis, & fortiorem verberibus, & robustiorem imperio, quem vincere non poterant, fugêre victorem. Tacebant ergo (id quod Xauerio commune fuit cum Gaspare Barzæo, & quampluribus aliis è Societate IESV vtriusque Solis Apostolis) muta ad ingressum eius oracula idolorum. squallebant luci, purgabantur templa dæmonibus, ipsæ aliquando vrbes & Regna integra, nedum obsessa hominum corpora, diuturnâ malignorum hospitum dominatione soluebantur. vsque cò, vt teneræ etiam ætatulæ puerorum ludibrio iam forent ij, qui nuper etiam robustæ maximorum hominum terrori fuerant.

idem Stanislaus.

Notum est, Stanislaum, etiam cùm à morbo decumberet, etiam cùm immaturus annis, nec adhuc Societatis nostræ, nisi voto & cogitatione, Religiosus, non semel oppugnatum à dæmone, expulisse cum à se proculcul, quantumuis atri canis specie aspectuque terribilem. Et hæc quidem de pluribus vniuersim & quasi per compendium. pauca porrò atque distinctiùs de Ignatio Xauerioque nunc habete; atque à Parentum tantorum moribus indolem ac virtutem discite filiorum.

Illustriora

Senis notam sibi, anno prioris sæculi sexagesimo primo, puellam asserit

asserit Petrus Ribadeneira, quæ cùm ipsis duodecim annis dæmonum non iam præstigiis, sed quotidianis verberibus fuisset obnoxia; tandem assumptâ, velut clypeo contra tot ictus, Ignatij imagine, sic eos à se abegit, nemo vt accedere ad illam propiùs auderet, vanis tantùm clamoribus, cassisque in Sanctum minis impunè sæuientes. Subiit inter illa cogitatio puellæ animum experiri, amotâ tantisper à se imagine, hæc ne, an quæ alia vis occulta tam validè comprimeret infernorum hostium potestatem. Experta est; sed malo profectò suo, & honore maiori Ignatij defensoris sui: vix enim illud à se munimen abiecerat, cùm toto in eam impetu facto, diu iam prohibitas ab infligendis miseræ verberibus manus, dirissimorum ictuum grauitate pensarunt. ad suum ergo contra eos, non dubium vltrà iam, sed certissimum præsidium, serò quidem sed seriò confugiens, omni deinceps improbissimorum dæmonum oppugnatione liberata est, quantumuis illi irritis etiam tum ictibus circumstantem sæpè aërem murosque ferirent.

aliquot in dæmonem S. Ignatij miracula.

Illustrius etiam, quia recentius maioribusque clarum indiciis, est id quod anno huius sæculi sexto patratum ab eodem Ignatio est in Excellentissimâ Principe de Mirandulâ. hæc contra integram, quâ obsidebatur, dæmonum cateruam, sacris Ecclesiæ carminibus frustrà adhibitis, ipsâ tandem inuocatione Ignatij tam subitò, tam prodigiosè conualuit, vt rem siue ex personâ patientis, seu agentis miraculo, tam inusitatam, tam nouam, duo ab Sede Apostolicâ delegati Mutinensis & Rhegiensis Episcopi suo approbatam calculo, ipsi Clementi VIII. Maximo id temporis Pontifici certam testatamque transmiserint.

Andreas Lucas lib. 7. cap. 12.

Molshemij anno huius sæculi XIII. veneficæ matris improbitate seductus filius dæmoni se deuouerat, addito etiam nominis sui & sanguinis sacramento verbis sacrilegis ritè conscripto. totus igitur obnoxius erat inferis, & iis iam, pacto non semel inito, debebatur. Interuenit è cælo Ignatius. ab eo dissolutum est fœdus impium, recuperatum à dæmone chirographum, filius, quem Orco mater addixerat, Matri tandem Ecclesiæ restitutus.

Andreas Lucas ibid.

Addo geminum, sed geminis Ignatio & Xauerio commune prodigium. Abassinam in Æthiopiâ feminam, energumenam esse arguebant inter ostenta cetera blasphemæ in Crucifixum voces ignoto idiomate prolatæ. Hanc postquam imagine sancti Ignatij, & cruce ex loculo S. Xauerij armasset Sacerdos noster, ita denique liberauit, vt expelli se igneâ ab Ignatio Xauerioque scuticâ dæmon ipse quereretur.

Ignatij & Xauerij simul in dæmones potestas.

Hispanæ matris ira impotens deuouerat inferno filiam. deuotam illicò occupant tres maligni spiritus, seque præsentes produnt ignoto idiomate, ceteriseque etiam absentium rerum indiciis. Adiurata ergo à Pastore, sed per Ignatij Xaueriique merita, ita demum expulit hospitem importunum, vt illos videri ab se cælesti circumfusos splendore, tam dæmon ipse quàm sibi mox reddita filia, hæc cum gaudio, ille cum doloris sensu intimo, proclamarent.

Prætereo plurimorum etiam aliorum in hoc genere plurima; ac potissimùm solenne dicam, an sæculare illud Ignatij, quod proximo exeunte sæculo Mutinæ in energumenis quatuor virginibus stirpe nobili-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus perpetratum est: veritus rem testatam narratamque multorum litteris & litteris eleuare potiùs quàm exaggerare dicendi hocce genere, quod in res licet amplissimas nisi contractum esse non potest.

Iam, quod concernit aërem propiùs, numquid non vel *ambulasse super pennas ventorum*, vel *fecisse ventis pondus*, existimandi sunt Ignatius, Xauerius, Anchieta, aliique complures, toties à terrâ in sublime eleuati, aut (quod etiam hoc maius est) per aërem sæpè transuecti?

Ignatius Romæ degens Coloniæ videtur:

iter tridui eger & sesunus conficit.

De Ignatio quidem ita memorant historiæ, eum inde à Româ, vbi tum viuebat, Agrippinam vsque Coloniam momento delatum Leonardo Kesselio suam quam is vnicè desiderabat, adspectabilem præsentiam cum mutui sermonis iucundissimâ consuetudine concessisse. Nec vacare mihi videtur prodigio simili quod inibi refertur de eodem: eum scilicet (cùm Parisiis, vbi tum decumbebat è morbo graui, inaudisset ægrum iacere Rothomagi quemdam pessimè de se meritum, suæ tamen opis indigum, ausumque subsidium postulare) propripuisse illicò se lecto, dedisse in viam, iter tridui continente motu, sine cibo, sine quiete, ita percurrisse, vt non ire ipse sibi, non solum tangere, sed rapi, sed volare videretur. ferebatur profectò Ignatius, nec humano tum sed diuino, sed cælesti spiritu ferebatur, nisi velis (haud minori fortè prodigio) motum hunc fuisse non Dei, non Angeli, sed amoris; eius nimirum quo se ferri quaquauersum Augustinus ille tam igneus fatebatur.

Paruulus ex alto lapsus, ad inuocationem Ignatij sursum iterum eleuatur.

Nec sibi is tantùm, aliis quoque sui studiosis in aëre etiam vacuo subsidio fuit. Ferrariæ anno M.DC.XIX. ipso sancti Ignatij Festo ludebat in fenestrâ cum paruulo mater, cùm (casúne an quâ aliâ ex causâ incertum est) elapsus puer è manibus ferebatur in præceps. Ignatius ilicò (cuius tum, Festi fòrs occasione, meminerat) matri fuit in ore. nec frustrà inuocatus: siquidem cùm iam palmo vix vno alteróve abesset à solo paruulus, miserrimè collidendus, contigit vt exceptus veluti sinu non fulciretur ille tantùm, sed etiam eâdem quâ ceciderat viâ subuectus in aërem matri, in expansa etiam tum brachia, redderetur.

S. Xauerius duobus locis præsens vento imperat.

Quid Xauerius, quando contendens in Chinas, scaphæ ab suâ onerariâ vi tempestatis auulsæ in altumque delatæ propitius, imò præsens adfuit, & periclitantes in eâ socios nauticos opportunè consolans, nequidquam contranitentibus ventis, filiam quam vocabat rectà deduxit ad matrem? potuítne nisi ambulando *super pennas ventorum*, præsens in eâ quam non conscenderat nauiculâ comparere? Hoc sanè nec perturbatæ mentis ludibrium, nec adumbrati solùm Xauerij simulacrum fuit; sed ille vel diuinâ vi reproductus (vt loquuntur hodieque Philosophi) vel (vt existimari fortè potest) illâ per aëris medium manu translatus est, quę depositò inter leones Danieli opportunum in diuturnâ fame obsonatorem inde à Iudæâ Babylonem vsque portauit apprehensum capillo capitis sui. At sit fortasse qui sentiat, non hoc Xauerij, sed Angeli aut Dei etiam dominantis aëri, potestati & imperio tribuendum. Non equidem negare quidquam volo Angelis, illis, vt vocat Apostolus, administratoriis spiritibus, nedum detrahere aliquid Deo *mirabili in Sanctis suis*. Sed tamen fuisse hoc (quà obtinere licet homini) imperium in auras vimque Xauerio, prodigiosè per mare dicam an per aërem ab illo

Dan. 14.

Hebr. 1.

Psalm. 67.

illo deuectus institor edocebit. Hic cùm Malacam Meliapore cogitaret, suo in digressu munusculum ab Xauerio petiit, quo eius apud se piam sanctamque recordationem in animo confoueret. dat ille petenti detractam sibi precatoriam corollam, additque, seruaret hoc non memoriæ tantùm suæ, sed defuturi numquam auxilij pignus æternum. Iam soluerat, iam prosperâ nauigatione vsus per vasta ac remota marium, propè aberat à Malacâ; cùm ecce tibi inopinata vis venti ponduſque procellæ validam quamuis nauim in frusta dissoluit: in hæc raptim temereque compacta cum nonnullis se mercator immittit; sed illicò siue timore periculi, seu propitij fauore Xauerij, abductus à sensibus, non iam nauigare sibi, non subire naufragium, non mergi, sed colloqui cum Xauerio videbatur. Nec otiosum fuisse hoc colloquium euentus ostendit: quinto pòst die quàm se iactarat in tabulas, sibi tandem mercator redditus, sanum se, sed solum, in ipso vnde soluerat littore non procul Meliapore deprehendit. Tam immani eum tractu Oceani, demersis in eum omnibus, malè compaginata cymba detulerit? dederítne viam casúsve Deúsve? imò per Deum Xauerius, qui se suumque vnà clientem mediis ereptum fluctibus, ne periret, per aërem detulit; ne erraret, in noto priùs littore collocauit.

Naufragum mercatorem totis quinque diebus fluctuantem Xauerius exportat in littus:

In Relat. Canonizat.

Iam si (quod aiunt Philosophi) sonus etiam humanæ linguæ, non aliud est quàm moti aëris tremor, aut murmur per auras subinde transfusum, ac tandem etiam insinuatum auribus audientium; mirabilem profectò comprimendi aëris vim, & industriam plusquam humanam, fuisse necessum est iis, qui sæpè, reuocato inde à magnis CHRISTI Apostolis prodigio Spiritus sancti, variorum quæ non didicerant idiomatum sermone sunt vsi. Eximium in hoc fuisse Xauerium ipsa eius Canonizationis acta suprà capite secundo à nobis citata testantur.

loquitur variis linguis, & vnà loquēs à variis intelligitur.

Par in hoc fuisse Xauerio Orientis Apostolo, suppar certè dici potest alter Occidentis Apostolus Iosephus Anchieta. siue cùm (quod erat ei quotidianum) ex mediis vnà proficiscentium cœtibus se repentè subduceret ad agendum cum Deo; ac nihilominùs raptim euntes etiam inequis non assequeretur tantùm ipse pedes & nudipes, sed etiam aliquando præuerteret; siue cùm eodem ipse die locis à se dissitis itinere leucarum quindecim aliquando visus est auditusque plurибus ita egressus subitò, ita reuersus, vt abfuisse nemini crederetur; seu denique cùm sacrum codicem iam ad Sacerdotalem psalmodiam, aliàs ad Christianum sacrificium requisitum, nec habitum ad manus, à leucis interdum septem ipsemet vix semihoræ spatio detulit, aut spiritu Domini, aut Angelico ministerio, aut suâ demum auris dominante potentiâ, auectus à sociis, iterumque inter eos pari compendio restitutus.

Iosephus Anchieta in tranando aëre mirabilis.

Proximè verò ad aërem spectat, nec aliunde magis prodigiosa in illum alicuius hominis efficacia declaratur, quàm si constet, ventis eum, indomitis scilicet & numquam satis exploratis motibus, imperare.

Fecêre hoc (vt taceam de ceteris) in Mediterraneo quidem mari Ignatius, in Orientali Xauerius, in Occidentali Anchieta, in Australi Siluetria, tam singulari, tam admirabili modo, vt similes mihi videantur hi quatuor, quatuor illis apud Ezechielem diuinæ quadrigæ stipatoribus;

Universidad de Deusto
Biblioteca

toribus; nisi quòd illi, *vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur*, horum verò ad impetum ipse se spiritus inclinaret. Ezechiel. 1.

Ignatio ventus obedit.

Statuerant impij nautæ aduersantem suis moribus Ignatium, tum cùm Ierosolymam ille peteret, desertam in insulam exponere, siti illic inediâque consumendum; quin eò iam, deliberato scelere, ferebantur; cùm ecce ventus ipse machinationi barbaræ factus obuiàm, qui adhuc fauerat improbis, in contrarium versus subitò pro Ignatio stetit.

tempestati ipse dominatur.

Redibat Ierosolymis, votiuâ suâ peregrinatione perfunctus, Ignatius; & redibat malè compaginatâ cymbâ veriùs quàm naui. pauperem videlicet illum excluserant robustiores aliæ duæ, sed ignaræ quantum incurrerent mali, quia tantum excluserant boni. insurgunt enimuerò venti, turbatur mare iam pridem infame naufragiis; iactantur, verberantur, hauriuntur denique fluctibus ingentes illæ; at procellis ventisque superior cursum suum tenet absoluitque feliciter sola illa, quæ vehebat Ignatium. Impalluerat sociarum nauium periculo nauta; sed nempe, Ignatium denuò si veheret, nil timeret.

Xauerius ventis & tempestatibus sæpè imperat:

De Xauerio verò quid? Omnem illum subiisse rabiem vimque ventorum, sed omnes vt sibi Deoque subigeret. Quoties ille sociorum naues alicubi hærentes immisso opportunè vento iuuit? quoties hostium insequentes stitit? quoties exasperatum in ventos cælum verbo coërcuit, sublatâ etiam iis (quod in Sanciano mari contigit) sæuiendi in posterum facultate? Vicisse semel Xauerium videri ventus poterat, quando naufragum illum toto triduo per mare iactauit solâ in tabulâ fluctuantem. sed nempe etiam tum à Xauerio victus est, coactusque eum non seruare tantùm, sed etiam in littus exponere quod optabat; adeò & ventus, & nauis, & gubernaculum, & rector, & omnia vnus sibi Xauerius fuit.

etiam Gõsaluus Silueria & Iosephus Anchieta.

Similia ferè Silueria, aliique; sed nescio an non maiora Iosephus. talia profectò, vt de eo etiam tum vitâ functo piscatores indigenæ non aliter atque de homine in naturam ipsam dominante loquerentur, illum si quando indicatum vellent, *illum* dicerent *qui nobis pisces quos vellemus præbebat; qui cùm ab ipso opem peteremus, nos ab omni periculorum genere, atque adeò à morte ipsâ eruebat.*

Sociorum potestas in aquam.

Video ego me, quæ cognatorum elementorum propinquitas est, ab aëre in aquam esse delapsum. eluctemur sanè, &, si quo modo finem spectare liceat factorum in eâ prodigiorum, eodem etiam compendio festinemus. Ilicet ergo præternauigemus Oceanum, illudque solum dicamus in transitu, nullibi non apparere vestigia domitæ multoties per varios quaquauersum Socios procellæ. Sed enim vti tempestates Oceani, sic omnem aquam præterire non licet; vt non saltem, vno quasi digito, è multis aliqua, quæ in eo euenêre, miracula designemus.

S. Ignatius puellam torrente raptã in mare prodigiosè sustentat.

Anno huius sæculi M. DC. XVIII. filia matri socia ambulabat in ripâ torrentis haud Genuâ procul. hic, vt erat auctus imbribus, & vehementer exæstuans, prono in mare decursu & rapiebat secum omnia, & sua ipse littora subfodiebat. ita factum vt incautæ puellæ, quæ firma videbatur, sub pedibus terra decideret, & ipsa simul momento deuolueretur in præceps. Non habebat attonita mater quod periclitanti filiæ

liæ submitteret nisi preces & lacrymas: ipsa quoque iterum ac tertiò sursum elata vi torrentis, Dinos tantùm omnes quos nouerat, sed votis tamen irritis, inclamabat: hausti enim copiosè fluctibus hærebat fundo iam grauior, nec minùs tamen (impetus is erat rapti fluminis) in altum rapidissimè ferebatur. & iam totâ plus leucâ in mare processerat, cùm denique memor (Deo haud dubiè illos in tot angustiis sensus & animos suggerente) habere se geminum in Societate fratrem, sanctum eius fundatorem Ignatium inclamauit, vsa non alio quàm candido hoc & ingenuo argumento; Suorum filiorum sororis, hoc est suæ filiæ, meminisset. Vixdum ista conceperat animo, cùm sursum sublata, & in summo maris velut in thalamo posita, hausta egessit aquam primò; tum ipsum in nube candidâ cælestes inter genios fluctibus inambulantem animantemque se & sustentantem Ignatium læta conspexit. Submiserat interea in mare vrinatorem afflicta mater, qui demersæ, vt non dubitabat, filiæ alicubi conquisitum saltem inane corpus exciperet. ille longiùs in mare prouectus, eo quo dixi in statu tres iam horas viuentem reperit, matrique reuexit; attonitis miraculo omnibus gaudioque lacrymantibus, cùm ipsamet coram Albengensi Episcopo, ciuibusque permultis, ac præsertim matre suâ, miraculi seriem læta pertexeret, & seruatorem suæ vitæ & salutis Ignatium prædicaret.

circumfusum latè imbrem arcet à frugibus.

Aliud in leuiori quidem aquæ periculo, nec minùs tamen præsens auxilium Ignatius attulit. Aceruum demessæ segetis sub dio struxerat agricola, spem fructus omnis & frugis: ecce tibi obduci cælum, volui nubes, mugire turbo, imber ingruere: actum erat de messe, nisi ad votum supplicis Ignatius adfuisset. circùm euersa ventis omnia, omnia impleta vel hausta pluuiis nube profusis; sola quæ triticum capiebat area, intacta permansit. Crederes, quod Gedeoni datum in vellere, hoc in areâ concessum agricolæ huic ab Ignatio; illi à Deo, & huic quidem tantò illustrius, quantò imber est rore potentior.

S. Xauerius puerũ aquâ præfocatum à morte reuocat:

At non Xauerio minus quàm Ignatio in aquas imperij fuit. argumento sit inter cetera, quæ antè sunt & alibi commemorata, quòd in orâ Piscariâ, quam vocant, puero in puteum fortè delapso, & aquis, quibus plures iam horas mersus iacuerat, præfocato, planeque demortuo, vitam verbo reddidit, eo temporis & loci, quo eum ad sepulturam feralis pompa ducebat.

crucem in mare deiectam à cancro recipit:

Accedat eôdem admirabilis illa, dicámne prouidentia Numinis, an virtus Xauerij? quâ factum est vt crux, quam hic in mare deiecerat, sedandæ caussâ tempestatis, à cancro marino, longè inde exscensione demum factâ, deambulanti prope littus Xauerio redderetur.

carioſæ naui benè precatus, eam seruat.

Nec aliò spectat quod contigit naui Iacobi Pereriæ, agente & prædicente Xauerio. Premebat hanc, etiam tum cariosam, immanis procella; iamque desponderant animos vectores omnes: vnus qui inter eos erat Xauerius, securos esse iussit, & naui, quantumuis periclitanti, salutari signo benè precatus edixit, eam non tantùm non illâ, sed nullâ vmquam tempestate perituram; tandem post multos cursus, sine cuiusquam damno, non in mari, at statione suâ dissoluendam. Xauerij

Universidad de Deusto
Biblioteca

nerij fidem probauit euentus, anno demum trigesimo pòst secutus. neque de illâ vllus interim dubitabat, quin certabat quisque pro viribus illi potiùs quàm cuiuis alteri sua credere, cùm & abeuntem fecuri dimitterent, & reducem plausu semper & gratulatione publicâ salutarent, nauim eam, non iam Iacobi Pereriæ, sed sancti Patris esse dicentes.

aquam marinam dulcem & potabilem reddit.

Idem adstruit illa Xauerij prodigiosa vis, quâ, secum nauigantibus in Sinas plusquam quingentis, etiam Saracenis & barbaris, de copiâ aquæ dulcis opportunè prospexit. defecerat hæc improuisâ per plures dies malaciâ miserè laborantes, & iam pereundum erat omnibus, nisi eorum imploratione motus Xauerius occurrisset. fusâ igitur ad Deum prece hauriri iubet è mari, & vasa repleri; haustum iam erat quantum illa caperent, & vasa repleta. sed erat nimirum, ac sentiebatur à bibentibus aqua salsa. ergo eleuatis in cælum oculis, impressoque salutis signo, iussi iterum à Xauerio gustare, dulcem eam & humanis aptam vsibus repererunt, omnibus etiam Mahometanis admirantibus sanctitatem viri, nonnullis etiam susceptâ CHRISTI Fide testantibus.

Iosephus Anchieta aquam mutat in vinum: oleum facit inexhaustum:

Nec prodigiosè minùs, magis etiam benignè (nisi quòd periculum mortis abfuit) fecisse videri poterit Iosephus Anchieta, siue cùm infusam sæpiùs aquam ipse mutauit in vinum, seu cùm exhaustum oleum in Vincentiano Collegio ita auxit, vt eius toto pòst biennio ad quotidianos Patrum vsus, ex cado, licet iam vacuo, quantum satis religiosè suppeteret; imitatus in hoc Eliam, in illo CHRISTVM; Moysen verò in altero quod subiungo.

orat inter fluctus maris circum se suspensos.

Abierat aliquando à cœtu conspectuque piscantium, in mare defluum longè progressus, vt liberiùs posset in deserto littore cælestia meditari. Interea consumptis inibi horis plurimis iam mare refluxerat, iam supra orantis Anchietæ verticem altè sublatum eripuerat eum aspectibus hominum. at quo modo? orantem non ausa contingere,

Curuata in montis faciem circumstitit vnda.

Lib. 4. & cùm viæ socius secutus impressa vestigia tali in statu eum deprehendisset intentum cælo, clamore scilicet solicitare primò cœpit, cùm ad eum adire propiùs intra suspensos maris vortices non auderet; mox accedere, voce demum vrgere, manu trahere vt rediret: ita sibi tandem redditus, Eamus, inquit, Pater, & præibat; fluctu statim locum quem reliquerat occupante. Cohorruit monstro socius, & præcurrens Iosephum, quod eius reuerentiâ vetabatur, periculo suo dedit. tum sequentem Anchietam longius mare reueritum non accessit vmquam propiùs, &, nisi illo in summum littus exposito, totum latè alueum non impleuit.

Siluerią tempestates sedat: eius corpus crocodilos fugat.

Prætermitto aut suspensos diu, aut procuratos demum imbres, aut non permissos labi, quà eundum illi erat & Sociis, locis iuxtà vicinis latè stagnantibus: nihil addo de composito non semel mari, quod fuit illi cum Siluerią commune. cuius etiam in profluentem corpus abiectum, infamem priùs crocodilis alueum subinde purgauit. Vnum hoc dico, atque ex aquis hisce prodigiosis simul eluctor, nullum maius in aquâ magisque fortunatum miraculum à Iosepho esse patratum, quàm, cùm Brasili cuiusdam in Fide quidem Catholicâ, sed per errorem sine

Iosephus Anchieta rediuiuum baptizat.

Baptismo demortui, & iam ad sepulchrum ritè compositi, errantem à corpore

corpore animam in viam ipse reduxit, vitæque restitutam salutaribus vndis abluit, iterumque dimisit, longæ iter æternitatis securiùs ingressuram.

Sociorum potestas in terram.

Et hactenus quidem de elementis tribus admirabili Sociorum virtute perdomitis. Quid porrò de terrâ? in omnem terram exisse sonum eorum, & non penetrasse potentiam? Imò verò idem qui ferebatur super aquas, emissus est Spiritus, & renouata est facies terræ. cuius ego pronuntiati argumentum in ipso, qui Societatis huius auctor est, Ignatio deprehendo: nam, quasi in Apostolorum cœtum sancti se Spiritus virtus infunderet, sic se illa in Ignatium recèns Deo redditum cum pari terræ motu & fragore demisit. quam quidem in illo non otiosam fuisse, vel ex eo colligi potest, quòd præter ducenta quæ in eius actis recensentur miracula sanctitatis, sexcentis & septuaginta quinque testibus confirmata, tanta hodieque & tanto numero vndequaque se ingerunt, vt non videam quomodo vel vnius Ignatij omnia, nedum reliquorum Sociorum singula, non dico enarrare, sed enumerare satis possim: & illa quidem, vtcumque vel tellurem hanc, vel morbidum hoc & mortale mortuumque, quod homines gerimus, corpus spectent, iure videntur mihi ad facta in terram prodigia pertinere.

Ad conuersionem Ignatij terra tremit.

Ignatij Reliquiis abigitur agmen ingens locustarũ terræ infestum.

Iacobus Ruizius Cardosa Prior Linarensis Ecclesiæ Collegiatæ B. V. assumptæ, Conimbricensis diœcesis, iuratus affirmat, locustarum vim ingentem densissimamque nubem, quæ plures latè campos ita pertinaciter occupabat, nullâ vt vi vel industriâ inde abigi posse viderentur; denique, cùm desperatis humanis ad diuina se agricolæ contulissent, Reliquiis sancti Ignatij in agrum illum solenniter illatis, ad primam earumdem præsentiam ita subitò discussam esse, vt densissimo ptimùm agmine à terrâ suspensæ solem illæ quidem eriperent ex oculis hominum; sed illustrem Ignatij vim, Mosaicæ isti supparem, intimis spectantium sensibus & animis insinuarent. Vestigium sanè pestis huius, segetibus præsertim & agricolis metuendæ, non aliud repentè superfuit, quàm quod, ambesâ parte messis, & reliquâ adhuc intactâ, Patriarchæ nostri & legislatoris in terrena hæc animalcula cælestè imperium loqueretur.

Plures mortuos Ignatius excitat:

Iam vitæ restitutum ab viuente etiam tum Ignatio Lissanum quemdam Canonizationis acta testantur. His alij addunt ann. M. DC. I. reuocatum à morte paruulum, cùm frigido iam eius corpusculo imaginem sancti Ignatij mater imposuisset: tum M. DC. XI. Minoressæ reuixisse mortuum fetum auxilio Ignatij, quem obstetrix pro miselli salute solicita implorarat: demum M. DC. XIII. Friburgi puerum vnum, alterumque item puerum Mexici, vtrumque feretro iam compositum, vitæ suæ Ignatij meritis restitutum. Vnum ego adiicio Monebregensis medici filium, patris ipsius exploratâ sententiâ, planè mortuum, adeoque iussum sepeliri; quem tamen cùm Ignatianæ lampadis oleo mater vnxisset, viuum illicò, imò & valentem, quem amiserat, recepit.

plurimos in partu laborantes in communem vitam educit:

Propè absunt ab inferis infantes illi, quos in matris vtero, tamquam tumulo, hereditaria parentum noxa reos æternæ mortis, imò damnatos, tenet; malis eò maioribus obnoxios, quò minus illis est vel à gratiâ

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel à naturâ præsidij. Quoties ad eos Ignatij se præsertim fauor extendit? quàm multos ille hoc tam diro carcere, cùm eluctari non possent, auxiliatrice suâ dexterâ liberauit?

cæcos illuminat: plurima vbique miracula patrat.

Nec illi omnino viuere dicendi sunt, quibus sublata ex oculis est potestas videndi: etiam eis prospexit Ignatius, lumenque restituit, quod quærebant. Aliorum porrò morborum (quibus potissimùm edocetur homo corpus mortale quod gerimus terram esse ac puluerem) collatam pluribus ab Ignatio & ceteris medicinam, vltrà prosequi infinitum sit. De Belgio vt taceam, quæ nota sunt & tantum-non manu tacta, approbata certè miracula, quanta aliis passim etiam trans Oceanum regionibus contigêre! Sola Gandia vrbs non magna soli Ignatio accepta refert duo & septuaginta legitimè signata. Minoressana specus, illa quæ prima recèns abstractum à sæculi militiâ tironem CHRISTI susceptit Ignatium, patrata per oleum lampadis, imò & puluerem, quem in eâ suis aliquando pedibus ille presserat, innumerabilia recenset. Monebrega anno M. DC. XXIV. Aprili ipso & Maio, toto vix bimestri, vidit & stupuit suos, quà ciues quà aduenas ad imaginem Ignatio dedicatam subitò restitui, octo claudos & mancos, sex cæcos, mortuos duos; variis languoribus morbisque depositos quatuor & decem: plures herniâ, igne sacro, paralysi; plures impeditâ, nonnullos etiam negatâ voce laborantes. adeò vt vix quatuor hebdomadarum lapsu spatio supra centum miracula à iuratis in Senatum testibus delata, atque à sex scribis publicis legitimè sint excepta. Cùm interea imago ipsa, tantorum prodigiorum nobile instrumentum, stillaret odorifero liquore, non tam ex se, quàm Ignatij in homines benignissimè profusis etiamnum visceribus expresso. Quæ quidem cùm ipse mecum reputo, non iam, quod mirari soleo, vltrà miror, fuisse anno huius sæculi quinto in Occidentis Indiæ regione, quam Chilyam nominant, Sacerdotem, qui cùm ex dolore lateris grauissimè laborans, desperantibus medicis animam ageret, sancti Ignatij, cui se demum commendarat, imaginem lecto affixam pressiùs intuens, radiantem vidit cælesti quâdam luce; acceptoque inde salutis fausto omine, cùm vota iterasset, repentè conualuit.

Atque his de Ignatio cursim traditis, quid tandem, aut quo modo cetera persequar, quæ per alios eius filios nec pauciora nec minùs illustria contigerunt? Quàm multa Aloysio debet Italia, quanta Stanislao Polonia? cuius hodieque Regem acceptâ à iuuene illo innocentissimo sanitate audimus voti reum. Suo autem Borgiæ Hispania, Fabro Canisioque Germania, suoque item Lessio etiam Belgium, quàm illustria referre se beneficia fatetur & gaudet? Sed nolo hîc ego auctoritate meâ, aut priuata producere, aut publica obscurare. nolo apud Afros Silueriam, apud Armusios Barzæum, nolo complures sub vtroque sole, Apostolos ne dicam an Martyres, plurimis vbique signis nobiles recensere: duorum modò inter illos, Xauerij & Anchietæ, in terram patrata prodigia, quæ sine iniuriâ silere non debeo, vt aliquando tandem finiam, paucissimis indicabo.

Et de illo quidem Orientis Apostolo Francisco Xauerio in suâ ad Gregorium XV. Oratione Nicolaus Zambeccari, *Miracula*, inquit, *per illum tum viuentem, tum vitâ functum, patrata diuinitus tam multa, tam varia, tamque inusitata sunt, vt profectò Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, vt cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrâ quatuor tantummodò numerentur, non tamen pauciores quàm viginti in actis proferuntur.* Quo, & quidem tam illustri, tamque probato, testimonio antè posito, quid attinet alia atque alia superaddere, quibus & suam Xauerius sanctitatem consignet, & conceptam de Societate ex Sociorum miraculis opinionem tueatur? Est profectò illa hodieque tam vegeta & tam noua, illis præsertim in locis Indiæ, quibus suum ipse & viuentis olim & etiamnum defuncti spiritum velut impressit, vt, quod nuperis Macao litteris scribit Nicolaus Fiua, *Indis pro miraculo sit vel tantillum cessare Xauerium à miraculis.*

Xauerius plurimos excitat à morte,

Verùm accipite, si placet, prodigiosum illius opus vnum, & ab vno cuncta discite. Acta Canonizationis eius, referente illa in Consistorio secreto, coram Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XV. Francisco Mariâ Cardinale de Monte ad verbum sic habent: *Cùm seruus Dei in promontorio Comorino concionem ad populum haberet in Ecclesiâ, in quâ die præcedenti sepultus fuerat quidam defunctus; ipseque Xauerius difficultatem magnam pateretur in conuertendis Ethnicis qui aderant, orauit aliquantulùm pro eorum conuersione: & peractâ oratione, vt ad* CHRISTVM *illos adduceret, iussit sepulchrum, in quo cadauer iacebat, aperiri, & populo significauit placuisse Deo iterum mortuum illum ad vitam reuocare, vt ipsi conuerterentur. Patefacto igitur sepulchro, & rescissâ veste funebri, quâ defunctus erat inuolutus, apparuit cadauer. Tunc verò oratione à Patre Francisco pro vitâ illius Deo factâ, statim surrexit viuus. Quo viso miraculo vehementer omnes admirati sunt, Deum laudantes, & admirantes Xauerij sanctitatem; & infideles illi atque multi alij, propter hoc miraculum, Christianam fidem susceperunt, & baptizati sunt ab eodem Patre.*

toto die iam sepultum vitæ restituit.

De hoc verò Occidentis Apostolo Iosepho Anchietâ quid dicam? quídve dissimulem? * *Lusisse* eum (quod de bellatore Prophetâ sacræ Litteræ) *cum leonibus*, cum pantheris, inquam, viperis, & ceteris animalium efferatissimis, *quasi cum agnis*? familiare hoc illi, & tantum-non quotidianum fuit. Imperasse morbis licet inueteratis & grauibus terreni corporis, etiam loquendi, etiam videndi copiâ destituti? prodigiosa Iosephi acta consulat qui hæc volet. Stetisse eum velut in quâdam sublimioris naturæ speculâ, vnde illi ad arcanum mentis intuitum deferebantur omnia, quæ vspiam gererentur in terrâ? nota sunt, & crebris iam signata litteris, euenta præsertim tristia, quæ & futura præuidit, vt cauerentur; & facta ex remoto orbe didicit, vt ploraret: atque inter alia hinc futuram ruinam arborum, ne ducturi sub iis noctem itineris socij hac perirent; inde miseram Sebastiani Regis cladem, quam pridie Nonas Augusti ann. M. D. LXXVIII. ipso quo contigit fatali momento in Brasiliâ cum gemitu & cum dolore quasi præsens sustinuit, vnicum habens, commune sibi totique suæ genti, solatium Regis amissi, quòd post pientissimum, Deoque & Ecclesiæ consecratum Lusitani-

Iosephus Anchieta cum animalibus ferocissimis innoxiè ludit,

**Eccli. 47.*

plurimis morbis medetur.

quæ in terris remotissimis geruntur, quasi præsens intuetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum sanguinem, Austriacum prioris æmulum, heredemque dignissimum inuenisset. Et hæc quidem Sociorum aliquorum nonnulla ex plurimis delibata veriùs, quàm narrata, nedum exaggerata prodigia, vt admirationem Societati parent, existimationemque concilient, non equidem postulo vel exspecto. Satis erit, si mirabili Deo in Sanctis suis gloriam & honorem, debitum mille titulis, vel hinc referre velint saltem illi, qui communi nobiscum CHRISTI sanguine sunt coniuncti.

Ezech. 1. Ille Ezechieli exhibitus in terrâ, iuxta fluuium Chobar, ventus turbinis, & ignis inuoluens, verbo elementa omnia plena prodigiis, non

Ezech. 2. quatuor istis quadrigæ diuinæ stipatoribus, sed vni similitudini gloriæ Domini seruiebant. Triumphet, io! triumphet, & viuat inuidiæ victor, mortisque debellator Dominus IESVS: seruiant illius gloriæ creata omnia, vnius diuino nomini & honori famulentur elementa, & in his à Sociis patrata hæc admiranda; & qui hæc patrauêre Socij, & tota demum Societas, solam sibi è tot gratiis gratitudinem arrogans, conatu impensissimo, cultu demississimo, veneratione perpetuâ se submittat.

CAPVT SEXTVM.

Societatis IESV *dignitas à singulari vsu & exercitio virtutum heroicarum.*

Dignitas virtutis. NEc vlla naturæ est dignitas sine luce; nec honor vllus est homini sine virtute. Lucem aufer ab optimis probatissimisque rebus, quis agnoscet? quis æstimabit? eamdem concede, perstringent oculos animosque spectantium. Amœnus est vibransque virtutis splendor, mentemque videntium & specie suâ reficit, & accendit affectum. Nec Hesperum esse tam pulchrum, neque tam faustum Luciferum dicebat Aristoteles. Et quis me demum vel prohibeat pudor, aut metus impediat, eam non omnium quidem, sed Societatis vnius, quam celebrare proposui, commendare?

Non ego hîc adducam quæ Societati cum sanctissimis Religiosorum Ordinibus communia sunt & vsitata. non patientiam in aduersis; non in adeundis & propulsandis ab Ecclesiâ Fidei periculis fortitudinem inuictam atque constantiam; non Euangelicam, quam vocant, paupertatem, quibus excelluisse semper & etiamnum excellere Franciscei Seraphicum, & Apostolicum Dominici Institutum, aliasque sanctissimas Religiosorum Familias, volentes gaudentesque cognoscimus. Non dicam maioris Dei gloriæ præfixum omnibus ex Instituto scopum; non seruandarum animarum curam contentionemque perpetuam; non orationis studium firmatum in Societate tot præsidiis, tot litteris & regulis inculcatum; non inde à tirocinio ad deuexum vsque senium, siue missione, siue cuiusquam priuilegio, dissidium bellumque cum naturâ perpetuum, quod ferali, felici tamen verbo, mortificatio nuncupatur. Sunt videlicet hæc aliaque quàm plurima, sic vsitata nobis, vt sint fuerintque ante nos etiam aliis vsurpata. Quid ergo, quid

quid præcipuè nunc, cùm agendum mihi de Societatis virtute, commemorem? illud nimirum quod, vt sit non alienum à ceteris, proprium certè intimumque ei esse, maiori, quàm vt ambigi possit, testimonio comprobatur.

Greg. XIII tria in Societate singularia mirabatur. Gregorius XIII. (nolo enim nisi alieno, & illo quidem non vulgaris alicuius testimonio vti in re tantâ) sicut erat pro commissâ sibi totius curâ Ecclesiæ in omnes eius partes intentus ac vigilans, operumque passim omnium diligens obseruator & custos; cùm alia obseruaret in aliis, in Societate IESV tria potissimùm, & illa, vt aiebat, singularia, nec passim obuia mirabatur. Tantam in tam variâ excellentique doctrinâ demissionem animi de se modestissimè sentientis; tantam, in nationum ingeniorumque diuersitate tantâ, vnionem conspirationemque voluntatum; tantam in tam viridi & viuidâ iuuentute continentiam à voluptatibus iis, quæ nimium quantum humano, etiam effeto, corpori dominantur. Neque miror ego, res hasce & conspicuas naturâ suâ, & cum rebus adeò pugnantibus compositas, tam viuaci tamque suaui modo aduertisse sensum perspicacissimi Pontificis: nam quid illustrius, quid amœnius est stellis cum noctis obscuro comparatis? tale quiddam est eminens emicansque ab animo nil ostentante sui, nil sibi arrogante doctrina. *Doctrina cum humilitate est stella in obscuro.* Dan. 12. *Qui docti fuerint*, inquiebat ille, *fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.*

Animorũ vnio cum ingeniorum varietate, iris est. Pacis æternæ signum est iris, speciosissimum illud inferioris ætheris ornamentum, delicium humani generis, & quoddam terræ quasi sidus, quo haud scio an pulchrius aliquod sit in cælo. At enim quot illa circulis est implexa? quot distincta coloribus? quot aucta corpusculis in infinitas propè guttulas distinctæ nubis? quàm illa aduerso soli opposita, & tamen amica? quàm pluuia, & tamen serena? quàm lucida, & non perstringens? quàm candens, & nihil adurens? Hoc videlicet signum est pacis illius quæ ex pugnantium licet animorum suauissimâ consensione contexitur, & in amorem admirationemque sui homines rapit. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valdè speciosus est in splendore suo.* Eccli. 43. Nullus est color, quem non referat lux composita & permista variè cum opaco: affectus animi nullus est, quem non eliciat amicum illud sanctumque discrimen, quo in vnius musicæ concordiam tot fides vocesque conueniunt. Et dubium videatur aut insolens, hanc in Societate IESV expressam, conspirantibus in vnum tot animis, tamque diuersis, suauissimè demiratum esse Gregorium, quæ vel furiosum aliquem menti reddere & conciliare posset sibi?

Castitas in iuuentute variis expressa. Vibrat mare demisso in se sole perstrictum, candetque velut igneum, sed non ardet: lucent astra, imò ardent, sed sine fuligine, sine fumo: illustrat noctiluca stramen & fœnum, sed non inflammat: ignem patitur tela amiantina, sed ad nitorem: aquis aliæ, flammis illa eluitur, & adhibitis tot ardoribus inconsumpta constat sibi. Hæc naturæ prodigia sunt; sed illud est gratiæ, intactum etiam inter ignes seruare florem continentiæ; quod in Societatis IESV iuuentute tam integrâ Gregorius Papa mirabatur. Quæ quidem tria & olim viguisse semper, & vigere etiamnum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

num, quæ Dei benignitas est, inter Socios, si ostendero, & planiora multis & grauiora reddentur.

Doctrina cum humilitate adstruitur exemplis.

Potéstne ergo submissius esse quidquam, quàm, eminere cùm possis, præire alteri nec posse, nec velle? aliquidne modestius, quàm, cùm multa noris, & multa peruideas, monstrante viam sapientiâ atque doctrinâ, sententiam numquam dicere, consilio numquam nedum iudicio adhiberi? quidquámne inter homines humile magis atque despectum, quàm, humanarum diuinarumque rerum intima atque arcana cùm videas, tradendis tantùm primæ infantiæ elementis Fidei occupari? Atqui hoc magni Pauli & Apostolorum, hoc Ignatij & Sociorum est. ille nempe cum suis illis Deique Discipulis, & ex hoc mundi Doctoribus, audiuisset licet arcana verba, *Non iudicaui*, inquit, *me scire* 1.Cor.2. *aliquid inter vos, nisi* IESVM CHRISTVM, *& hunc crucifixum.* hic verò, cum suo Xauerio, Fabro, Lainio, & pluribus hodieque doctissimis versatissimisque viris, paruulos sibi præ omnibus auscultatores exoptat, gaudetque tradendis Fidei & doctrinæ principiis, ad innocentis ætatulæ molestam balbutiem conformare vocem suam. Sapiebat, atque adeò loqui poterat, Xauerius aliquid humano maius; & tamen tintinnabulo coactum è publico agmen paruulorum trahebat post se ipse dux gregis, & præcentor sacri carminis ad elementa prima Fidei concinnati. Fabrum atque Lainium (cùm essent Doctores Theologi à sanctâ Sede submissi, perorantes dicentesque sententiam suam in sacro illo cœtu totius sapientiæ Christianæ) stupuit Tridentum; sed & ipsos cùm erudiendis iterùm paruulis impensè vacantes etiam in publico videret vrbs Roma, in venerationem admiratione versâ, vehementer coluit atque suspexit; certissimo vti submissionis, sic eam consecutæ gloriæ argumento. Considere posse in Senatu quantumuis Religioso, dicere posse rogarique sententiam, imperij quædam species est, eius præsertim quod Aristocraticum nominamus; præsidere verò, & susque deque mouere omnia nutu tantùm vno, forma est absolutissimæ dignitatis. Hanc in quibusuis etiam feminarum Religiosis Ordinibus nusquam non reperias: vnius, quod sciam, Societatis est, non concilia domi cogere, sententiam non suam dicere, sed exsequi alienam; etiam cùm rexeris, tam Præpositis obedire, quàm audiri à subditis: denique sic abhorrere, sic abominari dignitatis & excellentiæ omne nomen & speciem, vti ad eas aut ambiendas domi, aut foris admittendas, singulari se voto reddat ineptam.

Concordia inter tam varios plenius expenditur.

Iam verò quàm copiosæ suauitatis illa recordatio est, in eodem domicilio habitare tot homines, qui variis in terræ partibus tempora traduxerint ætatis primæ, varios, & sæpè aduersos inter sese, parentes habuerint; qui nec parem ex maiorum imaginibus gloriam traxerint, nec similem peregerint vitæ cursum; quibus non eodem modo natura, non fortuna prospexerit de facultatibus illis, queis & delectantur vulgò homines, & vnicè capiuntur; quorum, impulsu indolis, feroces alij, alij remissi, alij ad summa, alij ad ima tendentes; verbo vnico, nil æquale; & tamen omnes morum sint & animorum æquabilitate tantâ, vt nec tam dulces inter sese sint liberi, nec iucundi amici, nec accepti affines; imò nulla

nulla alicunde accedere possit beneuolentia, quæ domesticam hanc vel superet vel adæquet. Agite, date vela tam piis, tam placidis affectibus, ô Socij, vt non vos tantùm (quæ prima felicitas est) sed etiam hostes intelligant frustrà esse foris arma quæ impetant, frustrà latentes insidias quæ deprehendant, frustrà sæuientes vndique tempestates ac fulmina quæ perstringant, quando tale est perfugium domi.

Castitas in iuuentute commendatur.

Sed quibus ego iam verbis, quâ te voce commendem Pudicitia, siue ita mauis, innocentia virginalis? tu enim Ecclesiæ, tu nostri Ordinis ornamentum præcipuum: tu quàm mundo rara, tam Societati cara es: tu Religione solicitâ consecratos Socios, tuos facis & seruas: tuo præsidio ætatis apud nos primæ candor intactus est: tui respectu nominis flos iuuentutis manet illæsus: te custode immaculata etiam inter sordes continentiæ stola seruatur. Neque, quod hîc ego de te, primus video, vel solus admiror: toto propemodum antè sæculo & gesta & proclamata describo. In aulâ Regis Catholici *quibusdam erant* (nempe Socij) *instar miraculi, quòd cum omni genere sexuque promiscuo tam uersarentur innoxij, nec dubitauit in mediâ Curiâ Melchior Canus bellè iocari, Patres Societatis* IESV *herbam quamdam secum solitos circumferre, quæ vim haberet interimendæ libidinis: eoque velut antidoto tutò posse inter seminarum versari greges, & confidentibus puellis aurem saluâ integritate præbere. Ea vox seu candido sinceroque ex animo, seu quo alio profecta, admirationem certè multis attulit; sensimque sparsa per Curiam, ad Principis peruenit aures. Qui rei auditæ curiosus inuestigator, Ioannem de Zuniga (is erat ei velut morum magister ac custos) ad Patres misit sciscitatum, quod herbæ genus illud esset tantæ potestatis ac virium, quam illi perhiberentur habere. Fecit imperata Ioannes, expositisque Philippi mandatis ab Araozio contendit, vt rem sibi totam, quam mox ad Principem referret, exponeret. Hæsit hîc paulisper Araozius: tum rem totam indicaturum se esse respondit, modò is eam Principi, quemadmodum ab se acciperet, accuratè fideliterque referret. Cùm ille se reciperet, Verissimum, inquit Araozius, est, quod de huius herbæ nostræ potestate narratur: tantarum quippe virium est, vt non modò nobis ad frangendas cupiditates libidinesque sit vsui, verùm etiam tutum quoddam ad continendam linguam, & conterendam elationem animi, & omnia vitia, præsidium. Eademque tam multas facultates proprietatesque complectitur, vt equidem valdè velim & Principi & toti Curiæ eius vsum notum ac familiarem esse. Porrò nemo nescit varias à Deo virtutes inditas herbis, quarum beneficio solus is potiatur, qui cognitis & inuentis vtatur. Acuerunt hæc cupiditatem Ioannis, qui vt sine morâ sibi nomen ederet tam salutaris herbæ, nec se diutiùs properantem ad Principem cunctaretur ac suspensum haberet, acriùs institit. Cui Araozius, Hæc, inquit, herba communi sermone timor Domini nuncupatur. is eas omnes, quas enumeraui virtutes, ac multò etiam plures, quàm dixi, continet. Eo nos, quotquot de Societate sumus, frequenter vtimur: eius præsidio innoxij in mediis flammis periculisque versamur.* Ita est. contra liberiores attactus rosam spina defendit, nec alibi quàm in hoc septo magis est tuta; adeoque cùm huic eam incluserit, non inuidit natura, sed prouidit. Pudicitiam quoque suam Societas IESV, seu rosam illam esse vis seu lilium inter spinas, illo hactenus timore defendit, quo configi carnes suas Regius Vates optabat.

Part. 1. Hist. Soc lib. 5. num. 63. *Quo adminiculo in Societate tuta sit continentia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obedientia in ordinis Societatis singularis.

Atque hæc tria illa sunt quæ iam tum ab exordio sui Ordinis in Ignatij posteris Gregorius singulari modo illustria mirabatur. Adhæc Franciscus Borgia, domesticus ille quidem, sed exercitati incorruptique ingenij vir, Societati proprium esse nec infimum iudicabat, opera præstare tam ardua cum obedientiâ tam promptâ: hanc ille non tantùm repetitis ab vlteriore memoriâ exemplis, sed suâ, quam ipse sumpserat, experientiâ comprobabat. Angustus erat, temporibus eius, Oriens, ille tam vastus, maioribus animis votisque Sociorum: Occidens etiam ab his, ire iussis vno tantùm nutu vel apice, petebatur: & erant tamen illic non adeunda sed subeunda pericula, nec leuior ipsâ morte, homines inter barbaros, vita ducenda. Inhærebat nempe, hæretque etiamnum, infixum impressumque cogitationibus, dicámne Ignatianum illud, an Xauerianum, I. quo vnico amandandos illicò in terras vltimas, indeque iterum reuocandos Xauerium Xauerijque socios sibi, nec otiosè, Ignatius persuadebat. Sanè non adhuc defecisse hunc spiritum, nec dum emarcuisse vim animi, etiam in iis, quos vel patrius cæli rigor tardiores effinxit, vel ætas & valetudo tenerior molliores efformauit; domestica & quotidiana nostro etiam Belgio exempla testantur. Nec pestis grassatur in vrbibus, nec bello pugnatur in campis, nec vtroque laboratur in nauibus sine Socio, sine adiutore calamitatis extremæ. Ita videlicet exercentur, ita præparantur ad nuncupandum denique quartum illud grauissimumque votum Socij iuniores. quod qui tandem fecere legitimè, quocumque terrarum, quacumque viâ vel tempore, ad quoscumque populos Pontifex iusserit, sine morâ, sine auxilio, cum aperto etiam amittendæ vitæ periculo, ire tenentur. Rem dictu facilem, sed factu difficilem; nec à Religiosâ quorumuis obedientiâ, nisi ab illâ deuotorum pro Fide & Ecclesiâ, exigendam.

Singularis Societati inter distractiones consuetudo cum Deo.

Sit & illud familiare Sociis, fortè etiam proprium (quod in iis Carthusienses quandoque Monachi suspexere) volui eos vertique tot cum proximo rebus implicitos, nec tamen auerti à Deo, nedum euerti; iactari velut in tempestate sæuâ turbinibus sæculi fluctuantis, & toties & obtutu quidem tam fixo spectare cælestia; libros, domos, vrbes, regiones, orbemque percurrere, vbi vbi diuinæ promouendæ gloriæ se modus obtulerit, & interim quasi segregatos ab occupatione omni, suauissimâ cum Deo consuetudine distineri. Diffluere Franciscum Xauerium, etiam tum cùm sibi incumbentis Indiæ totius sub onere suspiraret, cæli deliciis; sic orationi adhærere, sic affici Franciscum Suaresium, vt dicat priuari malle se doctrinâ omni suâ (quantâ illâ, Deus bone! & quot annorum quàm magno labore ac studio conquisitâ!) quàm carere fructu vel vnius horulæ quem exspectaret agendo cum Deo, quis credat? quis capiat non expertus? Fuit olim Antiocho Soteri, illi à quo postea Syriæ Reges omnes Antiochi sunt dicti, cùm bellum duceret in Galatiam, prodigiosè exhibitum pentagonum, quod, à complicitorum inter se quinque angulorum figurâ, Pentalpha; à salutari verò successu victoriæ, signo hoc felicissimo demonstratæ, ΤΤΕΙΑΝ nominauit. Ego verò sic censeo, quinque hęc quæ modò proposui, priuata Societati quasi symbola, posse meritò Pentalpha nostrum & ΤΤΕΙΑΝ nuncupari: quando illis

Quinque hæc singularia, sunt fortunatum & salutare pentalpha Societatis.

illis inter se positis atque complexis non tantùm non interire Societatem, sed ad suam hominumque salutem omnium magis semper & magis conualescere necessum est.

CAPVT SEPTIMVM.

De nomine & existimatione quam Societati contulit vara in omni genere & exercitatione doctrina, quà expressa verbo, quà scripto consignata.

Falsò credita doctrina aduersa virtuti:

FVere qui dicerent, posteaquam ingressa est in orbem sapientia, ab eo excessisse virtutem; quòd illæ nimirum moribus inter se animisque contrariæ, vnà viuere non possent: cùm simplicitate gauderet virtus; cautâ verò argutâque prudentiâ, & illâ quidem non minùs in agendo versutâ, quàm in cognoscendo versatâ, sapientia teneretur: quòd illa inermis esset & nuda, hæc & phalerata & armata; subesse illa & pati, agere hæc & præesse contenderet. Verùm næ illi mihi, quicumque ita censuerunt, & ignorasse virtutem videntur, & non agnouisse sapientiam; nisi fortè inertis animi abiectionem pro virtute, arrogantis autem ingenij ostentationem pro sapientiâ coluere. Quod sanè quàm sit vtriq; iniurium, quis non videt? quid enim aut fortius virtute, aut potentius est sapientiâ atque doctrinâ? Virum virtus, hominem sapientia, vtraque similem Deo facit.

vni cum altera bene conuenit.

Societatis doctrina probatur.

Fabulosam suam Palladem armatiit virtute Iupiter, & sapientiâ decorauit; at certiùs & veriùs Societati suæ, quam contra impietatem & ignorantiam Deus eduxit, sociam tot fortissimis ordinibus legionem, de vtrâque prospexit. Ponite ante oculos vnumquemque eorum, quos Societatis huius quosdam quasi primipilos agnoscimus. Vultis incipiam ab Ignatio? vultis post stabilitam propagatamque & optimis disciplinis institutam Societatem, ab iis ipsis qui instituerunt eam? Quibus tandem adminiculis, nisi doctrinæ prudentiæque singularis, adiutus Ignatius ea conscripsit non tantùm argumenta virtutis, sed Philosophiæ plusquam Platonicæ documenta, sed Reipubl. ab se ordinatæ instituta tam plena, tam perfecta, vt eadem admirentur etiam ij qui non amant? Scio equidem, illum etiam tum rudem litterarum, cùm de Sanctissimâ Trinitate commentaretur subtilissima quædam atque certissima, non suâ tunc, sed cælesti vsum sapientiâ fuisse: non ignoro, cùm exararet sublimes iuxtà ac pias commentationes, quæ spiritualia Exercitia nuncupauit, adstitisse illi, magistræ dictantis habitu, MARIAM ipsam sapientiæ matrem: fateor, eiusdem præcipientis auxilio conceptas ab Ignatio, traditasque litteris, nouas illas, nec tamen nisi malè sentientibus odiosas Societatis Constitutiones: nego tamen hæc detrahere quidquam ei posse de opinione etiam humanæ ac naturalis scientiæ atque doctrinę; nisi quis fortè aut Angelicum Thomam, aut Seraphicum Bonauenturam, minùs eruditos fuisse contendat, ex eo quòd omnem propè, quam habuere, sapientiam hausere de cælo; atque adeò vitio vertere discipulo velit, sub optimis eum maximisque præceptoribus profeciisse ad institu-

Ignatij doctrina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem vsumque doctrinæ. Fuit ergo, post exhaustos mirâ constantiâ multorum annorum in studiis labores, Magister ac Doctor, post rigidissimum examen, à Sorbonâ renuntiatus Ignatius. nec tantum inde tamen apud æquos æstimatores, quantum à scriptis suis nomen retulit sapientiæ consummatæ. Quid? Petri Fabri, Francisci Xauerij, Iacobi Lainez, Alphonsi Salmeronis, Claudij Iaij, quam Asia & Europa suspexit, commissam cum barbaris & hæreticis, inanem fuisse doctrinam arbitramur? omitto reliquos: sunt enim omnes pares propemodum inter se. Canisium verò si quis roget, quid egerit, quid scripserit in liberandâ ab erroribus Ecclesiâ; si quis item reliquos eiusdem consilij socios, Antonium Possevinum, Iacobum Gretserum, Gregorium à Valentiâ, Edmundum Campianum, Nicolaum Serrarium, Martinum Becanum, Petrum Cottonum, Carolum Scribanium, Ludouicum Richeomum, Iacobum Salianum, & ceteros sine numero, ac præsertim Robertum Bellarminum, qui in hoc maximè controuerso scribendi genere scientiam vnus omnium videtur assecutus; hos, inquam, omnes si quis interroget, quid agendo, quid scribendo secuti, quid assecuti sint; num quis exsistat cui præter officium fortissimi defensoris Ecclesiæ quidquam aliud iis propositum fuisse videatur? Quæ res Franciscum Toletum adiuuit ad sacrarum Litterarum adyta tam solidè penetranda? Quæ vis Serrarium, Pererium, Riberam, Lorinum, Castrium, Maldonatum, Emmanuelem Sà, Barradam, Iustinianum, & auctores Operis verè regij Pradum & Villalpandum, & innumerabiles alios, tam altè promouit ad liberè & tamen verè inuestiganda secreta Dei? Quantas fuisse oportet cogitationes vnius Cornelij à Lapide totius sacri Codicis volumen complexi? Quid dico illa propugnacula doctrinæ sanctioris Suarez & Vasquez? qui nihil, in tantâ licet inuestigandarum rerum oppositâ mole, impetuium sibi & meritò putauerunt? Quid defæcatissimæ purissimæque sapientiæ viros Thomam Sanchez & Leonardum Lessium? quorum ille balbutiem (quæ Societatem IESV inire peroptantem vnica morabatur) dedoctus à Virgine MARIA, sic eam semper coluit, vt dein, etiam in lubrico sordidissimarum animæ quæstionum, non nisi innocentissimè versaretur. Clemens VIII. viso examinatoque eius volumine, quod benè magnum de matrimonio, & pluribus eò spectantibus, accuratè conscripserat, & vnà monitus de innocentiâ viri, ac verecundiâ virginali, non hominem illum sed illibatæ castitatis Angelum esse professus est. minori sanè indicio vel opis vel naturæ cælestis, sordidissimis rebus immiscet sese lux solis, & manet incorrupta; relucent immunda quæuis in speculo, nec illud vitiant; ardet rubus, candentes laminas virgo calcat; nec tamen aduritur; quàm suam in tam lubrico continentiam Thomas ille seruarit. Prætermitto Ludouicum Molinam, Franciscum Turrianum, Iacobum Ledesmam, & omnibus his antiquiorem Martinum Olauium, iam olim, etiam ante initam Societatem, notum auditumque in Concilio Tridentino. Nihil dico de compluribus aliis, & adhuc viuentibus, ne in exornandâ centenariâ iam & communi Societate nostrâ aut longior sim, aut non satis videar Religiosæ eorum verecundiæ consuluisse: satis habeo (id quod de Cypriano Hieronymus)

Thomas Sanchez à Clemente VIII. dictus Angelus.

mus) verbo adscribere: *Horum ingenij superfluum est indicem texere, cùm sole clariora sint opera.* At verò vocales illos diuini verbi præcones, siue calamo, siue linguâ, quorum in omnem terram exiuit sonus, & in fines orbis terræ penetrauere verba, quâ ego ratione dissimulem, quando vel me tacente, inter innumerabiles alios Franciscum Stradam, Benedictum Palmium, Edmundum Augerium, Franciscum Costerum, vniuersæ quà patet Europæ sua quemque vox prodet, & esse testabitur Angelos tubâ canentes? Finem non habeam, si persequi vel nominando velim eos, qui in philosophicis mathematicisque disciplinis propemodum ad miraculum fuere versati, quique Humaniora quæ vocamus studia litterarum ingenio simul & industriâ suâ, etiam ad posteros, felicissimè promouerunt: opus enim esset horum non nomina sed Collegia recensere. quandoquidem non vnus inter illos Conimbricensis, non Dandinus, non Fonseca, non Toletus vnus, non vnus Mendoza, non Vallius, non Arriaga vnus est: nec solus Clauius vel Aguillonius excelluere disciplinis iis quæ Mathematicæ nuncupantur: nec vnicus Cyprianus Suarez & Emmanuel Aluarez, Frusius & Perpinianus, Tursellinus & Maffeius, de la Cerda, &c. præcipiendæ & exprimendæ quà oratoriæ, quà poëticæ, quà historicæ eloquentiæ insignes exstiterunt.

Tridentini testimonium & indicium de doctrinâ Societatis:

Commune illud mundi totius oraculum, & publica vox Ecclesiæ, Concilium Tridentinum (in quo vix adhuc natæ Societatis illa lumina Theologi Pontificij, Petrus Faber, Iacobus Lainez & Alphonsus Salmeron, non semel conspecti sunt & auditi) quando informandæ ad omnem scientiam iuuentuti à nouellâ etiam tum Societate IESV præceptores potissimùm peti voluit; ecquid rudem illam, & non potiùs solidam in diuinis, in humanis subtilem, in humanioribus denique studiis exercitatam iudicauit? *Per se clarum & illustre Iesuitarum Sodalitium*, inquit Pontus Heuterus, *qui sine morositate reformatam ad pietatis cultum vitam, insuper purioris litteraturæ elegantiam prudenter sectantur, teneramque in hac & pietate ætatem diligenter imbuunt, ac ad eloquentiam & ingenij acumen elimandum exercent.*

Lib. 13. Vit. Car. V. sententia Ponti Heuteri de eâdem:

de illâ ipsâ communis Principum sensus.

Quid sanctissimi Patres ac Pastores Ecclesiæ? qui perturbatissimis, & passim corruptis in Europâ gymnasiis scholisque litterarum, amplissimis non semel priuilegiis illectam Societatem impulere tandem, vt ad tradendas regendasque cum imperio quascumque, non abhorrentes ab instituto suæ Religionis, disciplinas assumi se denique pateretur. plus nimirum oneris & difficultatis in hoc munere vitæ, quàm honoris aut dignitatis inesse non ignorabat illa, nec alienum esse ducebat à se, quod Deo ad gloriam, vel ad salutem prodesse posset alicui: omnibus enim omnia facta est fietque, vt omnes faciat saluos. Hoc vnum illa spectat, cùm ad puerilem, inter Fidei rudimenta, symphoniam inflectit Apostolicam vocem: hoc, cùm coniugandis & aptè componendis verbis & versibus incumbit: hoc ipsum, cùm vel in socco vel in cothurno ambulat in theatris: hoc, cùm declamat in pulpitis, cùm perorat in rostris: hoc, cùm vel inquirendo deliberat, vel disputando nunc obiicit, nunc auertit: hoc, cùm vel loquendo præsentes edocet, vel scribendo venturos instituit: hoc etiam (quod fortasse non capies) hoc, inquam, vnum attendit,

1. Cor. 9. Variæ scientiarum exercitationes, quas Societas assumit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit, quin & solum IESVM scire tum & docere se credit, cùm ex vsu & præscriptione mathematicæ disciplinæ iam castra metatur, iam valla erigit, iam defendit vel offendit erecta: hoc, cùm terram reuocat ad mensuram, ad constantiam fontes & maria, ad tenorem astra cæli omnia, etiam illa quæ erratica nominamus: hoc denique, cùm ex diseretæ, quam vocant, & continuæ quantitatis variâ proportione inauditas & maiores vulgi captu veritates educit. quomodo dirigantur, refringantur & reflectantur radij coloris & lucis, impensè tradit; vt vel sic in auditorum animos quacumque tandem viâ Christiana virtus irrepat. Illa & constituendo grauitatis centro, & quærendis duabus mediis proportionalibus inter datas, & quadrando, si fas est, circulo occupatur; si fortè, vel sic, humanæ menti constanter infigat & imprimat nomen illud numenque diuinum, quod Augustino per *circulum cuius & centrum vbique est, & circumferentia nusquam*, designatur. Neque nouitium hoc, aut nostrum, maximorum antè nos virorum, ipsiusque adeò Pauli, & ex eo Philip.1. Xauerij inuentum est. *Dum omni modo*, inquit, *siue per occasionem, siue per veritatem*, CHRISTVS *annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Per occasionem aræ, ignoto Deo dedicatæ, quin etiam adducto profani Act.17. Poëtæ testimonio, *Ipsius enim & genus sumus*, CHRISTVM Athenienſibus annuntiauit ille Doctor Gentium, & prædicator veritatis; 1.Cor.2. qui non iudicauit se scire aliquid inter alios, *nisi* IESVM CHRISTVM, *Scientiis etiam pro-fanis adcō-uersionem Indorum & Iapo-num vsus Xauerius.* *& hunc crucifixum.* Quid Xauerius? ille in Indiâ alter Paulus, Orientis certè Apostolus, sumptâ etiam hîc ex mathematicis astrologicisque problematis occasione, in Iapone, & cautè tentauit, & feliciter expugnauit veritati clausos animos barbarorum. Quid demum per exempla virorum talium iam inde ab exordio instituta Societas? illud nimirum agit, in hoc excubat, in hoc tota est, vt siue per occasionem profanam, siue sacram veritatem, Christianæ Fidei documenta vel suauiter insinuet, vel fortiter imprimat humanæ cogitationi. Nec sanè inutilem hactenus fuisse hunc (inanem licet in speciem) laborem, admiranda etiam per Orientis & Occidentis Indias importatæ Fidei & salutis compendia docuerunt. Et quidem, ne huius ego generis infinita commemorem, nouissimis ex Oriente litteris à Patre Nicolao Fiuâ mense Ianuario anno M. DC. XXXVII. Macao scribitur in hunc modum: *Rex, Chinæ an Christianus sit ignoratur, idololatra certè non est: nuper oblatum sibi à P. Adamo speculum, globos item duos & horologia curiosa tanti fecit, vt coram quatuor Colais, Magistratibus grauissimis, nostros impensè laudarit. qui cùm libros Kalendarij Chinensis correxissent, voluit eos administrandæ reipublicæ admouere, & esse quod Proreges solent: sed à doctore Paulo Colaorum Principe, & illo Christiano, admonitus est nos non ambire honores.*

Iisdem etiamnum vtuntur Socij fructu magno & commendatione.

Concludam hæc ego (quæ de Societatis nostræ existimatione conceptâ ex studiis litterarum atque doctrinæ quasi compendio pauca proposui) gemino, & omnia quæ hîc dici à me possint complectente testimonio, & illo quod, nisi auctoritas ingerat, modestia erubescat. Florimundus Remondus *de ortu, progressu & ruinâ* (quam ominatur) *hæreseon*, vbi Societatis contra eas eductæ in aciem primùm meminit, *In his*, inquit, *Collegiis infinitus quasi est Iesuitarum numerus, quorum de doctrinâ*

Testimonium Florimundi Remondi de doctrinâ Societatis:

tam tanta est existimatio, vt scientiæ omnes perditæ eorum operâ restitui posse videantur. Et, interiectis aliquibus, conuersâ ad illos quos ita extulit IESV Socios oratione suâ: *At vos*, inquit, *ô inuicti & infatigabiles Æacidæ, cælitus vos missos credimus, vt tam longo & funesto bello finem imponatis. Vobis, vt à Mercurio olim Vlyssi, diuina illa herba moly à Deo data est, vt tantam miserorum hominum à veneficâ illa Circe hæresi incantatorum, & in bestias transmutatorum, multitudinem pristinæ formæ restituatis; aliosque, quos mali illius vis nondum attigit, præseruetis. A vobis, duces fortissimi, vltimus ille ictus Lernæo monstro infligendus exspectatur: in fatis namque est, vt, sicut Troia sub Pyrrho, sic sub vobis hæresis pereat atque exscindatur. Quamuis autem merita vestra & labores, non vt par est, ab omnibus excipiantur & compensentur, non tamen cessate victoriam vestram persequi, donec hostis planè prostratus & deiectus in triumphum à vobis ducatur.* Nec minora, quin illustriora etiam, sunt quæ Albertus Comes Palatinus Dux vtriusque Bauariæ anno M. D. LX. scriptis ad Iacobum Lainium litteris consignauit in hæc verba: *Quis homo verè Christianus non gaudeat ex animo, videns perexcellentem filiorum Paternitatis vestræ doctrinam, vitamque laudabilem, hæreticorum vires debilitatas, & pertinaciam confusam ac pudefactam? de quo meritò tibi, tamquam eiusmodi filiorum Patri, congratulamur, quorum operâ vnicè speramus hæreses tandem exstinctum, & Catholicam Religionem restitutum iri.* Annuat Deus tantorum virorum, atque adeò totius Ecclesiæ, voto tam pio; velitque nos (quod alios antè voluit) suæ tantùm gloriæ deuotos, ad plurimorum salutem piè ac sapienter *facere & docere.*

item Alberti Ducis Bauariæ.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis IESV *felicitas singularis morientium in eâ priuilegio contestata.*

MVlti hominum, eorum præcipuè quibus vita lentè producta per otium optabilior videtur quauis morte etiam fortunatâ, de Societatis IESV communi & quodammodò fatali infelicitate conqueruntur. Quid enim, inquiunt illi, potest in Sociorum vitâ iucundum esse vel expetendum, cuius per laborem animi, corporisque contentionem, contracta nimiùm spatia tam properè decurrunt? Videas in eâ complures, studiorum & virtutis exercitatione, illâ præsertim quæ Deo & Religioni subigendis motibus occupatur, exhaustos, etiam illos qui nuper & naturæ temperamento & ætatis conditione florebant. Videas exesos macie plerosque, plurimos pallore suffusos, nonnullos etiam extenuato corpusculo ver ipsum vitæ non egredi, & effetâ propemodum maturitate autumnum moribus & doloribus referre. Alij nosocomiorum & carcerum pædoribus immoriuntur: alios rapit diffusa per vrbem lues dum eâ laborantium animis medentur, infectorum corporum horrore sepositio. Plurimos haurit mare, siue cùm relictâ patriâ diuersa in orientem & occidentem Indiam exsilia, vbi vbi seruandarum animarum spes affulserit, auidè sectantur; siue cùm se pro Deo & Religione certantibus in Oceano militibus certi periculi socios præbent, cum

Sociorum vita breuis & laboriosa est æstimatione multorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum omnibus & singulis, quos non ipsâ in morte relinquunt, extrema passuros. Nec pauciores cadunt in acie, & moriuntur in campis, quò illos vel pugnâ cadentium vel morbo deficientium suprema necessitas vocat: quibus si addis complures alios, qui post diriſſimas vbique quæstiones quas patiuntur caussâ Fidei vel propagatæ vel defensæ, post ergastulorum squallorem, post exquisita genera tormentorum, generosè illi quidem sed miserè consumuntur; profectò intelliges esse quàm plurima, quæ angere & solicitam habere Sociorum ætatem meritò possint, cum debeant illi tantis quotidie laboribus atteri, tot curis obrui, toties contra omnes & corporis & mentis iniurias de vitâ ipsâ dimicare. Fateor equidem, in præcipitatâ vitâ Societatis nil magnopere vnam intuenti naturam vel iucundum vel optabile videri posse; præsertim cùm probè intellexerit, illis & citò, & per difficillimos casus, & quotidie esse moriendum. Sed enim si quis altiùs eleuare voluerit animum ab hac necessitate & graui opere quo perfungimur vitæ mortalis, si quis reputare secum, quantum, exacto quasi per compendium cursu naturæ, insit in Sociorum morte solatij; censebit sanè non ærumnosam, sed potiùs inuidendam esse eam, quam comitetur tanta securitas, tanta felicitas consequatur. Quod cùm dico, intelligi volo non solùm de isto mortis genere, quo qui perfunguntur pro Deo & Religione constanter, de suâ immortalitate certi, de felicitate securi, intelligunt in portum se illicò beatitudinis infinitæ ex tempestate permodicâ & breui nauigatione esse venturos; etiam alios omnes, inquam, hæc spectat oratio mea, qui in Societatem Domini IESV adscripti, homines vsque eò tuentur in terrâ, donec (quod caput est) in assumpto semel ordine & statione constantes, iussu demum Imperatoris, id est Dei, sic è corpore decedant, vt è præsidio militari. Vultis quod intendo, clariùs expressiusque proponam? Verbo sic habete quod dico: *Hoc est hominum Societatis* IESV *priuilegium, vt mortuum Iesuitam obuius* IESVS *excipiat*. Felicem eum animum, qui è suo, quo depressus erat atque demersus, corpore mortali, in immortalem sinum Domini IESV beatamque mentem securus effunditur! Qui ita vixit, diu viuet; ità qui moritur, numquam est ille moriturus. At perculerit fortasse non neminem hæc sententia mea, liberè nimis & quodam velut oraculo dicta. Sanè nec mea illa, nec oraculo est expressa; & tamen habet aliquid oraculo simile, & plus quàm meum. Teresia de IESV (ille ductus à Carmelo fons & origo defæcatissimæ sanctitatis, in quo velut in speculo resplenduerunt ostenta tam illustria, tam inusitata de cælo; qui æterni solis igne diuino sic frequenter eimicuit, vt ardere ipsè & inflammare alios videretur) hæc, inquam, virgo Teresia degebat Cordubæ in Hispaniâ, eratque (quod solet) à sanctissimi Sacramenti communione in cælum & in Deum mente suspensa, quâ in speculâ dum consistit, ecce tibi è purgantibus flammis animæ, quæ magno numero & gratulatione festiuâ ferebantur & recipiebantur in cælum. ducebat reliquas vna formosior, & hanc etiam vnam præ omnibus IESVS CHRISTVS inter angelicarum mentium ordines factus obuiàm, suo dignabatur amplexu in signum beneuolentiæ singularis & amicitiæ sempitemæ. Hærebat virgo Teresia, hinc suauissimo

non tamen odiosa Deum & æterna spectanti.

Priuilegium in Societate moriẽtium assertum testimoniis.

Visum sanctæ Teresiæ à IESV.

Ex relatione R. P. Crisoëlli anno 1616. 13. Ianuar.

recreata spectaculo, inde non satis intellecto prodigio consternata: audet igitur interpellare animam de posterioribus vnam, & petere quænam ipsæ forent, ac præsertim quæ ipsarum dux illa tam accepta Deo. cui ipsa breuiter: *Dux noster est, è Societate* IESV *frater vnus: nos duci gratulamur, cuius virtuti ac precibus debemus quòd hodie liberemur. de Omnipotentis aduentu nil mirum, nil nouum; scilicet hoc est hominum Societatis* IESV *priuilegium, vt mortuum Iesuitam obuius* IESVS *excipiat.* Obierat videlicet eo ipso puncto temporis quidam Sociorum IESV Coadiutor, Cordubensis Ecclesiæ nostræ ædituus, qui annis plus minùs triginta sacro hoc perfunctus officio, vt erat sui obseruator & custos, ac pietatis Religiosæ sectator egregius, quadringentas ampliùs virgines (quæ ex proposito pio, diuino cultui sunt vocanturque Deuotæ) distinguebat omnes auditâ voce, sed nullam penitus earumdem de facie nouerat. Equidem non video, cur iam id quod ipse sentio de Sociorum securâ & fortunatâ morte non audeam palàm dicere: quod eò certiùs mihi videor posse, quò plura & euidentiora suppetunt eiusdem adstruendæ veritatis argumenta. Ego felices Societatis primitias Ioannem Hosium & Iacobum Codurium hinc abiisse arbitror, vel cum diutiùs viuendi desiderio, vel cum difficultate moriendi; & non potiùs cum incredibili gaudio suauissimæ voluptatis, quos vixdum egressos è corpore, Pater Ignatius adhuc superstes intuitus est cælesti gloriâ circumfusos? Voluerit profectò palàm facere diuina benignitas, quàm facilis esset & expedita via, non heroibus tantùm illis Ignatio & Xauerio, sed quibusuis etiam immaturis Ignatij filiis, eundi in illam vitam, quæ sola vita est nominanda. Equidem efferor studio videndi Socios illos, quos cùm in vnum collectos regeret Balthasar Aluares, vir ille non vulgaris sanctitatis, & virtutum non lenis exactor, aliquibus etiam tum imbecillitatis humanæ casibus obnoxios esse dolens, flensque coram Domino, querebatur. Enimuerò quàm æquo & quàm securo animo necesse est eos abiisse de vitâ? nam eos omnes omnino ad æternam destinatos in sua illâ perturbatione afflictæ mentis Balthasar antè didicerat. Quid Alphonsus Rodrigues? exarserat ille aliquando desiderio videndi Socios suos quibuscum tum viuebat in terris; sed videndi in eo statu & conditione quam habituri essent olim ab æternitate suscepti: eratque illi, spem inter & metum, pronus quidem in gaudium, sed anxius tamen animus; donec is Deo adiuuante supra humana se erigens (quod sæpè faciebat) suorum ille Sociorum posteritatem, etiam eorum qui se longo interuallo secuturi essent, ita prospexit, vt intelligeret morti tantùm humanæ obnoxios illos, postquam è mortali vitâ excessissent, tum denique in cæli felicitate perpetuâ secum esse victuros. Et illustria quidem hæc; sed tamen ampliora sunt ista. Franciscum Borgiam orantem aliquando deprehenderat Marcus viri socius, & (quod rariùs animaduerterat) manantibus ex singulari lætitiâ lacrymis largè perfusum. rogat ergo caussam vti promat tanti solatij; & cùm vrgendi instandique non faceret finem, ita demum ex Francisco intelligit: *Scito, Marce frater* (hæc ipsa verba Borgiæ sunt cum fide transscripta) *Deum impensè amare Societatem, eique concessisse beneficium, quod olim Ordini sancti Benedicti, nimirum*

Exemplo Hosij & Codurij probatur securitas moriendi in Societate.

Idem adstruitur reuelatione factâ Patri Balthasari Aluares, in eius Vitâ cap. 13. & Alphõso Rodrigues.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum vt trecentis primis annis nemo qui in eâ ad mortem vsque perseuerauerit, damnetur. O præclarum diem (exclament hîc meritò Socij, non illi quidem infallibili testimonio de suâ beatitudine securi, tantis tamen siue prædictionibus siue promissis erecti in spem magnam) ô felicem conditionem, quâ in illam ego societatem hominum cœtumque me contuli, quâque ex mundi turbâ & colluuione discedens, illis ego viris aggregatus sum, quorum ipse merito & virtute consequi possim, quod à propriâ sperare non audeam! O fortunatam IESV Societatem, quæ adscriptos sibi Socios aptos æternæ felicitati vel inuenit, vel facit! De quo quidem eius tam singulari priuilegio quo minùs dubitem, facit tot tantorumque virorum tam expressa confessio: quos inter (ne cui fortè in causâ hac nostrâ exemplis ferè domesticis vti videar) vnius ex alio Religiosorum Ordine sanctissimi viri testatam morte sententiam præterire non debeo. decumbebat ille grauiter ex morbo, & propè iam aberat à morte, sui tamen compos & potens: eratque iam eo loci ac temporis, in quo, commonstrante præsertim Domino, ipsa veritas & videtur clariùs, & liberiùs indicatur. Iubet itaque, cùm priùs aliquantulùm immotus animo velut libero prospexisset æterna, vocari ad se Barcinonensis Proregis Confessarium P. Matrezium, è Societate IESV Religiosum Sacerdotem. quem properè aduolantem, vt fieri assolet in necessitate suprema, & vixdum ingressum in conclaue decumbentis, æger ipse magnâ alacrique voce quasi gratulabundus aggreditur: Felicem te, inquit, ô Pater, cui contigit Socium esse eius Ordinis, in quo quicumque decedit, vitâ fruitur sempiternâ! Hæc mihi iam nunc Deus ostendit, hæc palam omnibus nuntiare mandauit. Hærebat hîc noster admiratione defixus: cumque tam singulare visum, prohibente verecundiâ, non auderet admittere, & parem minimùm felicitatem datam auguraretur ipsius ægri Instituto, quod erat rigidissimæ etiam tum & incorruptissimæ disciplinæ; addidit ægrotus, dixitque cum gemitu, seruari quidem ex suo Ordine quàm plurimos, sed non omnes: ipsius autem Societatis omnes omnino ac singulos, ad mortem vsque in eâ si constiterint, esse seruandos. Cuinam ergo Sociorum hisce cogitationibus imbuto, ac tantâ spe nixo, vita sua, quantumuis molesta ac breuis, possit esse non iucunda? quis non se consoletur tot tantisque periculis mortalitatis expositum, reputans ipse se cum iis quos eiusdem vitæ Socios vel præmiserit abeuntes in cælum, vel olim secuturos post se relinquit in terrâ, semper & feliciter esse victurum. Quòd si in hoc ego erro (nec enim fide constat aliâ quàm humanâ) quòd animos Sociorum beatos fore confidam; libenter erro: dum tamen hic error, quo delector atque sustentor, magis excitet ad virtutem. Occurret aliquando (& ad hanc vtinam perueniamus!) dies æterna, in quâ, quæ ex aliis iam audiuimus, re experti probare possimus.

CAPVT

CAPVT NONVM.

Societatis præclara fama, quam de illâ sparsit honor varius eidem delatus à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis.

Societas IESV nihil sibi arrogat præ aliis sanctissimis Ordinibus:

QVæ est ista, inquies, in commemorandâ Societatis gloriâ tam insolens ostentatio, atque exaggerata laus ex capite non vno? an sola ergo illa sancta, fortis, admiranda, virtutibus prædita, exculta doctrinis, constans in vitâ, in morte secura est? Non equidem aut ita iudico, aut iudicare ita velim. Agnosco & veneror Religiosissimorum Ordinum maiorum nostrorum (quorum nos vestigiis gaudemus insistere) consummatam in omni genere laudis existimationem atque præstantiam: siquidem illi omnes animo excelso & alto, & virtutibus exaggerato cùm essent, ea nobis ediderè exempla rectè factorum, quæ etiamnum haud oblita posteritas excipit, & olim tantis æqua miraculis æternitas intuebitur. Quid? Societatem ego comparem Ordinibus illis? id si faciam, omnium illam minimam esse non iudicem. Desistámne igitur à commemoratione earum rerum, quæ stimulare nos possint honestissimo desiderio, & æmulatione virorum istorum, qui primi huius IESV CHRISTI militiæ rudimenta tam ardua posuerunt? Enimuerò sic obscurari tam præclara merita, sic dissimulari tam iusta præconia, & molestè ferant ij ipsi qui ediderunt, neque qui ament, imò qui oderint, patiantur. Habet nimirum, vt antè dicebam, hoc virtus sibi proprium, vt fortes viros exhibita species eius & ostensa pulchritudo vel in hoste delectet. Non verebor ergo, ne cui hæc quæ supereſt odiosa videatur oratio mea, quando illa non ex meo deprompta sensu, sed factis verbisque testata videbitur eorum hominum, quorum apud vtramque partem æquorum iuxtà ac iniquorum auctoritas plurimum valet. dicam sanè non quod ego de Societate sentio, sed quod illi: & dicam breuiùs, quàm res tanta dici possit.

aliorum de se iudicia grato animo modestoque recenset.

Paulus III. ex gente Farnesiâ Pontifex Maximus (faustum ac fortunatum Societati nostræ nomen, primumque post IESVM & Ignatium in quod illa iurauit) ipsam à se confirmatam amauit vt filiam, eamdem primo statim ortu suo gestarum rerum gloriâ tam illustrem coluit vt parentem. Hic excitatum Romæ Collegium Germanicum, vnde laboranti sub hæresibus Septemtrioni opportuna subsidia peterentur, non aliis meliùs quàm Sociis commendandum committendumque iudicauit, quos videlicet ipso iam vsu didicisset esse pro Deo & Religione deuotos omnes, plusquam Codros Curtiósve pro patriâ.

Ciaconus & Victorellus in Vitâ. *Studium Pauli III. in Societatem:*

Iulius, & ille III. ne Societati Ierosolymis, Constantinopoli & in Cypro Collegia conderet, nisi morte prohiberi non potuit. Intelligebat optimus Pater, Duxque vigilantissimus, meliùs nusquam aut gloriosiùs, quàm medios inter hostes exponi fortissimum quemque militum, generosissimumque filiorum. quin etiam Sociorum operâ vti voluit ad expiandas instituendasque animas peregrinorum in Verbi incarnati æde illâ sanctissimâ, quam transuectam per aërem Laureti denique diuina Prouidentia collocauit.

Iulij III.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Victorellus. *Marcelli II.*

Quid Marcellus II. ille Romanæ Eccleſiæ, ille Societati noſtræ tantùm oſtenſus, & ſatis tamen exhibitus Pater? adeuntem ad ſe Ignatium officij cauſsâ, & omnes in eo Socios arctè complexus, cùm voluiſſet duos ex illis Theologos ſubmitti ſibi, quorum in adminiſtrando Regno CHRISTI ſcientiâ ipſe & ſententiâ iuuaretur, ita denique: *Age, Ignati, tu milites collige & bellatores inſtrue, nos vtemur.* certiſſimo, quanti & Ignatium & Societatem eius ipſe faceret, argumento.

Pij IV.

Nec gratam minùs commendatamque Pio Quarto fuiſſe Societatem IESV, poſt facta luculenta, ipſa eius ſinceriſſimi affectus verba teſtantur. Etenim demortuo Cardinale Carpenſi, Ordinis tum noſtri protectore, quaſi nollet aliis iam vltrà educandam credere dilectam ſibi filiam, ſed ſibi illam tamquam vnicam fouendam dotandamque reſeruare, *Patrocinium*, inquit, *veſtrum nos ipſi recipimus, nos erimus veſter protector.*

Pij V.

Pium verò Quintum ſi quis roget, quid egerit ſpectaritque in honorandâ & complectendâ, propemodum ad inuidiam, Societate noſtrâ, profectò intelliget fuiſſe hanc eo apud ipſum loco, quo maiore eſſe non potuit. Ad obuium ſibi aliquando Franciſcum Borgiam lecticam ſuam ſtare iuſſit in publico, ibique cum illo perquam familiariter egit (exemplo ſanè rariſſimo in illâ ſupra omnes homines eminentiſſimâ dignitate) ſeu veneraretur in Franciſco ſanctitatem, ſeu Societatem in illo complecteretur vniuerſam. Sanè quidem vt oſtenderet, quàm ſibi cordi eſſet hic Ordo, dotatum eum priuilegiis ampliſſimis, & exemptum iuri ac poteſtati omnium, præterquam ſuo, inter Mendicantes quos vocant Ordines eſſe vnum voluit, & voluit nominari. Socios ille Vaticanæ pœnitentiæ tribunalibus publicis iudices impoſuit, cum ſummâ poteſtate. Eoſdem ipſe ad Vniuerſitates admitti omnes voluit cum pleniſſimo iure docendi. Fuit vt mutandum à Pio Societatis habitum clericalem, quo neſcio rumore ſpargeretur in vulgus: hoc ille audito, *Abſit*, inquit, *à nobis tam grande peccatum.* quaſi nefas eſſe duceret, IESV & Apoſtolorum ſectatores, alio quàm ipſum IESVM & Apoſtolos, hoc eſt communi, habitu inſigniri.

Gregorij XIII.

Iam verò cùm recordor Gregorij Decimitertij, cùm eius in Societatem cumulatiſſimè velut aggeſta beneficia reputo; ſic afficior animo, vt liberè audacterque ſentiam, nec quid maius ab illo concedi, nec ſperari à Sociis potuiſſe.

Aptus firmandæ Polonum inter & Moſcum pacis arbiter quærebatur; in Societate inuentus eſt à Gregorio Antonius Poſſeuinus. Edocendi erant Libani montis accolæ Maronitæ; ad eos Thomam Radium & Ioannem Baptiſtam Elianum doctores caſtæ Fidei Gregorius ablegauit. Erat in ampliſſimâ quâpiam orbis (quam appellant) Vniuerſitate ſtudiorum, reducendus in viam, à quâ temporum malignitate innocenter propè deſciuerat Doctor Theologiæ nominatiſſimus inter ſuos; non alteri quàm Franciſco Toleto Societatis Romæ Theologo negotium à Pontifice demandatum. quod ille ſuauiter fortiterque confecit.

Serm. 1. de SS. Petro & Paulo.

Legerat idem in Magno Leone, Romæ potiſſimum, quæ ex *magiſtrâ erroris* iam olim à Petro facta eſt *diſcipula veritatis, conculcandas Philoſophiæ*

phiæ opiniones, & diſſoluendas terrenæ ſapientiæ vanitates. Itaque, ne vlla vſpiam gens ignoraret quod Roma docuiſſet, nouum in eâ ſapientiæ domicilium ſtruxit, magnificentiâ & amplitudine tantâ, vt non vna domus ſed oppidum videretur, illudque Vrbis Gymnaſium, ſiue Romanum Collegium, nominauit. Et iam docti inæ ſolidioris omniſque diſciplinæ erecta erat ſedes, arx condita, claſſis inſtructa: at vnde potiſſimùm rectores propugnatoreſque ac præſides peterentur operi tanto? vna, præ omnibus, quibus tunc abundabat Eccleſia, & Roma potiſſimùm plena erat, Ordinibus ſapientiâ & virtute conſpicuis, vna, inquam, licet omnium minima, IESV Societas Gregorio placuit, cuius fidei induſtriæque & pietati moles illa tam ardua crederetur. Itaque in ampliſſimi patrimonij poſſeſſionem vſumque perpetuum deducti ſunt Socij illâ manu, quâ mundus regitur vniuerſus; quò Gymnaſij toto paſſim orbe celeberrimi famam primam doctrinâ & virtute promouerent etiam in maius. In hoc ille Collegio primùm inſtitutam Annuntiatæ Virginis Sodalitatem approbauit Apoſtolico diplomate, quo eamdem amplè indulgenterque dotauit ſpiritualibus donis, tranſlatâ in Generalem Præpoſitum Societatis IESV eiuſdem toto orbe propagandæ Pontificiâ poteſtate. Illuſtre eſt quod in aulâ principe huius Collegij quadratis expreſſum litteris maximorum beneficiorum breue compendium exſtat:

hic Collegium Romanum exſtruit, & Societati in tutelam tradit:

Sodalitatē B. Virginis inſtitutam confirmat:

Generali Societatis poteſtatem tradit eius propagandæ:

GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO
HVIVS COLLEGII FVNDATORI
SOCIETAS IESV
AMPLISSIMIS AB EO PRIVILEGIIS MVNITA,
ET
INGENTIBVS AVCTA BENEFICIIS VNIVERSA,
IN HOC TOTIVS ORDINIS SEMINARIO
PARENTIS OPTIMI MEMORIAM,
SVIQVE GRATI ANIMI MONVMENTVM
POSVIT.

Quæ tanta, & plura etiam, vltrò ingeſta Societati munera dederítne affectui Optimus Maximuſque Pater & Paſtor, an iudicio prudentiſſimus rerum omnium æſtimator & iudex, ignorare ego malo, quàm dicere: hoc quidem certum, fuiſſe eum ad promouenda Societatis noſtræ ſtudia mirabiliter inflammatum; quando, inter cetera quæ toto paſſim orbe ad maiorem Dei gloriam patrari ab eâ quotidie audiebat, anno demum M. D. LXXXII. trium Regum Iaponiæ, Franciſci Bungenſis, Protaſij Arimenſis, & Bartholomæi Omurani conſanguineos & Lega-

primos Iaponiæ Legatos de ducentibus Socijs admittit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tos duos nobiliſſimos adoleſcentes, Mantium Iſum & Michaëlem Ginginum, primitias iſtius Eccleſiæ, deducente eos inde ab vltimo Oriente tot per terras & maria P. Alexandro Valignano, pedibus ſacris affuſos vidit; interque ſuas & ſuorum lacrymas, limpidiſſimæ teſtes lætitiæ, eſt amplexus. Negabat enimuerò alio quàm filiorum loco habendos eſſe abs ſe Societatis homines, per quos ſanctæ Sedi ad obedientiam ſubmitterentur populi tanti, ad inſtaurandas Europæ ruinas, alio propemodum ex orbe conquiſiti.

Clement VIII. reſtitui ædam curat in Poloniâ Societatem.

Quæ autem res Clementem VIII. impulit, vt miſſis ad Sigiſmundum Bathorium Legatis, denuò recipiendam ab eo curaret Societatem, quam eius florentiſſimâ ditione potita hæreſis exturbarat? Quid illum ipſum idem pro eâ conari iuſſit in Galliâ? exiſtimatio, vt opinor, quam de Societate IESV habebat. eiuſmodi, vt crederet murum opponi firmiorem pro domo Dei nullum poſſe contra impetus armatæ impietatis, quàm Sociorum in doctrinâ & virtute conſtantiam.

Quid porrò dicam de Paulo V. quid de Gregorio XV. quid de Vrbano VIII? Horum ſanè voluntatem in Socios propenſiſſimam ſi attendas, non adhuc remiſiſſe ſe lapſu temporis (quod fieri in violentis motibus ſolet) Maximorum Pontificum impetum potiùs quàm affectum benefaciendi Sociis, ſed etiam ſe intendiſſe iudicabis. Neque verò, ſi magnorum virorum eſt nihil expetendum ſibi, nil promouendum cogitare, niſi quod laudabile eſſe & præclarum videatur; dubitare quiſquam poterit de Societatis laude præclarâ, quam tanto expetendam ſtudio, & promouendam conatu Pontifices Maximi cenſuerunt.

Pauli V. in Societatem fauor.

Ille, quem iam primò nominaui, Paulus V. ſiue cùm Byzantium & Belgradum Socios miſit, ad aſſerendam promouendamque in illis vrbibus ſub barbarâ Turcarum ſuperſtitione gementibus Catholicam libertatem, ſiue cùm in vltima Sinarum Regna ſoluentes inauratorum voluminum bibliothecâ doniſque ampliſſimis cumulauit, quantum ipſe & Societati tribuit & virtuti ſuæ!

Gregorius XV. Ignatium & Xauerium canonizat.

Omitto à tribus his, quos modò recenſui, ac præſertim Gregorio XV. pluribus è Societate noſtrâ ſanctiſſimis viris, Ignatio, Xauerio, Borgiæ, Aloyſio & ceteris honores Beatorum publicos eſſe decretos. Sileo quæ ſæpè aliàs, ac demum nuperrimè Vrbanus Optimus Maximus per ſe ipſe & ſuos illos verè Eminentiſſimos Cardinales Barberinos, in ſæculari Societatis noſtræ Iubileo exhibuit argumenta toto iam orbe notiſſimi, nec ſat à nobis promeriti fauoris.

Vrbanus VIII. iam tum olim Cardinalis Nuntius iniurioſam Societati columnam deiiciendã curat.

Vnum ſanè (quia Vrbanæ beneuolentiæ finem vel quærere ominoſum eſt, vel inuenire difficile) animi eius erga nos, olim feliciſſimè auſpicati, initium diſſimulare aut præterire non debeo. Ipſo hoc inchoante ſæculo decimoſexto miſſus à Clemente VIII. Vrbanus, (Maphæus id temporis Barberinus) Apoſtolicus extra ordinem Nuntius in Gallias, gratulaturus Henrico IV. & Mariæ Mediceæ Regibus Chriſtianiſſimis primogenitam ſobolem Ludouicum XIII. vbi Pariſios venit, vidit illicò (erat enim iam tum ſagax & oculata prudentia magni viri, & vel olim digna quæ ex ſummâ Eccleſiæ ſpeculâ in omnem eius regendæ partem animum & oculos intenderet) vidit, inquam, ante Senatorium

torium palatium ſtantem adhuc infamem pyramidem in Religioſiſſimæ Societatis dedecus nuper erectam ab iis, qui hæreticorum plùs æquo rebus aliquando ſtudentes, Sociorum innocentiæ vel ignaros vel inuidos, auſcultarant. Sed non tulit Præſul æquiſſimus tantam virtuti iniuriam fieri in Chriſtianiſſimâ ciuitate; & eos, quorum integritatem venerarentur etiam barbari, ab ipſis Eccleſiæ Romanæ filiis conculcari. itaque quâ erat & prudentiâ mentis, & pietatis affectu, & incorruptione iuſtitiæ, vſus etiam apud Regem Apoſtolicâ libertate dicendi, ſimul ſuſcepit innocentiæ patrocinium, & ſe ſecuturis Eccleſiæ Principibus exemplum dedit imitandæ virtutis. Quid multa? ſuadente & vrgente Nuntio, deiecit Rex iniquiſſimum infamiæ numquam promeritæ monumentum; & ita quidem deiecit, vt expetenda Societati, non fugienda, fuiſſe tanta licet iniuria videatur: minus enim ab erectâ in nos columnâ dedecoris, quàm ab euersâ per Henricum, agente Barberino, exiſtimationis & gloriæ redundauit.

Par ſtudium in Societatem aliorum etiã Principum virorum:

Et in his quidem Summorum Eccleſiæ Principum promeritis in nos immortalibus hæret animus & acquieſcit; ſed minorum quoque (tametſi Eminentiſſimorum) benefacta referre gratæ Societatis eandor hortatur.

Sed errat hîc, fateor, erubeſcitque mens ſcribentis ad vtriuſque purpuræ, Eccleſiaſticæ pariter & ſæcularis, ingens ſtudium, quo certatim illa non in Vrbe ſolùm vnâ, ſed ipſo paſſim orbe & proſecuta naſcentem eſt, & tantùm non obtruit corroboratam licet atque robuſtam agendo patiendoque fortia Societatem. Quantum eſt (dicam enim ſine ordine temporum delectuque perſonarum, prout ſe animo meo ingerent optimorum virorum & Illuſtriſſimorum Principum geſta præclariſſima in oſtenſionem exiſtimationis eius quam de Societate conceperant) quantum eſt, inquam, ſtudium illud, quod quadam æmulatione & contentione beneficentiſſimæ voluntatis, cumulatim exhibuere nobis Farneſij, Caraffæ, Ludouiſij, Barberini, Maximorum & Optimorum Pontificum nepotes Eminentiſſimi, & poſterorum noſtrorum immortali memoriâ digni? teſtantur quod dico, & quæ iam pridem in Vrbe ſtructa ſunt, quæque ſtruuntur adhuc, & quæ ſtruentur in poſterum, magnificentiæ pluſquam regiæ monumenta, IESV, Ignatio Xauerioque conſecranda.

item Cardinalium & Antiſtitum.

Iam Othonis Truchſeſij Cardinalis Auguſtani quanta in Societatem IESV propenſio animi, quantis indiciis, quantisque pænè ad virtutis ipſius inuidiam teſtimoniis comprobata! Caroli Cardinalis Lotharingi & ceterorum qui Concilio Tridentino interfuerunt totius orbis Antiſtitum, ille in naſcentem adoleſcentemque feliciter Societatis Ordinem ſenſus fuit, vt certatim quàm plurimos vndequaque Socios ſubmitti ſibi conſtantiſſimè flagitarint, illud diſertè aſſerentes, *ſe* (quod nominatim de Lotharingo narrant hiſtoriæ) *ipſi Societatis Præpoſito in amandâ tuendâque Societate nihil ceſſuros, ſuisque humeris eam in Galliâ, & vbicumque gentium poſſent, ſuſtentaturos.* Quæ tanta in Societatem ſtudia, vel excitarit ipſe primus, vel certè inflammarit ardentiùs, Pius IV. id temporis Paſtor Eccleſiæ, ſæpè aliàs, ac nominatim coram Cardinali Morono,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Morono, & Duce Ferrariæ aliquando professus, *se* Societati de Fide & Religione tanta promeritæ *vsque ad sanguinem esse fauturum.*

Nec minor Henrici Cardinalis Eborensis; maior etiam Caroli Episcopi Virdunensis in Societatem animus fuit; non verbis ille, sed factis illustribus, atque adeò vno omnium maximo comprobatus, quo hic, potestate sibi factâ à Gregorio XV. sanguinis ordinisque sui purpuram, vtramque tam nobilem, tam illustrem, cum Societatis Iesv Religiosâ modestiâ commutauit.

Carolus sanè Borromæus, ille post hominum memoriam sanctissimus Cardinalis, & dignissimus, in Mediolanensi Archiepiscopatu, post tanta etiam sæcula, successor Ambrosij, aduersus Ordinem nostrum integerrimâ voluntate pronum semper & promptum ita se gessit, vt cogitare eum de ingrediendâ Societate plurimi dicerent, ipseque adeò Pius IV. Pontifex iudicaret. Quidquid sit fueritque de famâ hominum sæpè non verâ, Carolus sanè (id quod verissimum est) sua olim tam consummatæ sanctitatis initia, & prima quasi semina, impressa sibi à sancto Societatis vsu & consuetudine fatebatur.

Alexander Cardinalis Vrsinus, ille qui annis abhinc pauculis, M. DC. XXVI. Romæ decessit, tanto in Societatem studio fuit, plus vt in illâ, quàm in purpurâ suâ viuere crederetur.

Denique, vt omittam innumeros alios ex Hierarchico Ordine, omni adhuc loco & tempore, cultores Societatis eximios & patronos (ne arctâ nimis commendatione & angustâ commemoratione nominum tam magnorum, deterere potiùs quàm augere videar ampla in Societatem studia & merita ingentia, eorum præcipuè, quorum spirantia etiamnum facta loquuntur omni oratione potentiùs) simul & semel, vno velut ore totius Ecclesiæ, totum dico quidquid in hoc laudum genere de Societate dici potest. Augustissimus ille Senatus (vt obiter antè tetigeram) sanctissimumque Religionis Concilium, quod ruentibus in peius Catholicæ rebus Ecclesiæ annis antè iam pluribus coactum Tridenti fuerat, cùm demum prioris sæculi anno supra sexagesimum tertio solui inciperet, finemque spectaret; tanta, conspirantibus vndique conuenientium Præsulum ac Principum testimoniis, de recenti hac Iesv Familiâ inaudierat, tanta in Lainio, Salmerone, & ceteris ad Concilium vocatis hominibus Societatis coràm quoque spectauerat; vt, quantâ eam haberet in existimatione, pluribus id quidem sæpè aliàs, at duobus præsertim indiciis denique commonstrarit. Horum vnum hoc est, quòd, cùm instituenda iuuenum Seminaria censuisset ad idoneos ministros Ecclesiæ formandos, ac nemo propè esset qui non huiusmodi prouinciam Societati in suâ quisque diœcesi animo destinaret, ac permulti Collegia in eam rem postularent; Senatus ipse, laudatâ approbatâque tantorum Præsulum voluntate, ipsamet Societatis Collegia præstantia quædam iuuandæ Ecclesiæ Seminaria esse pronuntiarit. Alterum est, quòd, cùm de Regularibus Religiosisque hominibus tractaretur in Concilio, essentque extra illud malcuoli, qui contra Societatem apud varios magni nominis Antistites moliri multa vellent; non solùm non inuentus sit aliquis ex tanto Præsulum numero, qui aliquid

Concilij Tridentini in Societatem studium explicatè proponitur.

aliquid contra Societatem diceret esse statuendum; sed ipsum quoque Concilium, etiam cum honorificâ testificatione approbatæ à Sede Apostolicâ disciplinæ, summoque omnium cum consensu vnam Iesv Societatem à quibusdam legibus, quæ ceteris Religiosis iniungebantur, exceperit hisce verbis: *Per hæc tamen sancta Synodus non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis* Iesv, *iuxta pium eorum Institutum, à Sanctâ Sede Apostolicâ approbatum, Domino & eius Ecclesiæ inseruire possit.* Sess. 25. c. 16

Nec segniùs Ecclesiastico hoc quem vocant ordine in tuendâ & amplificandâ dignitate Societatis, Principum & Rerumpublicarum ordo politicus laborauit, adeò vt (qui potentiæ sæcularis in vtramque partem vel odij vel amoris impetus est in agendo) non satis ille sibi aliquando in procurandâ & defendendâ Sociorum apud omnes latè populos existimatione temperasse videatur. Nescit hîc quò se vertat, quid primum, quid deinde consectetur oratio mea; adeò in contentionem æmulationis honestissimæ ingerunt se mihi potentissimæ familiæ Cæsarum ac Regum, omnes pro se primarum in Societatis explicandâ gloriâ partium studiosæ. Quàm larga Lusitanorum Regum ac Principum (vt ab his incipiam prærogatiuâ primi temporis) ipsis ab incunabulis vixdum editæ Societatis, in Ordinem nostrum benignitas fuit! Ioannes III. ille non tantùm Lusitaniæ Rex, sed Orientis patronus Ecclesiæ, ac minimæ Societatis verè pater, cùm quacumque licet impensâ omnes qui essent vllibi terrarum, Societatis homines in Regnis suis alere & educare percuperet, ad eius constituenda & confirmanda per Sedem Apostolicam fundamenta non suam tantùm, sed etiam Imperatoris Galliæque Regis operam impensè detulit, religiosè consecrauit. Quoties ille non alienum duxit à Maiestate suâ Socios vel ægrotantes inuisere, vel illac, vbi ageret, fortè transeuntes ad se omnes adducere; velut si sese eorum, vt filiorum, conspectu pater indulgentissimus recrearet. Illi India inuectam in suos fines Societatem; illi Xauerium Legatum primò Apostolicum, tum deinceps Apostolum ipsius Indiæ, debet Societas; illi structa & hîc & in Oriente gymnasia, illi ædificata templa; illi commissam etiam Regiæ iuuentutis institutionem; illi confirmata & constabilita docendi dicendique priuilegia; illi denique paternum hunc tuendæ & obseruandæ Societatis animum suos in posteros, ipsumque adeò Sebastianum, & post eum in Regni sui dignissimos heredes Austriacos Principes plenè transfusum, & debet, & debere se gaudet. Quid? parúmne facit ad commendationem Societatis, altè impressam animis & affectibus Lusitanorum Principum, quòd Ludouicus ipse Ioannis Regis frater de capessendo communi cum Sociis vitæ genere seriò cum Borgiâ constanterque deliberauit? perfecturus haud dubiè, nisi Ignatius primò, ratus futurum magis è Dei gloriâ, si talis vir à fratris Regis latere non discederet, tum etiam præpropera mors votis sanctissimis tanti Principis interuenisset.

Sæcularium Principum & ordinum politicorum de Societate sententia.

Societatis quid præstiterit Ioan. III. Rex Lusitaniæ.

Ludouicus, Ioannis Regis frater, Societatem amabit.

Armet hîc se contra studia partium æquissima scribentis manus oportet, si tantorum in Societatem virorum studia exarare stylo velit, & si Catholicos cum Christianissimis committere, si cum Austriacis

Universidad de Deusto
Biblioteca

atque Polonis Valesios atque Borbonios comparare, ipsosque adeò Reges orbis terræ, amplificandæ Societatis omnes pæne ad æmulationis inuidiam studiosos, inter se conferre desideret.

Quis Albertos, Leopoldos, Carolos, Guilielmos, ceterosque Archiduces Austriæ, ac Bauariæ & Lotharingiæ Duces? quis Sacri Imperij Principes Electores? quis gentem Mediceam atque Farnesiam, & in hac Duces Alexandrum atque Rainutium? quis minorum quidem nominum, sed parium tamen animorum, Proreges & Principes, & inter hos Ioannem Vegam, laudatissimum illum pro Rege Catholico Siciliæ Præsidem, recensere possit pro libri huius angustiis amplè satis, & pro suis in Societatem meritis immortalibus gloriosè? Sed commemorabuntur illi, & iam sæpè commemorati sunt à suis quique clientibus, æternitati ipsi non tam Sociorum votis & vocibus, quàm suis quique operibus commendandi. Viuunt hodieque & adhuc spirant, imò viuent spirabuntque semper sacris & Religiosis ædibus Deo & Societati conditis primâ statim in fronte operum maximorum insculpta nomina, non tam verenda maiestate quâ pollent, quàm quo valent, & valere suos optant, amore veneranda. Leguntur loco non vno, & loquuntur expressiùs omni voce Ferdinandi, Philippi, Alberti: spectantur adhuc Caroli, Henrici, Ludouici, tria præsertim inde Catholici, hinc Christianissimi stemmatis auspicata nomina, non leuibus inscripta foliis, sed monumentis Societati, imò æternitati, positis dedicata.

Barbarorum Regum studium in Societatem,

Age verò nunc (quoniam quæ longiùs ab Europâ nostrâ fiunt, & excipiuntur auidiùs, & rariùs audiuntur) quantâ Societas fuerit apud externos, eosque etiam barbaros, Reges ac Principes in veneratione, (quoad licet per rerum magnitudinem) obiter videamus. nimirum, numquam se hominum virtus & merita produnt illustriùs, quàm cùm sentiuntur & suspiciuntur etiam ab iis, qui nil sentiunt nisi quod ferit, nihil nisi quod humano maius autumant, admirantur. Ordiamur, si placet, à Regibus illis quos in extremum Orientis cum Iaponiis suis insulis auulsos ab orbe mortalium velut in metam quamdam Apostolicæ virtutis, solis adeundam Xaueriis, natura sepposuit. Exceptos illi cum Xauerio suis finibus Socios sic primò amplexi, sic venerati sunt, vt simili honore ne summos quidem suorum Principum ipsi dignarentur. Recordetur animo, qui hæc negat, assidentem æquali in strato ac sede cum Bungensi Rege Xauerium, simul ad venerationem præsentium Procerum, & inuidiam circumstantium Bonziorum. Quid? minorísne Ioannes Vtayus, Rex & ille Bungensis, feciſſe Societatem potuit, quàm alter ille Xauerium, quando Sociorum in terras suas aduentui acceptam referre se prosperitatem ac propagationem Regni ac tori sui adhuc sterilis, fidenter & sæpè professus est?

Iaponum,

Prima illa fortunatissima post hominum memoriam suprà iam à me commemorata legatio ad Sanctissimum Dominum Gregorium XIII. à tribus Iaponiæ Regibus per adolescentes Regij sanguinis instituta, & vni Sociorum tutelæ ac fidei commendata, quantam arguit apud omnes Iaponiæ Reges ac Principes Societatis huius minimæ venerationem! Hanc sanè & complexi sunt animo passim omnes, & vnus etiam ex

ex Legatis adolescentibus Româ redux in patriam, per vota Religiosa suscipiens, præferendam scilicet esse censuit paterni sanguinis & Regij stemmatis dignitati.

Sinensium,

Quid porrò Iaponum iudicio sapientissimi mortalium Sinæ? ne illi quidem licet admissam segniùs Societatem minore quàm illi aut loco aut existimatione coluerunt. Omitto quæ de Sinensium Imperatorum ac Procerum veneratione persæpè nostris hominibus exhibitâ, in Matthæi Riccij accuratissimis de Regno Sinensi Commentariis Nicolaus Trigautius adnotauit. Etiamnum spirantis apud eos præcellentisque in omnium opinione Societatis testimonium esse poterit, quod nouissimis ex Oriente litteris de Sinensis Imperatoris in nos animo & voluntate perscribitur: eum scilicet religiosissimis iuxtà ac sapientissimis nostrorum hominum moribus delectatum, ita apud animum suum statuisse de iis, vt regendis eos sui vice Regnis Prouinciisque vastissimis admouendos (vti paulò antè dixi) esse decerneret. quam quidem principem inter Sinenses Proceres dignitatem cùm intellexit à nobis modestè reijci, versâ in maiorem tantæ virtutis admirationem veneratione, Socios plus etiam quàm antè sibi commendatos & charos, fundo extruendis in vrbe Regiâ sacris ac Religiosis ædibus impertiuit.

Abassinorum.

Annus iam à Societatis nostræ confirmatione centesimus est. Eius tum gestæ rei memoriam die XXVII. Septembris aliquando recurrentem Zela Christus, frater Imperatoris Abassini, anno M. DC. XXIV. apparatu quàm exquisitissimo celebrauit: inter quem ipse, abiecto quo vtebatur habitu principali, nigram indutus togam ex more Societatis, prodiuit in publicum, numquam aliàs magis, ambitæ non sibi, sed Sociis gloriæ candidatus. nimirum non Proregem se, quoties cum illis ageret, sed filium haud verbo magis quàm opere testabatur; affirmans tot ornatos virtutibus non posse non summi fieri ab iis, quorum animos probitatis species, non vmbra vel inuidia occuparet.

Fuêre & alij Proreges Abassiæ, prioris istius in colendâ Societate æmulatores eximij: horum alter, cùm indignum se diceret, qui vel infimum genus officij Sociis exhiberet, Christianum hominem muneribus amplè donatum suæ etiam mensæ adhibuit, caussâ non aliâ, quàm quòd Societatis nostræ Patribus ministraret. quin eò aliquando se demissionis abiecit, vt ciborum etiam reliquias, quæ à religiosâ nostrorum refectione supererant, sibi sumendas cum summâ veneratione colligeret. quâ de re cùm moneretur à Patribus, verecundè scilicet ac tantùm non molestè ferentibus nimiam propè tanti Principis abiectionem, negauit quid commodius indulgeri posse caniculæ, nec quid sumi ab eâ melius, quàm micas à dominorum mensâ deciduas. Fuit qui venienti cuidam è Sociis in Damoti Regnum cum explicato in suos ordines toto exercitu obuiàm venerationis ergô procederet; vtroque ditionis illius, Ecclesiastico scilicet & Religioso Clero, suis cum instrumentis & machinis subsequente: qui honor exhiberi etiam illic nisi summis Imperatoribus non solet.

Quid? quòd Abassinus Imperator oblatas sibi conditiones pacis ab hoste sæuissimo, quem etiam ipse metuebat, abominari maluit quàm

Universidad de Deusto
Biblioteca

admittere; propterea quòd eæ Sociorum saluti & incolumitati iniquæ & iniuriæ viderentur, ipso palàm conclamante Imperatoris exercitu bellum præ pace, mortem præ vitâ expetendam esse potiùs, quàm vt hostibus dedi paterentur eos, à quibus viam salutis edocti, amarentur vt filij, defenderentur vt clientes.

Intellexerat idem Imperator Abassiæ matrem Patris Petri Paëzij excessisse de vitâ: quid ageret? nefas esse censuit non dolere. itaque plus etiam, quàm si suam ipse matrem extulisset, afflictus & mœrens, totum illum diem impransus in luctu & in pullæ vestis squallore transegit.

Quo minùs mihi Europæorum etiam Procerum aut noua videri solent aut inuidiosa beneuolentiæ studia, quibus largè humaniterque prosequuntur eos, à quibus sic institui ad probitatem mores hominum atque vitam, & ipsam sic defendi Ecclesiam probè sciunt.

Ferdinandus II. Regum omnium & Principum aduersus Societatem studia complexus videtur.

Fuerit ergo ille, post natos notosque Germaniæ Cæsares sanctissimus & potentissimus, Imperator Ferdinandus II. in Societatis curanda ac promouenda decora & emolumenta supra modum omnem prodigè liberalis; inconsideratus certè non fuit. obuersabantur videlicet animo eius huiusce nostri Ordinis iam inde ab exordio sui in Deum & Religionem inflammata studia, atque ad laudem virtutis omnis opera exaggerata. quæ quidem hîc mihi commemorare, tam non licet prohibente modestiâ, quàm licuit optimo Cæsari vrgente eum suâ beneuolentiâ commendare.

Interim tamen, quia (vt ille loquitur arcanorum operum Ferdinandi Cæsaris testis & iudex) *orbe vniuerso iudice, tenerrimè Societatem* IESV *dilexit*; patitur, nisi fallor, imò exigit hic locus, vt non tam in Societatis nostræ, satis iam superque mundo cognitæ, commendationem, quàm in argumentum aliquod animi grati ex ingentibus & immortalibus in nos promeritis pauca commemorem. Quod vt faciam, nihil dicam de fundatis & erectis domiciliis Societati plusquam decem, nihil de instauratis & dotatis minimùm duodecim, nihil de vsu ac familiaritate perpetuâ, quâ, posito velut diademate ac Cæsareâ Maiestate, priuatim complectebatur Socios, & admittebat ad tractationem & oscula suæ dexteræ benignissimè exporrectæ. Hoc dicam, quod non ab vno quopiam aut inuido aut amico, sed vulgò iactatum est, *Ferdinando tangi & oculos & pupillam, cùm Societas tangeretur; non posse vllum Societatis hostem censeri, qui Ferdinandi hostis non esset; qui Ferdinando benè vellet, eum bene velle Societati.* Adhæc, quoties à suis ipse filiis Austriacis Principibus, etiam tum Regibus & Præsulibus, aut salutaretur aduenientis, aut iisdem vel abeuntibus vel abiens ipse felicia precaretur, solenne semper fuit, vt amandam colendamque Societatem præciperet, dicens: *Id si egerint, felices ac beatos fore.*

At verò iam tempus est, vt nostrum hoc opus, grato ac simplici egressu ad commendationem Societatis nostræ plus nimio fortè proiectum, in suum aliquando ordinem reuocetur; ac deinceps ad publicum eius encomium non ego vltrà, sed ipsi de eâ, qui illam amarint, quin & qui oderint, eloquantur: certissimum nimirum & immortalis famæ præconium hoc est, cùm & verbis opera, & operibus verba respondent.

CAPVT

CAPVT DECIMVM.

Aucta & amplificata Societatis IESV *existimatio à virorum Principum testimoniis, qui de illâ, vt meruere benè, sic magnificè censuerunt.*

AGe ergo genus illud commendationis explicemus, quod totum à verbis est; non verbis tamen fucatur inanibus, sed in pectoribus æquissimâ beneuolentiâ præditis natum, laudatissimis encomiis enitescit. Magnam sanè & bonam laudis partem illa præsertim sibi vendicant, quæ à claris viris vel prolata grauiter, vel testata fideliter, grata posterorum memoria æternis signata litteris meritò comprehendit. Horum nos ex abundanti copiâ hauriemus tantùm id, quod ad commendationem Societati seruiat, non quod officiat veritati: fructum inde triplicem, & redditæ gratitudinis, & stimulatæ nostrorum hominum virtutis, & amplificatæ Dei gloriæ relaturi. *Maiorum laus argumentum minoribus ad virtutem.*

Ordiamur, si placet, ab iis, qui (cùm sint æternæ Religionis, ac subductæ à mortalium sensibus Diuinitatis interpretes, Ecclesiæ Romanæ Antistites, gentiumque custodes omnium) quot verba tot oracula, quot apices tot veritatis mysteria proloquuntur. *Testimonia Pontificum de Societate.*

Quid inter hos Paulus III. ille fundatæ Societatis primus confirmator ac patronus? Descriptum sibi Sociorum Institutum & Ordinem cùm legisset; *nihil esse in eo, quod pium & sanctum non sit:* adhæc ipsos sibi supplices Socios, *Spiritu sancto (vt piè creditur) afflatos* pronuntiauit. Modestum hoc & breue, quale scilicet inscribi fundamentis solet, verum tamen & efficax recèns approbatæ Religionis encomium fuit. altiùs adductâ eius fabricâ, altius etiam & amplius efferendum fuit: nimirum vt deinceps idem ille Paulus assereret Societatem *esse agrum fertilem, qui non annis, sed diebus singulis multiplices & vberes fructus proferret.* Fuit vt (quo nescio an maius aliquid aut breuius dici possit) admiratione motus earum rerum, quæ à minimâ Societate maxima gerebantur, *Spiritus Dei est hîc,* palàm & liberè testaretur. *Pauli III.* in Bullâ, *Regimini.* in Bullâ, *Exigit debitum.*

Iulius, & ille Tertius, quâ motus ratione fuerit ad stabilitam iam à Paulo Societatem robustiùs etiam confirmandam, fatetur his ad Ignatium verbis: *Sacræ Religionis, sub quâ dilecti filij Societatis* IESV *reiectis sæculi vanitatibus gratum Altissimo præbent sub humilitatis spiritu famulatum, & feruentibus studiis per exempla virtutum, & solidam doctrinam, alios ad diuinæ Maiestatis obsequia trahunt, fauor exposcit, & deuotionis vestræ merita nos inducunt,* &c. *Iulij III.* in Bullâ, *Dilecti filij.*

Quid Marcellum II. Ceruinum illum vix ostensum Ecclesiæ Patrem, dicturum fuisse de Societate, quid scripturum existimatis, si vel tantulum vt aliquid Pontificio stylo conderet, superesse potuisset? Sanè quidem *tanto hic flagrabat amore huius Societatis, vt nonnumquam, cùm de eâ sermonem haberet, discedere ab eâ verborum parsimoniâ, quæ ei natiua erat, videretur. Aliquando in conuentu plurimorum hominum de hac Societate loquens dixit, se non legisse (quamuis esset in historiis versatissimus) vlli homini post* *Marcellus II.* Martinus Olauius in 1. part. Hist. Soc. l. 15. num. 60.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, vt, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Significabat autem, apertissimâ hac testificatione declarasse Deum hominibus, quantum hoc Institutum approbaret. Is paulò antè quàm conclaue illud ingrederetur in quo Pontifex renuntiatus est, dicebat quodam die mihi, deplorans nostrorum temporum corruptelam, cùm ex pluribus rebus, quas in mundo geri videbat, grauissimum caperet animo dolorem; in illis tamen rebus, quas Dominus dignabatur per Societatem nostram operari, acquiescere & recreari solere. Postquam electus fuit in Pontificem, Patri Ignatio, me præsente, dixit, deliberasse se omnino duos Sacerdotes nostræ Societatis apud se habere, cum quibus de grauioribus rebus communicaret; propterea videret quos illi dare vellet.

Pij IV. Inuidiosum propè sit quod à Pio IV. paternus in nos affectus expressit, nisi paruulorum filiorum, si non merita, certè gratia aliquid sibi iuris apud studiosissimos sui patres præ filiorum reliquis arrogarent; illudque maiores ipsi minoribus benignè concederent, suauiter indulgerent.

in Bullâ, *Dilecti filij.* *Etsi* (inquit ille) *ex debito Pastoralis officij singulos Religiosos, qui, spretis huius transitorij sæculi pompis, iugum Religionis libenter amplexi, propriam voluntatem abnegare, & in cælis thesauros suos reponere decreuerunt, paternâ dilectione prosequamur; ad illos tamen, qui sicut nomen Sociorum* IESV *assumpserunt, ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM *imitari, & eius vestigia sequi nituntur; maioribus fauoribus & gratiis prosequendum inuitamur. Attendentes, quantum dicta vestra Societas in Ecclesiâ Dei hactenus fructum attulerit, & quantum in futurum Deo dante sit allatura; & propterea vos, præ ceteris aliis Religiosis, maioribus fauoribus & gratiis fore meritò prosequendos*, &c. Nec verbis ille solùm, sed ipso statim Pontificatus sui initio factis etiam in Societatem beneuolus, cùm præstitisset ea quæ gratiam à Sociis amplissimam postularent, eamque omnium nomine ad Pium Patrem referret Præpositus Generalis Iacobus Lainius, *subiecit sanctissimus Pater (aderant Cardinalis Moronus, & Ferrariæ Dux, eo die apud Pontificem pransi) haud opus gratiis esse: Societati se vsque ad sanguinem fauturum. Alioque die cùm litteras in commendationem rerum nostrarum à Philippo Hispaniarum Rege accepisset, dixit, ab Imperatore quoque & aliis Principibus ad se eiusmodi commendationes missas; verùm superuacua secum talia officia pro Societate esse, ad quem commendare eam potiùs pertineret. Quæ non verbi caussâ dici, res, vera animi indices, testabantur. nam quos per orbem Christianum vndique in prouincias dimittebat Apostolicæ Sedis Nuntios, iis Societatem plurimùm commendabat: & ei quem in Germaniam destinauit, discrtè hoc addidit in mandatis, vt vias attentè disp iceret, per quas plurima eius Collegia conderentur. Ac nescio quo pacto Romæ, hoc potissimùm anno, lateque per Septemtrionis oras, hæc opinio percrebuit, ad corrigendos mores, restituendamque Religionem haud aliud præsentius oblatum esse remedium, quàm hominum Societatis quàm plurimùm operâ vti.*

Sachinus lib.4.num.7.

Non poterat non ex his in Societatem nostram Pij Pontificis studiis enasci dolor eius animo atque molestia, quoties sentiret à maleuolis cum iacturâ diuini honoris salutisque mortalium, eam impeti, quam ipse tan-

tantopere commendaret. quod cùm sæpè aliàs, tum præsertim testatus est litteris, quas in patrocinium Societatis iniuriâ læsæ ad Maximilianum Imperatorem, & Danielem Electorem Moguntinum luculentè conscripsit. in quarum alteris ita inquit: *Ad aures nostras peruenit exstitisse nonnullos, qui diuini timoris immemores, & conscientiæ suæ negligentes, inuidiâ scilicet, & prauis quibusdam studiis occæcati, libellos quosdam contumeliis, probris & maledictis plenos disseminauerunt aduersus Ordinem totum Societatis* IESV, *& quosdam eius Professores nominatim, qui sunt ceteris notiores. Sanè molestè tulimus lædi famam & violari existimationem eius Ordinis, cuius tam multa & insignia constant erga Religionem Catholicam officia & merita. Quâ in re non modò eis iniuriam fieri putauimus, sed id agi intellexi-mus, vt pia operâ, quæ per eos in diuersis orbis terrarum partibus effici consueuerunt, talibus calumniis impediantur.* Sachinus lib.8.n.34.

Nec minùs piè atque beneuolè Pio Quarto eum subinde secutus *Pij V.* Quintus, & ille verè Pius, in Bullâ (quâ Societatis Constitutiones anno M. D. LXVIII. confirmauit) ipso statim initio, ac velut ex abrupto, excurrit in Societatis IESV merita, nimio propè verborum ambitu, non minùs ad omnium admirationem quàm nostram verecundiam exaggerata: *Innumerabiles*, inquit, *fructus, quos, benedicente Domino,* in Bullâ, *Innumerabiles.* 1568. *Christiano orbi Societas* IESV, *viros litterarum præcipuè sacrarum scientiâ, religione, vitâ exemplari, morumque sanctimoniâ perspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini etiam apud longinquas & barbaras illas nationes, quæ Deum penitus non nouerant, optimos prædicatores & interpretes producendo, felicissimè hactenus attulit, & adhuc solicitis studiis afferre non desistit, animo sæpiùs reuoluentes nostro,* &c. Potuitne ille ex amplissimo PP. Prædicatorum Ordine religiosissimus ac sanctissimus Pontifex verbis aliis suorum virtutes hominum toto adhuc orbe clarissimas commendare prolixiùs, quàm exaggerare voluerit prima illa Societatis studia, non aliunde magis, quàm à maiorum suorum, sancti præsertim Augustini, Dominici & Francisci filiorum, exemplis, etiam tum recentibus, inflammata?

Et hæc quidem ille ne dixisse propensè magis aliquando videretur quàm verè, iteratò & fortiùs inculcat ita loquens: *Dum indefessæ consideration is intuitu perscrutamur, quantam Christianæ Reipublicæ vtilitatem attulerint dilecti filij Presbyteri Societatis* IESV; *ac planè conspicimus eos, verè mundi huius relictis illecebris, adeò Seruatori suo se dedicasse, vt, conculcatis thesauris quos ærugo & tinea comedit, lumbisque paupertate & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, vsque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, vt etiam proprij sanguinis prodigi, vt verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint; perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem* CHRISTI *agnouerint; ac tam inibi quàm vbique terrarum charitatis & misericordiæ opera exercere studeant; facere nullo modo possumus, quin eos tamquam veros palmites in* CHRISTO *per charitatem coniunctos, & benignè amplectamur, & ea sibi specialiter concedamus, quæ & paupertatis per eos emissæ voto, & eorum instituto ac commoditati credimus profutura.* Idem in Bullâ, *Dum indefessa.* 1571.

Quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gregorij XIII.

Quoties quà priuatim, quà publicè, tam viuæ quàm scriptæ vocis oraculis Gregorius XIII. (ille numquam satis nec à me suprà, nec vnquam ab vllo laudatus Societatis nostræ & totius Ecclesiæ Pater) ornatissimè de nostro Ordine locutus est? ita vt nobis vnis defensæ hoc tempore, atque adeò conseruatæ Christianæ Reipublicæ atque Religionis laudem daret.

Dederitne idem ille veritati an benevolentiæ suæ, quòd adeuntibus ad se demississimi officij caussâ Congregationis quartæ Patribus Romæ coactis dixit his verbis? *Hic sanctus Ordo vester verè sanctus iam per totum orbem est sparsus. In summâ non est ferè melius nunc aliquid quàm vester hic Ordo sanctus, qui à Deo constitutus est contra hæreses, & quasi eodem tempore cœpit, quo errores illi spargi cœperunt. Ideò plurimùm refert ad Principum & populorum profectum, & nos certè cupimus, vt quotidie augeatur & crescat.*

Ex actis Congr. IV. Generalis.

Non caput hoc tantùm expleam, sed libros impleam, si vel frustatim hîc velim attexere quæ laudatissimus hic & perquàm studiosus rei Catholicæ assertor Gregorius *in dilectos sibi* quos vocat *Presbyteros venerabilis Societatis* IESV, ad laudem eorum & commendationem multa congessit: ego in paucula contraham, & breui, si fas, oratione ipsius tamen verbis comprehendam. *Ascendente*, inquit, *Domino & Saluatore nostro in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari: ipse autem à discipulis rogatus ventis imperauit, & facta est tranquillitas, quam nos in Petri nauiculâ collocati, turbinibus excitatis, ab eodem Domino assiduis precibus postulantes, nostram intereà operam & laborem in frangendis procellosis fluctibus impendere non desistimus. Cumque tanti laboris socios & validos remiges diuina nobis prouidentia præparauerit, eorum opera in superandis sæuientis pelagi tempestatibus nos maximè subleuat, qui pro communi fluctuantium animarum salute propria commoda nihili pendunt, seque ad omnia discrimina exponunt. In quo cùm aliarum Religionum studia, tum Societatis* IESV *assiduus pro* CHRISTO *labor, nec non vsque ad finem perseuerantia, promptam se ostendit; cumque prolem Catholicæ Religioni valdè proficuam, & ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesiâ subeunda paratam procreauit, aliam atque aliam à primâ non degenerem præstante gratiâ Dei quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altiùs prouecti semper præstò sint, quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adsciscamus.*

Bullæ, *Salutaris, Quanta in vineâ, Pium & vtile.*

Bulla, *Ascendente Domino.*

Post Sixtum V. Gregorio XIII. suppar XIV. & ille Gregorius, consimili studio, & Apostolicæ auctoritate sententiæ, *Religio*, inquit, *Societatis* IESV, *quam nouissimis hisce diebus diuina prouidentia excitauit, adeò strenuè laborauit, ac sine intermissione laborat, vt illius vel turbationem & infirmitatem ad commune Ecclesiæ damnum, vel pacem atque integritatem ad eiusdem vtilitatem maximè pertinere putemus.*

Gregorij XIV.

in Bulla, *Ecclesia Catholica.*

Clemens VIII. dum Patres, qui ex vniuersâ Societate Romæ congregati fuerant, pedibus suis affusos alloqueretur, quid de eâ sentiret his verbis testatus est: *Amo Societatem vestram, atque vnicè charam habeo; eamque dexterum Ecclesiæ brachium meritò profiteor & profitebor.*

Clementis VIII.

Suarez l. 1. Societat. cap. 7. n. 5.

Nec aliter Paulus V. ipso statim initio Bullæ quâ institutum Societatis,

Pauli V.

tis, & illi concessa à Gregorio XIII. priuilegia, promptè confirmat: *Quantum*, inquit, *Religio Societatis* IESV *in Ecclesiâ ad Fidei, pietatis & religionis augmentum profecerit, & in dies magis proficiat, nos ipsi scimus, & Christiana Respublica nouit vniuersa.*

in Bullâ, *Quantum Religio.*

Denique (quoniam eò iam & successu temporum sponte deducti, & Pontificiæ commendationis serie continenti suauiter deuoluti sumus) de Gregorio XV. nuperæ eiusque beatissimæ recordationis, deque Vrbano VIII. spirantis adhuc & æternæ venerationis, Pontificibus Optimis Maximis, quid dicemus? Declinauisse eos à maiorum suorum laudatione magnificâ, quâ nascentis illi Societatis nostræ incunabula fulcierunt, an ipsam fortè Societatem à dignâ tantorum præconiis virorum consuetudine desciuisse? Absit vt illam vel optimis Ecclesiæ Patribus, vel Societati etiamnum innocentissimæ, & castissimæ matri nostræ, iniuriam cogitatione vel vnâ patiar irrogari.

Gregorij XV.

Quod Reipublicæ Christianæ bono fiat (inquit ille Gregorius in litteris Apostolicis ad Carolum à Lotharingiâ, Lotharingo Duci sanguine proximum, Episcopum Virdunensem, cùm hic facultatem ineundæ Societatis fieri sibi à Sede Apostolicâ postulasset) *abiectis humanarum curarum opumque impedimentis ad eam te confer sacræ militiæ Societatem, Catholici nominis defensione, & hæreticorum excidiis clarissimam; quam quidem quanti nos faciamus, duo illi Christiani Imperij propugnatores Ignatius & Xauerius Sanctorum cognomento nuper à nobis aucti, cunctis terrarum prouinciis sæculorumque ætatibus declarabunt.* Et hos ille sanctissimos Heroës priusquam Catholicis aris templisque colendos admoueret, ita, auditis in Consistorio suo publico eorumdem virtutibus atque prodigiis, scribitur elocutus: *Meritò quidem miserentis Dei bonitatem atque potentiam in Ignatio Loiolâ Ecclesia Catholica veneratur. Cùm enim tenebrarum princeps super astra Dei solium suum exaltare, atque in Aquilone sedem figere studens, nouis hæreticorum armis cælum adortus, Catholicæ Religioni exitium minitaretur; peropportunè sanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & vltra vnius æui terminos opera suæ pietatis extendens, legionem in Ecclesiâ Dei fortissimam conscripsit, quæ vitam pro diuini cultus incremento pacisceus, in Romani Pontificis verba iuraret.*

in Bullâ, *Quàm dilecta.*

Nec minùs aut segniùs (inter alia promptæ in nos monumenta pietatis, quæ spirantia adhuc in Vrbano Ecclesiæ sanctæ Principe, emortuâ hac voce non indigent) non minùs, inquam, ipse Gregorium secutus Vrbanus, & celebratam ab illo SS. Ignatij & Xauerij Canonizationem, & eiusdem amplissima de Societate præconia suo etiam adiecto calculo confirmauit. *Ineffabilis*, inquit is, *Dei bonitas & misericordia, quæ miro consilio suis quæque temporibus aptè disponit, & præteritis sæculis, siue ad disseminandum Euangelium inter Gentes, siue contra subnascentes hæresiarchas, destinauit plures sanctitate & doctrinâ illustres viros; nouissimis temporibus, cùm pij Lusitanorum Reges in longinquas Indiarum terras ac remotissimas insulas latè patentem vineæ Domini propagandæ aditum aperuissent; nec minorem Catholici Castellæ Reges nouum in orbem ad Occidentem repertum patefacerent; veterem autem Religionem omnemque illius sanctitatem, ac perfectioris vitæ professionem Lutherus monstrum teterrimum, aliaque detestabiles pestes, blasphe-*

Vrbani VIII.

in Bullâ, *Rationi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mis eorum linguis in Septemtrionis partibus corrumpere & deprauare, ac Sedis Apostolicæ auctoritati detrahere conarentur; excitauit spiritum Ignatij Loiolæ, qui ex medio honorum cursu, & à sæculari & terrenâ militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum & formandum tradidit, vt demum nouâ Societatis IESV, *quæ inter alia pietatis & charitatis opera, Gentilibus conuertendis, hæreticis ad Fidei veritatem reuocandis, & Romani Pontificis potestati tuendæ, ex instituto se totam impendit, Religione fundatâ, vitam admirabili sanctitate traductam sanctissimo pariter concluserit exitu, ac plurimis sit miraculis illustratus.*

Nec aliter quàm Summi Pontifices de Societate ipsi etiam Præsides Concilij Tridentini censuere; quorum ne singula viritim dicta proferam, hæc fuit in commune sententia: *Religio Presbyterorum Societatis* IESV, *quæ iam latissimè per Christianorum & Gentium etiam prouincias (Deo quod cœpit opus promouente) cum maximo animarum fructu patet, institutа in Ecclesiâ Dei, & approbata per Sedem Apostolicam fuit.*

Præsidum Concilij Tridentini, in Diplomate dato Tridenti 1. Nouemb. 1562.

Summis hisce Pontificibus, eorumque Cathedræ Assessoribus, qui directæ mentis intuitu certum habent cum cælo & veritate commercium, approbasse opus suum laus prima sit atque præcipua. Est certè non infima, viris in quouis ordine principibus placuisse: illustre videlicet id esse necessum est, quod vibratione suâ, etiam non attendentem, ferit. Et attendebant illi quidem intendebantque virtuti, quos nunc proferre constituo, Ecclesiæ iuxtà ac Reipublicæ Principes; sed non quo Pontifices oculo tam infallibili, tam perspicaci; nec minùs tamen etiam illi & perspexere Societatem penitus, & ex vero commendarunt.

Cardinalis Guidiccioni,

Bartholomæus Guidiccionus Cardinalis, ille (vt initio memini) nouarum Religionum sub ipso Paulo III. tam acer & tam pertinax insectator, vt non verbo tantùm, quod calidè faciebat in sacris congressibus, sed scripto etiam (vti fertur) ex Lateranensi & Lugdunensi Concilio, lapsam potiùs veterum Ordinum disciplinam erigendam esse, contenderet, quàm instituendam nouam; Societatis fine percepto, sic animo commotus est, vt diceret: *Nouas Religiones non probo, hanc tamen non probare non audeo: sic enim interiùs afficior, eos motus animi diuinitus sentio, vt, quò me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet, & affectu quodammodò inuitus complectar quæ argumentis anteà repudiabam.* Nimirum non humanis metienda rationibus sunt opera Dei; nec mortali accommodanda iudicio, quæ in ordinem diuinæ suæ prouidentiæ Mens æterna disposuit.

& aliorum Cardinalium:

Mitiùs iam inde ab initio, nec tamen minùs magnificè alij de Societate Cardinales ampliſſimi, & variarum Ecclesiarum dignissimi Præsules censuere: quos inter Eminentissimi, & iam sæpè nominati, Farnesij, Ludouisij, Barberini, ipsis suis immortalitate dignis operibus hodieque proloquuntur affectum suum. Alij autem, & illi olim sanctissimi Tridentini Concilij Assessores & Præsides, Gonzagæ, Moroni, Sabelli, Truchsesij, Hosij, ceterique quà publicis quà priuatis monumentis & tabulis illud se Tridento retulisse testantur in patriam vnum inter alia non minimum, quòd ibi primùm agnitam IESV Societatem deinceps & amare potuerint, & impensiùs obseruare.

Pari

Bartholomæi Torres, & aliorum Episcoporum: Martini Azpilcuetæ.

Pari in Societatem animo & voce vsi sunt Bartholomæus Torres, Petrus Guerretus, Hieronymus Osorius, alijque laudatissimi Præsules, quorum vt præterire verba, sic affectum dissimulare non licet.

Quid Martinus Azpilcueta Nauarrus, vir & doctrinâ & pietate notissimus? Is, cùm Salmanticâ fortè transiret, ita de Societate sentiebat, vt piè omnes in eâ vrbe Socios deque genu complexus, candido admoneret affectu: *Cùm Ignatius* (sic enim ille loquebatur) *contra satanam eam instruxisset ornasset que classem, quâ nulla vmquam maior esset instructa, magnas Societati tempestates minimè defuturas.*

P. Rocca in litteris anni 1609.

Nec defuere qui iam obituri diem suum, non sine admirabili exaggeratione verborum Societatis meminisse cogerentur, etiam tum cùm omnia excidissent, & quidem illo ipso puncto temporis, quo plerique, remotis inuidiæ nebulis, & perturbationum humanarum tempestate sedatâ, veritatem ipsam & clariùs vident, & certiùs apprehendunt. Quos inter quidam in Regno Neapolitano nuper Episcopus, insularum, dum vixit, quàm Societatis amantior: *O sancta* (inquit moriens) *Societas, quam anteà neque satis cognoui, neque merui! tu superas & præcedis Peda Pastoralia, Mitras, Purpuræ Cardinalitias, Sceptra, Imperia & Coronas.* Quem ego sensum morientis Episcopi sicut exaggerare non audeo, sic non debeo eleuare: licet enim (nisi fallor) vt cum eo pro consolatione priuatim suâ Socij sentiant, licet vt ab eodem pro suâ in Societatem beneuolentiâ non dissentiant alieni; Iacobus certè Treuirensis Archiepiscopus Elector Imperij cùm obiret, intermortuis etiam vocibus illud præsertim inclamasse dicitur, *O sancta Societas.* affinitate crediderim aliquâ cùm roborati in Socios affectus, tum sanctissimi IESV nominis, quod Societati quasi proprium fatali illo tempore recolebat.

Annuæ Prou. Rhenanæ 1581.

Testimonia Regum & Principum:

Quid porrò de Societate Reges ac Principes? illi qui difficillimis temporibus, nullo non orbis loco, apud omnes latè gentes & populos, admirabili celeritate enatam veriùs quàm propagatam Societatem habuere & suspexere semper miraculi loco?

Philippus II. & Ioannes III. ille Hispaniæ, hic Lusitaniæ, & singularum Indiarum singuli tum Reges, & primi in suâ quisque ditione vt propagandæ Fidei, sic inferendæ Societatis auctores, quàm de illâ cum suis vterque Principibus beneuolè censuerunt?

Ioannis Tertij Regis Lusit.

Hunc Xauerij & Rodericij virtus heroïca paucis omnino mensibus Olisippone perspecta eò impulit, vt, perinuitos licet & sæpè reclamantes, & illos, & omnes deinceps illorum Socios, *Apostolos* nominaret; maiori scilicet & illustriori nomine, quàm vlla, post primos Ecclesiæ Præsides, hominum merita postulent, & Societatis, omnium Ordinum minimæ, Religiosa modestia patiatur. Sed enim modum nescit veneratio, mensuram non capit affectus, cùm semel Regum ingentes animos regi (nedum cogi) nescios occupauit. Virtutem admirantur omnes homines; sed illam viri Principes vt obseruant acutiùs, sic impensiùs venerantur.

Nihil erat in illo, quem iam antè nominaui, Philippo Secundo humile; quin erant summa omnia, eaque, in quibus & magnum Carolum & Austriacum genus agnoscerес. mirum adeò nil fuit, hunc, etiam cum Regiâ suâ coniuge Mariâ, & ceteris aulæ Hispanicæ Principibus

 viris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

viris, tam citò perſpexiſſe Apoſtolicæ virtutis lumen illud, quod Regno iſti nobiliſſimo par Societatis alterum Faber & Araoſius inferebant. Ij Valliſoleti primùm agniti, ſanctiſſimorum operum aſſiduitate,& varietate munerum, apud ſummos pariter & infimos vtriuſque ſexus & omnis ætatis homines id effecerunt, vt cateruæ ipſæ mortalium,velut graui excitatæ de ſomno, ad aſpectum nouæ lucis vndique conuolarent; &, cùm aut nomen adhuc Societatis IESV aut inſtituta non nouiſſent ſatis, Socios tamen alij *Papiſtas*, titulo quàm odioſo hæreticis, tam Catholicis glorioſo; alij *Apoſtolos magni Dei ; homines* alij, ſed *humanæ carnis expertes* nominarent.non capiebant ſiquidem (vt aliàs narrare me memini) in aulâ quàm plurimi, & mirabatur Philippus ipſe vehementer, inter tot irritamenta nequitiæ, poſſe homines ætate non graues, tot inſtructos à naturâ gratiis,ab omnibus tam impensè ſuſcepros, tantâ non vitæ ſolùm, ſed ipſius etiam famæ integritate verſari. *Illius certè fortiſſimi Principis honeſtiſsima de Societate iudicia, ipſa quoque Curiæ lumina vt conſimili eos honore colerent, admonebant.* Et Philippum preſsè ſecutus Ferdinandus Silua Comes Cifontanus, magno apud Carolum loco, eam hauſerat opinionem de ſanctitate Sociorum, *vt cùm ad eos adiret,illud ferè haberet in ore: Conferamus nos ad Clericos ſanctos.*

Aulæ Hiſpanicæ ſub Philippo II. Auſtr.

Philippi II.

Ferdinandi Siluæ: Hiſtor. Soc. p.1.l.5.n.66.

Aulæ Gallicæ:

Sed hinc iam nos ex Heſperiâ, ſi placet, in Galliam transferamus, Valeſiorum quoque & Borboniorum Regum Franciæ laudatiſſima in Societatem ſtudia audituri. Quid Carolus IX. quid Henrici II. & IV? omnes quàm ſinceræ Religionis cupidi, tam ſtrenui agitatæ non ſemel per ea tempora Societatis aſſertores & patroni. Carolus quidem, pro ſuâ in Socios benevolentiâ pænè præcipiti, ſi,quæ iam deſignauerat animo, proferre palàm non fuiſſet immaturâ morte prohibitus, reipsâ oſtendiſſet(quod inquiebat) *ſe vnicum Ieſuitarum Collegium pluris facere & pro Religionis & pro Regni amplificatione, quàm omnium munitiſsimam totius mundi arcem, ſeque Ieſuitas & pro ſubditis fideliſsimis agnoſcere, huiuſque Societatis incrementum ad gloriam quoque & maieſtatem Regni & populi Gallicani pertinere.*

Franciſcus Montanus in Apolog. pro Societate cap. 54.

Caroli IX.

Alexandri Farneſij Ducis Parmenſ.

Similem Alexandri Farneſij Parmenſis Ducis pro Societate ſententiam ipſa mox, in quâ prolata eſt, Prouincia Belgica commendabit.

Henrici IV

At verò Henricus IV. ille cognomento Magnus, datis ad Rupellanos XV. Kal. Octobr. anni M. DC. VI. litteris verè Regiis,ita pro Sociis: *Experti*, inquit, *pluribus in vrbibus Regni noſtri probitatem, capacitatem atque modeſtiam PP. Societatis* IESV, *qui in omni conſuetudine moribus atque doctrinâ ſat liquidò oſtendunt, nihil ſe niſi vnam Dei gloriam habere præ oculis.* Et poterat ſanè ſe expertum dicere,qui cùm eſſet acri vir ingenio,& perſpicaciſſimâ mente, nouem ipſos annos, quibus de reducendâ in Gallias Societate deliberatum eſt, diligenter inquiſiuit, num quid in Societate culpabile reperiret; nec aliquid ſe in illâ non integrum reperite potuiſſe non ſemel profeſſus eſt.

F oan- ..gento a Sigiſmund. Polon. Regem.

Sanè ſi optimus ille,etiam bonorum virorum iudicio, habendus eſt, qui vitiis pro humanâ infirmitate quàm pauciſſimis vrgetur; quo fuerit apud Henricum & ceteros Galliæ Principes loco Societas, quam, tanti teſtimonio Regis, immunem ab omnibus eſſe conſtaret? Hinc, credo, emanauit

emanauit illa ipſius Henrici IV. in litteris IV. Kalend. Decembris ann. M. DC.VII. ad ſextam Societatis Congregationem Fontebello datis aſſertio: *Se commune Societatis noſtræ bonum inſeparabiliter cum ipſius Eccleſiæ bono coniunctum arbitrari.*

Comitiorum Generalium Regni Gallici: Ex eodem P.Argento.

Hinc tam Cleri quàm Nobilitatis in Comitiis generalibus Regni Gallici Pariſiis anno M.DC.XV. pro Societate poſtulantium illæ voces: *Ingentes fructus & ſingularia officia quæ Patres Societatis* IESV *tum in Religione Chriſtianâ propagandâ, tum iuuentute bonis moribus & ſcientiis informandâ, &c. olim præſtiterunt, & nunc etiam præſtant in Eccleſiâ Catholicâ,& nominatim in hoc Regno, nos omnes adducunt*, &c.

Aulæ Polonicæ & Bauaricæ.

Nec ſecùs quàm priores illi laudatiſſimi Principes (quod quidem ſine comparatione vllâ, vel ſtudio partium, dictum velim) Poloniæ etiam Reges, Duceſque Bauariæ cenſuerunt.

Stephani Regis Poloniæ.

Teſtatur Epiſcopus Præmiſlienſis, audiuiſſe ſe in conclaui Regio, cùm palàm & apertè diceret inuictiſſimus Stephanus Poloniæ Rex: *Fore vt, quàm diu ſtabunt homines, in ſuâ Societas integritate perſiſtat, quòd cum pietate doctrinam prouidè admodum atque admirabili temperamento coniunxerit.* Ingens nec dubiâ nixum ratione teſtimonium prudentiſſimi Regis: quod ad ſuam vnius gloriam, & commune bonum Eccleſiæ, ratum eſſe iubeat, qui poteſt, Deus.

Sed quantam ille opinionem de Societatis virtute conceperit, clariùs nemo vel illuſtriùs quàm ipſemet diplomate ſuo Regio Stephanus declarauit: in quo, *Ab eo*, inquit, *tempore, quo ad hunc Regni noſtri thronum diuinâ prouidentiâ euecti ſumus, nihil nobis antiquius fuit, quàm vt antiqua pietas (quæ eſt omnium Regnorum ſolidiſſimum firmamentum) in omnes Prouincias noſtras reſtitueretur, atque in alias quoque prorogaretur. neque verò quidquam fructuoſius experti ſumus, quàm ſi multos operarios nanciſci poſſemus ex Societate* IESV, *qui tamquàm expediti velites, quoquouerſum ad lucrandas animas excurrerent*, &c.

Gretſerus in Apologiâ contra monita priuata lib.2. cap.11.

Ducis Bauariæ. Hiſt. Soc. par. 2. l. 4. num.123.

Iam non vni alicui Duci,ſed toti Bauaricæ domui perpetuus in Societatem affectus fuit continenſque laus,non operibus minùs expreſſa,quàm verbis. Hæc inter minimè obſcura ſunt illa quæ circa annum prioris ſæculi ſexageſimum Dux Bauarus Monachio dedit ad Lainium Societatis IESV Præpoſitum Generalem: *Ex litteris*, inquit, *quas anno ad te proximo dedimus, ſatis, vt remur, conſtat, quid de vniuerſâ Inſtituti veſtri ratione nobis perſuaſum ſit; quantum inde labenti Chriſtianæ rei commodi polliceamur. Nec ſanè nos ſpes iſta fefellit vnquam: illi enim ipſi de Societate veſtrâ, quos nuper ad nos miſiſti, iactis feliciter fundamentis, publicis concionibus,& priuatis etiam adhortationibus,rem fortiùs tentant. quaſſatos vineæ Domini muros ita ſine intermiſſione reficiunt, vt non modò furioſus ille aper egregiè ab vuis arceatur, ſed vineam ipſam ſeminibus noxiis & ſentibus purgatam ſpes ſit puriorem conſeruari haud difficulter poſſe. Ex his veſtris ſeminariis primitiuæ Eccleſiæ faciem iam iam contueri incredibili gaudio geſtimus. Quis enim, niſi ſit ipſe quoque communi, qui totum propè Chriſtianum per orbem graſſatur, morbo infectus, non lætetur ex animo, inſanam hæreticorum pertinaciam ſummâ eruditione innocentiâque vitæ tuorum tandem infringi? Verè igitur ac meritò tibi gratulamur talium filiorum parenti, in quibus*

Universidad de Deusto
Biblioteca

reuiuiſcentis Religionis exſtirpandarumque hæreſum vna firmiſſima ſpes conſiſtit.

Vrbium de Societate iudicia:

Quis porrò vrbium, quis rerum quà publicarum quà ſcholaſticarum, de Ordine noſtro ſenſus fuerit, infinitum ſit & ſcribendo perſequi, & aſſequi audiendo. Vnum pro vrbibus Aſculum in agro Piceno, alterum pro Academiis omnibus Ingolſtadium ſententiam dicet, publicam veriùs, quàm ſuam. Ita ergo in datis anno M. DC. XIII. ipſis Kalendis Octobris ad Paulum V. Pontificem Maximum Aſculum loquitur:

nominatim Aſculi:

'Beatiſſime Pater, ſi veſtra Beatitudo poſſet videre mutationem morum, quæ in noſtrâ ciuitate facta eſt, poſtquam ad nos venerunt Patres Societatis IESV, *ipſummet Aſculum non ampliùs agnoſceret. Senes antiqua odia poſuerunt, tumores nouas amicitias inierunt. gladiis & pugionibus precarij libri atque coronæ ſucceſſerunt, & ſanguis diſcordiarum conuerſus eſt in lacrymas pœnitentium. Vbi anteà otioſi hominum conuentus fora occupabant, nunc piè celebrant Eccleſias, & inſtitutas à Patribus congregationes frequentant: in quibus qui anteà odio diſſidebant, amicè conueniunt, & mutuis humanitatis charitatisque officiis inter ſe certant: vt non recenter in gratiam rediiſſe, ſed verâ ac diuturnâ amicitiâ coniunctí fuiſſe videantur. Illa quoque ſunt admiratione dignaꝫ obedientia filiorum in parentes, parentum amor in liberos. Quæ omnia vt noua apud nos agnoſcimus, ſic ea Patrum educationi, aſſiduoque labori, grati accepta referimus. & hîc humi proſtrati*, &c. *anno* M. DC. XIII. *die prima Octobris.*

Vniuerſitatum, & ſignanter Ingolſtadienſis:

At verò Academiæ Ingolſtadienſis Cancellarius Doctoreſque omnes de Societate, cuius in tribus omnino hominibus ipſa penitus inſtituta perſpexerant, ita denique cenſuerunt: *Nuper quantam lætitiam cepérimus omnes ex aduentu trium Theologorum, Claudij Iaij, Alphonſi Salmeronis, & Petri Canſij, vix dici poteſt. quorum præſentia non ſolùm famam de ipſis excitatam non minuit, ſed etiam auget. quorum ſingularis in ſacroſanctis ſtudiis ſcientia, tum in omnibus diſciplinis exercitatio, poſtremò ſanctimonia vitæ, exſpectationem omnium, eamque maximam, non ſolùm æquat, verùm etiam ſuperat.*

Raderus in Bauariâ ſanctâ Tomo 3. pag. 124.

Hiſtoricorum variorum:

Pari cum vrbibus & Academiis ſtylo & animo loquuntur Hiſtorici paſſim multi: ex quibus nunc vnum ex Hiſpaniâ, alterum è Galliâ produxiſſe ſit ſatis. Vincentius ergo Blaſcus de la Nuza in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ & ſæculari Aragoniæ teſtimonium Latinè redditum hoc ponit:

Vincentij Blaſci de la Nuza: Tom. 1.

Quod illuſtrem fecit hunc annum, facietque in ventura retrò ſæcula, fuit quòd Sancta Sedes Apoſtolica confirmarit Religionem Societatis IESV. *cælo dignum ipſiſque Cœlitibus ſtratagema, dare hiſce temporibus ſacrum illud Inſtitutum, vnde tanti tamque ſancti & docti homines prodierunt.* Conſentit in Martyrologio ſuo Gallicano Andreas Sauſſaius. *Ipſo die ſancti Ignatij Loiolæ Presbyteri & Confeſſoris glorioſiſſimi, qui ſingulari diuinæ bonitatis arcano orbi datus ac in lucem editus, imminente tempore, quo aperto abyſſi puteo, æternus pietatis hoſtis tetrâ hæreſeon caligine ſolem Fidei Catholicæ clariſſimum obſcurare, & per ferales emiſſarios* CHRISTI *Eccleſiam funditus ſubruere ſatagebat. excitus zelo Dei nouæ militiæ Dux, nouam in aduerſum aciem, Societatem ſcilicet* IESV, *felici prorſus auſpicio inſtruxit; vel hoc ipſo nomine, vniuerſis inferorum copiis formidandam. Quam Regulæ ſanctiſſimis præceptis inſtitutam, Sedis Apoſtolicæ auctoritate munitam, diuinâ prorſus ſapientiâ regens,*

Andreæ Sauſſaij,

regens, toto orbe diffudit, aduerſus impietatis cohortes, & fera peccati monſtra perpetuo certamine bellaturam. Cuius fortiſſimæ phalangis victoriæ, deuictâ ferè iam vbique hæreſi, Fide mirificè etiam apud Ethnicos propagatâ, ſepultâ ignorantiâ, vindicatâ pietate, quocumque ſol lucet, latè patent: hiſque trophæis ouans Catholica Eccleſia, impensè Ignatio quotidie triumphanti, iamque cum CHRISTO *regnanti, gratulatur. Qui Sanctorum præclarè geſtis animatus, tam mirandas res* CHRISTO *auſpice Lutetiæ Pariſiorum aggreſſus, ipſi* CHRISTO IESV *(cuius nomen altè præcordiis infixum gerebat) immenſam gloriam, Eccleſiæ perpetuum munimen & commodum, ſibi verò ſempiternum decus peperit.*

His porrò ſolidiſſimis grauiſſimorum virorum pro Societate teſtimoniis vnum lubet adiicere, non leue id quidem, ſed ad ſuauitatem tamen ſenſu & verbo benigniſſimè comparatum, expreſſumque ab Ampliſſimo viro Erycio Puteano Muſarum delicio, illo non apud Belgas tantùm, ſed vbi vbi vmquam fuit, candidiſſimi notâ pectoris viris etiam maximis ſemper caro: *Quod maius*, inquit, *Religioni Chriſtianæ bonum patrum ætio accedere potuit, quàm vt, turbato opinionum diſſidiis orbe, viri prodirent optimi, doctiſſimi, ſanctiſſimi, quorum operâ & induſtriâ aurea virtutis renaſcerentur ſæcula, & nouo feruore Chriſtianæ legis arcana inualeſcerent, nouo diuinitatis pondere firmarentur, mortalium partim frigore, partim ſcelere expugnato? Societas illa* IESV *eſt; quam cùm nomino, ſatis laudo. illa victrix hæreſum, pharus virtutum, perfectio ſæculi, gloria diſciplinarum.*

Erycij Puteani. In Oratione de Purificatione Virginis-matris.

Nec vna Societatem commendauit Europa, barbaræ, etiam trans Oceanum, nationes ac Principes, naſcentis apud ſe Societatis tamquam fortunati ſideris exortum celebrauere verbis pro more gentis ſuæ magnificis ac ſinceris. omnia hîc proferre non licet; non quæ Cangoximanus in Iaponiâ, non quæ Aluarus Congi, non quæ Malaciquettus Æthiopiæ, non quæ Zamorinus Calecuti, non quæ Achebarus Magni Mogoris, non quæ Caſrum in Monomotapâ, ceterorumque per Africam & vtramque Indiam populorum Reges ac Principes in Societatem & Socios encomia effudere, tam prodigè, vt immoderationem iſtam barbaram continentia Religioſa non ferat.

Barbarorum Regum ac Principum de Societate teſtimonia:

Omittere tamen non poſſum illud breue quidem, ſed illuſtre encomium, quod ſacris expreſſum notis Societati dicauere iam pridem Sinenſis Imperij Gubernatores duo. Horum alter ſub ipſa initia admiſſorum in Sinas Sociorum (cùm moderationem in iis eximiam, & in exponendâ CHRISTI lege virtutem animi atque ſolertiam perſpexiſſet, & porrò ſuſpexiſſet impenſiùs) versâ demum in venerationem admiratione ita ſtatuit, eos non tranſeunte verbo, ſed expreſſis, ex more gentis ſuæ, affixiſque tabulis perpetuis honorare. fieri id ſolet, factumque eſt hac, quam ſubiicio, celebritate, quâ ſummi quique Magiſtratus ſuam in familiares tantùm ac pares ſibi, beneuolentiam publicè conteſtantur.

duorum Sinenſium Gubernatorum.

Binas tabulas inſigni opere ſtriatas & coloribus illuſtres, eo qui in ſimilibus obſeruari ſolet apparatu, ad nos miſit, adiectâ voluntate ſuâ, quâ deſiderabat earum vnam ſacræ apud nos ædiculæ veſtibulo imponi, alteram in eâ optabat aulâ ſtatui, in quam officij & ſalutationis gratiâ

Universidad de Deusto Biblioteca

Nicolaus Trigautius l. 2. de Exped. Christianâ apud Sinas cap. 5.

tiâ conueniebant amici noſtri. Illa cubitalibus characteribus hoc præferebat elogium, *Diuorum ſoris ædes:* hæc verò paribus expreſſum litteris hoc Societatis encomium exhibebat, *Gens ex Occaſu ſacroſanctæ.* minoribus infrà notis adſcripto Gubernatoris ipſo nomine, quo quidem à grauiſſimo illo inter Sinas Magiſtratu, fieri ad amicam venerationem illuſtrius nihil poteſt. Cui affine & omnino geminum officij genus & laudis ampliſſimæ, quo pluribus pòſt annis Pequinenſis vrbis Gubernator affecit Socios recèns tum miſſos in poſſeſſionem aulæ ſuburbanæ, ad P. Matthæi Riccij ſepulturam, & vſum Societatis perpetuum, auctoritate regiâ attributæ. is ſimili vt antè ritu adornatam miſſamque tabulam tumulo Patris impoſuit, cum hoc lemmate: *Ad iuſtitiæ famam venienti Matthæo Riccio è magno Occidente.* Quo quidem Sinæ, iuſtitiâ & ratione omnia metientes, ad ſummam venerationem ſignificantius efferre nihil ſolent. Et ita ſanè etiam citra adulationem vel inuidiam ille potuit; cùm maximorum eo ipſo tempore Magiſtratuum crebrò de Sociis audirentur hæ voces: *Quod eſt totâ hac aulâ tribunal, quod non intelligat legem illam, quam prædicatis iuſtam eſſe, verам eſſe?* ſummâ fateor ac debitâ veneratione Fidei Catholicæ, at non minimâ etiam commendatione Sociorum, quorum non minùs è moribus, quàm verbis, iuſtitiæ ac veritatis Chriſtianæ lux ſeſe incorrupta prodebat.

Idem l. 5. cap. 21.

Summum teſtimonium Ferdinandi Cæſaris II. de Societate.

Age verò vt finis ſit aliquando, hunc tantorum orbe toto Principum virorum conſenſum, vnius (ſed quo maiorem melioremque non nouimus) Ferdinandi II. Auſtriaci Cæſaris ſemper Auguſti primâ ac ſuprema, hoc eſt, perpetuâ in Societatem noſtram voluntate tabulis expreſsâ ſolennibus conſignemus. Is XIV. Kalend. Martias ann. M.DC.VIII. Auſtriæ tum Archidux, hauddum ſuſcepto Imperio, in litteris ad ſextam Patrum Congregationem Ratisbonâ datis, *Ego*, inquit, *pro meo erga vos, Reuerendi admodum Patres, fauore, & ab ineunte ætate beneuolentiâ atque obſeruantiâ, elaborabo, ne in veſtræ eximiæ Religionis tuendâ & augendâ dignitate mea opera vel ſtudium vel officium vllum deſiderari vnquam poſſit. Amo enim vos, & vnicè diligo, ita vt veſtras calamitates, infortunia, & rerum omnium veſtrarum acerbitates, proprias meas eſſe prorſus exiſtimem; & ideò Collegia veſtra, quæ partim à meo Sereniſſimo & chariſſimo parente Carolo, partim à me in meis prouinciis erecta & aucta ſunt, vt meas proprias facultates & familias tueri, amplificare & ornare non deſinam.*

Quæ tanta potentiſſimi Principis exiſtimatio de Societate concepta eò ſubinde increuiſſe viſa eſt, vt in eiuſdem commendationem iam tum Cæſar aliquando diceret: *Si liber eſſem, vt fratres mei hodie ſunt, Societatem* IESV *omnino ingrederer.*

In Compen. virtutum Ferdinándi II. P. Guil. Lamormani cap. 25.

Quali ergo vixit in Societatem, tali & mortuus eſt animo Ferdinandus. de quo ne vllus ambigeret, in codicillo, quem teſtamento ſuo attexuit, ita ſcribi iuſſit: *Ante omnia autem ſeriò ſingularique ex zelo ipſis* (noſtro natu maximo filio regnaturo Domino Ferdinando Ernesto, omnibuſque noſtris liberis, heredibus ac ſucceſſoribus) *commendamus peruenerabilem Societatem* IESV, *eiusque Patres, vel ob id maximè, quòd illi ſuâ doctrinâ, charæ iuuentutis inſtitutione, vitâque exemplari in Chriſtianâ Catholicâ Eccleſiâ, non ſolùm in his interioris noſtræ Auſtriæ Prouinciis, ſed Regnis*

Regnis noſtris omnibus, omnibuſque noſtris Prouinciis, imò toto orbe Chriſtiano, multùm, benè, vtiliter operantur; in conſeruandâ promouendâque Catholicâ Religione fideliter omnino, & præ aliis adlaborant; contrà verò ingratus hic malusque mundus eos præ ceteris odit ac perſequitur: vt proinde maiori protectione, auxilio, aſſiſtentiâ indigeant, dignique ſint. Hæc omnia ſupradictos noſtros heredes & ſucceſſores ſincerè præſtituros confidimus. Eſt verò hæc vna vltima noſtra intentio & voluntas.

Illa Auguſti Cæſaris, parentis verè pij, verè Chriſtiani, Ferdinandi nouiſſima verba ſunt; quibus, quo eſſet in Deum, in Eccleſiam, in Societatem, in poſteros animo, & qualem cuperet hereditatem ſuis filiis, vnam præ omnibus, ſecurè tranſmittere, oſtendit liquidò ſatis. ſed hæc ille dederit amori ſuo, neceſſitati certè non dedit. Ipſe iam pridem ſanguis integerrimi patris, ipſa indoles inuictiſſimi Cæſaris, ipſe (ſi ita loqui fas) Ferdinandi II. genius transfuſus in Auguſtam Auſtriacamque prolem, ſic eam inſtituit, nihil vt in Ferdinando III. nihil in Leopoldo Parentis optimi & maximi vt requiras. Pergunt illi, quia amare & propugnare Eccleſiam, tueri etiam atque defendere Societatem: pergunt inde à Germaniâ (id quod ab Hiſpaniâ ſtudio pari facit Philippus IV. cum Ferdinando fratre ſuo) in ſparſam toto orbe Societatem, ſuum, ceu gemini ſideris, fortunatum lumen effundere. Sic agite bis gemini Heroës Auſtriaci ſtemmatis, par vtrumque dignum cognato inter vos ſanguine magnorum Caroli & Ferdinandi. amate quam amauere maiores Societatem IESV, veſtro ſubiectam Imperio benignè ſuſcipite; veſtro & diuino vobiſcum nomini conſecratam, velitis, iubeatis eſſe ſempiternam. Ita Belgæ & cum Belgis multi vouent.

CAPVT VNDECIMVM.

Societatis IESV *exiſtimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religioſorum, teſtimoniis confirmatur.*

REferunt Annales noſtri ad annum prioris ſæculi LXIII. ita tum apud omnes floruiſſe Societatem Romæ, perque eam ea diuinam effeciſſe bonitatem, vt vir nobilis ab Vrbe in patriam reuerſus, quærenti quid vidiſſet Romæ pulcherrimum, Societatem IESV reſponderit. Quo porrò, quamque ſtabili fundamento veritatis talia vel dixerit hic, vel ille perſcripſerit; non erit arbitror qui dubitare vltrà poſſit, aut quærere, cùm audierit quæ quantaque de Societate teſtati ſint ij, quos ſupra falſitatem & ignorantiam ſanctitas atque ſcientia, ſupra adulationem ſumma dignitas, ſupra ſtudia partium candor & innocentia collocarunt.

Verùm enimuerò (vt ſatisfiat fortè nonnullis, qui parem commendationem Societatis requirent etiam ab iis, quos, vt ipſi quidem autumant, Sociorum æmulos, atque ex æmulatione cenſores eſſe perſuadent ſibi) attexam hoc ego loco nonnulla in quæ incidi teſtimonia Religioſorum hominum, quorum non exemplis minùs quàm verbis ad virtutem inflammata Societas, patrocinio niti gaudet, & auctoritate defendi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Enimuerò non ſtulta magis quàm improba eſt inductio animi illa, quâ plerique mortalium (ex ſenſu opinor ſuo alia quæ ſunt humanis maiora metientes) Religioſos inter Ordines eſſe putant æmulationi vel inuidiæ locum; quaſi non ſint inter illos, pluſquam naturâ fratres, nedum amicos, omnia communia; etiam laudes & merita. Auditi ſunt illi in Eccleſiâ Dei Heroës Ordinum, & militiæ bellantis Eccleſiæ quaſi primipili, SS. Auguſtini, Dominici, Franciſci, & ceterorum ex inſtituto Religioſi viri, cùm dicerent visâ nimirum illâ minimâ ac nuper editâ, in quale quale auxilium afflictæ Religionis, Societate: *Soror noſtra es, creſcas in mille millia.*

accepta ab aliis Religioſis Societas, tamquam ſoror à fratribus. Geneſis 24. Valderama Serm. de Beatificat. S. Ignatij.

Votum accepimus, conditionem amplexi ſumus, generoſi fratres, quod ſoror eſt inter germanos, primos paternæ hereditatis ex vſu & iuſtitiâ poſſeſſores, hoc eſt inter vos, & vult eſſe Societas noſtra minima, nullo magis titulo quàm honore veſtri nominis & ſpiritus accepto munere glorioſa. Sed enim hæc vt liquidò pateant, fiatque ſatis opinatoribus illis, quæ ſint aliorum Ordinum de Societate iudicia, videamus.

Quid Ioannes Auila de Societate: Hiſt. Soc. par. 1. lib. 9. num. 59. 61.

Religioſis meritò accenſendus eſt ille in Bæticâ ſanctitatis & eloquentiæ Apoſtolicæ nomine, totâque celebratus Hiſpaniâ Ioannes Auila, experientiſſimus virtutis magiſter, idemque ſcriptor egregius. Præſtans hic Doctor actorque Chriſtianæ, ac, ſi per ætatem licuiſſet, Religioſæ vitæ, vſque eò Societatis erat, & tam præclarè de hoc Ordine eiuſque præſertim auctore Ignatio ſentiebat; vt, cùm illi per affectam valetudinem in eum ſe recipere non liceret, diſcipulos ipſe ſuos ad illum quotquot poſſet ſummâ voluntate dimitteret. Diceres (ſi fas diuinis humana ſubiungere) alterum quaſi Ioannem Baptiſtam, alteri Seruatori ſtudioſiſſimo animarum, omnem ſuam opem, ſtudium, diſciplinam, vitam demum, virtutemque ſubmittere.

Orlandin. lib. 14. n. 60.

Inſerere hîc iuuat id quod ab ipſo Ioanne Auilâ Michaël Turtianus audiſſe ſe ſcribit, cùm diceret: *Ex animo complecti ſeſe & excipere ſpiritum Societatis, & cuncta eius inſtituta; idque ſe facere naturali quadam quaſi proprij amoris illecebrâ, quòd omnia planè congruerent cum eâ formâ, quam in animo ſuo ipſe deſcripſerat: id eſſe, quod ſuo ſenſiſſet in ſpiritu: verùm ſe paranymphum inſtar ſancti Ioannis fuiſſe, & gaudio gaudere propter ſponſum. Nec aliter ſibi contigiſſe atque ſi puer conetur lapidem ingentem attollere, qui dum præ virium infirmitate rem numquam perficit, vir ſuperueniens robuſtus pro virium magnitudine nullo negotio tollit, ſuoque loco aptè conſtituit.*

quid Ruardus Tapperus:

Attexere liceat huius religioſiſſimi Doctoris Auilæ iudicio, alterius, non profeſſione quidem, ſed voto tamen & innocentiſſimâ vitâ religioſi item Doctoris, grauiſsimique viri, Ruardi Tapperi, Louanienſis Academiæ Cancellarij, teſtatæ in hunc noſtrum Ordinem beneuolentiæ monumentum. Is cùm ſolennem, quam vocamus, Adriani ab Adriano Profeſsionem exciperet, ſumpto argumento à verbis Domini dicentis Ioannis 3. *Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem, ſicut & ego dilexi vos. In lege*, inquit, *veteri carnalibus rudibusque Iudæis mandatum fuit, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Hoc verò nouo* CHRISTI *mandato, quemadmodum ſanctus Cyrillus exponit, iubentur diſcipuli diligere proximum ſupra ſeipſos: nempe ſicut* CHRISTVS *dilexit nos. idque eſt quod*

Hiſt. Societatis part. 1. lib. 11. n. 43.

quod hæc ſancta & noua IESV *Societas ſtudet, hoc eius filiis propoſitum eſt, ex hoc nouo* CHRISTI *mandato, nihil charitate fraternâ prius habere, ſui nullam rationem ducere, ſeipſos exinanire, totos ſe ad Dei honorem & ſalutem proximorum effundere, quemuis laborem, quoduis diſcrimen ſubire, denique vitam ipſam pro* CHRISTO *& animarum ſalute contemnere. Nouus inauditusque charitatis modus, quem* CHRISTVS *Dominus tranſiturus ex hoc mundo ad Patrem commendauit ſuis. Hoc itaque nouum mandatum pro fundamento & radice ſancta hæc Societas habet. Qui enim ei ſe mancipant, non vni cuipiam, vt aliæ Religioſæ Familiæ, charitatis officio ſeſe dedicant, ſed planè omnibus, ad quæcumque quaſcumque terrarum in oras mittantur. Quod quidem adeò præſtans & ſanctum eſt, vt omnem ſuperare intelligentiam videatur; mirumque non ſit, ſi hæc ſancta Societas cognoſcatur à paucis. Quæ meritò planè ſanctiſſimo* IESV *nomine appellatur, non, vt quidam peruersè dicunt, quaſi alij ſint de Societate diaboli; ſed quia Dominum* IESVM *eiusque Apoſtolos præſtantiſſimo modo ſectatur.*

Et adhuc quidem hoſce ſingulos: iam eôdem conſpirantium Ordinum etiam integrorum Religioſum agmen educo. Præibit virorum dux femina ſancta Tereſia de IESV, illa quàm notæ tam non inculcandæ ſanctitatis mulier verè fortis, de Sociis ipſa ſic ſcribit: *Fuit propter maius bonum meum, vt ego cognoſcerem & tractarem cum gente adeò ſanctâ, qualis eſt Societas* IESV .... *Laudatus ſit Dominus, quòd mihi dederit gratiam obediendi meis Confeſſariis, qui quaſi ſemper fuerunt iſti benedicti homines Societatis* IESV .... *Habitabam prope illos, gaudendo valdè quòd tractarem frequenter cum illis; quia tantùm cognoſcendo ſanctitatem illorum conuerſationis, erat magnus profectus quem anima mea ſentiebat.*

quid ſancta Tereſia: S. Tereſiâ in ſuâ Vitâ Romæ impreſsâ anno 1601.

Facere non poſſum quin attexam hîc fragmentum Epiſtolæ quam ipſa ſancta Tereſia XXVIII. Iul. ann. M.D.LXVIII. Abulâ dedit ad Chriſtophorum Rodrigues de Moya, cùm ille Seguræ de la Sierra erigere percuperet clauſtrum Diſcalceatarum virginum, in idque ſuas filias ipſe inducere eâ tantùm lege, vt Societatis directioni tam filiæ quàm reliquæ abs ſe fundati Cœnobij virgines ſubiacerent. Sanctæ Tereſiæ ſententia verbotenus ex Hiſpanico Latinè ſic ſonat: *Homines Societatis* IESV *ſunt mei Patres, quibus, poſt Deum, debet anima mea bonum omne, ſi quod habet. Filiabus tuis aſſicior ex eo, quòd intelligam eas cum Patribus iſtis agere ſolitas: nec enim quæuis, ſpirituales licet ſint, illicò conueniunt noſtro Inſtituto, niſi quibus illi à confeſſionibus ſunt, quales ſunt propemodum omnes Monaſteriorum noſtrorum alumnæ: neque memini vllam recepiſſe me quæ non eſſet illorum filia, quandoquidem ex præſertim nobis aptæ ſint. Equidem gratias ago Deo, quòd eorum, qui me genuere, Patrum ſpiritus mea in Cœnobia ab iiſdem transfuſus ſit .... Itaque Reuerendiſſimus Generalis noſter nuper hac tranſiens ita præcepit, vt Patres Societatis exhortationes haberent ad noſtras, nec vllius auctoritate prohiberi poſſent, abſoluerentque paſſim confiteri cupientes. Obſtare quidem Conſtitutiones eorum, non vetare tamen quo minùs interdum id fiat, nobisque inter agendum rectè conſulant, quod faciunt magno cum fructu. Deſiderium tuarum filiarum, vt nouum illud Cœnobium tuum Patrum curæ ſubiiciant, idem & meum eſt. Scito tamen illos id non admiſſuros, eſſet licet Principum feminarum, qualia, modò vellent, ex hoc multa haberent: adeoque, quod*

And. Lucas Vitæ ſancti Ignatij lib. 5. cap. 26. ex authentico.

Universidad de Deusto
Biblioteca

optas, fieri non potest. Benedictus sit Deus habere nos præ aliis libertatem agendi cum Patribus istis, quam nec auferet vllus vnquam, neque aufert. Ita tum quidem sensit de Societate Teresia; sentiretque, si viueret, etiamnum, eumdem apud nos, de quo sibi tantopere gratulatur, Ignatij, imò Dei, spiritum (quod huius vnius munus est) inuentura.

Vnum supereſt, editum dicámne à Deo, an sanctâ ipsâ Teresiâ? quo nescio num illustrius dari de Societate testimonium posſit. Viderat hæc (animum eius illustrante lumine diuinitatis, illo quo latentia in recessu locorum ac temporum, etiam homini aperta sistuntur) instructissimorum in bella militum exercitum candida, in argumentum victoriæ, signa portantium: (expressam hoc ostento fuisse Societatem IESV ex ipsius Teresiæ secretis priuatisque tabulis testatur inter ceteros ille qui à confessionibus fuit sanctæ Virgini, Sanctius de Auilâ Episcopus Seguntinus.) de Societate ergo, in commentariolo quem habebat concessarum sibi à Domino gratiarum, ipsa sic loquitur: *Vidi grandia de toto iunctim isto Ordine. Vidi non semel eos in cælo cum signis candidis in manu. Vidi alia admirationis ingentis, ideoque magnâ in veneratione habeo Ordinem istum; præsertim cùm vsu & consuetudine diuturnâ deprehendam vitam eius ac mores cum exhibitis mihi prodigiis conuenire.* Sanè cùm hæreret hinc stupore defixa Teresia, inde magnis lætitiis incederet ex vehementi quo in charum sibi istum Ordinem ferebatur affectu, ita exaggerantem apud se sua ostenta audiit aliquando Dominum IESVM, cùm diceret: *Quin si scires tu quanto olim auxilio futuri sint illi Ecclesiæ sanctæ.* plus suspensâ hac & breui, quàm perfectâ quauis oratione significans.

Vitâ S. Teresiæ cap. 38.

Ribera lib. 4. cap. 5.

B. Thomas de Villâ-nouâ ex Augustinianâ Familiâ Valentinus Antistes, si quem de Societate amoueri Valentiâ cerneret, auxilia sibi detrahi peramanter expostulabat.

quid B. Thomas Villa-noua Augustinianus:

Sanctus Philippus Nerius, cùm familiariter vteretur Ignatio, in eoque Societatis IESV admirabilem Ordinem, quasi compendio, videret expressum, ita in eum exarsit, sic inflammatus est studio imitandæ virtutis, vt in illum admitti se vnicè postularet. Sed nempe non admisit Ignatius. hic enim, vt erat non sui, non Societatis abs se conditæ, sed ampliandæ tantùm diuinæ gloriæ studiosus; præscius adhæc arcano monitu Congregationis eius, quam Ecclesiæ tanto bono Philippus instituit; futurum credidit è re Domini publicâ, si non suo eum Ordini aggregaret, sed diuinæ prouidentiæ relinqueret, aliâ eâque non minùs expeditâ viâ deducendum ad salutem, etiam proximorum.

quid Philippus Nerius:
And. Lucas Vitæ sancti Ignatij l. 5. cap. 26.

Ludouicus Granatensis, ex Ordine sancti Dominici nobilis Ecclesiastes & Scriptor, sic amauit pro beneuolentiâ suâ, tantique fecit nouellam tum IESV Societatem, vt aliquando Eboræ, & pro concione publicâ diceret, *eam Apostolicum quemdam cœtum esse, qui ad hominum salutem omni ratione tuendam, renouandamque in Ecclesiâ Dei veterem sanctitatem, totis viribus conspirarit.*

quid Ludouicus Granatensis Dominicanus:
Hist. Soc. p. 1 l. 11. n. 69.

Bartholomæus de Martyribus, ex eâdem sancti Dominici Familiâ, Ecclesiæ Bracharensis Antistes, clarus admissâ, sed clarior depositâ iterum dignitate, ad Latium *credere se* scribit *Societatem procul dubio cælitus emissam ad horum miserabilium temporum ruinas & calamitates reparandas.* Deni-

quid Bartholomæus de Martyribus Dominicanus:
Hist. Soc. p. 2 lib. 4. n. 150.

Denique grauissimus doctissimusque vir Franciscus Romæus, iam ferè nominati, nec satis vnquam laudandi Patrum Prædicatorum Ordinis Magister Generalis, dum scriptis Româ litteris x. Decembris, anno M. D. XLVIII. suos admoner, vt recèns approbatam à Sede Apostolicâ Societatem, Presbyterosque eius tamquam suos commilitones iuuare, & contra impugnantes protegere velint. *Pateat*, inquit, *vobis, qualiter hoc calamitoso tempore, quo Religio Christiana hæreticorum telis impetitur, malorumque Christianorum peruersis moribus labefactatur, nouus Ordo Presbyterorum regularium sub titulo nominis* IESV, *de vrbe quasi præsidiaria manus Dei benignitate submissus est: quem ob ingentes fructus, quos lectionibus & concionibus publicis, priuatorum adhortationibus, confessionum audientiâ, ceterisque sacris exercitiis, ac sanctorum morum exemplis, in Ecclesiâ facit, Sanctissimus in Christo Pater & D. N. Paulus Papa III. approbauit & confirmauit. Quod ideò vobis significatum voluimus, ne huius Instituti nouitate seductus quispiam vestrum, commilitones suos ad eumdem scopum tendentes, & à Deo sibi suppetias missos per errorem fortassis oppugnet, eorumque detrahat institutis, quorum fructibus gratulari & pios actus æmulari debuerat.*

quid Franciscus Romæus, Magister Generalis PP. Præd.
Orland. l. 8. num. 50.

Nec hoc fuit vnius huius aut Ordinis aut personæ, vtriusque licet summæ, de Societate iudicium. Emmanuel Rodericus ex Seraphico Ordine non minùs aut beneuolè aut copiosè eam commendauit: de eius enim origine sic ait: *Omnipotens sermo Dei de regalibus sedibus veniens, charissimam suam sponsam Ecclesiam visitans, suscitauit à cælis Ignatium Loiolam cum sanctissimis Sociis, qui zelo omnes feruentissimo æstuantes, contra Lutherum omnesque eius sequaces castra posuerunt, pœnitentiam prædicantes,* &c. Et paulò pòst de eodem Ignatio in hanc scribit sententiam: *Qui iunctis illis secum strenuissimis* CHRISTI IESV *commilitonibus Italiam venit, vbi sanctissima opera per ipsos in augmentum sanctissimæ Fidei animarumque salutem Deo indies operante, constituerunt Congregationem istam, non Ignatij, sed Societatem* IESV CHRISTI *appellari, adeò vt inde veniant Iesuitæ appellati.*

quid Emmanuel Rodericus Ordinis Seraphici: Quæst. Canonic. & Reg. Tom. 1. q. 2. art. 9.

Par etiam Carthusianorum innocentissimæ Familiæ, eiusque summi Prioris Petri de Sardis, Generalisque eorum Conuentus, in nascente adhuc Societate, sensus & pietas, datis anno M. D. XLIV. ad Ignatium è maiori Carthusiâ litteris comprehensa. eæ sic habent: *Auditâ famâ odoriferâ, fratres in Domino dilectissimi, de vestrâ exemplari conuersatione, salutari doctrinâ & voluntariâ paupertate, ceteriisque virtutibus, quibus in tenebris nostri deplorandi sæculi refulgentes perhibemini homines in viâ perditionis errantes ad arctam viam salutis reuocare, vacillantes stabilire, stantesque ad proficiendum in virtutibus stimulare, & magnum in Domino Ecclesiæ Catholicæ fructum afferre; gauisi sumus in Domino, gratias illi agentes, quòd in tantâ desolatæ Ecclesiæ suæ calamitate, quâ premimur, excitare dignatus est & mittere nouos operarios in vineam suam, recordatus misericordiæ suæ,* &c.

quid Petrus de Sardis, Prior magnæ Carthusiæ cum suis:
Hist. Societ. part. 1. lib. 4. num. 207.

Bruno Loherus Agrippinensis Carthusiæ Procurator, continere non se potuit, quin maiorum suorum secutus exemplum, id quod de Societate nostrâ sentiebat, scriptis ad Ignatium litteris explicaret. Inter

quid Brunno Loherus Carth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Andreæ Lucæ in Vitâ S. Ignatij lib. 4. c. 10.

cetera, *Dolebamus*, inquit, *interim gliscentibus hæresibus, non esse multos qui contra istos tartareos spiritus se opponerent: cùm ecce præter omnium opinionem non multò pòst tu exstitisti, Pater celeberrime Ignati, spretis mundi pompis, honoribus, diuitiis, voluptatibus, spretâ generis dignitate,* &c. Quibus, post magnificam commemorationem earum rerum quæ ad Dei gloriam & Ecclesiæ bonum præstaret vbique Societas, ita demum subiungit: *Si ob flagitia & errata vnquam relinquendi fumus à Deo, iam vel maximè id timendum est, quando vsque eò omnis creuit impietas, vt vix possit vltrà progredi; vnum dumtaxat superest, quod nobis melioris spei fiduciam ingerit, vestræ nimirum Sodalitatis noua ista præclaráque professio, & numquam satis laudatum vitæ institutum. Prorsusque nobis persuademus fore, vt per vestros quandoque* CHRISTI *Ecclesia in melius reformetur.*

quid Zacharias Boerius in Annalibus Capuccinorum: anno Christi 1534.

Nec illustre minùs de fundatâ primùm Societate testimonium inseruit Annalibus Minorum Capuccinorum Zacharias Bouerius: *Cæterùm*, inquit, *hoc anno, in quo Henricus VIII. Angliæ Rex, post Catholicam Religionem verbo & scripto propugnatam, ob Annæ Bolenæ coniugium, ac Catharinæ vxoris repudium, schismate in Angliâ concitato, à Pontificis obedientiâ, ac postremò à Fide desciuit, maxima Dei in Ecclesiam tum prouidentia, tum benignitas enituit: nam hoc ipso tempore prima illustrissimæ Societatis* IESV *fundamenta iacta sunt, Deo primùm, tum sancto Ignatio Loiolâ auctore; qui hoc anno sex sibi adiunctis Sociis, vt apud illius Vitæ Scriptores videre licet, præcipuâ voti religione Pontificis se obedientiæ adstrinxit; vt quod in Rege & Regno ceciderat, in sancto atque Apostolico viro, atque in eius Societate resurgeret.*

quid Renatus Choppinus: lib. 11. num. 18.

Cui consonat quod Renatus Choppinus de Sacrâ politiâ tradit his verbis: *Missellâ etiam hac tempestate, excitatus est à Superis nouus Religiosorum hominum Ordo, qui vt à* IESV *Societate nomen obtinent, sic assiduâ sacræ Paginæ lectione, concionibus, scriptorumque editione nutantem fulciunt Christianam Rempublicam, rara ingenij doctrinæque munera ad ornatum templi Dei, id est Ecclesiæ, conferentes. Potiuntur certè hi partâ ex optimis studiis insigni gloriâ, quæ nixa veræ virtutis radicibus numquam defloresçet. Nec verò me latet sacri huius Ordinis nouitatem inuidiosam fuisse nonnullis: sed, fractis inuidiæ repagulis, Iesuitarum Ordo radices egit velut de cælo missas: quo fortissimi* CHRISTI *milites rediuiuam veterum hæresim oppugnarent æquè strenuè, vti impijs Albigensium erroribus obiecti sunt à Numine quondam Dominicanæ normæ Sacerdotes.*

quid Franciscus Enriques:

Breuiter, sed neruosè, Franciscus Enriques: *Habet sapientiæ lumina Ignatius cum suâ Familiâ, & eum iustissimo titulo Vrbanus VIII. appellat Ducem & Atlantem Ecclesiæ, qui doctrinæ suæ humeris mundum fulciat atque sustentet.*

quid Valerius Ximenes:

Nec his multò longiùs, fortiùs etiam atque vehementiùs, Valerius Ximenes de Embun, sacræ Theologiæ Professor in Cæsaraugustano Conuentu Patrum Carmelitanorum: *Voluit*, inquit ille, *Dominus cæli & terræ ditare & illustrare nobilem Societatem* IESV, *columnam Ecclesiæ firmissimam, murumque fortissimum & inexpugnabilem contra hæreticos. Ex quâ vnâ tot prodierunt, prodeuntque quotidie, doctrinâ & virtute duces robustissimi, quot ex aliis omnibus simul iunctis Ordinibus clericalibus.* Quid ais, vir

vir magne? ex Societate tot quot ex aliis simul omnibus? Non agnosco, & nobis hoc arrogare non velim: beneuolentiæ hic error & excessus amoris est, vasto natus animo, & verbis expressus ingentibus; qualem necesse est animum fuisse Præfecti Quitensis eius, qui Limam ad Proregem de Sociis ita scribere ausus est: *Mihi affirmanti credat Excellentia sua, ad rem Christianam promouendam, ad opportunam his hominibus opem ferendam, pluris esse illos vnos, quàm omnes aliorum Ordinum Familias; propeque illud affirmare ausim, pluris interesse Reipublicæ, illos esse in his terris quàm Regios ipsos auditores.* Sed enim, vt semper comparatio omnis odiosa sit, nemo tamen conferri quin & præferri ceteris vnum aliquem molestè fert eo tempore, quo solennitati eius & gloriæ datur aliquid, aliis quoque, cùm locus tempusque fuerit, concedendum. De quolibet Sanctorum suorum solenni versu canit Ecclesia: *Non est inuentus similis illi.* & hoc ipsi encomium, etiam qui sunt longè maiores, Apostoli non inuident; quin gratulantur potiùs, & gaudent aliquam in eum, vel à se suisque meritis, gloriam deriuari.

quid Præfectus Quitensis: Ann. Prou. Peruanæ 1594.

Audeo ergo (quando annuentes hîc mihi & applaudentes audire videor eos, quorum iustissimam expostulationem verebatur humana persuasio) audeo, inquam, quæ etiamnum se mihi ingerit aliorum in nos Religiosorum hominum illustrem proferre sententiam.

quid Ioannes le Page:

Nobilissima (inquit Ioannes le Page in Bibliothecâ suâ Præmonstratensis Ordinis) *& celeberrima illa Societas* IESV, *quæ quot Collegiis constituta in orbem diffusa fuit, tot velut lucidissimis doctrinæ & sapientiæ luminibus mundum vniuersum illuminauit, tenebrasque illas Cimmerias illi offusas laudabiliter dispulit.*

quid Silvester Maurolycus:

Silvester quoque Maurolycus, Abbas sanctæ MARIAE de Roccamadore, Ordinis Cisterciensis, post multa eleganter de Ecclesiâ & Societate disputata, ita demum: *Non alto absque mysterio disposuit æternum Numen, vt ab almâ vrbe Româ,* CHRISTI *in terris Vicarij summâ Sede, suam traherent originem Socij, quorum Institutum forte scutum, & inexpugnabile munimen Romanæ Ecclesiæ esse debebat.* In eamdem ferè sententiam Martinus Carrillus Abbas Montis-Aragonij ex Ordine Canonicorum Regul. S. Augustini, ait videri diuinitus Ignatium mundo datum, vt se Luthero & Caluino Fidei Catholicæ pestibus opponeret. Id ab eo eiusque filiis factum strenuè iuxtà & feliciter: horum operâ CHRISTI vineam vberrimos fructus produxisse: horum non modò laboribus, doctrinâ, scriptis, vitæ exemplo, sed & sanguine defensam conseruatamque veram Religionem; nec veretur, ob multitudinem eorum qui in hac causâ vitam profudêre, Societatem Matrem Martyrum appellare.

Annal. l. 6. ad annum 1540. & 1556.

quid Prudentius de Sandoual: Tom. 2. l. 24. §. 24.

Claudet hoc caput Prudentij de Sandoual ex sacrâ diui Benedicti Familiâ Episcopi Pompeiopolitani, Caroli V. Historiographi Cæsarei, augustum de Societate iudicium. *Intelligant*, inquit, *omnes Catholici curam quâ Ecclesiam suam sponsam sibi vnicè dilectam Deus amplectitur, quamque tempestatibus fatigatam, diuinis fauoribus recreat, nouos in eâ spiritus & generosos milites industriosque gubernatores euocando, per quos, ne quo casu illa pereat, constituatur in tuto. Cùm à Septemtrionalibus Europæ partibus suum secuti Lutherum plures alij emergerent brutales hæretici, ferarum*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum instar coniurati omnes æquare solo vineam Domini; ipse ab Occidente glorioſum excitauit Ignatium, qui, abſtractus à militiâ armisque terrenis, arma inter alia & opera magis heroica poneretur, adeoque cum ceteris, armandis ab ſe, Sociis in ipſum Apoſtolorum & Eccleſiæ primæuæ munus officiumque ſucce-
Psalm. 18. *derent: itaque per illos ſua demum fides diuino conſtaret oraculo: In omnem terram exiuit ſonus eorum. Quod certum nunc & ipſo expreſſum opere noſtris nos oculis contuemur; quando Patres illius ſanctæ Societatis orbem ex hoc vniuerſum circuiuêre, Deique legem annuntiando mortalibus, eò demum, quò nec ipſi penetrarunt Apoſtoli, peruenerunt. Illis nempe nouos orbes vtriuſque ad Orientem & Occidentem Indiæ, maiorem certè partem earumdem, veluti deſtinato ſeruauit Deus, vt ibidem gens illa benedicta Apoſtolicorum Sociorum munere fungeretur.*

CAPVT DVODECIMVM.

Commendatio Societatis IESV *etiam ab infidelibus & hæreticis vi veritatis expreſſa.*

Commendatio illa certiſſima quæ ab hoſte.

HIc finis teſtimoniorum illuſtrium, hoc maximè pertinentium ad laudem Societatis IESV, quòd illa à Principibus viris in omni ordine prolata ſunt. Sed eſt (niſi fallor) commendationis genus etiam aliud, quod ab hoſtibus, iisque improbis & inuidis, quandoque deducitur. Enimuerò quod illi laudandum eſſe ſenſerunt, ſi fatentur palàm, maximè ſi exaggerant; conſtat profectò non poſſe non eſſe præſtantiſſimum opus illud, cuius commendationem non conciliarit amica virtuti beneuolentia, vti contingit à viris bonis; ſed veritas expreſſerit, illa calumniæ etiam inueteratæ & maleuolentiæ victrix: quod accidere nonnumquam vel ab improbiſſimis ſolet.

Aptiſſima ſunt, fateor, ad conciliandam rebus exiſtimationem, quæ in naturæ quouis ordine ſummum obtinent locum; ineptiſſima, quæ infimum. Inter elementa, & ea quæ ab elementis orta, nihil igne ipſo, nihil luce perfectius, ad conferendum rebus ſplendorem, nitoremque etiam ſideribus parem. Mirum tamen, quantum ex ipſius aliquando aquæ alluuione, imò & cœnoſæ telluris attritu, res aliquæ, obſcuræ priùs & inamœnæ, ſplendeſcant.

Quid de Societate hæretici: Melanchthon in primis:

Audiamus igitur quid hoſtes veræ Religionis quandoque de Societate ſenſerint. Melanchthon morti ſuæ infortunatiſſimæ iam vicinus, cùm fortè audiret à quopiam Ieſuitas peragrare terras, tranſmittere maria, nec quemquam ferè nunc eſſe orbis angulum, quò non penetrarint, vbi non iecerint Romano-Catholicæ Religionis ſemen, non ſudore tantùm ſed etiam ſanguine irrigatum; ductis ex imo corde ſuſpiriis, exclamare non vni auditus eſt: *Ah! quid hoc eſſe dicam? video ſanè totum mundum breui Ieſuitis repletum iri.* Sentiebat videlicet verſipellis ille, nullum vulpinis ſuis fraudibus locum fore, quò importatæ per IESV Socios fidei ſincerus candor intraſſet.

Flor. Remondus de Ortu & occaſu hæreſeon, lib. 5. cap. 3. art. 6.

quid Theodor. Beza:

Quid Beza? credámne dicenti? imò mentienti non credam; ita tamen

men ille; *Nulla ſe in Franciâ vitæ Chriſtianæ & integritatis veſtigia niſi in Ieſuitis videre.* nimirum cùm ſint & micent vndequaque illuſtriſſima cælo lumina, vllum tamen ex his, niſi quod fortè obijcitur, inuidentis imò nil videntis oculus non videt. Dixiſſe Beza debueras, ne mentirere: *Nulla te in Franciâ Arrianæ vitæ & improbitatis veſtigia niſi in Caluiniſtis videre.*

In annuis Prouinc. Franciæ, ann. 1586.

Inuidioſè in Eccleſiam, glorioſè nimis in Socios vtrobique ſine fide Kemnitius, *Societatem*, inquit, *à Romano Pontifice excogitatam, vt labentem Eccleſiam fulcire aliquo modo poſſet.* Fundatæ ſupra petram Eccleſiæ, portæ etiam inferi prævalere non poſſunt, & labentem tu fingis? tu fulciendam aliquo modo ab Societate vnâ iactas, quam tot ceterorum Religioſorum, tanta Hierarchici Ordinis vis ac tutela ornat veriùs quàm defendit, mole ſtantem ſuâ, radicatam ſolo, inhærentem cælo, fixam vtrobique & firmam, etiam inter ruinas mundi & fatiſcentis in ſe naturæ extrema diſſidia permanſuram? Demus tamen excogitatam à Pontifice Societatem: ſed nimirum ab illo Pontifice, *qui compati poſſit infirmitatibus noſtris*, illo Sacerdote in æternum, illo IESV, cuius ipſa ſe nomine ſignatam gaudet. demus etiam ſubſultam aliquo modo ab Societate Eccleſiam, quia ſcilicet omnem eò modum & operam contulere plures Religioſorum Ordines, impellente eos proniſſimâ voluntate, potiùs quàm Eccleſiæ neceſſitate cogente.

quid Kemnitius: Paiua de Origine Societatis.

Tolerabilius eſt quod Franciſcus de Verulanio Cancellarius Angliæ, agens de inſtitutione iuuentutis, *Quæ*, inquit, *nobiliſſima pars priſcæ diſciplinæ reuocata eſt aliquatenus quaſi poſtliminio in Ieſuitarum Collegiis; quorum cùm intueor induſtriam ſolertiamque tam in doctrinâ excolendâ, quàm moribus informandis, illud occurrit Ageſilai de Pharnabazo: Talis cùm ſis, vtinam noſter eſſes!* Cuius quidem hominis admittenda videri poſſit & cum veritate ſententia; ſed deteſtabile votum eſt: nimirum tales cùm ſimus, veſtri numquam erimus; ſed conabimur, vti vos, vti omnes homines, noſtri, hoc eſt Dei, ſitis.

quid Franciſcus de Verulanio Lib. 1. de Dignitate & augmentis ſcientiarum.

Sed quid hæreo in Europæ tantùm noſtræ ſordibus veriùs quàm ſententiis? audire & referre iuuat quid Afri, Aſiatici, & vtriuſque ſolis infideles populi de Sociis & de Societate cenſuerint.

quid de Societate Ethnici:

Taicoſama, ille Iaponios inter Reges imperio primus & viribus, cùm per adulationem laudaretur à ſuis eo maximè titulo, quòd Socios, illos, vt aiebant, impios & legis impiæ profeſſores exegiſſet Imperio ſuo; *Vos*, inquit, *ita dicitis, me eos exturbaſſe; ſed non fuit ea cauſſa quam vos allegaſtis: mihi enim numquam aut Patres illi improbi viſi ſunt, aut lex eorum impia: imò ego affirmo homines eſſe probos, & legem eorum bonam. Sed feci quòd eſſent exteri & peregrini, ac lex eorum contraria eſſet legibus Chami & Fotochi, quòd ſectas noſtras omnes & priſcas Imperij noſtri cæremonias ſunditus euertebant cum ludibrio & ignominiâ noſtrorum*, &c.

quid Taicoſama Iaponius Imperator Ex Relat. P. Froes.

Fuit plurium in Æthiopiâ ſchiſmaticorum Monaſteriorum peruerſus Antiſtes, qui viſis inibi Societatis hominibus, diceret *ſe affirmare id certò poſſe, vidiſſe ſe viros Apoſtolis quàm ſimillimos, qui ea ſolùm quærerent quæ Dei ſunt, non quæ hominum aut quæ ſua.*

quid Schiſmaticus Antiſtes Æthiops: Ex annuis Æthiopiæ, ann. 1607. 1608.

Negabat Rabbi Salomon Iudæus, apud Armuſios nominatus in pau-

Quid Rabbi Salomon Iudæus: Vitâ Gaspar. Barzæi lib. 1. c. 12.

cis, *se cum multis Doctoribus congressum, quid simile vnquam Societatis hominibus reperisse: ita enim eos esse in colloquiis subtiles, vt ea res vni diuinæ gratiæ possit attribui.* Sed errarit hic fortassis in ceteris, in vno verum dixit; quidquid vbiuis gentium Societas agit pro Religione, quale vel quantum alij iudicent, minus certè voto suo, vni hoc totum diuinæ gratiæ attribuit, vni iam pridem diuinæ gloriæ consecrauit.

Quid dicam de iis, quæ per Xauerium moti Bonzij atq; Brachmanes, quæ per Barzæum Saraceni atque Iudæi, quæ per Anchietam Brasili, quæ per Bellarminum nostri in Europâ hæretici, quæ per alios alij, de Societate, deque institutis eius, ipsâ approbante inuidiâ laudatissimis, censuerunt? quid de iis denique, quæ per Ignatium, quâ viuentem adhuc, quâ deinde mortuum, coacti etiam maligni spiritus, mendaci quidem illo nec suo ore, fide tamen & relatu dignissima prodiderunt?

And. Lucas in Vitâ sancti Ignatij.

Ioannes Vega, laudatissimus ille Siciliæ Prorex, cùm Româ intellexisset per secretas ad se litteras obitum sancti Ignatij, quem cum vniuersâ Societate viuentem impensè coluerat; non dubitabat ille quidem, quin (vt ipse tum Drepano perscripsit ad Socios) cælesti beatâque post vitam in terris tam religiosè traductam frueretur in cælo: auebat tamen, pro suo in Sanctum inque Societatem animo, penitius quid de vtrisque cognoscere. Priùs ergo quàm de Patris obitu cum vllo conferret, enarrandum, quæ tum fortè sacro Ecclesiæ carmini adiuranda subiacebat, interrogari disertè iuber, vbi sit, quid rerum agat Ignatius. hîc illa cum gemitu (quem nempe sibi tam odiosa veritas exprimebat) *Ignatius*, inquit, *ille capitalis hostis meus, iam obiit, locumque in cælo alios inter Fundatores Ordinum Dominicum & Franciscum medium tenet.* Plura sunt eiusmodi malignorum spirituum oracula, quibus suum Ignatio & Societati nostræ locum dignitatis in triumphante pariter & militante Ecclesiâ consignarunt. Sed enim, postquam Iesvs olim dæmonia clamantia, *Quia tu es Filius Dei*, increpans non sinebat ea loqui; nec ipse iam velit Ignatius, aut sibi, aut suæ, imò Iesv Societati, aliquod à tam improbis testibus peti patrocinium veritati. Vnum ergo solum, sed voti & submissionis caussâ, subijcio; illud scilicet, quod Regio Prophetæ, quod Ignatio, quod Societati nostræ iam inde à principio sui familiarissimum, non solenne iam aut sæculare, sed quotidianum carmen est: *Non nobis Domine non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.*

Etiam à dæmonibus Ignatij Societas commendata.

Luc. 4.

Psal. 113.

Cùm passim hoc toto Libro viros gloriosos & parentes nostros externorum præconiis ornauerimus; nemo, ni fallor, iure nobis succenseat, si eosdem litterariâ aliquâ exercitatione celebremus.

EXER-

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Societas eò magis à Deo honoratur, quò minùs honorem suum quærit, & omnia refert ad maiorem Dei gloriam.

INter cetera Religionum miracula, à summo Numine ad suorum pietatem excitandam atque confirmandam iam inde ab Ecclesiæ incunabulis edi solita, vnum illud vel maximi à se æstimatum, atque à posteris in pretio habendum, vir acris iudicij & multæ lectionis, quique ob vitæ merita Summus Pontifex declaratus est Marcellus eius nominis secundus, affirmare non dubitauit; tam breui spatio, quod vix decem & sex annos excedebat, sacram hanc militiam, quam Ignatius à cælo designatus Dux atque Imperator & primus instruxit, & felicissimè gubernauit, potuisse tam longè lateque per tot maria, totque Regna ac prouincias, non sine præclarâ nominis sui commendatione propagari. Et verò quem non in admirationem atque stuporem rapiat, intueri minimum aliquem cœtum tam breui temporis curriculo ad vtrasque Indias aciem explicasse, subsidiarias turmas quoquoversus emisisse, circumtulisse vbique victricia signa, tot ac tantas de idolis, hæresi, ceterisque vitiorum portentis, victorias reportasse? Vt illud non iniuriâ cum Societate nostrâ communicare posse videar encomium, quod Persarum olim Reginæ Estheri sacrarum Litterarum monumenta dederunt: *Fons paruus creuit in fluuium, & in lucem solemque conuersus est.* Non quòd humanæ industriæ viribus, aut scientiarum adminiculis ea putem accepta referenda: sed quòd munifica illius manus, qui librauit fontes aquarum, & de tenebris fecit splendescere solem atque lunam, ea omnia sponte atque liberaliter in eam congessit: vt in ipsum, tamquam verum auctorem, tanta quanta est operis tam præclari gloria redundaret. Enimuerò volenti altiùs perscrutari, è quâ tandem scaturigine ingens ille torrens per omnes oras sese effuderit; aut è quâ luce radij illi promanarint, qui non minùs quàm sol terras, sui fulgore mentes hominum perstringunt, & gratissimâ voluptate oblectant; non aliam deprehendere licuit, quàm quòd primum atque solenne eius sacramentum nuncupetur, Principi omnium rerum Deo, atque munificentissimo parenti, seruire non metu suppliciorum, non mercede stipendiorum, non spe præmiorum, non exspectatione muneris alicuius, quæ alioquin nobilem indolem ad heroica facta solent erigere; sed propter inflammatum quoddam desiderium eius honorem & gloriam propagandi, ex sincero ac genuino amore profectum, & quia infinita eius dignitas ac maiestas id omni ratione promeretur. est enim illa propria liberalis animi atque ingenui nota, parentem amare, omnique obseruantiâ colere; non quòd

Mirabile incrementum Societatis.

Esther 10.

Societas Deo non spe nec metu seruit, sed filiali amore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnam minitetur, aut opulentam spondeat hereditatem, sed quòd optimi parentis nomen & patria potestas id iure suo exigant. Mercenarius quorumdam cultus iure à cœtu verè amantium proscribitur, qui vix præmiorum illecebris in officio continentur, nec vmquam offensi Numinis pœnitudine commouentur, nisi præsenti suppliciorum metu percellantur. Seruilis hoc est ingenij eorum, qui aut de lapide empti sunt, aut non vno stigmate inscripti, sublato timoris freno, in omne genus intemperantiæ, audaciæ atque libidinis effundi, nec quidquam pulchrum aut honestum ducere, quod non mercede aliquâ aut vili lucello comparetur. Longè alia est ratio filiorum Dei, qui patrem amare se profitentur, eiusque Numini propterea solùm obsequi, & sanctissimis eius legibus obtemperare, quia id eius infinitæ dignitati ac maiestati debetur, quia magnificus omnium opifex est, quia quidquid sumus, illius, inquam, & opus, & peculium, operum omnium peculiare præmium: quo fit vicissim vt amabilissimi illius atque suauissimi Parentis amor in eos prouocetur vehementiùs, inflammetur ardentiùs, foueatur teneriùs. Et quoniam munificentia illa infinita nulli vmquam cedere consueuit, sed cunctos superare benefaciendo; suarum etiam partium esse ducit, hanc qualemcumque mortalium liberalitatem inusitato cælestium beneficiorum influxu irrigare, sibique magis obnoxiam reddere. Et sanè adeò altè tum in Constitutionum suarum libris, tum maximè in animis singulorum id infixum atque impressum Ignatius esse voluit, vt pro tessera atque imperatorio signo, quod quisque non segniùs quàm aquilam Romanus miles sequeretur, hoc vnum haberent omnes, *Ad maiorem Dei gloriam*. Atque hinc tandem admirabile illud & numquam intermissum certamen, inter Deum veluti parentem amantissimum, & Societatem tamquam dilectam eius filiam, licet contemplari: dum illa nihil laudis sibi deposcit, nullam nominis sui existimationem sibi proposita habet; hic autem nouis eam semper ornamentis cumulat. Et verò quis ignorat, primis legibus huius sacræ militiæ non modò aditum omnem atque viam ad sacras Insulas ceteraque præclara Reipubl. Christianæ munia intercludi; verùm etiam sacramenti religione interpositâ oblatos vltrò honores & honorum insignia (quæ, vt corpus vmbræ, virtutes comitari solent) quàm longissimè ab hoc cœtu remoueri? Quod quidem ita sacrosanctum habetur, vt nullius nisi Summi Ecclesiæ Præsulis auctoritatem atque imperium huic voto intercedere voluerit Ignatius. Et quo honoris tandem genere, eum, cuius studium est humiles atque abiectos erigere, hanc tam profundæ demissionis exercitationem existimatis voluisse remunerari? Ecce tibi diuino prorsus inuento, iam inde ab eius exordiis, ad militaris huius cohortis vexillum euocatos Duces Gandiæ, Aquauiuas, Carolos à Lotharingiâ, Marchiones Gonzagas, & sexcenta illustrissimarum familiarum capita; quorum vel sanguinis nobilitati, vel virtutibus, præclarisque facinoribus, & primæ in aulis Regum dignitates, & sacræ Insulæ, Romanæque maiestatis purpura communi orbis suffragio debita censebantur. Altera res, quæ non minùs speciali iure Societatem hanc diuino obsequio ac perpetuo cultui mancipatam probet, est publica illa atque ante oculos omnium præfixa

Pium inter Deum & Societatem certamen.

Votum Professorũ non admittendi honores.

Deus ad Societatem vocat viros illustres.

fixa foribus inscriptio: Non solùm propriarum animarum saluti cum diuinâ gratiâ vacare, sed etiam cum eâdem impensè in salutem proximorum incumbere. Quod quid est aliud quàm operam omnem atque industriam vitamque & sanguinem in aliorum subsidiorum Dei caussâ deuouere; abiicere se ad mendicabula in compitis, ad mancipia in triremibus, ad nautarum fæcem in transtris, ad semiuiua cadauera in nosocomiis omni ope subleuanda? Genus profectò palæstræ, quod præter molestias, incommoda, morborum contagionem, variasque ærumnas, nihil concedere videtur athletis. Verùm numquam ita se Societas ad infimam plebem demittere, aut ad seruilia etiam obsequia abiicere potuit, quin altiùs eam semper diuina Maiestas extulerit. Itaque hæc quæ vilia & contempta videntur, Deo tantæ submissioni vicem reddente, & opinionem probitatis, & famam scientiæ, & auctoritatem nominis apud præcipuos orbis Christiani Principes ipsi conciliarunt. Mendicato viuebant Olisipone Rodericius & Xauerius, & ad abiectissimi cuiusque pedes nocturnam quietem in nosocomio captabant. sed Rex confestim palatium pro domicilio, cibum regium pro victu obtulit. Cumque in illo pulcherrimo certamine vicisset animi submissio, hoc saltem honoris excutere Simon Rodericius non potuit, vt regios iuuenes piis monitis ac præceptis ad omnem virtutem identidem conformaret. In vrbe Româ, celeberrimo Religionis theatro, puerili institutioni operam nauabat Lainius: at illum Summus Ecclesiæ Præsul Paulus III. sibi Theologum delegit, vt in illo maiestatis plenissimo Tridentino consessu, instar oraculi, grauissimam doctissimamque de Immaculatâ Virginis Conceptione sententiam dicens audiretur. In Germaniâ heterodoxorum se calumniis & maledictis exposuerunt, imò in continuâ iactatione & assiduis vitæ periculis, quasi peripsemata aut catharmata quædam, versati sunt Iaius & Canisius: at religiosissimi Imperatores illos in oculis tulerunt, imò ad Insulas etiam summasque dignitates prouexissent, nisi potiorem sibi Ignatij ac Societatis quàm affectus sui rationem habendam duxissent. In Hispaniâ Galliâque, aut tamquam hominum quisquiliæ propter CHRISTVM in ergastula catenasque compacti sunt Sodales, aut tamquam nefarij ac perduelles è toto Regno proscripti; sed calumniarum tempestatibus cæcisque mendaciorum nubibus ac procellis paulatim veritatis luce discussis, tanto in pretio Regibus illis fuerunt, vt partim eos in sacros Oratores aulæ suæ, partim etiam in conscientiæ suæ moderatores assumpserint. Quid de Potentissimis Poloniæ Regibus, quid de Sereniſſimis Bauariæ Ducibus, Transiluaniæ Principibus, aliisque Septemuiris per Germaniam? quid de Nobilitate per Italiam non inferiori commemorem? quid de purpuratis Patribus, aliisque per Europam Ecclesiæ Antistitibus? quid denique de potentissimis noui orbis Monarchis? si maiorum nostrorum, huius sæculi, dico, annales euoluerimus, videbimus plerisque omnibus in pretio fuisse Societatem. Quid, quòd Summorum Pontificum his centum annis nemo vnus inuentus sit, qui non aut honorificentissimè de Societate senserit, aut eamdem paterno fauore affectuque non sit prosecutus. Testis mihi sit instar omnium sanctissimus Pontifex Vrbanus VIII. cum Eminentissimis

Societatis existimatio apud Pontifices, Reges, Principes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suis nepotibus Francisco atque Antonio Barberinis : qui non verbis, sed singularibus beneficiis oraculum illud aliquando à Gregorio XIV. datum confirmare cupientes , Societatis vtilitatem & gloriam ad totius Ecclesiæ vtilitatem & gloriam pertinere, quem orbi Catholico vniuerso affectum & munificentiam testari poterant, eam omnem in hunc minimum cœtum sæcularibus his festis, stupente & applaudente Româ, profuderunt. Hoc itaque, Pater Beatissime, vosque Eminentissimi Cardinales, dum stabit hæc Societas , quam diuino munere perennaturam speramus; hoc, inquam, palam omnibus profitebitur , se anno sæculari expertam in Sanctissimâ atque Eminentissimâ Maiestate vestrâ IESVM Romæ non solùm propitium, iuxta fidem oraculi Parenti nostro Ignatio datam , sed etiam vltra spem votumque liberalem ac munificum. Infinitum hîc fuerit commemorare , sed non æquè gratum omnibus, quæ domicilia tum Romæ, tum in Lusitaniâ, Austriâ, Hispaniâ, Galliâ, Bauariâ Societati liberalitate summorum Principum sint constituta, quæ sapientiæ gymnasia & Academiæ eius institutioni directionique concreditæ , quàm profusâ liberalitate vitæ subsidia subministrata. Vt nonnemini videri possit illud Isaiæ vaticinium , quod in Ecclesiâ Christianâ gaudemus impletum , ad Societatem suo sensu aliquo pertinere : *Erunt Reges nutritij tui , & Reginæ nutrices tuæ . Suges lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis. Erit tibi Dominus in lucem sempiternam , & Deus tuus in gloriam tuam.* Abiit verbo inuidia. Sanctè enim gloriari sibique congratulari potest Societas, quòd, quemadmodum ipsa in omni actione ac negotio maiorem Dei gloriam velut scopum intuetur , ita Deus maiorem nominis celebritatem & maiora semper decora, licet immeritæ, ad cumulum beneuolentiæ congerat. Et verò si candidè & sine fuco animi mei sensum apud beneuolos auditores licet deponere , cur non videatur æternus Pater in ornandâ Societate potiorem nominis sui, Filiique ter augusti, quàm Societatis ipsius rationem habuisse? Etenim si, teste Chrysostomo, præ ceteris belli Ducibus, singulari illâ potestatis prærogatiuâ concessum est Iosue , vt solem in medio cursu sisteret , propterea quòd nomine suo adumbraret augustissimum nomen IESV; quid mirum, si ab eodem sole radius aliquis ad illustrandam hanc Congregationem deriuetur , quæ splendidissimâ nominis illius insignita est nomenclaturâ ? Quâ in re nemo , vt spero, mihi iure succenseat . Nimirum homines humano more loquimur , eaque proferimus , quæ ne ab ipso quidem iure hereiscundæ hereditatis aliena sunt . Notæ sunt testamenti tabulæ Romani Sempronij , qui filiam heredem iustituens , hanc clausulâ constrinxit: Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei , id est , quia nomine meo compellatur. Nota similis apud Græcos testatoris voluntas Lyconis Philosophi, litteris apud Agellium consignata : Lyconi fratri præcipua do, quòd nomen is ferat nostrum. Ignoscite , Auditores , & his ludis sæcularibus sustinete mecum quid insipientiæ meæ. Nihil aliis Religiosis Ordinibus detractum volo, quos maioribus etiam encomiis suo tempore exornabo . Nunc igitur hoc affectui meo, & coniecturæ à ratione non abhorrenti indulgete, vt asseram Patrem æternum in ipsâ quoque Societate Filium suum pro-

Isaiæ 49. & 60.

Hom. 17. in Ep. ad Hebr.

l. *Cùm filium*, §. *Pater*, ff. de Legatis 2.

in Noct. Att.

propter nominis communionem exornare voluisse ; ipsamque Societatem, licet immerentem, quia Filij nomine insignitur , & augustissimum IESV nomen toto orbe ad Antipodas vsque circumfert , peculiaribus honoris prærogatiuis cumulare voluisse. Itaque, quòd eam Pontifices, Imperatores, Reges , Principes in pretio habeant , hoc magno nomini Ducis sui acceptum refert : cuius amplificandæ gloriæ dum studet (studebit autem, dum leges ab Ignatio conditas, & Instituti sui scopum intuebitur) nec Pater Filio, nec Filius affectui suo deerit, vt maioribus eam semper gloriæ cumulet incrementis.

ORATIO SECVNDA.

Ignatius magnus in minimis.

MAgnum Ignatium virtutum illustrium exemplar, argumentum dicendi omnino amplum mihi propositum, si silentio quodam admirationis ac venerationis pleno præteriero ; vehementer ambigo , an minus aliquid sim præstiturus , quàm si copiosè de illo verba fecero. Materiam hanc sibi vt plurimùm sumpserunt Oratorum principes ; in hac consumpta est ætatis pænè vnius eloquentia , & tamen intra meritum semper laus omnis stetit: rudis ars visa est, indiserta facundia. A me verò, quem nec ad dicendum satis instruxit natura, nec vsus exercuit, si ad dicendum accessero , quid exspectandum est , nisi vt quæ summa in eo sunt, extenuentur dicendo ; quæ singularia , communi ratione pronuntiandi reddantur vulgaria, quæ illustria, orationis meæ nebulis inuoluantur? Præfari solent plerique, iam ad dicendum comparati, tenuitatem infantiæ suæ argumenti magnitudine confirmari, non posse , quantumuis rudes atque infantes , cùm ampla sit materia, non esse disertos. Alia ab his ego passus sum: illa me materiæ copia , & Parentis nostri gloria mediocritatis admonet meæ, ne in summis illis, quæ non satis assequitur styli sublimitas, infantiam meam pro dignitate versari posse confidam. Tandem inopi consilij (silere enim me non patitur eorum auctoritas, quibus nihil fas est negare) hoc mihi mea suggessit desperatio , contrà quàm fert Oratorum consuetudo, ipso statim orationis exordio nihil me politum ingenio, nihil elaboratum industriâ in medium allaturum, præfari: argumentum fore, non magna, sed minima, studio à ceteris præteriri solita; ex mensâ aliorum lautissimâ micas deciduas; post messem aliorum opimam, neglectum pænè spicilegium. Cogitatio, scio, humilis, & ab excelsâ tanti viri virtute aliena: hoc præstabit tamen, vt quam intactam prætereo, excellentiæ non derogem; & in præconum illustrium numero, symbolum meum conferam , de minimis minimus Oratorum dicturus. Hæc meditanti mecum Diuus ipse ob oculos versari visus est, & in negotio quidem leui, sed per vitam omnem sibi familiari, examine scilicet in se moresque suos instituto rationum exactor suarum: opportunè sanè in rem , vt apparet , meam accuratus in minimis obseruator . Quid enim tam religiosæ menti grauius obreperet ? Iam inde, cùm ex maioribus illis, quæ in militaris vitæ licentiâ occurrere potuissent , criminibus emer-

Ignatius examine particulari in se inquirit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Minima in spiritualibus magni facienda.

emerſiſſet, per triduum iis Sacerdoti ſæpiusque exinde & accuratiùs declaratis, vidit vir altâ quadam mente præditus, cùm à grauioribus ſibi cautum eſſet, tendenti ad ſumma ſolere obeſſe minima; eosque qui auſi ſæpè magna magno molimine, ex vanitatis ſtudio ad virtutem, ex licentiâ ad auſteram vitæ rationem, poſthabitis & honorum titulis & opum ludibriis, ſe proripuerunt, exinde res minimas facere cœpiſſe non minimi; & qui maximis ſe ſpoliauerant, cùm minimis ſe denudare non poſſent, hæſiſſe in ſalebris, nec ad eum quem animo deſignauerant perfectionis apicem pertigiſſe. Enimuerò minima, cùm minima ſint, vti obſeruantur à paucis, ita negliguntur à plurimis, à pauciſſimis omnino ſuperantur: & ex agro vaſtiſsimas citiùs arbores, quàm lolium & filices eradices. Hoc cùm aduerteret vir in iis quæ rationes animi concernunt ſagaciſsimus, & illud etiam videret, ſe, qui rudentes peccatorum ictu propè vno abripuerat, erratorum quæ ſupererant licia haud ita facilè multiplicatis etiam ictibus reſciſſurum; & qui hoſtem fortiſsimum, mundi, inquam, affectum, ſemel ex animo exterminauerat, non tam feliciter defectus cereros repreſſurum; legem ſibi dixit examine aſsiduo, ſi quid latere vel minimum vſpiam poſſet, inueſtigare. Itaque inquirere cœpit in ſe ipſe ſtudioſiùs in horas ſingulas, & indagare non turpes maculas, aut camarinam vitiorum mouere; ſed culpæ vmbram rimari, imperfectionum atomos obſeruare; eosque non, ſicut æſtimari poterant, vt errata minima, ſed vt rerum maximarum impedimenta deteſtari; expiare fletu, pœnisque etiam à ſe exactis profligare. Quâ in re cùm & illud occurreret, ſimul oppugnanti omnia, elabi ſingula; & eum, qui multas conſectatur, raras enumerare victorias; hanc methodum ſibi ac metam fixit, non vniuerſim omnes, ſed vicibus quamque ſuis; ſingulas ſingulari quaſi duello animi paſsiones oppugnare. hoſtemque hîc ſibi primùm deligebat eum, qui rationibus ſuis eſſet infeſtior. Atque has nouus miles Ignatius ſuas enumerabat de ſeipſo victorias, longè quàm ab hoſte obtineri vllo poſſent, illuſtriores. Minora forſan hæc magno Ignatio & eius animis inferiora cenſebuntur, non ab iis modò, qui, cùm maiora vitia declinare nolint, minima ne quidem in vitiis numerant; ſed à nonnullis etiam perfectioris vitæ (vt ſibi quidem videntur) ſtudioſis, qui ſanctimoniam rebus quibuſdam vulgi opinione maioribus, & fidem noſtram excedentibus metiuntur: tamen apud æquos rerum æſtimatores locum aliquem opinioni magnæ minimum hoc Ignatij ſtudium faciet, quibus illa numquam viſa ſunt minima, per quæ maxima obtinentur. Ecce enim tibi ſubitò hominem, dum perſequitur minima, maximis etiam inolitisque vitiis ſuperiorem. Non dicam hîc illum, ex quo meliora concepit, tanto præteritæ vitæ tædio fuiſſe affectum, & earum maximè rerum, quæ cum aliquâ voluptate coniunctæ ſunt, vt fœdæ voluptatum imagines omnes illi confeſtim ex animo effluxiſſe viderentur. ſingularis hoc prærogatiuæ, non induſtriæ fuit, poſt vitam militari licentiâ traductam, ceſſaſſe in homine viribus integro ac vegeto carnis ſtimulos, quos nec ſpinis, in quas ſe induit Benedictus; nec niuibus, in quibus ſe nudum volutauit Franciſcus; nec frigidiſſimo ſtagno, cui ſe immerſit Bernardus; nec ætatis ingraueſcentis algore, quod in ſe deplo-

Minimorum obſeruatio ſignũ magnæ virtutis.

deplorat Nazianzenus; nec trinâ Numinis inuocatione, quam adhibuit Paulus, compeſcere potuere. Ea potiùs in medium producam, in quibus illius deſudauit induſtria, & mortificationis falce meſſem ſibi fecit; & vt ex vno atque altero de ceteris liceat arbitrari, periculum in iis faciam, in quibus pænè nemo ſe ſui impotem diffitetur. Studium illi fuerat ætate primâ (vt in milite vſu venit) ne famæ ſuæ iure tantillùm cederet, in factionum hærere partibus, & pro dignitatis certamine quælibet diſcrimina vitæ & ſalutis non recuſare: abripiebat eum audax ac præfidens animus, natura feruens, ſanguis ebulliens. Ceterùm hunc vindictæ appetitum & naturâ congenitum, & conſuetudine roboratum, domare aggreſſus, arte illâ ſibi familiari ita breuiſſimo tempore perdomuit, vt conſuetudinem iam ætate corroboratam abruperit, & naturæ vim intulerit, nec iam igneus ampliùs ſanguiniſque præferuidi, ſed frigidus lentuſque à Medicis fuerit exiſtimatus. Triginta omnino annorum ſpatio, quibus meliora ſectatus eſt, adeò non contumeliosè tractatus eſt ab eo quiſpiam, vt ne quidem verbo fuerit violatus. Præſidebat à ſe conſtitutæ Societati, curis moleſtis & grauibus; at in omnibus eâ mentis ſerenitate & æquitate animi, vt nec in aduerſis nec proſperis vmquam ſui diſſimilis appareret. Neque hæc ætatis languori adſcribi poterant: vigebat enim etiam tum in ſene vegeta virtus; &, ſi quando res ita tuliſſet, vt ad caſtigandam culpam vultum indueret ſeueriorem, eâ vi & pondere verborum id exſequebatur, vt non audientium tantùm animi, ſed parietes tectaque non dubio motu nutare & concuti viderentur. Adeò nihil in illo torpebat, nec omnino paſſiones clanguerant; ſed quaſi doctæ habenas audire, vt ait Poëta, freno laxato imperium capeſſebant ad audendum præclari aliquid, rurſuſque minimo nutu redeuntes ad officium ſubſidebant. Hæc animi porrò compoſitio & morum æquabilitas non ſolùm in minoribus iſtis cernebatur; ſed iniurias etiam, contumelias, carceres, inſidias, ipſiuſque vitæ diſcrimina non aliter læto animo erectoque complectebatur, quàm gratulationes alij honoreſque excipere conſueuerunt. In vincula nonnumquam maleuolorum calumniis abductus, non modò non reluctatus eſt, verùm etiam liberâ voce profeſſus, non tot in vrbe Salmanticenſi eſſe compedes manicaſque ferratas, quin plures ipſe pro CHRISTO geſtare ambiret. Lutetiæ vacanti litteris pecuniolam in victum magno labore corrogatam ſurripuerat contubernalis: ſed ille adeò non exarſit vindictæ cupiditate, vt cùm eum Rotomagi morbo afflictum decumbere inaudiſſet, è veſtigio ſe in iter dederit, iterque tridui tantâ celeritate confecerit, hominique peſſimè de ſe merito tanto affectu ſubuenerit, vt à morbo recreatum litteris in Hiſpaniam datis, familiaribus notiſque impensè commendarit. Illud verò quantæ manſuetudinis eſt, cùm tactus inuidiâ non nemo dignitate primarius Ignatio Ordinis à ſe fundati iam Præſidi renuntiari iuſſit, omnes ſe Societatis iſtius homines, quotquot in Hiſpaniis Perpiniano Hiſpalim vſque inuenirentur, flammis eſſe traditurum; repoſuiſſe Ignatium, optare ſe viciſſim, vt eum cum ſuis omnibus, quos haberet per orbem charos, diuinus amor ſuis ignibus inflammaret? Quid, quòd illum ipſum, quem in mortem

Ignatius feruorem naturæ compreſſit

in aduerſis æquo ſemper animo.

Ignatij manſuetudo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſuam iuratum, ſicâ inſtructum, domicilij ſui ſcalas conſcendiſſe nouerat, in conuictum Societatemque immemor iniuriæ aggregauit? Ita profectò ex milite impotente ſui dominus euaſerat, vt nihil vmquam priſtini feruoris in publicum prorumperet; prorſus vt ad auream ætatem rediiſſe videretur, cùm imperiis humanis non ſolæ feræ belluæque indomitæ, ſed paſſiones animi belluis omnibus ferociores ſubiacerent.

Ignatius honoris ſtudium cõpeſcuit.

Alterum, in quo hominem, id eſt cereum in vitia flecti, ſeipſum quilibet experitur, honor eſt, & inanis gloria; honor, inquam, ſuaue malum, eoque periculoſius, quòd & vitium & virtus illi mater eſt: atqui hunc aggreſſus Ignatius, ſingulari, vt ſic dicam, certamine, tam certis impetiuit ictibus, planeque profligauit; vt vir aliàs in rebus ſuis taciturnus hoc ſibi elabi ſiuerit, à vitio nullo ſibi cautum eſſe magis, quàm ab inani gloriâ. Vnde ſic ille ſtatuerat, haud illubenter ſe nudum, ſordidatum, cornibus indutum, habitu quantumcumque ridiculo, per vicos obambulaturum, riſui ſe omnium ac ſannis expoſiturum, ſi quidem id ad Dei gloriam pertineret. Quantum porrò ſuam oderat, tantum pro diuinâ gloriâ certabat alacriùs. Hanc ſpirabat animo, hanc crebro ſermone vſurpabat: adeò vt amatores gloriæ ſuæ (in quâ re quiſque non tam amans quàm amens eſt) longo poſt ſe reliquerit interuallo. Ex quo factum, vt, cùm Societati ſuæ Conſtitutiones daret, hoc obſeruarit vnicè, vt legi cuicumque aut ſtatuto verſus hic pænè intercalaris accederet, Diuina gloria, diuinum ſeruitium, diuina laus, diuinum obſequium: ita vt, ſi IESV amator eximius habeatur Paulus, qui ampliùs quingenties in litteris ſuis nomen illud ſacroſanctum celebrauerit, diuinæ gloriæ procurator inſignis haberi debeat Ignatius, qui nuſquam non ſuos ad illius ſtudium prouocauit. Magna me video & ſingularia, dum minima & vulgaria ſector, in medium protuliſſe. Ita profectò ſe res habet, in viris illis magnis, quorum vitæ ſanctitas eximia eſt, nihil difficiliùs quàm minima reperias, cùm quæ cenſes eſſe minima, eiuſmodi ſunt, vt ex iis maxima quæque coaleſcant. Rectè nonnemo dixit, non hunc ſtatuarium Polycleto parem exiſtimandum, qui truncum norit ſpoliare, corticemque in fruſta ſecare; hoc enim negotij nihil eſt; at qui feſtucas minutiſſimas reſcindere, & ſubtiliſſima lineamenta ſcalpello ducere nouerit, hic demum perfectus eſt ſtatuarius. Magnum exhibere fortè nonnulli viſus fuiſſem Ignatium, ſi quæ recèns à vanitate conuerſus cum ſtupore omnium peregit, in medium protuliſſem: hominem ex medio honorum curſu inopinatò ſe proripuiſſe, ad Virginis aram arma ſuſpendiſſe, veſtibus pauperi conſignatis indutum ſacco, nudis pedibus ante Marianam ſtatuam nocte totâ ſtationem habuiſſe; exinde ſe Manreſano intuliſſe xenodochio, immiſcuiſſe ſe mendicabulorum cœtibus mendicabulo ſimilem, multorum annorum iciniis corpus extenuaſſe; ita incurium ſui vixiſſe, vt cæſarie impexâ, capite nudo, ne quidem vngues ſibi præcidi, aut barbam attonderi paterentur: admirationis res eſſet plena, ſpectare ter quotidie flagellis acriter in ſe ſæuientem, & genibus humi poſitis per ſeptenas horas in oratione defixum. Quid ſi nunc Manreſâ in Italiam, indeque in Palæſtinam nobilem hunc mendicum deduxero, infinitis conflictatum incommodis,

Perfectio in minimorum obſeruatione conſiſtit. Nierembergius de Adoratione l. 2. cap. 14.

dis, magna certè ac ſingularia imperitis in medium protuliſſe videbor; ſed æquis rerum æſtimatoribus nihil veterano dignum Ignatio, qui ætate ac religione prouectior, hæc melioris vitæ rudia quædam ac impolita tirocinia conſueuerat appellare. Non eſt procul dubio, non eſt imago illa perfecta, quæ magnas vmbras & lacunas colorum exhibet: in tenuiſſimo radio, & ſubtilium linearum ductu, admirabile ſpecimen artis ſuæ reliquit Apelles. Eâdem planè ratione tum demum maximus fuit Ignatius, cùm in ſe minima quæque expreſſit, quæ viri etiam ſummi à ſe numquam impetrare potuerunt. Adeò vt, cùm de illo minima me recenſere profitear, non videar tamen eius honorem atque exiſtimationem reddidiſſe vulgarem. Alium hîc ego iudicem non requiro, præter ipſum Ignatium: qui cùm leges Familiæ ſuæ conderet, licet eas alij ſuſpicerent, quibus rerum terrenarum contemptus, iniuriarum perpeſſio, feruens animarum zelus, ac ſincerus amor diuini Numinis imperatur; ille tamen vbique minima inculcat, ſine quibus ſumma aut vix, aut numquam, conſequantur. Si mentem in oratione cum Deo coniungi deſiderat, ſtatas orationi præſcribit horas, ſitum corporis certum, vnde cogitationum deſumas exordium, cui parti inſiſtas: quin & præludia præſcribit, & poſt meſſem recollectionis (quam vocat) ſpicilegium. Si continentiæ normam præſcribit, eas etiam voluptates eliminat, quæ ſine noxâ delibari poſſunt: ſi obedientiæ normam ſtatuit, imperfecto etiam charactere manum de tabulâ tollendam admonet, ſimul ac obedientiæ vox inſonuerit. Denique, ne ſingula perſequar, magnæ perfectionis illi norma eſt, quæ in minimarum legum obſeruatione cernitur; & eadem non infima laus Ignatij. Hæc enim parallela iure dixeris, legem & Ignatium. In Ignatio perfecta lex viuit: in lege, quantus fuerit Ignatius, à ſeipſo deſcriptus eſt. Vnde mihi rectè atque ordine feciſſe viſi ſunt maiores noſtri, qui cùm genuinam eius effigiem repræſentare vellent, pro ſymbolo Regularum codicem illi appoſuerunt. Si tamen argutari lubeat, quæram ex pictore, cur hoc potiſſimùm ſymbolo eum expreſſerit, in quo ſingularia ſunt omnia. Poteras illi cor ſagittis transfigere, aut flammis adurere; numquam non ardebat amore cæleſti, qui ex obuij floris aut vermiculi conſideratione in admirationem rapiebatur auctoris. Poteras illi in manum tradere ſacroſanctum illud nomen radiis illuſtre, quod ſuis gentilitium dederat in vltimas vſque terrarum oras deportandum: poteras eius pedibus ſerpentem ſubiicere, cum quo crebra illi fuit in vitâ concertatio: poteras hæreſum exuuias in trophæum appendere; in illarum enim ruinam diuinitus eſt deſtinatus: poteras eius lateri aut Deiparam adiungere comitem, aut CHRISTVM æternam Dei Sapientiam præſidem; trigeſies enim eoque ampliùs aut CHRISTVS aut beatiſſima eius Mater hunc ſuum clientem amœniſſimo ſuo adſpectu recrearunt. Denique non inſcitè appoſuiſſes auguſtiſſimam diuinitatis vnius Triadem, de quâ ea vidit, eaque litteris conſignauit, quæ ſumma ingenia meritò ſuſpiciant. Illuſtria ſunt hæc in hoc viro ſummo, & ſingularem habent commendationem. ſi tamen virtutum eius quamdam quaſi complexionem exprimere velimus; nihil magis appoſitum fingi poterit, quàm

Ignatius regulas minimas ſuis inculcat.

Ignatius quare cum libro depingatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt legum sacratum codex illi tribuatur. Quid enim hoc legum codice perfectius? quid minimis illius regulis magis admirandum? Sanè eas quæ de exteriori modestiâ præscribunt, multis sibi lacrymis steriſſe fatetur Ignatius. Quid rursus huius vitâ magis perpolitum, quæ etiam in minimis tam admiranda est? Vnum fortasse requiri poterat, vt eius vita cælestibus quibusdam aut supra naturam prodigiis illustraretur. Suâ hac in parte cuique laus est: ab aliis perpetuo silentio damnata dæmonum oracula; ad aliorum preces montes loco cesserunt; aliorum imperio mortui ad vitam reuocati sunt; aliorum cadauera gratissimum odorem exhalarunt. Nescio quo Numinis fato sua hîc Ignatio sors obtigit, vt in iis quæ minimè ad eum pertinent, adeoque in minimis prodigiosus euaderet. Admirabilem olim Petrum reddidit vmbra corporis, quæ inani etiam contactu morbos expellebat: mirabilis Paulus, à cuius corporis contactu, nescio quæ diuina vis ipsis etiam semicinctiis adhæsit. Magna profectò dignitas in rebus minimis, si tamen minima dici possunt è quibus tanta dignitas exsistit. Nihil igitur in te minimum est, Ignati, quando quæ minima videntur, tam vberem gloriæ segetem ac materiam submini strant: quando, inquam, quæ minimum tui habuere corporis tui puluere s residui (ne plus tui consequeremur exundans inuidit Tiberis, tuis, ni fallor, votis obsecundans) puluere s, inquam, tui infinitis languoribus medentur, infinitis puerperis opitulantur, ne fetus priùs luce priuentur, quàm lucem adspiciant. Quid dicam aquam ipsâ puluere s permixtione plurimis salutarem? quid nomen tuum chartæ inaratum dæmonibus terribile exstitisse? prætermitto Monobregensem imaginem infinitis propemodum prodigiis nobilitatam? Et hæc quidem ex paruis reculis, ac propemodum vix tuis, gloria consurgit, vel hoc ipso celebrior, quò faciliùs res istæ minimæ seu de vestimento lacerna, vel de corpore puluis, vel de vultu imago adumbrata, vel chartæ nomen illitum, ad vltimas vsque Orientis oras penetrarunt.

Ignatius miraculis clarus, etiam in minimis.

.Opportunè me hæc gloria tua monebat finem dicendi vt facerem, nisi æquè opportunè hoc anno sæculari se mihi obtulisset minima tua Societas, sed laus tua non minima. Quinimò maximum tuum miraculum esse Societatem, & in eâ Dei spiritum residere, complures cum ipso Summo Sacrorum Antistite, iam tum, cùm nasceretur, agnouere. Non minimè quidem illa tua est, quæ secundùm Deum ex te habet, quòd nata est, quòd floret, quòd huc vsque magnâ populorum commendatione propagatur. Locum tamen illi inter minima tua dedit illa singularis animi demissio, quâ minimam inscribi & alieno nomine indigetari voluisti, vt quæ maxima quæque à IESV obtinuit, per Ignatium aut nihil, aut minimum quiddam consecuta videretur. Non minor tamen idcircò tibi laus debetur, cuius præceptis & institutis acceptum refert, quòd & virtute doctrinâque floreat, & ad vltimos vsque terrarum fines vnicâ ætate sit propagata. vt non immeritò illud Prophetæ videar vsurpare posse: *Dicite iusto quoniam benè, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet.* Venient enim tibi fructus vberrimi ex omni prouinciâ ac regione: hinc pœnitentibus excussæ lacrymæ, inde puerorum ab interitu vindicata innocentia; hinc virtutes ad maturitatem

Societas minima magnum Ignatij miraculum.

Isaiæ 3.

ritatem excultæ, inde ad sincerum Dei cultum adducta barbaries; hinc de prostratis idolis manubiæ, inde de profligatâ hæresi trophæa; hinc veritatis sole discussæ calumniarum nebulæ, inde tormenta inconcussâ virtute superata. Hæc cùm præclara sint & singularia, suum præconem semper inuenient: illud ego semper inter singularia eius & magna reponam; numquam eam tam de magnitudine suâ propagandâ, quàm de minimis quæ nascenti tradideras obseruandis laborasse. Et, nisi me fallit opinio, per hæc minima denique perfectum est, vt minima cùm esset, è minimis emerserit; cùm scilicet maior esset Religiosæ disciplinæ, quàm sapientiæ cura; maior de errato quouis exterminando, quàm de pomeriis dilatandis solicitudo; maior legem minimam, quàm prouincias conseruandi posteris iniuncta necessitas. Hæc illa fuere minima, quæ ætatis vnius amplitudinem eduxere. Nunc agite, Patres religiosissimi, & his vestigiis insistite; hoc idem studium vobis sit commendatissimum, & indubiè succedent sæcula sæculis beatiora: fortunam primam maior semper excipiet; nec priùs accrescere magnitudo desinet, quàm minimorum cura vobis à magno auctore commendata minuetur.

ORATIO TERTIA.

De S. Francisco Xauerio.

DVm per vniuersum terrarum orbem cogitationem circumfero, & singulas illius partes tam varias, tam dissitas inter se, tam amplas atque diffusas animo percurro, tot vbique specto virtutum à Xauerio relicta vestigia, tot laudum insignia, tot prodigiorum monumenta, vt, quantus quantus orbis est, non aliud fuisse videatur, quàm theatrum quoddam virtutum, & rerum ab illo præclarissimè gestarum. Et Europa quidem gloriatur, virum se talem tantumque genuisse, terris primùm, deinde per Ignatium Deo; illius hospitio se iactat Africa; Asia verò diuturnum se illi præbuisse domicilium deprædicat; America tandem ab eiusdem se posteris ac sociis, eius potissimùm exemplo excitatis, excultam agnoscit: Oceanus, venti, flumina, rationis expertes animantes, sol, nix, pluuia, resque adeò omnes Xauerij imperium experiæ, tot præconia congerunt, tot laudum ampliſſimarum ornamenta & titulos accumulant, vt, quamuis vnus ipse satis fuerit iis omnibus promerendis, enumerandis tamen vix vlla sufficere possit oratio. In cælis verò infinita illa multitudo fortunatissimarum animarum, quas in illud beatitatis domicilium transtulit, in vnum conuersa Xauerium, eum patrem, defensorem propugnatoremque vitæ ac fortunarum suarum, salutis post Deum auctorem suæ, victorem debellatoremque dæmonum, superstitionis impiæ euersorem, expulsorem flagitiorum omnium, immortali præconio, laudibusque profitetur sempiternis. Quorum vocibus vt nostra in terris consentiat oratio, in hunc præclarissimum illius de idolis, de immanissimis ac teterrimis humani generis hostibus, de vitiis, de impietate triumphum paulisper oculis defigam: reliqua omnium virtutum decora, & dignitate ac splendore maxima,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& numero propemodum infinita, ne oratio in immensum excurrat, sciens ac prudens præteribo.

Auspicaturus difficillimum Indiarum bellum Xauerius, pro loricâ rudem tunicam induit; pro gladio coronâ Virgini-matri sacrâ accingitur; pro tubis ac tympanis adhibet tintinnabulum, quo exercitum suum, hoc est rudium puerorum quantam potest manum, sub signa conuocet: atque illo belli apparatu instructus, hostilibus copiis sese infert, tantò illustriorem relaturus triumphum, quantò minùs ista auxilia sunt ad victoriam comparata. Sed nimirum erat in ipso Xauerio ingens quædam virtus, quæ coniuncta cum naturâ nobili, eam dederat eius oculis, ori, verbis, nutibus efficacitatem, vt palàm non iactaretur modò, sed etiam reapse sentiretur, Xauerium audere & posse omnia, in Xauerio vim esse quamdam virtutemque pænè diuinam. Et fuit profectò potentiæ plusquam humanæ, tot barbararum regionum incolas à belluinâ ferocitate ac truculentiâ, ad mansuetudinem, ad morum honestatem, pietatemque traducere; idque non verborum ac sententiarum pondere, cùm verbis quæ vellet, ignoratione peregrinæ linguæ, sæpissimè exprimere non posset, sed mutâ pænè & elingui oratione. Quamquam quid admiramur, sine linguâ, sine voce, in mortalium animis illum tanta efficere potuisse? quid tandem illi opus fuit voce? Deum pronuntiaret? at toto oris habitu ac specie illum satis loquebatur. cælestem gloriam verbis describeret? eam animus intuebatur assiduè, & quodammodò sub omnium oculos adspectumque proferebat. virtutis pulchritudinem dicendo exornaret? illius in se formam, ac venustatem omnem, viuis coloribus effinxerat. Neque verò de inferorum cruciatibus, de libidine, de reliquorum vitiorum turpitudine quidquam necesse erat declamare; cùm non animi tantùm, sed ipsius etiam corporis horrore, auersanda esse satis commonstraret.

Xauerij magnanimitas:

Rideamus, si placet, cùm audimus magni Iouis nutu concuti Olympum, terram cælumque tremere, vt Poëtæ fabulantur: at ego, quoties nutu Xauerij, cælo altiores, Olympo firmiores, duriores scopulis hominum voluntates concussas & labefactatas cogito, toties in admirationem trahor ac deprædicationem tantæ potestatis: quam cùm dicendo non modò non exornare, sed ne quidem enarrare me posse intelligam; oro quæsoque vos, Auditores, quandoquidem cogitatione id facilius quàm verbis consequi licet, vt illius effecta quædam animis vestris vos ipsi obiiciatis, aut ex edito quopiam loco vos ea contemplari existimetis. Videbitis illum exiguâ puerorum manu stipatum, imbellibus profectò copiis, vicos Indiarum maximos atque oppida celeberrima expugnantem: videbitis Regna amplissima, incolarum multitudine frequentissima, diuitiis opulenta, infensissima Religioni Christianæ, Deo subiugantem, nequidquam ex aduerso frendentibus inferorum turbis: videbitis barbarorum exercitus, strictis gladiis immissisque telis toto impetu irruentes, sistentem, & cogentem retrò pedem referre: videbitis impiorum vltionem euocari ignem de cælo, cineresque ac pumicum vim ingentem depluere: videbitis in Mauricâ regione, quæ terra asperrima est, belluarum non hominum receptaculum, barbaram illam gentem

Indos Christianâ Fide & moribus imbuit.

gentem solâ feritate celebrem, quæ veneno ac ferro sæuiat etiam in suos, in coniuges (si tamen coniuges ibi vsquam sunt) in liberos, in parentes, Xauerij potentiâ frangi, flecti ad humanitatem, ad omne se imperium submittere: videbitis Comorinenses, oræ Piscariæ ac Trauancoridis incolas, Tutuchurinos, Manarios, Iaphanapatanios, Macazarios, Ceilanos, Amboinios, Molucenses, Malabares, Basainos, Parauas, Ternatinos, Melindæos, alioscque populos numero propemodum infinitos, eorumque Sacerdotes ac Reges, eiuratâ belluinâ viuendi licentiâ & vitiis omnibus, se Xauerij imperiis submittentes: vt non immeritò quis credat Indos de vno Xauerio exclamasse, quod olim eos putauisse narrant historiæ, cùm viso potentissimo Macedonum exercitu dicerent, Deos ad se armatos è cælo descendisse. Sed nihil egimus, nisi Iaponiam, vltimam Orientis regionem, quæ inter plurimos honorum titulos, peculiari quadam ratione propria Xauerij laus est, ab hoc fortissimo Imperatore nostro subactam in medium produxerimus. Erant huic genti sub vno summo Imperatore Reges omnino sexaginta: maxima potentia erat Sacerdotum quos Bonzios vocant, summa apud omnes ordines auctoritas propter vetus institutum auitæ religionis: erat gentis totius insolens & fastidiosa superbia, quâ ceteros omnes aspernabantur, aduenas arroganter accipiebant, egenos atque inopes cælo prorsus excludi volebant: superbiæ coniuncta erat propudiosa quædam libidinis omnis licentia, quæ tantam animis caliginem offuderat, vt etiam teterrimi flagitij turpitudinem nullam viderent. Explorauerat Xauerius ea omnia, perspexerat mores, ingenium & indolem satis præclarè à naturâ institutam, nisi à Bonziorum disciplinis non minorem quàm alij à vitiis labem accepisset: intelligebat in tam variis Regum, Sacerdotum, populi malis expugnandis non vnâ esse opus machinâ; & cum triplici hominum genere, quasi cum Cerbero quodam aut Geryone, esse dimicandum. Sed quid ageret paupertas apud opulentiæ studiosos? quid castimonia apud homines impuros? quid animi submissio apud insolentissima ingenia? quid vnus ipse, & peregrinus quidem, apud Reges sexaginta? Nihil tamen in hac re tantâ, tamque difficili, desperat vir verè magnanimus; sed toto impetu ac mole belli incumbit in eam partem quam esse iudicabat firmissimam: Bonzios aggressus est, hominum genus callidum ac fraudulentum, contumax præterea & arrogans; eos palàm conuictos, coactosque cedere iudicio veritatis constringit; explodit friuolas superstitiones ac cæremonias, detectisque eorum fraudibus, odio illos Regum, populique contemptui ac ludibrio subiicit. Hac firmissimâ acie perfractâ & superatâ, iam leuis erat cum populo pugna, nec difficilior cum ipsis Regibus: vltrò ex diuersis prouinciis, quò eius fama peruaserat, legati mittebantur, vltrò exposcebant tamquam hominem, diuino sibi consilio destinatum: Proceres in vias & vrbium portas effusi aduentum gratulabantur, in regiam deducebant, plausu & lætitiâ omnia personabant, collocabant regio in solio, sua illi sceptra & regna, animos & voluntates suas eius imperio flectendas, consilio moderandas, auctoritate regendas committebant.

Xauerius Iaponiam ad Christi Fidem conuertit.

Figite hîc paulisper animum cogitationesque vestras, Auditores, in amplâ

Universidad de Deusto
Biblioteca

amplâ atque auguſtâ ſpecie Xauerij contemplandâ, tot ſubactis Regibus triumphantis, tot coronas, tot ſceptra, tot gentium populorumque ſpolia ac trophæa ad pedes ſuos abiecta numerantis; & cum illius gloriâ ac maieſtate, Regum omnium, qui vllâ vmquam ætate viguerunt, gloriam magnificentiamque conferte. quid in illis reperietis, quod in hoc non luculentiſſimè reſplendeat? quàm multa in hoc, quæ illorum ſplendori defuiſſe videantur? Memini olim ductu auſpiciiſque Cæſaris cæſa eſſe ac profligata vndecies centena millia hoſtium: at ex illis quantulam partem Cæſar ſuam vocat? & quænam iſta laus eſt, mortem intuliſſe miſeris, quam mancipium quodlibet etiam Regibus inferre poteſt? Xauerius, quod ne vni quidem mancipio Rex præſtare vllus potuit vmquam, ampliùs decies centenis millibus vitam dedit; & animæ quidem, hoc eſt non fugacem & mox perituram, ſed immortalem ac ſempiternam. Videte nunc, obſecro, quod caput eſt, quàm exiguo tempore rem tantam perfecerit. Non multò ampliùs decennij ſpatio, Indias Iaponiamque peruagatus, tot Regna, tot prouincias, tot vrbes adiuit, tot immenſa maria emenſus eſt, vt illi vix ſatis temporis ad tanta itinera conficienda fuiſſe videatur; & intereà tamen tot centena hominum millia, abducta ab idolorum cultu, & ſub CHRISTI ditionem redacta, ſalutari fonte luſtrauit. Si verò reliquas nationes ac gentes adiunxero, quas abſens auctoritate & conſilio ſuo, operâ & labore ſuorum, ad veri Dei cultum traduxit; ſi Chriſtianos inſuper, quos à vitiis abſtraxit, neque numerum inire, neque exitum reperire mea poterit oratio.

Depranatos Chriſtianorum mores corrigit vbique in Indiis.

Et ſanè haud ſcio an non fuerit cum hiſce illi multò difficilius certamen, quàm cum ipſis barbaris; atque adeò vt deſperatior victoria, ita etiam præclarior triumphus: horum certè quidem impietatem atrocitate ſcelerum flagitiorumque ſuperabant; pudorem omnem audacia atque inueterata conſuetudo peccandi deterſerat; animata luxu licentia, roborata diuitiis, inflammata commercio barbarorum, ita omnem probitatis ac Religionis ſpeciem aboleuerat, vt ſolo nomine dicerentur Chriſtiani: & barbari quidem ferè volutabantur tantùm in ſuis vitiis ignoratione virtutum, ac legis diuinæ; hos verò præfracta in ſceleribus animi obſtinatio retinebat. Quid hîc ageret Xauerius? non hîc conſuetæ artes ſufficiebant; alia erat ineunda ratio, noua induſtria, noua vis, nouæ machinæ erant adhibendæ. Nactus erat neſcio quem ex eo numero, cuius improbitatem conſuetudine peccandi roboratam auxerat licentia atque audacia militaris; & ſtatuerat apud ſe homo pertinaciſſimus numquam reſipiſcere, numquam Xauerio manus dare. atque illud decretum ita altè animo infixerat, ita obſtinatam peruicaciam munierat, vt frangi vincique numquam poſſe videretur. Hunc hominem, difficilem adeò & repugnantem ſapientiſſimus iuxtà ac potentiſſimus animorum Imperator noſter, familiariter ac blandè aggreſſus, extra vrbis pomeria deducit; credo, quaſi otij fallendi cauſsâ: cumque peruenissent ad ſaltum quemdam vrbi vicinum (vt ferebat natura regionis) palmis conſitum, videns ſe locum & occaſionem eſſe nactum præclarè rei gerendæ, omnem animi vim contentionemque adhibet, hortatur, minas intentat, blanditur, obſecrat. Quid tandem? cùm nihil quidquam horum prodeſſe

prodeſſe cerneret, corpus nudat, aculeatum flagellum arripit, & accenſo atque inflammato vultu tam crudeliter in ſe ipſe deſæuit, vt contumax ille ſpectaculo perculſus, ad genua Franciſco acciderit; & erumpentibus lacrymis, Ah parce tibi, Xaueri, inquit; ignoſce, ego ſum qui ſcelus admiſi, ego pœnas commerui; ego plecti, cædi, laniari debui: deſiſte, tuus iam ſum; quidquid placuerit, impera. Æmulabatur hîc, vt opinor, Xauerius maximum illud ac potentiſſimum imperium, quod olim, dum vixit in terris, in mortalium animos atque orbem vniuerſum humani generis Seruator exercuit; qui vinctus ad duriſſimam columnam, atque immaniter cæſus, mortem deinde turpiſſimam in cruce noſtri cauſsâ perpeſſus, vi potentiſſimâ omnia permouit, & ad ſe pertraxit. Neque verò vnius tantùm obſtinatione pertinaciâque induratum pectus emolliit; incubuit in Goam, irruit in Malacam, in Cocinum, in Ternaten, in Armuſiam illapſa eſt eadem vis, vrbeſque omnes Chriſtianorum incolarum frequentiâ nobiles, at vitiis & ſceleribus haud paulò nobiliores, peruagata eſt, excuſſit, deleuit, euertit. Si quid non caſtum, non pium, non ſanctum erat, proſcripſit; effrenatam licentiam caſtigauit; malam auaritiam lucris iniquiſſimis inhiantem repreſſit; odia, inimicitias, ſtrictos in mutuas ceruices gladios diſcuſſit; ex ædibus plurimorum pellices exterminauit; intempeſtiua conuiuia ritu Saracenorum celebrari ſolita, turpitudines Mahometicas, quæ palàm impunè graſſabantur, planè aboleuit. contrà verò collapſam pietatem, iuſtitiam, ſanctitatem priſtino vigori reſtituit: omnes denique ſub ditionem imperij ſui, ſeu veriùs Dei, poteſtatemque redegit. Magnifica quidem eſſe ſolet oratio iſta, & plurimum habere admirabilitatis: Xauerius viginti quinque mortuos ad vitam reuocauit: Xauerius imperio ſuo ſtabilem illum ac perpetuum ſolis curſum ſtitit, ac retardauit: Xauerius tempeſtuoſi maris fluctus pacauit, compreſſit ventos, piſces è mari ad obſequium euocauit, morbos cuiuſque generis exſtinxit, cacodæmones compeſcuit, & ex mortalium corporibus eiecit. At quantò hæc magnificentiora ſunt & auguſtiora? Xauerius decies centena millia animarum æternæ mortis ſuppliciis liberata meliori vitâ donauit: Xauerius in vltimas Orientis oras viſum anteà numquam veritatis ſolem induxit: Xauerius non ſolùm ventorum procellas, ſed hominum iras ad expetendam vindictam præcipites, non maris tantùm, ſed turbulentiſſimos etiam animorum fluctus compeſcuit: Xauerius non piſces tantùm ex aquâ, ſed homines etiam ex profundiſſimo flagitiorum gurgite extraxit. Nemo hîc mihi obiiciat flexanimam illam, quam Tullius rerum omnium dominam ac reginam vocat, eloquentiam: quid enim habet quod cum Xauerio in contentionem venire queat? Nemo mihi fabulas illas Poëtarum decantet, Orphei, Amphionis, Arionis, Apollinis, Muſarum ac Sirenum, niſi fortè, vt, quæ de iis ficta ſunt, à Xauerio facta eſſe fateatur: hic ſiluas traxit, cùm barbaros atque agreſtes, incolas ſiluarum, permouit: huic lapides & ſaxa blandè obſecuta ſunt, cùm adamantina mortalium pectora emolliit: hic fluuiorum curſus retinuit, cùm defluentes in omne vitiorum genus prauas conſuetudines reſtrinxit: hic feras mitigauit, cùm animos crudeles flexit

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad misericordiam: hic, exsilientibus ad vocis aut citharæ sonum lapidibus, Thebas exstruxit, cùm pretiosos illos lapides ad cælestem Ierosolymam ædificandam promouit. Nihil erat in mortalium animis tam asperum aut indomitum, quod non subigeret: nullus vspiam terrarum patebat locus ad orientem solem, quò non incredibili ardore CHRISTI imperium semper longiùs extendendi penetraret. Vnicus supererat Asiæ terminus, Sinarum regio, non solùm externorum hominum commerciis non frequentata, sed occlusa etiam perpetuæ seruitutis aut capitalis terrore supplicij. Hæc etiam repagula, insatiabili exæstuans cupiditate semper vincendi, perrumpenda suscepit Xauerius, ne qua esset mundi regio solis huius, quem oculis adspicimus, radiis collustrata, quam ipse victoriarum suarum splendore non peruaderet. At ecce tibi, in ipso portu, & iam pænè ingressu, Sinarum ex hac mortali vitâ euocatur. Dum nouos ille labores cogitaret, laborum illi præmium præparabat Deus, & hisce ad se vocibus inuitabat: Satis est, Francisce, satis est; omitte tuam istam vocem insatiabilem laborum iuxtà ac victoriarum, Amplius, amplius. Iam te satis diu mare, venti, procellæ, Syrtes, naufragia exercuerunt; iam satis diu in te fames, sitis, pestilentes pauperum tabidorum morbi, æstus, frigora, nuditas, angores, ægritudines, aliæque id genus cohortes incursarunt: satis est, Francisce, satis est: iam his suus definitus est terminus, deliciis verò ac voluptatibus cælestibus laxanda est æternitas. aduersus barbaros, aduersus deorum Sacerdotes, nihil præter odia in te & cædem anhelantes, aduersus furibundas dæmonum legiones depugnatum est satis; te iam æterna Beatorum pax & securitas posthac manet, te cælestis patriæ incolæ suum ciuem repetunt, tibi obuiàm properant, tibi coronas deferunt, tibi honores, titulos, plausus ac triumphos parant sempiternos. Hìc incertus hæreo, gratularíne Xauerio debeam, an amplissimi Regni calamitatem deplorare: eius certè felicitate infelices Sinæ, eius ad cælos discessu ipsi viam, quâ eò perueniant, non agnoscent. O sua si infortunia miseri nossent, iam Regni sui obices effringerent, neque auidè modò venientem præstolarentur, sed in occursum vndique effusi aduolarent, ad suas illum rapturi sedes. Difficilè, fateor, hîc acquiescat humana mens, nisi persuasum habeat, à Deo non eludi nostram spem, sed occulto consilio ac sapientiâ ad suos plerumque fines suauissimè dirigi, ac maiore, cùm id minimè speres, bono cumulari. Deo certè non deerunt efficacissimæ rationes ac modi, quibus hanc istorum populorum iacturam resarciat. Tu verò, virorum beatissime, post tot huius vitæ procellas ac tempestates, succede in portum felicitatis æternæ, quò te tui vocant labores ac triumphi. Sed id modò age, id cura apud æternum Numen, vti, cùm per te ipse id perficere non potueris, Regni Sinarum repagula committones tui conuellant. en tibi, ad quæuis pericula promptos sese atque alacres offerunt, difficultates nullas horrent, nullam, quamuis durissimæ seruitutis, conditionem reformidant: id vnicè optant, vt sanguis, qui in venis tuis ægrè potuit retineri, in suo corpore viam inueniat, vt Sinarum campi hoc imbre sanguineo rigati, Fidei Christianæ fructus vberes salutaresque producant.

Ad Sinas profectionem parat.

ORA-

ORATIO QVARTA.

De verâ maiorum nostrorum gloriâ ad amulandum nobis propositâ.

SI virorum Principum & magnorum sepulchra, in quibus opes ac pretiosa ornamenta vnà cum corporibus terræ mandantur, profanas illas dumtaxat opes haberent; nulla profectò libido quemquam iure impelleret, vt ea, quæ nimis in rebus humanis fragilia & caduca sunt, apud mortuos quæreret, nec effosso iam thesauro (vt solent amentes illi, quos S. Iob ait *gaudere vehementer cùm inuenerint sepulchrum*) lætandum sibi arbitraretur. Sed quoniam non solæ istæ opes reperiuntur apud iam vitâ functos, sed magnarum etiam virtutum digna statuis atque immortalitate monumenta; non pigebit (vt credo) vos mecum animo ad sepulchra descendere, & quæ maiores nostri decora, quæ reliquerint ad imitandum omnibus exempla, recognoscere. Quamquam haud scio, sepultíne dici debeant, quos sua iamdudum virtus extulit; an sublati potiùs in montem illum Pharan, in quo primus Hebræorum Ductor Moyses Deum aliquando splendore & gloriâ fulgentem vidit, igneam legem dextrâ prætendentem. Nam si omnis iste montis apparatus & maiestas quoddam fuit nostrorum temporum, & tot nobilium palmarum, vaticinium; ánne putandum est, aditum huius loci non maximè patuisse Ignatio, & tot eius fortissimis Sociis, quorum inflammatis studiis & laboribus per orbem pænè vniuersum ignea ista lex promulgata est? Ergo & illi in cælesti illo monte iam laborum suorum mercedem consecuti, conuersis in Deum oculis & manibus testantur, quid pro illâ lege aliquando egerint, quídve perpessi sint; & nobis interim, ad inflammandos animos nostros, sub cineribus corporum suorum igniculos quosdam reliquerunt: quos vt hodie meliùs afflatu nostro suscitare atque accendere possimus, referte mecum, quæso, paulisper animum ad illam postumi Vatis, D. Ioannis inquam, plenam magnarum rerum inuolucris historiam; & quo cultu, quâ formâ corporis auctorem Societatis IESVM viderit, attendite; facileque, quibus virtutibus maiores nostri, qui ab illo nomen & vitæ rationem duxerunt, excelluerint, intelligetis. Obtulerat se aliquando, in amplissimo Diuorum cœtu, sacro Vati contemplandum Deus: hic cùm iam dextrâ librum prægrandem teneret, præconis voce iussit inquiri, num quis illius euolutionem explicationemque in se susciperet (& verò erat ad aperiendum perdifficilis, multisque sigillis obsignatus:) vbi nemo vnus qui hoc attentaret, aliquamdiu apparuit; prodiit tandem Agnus in medium, rem quâ de agebatur, perfecturus. sit propior, accessit ad Deum, aufert è manibus librum, soluit, aperit, profert in lucem arcana; euulgatisque omnibus tanto cælum omne gaudio compleuit, vt longè lateque effusa gratulantium vox & acclamatio illa personaret: *Vicit leo de tribu Iuda.* Mira profectò signa rerum, visumque admirandum. in quo cùm omnia sunt inuoluta, & ab humanis sensibus & cogitatione remota, tum nihil

Cap. 5. Sepulchra maiorum virtutibus maximè nobilitantur.

Deuter. 33.

Virtutes hominum sanctorum Societatis IESV expressæ in Agno librum aperiente.

Apoc. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil admirabilius, quàm quòd idem sit & agnus, & leo, idem, inquam, ille, qui librum aperuit: quo quid esse potest magis naturâ diuulsum atque contrarium? Et tamen intermicant in hisce tenebris non modicæ è doctissimorum virorum sententiis scintillæ claritatis: qui quoniam omnes hæc vni Liberatori generis humani CHRISTO attribuunt, manifestè conficitur, rebus tam inter se dissimilibus & diuersis significari tres illius præcipuas maximeque proprias virtutes, sanctitatem, fortitudinem & sapientiam. Et verò si rerum omnium vim & naturam perspicere volumus, quid esse potest tam conueniens agno, quàm quædam vitæ Deo consecratæ sanctitas & innocentia? quid tam proprium leoni, quàm fortitudo? quid illa apertio demum explicatioque libri aliud nobis innuit, quàm rerum omnium absolutissimam cognitionem atque sapientiam? Omnia sunt CHRISTO conformia, omnia ita manifestè consonant, vt in re tam perspicuâ nullus esse possit ampliùs ambigendi locus. Videamus hîc iam num quid huic leoni simile maiores nostri virtute eniti atque efficere potuerint: nam & sanctitate, & fortitudine, & sapientiâ excellere eos oportuit, & habere quamdam necessitudinem communionemque virtutum, si non immeritò tam præclaro nomine ac titulo insigniri hanc IESV Societatem volumus, in quo hæc maxima & amplissima fuerunt. Ac primùm quidem, quantâ innocentiâ vitæ, quàm excellenti virtute præditi fuerint, cognoscite ex eorum Instituto, normâque viuendi, quam non tam verbis quàm operibus, non tam libris quàm moribus expressam nobis tradidêre. Ex quo enim sanctissimus Parens noster Ignatius huius Instituti signum extulit, & ad omnes heroicas virtutes nobis præiuit, numquam defuerunt generosæ mentes, quæ omni conatu ad solidam laudem niterentur. De his ego propenso animo sæpè cogitans, tam expetendâ eorum conditione non mediocriter oblector, gaudeoque tam multos fortassis nos habere Fratres & Socios in illis cœtibus iam beatos, quàm hîc nobiscum adhuc versantur in terris. Etenim vt è terris cælesti rore perfusis sol tenues & subtiles spiritus segregat, cosque suis radiis excoctos sursum attrahit, & attollit in altum: ita mihi videntur è pietate nostrâ, in quâ est ros quidam cæli perpetuus, educi quotidie in altum nobiles & puri spiritus, quos Sol ille diuinus, dum adhuc corporibus permixti sunt, primò quidem sacris quibusdam motibus calefacit; deinde verò ab humanis affectibus, & ab omni concretione mortali segregat; postremò vbi iam plenè expurgati extenuatique sunt, neque aliquid ampliùs terrenum veluti quidam in corporibus genij spectant, tum demum supra terram eleuat ad se, vt propioribus ignibus in aliquâ cæli regione collocati incalescant. Ex hoc illos numero esse puto, qui ceteris ad immortalitatem viam aperuere, duo illa Orientis & Occidentis noua sidera, Ignatium dico & Xauerium; quorum tam est certa probataque sanctitas, vt alter non Manresam solùm & Hispaniam, sed Europam totam celebritate nominis sui & beneficiis impleuerit: de altero Indi dicere soleant, pænè miraculi instar esse, si miserorum precibus inuocatus miracula non assiduè patret. Ex hoc virum egregiâ animi moderatione despicientiâque sui, Franciscum Borgiam; ex hoc Aloysium,

Sanctitas, fortitudo, sapientia maiorum nostrorum in Agno Apoc. exhibentur.

Sanctitas & vitæ innocentia in nostris maioribus.

Sanctitas Ignatij & Xauerij & aliorum.

sium, Kostkam, & non ita pridem è Belgio in Italiam, ex Italiâ in cælum, non sine magno comitatu virtutum profectum Berchmannum, ex hoc sanctissimos clarissimosque viros, Quiedum, Guttierez, Realinum, Rodriguez, & sexcentos alios, quos hîc consultò prætereo (de quibus erit opportunior fortassis dicendi locus;) omnes aut iam irrefragabili Romani Senatus iudicio assertos cælo, aut miraculorum gloriâ ab ipsis etiam hostibus Fidei, barbarisque nationibus, dum adhuc in terris agerent, plus quàm humanâ veneratione cultos.

Sed multò admirabilius videri debet, Iudæos & Mahometanos, quorum animis odium in Christianos penitus insitum atque inustum est, tam eximiè dilexisse Gasparem Barzæum, vt illi quidem eum tamquam alterum Ioannem Baptistam, aut vnum aliquem delapsum è cælo colerent: hi verò fanum nostris hominibus inaccessum, ac si ipsa religio ingrederetur, aperire illi non dubitarent. Hæc barbarorum tam luculenta testimonia dum habemus, quid est quòd pluribus de virtute maiorum nostrorum disputemus? quasi verò ea vita hominibus dubia videri debeat, quam belluis ipsis immaniores populi venerati sunt.

Mahometanorum de P. Gaspare Barzæo opinio.

Age iam, quanta vis animi & fortitudo in illis ipsis eluxerit, videamus: neque enim satis est ad laudem nominis nostri fuisse illos sanctitate & innocentiâ vitæ conspicuos; sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat oportet, fuisse eos constantes, robustos, magnanimos, verbo vt dicam, leones, & quidem (vt habent Abassinorum insignia) in altero vngue crucem tenentes. Quid enim pro huius gloriâ, Christianæque Religionis amplificatione non egerunt? quid non moliti sunt? Soleo sæpè mecum tacitus admirari, & non mediocri voluptate affici, cùm reuoco in memoriam litteras Heroum istorum, quas plenas alacritate, plenas cælesti voluptate, è laboribus suis, tamquam rosas è spinis, tamquam scintillas ex circumquaque strepentibus flammis, ad nos transmiserunt. Fieri profectò nullo modo posse existimaremus, vt humana mens tam diuersa comprehenderet, tam difficilia superaret, tam omnia infra se poneret, nisi pænè in ipsis eorum litteris viros illos strenuè cum malis omnibus depugnantes esset contemplari; vt tam ignauum atque inertem inter homines arbitrer esse neminem, qui non, cùm hæc ab illis scripta aut audiuntur aut leguntur, iisdem se ignibus sentiat inflammari. Quis enim non intimo sensu commoueatur, cùm legit illos in mediis Iaponiæ niuibus igne diuini amoris colliquescentes, in continuis laboribus maiori semper animarum zelo æstuantes, in mediis periculis prędiuinę consolationis affluentiâ lacrymantes, in ipsâ denique; morte triumphantes? An potest aliquid hac excelsitate animorum esse maius?

Fortitudo maiorum nostrorum.

Audire magnos iam videor duces
Non indecoro puluere sordidos: Horat. lib. 4. Ode 1.

egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ, quærentes vbique virtuti materiam, quam nos oblatam sæpè repudiamus. Alij secuti Principum suorum castra pernoctant sub Ioue frigido, hibernant cum militibus, in medias pugnantium acies sese ingerunt, opemque morientibus allaturi omnia signa circumuolant: alij grauiora in mari pericula non reformidantes, iactan-

Hebr. 11.

Labores nostrorum vary.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iactantur maris fluctibus & procellis, interque frequentes bellicorum tormentorum boatus & fulmina, vtriusque elementi tempestates experiuntur: alij, dum pestilens aliqua lues in oppidis grassatur, velut communis salutis victimæ, vitam pro miserorum solatio prodigunt, nec verentur ea tuguria subire, in quæ vix aliquis ingredi præter mortem & horrorem possit: alij apud heterodoxos publico abstinent, nec nisi nocturnis tenebris tecti domicilium permutant, vt Catholicis omni subsidio destitutis auxilio sint & solatio. Quid nunc eos commemorem, qui barbaras inter nationes, omni humanitatis commercio sunt destituti, vt D. Hieronymi verbis vtar, scorpionum tantùm socij & ferarum? Omitto ceteros laboribus exhaustos, calumniis oppressos, obtrectationibus laceratos. Non possum tamen eorum virtutes & gloriam tacitus præterire, qui de tyrannorum ac barbarorum cruciatibus inuicto animo triumpharunt. Atq; horum quidem fortissimorum pugilum, quàm non modò illustres victoriæ, sed ingens etiam est numerus & multitudo? Prorsus admirabile videri debet, & pænè incredibile, si quis ætatis nostræ, temporumque omnium rationem duxerit, quàm multos his ipsis centum annis Societas habuerit, qui mortem pro Deo fortiter oppetierunt. vt non minùs Sodalitium quoddam ἀποθνησκόντων, quàm illud olim Apostolorum, hominumque mortem potiùs quàm vitam anhelantium, Societas esse videatur. Nam

Multitudo Martyrum:

Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare barbaræ
Non decoloranêre cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?

P. Antonius Criminalis primus.

Apud Comorinenses confoditur tribus vulneribus Antonius Criminalis, primus tot magnorum Ducum, illam palmam non minore fortitudine quàm felicitate, consecutus: hunc permulti alij terrâ marique magnis passibus & animis ad cruciatus mortemque secuti sunt. Ignatius Azebedus trigintanouem Sociorum Dux in Oceano, Petrus Correa in Brasiliâ, Gonsaluus Silueria in Monomotapâ, Ioannes Baptista Segura cum suis in Floridâ, Iacobus Sales in Galliâ, & in Salsetanis agris cum quinque suorum funeribus Rudolphus Aquauiua. Deus bone, qui viri! quâ dignitate, quo splendore nominis & generis! quâ commendatione famâque virtutum memoriæ sæculorum omnium consecrandi! Sed nusquam terrarum acriùs dimicatum est, quàm in Iaponiâ: quæ quidem mihi semper visa est theatrum quoddam in vltimis Orientis finibus ad spectandum orbi vniuerso erectum, in quo summa fortitudo nostrorum & constantia cum summâ feritate hostium palàm congrederetur: in hoc Paulus, Iacobus, Ioannes, tres fortissimi Heroës, in excelsâ cruce stantes, intrepidi transuerberandum latus carnifici obtulerunt: in hoc Carolus Spinola, post terrum & calamitosum trium annorum carcerem, duabus horis perstitit inter flammas, ita lætus & alacer, ac si alter phœnix in nidulo suo moriens, iamiamque imminentem longè beatiorem vitam præsenti voluptate prælibaret.

Martyres variis in locis,

præsertim in Iaponiâ.

Infinitus sim, si in hunc campum exspatiari voluero. Quidquid enim

enim tyrannorum furor ac rabies machinari potuit, quidquid carnificum manus inferre, hoc iamdudum totum in corpus nostrorum hominum videtur expromptum. Neque tamen vlla est pœna tam acerba & intolerabilis, quam illi non forti excelsoque animo susceperint; nullus equuleus tam durus & acerbus, in quo quidquam de eorum constantiâ decesserit; nulla mors tam diuturna, tamque omnium suppliciorum genere cumulata, quam non multò antè summè concupiuerint. O constantiam! ô fortitudinem admirabilem maiorum nostrorum! ô viros egregio animi robore non iam homines, sed leones! Illi, illi demum sunt animi, qui, quidquid amplificationi nominis Christiani obstabat, generosè repulerunt. Illi Angeli veloces, qui remotissima exterarum nationum Regna summâ celeritate & incredibili alacritate peragrarunt. Illi Argonautæ, qui plura maria nauigarunt, quàm alij nouerunt; qui, cùm vnius alicuius regionis angustiis contineri non possent, partiti inter se orbem, duce Xauerio in vltimas Orientis oras perruperunt: duce Anchietâ in Americam nouam Fidei lucem inuexerunt: ducibus Nuñez & Ouiedo desudarunt in magnis illis Africæ caloribus & arenis: duce Canisio in variis Germanici Imperij ciuitatibus & oppidis acerrimum cum hæreticis bellum susceperunt: illi duce Matthæo Riccio in maximum cultissimumque Regnum Sinarum omni ex parte terrâ marique obseptum penetrarunt: illi denique sunt Heroës, qui solis instar, toto terrarum orbe inter tot horrenda tristiaque perlustrato, eumdem semper vultum, imò & serenitatem, etiam in occasu suo tenuerunt. Maneat igitur, maiores nostros meritò leones dici, quorum tanta fuit in aggressione magnarum rerum fortitudo, tanta in perpessione constantia. Reliquum est, vt de præclarâ eorum eruditione & doctrinâ (nam hoc erat extremum, quod illâ apertione libri significari diximus) pauca dicamus. Ego enim sic existimo, non malè fortitudini cum sapientiâ conuenire; quamuis illa foris in sole ac puluere exerceatur, hæc intra domesticos parietes occupetur. fuit enim etiam ab antiquis Poëtis afficta præsidi sapientiæ Palladi ægis & hasta & galea: & ille ipse Romani Imperij primus moderator Cæsar, cùm non minùs eruditione & doctrinâ quàm fortitudine omnes Imperatores antecellerer, à suis statuam obtinuit, quæ alterâ manu gladium, alterâ calamum teneret, his verbis inscriptam: *Ex vtroque Cæsar.* Ego verò in hac caussâ, quâ de nunc agimus, hac vtar moderatione dicendi, non vt eos hac quoque laude Cæsares esse dicam; sed vt neque omnibus antepositisse, neque omnem illis laudem detraxisse videar. Itaque non commemorabo, quantâ ingenij felicitate, quantâque doctrinæ copiâ, quantâ denique nominis nostri gloriâ, duo sæculi sui lumina Suarez & Vasquez in ipsis diuinæ sapientiæ adytis versati sint: non dicam, quàm præclaram ad defensionem Fidei panopliam posteritati reliquerit Bellarminus: non ostendam, quantâ doctissimorum virorum commendatione Salmeron, Pererius, Lorinus, à Lapide, ceterique pænè innumeri, in euoluendis Sacris paginis versati sint: non Aluarum ac Rodericium Societatis nostræ Epictetos in medium adducam: prætermittam denique eos omnes, qui aut Mathematicis disciplinis aut cultioribus

Per totum orbem ostendit se industria & labor nostrorum.

Doctrina & sapientia nostrorum.

Doctrina & fortitudo bene conueniunt

Varij Societatis Scriptores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tioribus Humanitatis litteris nomen suum posterorum memoriæ commendarunt. Illud breuissimè dicam, quod præcipuâ quadam ratione ad commendationem minimè vulgarem nostræ Societatis semper mihi visum est pertinere, quod à Sapiente Prouerbiorum nono capite dicitur: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me.* Quid enim? an non liceat nobis aliquâ ratione domum illam, Sapientiæ domicilium nuncupare, cuius fronti æterna Dei Sapientia nomen suum quod in terris habebat, inscribere dignata est? Nunc si columnas requiras (absit verbo inuidia) iamdudum viri grauissimi, adeoque Romani Præsules, Societatem hanc ad fulciendam calamitosissimis hisce temporibus Dei Ecclesiam excitatam esse pronuntiarunt. Quænam autem in eâ columnæ reperiantur, æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo, nequis modestiæ fines me transgressum esse criminetur. Hanc tamen laudem libenter Societati vindico, quòd filiis in omnem partem dimissis, hanc eius vocem plateas omnes & compita peruagatam summi infimique commendant: *Si quis est paruulus, veniat ad me.* Amplectantur ceteri quod cuilibet maximè arriserit: hoc Societatis esto elogium: *Si quis est paruulus, veniat ad me.* Hoc à suo IESV didicit, qui olim paruulos amantissimè complexus est. Hoc summi in illâ viri, tametsi rerum grauissimarum occupatione distenti, semper sibi velut proprium vsurparunt ac suum. Ignatium in primis communem Parentem intuemini. Vix ille in Generalem huius Familiæ Præpositum electus erat, cùm statim publicum catechizandi munus obiuit. Quid Lainium commemorem? Vix ille in grauissimo illo Christiani orbis theatro Tridenti congregato sententiam dixerat, cùm statim ad pueros Christianâ doctrinâ erudiendos se conuertit. Quid magnum Orientis lumen Xauerium referam? Nónne vir tantus, Legati Apostolici titulo ornatus, rudem ac promiscuam iuuentutem tintinnabulo per plateas congregauit? Quid multa? nónne quotquot in Societatis Collegiis supremum Præfecturæ munus gerunt, sepositis tantisper negotiis, ad pueriles curas se conuertunt? Imò vix vllum tanti ponderis tantique momenti negotium est, quod eos ab hoc munere nobis tam charo tamque impensè commendato eximat. Hæc igitur maiorum nostrorum prima fuit cura, teneras puerorum mentes optimis Christianæ vitæ præceptis instruere: hos promissis alebant, allectabant munusculis, extollebant laudibus: in omnem denique partem se versabant magna illa ingenia, vt illos à lacte nutricis ad integritatem vitæ morumque transferrent. Sed quid multis opus est? Satis iam librum euoluimus, & quid in commendationem Societatis contineat, expositum.

Societas domus Sapientiæ:

paruulos docet.

Quid restat, nisi vt CHRISTO bonorum omnium auctori lætum illud acroama cum cælesti cœtu cantemus, *Vicit leo.* Et quia Societatis caussa cum Dei caussâ coniuncta est, addamus & illud, *Vicisti Societas.* Multis quidem hoc sæculo calumniis impetita es, multis tyrannorum ac barbarorum exagitata tormentis, multis cum Ecclesiæ perduellibus certaminibus exercita. Sed vicisti vitæ innocentiâ maleuolorum calumnias: vicisti inconcussâ fortitudine tyrannorum tormenta: vicisti soliditate doctrinæ, rectâque puerorum institutione, heterodoxorum Ecclesiæ perduellium sophismata. Vicisti igitur, vicisti: nec iam victoriæ tuæ angustis finibus continentur; iisdem, quibus sol regionibus, spectantur & audiuntur. Gaude isto tuo tam fortunato hactenus successu, lætare præteritæ ætatis memoriâ, pasce & oblecta animum tuum consideratione factorum tuorum: sed ita interim te oblecta, vt non tam de præsenti statu exultare gaudiis, quàm de futuri temporis gloriâ solicita & suspensa esse videare. Prospero quidem flatu cælestis auræ ad optatos exitus prouecta es, eaque molitione magnarum rerum, labore & industriâ es assecuta, quibus maiora & ampliora sperari vix possunt. Sed tamen ille tam felix status tuus, omnique ex parte (vt videtur) munitus, nescio quid adhuc solicitudinis habet & metus. magna adhuc hæreticorum vis est: quorum conatibus etsi persæpè fortiter restitisti; tamen de illis ita triumphasti, vt, tamquam informes Hydræ, diminuti potiùs quàm extincti, repressi quàm victi, noua capita & vires acciperent. Quid, quòd maleuolorum atrox inuidia omnem occasionem venatur, quâ tutò in nos possit venenatum aliquod telum contorquere? Nihil dico iam de tempestatibus illis ac procellis, quæ extra Europam in vastissimâ vtriusque Indiæ barbarie nostris imminent: omnia vos solicitos habere debent, omnia vos admonent, non esse cuiquam de maiorum vestrorum virtute, curâ, studio, labore deflectendum. Quare agite, confirmate animos vestros, expellite ignauos timores, exsecramini otium; &, vt relictum vobis splendorem Ordinis vestri conseruetis, omni animi contentione laborate. Non est enim (mihi credite) non est quòd rem tantam, tam arduam atque excelsam, & cum plurimorum salute coniunctam, mediocribus animis peragi posse arbitremini. strenuis viris profectò, generosis athletis, fortissimis Heroibus opus est: tales vos esse cupit Ecclesia, cuius acerrimos defensores maiores nostri se præstiterunt: tales vos desiderant omnes hominum ætates & ordines: quibus etsi plurimum vtilitatis & emolumenti attuleritis; tamen noua quotidie ornamenta pietatis & subsidia saluris à vobis requirunt. tales postulat orbis vniuersus, aliquid à vobis lucis in his tempestatibus cæcisque nubibus ac procellis exspectans: tales denique vos exoptat Societas. Quæ cùm sit generosa mater, filios non patitur esse degeneres. hæc vnumquemque vestrûm his verbis compellare mihi videtur: Videtis quantæ à maioribus nostris vbique terrarum res excitatæ sint, quantum pondus gloriæ virtute nostrâ ferre & sustinere debeamus: cernuntur in omnibus mundi oris signa nominis nostri, rerumque præclarè gestarum. non potest, mihi credite, non potest tanta gloria diu firma consistere sine vestrâ industriâ: in vestris humeris nititur, vestrâ virtute continetur, ex vobis pendet vniuersa: fieri non potest, quin, si aliquanto remissiores esse cœperitis, omnis nominis nostri splendor extinguatur. Cauete igitur, per Deum immortalem, ne qua labes nomini vestro inuratur: nolite permittere, vt in quo ordine iam tot nobiles omnium virtutum palmæ obtentæ sunt, aliqua per vos diminutio pristini vigoris irrepat; & vbi non minùs sudoribus quàm cibo & potu vitam duximus, ibi quisquam aliquid magnum aggredi propter difficultates laboresque reformidet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EXERCITATIO POETICA.

IDYLLION.

S. Ignatius, & primus eius Socius Petrus Faber, sub personâ Daphnidis & Lycidæ, inter Dei laudes ac pia documenta, varios animi sui sensus exprimunt. Faber ad mortem ex amore adspirat; Ignatius ex eodem viuere non recusat. *Ribadeneira in Vitâ.*

Æstus erat, radiisque Italos feruentibus agros
Findebat Titan, Tiberis Romana per arua
Exiguo tepidos voluebat gurgite fluctus.
Quà tamen arcebat solem, ripamque tegebat
Densa comis laurus, Lycidas & Daphnis in vnum
Conuenere, ambo flammâ maiore calentes.
Hîc, labentis aquæ queis pronas sisteret vndas,
Queis traheret siluas, modulari carmina Daphnis;
Et prior in laudes cœpit sic Numinis ire,
Sic cœpit Daphnis: Lycidas sic deinde secutus.
D. *Ludere si calamis, si carmina dicere curæ,*
Prima Deo dicenda: Dei stant omnia nutu.
Ille regit terras, cæli regit ille patentis
Atria, cumque suo magalia rustica cælo.
L. *Ille sator rerum, & vitæ quam ducimus auctor:*
Auctori vitæ sua laus, sua semper apud me
Carmina erunt: vos hæc memores ediscite lauri,
Tuque, pater Tiberine, cauis euolue sub antris.
D. *Aspicis, vt segetes agros, vt gramina campos*
Læta tegant, lætæ tumeant in collibus vuæ?
Omnia sunt illius opus: si deneget ille,
Nec segetes veniant agris, nec gramina campis.
L. *Aspicis, vt torrens modò terris incubet æstas,*
Aëris vt vitio pecudes moriantur & herbæ?
Omnia sunt illius opus: tantùm velit ille,
Iam venient pluuiæ, iam vincent flumina ripas.
D. *Triste gregi scabies, demessis imber aristis,*
Florenti cerasò nebulæ; iuuenilibus annis
Insanisse mihi. Felix cui criminis expers
Ætas prima fuit, nec turpibus ignibus arsit.
L. *Dulce apibus flores, ver floribus, aura Fauoni*
Purpureo veri; tecum mihi viuere Daphni.
Tu mihi dicebas, primùm te noscere cœpi,
Numen ames Lycida: quis enim tam dignus amari?
D. *Iam propè me perfecta virum firmauerat ætas,*

Cùm

Cùm mihi nil gratum, nisi quod me perderet, esset.
Eheu! quid volui demens? compescere vento
Esuriem, salsisque sitim restinguere lymphis.
L. *At mihi vixdum etiam malas lanugo tegebat,*
Sequana cùm fausto iungi nos omine vidit:
Tempore ab hoc sic ille meo sub pectore creuit
Ardor, vt æstiui maturâ luce calores.
D. *Qui foditis terram, qui vomere finditis agros,*
Robusti iuuenes, quando fera buccina signum
Ediderit, quamuis armis fulgere decorum est,
Parcite castra sequi, pietas vix cognita castris.
L. *Qui tutum gregibus pastum, laticesque salubres*
Quæritis, in celsos pueri ne ducite montes.
Montibus ipse lupos stabulari, montibus ægrum
Ire pecus vidi, pecudumque iacere magistros.
D. *Eheu! quàm pingui taurus macilentus in aruo!*
Vbera quàm referunt Corydoni sicca iuuencæ!
Impius est Corydon, nec munera ferre sacellis,
Nec curat dare vota Deo; Deus illa rependit.
L. *Ægoni salui ludunt cum matribus hœdi,*
Lac sub solstitium, lac frigore suppetit illi:
Pars premitur, teneris pars fetibus altera cedit.
Prima Dei cura Ægoni; Deus illa rependit.
D. *Formosum terris ver est, cùm ruris honores,*
Cùm nitidi redeunt soles; autumnus & vuis,
Pleiadis ante ortum, & pomis formosus; at horum
Si auctorem spectes, nihil est quòd munera laudes.
L. *Pulchra nitet cæli facies, seu nocte fugatâ*
Aurora in roseis effert se lutea bigis,
Sidera seu rutilans vesper succendit; at horum
Si Dominum spectes, iam cælum & sidera sordent.
D. *Omnia sol lustrat, quouis diffunditur aër.*
At quò nec penetrat sol, nec diffunditur aër,
Intimus hîc Deus est. frustrà fugit, & sua sperat
Improbus in cæcis abscondere crimina siluis.
L. *Disposuit certis suus omnia sedibus auctor.*
Flumina amant pisces, siluas animalia, cælo
Gens hominum nata est. frustrà sibi conserit hortos,
Frustrà aliquis longos multâ prece postulat annos.
D. *Hei mihi, quàm breuis est quæ nobis ducitur ætas!*
Vt fugit! vt ritu numquam reuocabilis vndæ
Labitur! ô miseri! tam paucos fata dedêre,
Et tamen è paucis multos amittimus annos.
L. *Quid tum si breuis est? lux vna absumit amantes:*
Non ita per campos radiis solaribus vsti
Deficiunt flores, neque sic vbi noxius humor
Incidit, exesæ pereunt rubigine messes.

Alpes, vbi natus Faber, tum hæresi infectæ.

D. *Et*

D. *Et quisquam, ô Lycida, consumi nolit amando?*
Mors ea non mors est, vitæ est melioris origo:
Sic iterum flores videas cum vere renasci,
Sic putre in grauidas excrescere semen aristas.
L. *Tityre, quid clausi balant in ouilibus agni?*
Absunt iam nimiùm matres. absentibus agni
Matribus vt mœrent, vt matres, Tityre, quærunt;
Sic absente Deo nihil est quòd viuere curem.
D. *Thyrsi, quid est festâ quòd tempora fronde coloni*
Vincta gerant, agitentque choros? spem fertilis anni
Verni imbres fecere: iuuat spes illa colonos;
Spes me, Thyrsi, Dei (nec erit mora longa) videndi.
L. *Nulla mihi non longa mora est. quàm lenta feruntur*
Sidera! quàm tardos Titan agit æthere currus!
Sidera, vosque precor solis properate iugales;
Iam mihi lux toto quæuis est longior anno.
D. *Nec pisces saturantur aquis, nec rore cicadæ,*
Nec volucres cantu, nec apes florente salicto;
Nec mihi sufficiunt quibus intus amoribus vror.
O amor, ô nostras violentiùs vre medullas.
L. *Nec teneræ ventos coryli, nec frigora myrti,*
Grandinibus mixtos nec vinea sustinet imbres;
Nec mihi fert tantos animus, quibus æstuat, ignes.
O amor, ô nostras moderatiùs vre medullas.
D. *Solus amans nouit, quo fructu protrahat annos.*
An segetes æstas, autumnus vina daturus
An sit, in incerto est: fallunt sua sæpè colonos,
Pastores sua vota; Deus non fallit amantes.
L. *Solus amans nouit, quo claudat funere vitam.*
Res amor est violenta, mori nos denique coget.
Atque vtinam cogat! crescet post fata, nec illum
Finiet extremum, quod finit cetera, letum.
Sic ambo cecinere, gregi dum cedere ripam
Poturo monuit, cantumque abrupit Amyntas.

ODE

ODE PROPEMPTICA

DE BRACHIO S. FRANCISCI XAVERII EX INDIA ROMAM ADVECTO.

O Nauis, orto quæ celeres ius
Cum sole cursus, depositum tibi
Quàm grande committunt secuti
Solicitis tua vela votis
IESV Sodales! non tibi nauticum
Cupido funem sordidus abscidit,
Non vela pandit; non auaro
Diuitias Arabumque gazas
Debes profundo: sanctior impulit
Te cura nostris linquere littora
Diuulsa terris, & remotos
Hesperiæ penetrare portus.
I rumpe fluctus, labere naufragi
Secura ponti. Nereïdum chorus
Per Afra deducat volantem
Saxa, Parætoniasque Syrtes.
Cursu peracto, tu superis eris
Locanda Regnis (hoc pretium viæ)
Et inter vndosos tumultus
Vela reges, trepidamque pinum.
Fauete venti: tuque frementibus
Motum procellis qui mare temperas,
Minasque ventorum, & furentes
Imperio moderaris vndas,
Compesce fluctus; & tibi creditam
Serua carinam, dum pater alueo
Admittat exceptam benigno
Ausoniis Tiberinus oris.
Non illa Regem Regum Agamemnona,
Non Argonautas vellere nobiles,
Raptasque nequidquam fremente
Colchidos exuuias dracone,
Domum reducit. vellere clarius
Et maius Argo depositum vehit,
Xauerianæ digna cælo
Pignora relliquiasque dextræ.
Hæc illa dextra est, addita tot sibi
Non antè visarum agmina gentium
Quâ plaudit æther; cui Sinarum
Primitias Iaponumque debet:
Cui trux Auernus plus vice simplici,
Et ipsa summo perfida Numini

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuasque deteſtata leges
Impietas, ſuperata ceſſit:
Hæc eſt tot olim in bella ruentium
Quæ barbarorum perculit agmina,
Vertitque in auctores paratas
Gentibus innocuis ruinas:
Quæ præſtituti lege potentior
Fati, ſepulcris fœtida de ſuis
Cadauera in vitam reduxit,
Et gelidos animauit artus.
Sed quod minaci turbine concitum
Perſtringit aures murmur? inhorruit
Pontus procellis, atque aquarum
Mille voluminibus carinam
Haurire fluctus non ſine prælio
Luctantur. atro concita turbine,
Quantâ laborat in Charybdi
Digna ratis meliore curſu!
Proferte ſacræ pignora dexteræ,
Pij Sodales: hæc rabiem & minas
Furentis exarmabit Euri,
Hæc pelagus, pelagique motas
Compeſcet vndas. Fallor, an ætheris
Caliginoſi ſidera diuidunt
Amica nubes? an ſerenùm
Haud dubiis micuere ſignis?
Audimur. altum dextra ſilentium
Imponit vndis; vim ſolitam æquora
Experta ſpirauere pacem, &
Imperio potiore ſupplex
Nereus repreſſis detumuit minis:
Fluctus reſidunt. Pergite, nauitæ,
Et nube detersâ, ſecundis
Vela alacres, data vela ventis.
Benè eſt. Olympo tecta minantia,
Turresque iam nunc adſpicio procul,
Portumque, Tarpeiosque colles
Septuplici micuiſſe cliuo.
Vtcumque fauſtos excipiat ſinu
Vtroque ventos; præcipitem ratem
Iam fama pennarum citato
Remigio, volucrique curru
Præuertit. En vt gloria candidis
Inuecta bigis per Capitolium,
Vicina ceſſantes Quirites
Auſoniis monet eſſe terris,
Commiſſa ponto pignora, pignora
Seruanda cælo, tot Latio diu

peti-

Petita votis. Quis frementum
Lætitiâ inſolitoque plauſu
Dignè Quiritum gaudia dixerit?
Vidi Latinas, vidi ego Tibridis
Latè ſuperfuſas cateruas
Littore; cùm ſimul omnis, Iö,
Crepat ſonoro ripa celeuſmate,
Iö, bis ïo, ter reſonabilis
Reſponſat Echo: muta gaudent
Saxa datos iterare plauſus.
Hic vela ſtrictis nectere ſupparis,
Lauro ille clauum cingere; pars amat
Velare remos, pars corollis
Incolumem redimire pinum.
Quin purpurato murice fulgidi
Litanda templis vota ferunt Patres,
Dextramque, ſacratisque certant
Relliquias cumulare donis.
Quò, Muſa, tendis, omnia peruicax
Tentare? non hæc tam tenui lyrâ
Cantanda; non rudi Camœnæ
Conueniunt, humilique plectro.

MORS S. IGNATII.

ELEGIA PRIMA.

Dlus Amor, quem nulla quies vel cura quietis
Aut tenet, aut certè ſera tenere ſolet,
Vt multam in noctem pharetrâ grauis iuit & arcu,
Et iaculis ſparſit vulnera grata ſuis;
Feſſus oberrato tandem ſtetit orbe viator,
Quà Tibris herboſis errat amœnus agris.
Delius albentes tum fortè coquebat ariſtas,
Vltimaque autumni mella legebat apis.
Gramineum ſtruit ergo torum Tiberinide ripâ:
Herba ſoporifero ſponte fit apta toro.
Seque attollit humo, denſoque inſurgit aceruo:
Ipſa comis pueri ſubdita ridet humus.
Hic ſimul incubuit, geminas ſibi complicat alas,
Et caput auerſis fulcit amor manibus:
Supponitque humero pondus ſibi dulce pharetræ:
Implicitus teneris arcus erat pedibus;
Quem vel ebur credas, niueo vel rore pruinam.
Non erat: hic arcus cum niue vincit ebur.
Languidulos tandem ſopor imbuit vdus ocellos,
Victa papauereâ lumina nube latent.

Interea

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interea dulces Eos quos depluit imbres,
Dum legit è liquidis turba ſuſurra crocis,
Auricomiſve thymis, violiſve inſidit odoris,
Iamque refert grauido mellea dona pede;
Ecce tibi deprendit apis, gens caſta, pharetram,
Quæ temerè in viridi ſtrata iacebat humo:
Dumque cauas ſubrepit iens per tela latebras,
Aluear in pharetrâ credidit eſſe ſuum.
Hîc latet, hic puro liquidum mel exprimit imbri,
Imbuit hîc gratis aurea tela fauis.
Nec mora, nectareos mox tela bibêre liquores:
Si qua ferent poſthac vulnera, blanda ferent.
Vna nihil merito ſua ſpicula ſixit amori,
Deuia quæ pharetrâ forſan aberrat apis.
Senſit, vti tener eſt puer, & ſine veſte, dolorem,
Et ſimul è viridi ſubſilit ille toro;
Quid moliris apis, tua cùm mihi ſpicula figis?
Nulla nocent nobis vulnera, dixit Amor.

ELEGIA SECVNDA.

IAm vigil Æneadum turres ſuſpexerat altas,
Iam ſatis in tenero flore quierat Amor;
Ecce procul radius volucri ſublustris in auro
Promicat, anguſto quà lare rima patet.
Quis iubar hoc viuâ neget effulſiſſe lucernâ?
Ignis hic Ignatî, cor cui flagrat, erat:
Languida ſupremas vbi lumina claudit in vmbras,
Lumina ſidereâ fulgere digna domo.
Vulnus enim penitis ſedet immedicabile venis,
Sæpè quod immiſsâ cuſpide fixit amor.
Victor at hic iterumque iterumque vt vincere poſſet,
Seligit arma nouis experienda modis.
Illa quidem abſinthî funeſtis tingere ſuccis
Mors voluit, ſæuos mors meditata dolos:
Iamque aloën calamis myrrhamque parabat amaram,
Furtiuo adrepens inſidioſa gradu.
Sed vetuit, cui tela humeros reſonante pharetrâ
Increpitant: furuas depulit inde manus:
Spiculaque ingratis ne quis linat improbus herbis,
Iam cupit Hyblæis eſſe perunctа fauis.
Eueniet quod amauit apis: dedit omina votis
Certa piis, caſto ſpicula melle fluent.
Spicula promit Amor pharetrâ: ſed melle tenaci
Senſit vbi hærentes leniter articulos,
Scilicet obſtupuit (quis enim dixiſſet amantem
Floris apem tali mellificaſſe loco?)

Dum tacitos pharetrâ egrediens Apis vna labores
Prodidit. Ingenium dulce probauit Amor.
Et ſimul adducens ſinuato cornua neruo,
Impoſuit geminâ tela regenda manu.
Illa volant. fixum Ignatî ſtat arundine pectus:
Ardet, & vda ſacro mella ſub igne bibit.
Iam moritur. Bona mors! non mors, ſed mortis imago;
Quâ moriens, vitæ gaudia blanda tulit.
Quàm placidi gemitus! ſuſpiriaque orba querelis!
Quæ lacrymæ! quales ima per oſſa faces!
O quibus illecebris perfuſæ hinc inde medullæ!
Qualia tum cordis vota micantis erant!
Qualis odor, labiis dum vita nataret anhelis,
Roſcida ſeu patulis cùm ſalit aura roſis!
Quis mihi, quis fato dabit vt perfungar eodem!
Cùm mors melle linit ſpicula, dulce mori eſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Ignatius saxi fragmine percussus ignem diuini amoris concipit.

Percussus concipit ignes.

SI liceat (Vati licet omnia scire) rogabo,
Blandè puer; verbis pauca docenda tuis.
Audiit; en placidè conuertit lumina, qualis
Manè leuat croceo Lucifer è thalamo
Purpureos vultus. ô Numen amabile terris,
Quid malè inassuetos deteris articulos?
Quid tua conflictu solertia suscitat ignes?
Exiguum est silicis quod dare vena potest.
Cùm libet, excusso misces incendia telo:
Cùm libet, extremis ossibus ardet amor.
Ah! caue, dum tenuis quæruntur semina flammæ,
Ne digitis ferrum, ne noceatque lapis.
Sic ego. Risit Amor, Vatemque affatus amicum,
Disce mei quæ sit caussa laboris, ait.
Dura silex, & durus homo est; tamen abdita duris
Flamma latet, latebris elicienda suis.
Nec mora, cùm volui, venis excuditur ignis:
Nemo adeò, vt rigeat, saxeus esse potest.
Loiolides titulos & puluerulenta secutus
Præmia militiæ, durus & asper erat.
Læsimus (ô quantum fati pendebat ab isto
Vulnere, quo melior nulla medela fuit!)
Protinus ille meos concepit saucius ignes:
Et quis non illo fulsit ab igne locus?

Igna-

Ignatij crebra & per multos dies continuata iciunia.

Exiguo viuit, quia proxima cælo.

VT reparet vires, prædam Iouis armiger vngue
Diripit, & tepido rostra cruore notat.
I licet, & tuus est quaquà patet arduus æther:
Ætheris in campis pascere: tuta via est.
Ecce recens sudat madidis Aurora capillis,
Et fauet & pennas euocat aura tuas.
I procul, & tenuem magis ac magis aëra carpe:
I, matutinas combibe delicias.
Exiguum stillæ satis est, & simplicis auræ:
Stilla sitim tollet, tollet & aura famem.
Dum loquor, illa solum fugiens Ioue pascitur vdo:
Sed tamen arguto quod capit ore, parum est.
Non tibi Loiolidæ tenuis se conferat ales,
Dum nihil in terris, quo satieris, habes.
Septimus Eois iam sol caput exserit vndis,
Cùm tibi non vllus venit in ora cibus.
Scilicet æthereo pendes sublimis olympo,
Et Superùm latices ambrosiamque bibis.
Viuitur exiguo, quoties mens proxima cælo est:
Quid petat è terræ puluere plena Deo?

Nobilis

Nobilis quidam, qui, nisi Ignatius vstulari mereretur, sese igni deuouet, eodem die igne perit.

Malè luditur igne.

QValis missus ab Indiis
Humani docilis simius ingeni,
Dum ludit procul arbitris
Accensóque salit fomite, Martio
Si fors subdita puluerì
Ætnæis tonuit flamma fragoribus;
Ille turbine protinus
Commistus piceo, fertur in æthera:
Talis ludere, Telephe,
Audes igne sacro, dum malè deuoues
Flammis innocuum caput;
Et dignus nisi sit, ipse voracibus
Consumi petis ignibus.
Audiris facili, Telephe, Numini:
Audiris, neque roscidis
Noctem vectus equis Hesperus inuehet,
Quin votis Deus annuat,
Et te vindicibus torreat ignibus,
Mutans seria ludicris,
Et risu gemitus, & lacrymis iocos.

Ignatius P. Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij.

Solus non sufficit ignis.

ARte opus Ignati: solus non sufficit ignis:
Arte opus est: flectes arte, quod igne nequit.
Vidi ego, cælatum clypei cùm fingeret orbem,
Non solo ferrum mollit igne faber.
Non labor vnus erat: pars vrget follibus auras,
Mersáque stridenti temperat æra lacu;
Pars massam exercet, pars altera forcipe versat;
Hæc duris aptat cotibus, illa terit.
Manabat plenis sudor per corpora riuis:
Vsque adeò multâ flectitur arte chalybs.
Æstuat, & valido flagrat Xauerius igne;
Formari solo non tamen igne valet.
Verùm vbi solertis Fabri manus addita, sese
In partem duci quamlibet arte sinit.
Adspice vt immissos exercet spiritus ignes,
Totáque flammato massa recocta foco est.
Ardentes animos (animus stridoribus ardens
Proditur) iniectæ temperat imber aquæ.
Quem gemitum referunt auditi incudibus ictus?
Quâ non exhaustus sedulitate labor?
Mille operum Faber est: nec respirare potestas.
Tantæ Xauerium fingere molis erat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ignatius è cathedrâ diuini amoris igne concionem inflammat.

— Cæleſtibus armis
Eminus expugnat. —

BElla Syracoſiis affuderat horrida portis
Mauors, Sicanum claſſe Neptunum premens:
Vndique mortis erat pauor: hinc hoſtilia tela,
Et inde dira fortius telum fames:
Obſeſſis ſpes nulla ſuper, ſolatia donec
Summa Archimedes orbe ſpeculari attulit.
Nempe leues radios diſperſáque lumina cogens,
Hoſtemque claſſemque igneo inuoluit globo.
Priſca fides. Noſtri ſed non eſt fabula ſæcli
Ignatius igne corda cæleſti occupans.
Cernis? vt ore tonet, vt vibret fulmina linguâ,
Totoque vultu flammeas ſpiret faces.
Eminus è ſacris expugnat pectora roſtris,
Quæ prona ad omne vela pandebant neſas.
O benè! Vincit amor, ſacro flagrat igne, timeri
Quæ turba cælo potuit, & potuit ſolo.
Vicit amor! Victor (mirum) victique triumphant:
Arſiſſe corda, vincere & vinci fuit.
Sicut nonnes Æneæ in deas mutatæ. *At vos ô flammis rutilum genus, ite, dearum*
Induite formas, lucidisque ſiderum
Permiſtæ choreis, ſimiles Tritonidos Argus,
Monſtrate tutam ratibus incertis viam.

Ignatius

Ignatius feruenter orans à terrâ eleuatur.

Surſum rapit ignis.

QVid toties volucres Perſei per ſidera curſus,
Bellerophontæum quid celebratis equum?
Quid canitis paribus, fato licet impare, pennis
Cum patre æthereas Icaron iſſe vias?
Credula gens Vatum, fallique & fallere gaudens,
Non iter hoc homini, quo petat aſtra, datur.
Diſcite quæ proſint terras fugientibus artes:
Quâ Loiola præit, non operoſa via eſt.
Cernitis, accenſæ tendant vt in æthera flammæ,
Et ſubeant celeri per ſpatia alta fugâ?
Hæret iners terræ puluis priùs; at ſimul ignem
Concipit, ignauam linquere geſtit humum:
Sic mens ad ſuperas euadere nititur auras;
Nititur, at tardo pondere preſſa iacet.
Verùm vbi diuinos de cælo concipit ignes,
Seminaque in claras emicuere faces;
Nulla mora eſt, ſequitur, cognataque ſidera lambit:
Interdum & corpus, quò volat ipſa, rapit.
Tantaque vis flammæ eſt, clauſo diſrumpitur æſtu.
O nimiùm felix ſors in amore mori!

Som-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Somnium Xauerij de subsidio Indis ferendo.

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

CRedimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?
Credamus: faciunt somnia vera fidem.
Ardebat nigros Franciscus visere Mauros:
Qualia de Mauris somnia finxit amor!
Sæpè per ardentes discurrere visus arenas,
Sæpè rubis plantas vrere, sæpè niue.
Nunc audita queri, nunc spondâ visa sedere
India, squallenti sanguinolenta comâ.
Interdum niueos illic inducere mores,
Interdum sacrâ tingere corpus aquâ.
Sæpè etiam inflexâ Maurum ceruice subibat:
Paruáque ceruici sarcina Maurus erat.
Quid Franciscus amet, Francisci consule noctem;
Fallere te, quamuis fallere docta, negat.
Non illas Morpheus, non illas Phantasus vmbras
Obtulit: hæc vates somnia misit Amor.
Hinc niger Auroræ populus, multusque recursat
Maurus, & in cursus barbara Regna patent.
Has amat, has quærit merces: hæc sarcina fesso
Gratior est gazis, Indica terra, tuis.

Xaue-

Xauerius, orbe peragrato, moritur in littore Chinarum.

Tum te terra teget, cùm totum impleueris orbem.

CIngite fronde caput: Xauerius orbe laboris
Deficit impleto: cingite fronde caput.
Amplius ille nihil potuit superaddere cœptis:
Tota peragrata est India, iam satis est.
Chinæ, Goa, Iapon, Ternata, Moluca, tot vrbes,
Quæ toties initæ caussa fuêre viæ;
Totque aliæ gentes, tot primo subdita Phœbo
Littora, sudoris plus habuêre satis.
Ergo vel extremam cùm nil superesset ad Eon;
Ipsis terrarum finibus immoritur.
Immoritur votis ingentibus, orbe repleto:
Cynthia sic etiam plena perire solet.
Cynthia terrarum, cæli Franciscus ab vmbrâ
Palluit: exanimis vultus, amantis erat.
Obruitur tenebris & furuâ Cynthia nube:
Franciscus radiis obruit astra suis.
Non iubar hoc magicæ carmen tenuauerit artis:
Nil opus ad numeros æra repulsa sonent:
Perstat, & integros vbi vita reliquerit artus,
Maius ab extincto corpore lumen erit.

B. Franciſcus Borgia ſtemma ſuum virtute nobilitat.

O, nihil: at numeros ſic facit innumeros.

CVi ſceptrum, cui proſit ebur, cui ſanguinis auctor,
Gloriaque à magnis vera petatur auis,
Noſtra tabella docet. Priſcæ cunabula gentis
Luſtret, & ex ortu ducat vtroque Iouem;
Nobilitas nihil eſt. Armis victricibus hoſtem
Terreat, & ſceptro Regna ſubacta ſuo;
Ah nihil eſt. Nihil eſt titulis clarere ſuperbis:
Nec ſi terrarum margine claudat opes.
Vt tamen vna ſuum numeris dat littera pondus,
Sic pretium virtus omnibus vna facit.
Lombaiæ turres, & magnum Gandia nomen,
Spretaque Franciſco purpura teſtis erit.
Progeniem longo deductis ordine ceris
Enumera: titulis par erit illa ſuis.
Prima tamen ſtirpis laus eſt Franciſcæ: ab ipſo
Nobilitas verum ſumpſit auita decus.
Quid modò digeſtis tabulis comprendere laudes
Incipiam? numero copia maior erit.
Nil ceræ veteres; at ceris addita virtus
Ex nihilo numeros condidit innumeros.

In

In imaginem B. Aloyſij, cuius pedibus adiacet corona Marchionatus euerſa.

Rectè de gloriâ iudicat, qui eam ex alto deſpicit.

QVid iuuat Oebalio Regum procedere cultu,
Et noua ſub titulos cogere Regna ſuos?
Cui non auriferis Hermus celebratus arenis?
Nec tamen hoc felix nomine Cræſus erat.
Et Priamus quondam Regnis opulentus auitis;
Vna tamen tantas nox tumulauit opes.
Quid, quòd Alexander domito tandem orbe ſubactus,
Mentitum didicit non ſupereſſe patrem?
Decipit Imperij fulgor ſimulatus, & aurum
Fallit, neſcio quo lumina victa modo.
Decipiunt oculos gemmarum luce coronæ:
Ex alto pronas deſpice, tutus eris.
Sic vtinam faſces ſpectaſſet Iulius! & tu
Qui proprio, Antoni, turpiter enſe iaces!
Impia non medio flagraſſent bella Senatu,
Nec gemeret verſos Roma ſepulta lares.
Scilicet inſano ſtimulos ſub pectore verſat,
Et famæ nimis eſt imperioſa ſitis.
Proteris euerſas meliùs, Gonzaga, coronas:
Sic Regum titulis altior ire potes.

B. Stanislaus pridie Virginis Assumptæ moritur.

Vt assumar.

Fortè leues vacuo quassabat in aëre pennas
Ad solium magni præpes itura Iouis.
Viderat hanc viridi speculatus regulus vlmo,
Et simul æthereas arsit inire vias.
Sæpè fatigatum vidi requiescere, sæpè
Nitentem pennâ deficiente queri.
Quid faciat? vacuâ gemeret cùm solus in vmbrâ,
Hei mihi! quàm visu pulcher olympus, ait:
Scilicet excelsâ nihil est formosius æthrâ:
Non tamen est pennis hæc subeunda meis.
Tollite me saltem Zephyri, me tollite nimbi:
Remigio adspirans proderit aura meo.
Dixerat hæc, sibi vel potuit dixisse videri,
Aëre cùm vacuo fulua pependit auis.
His, ait, his etiam cælum tentabimus alis,
Et tergo admissum sustulit illa suo.
Ecce etiam ad Superos rapitur pulcherrima Virgo,
Quam circum aligeri concinuere chori.
Mater, io, magni cælum conscende Tonantis:
Sed puer est, Dominæ qui velit ire comes.
Da veniam: per te superas euadat ad arces:
Te colit, & puer est, nec graue pondus erit.

Marty-

Martyres Societatis IESV.

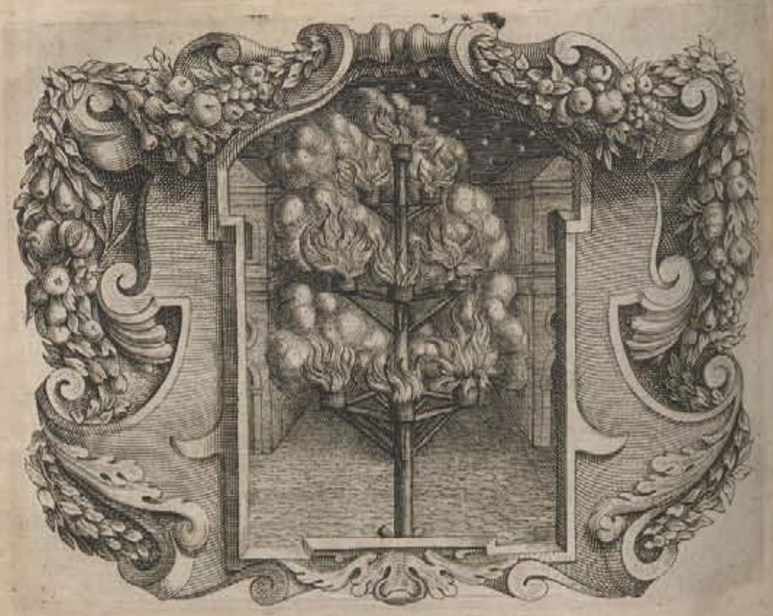

Cæsa triumphat.

Laurus ô magnis celebrata Diuis,
Laurus ô vatum decus & voluptas,
Digna tu Regum redimire crines,
Digna Deorum!
O quis hinc tandem referet coronas,
Cælitum textas manibus, comisque
Cælitum dignas! age, cui paratur
Nobile sertum?
Dic puer cuius petitur triumpho?
Ille par vobis humiles relinquet
Celsior terras, hominesque supra
Sidera viset.
Sanguinis si quos animæque magnæ
Prodigos hausit sceleratus ensis,
His triumphalem proprioque sparsam
Sanguine laurum,
His & augustam Superùm Senatus
Destinat pompam, niueosque currus.
Dixit, & victrix acies IESV
Fulgida signis
Emicat campo, meritisque vincta
Frondibus celso parat ire olympo,
Et canit magnâ simul omnis io
Voce triumphe.

Marty-

Martyres vasa Dei electa, quibus Iaponia triumphat.

Hæc signa triumphi.

ADspicis impositis nuper coëuntia flammis,
Nunc iterum flammis vasa perire suis.
Sic quoque quam castris pietas adscripsit IESV,
Obiicitur sanctæ turba cremanda pyræ.
Quis dolor hæc, quis signa furor feralia struxit?
Barbara quæ tantos edidit ira rogos?
An pia gens iterum tædis lucebit in illis,
Quæ fulsere tuis, Roma cruenta, viis?
Non hæc, barbaries ludos imitata Neronum,
Flamma tua est: quamuis hæc quoque flamma tua est.
Scilicet hæc sacris olim deuota triumphis
Agmina ad Auroræ littora misit Amor,
Et totidem soles mundo dedit. O quis euntem
Me ferat in campos barbara terra tuos,
Vasa triumphales vbi spargunt ignea flammas,
Visáque sunt radiis esse decora suis!
Inde Fides pulsis collucet pura tenebris,
Astráque sunt medio mille videnda die.
Iungere Phœbus equos frustrà velocibus horis
Imperet: hæc alium lux dedit orta diem.

P. Ca-

P. Carolus Spinola lento igne comburitur.

Dulce & decorum est.

OMnia qui vincit, victus calcabitur ignis?
Discet & effrenis frena subire rogus?
Iam didicit. Victo salamandra potentior igni
Nequidquam ardentes excipit ore faces.
Scilicet indomiti non semper vincitis ignes:
Est etiam quæ vos vita domare potest.
Languida vis flammæ est, animos si flamma ministrat,
Maior ab interno si venit igne vigor.
Eustachius tauro frustrà conclusus aheno
Viuit, & à flammis ne moriatur habet.
Languida Laurenti periisset laurea, ab ipsis
Ni foret hæc illi laurea nata rogis.
Theclam quis nosset, nisi Theclam proderet ignis?
Luce suâ maius Lucia nomen habet.
Quid memorem Heroës alios, quibus vna voluptas
Fortiter ardentem sustinuisse pyram?
Ardet, & in rutilis floresçit Spinola flammis,
Multáque ceu dulci vernat ab imbre rosa.
Sanguineusque rosis color est; atque inde decorum
Ignibus in mediis viuere, dulce mori.

IMA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER SEXTVS.

SOCIETAS FLANDRO-BELGICA.

CAPVT PRIMVM.

De Societatis in Belgium admissione.

CAROLO Cæsare Belgarum Principe, Mariâ Hungariæ Reginâ Caroli sorore Prouincias gubernante, Societas IESV Romæ condita, trans Alpes per Galliam in Belgium progressa, quantò difficiliùs tardiusque radices agere cœpit, tanto iam semel actas sparsit latiùs, & maiori firmitate defixit. Id æquum sanè de nostrâ Belgicâ singulatim aliquid dicere. Quæ, si omnes orbis Christiani partes circumspicis, nulli quidquam de statu & flore concedit; &, quod paucis concessum Prouinciis, inde vsque à primis Societatis incunabulis sua arcessit exordia. Constat enim iam tum olim à primis ex illo decemuiratu Patribus, Ignatio ipso, Petro Fabro, Iacobo Lainio, Alphonso Salmerone; ab aliis magnis post eos viris, Hieronymo Domenecco, Andreâ Ouiedo, Francisco Stradâ, Hieronymo Natali, Petro Ribadeneirâ, & id genus aliis nostræ militiæ Antesignanis, aditum atque habitatum Belgium fuisse. Et Ignatius quidem, animo iam ab armis ad litteras conuerso, in Parisiensi Academiâ necessariis ad prosequenda studia præsidiis destitutus, è Belgio nostro, quâ potissimùm laude gloriamur, è Belgio, inquam, nostro, præ aliis ferè nationibus benigno in egentes & liberali, petenda sibi (nec frustrà) existimauit.

S.P. Ignatius è Belgio stipem petit.

Frequens enim colligendâ in annum stipe Antuerpiam Brugasque venit, hanc Flandriæ, illam Brabantiæ opulentissimas eâ tempestate vrbes: ac Brugis quidem ad conuiuium vocatus à Ludouico Viue, magni nominis doctrinæque viro, ita se gessit, vt, remotis mensis, Viues eum hominem sanctum, atque haud dubiè Religiosam aliquam Familiam conditurum dixerit. quod viri sapientis dictum nonnemo ex conuiuis statim ipsi Ignatio retulit, & ab Ignatio certâ caussâ proditum Ioannes Polancus vir omni fide dignissimus (qui & ipsi, & duobus post eum Præpositis Generalibus Lainio ac Borgiæ, à secretis fuit) testatum litteris ad posterorum memoriam reliquit. Antuerpiæ verò in multorum coronâ Petro Quadrio Methymnensi affirmasse constat, fore vt is ipse in suâ patriâ Collegium aliquando Societati excitaret. & excitauit sanè Quadrius multis pòst annis, pari suæ pietatis & Ignatij vaticinantis comprobatâ fide. Nec silentio inuolui debet, quod à nonnullis piè obseruatum, ad quas Antuerpiæ diuertebat ædes Ioannis Cuellar, in earum superliminari lapide inscriptum legi, *Non nobis Domine, non nobis.* quasi vestigium Ignatianæ pietatis apud hospitem relictum, iam tum suum illud solenne spirantis, *Ad maiorem Dei gloriam:* aut modestè indicantis, quò sua his subsidiis alenda studia spectarent, & denique essent euentura. Ceterùm vtrobique non modò liberaliter, sed velut sanctum hominem reuerenter habuere viri opulenti, præsertim genere Hispani: quem molestâ in Belgas excursione leuaturi, collectam inter se eleëmosynam ei consignauere Parisiis; ac multorum nomina hodieque memorantur, quorum posteri ambitiosè pro summâ laude sibi vendicant, Ignatium apud parentes suos hospitem fuisse. Quid iam Petrum Fabrum, Sociorum ab Ignatio secundum, tres ipsos menses traduxisse Louanij dicam, summâ nascentis ibi Societatis commendatione? quid Iacobum Lainium supremo apud nos fungentem Magistratu, Bruxellis, Antuerpiæ, Louanij fuisse, ac præclara suæ sapientiæ, grauitatis, eloquentiæ argumenta Belgarum populis dedisse? quid Alphonsum Salmeronem, geminatis vicibus, nunc Cardinali de Motulâ, nunc Carolo Cardinali Caraffæ ad Philippum Regem Legatis, comitem à Supremo Pontifice datum venisse Bruxellas, ac consilio suo & eruditione rei Catholicæ plurimùm profuisse? Sed necesse non est diutiùs commemorare viros illos Societatis principes, qui iam olim nostro Belgio illuxere: rem ipsam aggrediamur, &, quod superioribus quinque libris de vniuersâ ostensum Societate, iam de Belgicâ, quibus orta sit initiis, & quò progressa; quid egerit, pertuleritque; quibus clara sit ornamentis; certo Capitum ordine, quantâ potest breuitate, dicamus.

Sacchinus in præfatione Apologeticâ Hist. Societatis.

Hist. Societ. lib. 1.

Plures è primis Patribus in Belgio fuere.

Nascituræ in Belgio, & magnos in animorum salute procurandâ progressus facturæ, Societatis vaticinium celebre fuit, antequam illa Sedi Apostolicæ pro Religioso Ordine probaretur. Nam anno supra sesquimillesimum trigesimo sexto Arnhemij, principe Geldrorum oppido, Reynolda perquam honesta mulier ac Deo familiaris, post mariti mortem facultatibus suis xenodochio transscriptis, vsu carnium piscumque sibi interdicto, admirabilem vitam agens, altissimæ rerum diuinarum contemplationi vacabat. Huic aliquando Deus suauiter illabens,

Vaticinium de Societate Belgicâ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

futuram proximis annis Reipublicæ Christianæ speciem ob oculos posuit; ostendens quantis propediem tempestatibus ac procellis esset agitanda Religio, quæ dissidia Principum, quique bellorum turbines totâ Germaniâ Galliâque, ac ipsis potissimùm Belgicis Prouinciis, futura posthæc spectandum dabat nouum quemdam Sacerdotum Ordinem; qui salutis humanæ diuinæque gloriæ sitientissimi, in deducendis ab errore mortalibus, & Catholicâ Religione restaurandâ, strenuissimam pariter atque vtilissimam operam nauarent. Hoc visum sibi diuinitus oblatum Reynolda cùm in coronâ cognatorum ex ordine retulisset, ad Canisium tredecennem puerum inter propinquos fortè adstantem conuersa, leniterque demulcens, ex Religiosis illis Sacerdotibus nouis vnum inter primipilos fore prædixit. Itaque non casu aliquo, aut humanâ destinatione, sed consilio prorsus diuino Reynoldæ olim communicato, ab eâque tantò antè prædicto, delata in Belgium Societas tam modicis cœpit initiis, tot iactata est ventis ac tempestatibus antequam agere radices potuit; vt, si alia deessent signa, hoc vno satis illius in Belgio collocatæ auctor proderetur Deus. Certè annis omnino quatuordecim laborandum fuit, antequam possessionis iure donaremur. Cuius tantæ moræ caussas video manifestas, aliorum malenolentiam, aliorum præoccupata iudicia, & rerum nostrarum ignorationem; altiorem & reconditam, occulta Dei iudicia patriæ delicta vlciscentis. Sed hoc agamus, atque ab initio enarremus, quemadmodum illo tot annorum spatio cum maximis difficultatibus luctata Societas, extricatum denique laqueis pedem, iure suo Regiâ auctoritate concesso, posuerit in his Prouinciis, stabilemque adhuc tenuerit, magno rei Catholicæ, magno Belgarum bono.

Qui primi de Societate venerint in Belgium.

Flagrabant atroci bello nobilissima Europæ Regna Hispania Galliaque, rupto inter Imperatorem Carolum & Franciscum Regem fœdere, ibatque tum sæculi superioris annus supra quadragesimum secundus; quando Rex Franciscus seuerè edixit, vt, quotquot de Cæsaris ditione erant, excederent Regno omnes ante octauum diem. Ergo de sedecim Sociis tunc Lutetiæ studiorum gratiâ versantibus Hispani octo, Domeneccus, Ouiedus, Aragonius, Strada, Æmilianus Loiola Ignatij nepos, Ribadeneira cum duobus aliis exire coguntur; Deo vtique illam è Gallia electionem in Belgarum commoda disponente. Nam Domeneccus, qui Parisiensi Domui præfuerat, nouæ ductor coloniæ cum septem Sociis, haud dubio Numinis instinctu, Louanium, vnicam tunc Belgij Academiam, ingreditur Idibus Augusti, non toto à confirmatâ Societate biennio; ibique sua singuli studia vel Theologiæ, vel Philosophiæ, persequi instituunt.

Est Louanium magno scripta Lipsio ciuitas Brabantiæ prima, prædiues olim lanificij emporium, nunc præstantiore ornamento publicum doctrinarum omnium Gymnasium. Situs loci amœniórne sit an salubrior, incertum: certè cum Europâ totâ meritò contendit. E pratorum enim æquabili planitie, tam intra quàm extra muros, amœni colles exsurgunt, aut vitibus consiti, aut siluis & fruticetis opaci, aut cerasetis & pomariis vberes, aut ædificiis conspicui; quidam etiam per aecliuia segeti-

segetibus læti. Hos inter Dilia fluuius nauium patiens, & gemini aliunde torrentes ex fontibus circùm vndique scaturientibus effusi, per vrbem rapidè feruntur. Cùm igitur in hac tam amœnâ vrbe ac nobili disciplinæ omnes in primis florerent, ex eâque tamquam ex fonte doctrina & religio in reliquum Belgium deriuarentur; nihil opportunius euenire potuit, quàm nostros in eâ sedem figere, vt ceteræ Belgarum vrbes, vnde erant solitæ pietatem petere ac eruditionem, inde vtramque nouæ accessu scaturiginis defluentem deinceps copiosiùs haurirent. Iamque à Sociorum aduentu vertebatur annus, nequedum præter bonæ vitæ exempla quidquam ab iis agebatur in salutem animorum; cùm Stradæ iuueni quartum ac vigesimum agenti ætatis annum, atque in Falconensi Gymnasio Metaphysicis operam danti, iniectus est ardor, quod nuper in Italiâ fecerat, ex agro quoque Belgico messem aliquam Deo colligendi. Res erat dubiæ sortis vtram in partem acciperetur: tamen aleam iecit, & cecidit opinione feliciùs. Ante omnes Ruardum Tapperum, Louanienſis Academiæ Cancellarium, primæ auctoritatis virum, velut caput arcemque aggressus, eò iuuenis suo sermone induxit, vt ternas quotidie horas ex summis ereptas occupationibus, in exercendo spiritu rebusque diuinis nostro more commentandis collocaret. Expugnato Tappero, quasi iam cursu ad omnem victoriam prono, Cornelium Vishauæum, probatâ vitæ sanctimoniâ Sacerdotem, suopte ingenio ad ineundam Societatem propensum, vt citò manus daret impulit, suisque adiunctum castris, eodem armorum spiritualium genere tam feliciter pugnare docuit, vt Belgarum deinde multi à Cornelio victi, ad Societatis signa, Deo in salutem hominum militaturi, conuolarint.

Strada Louanij Societatem illustrat.

Ignatius interea tanti ignarus incrementi, missis ex Vrbe litteris, iubebat quamprimùm, deserto Louanio, Socios omnes in Lusitaniam proficisci. Nam cùm Ioannes Tertius, æternâ Rex memoriâ dignus, peramplum Conimbricæ Collegium & Academiam nobilissimam moliretur, suos vndequaque eò mittendos putauit Ignatius; sed potissimùm euocatos Louanio, vbi cum inopiâ studiis inimicâ luctabantur. Sed qui Societatis semina iam commiserat Belgio, eamdem radices quoque inibi agere volebat Deus; eoque Sociorum profectionem, ab Ignatio immaturè imperatam, suo ipse quo gubernat vniuersa consilio retardauit. Iam enim obediendi studio Sociorum tres, Strada, Ouiedus, Aragonius, reliquis mox secuturis, præcucurrerant Louanio in Zelandiam, captandæ nauigationi: sed, aduersis ventis iter prohibentibus, ægrotante insuper Aragonio, diuinam inde voluntatem prudenter interpretati, Louanium desperatâ per id tempus nauigatione redierunt. Haud multò pòst adfuit Colonià Petrus Faber, iussu Ignatij & ipse nauigaturus in Lusitaniam, & Sociorum reliquos, si fòrs restarent, secum Louanio abducturus: sed ne tum quidem maturum abitum, non absque prodigio, diuina ostendit prouidentia. Nam cùm Faber aduentu suo mirè lætum Cornelium Vishauæum, atque instar Marthæ satagentem, animaduerteret, iussit hominem sine curâ esse, nec fatigari tractando vnius noctis hospite, propediem se ac Socios duce obedientiâ in

Petrus Faber Louanium venit, excipitur à Cornelio Vishauæo homine sancto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Lusitaniam vela facturos. Perculsus tam inopinatâ voce Cornelius, Aduersari, inquit, obedientiæ nec ausim equidem, mi Pater, nec omnino debeo. Sed illum tamen, qui, cùm ex vsu est, obedientibus frenum iniicit, CHRISTVM inuoco, ne te hinc auolare permittat, sed, quanto tempore necessarius es, remoretur. Subrisit Faber, ac nihilominùs postridie Antuerpiam pergit, inspecturus Lusitana nauigia, quæ Veras Walachriæ in Zelandiâ oppidum appulsa ferebantur: quæ vt instructa & ad soluendum expedita iam vidit, confestim nauigationis socios deducturus Louanium redit. Vix redierat, cùm tertiana febris quasi in limine præstolata, virum inuadit sternitque, ac tamdiu tenet, vt iam Medici, morbo artem superante, de vitâ conclamatum pronuntiarent. In hoc tandem discrimine cùm Fabro venisset in mentem Cornelij pro suâ Louanij commoratione nuper CHRISTVM obtestantis, eum ad se accersitum rogat, iam retractet preces, & quibus votis tam diuturnam febrim aduocarit, iisdem aliquando depellat. Fecit imperata simplici candidoque pectore Cornelius; atque exinde melius factum est laboranti. vt iam nemo dubitaret, morbum illum non humanâ causâ, sed diuino nutu adueniisse; & palàm Medici fatebantur, nequaquam videri à naturâ tantam illius mali fuisse pertinaciam.

Faber quid egerit Louanij.

Sanè Faber quo tempore Louanij per inualetudinem moratus est, incredibile quanta fecerit animorum lucra, quantum famæ ac nominis pepererit Societati. Quotidie viri magni, vrbis atque Academiæ Principes, grauissimis de rebus decumbentem illum quasi quoddam oraculum consulebant. Permulti, sepositis domesticis curis, illi se dabant piis commentationibus excolendos: quorum in numero Theodoricus Hesius Leodiensis Ecclesiæ Prodecanus, Quæsitorque Catholicæ Religionis, qui quondam Adriano Pontifici Maximo ab arcanis, & à sacris confessionibus fuerat; imò cuius consiliis Pontificatum ille suum rexisse ferebatur, quemque, propter vitæ integritatem splendoremque doctrinæ (nisi mors interuenisset) in amplissimum Patrum Purpuratorum ordinem cooptasset. Hic talis tantusque vir, post illas mentis exercitationes, totum se Fabro tradidit, Societatem, si suâ voluntate res ageretur, cum eo initurus. id quod Faber, ætatis personæque habitâ ratione, haud permittendum ratus, suasit, vt & optimæ vitæ exemplo, & quâ valebat auctoritate, Canonicis vniuersoque Leodiensium Clero ad dignos illo statu mores virtutemque populo spectabilem pergeret prælucere. Nec verò suis deerat, qui tantopere proderat alienis. Franciscum Stradam excitauit tironem vetus Magister ad Latinas conciones: quas ille iuuenis magnanimus primùm in Falconensi Gymnasio ad discipulos, quorum ipse erat vnus, cum bonâ Magistrorum gratiâ habuit; tum in Porcensi quoque, ac demum in Pontificio Theologorum Collegio peramplo; concurrentibus tantâ copiâ ad eum audiendum Academicis, vt Doctorum primi, quò latiùs pateret vtilitas, Fabro auctores fierent transferendæ concionis ex istis Collegiorum angustiis in Diui Michaëlis sacram ædem, de præcipuis vnam. quorum postulatis haud grauatè annuit Faber: vtque animos in re arduâ iuueni adderet, néve noui laboris cura vel Philosophicis officeret studiis, vel vires ad magna crescentes præma-

turè obrueret opprimeretque; concionum argumenta dictabat æger ipse de lectulo, ac diuidebat in partes, variumque addebat ornatum. id quod Faber extemporaneo sermone haud difficulter poterat, depromens opes ex thesauro cultissimi pectoris, tamquam ex quodam sapientiæ sacrario, nihil vt Stradæ propemodum præter actionem vsumque memoriæ, quâ valebat plurimùm, relinqueretur. Hac igitur tantâ ope validus iam orator, Fabri dimicabat armis, ardorem addebat de suo; tamque auidè audiebatur, vt præcipui Theologiæ Doctores, & quotquot Louanij residebant Ordines Religiosi, ex vnius adolescentis ore penderent. tantosque excitabat animorum motus, vt nemo non copiosis manaret lacrymis, atque ipsæ feminæ, famâ concionantis excitæ, quamuis Latini imperitæ sermonis, totâ ex vrbe concurrerent ad spectandum os agentis, & quos spirabat ignes, si intellectu non possent, visu saltem ipso colligendos.

Hactenus bellissimè & supra spem secundis ventis Louanij Societas ferebatur: suspiciebant Fabrum ceu hominem cælo lapsum: in Stradâ vim eloquentiæ inauditam admirabantur: Cornelius veterem sanctimoniæ famam maiori nunc etiam ratione possidebat. Sed tam blandè ridentem felicitatem breuî tempestas Academica interrupit eò grauior, quia multarum post se identidem procreatrix. Vrgebat importunis apud Ignatium litteris nouas Sociorum copias Conimbricam mittendas Simon Rodericius, decemuirorum vnus, Prouinciæ Lusitaniæ Præfectus: eodemque tempore Ioannes Poggius Romani Pontificis Nuntius agebat, vt supremo imperio Faber Coloniam redire iuberetur, ad prohibendas eius Ecclesiæ nutantis sub Hermanno Archipræsule ruinas. Itaque ex diuturnâ ægritudine conualescenti Fabro, noua mandata ex Vrbe adferuntur, vt, Sociis sine cunctatione in Lusitaniam dimissis, ipse pristinam Coloniæ stationem repetat, retenturus in fide Hermannum, nobilissimamque Ecclesiam ab insanâ Lutheri contagione vindicaturus. Ergo dum iter suum pro se quisque adornant, sparsus de Patrum profectione tumor compleuit vrbem, atque ex Academicis lectissimos iuuenes nouemdecim, Belgas omnes, excitauit ad petendam à Fabro vitæ atque itineris societatem. Faber tanto numero prudenter vsus, selegit nouem, quos cum Stradâ, Ouiedo & Aragonio in Lusitaniam destinat: ipse cum Æmiliano Loiolâ, & Lamberto Castrio Leodiensi, Theologiæ Baccalaureo, ac nuper in Philosophico stadio primâ palmâ donato, Coloniam profecturus, reliquos Cornelij curæ commissos vetuit abire Louanio, ad tempestatem, quam impendere prospiciebat animo, ne vehementiùs fureret, mitigandam. Vix cum illo messis collectæ manipulo Faber ac Strada discesserant; continuò in Cornelium, nullâ prioris vitæ sanctitatisque reuerentiâ, insurgere ciuitas, dolore animi vincente rationem: alij suos liberos, alij discipulos repetere à paucis impostoribus (sic loquebantur) indignissimè raptos. Sed in primis fremebant Gymnasiarchæ, quos tot suorum tam insignium Academicorum tam repentina iactura vehementiùs torquebat. Itaque Cornelium palàm incusabant tantorum auctorem malorum; eius congressu colloquioque interdicebant suis, ne diuino scilicet Spiritu afflarentur:

Nouemdecim Belgæ Fabro se tradunt in Societatẽ.

Ex Archiuo Coll. Louan.

Cornelius Vishauæus patitur Louanij,

rentur: ac si quem fortè Cornelio propensum odorabantur, hunc verbis deterrebant, & quasi grande auersuri malum, domesticis Collegiorum claustris arctissimè custodiebant. At enim quæ spes victoriæ in pugnâ cum Deo? aut quæ tanta humanæ mentis sagacitas? quæ vis consiliorum? quæ prudentiæ magnitudo? qui conatus tam fortes aduersus decreta Numinis nutu omnia gubernantis? Sanè quantò illi prohibebant magis, tantò præstantissimus quisque Academicorum, diuino agente Spiritu, ad nostrum Ordinem ardentiùs conuolabant: quorum in numero Adrianus Adriani Antuerpiensis, Antonius Vinckius, Petrus Gillonius, Nicolaus Florentij Goudanus, qui primam ex Philosophiæ curriculo lauream fuerat adeptus; viri omnes deinde magni, & rebus in Societate gestis illustres. Nimirum illis ipsis, quæ contra nos sumpserant, armis in sua damna, & lucra nostra, vtebantur aduersarij: nec enim, si vellent, suorum ad nos accessum promouere magis poterant quàm prohibendo.

Inter hæc Faber, postulante rursus Lusitano Rege, & nutu accedente Pontificis, Coloniâ per Belgium in Lusitaniam tendebat: cuius postliminiò redeuntis conspectu respirauit Cornelius; &, quod vix credas, ad præsentiam viri tetra illa Louanij nubes quasi ad conspectum redditi solis euanuit. Inde Veras Lusitanarum nauium in Walachriâ Zelandiæ insulâ stationem pergenti comes ire Cornelius voluit. Quo in itinere hoc memoriâ dignum euenisse nostri Annales memorant. nauem, quâ vehebantur, medio in cursu ventus repentè defecerat, & remiges dabant manus vano labore iam fracti: qui cùm Fabrum Corneliumque inter se sine curâ colloquentes adspicerent, stomachum in eos vomunt, linguâque vernaculâ increpant, quid ita improbè garrirent, cur non orando satagerent, vt secundus afflaret ventus, quo destituti numquam Veras eâ nocte pertingerent? Faber Allobrox cùm, quid illi inter se iactarent, ex Cornelio resciisset; reprehensionem placidè ferens, Rectè, inquit, monent; age demus nos in preces. Simul eas inchoabant, simul ventus optatus exoritur, & breui temporis spatio, admirabundis nautis, Veras appellunt, cælo vel Fabri modestiæ, vel amborum precibus adspirante. Hinc Cornelius ad suos, Fabro valere iusso, Louanium reuertit; ac subinde ab Ignatio per litteras monetur, vt, quamuis in Academiâ illâ non æquis oculis aspicerentur Socij, sua tamen studia constanter tenerent, & quà liceret alienæ saluti operam dare non prætermitterent. Habitabant Louanij ad eum Socij diem non vnà omnes, sed, ad declinandam inuidiam, locis rectisque discreti; cùm ab Ignatij litteris animosiores, in eamdem conuenere domum, impetratâ priùs ab Episcopo facultate viuendi more institutoque suo. atque ita rebus omnibus in commune collatis, apertè professi Societatem, certas disciplinæ caussâ sibimet statuêre leges, quas nullas dum ex Vrbe acceperant: ac, ne membra sine capite viderentur, Cornelium agnouere Rectorem, donec nutus exspectatur Ignatij, qui quamuis ratam habuit electionem; tamen, ne noua inuidiæ flamma, traductis illo auctore ad vitam Religiosam nouis quotidie Academicis, hominem inuolueret, subducendum tempori & ad se Romam censuit euocandum; proque Cornelio gubernare familiam iussit Petrum Gillonium:

Sociis præficitur Louanij.

nium: quo & ipso breui in Vrbem accito, Iacobum l'Hostium, Sociis Louanienſibus ſummoperè expetitum, aliquando concessit. Erat l'Hostius Geldonicnsis ex Brabantiæ oppido; ac sacram doctrinam in celebri apud Antuerpianos Præmonstratensium Cœnobio tradebat, quando sublimius quid spirans Romam profectus est, eâ mente vt nomen Societati daret. in quam admissus, eamdem ipse primus in Siciliam inuexit. At ille dum Ignatij iussu ex Siciliâ Louanium Sociis præfuturus maturat, Bononiæ morbo correptus exstinguitur; cui suffectus Adrianus Adriani, vir diuino, quod dies docuit, beneficio datus subuehendæ Societatis infantiæ ad firmiorem ætatis adultæ gradum. Conciliabat ille auersos multorum animos, sibique demerebatur labore indefessò, & gratissimâ vitæ consuetudine: interque complures Henricum Baxium Diui Michaëlis Parochum tantopere deuinxit, vt ille nostros ex angustâ & insalubri domo in aliam transferret; quam & moriens testamento Sociis legauit. quin & templum suum ad quæuis Instituti munia non patere tantùm volebat Adriano, sed humanissimis etiam verbis, ne id admittere grauaretur, orabat.

Ex Archiuis Collegij Louaniensis.

Adrianus Adriani Socios regit Louan.

Hist. Louan.

Hisce incrementis paulatim se Societas Belgica erigebat: quæ vt firmiori consisteret gradu, visum Sociis (quod adhuc re immaturâ tentatum non erat) oblato supplici libello postulare ab Aulâ ius obtinendæ in Belgio possessionis. Gubernabat iamdudùm Prouincias Maria Hungariæ Regina, pro fratre Carolo Imperatore, quæ, finistris de Societate præoccupata sermonibus, libellum repudiauit, magno Sociorum, magno amicorum, Ludouici, inquam, Blosij Abbatis Lætiensis, Ruardi Tapperi Cancellarij, Ioannis Hasselij Sactæ Theologiæ Doctoris, & aliorum qui Adrianum Sociosque nouerant, luctu. Atque ecce tibi alia domi ex placido repentè tempestas, eò periculosior quò charius petebat caput. Academicus in Falcone adolescens Magistro ante alios charus, cui nempe ingenij doctrinæque præstantia, Philosophiæ stadio propè iam emenso, primam promittebat palmam, ab Adriano Societatem obnixè etiam atque etiam petit. Haud obscurum erat nouarum periculum turbarum. Quare vt se ac suos periculo Adrianus eriperet, importuno isti candidato auctor fit abeundi Coloniam, & amplectendæ istic sub Leonardo Kesselio Societatis. Hoc dum fit, Magister tantæ impatiens iacturæ, tamquam de capite ageretur, in ius Adrianum vocat, ac præcipiti tumultu homo impotens id agit, vt vir mitis ac innocens, qui se veritate dumtaxat & æquitate animi tuebatur, falsis accusationibus circumuentus, quodam velut turbine rapiatur in custodiam: è quâ, rebus statim agitatis ac discussis, eodem dimissus est die. Huius tantæ procellæ, nouellam Societatem Belgicam concutientis, strepitus Tridentum vsque perlatus, Patres illos de summâ Catholicæ Religionis agitantes perculit vehementer, anxios quò tandem vergeret illa tam insolens Academiæ nobilissimæ in approbatum à Sede Apostolicâ Religiosum Ordinem tumultuatio. Et sanè poterat hic turbo nascentem in Belgio Societatem in ortu suo extinguere, nisi eam potens diuinæ prouidentiæ sustentasset manus, atque illud Adriano illatum dedecus in maiorem gloriam subitò vertisset. Nam simul ille animi furor deferbuerat, circumspicere

Agitur in Aulâ pro admissione Societatis in Belgiũ, frustrà.

Adriani incarceratur.

omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ruardi Tapperi & aliorum de Adriano testimonia.

omnes se, &, quod factum erat, negare fieri debuisse, vnoquoque culpam tam indigni facinoris abs sese in alium auertente. Certè Ruardus Cancellarius, cùm non multò pòst Ignatij vicem fungens, solennem Adriani Professionem excepit; inter alias viri laudes non dubitauit se indignum dicere soluendis illius calceamentis, qui pro nomine IESV dignus fuisset habitus carceris contumeliam pati. Adrianus quoque Brouvvershauius Theologiæ Doctor, Rectorque Magnificus, graui oratione in Magistros ac parentes inuehebatur, qui discipulos filiósve retraherent ab ingressu Societatis, quam Religionem Apostolicam, & difficillimis Ecclesiæ temporibus à Deo excitatam prædicabat, quæque haberet viros eximiâ virtute ac doctrinâ præditos, in Concilio Tridentino inter Pontificios Theologos cum insigni dignitate obtinentes locum. Ad hæc Georgius ab Austriâ Leodiensium Episcopus, cui in sacris tum suberant Louanienses, solenni sententiâ absoluit Adrianum innocentem, & omni infamiæ labe purgauit. Atque vt virtutem non premi aduersis, sed crescere animaduertas; Petrus Curtius Theologiæ Doctor, ac primus deinde Brugensium Episcopus, Adrianum è Diui Michaëlis in primariam Diui Petri ædem, cui erat Pastor, ad confessiones audiendas magno honore traduxit.

Nouæ turbæ in Adrianum & Socios.

Hoc in campo dum Adrianus sudat, noua se extulit offensionis seges. Curionum aliqui tantam Adriano confitentium frequentiam & celebritatem iniquo animo ferentes, conspiratione initâ tulere mandatum, ne quis de suâ Curiâ noxas deponeret apud Iesuitam, & verò etiam iureiurando ad id suorum fidem obstringere studebant. Sub hæc libellus inuentus est in vrbe, nescio quæ vota, & certas corporis verberationes continens; qui quamquam nullum præferebat auctorem, tamen facili multorum fide Societati tribuebatur. Super hoc libello sæpiùs à Theologis Louanienſibus instituta deliberatio: & sanè graues ex eo erant apud populum offensiones, vbi præsertim emanauit, quasdam esse mulieres, quæ semel in hebdomadâ pietatis specie à Confessariis cæderentur. Nec falsa narrabantur: sed suspicio grauabat innoxios. Verùm re compertâ, & deprehensis talium ludibriorum architectis, ad contestandam Societatis innocentiam edicta publicè affixa sunt, per eamque occasionem omnibus interdictum, ne cui extra suam Curiam alio Sacerdote ad confessiones vti liceret, præterquam homine Societatis. Curiones autem qui confitentium numero circumcingi Adrianum indignabantur, Ruardus Cancellarius graui oratione monuit; non illum esse animarum zelum, sed inuidiam ab animarum hoste inflammatam, impediendis à detestatione scelerum & consequendâ salute mortalibus. Enimuerò Adrianus in tractandis hominum animis habebat aliquid humano maius, & occultâ vi quadam rapiebat Academicos, formabatque ad omnem pietatem: nec paucos Societati aggregabat, in primis Cornelium Crocum Amsterodamensem, Franciscum Costerum Mechlinienſem, parque amicorum nobile, Theodoricum Gerardi, & Theodoricum Canisium; hunc Neomagensem, magni illius Petri germanum fratrem; illum Amsterodamium rarâ sorte omnium consensu iudicum primam Philosophiæ lauream adeptum.

Captabantur interea mollia fandi tempora apud Mariam Gubernatricem pro constituendâ in Belgio Societate, totisque id viribus agebant viri Principes, & ipse frater Ferdinandus Romanorum Rex, Cardinalis item Polus Apostolicæ Sedis Legatus, & Petrus Sotus ex Dominicanâ Familiâ Carolo Cæsari à sacris nuper confessionibus. Quin Academia Louanienſis super hac re sententiam rogata, miro Dei ius in animos exercentis impulsu, secùs ac timebatur, graue pro Societate dederat testimonium. Et nihilominùs Gubernatrix præceptam semel de eâ opinionem semper secuta, solis verborum officiis, & spe sine fine dilatâ caussam nostram & quos dixi patronos ducebat; donec inclinante sæculi anno quinquagesimo quinto, Carolo Cæsare Prouincias abdicante, ipsa quoque earum gubernatione, quam annos quinque & viginti pro fratre Cæsare obtinuerat, sese abdicauit. Itaque ad Philippum Caroli filium Belgij heredem, tamquam ad orientem mundo solem, respici cœptum; nouisque animis tentata res apud Principem nouum: cui post innumerabilia beneficia, volente ita Numine, etiam admissæ in Belgio Societatis gloria debebatur. In primis Ignatius Romæ ad clauum sedens, in omnem intentus auram, ac velut in speculâ quasuis rei promouendæ occasiones eminus obseruans; auditâ Caroli abdicatione, continuò ad Philippum Regem ex Vrbe misit Ribadeneiram cum litteris, quas ex Hispano sermone in Latinum conuersas, ad posterorum memoriam non pigebit apponere. *Gratia & amor Domini nostri* IESV CHRISTI *cælestibus suis donis Maiestatem Tuam cumulare dignetur. Posteaquam intellexi-* Epist. S. *mus Cæsaream Maiestatem sese abdicasse Regnis ac ditionibus Inferioris Ger-* ad *maniæ, inque Regiam Maiestatem Tuam transtuliſſe; magnam in* CHRISTO *Domino voluptatem percepimus, tum propter exemplum singulare eo facto exhibitum à Maiestate Cæsareâ, tum quia confidimus cum diuini obsequij incremento, ditiones illas à Maiestate Tuâ gubernatum iri. Quod vt eueniat, humillimis à Deo precibus ac sacrificiis postulare non cessamus. Quoniam tamen non vnâ hac re, sed quibuscumque pro nostrâ tenuitate possumus modis Maiestati Tuæ obsequium, vti par est, præstare cupimus, persuasumque habemus ex diuino & Maiestatis Tuæ obsequio fore, si qui istius gentis ac sermonis ex hac minimâ Societate nostrâ datam sibi à Deo gratiam impenderent Prouinciis Germaniæ Inferioris, quæ ob viciniam & commercium cum Superiore magis obnoxiæ sunt accipiendo damno, in Dei Domini nostri & Maiestatis Tuæ iniuriam; idcircò visum mihi in Domino, mittere Magistrum Ribadeneiram hasce traditurum Maiestati Tuæ, & caussas explicaturum quæ nos in eam sententiam induxerunt: vt, postquam Maiestas Tua iudicauerit id esse ex Dei Domini nostri obsequio & suo, dignetur hanc minimam Societatem in tutelam suam suscipere in illis Prouinciis, quemadmodum alibi suscipere dignata est, & Collegiorum istic exstruendorum facultatem dare: vt, sicut aliis in Regnis ac ditionibus Maiestatis Tuæ nauat pro viribus operam, Deo secundante, in salutem animarum, ita in istis Prouinciis, quæ magis indigent, obsequium Maiestati Tuæ debitum præstare possit, ad Dei Creatoris & Domini nostri gloriam, & emolumentum eorum quos Maiestati Tuæ regendos dedit, vti plenius intelliget Tua Maiestas ex ipsomet Ribadeneirâ, cui eamdem quam mihi fidem habere dignabitur. Finio, Deum Dominum nostrum precatus, vt gratiam nobis vberem conferat, quò percipere possimus,* gem, admittâ Societate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus, & implere sanctissimam eius voluntatem. Romæ, XXIII. *Octobr.* M. D. LV.

Petri Ribadeneiræ oratio ad Regem pro admittendâ Societate.

Has Ignatij litteras Ribadeneira Philippo Regi Antuerpiæ legendas offerens, simul, quâ erat eloquentiâ, exponebat Societati non id esse propositum vt sibi viuat vni, multorum Ordinum Religiosorum more, sed vt in aliorum quoque salutem pro viribus incumbat. Multos Sociorum iam esse Belgas, viros doctrinâ & virtute præstantes, exteris nationibus per quas spargebantur mirum quàm vtiles, haud dubiè suis popularibus longè futuros vtiliores, tum confirmandis Catholicis, tum hæreticis conuertendis, tum (quod maximè opus) erudiendâ iuuentute, paratos ad Regis nutum, velut signo dato, in patriam reuolare. Societatem, id quod Rex optimè norat, Religionem esse ab Apostolicâ Sede comprobatam, & variis Europæ, locis etiam Regi subiectis, insignem rei Christianæ operam nauare, conarique modis omnibus populum in officio erga Deum & suos Principes continere. Optare ergo quidquid posset obsequij, etiam in Belgio exhibere Maiestati Regiæ, eò studiosiùs, quò maturiùs incendio hæreticorum indies inualescenti occurrendum videbatur. Sed necessariam esse manum Regiæ benignitatis, quâ excipiantur, certisque collocentur in sedibus: tum si quid populi pietas donabit, recipere fas sit ad perpetuam Sociorum, quos succedere nouos senescentibus oporteat, sustentationem. Id Societatis Parentem ac Moderatorem Ignatium, pro eo quantum diuinam gloriam, & felicitatem commissarum Regiæ fidei Prouinciarum exoptaret, suppliciter orare. Facturum Regem Catholico nomine rem dignam, & Regum Regi CHRISTO acceptissimam, & Societati variis terræ partibus non mediocriter profuturam. Populos enim exteros nonnullos, ab hac sapientissimi Regis actione suspensos, differre Sociorum admissionem, magno interim Catholicæ rei damno; mox vbi in Belgium admitti viderint, sine morâ tanti Regis exemplum secuturos. Cùm finem dicendi fecisset, benignè Philippus cuncta sibi probè intellecta ait, & responsum in tempore daturum. Capita postulati, vt erant scripto comprehensa, accipit, expendenque Viglio Zuichemo Concilij Sanctioris Præsidi tradit. E Regni Proceribus nemo vnus perinde caussam suscepit ac Gomesius de Figueroa tum Comes, deinde Dux Feriæ, Regi à puero percarus: qui omnes conficiundo negotio vias rimatus, non labori, non gratiæ, non inducendis parcebat, tamquam rem suam ageret. Maria quoque Caroli Imperatoris filia, quæ opportunè ex Bohemiâ in Belgium venerat, patri cessum Hispaniensem meditanti valedictura, caussam nostram apud germanum suum Philippum egit, sanè perquàm studiosè. Contrà tendebant de Clero & Religiosis Ordinibus nonnulli, siue siniſtrâ imbuti opinione, siue accessu nostro detractum iri suis commodis veriti; sed antè omnes hæretici, quorum maximè intererat, emptis pecuniâ multorum in nos odiis, disseminatisque calumniis, quibus quibus valebant artibus fraudibusque, furtim & per cuniculos obsistebant. Verùm nihil æquè ac Viglij Præsidis, quamquam à Blosio Abbate vt faueret multùm rogati, remorabatur auctoritas, existimantis iura Episcoporum lædi priuilegiis nostris, subsidia Mendicantibus defutura auersis ad nos eleëmosynis,

Dux Feriæ patronus Societatis.

mosynis, aliaque huiusmodi. quæ Ribadeneira liquidò refellebat. Nam quî posse Episcopos molestè ferre, si Societas potestate vtatur sibi à CHRISTI Vicario sponte datâ, à quo & ipsi acceperint suam? Sed neque nos adhuc vsos priuilegiis, neque porrò vsuros cum Pastorum offensione, quibus non æmuli veniamus, sed adiutores & administri, vltrò expetendi in tantâ præsertim custodum penuriâ, & verò quorumdam etiam hæresi infectorum perfidiâ, tam multis vndique lupis desertum ac proditum CHRISTI gregem laniantibus. Contendere, vt ad labores, quos Prouincia Belgica sit maximos allatura, venire nobis liceat, humanas quidem spectantibus rationes præposterum meritò videri; sed enim ex hoc reddi manifestum, non aliò spectare conatus nostros, quàm vt Pastores, quibus onus periculo pleniſſimum incumbit, aliquâ ex parte leuemus: quod profectò ab ipsis solicitè rogandi, ac, ne rogati defugeremus, obsecrandi fueramus. Nam qui timerent subsidia Mendicantibus defutura, non benè eos de prouidentiâ Numinis, cui & passeres curæ sunt, de Principum Austriacorum pietate, de beneuolentiâ Belgicorum Magistratuum ac ciuium arbitrari, & inexploratam penitus habere vitæ nostræ rationem.

Ribadeneira satisfacit argumentis Viglij Præsidis.

Mali rumores de Societate.

Hæc cùm doceret Ribadeneira, mendaciorum patre, cuius caput iam seriò petebatur, nouam vndique odiorum materiam conuehente, litteræ ex Hispaniâ in Regiam perueniunt nuntiantes, Theatinas, hoc est mulieres nostra templa frequentantes, ter in die sacram adire mensam, mediâ nocte itare ad Theatinos; ita nostros appellabant. quam turpissimam fabulam, inuidiosè ad ludibrium, suis sermonibus plures in Aulâ ventilabant. Præterea Cæsarauguſtanus tumultus, & calumniæ superioribus annis in Corsicâ natæ passim decantabantur, nullâ veritatis indagandæ curâ. Denique ex variis terrarum oris tam multi in horas famosissimi aduolabant rumores, auideque arripiebantur, vt ad mendacia dumtaxat retundenda mittendum Borgiam, aut alium primæ auctoritatis virum, censerent amici; dissentiente tamen semper Ignatio: qui obtrectationes quasi nebulas solâ veritatis luce dissipandas ratus, monebat Ribadeneiram, ne infructuosus hæreret in Curiâ, sed vel Louanij vel aliâ vrbe vicinâ habendis concionibus aliisque Instituti muniis exercendis vacaret. id non modò ad ponendam operam vtilius, sed ad negotium quoque peragendum opportunius fore. Nec Ignatium haud rudem talium sua fefellit opinio. Ribadeneira Louanium profectus, statim ab Academiæ Rectore inuitatur vt Latinè dicat; id quod iam prídem Strada tam præclarè fecerat. eôdem impellitur à Ruardo Tappero Cancellario. planè vt videretur Deus eamdem viris illis iniecisse mentem quæ fuerat Ignatij, qui Ribadeneiræ ex Vrbe abeunti præcipuè commendarat, vt Latinè diceret Louanij. Ergo ille vbi audiri cœptus est, non modò fructum quem quærebat vberrimum tulit; sed quem minimè quærebat, etiam plausum vsque adeò inuidiâ maiorem, vt qui anteà cum laude & admiratione dicebant, Doctor Amerotius, & alter Dominicani Ordinis clarus Ecclesiastes, indicto sibi silentio, cum omni suâ concione starent auditores. Et audiebantur eodem tempore, Adrianus vernaculâ ciuium linguâ, & Bernardus Oliuerius (quem Prouincia-

Ribadeneira Latinè dicit Louanij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lem, si quando Rex annueret, Ignatius designarat) Gallicâ; vterque fe-
cundissimis hominum auribus, dicentium, videri vt olim in Apostolos,
ita nunc in Patres linguarum varietate sanctum Spiritum incidisse. Nec
latêre hæc Regem poterant, quæ in tantâ luce gerebantur. Alij super
alios sermones boni, non temerè, aut ex incerto, sed ex præsente Socio-
rum vitâ gestisque nati, obiectum calumniarum vallum crebro velut
ariete conuellebant, donec via tandem strata est veritati: quæ admissa
Rex admittit Societatem. in aures animumque Regis, breuî benignum nobis reddidit, tamque
diu optatam, totque studiis quæsitam obtinuit gratiam. Ego quidem
istas, quamuis rei Christianæ parum tunc opportunas, tamen Societati
benè ominatas, interpretor admissionis moras. Quemadmodum enim
sic naturâ comparatum est, vt, quantò molestiore partu fetus in lucem
editur, tantò ferè sit viribus præstantior, atque in egregiam corporis
magnitudinem assurgat: haud absimili ratione Flandro-Belgica Socie-
tas, quantò difficilius est nata, tantò maioribus adolescens incrementis,
in virilem denique statum robusta euasit, beneficio primi rerum Paren-
tis Dei, gratiæ suæ opera plerumque ad naturæ modum suaui prouiden-
tiâ attemperantis.

CAPVT SECVNDVM.

De Societatis per Belgium propagatione.

MAgísne in collocandâ apud Belgas, an propagandâ Societate, se
prodat fortis æquè ac suauis prouidentia Numinis, haud facilè
iudicarim. Certè quàm multa sunt toto Belgio Collegia, tam varias eo-
rum origines contemplans, certissimam Dei in tantâ varietate manum,
per aduersa prosperaque vrgentis opus suum, ac denique perficientis, co-
gor agnoscere. Iam primus erat, isque difficillimus, ingenti molimine
apud Regem superatus labor, donatâ iure Belgij Societate; sed adiectis
eiusmodi conditionibus, quibuscum haud fermè impari conatu luctan-
dum fuit: donec has quoque post annos octo & viginti, pro suâ sa-
pientiâ idem ille Rex sustulit, tamquam boni publici moram, segetem-
que dissidiorum. Intereà Romam, quæ hîc gesta erant, nuntiaturus
Ignatio, quem Societas Belgica in primis solicitum habuerat, Ribade-
neira properabat; ignarus eum morte iam obitâ cælo receptum, rei actæ
non modò spectatorem, sed actorem quoque primarium exstitisse. Nam
vix tertio post mortem eius die, Rex nullâ nouâ caussâ Societatem ad-
misit, haud dubio Ignatij de cælo patrocinantis instinctu. id quod Riba-
deneira ipse, rem tempusque considerans, liquidò prædicabat. Ceterùm
Ignatius, haud ita diu ante fatalem diem, quem diuinitus cognitum ha-
buisse creditus est, ordinarat Societatem, inque duodecim Prouincias
Prouincia Germaniæ Inferioris ab ipso Ignatio instituta. distinxerat; & Germaniam quidem diuisam in Superiorem Inferiorem-
que, illam Petro Canisio Belgæ, hanc Bernardo Oliuerio item Belgæ,
dederat gubernandam. Sed Bernardum, inito necdum Magistratu, no-
uella hæc amisit Prouincia, illo ipso tempore quo communem Romæ
Parentem Societas amittebat. At in demortui Ignatij locum subroga-
tus

tus Iacobus Lainius, statim ad Prouinciam suo capite orbatam respexit,
nouumque illi ducem Româ misit Euerardum Mercurianum Belgam,
cum qui deinde ad vniuersæ Societatis gubernacula post Franciscum
Borgiam sedit. Hic itaque primus Germaniam Inferiorem Prouincialis
rexit octennio propè toto; donec Lainius, ad Ignatij quasi exemplum,
quo anno gubernare ac viuere desiit, Prouinciam aliquot iam Collegiis
auctam partitus, alteram à Rheno Rhenanam dictam Antonio Vinckio
Belgæ imposuit, alteram cum veteri nomine Inferioris Germaniæ, quæ
& Belgica dici cœpta est, reliquit Mercuriano. Verùm Franciscus Bor-
gia Lainij successor, Romæ sibi Assistentem retinens Euerardum, eius lo-
co Franciscum Costerum Belgij Prouincialem iussit; ac continuatâ exin-
de serie rexerunt, Balduinus ab Angelis, iterum Costerus, Oliuerius Ma-
naræus, Georgius Duras, Bernardus Oliuerius, illius primi ab Ignatio
designati nepos, Franciscus denique Florentinus: donec & Belgium,
iam nimis amplam Prouinciam, diuidere placuit, Alberti Archiducis *Societas Belgica in duas Prouincias diuiditur.* arbitrio commissâ partitione, qui discrimen idiomatis secutus, quâ parte
Flandrici sermonis est vsus, Flandro-Belgicam; quâ parte Gallici, Gallo-
Belgicam fecit. Et nostram quidem Flandro-Belgicam rexere Guilielmus
Veranneman, Carolus Scribani, Antonius Sucquet, Florentius Mont-
morency, Iacobus Stratius, Guilielmus de Wael, Fredericus Taffis, &
nunc regit Ioannes de Tollenare. Hæc ideircò commemorare visum, ne
quis exspectet omnium, quæ toto Belgio sunt, Collegiorum origines,
sed eorum dumtaxat, quibus Prouincia nostra constat. Horum Prin-
ceps Louanienſe est, cuius firmam possessionem adiuimus, moderante
Belgium Margaretâ Austriacâ Parmensi. Nihil Albano Duce profectum.
At Requesenius Antuerpiæ, Brugis, Traiecti nos collocauit. Alexander
deinde Farnesius Parmæ ac Placentiæ Dux Cortracum, Gandam, Ipras,
Bruxellas, Groningam induxit: & vnde hæresis expulerat, reduxit Ant-
uerpiam, Brugas, Traiectum, pari merito seu primùm collocatæ seu
restitutæ Societatis. Reliqua Collegia, Winocibergense, Siluaducense,
Ruræmundanum, Mechlinienſe, Dunkercanum, Casletanum, Bellio-
lanum, Aldenardense, Liranum, Alostanum, Hallense, adde Professam
Antuerpiæ Domum, Alberto & Isabellæ Serenissimis Belgarum Princi-
pibus debemus; ac denique Bredanum soli post Albertum iam mortuum
Isabellæ. Gallo-Belgica Prouincia (vt Anglorum Patrum Gandaui,
Leodij, Audomaropoli, Watenis, prætermittam sedes) viginti tribus
constat domiciliis, quorum bina sunt Tornaci, Duaci, Montibus Han-
noniæ; ceteris vrbibus singula, Cameraci, Audomari, Atrebati, Insulis,
Leodij, Namurci, Valencenis, Luxemburgi, Dionanti, Ariæ, Armente-
riæ, Athi, Bethuniæ, Hui, Hesdinij, Malbodij, Niuellis.

Sed hæc alterius Prouinciæ Collegia nominasse, sit satis; nostram
nunc Spartam excolamus.

Admissa nutu Regio in Belgium Societas adhuc nullam terræ par- *Origines Collegiorum Prouinciæ Flandro-Belgicæ.*
ticulam suo iure possidebat, cùm Elias Schoranus Concilio Brabantiæ
à secretis, vir pietatis ac prudentiæ laude conspicuus, hortos ædesque
peramplas Louanij viâ Bacalenâ sitas, suo nobis ære comparauit. In-
clinauerat huc viri animum peruersorum erga nos odium; quod vel so-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum, ſpectatæ alioquin, probitatis argumentum ſufficiens cenſebat. At enim per patriæ leges ea domus in poteſtatem noſtram venire non poterat, niſi Brabantiæ Ducis accedente conſenſu; ad quem obtinendum, neceſſe erat & ipſum conſentire Louanienſis vrbis Senatum. Huic igitur Schoranus per ſe ipſe, quò pleniùs benefaceret, pro nobis ſupplicauit. Verùm à Senatu re totâ ad Mendicantium Ordines Parochosque, minùs tunc noſtræ cauſſæ fauentes, reiectâ, nihil actum. Nec tamen primo deiecta conatu deſperauit Societas; ſed meliore, vt putabat, per viros Principes viâ rem denuò tentauit. Et Margareta quidem Auſtriaca, Belgium pro Philippo fratre in Hiſpaniam profecto gubernans, id concedi à Senatu vehementer optabat. Comes autem Feriæ, poſteà Dux, noſtri Ordinis amantiſſimus, omnino tranſigendum ſuſcepit, miſſo ad Louanienſes Marchione Bergenſi: cuius ea vis in agendo fuit, vt petentibus longam conſultando diem, negaret re infectâ ſe Louanio abiturum. Senatus his auguſtiis comprehenſus, ne repugnare ſolus videretur, quos maximè rebatur aduerſaturos, Academiæ ſuæ Doctores, Religioſorum Mendicantium Ordines, & Parochos admonet, quo res loco ſit; in mediumque proferre, ſiquid contrà ſentiant, iubet. Parochorum Decanus, vir & gradu & ſcientiâ Theologiæ venerandus, acerrimè contra nos diſputauit. At Mendicantium Ordines, vt Religioſos decebat viros, gratias egêre Senatui, quòd ſuorum commodorum meminiſſet; ceterùm ſe noſtro acceſſu nihil magnoperè incommodi timere; aut ſiquid etiam timerent, longè ſe commodum anteferre ciuitatis, quæ bonorum virorum numero augeretur.

Agitur Louanij, vt Societas fundo donetur.

Academia omnium nomine ſententias dicturos miſerat duos præſtantes Theologos, Tiletanum, & Martinum Rithouium, haud multò pòſt Iprenſium Epiſcopum; qui ſupra ſpem liberè cauſſam noſtram ardenterque egêre, vt iam Senatui non eam amplecti, verecundia eſſet. Hoc rerum cardine dum expertes conſilij ſeſe ipſi anxiè circumſpiciunt, audentior nonnemo, & ceteris irreligioſior, ſit huiuſcemodi auctor ſententiæ: vt, quando Gubernatrix Margareta, Comes Feriæ, alijque ita poſtulent, accipiatur Societas, ſed iis legibus, in quas conuenire ipſamet nolit; ita fore, vt nec Collegium Louanij ſit, & Senatus tamen Principum poſtulatis annuiſſe videatur. Haſce leges conquirentium non maior ſedulitas fuit, quàm imprudentia: non ſolùm enim noſtro aduerſantes Inſtituto, verùm etiam Eccleſiaſtico Summi Pontificis & Antiſtitis Leodienſis iuri contrarias conuexêre, iisque oneratum Senatuſconſultum edidere. Eâ re quamquam offendebatur Marchio Bergenſis, orabat nihilominùs Socios, vt, diſſimulato tantiſper iure ſuo, ad iniqua deſcenderent, haud dubiè perexiguo lapſu temporis æqua obtenturi. Eruditi quoque homines prorſus auctores erant, docebantque irrita eſſe, quæ ſæcularis Ordo ad Eccleſiaſticum ſpectantia inſerüiſſet; ac facilè etiam tolli poſſe, imploratâ Pontificis auctoritate. Senatus vt vidit noſtros non repugnantes, opinione ſuâ falſus, decreti ſeueritatem mollire cœpit quibuſdam verborum officiis, promiſſisque; atque interim pactis religioſè ſtandum admonebat. Enimuerò ſtetêre Socij, ac ne habendarum concionum poteſtatem (ea erat ex conditionibus vna) à Senatu peterent, aliquantiſper iis abſtinuere. Circa confeſſiones, quas iniuſſu Parochorum audire nefas ſtatuerant, illud commodè cecidit. Ciuium multi quotidie petendâ Patribus confitendi facultate ſuos Parochos adeò defatigabant, vt victi importunitate, ac præcipuè Decanus ille, qui contrà maximè tetenderat, nunc ſupplices peterent, ne ſuorum confeſſionibus dare aures grauaremur. Interea Euerardus Prouincialis Senatuſconſultum Granuellano Cardinali exhibebat, qui indignas conditiones deteſtatus, nihilo tamen plus à Senatu obtinuit. At Leodienſis Epiſcopus Robertus à Bergis Marchionis frater (nam Georgius ab Auſtriâ diem ſuum obierat) re intellectâ, primò Senatum læſæ iuriſdictionis ſacræ grauiter accuſauit, deinde Adriano, Sociisque quos ille idoneos cenſuiſſet, concionandi, & à criminibus quoque, quorũ cognitio ad ſe vnum legibus ſpectaret, abſoluendi poteſtatem ampliſſimam conceſſit. Pius item Quartus Pontifex Maximus, Apoſtolicis litteris ad Granuellanum datis, ei patrocinium Societatis ſingulari curâ demandabat, quod Granuellanus ſuſcipere palàm profeſſus eſt. His rebus factum, vt, in quæ pacta Patres neceſſitate deſcenderant, vim ea nullam obtinerent; functiones ſuas illis liberè exercentibus, Senatu tacente. Sed non idcircò tranſactum erat. Noſtris poſſeſſionem legitimè adire cupientibus haud negabant apertè, ſed variâ ludificatione aliam ex aliâ nectebant moram. Ac ſubinde nouam fundi ampliandi occaſionem diuina bonitas obtulit per Gualterum Rouffelium in D. Petri Canonicum, qui amplas quaſdam ædes Schoranis contiguas Societati coëmit.

Inter hæc vertebatur ſæculi annus ſexageſimus ſecundus, cùm Iacobus Lainius Præpoſitus Generalis è Galliâ, quò eum Pontifex miſerat cum Hippolyto Cardinale Eſtenſi ad prohibendas Catholicæ Religionis ruinas, re iſtic fortiter geſtâ, in Belgium progreſſus eſt cum Hieronymo Natali, magnoque gaudio ac honore exceptus Bruxellis à Margaretâ Principe, quæ illum Romæ concionantem audire, &, ſi quando impediretur Ignatius, ad exomologeſin adhibere conſuerat. Granuellanus quoque Cardinalis, ac Præſes Viglius iam benignior, collaudatâ Sociorum vitâ, prolixè operam Lainio Societatique addixêre, non vno poſteà nobis probatam argumento. Inde Antuerpiam profectus, prima ibi iecit fundamenta Collegij. Ad extremum Louanij ſummâ honoris ſignificatione habitus eſt; præſertim à primis Academiæ Doctoribus: quippe quem Tridenti in iſto orbis theatro partes agentem ſuas cum admiratione plauſuque viderant, ac ſciebant etiam nuperrimè in Pauli IV. demortui locum ad ſupremas infulas non paucis Cardinalium ſuffragiis deſignatum. Hîc tum Louanienſis Senatus, vel tanti viri aduentu, vel futuri Antuerpiæ Collegij rumore velut à ſomno excitatus, feriam, vt videbatur, cogitationem de admittendâ Societate ſuſcepit. Acceſſuntur in Curiam noſtri. Vtrimque in has leges conuenitur. Domus Patrum, volente, iubente Senatu, ad manus mortuas tranſito. Patres ne horâ ſeptimâ matutinâ primâve pomeridianâ concionantor. Ne præter ſuos alium in ſuâ æde, niſi magnâ cauſsâ, ſepeliunto. Ne vinum cereuiſiamque vendunto. Ædificia ſarta tecta habento. Grammaticam, Græcam ac Latinam, Rhetoricam, Philoſophiam, doctrinam

Iacobus Lainius Præpoſitus Generalis venit in Belgium.

Senatus Louanienſis admittit Societatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctrinam Christianam, ædificatis à Senatu scholis, & constituto Magistris alendis censu, docento. Iam res confecta erat, cùm per summam alicuius fraudem malè conscriptis tabulis, vitiata pacta obtruduntur; quibus nostri meritò repudiatis, cum Senatu de iniuriâ expostulant nullo fructu. Tot tantisque iam frustrata conatibus Societas, sustentabatur nihilominùs spe bonâ; & quidquid opportunum videbatur circumspiciens, missâ contentione publicâ, ad captandam priuatim singulorum beneuolentiam se conuertit. Nimirum singuli fermè manùs acriter repugnant, quàm cùm conspirant vniuersi. Hac velut prensatione mirum quàm mutati animis Senatores: Ioanni Tympelio Consuli rem omnem committunt. Is Theologicam Facultatem consulit: quæ donandam respondit vrbe ac fundo Societatem, cuius Institutum pluribus iam Pontificibus, ipsique adeò Concilio Tridentino, probatum esse constaret. Ad hanc communem Doctorum sententiam addidit Cunerus Petri Brouwershauius, qui deinde Leowardiensium Episcopus fuit, suas priuato studio preces. Atque hîc demum victus auctoritate & patrocinio Senatus, potestatem Rousselio facit quas emerat ædes, Societati legitimè ac iure tradendi. De Schorani ædibus iam vitâ functi, quoniam cum heredibus quæstio intercedebat, nihil tum actum. Prima Sociorum cura publicas maturare tabulas, quibus Senatusconsultum, non vt aliàs spurium, sed ex fide sincerum traderetur. Deinde Bruxellis curatus Brabantiæ Ducis assensus. Hac de re datum diploma Regium mense Augusto, anno sesquimillesimo sexagesimo quinto. Hæc illa est prima Belgici soli hereditas, sanè pretiosa, si quibus laboribus empta perpendimus. Reliqua deinceps, semel obice superato, facilia fuerunt. Nam cùm Rousselius fundo vellet adijcere, Senatus nihil omnino repugnauit. Mox & Schorani ædes, re cum heredibus transactâ, ad nostras manus facili Senatusconsulto transmissæ sunt. Denique anno M. D. XCVIII. cùm pro Sociorum numero angusta iam esset illa habitatio, & in vrbis angulum retrusa, neque ædes firmæ satis ob vetustatem; sedes transferre placuit in eum, vbi nunc agimus, locum, vniuerso Senatu annuente, vt nouas ædes ciuili exemptas iure inter Ecclesiastica bona liceret referre. quas ædes Socij sensim suis aptauêre vsibus, omniumque maximam, cui Arschoranæ nomen, in templi aliquam speciem conuertêre, cuius hodieque est vsus. Cetcrùm de Louaniensi Collegio optimè ante omnes quà fauore, quà donatione meritus est æternâ dignus memoriâ Læuinus Torrentius Antuerpiensium Episcopus, iure optimo indeptus nomen atque insignia Fundatoris.

Collegium Antuerpiense.

Nihilo faciliores, non Senatus quidem, sed æmulorum machinatione, Collegij Antuerpiensis origines fuêre: quæ quamquam ab ipso olim Ignatio eius vrbis hospite duci possunt, propiùs tamen veriusque Iacobo Lainio tribuuntur. ad quem Antuerpiæ agentem anno M. D. LXII. cùm primarius quisque Hispanorum salutandi studio accederet; ita viri virtute, sapientiâ, grauitate capti sunt, præsertim vbi aliquoties de diuinis rebus verba facientem audiuêre, vt omni ope apud se, gentis suæ Ecclesiasten futurum, retinere contenderent. Sed eam commorationem cùm neque persona Præpositi Generalis

ralis quam Lainius sustinebat, neque à Pio IV. imperatus ad Tridentinam Synodum reditus, paterentur; hoc saltem impetratum, vt viros de Societate præstantes appromitteret. nec promisit faciliùs, quàm dedit. Ex eo tempore de Collegio agi cœptum. Et Euerardus Prouincialis iacta semina studiosè fouebat, haud ignarus quàm opportunam domicilio Societatis collocando Antuerpiam Ignatius ipse censuisset; quippe vrbem cum primis Europæ comparandam, incredibili gentium exterarum frequentiâ, vnde perpetuum litterarum cum toto orbe commercium. Agebatur hæc res maximè Hispanorum studiis: inter quorum primarios & Canonicorum Collegium hac lege conuenerat, vt Canonici darent fundum, in quo Hispani nobis ædificarent. sed ea consilia sinister de Societate rumor sparsus è Galliâ dissipauit. Interea ne Sociorum labor solis desudaret Hispanis, placuit & ad indigenas diuertere Belgicâ Gallicâque linguâ. Primus Belgicè auditus pro concione loqui Franciscus Costerus, iam tum Prouincialis Euerardo suffectus; Gallicè Robertus Claissonius, nuper à concionibus Reginæ Galliarum, & propter eloquentiam Argentea Galliæ tuba vulgò nuncupatus: qui etiam Orator potissimùm electus est, communi Canonicorum suffragio, quando Franciscus Sonnius coram Albano Duce Aulâque vniuersâ Antuerpiæ inaugurabatur Antistes. Et sanè magnis apud Antuerpienses proficiebant augmentis existimatio & amor Societatis, postquam tres nobilissimi Ecclesiastæ, Hispanus, Belgicus, Gallicusque, vno tempore in primariis vrbis templis Euangelicas inflarent tubas. iamque spes magna erat Collegij à Senatu impetrandi, nisi furiale illud Iconomachorum bellum ex improuiso, velut hiante tertâ ab inferis excitatum, pulcherrima cœpta deformasset disturbassetque, Costero vrbe pulso, Claissonio ad tempus delitescere coacto, Hispanis metu conticentibus, donec, tempestate discussâ, redditoque vrbi sereno, ad suam quisque stationem redîre; ac tum denuò Hispanis Lusitanisque, simul & ciuibus, ardor fuit coëmendi commodum Collegio erigendo locum. Id quoniam inconsulto Belgij Gubernatore aggredi leges verabant, Hispanorum Lusitanorumq; primi eam facultatem ab Albano petere institerunt. Sed nihil vnquam impetrari ab homine potuit, tametsi maximè vrgeret Ruizius negotiorum Regis Lusitaniæ administrator, qui, præter studium suum & operam, annuum quoq; vectigal in templi fabricam & Patrum alimenta spondebat. Ac ne ipsius quidem Reginæ Annæ Austriacæ, Philippo Regi desponsæ, hinc in Hispaniam abeuntis, valuit commendatio. Itaque conductis ædibus acquiescendum fuit; iamque Socij numerabantur quatuordecim. quos omnes alebat mercatorum tum Castellanorum, tum Bæticorum liberalitas, imperatis sibimet eleëmosynis, quas in singulos menses Patribus repræsentabant. Ac licet Bætici, suborto cum Castellanis dissidio, pium hoc symbolum conferre cessarent; nihilo tamen minus Societas accepit, Castellanis Bæticorum defectum duplicatâ largitione supplentibus. Ringebatur interim inuidia, nec ferre iam poterat tam constantem mercatorum, quos inter facilè princeps erat Ferdinandus de Friaz, in stabiliendâ Societate conatum. Timor aduersarios habebat, ne domicilij ius sensim acquireretur Patri-

Iconoclastæ 1566.

Castellani de Societate benè merentur Antuerpiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus, si longior daretur quies. ergo in arbusculam adhuc radice tenerâ euellendam facta conspiratio. Primùm ereptus domestici sacelli vsus sententiâ Episcopali. dein structæ ædibus insidiæ, conductis quidem adhuc illis, sed spe nostrâ ac destinatione aliquando possidendis. Turbauit Patres improuisa necessitas emigrandi. sed, Deo res nostras altiore consilio dirigente, feliciter aduersantium machinationes elusæ. facti indignitas stimulauit amicorum animos ad nouas ædes quàm studiosissimè quærendas: quas etsi voto suo seriùs (biennij enim fuit labor) longè tamen aptissimas inuenere. Pascebat nihilominùs aduersariòs nostra exagitatio; & successu animabantur, vt quos commouere iam cœperant, impellerent in ruinam. Haud obscurum erat Societatem præcipuè expeti ciuibus, docendæ iuuentutis gratiâ. Id si præstarent alij, nimirum illa inutilis reddebatur, aut minùs certè expetenda. Huc igitur collatis curis viribusque, Gymnasium aliquod excitatum est Seminarij Episcopalis nomine, in quo eadem omnia, quæ à nobis ciuitas exspectabat, ab aliis præceptoribus traderentur. Quæsitus in eam rem Moderator, ac denique repertus Iacobus quidam Tilmannus, nostri Ordinis desertor, homo vanus & impotens sui, sed qui ad breue temporis personam sciret grauem sustinere. Is magnificas ædes in ludum litterarium conduxit, magistros aduocauit, librorum exponendorum syllabum nostro more contexuit, scholas aperuit. Magnum apparatum secuta par exspectatio. & initia, vt fit, speciem aliquam habebant; sed breui, quod ille ait,

——— *atrum*
Desit in piscem mulier formosa supernè.

Moderator siquidem ilte, præter magnam ex vitæ licentiâ infamiam, grande etiam æs alienum immoderato familiæ sumptu & vestium luxu contraxit. Quâ causâ clàm ex oculis se subducere coactus est, postquam non toto biennio rexerat Seminarium. Huiusmodi aduersis exercebatur Societas, donec Albano Duci successor datus est à Rege Ludouicus Requesenius, magnus Castellæ Commendator, insigni pietate vir, & amantissimus nostri. Hoc Belgij Gubernatore tametsi spes certa erat obtinendæ possessionis, in morâ tamen periculum erat, ne dilaberetur quæ pulcherrima inuitabat emendæ domus occasio. Quare Ferdinandus de Friaz extremo postulato tentandum duxit Albanum, si fòrs annueret abiturus. Quem vbi nihilo fauentiorem sensit, haud vrgendum ratus, ne importunitate peccaret, & vsurus tamen occasione antequam fugeret, dissimulato nomine domum emere statuit, in eamque rem ipse florenorum quinque millia statim obtulit, alij mercatores quatuor millia addidere. Visebatur Antuerpiæ ampla & magnifica domus, in quam olim Carolus V. Cæsar cum sorore Mariâ Hungariæ Reginâ acceptus fuerant, viginti duobus florenorum millibus oppignorata Italis mercatoribus. quæ summa nisi ad diem repræsentaretur, venalem illam proscribere dominus cogebatur. erat ea sanè tum situ, tum laxitate Societati admodum opportuna, in quam ipse Antuerpiensis Senatus, ante ædificatam, quâ nunc vtitur, Curiam, sexaginta florenorum millia obtulerat; nunc triginta dumtaxat & quatuor millibus æstimabatur. Continuò ad eam summam conficiendam adiecit animum Ferdinandus, breui-

breuique tantum conflauit argenti, quantum Italis mercatoribus debebatur. Ac ne quid emptio dissimulata postmodum negotij faceſſeret, clàm ipse adit Gasparem Schetzium, Grobendonckij Toparcham, illarum ædium dominum, remque aperit ex fide. Is vbi resciuit Patribus domum suam quæri, non modò vendere non abnuit, sed de pretij summâ remisit mille, vt in partem tam boni operis veniret. Ita, negotio quàm occultissimè transacto, restabat impetranda Senatus auctoritas: quem etsi adhuc propensum senseramus, metus tamen hærebat aliquis, adeoque visum tentare priùs animos, quàm de coëmptâ nobis domo vulgaretur. Appositus in hoc vrbis Gubernator Perenotus: qui cùm interrogasset, probaturine essent si qui amicorum opportunam Societati compararent domum, respondêre, nullam in vrbe suâ tam esse splendidam, quam non ei ex merito se debere faterentur; ac si nulla esset aut ampla satis aut commoda, voluntatem sibi neutiquam deesse ad excitandam nouam, sed iniquitate temporum negatam facultatem. Hac Senatus benignitate res in tuto posita est; de Aquensi domo clarè indicatum; emptio legitimè perfecta; quin vltrò etiam, quod ærario ex eâ transactione debebatur, Societati condonatum. *Senatus Antuerpiensis in Societatẽ benevolentia.*

Iam suum fundum habitabant Patres, templo vtebantur alieno. Carmelitanum id erat, quod nostris maximè muniis tum florebat. sed eorum, quibus nostra dolebat fortuna, molitionibus factum, vt hoc quoque nobis interdiceretur. Occasio ea fuit in nostro ædificandi. Ferdinandus de Friaz, pridie D. Laurentij opus festinanter aggressus tantâ celeritate confecit, vt ante sequentis anni Februarium templo commodo neque inconcinno vteremur. Hîc tandem Societas, post annorum propè quatuordecim nullâ certâ sede iactationem, aliquando conquieuit. Quis non miretur tanto pretio emptam domum, templumque ædificatum, eo maximè tempore quo bellis plusquam ciuilibus ardebat Belgium, cessabant mercimonia, res pecuniaria laborabat, validissimi ex omni ordine aduersarij obnitebantur? Nimirum haud vulgare id fuit Dei Societatem suam seruantis ac fouentis argumentum. Fruebantur partis tanto labore possessionibus Patres; ædes sacra ciuium honestissimis frequentabatur; scholæ & numero & dignitate florebant; cùm secundissimas res (quæ est humanorum vicissitudo) casus tristissimus euertit. Sublato è viuis Requesenio, Belgij Ordines Reipublicæ gubernacula tenebant, cùm fatalis ille annus septuagesimus octauus Societatem domo atque vrbe expulit ob negatam Deo Regique perfidiam. quâ de re proprius recurret sermo in loco. Post exsilij octennium cum bono Deo Alexander Farnesius Parmæ Dux vrbem Regi, vrbique Societatem cum fœnore restituit. Nam breui ea fuere Collegij incrementa, multis amicorum, sed præcipuè Ioanne Delrio Cathedralis Ecclesiæ Decano, & Ægidio Gerardi viro Consulari collaborantibus, vt in mentem veniret diuisionis. quod consilium deinde promouit auctoritas Claudij Aquauiuæ Præpositi Generalis, iampridem in Belgio Professam meditantis domum. Ergo nouæ Collegio ædes quæsitæ; antiquas Patribus Professis relinquere placuit. Domus erat nomine Anglicana, quam olim Anglis mercatoribus vtendam dederat *Domus Professa Antuerpiæ;*

Universidad de Deusto
Biblioteca

florens Reſpublica, ſalubri cælo amœnoque. Hæc viſa aptiſſima. Sed enim vbi de illâ agi cœptum, ingentes motæ difficultates, quas breui omnes feliciter Caroli Scribanij enodauit induſtria. & verò Conſul ipſe Henricus van Etten cum Senatu ſponte ſuâ noſtris partibus fauebat. Huc igitur Collegium anno huiuſce ſæculi ſeptimo translatum: vbi, præter Humaniorum litterarum, etiam Theologiæ ſtudioſi agunt partim noſtri, partim externi, ex Seminario Epiſcopali. & noſtros quidem Theologos dotauit Petrus Ooſtendorpius, vectigalium, quas Licentias vocant, Præfectus, & à Conſiliis Regi. de Collegio autem optimè merita eſt Anna Sgreuens. At Profeſſorum Domus, ſeparato licet Collegio, non ſtatim ſuo nomine gauiſa eſt, tametſi id ſummopere vrgeret Claudius Generalis, obſtante temporum iniquitate, & anguſtiis rei familiaris: quibus ſenſim manifeſtâ Dei ope ſuperatis, tandem anno ſexto decimo perfectè conſtituta ſtabilitaque eſt totius prima Germaniæ, cùm duobus antè annis iacta eſſent fundamenta templi, quod anno primo & vigeſimo è marmore perfectum Ioannes Malderus Antuerpienſium Epiſcopus diuo Ignatio Societatis Parenti toto orbe primum conſecrauit. Præter hæc duo Antuerpiæ domicilia, nuper etiam excitatum eſt Conuictorum Collegium, magno iuuentutis non dico Belgicæ, ſed Europæ bono; Hiſpanis, Italis, Germanis, Gallis, Anglis, Hibernis, liberos ſuos mittentibus ad domeſticam Societatis inſtitutionem. Certè Conuictores ſcholarum nomen eruditione, frequentiâ, nobilitate, ſed potiſſimùm ſingulari, quam à noſtris domi hauriunt, morum probitate commendant.

& Collegium Conuictorum.

Collegium Brugenſe.

Brugæ quoque, vt Antuerpia, Parente noſtro ac Fundatore gloriantur Ignatio; poſt quem longo interuallo primus Collegij ſemina in patriam intulit Robertus Claiſſonius anno M. D. LX. Is dum ad ſuos ex Superiorum imperio grauibus de cauſſis diuertit, in D. Donatiani æde vrbis principe rogatus pro concione dicere, obſtupefecit Brugas, & ſui nominis celebritate compleuit. Inde vt Romam, quò vocabatur, abſcederet, vix permiſſum: adeò in amorem concionatoris exarſerat ciuitas. Creuit amor ex abſentis deſiderio; nec quies fuit, donec redonatus eſt Brugis. Excepit reuertentem communis omnium gratulatio. Ipſe ante omnes vrbis Epiſcopus Petrus Curtius tanti hominem fecit, & in eo Societatem vniuerſam, vt ad Lainium Præpoſitum Generalem litteras daret, quibus ſibi orabat poteſtatem ſuſcipiendæ Claiſſonij Profeſſionis; fine non alio, quàm vt eâ ſolennitate apud Brugenſes nomen Societatis redderetur illuſtrius. Dedit Lainius ſummâ voluntate, quod honori ac bono Religionis noſtræ Præſul optimus petebat. Ergo in Cathedrali Eccleſiâ, quanto maximo potuit apparatu Sacris operatus Antiſtes, coram Mercuriano Prouinciali, Balduino ab Angelis, aliiſque Sociorum nonnullis ad celebritatem euocatis, accepto Roberti profitentis ſolenni voto, magnificam de noſtro Inſtituto ac motibus ad Clerum, ad Senatum, ad ciues maximo numero circumfuſos, & nouæ rei lætos ſpectaculo, inſtituit orationem. Ingens ex eo prædonio pondus acceſſit famæ commendationique Societatis: cui & nouum additurus momentum, in maturanda Collegij principia vehementer

Curtius Epiſcopus excipit Claiſſonij profeſſionem.

menter inclinatus Epiſcopus, Claiſſonium voluit promulgare ſolenniter acta Conc. Tridentini in ſummâ æde coram vtroque Senatu tam vrbis quàm Franconatus: Optimatum hic ordo eſt, quartum, vt vocant, Flandriæ membrum. Hæc Collegij præludia fuere: quo tempore noſtros domo ſuâ hoſpitaliter accipiebat Antonius Monachi Canonicus Cathedralis Eccleſiæ, egregius noſtri Ordinis patronus. Anno demum M. D. LXX. petente Remigio Druitio Epiſcopo, Curtij ſucceſſore, ſtabilis Sociorum habitatio inchoata eſt. Coëmpta domus, & noſtris aptata vſibus. apertæ ſcholæ. dotem aliquam Magiſtris alendis Epiſcopi & amicorum pietas conflauit: ciuitas, propter communem inopiam, nihil tum quidem contulit. Initia tam bona, ſpeſque meliores infregit fatalis ille ſeptuageſimus octauus annus; quo rerum potiti perduelles, Societatem Brugis quoque pepulere. At ſeptimo pòſt anno, reconciliatâ Regi per Alexandrum Parmenſem vrbe, & nos in integrum reſtituti ſumus. Exinde conſtans fuit habitatio, ſed non eâdem domo. Tranſitum eſt ex anguſtiore viginti annos habitatâ in laxiorem, magiſque noſtris idoneam functionibus: templum hîc non incommodum ſemeſtri ſpatio à fundamentis eductum: cui nunc aliud magnificum, vt tardo, ita pretioſo molimine ſuccedit. ſed & ſplendidum erudiendæ iuuentuti Gymnaſium vterque Senatus quadraginta florenûm millibus ædificauit. Verùm è Flandriâ pedem in Brabantiam referamus.

Traiectenſe Collegium. 1574.

Traiectum ad Moſam ciuitas eſt mercimoniis peropportuna; quæ ante hæc bella opibus & multarum Prouinciarum commerciis florebat. Hîc prima Collegij fundamenta iecit Henricus Dionyſius Neomagenſis; niſi fortè mens ſit altiùs repetere à Petro Fabro, qui poſt diuturnum Louanij morbum hac iter habuit, vrbemque ſuis concionibus tantopere incendit, vt ad eum multi ſe venturos Coloniam reciperent, vel inituri Societatem, vel certè operam ſacris commentationibus daturi. Inclinabat præteriti ſæculi annus ſexageſimus quintus, cùm Leodienſium Antiſtes (cui Traiectum paret in ſacris, & ex parte in politicis) Gerardus Groesbequius Roberto Bergenſi ſubrogatus, gregi ſuo in tantâ circumſtantium luporum rabie ſolicitus Paſtor, à Leonardo Keſſelio Sociorum Coloniæ Præfecto, ſuppetias flagitauit. datum par nobile, Franciſcus Coſterus, qui paulò pòſt Prouinciam gubernauit, & quem dixi Dionyſius, ambo Sacræ Theologiæ Doctores: quorum ille Haſletum, hic Traiectum à Groesbequio deſtinantur. vterque Fidei Religionique re aliquamdiu ſtrenuè geſtâ, cùm iam nihil magnopere neceſſarij viderentur, Coloniam vocati rediere. Haud ſanè diu pedem retulerant, cùm ecce tibi inſanum illud ſacrilegumque cum templis & imaginibus bellum eò vnde abierant, confeſtim reuocauit. Ex eo die manſit Dionyſius, quoad vixit, in Traiectenſi ſtatione; obque rem Catholicam ſuâ virtute reſtitutam Apoſtoli cognomentum inuenit. Groesbequius ipſe, datis ad Margaretam Gubernatricem litteris, tam facilem ſubitamque vrbis conuerſionem vni Dionyſio referebat acceptam; qui hæreſum doctoribus ad certamen quotidie prouocatis, quotidie deuictis, ad priſtinam Fidem moreſque omnia reuocaſſet. Ex hoc capite prima de Collegio à primis Traiecti viris ſuſcepta cogitatio. Sed ante

Strada de Bello Belg. l. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes Nicolaus Stratius, genere, doctrinâ, dignitate conſpicuus (erat enim in D. Seruatij principe vrbis æde Decanus) cùm incredibiliter Dionyſij amore caperetur, in Sociorum quoque, quos vitâ ſimillimos meritò credebat, deſiderium exarſit. At eum de Collegij rationibus dies noctesque cogitantem mors immatura ſuſtulit; ac nihilominùs moriens venturam Societatem fortunarum ſuarum heredem ſcripſit ex aſſe. Hoc Decani exemplo permota ciuitas, atque etiam adiuta ab Henrico Ruyſſenbergio, Teutonici Ordinis Commendatore Prouinciali, partem dotis aliquam in eâ temporum calamitate haud contemnendam decreuit. Quibus auſpiciis res cœpta eſt anno M. D. LXXIV. ac quadriennij lapſu vix benè adoleſcebat, cùm fatalis ille turbo Socios domo ac mœnibus eiectos in exſilium deportauit. Quo tempore admirabilis enituit charitas Nicolai Philippi de Conuelt, eiuſque coniugis Eliſabethæ, qui eiectos Collegio Patres in ſuam accepere domum, vel cum vitæ periculo, & aliquamdiu liberaliter habuere: donec ingrauescens hæreticorum furor hinc quoque expulit noſtros, eorumque hoſpitibus præmium charitatis fuit bonorum omnium glorioſa proſcriptio. At recuperatâ Farneſianis armis ciuitate, ſuis quoque ſedibus reſtituta Societas fortunato conſequentium annorum curſu ſeſe in præſtantem magnitudinem erexerat, & conſtanti virtute ſtatum ſuum floremque retinebat; donec vnius maximè viri perfidiâ vniuerſo perielitante Belgio, Traiectum à Batauis circumſeſſum expugnatumque, ingenti bonorum omnium luctu, certiſſimo damno Religionis, octauum iam annum ſub hoſtium poteſtate gemit, nouum exſpectans Alexandum.

P. Andreas Boccatius ſedem Societati quærit in Friſiâ.

Inter prima hæc Flandro-Belgij domicilia, non ſanè poſſum quin commemorem egregios Andreæ Boccatij conatus in ſuam quoque Friſiam, quæ extrema Belgij ad Boream prouincia eſt, auxiliares Sociorum copias inducere molientis. Agebat hominem incredibilis patriæ aduerſus hæreſes tutandæ ardor. Itaque impetratâ à Lainio facultate, coloniam eò ducit quatuor Sacerdotum, vnius prætereà rerum domeſticarum adminiſtri. daturus ſe in viam, quò faciliores haberet aditus, patronos adhibet Viglium Zuichemum Sanctioris Concilij Præſidem, & Ioachimum Hopperum eiuſdem Concilij Senatorem, ambos domo Friſios: quorum operâ à Ioanne Lignio Arenbergæ Principe, Prouinciæ illius Præfecto, commendatitias ad Friſiæ Senatum abſtulit. quibus munitus, defertur in patriam, prona ſibi omnia & facilia promittens. Bonam ſpem ſiniſter fefellit euentus. Nihil Arenbergij litteris profectum. Ergo ipſius Regis nomine diploma mittitur à Bruxellenſi Curiâ, quo poteſtas Boccatio fiebat iuuentutem, vbi vellet, Societatis more inſtituendi; & iubebantur Prouinciales Magiſtratus patrocinium opemque conferre. Hoc imperio permotus Friſiæ Senatus, Boccatium & Socios admiſit. Domicilio figendo eligitur Sneca oppidum, in ipſo Prouinciæ ſinu. Ibi diſtributis in ſuas claſſes Magiſtris doceri cœptum. Concurrebant ex vicinis locis adoleſcentes magno numero ad nouæ ſcholæ famam; & magnæ meſſis ſpes erat præſens. Verùm breuî veteratoriis maleuolorum artibus collapſa res eſt. Senſerant nimirum peruerſi homines ſuis rationibus Societatem haud commodam fore. Inter alia

alia criminantur ſpecioſo ſcholarum nomine Ieſuitas Hiſpanienſem de rebus Fidei quæſtionem, &, vt vocabant, ſanguinariam crudelitatem inuectum veniſſe. Hoc metu Senatui quoque incuſſo, iam nec Regium Diploma vllum pretium habebat. Statim edicto publico cauetur, ne quis ciuium è ſuis quempiam Boccatio in diſciplinam tradat; néve aduenarum vlli ſcholas Ieſuiticas frequentanti de domo commodet ſub graui mulctâ. Is rerum ſtatus tam ſubitò mutatus, Boccatium quoque ſua mutare conſilia & ſolum vertere coëgit. At ne omnino ſuos Friſones deſereret, Woldſendæ pauliſper ſubſtitit, opem hinc, quam poſſet, laboranti patriæ latutus. Verùm ea ſtatio propter difficiles vias minimè erat idonea inſtituendis ad vicina loca Apoſtolicis expeditionibus. Ergo collecta rurſum vaſa, & Ilſtam migratum, oppidum circumferendis Sociorum laboribus ſatis opportunum. Hîc ædes conductæ, & aperta litterarum palæſtra. Præter Grammaticæ Rhetoricæque, etiam Dialecticæ ac Muſicæ præcepta tradita, ad maiorem iuuentutis illecebram. Rem diuinam Patres in ſacello domeſtico peragebant: habendis concionibus templum oppidi maius accepere. Triennij non longior commoratio fuit. Prævalente in Prouinciâ hæreſi, exoſos capitaliter, vitamque in miſeriis ægrè trahentes, deſperato fructu Superiorum reuocauit auctoritas. Hunc finem habuit tentata veriùs quàm indepta Snecæ habitatio. Quare nec Collegiis annumeranda, quæ adhuc quatuor non plura habebamus, Louanienſe, Antuerpienſe, Brugenſe, Traiectenſe, quando illud ingens patriæ malum (quod Procerum quorumdam iamdudum parturiebat ambitio) ad extremum Caluiniana hæreſis peperit, digna hoc fetu mater, nefariam dico ab auitâ verâque Religione, atque à natiuo Belgarum Principe defectionem. Atque vtinam pluribus aliquantò locis tunc Collegia fuiſſent, munitiſſimæ aduerſus hæreſim futuræ arces! & fuiſſent profectò, niſi cæca multorum inuidia, vel quid neſcio aliud cauſſæ, propagationem Societatis, quæ promouenda fuerat, retardaſſet. Conſtat, Belgarum peſſimos rebus nouis ſtudentes, qui pro Religione ſuas libidines habebant, totis pugnaſſe viribus, ne Ieſuitæ, inuiſum (ita nominabant) nouæ ſuperſtitionis genus, Belgio reciperentur à Rege: recepti, vt quàm minimè ſe diffunderent, nec facilè ciuitatum iure donarentur. Quocircà ridebant in ſinu, otioſeque ſpectabant dimicantes aduerſus incrementa noſtra Catholicos, & fruebantur conatibus bonorum hominum non bonis, reſpuentium ſcilicet auxiliares copias contra præſentem hoſtem, non modò arma coniungere paratas, ſed vltrò ſeſe ad prima maximeque ardua belli offerentes, ac infimis precibus laborem periculaque omnia depoſcentes. Sed ſiue hic hominum fuit error, ſiue voluntas Numinis, in cuius arcana mortalibus ingredi nefas; partes interim certè ſuas agebat teterrima illa peſtis hæreſeos, totoque Belgio impunè volitans iactabat ſua virulenta capita, deplorando tot animarum interitu. neque dum (prò dolor!) tanto annorum ſpatio inter tot belli Duces & Heroas hydra illa ſuum inuenit Alciden.

Ilſtæ in Friſiâ Collegium inchoatum.

Prouinciarum à Rege defectio.

Hæræus Annal. Belgic. Tom. 3.

Intereà poſt Ioannem Auſtriacum Belgij Gubernatorem mortalibus ereptum Alexander Parmenſis pro Catholico Rege ac Religione fortiter

Origo Collegij Cortracen.

1583.

Universidad de Deusto
Biblioteca

titer feliciterque depugnabat, quando ante ceteras Flandriæ vrbes Regi suo perduelles egregio paucorum stratagemate Cortracum recuperatum est, oppidum in Flandriæ sinu frequens populo & elegans, salubri aëre, loco amœno & fertili. Erat tum vrbi Pastor Ioannes Dauid, magnâ virtute doctrinâque vir: qui quo tempore cum bonâ ouium suarum parte, quibus Religio præ patriâ chara fuerat, apud Duacenos exsulabat, amore Societatis captus aggregari voluit; sed illa subita, quam dixi, vrbis restitutio ardentissimis viri votis aliquam iniecit moram. Itaque iussus pro suo munere dispersum gregem colligere, & si quâ infectum deprehenderet sanare; dum id seriò & omni virium contentione agit, haudquaquam neglexit publicis priuatisque sermonibus deprædicare Societatem, in eiusque desiderium ciues inflammare: ac subinde, vt ipse esset ad incundam expeditior, sibi Collegam adlegit Petrum Simonis, eum, qui haud multò pòst Iprensium Episcopus renuntiatus est. Hisce rebus ex animi sententiâ confectis, à Prouinciali Balduino ad Societatis tirocinium euocatur. Quo lætus nuntio, quasi aut rude donaretur, aut mitteretur manu; captato solenni die quo ad frequentem populum pro more dicebat, in ipso orationis cursu mutatâ voce consilium animi sui exponit, Pastoris abdicat munus; ac vale vltimum gregi suo precatus, etiam atque etiam monet, ne Societatis Iesv præsentiam sibimet diutiùs inuideant, quam saluti suæ procurandæ commodissimam ipse Pastor eligeret. Ingens ex tam improuisâ oratione fit animorum commotio. Statim à concione cogitur Senatus, & Primores populi aduocantur. Omnium suffragiis de vocandâ Societate decernitur. E vestigio mittuntur ad Clerum qui Senatus populique voluntatem exponant. Clerus vehementer assensus est. Ipse etiam Ioannes Dauid, cuius gratiâ scilicet hæc omnia agebantur, sententiam rogatur. Erat id actum agere; sed tamen vel honoris caussâ, vel ne quid in re tantâ præteritum videretur, rogant cum bonâ eius veniâ liceat Senatui Socios in vrbem aduocare. Pastor, excusato veniæ nomine, magnas contrà de consilio tam pio grates agere, & commendare in exsequendo celeritatem. Impetrato igitur omnium ordinum consensu, fit Senatusconsultum; & per legatos rogatur Prouincialis: qui, acceptâ rogatione, collaudauit eorum studia, quòd Flandrorum primi post illas rebellionis turbas Societatem expeterent. Ceterùm, allegatâ suorum paucitate, & ne quid in re tantâ præceps ageret, solam fecit spem Collegij, atque interim magis Cortracensium desideria stimulabat: donec omnibus maturè exploratis, anno denique M. D. LXXXIII. dedit Socios, & in his ipsum Ioannem Dauid nuper loci Pastorem, nunc tironem Societatis. Venientes tanto ciuitas affectu complexa est, quantum illi suis meritis exæquare posse diffiderent. Recepti primùm Quæstoris domo, cùm & Consul obtulisset suam. Post menses aliquot, in ædes illas quarum hodieque est vsus, ære publico emptas, facta transitio. supellectilem, vitæque alimenta certatim vterque Senatus vrbis agrique, ac populus ipse suppeditabat. Sanè Cortraci Societatis nomen singulariter gratum ciuibus charumque perseuerat, ab ipsâ Collegij origine. Quin liberalitatis erga nos tanta fuere incrementa nunc ampliato fundo, nunc templo eleganti splendidoque

didoque ædificato, nunc assignatâ dote, vt iure merito senatus Fundatoris nomen atque insignia reportarit.

Collegium Gandauense, anno 1585.

At Gandaui, Flandriæ metropoli, vrbe maximis Europæ accensendâ, suorum sibi laborum egregium campum iampridem designarat Societas; eoque consilio Franciscus Costerus Gandauum subinde excurrerat, concioneque per Quadragesimam tum in D. Bauonis, tum in Monasterio Blandinensi habuerat, eiusdemque Abbati Francisco Helfaultio, piis S.P.Ignatij commentationibus à se exercito, magnam voluntatem ingenerarat vocandæ Societatis. Nihilominùs tum illa demum aduocata est, cùm, vrbe ab Alexandro Farnesio ad Regis obsequium reductâ, postliminiò item reduces Ioannes Betzius & Gerardus Blaserius acceptò à Rege Consulatu, adiecerunt animum vt antiqua sinceraque Religio restitueretur. Ergo illis auctoribus, volente Clero, pari vtriusque Senatus consensione, Tornacum mittuntur, qui communi Reip. nomine Societatis subsidia deposcant. Oliuerius Manaræus, qui tum Prouinciam pro Generali Præposito Visitator obibat, Gandauum ipse profectus coràm addixit. Quatuor inchoando Collegio dati an. M D.LXXXV. quos perbenignè Cœnobij sui tecto excepit Lambertus Huberti Abbas S. Petri in monte Blandinio; eorumque moribus ita captus est, vt, si vita superasset, Collegium Societati condere & amplo censu donare cogitaret. Verùm quàm Abbati iucunda, tam molesta ciuibus nostræ opis egentibus ea erat habitatio, quippe in extremâ vrbe & in ipsis propemodum mœnibus. Ergo Senatus in vrbis interiora celeriter vocauit; ac subinde ad priores quatuor submissus est Godefridus Walteri Lummius, vir in dicendo potens, & qui omnibus præesset Ægidius Bauarius: quem senem sæpè dicentem audiuimus, peculium omne suum, cùm cœpit regere, Iulium seu regalem vnicum fuisse. Degebant adhuc Patres domi alienæ, vbi pro Religiosâ disciplinâ minùs commodè tempora partiri poterant. Quare Magistratum rogant, liceat sibi seorsim instituere familiam, ac per se suis legibus viuere. Probauit Senatus, & in annos singulos mille ducentos florenos addixit. Sacris tantisper operabamur in summâ æde, donec instaurato reconciliatoque textorum sacello, quod ab ædibus nostris propè aberat, deinde vsi sumus. Fouebat nos conatusque nostros, aduersus quorumdam obtrectationes, Zacharias Rotzius, primus à reconciliatâ vrbe in D. Nicolai Pastor; qui quò zelum feruoremque suum expleret, in ipsam deinde Societatem ingressus, in eâ strenuam vtilemque operam nauauit. Interea emptæ ædes Ioannis quondam Hembysij, illius perduellium coryphæi: cui etiam tum cùm illas incoleret, nonnemo de eius familiâ, quo nescio instinctu, ausus fuit vaticinari, futurum aliquando, vt nî impiâ templorum profanatione abstineret, ipsa illius domus in ædem Deo sacram conuerteretur. Senatus in quartam pretij partem venit. Præcipua Hembysij aula, vbi contra Deum Regemque sua solebant agitare consilia rebelles, in sacelli speciem conuersa: cui aptando, ipsisque etiam ædibus in nostros vsus formandis, mille sexcentos Senatus adiecit. Mox & alia stabiliendæ Societati subsidia curauit, satagente singulariter rerum nostrarum Blaserio; qui vti Reip. bono natus, sic auctoritate præstabat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtabat. in cuius fauore patrocinioque quantum præſidij haberemus, tum denique intellectum, cùm Oliuerius Manaræus, illo abſente, Senatum de dote fruſtrà interpellauit. At Blaſerius reuerſus, tametſi non ſine animi ſenſu videbat dilapſam occaſionem, nihilominùs auctor eſſe perrexit, Collegium vt perfectè conſtitueretur, ſcholæ vt darentur; ſibi Senatuique curæ fore, vt eius nos conſilij haudquaquam pœniteret. Hac ſpe Societas auctoritatem viri ſecuta eſt. & ſpem bonam res ipſa adæquauit. Anno M. DC. VI. noui templi, quod D. Læuino Gandenſium Apoſtolo & Patrono ſacrum, fundamenta iacta, præcipuis publici ærarij impenſis, Conſule Roberto Hellin Waſſenhouio, & illo noſtri Ordinis ſtudioſiſſimo: cuius iampridem ſoror ad Lummij concionantis vocem in D. Claræ Monaſterium ingreſſa, prima fuerat quæ priuatæ in hac vrbe liberalitati erga nos ſtrauit viam. Perficiendo templo certum vectigal, approbatione commendationeque Archiducum, maximâ omnium voluntate, conſtitutum: quâ publicâ munificentiâ publicis vrbis comitiis hactenus prorogatâ, præclari quoque ædificij pars benè magna exſurrexit, adnitente in primis Guilielmo Blaſerio Conſule, Gerardi filio, paterni in Societatem affectus herede. Nec tacendus Georgius della Faille Caſtellaniæ Audenburgenſis Prætor; cuius eximiæ liberalitati multa debet Collegium, plura cum die debiturum.

Iprenſe, eodem anno:

Idem annus qui Gandenſibus, dedit & Iprenſibus Societatem. Occaſio Martini Rithouij glorioſa vincula fuere. Is primus Iprarum Antiſtes indignè à perduellibus carcere tenebatur, quando ipſe inter catenas ſua in hæreſes conſilia eudens, de aduocandâ Societate decreuit. Ergo vbi vinculis exemptus eſt, nihil prius habuit quàm monere Parmenſem Ducem, & arcani Concilij Præſidem Gulielmum Pamelium, ambos in noſtrum Ordinem ſuâ ſponte propenſos, de cenſu duorum Cœnobiorum iam ruri deſertorum alendis Sociis applicando. Valuit tantorum virorum auctoritas apud Philippum Regem, qui rogatus, perbenignè quod petebatur dedit, annuente Gregorio Papâ XIII. Intereà decem menſium fame Ipras Flandriæ vrbem munitiſſimam Parmenſis expugnat. Continuò in miſerorum ciuium ſolatium mittuntur Socij, quos primùm Adrianus Baccherus templi primarij Paſtor, deinde Antonius Hennin, qui poſteà quintus vrbis Epiſcopus fuit, liberali hoſpitio accepere. Tertia ſedes in Markenſium quondam Monialium refugio fuit; ſed noſtris vſibus haud magnopere conueniebat. Ergo ad extremum Senatus idoneas dedit ædes ex publico, quas conſtanter incolimus; patrocinante nobis Petro Simonis in demortui Rithouij infulas ſubrogato, & iam inde, ex quo Cortraci à Ioanne Dauid in partem curæ Paſtoralis vocatus fuerat, noſtri peramante. Templum aliquod pro iſtâ tunc initiorum tenuitate celeriter excitatum in vſu fuit, donec hoc ipſo ſæculari Societatis anno aliud magnificum per plures fabrefactum annos, magnâ celebritate patefactum eſt. Ad hæc peramplum & elegans erudiendæ iuuentuti Gymnaſium publico ære poſitum, hortus latifundio ampliatus, aliaque multa, fautore in primis Carolo de Ideghem, Comite de Watou, Barone de Wieſe, non mediocrem vrbis erga nos beneuolentiam teſtantur.

Tam

Tam felicibus per Flandriam aſſurgens incrementis Societas, necdum Bruxellis, vbi Brabantiæ Ducum Aula eſt, certam ſedem vllam habebat: quamuis frequenter eò vocaret rerum agendarum neceſſitas. Id cauſſæ fuit cur Franciſcus Coſterus Prouincialis Iacobum Zelandrum, alioſque duos illic commorari iuberet, tractaturos Collegiorum negotia; tum etiam vt eſſent, ad quos alij de Societate diuerterent. At enim qui ad negotia tractanda miſſi erant, tamquam ſecuri & in otio viuerent, ita toti habendis concionibus, confitentibus audiendis, omnibuſque Inſtituti noſtri muniis vacabant. Nec enim ſegnes animos, aut ab animorum ſalute procurandâ vmquam quietos, patitur viuidus ille & ad agendum ſemper impellens ſpiritus. Hac re factum, vt amari paſſim cœperint, & vulgi ſermonibus celebrari. Accedebat ad propriam virtutis gratiam magna commendatio, & ingens Alexandri Ducis patrocinium: qui pro innato erga nos amore non dubitauit hortari, vt exemplo aliarum Belgij ciuitatum dignitate potentiâque inferiorum, Bruxellenſes quoque auderent, & aliquam inirent vocandæ Societatis viam. Neque ſuo tantùm commendabat nomine, ſed Regis etiam Philippi: qui recèns datis hoc argumento litteris Ducem cum curâ monuerat, vt Societatis præſidio munire ſatageret præcipuas quaſque Belgij ciuitates. Non poterat tantis Principum poſtulatis non libenter obſequi vrbis Senatus. Iraque litteras ad Franciſcum Coſterum Prouincialem expediunt ſanè honorificas, quibus primùm, nec immeritò, deplorant præteritis bellorum tempeſtatibus afflictam oppreſſamque Remp. ſuam communi patriæ calamitate. Deinde ſæpiùs agitaſſe animo fatentur ante ipſas turbas aduocare Societatem: quod quia neglexerint, nunc conſcientiâ vrgeri, adeoque extremos adhibere velle conatus impetrandis aliquot Patribus opem proſtratæ ciuitati laturis, & ſuum Religioni reſtituturis decus. Tum ſua viciſſim auxilia repromittunt, ſpondentque, vbi paulùm ex calamitatibus emerſerint, haudquaquam paſſuros ſeſe vt meritò aliquid Societas deſideraſſe videatur. Has non contenti dediſſe ad Coſterum litteras, ipſum etiam interpellant Ducem, vt auctoritate ſuâ, Collegij æquè deſiderati ac neceſſarij, principia maturet: quorum optimam voluntatem Princeps optimus amplectens, ſatiſque gnarus in tantis Reip. anguſtiis, recuperatâ primùm vrbe, difficulter poſſe Societatem ex publico ſuſtentari, ſexcentos ipſe annuos ex Regio ærario addixit. Ergo auſpicium Collegio datur anno M. D. LXXXVI. Prima prope D. Gudulæ commoratio, alteraque in Sabulone, breuis temporis fuere, propter ædium anguſtias: quas tamen ſatis amplas excipiendis hoſpitio Patribus Capuccinis ex Italiâ à Parmenſi Duce euocatis Religioſa noſtrorum charitas aliquando fecit; quamuis hinc Thomæ Saillio cum ſeptem Sociis caſtrenſibus diuertendum fuerit ad paternas ædes, vbi mater eius honeſta vidua gratiſſimos ſibi hoſpites retinuit, donec Grimbergana domus pretio comparata laxam ſtabilemque habitationem dedit. Haud leuem huius domus emptio nobis inuidiam peperit apud eos quos fortuna noſtra cruciabat: nec verò quidquam ab iis prætermiſſum, quò rem cœptam ſiue apertâ oppugnatione, ſiue clandeſtinis molitionibus diſturbarent. At Guilielmus Pamelius Præſes, vir corda-

tus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus, & boni publici, quod Religione potiſſimùm ſtat, verè amans, conſtare iubebat, nec tempeſtati cedere: locum enim noſtris aptiorem vſibus non facilè Bruxellis toris poſſe reperiri. Coſmus etiam Maſſi ſuam nobis ſtatu rerum difficili probauit fidem, quando de Ducis, quem câ emptione offenſum nobis iratumque iactabant æmuli, beneuolentiâ iuſſit eſſe ſecuros. Gaudere illum aiebat noſtris commodis, ſed ad breue ſeruiſſe tempori, aſſumpſiſſéque aliquod ſuboffenſi hominis ſupercilium propter importunas æmulorum noſtrorum querelas, quos in præſens offenſos noluiſſet. Ceterùm ab ipſo Duce, cui ipſe intimus & à ſecretis erat, ſubleuandis emptionis impenſis florenos mille repræſentauit, & alios ter mille appoſuit de ſuo. Itaque perſtitit in Grimbergano fundo Societas, & labentis ſæculi anno quarto ſcholas ab ipſis Principibus Alberto & Iſabellâ poſtulatas aperuit. Eorumdem Principum auſpiciis & præcipuâ liberalitate templum illud auguſtum, magno vrbis tum commodo tum ornamento, eſt exædificatum. Iuuentus verò ſtudioſa gaudet nobili Gymnaſio: bona inſuper domicilij pars noſtris vſibus educta conſpicitur.

Groningæ Collegium inchoatum 1590.

Laborabat iamdudum Groningæ res Catholica & Regis, inualeſcente Fœderatorum Ordinum potentiâ, omnibuſque circùm oppidis ac propugnaculis ſubactis: ſola reſtabat vrbs prouinciæ caput, idemque ſortita nomen, Groninga, & conſtabat in fide erga Regem, ſiue bonorum virtute Magiſtratuum, ſiue quia valido præſidio tenebatur. Ciuium tamen aliqui nouas de Fide opiniones auidè hauriebant, quas furtim & malis artibus ingreſſi nouatores hæretici ex occulto diſſeminabant. Philippus Rex periculi admonitus, Societatem noſtram gliſcenti malo ire obuiàm voluit; profeſſus eam ſibi maximè idoneam videri ad retinendos in obedientiâ ciues, præ ipſis armis & omni milite præſidiario. Quod grauiſſimum Prudentiſſimi Regis de Societate iudicium ingentes nobis ſtimulos addidit, vt tantæ opinioni exſpectationique reſpondere conaremur. Miſſi ad auſpicandam habitationem Adrianus Arboreus & Zachæus Ribecius, gnaui Sacerdotes, cum litteris Regiis: quas vbi Magiſtratibus exhibuere, magno accepti honore, omnibuſque humanitatis officiis cumulati, non modò ſedem figere permiſſi ſunt, ſed ædibus quoque non incommodis donati. In D. Walburgis æde primus vocem extulit Arboreus, tantâque hominum approbatione auditus eſt, vt ad princeps D. Martini templum, rogante ipſo Paſtore, fuerit tranſeundum. Intereà ſtabiliendæ Societati, curandiſque vitæ ſubſidiis ante alios intentus Ioannes de Goudâ, vir Iuriſprudentiâ legationeque pro Rep. apud Regem obitâ clarus, Senatui auctor fuit, vt Fratrenſium (qui iam ad vnum interierant) poſſeſſiones, cum alterius Cœnobij dudum deſerti annuo cenſu, bona Pontificis gratiâ, adornandis Collegij primordiis tranſſcriberentur. Sed breuis temporis felicitatem abſtulit annus nonageſimus quartus: quo anno Nonis Maij Comes Mauritius Batauicæ militiæ Imperator admouit vrbi copias, ac diuturnâ fractam oppugnatione, cùm ab Erneſto Principe promiſſa auxilia expediri vetaret maior Brabantiæ neceſſitas, tandem Idibus Iuliis æquas pactam conditiones, niſi quòd Religioni Catholicæ vrbe interdictum fuit,

fuit, in ſuam redegit poteſtatem. Potitis rerum Nouatoribus, dimiſſi noſtri (quæ enim tenebrarum cum luce ſocietas?) magno Senatus, magno bonorum omnium luctu. ac prætereà vt hæreticorum quâ nos proſequuntur beneuolentiam intelligas, nonnulli ciuium exſilio mulctati ſunt ob propenſam in nos (quod immane facinus habebatur) voluntatem.

Iam Brabantia Flandriaque nobiliſſimæ Belgarum Prouinciæ octonas Societatis ſedes pari numero diuidebant: nam iſta Groningæ incunabula ad neutram harum pertinent, & in Collegiorum cenſum venire vix poſſunt. Louanienſe, Antuerpienſe, Traiectenſe, Bruxellenſe, domicilia habebat Brabantia; Flandria Brugenſe, Cortracenum, Gandenſe, Iprenſe. Hoc rerum noſtrarum ſtatu Alexander Dux Parmenſis graui ætate, & verò curis morbiſque confectus, dum tertiam in Gallias Procerum Catholicorum rogatu expeditionem molitur, fatis conceſſit Atrebati anno M. D. XCII. quem verè Belgij recuperatorem, reſtauratoremque Religionis poſſumus nominare. Magnum in illo Principe columen amittebat Societas, niſi poſt breue interregnum Erneſtus Auſtriacus Archidux Prouinciarum habenas moderandas ſuſcepiſſet, ſummâ Belgarum gratulatione. Parmenſem & amplius receperamus, ſpeſque aperiebatur ad maxima Societatis incrementa, cùm vix anni vnius Gubernatorem, quo ſcilicet Belgę digni non habebamur, acerba mors ſuſtulit, ſpeſque ingentes repentè collapſas in eumdem cum Erneſto tumulum importauit. Mortis à Sacerdote noſtro, quod nemo alius audebat, admonitus, Fontano Comiti Rempublicam commendauit. Sed tamquam Erneſti funere iratos nobis Superos placauiſſemus, breuî Albertum dedêre Cardinalem, vt naturâ ſic moribus ſimillimum fratri. ita ſolo nomine alium Principem habebamus, cetera Erneſtum. Et militaris fortuna, quæ Parmenſem nuper dimiſerat, quaſi adhuc exſpectaſſet, continuò Albertum ſequebatur. Sed aliæ mox curæ in Hiſpaniam vocarunt: vnde cum Iſabellâ coniuge, Philippi Regis chariſſimâ filiâ, in Belgium reuerſus, dotales Prouincias incredibili populorum gaudio accepit. At Societas ſi vel perpetuis ad eum diem tempeſtatibus fuiſſet exercita; tamen ſolari caſus ſuos poterat præſenti felicitate, quando Albertum & Iſabellam vt munificentiâ Principes, ita beneuolentiâ Parentes cœpit experiri.

Moritur Alexander Dux Parmenſis:

& Erneſtus Auſtriacus Archidux.

Albertus Auſtriacus ſit Belgij Gubernator.

Albertus & Iſabella parentes Societatis Belgicæ.

Tantis auſpicibus facili & fortunato partu natum eſt Winocibergenſe Collegium, in eâ Flandriæ parte, quam Morinis conterminam alluit Oceanus. Vrbs ea eſt triginta duûm circumiacentium pagorum ditione nobilis; ſitu opportuno ad merces rerumque omnium copiam: vt meritò dubitatum ferant, Bergíſne an Duaci nouæ Academiæ ſedes collocaretur. Incolas, quamuis ingenio liberales, tamen bella cum Gallis geſta reddiderant incultos; & quæ ſcholæ ſub Deſpauterio Grammaticorum principe quondam floruerant (ſilent enim inter arma litteræ) penitus iacebant. Ad neglectum ingeniorum grauius accedebat malum deprauata Religio: & paſſim veneficia, quæ mortalium teterrima peſtis eſt, toto agro dominabantur. Hiſce tot malis à Rep. auertendis, firmatâ iam inter Reges pace, intentus Senatus ad

Collegium VVinocibergenſe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatem (cuius fructuosos labores ad ipsa littora Oceanumque fama pertulerat) respexit, auctore Consule Gisleno Diserino: quem virum magna erga nos merita commendant. Legati mittuntur ad Bernardum Oliuerium Prouincialem, cum amplissimis mandatis vt Collegium petant; fundum, ædes, templum, gymnasium, dotem Senatus nomine promittant. Bernardus, actis ex merito gratiis, non statim quæ illi honestissimè offerebant ausus admittere, solam spem Collegij in præsens faciebat. Dolenter eam repulsam tulit Senatus; & consensu omnium repetita legatio est. Adiecit publicæ vrbis rogationi suam quoque Carolus d'Argenteau S. Winoci Abbas: qui & ipse non vno beneficio nos sibi obstrictos tenet. Petrus item Simonis Iprensium Episcopus, à quo sacra Bergenses petunt, auctoritatem suam interposuit. Neque iam diutiùs postulatis resistere licebat. datus est Sociorum manipulus; & iam scholæ parabantur, cùm Batauorum classis littora minaciter oberrans, magnam fecit totâ Flandriâ trepidationem. sed ea tempestas post cruentam ad Neoportum pugnam dissipata est; quies vrbibus reddita. Tum verò strenuè in rem Collegij Senatus incubuit; & quàm liberaliter promiserat, tam celeriter omnia præstitit, beneficio festinatione duplicato. In Collegij fundamentis cùm nonnemo diceret excedi terminos, Consulem respondisse ferunt, isto in ædificio nullos sibi præfixos limites; &, si qui forent, modum sese excogitaturum transgrediendi, cùm probè sciret quanta vrbis agrique Bergensis in Societatem iam tum esset obligatio. Certè Bergensium tanta sunt in nos merita, vt partes omnes absolutæ munificentiæ prorsus expletas ipsi iure possint gloriari, nos agnoscere cogamur. Eam vrbis beneuolentiam, si verum quæritur, suâ in primis virtute Societati conciliauit P. Eduardus Dauwe Gandensis, quem suum Apostolum Bergenses nominant: cui post Deum seruatæ amplificatæque Religionis decus, & insignem morum emendationem ciuitas debet.

Inducia duodennales inchoantur anno 1609.

Collegium Siluaducense.

Hactenus intestinis bellis patria distrahebatur; & tamen obnixa duris crescebat Societas, tametsi tardiùs quàm si pace frueretur. Manifestum id fecit annus sæculi nonus, qui, pactis inter Albertum Principem & Ordines Fœderatos induciis, bina continuò dedit Collegia, Siluaducense & Ruræmundanum. Siluaducis ciuitas Brabantiæ quà Hollandos respicit extrema, situ loci & munitione expugnatu difficilis. Martia fuerat flagrante bello; & scholas illas Verepæo Doctore celeberrimas arma prostrauerant. Induciis bonæ artes inuitabantur ad reditum; & illarum potens mæcenas Gisbertus Masius, vrbis Antistes, omnem dabat operam impetrandæ Societati. Post magna denique studia, cùm & Albertus Princeps intercederet, cessit Prouincialis auctoritati magis quàm rationi: nec enim vrbs illa militiæ assueta, tympanorum bombardarumque strepitu, pactis licet inductis, perpetuò personans, locum nostris functionibus magnoperè idoneum relinquere credebatur. At numquam euidentius fuit, fidem aliquando vanam humanis opinationibus subesse. Aliter planè omnia, quàm timor fuerat, euenere: vix vspiam vtiliùs habitatum. Episcopus venientes Socios accepit ipse domo, tamquam filios pater, & semestri liberalitate tractauit, ac ne tum quidem sine lacrymis abire permisit. Sed & in propriam possessionem ingressis, per dies multos subministrauit sercula, dedit supellectilem, omni denique beneficio ad inuidiam vsque cumulauit. Ædes amplas vrbe mediâ & opportunas habitabant, vicinas Monasterio, quod Monialium tunc erat, sed fuerat Beggardorum, & Societati denique accessit. In quo illud memorandum, quod ipse Masius Antistes Rectori affirmabat, annos iam esse amplius triginta, cùm Beggardorum Præfectus secum egisset de Cœnobio illo Patribus nostris consignando; eumdemque, mortuis ad vnum quibus præerat Beggardis, desperato nostrorum aduentu, ritè illud transcripsisse Monialibus, additâ cautione, vt, si Patres venire contingeret, cedere meminissent. Ita tot annis Societati suæ, antequam sedem ibi figeret, diuina bonitas paternâ prouidentiæ suæ solicitudine consulebat. Viginti non amplius annorum fuerat habitatio, quando inuictam vrbem, persæpè aliàs frustrà tentatam, quinque mensium feroci oppugnatione, Henricus Princeps Auriacus subiugauit. Nostris exsilium imperatum.

Captâ Siluâducis Societas pellitur.

Collegium Ruræmundanum.

At Ruræmunda, quamquam & ipsa impotentes dominos aliquando passa, retinuit tamen Societatem, sed forsitan pari, quo Traiectum, periculo; nisi melior Deus, & cum Deo Ferdinandus Princeps Cardinalis, ereptâ hostibus vrbe, periculum propulsassent. Est ea ciuitas Geldriæ, Sicambris olim habitata, vbi Rura fluuius se in Mosam exonerat, coque Ruræmunda (quasi Ruræ ostium dicas) nominata, mercaturæ faciendæ peropportuno situ, nisi domesticis opibus moderatè vti mallent incolæ, quàm abundare importatis. Gens sine fuco est, & moris sui retinentissima: neglectum tamen Religionis aliquem aut contemptum traxerat è vicino. Degebat eo loci Quæstor Regius Ido de Grammaye Societatis nostræ amantissimus, eamdem, si quâ posset, vel ipsis humeris in vrbem inuecturus. Consilia sua Henrico Cuyckio Episcopo, & Hermanno Comiti Bergensi Prouinciæ Præfecto exponit, probatque. Accersitur Traiecto Ecclesiastes noster, occupaturus populi fauorem. Iamque omnia prona erant; Episcopus, Comes, Cancellaria, Camera Rationum, Senatus populusque Collegium expetebant. Anni tamen aliquot iuere, dum prouentus necessarij quæruntur. re maturâ, Socios dedit Franciscus Florentinus Prouinciæ Moderator. Domicilium suum Episcopus, quod Cœnobium olim fuerat Canonicorum Regularium, offerebat cum aliâ idoneâ domo commutandum. Nec verò poterat optari melior habitatio. Sed mens viro deinde mutata est, & ipse breui ex humanis excessit. Eius successori Iacobo à Castro placuit commutatio. Huic domum idoneam Ido comparat; cuius emptionem Albertus Archidux quatuor florenûm millibus subleuauit. Ita nostri in Episcopium transiere.

Vnius adhuc Prouinciæ nomen iusque obtinebat toto Belgio Societas, quando Collegiorum copia diuisionem suasit. Romæ acta res, procurante Carolo Scribanio. In Flandro-belgicam & Gallo-belgicam facta partitio est. Vndecim relicta nobis Collegia, quæ hactenus memoraui; aliorum meminisse, instituti non est: quod ab initio profitebar. Ceterùm, diuiso Belgio, quærebatur Tironibus sedes, quos adhuc habue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

habuerat Tornacum. Inde Antuerpiam educti, dum idoneus circumſpicitur locus, biennium exegere. Diuturnam dubitationem opportuna diremit liberalitas honeſtiſſimæ viduæ Gaſparis Tacquetij, quæ ſex ampliùs florenûm millia legabat hac lege, vt aut Mechliniæ, vbi ipſa nata erat; aut Liræ, vbi educata, ſedem ſtabilem intra anni ſpatium fi-geremus. Vtraque tirocinio commoda ciuitas viſa. Liram Scribanius præoptabat, ab Aulâ, à mercibus, ab omni ſtrepitu remotam. Ibi domum ſex florenûm millibus emit; Senatumque vrbis aggreſſus, perpetuam Societatis operam addicit, præcipuè ad iuuentutis inſtitutionem, viciſſim poſtulans ſummam illam refundi, & annuos præterea non ampliùs trecentos. Placebat Senatui tam modeſta petitio. iamque tranſactum videri poterat: cùm vix digreſſo Scribanio, iniquiſſimæ obtrectationes æmulorum, quibus aures Senatus dabat, turbauêre omnia, & factum infectum reddidere. Ergo ad Mechliniam conſilia conuerſa, felici, vt res docuit, neceſſitate. Mechlinia quaſi in trigono, inter Louanium, Bruxellas Antuerpiamque centri vicem obtinens, abeſt à ſingulis quarto milliari. Ciuitatem inſigni ſpecie & nitore commendabilem paſſim Pulchram dixêre. Ager vndique peramœnus & fertilis, ſalubre cælum. Sedes ibi Metropolitana, & magnum Concilium Regis, quod Parlamentum vocant. Huc Societatem inuitabat Franciſcus vander Burcht Capituli Metropolitani Decanus, qui nunc eſt Archiepiſcopus Cameracenſis. Domus quærebatur: quam anxiè circumſpicientibus Patribus, ſuggerunt amici vacare ædes Cæſareas ampliſſimi fundi, quas Philippus Rex I. Carolus V. Imperator, Philippus Rex II. Maria Hungariæ Regina, quondam habitaſſent. Spem impetrandi eſſe ab Alberto Pio Principe, & vero parente Societatis. De amicorum conſilio tentata res ſucceſſit è voto. Archidux rogatus, benigniſſimè dedit, & ſui illud amoris pignus erga nos exſtare voluit: quin de dote cogitabat; ſed eam mentem retardauit iniquitas temporum, mors denique abrupit. Ergo in eam vrbem & domum Tirones introduxit Antonius Sucquetius ipſorum Moderator: quos vbi aduentaſſe intellectum eſt Bruxellis, illicò Albertus Princeps cum Sereniſſimâ coniuge Iſabellâ Mechliniam aduolant, domum accuratè inſpiciunt, cubicula omnia perambulant, luſtrant ſupellectilem, ne quid fortè ad neceſſitatem, atque etiam ad Religioſa commoda, nouelle iſti Familiæ deeſſet. Aduertit Princeps hortum poſſe alienis oculis infeſtari à vicinâ nobilis & Conſularis viri domo. Eum continuò adeſſe iubet, domum iuſto æſtimatam pretio ſibi tradi poſtulat; acceptam conſignat Antonio Sucquetio, affirmans à Religioſo fundo profanos oculos decenter excludi. Templum deerat: id ex domicilij parte coaptatum, cui nuper ſacellum elegans adſtructum, immaculatæ Virginis Conceptioni ſacrum.

Domus Probationis Mechliniæ.

Alberti & Iſabellæ Archiducum erga Societatis Nouitios affectus.

Iam trium Collegiorum, Siluaducenſis, Ruræmundani, Mechlinienſis, exemplo prouocabatur Flandria, vt & ipſa per induciarum tempus ſuas vrbes Societati poſſidendas daret. Itaque Dunkercam in auſpicium accepimus anno M. DC. XII. deinde Caſletum, mox Belliolum, denique Aldenardam conſequente curſu, vt annorum ſingulorum ſingula fuerint Collegia. Maritimum oppidum Dunkercam, validiſſimis claſſi-

Collegium Dunkercanum.

claſſibus celeberrimam toto iam dudum orbe fama celebrauit. Anguſtis mœnibus incolæ clauduntur innumerabiles. Magna hominum ex omni genere colluuio: nautæ militesque confuſi. Ciuibus ingens animus, & omni periculo maior. Mercatura tot bellis turbata, tamen florens perſeuerat. In hanc vrbem iam annis aliquot excurrebant Patres ex Collegio Bergenſi vicinitate inuitati, & egregiam in iuuando ciue, milite, nauticis operam ponebant: ſed prima cura captiuorum erat, quos ſemper plurimos & ex hoſtibus pleroſque publicus carcer includit. Inter hæc loci Paſtor vnicus cùm ſubitò raptus eſſet, vniuerſum pænè onus noſtris humeris incubuit. Ea cauſſa fuit de domicilio cogitandi; quod iam vltrò Dunkercanorum aliquis, iſque primus, in Societatem ingreſſus donabat. Res ad Senatum refertur, apud quem maximâ auctoritate pollebat Syndicus, homo hæreticæ factionis. Hoc auctore Senatus reſtitit, donec Alberti Archiducis litteris permotus habitationem conceſſit quidem, ſed auxilio prorſus nullo. Domeſticam interim ſubleuabat inopiam priuata liberalitas tum Læuini de Clerck viri opulenti, tum Adriani Cancellier Abbatis Dunenſis, qui in vrbe patriâ Collegium fundare decreuerat: factuus vtique, niſi mors virum vitâ digniſſimum immaturè occupaſſet. Ceterùm ſemel negatâ ope Senatus in ſententiâ perſtabat, non per ſe à nobis alienus, ſed incentore Syndico. Scribanius tamen Prouincialis, incolarum visâ multitudine, fructumque conſiderans quem tantus ager promittebat, quamuis negato ſubſidio, non deſerendam eſſe hanc tam copioſam meſſem exiſtimauit. Perrexit ergo cum paupertate ſuâ luctari Societas, & indefeſſo labore in ſalutem omnium incumbere. Conciliauit ciuium multos ille ardor: & Senatores priuatim amici erant; in curiâ etiam, nî Syndicus repugnaret, ſuffragaturi. Nec latebat hominem maior indies animorum inclinatio. Quare ne inuidiam ſuſtineret ſolus, & habebat iam ipſe filios maturos ſcholis, quos alibi alere pretioſum; fit Senatui auctor, vt Patribus, ſi opem vellent, imperentur ſcholæ. Paret Societas. Subinde & naualis miſſio inſtituta auxit erga nos vrbis beneuolentiam. Ac tum denique liquida omnia fuêre, poſtquam illum aduerſantem Syndicum prodita hæreſis Dunkercano regno eiecit, damnatumque æterno carceri mancipauit: ex quo tamen à liberis aliquando adiutus, ad ſuos Batauos euaſit. Certè nobis propenſionem ſuam tunc maximè probauit Senatus, cùm templum elegans, partemque aliquam domus, ſummâ celeritate (vix triennij ſpatium fuit) excitauit.

Haud procul Dunkercâ Caſletum conſpicitur, in edito monte ſita ciuitas, deſpiciens ditionem ſuam circumquaque diffuſam, vberi ſolo, magnâ oppidorum pagorumque frequentiâ. & haber ditio peruetuſtam numeroſamque nobilitatem, quam procurandæ ſalutis ſtudio per interualla viſebant ex Bergenſi Collegio & Iprenſi Patres. Horum ſtudiis delectati Proceres, de collocandâ Caſleti Societate ſeriò inter ſe agitare cœperunt: nec enim agro toto, tam lato, vlla tum erat Religioſa Familia quæ ſaluti vacaret animarum. Ante alios Nicolaus de Montmorency Comes Stegrenſis, & Lamoraldus de Hornes Vice-comes Furnenſis, idemque in Caſletanâ ditione ſupremus Prætor, rem vſque

Caſletanum Collegium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adeò promouerunt, vt omnium consensu ordinum, paribus Senatus populique votis peteretur Societas; simul fundus, ædes, templum, prouentûs liberaliter offerrentur. Tam nobiles animos, & magnis vrbibus æmulandam munificentiam obstupuit Prouincia, & postulatos Socios libenter dedit anno sæculi tertio decimo. Domus continuò ædificata cum scholis: templi fabricam inchoatam perfici verat temporum iniuria Gallico flagrante bello; penes quod vnica moræ est culpa. Morbecano Comiti Roberto de S. Audomaro voluntas fuit Collegij dotandi; sed eam laudem Casletanis Ordinibus præripi haudquaquam decebat. Ita quos alibi singulos desiderat fundatores, hîc vltrò plures & certatim sese offerentes admittere non potuit Societas, vnius beneficio contenta.

Collegium Belliolanum.

Ferebantur res nostræ secundissimo cursu per Occidentis Flandriam, & cum annis Collegia numerabantur. Nam proximus à Casletanâ Belliolanam habitationem dedit. Belliolum prisci Belgiolum dixêre, quòd ille terrarum tractus vndique montibus à naturâ vallatus olim Belgis aduersus Cæsarem perfugium præberet. Maior loci amœnitas an vbertas, iure ambigi potest. Oppidum populo frequens est, & pagos quindecim amplectitur: in quorum nonnullis quatuor millia capitum. vicinas habet Ipras vix tertio lapide. Et hinc facili excursione iam annis multis nostri lustrare Belliolanos consueti, maximos ex agro illo fructus colligebant. Nullum tunc erat Bellioli, totâque ditione, Religiosorum hominum domicilium. Pastor itaque Iudocus de Peystre Societatis laboribus gaudebat subleuari suos; & pro insigni in gregem suum affectu optabat nostris, in animarum salutem tantoperè intentis, aliquem in vrbe suâ locum. Tentare aggreditur Senatum, & grauissimis rationibus in sententiam pertrahit. At Societas animi pendebat, ex vsûne foret Bellioli habitare, tam vicinis Ipris & Casleto: nec pauci repugnabant: sed euicit tamen Senatus Societatem postulantis ardor, aut certa potiùs diuinæ voluntatis destinatio. Nam semel iterumque nunc Carolus Scribanius Prouincialis, nunc Henricus Scherenus Visitator, partim aliorum hortatu, partim etiam propensione suâ domicilium illud sublaturi videbantur; sed vterque consulto per preces Deo, nullâ quidem certâ ratione, tamen mutatâ voluntate nostros in loco constare iusserunt. Expertus per triennium vtilissimam Societatis operam Senatus, quamquam difficillimis patriæ temporibus, fundandi Collegij onus magnâ voluntate suscepit. Exinde auspicium scholis datum. assignata dos, fundus emptus: in eoque domus sensim ædificari cœpta, in cuius partem immigratum, post miseram annorum vndecim stramineis casis habitationem. Templum quoque haud ita pridem positum est D. Iosepho, amplum pro loco & concinnum. Pastor, quem primum aduocandæ Societatis auctorem dixi, quasi iam officio erga gregẽ suum abundè perfunctus, in eam ipsam ingredi voluit; factoq; virtutis ac meritorum compendio, Mechliniæ intra Tirocinij biennium diem suum obiit, maturâ ætate vir, & cælo vtiq; maturus. Nec memorià indignum, quòd vrbis Syndico Ioanni Sammijn, qui studio erga nos cum Pastore certauerat, accidisse memorant, supremam animam agenti.

ti. Is posteaquam ad dies aliquos mortuo similis iacuerat, subitò sibi redditus, magnamque animi hilaritatem vultu & ore spirans, beatum sese prædicauit, & salutis suæ certum, ob nauatam strenuè operam in collocandâ Bellioli Societate.

Aldenardense Collegium.

Vertebatur annus ab auspiciis Belliolanis, quando Aldenardæ, veteri sede Neruiorum, cœpta est habitatio non dissimili ex caussâ. Pastor enim & Persona loci (quod nomen dignitatis est) Petrus Langritius, magnoperè cupidus videre Societatem fixâ sede stabilitam, sedulò prensabat Senatum, & populi Primores, quorum erat rem tantam definire. Et Senatus quidem facilè flectebatur: at in populo residebat quæ nescio siniſtra de nobis opinio, quam non pauci maleuoli inuidiosis sermonibus alebant. Ad eam potissimùm euellendam missus Gandauo Ecclesiastes noster, vir sanè eloquens & strenuus, qui suis concionibus nomen Societatis reddidit populo gratius, & non exiguum illius desiderium excitauit. Tandem publica vrbis comitia coguntur: de admittendâ Societate proponitur: omnes, vno dempto, suffragantur: fit solenne decretum: tabulæ conficiuntur: Principes rogati probant. Angustis primùm ædibus habitatum, necesse vt fuerit & alieno templo vti ad sacra, & alibi conductâ domo docere iuuentutem. Sed vrbis agrique beneficio sensim spatia laxata; ampliatus hortus; pars aliqua domicilij exædificata, in templi vsum tantisper conuersa est. Cetera sperantur.

Collegium Liranum.

Rursum ex Flandriâ in Brabantiam delabor ad Lirani Collegij primordia. Lira Brabantiæ oppidum est pari ferè spatio Antuerpiâ Mechliniâque dissitum; hortis, ædibus, fluuiis celebrandum. Scholas olim nobiles habuit, clarorum altrices virorum; è quibus nos Franciscum Costerum, & Martinum Antonium Delrium, habuimus. Has temporum iniquitate dilapsas restaurare meditabatur Senatus anno M. D. LXXXV. & super eâ re tentauit Societatis animum. At vbi ex Ioanne Orano Collegij Antuerpiensis Rectore intellectum est de dote Professoribus assignandâ, continuò res tota conquieuit. Interea Patrum Antuerpiensium zelus, probante in primis Episcopo, Liram sibi sumpserat catechismis & concionibus excolendam, incredibili ciuium voluptate fructuque: ac subinde domus venum proposita est, in quam Flandro-Belgicum Tirocinium, diuisâ iam Prouinciâ, laborabat inducere Carolus Scribanius, quemadmodum suprà est indicatum. Res cum Senatu aut acta erat, aut videri poterat: sed quorumdam intercedente inuidiâ, in fumos abiit, haud leuiter indignato Antistite Ioanne Miræo, & damnante Magistratuum inconstantiam. Itaque domo, quæ frustrà iam erat, iterum diuenditâ, pergebant nihilominùs Antuerpienses Patres iuuare vrbem variâ functione; sed potissimùm Catechismo: quem longè celeberrimum singulari gratiâ sustentabat nostrûm aliquis, adeoque sibi amorem deuinxerat tenerioris ætatis, vt turmatim pueri puellæque effunderentur in occursum venientis ad aliquot passuum millia, & faustis precationibus lætisque carminibus deducerent in vrbem quadam similitudine triumphi. Hæc quoque Societatis gloria perstrinxit oculos æmulorum: tantumque potuit inuidia, vt statio-

nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem suam Catechistes deserere cogeretur, tanto ciuium luctu, lacrymisque puerorum, quanta præcesserant gaudia. Quin vt Collegij spes omnis Societati præcideretur, scholarum cura aliis demandata est à Consule, plerisque ciuium nostram repulsam frustrà deplorantibus. Nihil eo facto commota Societas (cui per se aut per alios Dei gloriam salutemque hominum procurari, nulla distinctio est) locum nihilominùs elegit tertiæ Probationis Patribus habitandum: nam Tirones iam acceperat Mechlinia. Ergo illa ipsa domus anno huius sæculi decimo quinto denuò redimitur à nostris; eiusque possessio est adita, nullis à ciuitate expetitis vitæ subsidiis, nullâ vicissim ope compromissâ: quam tamen omnem ex Instituti nostri legibus haud cunctanter impendimus. Senatum quoque temporibus mutatis mutatum sensimus, neque semel liberalem.

Collegium Aloſtanum.

Iam ad finem suum duodennales induciæ vergebant, quem sibi præoccupandum Aloſtana ciuitas duxit, admissâ Societate anno M. DC. XX. Aloſtum Bruxellas Gandauo diuidit itinere dimidiato, Flandriæ Imperialis & ingentis territorij caput. Eò submissus è nostris Sacerdos vsque eò inflammauit ciuium desideria, ipsumque permouit Senatum, vt seriam de Societatis Collegio susceperint cogitationem. Accessit ad caussam vehemens patronus Iacobus Beeckmans, Decanus & Pastor vrbis; neque à suscepto semel patrocinio multorum contrà nitentium auctoritate passus est se reuocari. Ac subinde Dux Arschotanus post creatos Principum nomine Magistratus nouos, graui oratione Ordinem nostrum in Senatu commendans, facilè quod volebat persuasit. Communi vrbis ac Procerum nomine Decanus & Consul ad Carolum Scribanium Prouincialem legantur Collegium rogaturi, deque eius sustentatione publicam daturi fidem. Scribanius initio par Sociorum dedit, gnauos & insignes viros: quos trimestri hospitio perhumaniter apud se habuit Decanus. Domum non ita multò pòst dedêre Proceres cum supellectile, ac docendæ iuuentuti magnificum erexêre gymnasium, perpetuum sui erga commune bonum & Societatem nostram studij monumentum.

Collegium Hallenſe.

Duodecimus iam, isque postremus, inducarum exspirabat annus: iam armorum horror circumstrepere cœperat, & tamen noua Societati sedes parta est Hallis. Sunt Hallæ Belgis, quod Italis Lauretum, sedes, inquam, electa Deiparæ, peruetustum Hannoniæ oppidum, Brabantis conterminum, tertio à Bruxellis lapide, admittendis omnium vndique gentium, si bella sinant, peregrinis maximè opportuno situ. Est in hac vrbe Virginis è ligno statua, trecentis quinquaginta & ampliùs retrò annis omni miraculorum genere nobilis: quam ab Elisabethâ Hungaricâ, nunc in Cælites relatâ, acceptam olim Mechtildis religiosissima Princeps Hallensibus testamento legauit, ingens & singulare donum. Est ea statua plurimis Regum populorumque donariis diues: ad quam quotidiani indigenarum aduenarumque concursus; sed duo ad stuporem celebres, in Pentecoste alter, alter mense Septembri: quibus anni temporibus hominum infinita millia per turmas & Sodalitia confluunt votiuum Virgini munus summâ veneratione repræsentantes. Et verò

Diuæ Tutelari vrbem cordi esse, vel ex hoc scias, quòd in tot tantisque Belgij nostri turbis, cùm aliæ vrbes etiam munitissimæ maximæque ab impiis expugnarentur; hæc modica & nihil admodum munita intercipi haud vmquam quiuerit; tametsi perduelles, qui Bruxellarum potiebantur, sæpiùs quâ vi quâ fraude tentarent, etiam miraculo non semel repulsi. In hanc vrbem Societas, vbique Deiparæ studiosa, iam inde à primo suo in Belgium ingressu oculos coniecerat, excitando in primis eius cultui, vsui Sacramentorum crebriori introducendo, vitiisque quæ vrbem agrumque possederant exstirpandis. Euerardus certè Mercurianus Prouinciæ Præfectus, anno sesquimillesimo sexagesimo tertio, hortante Maximiliano à Bergis Cameracensium Archiepiscopo, dedit diligenter operam, vt Societatis in eo oppido collocandæ aliquam inueniret viam. Sed illo mox ad Comitia Generalia Romam profecto, atque interea Maximiliano è viuis sublato, adhæc ingruentibus tumultuum Belgicorum turbis, vltra designationem & vota res progressa non est. Balduinus deinde ab Angelis, & ipse Prouincialis, rem strenuè tentauit, labore vano. Post illum Thomas Saillius, cultor Deiparentis eximius, rem propiùs adduxit. Is & pretium emendis istic ædibus iam dudum compararat, & nuper è Galliâ redux feroci excussus equo, cùm hæreret in stapede, inuocatâ Diuæ Hallensis ope, magno viæ spatio ad Hallenses vsque portas pertractus, ornamenta in sacrificium fieri curarat, spe iam tum certissimâ venturę breui in oppidum Societatis. idemque ad aram supplex, infimis precibus suam (sic vocabat) Dominam obtestatus est, vt, quemadmodum Laureti, sic Hallis sacrum Pœnitentiæ tribunal Sociis exercendum traderet. Ad extremum res tantopere desiderata, tentata toties, tandem feliciter susceptа confectaque est à Francisco Henrico vander Burcht Archiepiscopo Cameracensi, imploratâ in id Alberti Principis pientissimi auctoritate. Et Albertus quidem litteris nostrâ commendatione plenis Senatum cohortatus, sensit vehementer alienum. Libello toto multis rationibus conferto docebant, Societatis admissionem primùm ipsimet Principi fore noxiam, deinde magno Hannonię Prætori, tum loci Magistratibus, ad quos scilicet iam inde ante omnem mortalium memoriam templi sacellique quoad possessiones & ornamenta spectaret administratio. quod munus iniquè à nostris occupandum foret. Binos se iam designasse Sacerdotes peregrinis aures daturos; sique id parum foret, tertium ac plures addituros; præterquàm quòd Mendicantium Ordinum Ecclesiasticæ solennibus per annum diebus auxilio venire consuessent. Adhæc Reip. suæ inopiam repræsentabant; ac denique precabantur, ne Princeps rem tantopere ciuitati suæ grauem, publicæ auctoritati aduersam, imperare pergeret Senatui populoque Hallensi, suis hactenus Principibus deditissimo, nec vllas rebellium partes secuto. Ad has preces Albertus respondere Archiepiscopum iussit. quod profectò hic fecit tanto rationum verborumque pondere, vt continuò Princeps daret ad Senatum litteras, quibus omnino imperabat, vt nostros vrbe ac tecto donarent, vt liberum ad ornamenta thesaurosque Ecclesiæ aditum præberent, vt Confessariorum exedras pro dignitate construerent, vt nobiscum vnanimes, tamquam genuini filij, in excitandum

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnæ Matris cultum diligenter incumberent. Hoc Principis imperio sic vtendum duxit Archiepiscopus, quasi ea Sociorum Missio triennalis dumtaxat foret, & velut in experimentum: neque ipse in plures annos addixerat alimenta, ratus fore (id quod euênit) vt temporum lapsu mutaretur animis Senatus. Enimuerò vt lana rudis tractatione fit mollior, ita Senatum populumque Hallensem vsu quodam & agendi consuetudine adeò demulsit Societas, vt quam absentem horruerant, præsentem amarint, atque apud se perpetuam esse voluerint; postulato etiam gymnasio ad imbuendam religione, moribus, litteris iuuentutem. Cetertùm, post Franciscum Archiepiscopum, quem verè parentem habet Hallensis familia, Antonium quoque de Winghe Abbatem Lætiensem parentem alterum agnoscit.

Finierant interim inducíæ; & quasi vno malo non satis miseri fuissemus Belgæ, alterum grauius accessit, mors Alberti optimi sapientissimique Principis: in quo Societas Belgica amittebat patrem; cuius orbitatis grauior fuisset sensus (quamquam fuit grauissimus) nisi matrem sibi seruasset Isabellam: cuius etiam solius auspiciis Collegio aucta est Bredæ, anno M.DC. XXV. Est Breda oppidum extremis ferè Brabantiæ finibus, Hollandos versus, amœnissimâ terræ regione situm, quod sua Tempe Princeps Auraicus appellare consueuerat. Hæc erat Batauis militiæ palæstra, & exemplar quoddam absolutissimæ munitionis, quando Ambrosius Spinola Marchio lentâ nouem mensium fame expugnauit vrbem: fuitque hæc illa portentosa obsidio aduersus Europæ pænè totius vires sustentata, quam Hermanni Hugonis nostri calamus immortalitate donauit. Vix occupatâ vrbe, condendi statim Collegij potestatem amplissimam fecit Isabella Princeps, atque ad subleuandos domus emendæ sumptus quinque florenorum millia eleëmosynæ nomine erogauit. Empta domus est optimo vrbis loco, nostris vsibus quasi facta, quam Societati semper destinarant ciues Catholici; quamque Marchio vrbe captâ Sacerdotibus nostris castra sequentibus vtendam assignarat, militari chirographo suâ manu dato: quod omen quoddam fuisse visum est futuræ habitationis. Senatus Gymnasium publicum nobis moderandum dedit. Templum quà nouo quà veteri opere constructum; cuius altari primum posuit lapidem pro Isabellâ Principe Gubernator Balanzonius, vir quàm militari scientiâ tam pietate Christianâ clarus. Verùm prô dolor! non tam habitatio ea fuit, quàm breuis temporis hospitium. Vrebat Henricum Auraicum suæ vrbis iactura, quæ & fratri Mauritio ex mœrore mortem attulerat, cùm à Spinolâ velut feram indagine cinctam eripi posse desperaret. Ergo in omnem recuperandi patrimonij occasionem vigil, iam semel tentarat, distento ad Traiectum Marchione Aytonâ Belgij tunc Pro-gubernatore; quem celeriter aduentantem, quamuis vallo fossâque muniri iam cœperat, exspectare non sustinens, vasa collegit. Iterum expertus anno M.DC.XXXVII. seu fortuna audentem seu quid aliud iuuit, certè obtinuit; quanto Regis Religionisque damno, æstiment alij. Societas interim expulsa, paucorum fructu annorum collecto, magno sui desiderio relicto.

Collegium Bredanũ.

Captâ Bredâ pellitur Societas.

Atque

Atque hæc sunt nostræ Flandro-Belgicæ Collegia, quorum origines breuiter indicasse sufficiat. Hisce velut gradibus Prouincia sese promouit in eum statum, quem nunc videt sæcularis noster annus. Est proinde cur immortales gratias referamus, primùm Deo Optimo Maximo, qui fecundâ bonitate suâ tantillo semini, quale sparsum Louanij vidimus, tali tempore tantum dedit incrementum. Nam quis fortunam illam sperasset in perpetuâ ciuilium bellorum calamitate, in tanto Religiosorum Ordinum numero, quibus alendis haud sanè par videri poterat patria? Sed iis animis sunt Belgæ, & proprium habent spem ipsam virtute superare. Itaque post Deum immortalem grates Belgarum populis debemus, quorum beneficio intra vrbes recepti sumus, & sustentamur: non inutiles profectò (si verum licet dicere) nec otiosi; sed fecundæ vitis instar vicem domino referentis fructu suo. id quod mihi nunc planum facere incumbit, ne gloriosiùs fortasse quàm verùs dixisse cuipiam videamur.

CAPVT TERTIVM.

De functionibus ac laboribus Societatis per Flandro-Belgium.

INgressurus in rerum gestarum campum, ne superbè videar nostra venditare, non alienum duxi primo aditu præfari solenne illud sanctumque Societati, *Ad maiorem Dei gloriam*. Hæc vna maximè causa impellit calamum, vt lecturi opera nostra bona glorificent Patrem qui in cælis est. Nec enim tantâ sumus vecordiâ, vt ipsi nos putemus esse aliquid, ac non ex sanctissimâ CHRISTI IESV, quem imitandum suscepimus, disciplinâ, postquam omnia fecerimus, seruos inutiles profiteamur. Necessitatem quoque aliquam nostra commemorandi vetus quorumdam imponebat obtrectatio: quæ causa olim & Apostolum impulit labores suos enumerare Corinthiis; non sanè arroganter, sed ad famæ, cui nonnulli obtrectabant, necessarias (vt sic dicam) vindicias. Nonnullis enim Societas aliquando visa est supernumeraria in Belgio, quinta (quod aiunt) quadrigæ rota: cui verbo odioso respondendum erat, & Cassianum illud quod in nos torquent, *Cui bono?* ita retorquendum, *Cui non bono?* Quisquámne homo est vllius generis, ordinis, ætatis, tantillus aut tantus? éstne boni operis aliquod tam abiectum, tam arduum? vllúmne est tempus diurnum nocturnúmve, quò se noster non extendat labor? Caue iactanter dici putes; sed quam operam in commune bonum profiteamur, intellige. Omnium hominum, locorum, temporum, horarum sumus, omnibus omnia facti vt omnes CHRISTO lucrifaciamus. Id quamquam in clarâ luce positum quoridie ab omnibus cerni potest; tamen quibus oculi vitioso aliquo humore caligant vsque eò, vt iis superuacanei videamur, etiam hoc orationis lumen admouendum est, si fortè hinc vel tenuem radium veritatis admittant. Sed ante omnia, quale Belgium inuenerit Societas, verbo indicandum est, vt naturâ soli cognitâ certiùs colonorum æstimetur labor.

Parebant vni Domino XVII. Prouinciæ, quas Belgium nomina-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Belgij status in aduentu Societatis.

minamus, Carolo V. Imperatori, eidemque Hispaniarum Regi, quando Sociorum primi appulere Louanium. vna palàm Religio colebatur Romana Orthodoxa: non pauci interim, & ex Proceribus, solâ vtebant Religionis specie; quam vt retinerent, mouebantur Catholici Principis reuerentiâ. Qui autem hominum essent mores, quis Christianæ pietatis doctrinæque vel neglectus vel contemptus, secuta mox tempora docuerunt. Ruardus certè Tapperus, Academiæ Cancellarius, vt erat altâ mente vir, & prouidus futurorum, aduentantes nostros toto complexus pectore, cum graui gemitu exclamabat: *Venistis seriùs, ô Patres, seriùs venistis.* Tenuit hic rerum status ad annum sæculi nonum & quinquagesimum: quo anno Philippus Rex Caroli filius & heres Augusto mense in Hispaniam excessit è Belgio. Exinde, quasi pacem secum abstulisset, magnorum motuum semina spargi cœpta. Crederes, subducto sole, cælum obduci nubibus, & sensim colligi procellam, quæ Prouincias deinde miserabiliter inuoluit. Post septennij spatium erupit pestis, vlcere iam maturo; atque hic est ille fatalis annus sexagesimus sextus, apertâ conspiratione quorumdam Nobilium, populi seditione, furiali hæreticorum incursu, templorum violatione, Religionis clade infamis; tantarum, quas adhuc patimur, turbarum origo, cùm ad eam diem felix Belgarum natio in concordiâ & tranquillitate vixisset. Quatuor tunc ac viginti annis Societas Belgium habitarat, & pauperum vrbium mœnibus tota claudebatur. Partem maximam Louanij erant, locis aliis perpauci: aliquot præterea velites huc illuc, quò vocabat maior necessitas, volitabant. Nec verò Socios fugiebat patriæ in ruinam præcipitantis infelix status. At exigua manus quid magnopere poterat aduersus adeò robustam impietatem? vndique Germania, Gallia, Anglia, quibus Regnis Belgæ coronamur, pestem afflabant; & dispositis animis facilè adhæsit lues. In fomitem cadebat ignis; corpus vitioso plenum humore morbus occupabat. Deus bone! in tantâ Sanciorum paucitate quantis pugnatum viribus auerruncando malo! Andreas Boccatius (vt ex vnius conatu discas omnium) Leowardiam excurrerat, cùm sacrilegi illi, tamquam emissi Orco cacodæmones humanos vultus induissent, incredibili audaciâ in imagines, in templa, in altaria inuolabant. Neque è sacro erat nec profano Magistratu, qui pro sanctissimis staret aris: fortissimum quemque absterrebat metus ex periculi magnitudine. Solus Boccatius, paratâ in omnem casum constantiâ, murum se posuit pro domo Dei. Immixtus insanis agminibus, modò singulos, modò vniuersos, blandè, minaciter adortus, orabat terrebatque eâ libertate animi, vt prodigij loco habitum sit, non furentis alicuius ferro fuisse trucidatum. Multi è sceleratâ turbâ, suam detestati insaniam, desertis satanæ signis domum abire. Ceteros aliquamdiu stitit vox imperterriti Sacerdotis, & quodam stupore defixit. Verùm deliberata plurium impietas, incentore diabolo, resumpsit animos; clausisque auribus ad Boccatij siue minas, siue preces, perfecit denique destinatum scelus. Aliorum Patrum alibi par conatus fuit: nec desperabatur victoria, si vires iunxissent quibus par erat maiórve ratio pugnandi. Sed fuerit hoc patriæ fatum, delictis maiorum nostrorum eam calami-

Ex Stradâ de Bello Belgico.

Iconomachia.

calamitatem promeritis: certè pax, quæ Religione maximè constat, numquam deinde seriò reuocata est, hærente semper in visceribus hæresi, turbarum omnium causâ. Nimirum non perinde recuperari sanitas, vt seruari potest. Minitantibus morbis plerumque paruâ cautelâ occurritur; quos, vbi sanguinem occuparint, longa medicina vix sanet. Atenim re non integrâ quid agas? Cepit Societas ex necessitate consilium; & ingentibus animis partes Belgij ægras sanare aggressa. Quid profecerit non dico; sed quæ adhibuerit remedia, quam operam impenderit, mearum partium est breuiter indicare: in quo, ne sim infinitus, faciam quod Poëtæ, qui ex innumerabilibus Herculis laboribus, in communem humani generis vtilitatem exantlatis, præcipuos celebrant duodecim, ceteris hominum coniecturæ relictis: totidem ego labores nostros, siue functiones, quibus Belgio profuimus, non celebrabo, ac ne explicabo quidem; sed obiter attingam, satis habens digitum in fontes intendisse: quos qui propiùs adierit, intelliger nihil à nobis prætermissum, quo restaurari res Catholica, & animarum salus siue publicè siue priuatim procurari potuisse videatur.

Duodecim Societatis labores seu functiones.

CAPITIS III. SECTIO I.

De quotidianis laboribus Societatis.

PRimus labor, Catechesis, præsens aduersus Fidei pestem antidotum, si terrarum vspiam, certè in Flandro-Belgio Societatem strenuè exercet. Maiori nihil ardore complectimur. Neque in hoc, opinor, quisquam nos ambitus accusat propter actionis humilitatem: sed quod splendori deest, abundè compensat vtilitas. Quæ enim alia functio maiorem fructum habet, aut certiorem? Tabulæ rasæ sunt ingenia paruulorum; quidquid insculpitur, tenent: atque vt inscriptæ arbusculis notæ crescunt vnà cum cortice, sic ætati teneræ inditi mores cum ipsis surgunt annis, & in senectutem validiores eunt. Ad complexionem corporum refert vel plurimùm, quo lacte nutriantur infantes; ad animorum indolem, quibus præceptionibus pueri imbuantur. Sæculum est & vltrà, ex quo Resp. Christiana graui morbo, in Septemtrione præsertim, laborabat. Caussam morbi, quod solet peritus Medicus, Societas explorauit. Deprehensa est praua iuuentutis educatio: hæc tollenda erat, vt perfecta sanitas sequeretur. Quid enim iuuet ramorum amputatio, stante radice, nisi vt magis etiam repullulent? Staret hodieque Belgis incorrupta Religio (sic omnes sentiunt) staret cum Religione pax, cum pace felicitas, si institutionem habuisset istius sæculi iuuentus. Huc igitur manum Societas admouit, & ætatem illam præcipuè amplexa est, cuius aut vitium aut virtus in omnes vitæ partes, velut à radice in ramos succus, extenditur. Duo præcipuè inuenta sunt in remedium mali, Catechesis, & Scholæ. Illa, cùm esset Belgis insolens Christianæ rei tradendæ ratio, statim varia iudicia subibat; sed mox omnibus se probauit fructu suo. Dici non potest, quanti ad eam, vt in vrbe aliquâ instituebatur, fierent concursus, non puerorum modò, sed & adulto-

Primus labor, Catechesis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adultorum: par quippe in vtriſque erat rerum ad ſalutem ſciendarum ignoratio. Multitudinem nulla iam templa capiebant, trabes & tecta cõſcendebantur, ſcalis grandioribus, quòd humi deeſſet locus, gradatim inſiſtebatur. Currentibus etiam calcar addendum Patres putauere ſuaui gratoque carmine, quod pueri puellæque pro condimento intercinebant. Ingens populi inuitamentum id fuit, & quo ſatiari aures non poſſe videbantur. Præter voluptatem, duplex inerat vtilitas: nam præcipua Fidei noſtræ capita, & ſalubria monita, & varia pietatis incitamenta, numeris illis comprehenſa, in aures auidas dulciter influentia, altè inhærebant animo, & deriuabantur in mores. Deinde illud impetratum, vt impuræ cantiones, certiſſima iuuentutis corruptela, magnæ animorum peſtes, velut exſilio damnatæ, conticeſcerent. Catechiſticæ enim illæ, non modò in officinis & plateis, ſed etiam in conuiuiis & publicis epulis reſonabant: nec ſemel fuit cùm ad has ſymphoniaci ſilere iuberentur. Mitto dramata, diſputationes, ſupplicationes, & id genus excitamenta, quæ rapiendis puerorum & vulgi ingeniis tenendiſque ſolers excogitauit induſtria. Batauorum multos in Brabantiam Flandriamque, cùm per inducias tutum eſſet, exciuit fama catecheſeos. Dordracenus Conſul Siluamducis ingreſſus, poſtquam interfuit Catechiſmo, palàm profeſſus eſt Societatem docendæ iuuentuti natam eſſe, & per ſolas patriæ leges ſtare, quo minùs ſuos ipſe liberos in diſciplinam noſtram traderet. Brugis honeſta mulier Hollanda, audito Catechiſtâ, Prô perfidam, inquit, hæreticorum fidem! Ieſuitas mihi cacodæmonas depinxerant, quos ego hîc tamquam Angelos contemplor. Gandaui puella clàm hæreticis parentibus catechiſmum frequentabat. id vbi cognitum, multa domi pertulit indigna; & tamen illa iam catechiſticis ineſcata deliciis, contempto verberum metu, frequentare perrexit, ſuâque conſtantiâ non modò fregit parentum iracundiam, ſed etiam expugnauit errorem: ambos enim illos, & nouem inſuper quà fratres quà ſorores, cælo lucrata adduxit ad Sacerdotem noſtrum, Catholico ritu Eccleſiæ reconciliandos. Similia fuere multa, nec vno loco, catechiſticæ vtilitatis exempla. Sed conſtantiæ conſulendum erat: itaque piorum hominum ſtudia inuitauimus, impetratis à Romano Pontifice Indulgentiis, quarum ſit particeps quiſquis in rem catechiſticam nobis collaborat. Magiſtratus quoque variis locis inſignem operam contulere. Iprenſis quadringentos annuos florenos in puerorum præmia decreuit: Cortracenus catechumenos partim largitionibus allexit, partim compulit auctoritate. Statuit enim vt parentes, quorum non ſemper integerrima Religio, quamlibet filiorum abſentiam graui ære, quartam exſilio luerent. Seuera neceſſitas, ſed felix, quia ad meliora compellit. Interim vt pauperibus propria eſſet illecebra, alibi panem, alibi dodrantis cenſum in ſingula capita conſtitutum, conſtans, vel Antiſtitum, vel Senatus, vel aliorum hominum, ſingulari pietate præſtantium, liberalitas perſoluit. Nec verò vrbanus tantùm eſt hic noſter labor; ſed rus omne peragramus, & latè per campos Fidei ſementem ſpargimus. Quam noſtram operam luculento teſtimonio commendatam olim voluit Mathias Houius Mechlinienſis Archiepiſcopus,

Teſtimonium Houij Archiepiſcopi de noſtro catechizandi ſtudio.

ſcopus, huiuſcemodi verbis: *Docet triſtis experientia, per bellorum & hæreſum tempeſtates præteritas, ruri præſertim, deperditam eſſe rerum diuinarum, & ad ſalutem neceſſariarum cognitionem, maximè in pueris & iuuenibus hac tempeſtate natis. Quare pergratum nobis accidit ſtudium venerandorum Patrum Societatis* IESV, *quos intelleximus pro ſuo in animarum ſalutem zelo, ad pagos qui tutò accedi poſſunt, paſſim excurrere; & rudem populum, ac præſertim iuuentutem, doctrinis ad integritatem Fidei & probitatem morum inſtituere. Quod vt pium eſt opus, & hoc tempore hisque locis perneceſſarium, optimis quibuſque Paſtoribus & populi Præfectis acceptum eſſe non dubitamus. Vt autem maior hinc fructus ſurgat, & plures Deo per dictos Patres lucrifiant, obſecramus in Domino, & nihilominùs diſtrictè præcipiendo mandamus omnibus Paſtoribus quorumcumque locorum Diœceſis noſtræ, ad quos fortè dictos Patres venire contigerit, vt ipſos benignè ſuſcipiant, & in ſuas Eccleſias gratanter admittant, populum, & præſertim iuuentutem, ad eoſdem audiendum conuocent; & tam ipſi, quàm Domini temporales, eoſdem in hoc pio officio adiuuent, quandocumque & quibuſcumque poterunt modis.* Et ſanè noſtri tunc Louanienſes circumiacentem vrbi regionem, quà tutum erat ab hoſte, in tres & viginti pagos partiti, quothebdomadis adibant, per quamlibet cæli intemperiem, per altè cumulatas niues, effuſos nimbos, lutulentas vias, nullo ignis, nullo cibi potúſve admiſſo ſolatio; vnde magna apud ruſticanos homines erat eorum auctoritas ab opinione virtutis. Quæ Louanij, eadem vbiuis, in excolendo rure Sociorum induſtria, & par tradendæ Catecheſeos labor. Atque vt ardorem videas, haud noſtris contenti viribus, alibi ſtudioſorum pientiſſimos, alibi Sodalium, tamquam venaticos, in agrum emittimus, ſanctam acturos prædam, frequentia dico ruſticanæ iuuentutis agmina ad Catecheſin colecturos. Illud quidem mihi videor ſine inuidiæ metu poſſe dicere, in erudiendâ Chriſtianis legibus iuuentute nihil adhuc curæ & operæ à nobis videri prætermiſſum; perinde quaſi hac vnâ maximè cauſsâ viuerémus in Belgio, atque hic potiſſimùm nobis proprius, vt ſanè eſt, permitteretur labor. Nec verò ſubterfugimus hoc quidquid eſt oneris, ſed læti ſuſtinemus, memores hac in primis functione cerni germanos Ignatij filios, qui & nos voluit in ſolenni profeſſionis formulâ nominatim curandæ Catecheſeos meminiſſe. Quo autem operæ pretio ſuſtineamus, æqui ſtatuant rerum æſtimatores. Explicatur Catechiſmus vnius anni ſpatio, decies millies, ſeptingenties, quinies & quadrageſies: numerantur catechumeni duo & triginta millia quingenti & octo.

Secundus labor, Schola.

Alter, & affinis priori labor, Scholæ, virtutis ſimul doctrinæque gymnaſia. Illud, opinor, nemo, licet iniquus aliàs rerum noſtrarum æſtimator, ſi modò tempora inter ſe poteſt comparare, inficiari ſuſtinebit; ante Societatem iacuiſſe ingenia plerorumque Belgarum, concluſâ eruditione intra paucos, qui, velut obducto nubibus cælo rara ſidera, hinc illinc emicabant: nunc autem florere doctrinam, viris magno numero litteratis, tamquam pleno ſideribus cælo, ſplendente Republicâ. Nec verò id magnopere mirum videbitur cogitanti ante noſtrum aduentum ferè mercenarios fuiſſe doctores, quibus nec optima erat docendi methodus, nec ſummus labor. Hinc multis vrbibus Latinitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulla tradebatur; vnde incredibilis exsistebat insciti. At Societas & numerum Magistrorum & doctrinam gratuitam dedit. ex quo factum vt infinita statim esset discentium multitudo, ac breuî patria doctis hominibus impleretur. Quot millia Belgarum putas per nos bonis artibus instituta? Haud difficilem coniecturam hinc accipies, quòd annis singulis pleræque ciuitatum discipulos nostros videant amplius trecentos, alterum tantum Bruxellæ Antuerpiaque: nuper etiam, cùm res nostræ starent, mille propemodum Traiectum, ac pænè totidem Siluaducis. Præter Latinæ Grammaticæ partes omnes, tradimus Poëticam, Oratoriam, Historicam, Antiquariam, Dialecticam, litteras Græcas. Auctores prælegimus veteres illos principes litterarum & parentes; sed castos omnes & pudicos, ne qua obscenitas prætextatos inquinet mores adolescentum. At Magistri labore sedulo,& diu meditatâ industriâ latentes ingeniorum igniculos solerter eliciunt; submicantes laude, honore, præmio accendunt; virtutum educunt semina, naturæ vitio altiùs defossa; præclaram indolem velut gemmam ad cotem exigunt, informant honestis moribus, & actione liberali. Sed quod præcipuè in scholis spectamus, religio est ac pietas Christiana. Hinc explicatio frequens Catechismi, hinc exhortationes sacræ, hinc Litaniæ sabbatinæ, hinc status Sacramentorum vsus; hinc Angelicæ minorum, Partheniæ maiorum Congregationes. Quâ tantâ iuuentutis curâ assequimur, vt scholæ nostræ sint magnorum in sacrâ ciuilique Republicâ virorum seminaria. Circumfer oculos, alibi Canonicorum, alibi Senatorum integra spectabis Collegia ex solis disciplinæ nostræ alumnis. Sed & Religiosorum Ordinum iure dixeris altrices: ita ex iis vbique multos, si circumspexeris, deprehendes.

Hæretici solas Societatis scholas suis interdicunt.

Quare minimè mirandum, exosas esse singulariter hæreticis, qui eas solas, ceteris quibuslibet impunè permissis, seuerâ lege interdictas suis voluêre, tum quoque cùm duodennes inducias haberemus, statutâ centum florenûm in menses singulos mulctâ. quam adeò grauem & iniquam, nonnulli filios misisse deprehensi, pependerunt; nec tamen abstitere, rati tam bonam in litteris, moribus, orthodoxâ Fide institutionem quantouis fortunarum damno sapienter emi. Et tamen, quod minime quantouis fortunarum damno sapienter emi. Et tamen, quod minime quantouis fortunarum damno sapienter emi. Et tamen, quod minime

Universidad de Deusto
Biblioteca

dioſorum duæ, Mariana Angelicaque: & præter illas alia quoque Latina ex viris optimatibus floret Bruxellæ, Mechliniæ, Antuerpiæ; quondam etiam Siluæducis, Brugis & Gandaui; ſed in Flandricam mutari ex vſu fuit. Supra conſuetos quotDominicis congreſſus, feſtis quoque Virginis diebus ad frequentiſſimum nobiliſſimumq; auditorem ſolennis habetur oratio. Gallica Sodalitas Antuerpiæ in primis triumphat. Flandricarum maximus vbique vigor; ac ferè his gradibus diſtinguuntur. Prima ciuium coniugatorum, altera iuuenum, adoleſcentum tertia, quarta puerorum. Habet noſtra Prouincia Sodalitates nonaginta: numerus Sodalium 13727. Antuerpia ſola decem Sodalitatibus gaudet; in iis tria facilè millia Sodales. Atque hîc videas (quod terrarum nuſquam) congregandis Sodalibus amplum ſplendidumque ædificium auguſto lapide ab ipſis ductum fundamentis. Enimuerò Sodalitatum magna Belgis opinio eſt, magnus amor. Grauiſſimi Senatores, Nobiles, Principeſque inſcripti albo. Ruræmundæ Hermannus Comes Bergenſis, Geldrici Ducatus Gubernator, cum Henrico Vweno Geldrici Senatus Cancellario, palàm in templo noſtro ante aram principem vſitatâ verborum formulâ ſeſe Virgini obligare honorificum & glorioſum habuere.
Annal. Congreg. B. V. ad ann. 1696. Iuſto Lipſio Louanij abeſſe à cœtu magna religio erat: nec ſemel dimiſſo prandio deſeruit conuiuas, vt Sodalibus intereſſet. Quid fructum dicam? immenſus eſt, nec in obſcuro latet. Annus vnus Louanij Sodalium ſexaginta variis Religioſorum Familiis conſignauit. Quidni hue referam Sodalitia vtriuſque ſexus variis per nos inſtituta locis? Mechliniæ duplex eſt: alterum mœſtæ Virginis in ipsâ Parochiali æde Marianâ, cui ciuium 4691. intra octiduum nomina dedêre, nec multò pòſt 7000. alterum immaculatæ Conceptionis in æde Hanſvvicanâ. Adleguntur iurati propugnare MARIAM ſine originis labe conceptam. Prima dixit ſacramentum, & nomen ſuâ inſcripſit manu Archidux Iſabella: poſt eam Archiepiſcopus Mechlinienſis, Collegium Canonicorum propè vniuerſum, pars Senatorum maxima, integræ Familiæ Religioſæ. Quin & huc refer Sodalitia D. Ioſepho Virginis ſponſo Aloſti, Mechliniæ, aliisque locis excitata. Nec tacenda S. Crucis Sodalitas Cortraci, & D. Barbaræ in caſtris Regiis, & Sanctorum omnium Louanij. Habuit & ſuum aliquando vſum Sodalitas militaris ſanctiſſimæ Euchariſtiæ, anno ſeſquimilleſimo nonageſimo ſecundo: qui annus fœdâ bellorum tempeſtate infamis fuit. Louanio imminebat hoſtis. Academicorum & ciuium plerique diffugerant. Noſtri, conflato ex reliquâ iuuentute Sodalitio, conſtitere. Finis erat, rei Catholicæ vrbiſque defenſio. Octodecennes, excluſis minoribus, adſcribebantur poſt publicam Romanæ Fidei profeſſionem, iurati ad vnum omnes pro tuendâ illâ ſanguinem fundere. Quotidie in armis erant. Sanctiſſimam Euchariſtiam, ſi quando ſupplici ritu per vrbem deferretur, ſtipabant armati. Mouit tam generoſa pietas Clementem VIII. ad ſacram legionem illam magnis dotandam Indulgentiis: vnde tantus creuit animus, vt, audito æris campani ſono, quem viſi hoſtis indicium de turri ſpeculatores dabant, continuò euolarent portis, hoſtemque illatâ plerumque clade repellerent.

Ad

Cultus B. Virginis multimodis procuratus.

Ad hoc de Marianis Sodalitatibus caput reuocanda eſt omnis pietas cultui honorique Virginis ſeu inſtituta per nos, ſeu poſtliminiò reſtituta. Ordiòr à ſtatuis, quarum princeps illa Sichemienſis, ſiue Montis acuti, venerationem ſuam præcipuè nobis admirantibus accepit. Res ſic habet: Primam in quercu ſtatuam vel flammis abſumpſerat, vel abſtruſerat furto ſacrilegus prædonum furor. quâ dolens iacturâ ciuium Sichemienſium aliquis, egregiè in Deiparentem pius, aliam ipſe iconem poſuit; eratque tum Sichemis militare præſidium, & qui præſidiariis ſacra miniſtrabat Sacerdos noſter. Is Canonicis precibus vacaturus collem frequens inſcendere pietatis ſtudio, & quoties inſcenderet, mirâ ſpiritus dulcedine perfundi. Hinc æſtimatâ loci ſanctimoniâ, mittere eò militem, præſertim ægrum: qui non rarò ſanitatem referebat. Hiſce noſter prodigiis impulſus admonuit accolas, notarent porrò locum haud dubiè charum ſanctiſſimæ Virgini, & aliquando celeberrimum deuotione populi futurum. Sacerdotis vocem pro oraculo ruſtici accepere. nec dicti fidem eluſit euentus. Auctis in dies miraculis, aucta mortalium pietas vndique confluentium: quibus expiandis inſtituendisque præerant noſtri Louanienſes, auctoritate Archiepiſcopi Mechlinienſis. Certè vno MARIAE viſitantis feſto die viginti millia homines cenſi ſunt in loco. Ringebatur eâ celebritate Batauus, quam noſtri quoque proclamatis in Aſſumptam Virginem Indulgentiis auctum ibant. Sed ille ſumptâ ex diſtantiâ noſtri militis Oſtendam prementis audaciâ, cum decem equeſtribus turmis aduolat infeſtus intempeſtâ nocte. Bernardus Oliuerius Prouincialis, qui tribus cum Sociis tunc agebat in loco, raptim Virginis ſtatuam ſeque abdit ſub nobilis viri tectum. Cornelius à Lapide, Sociorum vnus, hierothecam arripit, alij alia; & incertam pariter moliuntur fugam. Inter hæc impij in templum irrumpunt: quod ablatâ ſtatuâ argentoque vacuum frementes, ſubiectis ſæpè facibus nituntur exurere: fruſtrà; ſtante pro ſuis muris Dei parente. Magis hinc, vnde miteſcere oportebat, exaſperati, quidquid obuium vaſtant, multisque mortalium ex fugâ retractis, prædam opimam agunt. Cornelius hierothecâ anxiè diues, inter hoſtium manus, captis vtroque latere Sociis, nuncupato ipſe Virgini voto in humile arundinetum ſeſe abiicit, & immiſſi exploratoris pænè pedibus calcatus euaſit oculos ac manus. Quid Hallenſis Diua? iam eius religio non parum erat imminuta. Stabant ſubinde in veſtibulo, ipſâque in æde diuinatrices, ſanandi pecoris artem, & id genus maleficia populo venditantes. Sordium vbique plurimum, ara non ſatis pro dignitate Virginis ornata. Peregrinorum nec centeſimus quiſque expiabat animum penuriâ Sacerdotis. Tot indigna mouêre Principem Albertum Pium, vt pro imperio Societatem Hallis locatam vellet: per quam continuò procurata mundities & ornatus; eliminata religionis dedecora; Sacerdotes dati pœnitentibus; honor templo, ſtatuæ, Virgini ex integro reſtitutus. Siluaducenſibus quoque nuper, cùm res ſtaret Catholica, latentem domi theſaurum aperuit Sacerdos noſter, quando ex multorum annorum tenebris in lucem produxit MARIAE Virginis ſtatuam peruetuſtam magnis illuſtrem miraculis, quæ ſuo etiam ſtylo ipſe fecit orbi manifeſta. Iamque vel maximè feruebat populi

ſuppli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Statuæ B. Virginis per nos erectæ.

supplicantis ardor, illamque pietatis flammam nouis fouere miraculis Deipara pergebat, cùm in eum diem inuicta vrbs in hostium potestatem venit. Statuam, vrbe captâ, ne aut periret, aut sine honore iaceret in tenebris, Bruxellas transferri voluit Isabellæ Archiducis pietas; vbi Diua loco non animo mutata, non cessat supra naturam beneficia suis impertire cultoribus. Quid nunc dicam statuas recentiores nostris in templis collocatas, & à mortalibus supra fidem coli, & multis clarere miraculis? Dunkercæ Virgo est ex quercu Sichemiensi, cuius apud populum ingens veneratio; & venerationis hęc potissimùm origo. Anno M. DC. XXI. magnum argenti pondus ex Hispaniâ in Belgium vehebant naues octo, quas aduersa tempestas à suo abreptas cursu, vltra inducianum terminum detinuit in mari; neque iam procul portu erant, cùm in hostilem Batauorum incidunt classem. Ceteris in potestatem redactis, euadunt duæ certo Virginis beneficio. Nauarchorum, qui duabus illis præerant, vxores, accensis in templo nostro luminibus, vota Diuæ faciebant, & sensere propitiam. Prodigio simile visum est, nauium alteram, tametsi duodecim non pluribus instructam vectoribus, aduersus tres hostiles militeque omniqué bellico apparatu instructissimas in ipso vrbis conspectu depugnasse ad horas aliquot, & insignem cladem intulisse. Magna exinde, apud nauticos in primis, erga Diuam nostram reuerentia, pietas, fiducia. Illius implorato patrocinio, læti mare conscendunt; illam in tempestatibus deuoti inuocant, & maris stellam experiuntur; ad eius aram reduces sua vota persoluunt. Nomen inditum Virgini Auxiliatrici, quo nomine templum illi ciuitas posuit. Quotidie magnus mortalium, & ex longinquo, concursus: donaria infinita: lampades ex argento multæ: luminum ingens copia, & anathematum cereorum argenteorumque. Præterito anno bis mille quingentæ sexaginta tres candelæ nouemdiali spatio Virgini natæ luxere; biduo pòst quingentæ octoginta quinque, vix vt Sacristæ duo accendendis collocandisque sufficerent. Ingentes non semel cereos Magistratus, præsidiarij, classiarij, publicæ ciuium Sodalitates, quas Guldas vocant, ritu supplici posuere. Neque vana deuotio est: certat cum clientum pietate beneficentia Patronæ. In miraculis illud testatissimum elucet: Corneliam Michaëlis Dunkercanam mulierem, fœdum in modum vlcerosam, neruis omnibus dissolutam, perpetuis conflictatam febribus medici deposuerant. Maritus Ioannes Vnceta, loci præsidiarius, fit vxori auctor implorandæ Virginis Auxiliatricis. Paret illa: votum concipit nouemdiale visitandi templi. Fulcra postulat, quibus niti simul cœpit, simul corruit, trium hominum manibus subleuanda: non desperat tamen, & inuocatâ MARIAE ope, suppositis denuo fulcris se vtcumque sustentat. Mira res, sensit cum animi fiduciâ vires corpori accrescere. Molitur gradum, & ægra membra sensim ad templum trahit. ibi Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis refecta, multò quàm venerat confirmatior reuertit domum. Idem fit altero tertioque die; & iam fulcro dumtaxat vnico incessum iuuabat. Quid multa? ante nonum diem euanuerunt vlcera, membrorum reuocatus vsus, perfecta sanitas recuperata. Illicò Episcopi Iprensis, à quo Sacra Dunkercani petunt, auctoritate instituitur examen; testes audiuntur.

tur. Iurati subscribunt, Andreas Canton primæ notæ Medicus, Franciscus de Soriâ, & Daniel van Halle chirurgi, Antonius Camos signifer, & ante omnes ipsa Catharina cum Ioanne marito. Hisce testimoniis permotus sacer Iudex solenni sententiâ miraculum pronuntiat: de tanto beneficio agendis Virgini gratiis, à Senatu populoque Dunkercano publica Supplicatio instituta. Winocibergis elegans ex Foyensi quercu statua coli cœpta est anno M. DC. XXXI. cui nomen datum Misericordiæ Matri. Hanc quoque ciuium quotidiana religio, accensis cereis, & appensis anathematis, celebrem facit; celebriorem ipsa sese Virgo, collatis in miseros mortales beneficiis quotidianis. Ex eodem Foyensis Diuæ ligno statuam habent Brugæ, Cortracum, Belliolum, Alostum, Mechlinia, Ruræmunda, vbique cultu & miraculis celebrem. Cortraci posita est anno M. DC. XXXII. quam solemnibus cæremoniis consecratam ex Collegiali Virginis æde in templum nostrum insignis supplicantium pompa deduxit. Prosequebantur Canonici, Magistratus, nostri Patres, discipuli, Sodales, ciuitas vniuersa. Nouem millia hominum eo tempore sacris epulis accubuere. Quotannis redit solennitas nouemdialis: & anno quidem proximè superiori, festâ luce Præsentationis, inter innumerabiles cereos luxit insignior à Senatu ipso suppliciter oblatus. Iuuentus autem studiosa temis pyramidibus suspenderat centenos, in memoriam anni sæcularis à Societate tum inchoati; & causam numeri explicabat chronica epigraphe:

VIRGINI PRAESENTATAE
ANNO SOCIETATIS IESV CENTESIMO
CENTENOS CEREOS PRAESENTAVIT
IVVENTVS CORTRACENA.

Grassanti Cortraci pestilentiâ anno M. DC. XXXVI. voluit Senatus vrbe totâ circumferri Virginem nostram. & eximia prorsus illa solennitas fuit ciuibus admirabili pietate supplicantibus. Exinde remissior contagio; &, quod mirere, inter infectas vndique ædes Collegium nostrum intactum, quasi suam domum MARIA defenderet. Haud absimili pompâ Brugis anno M. DC. XXXIII. in ædem nostram ex Cathedrali Virginis templo statua illata est, prosequentibus Canonicis, incredibili ciuium frequentiâ, maiori ære campano ad triumphum personante, plus mille facibus ex cerâ virgine collucentibus. Fauorem suum Deipara illustri miraculo probauit. Præfecta Religiosarum Monialium de Bethaniâ diu grauibus conflictata morbis, & à tribus Medicis deposita, ad Virginem, in templo nostro deuotione iam celebrem, spes suas & sua vota conuertit. Oblato ibidem cereo septemplici, curatoque ad aram Sacrificio, repentè recipit sanitatem illo maximè tempore, cùm præ cruciatuum immanitate animam agere videretur. Miraculum ab vrbis Antistite legitimè discussum comprobatumque est anno M. DC. XXXV.

De Gandensi Virginis statuâ quid dicam, quæ magnum ipsa fertur esse miraculum. Eam hæreticus olim apud Batauos ceruisiæ coctor in ardentem coniecerat fornacem inter ligna cetera comburendam: at illæsam imaginem suam Deipara seruauit medios inter ignes. Quo prodigio impulsus Sacerdos aliquis, eam sibi ab homine dari obnixè postulauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lauit. Dedit ille cum sacrilegâ voce : Habe tuum tibi idolum, & auser MARIAM quæ mihi vsum in fornacem negat. Hæc Collegij Annales.

Infinitus sim, si statuas singularum vrbium populari pietate, luminibus, votiuis tabellis, miraculis illustres recensere studeam. De Bruxellensi tamen cogor aliquid dicere, cui marmoream nuper aram poni voluit, & ante ipsam tumulari, Comes Ioannes Nassouius, Regiæ militiæ equestris Magister Generalis. Ea statua, cùm suo necdum gauderet templo Societas, in D. Christophori sacello è Collegij regione sito colebatur. Ibi sedem audiendis confessionibus habebat Franciscus Costerus, vir doctrinâ, rebus gestis, vitæque sanctimoniâ clarus : ad quem accedens perditæ vitæ homo, inter cetera flagitia fatetur sese syngraphâ proprio sanguine exaratâ dæmoni animam deuouisse. Ob id meritò vehementer anxius multis cum lacrymis opem Sacerdotis implorat. Costerus, cui semper præsens in Virgine fiducia, iubet bono animo esse, & asylum homini demonstrat, statuam MARIAE, ad cuius aram ipse mox esset sacris operaturus. Nihil se dubitare, quin illâ Matre propitiâ dæmon syngraphâm reddere cogatur. Ita fit. Costerus ad aram facit, alter audit ; magnâ ambo pietate. Ecce tibi, post consecratam ritè hostiam, de sacelli tholo ingens araneus humani pollicis magnitudine delabi cum syngraphâ, eâque ante ipsum calicem sacrum cadere permissâ continuò ex oculis euanescere. Lætus tam insigni munere Costerus peragit Sacrificium. post id homini syngrapham exhibet, eoque inspectante flammis tradit. Viuunt testes domestici externique, exceptione maiores, qui Costerum narrantem audiuere. Fama rei Albertum & Isabellam Serenissimos Belgarum Principes ad examen mouit, qui ex fide per Iacobum Zelandrum & Thomam Saillium viros integerrimos redditi certiores, concepere animo summam huius statuæ venerationem, eamdemque cultu & munificentiâ fecere testatissimam. Præter has in Collegiorum templis, alias quoque in plateis locisque publicis poni curauit Societas ; quarum facilè princeps quæ Antuerpiensem Curiam seruat. Huius locandæ auctor Senatui fuit ille ipse, de quo iam memini, Costerus. Et sanè faci- Beucius.
nus memorandum est, amoto gigante illo, qui nunc extra vrbem deportatus, portæ Flandrorum insistit ad Scaldim, MARIAM in suâ statuâ spectari velut Dominam vrbis, & Antuerpiensi populo iura dictantem; idque vnius viri operâ, qui & statuam ipsam priuato Sodalitatis ære curauit, & triumphalem adornauit pompam, quâ nostro è templo in forum solenni Supplicatione deferretur, ipso Virgineæ Annuntiationis die. Mirabile tum illud accidisse constat : ingens toto cælo pluuia vniuersum apparatum fœdatura haud dubiè minabatur, exultantibus gaudio hæreticis, & Iesuitarum idololatriam damnari vel ipsâ cæli voce iactantibus. At Virgo Reginam cæli se probans, pulsis momento nubibus, aërem insperatò serenauit, compressitque ora maledicorum, nobisque indubitatum diuini Numinis fauorem adstruxit. Affines statuis sunt pictæ Virginis imagines, quarum domestica in primis est veneratio Belgis vsitatissima. Ante eas lumina quotsabbatis accendere morem habent, neque vlla paupertas excusat : tam altè Marianum cultum, quem præ ceteris instillauit Costerus, imbibêre. Mitto aras, sacella, templa, quæ

quæ Virgini struximus. Suo singula splendore se produnt ; illudque vel maximè, quod nunc Antuerpiæ nobilissimo marmore Hautappelianâ, & Screuenianâ munificentiâ circumuestitum sit populo spectabile, dignus anno sæculari labor. Sed & Mechliniæ sacellum elegans Virgini sine maculâ conceptæ toto Belgio primum annis abhinc aliquot Societas ædificauit. Nam quid festos illius dies commemorem pristino splendori restitutos, stimulatâ variis excitamentis pietate Belgarum, vt non pauci hanc sibi legem dixerint iis diebus expurgandi confessione animum, sacroque epulo recreandi ? Ac Præsentationis quidem festiuitas, priùs ignota vulgo, nunc cum aliis in censum venit : ita feruet pietas non paucis locis ad octo dies aut nouem producta. Adde festiuitatem Nomini MARIAE primùm Mechliniæ excitatam, deinde aliquot inuectam vrbibus stato quotannis die haud mediocri deuotionis incremento cœptam celebrari. Nec verò leue momentum cultui honorique Mariano adferunt stationes, quas mœstæ Virgini prima in Belgio Societas Mechliniæ collocauit, deriuatâ mox in alias vrbes exempli vtilitate. Liber texendus foret accuratè dicturo Litanias Lauretanas, immaculatæ Conceptionis Officium, ieiunia sabbatina, supplicationes, peregrinationes votiuas, mancipationes, & sexcenta id genus, per quæ suprà quàm dici potest amatam Belgis honoratamque Dei Matrem reddidit Societas.

Ad conciones transeo, inter munia nostra primum, & quo maximè famâ & sedibus creuimus. Hoc præcipuè ferro iugulata est hæresis, hac manu asserta Religio, conuulsa hoc ariete scelerum peruicacia, corrupti mores hac arte sanati, hoc stimulo ad sanctitatem virtus excitata. Nec templa solùm nostra occupamus, quæ multis vrbibus, licet amplissima spatio, tamen confluentium multitudini sunt angusta. Certè Antuerpiæ quotDominicis festisque adeò nobilem spectare est coronam, vt, qui Christianum orbem peruagati, maximis vbique gentium concionibus interfuere, hîc demum attoniti obstupescant. Sed & aliò extendimur. Pleraque Parochiarum & multa Religiosorum Ordinum templa iam inde vsque ab exortu suo postulata Societas occupauit. Et sanè clari ab initio fuere Oratores, Nicolaus Goudanus, Ioannes Astensis, Franciscus Costerus, Robertus Claissonius, Godefridus Lummius, Ioannes Dauid, aliique permulti, pro quibus Episcopi, Capitula, Parochi, virorum feminarumque Cœnobia admirabili contentione certabant. Goudanum ciues sui quot votis absentem expetiere ! præsentem quâ complexi beneuolentiâ, quâ veneratione prosecuti ! Ipse vrbis Pastor Iodocus Bourgesius, tamquam hominem cælo lapsum omnibus colebat obsequiis, & labores eius quoquo poterat modo prouehebat. Quoties de superiore loco dicturus erat Goudanus, Bourgesij iussu cathedra panno holoserico vestiebatur, atque ad audiendum vniuersa ciuitas affluebat ; plerorumque sequebantur lacrymæ, omnium applausus. Astensis per sacras Quadragesimæ ferias in Diuæ Walburgis Antuerpiæ adeò potenti sermone impellebat animos, vt templi chorus, qui multis iam annis stabat imperfectus, incredibili auditorum liberalitate subitò perduceretur ad culmen. Costeri autem tam vehemens tamque plena auc- *Quartus labor, Conciones.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritatis erat oratio, vt hæreticum hominem, habitu & professione Religiosum, virus suum magno populi concursu impunè spargentem, extremâ notaret ignominiâ, deque concionandi munere deturbaret. Brugas verò Robertus Claissonius quantopere commouit! octogesimus hic est annus ex quo dixit in Ecclesiâ Cathedrali, quam hodieque obtinet Societas successione non interruptâ. Lummius toto pænè Belgio auditus est tanto mortalium concursu, vt altaria, scalæ, columnæ, cùm locus non suppeteret, in templis alioquin laxissimis, conscenderentur. Præter animi feruorem & sermonis vim valebat incredibili memoriâ, vt centum Scripturæ locos vnâ concione depromeret, quasi de libro recitasset: & erat præter sacras paginas in sanctis quoque Patribus ita versatus, vt quamuis ex iis auditam sententiam in suum librum & caput promptissimè referret. Quæ memoriæ laus etiam ad Adrianum Mangotium pertinet: cuius aliquod vestigium in Sacris monitis ab ipso editis concionatores habent. Fuit enim Patrum, ac præcipuè Augustini, lectione vsque adeò imbutus, vt de abstrusissimis consultus locis, cùm per apoplexiam ceterarum ferè omnium rerum, adeoque & nominis sui, non meminisset, digitum in paginam intendens, expeditè legenda exhiberet. At Ioannes Dauid apud Gandauenses in fœdam sacrarum statuarum cladem ab Iconomachis Caluinianis exercitam potenter inuectus, adeò commouit animos, vt, frequentibus totâ vrbe basibus signorum suorum pignore orbatis, statuæ de integro restitutæ sint, quâ publicò quâ priuato ære. Quid Ignatius Basseliers, quem Belgarum Chrysostomum facies fulminaque vibrantem, attonitæ stupuere Brugæ, nomenque viri Siluamducis euocati fastis publicis inscriptum, immortalitate donarunt? Is quamquam in hæreticos erat acer, audiebatur tamen ab ipsis cupidissimè, plurimique Batauorum Siluamducis concurrebant, inducturum beneficio, Ignatium audituri, & stupentium similes à dicentis ore pendebant: nec pauci, eiurato Caluino, Romanæ Ecclesiæ partes sequebantur. Non magnum est quod subdo, at vnde tamen concionatoris nostri præstantia meritò æstimetur. Heusdanus Gubernator ignominiam (quod putabat) facturus Catholicis Siluaducensibus, ipsique in primis Gubernatori Grobendoncquio, Prædicantem suum destinauit in extremum agri Batauici pagum, haud procul Siluâducis, instruxitque pecuniâ, vt senos asses auditorum singulis numeraret. Hac re in vulgus sparsâ, metus erat ne confluerent innumerabiles, non hominis gratiâ, sed argenti nullo labore promerendi. Grobendoncquius honoris sui & Catholici nominis curâ tactus, Sacerdotem nostrum opposuit eodem tempore dicturum, in extremo agri Brabantini pago Batauis contermino, nullâ tamen audituris mercede propositâ. Volitabat latè per Batauiam Brabantiamque fama contentionis; iamque aderat indictus concioni dies, vterque eâdem horâ in suum quisque pagum, nullâ propè loci distantiâ; illinc argento onustus Caluinista, hinc vacuus Sacerdos noster, ingrediuntur. Turmatim nostrum insequitur multitudo, impletur illicò templum, ac mille ampliùs ex ipsâ Batauiâ stant auditores. Hæretici cum blateronem audiuere homines omnino sex: quibus ille numeratâ celeriter pecuniâ, se proripuit; nec porrò vsquam, licet diligentissimè sine à Catholicis, sine à suis quæsitus, apparuit. Recentiores qui variis per Belgium cathedris floruere, ne eorum commemoratio inuidiam conciliet, tacitus prætereo. Neque hæc ad pompam scribimus, sed ad vtilitatem. Illud constat, Societatis vocem è sacris adhuc pulpitis gratissimam sonare Belgis Catholicis, hæreticis formidandam, vtrisque interim fructuosam. Dicitur in Prouinciâ ad populum à nostris, intra anni spatium, quindecies millies ducenties & sexies.

Multum concionatorij muneris Missiones habent, quintus labor. Non enim quibus circumscribimur mœnibus, iisdem labores terminamus. In circumiacentem agrum, pagos & oppida excurritur; in exteras regiones; in alterum quoque orbem. Haud semel hinc in Indias, Sinam, Paraquariam ducta Belgarum colonia. mitto istud. sed neque hîc attingo naues, castra, pestem, Hollandiam, de quibus alterâ capitis parte singulatim. Illas hîc Missiones dico, quarum in singulis Collegiis est vsus, quando ex iis nonnulli, tamquam ex arcibus milites, in Catholici Belgij loca nobis non habitata mittuntur, spiritalem populis opem quâ possunt ratione laturi. Habet enim hoc zelus, more ignis, quamdiu materia est, agit, nec nisi deficiente pabulo quiescit. Atque vt colonus nullam terræ bonæ particulam siluescere patitur, sed vsquequaque colit; ita nihil Belgij siue in vrbibus, siue in agris, vnde aliqua salutis seges sperari potest, incultum reliquit Societas. Quid illa Flandriæ Occidentalis ora? siluestris olim, at nunc Patrum nostrorum subacta laboribus, & sudoribus irrigata, quamdam nobis paradisi speciem repræsentat. In Bergensi ditione, veneficia quæ passim inualuerant, profligata. Burburgum, Furnæ, Hondiscotum, vicina oppida, adiuta. Et Hondiscoti quidem aduersus hæresim diu dimicatum; sed insigniùs numquam se suamque operam Societas probauit, quàm anno M. DC. XXXVIII. per sacrum Quadragesimæ tempus, quo Sacerdotes bini, præter quotidianas conciones & catechismos, indidere incolis nouos colendæ Dominicæ passionis stimulos, dispositis variâ statione mysteriis, additâ celeberrimâ Supplicatione mysteria ipsa ad viuum exhibente. frequentantur nunc stationes illæ diu noctuque, inusitatâ & nulli senum memoratâ pietate. De Furnensi agro quid satis dicam? in eo pagus est D. Cornelio sacer, vbi vno tempore Sacerdos vnicus noster mille ampliùs capita expiauit, & sacro epulo refecit. In altero qui D. Vincentium colit, frequentiâ hominum cogente, ad tertiam vsque pomeridianam non semel fuit distribuenda communio. At Casletanus ager spem ipsam colonorum vincit vbertate suâ. quouis in pago quotmensibus communicant multi, cùm nemo nec festis solennioribus soleret. In familias nobiles, quarum istic toto agro frequentia est, pius mos introductus conuocandæ ante cubitum familiæ ad Lauretanas omniumque Sanctorum Litanias vnà recitandas. Ager verò Belliolanus vt pratis & pascuis, ita erroribus aliquando & prauis moribus percelebris fuit. Iconoclastæ (qui deinde per totum Belgium fœdè grassati sunt) in vicino cunabula sua habuerunt. processêre etiam inde plurimi noui Euangelij præcones; ex vnoque pago Belliolanæ ditioni subiecto ampliùs trecentos prodiisse ipsimet gloriantur hæretici. In hunc campum nostra sese explicauit indu- *Quintus labor, Missiones.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtria, eumque ita expurgauit, vt iam hæreticos non reperias niſi paucos, fortè in villis inter dumeta latitantes: quos tamen ipſos miſſionarij noſtri exagitare non deſinunt; conſtatque vno anno vno in pago, vt de aliis taceam, plures viginti hæreſim eiuraſſe. Ipris nonnemo permotus fructu ex Miſſionibus reportato, florenos ducentos & quinquaginta annuos Sacerdoti ad forenſes illas expeditiones alendo liberaliter addixit. Iam agri Cortraceni quanta cultura! Anno M. DC. XX. cùm foris indictæ eſſent Indulgentiæ catechiſticæ, tantus concurſus fuit, vt vnum in pagum ad decem millia ruſticani cum ſuis Curionibus crucibus labariſque confluerent. Ad vicina quoque oppida excurritur: in primis Menenas, vbi cùm noſter anno M. D. XCIX. concionibus ad milites repreſſiſſet inolitam potandi iurandique licentiam; vni alicui verbum blaſphemum fortè prolocuto ipſe Capitaneus medio in foro, reliquis omnibus circumſtantibus, linguam pugione perforauit. Quid Collegium Brugenſe? ad varia & vicina hoſti loca mittit ſuos, Audenburgum, Middelburgum, Dammas, Blankenbergam, Oſtendam, ad præſidia propugnaculaque Sluſis obiecta; in quibus omnibus annuè excolendis iſtorum Patrum aſſiduus verſatur labor. Gandauti autem Iacobus Bloſius Rector, cuius animos non capiebat vnius vrbis, quamuis ampliſſimæ, ambitus, in agrum latè circumiacentem cœpit excurrere anno M. DC. III. Ad celeberrimum D. Nicolai fanum ſexto ab vrbe lapide Miſſio inſtituta, ibique ad frequentiſſimam concionem, repetitis per diem vicibus, vtiliter dictum. Inter alia impetratum, vt feſtis diebus officinæ, quæ intempeſtiuis nundinationibus patebant, occluderentur; vt ſacræ Communionis frequens eſſet vſus; vt Sacerdos è publico aleretur, qui pueros & rudiores catechesi formaret. Saſſi arce quinque leucis diſſitâ graſſabatur peſtis: multi quotidie mortales Sacramentis deſtituti extinguebantur. Vicini Paſtores metu contagionis diſcrimini ſe ſubduxerant. Miſſi è noſtris duo, qui, dum deſæuiret lues, miſeris & ſolatio & ſaluti eſſent. Multi prope Hulſtum foſſores erant, qui agrum inundatum ſuperſtagnante illuuione liberarent. In horum numero ter circiter mille deteriore peſte hæreſi laborabant; quorum multos qui miſſus fuerat Sacerdos noſter ad veram reduxit fidem. Miſſiones eiuſmodi deinde ſæpiùs repetitæ tanto feruore fructuque, vt eodem in loco ac die quandoque ſexies pro concione dici vſus poſtularet. Aloſtana quoque ditio ſanè ampla, vrbſque in primis Gerardimontium, egregiam Societatis culturam ſuâ fruge commendat. Campinienſem verò agrum longè vaſtiſſimum, quæque in agro ſunt oppida, incredibili ſtudio excoluit Societas, cùm per inducias liceret: nunc circumurgente bello interclusus ad ea loca aditus, vt laboris noſtri ſpatia, ſic animorum lucra contraxit. Ante ipſas (quis credat?) Bredæ portas, frendente hæreſi, Patrum aliquis tria ſimul capitum millia, eodemque tempore ipsâ in Bredâ Philippum Principem Auraicum cum coniuge vniuersâque familiâ expiauit, ſacroque epulo refecit. Quin eorum virtus haud contenta Belgio, vlteriorem laboris aream quærebat in Leodienſium finibus: quò admittebantur non ſolùm bonâ Epiſcopi Electoris gratiâ, ſed & officioſis alliciebantur inuitamentis. Fuit cùm par vnicum Sacerdotes excurſione vnicâ

vnicâ Haſletanam ditionem, locaque vicina peragrantes, quinque hominum millibus vno tempore impertiuere Sacramenta: bis mille de totâ vitâ confitentes audiuere: nec rarò quinis in die horis, per interualla, neceſſarium de rebus Fidei ad concionem frequentiſſimam iuxtà & ignorantiſſimam habuere ſermonem. Mos ibi longè peſſimus inoleuerat ineptæ illius confeſſionis, quâ generatim ſe peccaſſe fatebantur, & habere opus condonationis. Nec gregem modò, ſed Paſtores ipſos grauis morbus inuaſerat; quorum alij venerem aliquam alebant domi, aberrabant alij à Fide, noſtrisque ſpeciatim peccata confitenda docentibus reclamabant, quaſi nouarum hæreſum diſſeminatoribus. Tot tantisque malis exſtirpandis magnopere inſudatum; & in diſceſſu petentibus Parochis ſcripto datus confitendi modus, ignoranti populo quotmenſibus (ita ſpondebant) prælegendus. Ex Louanienſi Collegio itum ſubinde in Ardennatem ſiluam; vbi mores hominum, loci naturam imitati, culturam haud mediocrem exigebant. Exciſa tamen vitia improbo labore, & ſparſa Fidei ſementis in magnam meſſem. Pauperculi Ardennates vt grati eſſent, triticum, carnes, & id genus multa Patribus offerentes, effuſis lacrymis immaturum abitum proſequebantur. Nec otioſa interim Ruræmunda. cultores in vicina miſit oppida Maſecam, Stralenam, Erelenſiam, Sittardiam, Vuchtam, Hinsbergam, Weertæam. Tot ſimul locis adhibita cultura, quà concionibus Quadrageſimalibus, quà catechiſmis, quà priuatis congreſſibus; populo tam propenſo, vt Weertææ nonnumquam in catechiſmo tria hominum millia cenſerentur. Nobilium multi ad veram Fidem ab hæreſi reuocati, plures è plebe. Exſtirpatis vitiis, inſita pietas pulcherrimo germine adoleuit. Hæc in oppidis. Pagi, quos extrema pænè barbaries oppreſſerat, ad Chriſtianæ vitæ normam inſtituti. Paſtores Sacerdotesque multis locis concubinarij ad caſtimoniam vitæque puritatem traducti. Sed infinitus ſim, ſi vel attingere coner quæ rure, quæ in vrbibus Societati non habitatis perfecit miſſionariorum labor. Collegiorum omnium eſt, per agrum circumfuſum, in vicina vndique oppida penetrare. Dunkercâ Grauelingam excurritur & Neoportum; Ipris Dixmudam; Cortraco Menenas; Aloſto Gerardimontium; Antuerpiâ Hulſtum; Lirâ Herentaliam; Bruxellis Viluordiam; Louanio Arſchotum, Thenas, Sichimas, Dieſthemium, Gemblacum, Geldoniam. Denique non oppidum eſt, non pagus, quò non pertingant ſpecioſi euangelizantium pedes; quorum alibi ad hebdomadas, alibi ad menſes conſtantia eſt, pro variâ excolendi ſoli naturâ. Arces item omnes & propugnacula fluminibus impoſita, vel hoſtibus finitimis obiecta, quæ ferè diuinorum carent ſolatio; quin ipſa quæ in Antuerpiæ tutelam præſidiario inſtructa milite Scaldis habet nauigia (vbi maior etiam indigentia) pars laboris ſunt, quem in Miſſionibus Societas exantlat. Anni nulla ſolennitas eò non aliquot Sacerdotes vocat, fæcem illam luſtratione ſacrâ expurgaturos.

Sextus labor, Sacramentorum Pœnitentiæ & Euchariſtiæ miniſtratio. Ante Societatis aduentum rarus Belgis & ferè exoſus Confeſſionis vſus: qui primus ad hæreſes gradus fuit. Confeſſione, nullo magis freno compeſcitur vitæ libertas, mater omnium vitiorum. Carolum V. *Sextus labor, Sacramentorum miniſtratio.*

Cæſa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cæsarem rogabant Lutherani, ferret legem Confessionis: ex quo enim illa cessasset, scelera omnia irrupisse. Risit Cæsar; & erat ridenda dementia postulantium, quod sponte abiecissent. Itaque Societas à principio tota fuit in huius restitutione Sacramenti; in quo velut cardine versatur Orthodoxa Religio, & animorum salus. Conatum successus æquauit. Confitentium apud nos infinitus numerus. Antuerpiæ, vt de aliis vrbibus hinc statuas, in Professâ domo dant aures confitentibus viginti sex Sacerdotes, alijque subinde auxiliares in Collegio; neque tot tamen, si qua festi solennitas est, numero audiendorum pares. Et quamquam in nostris præcipuè templis hoc munere fungimur; tamen & Parochis, quod sæpè fit, inuitantibus operam commodamus. Amant sanè multi Belgarum, nescio quo pacto, apud Societatis hominem confiteri. id iam inde à principio apparuit. Louanij Adrianum immensa pœnitentium, siue Academicorum, siue ciuium, corona cingebat. Certari diceres pro illo Confessario; & ægroti homines, si ante mortem Adriano vti poterant, in bonâ felicitatis parte reponebant. Quid, quòd auersi aliàs hostesque Societatis in hoc sint amici, nostrâque operâ vtantur? Magnos quoque viros scimus, postquam à nobis alieni semper vixerant, mori noluisse, nisi apud Sacerdotem nostrum totius vitæ noxas deposuissent, tunc scilicet securè morituri.

Stabilitâ huius Sacramenti frequentatione, salutarem quoque generaliter de totâ vitâ aut eius parte confitendi morem Societas induxit, non sine aduersario & pugnâ. Potens Antuerpiæ concionator acerrimè in nos inuectus, non nisi imperato ab Antistite silentio, vsum illum adeò rationi consentaneum damnare cessauit. Porrò Deus placere nostram sibi operam in huius Sacramenti ministratione, cùm sæpè aliàs, tum perspicuè ostendit anno præteriti sæculi XCIV. Menenis, quod oppidum est haud procul Cortraco, milites duo cum morte luctantes vbi à nostro Sacerdote auditi sunt, alter integram corporis sanitatem eâdem horâ mirabiliter consecutus est, alter sequenti luce è lecto surrexit incolumis. Præter scelerum expiationem formandis quoque ad perfectam virtutem animis insudat Confessariorum labor. Neque solas hîc Sanctimoniales aut deuotas Deo virgines viduasque intelligo, sed præstantes primique ordinis in Republicâ viros.

Quid de sanctissimâ Communione dicam? obscurúmne est, languentem toto Belgio ac propè emortuum illius vsum, statim vt pedem aliquò inferebat Societas, reflоruisse? exemplisne igitur opus in re clarâ & recenti? Winocibergis, quod vniuersa memorat ciuitas, duæ trésve mulierculæ festis etiam præcipuis, si Pascha excipias, sacro epulo refociebantur: paucis ab aduentu nostro annis censa sunt ciuium millia: Casleti certo nobilium virorum testimonio constat senos homines solere aut octonos; nunc pars oppidi potissima frequentat: Bellioli plures iam vno aliquo feriato, quàm anteà ipso CHRISTI natali, aut festo Pentecostes die: Ruræmundæ vix anteà quinque & viginti totâ vrbe; mox in solâ æde nostrâ septingenti. Annua deinde Communio in menstruam plerisque conuersa est. Octodecim millia templum nostrum quotannis numerat in eâ ciuitate, quæ vix quadringentos tractandis ar-

mis idoneos ciues habet. Pedem Hallis posuit Societas pridie Virginis purificatæ, anno sæculi vigesimo primo: postridie tam solenni festo, & tali æde tot Marianis prodigiis illustri, communicantes omnino vndecim, non plures fuêre; & horum septem ex suburbanâ nobilis viri familiâ, quatuor reliqui erant ciues: nunc millia spectantur. Quid peregrini? ex centenis vix ac ne vix vnicus sacram adibat mensam; iam nec vnicus non adit. Stupuit Louanium die vno bis mille homines, auctore Adriano nostro, ad Synaxim accedere, cùm anteà pauciſſimi solerent. Antuerpiæ Professa Domus intra anni spatium supra ducenta & quadraginta communicantium millia numerauit. in vniuersæ verò Prouinciæ domiciliis ampliùs duodecies centena & triginta quinque non semel fuêre recensita. Et adhuc cuiquam paruum operæ pretium feciſſe videbitur Societas, posteaquam ad cæleste conuiuium, ad vitæ fontem, ad pignus æternæ gloriæ tot adduxit mortales? Neque cessamus interim nouis stimulis hanc vrgere pietatem, ne temporum lapsu (quod in humanis frequens) aliquando langueſcat. Ea causa est cur Communionem Generalem dudum vsitatam alibi, optimo consilio in Belgium nuper inuexerimus. Non enim, vt quidam sinistrè interpretantur, abducendis aliunde in nostra templa ciuibus instituta est; sed iacenti multorum pietati excitandæ. quem finem sanè consecuti sumus. Constat non paucos hoc inuitamento allectos frequentare Communionem, aliàs indubiè neglecturos. & porrò frequentarent plures, si non eos intempestiua quorumdam abstraheret æmulatio. Ruræmundensis Senatus rem insigniter promouet, dum eius nomine & inscriptione ante aram mediam candidus eo die cereus multarum librarum lucet; vtinam & præluceat exemplo! talium enim honestissima est imitatio.

Septimus labor, carceres & nosocomia.

Nunc ad perpetuam noui laboris materiam carceres & nosocomia transeamus; quò ferè nulla virtutem inuidia comitatur. Habet vnumquodque Collegium designatos Patres, quibus demandata cura est publicas vrbium custodias frequentare, iuuandis captiuorum animis corporibusque; nisi quòd communem omnium operam numerus aliquando postulet, quemadmodum non ita pridem facto opus fuit, cùm Brabantiæ Flandriæque carceres, captis ad Caloam Batauis, ad Audomarum & Theonis villam Gallis, angusti essent. Societas tunc potissimùm solatio miseris & auxilio fuit: non sine laboris præmio contagione, quæ nostrorum multos in vitæ discrimen adduxit, quosdam etiam exstinxit. Tanti erat prodesse vel hostibus ad salutem, si tamen hostes vllos habet charitas Christiana. Gandaui certè quotquot captiuorum moriebantur, omnes expiati sunt à nostris, & extremorum Sacramentorum muniti præsidiis ampliùs ducenti. nihilo alibi pauciores. Inusitata quidem ea tum messis fuit; nihilo minùs tamen magnam satis sibi proposiram habet quotidianus labor, Winocibergis præsertim ac Dunkercæ, vbi ducentos plerumque seruat carcer, ac ferè hæreticos, ex hostibus mari captis: quorum multis ad sanam fidem per nos adductis felix captiuitas reputanda. Annus nullus est, quin viginti eoque plures resipiscant. Subinde & Turcæ aliquot ab impiâ Mahumetis superstitione

Universidad de Deusto
Biblioteca

stitione ad CHRISTVM traducti. Ceterùm animis captiuorum hæc passim obsequia impendimus, catechesin, exhortationes pias, Sacramentorum administrationem. nec paucis locis curatum, vt Missæ sacrificium peragatur. Post animos ad corpora curanda conuertimur, conquisitis in vestimenta, in cibos, in pharmaca eleëmosynis; non rarò etiam in lytrum, quando non de crimine sed pecuniâ postulantur. Certè anno M. DC. XXIV. Winocibergis nostrorum patrocinio è ducentis captiuis supra centum libertate donati sunt. Materiam laboris vel maximè augent morbi ex inediâ & squallore frequentes. Carcer vnicus quandoque centum concluſit ægrotos: quibus omnibus impensæ operæ merces fuit contractus ex pædore & sordibus morbus, & morbum secuta mors: in lucro scilicet reponenda, quando in tali caussâ qui perdit animam suam, in vitam æternam custodit eam.

Ad carceres & illa spectat opera quam morte damnatis impendimus. Quo in genere illud memoriâ dignum: Anno sæculi primo ac vigesimo Dunkercanos viginti duos vitam in nauali prælio stipulatos infami ligno suspendit Batauus. quam seueritatem lege talionis vltura Archidux Isabella, mandat totidem Hollandos Dunkercæ captiuos sine cunctatione suspendi. Ex magno numero seligendorum capitum iudicium sorti permissum: erepti tamen Catholici, extraque aleam positi sunt ope nostrâ. damnatos omnes ad Fidem traduximus ab hæresi, præter Mennonis vnum, duos Caluini pertinaces assecias, & ad extremum spiritum animauimus; impetratâ quoque sepulcri gratiâ, & funere in Catholicum morem ritè procurato. Illud quoque singularem diuinæ prouidentiæ obseruationem habet, quod ipsis Cortraceni Collegij initiis factum accepimus. Sacerdos noster necessarium iter agens, in latronum hæreticorum, quibus infestæ erant viæ, manus incidit: sed, Deo benè disponente, ductorem infaustæ turmæ inusitata quædam subiit humanitas, vt neque ipse vel verbo læderet Patrem, neque à suis lædi permitteret. In custodiâ retinebat tantùm, perque siluas & auia circumducebat. Quin de salutis curâ monentem libenter reuerenterque audiebat. ita dies aliquot acti, donec Canonicis fortè precibus intentum confidenter interpellans, Haud diuturnam, inquit, fore nobis hanc grassandi licentiam præsentit animus; eâque caussâ scito te beneguè habitum à me, vt mihi pœnas breuî, quod ominor, daturo memor beneficij vicem referas, atque in extremo supplicio opitulere: id iam spondere te volo. Mirabatur hominis orationem noster; spondet tamen. Post paucos menses publico Magistratuum satellitio purgatæ viæ, latrones capti fugatique. Ductor ille Cortracum perductus, statim inquirit de Patre, fit supplex venienti, fidem obnoxiam exigit, hæresim eiurat, peccata dolenter agnoscit. Interea capitalis sententia ferebatur, & ad supplicium ituro accedebat comes alterius Ordinis, ex loci consuetudine, Sacerdos. Hîc tum ille Senatum docere incipit, quâ sponsione obligatum sibi habeat Patrem nostrum, cui nuper in siluis capto non modò non eripuerit vitam, sed omnem exhibuerit cum honore humanitatem: proinde orat eum sibi morituro adiutorem dari. Annuit, vt par erat, Senatus. Illicò aduocatus noster adest; quo comitante, lætus ad

ad supplicium latro perrexit, mortemque insigni constantiâ & pietate sustinuit. Deum crederes publico testimonio vtilem hac in re Societatis operam commendare voluisse. Viuit Bruxellis Sacerdos, qui, trecentis & quadraginta quatuor mortalibus ad necem iudicio damnatis, ipse vnus vix quindecim annorum spatio opitulatus est. ab vno discе omnes.

Iam in nosocomiis quantus labor, & par labori à contagione periculum? ac præter nosocomia, ad quasuis priuatorum ædes, vbi morbi sunt mortisque discrimina, continuò vocamur: neque negatur opera siue interdiu, siue noctu, quamdiu qui mittantur, suppetunt: cuius rei testes habemus vrbes omnes, ac præcipuè Antuerpiam, vbi decem sæpè ac plura Sociorum paria in hoc obsequio foris pernoctant. Noti vocent ignotive, hostes aut amici, nihil sanè distinguimus: Tros Tyriúsve fuat, nihil interest veræ Christianæque charitatis, non quibus sese impendat, sed cuius gratiâ, considerantis. Itaque paratas omnibus vigilias nostras habemus, nisi quòd pauperibus paratiores, quorum non animis modò, sed & corporibus necessaria auxilia ferre pietas maior impellit. Et quamquam hic labor præcipuè desudat ciui; quandoque tamen, cùm fert occasio, complectitur militem, qui & ipse pars est Reipublicæ, & ciuium saluti ac commodis seruit. Duodeuigesimus est annus, ex quo noui præsidiarij Dunkercam introducti miserè sternebantur morbis ex egestate natis, & acerbissimo gelu, quo mare ipsum aliquot leucis concretum stetit, immemorabili exemplo. Hîc tum Patres vrbe totâ corrogare stipem, curare ligna, culcitras, cibos, pharmaca; famulari miseris eo affectu, quem posteà miles deprædicare non cessauit, nullo alio deinceps nomine compellans nostros, quàm Patres suos, quibus scilicet seruatam vitam sine dubitatione deberet. Neque tum noua eo in genere Patrum charitas fuit. Spectauerat Dunkerca etiam præstantius anni superioris exemplum, quando sex onerariæ in portum inuehebantur, in iisque milites Lusitani mille septingenti. ea classis quoniam opinione citiùs appulsa erat, haud permissus miles exscendere, donec de eo statueret Princeps: atque interim morbi grassabantur in confertâ mortalium turbâ, ægris sanisque tristissimâ societate permixtis. Ex Sacellanis tribus classem comitatis valentior vnus curabat pauculos honestiores, quibus singulari gratiâ concessum erat vrbis nosocomium; alij duo in militari colluuie animam & ipsi agebant. Vbi ea calamitas ad Patrum peruenit aures, impigrè ad naues conuolant, ac miserabili spectaculo ægros ampliùs septingentos, nihil mortuis distantes, omni medico ac Sacerdote, quos periculi arcebat timor, destitutos reperiunt. ipsi tot iuuandis impares, annuunt Winocibergensibus Sociis, & communi operâ in rem incumbunt, dant aures confitentibus, extrema conferunt Sacramenta, primarias vrbis feminas ad paranda obsonia & pharmaca hortantur, parata ipsi in naues inferunt, suis manibus indigentissimo cuique ministrant: denique infimis apud Regios Præfectos precibus agunt, impetrantque exscensionem multorum; quæ nisi fieret, iam ingraueſcens in horas malum absumeret vniuersos. Nec obscuro sanè testimonio tam illustrem Patrum charitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem Deus approbasse censendus est, quando in præsenti adeò vitæ discrimine constitit omnibus valetudo; & tamen ciuium multis, vel solo morbidorum militum afflatu, vel vestium contactu adhærescebat lues. Hibernabat Gandaui Neapolitanus tiro, morbisque & inopiâ consumebatur anno M. DC. V. plurimi passim per plateas ab omnibus deserti interibant. Impetrauit Societas apud Senatum, vt eorum quadringenti ægri publico nosocomio exciperentur: quos nostri visebant, solabantur, iuuabant, eo fructu, nemo ex omnibus vt fuerit qui non salutari Pœnitentiæ Sacramento præteritæ vitæ labes expiaret. At si vnquam siue ciui, siue militi, suam hac in parte probauit operam Societas, tum profectò potissimùm, quando multorum mensium dirissima oppugnatio tolerata fuit Siluæducis, Traiecti, Bredæ. Perpetua morbidorum vulneratorumque calamitas diurno nocturnoque opus habuit auxilio; quod nihilo quàm rogabantur segniùs præstabant Patres. Quo in opere charitatis duos amisimus Bredæ, quos ad morituram aliquem properantes, hostilis globus ex improuiso allapsus fœdè laniauit. Eximia quoque Patrum pietas in egenos eluxit superioris sæculi anno septimo & octogesimo, in tantâ annonæ sæuitiâ, quantam nulli Belgarum annales prodidêre. omnium labor erat emendicare frumentum ab opulentioribus: quo copiosè collecto distributoque, sustentata est pauperum vita, paucos vt fames absumpserit, quæ multis aliàs millibus minabatur. Sed singularium sit infinita narratio. vt enim infirmorum hominum ac egenorum, neque defuit vnquam, nec porrò defutura est cópia, ita nec nobis illorum auxilia profitentibus materia perpetui laboris.

Octauus labor, Pacificationes.

Est & in pace inter dissidentes conciliandâ benè collocatus labor, & exemplorum plenissimos habemus Annales. Innumeras lites mercatorum Antuerpiæ, innumeras virorum Principum Bruxellis, suo composuit arbitrio P. Carolus Scribanius. Liræ, oppido Brabantiæ, plebs in Magistratus suos aliquando iuit armata; præcesserant famosi libelli, conuitia, minæ, & ad vim extrema spectabat audacia. frustrà loci Gubernator, frustrà Clerus sacrique Ordines flammam sedare conati. Desperatam concordiam nostri conciliare aggrediuntur, tantâ industriâ constantiâque, vt partium consensu commissam sibi caussam cognouerint, ex æquo bono statuerint, pacemque vrbi optatissimam reddiderint; cui firmiùs sanciendæ Sacrum eucharisticum in sacello nostro leniter decantatum. Et Senatui quidem tantoperè Societatis in arbitrando æquitas & prudentia probata, vt plures exinde summi momenti controuersias è foro ad Collegium transtulerint, nostrâ sententiâ dirimendas. Hallis, oppido Hannoniæ, primarias familias duas grauissimo odio pugnantes, & cum his vrbem totam in partes distractam, toto iam septennio frustrà componere laborabant Magistratus sacer ac ciuilis. Robertus Malcotius Collegij Rector ita tractauit dissidentium animos, vt communi vtrimque suffragio lectus sit arbiter. Solus cognouit caussam, solus diremit arbitratu suo, pacemque retocauit tanti populi gratulatione plausuque, vt prodeunti in publicum Malcotio faustis vocibus vniuersa ciuitas acclamaret. Cortraci modica scintilla litis

litis magnum inimicitiarum excitarat incendium inter duo Capitula: cui exstinguendo bonorum omnium insudarat industria irrito conatu. fecit Deus, vt Patres nostros admitterent arbitros. Itaque Gandauo Consiliarium cum vtriusque partis actoribus accersunt, qui coram nostris controuersiam disceptent. Cœtus triduum ad ædes nostras cogitur. expenduntur momenta rationum, denique Patrum arbitratu ponuntur odia, paxque constituitur, incredibili ciuitatis gratulatione. Quid nunc dicam graues & totis vrbibus periculosas seditiones, ciuem inter ac militem vtrimque ad arma conuolantes, nostrâ potissimùm operâ restinctas? Annus propè quinquagesimus est, ex quo seditiosus miles incautis ciuibus Cortracum ingressus, dilatorum stipendiorum damna communi vrbis expilatione reparaturus, medio foro explicabat aciem, prædamque designabat, haud impunè profectò passuris dominis sua tecta spoliari. Cruenta enimuerò minabatur tempestas, quam depulsurus Sociorum labor frustrà sudabat apud frementem militem, neque precibus neque rationibus attentum. Ergo vbi verbis nihil profici vident, ex æde proximâ sacram deferri curant Hostiam, & medio locari foro. Tum inermes ipsi inter armatos discurrant, perque præsentem Deum obtestantur, ne crudelitatem hostibus debitam in Catholicos ciues furor armatus effundat. Orationis vehementia repressit indignabundam rabiem, ipsaque in primis reuerentia Numinis: magno cum fremitu illisis in terram armis, in genua omnes prouoluuntur, Deumque venerati, dant ciuibus dexteras, pacemque pollicentur. Ita strictos mucrones, & parata ciuitati vulnera, suis propè vulneribus, certè vulnerum mortisque præsenti periculo, Societas auertit.

Nonus labor, vsus spiritualium Exercitiorum.

Nonus labor in excolendis piâ commentatione humanis animis versatur: quæ res Societatem in ipso exortu, Louanij in primis, reddidit commendabilem. Nam & Ruardus Tapperus Academiæ Cancellarius, & Theodoricus Hesius Leodiensis Prodecanus, & Ludouicus Blosius Abbas Lætiensis, in hanc ingressi palæstram, exercendos sese nobis tradidere, eo fructu quem ipsi quamplurimis optabant esse communem. Itaque Blosius Cœnobitas omnes suos eisdem spiritalibus exercitamentis instrui voluit; exstatque Religiosissimi viri epistola ad Adrianum Louanienſis Collegij moderatorem Lætiis data, quâ primùm grates agit quòd Ignatij precibus per eum esset commendatus, deinde sibi de suorum institutione per Vsmarum Goissinum Sacerdotem nostrum gratulatur, ac denique exclamat: *Vtinam hoc factum fuisset ante annos viginti! ita enim cum senioribus multò meliùs fortè ageretur. Laudamus benignissimum Deum, qui per vos istam rationem nos docuit: ex eâ & ipsius Dei honor & salus animarum, vti confido, consequetur.* Anno M. D. LXIV. Dublinensis Præsul, vir domi suæ nobilis ac prudens, postquam Louanij apud nos pia hæc obiuisset Exercitia, omni studio & contentione persuasit Stephano, Mariæ Stuartę Scotorum Reginę ad Summum Pontificem Legato, ex primâ nobilitate, sed nescio quâ caussâ à nostrorum consuetudine prorsus abhorrenti, vt & ipse commentationibus illis aliquantisper vacaret. Vix gustarat Stephanus, cùm cœpit tanto animi affectu Societatem prosequi, vt ex eâ nonnullos ardentissimè peteret se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum deinde in Scotiam profecturos. Haud diu pòst, quasi nexu quodam constricta teneretur transmarinorum Præsulum pietas, Richardus Archiepiscopus Armacanus ex eisdem domi nostrę obitis Exercitiis vires vigoremque hausit, tanto muneri dignè fructuoseque sustinendo pares.

Sed hi exteri fuêre. At è Belgis magna Nobilitas excolebatur, & præcipui Academiæ Doctores; tum ferè quotquot Sacerdotio inaugurandi. Vix dies erat, quin præstantes viri, & eximiæ spei iuuenes domestica sex & plura occuparent cubicula magno suo bono, & variarum Religionum incremento. Centena aliquot capita non multis annis domi nostræ dum exercentur, afflante cælesti Spiritu, in sacras Deo Familias adscripta possem producere nominatim; & in hoc numero germanos fratres duos, honesto loco natos, quorum memoranda vocatio. Vacabant tum fortè Exercitiis, cùm Patres Capuccini recentes ex Italiâ hospites in Collegium nostrum recepti vnà nobiscum viuebant. & placebat adolescentibus ea charitas, quâ diuersi Instituti Religiosos viros inuicem prosequi obseruabant. Concipiunt & ipsi talis vitæ desiderium, seque ita partiuntur, vt alter se nobis, alter Capuccinis daret; sub eodem tum quidem tecto, mox domiciliis non charitate separandi. Scimus Franciscani Ordinis Moderatorem Louanij, eximiâ pietate prudentiâque virum, negasse in suorum numerum admittere, nisi Ascetericis Ignatianis anteà exultos; quòd multo iam vsu sibi compertum diceret, hos in omnem virtutem & proniores & constantiores exsistere. Alterius eximij Cœnobiarchæ, postquam à nobis exercitatos aliquot è suis longè meliores, quàm miserat, recepisset, ad Collegij Rectorem exstat epistola, quæ inter alia sic habet: *Omnes Religiosi iam inde ab Exercitiis spiritalibus reuertentes, adeò confratres suos humilitate, obedientiâ, aliisque virtutibus ædificarunt, vt omnes alij nihil charius habere videantur, quàm vestræ sanctæ Societati decem aut duodecim diebus adesse. Impleri apud vos videmus illud Canticorum* 1. *Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Anno M. D. LXVII. Sacerdos noster Louanio Huum euocatus, Crucigeros Cœnobitas, ipsumque Ordinis Præfectum Generalem, hisce commentationibus exercuit, magno omnium gaudio, vtilitate maiori: quippe quam in multos consequentes annos accepimus fuisse diffusam.

Atque vt semel dicam, ex quo Louanij viuere cœpimus, in hodiernum diem, hoc est sæculo toto, si biennium demas, multorum millium spiritualibus armis nostro ductu exercitatorum domus nostra gymnasium fuit: planè vt Societas istic operæ pretium fecisse videri possit, si vel hoc vno fructu labores terminaret suos. At hæc non vnius Louaniensis Collegij laus putanda, etsi fortè sit præcipuè illius; frequens & in aliis vrbibus meditationum vsurpatio est. Alibi Consulares ac Senatorij viri quotannis, indicto sibi tantisper iustitio, dies aliquot in secessu apud nos ponunt more nostro; alibi Pastores Canonicique; integra alibi Cœnobia. inter quæ olim excelluit Dunense, ad exemplum Abbatis sui Adriani Cancellier: qui vir statò tempore intra Bergensis Collegij septa modestè abditus, tanto in has, vt vocabat, ferias appetitu ferebatur, vt pedem in domus limine defigens Paradisum sese ingredi diceret, testaretúrque nullos in anno dies sibi fluere suauiores. Inter exercendum, præ

præ animi demissione, quam ipsa personæ dignitas ornabat, ita ex nutu pendebat directoris, vt inconsulto illo neque daret litteras, neque acceptas resignaret, sanctè veritus, ne, admissis sine facultate curis rerum humanarum, obstrueret diuino soli ac fonti, quo minùs radij æternæ claritatis, ac sinceræ dulcedinis riui in suum animum promanarent. Taceo primarum vrbium Episcopos, etiam Metropolitas, qui sacris Indis caput supponere reformidarunt, nisi antè in hanc palæstram ingressi lacertos suos diuini Spiritus vnctione solidassent. Eorum multi iam solenne habent, Sacerdotio inaugurare neminem non istis commentationibus exercitatum. Quid, quòd & ipsis subinde hæreticis hæ via ad salutem fuit? quo tempore Dordracenam Synodum, vt vocant, hoc est satanæ conciliabulum, hæresis celebrabat, egregius aliquis verbi Minister eò aduocatus è Scotiâ, cùm durissima illa Gommaristicæ Prædestinationis decreta non ferret, Antuerpiam se contulit, inde Liram, vbi per hæc ipsa mentis exercitamenta accepit lucem, eiuratoque Caluino publicam edidit Romanæ Fidei professionem.

Meditationes Quadragesimales.

At quamquam hæc priuata meditandi ratio copiosam habet vtilitatem, tamen, vt quoquo modo in commune prodesset multitudini, quod vsque eò proderat singulis; excogitauit demum Iacobi Stratij ingeniosa pietas saluberrimum morem illum per sacras magni ieiunij ferias, conuocato in templum populo, proponendæ ad meditandum Dominicæ passionis. Inter Sodales quidem Marianos iam dudum pluribus locis ea res vigebat; sed in publicum populi vsum primi extendimus Belgæ, tanto successu, quantum nunc vbiuis cum iucunditate miramur. Non potuit quidquam magis ad communem gustum imis ac summis dari. adeò nemo est vel ex illo supercilioforum hominum genere, noua omnia fastidientium, quin hoc vehementer ab ipso probarit principio, diuinumque fassus sit institutum. Præter sermonem Belgicum, etiam Gallico & Hispanico, vt fert vsus, meditanda proponimus pro hationum varietate, quò latiùs propagetur vtilitas. Incredibilis concurrentium mortalium vis templa iam fecit angusta. Sed nusquam qualis Antuerpiæ multitudo: quæ idcircò admirabilior, quòd Sodales, quorum maxima copia, nihilominùs pristinam suo in Oratorio meditandi consuetudinem retinent in singulos dies.

Decimus labor, Varia pia instituta.

Ingens quoque virtutis pondus Preces Antecinerales habent; quibus fortunatum Belgio, ipsique adeò orbi Christiano, dedit auspicium annus M.D.XCIX. Tametsi enim haud semel alibi tentatum quid legimus per eos dies, vel auertendis ab impuritate mimicâ populis, vel frenandæ bacchantium gulæ; tamen constans nihil fuit neque solenne, donec quem paullò antè nominaui Stratius, Collegij tum Louaniensis Rector, nullo inductus exemplo, nullâ impulsus auctoritate, sed vt ipse, homo aliàs modestissimus, fateri solebat, interiore quodam animi instinctu, inueteratam illam Bacchanaliorum licentiam sublaturus, si posset, suoque in regno satanam triumphaturus, maximis animis & in omnem casum pararis, non dubitauit aggredi nouum opus. quod, contra multorum qui sapere videbantur opinionem, Deus benè fortunauit. Non enim deerant graues viri, vt est omnis nouitas dissidentium iudiciis obnoxia,

Preces Antecinerales Louanij primùm instituta.

noxia, rem tanti moliminis, dubij successus, sine exemplo, sine auctoritate susceptam improbantes. Sed Rectoris vicit constantia, eam sibi mentem diuinitus datam haud dubiè interpretantis. Ergo impetratis à Mechlinienſi Archiepiſcopo quadraginta dierum Indulgentiis, quas obtinerent, quotquot illo triduo horam totam ad populi ſcelera compeſcenda, in templo noſtro precibus impenderent, publicari iubet ſuturam ſolennitatem. Simul primarios vrbis & Academiæ viros ad ſacram Exomologeſim & Synaxim inuitat, populo ſcilicet in magnorum exempla intento præituros. Salubre inuentum confirmauit euentus, & Deum probauit auctorem. Res ſcripto famâque per vicina Collegia, inde per circumiectas diffuſa Prouincias, imitationem accepit; donec morem complexa eſt vniuerſa Societas, in venturas ætates, quamdiu ſtabit ipſa, propagandum. In noſtro certè Belgio hac vnâ machinâ non mediocriter labefactatum eſt ſatanæ, per eos maximè dies dominantis, imperium. Credas non Bacchanalia, ſed Paſchalia celebrari: tantus templa & Sacramenta frequentantium numerus. Vno tempore ſupra 49400. intra Prouinciæ noſtræ fines ſacro epulo refecti. Præter oppidanos etiam ruſticani vndique concurrunt, tanto pietatis ardore, vt non diſtantiâ moleſtiâque viarum, in quas nox tota multis impenditur, non aſperitas hiemis quemquam deterreat. In vnam ſæpè vrbem ad quinque ruſticanorum millia contracta ſunt: quibus tot expiandis cùm longè impares eſſemus, annuendum fuit ſociis, aliiſque Ordines Religioſi in auxilium vocandi, ad quorum templa turmatim magnos pœnitentium greges deducere ſolemus. Ne ſic quidem ſatis multitudini ſemper factum. Dimidiato iam die reſtabant audiendi multi, quamuis per ipſas octo horas tentaſſent aditum ad Sacerdotem, prementis turbæ vi ſemper excluſi. Lepidum quod Aloſti contigit, vrbe non magnâ, quo primùm anno inſtituræ preces. Cauponum vnus aliquis de graui damno aduerſus nos queſtus eſt, nullo per eos dies à compotoribus exhauſto vaſe, cùm viginti quatuor effluere conſueſſent.

Stationes Paſſionis Christi.

Sunt & alia inſtituta pia, in quibus non ſegniter deſudauit Societatis labor: quo ex genere ſunt Stationes quas vocant CHRISTI patientis: nam de mœſtæ Virginis iam ſuprà memoratum eſt. Illas Gandaui Sacerdos noſter inſtituit totâ Flandriâ primas. Exemplum imitatæ ſunt Inſulæ, Valencenæ, Atrebatum, Bethunæ, Tornacum: variis prætereà locis ereximus, Olſenæ, Exaerdæ, Aloſti, Hondiſcoti, Bruxellis in Sabulone. Vbique fructus pietatis ingens, qualem nulla ſenum ætas potest meminiſſe. Quid Sanctorum dicam cultum, hæreticis capitaliter exoſum, noſtrâ in primis operâ toto Belgio refloruiſſe? De Virgine Deiparente iam antè inſinuatum eſt. Sed ſponſo Virginis Ioſepho, præter varia Sodalitia, etiam aras & templa poſuimus; diemque ipſum non vnâ in vrbe populi pietas feſtiuitate donauit. Tutelarem Angelum ſolenniter apud nos colunt Cortraceni: Gandaui Roſa, Gulielmus Antuerpiæ, Winocibergis Geruntia, Sanctorum alij aliis locis, per nos ſuum accepere cultum. In primis verò ſacris Diuorum Lipſanis conciliata eſt veneratio, itemque agnis cereis Romani Pontificis benedictione

Sanctorum cultus excitatus.

ne ſacratis. Imagines quoque, vel Fidei noſtræ myſteria, vel Sanctorum vultus aut geſta repræſentantes, noſtrâ curâ plurimæ in æs inciſæ, nec ſolo Belgio, ſed orbe toto ſparſæ, fructum vberem retulere. Quid numiſmata pia, cruces, roſaria, & id genus ſexcenta Chriſtianæ pietatis excitamenta commemorem? quid Indulgentias in pretio & vſu apud rudem populum collocatas? quid excogitata præſidia iuuandis animabus quæ purganti igne cruciantur, atque in hoc potiſſimùm inſtitutam Communionem menſtruam Generalem? Ridebit hîc cenſor aliquis noſtrum in tenui laborem. At ſapiens Chriſtianus nihil tenue paruumque ducit, quo Dei gloria promouetur, & animorum ſalus.

Pia imagines.

Iam publica patriæ, publica vrbium vitia quoties per nos repreſſa, correcta, ſublata? Montes pietatis aduerſus impium fœnus ſcriptis rationibus ſtabiliri à Societate Albertus Princeps voluit: Leonardus Leſſius ſtabiliuit. Antuerpiæ lupanaria paſſim ſparſa ciuitatem totam occupabant, ingens animorum, ingens corporum corruptela. Non quieuit Societas, donec Senatus cum Epiſcopo Læuino Torrentio in certum vrbis angulum peſtem illam retruſit, quò multi iam ire publicâ deterrentur infamiâ. Nonnulla Flandriæ oppida comœdias quotannis dare morem habent. in iis multa peccabantur. magna ſæpè verborum & ipſius actionis obſcenitas, ſacrorum rituum profanatio, Eccleſiaſticorum Politicorumque Magiſtratuum ſugillatio. Ea vitia exſtirpare laboris noſtri fuit. ac deinceps curatum, vt quæ in ſcenam danda, ad cenſuram antè reuocentur. Multos quoque cœtus à bonis ortos principiis, (Confraternitates vocant) in peſſimam potandi peccandique licentiam prolapſos, radicitus ſuſtulit Societas. infinitas item cuiuſuis generis ſuperſtitiones. Aliam quoque Societatis induſtriam Antuerpia olim ſpectauit & ſtupuit. Luſitanæ gentis res moreſque vitio temporum magnopere perturbatos componere aggreſſus erat P. à Coſta, quem noſtris tum iſtic præfecerat Franciſcus Coſterus Prouincialis. Sed illo celeriter in Hiſpaniam profecto, benè cœpta promouit P. Robertus Claiſſonius; ac denique P. Petrus Trigoſus Hiſpanus negotium iam affectum tantâ dexteritate gentiſque approbatione confecit, vt gratitudinis ergô ſtatam domui noſtræ eleëmoſynam aſſignarint, communique conſilio decreuerint deinceps ad Conſules ſuæ gentis creandos Patrum noſtrorum præſentiam quotannis flagitare.

Multiplex morum reformatio.

Hîc iam ſeſe nouus aperit & ampliſſimus laboris campus, actio priuata cum proximis ſiue conuerſatio: cuius actionis vſum perquàm familiarem habemus in Belgio præ multis noſtræ Societatis Prouinciis, ita loci genio poſtulante. Quod ne otioſè ac fallendi temporis cauſsâ fieri exiſtimes, fructum inſpice, ex eoque ſtatue de labore. Quot heterodoxi ad veritatem, quot ad frugem peccatores, quot probi homines ad virtutis perfectionem hac ratione traducti! Anno M. DC. XXIII. vnius Sacerdotis in agendo dexteritas duos ac quinquaginta ex præſidiariis Anglis adiunxit Eccleſiæ, in quibus tres erant diuerſarum cohortium Duces. Maior etiam anno inſequenti fuit meſſis. Abducti enim ab hæreſi omnino centum ac triginta: inter quos vir apprimè nobilis, & egregiis planè dotibus prædituſ; qui quantò difficilior exſtiterat, tantò pertinaciam

Vndecimus labor, actio priuata cum proximis.

ciam maiori virtute correxit: non modò enim in Ecclesiæ gremium, sed in Carthusianorum sanctissimum Ordinem se dedit, soli in posterum Deo victurus ac sibi. Liram venerat octogenarius senex, qui omnes Angliæ, Daniæ, Hollandiæ peruagatus Academias, omnem hauserat sentinam hæreticæ prauitatis; Iudæorum quoque in synagogis non infrequens assessor; sacra Biblia vsque eò imbiberat, nullam vt ex iis sententiam vel abstrusissimam adduceres, quam non ille longissimo contextu quasi lectitans prosequeretur. Cum hoc homine erroribus æquè vt annis inueterato commissus Sacerdos noster in agendo gratiosus, tertio congressu retulit victoriam, & magnâ voluntate dantem manus ad Catholicorum castra traduxit.

Trigesimus hic est annus, ex quo in Belgium pseudoapostolos duodecim miserat ex Morauiâ Ioannes Nicolai princeps Mennonisticæ factionis. Propè aberant à portu Dunkercano, cùm fecêre naufragium. nonnullos tabula seruauit. Omnium primarius, qui decem ipsos annos in Europâ, Asiâ Africâque prauum sparserat semen, biduo fluctibus iactatus, tandem & ipse tenuit littus, & ad sociorum reliquias adiunctus est Dunkercæ. Inde in Hollandiam, impleturi ad quod mittebantur ministerium, iter habuere. Ac subinde primarium illum subiit cogitatio, diuinitus vtique iniecta, Deum forsitan eo naufragio ingratam intuisamque sibi profectionem istam damnare voluisse. Hæc cogitanti repentè vir adstat candido habitu monastico: Et quod tu, inquit, amice animo versas, id verum puta. ingratum hoc iter Deo est. Ille obstupuit, scilicet, vndenam animi sui sensa paterent homini ignoto, neque anteà vsquam viso. Atqui, subiicit alter, hæc tibi indicasse sit satis. Perge porrò Antuerpiam ad Societatis IESV Patres, illos interroga, & sequere: ad veram enim te ducent Fidem. Hoc dicto animum leuari sentit, & dextram monitori tam appositò gratus offerebat, quàm alter renuens abscessit. Confestim gaudio perfusus, socios paululùm antegressos inclamat, & Heus, inquit, illúmne qui mea mihi detexit cogitata, vidistis? retroque conuersus, En vobis hominem. existimabat necdum ex oculis abiisse. At nullus in planissimo littore, quod Dunkercâ Neoportum ducit, apparuit. Ergo Antuerpiam delatus, nihil quidquam prius habuit quàm diuertere ad Societatis domum. Datus homini Sacerdos præcipuè dexter in tractandis animis: quem vt audiuit de orthodoxâ differentem Fide, stupens ac tremens concidit, & horas aliquot humi iacuit prostratus. Succedente mox graui morbo ad extrema perductus, baptismum precibus omnibus flagitabat, simul fletu perpetuo madens, tot à se mortales seductos sine fine plorabat. Ergo abluitur sacro fonte, & quasi iam vitâ dignus conualescit. Mox, ad exemplum Pauli, socios illos suos, aliosque eiusdem sectæ assecias, oppugnare aggressus, & Fidem prædicare Romanam, præterita animorum damna lucro maiore pensauit. Vnus hic specimen multorum sit: nam talium copiam habemus, quam non facilè cuiusquam calamus exhauriat. Valuit in primis hac cum hæreticis agendi gratiâ Gulielmus de Pretere, à quo innumerabiles ad Fidem Catholicam reducti, & in his Philippus Comes Mansfeldicus: valuit Iacobus Serjanstius, à quo postremis vitæ mensibus ab hæresi

hæresi Lutheranâ abductos constat centum & quinquaginta, præter multos à Caluinianâ. Neque alienus ab hac laude Ioannes de Goudâ, qui non priuato tantùm sermone profuit multis, sed solenni etiam in Lansbergios disputatione ex condicto Antuerpiæ institutâ per inducia-rum tempus: quos vt doctrinâ vicerat, ita & demulserat incredibili suauitate, si non simul ad Batauiam suam, simul ad ingenium rediissent.

Iam hominum flagitiosorum quanta turba priuatis emendata congressibus, ad quorum aures vel nulla perueniebat concionatorum vox, vel surdas illas nequidquam verberabat? Alebat alicubi duas ac viginti pellices homo meretricius: solo Sacerdotis nostri colloquio factum, vt omnes magnâ voluntate dimitteret. Vir locuples ac potens nescio quod admissum facinus Confessario aperire ipsâ morte damnationeque habebat grauius; & animi tamen conscientiâ ad explendas Christiani hominis partes adeò stimulabatur, nullo vt loco posset consistere securus. Audiuerat Antuerpiæ ex concionatore, quæ peccata excidissent memoriâ, neque post diligens examen occurrerent, haudquaquam confitenda: eam doctrinam tegendo sceleri suo opportunam ratus, vt obliuisci id posset, nihil diligentiæ industriæque prætermisit, quà voluptatibus operam dando, quà studiis, quà variis in longinquas regiones profectionibus; sed profectu nullo. Audiuit tandem contritione peccata deleri, coque carnem suam omni pœnarum genere cruciauit, magnamque opum vim in pauperes elargitus est. neque sic tamen atrox vulnus sanatum. Ergo actus ad extrema, & malo suo finem nocte insequenti per vim adferre certus, rhedam conscendit, domum à quâ tum abierat rediturus. Desperabundo Sacerdos noster per Brabantiam iter habens occurrit; & quia fessus, accipitur in rhedam. Mox notat hominem turbatum; & blando sermone de diuinis loqui exorsus, deque scelerum expiatione, tetigit vlcus. Ille diu tacitus, defixis in Patrem oculis, prodebat animi angustias; ac denique, quod res erat, edicit, mortem se sibi eâ nocte destinasse, nisi remedium adueniret malo. Pater talium egregiè peritus, summâ familiaritate pergit agere, tantâque gratiâ desperatum tractat, vt ille bonus in genua prouolutus ac ritè confessus beneficium absolutionis acciperet; domumque reuersus, lætissimam duceret vitam, quam paucis pòst annis cum feliciore commutauit. Proborum verò hominum, ad quos priuatæ fructus actionis extenditur, quantus est numerus! Possim grauissimos nominare viros, qui Patrum nostrorum familiari colloquio quantopere pascantur, quamque hinc ad virtutem salutemque proficiant, luculentis ipsi testimoniis expressêre. sed frustrà sit lucem soli, mari aquam addere: nec enim quisquam, si modò habet oculos, non videt quotidiana vtilitatis exempla. Crombecius de Studio perfectionis lib. 2. cap. 2.

Restat vltimus, isque omnium fructuosissimus labor, calamus: cuius nec locorum, nec temporum spatiis definitur vtilitas. Enimuerò valid um virtutis præsidium esse in libris, vt alios taceam, ipse nostri conditor Ordinis Ignatius magnum mihi testimonium est, quem CHRISTI Sanctorumque hominum acta voluentem scimus desertis mundi castris ad meliora signa transisse. ea causa est, cur ex æquo agendis scribendisque incumbat Societas; potiori etiam iure scribendis, quoniam actio- *Duodecimus labor, scripti libri.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes breuis temporis sunt, litterarum monumenta æterna. Scriptorum finis est, vt doctiores homines melioresque reddamus. Eum an assecuti simus, nemo dubitabit, qui Theologos nouerit, Lessium, Becanum, Coningum; sacræ Paginæ interpretes, Delrium, Cornelium, Tirinum; Chronologos sacros, Samerium, Deckerium; Concionatores, Canisium, Costerum; Historicos, Rosweydum, Hugonem; Asceticos, Seribanium, Sucquetium, Busæum. Sed longum tit enumerare singulos, & minimè necessarium, quando in omnium manibus & ore versantur. Hisce tot lucubrationibus si mortalium infinitorum salutem procuratam dixero, videbor fortassis incredibiliter loqui; sed fidem mihi assero ex minimorum obseruatione. Lessij de capessendâ Religione Consultatio quantulus est libellus? & tamen ille multos retinuit in Fide, plures aberrantes reduxit, & in his, Tympelio satagente, Ioannem Comitem Nassouium: qui lectam illam ex Italicâ Germanicam reddidit stylo suo, elegantissimeque suâ descriptam manu multis consanguineorum legendam obtulit, quos ad Romanæ Ecclesiæ castra secum traducere sperabat. Quid Canisiani compendium Catechismi, quot seruauit animas, quot recuperauit! Quin præter typis vulgata, ipsæ familiares epistolæ, quas manu scribimus, quantum sæpè ad animorum salutem valent! Lipsium testor, cuius Batauos deserentis ad Delrium nostrum hæc est oratio: *Iuua ô me tuis precibus, tu, inquam, post cuius salutares litteras, Deum iterum iracundum habeam, si vmquam conquieui. Nocte & die me fodit ille stimulus, nec ipse somnus mihi nisi per insomnia inquietus.* Sed mittamus aliquando ista singularia, quorum nimis diligens inuestigatio vel iniucunda redditur, vel aspernanda. Satis est ad finem nobis ab initio propositum, fructuosam Belgis Societatem videri. quod iam negare nec inuidia præsumat. Nam si neget, senum quotquot viuunt, fidem appello, & meminisse possunt præteritorum: aliam nunc Belgij faciem fatebuntur, quàm qualem pueri spectauere. Nos quoque quamuis non grandæui, quæ fuerit Belgarum vita, quæ Religio, qui mores, superiore sæculo partim ex parentibus audiuimus, partim legimus, partim etiam ex quibusdam quæ in nostram ætatem hæsere vestigiis non vanâ assequimur coniecturâ. Nam cùm Respublica Christiana duabus partibus constet, sacris hominibus & profanis; neutram harum illâ tempestate satis integram vixisse, nec vulgus hominum ignorat. Quamquam enim dicatorum Deo virorum non pauci erant vitâ ipsi & moribus incorrupti, tamen (quæ illorum temporum infelicitas fuit) pars benè magna deprauati; quorum probris commemorandis abstinere cogit sacrosancti status reuerentia. At interim qualem populum esse oportebat, vbi talis Sacerdos? Nunc restitutâ re, gratulandum potiùs de florentissimo Religionis, pietatis, morum, doctrinæ statu, quàm de præteriti sæculi vitiis odiosè disputandum.

CAPI-

CAPITIS III. SECTIO II.

De Missionibus arduis.

EXimias quatuor Missiones habet Flandro-Belgica Societas, ad Batauos, ad naues, ad castra, ad infectos lue: quas, quia laboris ingentis sunt præsentiumque periculorum, meritò Arduas nominamus, & à functionum multitudine seiunctas singulari narratione suscepimus explicandas. Et Hollandicam quidem dicere aggredienti statim multa ardua se produnt. Primùm vincula & carceres; quorum sæpè perpessio, semper periculum & metus. Deinde perpetua latitandi necessitas, genus miserrimum captiuitatis. Graue est hominibus ingenuis & innoxiis arceri publico, durum luce & communi aëre prohiberi. Sceleratorum istæ sunt pœnæ: at quis vmquam innocens fugâ & tenebris sese defendit, nisi aduersus iniuriam? Iam quot curis, quot vigiliis, quantis laboribus pascendus CHRISTI grex inter tot lupos, tam sterili solo & maligno! Sed enim tanti & pluris est vel paucorum salus; quid multorum millium? quid, pænè dixerim, infinitorum? solâ spe messis quantoslibet sudores suos solatur agricola; nobis seges certissima & messi iam matura proponitur. Verùm misso tantisper labore fructuque, caussam ipsam atque originem Missionis breuiter enarremus. MISSIO HOLLANDICA.

Diuisum Belgium erat. partim Rex, partim Fœderati Ordines obtinebant. Regem sequebatur Religio, hæresis Fœderatos. hoc maximè vinculo constabat fœdus: nec enim stante Religione rebellarent. itaque firmanda hæresis erat, si firmam vellent nouellam Rempublicam; Religio opprimenda. Haud segniter id actum. Breui is status fuit, vt in Belgio Fœderato, vix pars mortalium quadragesima cultrix auitæ Fidei credita sit. Quid mirum? nulla scabies, nulla pestis æquè, vt hæresis, contagiosa. Et in tantâ morbi grassatione deerant qui remedia afferrent. Sacerdotes pauculi, & ferè per ætatem inidonei restabant: quis curaret supplementa? Inuentus est inter paucos vnus Ioannes Smetius Luggduno-Batauus, pari prudentiâ & zelo Sacerdos, qui suam patriam miseratus, Romanum iter capessiuit, præsidia abs Romano Pontifice petiturus. Sedebat tum ad Ecclesiæ gubernacula Clemens VIII. qui & multorum litteris & sermone didicerat funestum Belgicæ statum: proinde si quam afflictæ rei Catholicæ opem ferre posset, anxiè circumspiciebat. Adfuit in tempore Smetius, & Belgij Fœderati faciem haud miserabiliùs quàm veriùs repræsentat. Ingemuit, vt par erat, tot ouium diuino sanguine æstimatarum iacturâ Supremus pro CHRISTO in terris Pastor. Nec intra gemitum stetit commiseratio: ad quærenda remedia conuersus, ipsum in primis interrogat Smetium, quibusnam præcipuè viris ea Religionis ab interitu vindicandæ cura benè sapienterque demandanda videatur. ille Societatem IESV nominat, & inter caussas recenset, Batauorum multos in eam adscriptos ardere patriæ iuuandæ desiderio, ciuibus suis gratos indubiè futuros. Placuit Clementi in eam expeditionem potissimùm peti viros, quos Apostolica Sedes peculiari

Origo Missionis.

Societas experitur in Missionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clemens VIII. imperat Societati Missionem.

sacramento sibi deuotos habet: assensusque Smetij rationibus, è vestigio Claudium Generalem ad se euocat; animi sui consilium exponit; pro imperio mandat, vt Belgæ Patres quantocyùs in desertam Dominicæ vineæ culturam mittantur. Accepit Claudius mandata, & quàm citissimè exsecutus est. Ceterùm quo tempore hæc apud Pontificem agebat Smetius, eadem quasi ex condicto Martinus Duncanus Delphensium Pastor, ipse alter Religionis Atlas, apud Belgij Prouincialem magnis vrgebat argumentis. Nimirum, inquiebat, hoc proprium Instituti vestri decus est, & palàm profitemini quibuslibet in terris, quantouis impendio, consulere saluti animarum. Hac caussâ in Angliam transmittitis, contemptâ legum sanguinariarum atrocitate: continentem Batauiam, mitioribus gubernatam legibus, negligetis? Ad Indos, toto sexto paratos Oceano, prompti anhelantesque curritis: ciues deseretis? Barbarísne igitur terris Catholicam Religionem inferre præstabilius, quàm seruare Christianis? vulgato illo contra vos vtar,

Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.

Frustrà vobis noui trans maria quæruntur orbes, quamdiu domi Indias habetis. In Sociorum numerum multos Batauos accepistis, repetit patria quos dedit: non omnes, sed partem minimam suorum. Æquúmne id vos negare in tali caussâ, iudicate. Haud inepta profectò hæc videbatur oratio, & Prouincialis seriò consultabat cum suis. Sola morabatur capitum penuria. nec par erat remotas diuulsasque foueri partes, intestina vitaliaque membra destitui. In ancipiti consilio afferuntur litteræ Claudij Generalis, & in his Supremi Pontificis voluntas. Finis hîc deliberandi fuit. De Missione constabat: in mittendorum delectu aliquid hæsitatum, certatim omnibus eam sibi expetentibus sortem. Ex omni numero designati par nobile Gulielmus Leonius, & Cornelius Duystius, vterque è Belgio Fœderato; hic Delphis, ille Dordraco oriundus. Inter faustas Sociorum apprecationes susceptа expeditio est anno sesquimillesimo nonagesimo secundo. Diuersum iter singuli tenuere, ne vnus ambos casus inuolueret; & tamen neutri fortunatum fuit, odio cacodæmonis, bellum capitale, quo se peti sentiebat, in ipsis ducibus opprimere molientis. Gulielmus Antuerpiâ vix egressus, in hostilem globum incidit incautus. Latrones erant, non milites: quidquid obuium, deputabant in prædam. ab his ferociter comprehensus, & ad equi caudam religatus, raptatur aliquamdiu per occultos tramites, per dumos sentesque, donec in auia spoliationibus opportuna peruentum. Ibi pecuniolâ omnibusque reculis, atque ipsâ insuper veste turpiter exutum, pugnis adhæc, calcibus, fustibus crudeliter cæsum, destituêre semianimem. Ille, vbi à latrocinio respirare datum est, membris fractis, non animis, frustrato spe suâ dæmone, non respexit retrò; sed itineri cœpto insistens, aliquando Dordracum patriam suam attigit, tantopere deformatus, vt à suis limine arceretur pro vili mendicabulo, si non compellatâ matre sui fecisset indicium. Per dies aliquot ab itineris iniurià recreatus, vt optatæ segetis primitias in natali solo meteret, concionem ex propinquis & popularibus suis clanculùm coëgit; auditusque est eo omnium sensu, quem vberes lacrymæ suspiriaque alta prodebant. Hæc

Duo auspicantur Missionem, Gulielmus Leonius, & Cornelius Duystius.

prima fuit Societatis vox, posteaquam Prouinciæ illæ nefarium fœdus hæresi conciliatrice conflarunt. Nam anteà Nicolaus Goudanus Bergizomij & Goudæ; Andreas Boccatius Leowardiæ, Snecæ, Ilstæ; Godefridus Lummius Middelburgi Zelandorum, & variis Hollandiæ locis; Petrus Canisius, Leonardus Kesselius, Franciscus Costerus, Henricus Dionysius, Ioannes Astensis, aliique præstantes viri, Dauentriæ, Neomagi, multisque Geldriæ ac Transisalaniæ oppidis, loqui pro concione auditi sunt. Vnde quorumdam redarguitur querimonia ex rerum ignoratione orta, quasi in alienos labores ingressa sit Societas, & messem legat cuius sementem numquam anteà fecerit. Interea Duystius Dordracum & ipse tenuit, non dissimilia Leonio perpessus. Id tirocinium athletis fuit, & quædam præludio ad arenam. Dordraco in suam vterque stationem, quò Superiorum destinabantur arbitrio, Delphos Duystius, Leonius Vltraiectum abiere, opportunas scilicet vrbes suscipiendis quaquauersum Apostolicis peregrinationibus, operaque in omnem populorum necessitatem huc illuc circumferendæ. Vix aduenerant, nec aliter quàm nautis cæcâ tempestate iactatis gemella illa sidera Castor & Pollux, duo illi Sacerdotes, lætissimis Catholicis apparuêre. Quies in loco diuturna non fuit: nec verò quærendum fuerat cælum Batauicum stellas fixas imitaturis. Itaque mouebantur planetarum more, quò lucem suam latè omnibus impertirent. Gulielmus Vltraiectinam ditionem, Transisalaniam, Geldriam, & auxilij indigentissimas Velauiam Betuamque peruagatus est. Duystius Delphis progressus, Enchusam, Homam, Alcmariam, Harlemum, Lugdunum, Hagam Comitum, Amsterodamum, Roterodamum, Schiedamum, Dordracum, vniuersamque oberrabat Hollandiam. Ad Zelandos etiam respexit, si quà daretur accessus. Septenæ Zelandorum insulæ sunt, quas tunc Anglicana fermè præsidia tenebant. Hinc miserrimus Religionis status, cùm & incolis Caluiniana pestis quotidie afflaretur ab Anglo, & nequis aliunde Catholicus Sacerdos medelam afferre posset, impensè caueretur. Portus enim omnes oculatissimis exploratoribus insidebantur: in suspectos dirissima habebatur quæstio, & conuicti proditive aut capite luebant pœnas, aut æternis tenebris damnabantur. Sanè sub hæc tempora P. Henricum Walpolum, dum è Belgio in Angliam cogitat, interceptum à suæ gentis milite, ac Vlissingam deportatum, Caluiniana crudelitas teterrimo antro, vix parricidis subeundo, inclusit, numquam nisi ad malam fortè crucem exiturum. Tria in eo flagitia tali specu puniebat hæresis, quòd Catholicus esset, quòd Sacerdos, quòd Iesuita. Aliquando tamen magnorum virorum gratiæ donatus, fugientem isthic de manu martyrij palmam haud ita multò pòst apprehendit in patriâ. Obuersabantur Duystio tam præsentia pericula, & vrebat interim ardentissimus zelus, qui aliquando prævaluit: ergo metu post fiduciam habito, iter Deo adspirante susceptum est. Faciles præter spem aditus fuere. Oris ac corporis habitus ad incolarum morem accommodatus eluſit vigilum cautelam. Repertæ singulis insulis tenues Catholicorum reliquiæ: passim corrupta Religio. Hoc magis operæ pretium fuit, & ingens nomini nostro parta commendatio. Omnibus stupori erat

Duo Missionarij Prouincias lustrant ritu Apostolico.

Periculosus in Zelandiam aditus.

Sacer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacerdos, in tanta discrimina ingressus solo affectu salutis alienæ.

Primum Missionis incrementum:

Iam illi gemini, Duystius Leoniusque, annum eoque ampliùs Batauis lucebant, cùm Ioannes Bargius Amsterodamensis tertium sidus accessit, primum Missionis incrementum. Hoc adiutore non tam subleuata est priorum opera, quàm messis collecta copiosior, in quam si vel plurimi intrarent, omnium exhauriretur labor. Et Bargij quidem amplissima charitas tametsi ad omnes per interualla Prouincias extendebatur, apud vtrosque tamen Frisones, ad Ortum Occasumque sitos, præcipui conatus erant, & paria conatibus effecta. Diu tenuit ille triumuiratus; quem

alterum incrementum.

subinde auxit Adrianus Arboreus, & ipse Batauus, ceteris cum potestate præfectus. Verùm Bargio haud diu pòst ex arenâ ad virtutis coronam euocato numerus rediit ternarius, mansitque, donec anno sæculi cuntis quarto adiunctus est Nicolaus Romæus Brugensis, is qui Caluinum genuinis adumbratum coloribus Geneuæ suæ repræsentauit. Huic Zelandia in Spartam data; quò adhuc Duystius excurrebat, reuisens semina quæ nuper sparserat, & cum curâ ne intermorerentur fouens. Alij deinde super alios vocante caussâ submissi, nequedum tantæ vineæ excolendæ pares. Ita profectò est, illius agri immensitas paucos colonos habet, nisi quòd pauci illi numero, virtute sunt multi.

Hactenus caussæ, initia, progressusque Missionis. Caussarum remotior, summa Prouinciarum necessitas; proxima, imperium Clementis. In Leonio Duystioque exordia fuêre. His ducibus res acta est, & in Batauiam, hoc est arcem hæreseos, penetratum. Hi suo periculo strauêre viam ad incredibilem quæstum animarum. Perierant innumerabiles, nisi hæc Missio fuisset. Multa millia sunt vel retentorum in

Fructus Missionis.

verâ Fide, vel ab hæresi reductorum: & in his quidam extremâ senectute resipuerunt, quasi ad nostrum aduentum diuinitus seruarentur. Centenaria anus fuit, quæ Medicorum sententiâ vim naturæ viuendo superabat. hæc vbi Sacerdotem nostrum audiuit, eiurato Caluino, simul Romanam Fidem professa est, simul animam exhalauit. Octogenarius alter diu cum morte luctatus, solui corpore non poterat, nisi Pater aliquis accederet; à quo edoctus, spatium habuit quantum salus animi postulabat. continuò enim, abiectâ hæresi & fæce peccatorum, tamquam carcere solutus excessit. In Anabaptistæ domum pedem intulerat Leonius mero errore; quem statim in consilium vertit. de credendorum capitibus dicere exorsus, adeò perspicuè disserüit, vt ille Mennonis discipulus cum vxore vniuersâque familiâ ad Romanam Ecclesiam transiret. P. Marcus Tympelius Lugduni ad virum genere, magisque vitiis suis nobilem, letali iam correptum morbo, aduocatus accurrit. Hominem liberum, hoc est atheum (cuiusmodi multos habet terra) deprehendit. Durum certamen fuit cum impio, qui iam multorum conatus eluserat. & sanè talium rara difficillimaque curatio est. Dedit tamen manus, & ritè Deo Ecclesiæque per Sacerdotem reconciliatus, diem suum obiit: cuius rei fama vniuersam vrbem, & latè vicinam, admiratione compleuit. Est & alterius viri celebris, atque è primis Lugdunensium, memoranda conuersio. Is, desperatâ ex morbo vitâ, cùm de Religionis veritate dubitaret, Tympelium ad se inuitat; à quo

quo rectè institutus, damnato Caluino, geminam sanitatem animi corporisque retulit, non sine Medicorum stupore: quos ipsos sanari animis, & amplecti Fidem tali testatam prodigio decebat. Sed quid ego singularia persequor, cùm possim verbo dicere, in annos singulos octingenta capita per nos nostris adiungi Sacris? quin fuit, cùm paucos intra dies Sacerdos vnicus adiunxit ampliùs ducenta. At minùs fortasse consultum repræsentare hæreticis sua damna, ne maioris odij materiam hinc fortassis arripiant. Alter, & præcipuus Missionis fructus est, Catholicorum in auitâ Religione & pietate conseruatio. Ad hoc conferimus Sacramenta, aures diuini verbi sitientissimas satiamus, solamur ægros, iuuamus morientes, nihil denique, quod Pastorem bonum gregi suo impendere par sit, præterimus. Verùm neque hæc nominatim recensere consilium est, ne opes nostras ad direptionem hostibus ostentasse videamur. Vix etiam cùm silemus, satis defendimur aduersus iniurias quibus nostram vexare innocentiam iucundum habent Fœderati Batani. Ipso Missionis initio edictum prodiit, quo minaciter cauebant, ne qui Catholicorum cœtus totâ ditione suâ cogerentur, ne res diuina fieret, néve quispiam à Missificante (sic Sacerdotem ludibrio appellant) Christiana mysteria vsurparet. Quo edicto quia non satis (quod volebant) Societatis nostræ homines expressisse videbantur, alterum tulere atrocius, quo nominatim Iesuitæ, factiosa gens & sanguinaria, quantocyùs excedere finibus iussi, nec pedem vmquam, nî grauissimorum suppliciorum reos sese vellent, postliminiò inferre. Adhæc grauibus minis cautum, ne quis Batauus suorum aliquem vspiam terrarum Iesuitis in disciplinam traderet, ne quis Iesuitam qualicumque caussâ tecto exciperet, latebris abderet; re, consilio, aut vllo officij genere iuuaret. Tum magnis præmiis inuitata studia delatorum. Prætoribus denique & localibus Magistratibus seuerè imperata exsecutio. Hæ tam atroces tabulæ anno præteriti sæculi nonagesimo sexto confectæ, deinde sæpiùs ad vigorem innouatæ, Missionem istam, si alia abessent incommoda, maximè arduam reddunt. Tametsi enim summa Patrum circumspectio est, non paucos tamen in tantâ indagine comprehendi necesse fuit; cùm nulla cautela sufficiat aduersus emissarios & falsos fratres, qui fidem venalem habent; & egeni cùm sint, arte qualibet, etiam scelere, quæstum facere sunt parati. Nos quidem certè in diuinis beneficiis numeramus, Missionem illam multorum Patrum innocentissimorum vinculis, carcere, omnibusque quas carcer habet ærumnis, toties nobilitatam fuisse. Primus ad hanc gloriam vocatus est, qui primus in arenam descenderat Gulielmus Leonius, in agendo & patiendo perinde anteſignanus. Doctomij in Frisiâ Caluinum & Mennonem multis nudabat asseclis, intolerabili Ministrorum dolore, frementium partes suas ab vno aliquo Iesuitâ adeò debilitari, & palàm vociferantium, nî continuò ille pelleretur, vniuersum breui oppidum ad Pontificiorum signa transiturum. His clamoribus excitati Magistratus, ac seditionem veriti, aut etiam accusationem negligentiæ suæ apud Ordines prouinciales, duobus militum Præfectis demandant captiuitatem Patris. Hi in ædes, vbi ille latitabat, irrumpunt per vim, deprehensum extrahunt, & onustum vinculis in publicam

Varij Patres incarcerati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

blicam vrbis custodiam includunt. Hoc primùm carceris catenarumque honore Societatem dignata est Batauia: quem deinceps iterato sæpiùs beneficio augere numquam destitit. Leonius biduo in compedibus Doccomij fuit. Inde Leowardiam ad supremum Frisiæ Senatum abreptus non euasit, donec Iudicum cupiditatem satis magno argento Catholicorum pietas saturaret. Pecuniæ enim magis, quàm siti sanguinis id genus homines laborant. Ergo ille athleta in stadium denuò ingressus, quasi parum esset vna palma, sexto pòst anno iterum in Frisiâ Leowardiæ comprehensus, iterum à duobus Catholicis est redemptus: quorum pietatem Deus sibi acceptam ostendisse visus, eorum agris tam copioso prouentu cumulatis, vt ex solo domestici pomarij fructu illam pecuniam anno insequente conflarent. Duystius quoque, alter Missionis auspex, ne quo minùs gloriari posset, captus est Delphis, cùm fortè aures confitenti daret. Sed Prætorem adortus extemporali eloquentiâ, tam liberè pro se & caussâ suâ dixit, vt vim loquentis ille non sustinens, nullâ re læsum è vestigio manumiserit. Quę tam insperata res, Catholicis lytrum parantibus, eximiam Dei erga Sacerdotem suum curam singulariter probauit. Huiuscemodi luctis commilitones illi, ad magna præmia, & in exemplum scilicet posterorum, exercebantur; donec vnus vtrique annus euntis sæculi duodecimus laborum finem attulit, post parem viginti annorum cursum in difficili illo stadio, in quod primi sine exemplo pariter fuerant ingressi. Magna opinio sanctitatis post obitum relicta; & postumus virtutum odor, hodieque spirans, nonnulla etiam supra naturæ vim collata mortalibus beneficia, immortalem vtriusque memoriam conseruant. Iam Læuini Wauterij (cui biennium ipsum in carcere exactum) Ludouici Makeblydij, Borlutij, Taequij, Greuij, Wencomij, aliorumque Patrum captiuitatem vinculaque persequi impedior numero, & quorumdam adhuc vitâ: rerum etiam similitudine laboraret oratio. Fortunam omnium animosque vnus exhibeat Ioannes Viringus. Is rem Catholicam, sui securus, tractabat in Frisiâ, cùm ab Harlinganis præsidiariis nullâ periculi suspicione comprehenditur, deuehiturque Leowardiam. Prodidit virum ingratissimus aliquis discipulorum, qui ab illo olim Magistro in scholis, præter commune doctrinæ, multa priuatim acceperat beneficia, quibus Iudaico exemplo tam insignem gratiam rependit. Gestiebat interim gaudio Viringus, nec implicari compedibus antè sustinuit, quàm eas lætissimo ore, tamquam delicias suas & votorum summam, exoscularetur. Menses propè septem exegit in vinculis. Paulum aliquem captiuum diceres; ita suadebat omnibus, hortabatur, orabat; &, quod liber vix faceret, inueteratos aliquot & contumaces hæreticos ad Orthodoxorum partes transtulit catenatus. Lytrum pro se ne Catholici penderent, anxiè prohibebat; iniuriam facturos, non beneficium, professus. Nequaquam tamen sic cauere potuit, quin matrona nobilis, & apud Iudices gratiosa, libertatem ei exoraret. Ergo compedibus exemptus, molestiore animo quàm intrarat carcerem exiuit, relictâ post se tantâ virtutis opinione, vt ferrum quo fuerat alligatus, multo argento æstimatum redemerit Catholicus primæ dignitatis vir, & sacri pignoris loco reuerenter asseruarit. Maiori etiam honore dignum

Leonius & Duystius, duo auspices Missionis, vnà moriuntur.

Constantia Viringi in carcere.

dignum erat ferrum, quod alterius Sacerdotis adhuc viuentis tam atrociter adstrinxit pedes, vt quotannis (& annus hic quintus decimus est) acerbo & immedicabili cruciatu vulnera recrudescant. Possem Goudam, Amsterodamum, Lugdunum, Hagam-Comitum, Neomagum, aliasque vrbes producere, quibus vinculorum & carcerum gloriam debet Societas; nisi satis esset dicere, quàm latè hæresis imperat, nobis patêre Christianæ patientiæ theatrum. Fœderatorum quidem Ordinum, pro ingenio gentis, maior fortassis esset humanitas erga nos, si non perpetuis pseudoeuangelicorum querimoniis ad sæuitiam accenderentur. At illi Ministelli reformatores Religionis, qui quæ docent neque intelligunt ipsi, neque constanti possunt asseuerare mendacio, classicum bello Iesuitico canere gestiunt, quia plagam sibi & synagogæ suæ à nobis timent, quam sanare non possint. Quod malum præoccupaturi, validis lateribus & vastâ fauce stentores, aduersum Iesuitas intra ipsa Batauiæ viscera occulto latrocinio grassantes, cum raui & sine fine declamant. Lepidum Goudæ contigit annos abhinc triginta sex. Theodoricus Stoofhemus vetus gladiator benè longam in nos declamationem instituebat, nullâ re præterquam calumniis insignem. Nullum dicendi finem poterat inuenire, donec prodigioso signo desuper admonitus est, quàm verè omnia & quàm diuino afflatus spiritu diceret. Immanis bubo de summo ædis laqueari cum ingenti strepitu delapsus ad concionantis aures, & circum ardentem cereum codicemque sacrum, quem ante se apertum doctor ille voluebat, ter quaterque se librans, quasi alarum plausu comprobaret verba præconis sui, vniuersam audientium coronam cum risu plausuque dimisit. Huiuscemodi ministris vtitur satanas ad vlciscendum dolorem suum hausturn ex tot animarum iacturâ, quas lupo illi ereptas, CHRISTO Pastori vero restituimus. Illorum maximè impulsu ab Ordinibus feruntur edicta; & inquisitionibus, comprehensionibus, exsiliis, carceribus, vinculis, sæuitur in Iesuitas, non alterius culpæ reos quàm defensæ Religionis Orthodoxæ, ne illa penitus intereat iis in locis, vbi quondam sanctissimè culta tamquam suo in Regno triumphauit. Id potestis scire, & verò scitis, Fœderati Ordines, si permittitis vt vos compellem.

Fœderati Ordines in Societatem accenduntur à pseudoenangelicis.

Non nos aut ferro Batauos populare penates
Venimus,

aut insidiari cuiusquam vitæ, aut aduersus Rempubl. vestram machinari. Fabulæ istæ sunt, contra quas centum iam anni stant, & sæcularis nostra innocentia. Æquúmne igitur vos exacerbari paucorum Sacerdotum latebris, & modestâ, vobisque innoxiâ, viuendi ratione, conseruandis reliquiis Orthodoxæ Fidei illius, quam maiores vestri omnes publicè professi sunt, quam templorum parietes ac fenestræ, quam imagines (si non omnes violastis) quam senes vtriusque temporis testes, quam libri & litterarum monumenta commendant? Si Iudæis, si Turcis Christiani nominis hostibus, veniam datis exercendæ palàm impietatis; nobis, saltem Christianâ lege coniunctis, vel occultum veræ Religionis exercitium interdicetis? Ergo quæ sceleratis, quæ perfidis, quæ impiis licere vultis; soli nos mulctis, exsiliis, carceribus, squallore, inediâ, omni

Universidad de Deusto
Biblioteca

ærumnarum genere luemus? Sed hæc alterius temporis est oratio.

Ceterùm Deus quàm gratos habeat Batauicæ Missionis labores, prodigioso persæpè indicio declarauit. Hornæ Franciscum Cleuium grauis morbus ad extrema deduxerat, mœstis sanè Catholicis, & viri adeò necessarij iacturam quantouis pretio, si possent, redimere paratis. In communi luctu matrona quædam impulsu aliquo maiore suam vitam morti oppignorat, seque pro Sacerdotis salute, si Deo ita cordi sit, ex animi sententiâ deuouet. Annuit Deus. Confestim mulier ex voto suo ægritudinem corporis persentiscere, leuari Sacerdos; deinde paribus omnino incrementis huic valetudo, illi morbus intendi; ad extremum vno tempore illa mortem oppetere, hic perfectam consequi sanitatem. Roterodami cœtum coëgerat Nicolaus Romæus noster, quem subito interuentu Prætor tantùm non in Sacris deprehendit. Progressi ad Prætorem primarij duo viri, dum quibus nescio sermonibus hominem occupatum tenent, Sacerdos ac populus per posticum ædium, quas fluuius alluebat, quærentes fugam, mirabiliter euadunt. Vacuus fluitabat lembus, qui sponte ad ædes velut Catholicos accepturus applicuit, eo quotquot poterant in aduersam ripam traiecere. Inde iterum ac tertiùm nullius impulsu rediit lembus, omnesque periculo subduxit. Makeblydium aliquando intercesserat Prætor; & mox intemperiis agi cœptus adeò grauiter, vt de vitâ Medici conclamarent: adductus Makeblydius ferueuti ad Deum prece subitam homini exorauit sanitatem. Hoc vindictæ genus proprium habent Catholici, ac præcipuè Sacerdotes, benè de hostibus mereri. Vastissimo corpore & pingui aruinâ hominem de stirpe Titanum, qui mortuus viginti duobus humeris fuit efferendus, de verâ fide capessendâ admonebat noster; docebatque, quem Petri nauicula non veheret, salutis portum tenere non posse. Risit ille, & impio ioco, Vetus, inquit, ista nauicula est; &, me si vehat, periculum ne subsidat. Frustratam Sacerdotis operam diuina manus ad exemplum vindicauit. Tertio pòst die valens ille ac firmus, nullo tentatus morbo, viuere desiit, gemino corporis animique naufragio infamis. Verùm ad Annales talium pertinet narratio: Missionis Hollandicæ naturam paucis indicasse, satis ad præsens institutum. Nunc Castrensem à primordio euoluamus.

MISSIO CASTRENSIS.

Thomas Saillius Bruxellensis, cum Antonio Possceuino, aliisque vndecim Sociis, Moscouiam excolebat, recèns ad æquas pacis conditiones adactam à Stephano Battoreo Rege Polonorum: cuius rogatu conlonos illos miserat Româ Gregorius XIII. Pontifex Maximus, ad barbaræ gentis feritatem Christianis legibus mitigandam. Ibi per triennium laboribus & ærumnis exhausto Saillio de Medicorum sententiâ Belgium repetendum fuit, si vellet viuere. Abituro Rex credit litteras ad Alexandrum Parmensem Ducem, Belgij tunc Gubernatorem: in quibus & latorem ipsum, & Battoreos duos nepotes suos, hactenus dissimulato genere militantes, impensè commendabat; ac præterea indicabat, arcana quædam non committenda litteris renuntiaturum Patrem, cui perinde habenda esset fides, ac si Rex ipse loqueretur.

Hac epistolâ instructus Saillius, Belgium attigit anno sesquimillesimo

mo octogesimo sexto Septembri mense, atque in castra Regia ad Orsoiam delatus, eamdem exhibet Parmensi Duci. qui, postquam legit, magnum Patri honorem habet, & aliquamdiu cum eo in virorum Principum coronâ collocutus in interius conclaue secedit, intellecturus arcana, quæ Rex intelligi volebat ex Saillio. Id vbi factum, ad singularem honorem adiungit Dux incredibilem beneuolentiam, & aliquando virum abs se abire permittit. Saillius Duci satisfactum interpretatus, ad Belgij Prouincialem iter arripit, & Meursium proficiscitur, natalem ibi Deiparæ Virginis acturus diem. At Parmensi mens erat, eum conscientiæ suæ arbitrum retinere. Itaque Peruigilio festiuitatis expiaturus de more animi noxas, vocari ad se iubet Patrem Thomam. Quæritur totis castris Thomas; ac tandem inuenitur aliquis eo nomine ex Franciscanâ Familiâ, & sistitur Duci. Dux errore offensus, alium de Societate IESV adduci imperat. Fit longa inquisitio, & festus interim dies illucescit, quo sacram Synaxim sumere constitutum habebat, si adesset Saillius. In loca vndique vicina dimissi cursores Thomam venabantur, & inclinato iam die vnus aliquis Meursium peruenit, tertio à castris lapide. Stabat Saillius ante hospitis sui fores iter prosequi meditatus, cùm cursor illum aggressus, Tu, inquit, ille es quem quæro; conscende hunc equum sessoris vacuum sine morâ; Dux te vult, quem tuâ caussâ nobis iratum placare festina. Hîc magis mirari Saillius, & tamen conscenso equo in castra properare. Sed iam nox abstulerat colloquendi cum Duce facultatem: nihilominùs ab Oeconomo magnificè acceptus est. Vixdum illucescebat, cùm Dux vltrò ad Patrem accedens, & manu scabellum è vicino promouens, Hîc sede, inquit, mi Pater, & pœnitentem me audi. Ex illo Saillius dare aures constanter perrexit, vsque dum tertiâ in Gallos expeditione extremam Ducis morientis animam legit in Vedastino apud Atrebates.

Thomæ Saillij colloquium cum Duce Parmensi.

Dux Saillium reuocat;

& sibi Confessarium accipit.

Hisce principiis originem duxit Castrensis Missio, occasione non magnâ, neque tum intentâ, vt ferè consueuit, cùm grande aliquid molitur Deus, cuius ipse manifestus auctor videri vult; ne humanis procuratum consiliis ac molitionibus fortasse credatur. Etenim Saillius apud Ducem hærere iussus, pro zeli sui amplitudine etiam ad milites semet extendit: ac breuî factum, vt totis castris celebratus expeteretur passim ab omnibus: ad quos tamen pertingere vnus non poterat, quamuis se ipse quàm latissimè explicaret. Itaque de sociis in auxilium vocandis agi cœptum, Duce non solùm probante, sed etiam hortante & impellente. Sensit tum demum egestatem suam Prouincia, Sociorum numero haudquaquam exæquante vota necessitatesque ciuitatum, nedum sufficiente Missioni nouæ. Valuit tamen ratio maioris boni. Ex variis Collegiis præcipui Patres educti, quos iuuando militi peritia linguarum, & exantlandis laboribus robur animi iuxtà ac corporis dictabat idoneos. Duodecim Sacerdotes dati: totidem adiutores pars nostri fratres, pars iuuenes honesti Societatis nostræ candidati. Omnes in suam familiam adsciuit Dux, & pro domesticis habuit aliquamdiu: donec in omne tempus Missionem illam, cuius fructuosissima erat opera, firmaturus, Patrum nomina libris Regiis inscribi voluit ad militarem

Origo Missionis.

Missio instituitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum; non ſtipendio faciundo, quod erat nefas, ſed eleëmoſynis ſuſtentandæ vitæ impetrandis. Porrò quò noſter ſeſe labor, dum mouentur caſtra, ad vniuerſum militiæ corpus extenderet, numero in membra diuiſo, pars apud Aulam, pars in tormentorum ſtatione collocati, plerique in peditatu reſidere iuſſi. In equite laborabatur, quem & loco inconſtantem, & à mole exercitus plerumque diſſitum comitari, neque modeſtum ſatis erat, neque fructuoſum. Ne omnino tamen neglectum iremus, hæc ratio opportuniſſima eſt viſa, vt quæ turma ad Principis cuſtodiam quotidie accederet, ea gnauiter excoleretur à Patribus Aulam ſectantibus; deinde, quando in acie ſtandum, expiarentur animis, & ſuâ quiſque linguâ animarentur ad præliandum fortiter Deo ac Regi; tum etiam, vbi res poſceret, in conflictu læſi cadentesq; iuuarentur. Hæc igitur illa caſtrenſis Miſſio primùm Dei bonorum omnium auctoris, poſt Deum Alexandri Ducis Parmenſis auſpiciis nata perfectaque, ſuccedentibus ordine Principibus velut per manus tradita hodieque perſeuerat. Ingens virtutis campus, laborum incommodorumque magnitudine cum periculis adæquatâ.

Expeditiones ſingulas perſequi, immenſum; paucas attingere, neceſſarium, ex quibus prona erit omnium coniectura. Occurrendum enim falſis quorumdam opinationibus ſermonibusque inſtitutum illud fugillantium, quaſi aut emolumenta noſtra, aut quas neſcio ſpes venemur ex caſtris. Quem errorem (niſi maleuolentia eſt) euellere aggredior exiguâ narratione; & ab ipſo Saillio Miſſionis auſpice iuuat auſpicari. Is Burrichij prope Weſaliam miſerorum militum mapalia luſtrabat, opem animis, opem ferens corporibus; cùm peſtilenti afflatus lue, caſtrenſium laborum principia tantùm non morte ſuâ funeſtauit dicam, an conſecrauit. Chirurgus Ducis dum Patri curam adhibet, ipſe contagione exſtinguitur. Saillius, deſperatâ ab hominibus vitâ, votum Virgini concipit, & conualeſcit: quem adhuc grauiter languentem Dux ad ſe accerſit Zutphaniam, cuius vrbis ſoluendo obſidio diſtinebatur. Iamque aciem deſcribebat, cùm aduehitur Saillius: quem vbi vidit, manifeſto exultans gaudio, Adeſdum, inquit, mi Pater; & pro Eccleſiâ dimicantem, ſi humani quid fortè contingat, iuua. Hæc prima illa ſtipendia, quæ fecit primus caſtrorum ſectator; ex militum lue tactorum viſitatione, contracta peſtilentia, & ipſa mors, niſi hanc votiua pietas auertiſſet. Premebat Rhotomagum in Galliâ Rex Nauarræus anno M. D. XCI. quando Parmenſis Dux à Catholicis Chriſtianiſſimi Regni Proceribus ad ferendam iteratò opem è Belgio aduocatus, durum iter hiberno anni tempore ingreſſus eſt, ſuoque aduentu hoſtem celeriter fugauit. Victoria fuit: ſed quantis empta militum, ducum, &, quod nunc ago, Patrum caſtrenſium ærumnis! Sæpè fixis mediâ niue tentoriis traductæ noctes aſperrimo frigore & gelu: ſæpè annona deficiens, aut famem, aut miſerrimum victum & aliàs deteſtandum, imperauit. Quorum incommodorum acerbitatem quis liber homo ſuſtineat, ſi abſit illa ſpes, quæ præſentium ſenſum aufert exſpectatione futurorum? Sanè robuſtiſſimum quemque ex miſeriâ inuaſit morbus, morſque vnum ſuſtulit mediis iacentem campis ſub dio, cui militare vehiculum

Quàm ſit ardua hæc Miſſio.

Saillius peſtem contrahit ex caſtris.

Alius moritur ſub dio.

culum ventis ac imbribus peruium lectus fuit, in quo ſupremam animam exhalaret.

Copias ex Galliâ vix reduxerat Parmenſis menſe Maio milleſimi quingenteſimi nonageſimi ſecundi, cùm Mauritius Comes Batauicæ militiæ Imperator, validiſſimo exercitu nauibus aduecto, caſtra metatus eſt ad Steenwicum: quod Tranſiſalaniæ oppidum Regi ſeruabat Coquellius Gubernator, vir domi nobilis, ac militari laude clariſſimus. Qui iam certus paratæ ſibi obſidionis, ante omnia egit, vt vnus aliquis è Societate Sacerdos militibus præſidio futurus accederet. Datus ex caſtrenſium numero P. Henricus Samerius; & ingenti gratulatione exceptus: quippe cuius inſignem operam aliis quoque locis & expeditionibus probatiſſimam habebant militum plerique. Hoc potiſſimùm auctore omnes vitam Catholicæ Religioni ac Regi deuouêre, dira omnia paſſuri priùs quàm ſeſe hoſtibus hæreticis dedituri. At Mauritius iam ad ipſam oppidi foſſam perduxerat vineas, omnique ex parte muros & propugnacula quatiebat: quæ breuî ſolutis compagibus tam ingenti hiatu diſceſſere, vt interiora nudarent non tantùm, ſed planam quoque in vrbem viam per ipſas murorum ruinas darent. Signo ad irruptionem dato, in ipſis mœnium viſceribus acerrimè dimicatum; ſed iniqua ſors propugnantium erat. Mauritio ad reparandam iacturam prompta multitudo, & feſſis fauciisque noui recentesque ſuccedebant: Coquellius paucitate laborabat. ſpatium vel ad ipſa vulnera obliganda deerat, nedum ad corpora quiete cibóve recreanda. Itaque bono numero cadebant aut transfixi haſtis, aut plumbeis glandibus traiecti; & tamen qui ſupererant, Samerio ad omnia præſente, ſuisque hortamentis periculi metum auferente, perſtabant in loco, deuotas animas profundere parati, ac ſubinde oblatas quantumuis honeſtiſſimas conditiones ſuperbè, quaſi vincerent, reſpuebant. Ingens enimuerò tunc laborum moles in vnum Sacerdotem incubuit, cùm fauciorum ac morientium nemo eſſet, quin illius opem implorarent. quam vir magnanimus negare nulli ſuſtinens, ibi ſcilicet maximè verſabatur vbi pugna feruebat; & illæſus tamen inter tot vulneratos, tot interemptos, ſtetit. Hoc quoque in mirandis ponendum, quòd multi, diſrupto cranio, & cerebro fœdè fluente, ſpiritum & vocem retinuere, donec ritè confeſſionem peregiſſent. Pugnandi pertinaciam nox ſola fregit. Pedem retulere hoſtes irrito conatu; & ad duo millia deſiderati. è Regiis trecenti cecidêre, reſtabant haud multò plures feſſi omnes fractique; neque in diem alterum ſupererat puluis vel vnico tormento in hoſtem excutiendo neceſſarius. Quæ tametſi ferè non ignorabat Mauritius; eadem tamen haud minorem priore ſapienter veritus ab obſtinatis & iuratis mori, miſit qui variis conditionibus tentaret obſeſſorum animos, honeſtaque offerret omnia, niſi quòd ſolum Ieſuitam tradi poſtularet. At Coquellius & miles poſtulatum indigniſſimum deteſtati, & ſua capita Samerio oppignorantes, tamdiu reſtitere, donec & hunc iiſdem cum milite incluſum pactis tutò libereque abiturum promiſit hoſtis; ſed fide malâ, quemadmodum alibi commemorabitur in loco.

Labores Henrici Samerij in obſidione Steenwvici.

Hiræus Annal. Belg. Tom. 3.

Gubernabat Belgium anno M. D. XCV. exſtincto Archiduce Erneſto,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nicolaus Montanus trucidatur.

Antonius Crispus trajicitur.

Pugna Neoportana:

Patres in eâ quid fecerint:

Patres ab hæreticis necantur,

P. Petrus Buzelinus,

P. Laurentius Euerardi,

sto, Fontanus Comes, quando noua in Galliam susceptа expeditio Patrum operam magnis incommodis exercuit. Nec sine nostro sanguine res peracta. Nicolaus Montanus, vulgò Burgundionum Apostolus, ab hostili milite ad S. Quintini fanum multo vulnere confossus interiit. P. Antonius Crispus Fontani Confessarius ad Cameracum in obiectos vrbi aggeres (quod solebat) ascendens, opem militi laturus, glandem aduerso accepit pectore, & pro mortuo in castra delatus mortem mirabiliter euasit. Virum crederes iterato Numinis beneficio in castrorum subsidia seruari. Nam & ex illâ infortunatâ classe, quam Philippus Rex aduersus Anglos tanto molimine sumptuque adornarat, pereuntibus aliis, ipse vno cum socio in Flandricum littus euasit, ex eoque tempore operam militi perutilem nauauit, quasi ad hoc Oceanus expulisset.

Quid Alberto Belgarum Principe? quàm arduus Patribus ille campus Neoportanus, non vnius cruore respersus! Sæcularis ibat annus millesimus sexcentesimus, & formidandis Batauorum copiis Flandriæ ora maritima tenebatur. Archidux collecto celeriter milite obuiàm progressus, ipsâ visitantis Mariæ luce cum Mauritio haud procul Ostendâ secundo Marte congreditur. Felix Belgium, si victoriam benè auspicatam, maiori circumspectione miles præferuidus prosecutus fuisset! Sed auctis eo ipso die copiis, præcipitato ex vincendi ardore consilio, iterum impetus factus est in desperatè pugnaturos; atque ita redintegratum prælium illud cruentum, in quo fortissimi Ducum ac militum cecidêre; ipse Archidux, accepto in caput vulnere, vix discrimen euasit. Numquam maior Patrum animus apparuit, quàm inclinante belli fortunâ. Discurrere ipsi per signa, metum eripere trepidantibus, auersos retrahere à fugâ, læsos cadentesque expiare. Iam accepta clades erat, neque campum tamen deserebat imperterrita illorum charitas. Inter laceros miserorum artus & cæsorum cadauera reptabant, aures dabant adhuc spirantibus; nonnullos etiam, de quibus spes vitæ erat, suppositis humeris in tutum deportabant. Spectabat hæc victor hostis, & tantâ virtute irritatus impetum parabat, ingentem scilicet ab inermi Sacerdotum manipulo gloriam relaturus. Petrus Buzelinus, Laurentius Euerardi, Otho Campensis comprehensi sunt. ceteri fugâ lapsi. Buzelinus, nostris eâ pugnâ præfectus, clarâ voce profitebatur se non militem, sed militum Pastorem; non arma tractare, sed animas; non facere Archiducis stipendia, sed vnius Dei. Magis hinc, vnde miteſcere deberat, efferatus hostis hominem glande iteratâ traijcit. Ille prolapsus diu fuit antè quàm moreretur: quo tempore suorum vulnerum oblitus, circumiacentes Regios, quorum lentè exspirantium exaudiebat gemitus, animabat; & suo exemplo hortabatur, vt sanguinis vitæque iacturam in causâ Fidei tamquam martyrium læti sustinerent. At Laurentius nonnullis transfugarum hostili cuneo permistis agnitus mouit commiseratione sui. Audierant sæpè illum in castris Regiis concionantem, & charo capiti vitam ab hoste omnibus precibus orabant. Sed quas preces admitteret Caluiniana crudelitas pro Sacerdote Iesuitâ? Ergo & ille magnanimus, neque pro se ipse quidquam precatus, multo ferro plumboque trucidatus occumbit. Otho denique Campensis, in cuius aures Ernestus Archidux animi sui noxas nuper deponebat, dum sauciorum aliquem suo collo inhærentem ex cæde eripit, ab hoste circumuentus pro alienâ salute seruandâ amisit suam. Cæsorum cadauera, vt hinc odium, atque ex odio caussam necis colligas, vsque eò deformata vulneribus fuere, & membris mutilata, vt inter se recognosci numquam potuerint. Decebat sanè tam vnanimes viros, quorum par mors mortisque caussa, ne cadaueribus quidem posse discerni. Valuit paucorum virtus ad communem omnium gloriam. Ex eo die ad Societatis existimationem accessit etiam veneratio. Sanctos Patres illos, vereque Martyres ferebat fama, & multi sapientes credidere.

P. Otho Campensis.

In Ostedanâ obsidione labores Patrum.

Secutus est annus sæculi euntis primus, & Ostenda premi ab Archiduce cœpta, plus quàm triennalis labor. Duorum supra septuaginta millium sanguine obsidio ea Alberto etiam victori stetit. Patrum multos tam dura castra fregerunt. Peste aliquot extincti, aliquot discerpti globis; interque hos Germanorum quidam appellatus Apostolus, eo nomine dignus, P. Spikermannus, quòd ad solam Ostendam vnus ipse octingentos ampliùs ad veram reduxit Fidem, non gregarios tantùm illos, sed Duces quoque ac Tribunos. Quis ægrotantium aut vulneratorum exstiterit numerus, cogitari faciliùs quàm dici potest. Horum omnium animis, & quà licebat corporibus, mederi Patrum nostrorum fuit, nisi pecudum more permitterentur mori. Aliunde nihil auxilij sollatiue sperandum habebat turba illa miserabilis, nisi à Patrum pietate, quibus vitam multi seruatam, multi recuperatam sanitatem debuere. Et quoniam castra tantam inutilium copiam non ferebant, Brugas vicinam vrbem deportabantur; vbi breui is numerus fuit, quem octo magna nosocomia capere vix sustinebant. Hac parte oneris castrenses Patres subleuauit Collegij Brugensis charitas: quod ferè consueuit, quoties inhabitatas nobis vrbes, vel hibernaturus, vel ab ærumnis recreandus, miles inducitur.

Pia instituta in castris.

Ceterùm ad Ostendam multa & noua Christianæ pietatis excitamenta in vsum induci cœpta, & quibusdam quasi legibus ad stabilitatem confirmata; sed præcipuè hæc quatuor. Sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum deinceps ad ægros magnâ pompâ multisque luminibus defertor. Statis per diem horis ad nolæ signum Missæ sacrificia peraguntor. Manè, meridie ac vespere tubarum cantu signum Angelicæ Salutationis dator. In Patrum tabernaculo ante Virginis Deiparentis statuam lampas perenniter luceto. Postrema hæc constitutio ingens ad deuotionem stimulus fuit vniuerso quidem militi, sed excubitoribus potissimùm, qui numquam interdiu, numquam noctu transibant, nisi ponerent humi genua, Deiparæ inclamarent opem, suamque illi vitam & salutem commendarent; haud sanè languidè, si quod periculum ceruicibus impendêre sentiebant. Hæc ad Ostendam decreta: alibi alia, quæ pro tempore perpetua emendandæ militiæ cura dictabat. Nam quæ omnium expeditionum sunt, abstineo dicere: multos ab hæresi abductos; iurandi, peierandi, blasphemandi inolitam consuetudinem exstirpatam; eiectas pellices & scorta; licentiam militarem in pe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuniis extorquendis, in diripiendis rusticanorum bonis, repressam; exstincta odia dissidentium, duella inter Principes quoque viros impedita; diligenter curatum, ne cui vmquam confitendi copia deesset; tuguria militum frequentata, & id genus sexcenta: quæ vno possum complecti verbo, si dixero institui à nobis militem Christianum. At quanto id labore, quot curis vigiliisque, quo discriminum omnium, ipsiusque adeò mortis contemptu impetrandum sit, facilè intelligit & solus, qui aliquando ingenium militare tractauit.

Annos iam supra viginti Castrensem hanc prouinciam pari operâ & operæ pretio, magnâ sui apud bonos commendatione, maiori apud Deum, quod speramus, merito Societas sustinebat; cùm belli tædio hinc atque illinc respectari ad pacem cœptum, aut ad inducias certè, quas datis vtrimque oratoribus in duodennium confectas denique & proclamatas, ingenti Belgarum gaudio, ingenti patriæ bono, annus sæculi nonus felicibus auspiciis inuexit. Ergo vel exauctoratus miles, vel in statiua dimissus. Ea occasio fuit, cur parum nostri amantibus hominibus, ac parum de Christianâ pietate solicitis, visa sit nihil admodum necessaria Societatis opera in castris, quæ nulla iam essent; atque etiam bello post inducias reparato, posse castra Patribus carere ex Regis & publicæ rei bono. Hæc sæcum cogitantibus non veniebat in mentem, præsidiariis militibus etiam per inductarum tempus esse consulendum; ac si quam interim in partem miles Regius extra Belgium mitteretur, Patres vtique pro muneris sui ratione comitaturos: quod & facto fuisse opus posteà dies ostendit. Verùm hæc eos animaduertere non sinebant vel parum æqua erga nos studia, vel in solas res humanas nimiùm intenta cogitatio sine curâ diuinorum. Quodcumque illud fuit, certè Regem frequentibus litteris interpellandum putarunt, monendumque, ex illo ære nobis numerato conflari posse multorum militum stipendia, quorum scilicet necessarius in bello vsus, non item Patrum nuper à Parmensi Duce nouo inuento adscitorum, priuatæ magis beneuolentiæ, quàm boni publici affectu. Sine his & pugnatum anteà fuisse in Belgio, & extra illud nunc non infeliciter pugnari. Sed neque deesse Sacerdotes alios plerisque legionibus, quos Capellanos vocant. Adhæc satis instrui posse militem Christianis monitis quâ parte anni in hibernis agit: in campo non de rebus animi, sed de hoste victoriâque cogitandum. Huiusce modi parum firmis rationibus fatigabant Regem; nec quies fuit, donec Marchio Spinola, supremus militiæ Imperator, quotidianus ipse idemque grauissimus actionum nostrarum testis, suam hac de re sententiam luculento scripto comprehensam transmisit Regi. Has vbi litteras accepit Rex, ex iisque didicit quanto suæ Maiestatis honore, quantâ ducum militumque gratiâ, &, quod caput, animorum vtilitate adhuc in castris versata esset Societas, quantis se confeciisset laboribus, quot periculis obiecisset solâ salutis alienæ causâ; hæc, inquam, Rex postquam indubitatâ Marchionis testificatione comperta habuit, indicto importunis monitoribus silentio, perpetuam Missionem esse voluit, deditque castrorum censoribus Præfectisque ærarij sui mandata, ne quid in posterum aduersus Patres, quorum operam

Inducie duodennales.

Missio castrensis obtrectationem patitur:

aliqui apud Regem agunt, vt abrogetur in perpetuum.

Marchio Spinola ad Regē scribit pro seruandâ Missione:

Rex perpetuam esse vult.

ram probatissimam haberet, querelarum admitterent; sed promptiores etiam exhinc essent in annumerandâ eleëmosynâ sustentandis illis, quos nihilo sanè minùs quàm milites in bello vtiles ac necessarios censeret; quorumque laboribus & meritis certiùs, quàm militum armis, veniret speranda victoria. Hic finis contra nos agendi fuit, veriùs contra Regem ipsum, contra Duces ac milites, contra salutem animorum. Quot enim millia sine Patribus perissent? quot regnassent scelera? quæ libidines, quæ furta, quæ rapinæ, qui tumultus, quæ seditiones? Odiosum sit suis singula exemplis comprobare; ac nihilominùs adeò manifesta sunt, vt nec inuidia negare possit.

Iam Regi satisfactum erat, cùm in milite fuit laborandum. Huic pessimus à nonnullis ingeneratus error, præteritorum meritorum induxit obliuionem, & ex amore odium detestationemque concitauit in Patres. Stipendiorum imperfecta solutio imputabatur Societati. Fama erat, sustentandæ Missioni nostræ partem bonam singulis militum detrahi. inuidiosum sanè commentum, in quo expugnando diu multumque desudatum. Plebeiis animis ac rudibus, quibus pecunia salute est potior, pertinaciter hæsit semel infixa persuasio. Emersit tamen aliquando veritas, & pristinam nobis beneuolentiam cum fœnore restituit. Vt enim lux post tenebras gratior; ita, posteaquam mendacium euanuit, plebem, minimè otiosis Patribus actæ. Præter domesticam præsidiariorum culturam bis extra Belgium miles sequendus fuit Duce Marchione, qui nostram ab exercitu numquam patiebatur absentiam. Prima expeditio suscepta est anno sæculi quarto decimo: & prono cursu Aquisgranum, Wesalia, & quotquot circùm oppida, in Cæsaris, cuius hæc auspiciis gerebantur, potestatem venêre. Præter consuetos castrorum labores, ingens tunc bellum cum hæresi susceptum: Wesaliæ in primis, quam alteram Geneuam expurgare Patres summis viribus institerunt. Anno deinde sæculi vigesimo in Palatinatum ducturus Marchio, iterum Patres, veteri suo more, ad omnem fortunæ aleam assumpsit, ipsumque ante alios Thomam Saillium, emeritæ iam militiæ senem; cuius præcipua erat apud Tribunos & in omni exercitu auctoritas.

Apud militem conflatur inuidia Missioni.

Missio vsum habuit etiam tempore inducia-rum.

Sed post inducias, quæ finem suum habuere tertio Kalendas Maias millesimo sexcentesimo vigesimo primo, incredibile, quid castris Regiis profuerit Societas in hodiernum diem. Vix audiri cœperat tubarum ac tympanorum sonus, cùm Albertus Archidux, patriæ pater, quasi nollet induciis superesse, diem suum obiit, mœstissimis sanè Belgis, & ex pacifici Principis interitu præsagientibus ea mala, quibus hodieque implicantur. Inflauit Batauos mors Alberti; sed mox sensere viuere Isabellam: cuius fortissimæ Heroinæ auspiciis illo ipso anno cinctum Iuliacum, & proximo ineunte in potestatem redactum, docuit & post Albertum posse à feminâ hostes superari. Verùm rem nostram, non publicam, agamus, & more apum ex floribus mella legentium, fructus aliquos obiter ex pauculis expeditionibus delibemus. Anno sæculi vigesimo secundo tentare placuit Bergizomium in Brabantiæ finibus vrbem flumini impositam. Trimestre obsidium fuit. Paruus in principio

Finitus inductis motus vitur Albertus Archidux.

Universidad de Deusto
Biblioteca

error, in fine maximus, desperato successu receptum imperauit. Ils castris egregiè probata militi, probata Ducibus, ipsique potissimùm Marchioni Spinolæ Patrum virtus, nullos labores, nulla pericula reformidantium, vbi agebatur animarum salus. Munitiuncula erat, quam frequente incursu vexabat hostis, & nostri laborabant. Eò submissus P. Gulielmus Buuetius addidit animos militi; &, quà sinebat Religiosa professio, præter Sacerdotis partes, etiam agebat Ducis. In ipso certaminis ardore lorica hostili cuniculo subuersa propugnantes ita nudauerat, vt hastis ferroque res cominus ageretur. Desperata loci defensio omnibus suadebat fugam. solus Sacerdos pænè cum humo in sublime iactatus, amisso pileo, os vultumque puluerulentum detergens, *In hostem*, inquit, *in hostem*; simul iniectâ fugientibus manu, quà verbis, quà exemplo stitit militem, & in præsenti morte detinuit. Primus ipse sportulam congestâ humo refertam in hiatum intulit restaurandæ loricæ: quo facto stimulauit armatos, quibus iam pudor erat inermem non sequi. Momento rediit omnibus animus: restituta lorica est, reiectus hostis, seruata munitio. Interea totis iam castris fiebat rumor, dissiliente cuniculo abreptum Patrem, & terræ cineribus insepultum. alij hastâ ab irrumpente hoste confossum memorabant. Iamque plorabatur, cùm ecce tibi velut ab inferis emergens, vultum vestemque decoro puluere sordidus, cetera saluus atque illæsus, apparuit. Exceptus est omnium gratulatione plausuque, & multos per annos facinus illud imperatorium à Sacerdote patratum miles vniuersus sermone celebrauit. Rex ipse, re cognitâ, admirabundus magnificis verbis extulit Patrem, suamque in nos beneuolentiam auxit. Eum nobis virum præterita anni proximè superioris castra rapuerunt, quem omnes immortalem, ac potissimùm pauperes, voluissent. Miserias ille omnium complectebatur amplissimo charitatis sinu, verè inter illos misericordiæ viros recensendus, *quorum pietates non defuerunt*. Missionem gubernauerat annis multis singulari curâ prudentiâque, imis perinde ac summis charus. Extincto fleuit exercitus, Aula, Belgium. Ferdinandus ipse Princeps, qui viuentem præcipuè amabat, & in castris ad sacram Exomologesim adhibebat, impedito per morbum Reuerendissimo Patre Ioanne de S. Augustino, non semel publicè professus est, in Patre Buuetio multa Societatem, plura exercitum Regium amisisse. Verùm, vt vnde digressus est sermo redeat, quo tempore ad Bergizomium virtutem suam probabat Buuetius, illo ipso Petrus Eulartius, quem in Palatinatu nuper ad militis solatium reliquerat Marchio, reuertit in Belgium, non solo puluere, sed sanguine gloriosus. Mansfeldium Halberstadiumque, duas Germanici belli faces, omnia vastantes, suumque incendium inferre Belgio molientes, insequebatur Gonsaluus de Cordubâ, exercitatæ militiæ Imperator, incredibili vsus celeritate, donec hostem nactus stitit, & prælio decernere coëgit. Cruenta pugna fuit & diu anceps; animus vtrimque ferox; spes in morte, vel victoriâ. Hanc denique retulit Gonsaluus præcipuâ virtute Hispanorum. Hostilis peditatus magnam partem deletus: equitum duo millia cæsa, ceteri desertâ pugnâ salutem inuenere. Inter præliandum emicuit intrepidus animus Eulartij,

Insigne facinus P. Gulielmi Buuetij.

Insignis constantia P. Petri Eulartij.

lartij, & paucis imitanda constantia. Militibus immixtus, intra tormentorum etiam minorum ictus discurrere, hortari ad agendum fortiter, saucios è pugnâ auferre, extrema salutis remedia impertire morientibus. quæ dum facit, plumbeâ glande caput traiicitur, maiori vulnere quàm periculo. Gena fœdè lacerata, excussi dentes, maxillæ os confractum, læsa vocis organa. Nec tamen pedem extulit campo, sed per strata humi cadauera, ad ferendam si qui viuerent opem, reptare perrexit; donec, confecto prælio, rediit ad suos, incertum alieno magis cruore sordidatus an suo. Mouit ea species viri commiserationem aliis: at ipse crassum aliquid & obscurum submurmurans veriùs quàm loquens, sese omnibus exhibebat gloriosè purpuratum, gauisus pro Deo, proque Catholicorum militum salute, profudisse aliquid sanguinis, & vitam ipsam, si res ita ferret, profundere paratus.

Quid obsidio Bredana, quam annus sæculi vigesimus quartus inchoauit, quintus absoluit, quantam habuit laborum segetem, quantam periculorum! Vastissimo ambitu circumsidebatur ciuitas, leucarum omnino tredecim. Id omne spatium Patribus quotidie perambulandum. lenta oppugnatio erat, nullâ vi aut armis, sed solâ fame. Ipsorum nouem mensium opus fuit extorta deditio. Tota hiems traducta in castris: nunc cum frigore, nunc cum inediâ pugnatum: subinde subitâ aquarum eluuione tuguriolum & supellex omnis fluitabat. Fuit, cùm maioris tormenti globus ex vrbe excussus laceraret Sacellum in quo Patres diuina faciebant. Instabat etiam metus à vicinis Mauritij copiis, & ad conflictum res spectare videbatur. Itaque cum crucis signo præibant Patres velitaturis, contemptâ hostilium pilarum grandine, & ante ipsam stabant aciem, quam oblato hosti prælio Spinola explicarat: sed Hollando animus defuit, subductisque in tutum copiis, vrbem suam Comes Mauritius, ipsum vita ex mœrore destituit.

Hactenus belli post inducias redintegratio minimè nobis pœnitenda videri poterat, si fortunę foret constantia. At enim si constans sit, fortuna non sit. Conuerso ad Batauos vultu, partes nostras deserere visa, plus curarum nobis, plus difficultatis imposuit. Argento mari capto, belli neruum habuit Hollandia. Hinc Siluamducis, ipsum Brabantiæ claustrum adhuc inexpugnabile, aggredi confidentia fuit. Hic ille est infelix annus supra vigesimum nonus, Religioni Catholicæ, Regi, bonis omnibus grauis, Societati etiam nostræ non vno in castris funere luctuosus: quem tamen annum, debellatis quasi Batauis, lætissimum patriæ fortuna promittebat. Transmisso Isalâ flumine (fossam Drusianam vocant) florentissimi duo exercitus, Regius Cæsareusque, Velauiam occupabant. Actum erat, ni quorumdam incuriâ (prô pudor!) Wesalia periisset: cuius vrbis iactura debilitauit nostrorum animos, hostium erexit ad constandum in Siluæducis obsidione; cuius solutionem iam imperarant Fœderati Ordines Auraico, moram aliquot horarum postulanti, intra quod tempus Wesaliam à suis occupandam sperabat. Ita duabus vrbibus pariter amissis, geminum vulnus accepimus, præter damnum insigne copiarum annonæ penuriâ illarum. Miles non pugnâ saucius, quod experebat; sed misero languore diffluens, vires Patrum, non animos superauit. Haud quaquam

Patrum charitas erga militem agrũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quaquam tamen à ferendâ ope ceſſatum, donec & noſtros mali violentia proſtrauit. duo etiam immortui laboribus, & horum alter Hermannus Hugo, doctrinâ multiſque dotibus clarus, in quo ſpes magnas amiſit Prouincia: ipſe tamen minimè plorandus, cui mors obtigit quantâuis vitæ diuturnitate glorioſior.

Mors Hermanni Hugonis.

Nihilo ærumnarum minus habuit caſtrenſis illa ad Traiectum ſtatio,& ipſa infelix,anno trigeſimo ſecundo,duce Marchione Santacrucio magnarum nuper claſſium aduerſus Othomannos ſatis felici Imperatore; ſed apud Belgas iniuriâne temporum, an locorum ignoratione, an quorumdam etiam perfidiâ infortunato. Multorum dierum imbres, & annonæ grauitas, eos inuexere morbos, quibus nulla curatio par eſſe poterat. Bina ægrorum millia iacebant; nulli, præter nos, Medici, Paſtores nulli. Itaque virtutem Patrum quamuis per ſe exeitatam, ipſa tamen languentium multitudo acuebat, & pro ſtimulo erat extrema tot animorum corporumque neceſſitas. Omnes vitæ prodigi quidquid poterant virium impendere; non terreri fœtore, non ſordibus, non contagione. Pretium operæ fuit letalis morbus pleriſque contractus, qui duorum placatus funere, ceteros ad ſalutem publicam viuere permiſit. Hæc caſtra quoque nouis Chriſtianæ pietatis inſtitutis illuſtria fecimus: inter quæ principem tenet locum erectio Sacelli noui in eâ militiæ parte, quæ Baroni Balanzonio parebat, ſupremo rei tormentariæ Præfecto; in eamque curam datus eſt è noſtris perpetuus Sacerdos. Diuæ item Barbaræ,tormentorum Præſidi,Sodalitas inſtituta;quæ ſiue in caſtris, ſiue in hibernis, inſigni virtutis lucet exemplo.

Multi Patrum peſte extinguuntur.

At, amiſſo Traiecto, nouus militiæ Gubernator Marchio Aytona, meritò Belgarum omnium amor, & ſpes ingens (ſi frui diutiùs licuiſſet) ne omnino clauſum haberemus Moſam, ſapientiſſimo conſilio Ruræmundam inter ac Traiectum, quà D. Stephani inſula porrigitur, validiſſimam arcem eduxerat, relicto ad defenſionem copioſo milite. Tres ad culturam & ſolatium Sacerdotes dati ex Caſtrenſium numero. Atrox breuî peſtilentia fœdauit cælum, quam egeſta ducendis aggeribus humus creaſſe ferebatur. Magna mortalium ſtrages fuit: quibus dum Patres diurnam nocturnamque operam impendunt, lue & ipſi corripiuntur, & labores ſuos morte non ignobili coronant. Mox alij duo in exſtinctorum ſubmiſſi locum, in eamdem ſucceſſere fortunam.

Hæc caſtrenſium Patrum vita eſt, ſi quis ignorat; aut fortè etiam arbitratur magna commoda latêre. Illorum certè ineptiſſima opinio eſt, exiſtimantium hanc à nobis Miſſionem ſuſcipi non tam virtute, quàm humanâ aliquâ cauſsâ:quod perinde eſt ac vecordes nos & amentes putare, qui noſtrorum capitum pretio opes, famam, aut quid aliud neſcio caducum emamus; quaſi non ſatius fuerit extra Religionem viuere, quàm miſerrimam illam ſeruire ſeruitutem. Quàm multis bono aut etiam magno genere natis caſtrorum ſequendorum maximus fuit ardor, & in ipſo ætatis flore amiſſa vita? quibus,ſi ſuo iure inter homines viuere libuiſſet, nihil ad vitæ commoda, aut ſplendorem etiam, poterat deeſſe. At illi prudentes mundi huius aſſeclæ, quos ille vocat curuas in terram animas & cæleſtium inanes, numquam guſtatâ virtute

te CHRISTI, ſuo ſenſu mortali metiuntur omnia; cumque ipſi nihil ſupra naturam ſapiant, ceteros quoque nihil plus ſapere arbitrantur.

Reuertor in caſtra; quæ vt numquam difficiliora, ita nec ſenſimus fructuoſiora quàm poſtremis ſex annis, ex quo Ferdinandus Auſtriacus Princeps Cardinalis pro fratre Philippo Rege Belgium gubernat. Adhuc feſtos triumphos agebat patria, & Iſabellæ Archiducis iacturam reddito ſibi Auſtriaco ſanguine leuiùs iam ferebat, cùm ex improuiſo fœdiſſima procella turbauit gaudium, irrumpentibus in fines noſtros Gallis, quaſi poſt extinctam Iſabellam pacis leges & fœdera non valerent. Quid ageret vndique iam cinctum hoſte Catholicum Belgium? Duos annos,trigeſimum quintum & octauum,pænè habuimus fatales. Prior hoc amplius periculi habuit, quòd iam clades ad Namurcum acceptа debilitabat omnium animos, malè ominantium de toto bello, auſpiciis adeò infortunatis. Interea Batani Gallis coniungebantur, & formidabilis exercitus in Brabantiæ viſcera penetrabat. Captæ vrbes aliquot, Thenæ incenſæ, obſeſſum Louanium, ager omnis ferro flammâque vaſtatus. vbique timor, trepidatio, fuga. actum de fidis Regi prouinciis diceres. Vicit omnia fortuna Ferdinandi, quam generoſiſſimi Principis Thomæ à Sabaudiâ,& Marchionis Aytonæ prudentiſſima virtus adiuuabat. Cunctando,dum Cæſareus miles aduenireт,reſtituta res, vterque hoſtis repulſus; &, quod prodigij ſimile, in ipſam Batauiam illata Regis ſigna, defixaque in Schenckiano. Incredibiles ea expeditio labores noſtris Patribus attulit. Morborum multi, ſed præcipuè dyſenteria peſtiſque vaſtabant copias, tam Regias quàm Cæſareas; ægrotantium cura omnis penes ſolam Societatem fuit ex Principis voluntate,qui præclaro exemplo apothecam ſuam patêre voluit in vſum militis, & multo argento ſubuênit miſerorum egeſtati,tantâ ſolicitudine pietatis, vt mitteret in dies Emmanuelem Guſmanum eleëmoſynarum præfectum, qui ſciſcitaretur ex Patribus,ſatiſne ad ægrum militem iuuandum eſſet æris; ac,ſi non eſſet,continuò numeraret. Valuit Principis exemplum ad imitationem. Magnatum multi & Tribunorum diem ſibi quiſque ſumebant in exercitium liberalitatis. Non rarò fuit, cùm Patrum humeris efferrentur funera, Patrum manibus terræ mandarentur. ſubinde viginti ampliùs cadauera pariter in tumulum illata. Delectauit omnes quidem, ſed vel maximè Principem,ea Societatis charitas. Sæpè illam auditus magnificis commendare verbis, ac dicere,numquam ſibi Patres iſtiuſmodi viſos. Sed neque is tum morbus magnis capitibus pepercit. Periere Dux Lermenſis,campi Magiſter Generalis; Grimberganus Comes, Principis Oeconomus; & dignus immortalitate Marchio Aytona, ſupremus armorum Gubernator: inter ipſas Patrum manus mortui omnes. Hæc prima caſtra ſub Ferdinando Principe fuerunt.

Vltimo ſexennio caſtra difficillima.

Ferdinandi Principis Cardinalis egregia pietas erga militem ægrũ.

Perfuncta tunc quidem ingenti periculo patria, haud ſanè leuius anno pòſt tertio incurrit, cùm hinc Gallus Audomaropolim arctè circumuallaret,inde Batauus,Calloanâ arce interceptâ,planum iter haberet in Flandriam, ipſique adeò Antuerpiæ minaretur. Geminis caſtris diuiſi Patres; pars in Arteſiam, pars in Brabantiam profecti: vtrobique pretium operæ tulere, magna animorum emolumenta. Eorum maximè

Universidad de Deusto
Biblioteca

mè hortatu miles sibi vltrò ieiunia & pia vota pro felici successu non semel imperauit. Ad Audomarum propositæ sunt à Patribus Indulgentiæ (quas Missioni Sedes Apostolica concessit) in peditatu ad octiduum, quando in singulos propè dies, tametsi muniendis castris variè multumque distraherentur, facilè mille ad sacram mensam accubuerunt. Equitum deinde pietas per triduum inusitata fuit. Ad Calloam verò dies noctesque Patres militi adesse, in assultu cum primis in hostem pergere, cadentes suis brachiis excipere, vulnera obligare; postque arcem vi expugnatam, captiuis hostibus, qui ad tria millia abiectis armis sese dediderant, à victoris insolentiâ cauere, eorum leuandæ egestati stipem corrogare, animis ab hæresi conuertendis nulli industriæ parcere. Non pauci ex iis ad Fidem Catholicam Regisque militiam transierunt. In ceteris fuit pertinacior quidam: decumbebat ille cum sui similibus multis in Bethunienſi nosocomio; cumque Sacerdos noster pro more Catechumenos de credendis instrueret, Aufer, inquit, nobis sermonem istum, sine mori securos & suâ sorte contentos. Percunctante nostro, quid ei ad viuendum deesset, Stramen, inquit, quod iacenti in terrâ substernatur. Abit Pater, & quod potuit stramen, in humeros sublatum apportat, ægro sternit in lectum iacenti, & præ animi acerbitate ne in gratiis quidem ponenti. Mox noster, Quid insuper tibi opus? Iusculo, inquit, è vino rubro & sacharo. laborabat scilicet acri dysenteriâ. Parat hoc quoque Sacerdos, & suâ manu ægro sumendum exhibet. Sumpto, iterum: Ergo & aliud est? Nihil, reponit ille, nisi vt mox Catholicus sim. fieri enim nequit, quin ea vera sit Fides, quæ suos his charitatis præceptis imbuit; nostri verò Ministri non sic agerent. Dixit; & seriò conuersus ad Fidem Catholicam, post dies pauços, magno suo gaudio, omnibus Ecclesiæ Sacramentis munitus viuere desiit. Ita solida virtus omni voce efficacius in animos etiam rebelles exercet imperium.

Pietas in castris excitata.

Sola Patrum castrensium charitate ægris impensâ, pertinax hæreticus cõuertitur.

Sed finis aliquando sit, & semel omnia dicamus. Habet castrensis Missio cubationes humi, in cespite, sub dio; habet nocturnas vigilias, famem, sitim, frigus, æstum; habet contagia à militaribus morbis, mille mortis pericula, mille mortes. Hæc stipendia meremus. Vtilitates autem, quæ ab hac Missione veniunt militi, quis enumeret? sine numero reducuntur ad Fidem; sine numero à sceleribus vitæ militari propriis abstrahuntur. Quin hoc iam Patres industriâ & labore contecuti sunt, vt Christianæ pietatis exercitia haud minùs in castris inter armorum strepitus, quàm in quietis vrbibus colantur & floreant. Neque in sola animarum auxilia, sed etiam corporum, charitas perfecta semet impendit. Hæc in ægrotis, hæc in vulneratis, hæc in mortuis materiam inuenit benè de militiâ merendi.

Nihil exemplis opus; quorum iam aliqua vidimus. Non præteribo tamen quod passim habitum ferè prodigiosum. Commissâ ad Maltodium cum Gallis pugnâ, cæsorum corpora nostri eduxerunt ex aquis, ex cœno & sordibus, iam contrita ab equitatu, & in sepulchrum Christiano ritu intulerunt. Mandauerant Præfecti, vt quæ cadauera propter ripam fluminis hinc & illinc temerè iacebant, ne humarentur, sed in vicinas aquas sine vllo funeris solenni deuoluerentur. Patres contrà niti, locum

locum sepulturæ idoneum designare, ipsi ligones arripere, terram effodere, corpora inferre, atque incitamento ceteris esse, vt in laboris pietatisque partem venirent. Bauaci iam triduum iacebat inhumatus miles, nec erat qui manum iam maturo cadaueri admouere sustineret. Patrum vnus suis ipse manibus sustulit, in cœmiterium deportauit, humum eruit, tumuloque ritè composuit. Emanauit latiùs hæc nostrorum charitas, permouitque militiæ Præfectos, vt mitterent de suis qui commilitones in latibulis mortuos foras producerent, quibus nostri parem sepulturæ honorem impertirentur. Ita tum Patres visi sopitam Tobiæ memoriam exsuscitare, non dissimili commendatione virtutis. Sed satis sit; nec enim singularia persequi aut voluntas mihi est, aut facultas. Hoc præcipuè ago, vt Missio ardua intelligatur, atque ex re Catholicæ Religionis, Regisque Catholici, cuius sententiæ tot producere testes possim, quot Belgij Principes, quot Duces militiæ fuere. Marchio Ayrona in Concilio militari, cùm multa multi de Batauis memorarent, alius promptam stipendiorum solutionem, alius annonæ militaris curam, alius industriam celeritatemque; ipse ad extremum, Vtut cetera se habeant, inquit, vno tamen superabuntur, Missione castrensi, ob quam vel solam nostra Catholicorum arma fortunabit Deus. Sed non appello vitâ functos. Vnum te instar omnium testor, qui nunc imperas, Ferdinande Austriace; tuis ipse oculis labores nostros, & laborum fructus exploratos habes. Tuum de nobis testimonium, an præconium, iam orbis audiuit. Quin etiam grates (quod vix dici modestia nostra sinit) grates, inquam, de præstitâ in castris operâ dignatus agere coram Nobilitate, coram Tribunis & milite, quantum Patribus tribuisti honoris, tantum & stimuli ad difficultates exhauriendas, ad superanda pericula, ad mortem ipsam, si ex tuo, ex Regis, ex Religionis vsu erit, oppetendam addidisti. Nunc à castris ad naues transeamus.

Ferdinando Principi Cardinalis iudicium de Missione.

Post terras ipsa quoque maria inuasit immensus proximos iuuandi ardor, instituto haud sanè nouo: nam Iacobus Lainius, qui post Ignatium Præpositus Generalis fuit, à Ioanne Vegâ Siciliæ Prorege in Africanam expeditionem inuitatus, vt classi præsidio esset, mare conscendit cum socio Martino à Cornozâ, animique sui excelsitatem inter omnes terrores inuictam tunc maximè probauit, cùm, furente tempestate, abiectis animis æquè miles ac nauta, vel attoniti hærerent metu, vel lamentis cuncta miscerent. Lainius enim sui similem animum retinuit, conscius sibi nauigationem illam solâ charitate susceptam; & altiori quodam spiritu afflatus, incolumitatem, vti euenit, cunctis constanter & magnâ voce denuntiauit. Anno insequente, qui fuit sæculi superioris quinquagesimus primus, cùm ingens Turcarum classis mare Tyrrhenum ingressa, incertum quam in partem effusura tempestatem, tamquam nubes horrifica latè omnibus minaretur; Vega Prorex, festinatâ diligentiâ, classem & ipse magnam instruxit barbaris obiiciendam. In hanc expeditionem, ne tot militum vectorumque animæ Sacerdotis auxilio destitutæ in discrimen darentur, vltrò sese obtulit Proregi Hieronymus Natalis, ac Prætoriam Antonij Auriæ, Isidoro Bellino comite, conscendit. Philosophiam Isidorus tunc Messanæ docebat; sed ex illo puluere academico, in

MISSIO NAVALIS.

Societas à sui initio classes comitata est. Hist. Soc. P. 1. lib. 10.

Hist. Soc. P. 1. lib. 11.

aquas

Universidad de Deusto
Biblioteca

aquas productus, nobiliorem adeptus est palmam. Nam cùm ad Lopadusam insulam venisset classis (ea inter Melitam & Aphrodisium iacet) fœda adeò tempestas exstitit, vt è quindecim triremibus octo haurirentur, in hisque Prætoria. Natalis quamuis natandi imperitus, & vsque ad vltimum in mediâ morte pro animarum charitate moratus, non sine peculiari Numinis tutelâ, nescio quo arrepto fune, saluus euasit. At Isidoro idem tentanti brachium allisa ad saxum triremis interceptum abscidit, sic vt modicâ cute penderet; qui diu cum irato luctatus mari, in triremem tandem rursus receptus, nihil prætermisit, quod non solùm optimum Religiosum, sed fortissimum etiam deceret virum; non modò vincens dolorem, sed & constantissimè quæ eo articulo opus erat periclitantibus clamans; quoad solutâ naui, & hausta fluctibus, ipse cum quamplurimis periit.

Hist. Soc. p. 2. lib. 4.

Eiusdem sæculi anno sexagesimo Ioannes Cerda Dux Methymnæ, tunc Siciliæ Prorex, Tripolim Africæ Militiæ S. Ioannis aliquot antè annis ereptam valida classe tentaturus, Socios postulauit iuuandis classiariis. Dati sex strenui & laborum apprimè patientes viri: quorum vnus fuit Antonius Vinckius Belga, tum Rector Collegij Catanensis, posteà Treuirensis Collegij conditor, primusque Rhenanæ Prouinciæ Præfectus. At memorabile tunc Deus suæ erga Socios curæ exemplum dedit. nam dum aduehitur classis Turcica, præliumque committitur in quo infeliciter pugnatum à Christianis, omnes de Societate in onerariam, in quam contulerant ægrotos, recipiunt sese: iamque Nauarchus rem Christianorum afflictam videns, deditionem parabat, nisi à Canonico quodam, & sex nostris, ac præterea duobus Capuccinis, prohiberetur. Itaque ad horas duas pugnatum aduersus septem barbaras trirremes, quæ circumuallabant onerariam, cùm repentè nouem aliæ accurrunt, multiplicantque certamen, mox & vndecim, inter quas eminentior aliqua princeps vniuersæ classis credita est. Igitur septem ac viginti armis ac pugnatoribus instructissimæ triremes, eæque victrices, nauim vnicam præsidij vacuam impetebant. Horas propè sex pugna tenuit, non ausis Turcis cominus onerariam aggredi, in eamque transcendere, interim propugnaretur, magnam aliquam abditam ibi esse militum manum suspicio erat. Hoc hostium errore, ac præterea vnius de Societate strenuissimi hominis, & talium non inexperti industriâ, sed potissimùm manifestâ Dei ope, nauis in Siciliam euasit; quam non suam esse iam solebat dicere Nauarchus, sed Patrum, quibus eam Deus aperte donasset.

Non rarò & aliàs, nec vno in Regno, ad certam expeditionem Societas nauigauit; ac tunc celeberrimè, cùm illam ingentem Philippi Secundi Hispaniarum Regis in Anglos destinatam classem, tempestas inexspectata dissipauit. Ex decem Patribus in militis solatium classi impositis, duos, vti suprà memorabam, Flandricum littus excepit, octo fluctibus hausti periere.

Causſa & origo Missionis naualis.

At nusquam terrarum, præterquam in Belgio, perfecta & constans Missio naualis fuit; nec verò vsquam par causſa postulauit. Nam Flandriæ oras portusque perpetuâ ferè obsidione claudit Barauus numero nauium ferox; vnde nostris egressus ingressusque vi & sanguine quæritur. Prô, quantum cruoris Belgico mari fusum; &, nî pax intercesserit, fundendum! Intereà epibatis par periculo securitas, nec vitæ mortisque distinctio. Itaque conscendebant, nullâ salutis curâ, peccatis graues; & qui tot mortalium inuigilaret saluti, vnicus Sacerdos erat Hispanus Capellani Maioris nomine: ideméque contentus terrâ iuuare suos, abstinebat mari; si tamen iuuare poterat, quem neque intelligebant nostrates nautæ, nec ipse nautas. Obiit hic diem suum Dunkercæ anno sæculi XXIII. inque defuncti locum quærebatur alius: quâ occasione cœptum de Societate agi apud Marchionem Spinolam, Supremum tunc Regiæ militiæ terrâ marique Præfectum. Is ad Isabellam Archiducem retulit, quæ pro suâ pietate tot animarum miserata perniciem, & præclarè conscia quos labores in castris Regiis exantlaret Societas, ne quid solatij minus haberet classis, eam quoque curam nobis solenni diplomate demandauit tertio Idus Nouembres M. DC. XXIII. Arduum sanè opus, neque passim omnibus sustinendum, sed quibus & animus & vires maximis ærumnis pares. Primùm ipsa solitudo grauis est, nullo comite Religioso, nedum Sacerdote, à quo & honestæ conuersationis vsum, & in periculis ac morte beneficium sacræ absolutionis accipiant. Quamquam enim perspectæ virtutis viri sunt, ac Dei quâ timore quâ amore confixi, quotquot in eam fortunam se dant, vt minimè timendum sit ne grauiori aliquâ noxâ implicentur; tamen quis vel sanctissimus, dum mortem ante oculos versari videt, non summè optet præsentiam Sacerdotis, à quo & supremis muniatur Sacramentis, & ad Christianam in vltimâ illâ luctâ constantiam animetur? Deinde nautarum militumque colluuies quotidie sustinenda est; quorum sermo, nî prohibeantur, fæces, iuramenta, periuria; quibus aut ægris inualetudine, aut prælio fauciatis seruili more ministrandum: cuius ministerij præmium est frequens ex contagione morbus, & sæpè mortalis; quo terni aliquando Sacerdotes, vnicâ nauigatione correpti exstinctique, suum in mari tumulum inuenere. Prætermitto marinam nauseam, insulsos cibos, potum deprauatum, insomnes noctes, vestem immutatam, arctum olidumque ergastulum verius quàm cubile, perpetuum ab hostibus & tempestatibus periculum, quandoque & letum, vel ex vulnere vel naufragio crudeliter oppetendum; denique, vt absint cetera, tam diuturnam in magnis frigoribus, ventis, imbribus, solo, mari & aëre iactationem.

Quàm sit ardua hæc Missio:

Quis huc hominem gustus rapiat, aut quæ voluptas? solus iuuandarum animarum ardor hoc potest, qui & senes ad hanc prouinciam expetendam incitauit. Gulielmo Hercano (vt alios taceam plusquam sexagenarios & insigni canitie venerabiles) postquam Religiosæ vitæ quinquagenarium iamdiu celebrasset, ea corporis animique alacritas fuit, vt magno ambitu petitam Missionem impetrarit, tam multis etiam iuuenibus formidatam. Fuere qui Deo iuratâ fide vitam omnem suam huic muneri consecrarunt. nimirum robusta Societatis charitas adeò non circumspicit fugam, vt perpetuo voti nexu, ne pedem referre pos-

& tamen multis animè expetitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit, semet ipsa lubens volensque adstringat, & generosam sibi ex merâ virtute necessitatem imposuisse lætetur. Operæne pretium, inquies, his incommodis, periculis, cladibus obiicere tam præstantes animas, vitæque in annos plurimos propagandæ tam leuem ducere iacturam? nimirum illud postulas, vt quo fructu nauigetur exponam.

Fructus Missionis:

Ducentorum circiter capitum sunt nauigia, quæ Patres conscendunt, insignis animarum manipulus; quarum vel vni benè impenditur sanguis, quando hoc pretio CHRISTVS ipse Dominus singulas æstimauit. At quia Sacerdotum numerus, cùm magnæ classes sunt, non semper nauibus æquatur, in duas ac plures Pastor vnus operam extendit suam; ex aliâ in aliam quotidie, quamdiu tempestate non dissipantur, transuehens scapharum beneficio. Prima cura, prohibere flagitium; altera, promouere pietatem. Erant nauigia, priusquam nauigaret Societas, ferarum verius quàm hominum receptacula. Diu noctuque sermo impurus & impius, iurandi peierandique par licentia, rixæ, pugnæ, turpitudines; & quidquid sine lege, sine moderatore, nullo pudoris aut verecundiæ freno, audere solet vita inculta & pænè barbara. Hanc tantam oris proteruiam morumque dissolutionem cohibere, & inueteratam inolitamque peccandi consuetudinem radicitus exstirpare nostet labor est, quà reprehensionibus, quà blanditiis, quà auctoritate, quà prece, & quibus quibus emendatio speratur modis. Post scelera expugnata, ad Christianæ pietatis exercitamenta in morem inducenda conuertimur. Itaque per dies singulos matutinæ vespertinæque preces in commune recitantur, præeunte in verba Sacerdote: de diuinis rebus sermo instituitur statо tempore: ad expiandos confessione animos sæpiùs inuitantur: qotidie, nisi iratus prohibeat Oceanus, Missæ sacrificio interfunt; & vnicâ in naui quandoque ad sacrum epulum centeni pariter accedunt. Templum, non nauem, diceres. Quid grassantibus, quod sæpè fit, morbis? Sacerdos ad patientiam componit animos, in spem erigit iacentes, afflictos solatur, periclitantes extremis munit Sacramentis, adsistit morientibus, curat funera, nec sine ritu & piis precationibus in Oceano sepelit; vt iam nautis longè sit ad salutem tutius mari, quàm terrâ, mori. Sed nihil omnium est, quo magis capiatur illud hominum genus, quàm impensâ ægrotantium corporibus charitate. Nauarchorum vnus, amisso Sacerdote quicum frequens nauigarat, inter alia præconia, Si Rex, inquit, stipendium mihi decuplum annumerare proniserit, non inducar tamen vt ægrotantibus seruitia præstem, ad quæ ſe toties abiecit Pater, cuius viri vitam vel filij mei morte serio redemptam velim. Hæc ille vero dolore, & illacrymans memorabat.

in tempestatibus & naufragiis.

Verùm vtilior numquam Sacerdotis apparet opera, quàm vbi aut prælio aut tempestate res in discrimen adducitur. Tum ante omnia, vt suis animis pro se quisque consulant, procuratur; tum pia concipiuntur vota, si salui & incolumes euaserint, visitandi Virginem quæ in æde nostrâ Dunkercanâ miraculis claret, ibique sumendi reuerenter sacrosanctam Eucharistiam. Biennium necdum euolutum est, cùm ad Hollandiæ oram, quà scissis littoribus irrumpens Oceanus pontum Australem facit, Regiam nauim in scopulos furibundus Aquilo impegit.

Cæca nox erat, horribilis ventorum & fluctuum vlulatus. Frustrà remi, vela, anchoræ, virorum labor sudorque. Desperatâ naui, ingens omnium comploratio. Sacerdos noster Cornelius Siluius, florenti ætate iuuenis, & inassuetus mari, erectum excelsumque animum tenuit inter tot tristia serenus: Non lamenta, inquit, non lacrymas postulat hoc tempus, viri, præterquam animi dolentis indices, & commissa flagitia detestantis. Nunc virtute opus, & illis animis quos toties inter tot pericula gessistis. Moriendum est; sed eâ lege viuebatis. Moriendum hodie; quid refert hodierno, an crastino? Moriendum in mari; facilis iactura sepulcri, dummodò animus suam patriam inueniat. Quid? potéstne maius vobis morituris euenire solatium quàm præsentia Sacerdotis? Si abesset hic casus, viueretis aliquantò quidem diutiùs; sed, mihi credite, infeliciùs fortasse moreremini. Præferte, si Christiani estis, & si meliorem exspectatis vitam, præferte animorum vestrorum salutem breui huius lucis vsuræ; & aliquando vos ad abitum comparate. Hac oratione animatos audit confitentes ordine singulos. Numquam sincerior accusatio, aut tristitia verior fuit. Omnibus ritè expiatis, ipse calicem sacrum func sibi alligat: tum crucem osculatus, præsente animo, dat singulis osculandam, hilari vnumquemque voce compellans in tristissimo elementorum fremitu. neque cessauit per transtra discurrere, donec, superurgente fluctu, præsens aderat exitium. Iam crure, iam vmbilico tenus assurrexerant aquæ, paratis ad natandum, quibus ars erat, qualicumque spe in tantis procellarum furiis, brumali nocturnoque cælo, ceteris certam exspectantibus mortem. At Pater singulos obtestabatur, vt, si qui euaderent, vbi Dunkeream attigissent, illicò Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta susciperent in æde nostrâ: quod iurati omnes Deo & Virgini Deiparenti promisere. Horas plus quatuor tenuit ille horror ex præsenti mortis imagine, donec dehiscens nauis omnes destituit. Pauculos ex tanto numero tabulâ & arte adiutos, an casu potiùs? littus excepit; ceteros mare, & cum his nostrum diu cum fluctibus luctantem non mortis metu, sed morientium curâ, quos ad vltimum animatos cælo præmittere volebat felix animarum in morte piscator. At illi pauculi, quos fortuna seruauit, Dunkercam reuersi, virtutem Patris, & quo ille studio tot mortalium saluti consuluisset, passim cum multis lacrymis commemorabant. Exiguúsne igitur videri cuipiam potest Missionis fructus, quando vnicus Sacerdos vno tempore centum triginta & plures mortales ritè expiatos secum inuexit cælo; qui fortè omnes, certè plerique, æternùm perierant, si Sacerdote caruissent?

Insigne naufragium.

At etiam opportuniorem Missionis vsum in præliis, quæ mari atrocissima geruntur, deprehendere licebit. & in hunc finem præcipuè naligamus. Nam si vllo vmquam tempore, tunc profectò periclitatur classiariorum salus. Neque enim de componendis animi rationibus quisquam in illo tumultu ac furore inter vulnera & cædes cogitationem susciperet, nisi adesset noster ille monitor, qui vicino periculo interiorem singulis aurem vellicaret. Itaque, cùm pugnandum est, maximus fit animarum quæstus; totisque viribus in hoc connitimur, vt qui patriæ, Regi, Deo cadentes mortalem vitam amittunt, inueniant immortalem.

Fructus Missionis in præliis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

talem. Quid enim triſtius (& tamen quid pronum magis?) quàm ſi miſerrima illa turba, pro ſuorum laborum, miſeriarum, vulnerum præmio, nihil referat præter geminam mortem, corporum & animorum? Ad hæc ingens accedit pugnaturis animus ex præſentiâ Sacerdotis; poſtque ſcelerum expiationem, conſcientiâ ſuâ plus quàm triplici ære circa pectus armati, nihil non audent, tantò iam hoſti formidabiliores, quantò maior eſt fiducia benè moriendi. Sed enim quò id fructuoſius, hoc & periculoſiùs à nobis geri nemo non videt. Nullus hîc timido locus eſt aut ignauo: latiſſimi pectoris viros & vitæ ſuæ prodigos hoc tempus poſtulat, qui non modò ipſi conſpectâ morte non paueant, ſed neque alios pauere patiantur. Tales ſanè adhuc ſeſe noſtri probauere, quorum nonnulli & ſanguine obſignarunt virtutem ſuam. Fidem faciat vnica expeditio, ſuſcepta ipſo fere Miſſionis exordio anno M. DC. XXIV. ſicque imago ceterarum. Didacus Ludouicus de Oliuèrâ, iuſſu Regio, ſeptem nauium claſſem Dunkercâ trahebat in Hiſpaniam, vehendo militi ad recuperandam Braſilorum Bayam Batauis occupatam. Hanc claſſem adhuc ſtantem in Mardicano portu, ventosque captantem, bellicæ Hollandorum clauſerant ſex ac decem. Afflante tandem exſpectato Euro, ſub horam noctis decimam ſoluitur, ſpe hoſtis per tenebras fallendi. At ſpem bonam ſiniſter fefellit euentus. Nam nauium vna vado adhęreſcens, dum expedire ſe tentat, prolato lumine hoſtem admonuit; qui mox, præciſis anchoranis funibus, in noſtras ferebatur, parum nociturus conſtante vento qui vela vehementer impulerat. Sed hic primùm ex acti placidus, mox etiam fit nullus; ab hoſte coniuratum, nobisque perfidum diceres. Ergo vbi tormentorum vſus eſſe cœpit, horrendo per noctem tonitru reſonare maria, & fulminibus coruſcare. Iamque pugnando nocti iunxerant diem, & vix vllo motu nauigia natabant: hinc pugna crudelior, ſed impari Marte, cùm hinc ſedecim, inde naues quinque pugnarent. Prætoria noſtra iam laborabat; quam ſuorum obiectu laterum defendens altera tormentis hoſtilibus fœdè laceratur: ſuſtinuit tamen impetum ſanè diu, nec inulta, donec per lacera vndique latera totum hauſit Oceanum. Antequam mergeretur, aduecta eſt Subprætoria, cui nomen erat Ignatio, exceptura ſcilicet quibus animus vireſceret ad tranſiliendum erant. plurimi ſemel iterumque adnauigantem ſaltu tenuere. Quærebatur ad ſalutem Sacerdos noſter, quem apud vulneratos ignarum periculi ſecuriumque reperiunt, magnisque vocibus prodire quantocyùs iubent, ac deſerere, quorum corporibus iam prodeſſe nequeat, animis conſuluiſſet. Prodit ſenex ſpectabili canitie, fauciorum tabo veſtem & ora fœdatus, nocturno diurnoque fractus labore; iamque in fundum abeunte nauigio, non tam tranſilit quàm in mare ſe dat: cadentem alter è noſtris, quem Ignatius vehebat, longo fune pendens arripit, extractumque è mortis faucibus in vitâ locat. At claſſiarij, deſperato in Hiſpaniam curſu, reſpicere Angliam, eò velis remisque contendere, pugnam fugamque ſociantes; donec ſub noctem, poſt nouemdecim horarum atrociſſimam plano mari dimicationem, aſylo defenſos infeſtare hoſtis deſiit: ſed non deſerüit. Iactis & ipſe anchoris, quaternas ſuas ſingulis noſtris ad cuſtodiam apponit; auſus quoque, poſt

Inſigne prælium nauale.

paucos dies, compoſito ad id aſtu poſtulare traditionem. Fingebat mandatum aggrediendi. Suſtulerat anchoras, vela explicarat, machinas expediuerat. Dedentibus ſpondet littus Gallicanum; recuſantibus interitum minatur. Oliuera Prætor haudquaquam exterritus minis, reſpondet ſibi quoque à ſuo Rege mandatum tutari claſſem vel ſanguine & vitâ: ſimul iubet expediri ad pugnam omnia: & expedita iam erant; ſed quieuit hoſtis, Dunkercanis animis dedecus propoſuiſſe contentus. Quinque ipſos menſes ea tenuit obſidio, Prætore interea in Hiſpaniam profecto, claſſe alteri traditâ, nempe quæ iam Belgis Hiſpanisque deſperata habebatur, nî Iacobus Collartius arte adiuuans fugam, ceteris princeps ad audendum foret. Mutarant ſæpiùs in ſtatione locum, fixis alibi anchoris, quas diuturna fluctuum ventorumque vis à ſolido & fido vado ſenſim in periculum abſtrahebat. Initio cuncta hoſti ſuſpecta. Motu noſtrorum leuiſſimo ad arma clamabat. Pòſt vſu doctus motum neceſſitate fieri, negligentiùs agebat, & propè nullâ ſuſpicione. Triſtis tum quoque & vſitato maior in ſtationem incubuerat tempeſtas, multis nauium, quæ ad ducentas in anchoris ſtabant, vado illiſis hauſtisque, ceteris miſerè quaſſatis. Quin & vix dato reſpirandi ſpatio altera haud ſanè mitior minabatur. Ergo ad ſuum quemque nauigium cura conuertit. Quâ Collartius occaſione ſolerter vtens, ſublatas de more anchoras figit alibi, moxque iterum attollens tamquam non adhærerent, varium ſimulabat errorem; donec dilapſâ longiùs naui, rem maturam videns, demittit repentè vela, vento arti obſecundante vtitur; extra ſtationem euolat, relictis poſt terga Batauis inſultans, ipſoque die in portum nauem appellit ſaluam, pari ciuium admiratione plauſuque. Vnius fuga commouit omnium animos, hoſtium ad vigilantiam, noſtrorum ad conſilia & artes. Conueniunt in Prætoriam Præfecti, aleam tentare decernunt. Maturè conſultatur de modo. Viſum per tenebras vela ſic componere, vt funiculis aliquot diſſectis repentè caderent; tum tormentis vnà omnibus quatere hoſtilem claſſem, diſpoſito cum bombardis milite machinas hoſtium obſeruaturo. Audax facinus, ſed neceſſarium ſperantibus libertatem. Dum hæc Regij moliuntur, Batauus, geminatis excubiis, vigil ringebatur Collartij fugâ, & exprobrabat ignauiam: quo probro nihil indignius ferentes Dunkercani, patriæ virtutis memores, diſcriminis in quo verſarentur obliti, iureiurando appromittunt, nequaquam ſe niſi facto priùs indicio abituros: & ſtetêre promiſſis. Nocte pugnam antegreſſâ, à Sacerdotibus noſtris expiati omnes animatique. eratque tunc vna omnium vox: Hodie apud ciues aut apud Cælites cœnabimus. Iamque ſignum dabat Prætoria: momento vela cadunt, reboant tormenta; &, vt indolem agnoſcas, elatâ voce hoſtem ex fide admonent, & conuitio prouocant ad ſequendum. Tres quidem feliciter, quamuis non ſine multo ſanguine, euadunt. At Prætoria quæ dux eſſe debuerat, aliquamdiu hæſit, neque excuſſit tormenta in tempore; quâ cauſsâ ſegnior, incertum. Ergo ab hoſte præuenta, diriſſimè quatitur; neque tum ſe illa defendit, mutato nempe conſilio præſidium à loco ſperans. Sed neque retardabat Batauum reuerentia ſtationis, nec Anglo curæ erat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

erat, tametsi naues in tutelam haberet armatas. Tum enimuerò inflammatus furore Prætoriæ Præfectus natione Hispanus, tormentis omnibus impotenter exoneratis, nauem in medios agit hostes, non impunè periturus. Miserrima hîc rerum facies, nisi pugnæ ardor sensum miserationis auferret. His modicâ è cute pendebant auulsa brachia; illis discerpto ventre ilia fluebant. Alij cruribus minores, alij humeros & terga traiecti, miserabili spectaculo laceros trahebant artus, & quà poterant reptabant semiuiui: quos omnes Sacerdos noster sinu charitatis amplexus fouebat, animabat, expiabat. Inter hæc ipsi Præfecto excutitur oculus, non animus, qui & creuit à vulnere. Accurrenti enim in auxilium Patri nostro Francisco Braye, Nihil hoc quidem, inquit; simul strophiolo sanguinem, ipsumque oculum sequentem abstergens, redibat in prælium metuendus, cùm fatalis aduolat globus, & medium ipsum vnà cum Sacerdote nostro discerpit: quo casu amentes reliqui ad hostilem Prætoriam applicant, mediâque in pugnâ casu dubium an manu ignis pluuerem corripit; mox nauigium vi maximâ & horribili fragore dissiliens eâdem secum ruinâ hostilem Prætoriam inuoluit. Paucos in sublime excussos sine graui damno excepit mare, quos prehensa tabula littori dedit, testes rei gestæ oculatos.

Pater globo discerpitur.

Poterat hic casus in ipso Missionis tirocinio terrere Socios, & auertere à mari; at vsque eò non terruit, nedum auertit, vt numerum auxerit animosque, & vnius mors multorum virtutem studio gloriosæ æmulationis accenderit. Haud enim diu pòst, alio conflictu, Sacerdotem nostrum nauticos animantem pars trabis tormento auulsa de nauigij foris præcipitem, grauissimo in caput dato vulnere, deiecit. Ille casu aliquamdiu iacuit exanimis; sed vbi primùm sibi redditus est, è vestigio ad præliantes redit, partesque suas pergit implere tantâ contentione virium, vt impar labori, & verò vulneri quod acceperat succumbens, inter manus fuerit auferendus. Huiusmodi multa commemorare quid attinet, quando fama publica clamat, quoties pugnatum est (pugnatur autem nauigatione qualibet) Patres nostros vulnerum suorum mortisque contemptu dedisse classiariis exemplum, pro Deo, Rege, patriâ standi fortiter & cadendi?

Hanc Missio Naualis palæstram habet, in quam se dare amentis sit, nisi ad quæstum animarum. Quod enim præmium humanum laboribus illis periculisque par? aut quæ mortalis merces sanguini vitæque nostræ appendi ex æquo potest? Sed à mari in portum inuehamur, hîc quoque visuri fructus vberrimos Missionis. Quamquam est aliquid adhuc in mari minimè tacendum, quòd Societas nauigans perspè prosit & hostibus. Nam cùm quotidie in Dunkercanorum potestatem veniant prædæ vi aut metu subactæ, ex captiuis plurimi salutem suam Patribus debent. Quo tempore lex talionis (dura quidem, sed necessaria, quippe quam hostes expresserant præeundo) præcipitari iubebat quotquot Bataui caperentur; fuit aliquando senex, quem dandum in fluctus Sacerdos noster ab hæresi ad veram Fidem reducere laborabat. Quod vbi frustrà aliquamdiu tentari Nauarchus animaduertit, sine morâ proijci obstinatum iubet. Longo pòst tempore vox ab imo auditur

Insignis conuersio cuiusdam hæretici.

mari misericordiam implorans. Mirati nautæ, despiciunt è puppi; senem illum vident, quo nescio fune, quem cadens apprehenderat, pendentem. in præceps illicò deturbare nituntur. At ille per sacra omnia orare tantisper vitæ gratiam, donec, eiuratâ hæresi, expiatisque apud Patrem noxis, cum Deo Ecclesiâque reconciliaretur; surdis ad ista nautis, & indignatis prætextu bono versutum senem moras quærere, ac sperare vitam nullis precibus concedendam. Audiebat hæc Pater, & properè aduolans impetrat homini breuis temporis beneficium. Extrahitur tremebundus: per horas aliquot instituitur Orthodoxâ Fide: multis cum lacrymis de vniuersâ vitâ confitetur. Tum demum Sacerdos senem miseratus, fit Nauarcho supplex pro vnius vitâ. Negat ille, sui capitis periculum allegans; & erat sanè Principis capitale mandatum. Horum contentionem diremit ipse pro quo orabatur; & Patre precibus supersedêre iusso, Iam nihil moror, inquit, postquam sum Catholicus & ritè expiatus. Vos imperata facite, & proijcite paratum. Ita sui securus, haud obscuro salutis omine, præcipitatus interiit; felix suo malo: perierat enim, nisi periisset. Post senem haud tacendus septennis puer, quem Batauici nauigij Præfectus à teneris assuefaciendum mari conuexerat. Ortâ cum Dunkercanis dimicatione, dormientis pueri latus adlambebat globus, cuius stridore excitatus timuit, & arctiùs stragulis se inuoluit. Verùm, vt erat ætas immatura intelligendo periculo, ad somnum denuò sese componebat. Sed mox accepto in crure vulnere, miserabili clamore vulnerauit aures, magisque animum Præfecti: quo adhibente solatia, alter subitò globus suram alteram aufert. cuius spectaculi dolore amens Nauarchus, militum vni funem incendiarium eripit, in carinam penetrat, flammam pulueri injicit: nauis horribili tumultu concussa disrumpitur. Reliquis pereuntibus, vnicus ille puer in aëra iactatus primùm, deinde fluctibus receptus, tabellam fortè aliquam arripuit, sesque sustinuit tam diu, donec Dunkercanus scapham expediret, paruulum fluctuantem & grauiter sauciatum extraheret, non sine manifesto Numinis beneficio. Nam puer ille à Sacerdote nostro salutaribus aquis tinctus, si fortè non esset, deinde adiectus Dunkercam, in Orthodoxâ Fide feliciter adoleuit.

Mira Dei erga puerum septennem prouidentia.

Sed epibatis nostris quid Patres terrâ prosint, videamus. Ac Dunkercæ quidem, præter assiduam animorum curam hoc in primis agitur, vt nemo conscendat, nisi munitus sanctissimis Sacramentis. Inualuerat perniciosissima opinio, timiditatis indicium esse, sub nauigandi tempus confiteri. Hac imbuti persuasione conscendebant passim peccatis graues, curam salutis vincente probri istius metu. Hic erat fraudulentissimi satanæ laqueus, quo innumerabiles animas implicabat: sed aliquando contritus est labore Patrum, & errori veritas substituta. Generosi animi indicium, ac deliberati etiam pugnando occumbere, nunc habetur præmissa confessio: quam si qui negligant, non minus probrum, quàm anteà si facerent, reputatur. Quid vbi in alienum aliquem portum, siue consultò, siue acti tempestate, inuehuntur? gregi suo semper inuigilat Pastor, auertit mala, commodis studet quà corporum, quà animorum. Passagij apud Cantabros hæsit aliquando nauis, Regiosque

Quid terrâ prosit nautis Missio naualis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

interim classiarios populabantur morbi. Noster humeris suis subuectos in nosocomium longo itinere deportauit, perque vicina loca conquisiuit stipem, & quæ valetudini reuocandæ seruiebant, tam admirabili Christianæ pietatis exemplo, vt obstupescens Cantabria nimis magno nomine Patrem illum Apostolum prædicaret. Similia alibi studia ceterorum. Quòd si & in hostilem terram casus aliquis sinister impulerit, ne tum quidem suis deest Sacerdos; quandoque est & hostibus salutaris. Annis abhinc aliquot pace ruptâ cum Anglis hostiliter agebatur. Subinde duos è nostris naufragos inimicum littus excepit, deinde carcer diuturnus ac squallidus, tunc etiam haud parum fructuosos. Nam & suis in eâdem captiuitate solatio præsidioque erant, & Anglorum aliquibus saluti. Constat quosdam verâ istic imbutos Fide. Nec semel de Religione disputatum cum successu & famâ. Quin & Patrum alteri opima Sacerdotia & nobilem Episcopatum hæresis offerebat, demens quæ à tali pectore perfidiam speraret. Nec minorem alij, quos Batauia captiuos habuit, inter vincula probauêre virtutem. Carolus Porretius, laceratâ vndique & subsidente iam naui, ab hostibus in spem lytri seruatus, Vlissinganum carcerem multo facinore præclaro, atque ipsâ solenni quatuor votorum professione nobilitauit. Excepta ea est à Sacerdote nostro dissimulanter ingresso: testes fuêre captiui. Animam ille suam nuper posuit pro suis in Hispaniâ, contracto ab epibatis morbo, quam per vulnera profundere maluisset. Nec solus iuit ad præmium: duos prætereà Sacerdotes eâdem expeditione Societas amisit, fletura damnum; nisi tales fieri virtus & comes virtutis gloria prohiberet.

MISSIO AD PESTEM.

Restat quartum arduæ Missionis genus ad infectos lue: quod quamquam variis Prouinciis Societas exercet, haud tamen scio, an terrarum vsquam perinde vt in hac nostrâ Belgicâ. Cùm enim certissimus belli partus sit pestilentia, non sanè potest non grauiter laborare hoc malo patria, quæ Martis iam per tot annos campus est; vbi bellum ita geritur, quasi vno in Belgio de Europæ Imperio dimicetur. Terra autem non magnis exporrecta spatiis, innumerabilium incolarum mater, tot ac tantis oppressa exhaustaque exercitibus, quid nisi necessariam egestatem creet ciui ac militi, ex egestate miserias, atque ex his diuersa morborum genera; sed in primis pestem contagiosam, infinitorum funerum seminarium? In hoc malorum vltimo ferè ad vnicam Societatem hactenus respexêre Belgæ, tamquam ad commune perfugium: nec semel fuit, cùm suam illa operam quinque simul ciuitatibus probauit, præter eos Patres quos ad idem supremæ charitatis obsequium in Mis-

Plerisque vrbibus Patres expositi ad pestem.

sionibus, Castrensi, Hollandicâ, Nauali, eodem tempore exponebat. & Antuerpiæ quidem per annos continuos quatuordecim in tali munere versati sumus, benè multos Gandaui, Bruxellisque: at Traiecti, Ruremundæ, Hallis, Liræ, Bredæ, Aldenardæ, Cortraci, Winocibergis, Bellioli, Casleti, donec exstingueretur malum. Hîc quoque dicunt parum æqui censores, nostris nos commodis studere, & quæstum facere ex publicâ calamitate. Nullúmne ergo tam sanctum opus, quod non momus aliquis rodat? quid tandem rectè atque ex virtute agemus, si hoc non agimus?

agimus? Quæstus animarum honestus est; hunc facere fatemur, & hoc vno contenti sumus. Alium fieri quisquis putat, aut errore fallitur, aut peccat malevolentiâ. Nam quòd Societas huic Missioni deputatos Patres honestè ali permittit ex publico, & salubri aëre petit collocari; non modò quod honestum, sed quod iustum proponit. Non enim suos illa exponit vt perdat, sed vt quàm diutissimè sint vtiles Reipublicæ: quod quamuis pro materno affectu adhuc diligenter curarit; haud ita curare tamen potuit, quin longè quàm vellet plures amiserit. Prô quàm multorum & præstantium virorum impendio iacturâque hic animarum quæstus Prouinciæ nostræ stetit! vetera non adducam exempla, quando recentibus abundo. Antuerpiæ, vt hinc exordiar, vbi maxima sensimus damna, non multis abhinc annis in hoc obsequio Patres fratresque viginti quatuor animam suam pro ciuibus posuêre: & vno quidem anno nouem funera fuerunt. Egregiâ omnes virtute, & æternâ digni memoriâ; sed præ aliis nominandus Franciscus Schottus, ipso quondam Consule Antuerpiensi natus, quem admirabilis impulit feruor, vt vitam patriæ, à quâ acceperat, redderet. Eius eximium aliquando facinus spectauit ciuitas, & summis laudibus extulit. Occlusa erat miseri cuiusdam peste infecti domus, neque aperiebatur pulsanti, adeò morbus domesticos debilitarat. Ille scalas ex vicino capit, & per sublimem fenestram in ædes illapsus, prostratos miserèque animam agentes adspectu complexuque recreat, & necessaria singulis remedia salutis impertit.

Plurimi Patres in obsequio pestiferorum perierunt.

Insignis Patrum feruor in ferendâ ope pestiferis.

Alibi quoque nostrorum charitas eamdem ad infectos inuenit viam. Nec semel ex matrum lue exstinctarum vtero proles excidi iussa Baptismi beneficium accepit. Quid Gandaui? annus sæculi trigesimus tertius vndecim Socios ciuitatis obsequio deuotos è viuorum numero exemit; atque in his erant, qui Philosophiam, qui Theologiam insigni cum laude tradiderant. Vix quadrimestri spatio absumpti omnino decem, vt quisque alteri succedebat, ita in certam mortem ire videbantur, & tamen inter adspirantes contentio fuit, quis præiret; postponi graue habebatur. Tobias Roelofs ob senium, laboresque ipsis triginta duobus annis in Collegio isto exantlatos, iam emeritus, multis cum lacrymis eam prouinciam expetiit, affirmans has esse Indias Fratrum Coadiutorum; ac quoties sibi alium præferri videret, sortem suam magnopere deflebat. Obtinuit tandem vt ad breue partes alterius suppleret; iamque domum reuocandus, respondit nuntianti se nihil de reditu laborare, dummodò vel vnius diei impetraret inducias. Postridie tactus lue exstinctusque, præclarum supremæ charitatis documentum dedit. In ipso autem obeundo munere qualis quantusque viris animus! Ab ægroto redibat P. Nicolaus Iamotius, cùm fortè audit iacere in extremâ vrbe iuuenem sub dio, ex ædibus ab hero, quia peste tactus erat, eiectum. Accurrit, peccatis expiat, pane vitæ in viam æternitatis reficit, oleo contra vltimam luctam vngit. Vbi languentis animo consuluerat, sublatum viâ longissimâ ad nosocomium refert, vt consuleretur & corpori. Non hîc tacebo virgines duas Antuerpienses, quæ ad Societatis exemplum sese auxilio pestilentium hominum deuouêre. Eas, postquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Antuerpiæ præclaram operam infectis nauassent, Gandauum fama laborantis vrbis exciuerat. Ibi tres aliæ Gandauenses adiunguntur. Vitæ ratio quotidiana hæc erat: manè sacrificio intererant; neque alio antidoto quàm pane Angelorum contra venenum armabantur: tum infectorum nosocomium adibant; & continuus labor erat, curare pharmaca, parare obsonium, ægros mundare, sordes efferre, lectos sternere, ita omnibus adesse, vt ieiunas illas plerumque vltra dimidiatum diem inter ægrorum æstuantium malignam auram indefessa charitas distineret. Tres Gandenses pestis exstinxit. Antuerpienses duæ sæpiùs correptæ, sæpiùs sanatæ in cœpto perseuerant. Redeo ad nostros: Winoibergis vix trimestri spatio quinque nostrorum capitum interitu defensa communis incolarum salus. Nec intra mœnia Sociorum zelus sterit. Ad pagos progressus est, postulante Senatu; cui de nobis optimè merito omnia debemus. Quid Bruxellas dicam, quid Hallas, quid Cortracum, quid Belliolum? quarum vrbium singulis binas, ternas quaternásve hostias de nostro grege eadem illa charitas breuissimo tempore immolauit.

Et hanc quidem omnem Societas iacturam fecit, cùm ab vrbium Magistratibus rogata dedisset suos, qui ab aliis habitatione secreti in arduum illud Reipublicæ obsequium sese viuere palàm profitebantur. At quis numerum recenseat in non dissimili pietatis genere mortuorum, qui grassantibus (quod sæpè fit) morbis nihilo peste mitioribus, vitam suam quà ciui quà militi consecrarunt? Non longè petenda sunt exempla. Post finitas inducias, anno sæculi vigesimo primo, Casantum ad Slusas tentatum; sed absque successu. Miles interim in castris detentus incerto consilio; iamque inclinata in autumnum tempestas creabat morbos, quibus correpti passim Brugas, vicinam vrbem deuehebantur. Ibi nosocomia non tantùm, sed quotquot publica erant loca, æger miles impleuerat. Morientium magna copia; &, quod tristius, nullo corporum, nullo animorum adiutore. Nam Sacellanos castrenses mors abstulerat, ceteri abhorrebant. Nostri, rogante vrbis Antistite, curam amplexi tanto ardore, vt nemo vnus, quantumuis senex, sese excipi pateretur. Tredecim contagione afflati, & in vitæ discrimen adducti, quatuor exstincti, & in his Rector ipse Collegij, qui suas quoque vices impigrè inter ceteros obibat. Anno insequenti tentauimus Bergizomium, hoc quoque irrito conatu. Dimisso obsidio, miles ærumnis confectus distribuebatur in vicinas vrbes recreandus; sed morborum agmen insecutum est, & stragem dedit, quantam vix hostis potuisset. In eâ calamitate pietatem suam præcipuè Societas probauit, non sine insigni suo damno, si damnum est quod impenditur charitati. Quatuor Sacerdotes, lectissimi sanè viri, dum nosocomia frequentant, morbo correpti exstinctique sunt Mechliniæ intra vnicum non amplius mensem. At Antuerpiæ Professa Domus in nosocomij speciem conuersa, pulcherrimum vrbi spectaculum dedit. Triginta ipsos Patres hausta ex proximorum auxilio lues prostrauerat, de vitâ omnes periclitati sunt: quinque eam amisere. Fungebantur eo tempore nostri Curionum quoque officiis, & extrema Sacramenta ipsamque sepulturam plurimis imper-

Præter pestem, ad alios quoque contagiosos morbos se extendit Societatis charitas eum insigni suorum iacturâ.

impertiebant. Passim per vicos & fora ciuitatis iacebat miles, suisque sordibus immoriebatur. Viderent hoc Patres, & non omni virium contentione in ferendam opem incumberent? alij cibos, alij pharmaca curabant: quosdam distinebat studium conquirendæ à ciuibus eleëmosynæ: nemo ab opere tam necessario quàm pio vacabat.

Nec verò solius Belgij Catholici habemus exempla: etiam in Fœderatum charitatis suæ viscera Societas effundit. Quadriennium est, cùm inter Batauos sæuiente contagio suos omnes ex more illa exposuit in morientium solatium, etiam hæreticorum, qui à diffugientibus Ministris deserti implorauêre Iesuitas, inque Orthodoxâ Fide obiere, cuius certissimam habebant tesseram charitatem. Octo Sacerdotes in isto tunc obsequio annus vnicus exstinxit. Quid si iam sit animus commemorare omnes, qui consueto nobis more ad ægros interdiu noctuque postulati adeunt, & pro operæ suæ pretio domum referunt malignas ex contagione febres, ex febribus mortem? Illud quidem verè à me dici potest, contractis eâ ratione morbis, partem Sacerdotum optimam rapi, & ferè in ipso ætatis flore; vt minimè mirandum sit, raram apud nos spectari canitiem, in tanto licet numero Sociorum. Enimuerò ex octingentis & sexaginta, quot nunc capita habet Prouincia, triginta sex, non plures, sexagenarios possumus numerare. Non placebit fortasse quibusdam hæc tanta vitæ nostræ prodigalitas, neque probabitur illa tam facilis tot insignium virorum iactura, quos spes erat in multos annos egregiam operam Reipublicæ nauaturos. Societatem quoque imminentem appellabunt non parcentem suis; & duros dicent Moderatores, nulla subditorum æstimantes damna, sed in alieno corio scilicet liberales. At enim rerum nostrarum ignorantissimum esse oportet eum qui taliter opinabitur. Nec enim vlla seruandæ prolis tam studiosa mater est, quàm Societas suorum; adeò neminem imperio adigit in amittendæ vitæ discrimen. Nec verò opus est stimulus currentibus. Viuit in nobis Ignatij filiis ille ignis, quo sponte agimur; & pulchrum habemus ac decorum properatâ laboribus morte defungi.

Charitas Societatis erga pestiferos non paucis hæreticis caussa fuit conuersionis.

Paucissimi senes in Prouinciâ, & cur?

Nemo ad Missiones cogitur, voluntarij omnes sunt.

Apud Alanos Scythiæ populos testatur Marcellinus beatos haberi consueuisse qui cecidissent in prælio; senio tabescentes aut fortuitâ morte consumptos, contumeliis conuitiisque lacerari. Quod truci hominum ingenio ex barbarâ animorum ferociâ glorioſum ducebant, id nos sanctissimis exculti moribus ad Christianæ perfectionis calculos reuocamus; beatos, inquam, eos habemus, quos saluti animarum intentos mare, quos castra, quos pestis absumit: declinatione laborum periculorumque, si qui senectutem quærerent (sed nemo quærit) quasi degenerem Ignatij sobolem detestaremur. Igitúrne aspernandi cani? si ignauia prouius salute contentum viuere, & suaui in otio diuina contemplari. Alia creauit: sin inter ardua creuêre, glorioſi. Nec enim ea nostra vita est, suâ ad hoc erant quærenda Instituta: nunc militiam professis nulla est iusta quietis affectatio, nulla honesta difficilium fuga aut tergiuersatio. Ad suscipiendos vltrò labores, ad pericula adeunda in Missionibus arduis, ipso nomine monemur; & hac vnâ promptitudine, dignam Societate Iesv indolem probamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT QVARTVM.

De iis quæ passa est Societas Flandro-Belgica.

MArtinum Azpilcuetam Nauarrum, magnum doctrinâ & pietate virum, ferunt dixisse olim de Ignatio, nostri Ordinis conditore, instruxisse illum quidem ornatéque classem potentissimam, & Ecclesiæ hostibus planè formidabilem; sed magnos quoque ventos atque horribiles tempestates haud sanè vllo tempore defuturas. Huius dicti veritatem experimento compertam habet Societas etiam in Belgio. Quamquam enim multa ei feliciter prospereque hîc euenere, vsque eò, vt nesciam vllâne in Christiani orbis parte maiorem experta sit Principum, Magistratuum, populi beneuolentiam beneficentiamque; tamen & suis fluctibus ac procellis subinde iactata est: quibus & obrui potuisset, nisi qui propitium se fore Sociis spopondit IESVS, imperasset in tempore ventis & mari, postque turbines tranquillum sudumque reddidisset. Et verò Societatem sui dissimilem Belgæ haberemus, si nullis vrgeretur aduersis, quando nota illius propria est, pati, ad exemplum Ducis in signum contradictionis positi; cuius nomine vel eâ maximè caussâ sese insignitam intelligit, & cui quàm simillimam vitæ rationem reapse magis quàm nomine curat profiteri. Habent & suos fructus aduersa: magnitudinem suam Societas suis hostibus debet. Arborum solidissimæ fiunt, quas frequens incursat ventus: aër flatibus, aurum igne purgatur: vigent agitatæ aquæ, & attritu cotis fit gemma splendidior. sed neque virtus certiore proditur indicio, quàm forti & constanti aduersorum tolerantiâ. Gubernatoris artem tempestas, non malacia ostendit: & militem in acie pugnâque dignoscimus.

Societati proprium pati.

At, inquies, si in Belgio tantopere passa est Societas; doce nominatim, quæ, & à quibus. nam certè florentem illum qui cernitur statum, non aduersitate sed fauore hominum venisse res ipsa loquitur. Quid magnifica templa, Collegia, census, prouentus, auctoritas & gratia apud summos infimosque, patiendine materia sunt, an triumphandi? haudquaquam dissimulare, nedum inficiari possum, florere Societatem Belgicam, amari, æstimari; quin iam hoc paulò antè profitebar: at nihilominùs affirmo, magnis fuisse vexatam turbis, traductam calumniis, pressam persecutionibus, non à solis Religionis nostræ hostibus hæreticis, (quod erat minimè mirandum;) sed & nonnumquam ab ipsismet domesticis Fidei, siue hos commouebat inuidia, siue imprudens zelus, aut alius error aliquis agebat. Audi primùm de publicam professis inimicitiam, de Sectariis dico in nostra perinde vt in Sedis Apostolicæ damna, & si quà inferre possent ruinam, satanico fœdere coniuratis.

passa est ab hæreticis;

Humanos affectus, nisi vel ratio corrigat, vel cælestis disciplina, impetu naturæ rapi, communis omnium experientia est. Ira homini nascitur, si quem conatibus suis obstantem sentiat: odium succedit iræ, odio crudelitas. Iam hæresis Belgium spe suâ deuorarat, iam labantis Ecclesiæ vrgebat ruinis, quando suos expediuit Societas velut triarios milites:

milites: quorum occursu obnisuque, vbi abruptum sensit ad victoriam cursum, indignata illa furia implacabiles concepit iras, peperit odia, crudelitatem exercuit: quam si in corpora quandoque prohibebatur expromere; famam tamen innoxiam detractione, calumniâ, maledictis numquam lacerare cessauit. Quid exemplis opus in tantâ veritatis luce? sed tamen ad posteritatis memoriam vel vnicum proferamus.

Anno M. D. XCVIII. Petrus Pannius sordido apud Iprenses loco natus, post rem familiarem cum suis similibus inter pocula decoctam, ac prætereà grauiter obæratus, eâque caussâ solum vertere coactus, in Hollandiam venit. Lugduni cùm versatur incautiùs, suâne malitiâ an aliorum suasu, an, quod plerisque creditum, e notæ mentis vitio, temerè garriuit iuratum se in Comitis Mauritij necem aduenisse. Datus in quæstionem dum nouos quotidie auctores incentoresque facinoris comminiscitur tandem gratiam facturus Batauis, & vitam suam (sic spem fecerant) redempturus, inductum se mentitur à Rectore Collegij Duacensis: deinde Patrem illum qui Prouinciam gubernabat (is tum erat Oliuerius Manaræus) sibi pollicitum esse quadringentos florenos annuos, quos Iprensis Quæstor Duaceno Collegio deberet. Adhæc spem sibi ab eodem Patre factam obtinendi officij, quod ducentos & plures aureos quotannis penderet. Oblatum item filio suo lautum apud Tornacenses Sacerdotium. Denique, quod caput erat, amplissimam in cælis mercedem Dei nomine promissam, si in opere tam heroico mortem obire contingeret. Hinc se de manu eiusdem Prouincialis, post generalem de totâ vitâ confessionem ritè factam, sacrum accepisse epulum, vt eo Christianæ fortitudinis constantiæque præsidio ad tam præclari facinoris laudem properaret animosior. Hæc omnia simul ab illo stolido dicebantur, simul apud graues illos Iudices inueniebant fidem. Ergo in Pannium, hominem planè amentem, & suo vnius indicio testimonioque reum, capitalis sententia profertur, eademque typis committitur vario idiomate, spargiturque in varias Europæ partes, ne quem nostra latêre posset infamia. Caussa hûius tantæ solennitatis prætexebatur commune bonum, vt sibi cauerent Principes à Iesuitis, sanguinariâ illâ proditoriâque hominum colluuie, quos iam publico iudicio non meditatos tantùm, sed machinatos esse constaret Mauritij Comitis necem. Hæc sententia Lugduni lata, quam vrbem Bataui Athenas suas habent, magnopere Belgium, ipsamque adeò commouit Europam. Apud Catholicæ Religionis aduersarios prona erat calumniæ fides: Catholici autem ipsi hæsitabant inter perspectam iamdudum Societatis innocentiam, & auctoritatem publicam Senatus. Nam quis à iustitiæ tribunali tam iniquum credat emanasse iudicium? aut quæ impietas ausit famam non vnius viri, sed tantæ Congregationis palàm traducere, nisi comperto crimine & indubitato? Magnis quoque præiudiciis caussa nostra laborabat: Gallis & Anglis visi eramus Regicidæ. Duorum Regnorum auctoritate iudicium Belgicum roborabatur, & nouo hoc-ce iudicio vicissim illorum confirmabatur auctoritas. Istud præcipuè telum elegerat hæresis, quo Societatem nostram sperabat posse iugulari, si magnis auctoribus persuadere orbi posset, nobilem sanguinem siti-

qui eam calumniantur.

Publico iudicio definitur Societatem machinatam esse necem Comitis Mauritij.

re

Universidad de Deusto
Biblioteca

re nos, & coronatis capitibus insidiari. Itaque iam fatale vulnus datum putabat, & iudicio illo Lugdunensi de Iesuitis actum; quos vno tempore Belgæ, Galli, Germani, Angli, Scoti (tot enim linguis aduersum nos scripta erat sententia) trucidatum irent; aut, si misericordiâ vterentur, in perpetuum certè exsilium ablegarent. Ita vouebat, ita sperabat hæresis. & verò poterat ingens timeri malum, si solo sese silentio modestiâque suâ, quod cœperat, Societas defendere pergeret. Ergo habitâ periculi ratione, suscepit Costerus famæ nostræ (quâ inter homines, si quid volumus prodesse, castissimâ indigemus) necessariam defensionem; & vindice veritatis stilo confixit calumniam, mendaciis omnino sexaginta grauem. Apologeticus ad supremum Hollandiæ Senatum missus est, perque auidas nouorum manus latissimè sparsus, vnà cum publicis variarum vrbium de Societatis innocentiâ testimoniis, numquam pro se iudicioque suo respondere aüsis Iudicibus illis Lugduno-Batauis; tametsi vel maximè prouocarentur ad sententiam à se latam, tantâ mendaciorum farragine, si possent, expurgandam. Adhæc Costerus publicè pro concione Albertum Archiducem, omnesque Magistratus obtestandos duxit, vt si qua insimulati sceleris vmbra aliquando se proderet, haud cunctanter suis vrbibus finibusque nos pellerent, nullum exsilium, nullam exsilio grauiorem pœnam deprecaturos. Valuit apud cordatum quemque tam iusta tamque necessaria defensio; & illi iudices, quâ sicâ famam nostram iugulare sperauerant, iugularunt suam.

Costerus calumniam redarguit.

Quamquam non solis illis visi tunc sumus Principum sicarij; sed Mauritium ipsum Comitem ab Anglis persuasum, ea iamdudum tenebat opinio. Nam anno M.D.XCII. Steenwicum Transisalaniæ oppidum, vt suprà memorabam, accepturus in potestatem, offerebat ille quidem honestissimas Coquellio Præfecto ac Regio militi conditiones; sed Henricum Samerium Iesuitam, qui erat in oppido, sibi ad pœnas tradi postulabat; quippe iampridem in Angliâ, inito cum Reginâ Scotiæ consilio, mortem Anglorum Reginæ Elisabethæ machinatum. Enimuerò fuerat in Angliâ Samerius, & à sacris confessionibus fuerat Mariæ Stuartæ, inclytæ Scotorum Reginæ, quo tempore in vinculis eam habebat Elisabetha. Hinc nata conspirationis fabula, quæ Anglos Hollandis militantes tam acerbo in vnius viri caput stimulabat odio, vt Mauritius ipse Comes in eorum gratiam negaret vllam sibi cum Regiis pacem fore, nisi tradito Iesuitâ maiestatis reo, tametsi vel omnes copias illius ergô in discrimen adduceret. Id cùm obsessi pertinaciter respuerent, affirmarentque, nisi pactâ Samerij incolumitate libertateque, nolle vllam cum hoste pacem, prælium sese denuo redintegraturos, quæsituroque certam vel in morte vel in victoriâ salutem; Mauritius pauliper animo suo moderari visus, spopondit Samerium quoque liberum fore, & eâdem vsurum sorte cum milite. Verùm prævaluit Reginæ Anglorum demerendæ studium. Factâ oppidi deditione, conquiritur quàm studiosissimè Iesuita. Obseptæ continuò ædes ciuium, apud quos diuersari vel leuis erat suspicio: infestæ oppidi portæ per quas exeundum, dispositi vigiles locis variis, in omnem intenti curam, ne præda tam opima falleret indaginem. Quo comperto, Samerius, vt erat

Samerius reus agitur conspirationis in necem Reginæ Elisabethæ.

erat egregiâ magnitudine animi, & in bonâ caussâ cupidus tolerandi, vltrò se vigilibus sistit; à quibus arctè vinculis constrictus, ad concilium militare deducitur. Examinatus, in publicum carcerem datur, circumfusâ hærenteque lateri numerosâ militum custodiâ: & quia rumor inerebuerat, breui in furcam agendum esse, accurrens verbi Minister seriò eum de salute animi compellauit, illud identidem inclamans: *Disce à me veritatem.* At Samerius cùm diu graue silentium, spreto rabulâ, tenuisset; victus tandem impudenti illâ voce, suos canos ostentans, Si alterutri, inquit, nostrûm ab altero discenda veritas est, eam potiùs tibi, homo ignorantissime, à me seniore ac saniore discendam scias. Inter hæc, iam vulgatâ Patris captiuitate vitæque periculo, ciues quidem miserabantur innocentissimi viri fortunam: Regius verò miles negabat pedem efferre, questus belli iura violata. Quo probro excitatus Mauritius, & famæ curâ tactus, reclamantibus licet Anglis, & Reginæ suæ tradi hominem flagitantibus, ipse humanior, promissâ libertate donauit.

Verùm non vnâ hac de structis Principum vitæ insidiis causâ in nos calumniâ nostram oppugnauere famam Caluino-Batani: sed & alia vibrarunt tela; designatas & attentatas vrbium proditiones, concitatas seditiones rebellionesque, & quidquid conflando nobis odio videbatur idoneum, nullo veri falsíve discrimine: quibus nimirum Machiauellico instituto mentiri virtus est, si ita postulet vtilitas: quibus labor vnicus Iesuitas, suis conatibus maximè aduersos infestosque, in publicam orbis inuidiam exsecrationemque per omne genus criminationis adducere. Quin & post famæ vulnera, ad inferendas fortunis nostris corporibusque iniurias conuertuntur. & habuere hactenus sanè luculentam ad explendum odium materiam, si non esset insatiabile. Circumspice tempora inde à primo nostro in Belgium appulsu, siue quod ante inducias fluxit à præteriti sæculi quadragesimo secundo ad annum sæculi huius nonum; siue ipsas duodennales inducias, siue illis finitis consequentes annos vsque in hodiernum; profectò nullum tempus reperies non exsiliis nostris & vinculis, & omni aduersorum genere nobile. Verùm neque mens est, neque locus, annales texere nostrarum perpessionum. Vnicus mihi annus esto testis M.D.LXXVIII. quo vno anno velut fatali, multis locis dirè vexata, fortunis exuta, expulsa tectis ac mœnibus Societas, toto propè Belgio exsulauit. Tot malorum vera & sola caussa, fides Deo, Ecclesiæ, Regi à nobis seruata; tametsi more suo Caluinianum ingenium velandæ perfidiæ sæuitiæque suæ politicas rationes obtendere non cessarit. Sed laruam impudentem iamdudum temporis filia veritas detraxit, atque in meridianâ luce spectandas posuit hinc innocentiam nostram, illinc propriam hæreticorum crudelitatem. Dabis hanc mihi veniam, Lector, vt, missis aliis, Antuerpiensem tragœdiam per omnes suas explicatam partes, velut in scenâ, contemplandam tibi exhibeam; ex quâ vnâ tu per te facias facili similitudine iudicium ceterarum.

Hæretici Societatem persequuntur in Belgio.

Caussa persecutionum.

Immatura Requesenij Gubernatoris mors Rempublicam Belgarum orbam intempestiuè reliquerat, eiusque administrandæ curam suscepe-

Exemplum Antuerpiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perant Ordines, qui iam inter se Gandauensi fœdere conciliati, spondebant pristinam ciuibus tranquillitatem, non ineptè sperantibus, tales viros non tutores modò, sed patres patriæ futuros. Sed enim penùs numquam cum infelici Belgio actum, quàm illo Magistratu: cuius qui partes agebat præcipuas, agebat magis ambitionis suæ, & ambitioni subseruientis hæreseos. Ex hoc vno capite illa tot mala, vastati agri, vrbes expilatæ, mactati ciues, euersa Religio. Habet enim hoc impotens dominandi libido; ad speratos honores, si obstacula inuenit, vi facit viam.

Primus labor, & ad propositum finem visus necessarius, eiectio Hispanorum Iesuitarumque, nescio quo pacto coniungentibus semper hæreticis nostram Hispanorumque fortunam. Sed par in nos & illos Orangij odium non pari ratione se prodidit, quia callida viri ambitio necdum aperto Marte, sed fucato boni publici colore pugnabat. Itaque de Hispanis pellendis minimè dissimulabat; quin post Gandense fœdus destinatò id agebat, vsus ad hoc etiam Belgarum irâ. quibus nomini Hispano tunc vehementer infensis videbatur rem patriæ seriò agere, cùm profectò eam perditum iret, vt firmaret suam. Aduersus Iesuitas, populo gratiosos, artibus cuniculisque opus habebat. Igitur Societatis exsilium, cùm non posset ratione ac iure, per vim ac seditionem procuraturus, traducto vanis calumniis nomine Iesuitico, per idoneos homines machinationi suæ famulantes, tandem suspicionem, inuidiam, odium ex voto suo conflauit apud populi fœcem tumultibus lætam, spe melioris ex alienâ calamitate fortunæ. Post longam mussitationem erupit aliquando concitatæ in nos multitudinis furor, quasi ex crudo iam maturus, dante caussam nequissimo rumore, quem hæretica cuderat officina: cados scilicet nitrati puluerís multos in Collegium nostrum inuectos, instruendis aliquot Hispanorum millibus domi nostræ ad vrbis interitum occultatis. Id vbi sparsum, continuò plebs armata prouolat: ac fortè Collegij fores, vt fit tempore prandij, clausæ nobis quidem saluti fuere; sed seditiosis addebant iras, & rumori fidem. Ergo arreptum ex nauigio aliquo malum in arietem conuertunt; ac perfregissent illicò fores, spoliassent omnia, mactassent, nisi festinatâ amicorum sedulitate monitus vrbis Gubernator cum Prætore ac Tribuno militari confestim aduolassent. qui à Patribus sine morâ intromissi in domum, vbi, post accuratam scrutationem, nihil eorum quę calumnia sparserat apparuit, dato apud plebem innocentiæ nostræ testimonio, tumultum in præsens sopiuere magis, quàm exstinxere. Quippe conceptam semel flammam nouo semper mendaciorum pabulo alentibus hæreticis, non antè quies fuit, quàm nostro exsilio materiam subtraximus furori. Posteaquam enim à Belgarum Ordinibus, quos suis maximè consiliis regebat Orangius, quique ipso Archiduce Mathiâ, velut quodam Principis simulacro, ad propositum sibi finem indignissimè abutebatur, Ioannes Austriacus patriæ hostis declaratus est; immane quantum ex eo elati animis hæretici, palàm de Iesuitis, Austriaco (vt aiebant) deuotis, vrbe aut etiam vitâ exturbandis agitare cœperunt. Sed in tantâ scelerum omnium licentiâ, si Deo placet, hærebat aliqua honoris cura, ne

Initium persecutionis:

sedatur:

renuiscit.

ne per vim perque seditionem, vno tempore, & Regis imperium & auitam Religionem abiecisse ab exteris nationibus arguerentur.

Nouo itaque consilio immensis nos molestiis fatigare instituunt, spe spontanei ex tædio discessus; ac paucis diebus septies, eoque amplius, nunc interdiu, nunc nocte, in ædes irrumpunt, locaque omnia, sicubi fors miles, arma, pecuniæ lateret (is erat color) scrutantur. Adhæc omnes vndique Collegij ianuas multo cæmento obstruunt, portâ dumtaxat vnicâ ad aditum exitumque concessâ. Apponunt & militarem ante ædes custodiam, non solis nobis, sed quotquot templum, scholas, Collegium frequentabant, intolerabiliter molestam: quæ cùm dies aliquot pro foribus constitisset, ipsas deinde inuasit ædes, atque insano tumultu nullam diurnæ aut nocturnæ quietis partem Patribus relinquebat. Submissi etiam fraudulenti amici discessum nobis anxiè suadebant, metu periculi quod proximum videbatur, ne aliquâ vnâ nocte ex improuiso omnium iuguli plebeiâ seditione peterentur.

Hisce machinis Orangius vbi constantiam nostram minimè labefactari vidit, ad nouas conuersus artes, magno ad speciem Reipublicæ bono (cuius securitati per omnem modum consultum se velle magnificè iactabat) infaustam quamdam iurisiurandi formulam de Gandauensi seruando fœdere, & accusandis contrà molientibus, concipit; in cuius verba non laici tantùm, sed quotquot sacri homines iurare compellerentur. Hanc formulam, plerisque sacratis Deo virís quâ nescio arte iam probatam, Societati offerunt, vrgentque subscriptionem; ac ne fors sacramenti religio terreret, eo nobis remisso faciebant gratiam nudæ professionis. At Patres, quibus iamdiu præmeditatum erat responsum, suas allegabant leges, omni politicâ tractatione interdicentes: neque aliud, post frequentem congressum, prece, minis, auctoritate impetrari potuit, nostris constanter in suarum Constitutionum verba iurantibus. Post aliquot deinde hebdomadas aliud protruditur edictum, priori longè detestabilius; quo iubebantur sacri æquè ac profani, Ioannem Austriacum, & quotquot eius sequebantur partes, hostium loco habere, ac dare operam, quà fortunarum quà corporum ac vitæ ipsius impendio, vt quantocyùs patriæ finibus exterminarentur. Non latebat nostros quorsum hæc vergeret procella: iam enim non sola Instituti ratio, sed manifesta caussæ iniquitas subscribere prohibebat. Ergo sine morâ Principes quosdam viros, quibus aliqua dum Religionis cura videbatur reliqua, per litteras orant, dare vt velint extremam operam auertendo impio sacramento: nam sibi certè deliberatum esse carere vrbe vitâque potiùs, quàm istiusmodi scelere implicari. Aliis quoque litteris (nam vestibulo egredi non concedebatur) Canonicos monuere, vt partes suas conuocato Clero diligenter explerent: agi non de politici status securitate, quam falsò prætenderet impietas, sed de aris, templisque, & vniuerso statu Religionis: se quidem liberè dicturos pro seipsis; sed parum posse priuatas vires, communi manu resistendum esse, & quidem statim sine cunctatione; spem enim omnem in celeritate consistere.

Formula iuramenti contrà Ioannem Austriacum & Hispanos.

Hisce monitis excitati Canonici, amplissimum Concilium Ecclesiasticorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sticorum ac Religiosorum hominum cogunt, variè disputatur, ad extremum communi sententiâ decernitur, iusiurandum illud iuri Canonico & Ecclesiasticæ immunitati esse aduersum, proindeque repudiandum. Hæc illi in Concilio fortes; at plerique posteà seorsim, Tribunorum ac Magistratuum vel auctoritate victi vel gratiâ, manus dedêre.

proponitur Societati:

Ergo ventum ad Societatem, quam quò certiùs repugnaturam sciebant, hoc vrgendam putarunt vehementiùs, vt maiore peruicaciâ (sic interpretabantur) iustiores proscriptionis suæ causas dedisse videretur. Præerat tum nostris Renerus Reneri Harlemensis. Huic iuramenti formulam obtrudunt Centuriones aliquot, paucique de Magistratu, seueréque denuntiant, nî pareat, se suosque hostium loco habendos sciat. Renerus primùm commendare fidem suam ac suorum, qui hostile adhuc nihil moliti essent, quique suis legibus ab omni machinatione po-

reiicitur à Societate,

liticiâ quàm longissimè arcerentur. Hoc vnum satis esse, cur iure suspecti non sint, curque de suâ fide securus sit Senatus: qui si aliud vellet, aliud exspectandum non esse, quando per Societatis leges nihil præterea liceret. Hæc dicentem cum stomacho explodunt, iubentque Iesuitas alibi locum quærere, vbi isto suo iure ipsis viuere liceat, nam Antuerpiæ in posterum haud licere: viderent interim à quo aduersus furentem multitudinem auxilia sperarent. Reponentibus nostris, si humana ipsi præsidia negarent, diuina vtique non defutura, nec proteruæ plebis petulantiam timeri viris in tam bonâ causâ mori æquo animo paratis;

& à PP. Franciscanis.

multa minitantes abiere. Par Franciscanorum Patrum constantia fuit. At Tribuni, instigante Orangio, tam generosis responsis efferati, duplicare custodias, deque nostris è medio tollendis serios miscere sermones. Nec latebant tam crudelia consilia Renerum; qui iuniores aliquot periculo subducturus, mutatis vestibus, in tutiora dimittit. Sed ea res Deo vtique cordi non fuit. omnes agniti comprehensique, post diras diuexationes spoliationesque in Collegium ad communem aleam rediere.

In tantis rerum angustiis non cessabant amicorum præcipui salutem nostram Supremo Senatui commendare: qui patrocinium suscipere visus, tres è suis satis Societati beneuolos ad Collegium destinat Feriâ sextâ ante Pentecosten M. D. LXXVIII. hi, catalogo eorum qui sua nomina subscripserant nobis exhibito, orauere vt quod ante nos tot tantique fecissent viri, haud grauaremur facere; néve importunâ illâ nostrâ constantiâ, non modò nosmet, sed nostrâ causâ omnes bonos, quin ipsas aras ac templa, improborum hominum furori obiiceremus. At verò Patres, actis primùm de beneuolentiâ gratiis, graui oratione demonstrabant, vbi res iniqua peteretur, nullâ causâ esse obtemperandum. deinde longè turpissimum videri, si populus imperet Magistratibus, in eâ vrbe, quæ semper obedientiæ laude floruisset; sed neque tam adhuc mali vim esse, cui Senatus mederi nequeat auctoritate suâ: quam si nunc adhibere negligat, breuî illum ipsum post nos, & iustè quidem, paria ab eâdem plebe passurum. Cererùm, quem res cumque tandem casum sit habitura, sibi certò definitum esse, ne totius mundi ruinâ ante oculos positâ, diuinum Numen offendere. Hoc verò satis

Ab Ordinum deputatis tentatur constantia Societatis:

nouum,

notum, argutatur aliquis, pro re tantâ nolle humanam constitutionem infringere, qui quotidiana vos delicta committere non possitis inficiari. Quasi verò inter delicta nihil interfit, aut perinde habeamus naturæ vitio labi, & deliberatâ mente peccare. Ad hunc modum per duas horas extractâ contentione, cùm nihil ageretur; legati illi in salutem nostram suâ voluntate propensi rogauere saltem, vel voce præstaremus fidem saluâ Religionis Catholicæ defensione, & auxilio animarum, nihil nos ad rem bellicam pertinens molituros. Quod postulatum quia iniquum non apparebat, nec aliud quàm quod nostris legibus iubemur, promitti petebat, reiicere non est visum. Itaque rebus, vt videbatur, compositis, cum magnâ gratulatione discceditur: verùm breuem illam lætitiam extrema tragœdia postridie insecuta, in luctuosam catastrophen conuertit.

satisfacit Deputatis,

Suboluerat hæreticis neque scripto neque voce nos in Ordinum verba iurasse. Ergo pridie Pentecostes multo manè ianuam, quâ vnicâ dabatur accessus, ceteris iamdudum obstructis, pertinaciter clausam obsident, amicos ædibus, discipulos scholis, ciues templo per eum diem quo expiare animum frequentes solebant, ferociter excludunt, eam sibi curam à Magistratibus demandatam mentiti, vt Iesuitas proditores tamquam feras caueâ conclusas enecarent fame. Quandoque per ludibrium infectas peste ædes, seque, ne malum contagione gliscceret, ad custodiam appositos clamitabant. At Patres, ipsâ Pentecostes luce, per dimidiatam horam pulsato ære campano, se viuere ac valere, populumque ad ædem sacram inuitare, significabant. Nec verò boni ciues officio defuere: aderant audito pulsu frequentes, sed seditiosorum armis repellebantur. crescente ciuium numero magni vtrimque clamores, magnæ minæ, parumque à vi res aberat, cùm alter Consulum vir integrâ Religione superuenit, finemque vigiliis imponens, sacrilegos illos domum quemque suam dimittit. Quo facto, nostri Missæ officium celebrare instituunt; ac sub decimam matutinam, more tunc recepto, in suggestum adscendit Ecclesiastes. Intereà digresso ab ædibus nostris Consule, noui custodes, iique hæreticâ perfidiâ notatissimi, succedunt, apertè vociferantes, hunc vltimum Iesuitis illuxisse diem, ac de plateâ insanis clamoribus concionanti Sacerdoti obstrepentes, etiam strictis mucronibus in concionem irrumpere parabant; nî graues viri, suorum obiectu corporum, & quâ poterant auctoritate precibusque retardassent. Vbi noster cessauit dicere, postremum Missæ sacrificium inchoatur; ac subinde Consul per certos homines reuocatus, non sine præsenti capitis sui periculo redit: nihil iam priuato homine distans, furore plebis vincente Magistratum, renuntiat adesse nunc illud extremi periculi tempus, à se toties denuntiatum; nihil in suo Consulatu esse præsidij, quando Orangius aliique maioris ordinis viri conniueant: atque in hunc modum, desperatis rebus, abscedit. Peractâ re diuinâ, velut signo ad audendum dato, in templum magno numero irrumpunt expediti in ictum sclopis ac gladiis; & Rectorem ad clamores è sacrario progressum, quasi prædam discerpturi canes, illicò circumdant. Quod vbi animaduertit Patrum alius, hoc agi scilicet vt Rectori vis inferatur,

sed non hæreticis.

Collegium Antuerpiense inuaditur,

per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perrumpit ipsum agmen intrepidus; & elatâ voce, Quæ tantarum, inquit, viri, caussa turbarum? an ignoratis tertio abhinc die Supremo Senatui à nobis satisfactum? quid vltrà petitur? si nostra vos turbat præsentia, libenter hac vrbe carebimus, vt sine nobis eam vos pacatam habeatis. Sed res vnica abituris est opus, testimonium Archiducis Mathiæ, quo Moderatoribus nostris facti rationem reddere possimus: eas litteras curate, discedimus. Vbi de procurandis litteris audiere, magno fremitu & infinitis maledictis onerant Patrem illum: qui tempori cedendum ratus, submotâ vtcumque turbâ, in sacrarium se recipit, frustrà ostium à tergo adducere conatus. Continuò post eum armati quà data porta ruunt, fugientem per hortum, perque domus atria insectantur, sclopos aliquoties exonerant. euasit tamen ille ad Socios illæsus, moxque omnes in superiorem aulam collecti, atque ad necem fortiter tolerandam mutuò animantes, hostilem impetum præstolabantur.

At Andreas Boccatius, imperterriti animi Sacerdos (is qui parem animi fortitudinem ostendit Leowardiæ aduersus Iconoclastas) cùm meminisset relictæ in arâ maximâ sacrosanctæ Eucharistiæ, ex Sociorum numero repentè se proripit, templum ingreditur hæreticis debacchantibus refertum: constanti gradu ac vultu ad aram accedit, argenteam pyxidem ex loculamento reuerenter extrahit breuium hostiarum plenam: quas tam multas cùm illicò absumere arido atque hiante ore non sustineret, ipsum vasculum manu capit, perque trecentos amplius armatos grauiter incedens, nullo eorum quidquam ausо, asportat ad Socios, siue attonitis sacrilegis miraculo confidentiæ, seu potiùs Deo fiduciam viri pietatemque comprobante. Interea seditiosi deprehensos vno in loco Patres precibus intentos, atque ad extrema omnia perferenda animis comparatos, postquam diligenter excusserant, in sacrarium cogunt. inde per templum educunt ad naues. Feralis pompæ hic erat ordo. Præibat signifer, nullo tympanorum aut tubarum sono. Sequebantur Duces ac Tribuni, deinde nostri velut nobiles captiui: frequens vtroque latere miles aduersus coniuratos in necem Patrum. Hoc comitatu ventum ad Scaldim: vbi nauigio impositi, denuò excutiuntur, ne quid fortè argenti asportarent: ac tum quoque mirabili modo latuit argentea illa theca cum sanctissimo CHRISTI corpore apud Boccatium. Hærebat medio Scaldi iactis anchoris nauigium, donec ex alto se maris æstus incitaret, ac saluus quem vocant conductus à Tribunis promissus expediretur. Per eam moram frequentibus cymbis adnauigabant Hollandi Zelandique, & Iesuitas alij in Zelandiam auehendos, alij præcipitandos in flumen, alij alia clamitabant. Sub noctem Tribuni aliquot, paucique de Magistratu, lembo aduecti, quadraginta florenos in naulum addicunt nautis, & milites nobis ad tutelam adiungunt. ita sublatis anchoris vela fieri cœpta. Nox contumeliosis nautarum militumque vocibus traducta, alto Patrum silentio. Sub auroram nauis Mechliniam appulsa est.

Patres expelluntur,

Mechliniam deuehuntur.

Præmiserat Orangius haud mediocris notæ virum cum litteris ad Senatum Mechlinienſem, monebatque, vt Iesuitas ob rebellionis crimen eiectos admitterent quidem in vrbem, sed mox omni præsidio nudatos,

datos, exponerent ante portas, factâ quolibet eundi potestate. Simul summâ celeritate mittebat sexaginta milites de suis, ad omne facinus paratos, cum mandato vt Iesuitas Mechliniâ egressos crudelissimè necarent. Igitur appulsâ naui, Patribus ad hospitium publicum eductis, nouus ad custodiam miles ex Mechliniæ præsidiariis datur: is continuò, tamquam extremâ stimulatus fame, helluari, ac paucis horis abligurire florenos omnino septuaginta, impensis scilicet Patrum. Dimidiato iam die Consul vrbis ac Syndicus ingressi cum Orangij litteris, iubent quamprimùm vrbe exire, & quò libêret proficisci, nullo milite ad custodiam dato. Perculit ea vox Patres: de perfidiâ expostulant, moram precantur, donec ab Archiduce Mathiâ præsidium implorent. At illi graues cum supercilio viri nolle se aiunt, exemplo Iesuitarum, contumaciâ peccare: mandatum habere ab Orangio, cui non parêre sit nefas. Hîc tum è Patribus vnus Ioannes Leidanus, vir magnanimus, conuersus ad Consulem, Itáne, inquit, Mechlinienses, hæretico furori vos potissimùm ministri eritis in cæde nostrâ, ipsis qui eiecere Antuerpiensibus crudeliores? quin vestro carceri mancipate potiùs, quàm vt sicariorum mucronibus innoxios obiiciatis; aut si fructum ex cæde nostrâ quæritis, ipsi necate. Hac oratione impetratum nihil, quàm vt diei reliquum in vrbe agerent, sub noctem dimittendi, occlusis à tergo portis, ne quis ex vrbe ad nocendum insequi posset. Itaque Patres ad certissimam mortem sese comparabant; cùm ecce tibi sub septimam vespertinam adest Lirâ ex vicino oppido, cum equestri suâ turmâ Dux Catholicus in tutelam Patrum, iubente Archiduce Mathiâ, celeriter accurrens. Etenim Archidux per amicos de Orangij edoctus machinatione, continuò iusserat quem dixi Ducem cum equitibus adesse. Dederat etiam ad Mechlinienses, & ad Louanij Gubernatorem litteras, quibus in suam vt fidem nos reciperent, imperabat.

Sexaginta sicarij in Patrum necem expediti.

Deus præseruat Patres:

Ergo huius aduentu Ducis respirauere Patres, diuinam erga se curam admirati: neque iam discessum nostrum vrgebat Mechlinienſis Senatus, perspectâ Archiducis voluntate; sed culpam correcturus, septuaginta florenos militum helluatione consumptos nostro nomine hospiti numerauit. Renerus tamen nihil cunctandum ratus, cursorem nocturnum expedit cum litteris ad Louanienſis Collegij Rectorem; à quo petebat exorari Gubernatorem, vt suos Louanio milites ad dimidiatum iter emitteret postridie venturis Patribus obuiaturos. At ille cursor vario noctis errore seductus, vix postero die iam in vesperum inclinato Mechliniam cum optato responso reuertit: nisi & hanc tarditatem singularis procurarit Numinis prouidentia. Nam quartus à Pentecoste dies vix illuxerat, cùm in idem hospitium Franciscani Patres, eamdem passi Antuerpiæ fortunam, inducuntur, magnâ vtrimque gratulatione; atque vnà omnes eodem die Louanium pergunt, quadraginta equitibus, totidem peditibus ex Mechlinienſi præsidio stipati ad dimidiatam viam; vbi ducenti equites & pari numero pedites à Louanienſi Gubernatore submissi aduentum nostrorum præstolabantur. In horum conspectum vbi ventum est, festo tubarum sono, & displosione sclopetorum, salutati Patres: dimisso priori comitatu, stipantur nouo, Louaniumque pertinent:

Louanium abeunt, & honorificè excipiuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gunt: vbi ab ipso Gubernatore honoris caussâ extra vrbis portas obuiàm progresso humanissimè accepti, & cum ingenti omnium ordinum plausu in Collegium deducti sunt die XII. Maij M. D. LXXVIII. Ceterùm Orangius cùm apud Antuerpiensium plerosque graui flagraret inuidiâ, ob eiectam vrbe Societatem, libello in lucem edito factum suum probare satagebat, criminatus nostros aduersus Rempublicam pro Austriaco multa molitos: quorum tamen nihil nominatim producebat.

Antuerpiæ exsilium Deus vindicat.

Hîc quoque silentio non inuoluam manifestum Dei iudicium, nostram vindicantis iniuriam. Eiectis Patribus, fuit è Caluini triuio scurra, vt sibi videbatur non infacetus: qui ludum populo daturus, ædes Societatis vacuas ingressus, fasciculum straminis albæ innexum virgæ pro foribus è fenestrâ suspendit, quasi populum domestici ex pestilentiâ funeris more patriæ admoniturus. Mouit ea res prætereuntibus admirationem. Atque interea perficiendæ comœdiæ alius ex eâdem fæce ludio fores importunè pulsabat: cui ille intus exclamans, Quid malum hîc pulsas? non præfixa mortis insignia virgam & stramen vides? quotquot hasce incolebant ædes, pestilentiâ sublati sunt. Mirum dictu, eodem die, cùm nusquam esset in vrbe contagio, impij derisoris domum pestis inuasit, indubitato cælestis vindictæ argumento.

Etiam alibi Societas expulsa.

Hæc Antuerpiæ gesta; nec dissimilia his Tornaci, Brugis, Duaci, Traiecti ad Mosam: quibus ex sedibus eodem illo anno, ob eamdem caussam violentâ hæreticorum manu in exsilium deportata Societas, illustre dedit Christianæ patientiæ documentum. Ita ex septem vrbibus, quas ante hæc bella ciuilia tenebamus, duæ duntaxat relictæ, Louaniu'm atque Audomarum. Et Traiecti quidem Gubernatoris edicto, quo nostros vrbe iubebat excedere, cùm intercederet Senatus; ille ardens irâ, quoscumque sibi obstantes intellexerat, Senatu mouit; Consuli etiam nostram caussam enixiùs agenti colaphum impegit. quo facto ceteros à susceptâ innocentium defensione reuocauit. Brugis verò, præter communes cum aliis Collegiis molestias, fuerunt etiam propriæ. Miles nunc plumbeas glandes temerè in Collegium sclopis iaciebat; nunc subitò irrumpens, mortemque strictis mucronibus minitatus, diripiebat supellectilem; nunc in Collegium carnes diebus vetitis inferebat, posteà criminatus domi se nostræ mensam opiparè carnibus instructam repe-risse. Nec molestiarum periculorumque fuit finis, donec Senatus consulto vrbem deserere cogeremur. Illud enimuerò certissimum diuinæ in nos prouidentiæ argumentum dissimulare haud possum; in tanto metu, tam flagrantibus omnium in nos odiis, tantâ licentiâ & impunitate gladiorum, neminem nostrûm vsquam aut cæsum, aut leuiter etiam fuisse vulneratum. Quid nunc Groninganam expulsionem commemorem, vrbe à Mauritio captâ? Quid iniurias Neomagenses, siue cùm Leonardus Kesselius, domo quam Canisij matertera legitimè donauerat, ipsâque etiam vrbe eiectus est, agentibus hæreticis, quorum plerisque iam tum constabat Senatus; siue cùm Ioannem Astensem indignis tractatum modis tantùm non vitâ ipsâ expulerunt?

Neomagi patitur Ioannes Astensis.

Decanus is fuerat Neomagi, primæ dignitatis vir; sed magnos rituros opesque, meliori spe, cum Religiosâ modestiâ & paupertate mutauerat.

uerat. agebat hominem vehemens Religionis tuendæ ardor, & ex Colonienſi Societatis Domo Neomagum identidem deportabat ingenti fructu. Nam dicendi munus cum egregiâ doctrinæ & eloquentiæ laude, &, quod est caput, cum Euangelicâ libertate tractabat, dante pondus auctoritatemq; memoriâ pristinæ dignitatis. Hinc efferati Religionis hostes, odio vincente reuerentiam, multa indignè impieque audebant. prodeuntem in publicum sibilis conuitiisque incessere, domi delitescentem insanis vocibus euocare, tecta quatere lapidibus, fenestras conuulnerare, de superiore loco dicenti palàm obstrepere; frustrà bonis ciuibus obstare conatis, conniuente scilicet Senatu. At quibus illi terrendum iniuriis sperabant, animabatur Astensis; inque Nouatores acriter inuectus, quantâ poterat virium contentione pro auitâ Fide dimicabat. Ob eam rem factus intolerabilis, ad insigne aliquod probrum designabatur ab illis improbis, quorum accensa semel rabies non defer-buit, nisi intrepidum veritatis præconem templis, domo, mœnibus expulissent. ergo acciti in præclari facinoris societatem quotquot poterant suæ fæcis hominibus, manus iniiciunt viro nuper omnibus venerabili, per vrbis vicos ludibrij caussâ circumducunt aliquamdiu, & atrocibus vexant contumeliis; dein vrbe protrudunt, & in proximam raptant siluam; ibi detrahunt vestimenta, & crudelem in modum cædunt, donec, fatigatâ sæuitiâ, & dolore animi vtcumque saturato, facessere iubent, & vnde venerat Coloniam repedare. At ille in medio verberum cruciatu actis Numini gratiis, postquam collegit spiritum, ibat gaudens, & fractos artus laceraque membra Coloniam trahebat, acceptâ pro CHRISTO ignominiâ quàm gestâ nuper Decani dignitate lætior, & verò etiam, si rectè æstimamus, honoratior.

Vetera sunt illa, inquies, & alterius sæculi mala. Visne igitur hiantia adhuc vulnera, Siluamducis Bredamque, quibus ex vrbibus hæretica hostium nos violentia recenter exegit? Sed nempe hanc dices belli aleam, hoc ius Martis æquo animo ferendum. Sinamus sanè nunc hoc ita dici; sit belli legibus imperatum exsilium: at quis exsilij modum imperauit tam infamem probris, tot maledictis grauem? Vigesimus ibat annus ex quo Siluaducensem vrbem incolebat Societas, & procedebat res Collegij omnino ex sententiâ, siue vsurpantium Sacramenta perpetuum concursum, siue scholarum frequentiam & vigorem spectes, siue Sodalitatum florem & incrementa, siue etiam rei domesticæ facultatem. Quæ quidem tantillo tempore, piorum hominum beneficio, & præcipuâ Senatus liberalitate, ita creuerat, vt personis ferè triginta alendis sufficeret. Rebus tam pulchrè constitutis, lætissima in omnem partem segetis vbertas vnà cum florentissimâ Siluâ indignè succisâ euntis sæculi anno vigesimo nono, miserabili clade funditus interiit. Ipsis Maij Kalendis vrbs ab hoste Batauo circumdata, & post quinque ferè mensium toleratum obsidium, solo pulueris bellici defectu occupata est: quam ties bello tentatam nullus ante id temporis interceperat hostis, nulla vnquam hæreseon pestis inquinarat. Vrbe captâ, nostri vehiculis imposiți, ab amantissimis ciuibus velut partes à suo corpore diuellebantur. Vix portis prodibant, cùm ludibriorum conuitiorumque velut procella

Exsilium Siluaducense.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quædam inconditis clamoribus eos protinus excepit. Etenim tota pænè Hollandia, in vrbis deditæ spectaculum effusa, latè vias obtinebat; perque eam turbam plus horæ spatio inter acerbissimas contumelias nostri ad ludibrium conspicui vehebantur: speciem quamdam Iudæorum CHRISTO certatim illudentium agnosceres. Quòd si aduersus impotentissimæ plebis iniurias satellitium non dedisset Henricus Princeps Auraicus, præsens erat amittendæ vitæ periculum.

Bredanum. Similia Bredani exsilij solatia fuere. At enim populus hæc peccauit, nihil Magistratus: imò verò victor Auraicus seuerè edixerat, ne quis verbo factóve Iesuitis esset iniurius. Sed quæ satis lex, quæve pœna proposita tali tempore infinitam mortalium multitudinem à linguæ petulantiâ refrenet? Esto, peccarit populus odio in Iesuitas: sed vnde illud odium? an indidit natura? an ingeneratur à corrupti verbi Ministris? quorum persuasione plebs Batauica rudis & fide facilis, fraudique obnoxia, haud aliter nos quàm cacodæmonas sibi cogitatione depingit, atros, cornutos, truculentos. Quâ moti opinione, innumerabiles Bataui, pactis induciis, in Brabantiam Flandriamque effundebantur, spectaturi monstra hominum Iesuitas.

Crudelitas Traiectensis. De Traiecto autem quid dices, vbi theatrum suum denuò inscendit Caluiniana Golstenij crudelitas, & cruricibus nostris lusit? Annum iam quintum sub Fœderatorum imperio sua munia tractabat Societas, iuxta conditiones quibus deditionem suam pacta ciuitas fuerat. Pateretur hoc hæresis in suâ ditione? & præter integrum rei Catholicæ statum, etiam magnorum capitum ad Catholicorum partes accessionem, siue auctoribus siue adiutoribus Iesuitis, inulta spectaret? Animus quidem haud vmquam deerat vel expellendi vel trucidandi, sed causa, quæ aliquo iuris colore spectabilis appareret. Inuenta demum est vrbis prodictio; cuius non attentatę quidem, sed cognitę, reos Iesuitas agere placuit, non consueto iudiciorum ordine (qui numquam obtineri potuit) sed militari decreto. Hoc titulo in ædes à militari manu penetratum, excussæ chartæ, claustra, anguli omnes; scholæ cum templo interdictæ; abducti in captiuitatem Patres: è quorum numero tres immani cruciatu flammis non vstulati, sed tosti, & ad extremum capite truncati, Ioannes Baptista Boddens Collegij Rector, Gerardus Pasman Procurator, Philippus Nottin temporalium rerum Coadiutor. In tribus ostendit hæresis, quid factura fuerit omnibus, si non metus extremæ retardasset infamiæ. Ac nihilominùs satis, & nimiùm, in paucis illis apparuit, cum summâ iniquitate iudicij militaris certasse tormentorum summam immanitatem. Non est mihi consilium suscipere partes innocentiæ, meliori patrono reseruatas: qui quòd adhuc silet, non ideò præiudicat causæ; sed, quod est prudentis, tempori aliquantisper seruit, atque etiam exspectat donec nebulas à militari furore offusas maturior dissipet dies. Intereà si quid credimus morituris & mox sistendis summo Tribunali, viris cæteroquin in omni actâ vitâ integerrimis probatissimisque; suam singuli innocentiam & in tormentis constanter, & in ferali mortis theatro claris vocibus contestati sunt. Ipse etiam Rector, neci iam proximus, ad Ducem Bouillonium vrbis Gubernatorem absentem hasce litteras exarauit: *Domine, Capitis iam*

iam damnatus vtor confidentiâ scribendi ad te pauca, gratesque maximas agendi de beneuolentiâ & honore quo me prosequi dignatus es, quamdiu Traiecti morabaris. Obsequentissimus profectò & fidelissimus tibi seruus perpetuò vixi; ideoque in solatium meum suppliciter abs te peto, planè vt credas, proque certissimâ re habeas, quam affirmo per animi mei salutem, atque ita volo intra horæ spatium Deus in me sententiam æternitatis ferat, videlicet ante proditionem publicè detectam captiuitate Ioannis Lansman supplicio iam affecti, nullam mihi siue directam, siue indirectam, illius notitiam fuisse; tantum abest vt me implicarim negotio, quod toties tibi ab Instituto nostro alienissimum esse sum professus. In cuius fidem manus tuas deosculatus morior, qualis adhuc palàm vixi, sincerè ac reuerenter Excellentiæ tuæ fidelissimus obligatissimusque seruus Ioannes Baptista Boddens. Cogor scribere Præfecti carceris manu, quia meam inutilem tormenta reddiderunt. Mosæ Traiecti die XX. *Iulij* M.DC.XXXVIII. Hæc morituri Sacerdotis scripta contestatio Supremæ Curiæ Præsidem appellat Deum, citatque Golsteinium, & quotquot detestandam sententiam Iudices tulère.

Sed nolo ingredi longiùs in hanc arenam, tam nobili tamque innocuio sanguine cruentatam; calet etiamnum à recenti tragœdiâ theatrum, cuius tractatio robustiorem calamum exspectat. Satis est ad præsens instituisse, vel obiter indicasse, Societatem Belgicam à Caluinistis calumnias, carceres, tormenta, mortem ipsam pati; nec iam fundendo sanguini quærendos esse vltra Oceanum barbaros, quando ad martyrium in patriâ tam vicinos ac promptos habemus. Quamquam quæ & istic à barbaris patimur, partem maximam heterodoxis debemus Hollandis. Apud Iapones altâ in pace rem Religionis tractabat Societas, quando appulsi eò Batani continuò gentem ab vsu consuetudineque Patrum abstrahere sunt aggressi. Spargebant, eos omni scelerum genere insignes, ac variis Europæ Regnis doctrinæ non sanæ, probri flagitiique damnatos, ad corrumpendum populum laruam quamdam pietatis induisse. Sed ex omnium fictorum criminum aceruo pessimum illud fuit, quòd apud Imperatorem nos proditionis insimulabant, quasi prætextu Religionis viam pararemus Hispanis, noua Regna quærentibus. quâ criminatione summam nobis offensionem, & secuta exsilia necesque peperesequi, sed in vltimas mundi plagas sua odia deportant, quæ non per se modò, sed per ipsos barbaros exercere conantur.

Trigault. de Christianis apud Iaponios triumphis lib. 1. cap. 4.

Et fortasse suum in nos odium nostro vicissim erga se odio excusabunt: dicent mutuas inimicitias geri, vtrimque agi hostiliter, iniurias iniuriis rependi. Haud sanè negauerim acre nobis perpetuumque certamen pro Catholicâ Religione cum hæresi esse susceptum. Quæ olim Hieronymi, nunc mea & nostrûm vniuscuiusque vox est: *In vno tibi ista est caussa discordiæ, mori possum, tacere non possum.* Frustrà exspectat hæresis solo conciliandam silentio cum Societate concordiam. Quamdiu vitæ spiritus erit, aduersus lupos pro Catholici gregis defensione latrabimus. Desperata pax est, odij semina innata sunt. Quod Amilcar Hannibali, hoc nobis Ignatius fuit. illo auctore æterna bella iurauimus

Iesuitarum & hæreticorum oppositio.

Ad Ruff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad aras. Sed vide quàm dissimilibus armis vtrimque pugnetur. Mendaciis & crudelitate pugnat hæresis; Societas veritate & charitate. nos hæreticorum detegimus errores, vt & ipsi pedem referant, & nemo alius impingat; illi famam nostram calumniis inuoluunt, ne illius splendor veram salutis viam mortalibus ostendat. hæretici ad vincula nos quærunt & carceres; illos quærimus ad libertatem filiorum Dei. illi sanguinem nostrum sitiunt; nos illorum salutem. illi per dirissimos cruciatus mortem inferre nobis ardent, hancque summam votorum profitentur interitum Iesuitarum; nos votis omnibus ac studiis vitam ipsis seruatam cupimus, non modò illam corporum breuem, sed vel maximè animorum sempiternam. denique illi omnibus maledictis & malefactis, nos omni beneficiorum genere certamus. Quare, quod olim Ignatius Martyr de ferocissimis militibus, in quorum erat custodiâ, scribebat, se pugnare ad bestias, in mari & in terrâ; quibus cùm benè feceris, peiores fiunt: idem nos alterius Ignatij soboles de Caluino-Batauis affirmare meritò possumus. Non enim obscurum est, quo beneuolentiæ affectu hactenus complexa sit Societas Hollandos, seu mari seu terrâ captos; quibus fouerit obsequiis, collectâ in vestes, in cibum, in pharmaca, in lytrum stipe, vt multi nobis libertatem suam vitamque debeant. Testor Flandriæ Brabantiæque carceres horum conscios meritorum: testor morbos mortemque ipsam ex ministerio hausta. constat enim, non vno tempore, nec vno loco, Sociorum aliquos nobilissimo charitatis actu suam prodegisse vitam, vt hostibus seruarent. Testes denique ipsos inuoco qui beneficia accepere; aut si ingrati tacent, præsentem hominum memoriam famamque publicam appello.

Hieron. de Scriptorib. Eccles.

Charitas Societatis erga Caluino-Batauos.

Quid, versantes in Hollandicâ Missione Patres, quâ curâ, quo conatu studeant benè de Batauis mereri? Huc enim spectat omnis illorum labor, tantorumque incommodorum iucunda perpessio, vt inimicis suis, quà possint, prosint ad salutem, vel ipsius sanguinis vitæque, si opus, impendio. At horum interim meritorum præmia reportant iniurias, proscriptiones, carceres, vincula, & omne ærumnarum genus, vt superiori Capite indicatum est; neque hîc denuò commemorandum, ne de aduersis instituere querelam, & dolorem animi, qui longissimè abest, prodere cuipiam videamur. Quin adeò his non dolemus, vt nihil ad summam gloriam à nobis possit conducibilius optari. Hoc virtutis nostræ irrefragabile testimonium est, hæc validissima commendatio, hic titulus maximè glorioſus, *Societas* IESV *odium hæreticorum*. Quis amari improbis velit nisi improbus, quando amor similitudine generatur? quis eorumdem reformidet odia, quando contrariorum contraria ratio putatur? Oderint, aiebat ille, dum metuant. Saniore sensu dixerim: Oderint Iesuitas hæretici, dum illustrent: oderint, dum apponant materiam meritorum: quin & oderint, dum metuant non ferrum nostrum, quo nullo armamur; non reciprocas calumnias, quod scelus magnum ducimus; sed zelum Fidei Orthodoxæ, & spiritum veritatis.

Secundò, à Catholicis passa Societas,

Mitto Batauos, quorum iaculis cùm sit scopus Ordo noster, quid nisi vulnera exspectet? in Catholicum Belgium ingredior. hîc quoque nec semel fuit quod pateremur. Multi siue errore, siue malitiâ (quod iudicij

dicij facimus diuini) Societatem variè exagitatam premere, si non penitus extinguere, laborarunt. Et ab his quidem tantò periculosius infestari fuit, quantò hæreticis meliores sanctioresque Catholici putantur. Quod quia nouit versutissimus serpens, præcipuè hoc agit, vt ab ipsis Fidei domesticis oppugnemur, plus inde nociturus, quàm si omnes barbarorum, omnes Batauorum in nos copias duceret. Hæret animus, locorúmne an temporum, an etiam personarum differentiis narranda distinguam. Consideranti tempora nullus propè occurrit annus non aliquâ nostrâ seu ignominiâ notatus, seu vexatione seu damño. Sed & hominum ordines diuersi sunt quos aliquando sensimus aduersos. Iam quis locus, quò nulla vmquam peruenerit tempestas? Louanij, quâ primùm vrbe habitatum est, pulcherrimo Societas ortu nascebatur; sed quàm atra nubes diem repentè fœdauit? Vishaueus conuitiis oppressus, Adrianus raptatus in carcerem (vt suprà latiùs explicatum est) Parochorum inita conspiratio, famosi per manus dati libelli, interdictæ scholæ, miles nostris ædibus impositus; qui tamen ipse tactus religione, pauperatemque nostram miseratus, alia sibi tecta ab vrbis Senatu postulauit.

Louanij.

Quid Antuerpiæ? quantis à quo nescio Catholicorum genere (nam Senatu & ciuium primis semper beneuolis vsi sumus, nisi quamdiu hæresis dominabatur) quantis, inquam, pugnatum machinis, ne poneremus pedem! Concitatus à maleuolis Albanus, fundi ius perpetuò negauit. Franciscus Sonnius Antistes, quamuis nostri amans & æstimator, tamen Albani Ducis gratiâ Sacelli domestici vsum interdixit. Itaque Patres procul ab ædibus quotidie cursitantes precariò ad aram stabant, sæpè templis arcebantur; necesse vt fuerit non longi temporis spatio sexies variare. Interdicti caussa ea fuit. Notabant æmuli Sacellum nostrum militibus frequentari ad Sacramentorum vsum. Hinc metus incessit, ne paulatim domicilij ius acquireret Societas. Id cauturi Albano vtuntur Duce, quem nobis nouerant non propensum: huius auctoritas apud Episcopum commodis nostris existimationique præualuit. Tres ipsos annos ea tenuit molestia: quo tempore tam longo Patres potiorem obsertiantiæ quàm iuris sui rationem habuere, presso apud se diplomate Pontificio, quod Româ missum, rescisso Episcopi interdicto, plenam domi diuina peragendi potestatem dabat.

Antuerpiæ.

Æmulis interea ex successu creuit animus maiora moliendi. De nouis hominibus toto Belgio eliminandis cogitabant: iamque hoc egerant, vt multis, & Principibus viris, Ordo nouitius nihil admodum (sic aiebant) vtilis, priùs quàm se firmaret, ablegandus videretur. Satis constat, Fredericum Toletanum, Ducis Albani filium, palàm in Procerum coronâ professum, Iesuitas Belgio donandos neutiquam fuisse, quòd eorum Institutum neque viris doctis, neque admodum probaretur Ecclesiæ.

Eiusdem ferè sententiæ litteras dedit Fredericus Perenottus ad diuersarum vrbium Præfectos, & ad Senatum Antuerpiensem, quam ipse tunc vrbem gubernabat; sed ex occasione factus nostrarum rerum certior, mentem vocemque mutauit. Occasio ea fuit: postquam Albanus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mechliniam militi deprædandam concesserat, vnius vrbis supplicio ceteras, vt putabat, in fide firmaturus; egregia Patrum Antuerpiensium charitas subleuauit publicam Mechlinien sis populi calamitatem. Cùm enim miles prædam omnem Antuerpiam veheret venumdandam, subornati à Patribus sunt mercatores copiosi, qui quàm minimo emerent, eademque pretio restituerent spoliatis. Sacerdos item noster, ea spolia quæ locis sacris Religiosisque personis detracta constabat, omnia recuperauit à milite. Nostro item consilio ductuque ab Antuerpiensibus magna pecuniæ vis collecta est, & miserorum Mechlinien sium extremæ inopiæ subuentum. Neque hoc ipsum tamen pietatis opus momi dentem euasit: obtrectatio quorumdam fuit, eam argenti copiam corradi ædificando nobis Collegio; speciem eleëmosynæ Mechlinien sibus impertiendæ interim prætendi. Ita vel sanctissimarum actionum perspè pessima est interpretatio. At Cardinalis Granuellanus de suorum ciuium, quibus nuper præfuerat Archiepiscopus, acerbo casu, deque Societatis in eos charitate redditus certior, fratrem suum monuit Fredericum Antuerpiæ Gubernatorem, vt amplissimas Societati gratias ageret; & Fredericus ipse patronus nobis exinde semper exstitit.

Quid, quòd Concionatorum nonnulli ea de nobis publicè iactabant, quæ optimum quemque meritò à consuetudine vsuque Societatis auerterent? Quorum in numero fuit Religiosus primæ notæ Ecclesiastes; qui, præterquam quòd Ordinem vniuersum contumeliosè tractaret, etiam nominatim in Ioannem Astensem concionatorem nostrum in D. Walburgis, vti suprà dixi, triumphantem, inuehebatur magnâ ciuium offensione: nec priùs abstinuit quàm Episcopus Sonnius, cum Canonicorum Collegio, grauibus intentatis minis, silentium imperasset. Quid, quòd desperato impediendæ possessionis nostræ conatu, emptâ iam & habitatâ Aquensi domo, dolorem suum vltura inuidia, impudentissimas fabulas seminauit, mulieres, ne maritis suis obsequentes essent, per nos animari, easdem domi nostræ flagellis cædi, & à vicinorum multis crebrò auditos vapulantium eiulatus. Hæc totâ vrbe in triuiis, mensis, circulis, inde in nauibus curribusque, narrabantur; & (quod indignum) Religiosa quorumdam confirmabat auctoritas. Quin eò peruentum, vt Senatus seriò interpellaretur ad inquirendum in eiusmodi flagitia; sed is, seu quòd ad sacrum tribunal eam quæstionem pertinere crederet, seu quòd harum ineptiarum architectos sciret maleuolos, neglexit.

Progressa est nihilominùs inuidia, inquietum malum; inque omnes nocendi vias intenta, cùm aliud non posset, hoc tandem egit, vt quo dudum vtebamur Carmelitano templo, quemadmodum suprà attigi, & cui famam multitudinemque nostra conciliarant munia, derepentè & importuno maximè tempore extruderemur. Honestus ad id repertus color, illius Ordinis veterani probrum. Quo argumento Præfectum Cœnobij oppugnant, & conuitio extorquent, ne Iesuitas, nouum Religionis genus, diutiùs pateretur ad suam ignominiam suo in templo triumphare. Denique vt saltu quodam multa transmittam, quinquagesimo abhinc anno tam atrocibus iterum calumniis proscindebamur, necesse vt

vt habuerit vrbis Antistes suscipere defensionem famæ, & solenni diplomate testari innocentiam Patrum. Sed quid coner aut locorum ordine aut temporum persequi quæ passi sumus? immensa res, & operæ maioris fortasse quàm pretij: ne tamen omnia posteritas ignoret, sparsim paucula consilium est delibare.

Doctrina Societatis patitur.

Aduersantium nobis Catholicorum non vnum genus: hic doctrinam, ille vitam, alius functiones, in pugnæ suæ scopum accepêre; suo quisque vel affectui vel iudicio obsecutus. Et impugnatæ quidem doctrinæ validissimus turbo Louanij sustinendus fuit anno sesquimillesimo octogesimo septimo, cùm istic sacra Theologiæ dogmata Lessius Hameliusque traderent, magnâ vterque famâ eruditionis apud Academicos, qui non pauci calamo excipiebant quæ dictabantur, & ad disputationes magno numero confluebant, lætis Patribus, atque, vt sese dabant initia, felicem sperantibus prouentum: sed sola spes fuit, quam & ipsam ingens subitò & inexspectata procella sustulit, atque insuper vniuersam pænè obruit exstinxitque famam Societatis. Caussa tempestatis fuit, primi nominis & auctoritatis Doctor Theologus, qui varia doctrinæ suæ capita non sanam fidem redolentia supremo Sedis Apostolicæ imperio solenniter eiurare compulsus, coram Francisco Toleto, homine Societatis, Apostolico in eam rem Legato, & paulò pòst S. R. E. Cardinale; quasi honoris sui vindicias acturus, quam ipse notam contraxerat, eamdem visus est immerenti Lessio inurere voluisse. Et conantem illum doctissimus quisque Facultatis Theologicæ tamquam communem iniuriam vlturus adiuuabat. Ergo quæ docuerat Lessius de prædestinatione electioneque ad gloriam, de diuinorum auxiliorum vi & efficacitate, de gubernantis Dei prouidentiâ, sedulò conquirentes; vnam ac triginta assertiones nec sanè intellectas, nec fideliter satis excerptas, inauditâ parte damnant, & graui perstrictas censurâ, Lessio nequidquam deprecante, diuulgant. Volitabat per omnium manus à tantis viris scripta Societatis infamia, & iam Louanien si Academiæ Duacena tamquam matri filia subscribebat. Sorbona, quamuis sedulò ad suffragium inuitata, recusauit. Episcopi, hortante Metropolitâ Ioanne Hauchino, suum iudicium parabant. Ad extremum, lectio publica extra ordinem aduersus Lessij doctrinam instituta non sinebat obduci cicatricem; sed erat vnguis in vulnere, nostramque ignominiam perpetuò refricabat. Nec tamen deerant magni viri caussæ nostræ patroni, inter quos Middelburgen sium Episcopus Ioannes Strieciscanâ Familiâ; sed ante omnes Læuinus Torrentius Antuerpien sium Antistes. Thomas quoque Stapletonus, Duaci doctrinæ opinione celebris, Louanium ad familiarem sibi hominem in hæc verba scribebat: *Vehementer gaudeo, Reuerendissimum D. Middelburgensem, quem spero breui pace confectâ ad sui Episcopatus munia obeunda profecturum, tam piè, doctè ac strenuè caussam agere RR. PP. Societatis, contra importunam censuram Facultatis Louanien sis. Velim sciat, in Concilium Facultatis Duacen sis me vocatum non fuisse, cùm de illâ censurâ suum iudicium parum, vt audio, æquum & minùs modestum perscriberet. Imò cùm ante complures menses*

Lessius Pelagianismi insimulatur.

eamdem

Universidad de Deusto
Biblioteca

eamdem ad me censuram Michaël Bayus misisset, meam sententiam non tam petens quàm explorans, rescribens suasi, ne illam censuram ampliùs euulgaret; monuique, maiorem esse Societatis gratiam & auctoritatem, quàm vt eam Facultas Louaniensis labefactare possit. Precabar denique, vt studium veritatis vinculum charitatis non dissolueret: sed video me vel serò vel surdis locutum fuisse. Sic egi cum Reuerendissimo Atrebatensi, vt necdum illi censuræ subsignarit, nec, spero, subsignaturus sit. Doleo hanc nouam maculam Facultati inustam, & Patres doctissimos tam iniustè vexatos. Hæc tum Stapletonus pro caussâ nostrâ: quam suo etiam quali poterat patrocinio sustinebat Gulielmus Pamelius Sanctioris Concilij Præses, & cum eo Senatorum plures, qui nostram nimiam & intempestiuam modestiam damnabant; haud absurdè monentes, magnis tum vocibus esse opus, cùm non tectum aliquod ac domus, sed vniuersa Societatis fama flagraret: quam negligere profectò sit nefas, monente Bernardo: *Iustus lilium est in se candidum, sed proximo odoratum; proximo enim famam, nobis debemus & prouidemus conscientiam.*

Serm. 71. in Cant.

Intereà aduersariis nostrum dedecus indesinenter vrgentibus, maior Episcoporum pars, & quædam Collegia Canonicorum geminis duarum Academiarum censuris calculum adiecerant. Mechlinienſis verò ac Cameracensis Metropolitæ Synodum parabant Episcoporum, qui dogmata nostra à duabus Facultatibus damnata discuterent, eademque toto proscriberent Belgio, tamquam impias Massilienſium aut Pelagij reliquias, adeoque Societati notam inurerent hæreticæ prauitatis. Perculit nostros impendentis periculi magnitudo, ac sine morâ Generalem per litteras edocent quo res cardine versetur. Ille continuò ad Summum Pontificem (is tum erat Sixtus V.) adit, remque omnem celeriter exponit. Sixtus eâdem celeritate Nuntio suo Episcopo Calatino, tum Coloniæ degenti, festinatam profectionem imperat in Belgium, partes vt audiat, vt ad Sedem Apostolicam referat, vt ab inferiorum Anusti-tum nemine decidi controuersias patiatur. Accepto imperio, Nuntius magnis itineribus Louanium delatus, cum Ioanne Hauchino Metropolitâ, cum aliis Præsulibus iudicium instituit: partes ad se euocat, hinc Facultatem Theologicam, inde Lesium cum Rectore Collegij, exhibitoque Pontificis mandato (Breue Apostolicum vocant) auctoritatem suam ritè omnibus probat; deinde munus suum à graui exordius querelâ, Doctores illos arguebat, quòd censoriâ virgâ percussissent inauditum hominem, quodque sine caussâ ipsam vulgassent censuram; quòd de sacrosanctis Fidei capitibus quæstiones referre neglexissent ad Romanum Pontificem, supremum controuersiarum Iudicem, more institutoque maiorum. Deinde, caussâ diligenter cognitâ, cùm pronuntiare posset, dedit hoc gratiæ Archipræsulis Hauchini, vt omisso iudicio partes ageret Mediatoris, pacemque componeret: cuius stabilitati in perpetuum consulturus, grauissimo edicto pœnam statuit excommunicationis ipso facto incurrendæ, si qua pars alteram hæreseos aut erroris in posterum damnare præsumeret. ad Templorum valuas toto Belgio pependit edictum.

Nuntius Apostolicus caussam cognoscit.

Doctrina Lessij probatur.

Interim Lessij dogmata sanæ doctrinæ articuli vocabantur, haud sanè

nè indeliberatè. Nam Lessius doctrinæ suæ capita Romam compendio miserat, quæ Sixtus ipse, cùm in ampliſſimo Cardinalium cœtu reconferentur (vt erat Theologicarum rerum apprimè peritus) probauerat; Cardinales verò super iis sententiam rogati, vt sanæ doctrinæ articulos comprobarant. Itaque Pontifex, quibus litteris instituerat iudicem, iisdem assertiones nostras sanæ doctrinæ articulos vocabat; quæ ipsa verba Nuntius edicto suo, haud leue doctrinæ Lessianæ suffragium, inferenda putauit. Atque hunc tandem exitum ea tempestas habuit, quæ naufragium minabatur: cuius auctor satanas ille veterator Catholicos Doctores inter se tunc maximè committebat, cùm necessarij essent ad Orthodoxæ Religionis tutelam. illis siquidem mutuâ implicatis pugnâ, viresque inuicem atterentibus, respirabat hæresis secura belli, & partes suas nostrâ debilitate firmabat. Enimuerò posteà multi ex Academiâ Doctores, relictis opinationibus suis tantâ contentione propugnatis, in Lessij transiuêre sententiam. quo facto visi declarare, bellum illud non tam iudicio ac ratione, quàm vnius viri defendendi curâ, fuisse susceptum.

Iam vita nostra moresque quàm frequenter vapulant! quoties auarum, quoties ambitiosum genus hominum dicimur Iesuitæ? & tamen neque auaritiæ neque ambitionis certa proferuntur argumenta. Primis Collegij Bruxellensis annis ex Belgio in Hispaniam ad Regem aduersus nos scripta est accusatio. diuitiæ nostræ immodicæ iactabantur, & præter eas insatiabilis cupiditas habendi. Itaque seriò commonebatur Rex, videret, caueret, ne omnia denique Beneficia, Monasteria, dignitates accederent Iesuitis, nihilque iam esset quod benè merentibus subditis deinceps posset erogari. Excitatus hisce monitoribus, Concilio suo Sanctiori demandat examen. Præses Concilij Pamelius Costerum Prouincialem Regis nomine interrogat de Collegiis, de personis, de prouentibus, censibus oneribusque. dantur omnia scripto. Senatus diligenter inquirit, compertâque veritate calumniam detestatus, & egestati nostræ seriò condolens, dat quatuor ex Ordine suo lectissimos viros cum Prouinciale circumspecturos rationem iuuandorum Collegiorum. Quatuor congressibus concepta res, & in Concilio signata, in Hispaniam mittitur, Ducis Parmensis totiusque nomine Senatus. Grauiter pro merito Rex tulit adeò falsos accusatores, & multum se Belgis Patribus debere professus, eorum paupertatem modis omnibus leuandam suscepit. Itaque suggestam à Senatu rationem non probauit solùm, sed suâ ipse manu notauit præterea quædam iuuandis opportuna Collegiis. Verùm optimæ Regis voluntati successus defuit, prauâ quorumdam hominum interuentione. Nam biennio toto pressum Regis responsum. Deinde, studiis ad Pastorum erigenda Seminaria conuersis, Societas neglecta. Quod vbi sensit fraude agi Costerus, mandata Regis vrgenda existimauit. At illi homines beneuoli nouâ arte os Prouinciali sublinere conati, suadebant potiùs Ecclesiarum Collegiatarum & Cathedralium Beneficia nonnulla conuerti in Collegiorum fundationem. iamque suum illud consilium probauerant Regi, & ex Hispaniâ Belgici Senatus Præses, datis ad Prouincialem litteris,

Vita nostra impugnatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

teris, argumenta scribebat. Immotus ad ea Costerus liberè fatebatur, non aliò hanc liberalitatem spectare, quàm ad Societatis interitum, concitatis in eam Episcopis, Canonicis, Clero Belgarum vniuersò. Proinde grates de oblatis facultatibus agebat; sed quibus optabilior esset quantacumque paupertas. Post repudiata Canonicorum Beneficia, Prioratus offeruntur; quorum collatio non ad Regem, sed ad Galliæ Abbates pertinebat. Hoc quoque erat odiosum, & Abbatum Belgarum multi in nos armabantur, iure questi, à Gallis vicissim occupandos Prioratus suos, magnâ vtrimque confusione. Huiuscemodi disceptationibus ducebatur res, cùm pertæsa molestiarum Societas, suâ se paupertate inuoluens, conquieuit, magnum apud Proceres ac Senatum modestiæ nomen indepta, quouis auro pretiosius.

An Iesuitæ auari.

Esto, inquies, defuerint tunc opes; at non defuit appetitus. sed neque nunc illæ desunt. Nam quid augustæ templorum moles, quid parietes auro, argento, marmore incrustati, quid vestitæ picturis trabes, quid domus magnificæ, quid agri, fundi, census Religiosámne paupertatem an Regales diuitias loquuntur? Quin super hæc etiam arguimur inhiare insidiariqúe morientium testamentis, & nouum queddam vitæ genus inuexisse mulierum Deo deuotarum, quarum re nos lautè viuamus, nostrâ illis paupertate transscriptâ. Denique in hoc genere tam multa liberè iactantur à multis, quasi omnium oculis manibusque teneretur iam comperta, conuicta, damnata nostra auaritia. à cuius tamen sordibus cum bono Deo quantum absimus, etsi non est instituti mei hoc loco disputare; non tamen possum, quin, quod Antuerpiæ contigit anno superioris sæculi LXXIV. in nostræ scilicet tantoperè exaggeratæ cupiditatis specimen breuiter adducam. Infestis signis vrbem ingressus erat miles seditiosus, atque inter se partiti opulentiorum domos, superbè denuntiant Requesenio Belgarum Gubernatori, ni stipendia illicò soluat, se sibi suo arbitratu soluturos. In hoc periculo partim ciues imperatâ sibi certâ pecuniæ summâ, partim Requesenius ære Regio & suo tumultuantem militem placauere: ad quem iam numeratis stipendiis diuitem adeuntes pauperum plerique, & Mendicantium Ordinum Religiosi, stipem benè lautam abstulere. Fuit inter illos vnica Familia, quæ quatuor florenorum millibus donata est. At milites vbi in tanto petentium numero neminem notabant Societatis hominem, ac scirent tamen ob assiduos in castris labores & impensa ægrotis ministeria plus se nobis quàm ceteris debere; vnum aliquem subactis homini gratiis, negauimus quidquam antè accipere, quàm malè ablata ciuibus redderentur. Illi nihil responso offensi, haud exiguam nummorum summam sponte conflatam attulere ad Collegium: ad quos Patrum aliquis egressus, docet eorum liberalitatem non reijci à se quasi Familiæ suæ necessitatibus non opportunam, sed quòd nec Deo nec sibi gratæ essent largitiones ex alieno. Subleuarent potiùs tenuiorum ciuium indigentiam, atque hoc pacto offensæ ciuitatis gratiam inirent, quam iniustè occupatis direptisque domibus vexassent. Ad hanc vocem religione tacti, & præteritam culpam quâ possent expiatu-

Strada de Bello Belg.

ri, cœpêre nouo exemplo multa distribuere in ciues, multa per vim ablata reddere, tantâ Magistratus admiratione comprobationeque, vt Societatem, cuius id operâ fiebat, laudari publicè pro concione voluerit ac grates agi.

Haud ita multò pòst aliud geminum auaritiæ suæ documentum in eâdem vrbe Societas dedit: nam anno M. D. LXXVI. rebus intempestiuâ Requesenij morte turbatis, dum Hispano militi periculum creatur, ipse, desperato quodam furore, impendentem sibi cladem ciuili clade præuertit. Post expilatam vrbem, par militum, deprehenso crimine, Iudex damnabat mortis, factâ priùs testandi potestate. Testaturis suadebant nostri, vt quæ in vrbis deprædatione rapuerant, restitui dominis iuberent. Et alteri eorum haud difficulter persuasum: alter ad hæc monita surdus, condito testamento, varia variis Monasteriis legabat, & Societati etiam nostræ aureos trecentos. Id vbi rescitum, continuò Patrum aliquis in carcerem ingressus, postulatis testamenti tabulis, inspectante ipso testatore, eas lineas quæ ad nos pertinebant atramento induxit, negans Societatem donari velle malè partis opibus: quas sanè iis redderet, si consultum quidem saluti vellet suæ, à quibus iniustè abstulisset. Liberè dictum, magnâ omnium approbatione acceptum est. Nec tamen defuit (vt plus æquo pronos videas homines, aliàs bonos, in habendâ calumniis contra nos fide, siue id fatum quoddam nostrum est, siue aliorum non bona æmulatio) non, inquam, defuit, qui, re aliter auditâ creditâque, quasi non nostrum, sed alterius Religiosi Ordinis legatum à nostro Sacerdote fuisset expunctum, cum grauissimo Cathedralis Ecclesiæ viro iniquitatis nostræ futuro teste perrexit in carcerem, inspectisque tabulis, erroris turpissimi conuictus, temeriam credulitatem suam voce & magis etiam rubore damnauit.

Ceterùm diuitiæ nostræ, si quis scire auet, hæ sunt. Professa domus Antuerpiæ meris viuit eleëmosynis. Collegia certos habere possunt redditus; qui pares si fuerint alendis capitibus pro cuiusque loci ratione necessariis, nullas præterea eleëmosynas admittere fas est. At in omni nostrâ Prouinciâ omnino nullum adeò dotatum est, vt absque eleëmosynarum subsidio par sit numero alendorum. Pleraque etiam grauiter obærata sub onere paupertatis gemunt. Et tamen fuit famosi libelli architectus, qui viginti quinque Præmonstratensium Monasteria in Belgio, cum triginta millibus librarum pensionis annuæ, à Iesuitis occuparet. Habitatio autem plerisque adhuc vrbibus angusta est miseraque, vix vt cubicula sufficiant, non dico commoda, sed quæ à ventorum imbriumque iniuriâ tueantur. In cubiculis verò ipsis ornamenta nulla aut supellex, præter culcitram, sedem, mensam, necessaria studiorum instrumenta. Iam victus vestitusque quid habet non dignum Religiosâ paupertate? quotidianam mensæ frugalitatem mirantur, qui sciunt; qui nesciunt, & lautos nos putant, haud diu, opinor, lautitiam istam ferant, si sit animus experiri. Vestis vnica singulis, & modesta. Quid igitur opulentum, quid immoderatum in Iesuitis? aut in quo sitæ illæ diuitiæ, quas dicimur possidere? Verùm, vt dixi, non est consilium

P. Argent. ad Regem Poloniæ in Apologiâ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

partes defensionis agere aduersus inuidorum, vel certè res nostras ignorantium maledicta, sed ostendere nos IESV nomine insignitos in Belgio quoque positos esse in signum cui contradicatur.

Societas ambitionis arguitur.

Habemur multis ambitiosum genus hominum Iesuitæ, intolerabili excellentiæ appetitu, hinc affectare Principum aulas, omnium iura inuadere, doctrinam nobis omnem & sapientiam arrogare, quasi nobiscum nata sit, nobiscum moritura. Hisce nos ornant præconiis intemperanti homines linguâ, in calumniando semper eloquentes. neque leuem subinde apud Magistratus sacros ac profanos, apud alios Religiosos Ordines inuidiam nobis peperere: quæ tamen sensim quasi fumus aut atra nubes euanescens, moderationem nostram cum luce detexit. Enimuerò, quamuis quæ in vitam nostram moresque iactantur, nata sint auertere Belgarum animos ab amandâ Societate; plurium tamen, vincente inuidiam virtute, crescit erga nos beneuolentia, vt iam istiusmodi iniurias, nisi quà Dei offensam habent, beneficia putemus.

Societatis functiones impugnatæ.

Sed functiones nostras, in animorum salutem sanctissimè instituas, impugnari, turbari, impediri, caussa est iustissimi doloris. Quoties concionibus nostris reclamauit, quæ perstringebatur vitæ licentia? quoties ingratos oratores, quòd minimè placentia loquerentur, exagitauit? Leowardiæ Boccatius in æde maximâ spem conceperat vberrimæ messis, si faciendæ sementis facultas diuturnior fuisset. Clerus loci, cùm vitæ esset non optimæ, non diu sustinuit hominem in vitia moresque malos inuehentem. Ergo illâ expulsus cathedrâ, ad D. Francisci Cœnobitas transiit; à quibus in suggestum productus, cùm eumdem retineret dicendi modum, non retinuit stationem. Quippe iam hoc agebat Clerus, vt istis Patribus consueta vitæ præsidia negarentur, si non zelotem illum abs sese dimitterent. Boccatius ne damno esset, quibus gratiam debebat, è Monasterio in Hospitalem D. Antonij domum se transtulit; vbi loco, non animo mutatus, Apostolicam tenuit libertatem, Deo vtique fidelem seruum sese non probaturus, si adhuc hominibus placuisset. Et erat sanè in pretio & honore apud bonos: sed qui Christianam veritatem oderant, ab eo tamquam à funestâ peste abhorrebant; prodeuntemque in publicum sannis ac sibilis instar monstri formidabilis impetebant.

Quid? confessionum audiendarum fructuosissimum munus, quoties & quàm indignè calumnia traduxit! quoties impediuit inuidia, confictis ad mortales absterrendos fabulis, quas enarrare prohibeor verecundiâ! congesta! Aiebant alicubi hoc Iesuitico inuento emungendum à ciuibus æs; maritos paulatim ad continentiam coarctandos cum graui iniuriâ thori; nullum totâ vrbe tutum fore à censoribus angulum, publica omnia priuataque errata ad directorem Iesuitam ex Sodalitatis lege delaturis. Huiuscemodi fabulas canebant populo, etiam sacrati Deo viri; quibus non vno hoc, sed multis nominibus, eâ in vrbe egregium exercitatæ patientiæ meritum Societas debet.

Scholæ autem nostræ quot tempestatibus iactatæ, & propter scholas quibus non dentibus fama nominis laniata! Anno nono ac vigesimo supra

supra sexcentesimum Athi Gallo-Belgicę Prouinciæ Patres vix docendæ iuuentuti ludum aperuerant; cùm aduersantium aliquis homo potens, & apud Isabellam Archiducem in primis gratiosus, scholas illas vix benè natas in ortu suo suffocaturus, ex vicinis oppidis Alosto & Gerardimontio insignem calumniam accersit, eâque conatus suos adiuuans libellum criminationibus grauem à se consarcinatum Priuato Principis Concilio repræsentat. Primùm accusabat Alostanos Patres conatos inuadere bona Gerardimontensis Beginagij, & Hospitalis pauperum domus, præter mille ducentos florenos ab illius loci Magistratibus promissos. Deinde affirmabat, Clerum, Senatum, populumque Alostanum duci pœnitentiâ admissæ Societatis, ac scholarum ei traditarum; iamque serò infectum optare, quod fallaciis circumuenti, non tam voluntate, quàm errore, fecissent. Calumniam grauem faciebat calumniantis auctoritas; sed hanc facilè eleuarunt grauissima vtriusque vrbis testimonia, publicis consignata tabulis: quæ vt abundè nostram asserue-re innocentiam, ita falsò accusatæ perpetuum exstant monumentum. Prætermitto dicere, non vno loco vel negatas vel serò admodum concessas scholas, hausto ex calumniis metu, ne malis artibus ingeniosissimum quemque ditissimumque in Societatem ingredi compelleremus. taceo subsidia Magistris alendis, vel à principio negata; vel, postquam concessa erant, subtracta. taceo inuitatos in partem æmulos, quasi non plus laboris quàm gloriæ diuisuros. Quin extra vrbes quoque peregrinantem aperto rure virtutem subsecuta inuidia persuasit rusticanis, haud frustrà Patres forensibus catechismis & concionibus instare; compensandam breui eorum operam nouis vectigalibus imperatis. Ita rudes illi à nobis absterriti continebant domi liberos, neque ipsi prodibant, donec mendacio detractus color ostendit fabulæ vanitatem.

Sed antiqua mittamus. Recens Communionis Generalis vsus quantum nuper habuit negotij, quas sustinuit obtrectationes! indignum commemorare, nec laudem nostram ex talium virorum ignominiâ quærimus. Sanè dum statas alibi in Paroeciis conciones supplicationesque, alibi catechismos in vindictam eripuere; non satis visi sunt animaduertere, solum nobis laborem, at Christiano populo fructum salutarem, Deo gloriam detrahi. Ita vix vllum nouæ pietatis excitamentum inuexit Societas, quin isto, velut pretio, nouam inuidiam, nouasque emerit offensiones. Atque harum, quas adhuc retuli, iniuriarum leuior haud paulò foret sensus, nisi inferrent ij, quos beneuolentissimos par erat experiri. Etenim non paucos videas acceptis à Societate beneficiis graues, non modò nullam referre gratiam, sed magnis odiis aduersus nos pugnare; perinde quasi collatis in eos meritis inimicitias nobis pacisci voluisse videamur. Nimirum indoles quibusdam hominibus viperina est; non possunt, quin benè merentibus sint ingrati, quin amori odium reddant, quin malefactis benefacta compensent. Scio quosdam, cùm in nos furerent, interrogatos, ecquâ in re læsos se à Societate meminissent, conuictos animi conscientiâ tacuisse: nihílne accepissent boni? eâdem vrgente conscientiâ, multa numerasse beneficia, iam inde ab ipsis quas frequentarant scholis; ac tum demum animaduertisse, suum

Multorum erga Societatem ingratitudo.

ſuum odium non ratione aliquâ, ſed vel malitiâ vel errore ſuſceptum. Quæ duo verba ſi ſecum reputarent multi, quid mali à nobis paſſi ſint, quid acceperint boni; hodie credo nobis amiciſſimos futuros. Sed ſatis ſit: nec enim fas de iniuriâ queri quibus Apoſtolico more profeſſio eſt gaudere, quoniam digni habiti ſumus pro nomine IESV contumeliam pati. Quin ſi vel ſolâ ratione ducimur, adeò non iraſci, non vindictæ ſtudio nos agi par eſt, vt & grates noſtris hoſtibus magnas debeamus de occaſione virtutis. Vt enim aromata ſi conterantur, maiorem ſpirant fragrantiam; ita ſuauiorem ſui odorem ſpargit, dum premitur Societas.

CAPVT QVINTVM.

Honor Societatis Flandro-Belgicæ, ſiue illuſtres in eâ viri, & quadam Principum ac Sapientum teſtimonia.

2. Cor. 3. Eccli. 44. INcipimus *iterum noſmetipſos commendare?* abſit; ſed, quod ſuadet Siracides, *laudamus viros glorioſos & parentes noſtros in generatione ſuâ*, & quidem primâ: nam generationes noſtras ſæculis numeramus. Indignum ſit cum primo ſæculo dimittere primorum memoriam parentum. Retinendi illi ſunt, ſaltem in imagine, & poſteris ſiſtendi in exemplum. Vultus ipſos & corporum lineamenta depingit amans maiorum progenies, & in picturis auos atauoſque ſibi repræſentat: quantò potiori iure animorum effigies exprimenda non penicillo, ſed calamo, & calamum ſecuturâ (nam ad hoc ſcribimus) imitatione? Cetenùm duplex laudandorum genus ſeſe offert. Alij Belgæ ſunt; alij non quidem Belgæ, ſed in Belgio clari; quibus, quòd diu vixerint apud nos, perinde vt Belgis, meritò gloriamur. vtrorumque ingens copia, neque huius capitis anguſtiis comprehendenda. Quare conſilium eſt imitari magnis epulis accumbentes, quos in exquiſitâ ferculorum varietate vnum videas alterumque quæ magis ad manum ſunt guſtare, cetera relinquere; non contemptu vllius aliquo, ſed ſatietate paucorum.

S. Ignatius frequens in Belgio:

Primam Prouinciæ noſtræ gloriam Decemuiros fatemur; quorum pars magna, peragrato Belgio, non tam pedum quàm virtutum impreſſa veſtigia reliquit. Princeps longè ante alios Ignatius noſtri Ordinis Patriarcha. Hunc Hiſpaniæ ſuæ finibus egreſſum accepere Pariſij; vnde grauis eum egeſtas in hanc patriam expulit ad ſtipem emendicandam, ſuſtentandæ in ſtudiis vitæ neceſſariam. Brugas præcipuè liberales Antuerpiamque ſenſit. Ac Brugis quidem adiutus in primis à Gonſaluo Aguillere, & Ludouico Viue, hoc eximiæ eruditionis, illo magnarum opum; vtroque primæ auctoritatis & prudentiæ viro. Ac de Ludouico quidem ſuprà dictum eſt: Gonſaluus verò tantopere delectabatur Ignatio, vt Lutetiam aliquando exigente mercatu profectus, ne amiciſſimi hominis conſuetudine careret, idem ſibi cum illo cubiculum acceperit vtendum. At Antuerpiæ in Ioannis Cuellar ædibus hoſpitatum, magno ambitu piâque contentione à mercatorum primis ad cœnam vocari ſolitum, multi hodieque memorant, qui parentes ſuos ſæpè narrantes audiuere. Ex

Ex illo Ignatius & nouiſſe Belgas, & præcipuo cœpit amore complecti. Eorum haud ferè quiſquam illo viuo ad Societatem acceſſit, quem non ad ſe Romam euocatum ſingulari voluntatis propenſione adamarit. Quin vel ad propagandam vel gubernandam in Italiâ, Siciliâ, Galliâ, Germaniâ Societatem, magnopere vſus eſt Belgis. Iam quanta illius cura, quàm ſeduli conatus in impetrandâ vel à Carolo Cæſare, vel à Philippo Rege, Societatis in Belgium admiſſione? Sed nihil æquè Ignatij affectum prodit, vt cæleſtium beneficiorum ingens copia, quibus Belgas ſuos in hodiernum diem proſecutus eſt. Prætermitto dicere illius manifeſto impulſu iniectam Regi mentem, vt, quod fruſtrà tam diu totque patrociniis ac precibus poſtulatum erat, vltrò iam ipſe Societatem donaret iure Belgij, tertio ſcilicet poſt Ignatij è mortalibus exceſſum die. Rerum, quas ſupra omnem naturæ vim innumerabiles patrauit, Belgarum prece & votis imploratus, vnam hîc alteramque Episcopali examine iudicioque firmatam, in medium non grauabor adducere. *amauit Belgas.*

Miracula S. Ignatij in Belgio.

Quintus decimus eſt annus, ex quo Maria Cakelaria virgo Mechlinienſis quàm grande tam certum ab illo beneficium accepit. Ex cauterio imperitè inuſto afflictus erat tibiæ neruus, & vena perrupta, vnde ingens tumor & exulceratio. Quoties ad purgandam ſuppurationem faſcia ſoluebatur, vnciæ ſanguinis minimùm quaternæ, ſubinde denæ manabant; neque ſupprimi fluxus arte vllâ poterat. Ad hæc tibiam affectam binis palmis breuiorem fecerat contractio neruorum. In tot malis cùm humana omnia deficerent, ad Ignatij auxilium virgo conuertitur, vota concipit, aquam illius honori benedictam adhibet tibiæ, & ſtatim ſentit leuamen. Vrgebatur deſiderio ſanitatis, cui, vt putabar, accelerandæ dum præter aquam alia vſurpat medicamenta, recruduit malum. Ergo iis valere iuſſis, ſolam deinuò adhibet aquam; cuius ſolius vſu non ſanè diuturno & vlcus curatum eſt, & iuſta tibiæ rediit longitudo. Res in examen adducta, teſtes habuit iuratos medicinæ peritiſſimos: quibus auditis, Archiepiſcopus Mechlinienſis publicâ ſententiâ fidem miraculo adſtruxit.

Burburgi, oppido Flandriæ quà Galliam reſpicit, Ioanna Tereſia, virgo Religioſa Franciſcani Ordinis, grauiſſimis proſtrata morbis, deſperataque à medicis, Extremâ Vnctione ad agonem parabatur, cùm ad malorum cumulum etiam cæcitas acceſſit. Subinde Prætoris Burburgami coniux viſitat moribundam, ac narrat ſibi eſſe domi lipſanothecam cum aliquâ D. Ignatij particulâ venerandam, & audiſſe quoſdam in magnis morbis hinc præſens expertos eſſe ſolatium. Ægra continuò ſacras Reliquias expoſcit ſpe alterutrâ, vel recuperandæ ſanitatis, vel (quod pronius videbatur) finiendorum acceleratâ morte cruciatuum; quibus ferendis iam impar erat patientia. Ergo affertur theca, collo laborantis appenditur, circumſtantes pro eâ ſupplicant Ignatio. Haud longa fuit mora: liquor rubeus quaſi ſanguine tinctus eiicitur per fauces: ſequitur brachiorum motio, quorum anteà vel leuiſſimum attactum præ doloris ſenſu minimè ferebat. Quid multa? poſtero die viſum recipit, & vires, & cibi ſummè faſtiditi appetentiam; verbo, ſanitatem adeò perfectam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fectam, vt tot morborum vestigium nullum remaneret. Aduocatur Medicus, stupet, vim agnoscit humanâ maiorem: iubet de lectulo surgere, & vitam viuere communem. Illa cum ceteris Sanctimonialibus in templum Parochiale ingreditur. fit hominum concursus: vident sanam ac valentem, paulò antè morituram. miraculum inclamatur. Testium exceptione maiorum, ipsiusque in primis Medici, suffragia colliguntur: res tabulis publicis inscribitur; quas Pastor & Decanus & Senatorum alii qui suâ manu signant. Antistes Audomarensis (cui oppidum subest in sacris) post accuratam inquisitionem, Episcopali auctoritate miraculum pronuntiauit. Portrò in grati animi monumentum erecta illic in primario templo ara sancto Patri Ignatio, eiusque anniuersarius dies solenni sacrificio celebratur, ac multis ciuium colitur pro festo: iamque vsus obtinuit, vt nostrûm aliquis eo die de Beati viri laudibus dicat frequenti semper concione.

Illustre & illud multoque recentius Antuerpiæ contigit in Mariâ Bonnieriâ virgine, quæ quartum iam annum ægra decumbebat, & biennio quidem toto affixa hærebat lecto continenter, viribus adeò imbecilla, vt neque pedibus insistere, nec vestibus se induere, plerumque etiam nec manus pedesque commouere posset. scaturigo mali erat, lienis, vteri iecinorisque obstructio; quæ dein in scirrhos conuersa, immedicabile fecerat vitium. Eò propiùs à periculo iam abesse videbatur, quòd per dolores hypochondriorum frequens animo linqueretur, ad denas, ad vicenas, ad quadragenas etiam horas; quòd crura & abdomen euidente intercutis aquæ vitio intumuissent; quòd nerui essent contracti, palatum pustulis exulceratum & fœdè hians, totum corpus liuentibus maculis conspersum. In tantâ congerie morborum, spem vitæ nullam habebat; magnum mortis desiderium, quò tot liberaretur ærumnis. Ad extremum, auctore Confessario, Ignatianas reliquias reuerenter ad collum appendi permittit; conceptâque in viri sancti meritis fiduciâ, dolores primùm quidem intolerabiliter augeri sentit; sed mox in suauem soporem post octo dierum insomnia resoluitur: quem cùm ad horas quinque cepisset, experrecta vegetam prorsus ac sanam se comperit. Itaque sororem, quæ haud longè aberat, simul & miraculum inclamat. vestes poscit, induitur per se ipsa, lecto surgit, pedibus insistit, cubiculum inambulat nihil alienæ iam opis indigens. Mox ad prodigium concurrere vicinia, stupere Medici, ipsa domum nostram aduolare, Deo & S. Ignatio sospitatori suo grates agere. Tantâ rei famâ permotus Antistes vrbis Gaspar Nemius, non ita pridem tum inauguratus, duos Ecclesiæ Cathedralis Canonicos graues viros & eruditos iussit diligenter inquirere. Ab his testes quindecim ex innumeris auditi, deinde cum Theologis habitâ consultatione fides miraculo constitit, ac pro eo habendum prædicandumque Episcopus pronuntiauit.

Vix triennium est ex quo Ruræmundæ patrocinium suum probauit Ignatius in ipsius Medici filiolâ, quam grauis aliquot dierum languor adeò exhauserat, vix vt ossibus hæreret. Suspicio maleficij erat, quia caussa morbi nulla apparebat. Parens victam fassus artem, concepto voto aquam Ignatianam filiæ potandam dedit. Exinde melior valetudo,

do, & paucos intra dies plena. Parens examinatus, & præter eum alius Medicus, prodigiosam sanitatem asseruere. Antistes loci ritè confirmauit. Sanè ipsa ciuitas Ruræmunda pestem Ignatij ope sæpiùs aut depulsam, aut latiùs serpere prohibitam, publico fatetur testimonio; moremque iam habet, quoties ab eâ periculum impendet, ad Diui confugere patrocinium, accenso ante eius imaginem cereo multarum librarum, Senatus populique nomine præfixo; fuitque, cùm annis totis quotidie eiusmodi cereus luceret.

Hæc sunt nonnulla ex Ignatij beneficiis in Belgas collatis: plura, quamuis paria dignitate, non est animus in medium proferre; nec, si sit animus, est facultas in hac tantâ breuitate. Volumen ipsum, & benè magnum, postulent, quæ in pariendi labore, in peste, in maleficiis, in omni morborum genere curationes vndique innumerabiles afferuntur. Intereà Belgæ tantis viri meritis haudquaquam viuere sustinent ingrati. Etenim si quæ bona præstantur filiis, redundare censentur in patrem; haud sanè scio gentiúmne vlla de Ignatio adhuc studeat meliùs mereri. Angustos fines habet Belgium Catholicum, iamque annis propè octoginta grauissimis intestini belli laborat incommodis; ac nihilominùs terrarum nullam sol videt paribus comprehensam spatiis, quæ Sociorum numero vincat aut Collegiorum. Iam verò cultum honoremque Ignatio à Belgis habitum, cùm sæpè aliàs, tum illo potissimùm tempore, quo in Diuos à Gregorio XV. Pontifice Maximo solennibus cærimoniis relatus est, propè maiorem fide omnis admirabitur posteritas. Quid magnifica sacella dicam, arasque marmoreas honori illius positas, Antuerpiæ, Bruxellis, Gandaui, aliisque vrbibus, arte cum pretio certante? Nec modò in Societatis nostræ templis, sed in Parochialibus quoque & Collegiatis non vnâ vrbe, aram suam & effigiem, & quotannis solennem cultum, obtinuit Ignatius. Ac ne longiùs abeam, hic ipse annus sæcularis, tanto vbique Belgarum gaudio, tam inusitatis triumphis celebratus, satis superque quo sint animo in sanctissimum Patrem, eiusque filios, declarat.

S. Xauerium colitur in Belgio, & miraculis claret.

Non hîc possum tacitus præterire Franciscum Xauerium, similliman Ignatij imaginem: cuius vestigiis, quod quidem constet, tametsi terra nostra calcata non est, tamen Belgarum animis altè impressius sedet amor, & ingens viri veneratio. Nec reciproca illius in nos beneficia desiderantur. Dunkercam solam, nostrarum vrbium propè minimam, appello. Petrus Normannus, nauigij bellici Xaueriano nomine insigniti Præfectus, opulentam prædam hosti ereptam impositâ suorum paruâ manu in portum inuehendam miserat. Haud procul portu tres Batauorum naues bellicæ aduolant, recuperaturæ prædam. Nostri viribus longè impares, periculique præsentis magnitudine exterriti, votum nuncupant Xauerio. Repentè obortа caligo, eos conspectu hostium ereptos, leni flatu in Mardicanum portum feliciter appellit. At Normannus eodem itinere ingentem nactus Hollandicam acerrimè dimicabat, appensis ad supremum malum Xauerij lipsanis, cùm hostis grande ferrum globo vtrimque armatum in confertam nostrorum classiariorum turbam eiaculatur. Mira res, illæsis omnibus illa pestis sine

Universidad de Deusto
Biblioteca

damno ad malum principem corruit, tamquam Diui reliquias veneraretur. Mox tormento noſtro imponitur, excutiturque in hoſtem, tantâ laceratione nauigij, vt, nî ſe dederet, certò fuerit fluctibus hauriendum.

Similem armati ferri innocentiam, imploratâ Xauerij ope, expertus eſt in eâdem naui Normanno ſuffectus Ioannes Vercliten. At Ioannes Vrienſius dum mare decurrit minore nauigio, & vetuſtate ſuâ propè fatiſcente, in hoſtilem viginti onuſtam tormentis imprudenter incurrit. Perculſis iuſto metu epibatis (erant enim meritò in mare dandi tantilo lembo piraticam agentes) ipſe confidenter malo appensâ lipſanothecâ, Macti virtute, inquit, commilitones; nihil in præſens aut nauis aut veſtra corpora patientur. ſi fallo, reum fluctibus præcipitate. Adhuc loquenti glans ab hoſte iam vicino in pectus adacta, ante pedes innoxia concidit. Mox & ventus, adſpirante vtique Xauerio, lembum eripit præſenti exitio, hoſtiumque conſpectu. quâ fortunâ exultantes nautas haud leuius à procellâ ingraueſcente diſcrimen tantùm-non perdidit: ſed reliquiis Xauerianis in pelagus funè demiſſis, Nauarchus ſimilis vaticinanti, Iam remis opus habebimus, Socij, & ventos, inquit, implorabimus, quos nunc patrono Xauerio deprecamur. Fidem dicti probauit euentus. Quo ſpectaculo attonitus captiuorum aliquis, Caluinianam hæreſim è veſtigio abiurauit. Huiuſmodi portentis tanta Diuo apud nauticos conciliata exiſtimatio, vt conſcenſuri Reliquiarum aliquid ſuppliciter petant, certiſſimum aduerſus hoſtes tempeſtateſque præſidium. Iam ægrotis mortalibus quoties reſtituta ſanitas ope Xauerianâ? Priuata iſta ſunt: hoc publicum, quod in Chronico Belgico Miræus, & Annales noſtri, haud ſanè otiosè obſeruant. Anno ſæculi vigeſimo ſecundo, nocte Kalendas Decembres inſecutâ, Mauritius Comes numerosâ ac validâ claſſe Antuerpiam petebat, iamque ſpe deuorauerat, profeſſus ſolos obſtare poſſe Superos ſuſceptæ expeditioni. Superbam vocem excepit improuiſa tempeſtas; quâ, nauibus inter ſe collisis, ſubitoque gelu rudentibus conſtipatis, propius nihil fuit, quàm vt Mauritius ipſe cum ſuorum plurimis periret. Cæleſtis procul dubio ea vis fuit; & paſſim Antuerpienſes ditio Xauerio, cuius dies proximè illuceſcebat, acceptum beneficium referebant. hoc magis, quod eodem die Marchio Spinola, machinationum hoſtilium ignarus, in caſtris iuxta Ruræmundam eum patronum elegerat Regij exercitus, quem ducebat.

Petrus Faber in Belgio,

Decemuirorum alter Belgium illuſtrauit Petrus Faber, primum ſidus poſt ſolem Ignatium. Sanè Fabro, ſi verum quæritur, ſua potiſſimùm incunabula debet Belgica Societas. Louanium venit famâ nominis iamdudum notus, ob res præclarè in Germaniâ geſtas: præſens famam virtute ſuperauit. Conſulebat Fabrum, quamuis morbo decumbentem, grauiſſimus quiſque; erantque reſponſa eius oracula. Plurimos, etiam præcipuâ dignitate viros, piis commentationibus exercuit: plurimos, ac ferè lectiſſimum Academiæ florem, Societati aggregauit; aliis Religionibus nihilo tranſcripſit pauciores: feminarum Cœnobiis certam Religioſæ vitæ formam poſtulantibus ſcripto tradidit: Franciſcum Stradam eloquentiæ prodigium ipſe armauit, produxitque in

arenam: Cornelium Vishauæum magnis experimentis in perfectiſſimum vitæ ſpiritalis Magiſtrum efformauit: denique Traiecti ad Moſam, quà priuatis colloquiis, quà concionibus publicis, primam Societati ad obtinendum deinde Collegium peperit commendationem: quorum pleraque ſuprà commemorata ſunt.

Poſt Fabrum illuxit Belgio Iacobus Lainius, alter ab Ignatio Præpoſitus Generalis: cui viro aliúmne doctrinâ, ſapientiâ, eloquentiâ, grauitate parem ætas ſæcularis tulerit, neſcio. Hic Antuerpiani iecit fundamenta Collegij; Louanienſes Socios graui preſſos inuidiâ ſubleuauit; Margaretam Auſtriaco-Parmenſem, Belgij eâ tempeſtate Gubernatricem, quamuis per ſe nobis addictam, maiore inflammauit affectu; Granuellanum Cardinalem deuinxit; Viglio, Sanctioris Senatus Præſidi, noſtrum Inſtitutum inuictis rationibus probauit. *& Jacobus Lainius*

Alphonſus verò Salmeron ſcriptis in nouum Teſtamentum Commentariis celeberrimus, iteratò Belgium ſuâ luce recreauit: duos Cardinales diuerſo tempore ad Philippum Regem Legatos ſupremo Romani Pontificis imperio ſecutus. Paſchaſius denique Broëtus natale ſolum habuit Belgium in agro Cameracenſi. Nam quòd Picardus vulgò eximatus ſit, hac cauſsâ factum: Flagrante inter Auſtriacam Valeſiamque Domum bello, Broëtus, ne Pariſiorum vrbe, vbi ſtudiis operam naabat, excedere cogeretur, pro Picardo ſe geſſit, proque eo exinde habitus eſt: id quod non ſemel P. Roberto Claiſſonio, quicum familiariter vixit in Galliâ, narrauit ipſe, & à Claiſſonio noſtri Seniores audiuere. *& Alphonſus Salmeron. Paſchaſius Broëtus ex decem primis, Belga.*

Præter hos quinque ex decemuiratu Patres, alij quoque illuſtres viri aliunde orti vixere apud nos, & cælo Belgico claruere. Hieronymus Domeneccus, quem primum Siciliæ Prouincialem viuens Ignatius inſtituit; Franciſcus Strada, ab eodem Ignatio Prouinciæ Aragoniæ Præfectus; Andreas Ouiedus, qui poſt Nunnium Barretum Æthiopiæ Patriarcha inediam, vincula, carceris pædorem ac dura omnia incredibili conſtantiâ perpeſſus, nihil magnis Martyribus diſtare creditur; Hieronymus Natalis, qui pro Ignatio Ignatiique ſucceſſore Lainio vniuerſam luſtrans Societatem, vnaque Conſtitutiones promulgans, cùm veniſſet Louanium, tantâ ſe voluptate ex Sociorum integerrimâ vitâ perfundi fatebatur, vt perpetuò iſtic degere peroptaret. Eo præſente, prima Prouinciæ Comitia celebrata; lectuſque Maximilianus Capella primus in Vrbem iturus Procurator, is quem Louanij inter nouemdecim Belgas vno tempore Societati adiunctos, Petrus Faber in Luſitaniam mittere parabat. Sed Capella mox ſecum ipſe pugnans, manendum cum ſuis ſtatuebat magis quàm abeundum cum alienis. eamque mentem haud parum firmauerat auditus primæ notæ Concionator, in leuitatem hominum inuehens, quòd ad vnius adoleſcentis vocem (Stradam deſignabat) tantâ exſpectatione concurrerent. Placuit tamen officij cauſsâ, aut inſtigante potiùs Numine, poſtremam dicere Fabro ſalutem: quem cùm ad Vishauæi ædes offendiſſet Faber; ſalutaturum anteuertens, Anne & tu, inquit, Maximiliane nobiſcum? quam ille vocem tamquam cœlo miſſam accipiens, ſubitò reponit, Volo & ego vobiſcum, Pater. Inde in domum ingredi iuſſus, vbi Strada ſarcinas colligebat, duo- *Domeneccus, Strada, Ouiedus, Natalis, in Belgio,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

duodeuiginti reperit eiusdem mentis lectissimos iuuenes: quibus aggregatus, ac domum redire pertæsus, clauem cubiculi amico tradit, supellectilem domesticam curaturo, transmissuroque ad parentes. Quid Heroës illos dicam, Edmundum Campianum, Robertum Sothuellum, Thomam Garnetum, Henricum Walpolum, Ioannem Ogilbæum, Dominicum Collinum, Camillum Constantium, aliosque quos ad martyrij gloriam Belgica nostra non genuit quidem, sed educauit? Camillum Alberti Principis stipendia merentem hoc ipso sæculo vidit Ostenda. Inde in meliorem transiit militiam IESV duce; cuius & castra in vltimos mundi fines secutus est, cui profudit & vitam. Hic ille est Camillus, quem Firandi in Iaponiâ ex ipsis flammis Belgico sermone perorantem audiuit Batauus, eò tum fortè suis nauibus appulsus: cui quamquam iucundum erat spectaculum ardens Iesuita, tamen viri animus constantiaque stupori fuit, & obtinuit vel ab hoste præconium. Collinus quoque ex equestris turmæ apud nos ductore CHRISTI miles effectus, generosum sanguinem martyrio reseruauit. Campianus, nauatâ studiis operâ Duaci, diuino impulsu actus Romam, ab Euerardo Præposito Generali Societatem impetrauit. Walpolum Missio castrensis habuit aliquamdiu. Garnetum Societati protulit Audomarense Anglorum Seminarium sub Ægidij Schondonchi Brugensis institutione: Tironem habuit Louanium. Sothuellum docuit Lessius, illo dignus discipulo Magister. Ogilbæus è Scotorum Seminario, quod sub Societatis regimine olim Louanij, nunc Duaci est, nobis socius accessit.

Infinitum sit recensere nominatim illustres viros, qui aliunde orti, virtutum doctrinarumque lumen Societati Belgicæ intulere. Petrum *Ribadeneira,* certè Ribadeneiram tacitus præterire non possum, quo præcipuo apud Philippum Regem auctore Belgium possidemus. Is post Stradam Louanij nactus Latinæ campum eloquentiæ, præter admiranda multa, ingens illud Societati decus peperit Iacobum Ledesmam Hispanum, ingenij doctrinæque portentum, de quo infrà nonnihil erit commemorandum. Post Ribadeneiram, aliquot annorum interuallo, in idem *Bellarminus.* stadium ingressus Robertus Bellarminus, qui posteà Cardinalis fuit, septennio toto in D. Michaëlis æde Romani Oratoris nomen cum insigni laude sustinuit, ac prætereà domi Sacram doctrinam & Hebraici sermonis præcepta tradebat.

Sed post illud externum lumen, domestica tandem patriæ sidera, quorum natiua lux gratior, aliquando aspiciamus. Neque enim externâ tantùm luce splendet Societas Belgica: ipsum etiam Belgium, si fas est dicere, in exteras regiones, Germaniam, Galliam, Italiam, aliasque remotiores terrarum oras, lumina quædam sua diffudit. Italiæ dedimus Mercurianos, Cornelios, Berchmannos; Siciliæ Vishauæos, Vinckios, Danieles; Germaniæ Canisios, Goudanos, Delrios, Busæos, Deckerios, Becanos; Galliæ Manaræos; Indiis Barzæos, Trigaultios. Verùm ne magna nomina temerè congessisse videamur, ex illustrium Belgarum copiâ nonnullos distinctè proponamus, non ad solam ipsorum gloriam, sed ad æmulationem quoque nostram; vt patrias imagines contemplati, virtutum similitudinem studeamus in nos imitatione traducere.

Illustres

Illustres Belgas dicturus, illud mihi propositum ab initio profiteor, viuorum laudibus abstinere; quorum, teste Velleio Patereculo, vt magna admiratio, sic censura difficilis est. erunt illi magna pars sæculi secundi, & in eo pro meritis suum inuenient Homerum. Soli extra inuidiam laudantur mortui, & securè laudantur soli. Nam viuentium fama adhuc in ancipiti posita est; cùm nemo laude dignus viuat, quin fieri possit indignus. Et verò quis sapiens suas viuentis laudes vel exspectet, vel æquo animo patiatur? Pescennius Niger Imperator panegyricum dicere volenti nescio cui dixisse fertur: *Scribe laudes Marij, vel Hannibalis, vel alicuius Ducis optimi vitâ functi; & dic quid ille fecerit, vt eum nos imitemur.* Hanc ego vocem quotquot viuunt Sociorum interpretor: cui me obsequi par est, & sepultam Patrum virtutem in exemplum nostrum velut ab inferis excitare. Cetertùm quæ magnos faciunt & illustres viros, hæc ferè sunt, eximia vitæ sanctitas, doctrina, eloquentia, prudentia, res Deo Religionique fortiter gestæ. Et quamquam multorum propria quædam excellentia est (non enim omnibus omnia concessa, sed alios sanctimonia, alios sapientia, alios aliæ dotes commendant;) quoniam tamen plerique plus quàm vno aliquo genere sunt præstantes, haud visum operæ pretium certas in classes distinguere, aut definita rerum capita persequi; sed quo ferè vixerunt ordine nonnullos, sine tacendorum iniuriâ, nominare veriùs, quàm quibus digni sunt præconiis exornare. *Aliquot illustres Belgæ.*

Agmen iure suo ducat, qui post Decemuiros Transalpinorum primus Societati nomen dedit Petrus Canisius Nouiomagus: qui iam tum puer, futuræ magnitudinis specimen dedit, ætatem moribus & omni virtute longè antegressus. Is nobis diuinitus destinatus, à Petro Fabro in Societatem acceptus Moguntiæ, mirum quantum suo accessu Sociis attulerit gaudij. Franciscus Strada continuò in vrbem scripsit ad Ignatium gratulatorias de tam insigni quæstu, orauitque debitas diuinæ bonitati grates agi propter insperatam ingenij tam excellentis totque dotibus præditi accessionem. At Canisius iam noster quæ gesserit scripseritque, quanto Catholicæ Religionis bono, immensum sit explicare. Primus calami Canisiani labor, Catechismus fuit; quem Viennæ scripsit iussu Ferdinandi Regis anno M.D.LIV. atque hoc primum à Societatis homine opus typis vulgatum publicam adspexit lucem. Tertio post anno Wormatiæ, Louanienſium Doctorum rogatu, quos eò Canisius euocandos curarat, Catechismi sui scripsit epitomen, breuem illam quidem, sed copiosæ bibliothecæ instar habentem: quem cum lacte nutricis imbibunt pueri, quemque linguis donatum omnibus meritò Christianus orbis velut absolutissimum Fidei nostræ compendium amplexus est. Ceteras eius lucubrationes recensere non est animus, quas scire cupientibus exhibebit Catalogus Scriptorum Societatis IESV. *Ælius Spartianus in Vitâ eius.* *Petrus Canisius.*

Facta viri præclara domi foriſque sine numero celebrantur. Domi primus Germaniæ Superiori Prouincialis impositus ab ipso Ignatio, Societatem toto Septemtrione propagauit, eâ causâ vulgò existimatus auctor Iesuitarum. Mortuo Ignatio, in iis Comitiis quæ prima Societatis generalia fuere nouo Generali Præposito creando, ipse potissimùm commu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

communi suffragio electus est, qui Latinè ad Congregationis Patres perroraret, moneretque, vt ritè atque ex Societatis legibus summum crearent Magistratum.

Sanè Canisij apud Socios summa semper fuit auctoritas; merita verò tanta, vt quod de Lainio dicebat Ignatius, non impari ratione de Canisio dixerim, haud facilè apparere cui præ illo debeat Societas. At ille domi tantus, foris etiam exstitit maior. Melanchthonem, Schnepium, Pistorium, Sarcerium, Bullingerum, Brentium, aliasque belluas CHRISTI vineam vastantes, vsque eò exagitauit, tantoque nominis sui terrore compleuit, vt præsentiam viri neutiquam sustinerent, multoque minùs formidabilem potentiam perorantis. Vnus ipse plus quàm Herculeâ audaciâ omnia hæresùm monstra voce, calamo impugnauit, vicit, triumphauit. Hinc conuitio Canem Austriacum dixere, lupis nempe illis perpetuo latratu & morsu grauem, qui oues CHRISTI innumerabiles, vel iam raptas extraheret è faucibus, vel, ne raperétur, seruaret. Constat Pontificum, Regum, Principum testimoniis, hoc potissimùm Atlante Religionem Catholicam, quæ aliàs totâ latè Germaniâ pericrat, sustentatam fuisse: sine Canisio, si quid hæreticis credimus, Regnum Papisticum corruerat. Albertum Boiorum Ducem dicere solitum accepimus, Petrus Apostolus, & Paulus (is erat Hoffæus Canisio comes) docuerunt nos legem tuam, Domine. Ferdinandus Romanorum Rex, in summâ temporum perturbatione, vno maximè Canisio sustentante, Christianum retinuit Imperium: quem idcircò in omni vitâ coluit tamquam alterum parentem. Viennenses infulas à Ferdinando semel iterumque oblatas, ac per vim pænè impositas, Canisius suâ se modestiâ inuoluens constanter repudiauit. Eum Germaniæ Præsules contentiosè postulabant, existimantes ab illius capite pendêre omnem Catholicæ rei incolumitatem. Academiæ autem omnes Doctorem illum communem veneratæ, monita legesque ab eo accipere magno honori ducebant & gratiæ. Cardinalibus verò quanto in amore ac pretio fuerit, supra fidem videri potest. Certè Otho Augustanus Canisij speciosos ab Euangelio pedes submissâ virtuti purpurâ, supplex aliquando lauit exosculatusque est. At Tridenti Cardinalis Hosius cùm æger decumberet, seque ad obitum seriò compararet, statim vt Canisium vidit, tantâ perfusus est lætitiâ, vt continuò morbus abscesserit: id quod precibus sanctitatique Canisij acceptum Cardinalis palàm referebat. Quid de Summis Pontificibus dicam? Pius IV. eum ad Germaniæ Principes Legatum suum plenâ cum potestate misit. Quâ in legatione illud Canisio dignum facinus, quia domesticum, minimè præteribo. Interuisebat suos ex itinere Noviomagenses. Centeni & viceni erant seu propinqui seu affines, magnâ pro se quisque ambitione certantes, quis eum mensâ exciperet: ille officiosam litem ita diremit: hortatur ad publicum vrbis valetudinarium suas singuli symbolas conferant, ibi corpora curaturi, postquam animos cælestibus epulis recreassent. Ita fit: magna dapum copia in nosocomium infertur; omnes ritè expiati & sacro referti pane, tandem mensis accumbunt: hilariter sobrieque, Sanctorum more, conuiuatis Canisius Religionis pericula propo-

proponit; deinde obtestatur, vt in auitâ Fide constent. Illi stipulatâ quisque manu promisere constantiam; neque segniùs seruauere. Porrò tantam apud sacros profanosque Principes auctoritatem Canisio dabant vitæ sanctitas & doctrina, quæ duo sunt propria Societatis eaque validissima præsidia, diuinæ gloriæ salutique proximorum promouendæ. Cetertùm Deus fortissimi Athletæ labores haud vulgari mercede remuneratus est, quando viuum mortuumque multis apud mortales prodigiis nobilitauit. Ferunt adhuc viuentis rosario, vt olim Apostoli zonâ, quin & solâ Canisiani nominis inuocatione supra naturam multa patrata. Obiit Friburgi Heluetiorum, annis grauis ac meritis. Sepulchri magna veneratio est. vrbs patronum sibi adsciuit solenni deuotione, & cenotâphium posuit ex marmore.

Theodoricus Canisius Petri frater,

Post Petrum Canisium non tacendus Theodoricus & ipse Belga, Petri frater ex eodem patre, rarâ indole iuuenis: nec enim fas naturâ coniunctos diuidi narratione meâ. Louanij hausit amorem Societatis, in quam admitti à Petro fratre expetens, Romam ad Ignatium amandatur. cui visus continuò placuit, atque etiam in familiare cubiculi contubernium admissus est. At Ignatio post biennium in cælestem societatem euocato, Theodoricus trium Germaniæ Collegiorum ex ordine Præfecturam gessit annis omnino triginta, Monacensis, Dilingani, Ingolstadiensis. Graui iam ætate, tactus apoplexiâ, omnem litterarum memoriam, adeoque nominis sui (quod Messalæ olim & Alberto Magno aliisque contigit) ac præterea linguæ vsum penitus amisit; nisi quòd duo salutis nomina, IESVM & MARIAM, expeditè semper pronuntiaret. obiit Ingolstadij, ob vitæ innocentiam Angelus plerisque appellatus.

Gaspar Barzæus,

Sed in magni Gasparis Barzæi effigiem, quæ inde vsque ab Indiâ emicat suâ luce spectabilis, aliquando conuertamur. Is ex Zelandis oriundus, postquam studuerat Louanij, variis iactatus casibus, tandem à Simone Rodericio, qui fuit ex primis Decemuiris, in Societatem pro rerum temporalium Adiutore admittitur apud Lusitanos, ipso anno quo Martinus Lutherus Catholicæ rei pestis infelicem animam apud suos Germanos exhalabat. Nimirum Deus, quasi post grauem iram terris placatus, eodem tempore & leuabat Europam pestilentissimo malo, & nouum Indis Apostolum Xauerium que alterum parabat. In Conimbricensi Tirocinio versantem subiit animus & cupiditas concionandi. Quod desiderium vbi Rodericio prodidit, iussus est ad nostros habere sermonem. Vix audiri cœperat, cùm subitò mouit omnes indisertus inculturque orator: & tamen à Simone interrogatus, quid de se ipse sentiret; quamquam non successisse tum quidem fatebatur, nihilominùs affirmabat se concionatorem fore. Simon, Deo vtique impellente, hominem Sacerdotio inaugurari iussum, emittit in subiacentem vrbi agrum exercitamenti gratiâ. Ibi Gaspar non exquisitis humanæ sapientiæ verbis, sed Apostoli exemplo diuinum spirans ardorem, tantos fecit animorum motus, vt ad loquentis pedes vniuersa sese prosterneret coricio, animique sordes generosâ confessione expurgaret. Fuit cùm viginti & ampliùs horas immotus in audiendo collocauit. Quocumque inferret

pedem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pedem, ſtatim omnia ardebant: tantum à Zelandiæ aquis feruorem attulit, vt ſuis ignibus ipſos accenderet Hiſpanos. Hæc ad Indias fuere præludia: quas, vt attigit, ſtatim igne ſuo proditus eſt. Franciſcus Xauerius in Gaſpare ſimillimam ſui imaginem cum amore contemplatus, eum continuò produxit ſparſurum flammas, lateſque omnia populaturum, ne diutiùs occultatus ſeſe ipſe conſumeret. Goa primus laborum fuit campus, vrbs non magnitudine magis quàm cuiuſuis generis hominum colluuione nobilis. Hîc vbi Gaſpar audiri cœptus eſt; mirum dictu, tamquam fulmine icti mortales vſuram, concubinas, ſuperſtitionem, hæreſim, ſcelera omnia deteſtantes, ad illius genua publicè accidebant. Sed Ormuzium in ſinu Perſico præcipuam virtutis ſuæ palæſtram habuit: quam vrbem meritò turpitudinum omnium dixeris ſentinam. Fidem ſuperat quem iſtic Gaſpar exantlauit laborem, quæ capitis adiit diſcrimina, quæ ſuper humanam conditionem viresque admiranda patrauit. Mercatorum animos ita dicendi ardore commouit aliquando, vt malè partam ex vſurâ pecuniam ſupra viginti aureorum millia ad illius abiecerint pedes: quod ipſe æs in ſubleuandos pauperes & Chriſtianæ pietatis opera conuertit. Illum Iudæi, illum colebant Mahumetani, vtraque gens iurata odiſſe Chriſtianos. Tanta vel apud capitales hoſtes veræ virtutis commendatio eſt. Sanè ad multorum conuerſionem valuit ea opinio ſanctitatis. Præter alios innumerabiles dedit Gaſpari manus anachoreta ſenex, quem Rex Ormuzij tanto habebat in pretio, vt aquam venerabundus biberet, quâ ille pedes ſuos abluiſſet. Quin vſque eò creuit Sarracenis in Gaſparem reuerentia, vt quacumque incederet, veſtem, atque ipſa pedum veſtigia exoſculari beneficium haberent. Quodque portento ſimile omnibus viſum, vni Gaſpari ſuum fanum Chriſtianis omnibus inacceſſum patêre, eique omnia ſuperſtitionis ſuæ ſacra perſpecta eſſe voluerunt. Et profectò hac infolenti Mahumetanorum beneuolentiâ in Catholicæ rei gloriam oppor-tunè vſus eſt Gaſpar. Claro aliquo die magnam, quod ſolebat, poſt ſe trahens Neophytorum cateruam, incredibili confidentiâ ad fanum illud pergit, perfractisque foribus, ingentem crucem defigit in loco, Mahumetanis horrendum clamorem & fremitum dantibus, neque tamen vim repellere auſis. adeò barbaros conſternatos habebat tanti facinoris audacia. Ex eo die fanum ſuum deſerüit ſuperſtitio, quod defixâ cruce pollutum inſani illi deteſtabantur, obtinuitque Religio Chriſtiana per Gaſparem tam generoſi facti imperterritum auctorem. quo facto, párne aliud vmquam patratum India viderit, incertum. Sed agebat haud dubiè Barzæum diuini Spiritus præſens inſtinctus; qui & aliàs non vnâ re manifeſtè ſe prodidit. Nobili Luſitano vitâ perditiſſimo, & confeſſionem reſpuenti, Gaſpar morbum precatus intulit: quo ferox ille tamdiu cruciatus, donec facti pœnitens, ſimul noxas dolenter aperuit: ſimul priſtinam recepit ſanitatem. Alterum vindictæ cupidum per ſalutem obteſtatus vt condonaret iniuriam, cùm ille impiâ voce iactaret vindictam ſalute potiorem; indignatus Gaſpar, maiorique æſtu percitus, Ante craſtini meridiem, inquit, quam nunc contemnis ſalutem, magnis votis fruſtrà inuocabis. Vaticinium dies conſecutus oſtendit: ille morbo repentè

pentè tactus, & Confeſſarium inclamans, dum turbata familia quærendo Sacerdoti dat operam, intereà impiatus exſpirat. Hoc quoque Gaſpar habuit non abſimile Xauerij: Luſitano ſermone verba faciens, à Regij ſanguinis Sarraceno, Luſitanicæ prorſus linguæ ignaro, perfectè intellectus eſt. Valuit prodigium ad perſuadendum homini Chriſtianam Fidem. Iam fama Gaſparis Conſtantinopolim perlata, Chriſtianos illos ad viri deſiderium inflammabat. Mittitur honeſtiſſima legatio, ſed in ſtatione Barzæum obedientia retinebat. Xauerius Ormuzio exire ve-tuerat, zelum illius omnes terrarum oras complexum prudentiâ moderatus: quo iam & ipſo Iaponiam meditante; reuocatus Barzæus; Prouinciæque pro Xauerio præpoſitus, defectis aliquando inter concionandum viribus, quanto omnium luctu, tanto rei Chriſtianæ damno elatus eſt. Vir planè heroicus, altera cum Xauerio Indorum gloria, eiuſdemque rerum geſtarum vitæque laudatiſſimæ verus æmulator; & aliquando ſimiles cum eo (ſic ſperare iubent merita) honores Supremi ſacrorum Iudicis ſolenni iudicio decernendos diuiſurus.

Hæc duo ſunt quæ adhuc ſpectauimus maiora lumina, Barzæus Caniſiusque; quorum præcipuè radiis per vtrumque orbem illuſtris incedit Flandro-Belgica Societas. Nunc aſtra cetera, quibus Belgicum micat cælum, leui oculorum coniectu intueamur.

Cornelius Vishauæus, de quo ſæpè meminimus, vir candidiſſimi pectoris, domo Mechlinienſis fuit. Is ante initam Societatem annis omnino quatuordecim interdiu noctuque textum horrenti crine cilicium ſuper nudâ carne geſtauit. Tantam ſibi ſanctimoniæ opinionem collegerat apud omnes, vt eius vitæ acta conſcriberent multi, perque alias terrarum oras circumferrent; neque iam eſſet vllus Belgij angulus, quin Cornelij nomine perſonaret. Diuinitus de inſtante Sociorum aduentu præmonitus eſt; &, poſtquam venerant, diuinitus ædes illorum hoſpitales edoctus. Cornelium Belgarum primum in Belgio adſcripſit Faber (nam Caniſium paulò antè adſcripſerat Moguntiæ) anno M. D. XLIII. Vnius acceſſus plurimis valuit ad exemplum; & ingens Societati parta commendatio eſt. Teſtatam communi voce illius ſanctimoniam ad patientiæ Lydium lapidem exploraturus Faber, mille hominem tentauit modis. Stradæ iuueni concionaturo Vishauæum iam prouectum ætate, tot grauem meritis, & collectâ ſanctitatis famâ nobilem, iubebat ire comitem ad læuam, & geſtatâ clepſydrâ in ſuggeſti gradibus attemperare ſpatia dicendi. Sexcenta huiuſmodi fuere experimenta, quibus Cornelius nihilo factus impatientior, virtutem ſuam verè auream probauit, ex eoque tempore ſummo in pretio apud Fabrum Sociosque fuit, ipſumque adeò Ignatium. Illud in ipſo Fabro edidit memorabile. Præcocem Louanio abitum in Luſitaniam paranti, paruâ prece tertianam, & ſimul moram trimeſtrem, Academiæ illi fructuoſiſſimam, iniecit. Iuſſus deinde precem vertere, pepulit repentè morbum, vti ſuprà diximus, quo iam Faber depoſitus ab ipſis Medicis habebatur. Infinitus, Cornelio auctore, Religioſam vitam amplectentium fuit numerus. Caſtimoniæ ſuauiſſimum odorem amoremque, quibuſcum ageret, afflabat; ipſe perpetuò ſeruauit illibatam. Meſſanæ in Siciliâ (vbi primum Societatis Tiroci-

Cornelius Vishauæus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nium illo Magistro fuit) prouerbio ferebatur, nullam viduam virginémve, quantumuis nubere deliberatam, posse vel breuissimum cum Cornelio sustinere sermonem, quin statim, mutatâ mente, in seruandæ ac Deo conseruandæ castitatis desiderium exardesceret. Id ad iocum experturæ tres haud ignobiles filiæ, iam nuptiis addictæ, conspiratione initâ vno tempore apud eum noxas confessione deponunt. Serius repentè fit iocus: momento alia post aliam animo mutatæ, nuptiis valere iussis, CHRISTVM Sponsum elegere. Obstupuit vniuersa ciuitas; & illæ ipsæ quæ ludum facturæ venerant, commutationem suam sine fine mirabantur. Alteram capillamenti venustate gloriosam, & ad sola castimoniæ Religionisque trepidantem nomina, monuit Cornelius; breuî pœnas in ipsis quos tantopere adamaret crinibus daturam. Dedit: caput repentino capillorum vitio deformatum, ac turpis caluities secuta persuasit Religionem. Perspectas habebat animorum latebras Vishauæus; & vnum aliquem in confessione nescio quid grande occultantem improuisâ sceleris manifestatione ita perculit, vt collapsum pro mortuo benè diu haberent omnes, donec Cornelij precibus ad vitam reuocatus, publicum miraculi testimonium ipsemet dixit. In fingendis ad perfectam vitæ rationem animis nihil Vishauæo fortius, nihil suauius. Ab eo Tironum Messanæ Magistro mirè se edoctum, & seruulis plurimis ac molestiis ereptum, fatebatur Iacobus Ledesma; eiusque dicta ac monita tanti faciebat, vt in libellum, qui hodieque asseruatur, accuratè singula referret. Sed nulla res virum æquè celebrauit, vt frequentissima dæmonum ex infestis mortalium corporibus exterminatio. Iucundum Cornelius habebat cum illis belluis depugnare, & longè desideratissimum adstantibus spectaculum dabat. Id causæ fuit, cur eo munere tantum strepitum adferente diu abstinere iussus, insignem animi æquitatem domesticis externisque hominibus ad miraculum probarit. Constabat enim, illius maximè vocem accidere formidabilem reterrimis illis geniis, & Cornelius ipse hanc sibi gratiam diuinitus concessam nouerat; ac nihilominùs nec verbo vmquam nec signo prodidit grauem sibi euenire illius tam raræ potestatis interdictionem. Obiit Laureti placidissimè, quamuis adhuc vires benè robusto corpore constarent. Oculi mortuo hilariores; os venustius, & viuo rubore suffusum: animi sanctimoniam, si aliunde nescires, cadauer ipsum certissimis loquebatur indiciis.

Beyerlinck in Theatro.

Hist. Societ. p. 2. lib. 1.

Multi Vishaueum sequuntur, intrant in Societatem:

Exempli vim esse maximam tunc euidenter apparuit, cùm Louanij Vishauæus suo in Societatem ingressu multis post se apertam ostendit viam. Illum Petrus Faber, non iste magnus, sed alter ei cognominis, cui patria erant Hallæ; illum Leonardus Kesselius, Hermes Poen, Ioannes Cuuillonius, Maximilianus Capella, Daniel Parebruck, Iacobus Duacensis, Thomas Poghius, Adrianus Adriani, Nicolaus Goudanus, Cornelius Brogelmannus, Antonius Vinckius, Nicolaus Lanoius, Lambertus Castrius, aliique Belgarum multi, haud magno temporis internallo secuti sunt, præstanti indole iuuenes, artium Magistri, & primam Philosophiæ laudem adepti nonnulli, sed & plerique iam Theologiæ Baccalaurei: quorum deinde alij rexere Prouincias, alij mirâ eruditione in celeberrimis Europæ Academiis, ipsoque Tridentini Concilij augustissimo theatro claruerunt.

Nicolaum Florentij à patriâ dixere Goudanum: Bergizomij Pastor erat quando ad Societatem accessit; ineratque in homine facultas dicendi sanè mirabilis, & instrumenta naturæ atque doctrinæ. Itaque celebrabatur vbique maximis laudibus: cumque resciisset populus eum esse dicturum, occupabantur diu antè subsellia, proximisque currebatur è pagis. Fructum ex eâ vineâ tulit eiusmodi, vt vescentium cælesti pane frequentiâ veteris Ecclesiæ facies exprimi videretur. Opponebat ille se audacter hæreticis, & abductam à Catholicâ Religione plebem in sinum Ecclesiæ reducebat, ipsis hostibus admiratione perculsis. Ab Ignatio in Italiam euocatus, prima Venetiis posuit fundamenta Collegij. Bononiæ honorifica Doctoris insignia indeptus, Ingolstadium abiit, vt partes Alphonsi Salmeronis impleret. Ex eâ Academiâ Viennam transfertus est, postulante Ferdinando Romanorum Rege, imperante Pontifice Ignatioque. Inde Romam ad prima Societatis Comitia profectus, iterum in Germaniam ad Wormatiense Colloquium dimittitur, nominatim postulatus à Ferdinando Rege: remque ibi Catholicam aduersus hæreticorum potentissimum & famosissimum quemque tantis animis propugnauit, vt, cùm æger ad dimicationem accessisset, atque à Mediacis tabe consumendus iudicaretur, in ipsâ studiorum diurnâ nocturnâque contentione valetudini sit restitutus. At malo iterum recrudescente, tandem Belgio suo redditus est; primusque Louanij Pædagogia quæ vocant piis adhortationibus tantopere excoluit, vt Rectores ac Magistri aliam breuî iuuentutem cum admiratione & gaudio sentirent. Ac subinde Goudam à suis ciuibus inuitatus, vbi pro concione audiri cœpit, tanta vrbis secuta est commotio, tamquam cælo lapsum hominem accepisset.

Nicolaus Goudanus.

Sed prima Goudani gloria, Pij IV. iudicium est: is, pro eâ quam de viri virtute doctrinâque conceperat opinione, Legatum suum in Scotiam ire voluit ad Mariam Stuartam Scotorum Reginam, quæ morte Francisci II. Galliarum Regis vidua se receperat ad suos, partim consolandam, partim adhortandam incitandamque, vt ad Concilium Tridentinum mitteret Episcopos, auitamque interea Religionem in suo Regno aduersus vicinum Angliæ incendium conseruaret. Erat prostratâ tum valetudine Goudanus; ac nihilominùs boni publici obedientiæque studio, plenam laboris periculique prouinciam longè ante salutem suam habuit. Louanio profectus est, duobus Scotis nobilibus in Societatem iam receptis, Edmundo Hayo & Gulielmo Crittonio comitatus, qui maximo vsui in eâ legatione fuerunt. Vix ad Lethæ portum in Scotiam appulerant, cùm ex Catholici cuiusdam incauto sermone ad hæreticorum aures Ministrorum res tota celerrimè peruolat. Extemplò tollunt è suggestibus vocem, adesse ab Antichristo (hoc illi nomine Pontifici Romano odium & infamiam quærunt) Iesuitam Legatum, qui Reginam dolis donisque corrumperet, & nouum euerteret Euangelium. Iam hæretici dominabantur, maximeque spurius Reginæ frater, Prior S. Andreæ, qui ante illius è Galliâ reditum, euersis templis, Regnum occu-

occuparat. Sacrificium tamen Catholico ritu in suis ædibus Regina obtinebat. Ceterùm Religionem nec licebat absque Ordinum Regni consensu restitui; & apparebat plerosque, si res tentaretur, repugnaturos. Adhæc aditus ita omnes intercluſos obſeptosque Proceres & Consiliarij tenebant, vix vt tandem Apostolico Nuntio semel atque iterum penetrandi ad Reginam potestas fuerit, per posticum admisso, cùm ea fratrem reliquosque custodes de industriâ ad Ministellum quemdam interea audiendum ablegasset. Memoratu difficile est, quantum gaudij ex Goudano viso auditoque acceperit præstantissima femina, quantum acceperit animi ad tuendam Fidem. Ex Episcoporum numero quos conuenire studuit Goudanus, & quas habebat Pontificis litteras repræsentare; nemo est ausus sese illi credere, præter Dunkeliæ Præsulem, qui passus est ad se venire Itali mercatoris habitu, cui Episcopus scilicet pecuniam deberet. Vbi in secretiore conclaui Pontificiæ litteræ prolatæ sunt: ambos ea vis lacrymarum oppressit, diu vt neuter erumpere in vocem potuerit. Interea diligenter ad necem Goudanus quærebatur: euenitque, vt mercatorem Gallum rure satellites nacti, ratique illum esse sub ementito habitu Apostolicum Nuntium, malè verberibus mulctarint, omni licet contestatione negantem sese esse eum quem quærerent: ac fortè etiam confecissent hominem, nisi in vrbem retractus pro mercatore qui erat agnitus fuisset. Ita liber dimissus est, acceptis verberibus ditior, merce profectò haud paulò iis quas tractabat vtiliore, si vti nouisset. Portus quoque omnes obsedebant hæretici, ne acceptis à Reginâ litteris exitum Nuntius inueniret. At Hayus Crittoniusque cum fideli nautâ pacti, vt aliquot à portu milibus opperiretur, eò per scapham emisere Goudanum. Qui perfunctus legatione, aliquot deinde annos Louanij vixit, quà Latino sermone hortatus Academicos, quà sacras Paginas interpretatus, donec morbo laboribusque consumptum exstinxit annus M. D. LXV. qui ei vetæ quietis initium fuit.

Nicolaus Lanoius, Huius maximè viri stimulatus exemplo Nicolaus Lanoius Furnensis Canonicus, animum ad Societatem applicuit. is qui posteà Germaniæ secundùm Prouincialis fuit, quique in Generali primâ Congregatione, mortuo Ignatio, ad supremum nostri Ordinis Magistratum nominatus est suffragio vno ex viginti, cùm & Paschasius & Borgia vnum retulissent, Natalis quatuor, cetera Lainius.

Leonardus Kesselius, Sed ad Leonardum Kesselium, & sanctimoniâ vitæ, & perpetuâ gubernatione conspicuum, sese conuertat oratio. Louanij, quæ patria illi fuit, in Societatem admissus est à Fabro, cumque aliis vndecim Belgis in Lusitaniam missus ad Simonem Rodericium, amplificando Conimbricensi Collegio, quod Ioannes Tertius Rex Societati nostræ excitabat. Simon ex duodecim illis remisit quinque, & in his Kesselium, seu valetudinis caussâ, cui peregrinum cælum oberat; seu quia Lusitani Proceres iniquo ferebant animo, Collegium Conimbricense Lusitanis Indisque erectum occupari ab exteris. Faber reducem Kesselium continuò Colonienſibus Sociis spe futuri Collegij istic degentibus præficit: quam ille Præfecturam sustinuit tanto cum rerum successu, vt maturè adeò

adeò ex Lusitaniâ ad hoc remissus fuisse videatur. Ex eo die Kesselius, quoad vixit, Societatem Coloniæ gubernauit. Multa istic supra naturæ vim ab illo patrata. A Præposito cuiusdam Cœnobij rogatus, vt ad Cœnobitam morti iam proximum accurreret, paruit. Æger delectatus virtute Kesselij, collectis viribus, ab vltimâ pueritiâ vitam suam repetere confitendo incipit. vixque iam cœperat, cùm ecce tibi vis morbi remisit: neque finierat, cùm leuatus omni morbo surrexit è cubili, suisque pedibus ingressus est, qui paulò antè ad supremum certamen ritè fuerat peruectus. Alium occupato corpore malus spiritus exagitabat: is vbi ritè noxas apud Kesselium expiauit, continuò dæmonem ab se excussit; nec enim diutiùs habitare satanas poterat, vbi per Sacramentum reconciliationis ius amiserat domicilij. Sed illud in primis illustre & ad posterorum memoriam commemorandum, quod Kesselio nostro cum Iacobo Ledesmâ, de quo iam semel iterumque meminimus, Coloniæ intercessit. Compluti in Hispaniâ, atque in Galliâ Parisiis, multiplici rerum scientiæ nauarat operam Ledesma, vtrobique cum ingenti singularis ingenij famâ, quando Louanium quoque sua ipsum traxit inexplebilis sciendi cupido. Hîc Patrum familiaritate vsus, maximeque Petri Ribadeneiræ, tandem, post longam septem annorum luctationem, Societati se dedit, admissusque est annum ætatis agens tertium circiter ac trigesimum, exquisitissimæ doctrinæ prudentiæque vir, comparandus planè cum paucis. Louanio iter Romam intendens, dum fortè Coloniæ Cœnobium visit Carthusianorum, perque singula oculos ac mentem studiosè circumfert, & solitudinem, quietem, sacrumque illud silentium admiratur; cœpit paulatim animus ad eius disciplinæ formam propendêre. ac propè iam aderat vt initam à se viam damnaret, cùm repentè Leonardus Kesselius, casúne, an impulsu Numinis potiùs, superuenit, vltroque Ledesmam compellans, Non hîc sunt omnia, mi frater, inquit. Habet CHRISTI IESV Regina Sponsa vestitum aureum pulcherrimâ varietate distinctum. & verò hi sunt, & præter hos alij sunt multi verè homines Religiosi, quorum Deo sunt accepta obsequia. Eam vocem Ledesma non hominis, sed Dei ad cogitationes suas tam aptè attemperateque occurrentis interpretatus, prima consilia resumpsit, magisque etiam confirmatus est, quando haud multò pòst nouum ab eodem Patre accepit oraculum. Inambulabat domi Ledesma, de castitate perseuerantiâque solicitus, quando hæc Dei dona esse cogitabat. Fit obuius hîc quoque Kesselius, atque ex improuiso, Certus esto, inquit, Deus tibi castitatis & perseuerantiæ dona concedet. Hæsit primùm Ledesma attonitus, vnde ea viro notitia; tum Dei erga se beneuolentiam veneratus, pulsis ex animo angustiis, respirauit. Hoc quoque Kesselio accidisse memorant prodigiosum. Ignatij videndi magno ardebat desiderio, eâque caussâ Romam cogitabat. At Ignatius eum Colonienſibus necessarium existimans, vetuit abire statione; atque interim scribebat, si Deo gratum foret, aliis mille modis voti compotem facilè futurum. Enimuerò gratum fuisse Deo res ipsa comprobauit. Ignatium spirantem Romæ diuina vis Kesselio Coloniæ spectandum, &, quod mirere, cum otio alloquendum stitit. Ceterùm Leonardus tametsi Co-

loniam ſuam perpetuò excoleret; Nouiomagum tamen Belgij vrbem, quò ſpes vocabat magna Collegij, ſubinde cuolabat. Ibi ad eum tanti confitentium fuêre concurſus, vt, quamuis dies totos ſui copiam faceret, ægrè tamen multitudini faceret ſatis. Affirmabat tale ſibi nihil vmquam vſu veniſſe; nec audiendis illis ſolêre defatigari, ſed tam recentibus fuiſſe viribus poſt impoſitum laboribus finem, quaſi tum primùm eos inchoaret. Negabat quoque hoſpes eius Canonicus, annum ante centeſimum tantos in eâ vrbe fuiſſe conſpectos vel auditos ardores. Tam pulchris initiis haud perinde bonus exitus reſpondit. Pia virgo, quæ ſuos Caniſios, Petrum & Theodoricum, ſororis filios in Societate habebat, ædes ſuas & quamdam aream Leonardo in Societatis vſum obtulerat; ac fratris ſui maximè repugnantis conſenſum aureis mercata octingentis, donationem ritè confecerat. Id vbi vulgatum eſt, primariorum nonnulli conſcientiâ prauæ religionis contrariam ſibi Societatem fore intelligentes, fictis criminationibus in eam commouent Senatum, & ipſum in Religione nutantem. Extemplò Senatus renuntiari Keſſelio iuſſit, vrbe faceſſeret. Aderat tum ipſi illi virgini moribundæ Leonardus, & migrantem animam conſuetis Deo precibus commendabat. Quo in munere eum interpellari haud ſunt paſſi familiares. Vbi illa exceſſit, accepto Senatus edicto, per ſummam iniuriam poſſeſſione domus ipsâque eijcitur ciuitate. haud impunè profectò: nam & Conſul, qui præcipuè auctor facinoris fuerat, geminâ prole in altercatione mutuo ferro necatâ orbatus eſt, breuique tertium ipſe funus acceſſit. Senatorum alius, qui pronuntiarat edictum, lentâ febre, &, quod triſtius, deſperatâ animi ſalute contabuit.

Daniel Parebruck. Idem qui Keſſelium dies, dedit & Societati Danielem Parebruck Teneramundanum, magni animi virtutisque virum, cuius maximè patrocinio leuata prima Sociorum Louanij egeſtas. Rem præclarè in Siciliâ geſſit Panormi, Catanæ, aliisque locis; ac præcipuè in oppido Italâ, vbi & populum ipſum & Abbatiam Monachorum ſancti Baſilij ad egregiam Chriſtianæ vitæ formam excoluit; Græcisque eorumdem ritibus, quos per imprudentiam deſpiciebat populus, publicè explicatis, quam merentur auctoritatem venerationemque conciliauit. Interdum & per Diœceſim Mamertinam omnem excurrit, Apoſtolico ritu oppidatim & pagatim catechiſticas inducens ſcholas; nec cum viarum modò laboribus, ſed cum fame, ſiti, rerumque quas natura deſiderat inopiâ luctatus, æquiſſimo ſemper animo lætoque, & ad dicendum quæſtionesque grauiſſimas explicandas ſemper promptò, tametſi & librorum copia, & otium ad commentandum deeſſet. Ad Palæſtinæ ſacra loca ab impietatis tyrannide vindicanda ingens erat homini ardor, eâque ſpe non modò aliis diſciplinis pectus imbuerat, ſed Græcam quoque linguam & Hebræam didicerat accuratè. Inter hæc ſtudia cùm eſſet Montis Regalis Rector, Panormum fortè digreſſus, morbum mortemque non improuiſam inuenit. Multis antequam obiret diebus, Rectori Panormitano Paulo Achilli, & ipſi Prouinciali Hieronymo Domenecco (à quo hæc conſignata litteris accepimus) confitemauit viſum ſibi eſſe iuuenem vnà cum duobus comitibus, ac denuntiaſſe,

tiaſſe, mortem ipſo CHRISTI Natali à meridie oppetendam. Narranti fides timidè habita, propter vim morbi, cùm nemo ſperaret ad eum diem extrahi poſſe vitam. Extracta eſt tamen, ac tunc magis de viſi fide dubitatum, cùm cauſſa mortis noua nulla appareret. At ille nihilominùs, planè vti prædixerat, poſt meridiem, leniter ore ſubridens, vix ſingultu edito, vinculis ſolutus eſt corporis. Inter cetera æternæ felicitatis indicia habitum eſt, Collegij Regalis continuò poſt eius mortem facta res melior. Nam migraturo Patres certatim multa commendarant; quæ vt alacer acceperat, ita fideliter exſecutus, ſui Collegij memor haud dubiè credebatur.

Adrianus Adriani, At ſi quem virum Belgam illuſtrem, deque ipſo benemeritum Belgio, habuimus; is profectò eſt Adrianus Adriani, domo Antuerpienſis, de quo non pauca primo huius Libri Capite commemorata ſunt. Ad Societatem ineundam præuia Vishauæi duxere veſtigia. Eum Ignatius vbi pertractauit Romæ, poſteà inter Socios Angelum non dubitauit nominare, morum alioquin acerrimus cenſor. Difficilem periculoſamque corporis ſectionem, vrgente vi mali, paſſurus aliquando, nocte deſignatam carnificinam præcedente, cum ingenti fiduciâ Deum obteſtatus, neceſſitatem ſibi tam grauem ſubeundam deprecabatur. nec fruſtrà: repentè ad precantis aures clara vox allapſa eſt, Sanus eſto: & cum voce ſublatum malum, & ſanitas reſtituta. Puerum trimum diurnis nocturnisque dæmonum ſpectris miſerè agitatum, cohorreſcentibus pilis, ingenti membrorum omnium trepidatione, ad aram ſiſti iuſſit: vbi ſacris ipſe operatus, parentibus filium incolumem omnique deinceps infeſtatione liberum reddidit: cuius etiam fratrem natu maiorem, cùm in eaſdem ſpectrorum formidines incidiſſet, eâdem ratione curauit. Viuebat Louanij in diuæ Claræ Cœnobio Aleidis Lutenia, virgo annos nata quatuor ac viginti: ea cùm ſextum iam ſeptimúmve diem morbo conflictaretur, ardentiſſimè poſtulat acciri ad ſe Adrianum Collegij Societatis Præpoſitum. Ex illo præſente ſciſcitatur, quid dæmonibus identidem inſultantibus, noxasque vitæ præteritæ exprobrantibus, reſpondere oporteat. Adrianus mitti ad ſe dæmones, ſi redirent, iubet, ſe vtique illis reſponſurum. Fecit quod iuſſa erat virgo, & poſt dimidiatam noctem placidiſſimè animam exhalauit, Nonis Ianuarij anno M. D. LIII. Multo manè Pater eam noſtrorum precibus commendat: cumque D. Claræ templum, quod è regione tum erat, ingrederetur, Sanctimonialium vna feſtinanter accedit, obitum virginis nunciatura: at ille ſermonem venientis præuertens, Scio, inquit, ſcio obiiſſe. Id cùm illa miraretur, atque ad Cœnobij Præfectam referret; hæſitantibus illis vnde id reſciſſet tandem Adrianus, reſpondit ille, diu ſe cum dæmonibus ſuo in cubiculo luctatum, moribundæ virginis certamen ſuſtinuiſſe; eam verò expiatoriis flammis nunc purgari, è quibus intra triduum eriperetur. Multis ille auctor ad ineundam Societatem fuit, præſtantibus planè viris, non modò Belgis, ſed Hiſpanis, Gallis, Italisque. In eo numero Petrus Spiga fuit Calaritanus, qui Societati poſtmodum in Sardiniâ ad ſtabilem ſedem primus aditum aperuit: is, cùm Louanij non procul Doctorali laureâ abeſſet, repentè Sociis adſcribi voluit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

luit. nec multis pòst diebus suorum litteras accipit, quibus monebatur, vt, postquam Doctoris esset cohonestatus insignibus, togam sibi Doctoralem & cetera pararet ornamenta, magnificoque illo habitu spectandum se suis ciuibus patriæque repræsentaret. Hæ litteræ cùm fortè sordidato purgandisque culinæ vasis intento redderentur, risum tenere non potuit, quòd ludicro sæculo tam pulchrè esset illusum. Adriani quoque virtus odor vitæ fuit Cornelio Croco Amsterodamensi, viro præclaris naturæ ac gratiæ donis ornato: qui, vt Melanchthonis Grammaticam eliminaret, suam ipse edidit; & à Ioanne Lusitano Rege ad Conimbricensis Academiæ initia magnis honorum inuitatus illecebris, ire noluit, ne patriæ iuuentuti, quam aduersus hæreticos in Catholicâ instituebat Fide, deesset. Tandem humana fastidiens, Societatem iniit quinquagenarius; breuique morbo consumptus, quàm serus ad vineæ Dominicæ labores accesserat, tam citus ad denarij mercedem peruenit. Et sanè erat Adriano admirabilis quædam in actione suauitas, quâ omnium in se amorem beneuolentiamque ita prouocabat, vt ius in animos quò vellet ducendos habere videretur. Communem illum vrbis Academiæque diceres parentem. Louanij viuis ereptus est, pari domestiorum externorumque luctu, anno M. D. LXXXI. ac totius Vniuersitatis humeris elatus, teste Ribadeneirâ, immortalem sui memoriam reliquit cum opinione sanctitatis.

Andreas Boccatius.

Est, & meritò, viris magnis accensendus Andreas Boccatius, qui Apostolici pectoris ardorem in suâ maximè Frisiâ prodidit; quemadmodum suprà indicatum. In summâ laborum contentione vitam ducens asperrimam, solo pane ac pisce contentus, bibens profluentem, solo stramine cubans aut asserе, vestem quotidie cilicinam indutus, haud vulgarem vel apud Fidei hostes sanctitatis famam obtinuit. quam res quædam, haud sanè frustrà in miraculis habita, magnopere confirmauit. Ioannes Bartelius, Senatorio genere oriundus iuuenis, supremis munitus Sacramentis excesserat è vitâ, iamque altero post mortem die efferendum funus domestici curabant; cùm genarum vni rubram insidere maculam animaduertunt, monstroque attoniti, ad Boccatium accurrunt. Adit ipse ad cadauer, efferri vetat, preces indicit. biduum vota supplicationesque tenuêre. redit denique ad vitam Bartelius, perculsis horrore spectantibus. Ad rei famam ingens fit vndique hominum concursus, ad spectandum Bartelium, Boccatiumque, quem miraculi auctorem omnes prædicabant. Nec repertus est adeò contumax, qui fidem prodigio abrogare sustineret: non enim sola præsentium auctoritas, sed ipsius Bartelij mutata vita moresque loquebantur. Nam cùm dissolutus anteà, multisque deditus vitiis vixisset, nunc temperans modestusque agebat, & aliorum vitæ licentiam perstringebat tam acri oratione, nulli vt dubium relinqueret, visum sibi esse rerum quæ post mortem in æternitate aguntur, statum. Patrem verò Andream Sociosque affirmabat diuinitus mundo datos ad errorum caliginem ex animis mortalium propulsandam. Sed illud omnes tenebat stupore defixos, quòd constabat eum nescisse litteras, & præter patrium sermonem nihil vmquam locutum; & tamen variis nunc linguis promptè loquebatur, inclamans Deum sacris

sacris maximè infensum hominibus amore pellicum implicatis, atque instare miserrima tempora pessumdandæ Religionis, numerumque Ecclesiasticorum ita breui imminutum iri, vt vnica omnes neque magna mensa capere accumbentes posset. Hic est ille Boccatius, quem ex Antuerpiensis templi arâ sanctissimam hostiam per medios armatorum globos intrepidum extulisse narratum est in loco. Post multorum annorum non solo in Belgio, sed in Prussiâ & alibi exhaustos labores, dum in eorum præmium à suis Moderatoribus Indias exposcit, moritur Louanij anno M. D. LXXIX. peste sublatus, quæ tunc eâ in vrbe ad quadraginta hominum millia extinxit: ex nostris autem, præter Boccatium, occubuêre Ioannes Gulielmus Harlemius Rector, magno ingenio vir, ac Latinis, Græcis, Hebraicis litteris perinde eruditus, in docendo Theologiæ curriculo Bellarmini collega; quem & doctrinæ gradu & ætate superabat. Vrsmatus item Goislonius, is qui Lætienses Monachos cum insigni fructu piis instruxerat meditationibus, primusque Sociis Pragensibus præesse iussus fuerat ab Ignatio. Renerus Reneri nuper Antuerpiæ Rector, nunc exsul, dum Louanienſis Collegij gubernacula mortuo Harlemio suscipit, lue correptus immoritur. Ioannes Iacobi Astensis nuper Legatum Cardinalem in Prussiam secutus, deinde Traiectensis Collegij Rector; vnde cum suis eiectus, sepulchrum quoque suum reperit Louanij. Alios præterea ad duodecim eadem lues absumpsit.

Henricus Dionysius.

Quid nunc Henrici Dionysij Traiectensium Apostoli labores loquar, vitæque sanctimoniam singularem? Æterna viri memoria est, quam nec dominantis eâ vrbe hæreseos liuor exstinguet. Is domo Neomagus, Theologiam docuit Coloniæ; & ad summi templi suggestum vocatus, magnâ cum dignitate fructuque personam sustinuit. Post id Academiæ Dilinganæ Rector solenni ritu inauguratus est. Denique Traiecti ad Mosam consedit: vnde nec ab Hosio Cardinale in Prussiam abduci potuit, obstante scilicet Albano Duce, palàm professo, Dionysium vnum quantouis militari præsidio sibi esse potiorem. Vt Catholicorum amor erat, ita terror hæreticorum: in quos, quòd templa concioni essent angusta, aperto cælo fulminabar. Illius ad concionem prodeuntis latus, domumque redeuntis, stipabant aduersus hæreticorum odia carbonarij armati tamquam milites Prætoriani, sanguinem vitamque pro suo, sic vocabant, Apostolo profundere parati. Bina tabulis consignata prodigia possidemus. Venam pectoris ex dicendi contentione ruperat Dionysius: hinc tabes orta, ex tabe mors. Ægrotanti lac caprinum deferre consueuerat puella ab ipsis muta incunabilis, sed propter morum innocentiam viro singulariter chara. Hæc, illo iam mortuo, nocte quadam vsum accepit linguæ; subitoque exclamans, Patrem Dionysium multâ luce conspicuum sibi adstitisse confessa est; & sermoipse miraculum loquebatur. Illud etiam illustrius: cum Nicolao Stratio, nobili viro, atque in D. Seruatij Decano, haud vulgaris contracta amicitia fuit. Pepigere inter se de communi amborum sepulchro. Prior morbum mortemque incurrit Dionysius: biennio pòst Decanus; cui tumulum facturi dum veniunt vespillones, ecce tibi recessisse ter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram ſponte ſuâ, & nudatum feretrum Dionyſij, locumque condendo ad latus corpori aptiſſimum conſpiciunt attoniti. quo ſtatim vulgato, vniuerſa ciuitas ad ſpectaculum effuſa, ingens prodigium magnâ voce prædicauit.

Theodoricus Gerardi,

Amſterodamum quoque Societati dedit dignum memoriâ Theodoricum Gerardi, prô qualem virum, ſi viuere licuiſſet! Is Louanij omnium conſenſu iudicum primâ Philoſophiæ laureâ donatus, cùm Iuris ſtudium, non ſuâ ſed ſuorum voluntate guſtaſſet, in Societatis amorem tantâ vi exarſit, vt, arrepto Romam ad Ignatium itinere, ne parentes quidem inijciendæ moræ metu duxerit ſalutandos. Martinus Olauius, vir in perſpiciendis ingeniorum dotibus acutiſſimus, in probandis prorsùs faſtidioſus, fatebatur, ex magnâ illâ lectiſſimâque Collegij Romani iuuentute ad totius Societatis ſeminarium educatâ ſolum eſſe Theodoricum, in quo omnino nihil deſideraret. Eum Lainius in Poloniam Petro Caniſio ad rei Catholicæ in Regni Comitiis tutelam à Pontifice legato comitem ire iuſſit. At in ipſo itinere vbi Viennam attigit, ſtatim morbo correptus exſtinctusque eſt: immaturum ſanè Societati noſtræ, ipſique adeò Catholicæ Eccleſiæ funus. Pridie quàm moreretur, decumbenti aderat Theodoricus Caniſius Petri frater, cum quo iamdudum arctam Louanij familiaritatem contraxerat, quadam morum ingeniorumque ſimilitudine. Inter colloquendum ſubitò erectus Amſterodamius, Concentum, exclamat, audio Angelicum, chariſſime Caniſi: comitare me, concentum Angelicum audio. Poſtrema eius iam ſacro Oleo delibuti velut cygnea vox fuit ad circumfuſos Fratres, De vocatione Religioſâ haud magis licet, quàm de Catholicâ Fide dubitare.

Ioannes Hamelius,

Non abſimilem mortem ſortitus eſt Louanij Ioannes Hamelius, parentibus Bruxellenſibus apud Zelandos oriundus, vir linguarum peritiâ, prudentiâ animi, vitæ integritate ſingularis. Hic Leſſij in Theologicis collega, dum lue infecto præſtat operam, ipſe inficitur, ac quatuor ante mortem horis, cùm fortè noſtri Litanias quotidiano more in ſacello recitarent, ad extremum lectulum clarâ in luce Angelum tutelarem vidit; cui à Socio Adiutore nullam haberi reuerentiam indignatus, Non vides, mi Frater, inquit, adſtantem Angelum? ego certè video deo venerorque, haud quidem meis, ſed Litanias ritè recitantium meritis euocatum. Hanc rem ille Adiutor contractâ & ipſe lue moriturus, ſanctè teſtatam voluit, ne tam inſigne Numinis beneficium Hamelio collatum in tenebris iaceret apud poſteros, quas ſuo ipſe ſilentio inuoluerat. Sed iam diu Franciſci Coſteri ſplendor perſtringit oculos, magni plarioſus nobis attuliſſet.

Franciſcus Coſterus,

nè & admirabilis viri: quem poſtremum ex Ignatij familiaribus annos abhinc viginti amiſimus. Mechliniæ cœpit, Bruxellis deſiit viuere. Laboris ſupra fidem patiens, plurima ſimul geſſit munia, quæ fortiſſimum quemque ſingula grauaſſent. Vaſtiſſimam olim Prouinciam Rhenanam, deinde Belgicam iteratò gubernans, ſimul habendis concionibus, ſæpè die vno ternis, ſimul confeſſionibus audiendis, ſimul ſcribendis libris, ſimul diſputationibus cum hæreticorum verſutiſſimo quoque

quoque inſtituendis, vnus ipſe par vires homine maiores diuinitus accepiſſe creditus eſt. Quis Coſterum neſcit librorum copiâ parem primis in Societate ſcriptoribus, fructu etiam ſuperiorem? nam, præter quod attulit commune orbi Chriſtiano bonum, illius ſcriptio multis Batauorum millibus ad arripiendam retinendámve Fidem exſtitit ſalutaris. In tot tantisque occupationibus, præterquam quòd perpetuo ciliocio flagellisque creberrimis corpus ſuum excruciaret, ita ſecurus animi vixit, vt ſomnum ei nulla vmquam cura interpolarit: quem neque vmquam, licet diurno labore fractus, aut dimidiatâ nocte vix inchoatum, vltra præſcriptam legibus noſtris horam matutinam extraxit, ne quidem id ætatis ſenex. Beatiſſimæ Virginis, cui ſe infantem à parentibus conſecratum ferebat, præcipuus cultor, Sodalitates ei in Rhenanâ Belgicâque Prouinciis primus erexit. Illius effigiem in domo Senatoriâ Antuerpiæ, deturbato immani coloſſo (quod ſuprà diximus) collocauit Cultori ſuo vicem Diua cumulatiſſimè rependit, ſed gemino potiſſimùm beneficio: quorum alterum, illibatus caſtitatis flos ita perpetuò ſeruatus, vt nec minimâ corporis commotione, ac ne prauâ quidem cogitatione in omni vitâ ſe pulſatum, frequenter ipſemet faſſus ſit. Alterum, conſtans, ac ne breuiſſimo vel vnius diei quidem morbo tentata valetudo, ad ætatis annum octogeſimum octauum, in tantâ laborum contentione. Sub vitæ exitum rogatus, lubénſne moreretur, cum Ambroſio reſpondit: Ita vixi, vt me vixiſſe non pudeat; mori autem non timeo, quia bonum Dominum habeo. Denique cùm Pſalmus ei nonageſimus à noſtro quopiam recitaretur, & ad ſingulos propè verſus eorum in ſe ſententias expletas affirmaret; auditis illis, *Longitudine dierum replebo eum*, Etiam hanc, inquit, plus quàm octogenario mihi Deus ſponſionem reſeruauit; illis verò recitatis, *Oſtendam illi ſalutare meum*; Hoc porrò, ait, à Domino iam reliquum exſpecto: quod à noſtro iuſſus ſperare, ne de eo quidem ſe dubitare reſpondit. Ita plenus dierum, non morbo, ſed ætati ſuccubuit, cùm annos ſeptem ſupra ſexaginta in Societate vixiſſet. Mortui fama commouit magnoperè Bruxellas. Inde tegra fuêre Cœnobia, quæ roſariorum mitterent aut numiſmatum copiam ſancti cadaueris contactu, vt dicebant, conſecrandorum. Variæ per Belgium Sodalitates auctori ſuo parentarunt.

Martinus Antonius Delrio,

Magnum quoque rebus noſtris decus attulit Martinus Antonius Delrio, Antuerpiæ ex antiquâ Hiſpanæ nobilitatis familiâ oriundus. Acre fuit viro viuidumque ingenium, quod à primâ ætate adeò excoluit, vt Iuſtus Lipſius Belgarum Socrates Delrium æui ſui miraculum non magnificentiùs quàm veriùs appellare ſoleret. Eiuſdem Lipſij hoc quoque teſtimonium eſt; nec ſe legiſſe vmquam, nec vidiſſe, ac omnino neſcire, ſintne Scriptores, quos non Delrius & perattentâ quidem lectione exhauſiſſet. Adhæc cùm retiſſentiſsimâ eſſet memoriâ, incredibile quàm immenſum doctrinæ theſaurum ſuo concluſum pectore circumferret. Vigeſimo primo ætatis anno ſcriptis libris clareſcere cœpit: in Supremum Brabantiæ Senatum à Philippo II. Rege cooptatus, mox etiam pro Cancellario ius dicere, fiſcoque Regio præeſſe iuſſus, vix annos natus octo & viginti, in ſummo ſtabat honorum gradu, cùm ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatem reſpexit. Ergo per cauſſam negotij cum Rege tranſigendi, acceptâ ab Alexandro Parmenſi Principe poteſtate, in Hiſpaniam profectus, in Societatem ſeſe abdidit; expletoque Tirocinio, cùm iam ætatis ageret annum trigeſimum ſecundum, ad recolendam Moderatorum arbitrio Philoſophiam, talis tantusque vir, tot libris editis clarus, tantis perfunctus honoribus, inter Dialecticorum ſpineta verſari, & cum adoleſcentibus puerisque de palmâ decertare non erubuit. Eximium illud eſt, & ad gloriam perilluſtre, quòd Iuſtum Lipſium ex Lugdunenſi Batauorum ſcholâ ad Catholici Belgij nobiliſsimam Academiam ſuâ auctoritate traduxit. Tandem poſt docendi ſcribendique celeberrimos labores Duaci, Leodij, Græcij, Salmanticæ, ſed præcipuè Louanij exantlatos, acutiſsimis calculi cruciatibus conſumptus interiit, anno M. DC. VIII. cùm vix triennio Lipſius præiuiſſet.

Thomas Saillius.

De Thomâ Saillio Bruxellenſi haud ſanè pauca ſparſim iam commemorata ſunt. Quem non ille, vt Moſcos barbaram gentem Chriſtianis mitigaret legibus, laborem leuem duxit? quæ non alacer capitis ſui diſcrimina ſubiuit? Frequenter ſoli ipſi per inacceſſas horridasque ſiluas, feris & latronibus infeſtas, noctu peregrinandum: hieme in geliis dormiendum niuibus, & vndenis aliquando menſibus continenter immutatâ veſte verſandum fuit. Quibus tot tantisque, quamuis aliàs firmus corpore & durorum patiens, exhauſtus ærumnis, in Belgium cæli cauſsâ remittitur, cum Stephani Poloniæ Regis ad Parmenſem Principem litteris, vti ſuo loco eſt indicatum. Exinde Princeps, quoad vixit, vſus eſt Saillio ad ſacram Exomologeſin, interque eius manus ſuprema animam efflauit; felicior profectò tam fidi Patris tutelâ in illo ſupremo vitæ actu, quàm tot ſuorum laude præliorum. Caſtrenſem Miſſionem inſtituit Saillius, cum eâque Collegium Bruxellenſe annis multis præclarè gubernauit. Cum Franciſco de Mendozâ Aragoniæ Admirantio ad Cæſarem, ad Poloniæ Regem, ad Archiducem Ferdinandum, eum qui poſteà Imperator fuit eo nomine Secundus, Alberti Principis iuſſu profectus eſt, & aliquot pòſt annis Pariſios cum Arſchotano Duce, Arenbergico Comite, Ludouico Velaſquio, Præſide Richardoto, ad pacis fœdera inter Hiſpaniæ Galliæque Reges ſancienda. Mortem ſuam præſenſit, prædixitque. In aulâ, poſt auditas Principum feminarum confeſsiones, de more operabatur ſacris, iamque diuinum panem & calicem ſumpſerat, cùm tactus paralyſi concidit. Ingens mox toto gynæceo clamor & comploratio. Certatim accurrere omnes, & extremam à ſancto ſuo Patre (ſic compellare morem habebant) petere benedictionem. Archidux Iſabella vetabat moueri loco; at ipſe Collegium palatio præoptabat. Quare inter aulicorum manus domum deportatus, fugiente ſenſim vitâ, placidiſsimè, ad laborum ſuorum præmia, deceſsit. Illud Saillio diuinitus accidiſſe memoratur. Ingentem vim ſanguinis ruptâ tibiâ effuderat. deſperabant Medici, non æger: concepto ad Virginem Aſpricollenſem voto, præſentem illam ſpectare ſibi viſus eſt, cum tutelari ſuâ præſide Barbarâ, & audire dicentem Filio ſuo CHRISTO Domino: *Sine hunc noſtrum ſeruulum aliquanto diutiùs viuere*. Vixit porrò ad Medicorum ſtuporem, multò quàm anteà

anteà vmquam ſanior, neque vllius in poſterum indigens medicinæ.

Leonardus Leſſius.

At Leonardus Leſſius Brechtanus ex agro Brabantino, ingenij ſui doctrinæque monumentis Prouinciam haud mediocriter illuſtrauit. Eum primâ Philoſophiæ palmâ Louanij donatum Societati noſtræ peperit Laurentius Norwegus: qui, quòd plurimos ſingulari gratiâ per Ignatij commentationes ad Religioſum ſtatum adduceret, vulgò Piſcator eſt dictus: eſtque hic ille Norwegus, qui Louanio in Sueciam profectus, auctoritate Supremi Pontificis Gregorij XIII. ad ferendam Catharinæ Reginæ aduerſus hæreſes opem, ſummâ fide, curâ, labore prudentiâque partes impleuit ſuas; vtque illi ſolatium, ita multis ſalutē attulit. Fuit Leſſio, præter ingenij acumen, propria quædam in docendo perſpicuitas; planè vt res difficillimas, maximeque intricatas, ſummâ claritate diſſolueret. Leſſium ex omni terrarum parte conſulebant docti homines, & Albertus Princeps illo ad res grauiſſimas frequens vtebatur. Paulo V. Pontifici Maximo nouum de Iure Iuſtitiâque commentatorem quis neſcio commendabat: Pontifex manu volumen Leſſij proferens, Hic vir, inquit, hic præſtitit rem. Haud minor Leſſio virtus, quàm ſcientia fuit. Inſigne in eo paupertatis ſtudium, rara ſubmiſſio, æquitas animi inconcuſſa, quam Louanij maximè probauit in illâ tempeſtate Academicâ; cuius auctores adeò numquam vel verbo auditus eſt lædere, vt non ſecùs ac ſibi amiciſſimos ſincero complecteretur affectu, honore eximio dignaretur, benignè paſſim apud obuium quemque excuſaret. Mens in illo humanis omnibus maior, & erecta ſemper in Deum: vt cæleſtem in terris vitam agere videretur. victu parciſſimo ac pænè nullo vires vtcumque ſuſtentans, diuina vel lectitabat aſſiduè, vel ſcribebat; vel, ſi accederes, ita loquebatur ad guſtum, vt plenus liquidiſſimâ animi voluptate diſcederes. Vultus ipſe ſanctimoniam ſpirabat. In imbecillo interim corpore morborum examen erat, numero & grauitate certantium: quibus tot malis, ſed præcipuis calculi doloribus, aliquando ſuperatus, ex mortalitatis ergaſtulo in Beatorum tranſiit domicilium, vbi, diuinâ teſte Paginâ, Iuſtitiæ Doctores fulgent tamquam ſtellæ. Quorum in numero & Leſſium ſplendere, indubitatum nobis reddunt quotidiana prodigia quæ haud temerè circumferuntur. Ampliùs quindena, iuratis teſtibus, nec paucis, & Medicorum iudicio comprobata ſunt: plura patrantur in dies. Sed ea res quoniam ad eminentius pertinet tribunal, ſingularibus commemorandis tantiſper ſuperſedendum mihi ſentio, dum maior accedat auctoritas.

Carolus Scribanius.

Nunc ad Carolum Scribanium, Prouinciæ noſtræ velut parentem, aliquando veniamus, virum cuiuis functioni, cuiuis ſcriptioni parem. Fuit ſanè Scribanius ingenio doctrinâque excellens, iudicio prudentiâque pænè dicam incomparabilis. Rerum, quæ pugnare quodammodò inter ſe videntur, admirabilis in eo ſocietas: generoſiſſimus animus cum inſigni ſubmiſſione; ſumma amabilitas cum ſummâ auctoritate; perpetuæ maximæque occupationes cum interioris hominis diuinorumque aſſiduâ curâ & contemplatione. Quod nemo alius ſperaret, aggrediebatur ipſe, conficiebatque ex animi ſententiâ. Natum diceres in arduorum expeditionem; & tamen ſuis nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil viribus, Deo omnia tribuebat. Antuerpiæ amicus quidam empto nobis frumento, magnâ pecuniæ summâ ad dictum diem indigens, monebat Patrem, aut continuò repræsentandam pecuniam, aut dilatâ solutione fidem Societatis in discrimen esse venturam. Negabat Pater vel obolum esse domi; instantemque nihilominùs ad preces ire iubet, ipse pariter precaturus. Haud irritæ preces cecidere. Eodem die ad vesperam persona pia, præsentis ignara necessitatis, illam ipsam pecuniæ summam quæ requirebatur Scribanio in eleëmosynam numerato tradit; tum Scribanius amico, cum voce, En precum nostrarum fructum. Iam illius quanta & apud summos auctoritas! Vix paucis hebdomadis vno alteroque itinere Romam vidit, & complures statim è Purpuratis Patribus, ipsumque in primis Barberinum, qui nunc est Vrbanus Pontifex Maximus, sui admiratione impleuit amoreque; quorum deinde familiaribus litteris persæpè est salutatus. At Ferdinandus II. Augustissimus Imperator litteras & ipse ad Scribanium dedit beneuolentiæ plenissimas: ad sese illum vtique euocaturus propter consilij sapientiæque vim, si non aliæ causæ in Belgio retinuissent. Certè quoties Belgarum aliquem è Societate ad colloquium Cæsar admitteret, nihil prius habebat quàm de Scribanij valetudine scisciari. quod & Romanus Pontifex factitabat. Philippus verò Rex Catholicus duo querebatur; alterum, tanto à se locorum intervallo distare Scribanij sapientiam; alterum, publici iuris factum esse, quem instar mysteriorum penes se vnum habere optauerat, Politicum Christianum. Apud Galliæ Regem Henricum Quartum vrgebant calumniatores, Amphitheatrum Honoris à Scribanio editum flammis esse abolendum: Rex contrà, amplissimo diplomate sponte transmisso, ciuem illum suum, Gallicique Regni naturalem, vt vocant, indigetauit. Quoties Albertus Belgarum Princeps in Scribanij laudes auditus excurrere? quoties Maximilianus Elector Bauarus? quoties Wolfangus Gulielmus Dux Neoburgicus, quem à Scribanij latere, cùm esset in Belgio, negasses auelli posse? Comes verò de Oliuares, idemque Dux de Sanlucar, præcipuus Regis in tot Regnorum gubernatione adiutor, Scribanium ad colendam amicitiam prior inuitauit; & absque illius litteris vel vnum aliquem è Belgio venire tabellarium permolestè ferebat. Petrus Aloysius Carafa Archiepiscopus Tricaricensis, & per Germaniam Nuntius Apostolicus, amorem suum explere non potuit, nisi coràm spectaret audiretque Scribanium. Cardinalis de la Cueua, Ambrosius Spinola Marchio, & quotquot viros Principes habebat aula, sæpiùs in die, quin & intempestâ nocte, rebus in arduis Scribanium consulebant. Quæ tanta æstimatio, non aulicis officiis ei quæsita (nec enim aulæ limen salutauit vmquam, nisi quòd semel ab Isabellâ Archiduce euocatus, congressum declinare non potuit) sed sapientiæ virtutisque meritis parta: quâ ille semper vsus est in animorum bonum. odia enim inimicitiasque (quarum fecunda nutrix est aula) sine numero sustulit, controuersias diremit: fuitque, cùm quindecim non amplius dierum spatio lites omnino triginta inter Principes familias suo arbitrio definiuit. Nec verò quidquam Religiosæ modestiæ carpsit vmquam flore-

florentissima semper auctoritas. De Episcopatu non semel, quin & Cardinalatu, à viris summis compellatus, adeò se honoris hostem ostendit, vt illos homines beneuolos oblatæ in id operæ suppuderet. Præter animi dotes prorsus eximias, commendabat virum quædam maiestas oris totiusque corporis, quæ Magnatibus & Principibus ipsis venerationi esse posset, neque tamen vlli, quantumuis paruo & humili, grauis. eratque cum eâ coniunctus tener adeò sensus gustatioque rerum piarum, vt imagines sacras & icones venerando, globulos voluendo precatorios, Canonicis precibus recitandis, sed præcipuè peragendo Missæ sacrificio, præ mentis dulcedine copiosis flueret lacrymis, & suauissimum pietatis gustum ex occulto spectantibus afflaret. Post longissimam præcipuorum Collegiorum vniuersæque Prouinciæ gubernationem, dum priuatus latêre voluit in Professâ domo, clarior & seipso maior apparuit. Fiebant ad eum maximi vndique concursus omnium ordinum ac ætatum: & omnibus par vnus erat, quamuis deuexâ tum ætate, ac valetudine infirmâ. Tanta inerat vel à naturâ, vel à diuinâ gratiâ, mentis amplitudo. Toto triennio virum afflixit morbus, non vehemens ille quidem, sed quem letalem semper ipse pronuntiauit. Paucis ante obitum mensibus, cùm vim mali superasse, solitoque alacriùs domi foriscque deambulare cerneretur, suam ipse mortem præsagiens, Philippum Bultinck Sacerdotem Antuerpiâ Mechliniam proficiscentem in hæc verba compellauit: Eia, Pater, in cælum pariter proficisci nos oportet. Non animi caussâ, vti tunc credebatur, sed seriò diffectum ostendit euentus. Simul enim mors Scribanij nuntiata est Mechliniæ, id est postridie; simul ille Pater, Atqui oportebat me vnà cum Patre Scribanio mori, dixit; & ruptâ subitò venâ tam copiosus sanguis cor loquentis oppressit, vix vt Extremæ Vnctioni esset tempus, tametsi pridie ad aram fuerat operatus, & etiamtum ædes obambulabat. Id cuiusmodi sit, altiori iudicio ac censuræ permittimus. Illud verò non absimile, quòd S. Remigij Marchionissam, Alberti Comitis ac Marchionis de Bergis matrem, multa querentem, bono animo esse iussit; quippe huius calamitosæ vitæ ærumnis breui expediendam. quin & mortis tempus præcisè denuntiauit hisce verbis: Post sex hebdomadas me præeuntem sequêris. Prorsus omnia, vti prædixerat, euenere. Agebat Dixmudæ, Flandrorum oppido, Marchionissa, cùm Scribanius moreretur Antuerpiæ. Illam interim corripit morbus; atque vbi de Scribanij morte audiuit, adstanti vrbis Syndico, Iam de me actum, inquit: nam P. Scribanius postremo colloquio sex non amplius hebdomadas me sibi superuicturam vaticinatus est. Ergo ad mortem ritè se comparans, exspirante sextâ hebdomade, & ipsa exspirauit. Ceterùm vbi Scribanium periclitari intellectum est, incredibile quanta Belgarum fuerint studia pro tam charo capite seruando. Isabella ipsa Archidux puluerem nescio quem submisit, olim parenti suo Philippo Regi salutarem; sed serò perlatum est remedium. Ipso magni Baptistæ Natali magnam animam exhalauit, luctu nobis suique æterno desiderio relicto.

Quid nunc alios immortali memoriâ dignissimos proferam, quos aut *alij illustres viri.*

aut excellens doctrina aut virtus indignetur tacitos præteriri? Martinum Becanum magni nominis Theologum, quem Germanis dedimus & Cæsari: Franciscum Aguillonium Mathematicis exculti ssimum, de quibus sex Opticorum libros cum laude vulgauit: Nicolaum Bonartium, de quo dubitat Ribadeneira, vllíne ætate suâ cesserit acumine, iudicio, atque etiam memoriâ; quæ rara dos est in tantâ ingenij sublimitate: Marcum van Doorne, pari præditum doctrinâ, & morum suauissimâ gratiâ: Cornelium Cornelij à Lapide, celeberrimum Louanij ac Romæ sacrarum Paginarum interpretem; quas omnes amplissimis iuxtà ac doctissimis commentationibus illustrauit. de quo Romanum Societatis nostræ Collegium Francisco Cardinali Barberino testatur, *non aliam haberi posse imaginem expressiorem viri, quàm eius libros: iure enim de illo affirmari posse, vt multa suos in libros incluserit documenta viuendi, priùs ipsum ea omnia, quæ ad se poterant pertinere, viuendo expressisse; neque eius vitæ historiam posse conscribi luculentiorem eâ, quam suis ipse Commentariis tradidit, normâ viuendi.* Quid Nicolaum Romæum, Adrianum Mantgotium, Heribertum Rosweidum, eruditissimos dicam viros? Quid Ægidium de Coninck, in quo scientiæ modestiæque gratissima coniunctio fuit, virtuti splendorem addente doctrinâ; Iacobum Tirinum, quem animi magnitudo, fiducia in Deum, comitas admirabilem ex æquo & amabilem fecere; cuius in totam sacram Paginam exstat Commentarius inter Hollandicæ Missionis, cui præerat, curas & difficultates elucubratus, æternum excellentis ingenij monumentum? Quid Bernardum Bauhusium, Nicolaum Susium, Hermannum Hugonem, & id genus principes litterarum; quique propemodum exciderat, Andream Schottum, tantæ apud eruditos auctoritatis & famæ, vt Isaacius Casaubonus Iesuitarum doctissimum non dubitarit appellare? Quid Gulielmum Veranneman, Franciscum Pratanum, Adrianum Arboreum, Ioannem Dauid, Arnoldum Cathium, Martinum Bresserum, Ioannem Wintershouium, & quos vel hominare liber sit; alios sapientiâ, prudentiâ, consilio, gubernatione; alios humanis diuinisque scientiis claros, alteri ac tertio & omnibus sæculis nostro stylo commendari dignos, si non numeri obstaret immensitas?

Præfat. in Euangelia.

Nec sanè paucos vel sola virtus, si deesset doctrina, quæ nulli profectò defuit, magnos facit & illustres viros. Eximius proximos iuuandi ardor in Gulielmo Leonio, in Cornelio Duystio satis iam eluxit suprà, vbi de Missionibus actum. Gulielmus verò de Pretere, quantus vir in procurandâ salute mortalium! Vt Catholicæ piæque in scholis puerorum institutioni in perpetuum consuleret, profanas eliminauit historias fabulasque quæ passim versabantur in manibus, & libros vtiles, vitamque formaturos, suffecit. Ille Virginis cultum mirificè per terna promouit Sodalitia; quæ solus annos nouemdecim administrauit. Ille excitauit Catechismos, Religiosorum varia Cœnobia spiritualibus Exercitiis refinxit. Pietatis verò in Deum præcipuâ quadam commendatione celebris vixit Iacobus Stratius, de quo anteà dictum in loco: Antonius Sucquetius, cui Parisiis mortuo Monasteria propè omnia Mechliniæ, vbi erat Rector, parentarunt: Ægidius Bauarius, quo viro cùm nihil

nihil esset mansuetius; nihil tamen fuit eodem acerbius in pœnis à semetipso exigendis: id quod flagella æneis stimulis præacuta, & cruore rigentia, post eius obitum reperta testantur: Florentius Bronchorstius, quem ad Sodales dicentem numquam Lipsius audire neglexit, professus non se Latinitatis elegantiâ, cuius minimum Florentio erat studium, sed trahi ardore sermonis, & vel solo viri vultu spirante pietatem. Finis nullus sit laudandorum, si Busæos, si Vinckios, si Deckerios, ac plures horum similes Flandro-Belgas, aliis datos Prouinciis, cogar recensere; quorum, etsi maxima sunt merita, meminisse tamen prohibeor, impositâ mihi necessitate breuitatis.

Nam quid Euerardum Mercurianum dicam, Societatis nostræ quartum Præpositum Generalem, quem ex patriâ Luxemburgensi oriundum, Guicciardinus tot ac tanta in Remp. Christianam & officia simul & beneficia contulisse scribit, vt *renatus in eo iudicaretur genius atque ingenium diuini illius Ignatij Loiolæ natione Hispani, primique Societatis & Ordinis* IESV *Fundatoris*? Quid Oliuerium Manaræum Vicarium Societatis Generalem, quid Georgium Duras Assistentem, quid Eleutherium Pontanum, Georgium Colibrantium, Nicolaum Trigaultium, alioſque magnos & illustres Gallo-Belgas (quos aliquando nobiscum complexa fuit vna eademque Prouincia) in medium adducam, quorum nec nomina commemorari à me, loci huius patiuntur angustiæ? debetur sanè illis sua laus multò amplior, quàm à me pro dignitate pertractari possit. & erunt, qui plenius & accuratius id exsequentur, eoque in aliena messem hanc falcem mittere non est consilij. Hic enim de Flandro-Belgicâ nostrâ liber est, alij fuere communes, & in iis laudem suam habuit quorumdam excellentia. Quare nostrorum agmen claudat Phosphoro similis, loco, non splendore postremus, Ioannes Berchmannus Diestemiensis, quem in æui flore mors carpsit, cælo vtique maturum. Angelum diceres in humano corpore hospitantem: ita vixit, vt passim voce ac digito signaretur modestiæ, pietatis, castimoniæ exemplar. Mutij ipsius Vitelleschi Præpositi Generalis hoc de illo testimonium est: *Felicis memoriæ Frater noster Ioannes Berchmannus iuuenis reuerâ fuit innocentiâ ac pietate insigni, angelicis moribus, pietate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis: Instituti nostri Regularumque seruantissimus: omnibus qui vmquam cum eo sunt versati, quocumque tempore aut loco, per quamcumque occasionem, summi semper exempli: adeò vt neminem repererimus, qui vmquam in eo deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem.* Moriens nullam Religiosæ disciplinæ legem vel minimam meminerat violasse; tantum aberat à peccati labe. Obiit Romæ, nihil distans Aloysio, nisi quòd magis Berchmanni funere Vrbs commota est. Mira quæ subdo. Ad funestum nolæ domesticæ signum illustris matrona Psalmum pro defuncto sæpiùs conata dicere, in Ambrosianum Hymnum semper erupit. quo perculsa portento, exclamat non hominem illum qui obiit, sed Angelum fuisse: mox ad Collegium progressa, planè, vti dixerat, comperit. Ipso mortis die cognitum variis magno interuallo locis, alterum Romæ Aloysium obiisse. Tactum Berchmanni cadauer, alteri vsum linguæ, alteri oculorum dedit.

Ioannes Berchmās.

Hermannus Hugo in Vitâ eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Partem corporis primam Belgis dono dedit Præpositus Generalis Mutius Vitellescus, Marcus van Doorne in Prouinciam attulit, Louanium seruat.

MAGNORVM IVDICIA DE SOCIETATE FLANDRO-BELGICA. *Romanorum Pontificum:*

Nunc ad alteram Capitis partem, quæ magnorum hominum auctoritatibus constat, gradum facio, illud in ipso limine professus, nullam hinc aliam Societati gloriam à me quæri, præter testimonium veritatis: vt mortalibus constet, aduersus tantam hæreticorum & ex Catholicis improborum maledicentiam stare viros Principes & Ecclesiasticos & sæculares, famæ nostræ validissimos assertores. Atque vt à supremo Christiani orbis capite ordiamur, PIVS IV. Pontifex Maximus non vno testatum fecit indicio, quid de Belgicâ Societate sentiret. Dedit enim ad Granuellanum Cardinalem litteras, quas Breue Apostolicum nominant, paternæ solicitudinis plenas, quibus Prouinciæ nostræ patrocinium illi imperabat. Deinde quò maiorem Ordini nostro apud Belgas auctoritatem conciliaret, personam suam, quod summi honoris fuit, Nicolao Goudano sustinendam imposuit apud Scotiæ Episcopos, ipsamque Reginam Stuartam; tot aliis prætermissis summæ auctoritatis viris, quos vel Ordinis dignitas, vel antiquitatis prærogatiua, vel magnitudo meritorum præ nouellâ Societate nostrâ commendabat. Nec verò leue Clementis VIII. iudicium videri debet, quo Societatem Belgicam potissimùm idoneam censuit sacræ in Batauiam expeditioni suscipiendæ, conseruandis Catholicorum reliquiis, & ab errore in viam hæreticis reducendis. Et quoniam cœpimus à sacris, post supremam illam Tiaram par est ad minores Insulas delabi. Gerardus Groesbequius Eburonum Antistes, idemque de Purpuratorum Patrum Senatu, Belgas Patres Louanio in ditionem suam inuitare solitus, adeò præsentium lætabatur adspectu, quasi non homines, sed hominum tutelares Angelos accepisset. Tum demum ponebat curas, quas pro Religionis incolumitate maximas gerebat, satis ei consultum arbitratus quamdiu adessent Patres. Nec maior Groesbequij, quàm Roberti Bergensis & Georgij ab Austriâ præcedentium Principum, de nobis fuit existimatio: quam Bergensis tunc maximè prodidit, cùm res nostra Louanij laboraret. Nam & suam de grauissimis ac maiori Iudici reseruatis criminibus absoluendi potestatem ita cum Adriano nostro communicauit, vt ad quos ille vellet, eamdem posset extendere; & acri censurâ perstringendos putauit, qui nostro Instituto aduersantes, exercendarum functionum libertatem eripere molirentur. De Læuino Torrentio quid dicam, Antuerpiensium Antistite verè magno, qui præcipuâ Patrum nostrorum vsus operâ, vltimis quatuor vitæ suæ annis septies mille à Fide alienatos Ecclesiæ conciliauit?

variorum Episcoporum.

Fama postuma Præsulum Antuerpiensium.

Quantum in eo Patronum haberet Societas, manifestum fuit in Louaniensis Collegij fundatione; quam ei dissuadendam quibus nescio rationibus Academia susceperat. Ipsum iuuat audire Torrentium ex iis litteris, quas super hac re dedit Antuerpiæ ad Academicos pridie Nonas Maij, anno sesquimillesimo nonagesimo quarto.

Epistola Episcopi Torrentij

Cùm ab eo tempore, quo primùm instructus litteris Louanij, alias quoque Prouincias accessi, ac tandem diuino fretus auxilio, in patriam reuersus sum incolu-

incolumis; nihil magis desideraui quàm occasionem aliquam dari, quo accepti memor beneficij, de Louanio vicissim benè mereri, atque animi gratitudinem aliquam ostendere possem. Successit res non omnino infeliciter. Quòd enim ex peculio honestè parto superfuit, id erigendo apud Patres Societatis IESV Philosophiæ Gymnasio cœpi impendere, in magnum Academiæ vestræ, vt mihi visum est, commodum & bonum; nihil cuipiam detrahens, sed seriò dans operam, vt toti corpori benè esset. Nam cùm de Republicâ in vniuersum agitur, non quod singulis, sed quod in vniuersum profuturum sit omnibus, considerari consueuit. Accidit tamen, vti plerumque fit in naturali quadam hominum ad dissentiendum inclinatione, vt nonnulli ex Facultate Artium, quam vocant, acriter se opponerent. dico nonnullos, quia mandatum de se opponendo legitimè conceptum nullum hactenus vidi; sed epistolam tantùm, quâ me à proposito deterrere, & aliò inclinare conati sunt. ad quam tum etsi modestissimè, & vt puto, non imprudenter respondi; illi tamen pergunt obsistere, & nescio quid moliri, vt auctoritate Regis eiusque Concilij impeditus, à sententiâ discedam. Quod vt liberè dicam, nullo vmquam modo impetrabitur. Nemo enim quid cui conferam mihi præscribat, rerum mearum qui sim dominus. Sed efficient fortassè illi suâ ingratitudine aliò me conuertam; quod tamen non facile neque temerè fiet. Nam Louanium amo. Liberum credo erit sanctæ Societatis nominis IESV hominibus benefacere, & apud eos nouum Philosophiæ seu Gymnasium seu Seminarium erigere: quò tametsi nemo, nisi Societati iam addictus, accesserit, satis inde magnum commodum toti orbi Christiano accedet, & præsertim Prouinciis nostris Belgicis; quod quotidianâ experientiâ iam sentimus, & quasi manu tangimus. Quæ ergo ista inuidia est, vt tanti boni fructum non percipiant etiam alij, qui ad Patres discendæ Philosophiæ causâ confluere & ipsi volunt? Deum testor, quòd si aliud occurrisset consilium, quo Academiæ prodesse plus potuissem, secutus id fuissem. Verùm sæpè & multum cogitanti nullum occurrit. Alioqui, non obstantibus quibuscumque Artium Facultatis priuilegiis, docere possunt prædicti Patres intra septa suorum Collegiorum, quidquid placuerit, Instituto Ordinis sui non contrarium. An fortè sacram Theologiam docentes Louanij à Philosophiâ arcentur? Quis ergo horum sese opponentium finis? nempe vt magnâ cum inuidiâ nihil proficiant. vbi si vnà mecum ornandæ atque illustrandæ isti Academiæ incumbere velint, Pædagogiis etiam suis profuturum sit plurimùm. Quidquid sit, Viri amplissimi, ab æquitate vestrâ impetratum cupio, vt, quoniam Magistratus atque adeò ciuitas ista tota meum consilium laudat atque approbat, atque, vt pergam in proposito, me rogat, vestram quoque sententiam mihi declarare ne grauemini; idque eo ardentiùs peto, quòd ex quorumdam litteris intellexerim, non solùm Artium quam vocant Facultati propositum nostrum displicere, verùm aliis quoque Professoribus primariis. Quod tametsi ita esset, ægrè tamen desisterem; displicerent tamen vehementer. Durum est enim homini ingenuo inuitis atque ingratis benefacere: ego tamen nullam, nisi à solo Deo, vel gratiam vel mercedem exspecto, cuius etiam clementiæ, quantum possum, precibus vos commendans, vel tribus tantùm verbis ad epistolam hanc meam responsum exspecto.

ad Academiam Louaniensem.

Hactenus Torrentius. in cuius erga nos beneuolentiam successisse videntur, qui succedere in Mitram, Ioannes Miræus, & Ioannes Maldenus: quorum hic à Louaniensi Doctorum cathedrâ ad Antuerpiensem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præsulum translatus, Societatem nostram perpetuò duorum ac viginti annorum spatio paternum in morem adamauit. Diutiùs etiam Iacobus à Castro Episcopus Ruræmundanus; quem tamen virum ex eâdem Academiâ nobis aduersaturum timor erat, & quorumdam non benevolentium exspectatio. At ille cognitâ semel perspectâque Societate vsus est per viginti septem continuos annos, cùm in ciuitate, tum foris, ex câque perpetuum sibi Confessarium voluit (quod solenne habent Episcoporum plerique) neque magnum aliquod negotium sine Patrum consilio sententiâque tractauit. Vir ipse & longâ adeò experientiâ clarus, & eâ doctrinâ quam olim Louanienſis Vniuersitas venerata fuerat, pro suâ tamen modestiâ & Societatis æstimatione frequens, etiam extremâ ætate, & pedes ad Collegium accessit, aut controuersiam Theologicam aut grauioris rei aliquid cum nostris communicaturus. De Siluaducensium Episcopo Gisberto Masio, cui summa eloquentia Ciceronis Belgici cognomentum peperit, dubitare neminem sinunt quæ de istius Collegij originibus commemorata sunt in loco. Quoties Masius colloquiis priuatis, quoties publicis pro concione sermonibus, nostrum Institutum, munia, vitam, moresque ad ruborem Patrum, ad æmulorum dolorem, deprædicauit? Quo die Ignatij in Beatorum album relati solennia Societas celebrabat, ipse peracto splendidè Sacrificio in cathedram ascendens, ad pulcherrimam audientium coronam pro suâ facundiâ adeò magnificè de Beati Patris deque Sociorum laudibus verba fecit, vt impatiens tanti præconis inuidia nonnullos in ipsummet concitarit Antistitem, ausos de superiore loco carpere, quæ ille dixerat, argumentisque refellere: quibus mox facti pœnitentibus haud grauatè vir mitissimus condonauit iniuriam. Nec à Masij vestigiis successor Soelius, supremi Parlamenti Mechlinienſis antè Senator, desciuit, egregius & ipse nostri Ordinis æstimator. At Remigius Drutius Brugenſium Episcopus Societatem quanti faceret, non obscurè protulit, cùm in summis Reip. angustiis, negante Magistratu parem sedendo Societatis Collegio, respondit se potiùs quàm Collegium vrbe cessurum. Druitium adiuuabat Iacobus Pamelius tum Canonicus, ac deinde Audomarensium designatus Antistes, prorsus vt ille Collegij Rectorem, hic Procuratorem agere viderentur. Eadem Rodouanij erga nos studia fuere. Mathias verò Lamberti, qui medius inter Rodouanium Druitiumque Infulas gessit, morti iam proximus, quando sublucente alterius vitæ radio clariùs apparet rerum color, Sacerdotem nostrum ad sese euocauit, cui omnes anteactæ vitæ noxas aperuit, perpetuamque Societati, quam adhuc malè cognitam habuisse fatebatur, eleëmosynam donauit. Eadem propè Caroli Masij Gandauensium Antistitis sub extrema vitæ tempora vox fuit, quâ dolentis animi sensum exprimebat de tam serò cognitâ amatâque Societate. Idem & voto multis audientibus semet obstrinxit, si ex morbo conualescceret, dotandæ in eâ vrbe Societatis. Iam Martini Rithouij, Petri Simonis, Antonij Hennin, Georgij Chamberlaini, Iprensium Episcoporum, quàm præclara de nobis fuerit existimatio, beneficia quæ contulere, testantur. Præsulum plures quamuis promptum habeam dicere, abstineo, ne tam multo-

multorum commemoratione numerum videar exhaurire voluisse. Viuentium quoque modestia non exspectat laudes; quas si nos nunc prætermittimus, inueniet tractabitque posteritas.

Abbatum testimonia.

Nunc Abbatum ex maximo numero vnius dumtaxat sententiam, quasi ad specimen, proferamus. Ludouicus Blosius, vir maximi nominis quid de nobis sentiret ipse, quid alios sentire vellet, sæpè quidem; sed tum præcipuè declarauit, cùm ad Viglium Zuichemum, Regij Senatus Præsidem, huiusceemodi litteras aliquando dedit.

Epistola Abbatis Blosij.

Domine, cùm nuperrimè tecum pranderem in tuis ædibus, de hominibus Societatis IESV *mentio incidit, vt nosti, longo deinde ducta sermone. Cupiebam sanè tecum seorsim de iis loqui, clariusque quid sentirem exponere; sed quia nullam id agendi idoneam opportunitatem nactus sum, mihi nunc ad te de totâ eâ re scribendum esse iudicaui. Domine, magna mihi pridem cum M. Adriano Scholasticorum Societatis* IESV *Louanij Præposito, aliisque ex eâdem Societate, familiaritas intercedit. Vnde eumdem M. Adrianum verum Dei famulum & amicum iudico. Illud vero liquidò constat, eam Societatem, veluti postremum sacrorum hominum Ordinem, ad multorum salutem in Ecclesiâ diuinitus his temporibus excitatam: licet plerique, non è vulgo solùm, sed sapi quoque homines, atque adeò Religiosi, aut de eorum existimatione detrahant, aut parum sanè eorum causâ velint. Magna quidem certè & illustria per eos in Hispaniâ, Lusitaniâ, Italiâ, Indiis, atque alibi terrarum patrantur à Deo. Perhonorificè de iis mecum egit Nuntius Apostolicus, cùm Hallas eum salutatum venissem, magnique eos se facere ostendit, iisque vt familiariter vterer hortatus est. Nec obscurus est fructus, quem hactenus Louanij ediderunt. Quod plenius testificari potest Cancellarius Doctor Ruardus, summâ vir prudentiâ & religione & fide. Quidam tamen aut veri ignorantiâ, aut animi malevolentiâ, quod ab illis rectè fit & salutariter, in diuersum interpretantur: Sed consueuerunt videlicet res istiusmodi esse principio ad multos inuidiosæ; quod & S. Francisci ac S. Dominici Familiæ legimus euenisse. Illud verò bonis ac prudentibus probari vnicè debet, quod non vt ceteri, anno vno exacto, sed septimo demum aut octauo pòst, publicè profitentur: quæ res, multa quæ timeri possent, auertit incommoda. Quod ad priuilegia attinet, quibus eos Pontifex ornauit, sunt illa omnino isti Vocationi necessaria. Quamquam verò ea ampliora sint illis, quæ antiquis Pontificum legibus, ceteris Ordinibus collata sunt; non sunt tamen aut publicæ Ecclesiæ quieti, aut rectæ disciplinæ contraria: sed potiùs, si res suis momentis rectè expendatur, & vtilitati, & communi bono maximè consentanea. Bini iam Pontifices, sibi inuicem in summam illam dignitatem succedentes, hanc Societatem, maturâ habitâ deliberatione, confirmarunt: Principes verò Christiani plerique benignissimum iampridem in eos animum accepere. Quos sanè viros vt dignitate ac iudicio præstantes, ita cuncta consilio gerentes, qui tantâ in re nihil vidisse existimet, næ eum à rectâ ratione lapsum iudicem. Vtinam vt in ceteris orbis Christiani Prouinciis, ita in nostro quoque Belgio aliqua eorum Collegia instituantur! Id verò & ad Dei cultum propagandum, & ad animarum salutem fulciendam, considerem vim habiturum esse longè maximam. Sed vereor vt ne hoc Dei immortalis munere necdum digni simus. Domine, si res ita ferret, vt eorum apud Cæsarem, aut Reginam, aut certè in Concilio caussa agitaretur,*

rem tu quidem, vti ego existimo, Deo gratam facies, si quàm minimè eis aduersabere. Non debet, qui rectam animi conscientiam curat, acriùs sese huiusmodi conatibus opponere; ne pugnet cum Deo, pro quo se pugnare arbitretur. Non sunt diuina consilia humanis rationibus metienda, quæ omnem excedunt rationem. Hæc te cupio, Domine, prono benignoque animo accipere, quæ vnius veritatis diuinique honoris studio impulsus, scripsi; precorque Deum Optimum Maximum diu te incolumem tueatur. Vale. Bruxellis.

Tuus humilis seruus

Ludouicus Blosius Abbas Lætiensis.

Testimonia Academicorum: Ruardi Tapperi.

Iuuat hoc loco etiam, quid Academici Doctores, iique primæ auctoritatis, senserint, festinanter attingere. Ruardum Tapperum Cancellarium dicere solitum accepimus, cerni oculis atque ipsis quoque tangi manibus, Societatem iugulandis hæreticis, non ferro (quod nobis ipsi faciunt) sed eruditione pietateque Christianâ, diuinitus excitatam. Nobilius quoque testimonium dedit excipiens solennem Adriani professionem, quando inter alia docebat Societatem meritò appellari sanctissimo IESV nomine, non, vt quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli, sed quia Dominum IESVM, eiusque Apostolos, præstantissimo sectatur modo: quippe quæ non vni alicui charitatis officio se dedat, sed planè omnibus, parata quemuis laborem, quoduis discrimen subire, ac vitam ipsam pro diuinâ gloriâ & animarum salute contemnere. Prædicabat deinde paupertatis nostræ præstantiam, quòd Professis non modò nihil in commune possidere, sed ne pro Sacrificiis quidem & aliis ministeriis quidquam accipere fas sit: obedientiam verò commendabat, quòd ad quamcumque profectionem, siue ad Turcas, siue ad Indos, nullo viæ solatio sese deuoueant Professi. Addebat, nihil Catholicæ rei vel conseruandæ, vel vbi collapsa esset restaurandæ, accommodatius excogitari potuisse, quàm teneræ ætatis per catechesin & scholas institutionem. Hinc denique conficiebat, nihil mirum videri, si talia munia profitentibus multi satanæ instinctu exsisterent aduersarij: quamquam se credere, plerosque non malignitate, sed ignotâ tiâ peccare; mox, vbi verum resciuerint, studia mutaturos. Tapperum secutus est Adrianus Brouwershauius Theologiæ Doctor, qui post illam (vti suprà memini) in Adrianum excitatam tempestatem, quâ vir innocens, propter candidati vnius fugam insaniente Magistro, in carcerem abreptus est, arguebat parentes Professoresque, filiorum ac discipulorum suorum ad nos accessum iracundè ferentes; testatus, Institutum nostrum prorsus esse Apostolicum, ad collapsam veterem disciplinam in integrum restituendam. Addebat, Patrem Adrianum ac Socios esse ratæ virtutis doctrinæque viros; adeoque vel Spiritui sancto resistere, vel certè nostrum vitæ genus ignorare, quiqui nobis aduersarentur. Parentes autem in graui errore versari, quando filios ab hoc vitæ genere abstererent, quos felices potiùs arbitrari adeò fortunatâ sorte deberent. Datum etiam est grauissimum Societati testimonium ab Academiâ Louaniensi, quo tempore apud Mariam Reginam ius incolendi Belgij vrgebatur: cùm enim super re tantâ iudicium Academiæ Regina flagitasset, respondere Doctores, *Institutum Societatis pium & sanctum esse, & nihil in eius priui-*

Testimonium Academiæ Louaniensis.

priuilegiis, bullis, moribus & conuersatione inueniri, quod non expediens & vtile sit toti Ecclesiæ, ac potissimùm Germaniæ Inferiori: Patres quoque nostros, magno adhuc fructu, & optimo vitæ exemplo, inter CHRISTI *fideles fuisse versatos.*

Testimonia Religiosorum.

Restant ex sacratis Deo viris Ordines Religiosi, quorum in Belgio exstat frequens & amplum de Societate iudicium. Non enim, vt quidam putant, & stolidissimus aliquis Batauorum famoso nuper libello calumniatus est, exosam illam habent, aut habere possunt; quippe ex cuius disciplinâ eorum non pauci hac ætate prodierint; sed amore & laudibus prosequuntur; tametsi singularium quandoque personarum zelus imprudentior occasionem hostibus dedit, sinistrè de mutuo inter nos affectu suspicandi. Sed amentia est paucorum culpâ damnare vniuersos; quasi totum corpus vitiosum sit, si qua pars digiti laboret. Ipris certè quatuor Mendicantium Ordines in commune sanxerunt, ne cui suorum impunè Societatem verbis obterere liceret. Pipinus quoque ex Dominicanâ Familiâ vir magnus, & Archiepiscopi Mechlinien sis Granuellani Vicarius, cùm suorum aliquos perperàm imbutos audisset non optimè de Societate loqui; Et nos, inquit, viuamus Socij IESV, neque illis Patribus obtrectemus, quorum vestigiis insistere nobis erit vtique gloriosius. Et hæc quidem Ecclesiæ Principum ac Sacerdotum testimonia fuere, quibus nihilo inferiora Principum sæculi ac Magistratuum possidemus.

Testimonia Principum sæcularium:

Quis Philippi Regis eo nomine Secundi, cui tot Regna per tot annos prudentissimè gubernata dedêre nomen Sapientis, non solùm honestissima iudicia, sed & tanto digna Rege erga nos merita ignorat? nam quòd initio difficiliùs tardiusque Societatem in Belgium admisit, in hoc quoque fuit prudens. Etenim neque illam tunc satis cognitam habebat ipse, & parentis sui Caroli Imperatoris atque amitæ Mariæ Reginæ quâ nescio siniſtrâ opinione, à maleuolis ingeneratâ, præoccupatorum præiudicio mouebatur; &, quod erat caput, deterrebatur magnorum virorum consiliis, dissuadentium in tantâ veterum Ordinum Religiosorum copiâ admissionem noui. At vbi Petrus Ribadeneira, præter Ignatij literas, etiam à Ferdinando Romanorum Rege commendatitias repræsentauit, quibus ille præstantissimus Imperator testabatur Sociorum sese operam ad exstirpandas hæreses in primis vtilem in suâ Germaniâ experiri, haud dubiè talem & in Belgio futuram; continuò Philippus Rex in vitam ac munia nostra diligenter inspexit, laudatissimaque omnia comperiens, eum in Patres accepit animum, quem, me tacente, tot Collegiorum fundamina loquuntur. Promouit hanc Regis beneuolentiam Dux Parmensis, hausto à matre Margaretâ Austriacâ in nos amore, quem eximium semperque crescentem exercere numquam destitit. Præter alia id Regi auctor fuit, magnis vt vrbibus imponerentur Patres, testatus ad retinendos in Regis fide Belgas Societatis Collegia plus quàm castella valitura. Itaque & Traiecto ad Mosam & Ipris Flandrorum recuperatis, cùm in pœnam arces præsidiarias imperare posset, eas se dixit in Societatis IESV domicilia commutare. At Ernesti Archiducis quanta erant futura de nobis merita, si non mors immatura

Philippi Secundi Regis:

Alexandri Ducis Parmensis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alberti & Isabellæ Archiducum.

tura inuidisset! Parentem in illo Societas amisit, sed recepit in Alberto: cui Principi, eiusque coniugi Sereniſſimæ Iſabellæ, quanto in pretio & amore fuerit Societas, haud facilè dixerim. Illorum fauore in eam molem Prouincia Belgica iam surrexerat, vt magnitudine suâ quodammodò laboraret. De partiendâ agitabatur: quo tempore Leopoldus Austriacus Archidux, noſtris lætus incrementis, ad Albertum litteras dedit,

Epiſtola Archiducis Leopoldi ad Albertum.

quarum aliqua pars hæc erat: *Magnam animo voluptatem capio, cùm ex optimis viris intelligo, tantum in dies iuuentutis & ingeniorum delectum ad* CHRISTI *ſigna ſub huius Societatis auſpiciis in Belgio veſtro conuolare, vt vna Tirocinij domus tot ſacræ militiæ contubernalibus minimè ſuffi-ciat.* Deinde Societatem obnixè commendans, inter cauſſas hanc quoque ponit, *quòd cuique ſit exploratiſſimum, ſicubi dicta Societas toto orbe Chriſtiano liberam ſua munia obeundi facultatem adepta eſt, ibidem ſemper Apoſtolicam Fidem miris acceſſionibus amplificatam fuiſſe; contrà verò, eos qui eamdem aut occultis cuniculis ſubruere, aut aperto Marte ſuis ſimibus exturbare ſunt conati, incomparabili rerum ſuarum, ac præſertim Orthodoxæ Fidei diſpendio, temeritatis ſuæ pœnas luiſſe.* Hæc & plura Leopoldus. Quæ Alberto Principi tantopere probabantur, vt tale de nobis reſponſum

Reſponſum Principis Alberti.

daret: *Sanè certum eſt, Societatem illam Eccleſiæ Dei & noſtræ Religioni verè Catholicæ, non laboribus, non vitæ parcendo, prodeſſe quamplurimùm, & eamdem quaquauerſum toto terrarum orbe propagare & reſtaurare. Quapropter æquum eſt, vt eiuſdem Societatis obſequia agnoſcant omnes Principes & populi Catholici. Nos quidem hactenus eâ de cauſsâ Societatem hanc ſingulariter commendatam habuimus, & in poſterum, quidquid ad eius tutelam & incrementa poterimus, libenter impendemus: nec officio noſtro pro viribus vnquam deerimus, dabimusque operam ſedulò, vt eadem Societas Celſitudinis veſtræ tam amicâ & fidâ commendatione, quandocumque ſeſe obtulerit occaſio, perfruatur.* Nec verò magnificentiùs promisit patrocinium suum Albertus, quàm præstitit. Vt enim Collegiorum pleraque taceam, de Ruræmundano certè susceptâ singulari curâ, ad Hermannum Comitem Bergensem Geldriæ prouinciæ Præfectum ita scripsit aliquando: *Negotium illud mihi admodum cordi est, ob fructum eximium qui inde diuinâ opitulante gratiâ exſpectatur, ſigillatim ob bonam iuuentutis inſtitutionem hocce tempore tot hæreſibus deprauato: quem fructum non ſolùm Ruræmundæ meæ, ſed & omnes aliæ ciuitates vicinæ, & in primis Venlona, vtpote proxima maximeque populoſa, participabit.* Isabella quoque Archidux, Alberto iam vitâ functo, datis ad Ruræmundanum Antistitem litteris, *Oculatus es teſtis*, inquit, *magni fructus quem fecerunt & faciunt Patres Societatis*. Sexcenta sunt, quibus par illud optimorum coniugum ac Principum expressêre inexhaustam benè de nobis merendi voluntatem. Sanè Albertum, Principatus sui tempore, adeò munificum sensimus, vt quas in Societatem Belgicam erogauit eleëmosynas, centum millium ducatorum pretium æquasse, aut etiam superasse fateamur. Iam Ferdinandi Principis Cardinalis magna testimonia, partim expressa litteris ad fratrem Philippum Regem datis, partim habito ad suos Proceres ac Tribunos sermone, non ignota habent Belgæ; & longa nimium sit commemoratio sectantibus breuitatem. Sed post Austriacum sanguinem

P. Biuerus in Oratione funebri Archiducis Alberti.

Ferdinandi Principis Cardinalis in Societatem beneuolentia.

nem non tacendus Ludouicus Requesenius, quondam Belgij Gubernator; non Fontanus Comes, qui ab Ernesti Archiducis obitu ad Alberti auspicia tenuit Interregnum; non Franciscus Mendoza Admiralius Aragoniæ, qui, Alberto in Hispaniam quærendæ coniugi Isabellæ profecto, armorum gessit præfecturam; non Ambrosius Spinola Marchio, militiæ Regiæ terrâ mariqúe Imperator; non denique alter Marchio Aytonæ, qui, post Isabellam Archiducem mortalibus ereptam, difficillimis Reip. temporibus clauum tenuit, potentissimos fregit hostes, intestinam perfidiam prudentiâ detexit, celeritate superauit: quibus rebus tam breuî gestis, meritò apud Belgas seruatæ patriæ decus & immortale nomen inuenit. Hi tales viri amorem Societatis palàm professi, de eâ & loquebantur pro suo animi sensu magnificè, & plurimum habebant honoris; & quidquid poterant beneficiorum, studiosè conferebant. Et Marchionis quidem Aytonæ animus erga Patres nostros sese in castris præcipuè prodidit. Capto Schenckiano, in nosocomium ingredi parantem monebat Sacerdos noster & loci angustias esse, & graueolentiam periculosam; adeoque dissuadebat ingressum: cui ille, Nihilo, inquit, meliorem me duco Societatis Patre; tu quò intrare non times, cur ego timeam? Sub belli tempora non priùs de milite, quàm de secuturis militem Patribus cogitabat, prosperum sibi Martem promittens, si à diuinorum curâ auspicaretur.

Marchionis Aytonæ.

Quòd si nunc ad Togam conuertar, non deerunt præclara iudicia, quæ vel Arcanus Regis Senatus, vel magnum, quod vocant, Parlamentum, vel singula Prouinciarum Concilia, vel denique vrbium Magistratus tulere. Vnius mihi sufficere possit auctoritas Gulielmi Pamelij Præsidis: quem, cum Parmensi Duce, in ornandam quà fauore quà munere Societatem conspirasse diceres. adeò de nobis benè merendi assiduo studio & quadam velut contentione certabant, nisi quòd Dux, vti plus poterat, ita plus merebatur. Percrebuerat Gandaui nescio quæ aut vnde nata opinio, periculum esse ne Claudius Generalis è Missione Gandauensi euocaret Patres. Perculit scilicet is nuntius Senatores, & omnium studia ad occurrendum excitauit. Itaque datis communi nomine litteris, obnixè Claudium orauere *per* IESVCHRISTI *ſanguinem* (ipsorum hæc verba sunt) *ne Societatis Missionem reuocari pateretur; ſed contrà, iuberet eam confirmari, ad emolumentum ſpirituale bonorumque ciuium conſolationem.* Fatebantur enim, *Patres ad ſe miſſos magno totius ciuitatis commodo ita deſudare in conuellendâ hæreticorum prauitate, ac Catholicæ rei dignitate reſtituendâ, vt Eccleſia Dei magnum in dies ſentiret incrementum.* Quid illa variorum Magistratuum publicis expressa litteris testimonia? *Notum facimus, Societatis Patres in hac noſtrâ ciuitate ſingulari zelo, pietate, doctrinâ ac modeſtiâ iuuentutem excolere, nec minùs ad omnem virtutem atque honeſtatem quàm ad eruditionem informare.* Et alibi: *Teſtamur, hanc vrbem hominum Societatis induſtriâ ex merâ nocte, in quâ ipſi eam deprehenderant, in lucem reuocatam.* Item alibi: *Fatemur, Patres Societatis* IESV *ad inſtaurandam hîc Orthodoxam & Catholicam Fidem, ad acuendam pietatem, ad promouenda litterarum ſtudia, ad bonos & Chriſtianos mores inducendos, magno vſui adeoque neceſſarios fuiſſe.* Id genus multa nostris in ma-

Testimonia Togatorum: variorum Magistratuum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus versantur; quæ proferre omnia minimè opportunum festinanti: de vrbe tamen Siluaducensi, vnde iam diu cum ipsâ Religione exsulamus, hoc nominatim dicere non prætermittam. Pactis cum Batauo legibus deditionis, Senatus, vt erat egregiè Catholicus, in curiam conuenit pridie quàm victor hostis intraret, interque mutuos complexus ac lacrymas vltrò abiit Magistratu: pro actu tamen postremo statuit, vt ad Societatis Collegium pergerent vterque Consul, & primarius Senator, acturi amplissimis verbis publico vrbis nomine solennes gratias de obsequio ciuibus quoad licuerat impenso. nimirum hæc vna illos cura solicitos habebat extremo illo publicæ calamitatis tempore, cetera securos.

Litteratorum,

Te quoque, magne Lipsi, & litteratorum prime, in testium meorum numero ponere non grauabor. Fatetur is de se, posteaquam Humanioribus studiis ipsâque Philosophiâ imbutus esset à nostris, etiam Societati dare nomen voluisse, atque omnino fuisse daturum, si cum bonâ parentum gratiâ licuisset; per quos tametsi impeditus fuit, quo minùs amplecteretur probatissimum sibi vitæ nostræ genus, non cessauit tamen vmquam deprædicare verbis, & omni honoris significatione venerari.

Hæreticorum,

Hactenus à laudatis viris laudata Societas. quidni & ab ipsis Caluino-Batauis arcessamus aliquid laudis? nec enim vlla virtutis certior est, quàm ab hoste commendatio. Verùm quæ laus ab hæreticis speranda, quibus iuratum, probris & maledictis incessere Societatem, eamdemque, si possint, funditus euertere? At enim hæc ipsa nostra laus est, quâ præpuè gloriamur; hunc honorem maximum ducimus, ab hæresi mendaciis traduci, proscindi conuitiis, ad carceres, ad tormenta, ad necem quæri. Beza secundus à Caluino Geneuensis Ecclesiæ fundator, auditus est aliquando dicere, tum demum se ac suos Galliâ potituros, vbi Reginam matrem cum filio Rege (is Carolus Nonus fuit) omnique Regiâ prole, iugulassent. Dictum nefarium, & in ipso auctore iugulandum; sed intereà Valesiano sanguini honorificum, in quo vno Catholicæ Religionis columen versari hostis ipse fateretur. Nostrorum Caluinorum haud absimilis est philosophandi ratio: stantibus in Belgio Iesuitis stare non potest hæresis, nedum dominari; proinde illi iugulandi. Ferox illa quidem & barbara argumentatio, nobis interim gloriosa. Quis Batauicæ gentis odia in Hispanos ignorat? plusquam Vatiniana sunt. ac nihilominùs profitentur hæretici malle se quotquot Belgium habet Hispanos, quàm bis senos dumtaxat Iesuitas. adeò præ tot armatorum eorumque Hispanorum millibus tam paucorum inermium Iesuitarum terror, & ex terrore odium, hæreticos animos occupauit. Quid? illud parúmne Societati honorificum, quòd Religionem Catholicam sæpè quidem Romanam, sæpiùs tamen Iesuiticam appellent? probrum nobis dicere se putant, & præconium dicunt; quale si nobis tribuamus ipsi, meritò intolerabilis arrogantiæ arguamur. Finis sit; nec enim ostentationis testimonia quærimus, sed necessitatis: quantum scilicet satis est ad Ordinis nostri famam, quâ præcipuè pendet quæstus animarum. Itaque nemo sapiens hanc scriptionem, fastum nostrum superbiamque interpretabitur, sed alienæ salutis studium: cui nostra si prodesse possit infamia, non subterfugimus profectò (ita nos Deus amet) quin stulti, quin scelerati habeamur, dummodò & absit offensa Numinis, neque nos animorum nostrorum conscientia condemnet.

Costerus in refutatione iudicij Hollandici aduersus Pannium.

Costerus ibidem.

Nunc quoniam ad metas peruenimus, & postremus horum sæcularium ludorum actus (vltimus inquam huius Operis Liber) Flandro-Belgicæ nostræ obtigit; non decet eam reliquis aut gratitudine aut vrbanitate esse inferiorem; & spectatores, quorum oculos tamdiu detinuit, absque missilibus aliquot aut apophoretis dimittere. Itaque hæc pauca è litterario penu deprompta subiicimus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA

Eucharistica PHILIPPO IV. *Hispaniarum Indiarumq; Regi, & vniuersæ* DOMVI AVSTRIACÆ *pro defensâ Religione, & admissâ in Belgium Societate.*

SI beneficia conferentis animus, magis quàm res ipsæ, ponderandus est; & nonnumquam summâ nos deuinctos gratiâ credimus, quòd rem, ceteroqui exiguam, à voluntate non exiguâ profectam intelligimus; in ipso limine hæreo, Philippe Rex Catholice, videoque, quem instituere orationis cursum parabam, minimè ad exitum me posse perducere. Volebam enim tibi, maioribusque tuis, Austriacis Principibus, non referre (quod neque vestra munificentia, neque facultas nostra permittit) sed, quatenus verbis assequi valerem, gratias agere, quòd & Socios illi singulari fauore in Belgium admisissent, tuque in hodiernum diem magno patrocinio tuo vereque Regiâ protectione fouisses. Quod quidem beneficium cùm tantum tamque multiplex in se esse conspicerem, vt quibus gratæ mentis significationibus à me explicari posset, vix intelligerem; tum certè si animi vnde prouenit consideranda est amplitudo; planè imparem me sentio, qui rem tantam tamque augustam non dico meritis efferam laudibus, sed vel nudâ narratione proponam. Profecta hæc enim omnia sunt à propriâ illâ Austriacorum pietate, & Christianæ Religionis conseruandæ promouendæque incensâ cupiditate, quam neque vllius eloquentia enarrare, neque ingenium valeat comprehendere. Est illud iam commune orbis iudicium, cui libenter assentior, Austriacæ stirpis eiusmodi esse decora, vt gene-

Austriacorum summa laus, defendere & promouere Catholicam Religionem:

Universidad de Deusto
Biblioteca

generis claritate, potentiæ magnitudine, opum vi, Imperij vigore, amplitudine, maiestate, cedat omnino nulli. Sed sunt alia augustiora. Nam externas illas laudes verbis extenuatas solent quidam vel naturæ tribuere, vel fortunæ, vt nemo vnus sibi proprias existimare possit. At verò eâ gloriâ, quam ex Religionis promouendæ studio consecuti sunt Austriaci, ita gaudent singuli, vt vniuersis nihil detrahant; ita vniuersi, vt propriam singulis relinquant: neque in huius sese laudis partem aut naturæ aut fortunæ nomen insinuat. Nimirum hoc decus illud est eximium ac verè diuinum, cui omnia non modò cedant necesse est, verùm etiam à quo, tamquam perenni felicitatis fonte, omnia in hanc Domum profecta sunt, hodieque proficiscuntur.

inde omnis eorum felicitas & magnitudo.

Rudolphus Primus Imperium acquisiuit Religione, & Ferdinandus II.

Rudolpho I. (vt antiqua Austriacorum decora recenseamus) quid aliud Imperium peperit, quàm veræ cultus Religionis? quid aliud toc deinde nepotibus tradidit, vt iam duodecim, quos prisca illa Roma celebrat Imperatores, ab vnâ Domo Austriacâ superentur? Quid Ferdinando II. oculis quidem nostris nuper erepto, at cuius virtutis species in animis etiamnum viuit, viuetque in omnem posteritatem, quid aliud Imperij coronam contulit primùm, quid deinde seruauit aduersus toc inimicorum validissimos conatus, quid aliud demum Ferdinando filio Romanorum Regi tradendum reliquit? Nam quot, Deus immortalis! religiosissimus Cæsar hostium potentissimorum insultibus est impetitus? quot frustrà impetitus? Quid autem dico frustrà? crescit ab hostium telis Maiestas nixa Religione; estque illud certissimum iustissimumque Æternæ Mentis decretum, vni pietati sacrum hoc Imperium deberi, nullis hominum machinationibus auferendum, sed nouis semper victoriarum titulis illustrandum. Liceat hîc mihi præterire, quod tamen celebrari maximè dignum, quàm singulari ac certâ Dei, suam in Ferdinando caussam protegentis, ope septem ipsos hostium exercitus, nihil præter Imperij ruinam molientes, suâ pietate fregerit: pietate, inquam, suâ, nisi Austriacam dicere malimus; neque enim armis militum id vmquam poterat. Educebat initâ conspiratione Ottomannicas Gabor Betlinus, Protestantium copiâs Iagerendorfius, Hungarus Palatinides Hungaricas, Caluinianas Palatinus & rebelles Bohemiæ Ordines in Bohemiâ; in Palatinatu aliam manum Durlachius, Brunsuico-Halberstadiensis aliam, aliam Mansfeldius trahebat. Angebatur optimus Cæsar non amittendi diadematis, sed Religionis opprimendæ metu; pro cuius conseruatione amplificationeque caput suum vltrò deuouebat, ad mirabili & vix posteris credendâ voce, Si meâ, inquiens, morte possim promouere Catholicam Religionem, oro Deum vt publicè coram toto mundo ab infami carnifice capite plectar. Itaque non Imperij, ac ne vitæ quidem seruandæ curâ tangebatur, sed Ecclesiæ perhorrescebat ruinas: iamque Regnis suis exutus, vnius vix Viennæ mœnibus defendebatur. Adfuit tamen hisce in angustiis, quæ numquam abest, augustiùs notari solita auxiliaris Dei manus: & hostibus propriâ ditione, (quod merebantur) exutis, magnum inde rebus Austriacis incrementum dedit, vnde humanâ opinione certum timebatur exitium. Rursus quid non Imperij vastator Suecus, quid non domesticus hostis Valsteinius, in vnius

& Ferdinandus II.

qui & mirabiliter retinuit aduersus tot hostes:

aduersus Palatinum alios que coniuratos,

vnius Domus semper piæ, semper inuictæ, excidium machinati? Et quidem victoriis iam feroces Cæsarianis insultabant; cùm ecce tibi insperata ex cladæ salus Austriacis, hostibus in victoriâ principium ruinæ. Cæsus est, quâ manu nescio (eâ arbitror, quæ pietatem semper protegit) ille grassator, victorque laurum suo sanguine cruentauit, Austriacam purpuram reddidit illustriorem. Nec meliori vsus est fortunâ, quem in Mechleburgi Fridlandiæque Ducem Cæsar elegerat; nimia verò ambitio in peruersa consilia pellexerat: eâdem die sanguini suo immersus iacuit, quâ Cæsarem solio exturbare se posse crediderat. Tam atroci semel iterumque perfunctus tempestate Ferdinandus, nouâ deinceps serenitatis luce resplenduit, magnisque auctus victorijs Romanum Imperium filio suo, iisdem quibus ipse tenuerat artibus, pietate, inquam, cultuque Religionis tradidit gubernandum. Habuit hunc virtutum suarum fructum in terris sanè vberrimum Augustissimus parens tuus, Ferdinande Cæsar, quòd te spectarit Sceptri successorem; habetque in cælis nunc etiam vberiorem. Tu verò perge quàm simillimus imperare, & (quod facis) hæreticorum persequi reliquias, memor eius quod ad Norlingam fusurus perduelles sapientissimè pronuntiare auditus es, Religionem Catholicam non tui modò, sed Regnorum omnium esse fundamentum. Quam sententiam te dignam, haud absimili excepit qui tecum vincebat Ferdinandus Infans Cardinalis, Belgarum columen, cùm à belli Ducibus interrogatus quid ita securus animi & fiduciæ plenus in prælij pericula se inferret? haud animosè magis quàm piè respondit, quia res agitur Catholicæ Religionis. O præclaram vtriusque Ferdinandi vocem, quæ satis ipsa per se loquitur, cuiusnam sanguinis fuerint Principes qui eam protulerunt! Et erit qui dubitet, quod ipsos Cæsares sentire videat, atque ita sentire, vt iniuriam sibi nominique suo, si quis aliter iudicet, inferri grauissimam interpretentur? Nam quid ego hîc Albertum proferam, Archiducem nostrum, cui eximia pietas Pij Principis cognomentum dedit? bis illi ab Electoribus delatum scimus Imperium: quorsum amabo te? quâ rursus de caussâ non suscepit? Austriaca pietas, vt offerretur, meruerat; eadem, vt repudiaret, persuasit, exemplo hactenus tam inusitato, vt iure quis ambigat, Albertóne sit gloriosius reiecisse oblatum, an Carolo V. susceptum gestumque abdicasse. Sed habeat hic laudem suam, habeat & ille; quâ certè maiori vterque dignus est quàm vt nos constituere valeamus: atque illud interim conficiamus, non aliâ manu, quàm Religionis, Austriaco vertici vel oblatam vel impositam fuisse Romani Imperij coronam. Quid Burgundiæ insignia, Hispaniæque sceptrum, atque in hoc vno alia innumera, quid tandem in Austriacam Domum deportauit? Maximiliani I. virtus Burgundiam merebatur; obtinuit cum Mariâ Caroli Pugnacis filiâ, paternarum ditionum vnicâ herede. Philippus I. dignus habitus est cui Castellæ Regnum vxor afferret in dotem; etiam apud Aragones regnaturus, nisi ante Ferdinandum socerum immaturè morere-tur. De Carolo V. Philippi filio quid dicam? vnum fuisse illum velut cælo missum, qui Religionem acerrimè propugnans, paterni aui Imperium maternis iungeret Regnis? At istud minimè nouum est Au-

aduersus Suecum,

aduersus Fridlandum:

& filio tradidit.

Præclara vox Ferdinandi III.

& Ferdinandi Infantis Cardinalis.

Albertus Pius Belgarū Princeps Imperium bis oblatū bis repudiauit.

Austriaci Burgundiam meruerunt Religione,

& Regnum Hispaniæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtriacæ potentiæ incrementum. Dicámne, ab vno illo in Europâ atque Africâ tot Duces, Principes, Reges ſuperatos, captos? dicam Prouincias vel adiectas Auſtriacorum ditioni vel reſtitutas? Eſt ingens illa quidem, & vix maximis Imperatoribus conceſſa gloria, ſed tamen infra Caroli fortunam. Debebatur eius virtuti ac Religionis propagandæ ſtudio America nouus Orbis: hîc prouincias formauit nouas, hîc noua Regna conſtituit, noua Imperia comparauit; vt non immeritò grauiſſimi auctores Orbem illum indigitent Carolinum. Tantæ tamque latè diffuſæ dominationi aliquid adijci poſſe exiſtimabimus? Si quò vlteriùs progrediatur habeat Auſtriaca pietas, habet profectò diuina largitas quod apponat. Philippus II. Caroli filius, idemque glorioſæ memoriæ auus tuus, Philippe Rex Catholice, acceptam à patre tot Regnorum hereditatem quantopere amplificauit ſolius merito Religionis, ſolius fructu pietatis? Taceo Mauritaniæ, Æthiopiæ, Arabiæ, Perſidis littora portusque; prætermitto Carmaniam, Indiamque; nihil de aureâ Cherſoneſo loquor; prætereo inſulas innumerabiles: Regna ſanè, quo nihil dici poteſt magnificentius, Regna, inquam, quinquaginta tria vel tributaria ſuſcepit vel penitus ſubacta: &, quod eſt caput, nobiliſsima acceſsit Luſitania. quo vno in Regno aditum eſt quidquid tot bellis per quingentos propemodum annos inuictus Luſitanorum animus & arma pepererant. Hæc tanta tamque auguſta illius Domus incrementa ex vno Religionis tuendæ propagandæque ſtudio prouenisſe qui videat, quis non ex animo gratuletur? quis illud non diuinum planè exiſtimet, maiusque quàm vt à ſe dignè ſperet poſſe deprædicari? Habuerunt quidem fortitudinem Auſtriaci Principes, habuerunt prudentiam militarem, aliasque bellicorum Ducum virtutes, quibus & magna ſuſcipere, & glorioſa peragere potuerunt; ſed illas ipſas non aliunde ſibi veniſſe quàm ex pietate, bonorum omnium perenni ſcaturigine, fatentur. Quæ illorum pietas quàm ſe longè lateque proferat, & quantum illi debeat orbis Chriſtianus, quamquam diximus antè nonnulla, & ex tot tantisque fructibus haud difficulter colligi poteſt; intelligere tamen penitiùs qui volet, relegat ille Auſtriaci ſanguinis primordia, & orbis vniuerſi ſpatia peruagetur; reperiet profectò vbique gentium, vbique terrarum ampliſsima huius Familiæ merita. Iam tum olim Carolo V. imperante, ſolum Mexicanum (quod vnum eſt ex octo & decem Americæ Regnis) octoginta numerabat Monaſteria. quot nunc acceſsiſſe credimus, vtroque tranſmarino tractu qui Auſtriaco pateret Imperio? quot vbique dotata Sacerdotia? quot conſtituta Canonicorum Collegia? vt de ſcholis, de Seminariis, Academiis, vt de xenodochiis, pauperum receptaculis, infantium domibus, nihil loquar; in ſolâ Occidentis Indiâ ſacrorum Præſulum fundata Sacerdotia ampliſsima ditiſsimaque omnino quadraginta, ſatis luculentum exhibere mihi videntur Catholicæ Auſtriacæque pietatis teſtimonium. Quid ſi iam eorum, qui ex hoc orbe in illas terras Religionis promouendæ cauſsâ ex omni Ordine deſtinantur; ſi eorum, qui poſtquam aduenerunt copioſè illic aluntur, inire numerum contendam, cuius vmquam eloquentia referendæ gratiæ par erit? Fuit cùm è Sociis amplius centum vnâ claſſe tranſmitti; fuit, cùm amplius quinquaginta ducatorum millia, Philippe Rex, vno anno in hunc vſum numerari iuberes. At quantulum iſtud eſt ad ea quæ in alios quotannis Religioſos Ordines, in alios per vniuerſam illam plagam Euangelij diſſeminatores liberaliſſimè profundis? ad quadringenta ducatorum millia in ſacræ Legis præcones, ad Philippinas, quæ pars nec maxima eſt nec præcipua, tranſuehendos, iamdùm eſt quod ſuppeditaſti. Sentis nimirum, ſentis id ipſum, Rex Catholice, quod Philippum Prudentem, auum tuum & ſenſiſſe, & de ingenitâ illius terræ inopiâ malè ominantibus reſpondiſſe accepimus, nullos ſumptus in Chriſtiano proferendo nomine vel graues cenſeri debere, vel vanos; neque Indiarum tantùm, ſed & Hiſpaniæ theſauros vel in vnius aræ, vel in vnius hominis Chriſtiani conſeruationem benè ac prudenter effundi. Dictum hercule Regium, Catholicum, Auſtriacum, & quod omnem fauorem gratique animi teſtificationem ab hominibus, ac pænè dixerim à Deo, extorqueat! quod quàm non verbis tantùm, ſed & auito exemplo reipsâ præſtes, cùm earumdem inſularum, tum exterorum Iaponiæ, Chinæ, aliorumque Regnorum per idoneos Sacerdotes procurandâ ſalute ſatis ſuperque declaras. Et quoniam aliena Regna nominauimus; ſi remota illa relinquentes, ad Europam noſtram conuertamur, quid magis Auſtriacam Catholicorum Regum commendat pietatem, quàm tot iam annis contra Imperij dicam an Eccleſiæ hoſtes vi auroque ſuſtentata in Germaniâ bella? tot inſtituta Anglorum, Hibernorum, Scotorumque per diuerſas Prouincias Collegia, Seminaria, Cœnobia? Non ego hîc ſingula recenſebo, ac ne de Hiſpaniis quidem agam; peruulgata iam illa ſunt, & me Belgium meum iam diu vocat, in quo vno omnem Catholicæ rei tuendæ curam & ſtudium expreſſiſſe adhuc videntur Reges Catholici, memores, & genus ſe inde ducere, nec ignari nullum ſe Belgis ſuis maius præſtare poſſe beneficium, quàm ſeruatæ Religionis. Quid enim? præter veteres Antiſtitum ſedes nouæ quatuordecim erectæ fundataque: recepta continuò promulgataque per Belgium, contempto rebellionis periculo, Concilij Tridentini placita: tot erecta nuperrimè Religioſis ex omni gente Familiis, atque huic etiam minimæ Societati noſtræ domicilia, an non ſatis loquuntur nihil prætermiſſum quod ad Belgarum animos in auitâ veraque fide retinendos pertineret? Iam ad coërcendam delendamque hæreſeos prauitatem, qui ſumptus, qui labor magnus viſus eſt per hæc bella, quæ, niſi Religionis cauſſa agerentur, teſte Sixto V. Pontifice, iam dudum nulla eſſent in Belgio? centum & octoginta auri milliones ante annum huius ſæculi ſextum decimum in bello Belgico, veriùs dicam Catholico, conſumptos ſerebat ipſe ad Paulum V. Papam Philippus III. pientiſſimus idemque fortunatiſſimus pater tuus, Magne Rex; vt omittam impenſas iam inde in hodiernum diem factas. Sed nimirum vniuerſas Indiarum diuitias prodigere, Hiſpaniam tuam opibus virisque nudare potes; hæreticis non reſiſtere, Religionem non defendere non potes. Atque hoc eſt votum illud, quod te, exemplo Regibus omnibus imitando, quotidie Deo facere intelleximus: hoc eſt quod, obſtupeſcentibus quotquot è ſaeris

& nouum Orbem,

& Luſitaniam Indiasque.

Exempla Auſtriacæ pietatis.

Quot Epiſcopatus, Monaſteria, &c. fundarint.

Quantum pecuniarum Rex expendat, vt Euangelij lux ad barbaros deferatur.

Præclara vox Philippi II.

Quantoperè Reges Auſtriaci Catholici Religionem promouerint in Europâ, præſertim in Belgio.

Eo ſine quatuordecim noui Epiſcopatus erecti,

& bella in hæreticos geſta, maximo argenti & ſanguinis impendio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Strada de Bello Belg. Decade 1. lib. 4. *Præclara vox Philippi II.*

eris profanisque Ordinibus aderant, tuum auum concepisse audiui-mus, cùm intelligeret haud debere se quidem, at posse tamen citra omne piaculum, maiori auertendo malo, liberum Religionis vsum petentibus indulgere Belgis. in genua enim ante CHRISTI è cruce pendentis simulacrum prouolutus, in hanc vocem erupit: *Ego verò diuinam Maiestatem tuam oro quæsoque, Rex omnium Deus, hanc vt mihi mentem perpetuam velis, ne illorum, qui te Dominum respuerint, vspiam dici me aut esse dominum acquiescam.* Itáne verò, Philippe? adeóne parum politicis documentis es imbutus? adeóne nominis oblitus tui, quo te Prudentem omnes appellant, vt, negatâ, quam vocant, conscientiæ libertate, malis amittere, quàm concessâ seruare nobilissimas Prouincias, partem magnam Regij patrimonij, & (si absque inuidiâ licet dicere) pulcherrimam coronæ tuæ gemmam? Fuit enimuerò, fuit altior tibi mens, & supra sæculi prudentiam prudens, quæ politicas rationes haud aliter probabat, nisi quà erant & Christianæ; non tam solicita, ne quid detrimenti Status, quàm ne Religio pateretur. Hæc diuina sapientia, quæ multis saluti fuit, verè sapientem te fecit; eadem (vti paulò anteà vidimus) fecit fortunatum: quæ quamdiu in posteris erit tuis (erit autem in omne tempus, si modò ex duorum qui te secuti sunt Regum constantiâ liceat de vniuersâ posteritate augurari) stabit Domus & potentia Austriaca; nec stabit modò, sed quotidie seipsâ maior dabit publicum orbi documentum, Regna Regnorumque incrementa certissimum esse præmium Religionis.

Nunc ad cursum suum, vnde abrepta est, reuocetur oratio; illudque fateamur aliquando, à Catholicis Regibus non auro hactenus, non armis, non sanguini esse parsum in oppugnandâ hæresi, monstroque illo tot capitum in suis Batauiæ paludibus obtruncando: adhibita esse hactenus adhiberique consilia non salutaria minùs, quàm potentia, ad Belgarum populos in auitâ fide, hoc est, in vnicâ ad salutem viâ retinendos. Quæ omnia licet eiusmodi sint Austriacæ pietatis argumenta, vt meritò ea omnes suspiciant & admirentur, nemo dignè eloqui se posse confidat; illud tandem quî satis efferam, & quoniam omnino tacere non possumus, quibus grati animi significationibus commemorabo, quòd in Belgarum procurandâ salute Sodalibus nostris vti voluerit administris? fatetur enim in Hispaniis, fatetur in Italiâ, Sicilià, Germaniâ, aliisque regionibus plurimum se debere Austriacis Regibus Imperatoribusque Societas: nos verò, qui in hoc Belgio viuimus, qui facultatem nostræ hîc explicandæ industriæ non aliis secundùm Deum refertimus acceptam; agnoscimus eò plus Catholicis nos Regibus Principibusque debere, quò & ipsi de Belgio in veræ Fidei cultu conseruando plus laborare visi sunt, & præcipuo nos ob eam caussam studio admiserunt, susceperunt, sustentarunt. Quo non obsequij debito sibi Societatem obstrinxit Philippus II. Rex sapientissimus, qui delectatus eo fructu, quem è Societate passim per Belgium decerpi videbat, anno præteriti sæculi octogesimo quarto non tantùm insigni eam encomio exornauit, sed publico etiam diplomate potestatem fecit toto Belgio Domos & Collegia fundandi? Quid non Alexandro Parmensi, quem geminæ

Eo sine admissa in Belgium Societas,

minæ pietatis, hinc Austriacæ, illinc Farnesianæ participem fecerat nobilissimus vtrimque sanguis, erepta ex hostium manibus debet hæc patria? quid non Societas? tot ille arces ad hæreticorum ausus retundendos, quot Sociorum Collegia se numerare gloriabatur. itaque fouebat illa non affectu solo, sed præcipuâ quadàm liberalitate subleuabat. Suíne vmquam Belgis excidet Albertus? viuet profectò, viuet propter æterna Regiarum virtutum monumenta: Socij certè numquam de tanti Principis laudibus conticescent. Quoties ille Dunkeream, quoties Siluamducis & Ruræmundam, illic vt firmaret, hîc vt collocaret Societatem, manu etiam propriâ exaratas misit commendatitias? Quantum nobis auctoritate suâ Hallis, quantum liberalitate profuit Winocibergis? Quid illius Sereniſſima coniux Isabella Clara Eugenia? quam non Societatis Belgicæ sedem materno affectu complexa fuit, materno sinu fouit, maternâ aluit pietate? Quid Princeps Cardinalis, quo nunc fruimur, Ferdinandus, qui, vt sanguine tibi, Philippe Rex, proximus, ita virtute, &, quod nunc agimus, nostri Ordinis amore? Sed in te vno, vt de ceteris taceam, quantoperè mea laboraret oratio, si beneficia vellem non exornando profiteri, sed percensere numerando? Ipsum Belgium, mihi crede, omnes quæ tibi parent Prouinciæ gratias agere gestiunt, quòd per Societatem IESV, te auspice, te tutore, in Austriacâ cândemque Catholicâ Fide aliquâ ex parte sint confirmatæ; quòd solatium mœstis, quòd dubiis consilium, quòd disciplinam rudibus, directionem aberrantibus, desperatis inuenerint salutem. Non est vel tam desertus homo in mari, vel tam afflictus in terrâ, quin si Sociorum quempiam è voluntate tuâ sibi adesse sentiat, gratissimis Maiestatem tuam appretionibus prosequatur. Omnes quotquot aliquem è labore nostro fructum percipiunt, dicere se satis posse negant, quantum sibi, quantum suis, quantum toti patriæ profueris, Socios à maioribus tuis admissos susceptosque, contra peruersorum machinationes tuendo fouendoque. Nos verò, Rex Catholice, & probè intelligimus tantum nos debere, quantum soluere non valemus; &, quod in nobis est, animum tibi nostrum, vocem, operam, vitam denique ipsam, seu in præliis terrâ marique apud milites, seu in carceribus & xenodochiis apud ciues subditosque tuos, ponendam deuouemus, tantò lubentiùs, quantò citiùs exigendam speramus. Semper enim glorioſos vos dixi, dicamque; quotquot aut in castris aut in mari animam reddidistis Socij: vestra illa virtus potentiùs me stimulat, quàm Themistoclem trophæa Miltiadis. nec enim pro Rege potuistis cadere, nisi vnà pro Deo, proque sanctissimâ Religione, cui vni Regis arma in Belgio seruiunt, caderetis; nihilo sanè ignobiliores iis, quos Christianam professos Fidem barbara tyrannorum iugulauit immanitas. Tu autem, Philippe Rex, traditum tibi à maioribus inde vsque à Rudolpho Habsburgico patrimonium pietatis, quo vno satis es diues, quodque omnibus Regnis tuis præstat, imò quod Regna tibi omnia peperit, perpetuò seruat; ac filio tuo, Principi nostro, transcribe veram Austriacæ Domus hereditatem. Quin & nostrâ in eam rem, quod tui iuris est, operâ in Belgarum Prouinciis vti perge; experturus profectò, quamdiu sudor erit sanguis, à Sociorum ne-

& promota à Regibus Principibusq; Austriacis:

ab Alberto & Isabellâ,

à Ferdinando Principe Cardinale:

Quid Belgium Regi debeat

ob sustentatam in eo Societatem.

Societas Belgica seipsam Regi debet, quod libens & grata agnoscit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mine tuam Religionisque cauſſam vel in præſenti mortis diſcrimine deſerendam.

ORATIO SECVNDA

Paranetica ad reſtaurandam in Belgio priſtinam pietatem.

Miſeriæ adſpectus commiſerationem excitat.

SI qua vllo tempore miſeranda rerum facies oculis ſubiecta vim habuit, aut ad mouendam intuentium commiſerationem, aut ad animos indignitate rei percellendos, eorumque opem implorandam qui in rem communem aliquid conferre poſſunt; ea ſanè eſt afflictiſſimi Belgij noſtri calamitas, vt cum quauis præteritorum ſæculorum fortunâ in contentionem venire poſſe videatur. Fe-

Herodot. lib. 3.

runt olim Zopyrum, toto corpore mutilum ac lacerum, eouſque Babyloniorum animos ad commiſerationem flexiſſe, vt etiam ſumma rerum ipſi aduerſus Darium committeretur; & tamen tragicam illefabulam mentiebatur: nobis profectò ſeria tragicaque ſunt omnia, nullusque ludus luditur. M. Antonius aliquando ſanguinolentam C. Cæſaris tunicam pro concione oſtentans, Romanorum animos in parricidas vindictæ ſtudio inflammauit: & tamen quantum intereſt inter eius necem, qui dominandi cupiditate Rempublicam peſſumderat, & calamitoſiſſimam patriam noſtram, non externorum magis quàm impiis filiorum pedibus conculcatam? Denique ferunt Cræſi Lydorum Regis filium, expugnatis à Cyro Sardibus, cùm videret militis cuiuſdam mucronem parentis ſui iugulo imminentem, naturæ vinculа extremo conatu perrupiſſe, & cùm in illum vſque diem mutus & elinguis fuiſſet, magnitudine periculi perculſum vocem primam patriæ ſalutarem à ſeipſo extorſiſſe: at certè maior nos chariſsimæ patriæ noſtræ fortuna percellit. Quas igitur in vnius diſcrimine, & quaſi calamitatis particulâ, voces doloris indices pietas expreſſit; eas à me potiori iure licet infante, ac dicendi imperito, ſibi chariſſima patria noſtra depoſcit in malorum calamitatumque genere vniuerſo: cùm non vnius intentus iugulo gladius cernitur, non vnius clades aut orbitas timetur; ſed immerſus vrbium cruori mucro graſſatur, & plurimorum orbitas oculis obijcitur: cùm non exiguâ Belgij parte, nulla iam rerum ſacrarum reuerentia, cùm diuina & humana iura omnia pedibus obteruntur. Sanè durus ac ferreus, imò naturæ communis expers, non immeritò videretur, qui in tantâ calamitate non dico aliorum prohiberet lacrymas, ſed non indulgeret ſuis. Ergo ne ſimilis mihi crudelitatis nota inuratur, ſi quam oculis veſtris compendio ſubieci, Belgij noſtri calamitatem tacitus præteriero; hortabor precaborque vos, vt optimæ parenti filij, caſtiſſimæ Religioni orthodoxi, tot animarum pereuntium periculo alienæ ſalutis auidiſsimi, quanto poteſtis ſtudio induſtriâque ſuccurratis: vt, vobis adnitentibus, antiquus ille Religionis ſplendor poſtliminiò eluceſcat, quem hactenus ex hiſtoriarum monimentis potiùs coniecturâ aſſequi, quàm oculis licuit vſurpare.

Quod olim in votis habuit magnum illud Eccleſiæ columen Auguſtinus,

ſtinus, vt Vrbem orbis victricem cerneret deuictarum ciuitatum ſpoliis refertam, domitarum gentium exuuiis locupletem, Africani, Pompeij, Cæſaris, Octauiani Auguſti nobilitatam triumphis; &, vt verbo cuncta complectar, in vnius vrbis ornamenta profuſum, quidquid opum diuturnâ felicitate orbis terrarum congeſſerat vniuerſus: id ego hodiernâ die non abſimili voto libenter paciſcerer; nimirum vt Belgicam noſtram, non Martis inſignibus toto orbe celebrem, ſed, quod longè præclariſſimum victoriæ genus eſt, proſcriptâ idololatriâ, impietate debellatâ, proſtratâ vitiorum acie, aut ſanctiſſimis legibus coërcitâ, de hoſte longè perniciоſiore, imò & de ſeipsâ, triumphantem mihi contemplari liceret. Quæ tametſi iam inde à temporibus Apoſtolorum (miſſis, ab eorum Principe, Materno aliisque viris Apoſtolicis) à barbarie ad humanitatem, à bellicâ ferociâ ad pacis ſtudia, moreſque Chriſtianis dignos, traduci cœperit; ſemina tamen hæc tantummodò quædam fuerunt, quæ deinde à Siagrio, Seruatio, Eligio, Willebrordo aliisque Præſulibus exculta, addo etiam Liuini, Piati, Bonifacij, ſimiliumque Heroum, non ſudore tantùm, ſed etiam ſanguine irrigata, in latiſſimam ſegetem exereſcerent. Tum verò, Deus immortalis! quàm pulchrâ, quamque lætâ metamorphoſi gens illa, quæ priùs inculta atque horrida nihil niſi ferociam ac truculentiam ſpirabat, ad omnem virtutem atque honeſtatem Chriſtianis legibus ac præceptis eſt inſtituta! & quæ priùs nil niſi ſiluas ac ſpelæa feratum nouerat, quanto ardore religioſiſſima templa frequentare cœpit! quid dico frequentare? imò etiam ſplendore Regibus inuidendo excitare? Quàm læta paſſim videre erat erumpentia virtutum germina? quàm ſplendida candicare virginitatis lilia? quàm grati odoris propagari Monachorum atque Anachoretarum violas? Sed nec roſæ defuerunt, effuſo in cauſsâ Fidei ſanguine purpuratæ. Immenſi laboris fuerit, ſingula vel numerando percenſere: ſed neque mihi propoſitum eſt totius retro acti temporis effigiem vobis repræſentare. Vnum è pluribus ætatis Chriſtianæ ſæculum, ab anno ſcilicet ſexcenteſimo vſque ad ſeptingenteſimum paucis adumbrabo. Cuius Annales dum percurro, vix ipſe rebus compertiſſimis ac teſtatiſſimis fidem adhibeo: tantum ſanctitatis florem in tantillâ terræ particulâ (quantam Belgica noſtra leucas non ampliùs LX. quà latiſſimè patet, protenſa complectitur) tantillo tempore ſucreſcere potuiſſe. Illud fidenter dicam, nullam me toto orbe Chriſtiano Prouinciam nouiſſe, etiam altero tanto terrarum ſpatio ampliorem, quæ, ſi Martyres excipias (quorum æquè facilè millenos ac ſingulos vnius alicuius tyranni mucro demeſſuit) tot ſanctitatis lumina, aut aſtra potiùs, ſacris Eccleſiæ faſtis adſcripta, cælo tranſmiſerit. Quis affirmanti fidem habebit, niſi qui faſtos ipſe euoluerit, vix totis centum annis floruiſſe non tantùm ſanctimoniæ famâ, ſed & miraculorum gloriâ centum ac viginti vtriuſque ſexus illuſtriſſima capita? è quibus ſi Liuinus, Lambertus, Leodegarius, Ewaldus, aliique fortè duodecim ſanguinis ſui purpurâ nobilitantur; non minùs tamen quàm ceteri omnes, totius vitæ laudabiliter actæ meritis in cenſum veniunt. Quid ego ex hoc numero ſanctiſſimos Antiſtites commemorem, Achatium,

Belgium olim religione floruit.

Belgarum ſanctitas ſeptimo ſæculo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rium, Theodoricum & Eligium Neruiorum, Chilianum Atrebatenſium, Audomarum Morinorum, Aubertum & Gaugericum Cameracenſium, Amandum & Lambertum Traiectenſium, Willebrordum Vltraiectinorum? Quos viros? quæ Religionis oracula? quæ virtutum decora ſæculum vnicum orbi terrarum dedit? vt agnoſcatis Fidei noſtræ ac pietatis ſemina longè lateque iacta, tantò fecundiora in ſuis ſegetibus adoleuiſſe, quò ſolertiore induſtriâ exculta, & maiori colonorum curâ ſubactâ glebâ fuerunt excepta. Sed nuſquàm vberior ac lætior hic operæ fructus emicuit, quàm in religioſiſſimis Cœnobitarum cœtibus, ſacrarumque Virginum gynæceis toto Belgio hoc ſæculo excitatis. Quis celeberrima palatia dicam an Cœnobia & Aſceteria ignorat, Blandinienſe, Sithiacenſe, Amandinum, Lætienſe, Marchianenſe, Aquicinctinum, Maricollenſe, Hannonienſe, Lobienſe, ceteraque quorum numerum inire ipſa copia non permittit? Quis non admiratur illos nobiliſſimarum Virginum cœtus Canonicis legibus adſtrictos, Montenſem, Niuellenſem, Malbodienſem, Andanenſem, ceteroſque non Religione magis quàm maieſtate venerandos? Sed ipſos potiùs Cœnobiarchas & ſacratum Virginum Antiſtites libet admirari, Amandum, Bertinum, Floribertum, Winocum, Donatum, Babolenum, Vrſmarum, Dodonem, ceteroſque non impares opinione ſanctitatis: itemque Waldetrudem, Gertrudem, Aldegondem, Odiliam, Euſebiam, Beggam, ceteraſque, quas numerus, non vitæ merita, ſilentio iubent præterire. Et cui dubium nunc eſſe poterit, infinita per vniuerſam Belgicam illo ſæculo ſub talibus pietatis cultoribus pullulaſſe ſanctitatis germina, præſertim ſi animaduerterit, cum tot viris religioſiſſimis totam pænè Belgicam nobilitatem de ſanctitatis gloriâ decertaſſe?

Nobilitas Belgica ſancta.

Magnum enim in omnem partem momentum habet virorum matronarumque Principum exemplum: & quod magnis auctoribus commendatur, pulchrum id ſubditi atque expetendum ducunt. Ingredimini ergo tantiſper hoc virtutum viridarium, & inter Belgicæ nobilitatis decora florem aliquem fructumque pietatis hinc illinc decerpite. Nedum proferam, niſi communi Eccleſiæ ſuffragio Cælitibus adſcriptum. Videte igitur Bauonem Hasbaniæ Comitem, opimis facultatibus in pauperes erogatis, intra ruſticum mapale pœnitentiæ gratiâ incluſum. Videte ſanctiſſimam Adalbaldi Principis Duacenſis familiam, eiuſque vxorem Rictrudem, liberoſque Maurontum & Euſebiam non minori ſanctitatis gloriâ illuſtres. Quid S. Pipinum Landenſem, Brabantiæ Ducem, producam, eiuſque coniugem Irtam? quid S. Vincentium Hannoniæ Comitem, eiuſque coniugem Waldetrudem? qui non contenti quatuor liberis ſanctitate conſpicuis, Landrico Meldenſi Epiſcopo, Madelbertâ, Aldetrude & Dentlino, plurimos inſuper vtereque CHRISTO aggregarunt. Omitto illuſtriſſimam B. Witgeri Comitis & Amelbergæ familiam, in quâ Ablebertus Cameracenſis Epiſcopus, Reinildis, Gudula & Pharaildis acceptam à parentibus gloriam propriis vitæ meritis amplificarunt. Taceo Wandregiſilum ſub Dagoberto Galliæ Comeſtabilem ſponſæ ſuæ perſuaſiſſe, vt ſanctiores virginitatis nuptias cum CHRISTO paciſcerentur: & ne fragilior ſexus hac

hac laude videatur inferior, tantumdem eodem ſæculo nobiliſſima Bertilia marito ſuo Gutlando perſuaſit. Taceo viduas generoſiſſimas Bertam & Beggam: quarum illa poſt obitum mariti è Regio ſanguine cum filiabus Gertrude ac Deotilâ Religioſam vitam profeſſa eſt; hæc poſt mortem Pipini Herſtalli, Brabantiæ Ducis, nobiliſſimis virginibus Andanenſibus ad eximiam vitæ ſanctimoniam exemplo præiuit. Taceo denique Baſinum, Iudocum, Winocum, omnes Regij ſanguinis, alioſque complures, ne immergar in hoc laudum oceano. Poſt tot illuſtria ſanctitatis monimenta, poſt tot nobiliſſima ſidera ſubditis ad omnem virtutem ac pietatem prælucentia, an mirum cuiquam videbitur, horridas illas Belgicæ noſtræ ſiluas tam cultis moribus tamque præſtanti religione efflоruiſſe? an obſtupeſcet tot religioſiſſima templa excitata, tot Cœnobia inſigni munificentiâ dotata? Fateor hæc talia eſſe ac tanta, vt vix opes Regiæ tantæ liberalitati ſuffecturæ videantur: & tamen floruit Belgium poſt tantam profuſionem, non opibus minùs atque copiis, quàm pietate ac religione. Neque enim liberalibus in Deum animis fortunarum diſpendium eſt pertimeſcendum. Nimis à ratione foret alienum, amoris ac beneficentiæ contentione inter Deum & hominem inſtitutâ, minus aliquid à Deo, quàm ab homine præſtari. Itaque cùm poſterioribus ſæculis non ſolùm eximiâ pietate & liberalibus diſciplinis, & artificum induſtriâ, & omnium pænè gentium commerciis, denique nullo non ornamentorum genere Belgica noſtra emineret, & ad cumulum huius felicitatis alta pax acceſſiſſet, diuerſarum Prouinciarum incolis per pacta connubialia Principum ſub vnius imperio coaleſcentibus; ita omni genere laudis inclareſcere cœpit, vt quæ priùs imitatione ſiluarum ſuarum horridis incultiſque mentibus abundare credebatur, tandem velut paradiſus Dei meruerit appellari, & illud Iſaiæ vaticinium, tamquam de ſe pronuntiatum, audire: *Non vocaberis vltrà Derelicta; & terra tua non vocabitur amplius Deſolata: ſed vocaberis Voluntas mea in eâ, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te.* Sed non tulit tam ſecundos rerum ſucceſſus humani generis aduerſarius: & cùm tam firmum ac munitum iam conſpiceret Belgarum ſtatum, vt externis viribus vix labefactari poſſe crederet; illos ipſos in exitium ſuum armauit, vt clades quæ ab hoſte externo timeri non poterat, à domeſtico inferretur. Hanc in rem prima ac promptiſſima eius improbitati arma ſuppeditauit, quæ ferè ad euertenda Regna ſolet, nimia felicitas. hæc enim animos primùm inuſitato faſtu inflauit, & antiquæ ſimplicitatis contemptum inuexit: acceſſit deinde luxus conuiuiorum, qui Sybaritarum leges ſaperet. hi enim ad ſolennes epulas toto anno conuiuas, vt ſe compararent, præmonebant: at Belgæ noſtri in quibuſdam emporiis eouſque ventri atque abdomini erant mancipati, vt ad apparandum vnicum ſolenne conuiuium, totis ſex menſibus trium cocorum deſudaret induſtria. Sic paulatim perfractis temperantiæ atque honeſtatis repagulis, libidini frena laxata ſunt. quæ quidem eos primùm corrupit, quibus opes & copiæ vitiorum potiùs quàm virtutum fomitem ſubminiſtrabant; ſed mox latiùs ſerpente contagione, non tantùm promiſcuos hominum cœtus, ſed ſacratiora

Belgicæ calamitatis cauſſa.

Iſaiæ 62.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæresi maxima cauſſa miſeriarum Belgij.

contubernia peruagata eſt. In hanc materiam cùm præterito ſæculo funeſta illa hæreſeos fax adhæreſceret, quæ non incendia toto Belgio excitauit! quàm luctuoſam patriæ noſtræ vaſtitatem intulit! Venerunt è fæce turpitudinum noui iſti Euangelij, ſi Superis placet, præcones, nullâ morum probitate, nullâ ſanctioris vitæ diſciplinâ, nullâ pietate aut religione ad populum commendati (quales olim viri Apoſtolici maioribus noſtris Fidei facem præluxerunt) ſed verſipelles, flagitioſi, palàm incorruptum Dei verbum iactantes, clàm verò Fidem ac religionem, imò perfidiam, vitæque licentiam quæſtui ducentes. Qui cùm timorem ac reuerentiam Numinis animis excuſſiſſent, quidlibet impunè perpetrandi licentiam ac temeritatem inuexerunt. Nec vnum noxæ genus propagatum eſt; ſed rapinæ, libidines, diſſidia, rebelliones, ſacrilegia, denique diuini humanique iuris contemptus, velut diſiectis aggeribus, patriam inundarunt. Ac primùm quidem huius mali labes extremis limitibus ſe continuit, ac priuatorum parietibus circumſcripſit, quaſi experiretur: ſed paulatim eorum, quibus Eccleſiæ moles incumbebat, partim diſſimulatione, partim ſocordiâ, partim etiam perfidiâ, ad ipſa viſcera penetrauit, totoque ſe corpore diffudit; ac funeſtum illud incendium concitauit, quo etiamnum videmus & gemimus nobiliſſimas Belgij Prouincias conflagrare. Tanti ſtetit à primis finibus peſtem non arceriſſe; quæ impiâ diſſimulatione corroborata, modum nullum accipit, ſtragemque edit, quantam vult ac poteſt, non quantam permiſeris. Hinc enim (vt per malorum compendia præceps feratur oratio) crudele illud bellum exarſit non Belgij, ſed orbis propemodum vniuerſi. ſiue enim Duces aſpicias, Europa in partes abiit: ſiue milites, hinc & inde Belgarum robur; & prout ſunt diuerſa partium ſtudia, hinc Hiſpanicæ Italicæque militiæ flos, inde quotquot heterodoxis aut impietatis commercio aut politicâ ratione copulantur: ſiue tempus, iam ſeptuaginta annis vnius belli incendium graſſatur, cùm nullum apud Romanos diuturnius fuiſſe legamus bello Mithridatico, quod vix quadraginta annos tenuit: ſiue locum, tantilla terræ portio tam latè patentis belli area eſt, tot tragœdiarum orcheſtra, totius Europæ non incruentum ſepulchrum, tot Principum ac Ducum clade funeſtatum. Non circumducam auditores meos per ſingulos huius palæſtræ campos funeribus infames; vnica Oſtendana obſidio vtrique parti centum millium hominum internecione ſtetit. Quid ego hîc excidia vrbium commemorem? quid agrorum populationes? quid publica latrocinia? quid priuatorum direptiones? quid ſanctiſſimorum templorum euerſiones? quid illatam nobiliſſimis Prouinciis vaſtitatem, &, quod meritò quilibet admiretur, congeſtis in Belgium totius orbis diuitiis, extremam paupertatem? Olim nullâ vnciâ, imò ne teruncio quidem auri Hiſpanici ſubmiſſo, cùm Principum plerique pænè dixeram Regias opes Cœnobiis templiſque priuati largirentur; florebat tamen Belgium, opeſque ſuas ac felicitatem vix capiebat. Nunc religioſiſſimis templis ac florentiſſimis Cœnobiis hæreticorum furore ac inſatiabili quorumdam cupiditate direptis ac euerſis, quamuis ſubmiſſis in annos ſingulos auri Perüani modò tricies, modò quadragies, modò quinquagies

Belli Belgici origo.

mala.

gies centenis millibus aureorum; exhauſto tamen Reipublicæ ærario, ac priuatorum fortunis partim acciſis, partim profligatis, vix pauperta-
tis ſuæ modum cauſſamque aſſequitur, magnas inter opes inops. Hoc nimirum ad cumulum ruinæ noſtræ debuit accedere, vt ne quidem inter tot tantaſque miſerias Belgica noſtra miſera aut commiſeratione digna cenſeretur. Vtinam aliquis ſaltem Marcellus inter patriæ noſtræ rudera circumferret oculos; quem ferunt, captis à ſe Syracuſis, nobiliſſimæ quondam vrbis cladibus illacrymaſſe. Gratulor tibi, Syracuſana ciuitas: video enim in tantâ clade aliquam tibi gratulandi relictam eſſe materiam. ſi tibi incolumi ſtare non licuit, lentè tamen leniterque ſub Marcello hoſte tam manſueto cecidiſti, qui & lacrymas tibi cadenti impendit; & ne quid grauius peccaret militaris furor, ſeuerâ lege ſanxit. At miſeriis noſtris non hoſtes tantùm remoti, ſed vicini etiam ſpectatores illudunt; & ab iis, quos minimè decuit, ad diripiendas exuuias concurritur: nec deſunt in quibuſdam Belgij Prouinciis, qui matris ſuæ calamitoſiſſimæ buſtis inſultent, & humili nimis loco ſe ſtare arbitrentur, niſi ſupra patriæ ſuæ ruinas pedem poſuerint. Sed inter cetera quæ recenſuimus triſtia ſanè ac luctuoſa, nihil æquè deplorandum, quàm ſupremi Numinis reuerentiam obſoleuiſſe, ſacra cærimoniaſque conculcatas, veræ ac genuinæ Fidei ſementem peruerſis hæreticorum dogmatibus quaſi ſpuriis ſeminibus adulteratam: morum honeſtatem, pudorem, Religionem denique ac pietatem, non paucis regionibus impotenti hæreſeos dominatu eſſe proſcripta, denique neſcio quam barbariem multis locis inuectam. Hæc ſi ſegnes & ignaui diſſimulamus, R. R. Patres, profectò nulla in nobis veri zeli ſcintilla reſidua eſt: ſi non his tantis diſpendiis ad diuini honoris vindicias excitamur, ſi non ad hæreſim expugnandam, & profliganda vitia, in ſolem, in puluerem, in aciem prodimus; nullum veræ laudis guſtum habemus. Aut ſi tanta diuinæ Maieſtatis iniuria, tot animarum pernicies, tam luctuoſa patriæ noſtræ facies excutiendo torpori noſtro non ſufficiunt; quos tandem ſtimulos exſpectamus? Legimus olim, euerſo religioſiſſimo illo ſimulque auguſtiſſimo Solymorum templo, Deum præcepiſſe Ezechieli: *Fili hominis, oſtende domui Iſraël templum, & erubeſcant ex omnibus quæ fecerunt:* populum autem, tam funeſtâ ſpecie obiectâ, in ſe ſuaque ſcelera, tamquam miſerandi illius excidij cauſſam, iuſto dolore exarſiſſe. Quid nos autem, quibus non propria tantùm, ſed etiam populi peccata deploranda incumbunt? quo tandem animo erimus inter tot religioſiſſima templa in parietinas ac rudera conuerſa, inter tot millia animarum in exitium ruentia ſempiternum, ceteraque nimis luctuoſa, quæ adhuc oculis noſtris animiſque quotidie obuerſantur? Si apud eos verba facerem, quorum flagitia vindicem Dei manum in Belgicam noſtram armarunt ac prouocarunt; exprimerent fortaſſis hæc eius vulnera pœnitudinis lacrymas, & has Theſei quondam voces:

O patria! tales intuor vultus tuos?
Talesque feci? ——— Sen. Hippol.

Nunc cùm ad Religioſiſſimos Patres tota hæc referatur oratio, quid minus ſperare poſſum, quàm ſinceræ commiſerationis affectum? Illud verò

Belgij miſeria ad lacrymas fe-vendam nos debent mouere.

Ezech. 43.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò præclariſſimum eſt commiſerationis genus, quod in depellendis miſeriis conſiſtit. Hîc ego zelum veſtrum, veſtramque ſolertiam imploro, Reuerendi Patres. Ad hæc glorioſa facinora tuorum manus deposcuntur, ô ſacra IESV Societas: vt quidquid pernicioſæ contagionis & adulterinæ ſementis toto Belgio diſperſum eſt, doctrinæ tuæ Religioniſque præſtantiâ penitus exterminetur. hic campus eſt, in quo tuorum deſudet induſtria, in quo labor, in quo virtus, in quo ratio inſtituti copioſam gloriæ ſegetem ac materiam conſequantur. Negari quidem non poteſt, oppreſſam diu pietatem multis locis reſpirare cœpiſſe, & auitam Religionem etiam maiori ſanctitatis fœnore reſtitutam efflorescere. Nec deſunt, qui cùm diuinorum myſteriorum frequentationem, diuini cultus amplificationem, Cœnobiorum diſciplinam poſtliminiò reſtitutam, ſingulari animi voluptate contemplantur, pænè exclament; Tanti fuiſſe, & præſentis ſerenitatis exordia præuiâ tot annorum tempeſtate commendari: ſed ingens nobis adhuc tempeſtas ſuperanda eſt, & multa reſtant perſananda vulnera, quæ hæreſeos perfidia, aut bellorum furor inflixit. An non Hollandia, Friſia, Zelandia, Tranſiſalania, magnaque pars Brabantiæ & Geldriæ, adeoque pænè dimidia pars Belgicarum Prouinciarum ſub crudeliſſimo planeque exitiabili hæreſeon iugo adhuc ingemiſcit? Et quænam ibi ſpes ſalutis reliqua, vbi auguſtiſſimum Deo ſacrificium offerre, ſacrilegium eſt; conſcientiam Exomologeſi expiare, flagitium; errantes in viam reducere, crimen pænè læſæ Maieſtatis? Quis ibi ſupremi Numinis cultus, quæ cæli reuerentia, vbi blaſphemis in Deum Superoſque contumeliis omnia perſonant? Quæ ſpecies religionis, vbi templa conuerſa ſunt in horrea; vbi nulli feſti dies, niſi qui Bacchum, aut aliquid Bacchanalibus affine redolent? Quid dicam de vaſtiſſimis aliarum Prouinciarum campis, quos etſi hæreſis non ſubiugauit, armis tamen & perpetuis excurſionibus habet infeſtos? Vidimus in pagis aliquot, in ipsâ arâ, ſeminibus eò inter templorum rudera vento aliquo temerè delatis, arbores exercuiſſe, quas nemo poſſet amplecti. Ibidem rogati incolæ ipſo Dedicationis templi die, nullane futura eſſet ſanctiſſimi Sacrificij copia? nec Sacerdotis, nec Sacrificij nomenclaturam nouerant: ita non tantùm templorum rudera in ſiluas abierant, ſed animis etiam ſilueſcentibus ipſa Religionis nomina fuerant oblitterata. At cultiores fortaſſis, & ab hac barbarie remotiores ſunt ciuitates. Fateor: & hoc etiam addo, nonnullas eſſe nimiùm excultas, ſed iis in rebus quæ ad faſtum luxumque pertinent, quibus vindictam diuinam potiùs, quàm commiſerationem prouocant. Olim Romanæ Reipublicæ cæleſtes iras imminere vaticinatus eſt Horatius: at quibus indiciis?

Motus, inquit, *doceri gaudet Ionicos*
Matura virgo. ——

O ſi nunc non virgines viro maturas, ſed infantes propemodum puppos atque pupas videret ad numeros ſaltantes, & profanas nequitias balbutientes! à quibus ſi prima Fidei elementa popoſceris, vt ſalutis ſigno frontem pectuſque muniant, vt vnum Deum bonorum omnium auctorem venerentur, vt Virginem Dei Matrem ſalutent, nihil obtinebis; hæc

hæc ipſis peregrina atque inaudita ſunt: at ſi exegeris omnia vrbanitatum genera ac tripudiorum diſcrimina, nihil illis peritius, nihil exercitatius. Scio hanc morum labem non ad omnes pertinere: ſcio etiam in pleriſque vrbibus quæ Regi Catholico parent, tantam propagari cœpiſſe pietatem ac religionem, vt ſpeciem quamdam primitiuæ Eccleſiæ repræſentare videantur: ſed multa tamen reſtant quæ operam veſtram induſtriamque deſiderent.

Societatis eſt Religionem reſtaurare.

Recordamini igitur quam vos perſonam in Republicâ Chriſtianâ ſuſtinere voluerit S. Fundator noſter Ignatius: recordamini vos diuinitus eſſe vocatos ad reducendas animas ſuo Creatori. ea igitur omni ſtudio comparate, quæ inſtrumentum cum Deo coniungunt. Nunc viribus vſus, nunc animis, quibus olim Apoſtoli terrarum orbem inter vitiorum & errorum ſenticeta peragrarunt: nunc illis virtutibus, quibus ad permouendos animos tacita quædam vis inerat eloquentiæ: nunc illo dicendi ardore, qui mentes noxiè tepefactas, imò Hyperboreo hæreſeos ſidere afflatas, priſcâ & genuinâ charitate rurſus inflammet. Recordamini, quam exſpectationem nominis veſtri toto Belgio moueritis, cùm à Rege & Belgis in ciues ac membra cooptati eſtis. Veſtræ curæ fideique concredita eſt ac per tot gymnaſia diſtributa iuuentus Belgica, tamquam mollis & ad omnem partem ductilis cera: vos eam formam imprimite, quæ mentes deceat cæleſti origine nobiles, & viua quædam diuinitatis ſimulacra. ea ſemina ſpargite, quæ in lætam ſegetem vbi adoleuerint, non minùs perfectæ virtutis ac ſanctitatis luminа, quàm columina Reipublicæ producant: viros, inquam, non oſtentatione ingenij ad quidlibet effutiendum proiectos, ſed qui ſapiant ad ſobrietatem; qui cùm ad clauum Reipublicæ ſederint, non Machiauellum aut impia eius axiomata, ſed Deum diuinaſque leges conſiliorum ſuorum actionumque normam ſequantur. Sed quoniam hic gymnaſiorum fructus minùs latè patet, nec ad omnes ſeſe extendit, plus addo; veſtro zelo induſtriæque commiſſa eſt in pleriſque vrbibus florentiſſima iuuentus Chriſtianæ doctrinæ præceptis moribuſque conformanda: vos peculiarem catecheſeos inſtitutionem voti Religione firmatam profitemini: vos ſanguinem ac vitam in arduas terrâ marique Miſſiones, in caſtris, in nauibus, in militum ſtatiuis, in pagis, in Indiis, inter barbaros, inter idololatras, inter hæreticos, CHRISTO IESV Duci veſtro conſecraſtis. Quanta hinc in omnem Reipublicæ partem vtilitas redundabit, ſi eâ quâ par eſt induſtriâ hanc Spartam excolueritis? quàm vberes culturæ fructus? quæ ſpecies religionis? quæ vitæ morumque ſanctimonia? Audeo dicere, me iam nunc animo præcipere rediuiuum primitiuæ illius Eccleſiæ ſplendorem ac dignitatem, & refloreſcentis toto Belgio pietatis odorem ac voluptatem non inani cogitatione prælibare. Intuemini, per Deum immortalem! quos viros hæc Societas in ſuis incunabulis patriæ noſtræ dederit, quæ ſaniora membra ad perfectionem proueherent, Fabros, Stradas, Vishauæos, Bellarminos, Coſteros; quàm ſtrenuos contaminatis ac languentibus Belgij Prouinciis medicos ſubmiſerit, Boccatios, Dionyſios, Leonios, Arboreos: &, ne tam anguſtis limitibus maiorum noſtrorum labores fructuſque circumſcribam,

Exempla primorum Patrum nos excitant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bam, ponite vobis ante oculos primos illos Societatis noſtræ Decemuiros, qui per Latium, Etruriam Venetoſque ſecuturis laboribus præludentes, nouam rei Chriſtianæ faciem applaudente Româ inuexerunt: qui per Italiam, Germaniam, Hiſpaniam, Galliamque diſperſi, non dicam paucis annis, ſed pænè menſibus, exſtirpandis vitiis, virtutibus inſerendis, profligandâ hæreticorum perfidiâ, antiquâ Religione ſtabiliendâ, totum pænè Chriſtianum orbem ſui nominis gloriâ compleuerunt. O ignauos nos ac degeneres, ſi eorum labores ac heroicas virtutes ſuſpicere potiùs, quàm æmulari pulchrum ducimus; ſi eorum gloriam honori potiùs ac voluptati nobis eſſe, quàm ſtimulo ad ardua quæque ſuſcipienda credimus! Hoc igitur agamus: nullum officij genus prætermittamus, nec ſudori parcamus nec ſanguini, vt antiquam patriæ noſtræ pietatem ac religionem etiam cum fœnore poſtliminiò redhibeamus. Si negotium hoc viribus noſtris impar exiſtimamus, habemus viros religioſiſſimos ſub variis ignis CHRISTO auctoratos, qui ſe in huius laboris ſocietatem, in huius militiæ contubernium, in huius gloriæ communionem offerunt, imò qui fortaſſis anteſignani cenſeri poterunt ac Duces. Cùm enim animaduerto Religioſorum Familias paſſim toto Belgio reuireſcere, & mutuâ virtutis æmulatione excitari; iamdudum mihi præſagit animus, tot bonorum vota ac ſuſpiria pro afflictiſſimo Belgio noſtro tandem Deo cordi fore. Agite ergo, & ab aliis benè cœpta ſtrenuè vrgete: non in limine operum laborumque ſtandum eſt; aliorum vos conatus ad vlteriora inuitant. Nolite, quod pigri agricolæ ſolent, alienos labores in ſemente deſtituere: neque terreant vos peruerſorum dogmatum infeſta ſegetibus germina, quæ radicitus exſtirpanda ſunt, non improborum furor, non ſanguinariæ leges, non vlla vis hoſtium piis veſtris ſtudiis remoram iniiciat. Virtus in arduo poſita, quò duriora habet experimenta & difficiliores ſucceſſus, eò certius & expeditius ſibi ſternit iter ad gloriam. Intuemini Sodales veſtros, quos eorundem laborum ac ſtudiorum conſortes habetis, qui vaſtiſſima terrarum Oceanique ſpatia emenſi, terras aperiunt, quas orbe toto natura ſubmouit: qui cùm in extremo mundi limite conſiſtunt, alium etiam mundum zelo ſuo deſignant, & nouas Indias in Indiis indagant: qui dum incultas Paraquariæ ſolitudines peruagantur, in ipſis etiam ſubterraneis ſpecubus & cauernis barbaros inueſtigant: vt non modò ſolis curſum rerum geſtarum gloriâ exæquent, ſed eò etiam veritatis lumen inferant, quò ille radios ſuos non potuit inferre. Horum ſi vos æmulatio accenderit; non deerunt hîc inflammatis deſideriis veſtris Indiæ: ſuppeditant illas Hollandia, Zelandia, Friſia, Tranſiſalania. Quas vbi ex horridis vitiorum atque errorum ſenticetis ad amœnam ſpeciem, lætamque fecunditatem, cultorum noualium inſtar, perduxeritis; tum demum vobis orbis Chriſtianus priſtinum Deo cultum ac veneration em, patriæ antiquum pietatis ac religionis ſplendorem, ciuibus ſalutem atque incolumitatem poſtliminiò reſtitutam gratulabitur.

ORA-

ORATIO TERTIA

Paranetica ad Patres Societatis IESV *Prouinciæ Flandro-Belgicæ, vt fortibus animis quaternas ſuæ Prouinciæ Miſſiones, Batauicam, Caſtrenſem, Naualem, atque ad peſtiferos capeſſere porrò pergant.*

CVm animos veſtros, ac incitata ad ſalutis alienæ curam ſtudia, mihi ob oculos pono, Reuerendi Patres, tantum flammarum & ignium in generoſiſſimis omnium pectoribus ardere video, vt vos ad labores, quos animarum cauſsâ fortiter ſuſcipitis, & pericula, quæ generosè contemnitis, alacriter ſubeunda hortari, & operæ minimè neceſſariæ, & intempeſtiuæ ſolicitudinis eſſe videatur. Sed facilem mihi veniam à vobis polliceor, vbi intellexeritis, me id eorum tantùm auctoritate audere, quibus ſi reluctarer, maioris culpæ reum vos ipſi meritò pronuntiaretis. Quare & iis quibus debeo parêre, & veſtris, quibus diſſentire nolo iudiciis, obtemperabo. Dicam de quatuor Chriſtianæ pietatis officiis, quæ cùm primi noſtræ Societatis auctores diuinis auſpiciis, ab ipſis illius quaſi incunabulis amplexi ſunt, tum vos Flandro-Belgæ, eorum poſteri, pari hodieque ſtudio & alacritate complectimini. Quæ quando ad tuendam propagandamque apud Batauos ſanam Fidem, ad conferenda Catholicis militibus terrâ marique pugnantibus, ac demum peſtilenti lue per vrbes infectis æternæ ſalutis auxilia, ſummâ fide, conſtantiâ & alacritate nituntur, non niſi à ſublimibus animis, & ad virtutem natis, aut generosè ſuſcipi poſſunt aut conſtanter ſeruari. Quibus de rebus cùm dicam, velim eos ego me & ſentire & exhibere poſſe animi motus, quibus incitati omnes nos tam glorioſi laboris decus non tueri tantùm, ſed in maius etiam auctum propagatumque ad minores quoque noſtros tranſmittere geſtiamus. Atque vt inde exordiar, vnde primus meritò ducendus eſt curſus orationis meæ, ſatis apud omnes conſtat, quanta ſemper fuerit & prouidentia Mentis æternæ, & ſanctiſſimorum hominum cura, ne caſtæ Religionis integritas aut vitiaretur afflatu hæreſum, aut certè illo vel leuiter obſcurata reſtitueretur in antiquum ſplendorem pulchritudinis ſuæ. Hæc videlicet edita iam olim, & humanæ virtutis exempla, & diuinæ in ſuam Eccleſiam prouidentiæ documenta, iam tum ſic interpretabantur maiores noſtri, æternorum conſiliorum ſeduli obſeruatores, vt cùm ad alia quæuis rei Chriſtianæ commoda, tum ad elidenda prauarum opinionum vulgò enaſcentium germina luculento diuinæ voluntatis nutu deſtinari ſe crederent. Vnde ab ipſis planè cunabulis, adhuc, vt ita dicam, infantula, ac vixdum à lacte depulſa Societas, hanc principem ſuorum munerum partem præcipuo quoque ſtudio amplexa eſt, ac ſanctiſſimos eius conatus proueheute Numine, ea rerum momenta attulit, vt qui eius in hoc genere gloriam detetere, & obſcurare famam audeat, ipſis etiam Gratiis ingratus eſſe poſſe videatur. Inualeſcebat vniuerſâ propè Germaniâ peſtilens te-

mulenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulenti Saxonis virus, eiq́ue germana ac pænè gemina viuendi licentia; cui curandæ, quâ possent, accurrêre Fabri, Iaij, Bobadillæ, Canisij, Kesselij, Lanoij: ab iisque assiduâ laborum contentione perfectum, vt à vitalibus arceretur lues, & in Germaniâ etiamnum superstit, quod germanam Fidem atque illibatam Religionem colat. Nutabat omni ex parte Anglia, & auersi ab Ecclesiâ Regis imperio Fidem mutare compulsa, nouo perfidiæ genere multiplicem hauserat pestem Lutheri, Zwinglij, Caluini, & aliorum è cathedrâ pestilentiæ Magistrorum. Ad-fuere confestim ad medelam ei ferendam Personij, Campiani, Cresuelli, Walpoli, Sothuelli, Garnetri: quos omnes, post copiosam optatissimæ messis vbertatem, quà laborum magnitudine, quà carcerum pædore atque ærumnis, quà atrocibus pro Religione suppliciis properata mors, triumphali, vt ita loquar, portâ, ad æternæ vitæ regiam transiisit. Laborabat Gallia pernicioso Lemani lacus ac vicinarum Alpium afflatu, & auidissimi atrocia mali ad ipsa iam Regni viscera penetrarat; eiq́ue quam possent operam nauaturi aduolauere Posseuini, Augerij, Pelletarij, Perpiniani, Maldonati, aliiq́ue complures, præclaris in eam rem naturæ gratiæq́ue præsidiis instructi: qui propugnatâ fortiter antiquâ Fide, expugnatâ sæpiùs nouellâ perfidiâ, tantò maiorem triumphis omnibus lauream sunt adepti, quantò plus est publicis è superiore loco concionibus, priuatis de plano congressibus, aliisque non minùs idoneis artibus Religionem tueri, quàm effusione sanguinis, hominum strage, clade oppidorum atque vrbium patriam defendere. Neque verò maiores nostri has tantùm Prouincias virtutis suæ palæstras esse voluerunt; Pannoniam quoque, Sarmatiam, Hiberniam, Scotiam pari animi charitate complexi, laborantibus omnibus salutarem præsentemq́ue dexteram porrexere. Nec stetit in hanc diem egregius hic gloriæ cursus, sed eam à maioribus traditam tuemur posteri, nec obsolescere patiemur vnquam illud familiæ decus, quod ipsi viuidum ac nitens toto iam sæculo retinuerunt. Atque vtinam nostrum hoc Belgium huius etiam opis indigum non aliquando fuisset, neque eò è vicinâ Galliâ Germaniâque penetrassent prauarum opinionum propolæ, qui incautis populis malesanum mortis poculum propinarunt. Lugemus etiamnum, lugemus florentissimas aliquot eius Prouincias suo diuulsas à corpore nefariam hæresim tam altè admisisse in viscera, vt ad animi sanitatem reduci hactenus non potuerint. Grassantur in eis sanè præcones insaniæ, quibus nihil sanctum, nihil religiosum; qui tum demum puros putos Christianos se arbitrantur, cùm omnem sacrum ritum exsecrati fuerint, cùm omne rectè factum peccatum, nullum autem peccatum expiandum esse putarint; cùm Magistratibus populos, populis Religionem, Religioni templa, templis Sacerdotes, Sacerdotibus sacrificia, sacrificiis CHRISTVM abstulerint. Et his quoque subleuandis Prouinciis, cùm primùm per operarum copiam licuit, studia sua desiderari minimè passa est Societas nostra; quæ, submissis in earum culturam nouis per interualla subsidiis, quinquagesimum iam propè annum in hoc tam præstanti labore versatur. Constitit hactenus, Deo dante, suum operæ pretium: Catholicorum quæ supererant reliquiæ ad omnem Christiani officij rationem omnibus

Societas opponit se hæreticis in Germaniâ,

in Angliâ,

in Galliâ,

& aliis in regionibus,

item in Fœderato Belgio.

nibus Instituti nostri muneribus excultæ; vacillantes plerique confirmati, inertibus robur additum; innumeri, quibus ambiguus in eam diem Religionis fuerat animus, vel à teneris in hæresi adoleuerant, ad Ecclesiam sunt adiuncti. Oritur in dies alius ex alio labor; & quia regionis huius ager inexhaustâ quadam vbertate in nouam semper albescit segetem, Socij ei excolendo intenti, ac laboribus impares, vobis, Patres Religiosissimi, tamquam auxiliaribus operis benignè annuunt, vt quibus iustam vberrimæ messis lætitiam gratulamini, cum iis in laborum partem venire ne recusetis. Enimuerò in huiusmodi spem educati estis: vestra vel ephebea omnia, vel gymnasia, vel quæuis alia domicilia, quid aliud dixero, quàm prætoria quædam litterarum, Lycæa humanæ diuinæq́ue sapientiæ, disciplinarum officinas, morum palæstras, propugnacula Religionis ac pietatis? vbi futuri hæresum domitores, sanæ disciplinæ restauratores, germanæ Fidei vindices, Orthodoxæ pietatis assertores, consentanea huic militiæ arma procuditis. Clitorem ac Lutorem, celebrata olim flumina, pisces naturâ suâ mutos vocales reddere fabulabatur antiquitas; ego nullum naturâ suâ tam rudem, tam infantem, tam elinguem esse dico, qui non prodire è vestrâ disciplinâ possit, non inane fori curiæq́; cymbalum, sed diuini verbi sator atque Euangelij præco, à quo locuples sacrorum fructuum sperari possit vbertas. Laxatis etiam Belgæ charitati frena; & ne illius termini angustiores videantur esse, quàm mundi, huius quoque terminos superare conamini. Penetratis trans Indum & Gangem, ad remotissimas Orientis solis plagas, trans metam Herculis ad vastissimas atque à nobis dissectas Occidentis regiones, ad vltimas hinc inde terrarum appendiculas velut insulas; ibiq́ue, euersis dæmonum aris, oppressâ superstitione, impietate proscriptâ, ac sincero Numinis inducto cultu, gloriosa rei Christianæ trophæa erigitis. Gratulor equidem vobis hanc gloriam, quâ nulla vel ad Familiæ nostrę commendationem honestior, vel ad splendorem Religionis charitatis illustrior. Neque enim solis nobis aut nati sumus aut vimus, qui quidquid sumus bono publico debemus; sed vt nostri partem sibi vindicant Prouinciæ terrarum omnium, ita potissimam iure suo exigit Belgij, vtpote natalis nostri soli, pars illa quæ nunc corrupta hæresi, non exiguos, si excolatur, fructus promittit. Ceterùm non ignoro, vt apud Iasios simulacrum quoddam Dianæ intrantibus in ædem sacram vultum vultuosum, tristem ac tetricum ambulantibus in illâ, indeq́ue exeuntibus exporrectam, hilarem ac lætam frontem exhibere credebatur: sic hanc quoque nostram in Batauos expeditionem, eius ignaris atque inexpertis, difficultate, molestiâ ac periculo plenam videri solitam; quæ deinde, post modicum eius vsum, omni difficultate, molestiâ ac periculo carere iudicetur. Non hîc ago de atrocibus in Sacerdotes edictis & legibus, non de metu ærumnosorum carcerum, vitâque vel trahendâ in vinculis, vel etiam, cùm perfidiæ ita visum fuerit, inter exquisita supplicia amittendâ. Scio, quæ terrori sint aliis, ingentibus vestris animis incitamento esse; ne illud quidem, quod nescio quâ virtutis specie blandiri possit alicui, actuosæ profanos inter homines vitæ periculum vel dissimulo, vel inculco apud vos, qui è Familiæ nostræ

Athenæus lib. 8.

Plinius lib. 8. cap. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcipuâ lege bono publico mancipati, atque ad omnia animorum compendia familiaris disciplinæ instructi præsidiis, nescio cuius spiritualis dispendij aut periculi metu, tamquam Iunonij pueri in sinu Iouis, otiosi diuinorum munerum doctores desidere domi non soletis. Quid enim? plorabimus animarum cladem inter tot errorum ludibria pereuntium, nec in iis ab interitu vindicandis omni contentione laborabimus? Collegiorum nostrorum porticus, exedræ, domicilia, gymnasia, quotidianis personabunt vocibus alienæ salutis ardorem profusè laudantium, & ab iis ipsis tam profusis laudatoribus tam parcè vsurpabitur? Apage à nobis otium tam otiosum, tam inanem mortalitatis illecebram, sterilium solatia lacrymarum, tam vana ac cum ipsis verbis pereuntia rei omnium sanctissimæ præconia. Repræsentemus factis, quod ore prædicamus, ac charissimæ patriæ non minimâ sui parte miserandum in modum laboranti faciamus pro facultate medicinam: opem operamque nostram implorat collapsa Religio, & tot animarum millia CHRISTI sanguine coëmpta supplices nobis manus tendunt; & nos tam languidi eriimus, vt illam omni quâ possumus ope non subleuemus? tam etiamduri, vt ruentes ad interitum populares nostros ab eo omni quâ possimus operâ non arceamus? Video ego me orationi meæ satis moderati non potuisse; sed dabitis spero hanc veniam ardori meo, si memineritis hactenus me de propagandâ Religione, deque hæresi expugnandâ, hoc est de potissimâ Apostolici muneris parte, esse locutum.

Venio nunc ad id, quod in laborum nostrorum censu proximum; præstanda nempe, quæ solemus, Catholicis militibus auxilia. Et profectò æquissimum est, vt eos qui pro aris nostris pugnant ac focis, Christianę quoque militiæ armaturâ muniamus. Referte vos iterum, si lubet, ad ipsa Societatis exordia, & primorum Patrum in animarum lucris contentiones inde vsque ab vltimâ memoriâ repetite; & mecum haud dubiè statuetis, huius quoque Religiosæ laudis gloriam atque amplitudinem à maioribus nostris occupatam esse. Quippe cùm primùm Societas nostra suis conatibus in publicum vtilis esse cœpit, pientissimi quique copiarum Duces nihil vnquam habuere antiquius, quàm vt ex eâ aliquos suarum expeditionum comites impetrarent, precibus ac sacrificiis apud Deum, reliquis Familiæ nostræ officiis apud milites præsidio futuros. Cuius quidem nostræ operæ etiam inter arma tam frugiferæ, cùm, Aphrodisium obsidente Vegâ, primum maximumque documentum dedisset Iacobus Lainius; aliorum deinceps Catholicorum Principum exaisere animi, ne in extremæ rei momento tam ancipiti suis etiam in castris illam desiderari paterentur. In his Alexander Farnesius, aliique post eum Belgicæ nostræ militiæ Imperatores, qui Hispaniæ Regum auspiciis aduersum Fœderatas Belgij Prouincias armis decertant, quanto publico priuatoque militum bono, suis exercitibus quotidiana mortis pericula subeuntibus, ea immortalitatis adsciuere præsidia? Septuagesimum iam annum tenet hæc belli calamitas, atque à primo propè illius exortu in hanc diem dati è nostris rei sacræ administri; quorum laboribus in hac quoque Dei causâ exhaustis, toleratis ærumnis, superatis periculis, haud sanè video quid ad Religiosi nominis immortalitatem honestius, vel ad Apo-

Missio castrensis panè cum Societate nata.

in Belgio cœpta.

Apostolici animi magnitudinem gloriosius excogitari possit. Habuerunt illi Brabantiam, Flandriam, Geldriam, Artesiam, Hannoniam, aliaque loca, quò cum Regiis copiis migrandum fuit, suæ theatra virtutis, in quibus beneficentiæ, charitatis, zeli spectaculum darent. Habuerunt non vnam aliquam gentem, vnâ indole ac sermone, sed ex vniuersâ propè Europâ Hispanos, Italos, Germanos, Anglos, Scotos, Hibernos, Belgas, aliosque complures; quorum singulos vernaculâ gentilique suâ linguâ Christianam integritatem edocerent, & sacris mysteriis, cùm res ferret, Catholico ritu expiarent. Versati sunt cum Principibus, cum Præfectis copiarum, atque ordinum Ductoribus, cum Patriciis ac plebeiis, & præsertim miseris ac rerum egenis omnium; vt cùm animorum commodis in commune consulerent, tum etiam necessitatibus corporum præsenti manu subuenirent. Versati sunt in nosocomiorum sordibus ac carcerum pædore, vt ægris iuxtà & captiuis, quà solatij, quà auxilij indigis, solatio simul & auxilio essent; ac si migrandum è vitâ, decretoriam vitæ mortalis clausulam congruis ad beatam æternitatem præsidiis communirent. Quid, quòd in medias quoque armatorum acies, cùm paribus vtrimque animorum ardoribus & armorum, de summâ rei decernitur, progrediendum illis non rarò fuit, & per infestos gladios & tela micantia huc illucque cursandum? dum hi ad pugnandum fortiter pro rei Catholicæ incolumitate ealidis hortatibus animandi, his peccata sua enuntiantibus aures dandæ, omnibus ad Christianè viuendum, aut moriendum subsidia adhibenda. In quâ tam gloriosi laboris arenâ, cùm non satis feliciter ad Neoportum Flandriæ pugnaretur, fructum hunc ex iis nonnulli consecuti sunt Religiosæ constantiæ, vt omnium saluti cùm incumberent, cæsi etiam ipsi laboribus suis gloriosissimè immorerentur. Cùm inter militum clamores, armorum strepitus, equorum hinnitus, tubarum clangores, insigni animorum tranquillitate versarentur, de hoc vno soliciti, ne quem militum sacris mysteriis inexpiatum suprema necessitas occuparet. Vicistis animæ magnæ, etiàm cùm ita victi; neque telorum confertim volitantium ictus declinastis, neque cæsorum exhorruistis cadauera, neque sanguinem ex iis etiam tum manantem; sed vni alienæ salutis momento intenti, vestram incolumitatem & vitam intrepidâ prorsus & inexplebili omnes iuuandi auiditate proiecistis. Relicti nos sumus ad sarcinas mortalitatis huius, planeque volumus (id quod à nobis susceptæ vitæ ratio exigit) virtutem vestram non fictis imaginibus adumbratam, sed in nobis ipsis expressam, iterum offerre pugnantibus, ne desiderent Regiæ copiæ in nobis ea animarum subsidia, quæ in vobis tanto antè tempore sunt expertæ. Subiicite ergo animis nostris eos ignes, quibus arsistis: spargite in nobis ea incendia, quibus veriùs quàm hostium armis absumpti estis; & superstites adhuc Buzelinos atque Montanos Regiis bellatoribus exhibebimus.

Varij Societatis labores in castris.

Patres Societatis dum militibus præsto sunt, in acie cæsi.

Neque terrestribus tantùm copiis iuuandis adhibita Sociorum charitas; descendit etiam ad infimas sordes fæcesque ac sentinam nauium bellicarum, vt hominibus tametsi suâ voluntate calamitosis semper, & morti proximis, omnem in casum præstò esset. Nauigent alij maria

Missio naualis.

earum

Universidad de Deusto
Biblioteca

carum cauſsâ rerum, quibus ſola hominum libido pretium fecit. Perrumpant naturæ clauſtra, & ignotas antiquitati vias aperiant ac terras; qui dum nullos cupiditati ſuæ terminos ſtatuunt, ipſum tamen orbem anguſtis à Deo terminis circumſcriptum fateri debent. Nos ad certiorem diuinæ charitatis auram vela facimus; nec rei nobiſcum ſaltem, ſi non ante nos, perituræ quæſtum, aut vanæ voluptatis è vario aquarum ſiderumque adſpectu hauriendæ captamus lenocinia; ſed Dei gloriam humano omni quæſtu potiorem, & animarum lucra cum totâ æternitate coæquanda. Adimus vitæ periculum, vt aliorum ſalutem in tuto collocemus: iactamur mari, fluctibus ac procellis, vt quamplurimos in æternæ quietis portum inuehamus: vitiatam ac pænè verminoſam potamus aquam, ſalſamentis ac mucido pane vitam toleramus, ne vectoribus noſtris diuini verbi, ac ſacrorum myſteriorum epulas, diuinis refertas deliciis, deeſſe patiamur. Lucerna piſcis memorandus in paucis, atque ex argumento ſic dictus, tranquillis dumtaxat noctibus in alta ſubit maria, linguâque igneâ & nocturni inſtar ſideris ſcintillante per os exertâ, confluentes ad nouæ lucis illecebram vndique piſciculos captat & deglutit; nos dies noctesque velis & remis, tranquillo atque itacæ vocis ſplendore captemus; ac ſaluti fortunatâ illis ac felici ſorte tranſcribamus. Et hanc quidem de Deo deque hominibus benè merendi occaſionem haud ſegniter arripuêre Xauerij, Barzæi, Silueriæ, Gonſaluij; qui cùm ad vberiorem apud Indos faciendam meſſem traijcerent Oceanum, è ſuis interim vectoribus manipulos legêre, eâque modicâ animorum fruge ampliſſimis Indiarum meſſibus quaſi præludere cœperunt. Inſtituebant nauticam turbam, colluuiemq; ſeruilem rei Chriſtianæ præceptis, habebant publicos priuatosque de Deo deque animi ſalute ſermones, ſtatas preces ſtatis diei horis decantabant, cunctis præſentibus ac reſpondentibus, deprauatos omnium corrigebant mores, viuentes ſos ad eluendas animi ſordes inuitabant. Aderant è maritimâ iactatione nauſeâ, lue, fame laborantibus, tranſcurrebant per ſtratos non tantùm ægris, ſed & ſemiuiuis foros; illis cibos, his pharmaca ſuâ ipſi manu miniſtrabant. Et quamuis in omni illo charitatis officio plus laborum non rarò ſuſciperent, quàm ferre poſſent; pro ſuo tamen modeſtiæ ſtudio crebant minus ſe præſtare, quàm deberent. Miramur omnes, vti par eſt, hoſce primos Familiæ noſtræ proceres; & eorum ſtudia, alienis curandis commodis, ſuis negligendis intenta. Sed non miramur tantùm. E noſtro etiam Belgarum numero non deſunt, qui illos imitentur, qui claſſibus Regiis, Moderatorum imperio, imò ſuâ ipſi inflammatiſſimâ in homines voluntate, mancipati, earum iam ſæpè epibatas, milites, naualemque multitudinem ad omnem Chriſtiani nominis integritatem, conformarunt. Habent in hoc munere dignam ſuis animis ac virtute materiam. Carendum iis dulciſſimâ Sociorum conſuetudine, verſandum inter confertam arctiſsimis in locis turbam hominum, vt quàm leuiſſimè loquar, minimè religioſorum, in pædore atque ærumnis tralienda vita, percurrendus, quaquà patet, Oceanus, & quotidiana calamitoſæ captiuitatis, vel etiam mortis ſubeunda pericula. Sed hæc vltrò etiam

Plin. lib. 9. Hiſtor. c. 27.

Labores primorum Patrum Societatis in nauibus.

Labores & pericula Patrum in Miſſione nauali.

etiam expetuntur ab iis, qui vbi ſalutis alienæ cauſſa agitur, imperterrito charitatis ac prompto in omnem partem impetu ad illos potiſsimùm iuuandos accurrunt, quibus non niſi per ſingulares ærumnas atque inuſitata diſcrimina ſubueniri poteſt. Copioſa hîc quoque, Patres Reuerendi, nec vulgaribus operis contenta meſsis. Qui in eâ laborant, periculis pares, labori impares, deſignant oculis ac tacitè ambiunt prenſantque fortiſsimum quemque noſtrûm; atque ad rei glorioſiſsimæ, veſtriſque ſtudiis & ardoribus digniſsimæ, ſocietatem inuitant. Animis hîc opus ſublimibus & erectis, atque ad ardua quæque aſpirantibus; animis, inquam, qui non minus facultatis ad rem omnem adfectant, quàm voluntatis, ac huius vitæ mortalis terminum non ſuo paucorumque commodo, ſed quàm plurimorum vtilitate metiantur.

Verùm, quas hactenus commemoraui, tres illæ principes noſtri muneris partes, vt per ſe cùm ad teſtandum Chriſtianæ charitatis ardorem, tum ad probandam Apoſtolici animi magnitudinẽ, quàm maximè ſunt illuſtres ac ſplendidæ; ſic ab eo quod nobis etiamnum ſupereſt oratione explicandum, à præſtando, inquam, lue peſtiferâ laborantibus obſequio, haud facilè dici poteſt, quantum decoris ac dignitatis accipiant. Enimuerò cùm in ærumnis vitæ nihil ſit, quod hominum animos ad pietatem magis emolliat, quàm longè lateque in eorum perniciem ſæuiens peſtilitatis atrocitas; excitatur tum nempe & euibratur illorum virtus, quibus aliena ſalus curæ & cordi eſt, vt eam præcipuè meſſem ſibi legendam ſumant, quam nocentiſsimi aliàs mali calamitas inſigni ſemper vbertate atque copiâ dare conſueuit. Inexplebilis eſt iſta noſtri generis vorago; & ſi quando ei laxatis à Deo habenis graſſari licet impotentiùs, exhaurit vrbes ac vicos, villas & oppida; neque vllis illorum excidiis, vllâve mortalium clade ſatiatur. At libamenta ſunt hæc cælo, non funera; immortalitatis, non mortalitatis victimæ; benignitatis hoſtiæ, non furoris; opportuna modò ægris, moribundis ac morientibus auxilia ne defuerint. Ad hæc ergo tam luculenta animarum lucra, fusâ per populos peſtilitate, quærenda, noſtra quoque Societas à primâ ſui origine haud ſegniter exarſit. Vos vos appello principes Europæ regiones, Hiſpania, Gallia, Germania, oræque terrarum vltimæ, India, Braſilia, Peruuia; quò non priùs noſtri Ordinis homines, quàm eorum hoc in genere auxilia penetrarunt. Laborabatur per citeriorem Hiſpaniam pleriſque in vrbibus atque oppidis ferali hoc malo, & ibidem omnium animis, vt in extremo diſcrimine, ad ſtudium pietatis ac ſalutis erectis, quàm vberem non dico ſementem, ſed meſſem fecêre Mirones, Alberri, Parræ, Lozani, Sarauiæ, Garni, qui, neglecto vitæ ſuæ periculo, vltimis illorum populorum & corporis & animi periculis præſtò fuêre. Per Lugdunenſem Galliam deſæuiebat eadem lues, & Lugduni eius metropoli Edmundus Augerius ſuſtinebat vnus omnia, dum ægros inter & valentes ex æquo partitur operam, & quoad diurnis nocturnisque laboribus conſequi poteſt, vtrorumque incolumitati conſulit ac ſaluti. Cùm apud Germanos Moguntiæ, Treuiris, Coloniæ vulgaretur contagio, certatim Præfectorum ſuorum pedibus accidebant Socij, vt ſibi adeſſe ægris, eorum curare vlcera, purgare ſordes,

Miſſio ad iuuandos peſte infectos.

Societas in Hiſpaniâ ſuccurrit peſte infectis:

in Galliâ:

in Germaniâ:

Universidad de Deusto
Biblioteca

egenorum gratiâ alienam periclitari benignitatem, omnium animos sacris expiare mysteriis, & piis hortatibus ad supremum certamen accendere liceret. Quorum desideriis vsque eò feruentibus dum factum est satis, quis satis vel dicendo explicet, vel cogitando assequatur, quàm luculenti animarum quæstus exstiterint? Omitto apud Indos, Brasilos, *in Indiis:* Perüanos, non minùs vtilem ac fructuosum nostrorum Patrum laborem, in hac eâdem caussâ: venio ad te Flandro-Belgica nostra, & tuas *in Belgio.* vrbes, non adùenis minùs quàm incolis frequentes, compello. Vllane tuarum vrbium Socios nostros suis ciuibus animorum cultores adscituit, quæ non ad reliquam ex omni eorum labore atque industriâ frugem, luculenta quoque nauatæ infectis operæ pretia non accenseat? Fuit, fuit illa semper in nostris etiam Flandro-Belgis animi virtus, vt quæ terrere vulgò solent alios stratæ ægris ac moribundis domus, malumque contagione serpens, & imminentis vbique mortis lurida facies, ipsis ad summum illum Christianæ laudis ac Religiosæ charitatis fructum persequendum stimulo essent. Nolim ego hîc palpare sanctissimos viros, qui in hoc obsequio vitam posuerunt, aut è veterum funerum ritu, flabello mortuis ventum facere. Hoc citra vllius inuidiam, atque omnium cum applausu dici potest, non à Delphico tripode, Pythiáve cortinâ, aut Dodonæâ quercu, sed ipso Veritatis ore prolatum, charitatem hominibus nullam esse maiorem, quàm quæ pro amicis animam ponat. Relati iam olim in Cælitum numerum, atque Ec- *Olim Sanctorum numero adscripti, qui huic functioni sunt immortui.* clesiæ fastis adscripti sunt, quos huic tam glorioso muneri intentos, charitatis veriùs quàm pestilitatis æstus absumpsit. Fortunati illi profectò, qui fluxâ ac fragili hac vitâ immortalem atque æternam mercati, beatissimas illas piorum sedes penetrarunt; iisque nunc incedunt lætitiis, quæ nullâ rerum vicissitudine, nullo temporum lapsu terminabuntur.

Hîc ego rursum, Patres Fratresque, nostrûm omnium appello fidem; & quando neque venalem sub catastâ prostituimus operam, neque dubio rei perituræ quæstu fœneramur laborem nostrum, dignâ nomine nostro constantiâ, insistamus illorum vestigiis, quorum tam optabiles, tantisque cumulatos bonis, vitæ exitus admiramur. E primis maiorum nostrorum laudibus semper fuit, charitate CHRISTI obfirmare pectus, publica priuataque valetudinaria circumcursando terere, vlcerum fœditatem grauitatemque odoris non auersari, blandè solari mœstos, perditos cælestis vitæ spe recreare, omnes ad tolerantiam, & ad honestatem sanctitatemque vitæ acriter impellere, pestilentis etiam mali vim longè lateque serpentem alienæ salutis caussâ non horrere. Et quis sit in nobis eâ morum mollitie, animique inopiâ, cuius non eôdem vota colliment, dirigatur labor, adspiret industria? Video profectò, dum vos ego contemplor studiaque vestra, æquo diutiùs fauisse me hactenus infantiæ meæ, quâ ad palmares illas quatuor nostri muneris partes vel leuem vobis ardoris flammam iniici aut potuisse aut debuisse crediderim. Enimuerò si, vt ille ait, lingua cordis est affectus; habetis profectò, vel, me tacente, quasi domesticum oratorem, animi vestri zelum, qui maiore, quàm ego, vi feratur in intima viscera, altiusque vel grauioribus rationum momentis, vel acrioribus

ribus verborum aculeis, in abditissimos cordis sinus descendat. Agite porrò (atque ita vos compellare existimate Societatem IESV, matrem verè magnificarum & Apostolicarum virtutum, non lenem à suis filiis exactricem) agite, Ignatij magni filij, optimi maximique IESV Socij, macti animis, & virtute maiorum vestrorum adhuc superstite, bonâ cum Moderatorum veniâ, Batauiæ, quâ potestis, adiuuandæ, Catholicis castris ac classibus pro facultate subleuandis, popularibus vestris luctis, pro susceptæ vitæ ratione curandis, accurrite. Nihil vos ærumnæ terreat, nihil molestiæ frangat, nihil periculi remoretur: immolate Deo, qui vos in Societatem Filij sui adsciuit, animorum vestrorum industriam, libate sudorem, &, si res ferat, etiam sanguinem dedicate.

ORATIO QVARTA.

De obedientiâ R. P. Petri Canisij.

PEtrum Canisium, natione Belgam, prouinciâ Geldrum, domo Neomagensem, summâ doctrinâ & sanctitate virum, si quis vestrûm miratur, Auditores; quibus vestigiis ad supremum Religiosæ vitæ culmen ascenderit; hunc vel ignorare necesse est, quantum præsidij in obedientiâ positum sit ad virtutem; vel certè, quantum in eâ se exercuerit Canisius, non satis animo recordari: Quam non illa fecunda vir- *Obedientia virtutum parens.* tutum mater, honestatis optimorumque morum sobolem procreauit? quàm numerosam? quàm locupletem? quàm diuinam? Habeant sanè virtutes ceteræ siue genitrices suas, siue altrices singulæ (neque enim vno satu conceptúque productæ simul existimari possunt omnes) *obedientia* certè, velut communis quædam officiorum vitæque Christianæ parens, *sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasque custodit.* Quod verò non ille studium conatumque adhibuit, vt, quam animo conceperat, præstantissimam viuendi rationem ad obedientiæ regulam normamque dirigeret? Hac duce atque adiutrice, quàm multa gessit per omnem vitam pro animarum salute vtiliter, pro Ecclesiæ incolumitate feliciter, pro Dei gloriâ præclarè! Quæ ipsa quoniam & numero & magnitudine pænè infinita sunt, non ingrediar in latissimum hunc campum hodie, nesi cuncta vel strictim à me percenseri nume- *instruxit Canisium.* rando posse confidam, tantum scilicet de gloriâ viri incomparabilis delibem inuitus, quantum volens lubensque profitebor, cùm pro viribus attigisse cuncta me arbitrabor, plus semper maiusque aliquid ad dicendum præteriri à me atque omitti oportere. Vnam eius virtutem, quam in deliciis semper habuit, obedientiam oculis subijciam, vt ex eâ quæ reliquarum norma est, de immensâ decorum illius ornamentorumque animi magnitudine existimare possitis.

Cùm fidem oraculi, quo profuturum se olim Ecclesiæ in Societate IESV nondum tum quidem conditâ, puer adhuc didicerat, ternis firmare præsidiis, animarum, quem vocant, zelo, perfectione vitæ, fortisque animi constantiâ instituisset Canisius; circumspicere nimirum in ipso sanctioris vitæ limine cœpit, quam in partem sanctimoniæ curam conuerteret, *Greg. lib. 15. Moral. c. 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerteret, quâ deindè fretus, triplicem hunc funiculum non modò texeret in ſpem ſalutis miſerorum, ſed ad infringendam etiam perfidorum audaciam augeret atque corroboraret: cumque obſeruaſſet, certiùs nuſquam præſidia hæc vberiusque quàm in vnâ obtemperandi ſubmiſſione contineri, huc profectò aduertit animum, atque ad obedientiæ virtutem comparandam curas omnes cogitationesque contulit; tum demum ratus Eccleſiæ ſe Societatique, ad quam vocatus eſſet, etiam honori futurum, ſi quos & zelus ſuus requireret ignes, & ſuſcepta Religio vitæ perfectionem, & cum hoſtibus contentio magnanimitatem, à perpetuâ obſequendi voluntate mutuaretur.

Primò, zelo animarum:

Atque vt ordine noſtra procedat oratio, nemo profectò tam mente captus tamque hebes eſt, qui non intelligat planeque videat, animarum zelum, tametſi cum amore patriæ optimo cuique à naturâ indito id habeat commune, vt impetu quodam feratur in ſalutem plurimorum; niſi tamen præceptis iudicioque Magiſtratuum, velut prouidentiæ quibuſdam habenis, dirigatur, non modò rebus præclarè gerendis inutilem, ſed pernicioſum etiam futurum. Iraſcebatur igitur iam tum Caniſius illi ſiue faſtidio ſiue arrogantiæ Gymnoſophiſtarum, quibus, contra communis Philoſophiæ præcepta, vti certum erat nemini leges dare, ita nec à quoquam accipere: laudabat verò Ariſtotelis cum primis ſapientiam, qui boni ciuis officium, non obtemperatione minùs cùm parendum, quàm imperio cùm gubernandum eſſet, definiebat. quocirca nihil tam arduum, nihil tam humile tamque abiectum offerri vnquam potuit, quod non obuiâ voluntate ſuſciperet. Quis credat, virum ſecundiſſimis auris famæ gloriæque nominis ſui velificantem, pro quo cunctæ ferè Germaniæ Academiæ veriùs omnino ac glorioſiùs, quàm pro Homero ciuitates olim Græciæ, contendebant, poſtquam grauiſſimis ad Carolum Cæſarem & Leodij Antiſtitem legationibus perfunctus, fidem Vlmæ Wormatiæque egregiè contra Lutheranos diſputando propugnaſſet, inter Theologos Tridenti ac Bononiæ in ampliſſimo illo Patrum Doctorumque totius orbis conſeſſu ſententiam magnâ cum laude dixiſſet, diuinas Litteras Coloniæ atque alibi explanaſſet, complura Sanctorum Patrum à ſe priùs recognita ſcripta in lucem ediditſſet, Septemtrionem totum miris exſpectationibus, velut ad noui ſideris ortum, non impleſſet tantùm, verùm etiam recreaſſet; quis, inquam, credat, huius famæ curſum repentè ſic incidere aut voluiſſe aut potuiſſe, vt à Theologicis ſubſelliis, quæ pridem Doctor inſederat, ad puerilem Rhetorum ludum, procul extra Germaniam in Siciliæ finibus aperiendum, deſcenderet? Deſcendit enimuerò Caniſius perlubenter, vnamque Ignatij iubentis voluntatem non præteritæ modò famæ nominisque ſui exiſtimationi, ſed fructui etiam animarum, quem à ſacris lectionibus ſperare potuerat vberrimum, antepoſuit, puerosque iam vir ad oratoriam facultatem informare cœpit, qui vixdum iuuenis altioribus vitos imbuerat diſciplinis. Quid, quòd eodem ferè tempore, ne quod ingenitæ libertatis arbitrium præpoſterâ falleret cupiditate, integritati obedientiæ nuncupato voto cautum eſſe voluit, ſanctèque tum quidem Deo promiſit, deſertis etiam quibuſcumque ſtudiis litterisque, ad abiectiſſi-

Diodor. Sic. lib. 2.

lib. 3. Polit. cap. 4.

pro quo negligit famam:

ad humilia se offert:

iectiſſima quæuis horti culinæve munia promptum facilemque ſe fore? Abſurda fortaſſe videbuntur hæc ſiue Ignatij imperia, ſiue Caniſij obſequia, ſi ſapientum vulgi iudicio rem æſtimare velimus; at nouerat profectò vterque, non aliâ rectiùs alumnâ quàm obedientiâ zelum animarum nutriri atque amplificari. Cùm enim Ducis IESV (cuius quidem vita vniuerſa quid niſi continens quidam aſſiduuſque zelus fuit?) ſacratiſſimum nomen militiæ ſuæ propalàm alter præferret, alter impigrè ſequeretur; eodem ortu progreſſuque diuinæ gloriæ radios à ſe feliciſſimè propagandos eſſe arbitrati ſunt, quo Sol ille diuinus orbi primùm illuxerat, feruidiſque zeli flammis cœperat coruſcare. Hic verò cùm amoris ſui ignes ab ipsâ diuinitate decerptos, hominum animis non fabuloſo Promethei radio, ſed naturæ noſtræ participatione ſtatuiſſet infundere; quâ conceptione & partu, quâ ſuſceptione & educatione, quâ diſciplinâ & inſtitutione, quâ ſuſtentatione & nutrimento, quâ denique vitâ & morte zelum ſuum, niſi obedientiâ, manifeſtauit?

CHRISTVM imitatur:

Equidem exiſtimo, Auditores, planeque mihi perſuadeo, Ignatium noſtrum, cùm præuideret animo quantus in Eccleſiâ qualiſve vir futurus eſſet Caniſius, huius virtutis exercitatione tantæ molitionis, quæ conſecutura dein erat, fundamenta ponere voluiſſe: hunc verò pro eo, quem gerebat, animo atque ardore, ad promendas omnes humanæ diuinæque charitatis occaſiones ac modos, tirocinium eiuſmodi velut propriam quamdam palæſtram, ſtabilemque zeli Spartam, exemplo CHRISTI & calidè arripuiſſe, & tenuiſſe conſtanter, & ſeriò fortiterque excoluiſſe. Itaque ſiue ad populum dein diceret, ſiue aures pœnitentibus daret, ſiue ſcripto contra hæreticos pugnaret, ſiue voce ac diſputatione contenderet, ſiue moleſtis Prouinciæ functionibus publicam, ſiue piis mentis exercitationibus priuatam vitam ageret; non vigilias, non labores, non pericula, non res præclarè laudabiliterque à ſe geſtas, non fructum denique ipſum, ſed obedientiæ dumtaxat nutum imperiumque ſpectabat. quâ quidem nixus, quid non aut egregiè pro ſalute communi geſſit, aut fortiter animoſeque perpeſſus eſt? Non poſſum hîc committere, quin dicam quod ſentio, Auditores, nihil propemodum toto Septemtrione, quo tempore Lutherana peſtis omnia diuina & humana iura violabat, illuſtre dictum factúmve, quin & ſcriptum à quoquam fuit, cuius non vel tota laus, vel pars certè magna ad Caniſium pertineret. Quid, quòd non ardua ſolùm quæque, quod poſſe; ſed & honoratiora quoque, quod mereri videbatur, ad eum deferebantur? Explanandi Theologorum in ſcholis erant ſacri codices; explanabat Caniſius: ſtylus in aduerſarios ſtringendus; ſtringebat Caniſius: legendus Cæſari conabat Caniſius: purgandæ erroribus Academiæ; purgandæ; promulgabat Caniſius: confirmandi eâdem auctoritate in Fide Principes Germaniæ viri; confirmabat Caniſius: luctandum cum perfidis; luctabatur Caniſius: diſputandum cum hæreticis; diſputabat Caniſius: vnus denique propemodum omnia Caniſius. Hinc iam illa frementium luporum, à quibus prædas ad ouile Dominicum abigebat, rabies dicam, an ludus, & in vtroque veritatis expreſſa laus, *Canem Auſtriacum*

eius obedientiam amplexus Caniſius:

ſtriacum appellantium: cuius niſi excubiæ, Sociorumque, qui ab eo Caniſiani dicebantur, validi pro domo Dei latratus obſiſterent, inclinatum propemodum, ita loquebantur, Papæ Regnum proſtraturos ſe penitus euerſuroſque minitabantur. Atque hæc quidem quo plauſu excepit Germania? quibus vocibus Polonia probauit? quibus Italia Belgiumque præconiis extulit? quibus ſtudiis, iudiciis, teſtimoniis, quàm amplis, quàm luculentis, quàm magnificis totus Septemtrio, obiſque adeò vniuerſus, proſecutus eſt? Non adferam hîc Regum Principumque gratulationes, non Antiſtitum purpuratorumque Eccleſiæ Patrum admurmurationes commemorabo, non Summi Pontificis beneuolentiam ſingularem litteraſque in primis honorificas exhibebo. Ipſa ſi loqui poſſent tecta ac parietes ſacri; ſi templa, ſi aræ, ſi ritus vocem emitterent; ſi ſcholæ, ſubſellia, publicæque exedræ ſenſus ſuos proderent; quo ſpiritu, quantâ contentione teſtarentur, palamque clamarent: O felix Imperium! ô fortunatam Caniſio Germaniam! Quòd in ruinis fidei non ſtamus tantùm, ſed erigimur; quòd in communi Eccleſiæ incendio ſubiectas perfidorum faces depulimus, repreſſimus, extinximus; quòd in publico patriæ latrocinio, in cædibus, rapinis, direptione prouinciarum, perduellium manus euaſimus, ſpeciem antiquitatis retinuimus, Religionis cultum cærimoniaſque cuſtodiuimus, ſplendorem à maioribus acceptum amplificauimus; id poſt Deum Caniſio referimus acceptum. quòd iacentes erecti, nutantes confirmati, errantes reducti ſunt; quòd hæreticorum fractæ vires, debilitatus furor, compreſſa audacia; quòd litterarum domicilia, iuuentutis ſeminaria, virginum Cœnobia vaſta nuper cultoribuſque ſuis vacua, priſtinę dignitati gloriæque reſtituta ſunt; totum id tribuimus Caniſio. Inter hæc verò quas non inſidias, calumnias, iniurias ab errorum magiſtris & ſectatoribus paſſus eſt? quot conuitiis laceratus? quot lapidibus etiam ad aram petitus? cùm ille interim vnius obedientiæ præſidio munitus, zelum ſuum quaquauerſum explicaret; vnius obedientiæ clypeo tutus, pericula ac labores iuxtà haberet; vnius obedientiæ malleolis inſtructus, charitatis ſuæ faces accenderet; vnum id dumtaxat, quacumque parte tempeſtas ingrueret, identidem ingeminans: *In obedientiâ ſpes & fortitudo mea, nec eligam in domo Domini aliud eſſe, quàm iumentum omnibus diebus vitæ meæ.* Æmulabatur nimirum, auctore Ignatio, Ducis ſui IESV promptiſſimam obediendi voluntatem, câque zelum, quo ad promouendam Dei gloriam exardeſcebat, aſſiduè metiebatur.

& fortiter paſſus eſt.

Secundò, perfectione vitæ ab obedientiâ:

hæc autem ſimilis Pandoræ,

virgula aureæ,

Verùm cùm non vnum hoc ab obedientiâ decus animi, ſed cuncta virtutum ornamenta, ceu fonte quodam, noſſet permanare; quò maiore flagrabat abſolutæ perfectionis deſiderio, hoc acriùs eidem perſequendæ cœpit inſiſtere. Hanc ego tam fecundam honeſtatis virtutumque matrem quo nomine compellem neſcio. Pandorámne dicam cælitus ad nos miſſam totâ diuinitatis ſupellectile non minùs diuitem quàm ſpecioſam? an auream virgulam appellabo? ex illarum ſcilicet genere, quas aut inſtaurandæ Vlyſſis iuuentuti Minerua, aut ſopiendis corporum animorumque motibus Mercurius, aut ſordibus quiſquiliiſque in aurum commutandis veteres excogitarunt. at è fabulis deprompta iſta ſunt.

ſunt. Quid igitur? principémne in horologio rotam muncupabo, ad cuius ſiue torporem ſiue motum ceteræ vel fixæ ſemper hæreant, conuerſioniſque expertes, vel illicò volubilitatis quodam ſpiritu animatæ, ſuis ſingulæ curſibus pari diſparíve celeritate torqueantur? An cælum dicam potiùs illud inter complura primum volubile, maximeque incitatum, cuius motu, velut admirabili quodam imperio conſentienteque ad incolumitatem vniuerſi dominatu, citeriores cuncti orbes, quos ambitu ſuo circumplectitur, cientur certâ lege, ſtabilique mutatione verſantur? Apta herculè & argumento noſtro conſentiens comparatio: ſiquidem & obediendi virtus ea rota eſt, quam in ceteris primam, motumque ac locum, ad quem quaquauerſum impelleretur ipſa, reliquæ virtutes conſequerentur, definientem, vidiſſe ſe teſtatur Ezechiel: & eadem nimirum eminentioris cæli circumuectio, cuius ab origine cunctarum virtutum motus; dum paribus Religionis ſpatiis progreſſuque ſanctitatis circum axem diuinæ voluntatis rotatur ac flectitur, iucundiorem longè reſpondentis ſibi vndequaque honeſtatis concentum efficit, quàm illa Pythagoræ poſſit eſſe imparibus orta cælorum interuallis, curſibuſque nata contrariis harmonia, ad quam mundum canere falsâ veteres opinione exiſtimarunt. Attamen neſcio quid in diſpare Epheſiorum Dianæ, & vrbium à Sardanapalo ædificatarum fabricâ cernere licet, quòd æqualium inæquali tempore ſubſtructionum imagine hinc vberes obedientiæ fetus, celereſque parturitiones, inde raras naturâ ſuâ difficileſque virtutum aliarum generationes, meliùs expreſſiuſque repræſentet. Annos viginti ſupra ducentos Græcorum molitio tenuit, cùm vix totidem columnas, quot Regum operi immorientium ætates numeraret; ſurgeretque interim maximâ licet opum viriumque contentione ſenſim ac pænè ſine ſenſu Aſiatica moles, faſtidio haud ſcio longi temporis, an marmoreorum parietum faſtigio celebratior. Anchialus verò Tarſuſque, quàm amplæ, quàm pulchræ ciuitates, quantâ celeritate, nutu propè imperioque effeminati ceteroquin Regis excitatæ ſunt? vnâ dumtaxat luce, quæ ſolis ortu occaſuque definitur, cœptæ perfectæque vrbes commemorantur. Cernere erat iucundo ſpectaculo, vaſtiſſima terrarum ſola momento temporis ſaxorum oppleri multitudine, foſſis deſcribi, mœnibus circumcingi, ornari portis, plateis diſtingui, tectis denique ædificiiſque collocupletari. Credas ad lyræ cantum non iam vnas Thebas Amphionis arbitrio concurrere ac coagmentari, aut certè fetam machinationibus humum, mirâ naturæ ſiue ſolertiâ ſiue fertilitate, vrbes derepentè integras, ceu fruticum gemmas, ſolâ dominantis libidine, è ſinu ſuo protrudere ac procreare. Equidem diſcrimen ortum inter progreſſumque virtutum, quæ quidem ad mores formandos pertinent, & ſiue abſente ſiue comite obedientiâ progignuntur, mihi ſoleo proponere, cuius ergò Ignatius Caniſiuſque eamdem quoque reliquis præſtare arbitrati ſunt. Habent omnes ſpeciem quamdam diuini templi auguſtiſſimam, ſed quam ſolitario ſuæmet efficientiæ conatu non niſi longa multorum annorum exercitatio laborque improbus ad vltimum educere conſuecit: accederet modò parendi certa Religioſaque voluntas, actutum & ſine morâ non ſingula tantùm, ſed vniuer-

rotæ maximæ in horologio,

primo mobili,

Ezech. 10. 17.

vrbibus Sardanapali,

vno die ædificatis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

vniuersa honestatis ornamenta glomeratim, facto velut agmine, suis absolutissima formis procederent, animumque illustrarent. Quod cùm ab ipsis vitæ melioris rudimentis compertum esset Canisio, vsuque ipso didicisset, non vnius actionis terminis, vt virtutum singulas, obedientiam concipi, non vnius officij limitibus promptum obtemperandi studium circumscribi, verùm ad omnem honestatis speciem vim suam extendere efficacitatemque proferre; nihil antiquius in omni reliquâ vitâ habuit, quàm quacumque re, loco, tempore facilitatem obsequiumque suum Præfectis exhibere; nihil acerbius duxit, quàm eiusmodi dignitatibus augeri, per quas dum præesse cogeretur ceteris, obedientiæ materiâ, certo nimirum adipiscendæ quàm citissimè perfectionis subsidio, priuaretur. Quo animi sensu Sociis imperare iussus prouinciam deprecatus est? quo mœrore admisit? quâ anxietate administrauit? quo gaudio deposuit? quâ gestientis animi lætitiâ ac voluptate postliminio sibi obedientiæque redditus est? quantas, quàm incredibiles pro hoc munere gratias egit? quâ submissione, quâ pietate, quâ religione vsus est? Testes sunt assiduæ voces illæ, quas ad Superiorum iussa reponere solitus est. deserenda statio erat, alioque ad ignotos procul ab amicorum consortio commigrandum: *Obedientia mihi*, aiebat, *ex quocumque loco faciet paradisum*. Peregrinandum erat difficillimis viis, incommodâ tempestate, pleno periculorum itinere: *Non discedam à præscripto sanctæ obedientiæ: non recuso laborem quem obedientiæ sanctæ deberi scio.* Deuoranda tædia erant supraque humanam imbecillitatem insistendum operi: *Dabit Deus his quoque finem; & ego, vt spero, moriar filius obedientiæ in* CHRISTO IESV *Domino nostro*. Iam verò quid illa facilitas ad omnia, quantumuis difficilia? *Fiat Domini voluntas, & obedientia sancta per nos impleatur.* Quid illa, neutram in partem, cùm arbitrari de se liberè posset, inclinantis animi æquilibritas? *Hoc esse officij mei proprium fateor, vt quæ statuunt & mandant mei Superiores, exsequar.* Quid illa mentis tam beata, tam placida, tam secura, vticumque præcepta res eueniret, tranquillitas? *In obedientiæ sanctæ decreto libenter acquiescam.* an non vsquequaque perfectum omnibusque numeris absolutum obedientiæ Religiosæ exemplar repræsentant? Itaque tantos in omni genere virtutum huiusce præsidio processus faciebat, vt iam non gradatim ad sanctitatem pergere, sed cursu contendere penniſque etiam euolare videretur. Longum sit ire per singula, quâ submissione, quâ suetudine, quâ simplicitate ad omnes vsus sit: quibus inediis, vigiliis, defatigationibus corpus extenuarit, vires exhauserit, valetudinem labefactarit, quo precandi Deum contemplandique res sacras studio, quâ castimoniâ, quâ patientiâ animum excoluerit, spiritum promouerit, mentem ad diuinæ cuiusdam perfectionis formam erexerit.

ob hoc expetita

cultaque à Canisio,

in omni re.

Tertiò, animi fortitudine:

Vnum illud tantummodò persequar, quod è tribus, quæ initio dicenda proposui, reliquum est, atque ad animi robur fortitudinemque pertinet. Hîc verò quid ego prædicem, quibus ille vel armis vel auxiliis virtutem suam constantiamque probarit? quando Sapientis iudicio constat, quòd *vir obediens loquetur victoriam*. Cùm vitam hanc infelicem atque mortalem innumera circumstent ab incunabulis propè ipsis bella, quibus

Prou. 21.

quibus vel cum nobis ipsis animique domesticis motionibus, vel cum exteris hostibus, quos supra naturæ vitium patimur infestissimos, assiduè sit dimicandum; rectè rerum omnium Moderator prouidit Deus, vt neque tela nobis deessent quibus vim inferre, neque præsidia quibus impetum eorum sustinere & retundere valeamus; sitque beneficio eius in potestate omnino nostrâ, nisi ignaui esse volumus, ne plures pugnas quàm victorias numeremus. At quænam, oro, ista sunt? quo susceptа consilio? quâ auctoritate legibusque sancita? Illa nempe illius ductu auspicioque susceptа à nobis arma, *qui genus humanum*, vt Ignatij conditoris nostri sanctissimi verbis vtar, *neglectæ obedientiæ scelere afflictum ac perditum, salutari ipsemet obedientiâ reparauit, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis*. Impresserat fatalia illa contumaciæ vestigia posteritati suæ infelix Adam, inscripseratque in animis omnium nostrûm fucatæ cuiusdam libertatis speciem, omni seruitute turpiorem atque intolerabiliorem. Suaue nimirum atque illecebrosum videbatur, nullius ductu imperioque flecti, quasuis leges repudiare; durum contrà naturæque propensionibus inimicum, vocem imperantis nutumque excipere, & alterius voluntati obsecundare. At illud quid tandem erat, nisi cupiditatibus variis subiici, perturbationibus agitari, sceleri libidinibusque seruire? Exin tot vbique terrarum mancipia quot homines exstitere; quorum quisque quantum ferè potestate præstabat ac dominabatur ceteris, tantum suis ipse vitiis deprauatisque affectionibus seruiebat. Enimuerò hanc mentis à se procreatæ tam nobilis, tamque ingenuæ, abiectionem diutiùs ferre Deus non potuit; igitur impositum ceruicibus nostris iugum statuit excutere, suisque tantummodò obsequiis destinatos in pristinam libertatem vindicare. Hîc iam diuinæ Sapientiæ, si lubet, consilium, Auditores, prouidentiamque attendite. Cùm aliæ infinitæ rationes illi suppeterent, excellentiæ quodammodò præstantiæque immemor suæ, nostram seruiendi necessitatem cum seruitutis vltrò à se susceptæ nouâ quadam atque inusitatâ imagine commutandam ratus, *semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*. Attilium ferunt, cùm Romæ liber esse posset, hostium etiam crudelitati seruire Carthagine, quàm ciuium suorum immunitatem labefactare maluisse: quæ res vna cùm barbaros stupore, Italiam iracundiâ implesset, plus ad conficiendum Punicum bellum roboris atque fortitudinis voluntaria Consulis seruitus, quàm liberorum arma attulere. Tum certè succreuere nobis animi, viresque contra vim ac potentiam hostium auctæ sunt, cùm libertatis vindex nostræ Dei Filius, optione datâ, obedientiæ seruus alieno magis elegit arbitrio mori, quàm suo viuere. Quippe cùm eorumdem hostium, quos ille suâ parendi voluntate profligauerat, impetus essent dimicationesque sustinendæ; spes iniecta nobis est, eiusdem obedientiæ præsidio vinci à nobis expugnatique posse. Quæ quidem ratiocinatio veritate ipsâ subnixa, etiam D. Augustini auctoritate confirmatur. Cui enim ignota est hæc eius vox? *Sola obedientia tenet palmam, sola inobedientia inuenit pœnam*. Exempla verò quid commemorem, cùm non existimem par aliud Canisio in hoc laudis genere exstitisse? Nam vt omittam, quâ mansuetudine difficillima quæque imperia non exceperit modò, verùm

quâ exemplo CHRISTI, Epist. de virt. obedientiæ.

Phil. 2.

vincimus,

in Psal. 74. conc. 2.

per voluntariam seruitutem

quod patet in Canisij mansuetudine,

Universidad de Deusto
Biblioteca

simplicitate, verùm etiam exhauſerit atque obſequio mitigarit; vt nihil de ſimplicitate dicam, quâ iuuenibus ſenex, rudibus exercitatus, tironibus veteranus miles fingendum ſe ducendumque ſubiecit; vt tacitus præteream, quod ad promptiſſimam dignitatis abdicationem pertinet

abdicatione officij, (nam cùm præeſſe Sociis poſſet, iique Magiſtratu ne abiret, hortarentur; adduci nequaquam potuit, vt, quacumque grauiſſimarum licet rationum ſpecie, momento temporis obedientiæ meritum vel aliorum ſententiis vel ſuæ exiſtimationi poſtponeret, illicoque Prouinciam cum imperio in ſucceſſorem tranſtulit) quoniam hîc nouum etiam nihil neque inuſitatum. par animi magnitudo Ariſtidi fuit, qui ad Marathonem Prætor, militis partes, cùm Ducis poſſet, elegit; imperiumque vl-

ſuppreſſione libri, trò ac ſponte ſuâ, cunctis admirantibus, Miltiadi ceſſit. hoc certè quod dicturus ſum rarum, minimeque vulgare, prætermitti non poteſt. Etenim quis neſcit, quanto quiſque ad mentis ſuæ conceptiones pariendas

Iob 4.2. impetu abripiatur? *Conceptum ſermonem tenere quis poterit?* quo quiſque fetum intelligentiæ ſuæ amore proſequatur? Librorum eadem ferè quæ liberorum progignendorum ratio eſt: vbi partus maturuit, niſi in lucem edatur, parentem miris modis affligit, diſcruciat, necat. Appulerat ad ſcriptionem contra hæreticos mentem ſuam, Summorum Pontificum

quem Pontificum iuſſu cæptum, Pij V. & Gregorij XIII. iuſſu, Caniſius: itaque in eam rem incumbebat, vt obediendi ſtudio ne valetudini quidem inter aſſiduos commendandi labores & lucubrandi contentionem parceret. Quis operæ fructus, quàm ingens, quàm copioſus exſtiterit, non minùs aduerſariorum perturbatio, quàm rectè ſentientium plauſus, totiusque Eccleſiæ gratulatio, quibus vtrumque de Præcurſore & Matre Domini commentarium excepere, teſtata eſt. Tertia ſupererat de Apoſtolorum Principe diſſertatio: quam in controuerſiam multa ſecum ab initio meditatus cùm inuenerat ipſe, tum inuenta ab aliis collegerat, atque in ordinem digeſſerat: procedebat labor neque ſegniter neque infeliciter: erecti, finem vt imponeret, exſpectabant omnium animi, priorum voluminum, quæ iam vulgauerat, famâ deſiderium augente. Scribentem ſtimulabant boni publici amor, tuendæ veritatis ſtudium, argumenti grauitas, hæreticorum aduerſus CHRISTI Vicarium calumniæ: quin & propenſio ipſa, neque indoli minùs quàm zelo congruens negotium, pondere ſuo, vt niteretur, impellebant. Quid exſpectatis, Auditores? iam enim præcipere mihi videor opinione veſtrâ, quanta futura ſit parientis lætitia, cuius in nitendo tantus eſt labor, tantaque contentio. At ô rem incredibilem planeque nouam! omne gaudium intra fructum obedientiæ ſtetit, ceteroqui ſterile atque infecundum. Hoffæus, cui Prouinciam ali-

Prouincialis conſilio retardatum, quanto antè tradiderat, ſiue quòd in paucitate Sociorum viri operâ ad plura in dies indigeret, ſiue quòd, indulgendum paulìſper valetudini tutus, iudicaret omnino lucubrandi ſtudium remitti oportere; primùm quidem interpellare ſcriptionem cœpit, hærentesque libris cogitationes ad alia diuertere, mox etiam cum Mercuriano, qui tum vniuerſam Societatem Præpoſitus moderabatur, agere, ne porrò pergeret; tandem etiam efficere, vt bonâ Pontificis gratiâ manum à perfecto propemodum

æquo animo tulit. opere abſtineret. Quis hîc niſi eximiæ ſanctitatis vir non commouea-

tur animo? quis non abortionis tam inopinatæ iuſſu torqueatur vehementer? quis de Prouincialis iudicio etiam fortaſſe non expoſtulet? At leue nimis hoc, atque ad Caniſij gloriam etiam exile. Quantus qualisque vir, quàm perfectus obtemperandi magiſter ſit oportet, qui imperia eiuſmodi, velut ipſiuſmet cæli nutu definita, obuiis accepit vlnis, increbiliique animi voluptate amplexatus eſt? Heliodorum Eccleſiæ Tri-

Heliodoro glorioſior, Nicephlib. 12.c.34. cenſis in Theſſaliâ Præſidem ferunt, cùm Æthiopiam ſuam feſtiuiùs quàm grauiùs exaratam vel premere iuſſus eſſet, vel ſe Epiſcopatu abdicare, Infulis priuari ſuis, quàm libri famâ carere maluiſſe. tanti nimirum etiam optimo cuique ſuus eſt vel labor ne pereat, vel gloria ne ſepeliatur: Caniſio verò adeò non graue hoc neque acerbum ſeuerioris ſapientiæ funus accidit, vt vitæ quoque melioris, quam in otio ac tranquillitate Deo in poſterum conſecraturus eſſet, beneficium interpretaretur. Principio quidem, cùm iam lentiùs ſtudia ſua propter crebra Superiorum diuerticula cerneret procedere, neque vtrumq; ſat commodè domi foriſque hinc moleſtum rerum grauiorum, inde iucundum litterarum à ſe negotium geri poſſe perſpiceret; voces illius exaudiebantur identidem illæ, quæ nutum imperantis, ſepoſitâ interim ſcribendi propenſione, adiuuarent: *Valeant*, aiebat, *ſtudia, ſi ab his auocat obedientia, cui me totum debeo.* Poſteà verò quàm à Mercuriano ſeriò deliberandum ſibi, vtrùm mallet in ſcribendo pergere, an alias res agere, intellexit; præter æquabilitatem præfatus nihil, magno excelſoque animo ſui ac ſententiæ victor ſuæ, *Libenter*, inquit, *in Patris noſtri & aliorum ſententiâ conquieſcam, vt deinceps reliquam ætatem in Religioſâ ſimplicitate & ſimplice obedientiâ tranquillè conſumam, vbicumque demum me viuere, & quidquid vel agere vel ſuſtinere voluerint Superiores: horum iudicio magis quàm meis deſideriis vel propenſionibus credam. Certè dum ita ſentiet Prouincialis, ad ſcribendum redire non cupio, & fortaſſe bonâ conſcientiâ non debeo.* Denique cùm à Pontifice Gregorio miſſio vacandique copia facta eſſet, tum verò ille ſummi beneficij loco ceſſationem accepit, rogauitq; Deum, vt impertitæ quietis ac ſilentij fructum ſibi iucundiſſimum, quamplurimis vellet eſſe ſalutarem. Neque ex illo tempore vox eius exaudita vlla eſt, quæ non dico ſenſum, ſed memoriam etiam intermortui operis vel proderet vel reuocaret. O victorem ſui animum! ô virum fortem! ô generoſum! ô conſtantem! quidquámne in hoc laudis genere præſtantius? tot præcellentis ingenij fructus, tantis ſudoribus partos, tanto ſtudio lucubratos, tantâ contentione collectos, tanto iudicio expolitos, tot omnium ordinum votis deſideratos, vnius obedientiæ nutu, velut telo quodam fatali confixos, tumultóve ante diem inſepultos, incredibili bonorum luctu æternùm interire; Caniſium autem, cui hoc funus ducebatur, ne commoueri quidem animo, non frontem contrahere, non vultum inflectere, ſed magis lætitiâ geſtire, voluptate perfrui, gaudiis exultare? Ego certè vt complura ſint honorum illius inſignia, laudumque præclariſſima monimenta, nullum neque excellentius neque admirabilius proponi poſſe exiſtimo, quàm memoriam virtutis huius ſempiternam. Minus profectò eſt, quòd dæmonas geniosque malos vicit, atque ex corporibus humanis expulit, quòd incolumitatem ægris, ſalutem deſpera-

ſui victus riâ,

ſuper miracula

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis attulit, quòd innumera beneficia viuens mortuusque mortalibus clargitus est; quòd Heluetiorum Friburgum, senectutis suæ domicilium, vltimamque sanctimoniæ palæstram, perpetuo ad hunc vsque diem
memorabili, seruauit: minus, inquam, totum hoc, cuiusmodicumque sit, existimo, quàm quòd id ætatis, auctoritatis, celebritatis domi forisque vir, præceptam iam exspectatione famam, nominisque ex tam illustri scripto immortalitatem, lubens volensque non animo tantùm suo ac propensione, sed quacumque gloriâ atque hominum existimatione superior, vnius imperantis arbitrio nutuque, periclitari passus est. Hanc ego virtutem eius, hanc animi fortitudinem atque excelsitatem, hanc tam præclaram eximiamque sui ipsius victoriam omni stylo, scriptione, commentario, litterarum miraculorumque monimentis præponendam iu-
æternâ, dico. Nam de perennitate quidem nihil dubito, Auditores, quamdiu memoria vigebit Canisij (vigebit autem propter eminentem illius sanctitatem doctrinæque famam semper) nulla non posteritas suspiciet, ætas admirabitur, temporum diuturnitas tantæ submissionis obedien-
imitandâ. tiæque exemplum imitabitur. Id nobis dumtaxat prouidendum hac in parte existimo, Auditores, ne, dum sæculi huius (quod in Societate primum tam insignes Canisij palmæ nobilitarunt) memoriam gratâ solemnique memoriâ recolimus, vel minimùm à virtutis huius non vtilis magis quàm glorioſæ vestigiis, tam illustribus tamque præclaris, deflexisse videamur. Intuendum nobis est, quibus ille suum lucrandarum animarum zelum nutrimentis auxerit, quibus gradibus ad supremum perfectionis culmen ascenderit, quibus præsidiis aduersus hostes omnes, suamque in primis ipse voluntatem corroboratus sit. Nihil istâ cogitatione neque ad mentis nostræ exercitationem vtilius, neque ad morum vitæque probitatem honestius, neque ad Canisij commendationem illustrius, neque ad omnipotentis Dei gloriam promouendam efficacius suscipi à nobis admittique potest. Quare etiam atque etiam oro vos obtestorque, Auditores, vt acceptam hanc à viro tanto obedientiæ laudem, melioris sæculi, quod ingredimur, auspicio, non modò integram illibatamque, quo modo tradita vobis est, ad posteros, sed auctam etiam vehementer nouis exemplis atque amplificatam, ad æternitatem omnium sæculorum transmittere velitis.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

EPISTOLA HEROICA

ALEXANDRI FARNESII Ducis Parmensis ad PHILIPPVM II. Hispaniarum Regem, suadentis vt in vrbibus Belgij à se recuperatis Collegia Societatis IESV collocet, singula pro arcibus futura.

Iterùm iustam Deus & Victoria causſam,
Proque tuis & te quæ geris arma probant.
Auſpiciis, Rex magne, tuis Antuerpia ceſſit;
Quo ſteterant hoſtis, ſtant tua ſigna loco.
Ære ſonant turres, tormentis mœnia; plauſu
Pars populi melior, totaque caſtra fremunt.
Ignes, lætitiæ teſtes, per compita lucent:
Pulſa loco Pietas ad ſua templa redit.
Ipſe triumphali ſe cingit arundine Scaldis,
Cuius eant, ipſæ ſcire videntur aquæ.
Vrbs tam firma ſitu, tam vaſto flumine ſepta,
Inuia virtuti credita pæne fuit.
Vrbs tamen hæc, flumenque tuo iam Marte receptum,
Spem facit hoc recipi cetera poſſe modo.
Hæc tibi ſuccubuit, quam dum videt eſſe ſubactam,
Ipſe fidem victor vix ſibi miles habet.
Ex quo ſcuta virùm, galeaſque, & ſortia volvens
Corpora, tardum egit Moſa cruentus iter;
Cùm Traiectini rubuerunt ſanguine muri,
Nec rubuere minùs militis arma tui;
Nulla fuit maior victoria, nulla triumpho
Dignior: hac viſa eſt Belgica pæne capi.
Flandria nunc tuta eſt, nunc tuta Brabantia; totque
Oppida quæ cepi, nunc ego capta reor.
Nunc demum (gratare tibi) tot vicimus vrbes,
Impia quæ tulerant in caput arma tuum.
Vicimus, heu! vrbes; tumidum non vicimus hoſtem:
Victus adhuc vires, telaque inermis habet.
Tela, quibus fruſtrà concurrant enſis & haſta,
Nec quibus occludant murus & vnda viam.
Forſitan hoc quæris, quæ ſint tam noxia tela,
Quæ tibi plus armis eſſe cauenda putem?
Sunt animi cæcis decepti erroribus: illi
Pro telis fraudem perfidiamque gerunt.
Non hæc militibus, non hæc compeſcitur armis,
Hæc nullâ belli vincitur arte lues.

Conde altas turres, ipsíque minantia cælo
Mœnia, quæ vastis ambiat amnis aquis;
Mœnia transiliet, fossas superabit & vndas,
Et sibi per turres vallaque sternet iter.
Mille feras validis, vt serues, adiice portis,
Mille feras tacitâ detrahet illa manu.
In portis vigilet vigilet per mœnia miles,
Quà subeat, cæcas inuenit illa vias.
Troia stetit victrix, dum virtus miscuit arma,
Obiiciens telis tela, virisque viros.
Non armis illam cælestibus acer Achilles,
Non gemini Atridæ, non Telamone satus,
Non anni domuere decem, non mille carinæ:
Tam fortem exitio fraus tamen vna dedit.
Hæc metuenda tibi est, hæc captas obsidet vrbes;
Nempe animos gentis cordaque capta tenet.
Nec tamen innata est talis vecordia Belgis;
Ingenio populus dissidet ille suo.
Nec tamen illorum tibi pars parêre recusat;
Sed pars imperiis est aliena tuis.
Hæresis infecit. caput est & caussa malorum
Hæresis: hac orcus nil, puto, peius habet.
Illa furens latè per campos errat & vrbes;
Quaque errat, Stygio sub pede liuet humus.
Crinibus euulsos in vulgus proiicit hydros,
Et furiis implet pectora tacta suis.
Hæc ferro & flammis, hæc cæde & sanguine gaudet;
Iniicit hæc auidas in tua iura manus.
Vnica lex illi, nullas agnoscere leges;
Quod iuuat & lubuit, iusque piumque vocat.
Fas illi, omne nefas; illi discordia, pax est;
Virtus, impietas; fœdera, nulla fides.
Plus tibi quàm Belgæ nocet hæc; hæc vna rebellat;
Hæc in te pugnat viribus vsa tuis.
Nec parcit Superis: Superùm mysteria sæpè
Sparsit humi, & canibus sæpè voranda dedit.
A se direptis infert incendia templis:
Quàm multa in cineres, hei mihi! versa iacent.
Cumque videt flammas, animos accendit ab illis:
Sic noua se pietas, sic nouus ardor alit.
Vrite cum templis Diuos, ait, vrite flammæ;
Ille mei in Diuos ignis amoris erit.
Quæ violat Superos, quæ cælum oppugnat, & ipsum
Numen, Principibus parceret illa suis?
Aut non illorum terras spoliaret & vrbes?
Nec quidquid raperet, crederet esse suum?
Credat vt esse suum, satis est rapuisse; rapinis
Pascitur: has belli præmia, iusque vocat.

Sed

Sed quia bacchantem reprimis, frenasque rebellem,
Nec finis, vt spoliis crescat inulta tuis;
Et quia quæ rapuit repetis, repetita tueris,
Teque opibus perdi non finis ipse tuis;
Te vocat immitem, te nominat illa tyrannum:
Et vulgi sœcem, quæ sibi credat, habet.
Error hic à teneris cum crimine discitur annis,
A teneris discit te violare puer.
Nota cano; non hoc, toties quæ fœdera rupit,
Quamuis sit mendax, ipsa negare potest.
At tu bella moues, & multo milite pugnas,
Vt rapias illi, quod priùs illa tibi.
Quid tamen arma iuuant, quid capta Brabantia, quidve
Ante tuos supplex Flandria tota pedes;
Si maneant animi, quales dum bella parabas,
Armaque si solæ deposuere manus?
Si maneant animi placidâ sub fronte rebelles,
Et subitò erumpat flamma putata cinis?
O quoties vincenda tibi tua Belgica restat!
O quoties Hydræ colla secanda nouæ!
Hei mihi! si frustrà victor tot prælia gessi:
Hei mihi! si frustrà tot cecidere Duces.
Fac tamen has multo flammas exstinguere nitar
Sanguine, & innumerâ cæde piare nefas.
Quid tibi submittent, nisi vultum rursus & ora?
Quæque iterum fallant, quid nisi verba dabunt?
Credemus verbis iterum celantibus iras,
Experti, flammas quas tegat ille cinis?
Eheu! quàm facile est crimen non prodere vultu;
Quodque animus versat, dissimulare nefas?
Ergo age bellorum cum bellis erue caussam;
Inque suo tantum semine tolle malum.
Cum quâ venerunt, discedent bella; redibit
Hac abeunte, abiit quæ, veniente, Fides.
Sed neque Marte tuo potes hanc benè vincere pestem:
Si posset subigi Marte, subacta foret.
Nempe fero Medici non sanant omnia ferro
Vulnera; nec quoduis tollitur igne malum.
Apta suo hæc medicina loco est; queis flamma noceret
Corporibus, vires succus & herba dabunt.
Nec mihi, quâ sanem subit ars; mea ferrea dextra est:
Vix mollem hæc possunt vulnera ferre manum.
Quæ velit infestis animis possitque mederi,
Turma virûm est; IESV nomen & arma gerunt.
Cum studia illorum (memini) moresque notasses,
Dixisti: Gens hæc nomine digna suo est.
Illa tuis addet, quod adhuc, Rex magne, triumphis
Defuit, & tandem plena trophæa feret.

Et

Et quoniam ſanare tuos, quàm perdere mauis;
Vtilis hæc victis hoſtibus hoſtis erit.
Non illi validis torquentur pila lacertis,
Nec ſæuo rigidum cingitur enſe latus:
Non gerit illa manu clypeos, nec ſpicula verſat,
Nec ferro pectus, nec tegit ære caput:
Sed virtute animos, & cæli munit amore,
Nilque prius armis Relligionis habet.
Bella mouet vitiis; fraudes oppugnat & iras,
Deque ſuâ pulſas protinus arce fugat.
Sed quoties pugnat, patienti pugnat amore:
Cedit, & hac gaudet quilibet arte capi.
Sæpè refert fractoſque arcus & tela Cupido,
Et queritur plus hæc arma valere ſuis.
Sæpè ſibi doluit contundi cornua Bacchus,
Cùm dolor in lacrymas verteret omne merum.
Vidi ego mutatum ſubitò, qui dixerat antè:
Tu mihi Bacche Deus, tu mihi Cypri Dea es.
Vidi ego iuratos in mutua vulnera ciues,
Quâ tulerant gladios, fœdus inire manu.
Qui tantos, motus, tantos compeſceret ignes,
Ex IESV *ſolers agmine miles erat.*
Adde quòd, in teneros dum peruigil excubat annos,
Diſcat ab his quid ſit turpe decensque, puer:
Vtque ipſi Regum Domino, rerumque Parenti;
Sic quoque ſeruandam Regibus eſſe fidem.
Viderat hanc aciem, totoque expalluit ore
Hæreſis, & colubris ſibila vana dedit,
Aduerſasque ſuis deteſtans artibus artes;
Creſcit in exitium gens, ait, iſta meum.
Dixit, & euulſos lacerans cum crinibus angues,
Concuſſit rabidum terque quaterque caput.
Gens pia creſce, precor, furiamque euerte nefandam;
Perdentem populos Regnaque perde luem.
Tu monſtri inſidias oculos deducis ad ipſos,
Tu quæ tecta cupit damna, latere vetas.
Per te mille doli, per te mendacia mille,
Errores per te probraque mille patent:
Stulta quibus leuitas, hebetisque amentia vulgi
Plaudit, & inſanâ credulitate fauet.
At tu conſiliis, oro, Rex, annue noſtris,
Si tibi, ſi cupias conſuluiſſe tuis.
Dum licet, illorum clades auerte tuasque;
Et dubiis rebus, quam potes, affer opem.
Maior adhuc ſupereſt pars belli, vincere victos;
Huic operi vna cohors deſit, & vna ſat eſt:
Quæ ſignis animisque ſuis inſcripſit IESVM
Rite cohors, caſtris deficit vna tuis.

Vnam militiæ, vt Belgas tueare, cohortem
Adde tuæ: numerum non habet illa ſuum.
Hæc tibi captiuas ſubiget feliciùs vrbes,
Quàm tua tam validis agmina plena viris.
Vincant arma viri, Belgas hæc vincet; & hoſtem
Hac ſubiget, quâ plus parte timendus erat.
Crede mihi, quot huic dederis Collegia turmæ,
In quibus excubias ſeruet & ipſa ſuas:
Tot ſpeculas dederis, tot captis vrbibus arces,
Quæ nullâ poterunt fraude, nec arte capi.

ODE

Ad Ampliſſimum virum, Dominum MARTINVM SIVILLA, FERDINANDI filium, Magni Concilij Regis Senatorem, cuius parens olim Antuerpiæ diuo IGNATIO eleëmoſynam largitus.

HVc ades magni columen Senatus,
Par auis, maiórve, Siuillianis;
Fòrs & hoc dici ſinis, ô meorum
Prime Sodalis.
Geſtiens nulli mea plus amari
Muſa, te ad primi noua feſta ſæcli
(Magna ſi quidquam tibi donat otî
Curia) poſcit.
Ducta iam denos decies per annos
Temporum victrix ſtat; & augurari
Vatibus ſi quid datur, ibit annos
Maior in omnes
Magna Loiolæ ſoboles: nec illam
Sit potens aut trux cruce & igne Iapon
Perdere, aut noſtro toties cruentus
Sanguine Maurus;
Nota nec Calui rabies Miniſtri, aut
Pertinax odiſſe Lutherianus;
Non edax liuor, vigil innocentum
Rodere famam.
Noſtra quin ætas odiis ab ipſis
Longiùs vires animosque ducet,
Qualis aduerſo violentus igni
Flamine creſcit.
Nam quid in Numen Superosque poſſint
Tam leues auſus hominum? paternâ
Si tegit natos ope dux IESVS;
Sæuiat aſper

Maurus & Iapon, fremat & Lutheri
Dira, Caluiniique ferox propago;
Iungat armatas, licet, Orcus iras,
Nil moror; vnus
Spernere obstantes animosus hostes,
(Martius quò me rapit ardor?) vnus
Obuium cunctis dabo pectus, audax
Dicere pugnam.
Musa sed gressum preme concitatum:
Namque me pugnas per & arma ferri,
Nec locus, nec mens; magis at modestum
Dicere carmen.
Qualiter Loiola Deo incitatus,
Tecta fortunasque suamque fortis
Patriam fugisse, Parisiorum
Venerit vrbem.
Vrbs nimis felix, meritò inuidenda
Ceteris terris, tua nosse prudens
Si potes tanto bona quæ parauit
Hospite cælum.
Forma si vilis tibi, sæpè vilt
Mens amat formâ latuisse. Virtus,
Fronte non solâ benè semper æstimata, recessus
Pectoris cæcos habitare gaudet,
Mox suam latè explicitura lucem.
Sic cinis flammas subitò daturum
Occulit ignem.
Quid loquor? raros latitantis vrget
Cura virtutis; nec auara curat
Dextra, si sortem premat immerentum
Tristis egestas.
Hinc frequens Scaldim Sequanæ anteponens
Nudus argenti properare magnam
Sueuit Antuerpam, stipe colligendâ
Diuitis vrbis.
Tuque non parcâ numerasse dextrâ
Diceris (magnos habet illa testes
Fama) mî numquam reticende Ferdinande Siuilla.
Texanam quando me iterum biuertex
Mons feret postliminiò Poëtam:
Tunc cauæ valles resonante dicent
Voce Siuillam.

AD

ODE
AD NOBILISSIMOS DOMINOS CONSVLES AC MAGISTRATVS ANTVERPIENSES.

ANTVERPIA D. IGNATIO munifica, viuo mortuoque: viuo eleëmosynam sæpè largita, mortuo prima terrarum magnificentissimam ædem excitauit.

IO triumphe! prima tot vrbium
Anuersa gaude; prima, Sodalium
Ignatianorum triumphos
Ire nouos redeunte sæclo,
Gratare: pars est ante alias tibi
Ingens in illis. O meritis pares
Aut voce quæ satis lyrâve
Musa potens cecinisse grates!
At tu mearum, qui citharam tenes,
Præses Dearum, Phœbe, biuertici
Descende Parnasso, rogatusque
Aduaticam meliore plectro
Molire laudem, qualiter hospitem
Parisiorum finibus aduenam
Donare Loiolam potentum
Sueta virum stipe copiosâ.
Namque igne postquam pectora cælico
Attacta sensit, protinus & larem
Post terga speratosque honorum
Dat titulos animosus exul.
Non multus illum frater imagines
Monstrans auorum, & degenerem arguens
Querela, non supplex rogantis
Ira domus, humilesque palmæ;
Non dulce quidquid, magnificum aut putat
Mortale vulgus, mente quatit virum
Constante; nec terret relictis
Dura opibus veniens egestas.
Milesne, dixit, sanguine Cantabro,
Diuis amatam pauperiem pati
Recusem, in exemplum trahentis
Ire Ducis piger, & vocanti
Parere cælo? scilicet arduæ
Dum Pampelonæ mœnia Gallico
Concussa tormento laborant,
Impauidum feriant ruinæ,

Et non inertem, nec timidum mori,
Dicat vel hostis: cùm melior vocat
Me causſa pro magni Tonantis
Relligione, ſacris, & aris,
Cùm ſæuientes Orcus Erinnydas
In bella ructat; ſigna ego perfidus
Deſertor eiurem, meorum
Suppliciis patiens teneri?
At non mei ſic ſanguinis immemor,
Stirps bellicoſi maſcula Cantabri,
Turmas per hoſtiles anhelo
Vulneribus meruiſſe palmam.
Sic fatus, acri pectoris impetu
Velox paternâ cedere de domo,
Contempſit obſtantes amicos,
Et lacrymas abitum morantes.
Fertur propinquæ nudus Iberiæ
Fines pererraſſe, & per inhoſpitas
Cautesque, Pyrenesque dorſa,
Ad Sequanæ properaſſe ripas.
Hîc exſulantem exercuit improbus
Labor ſciendi, diſcere iam graui
Ætate diſſuetum, & ſeueris
Difficilem ſtudiis: at ipſe
Lætus profanam militiam ſacrâ
Mutaſſe, durâ tentat opus viâ,
Magnisque luctatur Sophistis,
Puluere conſpicuus decoro:
Donec rogatâ deſtituens ope
Ferox egeſtas expulit hoſpitem
In arua Belgarum, & ſuperbæ
In patriam tulit Andouerpæ.
Hîc non auaros indigenas, neque
Clauſas egenis Aduaticùm manus
Senſiſſe gauiſus, benignæ
Multa bonus canit augur vrbi:
Ventura quondam tempora, tempora
Saturniano qualia ſæculo
Colit vetuſtas, cùm nec auro
Sit pretium nitidisque gemmis,
Cùm tota cornu diuite copia
Se fundat agris. ô! precor audiat
Hæc vota Loiolæ, & ſecundis
Annuat auguriis Olympus.
Hac ſpe ſuperbo templa dicauimus
Æterna ſaxo, non imitabile
Opus, nec audendum Myroni aut
Praxiteli, magis inuidendum.

Hac ſpe, meorum gloria carminum
Antuerpianæ lumina Curiæ,
Ignatianæos triumphos
Luminibus celebrate feſtis.
Vos nec tacebit poſteritas; neque,
Si noſtra quidquam Muſa poteſt, meis
Vos incelebratos relinquam
Carminibus, patriæ ô Parentes!

PATRIS CORNELII SILVII IN MARI GLORIOSA MORS.

NVntia Flandriacas dudum compleuerat oras
Fama, mari toto magnis volitare Batauos
Claſſibus, Arctoum claudi ſub retibus æquor.
Extemplò commoti animi: fremit arma iuuentus
Nautica; prima ducum ſibi quiſque pericula poſcit.
Tum portu educunt naues; pulſata per vrbem
Tympana diſperſos cogunt ad littora nautas.
His aliud cunctis præſentius additur armis
Auxilium, ſeptem delecti ex Ordine Patres
Qui IESVM vitæ ſtudiis, & nomine præfert:
Heroum genus inuictum, quod in omnia ponti
Loiolidæ nautis ſocium diſcrimina mittunt.
Hos inter comes ad naues non vltimus ibat
Siluius, intrepidum pectus. Qui vultus euntis,
Quæ ſpecies fuit, & magnæ conſtantia mentis,
Dum peteret quod non erat euaſura periclum?
Vt primùm adſpirant auræ, ſinuataque tendunt
Vela Noti, timor Hollandum retinacula ſoluit
Claſſis, & inuehitur pelago. Pars mitior anni
Deſierat, tempusque aderat quo Belgicus horret
Fluctibus Oceanus, ſpirantque valentiùs Auſtri.
Non minùs ad Boream curſus, gelidosque Triones,
Inceptos peragunt. fertur cita gurgite claſſis.
Iamque adeò innumeris conſtratum retibus æquor,
Piſcantumque rates per fluctus ordine longo
Diſpoſitæ procul apparent, confuſa trahuntur
Retia; turbati trepidant muſſantque Bataui.
Iam clamor, iam terror erat; ſed certa maligni
Heu! ſpolia, & certos venti inuidere triumphos.
Ergo alacres dudum à tergo ſpirantibus Auſtris
Omnibus in Cattos nequidquam nauibus ibant,
Intenti in pugnam, cùm vento horrere profundum
Paulatim magis atque magis: commota tumeſcunt
Æquora, maiorique fremunt ſtridore procellæ:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et nunc vicinos oculis sublimior vnda
Subducit, rursum æquato mox gurgite reddit
Hollandos. spes nulla manus committere pugnâ.
Hornius (hic classi ductor) cum fluctibus, inquit,
O comites, si me cæli non fallit imago,
Pugnandum est hodie. Feruet mare, tergaque cælo
Erigit: hunc timeo Batauis plus omnibus hostem.
Vix ea fatus erat, ventisque instantibus ingens
Pars maris in nauim assiliens, ipsumque virosque
Proluit. Extemplò accurrunt per curua madentes
Transtra viri, funes laxant, subductaque Coris
Vela negant: vasto dispergitur æquore classis.
Quis coniurati motus fremitumque profundi
Explicet? aut possit verbis æquare fragorem?
Nulla quies, mediis credas in fluctibus Alpes
Vndare, inque rates liquidos incurrere montes.
Heu! quid agant maris in tanto cælique tumultu?
Quò cursum intendant miseri? diffiditur arti;
Quoque fretum ventusque rapit, sine lege feruntur.
Quis tibi tum, Silui, sub tanta pericula misso
Sensus erat? tali cùm feruere cuncta tumultu
Prospiceres puppi è summâ, totumque videres
Misceri ante oculos tantis stridoribus æquor?
Corpus, quod poterant vnum, cum naue proterui
Iactabant venti; mens inconcussa manebat.
Non illum exitij certa impendentis imago,
Non vasti vndarum cumuli, quos vndique Nereus
Concitat, inque ratem facto velut agmine torquet,
Affecêre metu: stat inexpugnabile pectus
Herois, sessos vocat ipse ad munia nautas
Intrepidus, pauidisque metum vectoribus aufert.
Hos inter plures cælique marisque fragores
Effluxere dies, nec tempore victa remittit
Tempestas; crescit rabies, propiusque minatur.
Est Batauos vltra, quà sese littora circum
Oceanus Frisiæ magno curuamine flectit,
Dorsum immane mari: syrtis circumflua vasti
Vnda freti nomen terræ Vlielandia fecit.
Illa vbi destituit pelagus, solitusque retraxit
Æstus aquas, longè aggestas ostentat arenas
Splendida; mox rursum ex alto redeuntibus vndis
Insidiosa latet sub gurgite, certa carinis
Pernicies, quascumque vadis impegerit æstus.
Huc tanti ignaros discriminis aspera ponti
Et Boreæ furialis hiems rapit. Hæc super addunt
Horrorem tenebræ, duplicataque noctis imago
Iam magis atque magis, vicina pericula celat.

Noctis

Noctis erat medium; rector sese inscius alto
Iactari velut antè putat, nec turbida præter
Æquora, quod metuat fugiatve, subesse periclum:
Cùm subitò ingenti nauis succussa fragore
Constitit, atque vadis infixa tenacibus hæsit.
Conclamant nautæ exanimes, miseroque vlulatu
Cuncta replent: veluti cùm mœnia subruit vrbis
Hostis, & euersis muris valloque potitus,
Incautos subito aggreditur certamine ciues.
Turbam inter trepidantem accurrit Siluius; vtque
Nulla super miseris præter cælestia cernit
Auxilia, ante oculos infixam cernit arenis
Stare ratem, à tergo pontum sine fine furentem:
Submittit genua, & cum vultu ad sidera palmas
Attollens, Moriamur, ait. Si corpore solui
CHRISTE *iubes, miseræque vocat lux vltima vitæ,*
Adsum: nulla mora est; venientes pectore toto
Excipiam fluctus. habeat sibi corpus, & alto,
Vt volet, Oceanus mersum sub gurgite voluat.
Dum meus ille animus viuat, dum spiritus ad te
Liber eat, patrij leuis est iactura sepulchri.
Sic fatus, properè surgit, vultuque sereno
Pallentem ad turbam versus: Nunc pectore firmo,
Nunc animis opus est, comites, absistite planctus;
Vtque decet Dunkerkanos, vtque ignea sæpè
Fulmina tormentorum inter fecistis, auitæ
Nunc quoque virtutis memores, contemnite mortem.
Obruat ignauum hoc vndis & inutile corpus
(Si visum est superis) pontus; mens criminis expers,
Victrixque Oceani, seruabit inobruta vitam:
Si modò corda dolor scelerum sibi conscia tangat,
Et vitæ maculas lacrymarum diluat imber.
Dixerat: ast dudum letales alueus vndas
Accipiens, ruptæque trabes, & certa sub ipsis
Mors oculis cunctis plus hortatoribus vrgent.
Tum verò admissas certatim expromere noxas
Idem omnes simul ardor habet: secreta feruntur
Vulnera sub lucem, & multos suppressa per annos
Crimina iam nullus retinet pudor; omnia promunt.
Hæc illi: furit interea non segniùs æquor,
Sublimemque æstu subterlabente carinam
Sæpiùs attollens, summis suspendit in vndis.
Illa freto redeunte suo mox pondere præceps,
In fatale vadum recidit; quassata ruinam
Dant latera, insinuant laxis compagibus vndæ.
Iam facies maris intus erat; Cornelius æquor
Pectore propellens, mediâ sub morte natantes

Confir-

Confirmat ſocios; nunc huc, nunc aduolat illuc,
Oblitusque ſui fertur: En vulnera nobis
Illa patent (nam dextra crucem ſublata tenebat)
Huc alacres plenique animis properate, ſuperſtes
Fluctibus hæc animus ſe tutus in oſtia condat:
Hoc nulli poterunt nos portu excludere venti.
Talibus oranti vaſto ſtridore dehiſcens
In partes vtrimque ratis diuulſa receſſit.
Tum piceum erumpens fundo mare, fracta carinæ
Membra, virosque ſimul diducto abſorbet hiatu.
Pauci, quos melior iuuit fortuna, natantes
Amplexi manibus tabulas, conuulſaque mali
Robora, in hoſtilem tandem excutiuntur arenam.
Siluius, vt ruptâ nauim compage ſolutam
Vidit, & ingenti patefacto irrumpere fluctus
Limite, pendentis manibus complexus vtrisque
Effigiem CHRISTI; *Nunc, ô* IESV, *accipe, dixit,*
Hanc animam, lateriſque tui ſub vulnera conde.
Plura precaturum inuoluit ſub gurgite vortex,
Moxque iterum fundo ſublatum reddit ab imo.
Ille natans fluidæ ſubnixus fragmine puppis,
Inter aquas IESVM, *quoties ſinit hiſcere fluctus,*
Voce refert, IESVMque *ipſis immurmurat vndis:*
Donec vi veniens pontus, quæ vexerat illum
Excuſſo longè è tabulâ vocemque animumque
Abſtulit, & nigro correptum vortice torſit,
Non vltrà ſuperas emergere paſſus in auras.
I felix anima, & victrix pelagique, tuique,
Naufragio è medio pulchrum molire triumphum
Ad Superos; tecumque animas, quas ritè piaſti,
Illuſtres animas, vitamque in funere nactas,
Ceu ſpolia æthereis, vt dignum eſt, ſedibus infer.
Quamuis Oceanus medio ſub gurgite corpus
Exanimum premat, aut verſent in littore venti:
Tanta tamen virtus nullis ludibria debet
Fluctibus aut ventis; ridet quodcumque minatur
Pontus, & inuitis victrix emergit ab vndis,
Ipſa ſibi placidus quouis in turbine portus.

Belgi-

Belgica Feſtum S. Ignatij menſe Iulio ſuum vindicat.

Sol in Leone Belgico.

Ecce Cleonæi micuit dum ſideris aſtrum,
Tactaque Phœbeo fulgurat igne iuba;
Ignati celebrare diem Leo Belgicus ardet,
Et facit hic terris, quod facit ille polo.
Iamque toros multo comit formoſior auro,
Signaque Loiolæ pectore fixa gerit:
Et procul inflexâ Diuum ceruice ſalutans,
Gaudet ſacratos lambere poſſe pedes.
Scilicet inſolito latè fremit excita plauſu
Belgica, Loiolam deuenerata ſuum.
Hinc memor hoſpitij, veteres Antuerpia amores
Suſcitat, hinc ſtudiis æmula Bruga ſuis.
Mille diem geminant votiuis ignibus aræ:
Mille faces noctem, dum venit illa, fugant.
Omnia cùm fulgent, flammas ſuper emicat omnes
Quod ſacro Ignatius fundit ab ore iubar.
Hoc Belgæ obſeruant, oculos hoc ſidere paſcunt,
His facilem meritis in ſua vota trahunt.
Quin Pater ipſe, poli benè vix ſtatione receptus,
Viſerat indigetum tecta per alta choros;
Cùm flectens oculos, veteres reſpexit amicos,
Optauitque nouos, Belgica templa, lares.
Hæc colit, hæc ambit, ſeque his oblectat in oris,
Hic ſobolem læto germine multiplicat.
Parcite Romani, populares parcite Iberi;
Belgica & ipſa ſibi vindicat Ignatium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Missio Hollandica.

Inter delphinas Arion.

PÆnè superfuso tellus iacet obruta ponto,
Quam Frisii & Bataui Mattiacique tenent.
Vtque in aquis, aut inter aquas prope littora nati,
Sic gaudent in aquis viuere, & inter aquas.
Felices olim, Regis cùm iura colebant,
Romanamque, Deo debita iura, Fidem:
Cùm necdum belli fraudumque indagine capti,
Subdiderant duro libera colla iugo.
Eheu! nunc Dominoque suo Cæloque rebelles,
Ruperunt iunctâ iura fidemque manu.
At benè quòd melior tanto in discrimine cursum
Pars tenet, & sæuis altior exstat aquis.
Pars etiam rapidis quam vortex merserat vndis,
Sospes inoffensum per freta carpit iter.
Vos statio fessis, vos mersis vita fuistis,
Cùm sociam, IESV turma, tulistis opem.
Vestrum opus est illis seruare aut reddere vitam,
Quos noua tam sæui gurgitis ira premit.
Per vos in medio securi turbine ludunt,
Et retinent certum quod docuistis iter.
Nec leuis est vestri merces pretiumque laboris,
Cernitis vnanimi pectora iuncta fide.
Sic olim medios inter delphinas Arion,
Ipsosque & tumidas carmine mulsit aquas.
Tacta fides citharæ delphinas in æquore iuuit:
Hos iuuat, & per vos seruat auita Fides.

Fructus Missionis Hollandicæ.

Occide, & manduca. *Act.*10.

PAnditur en cælum; procul hinc, procul ite profani:
Quidquid id est, fiant visa secunda, precor:
Ah meliora piis. venientia lintea cælo
Conspicor, immundis lintea plena feris.
Has ego sustineam confusâ cæde necatas
Mandere, & impurâ polluere ora dape?
Hoc tamen ostento Gentes seruare profanas,
Nostraque iussus erat sacra docere Petrus.
Talia multa queri, Socij possetis IESV,
Qui colitis Batauùm quam mare pulsat humum.
Illic est quodcumque Petro fuit antè timori:
Hanc tamen ora petunt vestra manusque dapem.
Non placet impuros, vt putria membra, recidi;
Si medicâ possunt membra coire manu.
Viuant, atque nocens ponant aliquando venenum,
Paruaque pars sani corporis esse velint:
Vt sano incipiant tandem arridere palato,
Sintque dapes gratæ, quæ priùs horror erant.
Hoc agite, ô Socij, infectis succurrite membris,
Vertite in optatos ipsa venena cibos.

Missionis Hollandicæ latebræ.

Ἐν κευθμῶσι πλέον ἄφθονός ἐστιν ἄγρα.

Vberior latebris venatio.

Ἀλλ' ὑμεῖς θεῖον καὶ ἀνίκητον γένος ἐστέ,
Οἵτινες αἱρετικὴν νῆσ' ἐφοδεύσατε μοῦνοι
Τὰς πολεὰς, βεβαρὸν πῦρ μὴ ἀγρεύοντε θύελλα,
Μηδέ τιν' ὀμβρον πλέγμασιν ὑμετέροις·
Ἀλλὰ βρέξις, πολλύς τε κόνις χαλεπός τε παθόντες,
Ψυχὴν καὶ θυμὸν τλήμονα παρτίθετε.
Ἦτε γὰρ, ὡς τὸ πρὶν ψυχαὶ θεικέλλες ἔασι,
Πειράθραι θείῃ αἵματος, ἠϊόνιαι.
Μηδ' ὀκνεῖθ' ὅτι δήπου ἀγρευσάμεν' ἐστὲ λαθόντες·
Πόλλακις ἀγρώστωρ ζώϊστο θῆρα φανείς,
Κρυπτόμενος δὲ λάληκε· τὸ δ' ἐν κευθμῶσιν ἀγρεύσω
Ἱμερόεν, καὶ γὰρ αὖθι ἀγρίοια
Ἄφθονός ἐστ' ὀλπαλέον· ἰδὲ, πᾶς ὄξεα κλάγγᾳ
Τοῖς πτερύεσσ' ἄγρας σφόδρα ἐφιέμενος
Ἴρηξ, ὀρμηθεὶς δ' ἐν' ἐρεμνῷ ἀμφιπόταται·
Ἀλλὰ μάτην ἀπολεῖς τὰς ὄρνιχας μεγαλὰς
Βαλλόμενος ἀμφὶ φυγόντι, πλέας ἰκτὶς δ' ἀφυλακτὲς
Εἰς δασύπους ἐσιὼν, ῥᾷον ἑνὸς κεκτῆ.
Οὐκ' ἀρ' ἐνὶ ἀσείοσιν ὑπέκδυσίς ὄζιν ἑτοίμη·
Ἀΐδηλος δ' ἐν μέσῳ ῥηΐδιον ὄζει φυγεῖν.

Missio

Missio Castrensis.

Da mihi animas, cetera tolle tibi.

Hinc venit Assyria & Babylonis robur in armis
Inde Gomorrhæi stant Sodomæque duces.
Insonuêre tubæ: miscent certamina Reges:
Alterno latè sanguine terra madet.
Iam Sodomæ cecidêre Duces; iam vincula passi,
Felices socios qui cecidêre vocant.
Immeritum quoque Lot tristis fortuna coëgit
Barbara captiuâ vincula ferre manu.
Non tulit hanc sortem, neque tantum dedecus Abram:
Hoc duce tercentum, stant noua castra, viri.
Væ tibi, væ Babylon, nostrâ quæ clade superbis:
Iam rerum versas experiere vices.
Assyrij cecidêre; Loti iam vincula stringunt
Assyrios; Sodomæ reddita præda Duci est.
Victor Abramus ouat: cui Rex: Age, diuide prædas,
Redde animas nobis, cetera tolle tibi.
Dicite vos Socij, vos Regia castra secuti,
Quæ referet vester præmia digna labor?
Quo lucro stabit victoria? dicite Regi:
Da nobis animas, cetera tolle tibi.
Præmia non leuium ferimus satis ampla laborum,
Si nostrâ constet vitâ aliena salus.

Missio-

Missionis Castrensis opima præda.

— Pars optima prædæ
In noua dat vires certamina. —

QVid non venator, quid non vigil inuenit auceps?
Quas non illecebras quæstus vtrumque docet?
Ab fuge, præmoneo, fuge, dum licet, ardea: capta est
Altera; ne fias altera præda, caue.
Insequitur, rabidosque in te falco exserit vngues;
Quæque priùs comiti, iam tibi rostra parat.
Scilicet hunc primæ pars allicit optima prædæ,
Iuque nouas pugnas, & noua bella rapit.
Vos quoque, quos socio sibi nomine iunxit IESVS,
Exstimulat prædæ nobilioris amor.
Audio, vox vna est: Iuuat, ô! per castra, per hostes
Tendere, quà cælum, quà Deus ipse vocat.
Inuia virtuti nulla est via; repperit illam,
Aut facit: in medio nil timet illa metu.
Est hic, est animus vitæ contemptor, & astra
Sanguine venali qui benè credat emi.
Sic agite inicti Heroës, per tela, per enses
Obuia in oppositam pectora ferte necem.
Militibusque suas Ducibusque relinquite prædas,
Vestra suo sint cum milite præda Duces.
Omnibus è prædis pars hæc erit optima prædæ:
Hæc animos vobis in noua bella dabit.

Missio-

Missionis naualis vtilitas.

Iactemur, modò prosimus.

NOs quatit algenti Boreas modò missus ab Arcto,
Fronte modò aduersâ vexat agitque Notus.
Nos Zephyrusque Eurusque agitant. ludibria ventis,
Quicumque æquor agunt, irrequieta sumus.
Non tamen æquoreis frustrà fluitamus in vndis;
Non mare nos frustrà, sæuaque iactat hiems.
Nam vada signamus, cæcasque sub æquore syrtes;
Has simul vt vitet, naufragiumque ratis.
Iactemur, modò prosimus; *modò nauita per nos*
Euitet syrtes, insidiasque maris.
Nos quoque Loiolidæ (nec frustrà) dulce putamus
Iactari instabili per maria alta rate.
Iactemur, modò prosimus. *depellite nostris,*
O nauta, ô miles, vestra pericla malis.
Nauta caue, dum resque sinit, tua vela retorque;
Hæc fuge, naufragium ne patiare, vada.
En vitium nauis patitur. celer obstrue rimam;
In nauem irrumpunt hac mare morsque vid.
At tu quid lentus torpes? sta miles in armis;
Qui necet, aut animam vulneret, hostis adest.
O benè! paretis? Nunc nobis dulce periclum,
Nunc est terra grauis, nunc iuuat ire mari.
Fluctibus & ventis iactemur, dummodò vestris
Hic animis prosit subueniatque labor.

Missio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Missio naualis ardua.

Intentant omnia mortem.

EN quanto peragant cursum discrimine puppes,
Quas procul à patrio littore pontus habet.
Indomitum venti voluunt mare, sedibus imis
Eruta conuulsam verberat vnda ratem.
Vicini exitium scopuli, syrtesque minantur,
Fractaque spumosis æstuat vnda vadis.
Fulminibus cælum superintonat; æmulaque illis
Altera tormentis fulmina missa fremunt.
In ratis exitium conspirauere procellæ,
Fulminaque & fluctus, & vada cæca maris.
Præsentemque viris intentant omnia mortem;
Mortem, quam timidis adferat ipse pauor.
State, ipsamque inter fortes consistite mortem:
Hæc vinci à vobis se quoque posse sciat.
Vt pereant alij, spes vt sit nulla salutis;
Amissâ veniet vestra salute salus.
Si medio ratis hausta profundo ad tartara sidat;
Confecti cursus sidera portus erunt.
O felix nimiùm cursus! non incubat illis
Terra grauis, cælo quos leuis vnda dedit.

Missionis

Missionis Naualis lucra.

Emerget diues ab vndis.

ARdua res lucrum. Quid non molitur auarus?
Quas gremio condit terra, recludit opes.
Terra parum est cupidis; in prædam cedit & æquor,
Nec sat tuta freti gurgite gemma latet.
Mergitur & cæcas petit vrinator arenas,
Scrutaturque, sinu quas Thetis abdit, opes.
Crescit amor lucri, gelidisque accenditur vndis
Dira sitis: medias æstuat inter aquas.
Quid facis infelix? pelago malè credis auare,
Littus ama tutum: non habet vnda fidem.
Vt tamen emergas; non sunt tua præmia tanti:
Hæc, si, dum sequeris, sit tibi vile mori.
O quantò spolia his, Socij, meliora refertis,
Quos hominum toties per mare raptat amor?
Non illis adamas pretio, non certet iaspis,
Non lapis Oceano concolor ipse suo.
Præmia sunt animæ, diuinæ mentis imago.
Istis nil spoliis ditius orbis habet.
Ite alacres, date vela Notis, vocat Auster in altum.
Tollat amor lucri, quem facit vnda metum.
Ampla satis merces, lucrum discrimine maius.
Diuini pretium sanguinis illud habet.

Patres

Patres nauales, instante pugnâ aut tempestate, animos vectorum expiant.

בַּצַּר

חִזְקוּ מְתֵי חַיִל כִּי לֹא תַלְאוּ בָּהָבֶל
בּוֹקוּ בְּכָל־מְאֹד פֶּן תָּמוּתוּ מֵחָרֶל
הָרִיקוּ תָּרוֹמוֹרֶת וַהֲבוּקָה וּקְבוּקָר
בַּצַּר תּוֹשִׁיעֲכֶם וָאֲנִי מָמְצוּקָר
הַשְׁלִיכוּ טְמֵאִים גַּם טָמְאַתְכֶם לַצּוֹלָר
רָמוּ שֶׁקֶץ בַּיָּם וַיְהִי לִשְׁטָחָה תּוּגָר
שְׁאוּ מַשָּׂאֲכֶם וְכָל־מִשְׁקַל הַנָּפֶשׁ
לֹא־תּוּ אֲגִיוֹתְכֶם תָּבוֹאוּ מָחֹז חָפֶץ

INSTANTE PERICLO.

PErgite, namque instat leti crudelis imago:
Et pretium tanti vita laboris erit.
Id superest, validis sentina exhausta lacertis
Oceano reddat, quod malè gestat onus.
Vos animi meliùs labes, instante periclo,
Ponitis in medio, naufraga turba, mari.
Scilicet hoc premitur grauiori pondere nauis,
Quo sine tuta suum prosequeretur iter.

ALIVD

ALIVD CARMEN IN EAMDEM SENTENTIAM.

NVlla fides pelago. Pelagus discrimina mille,
Mille vias leti, quâ spatiatur, habet.
Sunt vada, sunt syrtes, sunt Acroceraunia ponto:
Multa rati Boreas, multa minantur aquæ.
Nec fauor astrorum stabilis. polus ipse timendus,
Et cum fulmimibus qui ruit axe fragor.
Sæpè mouet Batauus collatis prælia rostris;
Et ponti victrix classis, ab hoste timet.
Vt nihil accedat; senio rimisque fatiscens
Ipse necaturas alueus haurit aquas.
Qui regit, à scopulis, & ab hoste retorquet euntem;
Quaque potest, grauidam fluctibus, arte leuat:
Scilicet vt citiùs mare libera transeat vndis;
Quasque mouet Batauus, vitet, & aura, minas.
At quantò meliùs, quàm fluctus, crimina Patres
Tollitis! hæc peiùs quolibet hoste nocent.
Nec tantum pelagus, quantum premit ira Tonantis.
Est omni grauius pondere, crimen, onus.
Sistuntur Danai, tardæ stant Aulide puppes:
Caussa latet; Phœbo iudice læsa dea est.
Classe domum repetens Aiax, mare vincit & hostem;
Sed tamen offensæ Palladis igne cadit.
Ergo age qui tumido dubiam regis æquore puppim,
Discrimen si vis tollere, tolle nefas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Patres nauales lacrymis pœnitentiæ vectorum animas ad portum salutis promouent.

Impleuitque sinum lacrymis.

AD portum properas? ponto ne fide nec Eurís,
Nil leuius vento est, mobiliusque mari.
Tollit ad arbitrium Zephyrus, quod strauerat æquor:
Et quæ spem dederat, iam facit aura metum.
Certiùs arte rates inflataque vela reguntur:
Arte cauent syrtes & vada cæca maris.
Arte per obstantes sua flectit carbasa fluctus
Rector, & aduersis nauigat arte Notis.
Spargit aquis velum, cursumque obliquat; & Austro,
Quod petitur littus, non prohibente, subit.
Non prohibere parum est: propellit, vt obstitit antè;
Implet & humentes fortiùs aura sinus.
Vita quid est aliud, nisi nauis concita vento?
Et speciem fallax æquoris orbis habet.
Portus, qui petitur, cælum est: suus æthere splendor
Emicat, incerto sidera certa mari.
Est facilis cursus: venti sed euntibus obstant;
Quaque lubet, miseræ non licet ire rati.
Vna salus superest; spargantur linteа fluctu,
Inuito curret tuta carina salo.
Ille tuus labor est, IESV pugil: elicit vndas,
Inque sinum lacrymas ire per ora iubes.
Nec mora, ventus adest, & felix Numinis aura
Prouehit in portus vela ratemque suos.

Missio

Missio ad peste infectos.

Victima salutis publicæ.

VRbe lacus mediâ Latias infecerat auras,
Inuoluens damnis tecta virosque suis.
Roma metu pallet: populi commune sepulchrum
Creditur, &, melior ni Deus obstet, erit.
Quid faciant ciues? humeris hic, ille lacertis,
Quo claudi possit tanta vorago, ferunt:
Omnia nequidquam. cumulo telluris hiatus
Crescit, & exundans diditur vrbe lues.
Consulitur Phœbus: sortes oracula pandunt:
Quod petitur, summum det tibi Roma decus.
Augur in incerto est, oracula Curtius edit;
Et, summum Romæ sunt, ait, arma decus.
Quoque minùs dubites, in me tentare licebit:
Sit vitæ damno libera Roma meæ.
Nec mora: vectus equo, qualis tendebat in hostem,
Insilit, & patulam claudit opertus humum.
Magna viri virtus. sed vos nil cedite illi,
O pugiles, animæ prodiga turba tuæ.
Non vos dira lues, quæ conficit omnia, terret,
In mediis ausos stare cadaueribus.
Semineceſque artus, & adhuc spirantia virus
Corpora præsenti visere morte iuuat.
Omnia fert pietas, fatum quoque, nescia vinci;
Vnum pro multis deuouet illa caput.

Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si Societatis merita, si Sociorum vota spectentur, dicenda supersunt plura; sed enim vt dictorum aliquando sit finis, verbis eam nouissimis summorum virorum stylo & ore proditis salutemus.

MILITANTIS ECCLESIÆ
POSTREMO ORDINI
IESV MINIMÆ SOCIETATI,
QVAM
DIFFICILLIMIS TEMPORIBVS
A CHRISTO ET MARIA
PRIMIS IN CÆLO PARENTIBVS
OPPORTVNE CONCEPTAM,
IGNATIVS
[a] HOMO IVVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,
[b] ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM,
[b] VLTRA VNIVS ÆVI TERMINOS OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDENS,
APOSTOLICIS CONFIRMATAM ORACVLIS,
DOCTRINA ET VIRTVTIBVS ARMATAM,
NEQVIDQVAM INVIDENTIBVS ET INSIDIANTIBVS IMPROBIS,
AD MAIOREM DEI GLORIAM,
SVPRA VOTVM FELICITER, SVPRA EXSPECTATIONEM FORTITER
EDIDIT, EDVCAVIT:
QVAM
FRANCISCVS XAVERIVS
[c] VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS,
[d] EX APOSTOLICO NVNTIO FACTVS ET NOMINATVS APOSTOLVS,
TOTO DIFFVSAM ORIENTIS OCEANO
IN FINES ORBIS TERRÆ
VIX DECENNIO LATIVS PROPAGAVIT
QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS
[e] VEL

a Nicol. Zãbeccarus in Orat. pro B. Ignatio.
b Greg. XV. in respons. ad Relat.
c Greg. XV. supr.
d Nicol. Zãbecc. supr. Cardinal. à Monte in Relat.

[e] VEL AVDAX ROMANORVM FORTITVDO PERAGRARE VICTORIIS, e Greg. XV. suprà.
[e] VEL CVRIOSA GRÆCORVM SAPIENTIA ILLVSTRARE LITTERIS,
POTVERE:
QVAM
VRGENTIBVS VNA CETERIS EIVSDEM ORDINIS DECEMVIRIS
SEMPER ET VBIQVE
AGENTEM BONA ET PATIENTEM MALA,
HINC SANCTISSIMORVM VIRORVM
DOMESTICA INNOCENTIA CANDIDAM,
NVLLIVS TAMEN GLORIÆ CANDIDATAM,
INDE IMPROBISSIMORVM HOMINVM
EXTERNA VIOLENTIA PVRPVREAM,
NVLLIVS TAMEN AMBITV PVRPVRÆ PRÆTEXTATAM,
IESVS
TOTO PASSIM ORBE, AC ROMÆ PRÆSERTIM,
EX DIVINA SPONSIONE PROPITIVS,
SVI NOMINIS
POSITI IN SIGNVM CVI CONTRADICETVR
GLORIOSO SED ET ONEROSO TITVLO DECORAVIT:
QVAM
INIQVISSIMIS QVÆSTIONIBVS ET EXQVISITISSIMIS TORMENTIS
HODIEQVE SVBIECTAM, ET TAMEN SVPERIOREM,
PRODIGIIS NOBILEM, NON SVPERBAM,
VIRTVTIBVS EXERCITAM, NON ERECTAM,
CLARAM LITTERIS, NON ELATAM,
VITÆ PRODIGAM, MORTIS SECVRAM,
PONTIFICES VIRIQVE MAXIMI,
[f] ALII SPIRITV DEI CONCEPTAM,
[g] ALII BRACHIVM ECCLESIÆ DEXTERVM,
[h] ALII LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM,
[i] ALII SACRÆ MILITIÆ SOCIETATEM,
CATHO-

f Paul. III.
g Cle. VIII.
h Greg. XV. suprà.
i Idem in litt. ad Carolũ Episcopum Virdunenſ. 1622.

CATHOLICI NOMINIS DEFENSIONE ET HÆRETICORVM EXCIDIIS
CLARISSIMAM
VNVS
TANTA INTER DECORA SVÆ ET SVORVM MODESTIÆ MEMOR
IGNATIVS MINIMAM NOMINAVIT.
ILLI
ANNVM IAM CENTESIMVM NATÆ, ET ADHVC VEGETÆ,
ADOLESCENTI, NON ADVLTÆ,
MATVRÆ, SED NON DECIDVÆ,
VT IISDEM ET QVI GENVERE PARENTIBVS,
ET QVI SVSCEPERE MAIORIBVS, BENE IVVANTIBVS,
SVPRA INIVRIAM TEMPORVM, SVPRA INVIDIAM SÆCVLORVM,
NEC ENERVATA PROSPERIS, NEC ADVERSIS DEIECTA,
IMMOTA MINIS, TERRORIBVS INCONCVSSA,
MALIS NON INFIRMIOR, SED AVDENTIOR,
IPSAM IN ÆTERNITATEM PROCEDAT ET CRESCAT:
ANNO M. DC. XL. AB IPSIVS CONFIRMATIONE SÆCVLARI PRIMO
OPTIMÆ MERITISSIMÆQVE MATRI SVÆ
PVBLICVM HOC VOTVM POSVIT
PROVINCIA FLANDRO-BELGICA.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

Res carmine explicatæ, distinctis in Poëtarum gratiam typis discernuntur.

ABASSIA Pontificis obedientiæ se subdit. 228. & seqq.
in Abassiâ Catholicæ Fidei cursus. 398
ibi triennij spatio 42989. animæ baptismo ablutæ. *ibid.*
Abassinorum Rex in societatem cum Rege Lusitano, & submissionem Romano Pontifici propendet. 608
Academiæ variæ Societati commissæ. 439. & seqq. in iis Gradus conferuntur. 438
Academia prima Societatis fuit Gandiæ, secunda Eboræ, posteà variis in locis variæ. 338. & seqq.
Academia celeberrima Societatis est Romana. 339. eius insigne. *ibid.*
Academiæ Louanienſis de Societate iudicium. 737
Adhortatio ad homines Societatis, vt ardua quæque aggrediantur. 131. & seqq.
Adrianus Adriani Belga ad Societatem accedit. 734. Sociis præficitur Louanij. 735. ibidem incarceratur. *ibid.* eiusdem encomium. 871
Aduersa fortiter toleranda. 543. & seqq. 554
patienter tolerata sæpè lætum exitum habent. 497. 500
Aduersa tolerans, glorioſus; infamis, qui cedit. 540
viri fortis ornamenta sunt. 539
Societas illa hactenus auidè excipit. 543
Aduersis optabilius exerceri, quàm prosperis. 538. & seqq.
iis amicos exercet Deus. 481
iis gaudent Sancti. 482
ex iis Sancti læta præsagiunt. 500
iis optima quæque illustrantur 581
iis non frangi, fortitudo maxima. 539
iis exercitatus, plura optat Ignatius. 542
Aduersa Societati optanda. 569
iis Societas creſcit. 574
iis purgatur, illustratur & formatur. & seq. 571.
iis gaudet.
iis oppressa virtutem exserit. 568
Adulterium spirituale. 570
Ægidius Bauarius quinquagesimum Religionis annum iubilæum celebrauit. 150
Ægris quomodo opituletur Societas in Belgio. 17
Albanus Dux contrarius Societati. 787
Albertus Archidux cognomento Pius. 745
Imperium bis oblatum bis repudiauit. 893
eius de Societate iudicium. *ibid.*
eius mors. 888
Albertus & Isabella in Societatem Belgicam beneuoli & munifici. 756. parentes sunt Societatis Belgicæ. 811
eorum erga Societatis Nouitios affectus. 757
Aldenardenſis Collegij origo. 760
Alexandri Ducis Parmenſis iudicium de Societate. 763
magnus est patronus Societatis. 433
auctor est Missionis castrensis. 755. 887
moritur Atrebati. 805
Alexandri Bertij discipuli nostri pietas. 757
Aloſtani Collegij origo. 345
B. Aloysius Gonzaga quomodo mundum contempserit. 764
eius maturitas & moderatio. 264
auctore Virgine Societatem ingreditur: eius adspectu recreatur. 38
gloriam mundi contemnit. 76
eius ad Societatem vocatio, & cum patre lucta. 723
Societatem ingreditur. 513
eiusdem breue elogium. 329
eius vitæ summarium. 168
quid de gloriâ mundi senserit. 594
Alphonsi Rodriguez erga B. Virginem deuotio. 723
Alphonsus Salmeron bis fuit in Belgio. 77
à Summo Pontifice ad Concilium Tridentinum mittitur. 859
Theologiam publicè Romæ profitetur. 538
ibid.
eiusdem elogium sepulcrale.
Amantium quanta concordia. 291
Ambitio periculosa. 71
Ambrosius Spinola Marchio Societatis patronus. 197
patronus etiam Missionis castrensis. 889
Amor similitudinem quærit. 129. 130. 131
Amoris fœdere Deo obstringi, honorificum. 149
Amor Dei superat amorem coniugalem. 152. & seq.
sit constans oportet.
Amoris diuini descriptio. 153
Amor diuinus Ignatium moribundum vulnerat. 165
711. 713

Universidad de Deusto
Biblioteca

Andreas Boccatius Belga quàm animosus aduersus Iconomachos. 268
cum Sociis in Frisiam abit. 750
SS. Eucharistiam inter hæreticos armatos impunè effert. 838
eiusdem encomium. 872
Andreas Ouiedus in Abassiam mittitur. 228
eius illic sanctitas & labores. *ibid.*
illuc profectus, succedit in officium defuncti Patriarchæ. 609
prædicit cladem Regi Abassino contra Fidem obdurato. *ibid. & seq.*
eius varia pericula & ærumnæ. *ibid.*
Angelus aut homo pro duce vitæ non sequendus. 122. 123
Anglicanæ Missionis initium. 214
in Angliâ Socij pro Fide mortui. 169
Animarum cura maxima habenda. 277
Animarum lucrum maximum. *ibid.*
Animas ab interitu vindicare maxima gloria. 278
Animarum in quibusuis corporibus idem pretium. 233
Animos expugnare quàm arduum 251
Animos hostium vincere oportet. 927
Annus Iubileus numeratus potiùs apud Hebræos quàm obseruatus. 11.12
Annus Iubileus Hebræorum cum eorum Republicâ exstinctus. 13
Antecinerales preces Louanij primùm institutæ. 791
Antecineralium dierum solennitatis initium. 376
eorum solennitas Romæ. *ibid.*
eorumdem solennitatis fructus. 377
pro his diebus Indulgentiâ plenaria Societati data. 376
Antiphanis sententia scholis Societatis accommodata. 436
Antonius Araozius in Hispaniam mittitur. 210
S. Antonij & Arsenij voluptas in orando. 428
Antonij Criminalis gloriosa mors. 168
Antonius Crispus traijcitur in Missione castrensi. 808
Antonius Madridius singularis in Hispaniâ concionator. 334
vnâ concione suâ famosas, quæ magno numero aderant, mulieres ad vnam omnes conuertit. 337
Antonius Padillius concionator etiam adspectu suo gratus. 335
Antonius Possevinus legatur in Moscouiam. 217
eius apud Ducem Moscouiæ constantia. 218
Viretum aliosque hæreticos in Galliâ conuincit. 341
Antonij Vinckij erga infirmos amor. 389
Antuerpiensis Collegij origo. 744
inuaditur ab hæreticis. 837
Antuerpiensis Senatus Societati benevolus. 747
Antuerpiensi ciuitate Societas expellitur. 838
eadem ciuitas est Ignatij studiosa. 931
Antuerpiensis discipuli nostri mortificatio. 345
Appellatio nominis Iesv Societati à Pontificibus concessa. 124.125
Appellatio aliorum Ordinum quorundam honorifica. 125
Apostolici Societatis viri in Americâ. 612
Ardua quæque Iesv exemplo Societatis hominibus sustinenda. 131.132
Auaritia falsò obiecta Societati. 556. *& seqq.*
Augustinus Caruajalius Augustiniani Ordinis Theologus Exercitiis S. Ignatij vacat summo fructu. 386
Austriacæ pietatis exempla. 854
Austriacorum summa laus, defendere & promouere Catholicam Religionem. 891
meruerunt Regnum Hispaniæ Religione. 893 *ibid.*
item Burgundiam. *ibid.*
quàm benè meriti de Societate. 222.896

B.

Bacchanalium profana consuetudo. huic se Societas opponit. 375 *ibid.*
Barberina domus signum extulit Iubilei Societatis. 15
Bartholomæus Bustamantius Prouinciæ Baticæ Prouincialis pueros catechismum docet, & vt totâ vitâ docere possit, rogat. 352 353
Bauariæ Ducum in Societatem fauor. 252
Belgæ festum S. Ignatij sibi vindicant. 937
Belgarum sanctitas septimo sæculo. 899
Belgæ illustres è Societate. 261
Belgæ nobiles è Societate. 209
Belgica prouincia egregius campus industriæ Sociorum. 23. diuiditur in Flandro-Belgicam & Gallo-Belgicam. 759
Belgium reluctatur in admittendâ Societ. 213
eius status in âduentu Societatis. 768
quantoperè obligetur Regi ob defensam Religionem. 897 899
olim Religione floruit. 901
eius calamitatis causæ. 904
eiusdem miseriæ ad opem ferendum nos debent mouere. 903 216
Belgradi Societatis Residentia. 902
Belli Belgici origo. 762
Belliolani Collegij origo. 125
Bellona Sullæ dormienti noctu apparet. 353
Benedicti Palmij concionum fructus. 441
clarus Societatis concionator.
Berckmannus, *vide* Ioannes Berckmannus.
Bernardinus Realinus in Patronum vrbis Lechensis electus. 599
Bobadilla, *vide* Nicolaus Bobadilla.
Bonifacius VIII. primus decreuit, vt celebretur Iubileus anno centesimo. 14.15
in Brasiliâ Societatis & Fidei progressus. 399 232
Brasilorum mores. *ibid.*
eorum difficilis conuersio. 815 760
Bredana obsidio. *ibid.*
Breda expugnatur à Batauis. 748
Bredani Collegij origo. 766. inclura. 755
Brugensis Collegij origo. *ibid.*
Bruxellensis Collegij origo.
Bruxellensis Senatus studium in obtinendo Collegio. *Cala*

C.

Cæli meditatio iucunda. 426
Cæsar Baronius Cardinalis quid senserit de Sacramentorum frequentatione per Societatem introducta. 372
Calumniæ, quibus inuisam reddere Societatem conatur dæmon. 489
iisdem ferè appetiti Christiani veteres, ipse Christvs, & alij Ordines Religiosi, quibus Societas. 523. *& seq.*
Calumniarum in Societatem factarum breuis series. 521
adhortatio ad eas patienter ferendas, exemplo Christi & aliorum. 524
pro Christo Societas libenter eas toleravit. 560. *& seq.*
obiectas Societati refutat in Senatu Henricus IV. Galliæ Rex. 508. *& seq.*
Calumniæ in Societatem variè refutantur. 554
Calumniis frustrà Societas infamatur. 566
iis ipsa illustratur. 560
De iis triumphat auspice Iesv. 562. *& seqq.*
inter eas floret. 522
Calumniæ in Societatem Louanij. 736
Calumnia Societati à Lugdunobatauis impacta. 831
refellitur à Costero. 832
Camillus Constantius ad Ostendam miles, postea pro Christi Fide combustus in Iaponiâ. 860
è mediis ignibus concionatur. 529
Carceres studiosissimè in Belgio frequentat Societas. 786
Cardinalium Congreg. Concilij Tridentini de Societate pro scholis testimonium. 347
Caritas Christi vexillum nobilissimum. 276
Caritas & concordia Societatis in nationum diuersitate. 53
Caritas Societatis. 387
non est angustiis limitibus arctata. 392
Caritas Societatis erga ægros. 828
erga pauperes. 788
erga hæreticos. 844
Carmen sæculare ad Iesvm & Mariam. 40
Carolus Archidux Academiam nouam Societati Græcij erigit. 439
Caroli Borromæi Cardinalis de libello Exercitiorum iudicium. 381
Carolus à Lotharingiâ Episcopus Virodunensis Societatem ingreditur. 304
Carolus Card. à Lotharingiâ Mussiponti magnificum Societati Lyceum condit. 439
Carolus V. abdicat se Regnis. 737
propugnator est Catholicæ Religionis. 894
Carolus Scribanius clarus Belga. 877
Carolus Spinola cum octo sociis lento igne comburitur. 170.528. 548.727
Casletani Collegij origo. 761
Casta conuersatio. 479
Castellani de Societate benè meriti Antuerpiæ. 745
Castitas in iuuentute variis expressa. 639
Castitatis præsidia in Societate. 91.641
Castitas Religiosa voto adstricta. 181
Castitas integra rubus ardens incombustus. 182
Castitas minimè sterilis. 184
otio inimica. 185
tenera vt bulla. 186
intaminata sit oportet vt speculum. 187
Castrensis Missio, *vide* Missio castrensis.
Catechesis floret in Belgio. 769
Catechismi fructus. 356. 770
quanti eum faciat Societas. 352. *& seq.*
cum docent viri magni. 351. *& seq.*
Catechismi à Societate in lucem editi. 354
de iis nobile testimonium. 355
Catechismi initium Crux. 474
eius præcipua lectio Deus vnus & trinus. 475
Catechista pueros orare ante refectionem docet. 478
eos ab inferno deterret. 477
peccati turpitudinem explicat. 476
Catechisticæ Missiones. 353
Catechisticæ scholæ. 472. *& seq.*
Catholicorum inter se dissensio est hæreseos incrementum. 751
Centenarius numerus mysteriis plenus. 9
Centesimus quisque annus ludis sæcularibus celebratus. 6. 8
Centesimus annus à Christi natiuitate fuit Iubilæus. 14
Centesimus annus Sacerdotij à quodam Sacerdote celebratus. 16
Character operarum Societatis Iesv. 400
Chilensium difficilis conuersio. 233
Christiano quid bonum. 425
Christophori de Mendoza gloriosa mors. 534
Christophorus Rodericius Pontificius Nuntius ad Cophtorum Patriarcham schismaticum. 608
Christvs natus, magnus apparet & paruus, illustris & obscurus. 105
suos ad sacram militiam hortatur. 274
mundum cruce vicit. 269
fuit perfectissimus obedientiæ exemplar. 917
damna inobedientiæ nostræ resarciuit. 921
eius exemplum nos excitat. 253
ei anima & vita nostra debetur. 276
is in crucem actus nobis pro trophæo. 276
eius cruciatus exhibiti mirabili modo Goanos commouent. 336
ei in periculis & laboribus fidendum. 297. 298
Circumcisionis tragœdia. 110
Circumcisionis Iesv causæ multiplices. 110. *& seqq.*
Claudij Aquauiuæ virtutes. 307
eiusdem breue elogium. 170
Claudius Iaius alter Germaniæ Petrus Faber. 614
ab aulâ se ad valetudinarium recipit. 389
eius elogium sepulcrale. 288
Clemens VIII. Socios in insulam Chium mittit. 216
restituendam curat in Poloniâ Societatem. 654

Universidad de Deusto
Biblioteca

imperat Societati Missionem Hollandicam. 798
Clemens Puteanus summus in Galliâ concionator. 334
quadraginta hominum millia ab hæresi ad veram Fidem reducit. 335
Collegia conuictorum quid prosint. 773
Collegium conuictorum instituitur Antuerpiæ. 748
Collegia Societatis instituta studiorum caussâ. 342
Columna Parisiensis contra Societatem erecta deiicitur. 654. & seq.
Commoditatibus corporis non indulget Societas. 558. & seq.
Communionis vsum in Belgio collapsum restituit Societas. 784
Communio Generalis. 463
Communio Generalis à Societate introducta. 377
hæc animabus Purgatorij succurrit. *ibid.*
hanc Cardinales Romæ promouent. *ibid.*
Communionis Generalis frequentia. *ibid.*
eius fructus. 379
Conceptio immaculata B. Virginis quomodo à Societate propugnata. 77
Conceptioni immaculatæ primum sacellum in Belgio Societas ædificauit. 779
Concilij Tridentini celebritas. 139
eiusdem de Lainio iudicium. 438
Concionatores quales esse debeant. 255
eorum munus. 465
Concionatores illustres de Societate. 333. & seqq.
eorumdem elogium. 441
Concionum vis ac fructus. 333. & seq.
à Societate in plateis, vicis, foro, magno fructu habitæ. 337
Concordia animorum cum ingeniorum varietate iris est. 639
Concordia inter tam varios pleniùs expenditur. 640
Confessio peccatorum. 462
Confessio quibusdam restituit corporis sanitatem. 784
Confessionis frequens vsus à Societate reuocatur. 447
Confessionis Generalis vsus à Societate commendatus. 374
Confessionis vsum in Belgio minùs frequentem restituit Societas. 783
Consaluus, *vide* Gonsaluus.
Conscientia Superiori in Societate aperienda, & quare. 98
Conscientiæ ratio Superiori ad nutum reddenda. 202
Constantia Societatis in laboribus, boui simili. 404
Constitutiones Societatis ope beatæ Virginis conscriptæ. 74
Conuersatio casta. 479
Conuersatio Societatis cum altero sexu quàm circumspecta. 92
Conuersationis Sociorum cum proximo fructus. 480.793
Conuersio cuiusdam Anabaptistæ. 794
cuiusdam peccatoris, 795
hæretici octogenarij. 794
insignis cuiusdam hæretici. 816.824
Conuersiones variæ operâ Societatis in Chinâ, Africâ, Indiâ Occidentis. 396. & seq. 427
Conuiuiorum luxus varius. 183
Cor castum Dei speculum. 427
Cornelius Cornelij à Lapide Belga hierotheca inter medios hostes mirabiliter sertam ingreditur. 775. 880
eiusdem breue elogium. 872
Cornelius Crocus Amsterodamensis Societatem ingreditur. 798
Cornelius Duystius Hollandicæ Missionis auspex. 802
eiusdem mors. 933. & seqq.
Cornelij Siluij in naufragio magnanimitas & pietas. 731
Cornelius Vishauæus Belga adiungitur Societati. 732
Fabrum detinet Louanij accito precibus morbo. 734
Sociis præficitur Louanij. *ibid.*
Romam euocatur à S. Ignatio. 865
eius prælaræ virtutes. 866
eius exemplo multi in Societatem ingrediti. 418
Coronæ & musica in conuiuiis. 731
Cortraceni Collegij origo. 12
SS. Cosmæ & Damiani dies Societati benè ominatus. 30. & seqq.
vt stellæ genitales suas qualitates imprimunt Societati. 34
sunt instar parentum Societati. 46
confirmatæ Societatis Præsides.
Cottamus, *vide* Thomas Cottamus.
Crux Constantino Imp. in aëre ostensa. 275
Cultus B. Virginis variè procuratus à Societate. 775

D.

Dæmonum studium ad animas perdendas. 297. 300. 870
Daniel Parebruck Belga. 906
Decem primi Patres totum orbem implerunt famâ nominis sui. 150
Desponsatio spiritualis. 123
Deus incarnatus, vt eum sequantur homines. 151
immeritos ad amorem suum trahit. 425
omnium deliciarum est instar. 431
pro cuiusque capacitate se communicat. 684
ad Societatem vocat viros illustres. 418
strenuos & sibi charos aduersis exercet. 541. & seqq. 249
Dei beneficia superant omnem gratitudinem. 151
Dei patientia erga peccantes. 107
Dei triumphus quaternariis adornatus. 297
Dei iniuria in animarum ruinâ. 152
Deo fidem datam fallere funestum. 264
Deo seruiendum, non mundo. 684
Deum inter & Societatem pium certamen. Dialec-

Dialectica disputandi forma contra hæreticos optima. 340
eâ conuicti hæretici. 341
Dimissionem habet Societas, & quare. 99
Dimissio à Societate Pontifici approbata. 100
est medicina Religionis. *ibid.*
eam importunè petentibus concedit Societas. 101
Dimissis nihil debet Societas. 102
Diua Halliensis. 764
Docendi munus Societatis sufficere posset ad perfectam Religionem. 343
ex Docendi munere vtilitas. 344
Docet gratis Societas. 345
Docuerunt multi diuinissimè. 344
Doctorum è Societate virorum enumeratio. 170.
Doctrina Societatis. 407
Doctrina Societatis & S. Ignatij probata. 643 & seqq.
Doctrina quod nomen & existimationem contulerit Societati. *ibid.*
Doctrina cum humilitate est stella in obscuro. 639
eadem adstruitur exemplis. 640
Doctrina cum virtute benè conuenit. 643
Doctrina & fortitudo benè conueniunt. 703
Doctrina & sapientia Societatis. *ibid.*
Doctrina Societatis patitur in Belgio. 847
de eâ Alberti Ducis Bauariæ testimonium. 64. 654.
& Florimundi Remondi. 646
Domus Probationis constituitur Mechliniæ. 760.
Domus Professæ instituitur Antuerpiæ. 747
Domus Professæ primum templum B. Virgini dicatum, & quædam de eo mirabilia. 75
Dorothea flores post mortem Theophilo mittit. 417
Dunkercani Collegij otigo. 760
Dux IESVS ab omnibus sequendus. 122. 127. 128.

E.

Ecclesia à Prophetis descripta, præmonita de periculis & securitate victoriæ. 59
Ecclesiæ necessitas tempore Ignatij. 205
Ecclesia similis est grano sinapis. 419
Echo de obedientia. 192
Edmundus Augerius præcipuus in Galliâ concionator. 334
periclitanti per hæresim Galliæ succurrit. 441
inuat peste infectos in Galliâ. 915
Edmundus Campianus hæreticos in Angliâ ratiocinatione vnâ connincit. 341
eiusdem mira in dicendo vis ac gratia. 335
duodennis Mariam Angliæ Principem vt orator publicus salutat. *ibid.*
primus è Societate in Angliâ pro Fide strangulatur. 535. 545
Eleemosyna non perit. 200
Emmanuel Nobrega princeps Brasiliæ cultor. 611
Epistola S. Ignatij ad Philippum Regem pro admittendâ Societate in Belgium. 737

Ernestus Archidux Austriæ magnus patronus Societatis 757
Esthetis iudicium de mundi voluptatibus. 429
Ethnicorum virtutes ad Fidem conuersorum. 396
Eucharistiæ mirabiles effectus & fructus. 370
eius neglectus quid peperierit. *ibid. & seq.*
eiusdem frequens vsus à Societate reuocatur. 447
Euerardus Mercurianus Belga, primus Belgicæ Prouincialis. 742
quartus Præpositus Generalis. 881
eius breue elogium. *ibid.*
Excursiones Sociorum in Persidem. 225
in Mauritaniam. 230
Exempla illustrium virorum ad imitationem proposita, 417
Exempla maiorum imitanda. 259. 278. & seq.
excitare nos debent. 296
Exempla primorum Societatis Patrum. 415
quid valere debeant. 905
Exemplorum vis. 237. 254
etiam in stabiliendis Ordinibus sacris. 412
Exercitia spiritualia S. Ignatij ope beatæ Virginis scripta. 73
in iis quisque seipsum noscit. 383
de iisdem magnorum virorum testimonia. 380. 381. 383. 386.
eorumdem vis & energia, 380
fructus. 382. & seq.
à quibusdam frustrà sunt oppugnata. 383
Spiritualis otio vires acuunt. 457
Exercitia obeundi modus. 384
quibus tradenda. 385
quando adhibenda. 386
eorum vsus frequens in Belgio. 789
præsertim Louanij. *ibid.*
eorum argumentum. 384
deducunt per viam purgatiuam, illuminatiuam, vnitiuam ad Deum. 384
Exercitiorum libellus certissimus ad eligendum vitæ statum dux. 459
Exercitiorum spiritualium quies ad sui cognitionem iuuat. 460
Exercitiorum spiritualium solitudo feruorem auget. 458
in Exercitiorum secessu spirituales opes inueniuntur. 461
Ezechielis currus concionatores denotat. 254
eidem Societas comparatur. 401

F.

Famæ integritas Societati necessaria. 101
Fauor Pontificum in Societatem IESV. 651. & seqq.
Fauor Concilij Tridentini in Societatem explicatè proponitur. 656
Fauor Principum Cardinalium & Antistitum in Societatem. 655
Fauor in Societatem Ferdinandi II. Imperatoris. 660
Fauor sæcularium Principum, & Ordinum politicorum in Societatem. 657
Fauor in Societatem barbarorum Regum. 658 & seqq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ferdinandus I. Imperator Societatem Pragę & Viennæ docere Theologiam, &c. cupit. 459
eius de scholis nostris testimonium. 545
Ferdinandus II se Societatis filium scribit. 346.
à Societate instituitur. *ibid.* 437.
eius in Deiparam pietas. 361
in Duacena, & in omnibus vtriusque Austriæ, Bohemiæ, Hungariæ, Stiriæ, &c. Sodalitatibus nomen suum inscribit. 421
Imperium obtinuit, & aduersus tot hostes retinuit, Religione. 892
Ferdinandi III. Imperatoris in Societatem amor. 214
eius erga Deiparam pietas. 361
in Louaniensi & in variis Germaniæ Sodalitatibus nomen suum inscribit. 421. *& seq.*
est studiosissimus Catholicæ Religionis 893
Ferdinandus Princeps Cardinalis venit in Belgium. 815
eius eximia pietas erga militem ægrum. *ibid.*
iudicium de Missione castrensi. 817
in Societatem beneuolentia. 888
is ad Nortlingam fortiter pugnat pro Catholicâ Religione. 893
Ferdinandus Seuilla Ignatio Antuerpiæ stipem dat. 930
Feriæ Dux Societatis in Belgio patronus. 738
Festum Nominis MARIÆ in Belgio celebrari curauit Societas. 779
Fidei inter barbaros propagandæ mali Christiani obsunt. 233
Flores alieni temporis in conuiuiis. 427
Fortis inter aduersa gratum Deo spectaculum, vt Iob. 539. *& seqq.*
Fortitudo maiorum nostrorum. 701
B. Franciscus Borgia è Duce Gandiæ in Societatem adscribitur. 210
in Generalatu Lainio succedit. 596
in Generalem inuitus eligitur. *ibid.*
Cardinalatum deprecatur. *ibid.*
in obsequio Romanæ Sedis moritur. *ibid.*
eiusdem breue elogium. 167
stemma suum virtute nobilitat. 722
Franciscus Costerus Belga eximius concionator. 779
eiusdem breue elogium 874
annum quinquagesimum Religionis & sacerdotij celebrauit. 17
Franciscus Mastrillius, *vide* Marcellus Franciscus
Franciscus de Moncada Aytonæ Marchio Societatem amat. 889
Franciscus Porrezius quomodo mundum contemserit. 264
Franciscus Stradę maturitas in iuuenili ætate. 38
Louanij magno concursu æquè ac fructu dicit. 334
illustris Societatis concionator. 441
Louanij Societatem illustrat. 731
Franciscus Suarez annos XL. diuinas scientias professus est magno concursu. 340
eius singulare studium. *ibid.*
eiusdem laus & aliorum Theologorum. 448 *& seqq.*
Franciscus Vander Burcht, Archiepiscopus Cameracensis, Societatis patronus. 765
S. Francisci Xauerij erga B. Virginem affectus, & huius vicissim. 75 83
altera est Societatis columna. *ibid.*
labores & fructus in Indiis. 158. 257. 593
eius breue elogium. 220
eiusdem catechismorum cura. 352
erga infirmos amor. 388
plures Ethnicos ad CHRISTI legem conuertit quàm omnes simul hæretici. 595
Societatem ornat. 599. *& seqq.*
eius vita per Nicolaum Zambeccarum. 600 *& seqq.*
virtutum summa ex Nicolao Zambeccaro. 601.
dictus à Gregorio XV. cælitibus similis. 602.
nouem Angelorum choris assimilatur. 603 *& seqq.*
eius charitas erga proximum. *ibid.*
solem reducit & sistit. 625
duobus locis præsens vento imperat. 630
loquitur variis linguis, & vnâ loquens à variis intelligitur. 631
naufragum mercatorem totis quinque diebus portat in littus. *ibid.*
ventis & tempestatibus sæpè imperat. 632
puerum aquâ præfocatum à morte reuocat. 633.
crucem in mare dęiectam à cancro recipit. *ibid.*
carinosæ naui benè precatus eam seruat. *ibid.*
aquam marinam dulcem & potabilem reddit. 634
plurimos excitat à morte: toto die sepultum vitæ restituit. 637
Indos Christianâ Fide & moribus imbuit. 694.
eius magnanimitas. 694
deprauatos Christianorum mores corrigit vbique in Indiis. 696. *& seqq.*
eius somnium de subsidio Indis ferendo. 720.
orbe peragrato moritur in littore Chinarum. 721
eius elogium sepulcrale. 282
colitur in Belgio, & miraculis claret. 817
Iaponiam ad CHRISTI fidem conuertit. 695. 393
Fructus multiplex operæ Societatis. 454
Functiones Societatis.

G.

GAbr. Vasquez annos XXX. diuinas scientias est professus. 340
Gandauensis Collegij origo. 733
Gandiæ prima Societatis Vniuersitas. 211
Gasparis Barzæi Belga breue elogium. 167
eius in Armusianis excolendis industria & labor. 224 *ibid.*
eius insignis obedientia. 336
sæpiùs per diem dicit. *ibid.*
eius audiendi gratiâ ad duas leucas concurritur. *ibid.*
agens de CHRISTI cruciatibus valdè Goanos mouet. *ibid.*
deficit in sacrâ cathedrâ, obitque propemodum stans. *ibid.*
summâ in veneratione est, etiam apud infideles. *ibid.*
alter est in Oriente Xauerius. *ibid.*
Generalis Præpositi absoluta potestas firmat regimen Societatis. 145
is est perpetuus ad vitam. *ibid.*
Germania S. Ignatio commendatissima. 212
Gisbertus Masius Siluaducensis Episcopus eximiè amauit Societatem. 758
eam deprædicat. 884
Gloria malorum nostrorum ad æmulandum nobis proponitur. 699. *& seqq.*
Gloria Societatis per sanctitatem Ignatij & Sociorum aucta. 581
item per S. Xauerium, & ceteros in Oriente laborum socios. 599. *& seqq.*
à Pontificibus, Regibus & Principibus aucta. 651. *& seqq.*
Godefridus Lummius vehemens concionator. 780
Gonsaluus Silueria Virgini Deiparæ addictus. 76
plures Reges contertit. 398
in Monomotapâ trucidatus. 531
eius gloriosa pro CHRISTO *mors.* 109
primus fuit Cafrum Apostolus. 610
tempestates sedat: eius corpus crocodilos fugat. 634
Gonsaluus Vazius Christianam legem concursu magno explicat. 353
Gratiæ Deo reddendæ pro beneficiis. 28
Gratiarum actio ad Deum pro fundatâ Societate. *ibid.*
Gratitudo commendatur exemplo Naaman Syri. *ibid.*
Gregorio VII. Pontificiæ dignitatis præsagium. 251
Gregorius XIII. Collegium Romæ Societati exstruit. 339. 655
eius in fundandis Seminariis munificentia. 350.
Sodalitati B. Virginis varia priuilegia largitur. 420
tria in Societate singularia miratur. 639
Sodalitatem B. Virginis confirmat, & Generali Societatis potestatem tradit eius propagandæ. 653
primos Iaponiæ Legatos, deducentibus Sociis, admittit. *ibid.*
Gregorius XV. scholam suam in templum dedicari curauit. 435
Ignatium & Xauerium canonizat. 654
Gregorius Cisnerus trecentas instituit Sodalitates. 420
Groningæ Collegium inchoatum. 756
Groninga expugnatur à Batauis. *ibid.*
Gulielmi Bauariæ Ducis in B. Virginis Sodalitates amor. 422
Gulielmus Buuetius Superior castrensis. 812
eiusdem mors. *ibid.*
eiusdem insigne facinus in castris. *ibid.*
Gulielmus Hercanus post celebratum iubileum initiæ Societatis, adhuc missus ad classem Regiam. 17
Gulielmus Leonius Hollandicæ Missionis auspex. 798
eiusdem mors. 802
Gulielmus Pamelius Præses, in Belgio patronus Societatis. 755. 889
Gulielmus à Prato, Episcopus Claromontanus, Societatem in Galliis iuuat. 211

H.

HÆresis quantum mali in Europam inuexerit. 56
Hæresis Lutheri non excessit Europam. 20
Hæresibus nouis noui semper à Deo oppositi Duces. 19
Hæresis, maxima caussa miseriarum Belgij. 902.
quæ mala adferat Prouinciis Fœderatis. 908
Hæretici fuerunt omni sæculo, & contra eos semper noua præsidia Ecclesiæ à Deo data. 551. *& seqq.*
Hæretici in Apostolis castitatem negant, & quare. 64
bonos infectando quid proficiant. 67
Societatem IESV eiusque nomen impugnant, & quare. 67. 123. & 124
iisdem tessera est cacodæmon. 275
iis oppositus Ignatius. 135
formam syllogisticam declinant. 341
eorum in Deiparam impietas. 358
malorum caussa fuerunt Societati in Galliâ. 501. 504
item in Germaniâ. 511
iis maximè exosa est Societas. *ibid. & seqq.*
vrgent vt Societas eiiciatur è Transiluaniâ. 513.
caussæ sunt proscriptæ Societatis è Bohemiâ, Moraviâ, Hungariâ, Silesiâ, &c. 516. *& seqq.*
eorum crudelitas in personas sacras in Hungariâ. *ibid.*
cur à Societate implacabili odio diffideant. 549. *& seqq.*
quàm impia ipsorum in Deum sit doctrina. 550. *& seqq.*
eorumdē Doctores fœx sunt hominum. 550
doctrinam suam crudelitate propagant. 551
de iis triumphat Societas auspice IESV. 562. & seqq.
solas Societatis scholas suis interdicunt. 772
Societatem persequuntur in Belgio. 833
eorum crudelitas in Patres Traiectenses. 842
sunt capitales hostes Societatis. 843
quantoperè horreant Iesuitas. 890
Hallensis Collegij origo. 764
Henricus Dionysius Belga Traiectensium Apostolus. 749
eius breue elogium. 873
Henrici IV. Galliæ Regis in Societatem beneuolentia. 212
cor eius in Flexiani Collegij templo sepultum. *ibid.*
Socie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Societatem in Gallias reducit. *ibid.*
eius de scholis nostris testimonium. 345
pro restituendâ Societate perorat. 508 *& seqq.*
contra calumniatores Societatem defendit. 558.
Henrici Samerij labores in obsidione Steenvvici. 807
falsò accusatus est conspirationis in necem Reginæ Elisabethæ. 832
Hermanni Hugonis mors. 814
Hieronymus Natalis Visitator in Belgio. 859
Hispaniæ Regum in Fide promouendâ studium. 233
Hispanæ Nobilitatis in Societatem adscriptæ specimen. 305
Hollandica Missio, *vide* Missio Hollandica.
Homo aut Angelus pro vitæ duce non sequendus. 122. *& seqq.*
Honor quem Societati contulerunt miracula variaque stupenda per Socios patrata. 621. *& seqq.*
Honores excludi in Societate, eius peculiare votum & exempla ostendunt. 95
Honores vanâ specie placent. 195
Horat. Tursellinus viginti annos Romæ litteras humaniores tradit. 344
Horoscopi inspectio damnata. 29
Horoscopus Societatis IESV nascentis die festo SS. Cosmæ & Damiani. *ibid.*
Hostes non contemnendi, neq; irritandi. 262
eorum animos vincere oportet. 927
Hungariam Societas ingreditur. 214

I.

IAcobus Lainius in Concilio Tridentino immaculatam B. Virginis Conceptionem defendit. 139
eius breue elogium. 167
eiusdem elogium sepulcrale. 286
à Summo Pontifice ad Concilium Tridentinum mittitur. 358
Theologiam publicè Romæ profitetur. *ibid.*
Petrum Martyrem aliosque hæreticorum principes coram Reginâ Galliæ confutat. 341
eius in læsos & ægros cura. 389
Generalatum inuitus admittit. 595
eius inter summas animi dotes submissio. *ibid.*
Cardinalatum recusat. *ibid.*
Pontificatum fugit. *ibid.*
è Societate IESV primus in Africâ proximo se impendit. 607
Præpositus Generalis existens fuit in Belgio. 729
à Margaretâ Parmensi excipitur Bruxellæ. 743. & Louanij ab Academicis. *ibid.*
concionatur Antuerpiæ. 744
quid egerit in Belgio. 859
Iacobus l'Hostius Sociis præficitur Louanij. 735
Iacobus Miro Prouincialis in publico valetudinario æger decumbit. 389
Iacobus Stratius quinquagesimum Religionis annum egit iubileum. 17
auctor fuit Meditationum Quadragesimalium. 791
auctor etiam precum Antecineralium. *ibid.*
Iaponum legatio ad Gregorium XIII. 258. 396
Iaponum mores nostris contrarij. 549. *& seq.* 170
Iaponensium Martyrum mors. 579
eorumdem in igne alacritas. 768
Iconomachia in Belgio. 745
Iconomachia Antuerpiæ. 64
IESVS primus auctor Societatis. 114.
IESVS admirabilis in condendâ Societate. *& seq.*
IESVS dux fortissimus nascens & moriens Societati sequendus. 122. 126. 127. *& seqq.*
IESVS & MARIA salutis certissima præsidia. 133
IESV nomen cur gerat Societas. 123. *& seqq.* 160
IESV *nomini nulli tituli conferendi.* 159
IESV *nominis virtus.* 830
Iesuitæ an auari. 852
an ambitiosi. 851
an commodis suis addicti. 843
Iesuitarum & hæreticorum oppositio. 77
Ignatij Azebedij in B. Virginem affectus. 169.
eiusdem cum Sociis mors gloriosa. 532. *& seq.* 546. *& seq.*
Ignatius Basseliers egregius concionator. 780
S. Ignatius piorum librorum lectione in alium virum mutatur. 584
à S. Petro sanatur. 79
eo orante domus tremor quid portenderit. 135
ad eius conuersionem terra tremit. 615
ei S. MARIA apparet. 72
eius affectus erga B. Virginem. 134
à B. Virgine recreatur, & puero IESV. 584
B. Virginis honorem læsum ferro vindicare statuit. 136
Montem Serratum inuisit: in viâ castitatem vouet: ab imminenti periculo liberatur. 73
se in monte Serrato B. Virgini consecrat. 137
in æde Virginis primùm sacris operatur. 74
qualis initio conuersionis fuerit. 79
eius pietatis tirocinium. 80
quomodo sacram militiam sit auspicatus. 273
studiis animum applicat: inter illa quæ passus sit. 81
altiores etiam scientias à suis doceri voluit. 437
post CHRISTVM & MARIAM auctor est Societatis. 78
SS. Ignatius & Xauerius geminæ Societatis columnæ. 83
S. Ignatius Socios colligit. 81. 205
quare cum libro depingatur. 691
Instituti formulam Pontifici proponit: huius de illo iudicium. 86
Constitutiones scribit. 82
à CHRISTO & B. Virgine mirè illustratur. 584
eius in imponendo Societati nomine, modestia. 68
eiusdem de imponendo nomine Societati certitudo. *ibid.*
à militiâ voces libenter mutantur. 69
ab æterno Patre Filio commendatur. 585
eius de Societatis progressibus prædictio. 208
suum Ordinem latiùs quàm vllus Fundator propagatum videt. 207
eius maiora incrementa quàm Lutheri. 19
eius incrementa miraculum sunt, non incrementa Lutheri. 20
eius cum Deo & Cælitibus familiaritas. 583
eius per octiduum ecstasis & institutio meditationis de duobus vexillis. 80. 273
S. Ignatius fuit magnus in minimis. 687
Regulas minimas suis inculcat. 691
examine particulari in se inquirit. 687
honoris studium compescuit. 690
feruorem natutæ compressit. 689
stillantem ex alienis viceribus saniem exsugit. 588
contra improbos defenditur. 586. *& seq.*
eius magnanimitas etiam ab hostibus æstimata. 583
fuit in aduersis æquo semper animo. 689
à CHRISTO in itinere recreatur. 584
eius mansuetudo. 689
quomodo mundum contempserit. 264
suis præesse detrectat. 81
S. Ignatius & Deus contendunt, hunc ille honorando, hic se abijciendo. 585. *& seq.*
S. Ignatius se abiectum reddens magna perpetrat. 117
eius erga pauperes & infirmos studium. 387
in agris præ frequentiâ hominum concionatur. 333
pueros docet. 351. *& seqq.*
quanti fecerit iuuentutis institutionem. 349. 351
à Deo oppositus est Luthero. 18. 55. 135. 554
eius & Lutheri facta contraria. 19
confertur cum Cæsare, & præfertur. 270
in quo similis D. Petro. 83
fuit plurimorum testimoniis venerabilis. 588
& illustris in oculis alienis, obscurus in suis. 585
S. Ignatij & Societatis doctrina probatur. 643 *& seqq.*
S. Ignatius æquè mortuis ac viuis adest. 585
ad eius inuocationem paruulus ex alto lapsus sursum iterum elcuatur. 630
plurimas partu laborantes adiuuat. 635
miraculis clarus, etiam in minimis. 692
puellam torrente raptam in mare prodigiosè sustentat, & circumfusum late imbrem à frugibus arcet. 612. *& seqq.*
eius implorato auxilio ignis libidinis & infernalis auertitur. 624
variè dæmones compescit: idem facit Xauerius in Oriente, idem Stanislaus. 628
S. Ignatij plures Socij glaciæ & igne fortiores. 626
eius numismate & imagine ignis exstinguitur. 623
ei ventus obedit, & tempestati ipse dominatur. 632
S. Ignatij & Sociorum potestas in aquam. 632. *& seqq.*
eorumdem potestas in terram. 635. *& seqq.*
S. Ignatius plurima vbique miracula patrat: cæcos illuminat. 636
eius patrocinio, pestis in Peruuiâ, Bononiæ, Burgis exstinguitur. 624
eius Reliquiis abigitur agmen ingens locustarum. 635
S. Ignatius plures mortuos excitat. *ibid.*
Romæ degens Coloniæ videtur. 630
eius Epistola ad Philippum Regem pro Societate in Belgium admittendâ. 737
frequens fuit in Belgio. 854
stipem è Belgio petere consuenit. 728
amauit Belgas. 855
eius miracula in Belgio. *ibid.*
eiusdem elogium sepulcrale. 280
saxi fragmine percussus ignem diuini amoris concipit. 714
militiam mutat. 302
S. *Ignatij crebra & diuturna ieiunia.* 715
cælum contemplatur. 165
eius stellas noctu contemplantis affectus. 164
stellarum contemplatione in ecstasin rapitur. ibid. & seqq.
ei diuinus amor venturam Societatis progeniem exhibet. 165. & seqq.
feruenter orans à terrâ eleuatur. 719
ad Ecclesiæ laborantis auxilium destinatur. 301
Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij. 717.
diuino amore concionem inflammat. 718
eius auspicio Christianus Paruassius adsurgit. 450
ex amore viuere non recusat. 706. & seqq.
quidam cum flammis demonens, eodem die igne perit. 716
S. *Ignatius Antuerpiæ hospitio exceptus, & adiutus.* 930
eius mors suauis. 711. & seq.
Ignatius Martinez Regius concionator pueros catechisimum docet. 352
Illstæ in Frisiâ Collegium inchoatum. 751
Imitatio necessaria in militiâ. 413
item necessaria in artibus. *ibid.*
etiam in Reipublicæ administratione. *ibid.*
est vtilis ad virtutem. 414
ad Imitationem indita est à naturâ propensio. 413
Imitatione primorum Patrum Societas floret. 412
ad Imitationem primorum Societatis Patrum adhortatio. 417
Inducíæ duodennales in Belgio. 758. 820
Ingratitudo multorum erga Societatem. 853
Inimici subinde, dum nocere volunt, prosunt. 498
Institutio puerorum vtilissima. 350
pro eâdem S. Ignatij solicitudo. 351
Institutio barbarorum. 467
iuuentutis. 468
puerorum. 470

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inuidia frustrà Societatem oppugnat. 565
Societati obtrectans sibi damnum accersit. 567
Ioannes Astensis potens concionator. 779
patitur Neomagi ab hæreticis. 840
Ioannis Austriaci de Francisco Porrezio iudicium. 264
Ioannis Berchmanni maturitas in puerili ætate. 38
eius breue elogium. 171
eius vitæ summarium. 594
iuuenis fuit angelicus. 881
Ioannes Bonifacius 40. annos litteras humaniores docet. 344
Ioannis Codurij elogium sepulcrale. 295
Ioannis Corsi mirabilis mutatio. 334
Ioannes Dauid Pastor Societatem inducit Cortracum. 752
fit ipse Societatis. *ibid.*
Ioannes Hamelius moriens Angeli adspectu recreatur. 874
Ioannes Leonius Belga auctor Sodalitatum. 359.420.773.
Ioannes Maldonatus Parisiis Theologiam docet magno Doctorum, Abbatum & Episcoporum concursu. 340
idem 23. Ministros Caluinistas Sedani conuincit. 341
Ioannes Nunnius Patriarcha ad Regem Abassinorum destinatur. 228.608
in Indiam soluit, vrgetque iter in Abassiam. 609
cum illustri sanctitatis indicio moritur. *ibid.*
Ioannes Ramirius vnâ concione 22. famosas mulieres, ex 30. quæ aderant, ad melioris vitæ institutum transfert. 337
Joannis Viringi constantia in carcere Hollandico. 802
Iosephi Anchietæ breue elogium. 167
fuit virtute & miraculis illustris. 611
eius orantis caput ardere videtur. 626
contra siccitatem terræ & ardorem solis prodigio prospicit. *ibid.*
exustam manum signo Crucis sanat. *ibid.*
in tranando aëre mirabilis. 631
orat inter fluctus maris circum se suspensos. 634
rediuiuum baptizat. *ibid.*
aquam mutat in vinum: oleum facit inexhaustum. *ibid.*
plurimis morbis medetur. 637
cum animalibus ferocissimis innoxiè ludit. *ibid.*
Iprensis Collegij origo. 754
Italicæ nobilitatis, quæ Societati nomen dedit, specimen. 307
Iubiland. causæ Societati quæ propriæ. 18.21
Iubilarij adhuc in Belgicâ quidam viuunt. 17
Iubilei vis & significatio. 11
eius origo apud Hebræos. *ibid. & seq.*
Iubileus Hebræorum non fuit typus Iubilei Christianorum, sed diei Pentecostes. 13
Iubileus Christianus verosimiliter obseruatus ab intermissione Ludorum sæcularium. *ibid.*
inchoatur à CHRISTI natiuitate. *ibid.*
vario tempore celebratus. 15
decernitur celebrandus anno centesimo. *ibid.*
eius celebritas excitare nos debet. 260
Iubileus priuatus annorum quinquaginta ortus à Belgis. 16
eius ritus & immunitates. *ibid.*
rarò hunc attingunt Patres Societatis in Belgio. *ibid.*
Iubilum quid. 10
Iubilum ferale sectæ Lutheranæ. 18
Iuramenti formula contra Ioannem Austriacum & Hispanos. 835
Iustus Lipsius Sodalis B. Virginis. 774
quanti fecerit Societatem. 890

L.

LAbor Societatis & industria ostendit se per totum orbem. 703
Labores Sociorum varij. 701
Læuinus Torrentius Episcopus Antuerpiensis Collegij Louaniensis fundator. 744
eius Epistola ad Academicos Louanienses pro Societate. 882
Laurentij Beyerlinck testimonium de Catechismis Societatis. 555
Laurentius Euerardi ab hæreticis necatur in Belgio. 808
Lauretana ædes Societati commissa. 75
Lainius, *vide* Iacobus Lainius.
Lectiones Societatis Academiarum priuilegiis gaudent. 338
Lectiones bonarum litterarum Societati quam propriæ. 342
Lectionum Societatis fructus. 340
Legati Regum Iaponiæ ad Pontificem Gregor. XIII. 221.238
Legati spirituales quales esse debeant. 255
Leonardus Kessellius Belga pellitur Neomago. 840
eius breue elogium. 868
Leonardus Lessius Belga, vitæ Religiosæ quinquagesimum annum celebrauit. 17
Pelagianismi insimulatur. 847
eius doctrina probatur. 848
eius breue elogium. 877
Leopoldus Archidux Societatem Alberto Principi commendat. 888
Libertas vera quæ sit. 149
eius amor omnibus à naturâ insitus. 148. *& seq.* 21
Librorum huius Operis series. 21. 22. 23
singulorum argumentum. 705
Librorum à Societate editorum vtilitas. 91
Librorum obscenorum lectionem Societas proscribit. 763
Lirani Collegij origo. 742
Litteras humaniores docere Societati quam proprium. 550
Louanij descriptio. 9
Louaniensis Academia sæcularem annum bis celebrauit. 880
eius testimonium de Societate. 741
Louaniensis Collegij origo. *Loyola*

Loyolæ nomen centum annos continet. 49
Ludi sæculares vnde dicti. 4
eorum origo apud Romanos. *ibid.*
celebrati centesimo quoque anno, non centesimo decimo. 6. *& seq.*
eorumdem series vsque ad annum millesimum V. C. 7
Ludi sæculares & Terentini forrè non sunt iidem. 8
Ludi sæculares vltimi ab Honorio Imper. celebrati. 9
vetiti putantur à Constantino Magno. *ibid.*
Ludorum sæcularium ritus & celebritas. 5
eorum celebritas mutata à Christianis in Iubileum. 914
Ludouicus Blosius Religiosos suos Exercitiis S. Ignatij excoli curat. 383
eius Epistola ad Viglium Præsidem pro Societate. 885
Ludouicus Gonsaluius Sebastiano Regi Lusitaniæ instituendo operam dat. 210
Ludouici Granatensis de libello Exercitiorum iudicium. 381
Ludouicus Requesenius Belgij Gubernator, magnus Societatis patronus. 746. 889
Lugdunensis ciuitas suas Societati scholas tradit. 339
Lusitani Antuerpiæ plurimum deferunt Societati, & cur. 793
Lutheranæ sectæ ferale iubilum. 18
Luthero cum suis opponitur Ignatius & Societas. 552. *& seqq.*

M.

MAdridius, *vide* Antonius Madridius.
Magistratuum variorum de Societate iudicia. 889
Magnanimitas S. Ignatij etiam ab hostibus æstimata. 583
Mahometanorum opinio de Gaspare Barzæo. 701
Maiorum gesta posteris sunt pro stimulo, ne aliquando degenerent. 2. *& seq.*
Maiorum laus est argumentum minoribus ad virtutem. 661
Maiorum sepulcra virtutibus maximè nobilitantur. 699
Marcellus Franciscus Mastrillius excussum tormento globum illæsus excipit. 627
eiusdem à S. Xauerio miraculosè sanati gloriosa mors. 530. *& seqq.*
Marci Porcij Sodalitas. 418
S. MARIA Virgo, nutrix, patrona, & altera Societatis auctor. 71. 138
Ignatio apparet. 72
Ignatium & Societatem Deo peperit. *ibid.*
Societatem fouet. 140. *& 141*
MARIÆ honorem læsum ferro vindicare statuit Ignatius. 136
ei in monte Serrato se consecrat Ignatius. 137
eidem Societas dedicatur. 142. *& seq.*
eiusdem ope scripta Exercitia spiritualia. 73
eius cultus à Societate variè procuratur. 358. 775.
eiusdem Festorum celebritas à Societate variè aucta. 77
eius immaculata Conceptio à Societate defenditur. 139
MARIA multis auctor fuit Societatem ingrediendi. 76
in patronam non electa, causa fuit defectionis à Societate. *ibid.*
eius beneficia in Sodales. 368
Petro Ferro apparens sanitatem attulit. 74
MARIÆ Virginis Dolorosæ stationes in Belgio Societas excitat. 779
MARIA Virgo Ignatium eiusque Socios in filios adsciscit. 161
Societatem illustriosque eiusdem personas Ignatio vaticinatur. ibid. & seqq.
MARIA *orat pro incolumitate Societatis, & perpetuis eius incrementis.* 40
MARIA & IESVS certissima salutis præsidia. 133
Maria Hungariæ Regina, Belgij Gubernatrix, libellum supplicem pro admittendâ Societate repudiat. 735
B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis visio de sancto Ignatio. 589
Maronita è Societate trucidatus apud Arabes.
Maronitarum Seminarium Romæ. 332
Martinus Antonius Delrio Belga. 226
Martyr primus de Societate Antonius Criminalis. 875
Martyres Societatis in Anglià varij. 535. *& seqq.*
Martyres Societatis IESV. 168. & seqq. 725
Martyres Societatis vulneribus ornantur. 575
Martyres vasa Dei electa, quibus Iaponia triumphat.
Martyrum constantia nobis imitanda. 726
Martyrum gloriam æmulati è Societate varij. 545. *& seqq.*
Martyrum pretiosa mors. 549
Martyrij gloriam Societas IESV à cruce habet. 380
Martyrij purpura Societatis è cæde fortium virorum. 617. *& seqq.*
Martyrio aut morte pro CHRISTO varij è Societate affecti. 404. 525. *& seqq.* 531. *& seqq.* 537. 702.
Mastrillius, *vide* Marcellus Franc. Mastrillius.
Mathias Houius Archiepiscopus Mechlinienfis quinquagesimum sacerdotij annum celebrauit. 875
Matthæus Riccius crucis adorationem Sinis persuadet. 16
Maturitas morum in Societate. 408
Maturitas eximia in Iac. Lainio, Franc. Stradâ, Aloysio Gonzagâ, Stanislao Kostkâ, Ioanne Berchmanno. 37
Mauri in B. Virginem blasphemia. 38
Maxentij in Constantinum Imp. apparatus & prælium. 136
Maximilianus VVartenbergicus è Boiorum Ducum sanguine Societatis IESV. 273
Maximilianus Capella mirabiliter Sociis adiungitur. 305

Universidad de Deusto
Biblioteca

Meditationes Quadragesimales in Belgio ortæ. 791
in eodem florent. *ibid.*
Melchior Cerda 30. annis humaniores litteras profitetur. 344
Memoria quorumdam admirabilis. 780
Messis descriptio. 184
Metu Religiosos Ordines regi, pernicioſum. 101
Michaëlis Ayatunij discipuli Societatis pœnitentia. 345
Mishaël Turrianus Reginæ Lusitaniæ Confessarius pueros Christianis præceptis imbuit. 352
Militaris pietas in castris Regiis. 816
Militari vocabulo cur Societas Iesv dicta. 121
Millesimus annus D. Bauonis celebratus à Gandensibus. 9
Millesimus annus V. C. quâ solennitate celebratus. 8
Millesimus annus à martyrio D. Læuini Gandaui celebratus. 9
Minima in spiritualibus magni facienda. 688
Minimorum obseruatio, signum magnæ virtutis. *ibid.*
Miraculum primum ac maximum in Societate, est ipsa Societas. 621. *& seqq.*
Miracula S. Ignatij & Sociorum circa ignem. 623. *& seqq.*
item circa aërem, & aëreas dæmonum potestates. 627. *& seqq.*
Miracula aliquot illustriora S. Ignatij in dæmonem. 629
S. Xauerij circa ignem varia. 625
Miro, *vide* Iacobus Miro.
Miseriæ adspectus commiserationem excitat. 898
Misericordiæ opera in castris Regiis exercent Patres. 816
Missiones, *vide* Excursiones.
Missiones ad nutum Summi Pontificis. 322
in Missionibus mori gloriosum. 829
ad eas Patrum promptitudo. *ibid.*
Missiones per agrum & oppida florent in Belgio. 781
Missiones noui orbis. 327
Missionis Anglicanæ initium. 214
Missio ad Babylonios, Colchos, &c. 227
Missio castrensis. 804
quos in Belgio habeat labores & pericula. 911
quàm sit ardua. 806. *& seqq.*
eius fructus. 809. 910
obtrectationem patitur. 810. 811. 911. *& seq.*
Missio castrensis animas quærit. 241. & seqq.
Missionis Hollandicæ initia. 797. *& seqq.*
eius fructus. 800
Catholicos sustentat. *ibid.*
plurimos hæreticos conuertit. *ibid.*
admirandis à Deo illustratur. 804
Missionis Hollandicæ varij Patres incarcerantur. 801
eius latebræ non sine fructu. 940
eius fructus etiam ex hæreticis. 939
animos etiam efferatos demulcet. 938
Missio ad Maronitas. 225
Missio naualis. 817. *& seqq.* 911. *& seqq.*
eius caussa & origo. 817. 818
quàm sit ardua. 819
varij eius fructus. 820. in tempestatibus & naufragiis. *ibid.* in præliis maritimis. 821
Missio naualis ardua & horribilis. 944
eius vtilitas. 943
eius lucra. 945
eiusdem Missionis Patres animas instante periculo expiant. 946. & seqq.
item lacrymis pœnitentiæ animas ad portum salutis promouent. 948
Missio ad peste infectos. 826. *& seqq.* 913
ad eosdem. 949
Missio in Sueciam. 219
Missio in Transilquaniam. 214
Missio in Virginiam. 234
Missio in Yezo vltra Iaponiam. 222
Mogoris potentia. 235
Mons Martyrum B. Virgini sacer. Societati initium dedit. 138
in Monte Serrato Ignatius se Deiparæ conferat. 137
Mores Iaponum nostris contrarij. 549. *& seqq.*
Moriendi in Societate securitas adstruitur reuelatione factâ Patri Balthazari Aluarez, & Alphonso Rodriguez. 649
hæc securitas probatur exemplo Hosij & Codurij. *ibid.*
Morientium in Societate singularis felicitas. 647. *& seqq.*
eorumdem priuilegium assertum testimoniis. 648
Mundus contemptui habendus vt vincatur. 425
263. 154
eius voluptas vana. 263
eiusdem pericula. 263
quàm miserum sit ei seruire. 265
Mundum vincere quid sit, & quid nomine mundi intelligatur. 265. *& seqq.*
eum vincere, est homines subiicere. 268
Mutius Vitellescus iam vigesimo quinto anno Societati præest, vt Præpositus Generalis. 17
quinquagesimum excessit vitæ Religiosæ annum. *ibid.*

N.

NAturæ depraua tæ vitia. 98
Natale prælium. 822
Naualis Missio, *vide* Missio naualis. 912
Naualis Missionis labores & pericula. 821
Naufragium memorabile. 808
Neoportana pugna. 589
Nicolaus Bobadilla æger ægris inseruit. 295
eius elogium sepulcrale. 867
Nicolaus Goudanus Belga, Nuntius Apostolicus in Scotiam. *ibid.*
Bergizomij concionatur. 779
eius eloquentia. 779
Nicolaus Lancilottus primus è Societate litteras humaniores tradit. 143
Nicolaus Lanoius Belga. 868
Nicolaus Montanus trucidatur in Missione castrensi. 808

Nobiles multi Societati adscripti 302. & seq.
Nobilium è Societate Beatia adscriptorum specimen. 303
Nobilitas Belgica sancta. 900
Nobilitas virtutis, non stirpis, laudanda. 544
Nobilitas vana est sine virtute. 303
Nomen aliis commune sæpè vt proprium assumitur. 71
Nomina variis ex caussis imponuntur. 108
Nomina quatuor litteris Deum exprimentia. 106.
Nomen Iesv cur gerat Societas. 108. *& seqq.* 123. 124. 125. 524.
Nominis Iesv litterarum consideratio. 106
Nominis Iesv encomiasticum. 156
de eodem nomine elegia tres. 157. & seqq.
Nominis Mariæ festum Societas in Belgio instituit. 779
Nosocomia studiosissimè in Belgio frequentat Societas. 787

O.

OBedientia virtutum parens. 915
Obedientiæ laus. 918
est compendium perfectionis. 919
similis est primo mobili. *ibid.*
via est certissima ad victoriam. 405. 921
eam Societatis tesseram esse voluit Ignatius. 93.
Societati est commendatissima. 405
Obedientia Societatis prompta. 406
Obedientiæ Pontificiæ in Societate votum. 94.
Obedientia in arduis Societati familiaris. 642
Obedientia facilis. 190
comparatur obedienti sphæræ, quæ facillimè in omnem partem mouetur. ibid.
Obedientia Societatis tessera. ibid.
Obedientia nutum intuetur. 191
Obedientia prompta. 192
Obedientia velox. 193
Oliuerius Manaræus Belgicæ Prouinciæ Visitator. 753
Operarum Societatis character. 400
Opus perficitur naturâ, arte, exercitatione, imitatione. 412. *& seqq.*
Orante Ignatio B. Virginem domus tremuit. 135.
Oratio frequens castitatis præsidium. 91
Orationes, carmina, emblemata Operi admixta tamquam missilia. 23
Ordines diuersi Religiosorum quare à Deo instituti. 53. *& seqq.*
Ordines duo in cælis præcipui, duo item in terris. 337
Ordines quidam honorificam appellationem adepti. 125
Ordines austeritas vitæ & merita commendant. 331
Ordinum Religiosorum de Societate testimonia. 887
Ordines Fœderati in Societatem accenduntur à pseudoeuangelicis. 803
Ostendana obsidio. 809
Otho Campensis ab hæreticis trucidatur in Belgio. *ibid.*
Otij fuga, præsidium castitatis. 92
Otia si tollas, periere Cupidinis artes. 185
Otryadis generositas. 276

P.

PAcificationes insignes in Belgio. 789
P. Paëzius in Abassiâ quid egerit. 228
Palma anno centesimo fert fructus. 50
Paraquaria Patres expetit, & impetrat. 399
Paraquariensium mores. 233
Parnassus Christianus auspiciis S. Ignatij. 450
Paschasius Broëtus, Edmundus Augerius, Claudius Rastellus in Galliâ virtute conspicui. 615
Paschasius Broëtus Belga fuit. 859
eiusdem elogium sepulcrale. 290
Patientia, *vide* Aduersa, Societas patiens.
Patres plurimi in obsequio pestiferorum extincti. 827
Patrum primorum Societatis exempla. 415
eorum imitatione Societas floret. 412
eorumdem fructus. 416
Paucissimi senes in Prouincia Societatis Flandro-Belgicâ, & cur? 829
Paulus III. qui Societatem confirmauit, Cardinalis fuit tit. SS. Cosmæ & Damiani. 12
is apud S. Malachiam hoc symbolo præsignatus, *Hyacinthus Medicorum.* *ibid.*
eius de libello Exercitiorum iudicium. 381
Paulus IV. Papa Societatem Belgicam commendat. 882
Pauli V. in Societatem fauor. 654
Pauli Mandarini in Chinâ conuersio. 397
Paupertas Societatis. 90
Paupertas sibi sufficiens. 178
expedita. 176
omni curâ soluta. 179
sapiens. 175
quæstuosa. 177
Paupertatis splendor. 180
Paupertatis non laxandæ votum facit Societas. 198.
Peccati turpitudo pueris explicatur. 476
Perfectio in minimorum obseruatione constitit. 690
Persarum Legati filij baptizati. 225
Persecutio Societatem ornat. 575
Persecutionis meritum. 576
Peste infectis Societas opitulatur, *vide* Missio ad peste infectos.
Peste laborantibus Patres opem ferunt. 827
Peste infectis seruientes olim Sanctis adscripti. 914
Petrus Buzelinus ab hæreticis necatur in Belgio. 808
Petrus Canisius Belga gratissimus fuit in Aulâ Bauaricâ concionator. 335
periclitanti per hæresim Europæ insignem operam nauat. 441
eius breue elogium. 861
eius excellens obedientia. 925. *& seqq.* 922
quid egerit in Germaniâ. 917
ab hæreticis dictus Canis Austriacus. *ibid.*
eius de obedientiâ præclaræ voces. 920

Universidad de Deusto
Biblioteca

egregia magnanimitas. *ibid.*
Petrus Diaz cum quatuordecim Sociis in mare deturbatur. 533
Petri Eulartij insignis constantia in conflictu Fleruuiacensi. 812
Petrus Faber in Hispaniam mittitur. 210
Romę publicè sacras Litteras profitetur. 338
cum Sociis in Septemtrione Apostolicâ sanctitate fuit illustris. 613
Louanium venit. 731
ibidem multos excolit spiritualibus Exercitiis. 732
iubet Stradam Latinè concionari. *ibid.*
nouemdecim simul Belgas in Societatem admittit. 733
Petrus Faber ex amore ad mortem adspirat. 706. & seqq.
quid egerit in Belgio. 858
eius elogium sepulcrale. 285
Petrus Faber, & Cornelius Vishauæus suâ prece impetrant ventos propitios. 734
Petrus Ribadeneira agit apud Regem pro admissione Societatis in Belgium. 738
satisfacit argumentis Viglij Præsidis. 739
Louanij frequenti concursu Latinè dicit. 334. 739.
eius breue elogium. 860
Petrus Spiga Calaritanus Societatem ingreditur Louanij. 871
Philippus II. Hispaniarum Rex quid fecerit pro Catholicâ Religione. 895
eiusdem præclara vox. 896
eius de Societate iudicium. 887
admittit Societatem in Belgium. 740
è Belgio in Hispaniam abit. 768
Philippus IV. Hispan. Rex Madriti Academiam Societati erigit. 338
Philippus Melanchthon moriens ingemiscit orbem breuî Iesuitis replendum. 20
Pius IV. Societatem Belgicam Granuellano Card. commendat. 743
Pius V. Societatem confirmat vt Ordinem mendicantem. 89
Poloniam primus è Societate adiit Salmeron. 213.
Poloniæ Societas vtilis. 214
Pontifex Societatem Romæ docere voluit. 438
Pontificum fauor in Societatem. 651. *& seqq.*
Pontificum nepotes in Societatem benefici. 209.
Populensis Ducis in Sodalitatem D. Virginis amor. 424
Posseuinus, *vide* Antonius Posseuinus.
Posteri maiorum gesta æmulantur. 23
Potus nimij coërcendi insignis modus. 365
Prædictiones obscuræ sunt, & ab euentis lucem accipiunt. 58
Prædictiones bonorum malorumque in cautelam, solatium & commendationem. 57
Præpositi Generales Societ. in sui institutione B. Virginis fauorem experti. 78
Præsentationis B. Virginis Festum in Belgio eximiè colitur. 779
Preces antecinerales Louanij primùm institutæ. 791. *& seqq.*
eædem florent in Belgio. 792
Primi Patres vota nuncuparunt in ædę & festo B. Virginis. 74
Primorum Patrum multi in Belgio fuerunt. 728.
Principum pueritia à Societate instituta. 346
Professionem solennem primi Patres in bestæ Virginis sacello edunt. 75
Prouidentia Dei in partitione Sociorum per orbem expenditur. 616
Prouidentia mira Dei erga puerum septennem. 825
Prouincia Germaniæ Inferioris est ab ipso Ignatio instituta. 740
diuiditur in Rhenanam & Belgicam. 741
Prouincia Belgica diuiditur in Flandro-Belgicam & Gallo-Belgicam. *ibid.*
Pueri etiam ad virtutem maturi. 356
Pueri Malabarici in Fide constantia. 357
Pueri docentur orare ante refectionem. 478
Pugna Neoportana. 758

Q.

Quartum Societatis votum obedientia Summo Pontifici. 194
Quaternario ferè rerum natura constat. 106
Quaternariis adornatus Dei triumphus. 107
Quingentesimus annus D. Norberti celebratus. 10
Quinquagesimus annus statuitur Iubileus. 15
Quinquagesimus annus sacerdotij à Mathiâ Houio Archiepiscopo Mechlinienſi celebratus. 16
Quinquagesimus annus Religionis, à Guilelmo Hercano, Francisco Costero, Ægidio Bauario, Leonardo Lessio, Iacobo Stratio celebratus. 17
Quinquecclesiensis residentiæ initium. 216

R.

Reges & Principes disciplinâ Societatis exculti. 436
Regimen Societatis est monarchia mixta aristocratiæ. 145
est oculatum. 147
& simile gubernationi nauigij. *ibid.*
Regnorum & Prouinciarum per Societatem conuersio. 321
Regiones Europæ, in quibus Societas. 219
Regula Societatis absque obligatione peccati. 154
174.
Religiosæ vitæ securitas. 204
Religiosorum institutа diuersa. 187
Religiosus aliquis, ne contra Ignatium calumum stringat, diuinitus deterretur. 200
Renouatio spiritus. 97
Renouatio votorum in Societate: & quis eius finis. 148. *& seqq.*
de eâdem renouatione oratio. 198
Renouatio votorum. 217
Residentia Constantinopolitana. *ibid.*
Residentia Naxensis. *ibid.*
Residentia Smyrnensis. *ibid.*
Rex Hispaniarum Atlas Catholicæ Religionis in Belgio. 895. *Vide* Philippus II.
negat

negat suis subditis libertatem conscientiæ. 896.
Regum Hispaniæ in Societatem beneficentia. 231.
Regis Sinarum in Socios benignitas. 223
Ribadeneira, *vide* Petrus Ribadeneira.
Robertus Bellarminus omnibus venerationi est. 598
quid egerit in Belgio. 860
Theologiam Louanij concursu magno profitetur. 339
Cardinalatum cogitur admittere. 597
à susceptâ dignitate submissior. *ibid.*
sibi soli vilescit. 598
cum opinione sanctitatis moritur. 599
Roberti Claissonij eloquentia. 745. 748
P. Rochi Gonsales, & Alphonsi Rodrigues cęsa corpora exuri non possunt. 626. *& seqq.*
Ruardus Tapperus Academiæ Louaniensis Cancellarius facit Exercitia. 731
Societatem deprædicat. 886
eius insigne testimonium de P. Adriano. 736
Rudolphus Aquanina primus è Societate Regnum Mogoris adiit: eius illic sanctitas & continentia. 225
cum quatuor Sociis trucidatur à Barbaris. 526. *& seqq.*
Rudolphus Habsburgicus Imperium acquisiuit Religione. 892
Ruræmundani Collegij origo. 759

S.

SAcerdotes indocti facilè contemnuntur. 434.
Sacramentorum frequentatio, eiusque fructus. 372
de Sacramentorum vsu per Societatem propagato magnorum virorum testimonia. *ibid. & seqq.*
in Sacramentorum institutione Dei elucet bonitas. 369.
ad Sacramentorum frequentem vsum Societas hortatur. 371
opponunt se Valentini, sed frustrà. *ibid.*
Sæcularis annus seu Iubileum Academiæ Louaniensis. 9
Sæculi huius imago posteris relinquenda. 1
erit posteris lætitiæ causſa & gratiarum actionis. 2
Salomon in pueritiâ venerabilis, in senectute despicabilis. 37
Sancti tutelares, qui natali præsunt, rectè obseruantur. 29
Sancti ante conuersionem næuos suos & vitia habuerunt. 150
Sanctorum cultus per Societatem excitatus in Belgio. 792
Sanctitas Ignatij, & Xauerij, & aliorum. 700
Sanctitas & vitæ innocentia in nostris maioribus. *ibid.*
Sanctitas, fortitudo, sapientia maiorum in Agno Apoc. exhibentur. *ibid.*
Schenckianum à Regijs intercipitur. 815
Scholæ Societatis. 342. *& seqq.*
illustria de iis testimonia. 345. *& seqq.*
præclari ex iis viri prodiere. 345. 436
eas probat Congregatio Concilij Cardinalium Tridentini. 347
probant etiâ Reges & Principes. 345 *& seq.*
Scholarum origo in Societate. 431
Scholarum fructus. 431
Scholarum necessitas. 432. 435. 771
Schola altiorum scientiarum. 434
Scholæ humaniorum litterarum. 469
Schola Catechistica. 471
Scientiarum variæ exercitationes in Societ. &c. 645.
Scientiis etiam profanis vsus S. Xauerius, & Socij, ad conuersionem Indorum. 646
Scriptores Societatis varij. 703
Sebastianus Barradius in Lusitaniâ summo fructu ad populum dicit. 334
Selenites gemma lunæ imaginem refert. 252
Seminaria à Pontificibus & Regibus excitata. 349.
eorumdem disciplina egregia. 347. *& seqq.*
Seminarium Goanum variarum nationum adolescentibus frequens. 350
Seminarium Maronitarum Romæ. 226
Senectus vera in quo consistat. 39
in quo consistat eius maturitas. 36
Senectus non censenda annis. *ibid.*
Senes pauci in Societate ob labores. 35
Senes, aut Patres, olim dicti non ab ætate, sed virtute & munere. 39
Senes pueri venerationem non merentur. 37
Senex iuuentuti restitutus. 252
Sensuum oblectamenta spiritualia. 430
September Hebræis & nobis initium Iubilei. 12.
Sicarij in necem Patrum Antuerpiâ electorum expediti. 839
Sigismundus III. Poloniæ Rex Societati fauet. 213.
eius de scholis & Collegiis nostris testimonium. 345
Signum militiæ nostræ præstantius quàm Constantini. 275
Siluaducis expugnatur à Batauis. 759
Siluaducensis Collegij origo. 758
eiusdem tactura. 759
Silueria, *vide* Gonsaluus.
Siluestri Landini in dicendo vis. 333. *& seqq.*
Similitudinem affectat amor. 129. 130. 131
Simon Rodericius & Socij in Lusitaniâ sanctitatis famâ conspicui. 615
Simonis Roderici elogium sepulcrale. 292
Sodales B. Virginis sunt volucres cæli. 421
in eosdem beneficia B. Virginis. 368
Antecinerales dies magnâ Romæ pietate celebrant. 376
Antuerpiæ marmoream statuam B. Virginis in fronte Curiæ collocant. 366
Sodalis titulum aliqui Principes aliis suis titulis prætulerunt. 363. *& seqq.*
Sodalium rarę virtutes. 365
charitas in proximum. *ibid. & seqq.*
feueritas in seipsos. 364
in defunctos pietas. 367
nouas erigunt Sodalitates. *ibid.*
eorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

eorum in morte solatium. 423
Sodalitas B. Virginis. 464
est grano sinapis similis. 419
fuit breui tempore latissimè diffusa. 420
eius fructus in regularum obseruatione consistit. 423
ad emendandos vrbis mores Genuæ instituta. 367
alia ad captiuos iuuandos Vallisoleti erecta. *ibid.*
Sodalitatem diuæ Virginis ambiunt Principes viri & feminæ. 362. *& seqq.*
eidem nomen dederunt viri illustres. 421
huic omnia sua accepta refert Populensis Dux. 424
Sodalitates vnde dictæ. 418
earum origo & confirmatio. 359
earum elogium. 423
earumdem initia parua. 419
initium iis dedit Ioannes Leonius Belga. 420.
Sodalitarum multiplicatio. 360
& dignitas. 361
cur cœtus Parthenij dicti. 419
earum varij fructus. 363
priuilegia. 420
numerus. 421
eas Societas ad fouendum Deiparæ cultum instituit. 359
Sodalitas mœstæ Virginis. 774
Sodalitas immaculatæ Conceptionis. *ibid.*
Sodalitas militaris SS. Eucharistiæ. *ibid.*
Societas IESV quare sic dicta. 67. 123. *& seqq.*
cur militari vocabulo appellata. 121
quare Monachorum nomini non accenseatur. 55
Ecclesiæ laboranti promissa. 59
prædicta ab Isaiâ Prophetâ. 60
item à S. Ioanne Euangelistâ. 61
item à S. Vincentio, & Ioachimo Abbate. 62.
item ab Archangelâ Panigarolâ, S. Xauerij sorore, & Reinoldâ in Belgio. 63
diuino nutu instituta. 65
est mirabile Dei opus. 114. *& seqq.*
& à milite litterarum ignaro concepta. 115 *& seqq.*
in Monte Serrato concepta. 138
ad aram B. Virginis in Monte Martyrum nata. *ibid.*
quo tempore nata. 53
CHRISTO consecratur. 119. *& seqq.*
B. Virgini dedicatur. 142. *& seqq.*
obedientiæ voto Pontifici se obstringit. 94
est Ordo mendicans. 91
à Paulo III. confirmatur. 87
quâ conditione primùm approbata. 206
Societas IESV etiam MARIÆ Sodalitas vocanda. 134
est in tutelâ B. Virginis. 140. 141
Societas minima magnum Ignatij miraculum. 692. *& seqq.*
nihil sibi arrogat præ aliis sanctissimis Ordinibus. 651
honores voto excludit. 95
bonâ in primis gubernatione conseruatur. 144. 65
est vita Apostolica. 704
est domus sapientiæ. 401
currui Ezechielis comparatur. 406
est aquilæ similis. 406
statim sub initium à variis populis expetitur. 206
primo ortu statim diffusa est. 20. 22. 26. 250
breui tempore toto fuit orbe propagata. 117
ciuiùs per orbem diffusa quàm vlla Monarchia. 250
vino Ignatio per quatuor mundi partes diffusa. 207
in Conuentu Poissiacensi in Galliæ Regnum admittitur. 211
in Dalmatiâ & Istriâ recipitur. 218
in Africâ cis & vltra Promontorium Bonæ spei se porrigit. 227. *& seqq.*
in Indiam penetrat magno animarum fructu. 220
deinde in Iaponiam. 221
in Peruuiam à Regibus Hispaniæ inducta, & ibidem fundata. 333
Societas IESV, Ducis sui æmula vel ipsâ horum librorum serie ostenditur. 21. *& seqq.*
Deo nec spe nec metu seruit, sed filiali amore. 685
gratis proximorum auxilio vacat. 32. 409
sanctò dolo homines capit. 408
CHRISTI nomen per orbem circumfert. 393. 387. 392
Societatis charitas. 787. 788
charitas erga ægros & pauperes. 391
in carcere detentos solatur. 402
res arduas suscipit. 817
à sui initio classes comitata est. 392
milites & nautas in mari iuuat. 393
peste infectis assistit, & quo fernore. 390. 913
paruulos docet. 704
Sodalitates B. Virginis administrat. 140
immaculatam B. Virginis Conceptionem defendit. 139
orbi bellum indicit, & quale. 394
est instar arcis munitæ. 435
contra nouas hæreses Ecclesiæ subsidio missa. 55. 410
in Germaniâ sustentauit Religionem. 908
opponit se hæreticis in Galliâ. *ibid.*
opponit se hæreticis in Angliâ. *ibid.*
Societati proprium pati. 830
quæ passa sit ante confirmationem in eapse suo Ignatio Compluti, Salmanticæ, Parisiis, Venetiis, Romæ. 86. 484 *& seqq.*
à suo ortu calumniis appetita, quòd sit anuara, diues, indulgens commodioribus corporis, superba. 554. *& seqq.*
calumniæ in eam primo seculo iactatæ. 521. *& seqq.*
à periculis seruata, altiùs creuit. 29
pro CHRISTO libenter calumnias tolerat. 560. *& seqq.*
ambitionis arguitur. 852
ob quas causas multa passa sit 487. *& seqq.* exagitatur in monte Politiano: inde discedit. 492. *& seqq.*
in Galliâ agitur de eâ ejiciendâ. 504 *& seqq.*
ibidem ei lis intenditur ab Academiâ. 503. *& seqq.*
& damnatur ab aliquot Sorbonicis. 501. *& seqq.*
è Galliâ proscribitur; proscripta restituitur ipso Rege perorante. 506. *& seqq.*
exagitatur Romæ à Bobadillâ & Pontio. 490. *& seqq.*
exagitatur Venetiis. 494. *& seqq.*
exagitatur Compluti à Ioanne Silicæo Archiepiscopo Toletano. 497. *& seqq.*
exagitatur in Hispaniâ à Melchiore Cano. 496. *& seqq.*
exagitatur Cæsaraugustæ. 498. *& seqq.*
è Transiluaniâ tertio proscribitur. 511. *& seqq.*
proscribitur è totâ Bohemiâ, Hungariâ, Moraniâ, Silesiâ, item Rigâ in Lithuaniâ.
in Hungariâ multa patitur. 214
inter Ethnicos durè exercita in Indiâ Orientali. 525. *& seqq.*
item in Indiâ Occidentali, Æthiopiâ, Brasiliâ, Floridâ, Mexico, Paraquariâ, multis è Sociis trucidatis: itemque in Iaponiâ variis tormentis. 528. *& seqq.* 531. *& seq.*
aliqui è Societate in Europâ, præsertim in Angliâ, crudeliter interfecti 535. *& seqq.*
Societas Dei gloriam spectans, à Deo honoratur. 256
à persecutionibus honorata. 582
vbi grauiùs agitata, feliciùs creuit. 483
eò magis à Deo honoratur, quò minùs honorem suum quærit. 683
calumniis illustratur. 560
Societatis IESV innocentia candida, martyrio purpurata. 617. *& seqq.*
accepta ab aliis Religiosis beneuolè. 674
eius commendatio ab infidelibus & hæreticis vi expressâ. 680. *& seqq.*
aliorum de se iudicia grato animo recenset. 651
Societatis auctor primus IESVS. 64
eius altera auctor B. Virgo. 71
eius Patrona B. Virgo. 138
eius post CHRISTVM & MARIAM auctor Ignatius. 78
eius diuinitus institutæ signa. 66
eius descriptio. 45. 60
Societatis IESV nomen est à Pontificibus approbatum. 69
quid nomen hoc efficiat. 70
Societatis Religiosis IESVS præcipuè sequendus, & cur. 123. *& seqq.*
eius Constitutiones ope B. Virginis scriptæ. 74
eius finis & institutum. 414
eius Institutum examinari curat Pontifex: à Cardinalibus approbatur. 87
eius Instituto quædam peculiaria. 89
est conforme doctrinæ CHRISTI. 90
eius regimen. 144. *& seqq.*
est monarchia mixta aristocratiæ. 145
est simile gubernationi nauigij. 147
eius fortunatum pentalpha, doctrina cum humilitate, vnio animorum, obedientia, consuetudo cum Deo. 642
qui genuini eius filij. 829
Societatis numerus ad sexaginta Professos primùm constrictus, & quem illi fructum tulerint. 88
eius mirabile incrementum. 685
præclara per orbem fama sparsa à Sociis. 607. *& seqq.*
eius in Italiâ ortus & incrementum. 208
eius in Galliam ingressus difficilis. 211
ingressus in Lusitaniam. 209
eius domicilia in Imperio Orientis. 216. *& seqq.*
ingressus in insulas maris Mediterranei. 209
Societas hominis similitudinem exprimit morum vrbanitate. 408
eius operarum character. 400
concordia in nationum varietate. 33
eius erga Deiparam varia amoris signa. 77
eius in proximum amor. 387. *& seqq.*
Societatis homines medici sunt. 31
Societatis fructus in vtroque orbe. 26. 27
eius conciones & concionatores. 333. *& seqq.*
eius doctrina. 407
eius lectiones Academiarum priuilegiis gaudent. 358
earumdem lectionum fructus. 340
D. Thomam sectatur. 342
eius Scriptores varij. 703
Societatis generositas. 403
ad pericula & labores nata est. 33
eius constantia in laboribus boui similis. 404
eius in nosocomiis obsequia, ac sui victoria. 389
charitas etiam erga hæreticos. 844
operæ eius multiplex fructus. 393
Societatis dignitas à singulari vsu virtutum. 638. *& seqq.*
eius doctrina magni ab initio æstimata. 439
existimatio apud Pontifices, Reges, Principes. 685. *& seqq.*
eius fama à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis aucta. 651. *& seqq.* 661
eius existimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religiosorum, testimoniis confirmatur. 673. *& seqq.*
eius gloria ex sanctitate Ignatij & Sociorum. 581
eius elogium. 950
quid ei sit proprium. 332
necessaria ei famæ integritas. 101
quid ei præstiterit Ioannes III. Rex Lusitaniæ. 657
nomen ei dedêre plurimi illustribus familiis orti. 235. 236. 237.
Societati vigorem tribuunt tria ei singularia. 96
singularis ei inter distractiones cum Deo consue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

consuetudo. 642
æstimatio ei conciliata in Concilio Tridentino. 210
varij eam Pontifices confirmant. 88
eam sub tutelâ Virginis esse Patri Guttierez ostenditur. 78
eam ambit Ludouicus Ioannis III. Regis Lusitaniæ frater. 657
Societatem honores excludere exemplis probatur. 96
hæretici eam calumniantur, sed frustrà. 66
cur eam impugnent hæretici. 123.124
Societate exortâ qualis subsecuta mutatio. 54
in eâ viuere beatum. 155
de eâ apud Paraquarios D. Thomæ Apostoli vaticinium. 63
de eâ visum S. Teresiæ oblatum. 64
quid de illâ dixerint Summi Pontifices. 65
quid senserint hæretici, Melanchthon, Beza, &c. 680. & seq.
quid senserint Ethnici, Taicosama Iaponius Imperator, &c. 681. & seqq.
in Societate mortui sæculum expleuerunt. 35
Societas quâ occasione Belgium adierit. 213
quomodo venerit in Belgium. 728
quâ occasione in Belgio domicilium acceperit. 730
in Belgium difficulter admittitur. 213
in Belgio mirabiliter propagata. 767
expetitur in Missionem Hollandicam. 797
penetrat in Zelandiam. 799
hæreticis resistit in Belgio Fœderato. 908
labores eius & fructus in eodem. ibid.
vita eius impugnatur in Belgio. 849
item functiones. 852
in Belgio patitur à Catholicis. 844
& ab hæreticis. 831
exagitatur Antuerpiæ. 746.845
pellitur Antuerpiâ. 833. & seqq.
pellitur Brugis. 840
pellitur Traiecto. ibid.
patitur Traiecti. 842
pellitur Siluaducis. 841
pellitur Bredâ. 842
patitur Louanij. 845
Societas IESV *solis instar totum orbem illustrat.* 43
Societas instar arcis fortissimæ ciuitatibus Belgij. 928
toto orbe diffusa implet Prophetiam Malachiæ. 318
omni horâ dies noctisque Deo sacrificat. 319
est ad Missiones expedita. 324
in Missionibus Pontificis voluntati obsecundat. 323
Fidem toto orbe diuulgat. 320
doctrinâ & exemplo viam salutis ostendit. 466.
æternitatem sibi proponit. 52
anno seculari copiosos fructus promittit, instar palmæ. 50
gratis proximo se impendit. 455
totis centum annis præliis exercita. 564
est Dei præsidio contra hostes tuta. 929
persecutionibus firmatur. 571
aduersis oppressa virtutem exserit. 570
frustrà infamatur calumniis. 566
frustrà oppugnatur ab inuidis. 565
cùm deprimitur, extollitur. 573
rebus aduersis crescit. 533.574
aduersis purgatur & illustratur. 572
abundat gaudio in afflictione suâ. 568
Societatis propagatio. 317
eius Missiones Indicæ. 326
eius operarij. 452
eius operâ Christianus populus in melius restituitur. 444
eius functiones. 454
eius opera vtilis. 928
Societatis est, agere & pati fortia. 453
sub cruce tuta latet, quod sigillo suo præfert. 45
Societas honore contempto illustrior. 196
eam carceres & vincula cohonestant. 577
Societatis annus sæcularis per arcam Noe præsentatus. 51
Societatis IESV *symbolum, Ad maiorem Dei gloriam.* 44
Sociorũ S. Ignatij variæ conditiones. 205.206
eorum numerus crescit ad modum discipulorum CHRISTI. 207
in Lusitaniâ & Indiâ Apostoli appellantur. 210
in Germaniâ hæresim oppugnant. 212
eorum in Angliâ cædes. 215
in Scotiam & Hiberniam à variis Pontificibus legantur. ibid.
in Moscouiam comitantur Demetrium Principem. 218
quomodo in Sinam penetrarint. 222
in Cocinchinâ & vicinis Regnis recipiuntur. 223
à Sciauquinensi Præfecto honorantur. ibid.
eorum in Ægypto labores irriti, & quare. 229. & seq.
in Ægypto accusati proditionis capiuntur. 230
primi in Paraquariam veniunt, & incolas instruunt. 233
eorum in Brasiliam aduentus, labores, opia. 231. & seq. 234
eorum ingressus in Mexicum. ibid.
& in nouam Franciam. ibid.
cædes eorum in Floridâ. 918
in Germaniâ ab hæreticis dicti Canisiani. 578
plurimi eorum sanguinem pro CHRISTO *fuderunt.* 211
Sorbonæ in Societatem censura. 150
Spirituale adulterium. ibid.
Spiritualis desponsatio. 325
Spiritualium legatorum conditio. 428.429.
Spiritualium voluptatum dulcedo. 430.
B. Stanislaus Kostka auctore Virgine Societatem ingreditur: eius adspectu recreatur. 76
admodum adolescens Societatem ingreditur. 350
eius vita. 625
igne diuino pectus eius æstuat. *pridie*
pridie Virginis Assumptæ moritur. 714
eius breue elogium. 168
Stationes CHRISTI patientis in Flandriâ excitauit primò Societas. 792
item stationes Virginis Dolorosæ. 779
Statua B. Virginis ante Curiam Senatoriam Antuerpiæ posita. 778
Statua B. Virginis Hallensis. 775
Statua B. Virginis Sichemiensis seruata à Bernardo Oliuerio Prouinciali. 775
Statua B. Virginis Siluaducensis. ibid.
Statua miraculosa B. Virginis Dunkercæ in templo Societatis. 776
alia Winocibergis in templo Societatis. 777
alia Brugis in templo Societatis. ibid.
alia Bruxellis in templo Societatis. 778
Steenwicum à Comite Mauritio ferociter oppugnatum. 807
Stellarum descriptio. 164
Stephanus Rex Poloniæ Societati fauet. 213
iniurias Societatis suas reputat. 520
eius de scholis & Collegiis nostris testimonium. 345
Strada, *vide* Franciscus Strada.
Subesse consultius, quàm præesse. 920
Sullæ dormienti Bellona noctu apparet. 135
Superba non est nec arrogans Societas. 559. & seqq.
Supplicio afficiendis quam operam nauet Societas in Belgio. 786

T.

T*Empestatis descriptio.* 934
Testimonia præclara Pontificum de Societate. 661. & seq.
item Præsidum Concilij Tridentini, Cardinalis Guidiccioni, & aliorum Cardinalium Episcoporum. 666. & seq.
Concilij Tridentini de Ignatij & Sociorum doctrinâ. 645
Ferdinandi II. de Societate. 672. & seq.
vti & Regum & Principum & Aulæ Hispanicæ sub Philippo II. & Gallicæ. 667. & seq.
Comitiorum Generalium Regni Gallici. 669
Aulæ Polonicæ & Bauaricæ. ibid.
Barbarorum Regum ac Principum. 671
Testimonia honorifica externorum Ecclesiasticorum de S. Ignatio. 589. & seq.
externorum sæcularium de S. Ignatio. 590 & seqq.
Principum, & Ponti Heuteri de doctrinâ Societatis. 645
vrbium & Vniuersitatum de Societate. 670
Testimonia honorifica nostrorum de S. Ignatio. 588
Testimonia plurimorum de Martyribus Societatis: & mira quædam in eorum cæde. 618. & seq.
Testimonia de Societate variorum Historicorum. 670. & seq.
Themistocles alienâ imitatione euadit magnus. 417
Theodoricus Canisius Belga. 863
Theodoricus Gerardi moriens Angelico concentu recreatur. 874
Theseus puer Herculis fortitudinem imitari studet. 413
Thomas Cottamus à tortore ferro secandus, cilicio implicatus conspicitur. 537
Thomæ Mori dictum de incrementis Lutheri. 20
Thomas Sanchez à Clemente VIII. dictus Angelus. 644
Thomas Saillius Belga instituit Missionem castrensem. 804
à Duce Parmensi accipitur in Concessum. 805
pestem contrahit ex castris. 806
eius breue elogium. 876
Timor Dei, castitatis præsidium. 91
Traiectensis Collegij origo. 749
Traiectum expugnatur à Batauis. 750
Traiecti Patres occiduntur ab hæreticis. 842
Transiluaniâ Societas eiicitur. 214
Triclinia olim ornari solita. 426
Tridentini Concilij celebritas. 139
eiusdem de doctrinâ S. Ignatij & Sociorum iudicium. 645
& fauor erga Societatem. 656
Trigesimus tertius annus statuitur Iubileus. 15.
Turbæ Louanij contra Vishauæum. 733

V.

VAticinium de Societate Belgicâ. 729
Victus frugalis, castitatis præsidium. 92
Vigesimus quintus annus decernitur Iubileus. 15
Viglius Zuichemus Præses aduersatur admissioni Societatis in Belgium. 738
Vincula quædam optanda. 149
Vindictæ diuinæ exemplum. 840
Viri illustres de Societate in Belgio. 854
Virtutis dignitas. 638
Virtutum & litterarum cognatio. 434
Virtus pressa fit clarior. 736
Virtutes maiorum expressæ in Agno librum aperiente. 699
Vita humana theatrum est, in quo aguntur læta & tristia. 537
est ærumnis plena. 540
Vitæ Religiosæ securitas & suauitas. 154
Vita Societatis mixta. 173
Vita actiua contemplatiuam iuuat. 456
Vnguenta olim in conuiuiis. 428
Vocationes illustres ad Societatem; Adelberti Bausech, Didaci Sanchez, Augustini Mendiolensis, Gulielmi Brunslæi, Ioannis Nunnij, cuiusdam Parisiensis, Ioannis Carreræ, Ioannis Masirij, Francisci Caietani. 235. & seqq.
Vocatio ad Societatem.
Votum ad Cælites pro Societatis incolumitate. 328
Vota Deo facta sint firma. 24
Vota Religiosa quid à nobis requirant. 151
Vota præstanda sunt. 152
Vota primùm nuncuparunt primi Patres in æde & Festo B. Virginis. 153

Universidad de Deusto
Biblioteca

Votorum in Societate renouatio, & quis eius fructus. 97
de iis Oratio. 148. & seqq.
Votum Professorum non admittit honores. 684.
Votum repudiandi honores. 195
Votum non laxandæ paupertatis. 198
Votorum renouatio. 199
Vrbanus VIII. discipulus quondam Societatis. 346
eius laus ex scientiâ & litteris. 435
olim Cardinalis missus in Galliam Nuntius, iniuriosam Societati columnam deiciendam curat. 654. & seq.
Vrbes Sardanapali vno die ædificatæ. 919
S. Wenceslaus Bohemiæ Rex Comitem exemplo suo ad dura exhortatur & accendit. 132
Wesalia expurgatur hæresi à PP. castrensibus. 811
intercipitur à Batauis. 813
Winocibergensis Collegij origo. 757
Wolfangi Gulielmi Ducis Neoburgici conuersio vnde orta. 341

X.

XAuerius, *vide* Franciscus Xauerius.
S. Xauerius similis fuit Apostolo Paulo. 83
confertur cum Alexandro, & præponitur. 271. & 272.
in regendâ Societate eadem eius cum Ignatio mens. 84
in ingressu Simæ moritur. 222
eius brachium ex Indiâ Romam aduectum. 709. & seqq. 167
S. Xauerij breue elogium.

Z.

ZElus animarum dirigi debet ab obedientiâ. 916
P. Zgoda à Tartaris captus. 223
in Tartariâ plures conuertit. 224

Errata quædam, quæ festinantibus obrepserunt, ita corrige;

Pag. 9. *lin.* 19. tantùm darentur: *dele* tantùm.
Pag. 401. *lin.* 35. suis: *lege* sui.
Pag. 830. *lin. vlt.* ruinis: *lege* ruinas.
Pag. 834. *lin.* 21. variis: *lege* variis.
Pag. 860. *lin.* 27. auctore: *lege* actore.
Pag. 862. *lin. pænult.* referti: *lege* refecti.
Pag. 866. *lin.* 4. conseruandæ: *lege* consecrandæ.
Pag. 870. *lin.* 28. patrocinio: *lege* patrimonio.
Pag. 876. *lin.* 43. tibiâ: *lege* venâ.
Pag. 897. *lin. vlt.* erit sanguis: *lege* erit & sanguis.

FA-

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS.

CVM *tres Societatis nostræ Theologi librum qui inscribitur Imago primi sæculi Societatis* IESV, *à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis repræsentata, relegerint, & edi posse censuerint; ego infrascriptus Societatis* IESV *per Flandro-Belgicam Præpositus Prouincialis, potestate mihi ad hoc ab Admodum R. P. N. Præposito Generali Mutio Vitelleschi factâ, concedo Balthasari Moreto Typographo Regio, vt eumdem librum excudere & publicare possit. In quorum fidem has officij mei sigillo munitas dedi Antuerpiæ* VIII. *Ianuarij, anno* M. DC. XL.

Ioannes de Tollenare.

APPROBATIO CENSORIS.

IMAGINEM *primi sæculi Societatis* IESV, *à Prouinciâ Flandro-Belgicâ repræsentatam, valdè opportunam fore iudico tum ad pleniorem notitiam Societatis hauriendam, tum etiam posteris ad æmulanda Maiorum suorum præclara facinora. quare vtiliter typis euulgabitur. Antuerpiæ* XII. *Februarij, anno* M. DC. XL.

Gaspar Estrix S. Theolog. Licent. Canonic. & Pleb. ac libr. Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, nequis *Imaginem primi sæculi Societatis* IESV, *à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis repræsentatam*, præter Balthasaris Moreti voluntatem intra nouennium vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressam in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione Librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur; vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XVI. Ianuarij M. DC. XL.

Signat.

Steenhuyse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca